Ч 11
За Чобез
442
6215
Српско Пољопривредно друштво Београд

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАН ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

УРЕДНИК
Д-р ВЕЛИМИР Н. СТОЈКОВИЋ

ГОДИНА XLVIII (ЗА 1921.)

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАРИЈА «СВ. САВА» БРАНКОВА УЛ. 16.
Телефон бр. 249.

ІСАРАДНИЦИ

Анђелић М. Павле — Љубавне одјчади (чл.) стр. 100.

Бајзит Васа. — Уметно ини вештачко лежиште пилића (чл.) 108, и 117. Рашпљ (грнче (чл.) стр. 149. Мисаоне је јако конзервирање (без.) стр. 194. Помор — колера кокошиу (без.) стр. 234. Шуга, губа, на живинским ногама (без.) стр. 235. Болест пернате живине (чл.) 240. Сушница (туберкулоза) код живине (чл.) стр. 300. Гласта трахеница у живине (без.) стр. 360. Смоква (чл.) стр. 328. Бољше трошја за пијуну и тргошину и чување прско лиске (чл.) 340. Искрвава супрасних крмача (чл.) стр. 386. Орнитоза (чл.) стр. 431. Одабирање и утрошљивање америчке лозе (чл.) стр. 438. Расе гуске за прилод (чл.) стр. 439.

Есиковић Ж. Бошко. Утамањивање трошјаног мољца прско лиске (чл.) стр. 3. Домаћина Класа Луторја ја пољску привреду (чл.) стр. 8. Солунски (македонски) мак — афион за опијум (чл.) стр. 11, 18, 25. Нов члан добротвор (гл.) 15. Нов члан утемељач (гл.) стр. 35, 35. Српски задругари (гл.) стр. 13. Нове Подгорињске Подружине (гл.) стр. 15. Верорадов калдиметар (чл.) стр. 19. Нова државна лозна расадишје у Пироту, Скопљу и Ковадару (чл.) стр. 22. Фидоксера у Јужној Србији (гл.) стр. 23. Жавинарска Изложба у Паризу (гл.) стр. 47. Помоћ Српском Пољопривредном Друштву (гл.) стр. 70. Похваљница (дата ... Ранку В. Милићевићу и Богољубу Јарачевој) (гл.) стр. 70. Пољопривредно Подружине прилаже у систем Српског Пољопривредног Друштва (гл.) стр. 93, 118, 129, 147, 193. Нове Подружине (гл.) стр. 95. Стечаји за напредније начине рада (чл.) 95, 100 109, 118, 125, 138. Пиварске винограда зрелим кселемонима, стратификованим (чл.) стр. 107 и 116. Пештењена је одлично течно гнојиво за поврће (без.) стр. 126. Вожни савети пре пр.кања винограда (чл.) стр. 130. Утамањивање трошјаног мољца прско лета (чл.) стр. 164. Како да сачиси кисело вино и изобичи несом пуно утопљ по заравње (чл.) стр. 165. Мотике штура (чл.) стр. 146. Годишњи Збор пољопривредних стручњака у Словенији (гл.) стр. 147. Дерект — продуктер хибрид N9 4.01 од Кудрјка (без.) стр. 153. Искоришћавање семенака на трошја (без.) стр. 153. Индијум (елсенс) је тако исто опасан као и све опасне ра (чл.) стр. 169. Која реч о утамањивању сиказвода (без.) стр. 171. Радове у приорништу прско лета (чл.) стр. 173. Цикулиста — чучкрзавало (чл.) стр. 192. Како се боласти вина (чл.) стр. 176. Вина од нових хибрида — дивост продуктера ни виловљи у Тулузи (француски) (чл.) стр. 199, 208. Договор на винарске и сетни багреновог и др. семена стр. 210. Набавна бачва од цемента (инт. и одг.) стр. 226. Одстрањивање мирса плесни из бурета (инт. и одг.) стр. 246. Шшо више прскања и сумпорисања винограда (без.) стр. 227.

Вујић А. О прскању винограда на време (без.) стр. 163. Лачење непотребних ластара (без.) стр. 170.

Васић Д. М. Да ли и данас каже §§ 57 и 60 шумске уредбе од 1881. године (инт. и одговор) стр. 371.

Вукосављевић П. М. Опасност од гусенице „Потајница" (без.) стр. 125.

Вукосављевић Петар Намештање (дегенерација) крмпира (чл.) стр. 417.

Гајић И. Један пример за углед (домаћ) стр. 93.

Ђермановић А. Цветни жуџс (жарулице) (чл.) стр. 37. Црни јаук (чл.) стр. 45. Крсташице (чл.) стр. 60 Лан (чл.) стр. 74, 83. Врба за плетарство (чл.) стр. 92. Дивље и љубичасте (чл.) стр. 124.

Ђорђевић М Милисав. Оток имена код крава (без.) стр. 94. Брадавице с руку да се очисте (без.) стр. 118. Козје или мечиндан као ограда дворишта, башта и паркова (чл.) стр. 124. Пролив телади (без.) стр. 304. Вешање угинуле животиње (без.) стр. 322.

Ђурић Ђ. Милан. Гајење кову (чл.) стр. 61. О стаји, храни и неки кова (чл.) стр. 85. Парење кова и одгајивање јаради (чл.) стр. 152. Храњивост и употреба резанице шећерне репе (инт. и одг.) стр. 178. Бројни подаци за Пчеларства (без.) стр. 338 Предавање, прилазом отварања пољопривредне изложбе у Штипу (чл.) стр. 413. † Светислав Милованвић (некр.) стр. 419. Садашње стање пољске привреде у Брегалничком округу (чл.) 421, 430.

Жорж А. О гајењу раног крмпира на трошење у пеленом (жалом) стању (чл.) стр. 29. О гајењу и орезивању бресака (чл.) стр. 85. Подаци о зубреву кукурузе са вештачким зубретом (чл.) стр. 59. О гајењу женетрге, подлоиње (шикорије) стр. 82 Гнојење воћака пиштењем (без.) стр. 94. Како да се поправи редак и слаб пшенични усев (без.) стр. 94. Препарација сланя и трска као најбољи кров за пољопривредне зграде (чл.) стр. 99.

Зечевић. Ст. Милорад. † Његово Величанство Петар Први Карађорђевић (некр.) стр. 245. Одгајивање телади (чл.) стр. 295. Одгајивање телади за месо (чл.) стр. 330. Одгајивање телади за рад (чл.) стр. 338. Одгајивање телади млечних особина (чл.) стр. 346. Особине млечне стоке (чл.) стр. 362. Особине стоке за месо (чл.) стр. 378. Особине радне стоке (чл.) стр. 378.

Илић, Јов. Милан. † Урош Палеташевић (некр.) стр. 162.

Илић, Хаџи В. Нове Подружине Српског Пољопривредног Друштва (гл.) стр. 387, 433.

Јанкићевић Живојин. Неколико напомена о суши (чл.) стр. 141. Штедимо сточну храну (без.) стр. 304. Питома Шумадија! (чл.) стр. 457.

Јовановић, Т. А. Школска башта (чл.) стр. 114. Како би сада пољопривредник најбоље могао давати стоци си кад крушевој (инт. и одг.) стр. 129. Рокфор (чл.) стр. 168. Курсеви за сеоларства у Пиперу (чл.) стр. 232. Школе за сеоске домаћице (чл.) стр. 237. Отварање школе за домаћице у Панчеву (без.) стр. 331.

Јованић Милан. Пројекат за измену Правила Српског Пољопривредног Друштва (предлог) стр. 182.

Корић Мирко. Једна велика погрешка (чл.) стр. 230.

Кремић и. Напикавање млаге на рад (чл.) стр. 6. Недопушта) варење живине у средстну (без.) стр. 7. Хељда за храну пилеви (без.) стр. 14. Рано сејање кукурузе (без.) стр. 14. Боб као сточна храна (без.) стр. 14. Бугаеско полеђско говече (без.) стр. 22. Доброта јаја за пасаз (б л.) стр. 22. Болест пилића у коленима (без.) стр. 31. Изметање семена (чл.) стр. 34. Какви треба да су судови за хранење живине (чл.) стр. 210. Главни састојци сраче земље (чл.) стр. 263. Пескушна (чл.) стр. 264. Физичке особине семена (чл.) стр. 301.

Кукић С. Миодраг. Ревна цри, ревпна класта (без.) стр. 202.

Кутузов А. Како ће се сачувати грожђе да буде свеже за све време јесени и зиме (без.) стр. 305.

Лаичевић Н. Драгиша. У новој години (чл.) стр. 1. Вобке, вобе и вобарсти — (вода.) стр. 2, 20, 26, 42, 50, 57, 74-82, 90, 98, 106, 114, 122, 134, 142, 150, 158-, 166, 174. О гајењу винова (чл.) стр. 4. Историја аграрно-црвних односа српских тежака код Турака прпмљена од Dr. M. Ивичића (приказ) стр. 6. Правила жуке (без.) стр 7. Да се добију крупнији кромпир (без.) стр. 7. Утицај бактерија на жетву (без.) стр. 7. Какним зрном треба сејати (без.) стр. 7. † Коста Стојановић, министар финансија и председник Српског Пољопривредног Друштва (некролог) стр. 8. † Коста Стојановић (чл.) стр. 9. Правни савети (чл.) стр. 13, 69, 233, 241, 256, 265, 273. Цене у Мајданпеку (без.) стр. 14. Новосељавсти спанаћ (без.) стр. 14. Пауук и орва у Бугарској (без.) стр. 15. Најбоље врсте овса (чл.) стр. 19. Окоруша (чл.) стр. 21. Рани кромпир (без.) стр. 22 Просо (чл.) стр 27. Печалбари, нарочито на околине Пирота од Јеленка Петровића (приказ) стр. 31. Хранљива вредност зрбовог лишћа (без.) стр. 31. Сушење кромпира (без.) стр. 31. Кушина или остпгтва (без.) стр. 31. Вобке Јужне Србије (поводом колобке) (чл.) стр. 34. После 75 година (Вештовање и Вобарство од Павла Бабића) (гл.) стр. 39. Гајење сезама (чл.) стр. 42, 52. Гнојење воћњаку и повртњаку (чл.) стр. 44. Колико се од које стоке добија гнојиј? (без.) стр 47. Кромпир (без.) стр. 54. Гајите жишиву (чл.) стр. 57. Сточна намегша, њихов састав и својства (чл.) стр. 62. Борба против жишена у њиву (без.) стр. 63. Шафран, шафран, шамиан (без.) стр. 63. Сољшшу треба рано сејати (без.) стр. 65 Српском Пољопривредном Друштву реферат и предлог поднесен секцији за Пољопривредне Установе, Организацију и Законодавство (Додатак Тежаку) стр. 68. Мегленска паприка (чл.) стр. 85. Најбоље траве за засејавање ливада (без.) стр. 87. Гајење сочива (зсће) (чл.) стр. 105, 115. О културама у Јужној Србији (чл.) стр. 121, 135, 142 Прекид наших ђубрива (без.) стр. 153. Јесенско сеоба на шљива (чл.) стр. 154. Утор чл.) стр. 196. Оснивање Подружинске (чл.) стр. 229. Чување јаја у крв-ној води (без.) стр 235. Једна практична сушница за сушење воћа од Dr. Вукивира Н. Стојковића (приказ) стр. 245 По Мисир-ској, путничке слике и доживи од Фрања Тућана (приказ) стр. 285. Наше воће (чл.) стр. 255, 264, 272, 281, 289 2 7 14 320 33, 344, 354, 369, 385. Коза Словенија — пољопривредне дс воће (подл.) стр. 262, 270, 278, 294, 310, 318, 326, 334, 342 После једне горке поуке (чл.) стр. 309. Прављење гноја на поправку земље (чл.) стр. 312 Конош Род Аланја (без.) стр. 315. Изметање и њихов гнојни значај (чл.) стр. 342. Опробај-

но један нов начин сејања пшенице (чл.) стр. 349. Од Скопља до Качанника (подл.) стр. 350, 358, 366. Скупљање и чување гноја (чл.) стр. 351. Крош Косово — пољопривредно студија (подл.) стр. 367, 374, 382, 390, 398, 408, 414, 422, 430, 438. Орање снега (чл.) стр. 423. Прве појаве кромпира у српским крајевима (бел.) стр. 442.

Милисављевић Велисав. Значај прскала винограда противу плазмопоре (чл.) стр. 77.

Милорадовић Мил. Шта је узрок сушењу лоза у виноградима? (чл.) стр. 36. Одлупм (плесан) (чл.) стр. 166. Плави камен (бел.) стр. 174. Вино од рибиље (чл.) стр. 218. Нов начин сушења воћа (бел.) стр. 219. Утицај киселина на вино (бел.) стр. 227. Пред земаљску конференцију виногрздарских и воћарских стручњака (чл. стр. 230. Сумпорни дводисеј у воћарству (бел.) стр. 250. Подкидање сумпорног праха на лиша (бел.) стр. 301. Сумпорни дводисеј у вину са хигијенског гледишта (чл.) стр. 355. Попуњавање празних места у винограду и обнављање старих — наименогас — винограда (чл.) стр. 401. Које је време најповољније за орезивање лоза (чл.) стр. 408. Важне напомене за винарства (чл.) стр. 432.

Милосављевић А. Ђорђе. Из јагодиње (допис) стр. 169

Марковић Игњат. Ратар о раду (песма) стр. 221.

Мучаћевић Ђорђе. Резавши шећерне репе као сточна храна (чл.) стр. 224.

Николић М. Треба да кукуруза огртати (чл.) стр. 134. Сиривање овпмих стрвина (чл.) стр. 160. Заједање — скрпљање лишћа код кукуруза (чл.) стр. 160.

Новаковић Љубв. Преглед рада Српског Пољопривредног Друштва

Павловић К. Усевни реп у гајдиштву (чл.) стр. 313. у овој години (чл.) стр. 396.

Палић М. Цветне: О неки врбе и неној користи (бел.) стр. 152.

Партонић Ј. Сеф. Како да спасемо јабучаре од крваве ваши (чл.) стр. 12.

Петковић Ъ. О господарско-просветном раду у народу (чл.) стр. 42,52. Нова сморова у производњи и употреби вештачког ђубрета (чл.) с р. 241.

Петковић С. Павле. Мисаоне у Јужној Србији (бел.) стр. 139, 178. Набоја воћних младица (гл.) стр. 154. Борба воћа (чл.) 2,6. На који се начин могу поеко зиме очувати поаке сорте јабуке и крушке? (чл.) стр. 325. Пољопривредна изложба у Штипу (чл.) стр. 369. Јесења и зимска нега старијих воћака (чл.) стр. 376. Опасније болести на воћкама (чл.) стр. 392, 402. Редовни годишњи Збор државних економа и пољопривредних чиновника и службеника (гл.) стр. 404. Шеснаеста наша на економан и јевтину (чл.) стр. 417. Размножавање воћних младица — дивљачица — на семена стратификацијом (чл.) стр. 424.

Петковић М. Радисав. Нега сланих окана (чл.) стр. 61.

Петровић М. М. Гајење воћа у Јужној Србији (чл.) стр. 137. О јагоди (чл.) стр. 215, 22 г, 232.

Поповић Константин. О важности јаче употребе вештачког ђубрета у нашој пољопривреди (чл.) стр. 169. Усевни реп у гајдиштву (чл.) стр. 319.

Поповић Коста Др. Обрада земље (чл.) стр. 166, 173, 191. О ђубрету (чл.) стр. 209. Врсте ђубрета (чл.) стр. 216. Његовање стајског ђубрета (чл.) стр. 228. Поступак са стајским ђубретом на ђубришту (чл.) стр. 233. Употреба и дејство стајског ђубрета (чл.) 239. Мешавци (чл.) стр. 255. Амонијум сулфат (чл.) стр. 264. Томасово брашно (шгура) (чл.) стр. 272, 281. Оскудица сточне хране (чл.) стр. 329.

Р. Ж. Строост кокошијех јаја (бел.) стр. 14.

Рајковић А. Митар. Бело Поље (допис) стр. 177.

Ранојевић Никола. † Живојин Јуришић, професор чустос Музеја Српске Земље, редовни члан Срп. Пољопривредног Друштва.

Рашковић о. Ал. Нов члан добротвор (гл.) стр. 127. Нови чланови утемељачи (гл.) стр. 139, 147. Виноградарско-винарска и воћарска изложба у Неготину (чл.) стр. 303.

Савић Милутин. Потсетимо се једног корисног посла (чл.) стр. 73. Краљ Петар Велики Ослободилац, Покровитељ Српског Пољопривредног Друштва (чл.) стр. 294.

Стојановић М. Крош Ческу и Моравску (чл.) стр. 206. Како да се отклони мирис вину (пит. и одг.) стр. 404.

Стојковић Н. Велимир Др. Индустрија трактора у Сједињеним Државама (бел.) стр. 15. Посебавајмо производњу пчеља те да живот појединачно (чл. стр. 25. Како да се очисте девинске лозе од филоксере (чл.) стр. 28. Шта чини да кокоши и зими носе јаја (чл.) стр. 38, 336. Може ли се на земљишту старог винограда подизати одмах по крчењу нови виноград (чл.) стр. 44. Француска Народна Банка за Пољопривредни кредит (гл.) стр. 47. Воћарство у Чехословачкој (чл.) стр. 65. Пољопривредна изложба у Прагу (гл.) стр. 66. Међународно Законодавство на раду у пољопривреди (чл.) стр. 81. Какво је разлика између рајнског и итилијанског реплитаг? (чл.) стр. 84. Утицај снежног покривача на жетвени принос пшенице (бел.) стр. 87. Прашњаво дудово лишће шкодљиво је за гајење свилених буба (бел.) стр. 88. Овог пролећа што више обраћене и засејане земље (чл.) стр. 89. О сађењу воћака (чл.) стр. 90. Прво прскање лоза од пресудног је значаја противу пламењаче (чл.) стр. 98. Дан просветљења на Бадњеву (гл.) стр. 102. Изложба Пољопривредног Удружења Бачког Подунавље Жупање (гл.) стр. 102. Пољопривредна изложба у Прагу (гл.) стр. 119. Министар Пољопривреде г. Др. В. Јанковић Српском Пољопривредном Друштву (гл.) стр. 119. Нови Министар Пољопривреде и Воде (гл.) стр. 126. Уредба о земљорадничком кредиту (гл.) стр. 127. Уредба по намењама и допуњама у закону о унапређењу виноградарства (гл.) стр. 127. Америчка комисија Српском Пољопривредном Друштву (гл.) стр. 154. Помоћ енглеских пољопривредника српским пољопривредницима (гл.) стр. 154. Прослава 20-годишњице од оснивања Учитељске Школе у Алексинцу (гл.) стр. 179. Дечији Пољопривредни Клубови и њихова изложба (гл.) стр. 197. Градинарска изложба у Бриу (гл.) стр. 203. Култура и сорте дувана у Србији (гл.) стр. 205. Један предлог за реорганизацију пољопривредне службе државних органа у народу (чл.) стр. 257, 265, 274, 289, 301. Један леп пример житарске организације у Канади (чл.) стр. 261. † Милорад Драшковић (гл.) стр. 267. Практично предавање са демонстрацијама о домаћем конзервисању воћа и поврћа стерилизацијом (гл.) стр. 265. Прекривање сушница на сушењу шљива (чл.) стр. 277. Путовање словеначких земљорадника по Србији (гл.) стр. 291. Посета словеначких земљорадника Српском Пољопривредном Друштву (гл.) стр. 316. Иностриња пчелиња у Србији (чл.) стр. 334, 345, 361. Конгрес Српских Земљорадничких Задруга у В. Бечкереку (чл.) 341. Зашто пољопривести (бел.) стр. 348. Краља мелкуљи (бел.) стр. 348. Спремање сиромашна (бел.) стр. 348. Одређивање сточног појаса код коња код коња (бел.) стр. 348. Лек против мутиље (хлорозе) код воћа и поврће (бел.) стр. 354. Пролучени стечаји за набавку убрзања за пољску привреду (гл.) стр. 420 Америчка мисија за Дечије Пољопривредне Клубове (гл.) стр. 355. Пољопривредни Савет (чл.) 427. Практична пољопривредна предавања (гл.) стр. 427. Неколи резултати у гајењу кромпира (чл.) стр. 429.

Тодоровић Д. Добросав. Др. Шећерна репа — водиље железничке Пројасфаљање Чачкое Шапитре (приказ) стр. 155. Употреба коњске и тракторске снаге у пољопривреди (чл.) стр. 157. Жетва стрних жита (чл.) стр. 89. Један предлог за реорганизацију пољопривредне службе државних органа у народу (чл.) стр. 257, 265, 274, 289, 301. Микробиологија и пољска привреда (чл.) стр. 307. Ратарство и градинарство на пољопривредној изложби у Штипу (чл.) стр. 363. Дубо које не зоре (бел.) стр. 376. Потамнело сточно зрно (бел.) стр. 383. Сетва пшенице жетвених остатака (чл.) стр. 383. Сметска продукција шећера у 1940.21. (бел.) стр. 386. Целокрозол — једно ново дезинфекционо средство код стоке (бел.) стр. 394. Употреба трактора у пољопривредној производњи уштеде и посебице код нас (чл.) стр. 400, 406. 415. Кукуруз у Бразилији (бел.) стр. 410. Изложба производ. Дечијих Пољопривредних Клубова (чл.) стр. 417. 425, 431, 440.

Тодоровић Д. Александар. Уредба о ђубрењу (гл.) стр. 65. Сушица у свилених буба (чл.) стр. 177. Жутица у свилених буба (чл.) стр. 192. Кајање пшенице (чл.) стр. 201, 206, 211, 222, 230, 238. Разнивање жила код пшенице (чл.) стр. 2-4, 262, 270, 2 9, 288. Златна књига за сеоску и радну омладину (приказ) стр. 211. Зашто јабуке не одржавају род (пит. и одг.) стр. 3.0, 4 Игњат Мирковић (некр.) стр. 337. Бокорење пшенице (чл.) стр. 343, 352, 359, 368, 375, 381. Лав Толстој као сеоски земљак (бел.) стр. 378. Сметн Хубер удаде је темељ пчеларству (бел.) стр. 410. Заслуге Шлакердима и Гаутијеза за пчеларство (бел.) стр. 419. Пољопривредна настава у Јапану (бел.) стр. 435.

Тодоровић Ъ. Т. П. Отварање Пољопривредног Факултета у Београду (чл.) стр. 3. Оиронатјна реч на потребу пок. Косте Стојановића стр. 10. Одзед са Берлинидјерн † Рипарином Телеки стр. 8 (гл.) стр. 12. Ђубрива и Вода (приказ) стр. 40. За обнову пољопривреде (чл.) стр. 77. Прослава Геолошког Друштва (гл.) стр. 88. Воћарство околине Цареног Села (чл.) стр. 97. За сузбијање крваве ваши (бел.) стр. 101. Површина обрађене земље у Јужној Србији пре рата (бел.) стр. 101. Пшеничана вошљ (оризпшта) у Кочану и околини (чл.) стр. 105. Пореклo енглеских раса говеда (бел.) стр. 110. Гајење жењетрге (воденице — шикорије) (бел.) стр. 115. Прослава на црно просавље на пиргиа (бел.) стр. 147. Прослава Учитељске Школе у Алексинцу (чл.) стр. 205. Помен агрономима умрлим за отаџбину у француско) (гл.) стр. 211. Отварање прве школе за доваћиље у Бавапштву (чл.) стр. 213. Маслинарски течаји у Далмацији (бел.) стр. 219. Озогодишња под маслина у Далмацији (бел.) стр. 267. Друштвени склоп босанских муслимана (бел.) стр. 305. Словенски Конјиг (приказ) стр. 307, 4 В. Конгрес конференцију виноградарско-винарских стручњака (чл.) стр. 373. Уредба о вишењама и допуњама у закону о обнављању и унапређењу виноградарстеа (чл.) стр. 379. Модерна сушница за воће (гл.) стр. 379. На Св. Краља Милутина (чл.) стр. 381. За обнову српских расадника (гл.) стр. 387. Слава Српског Пољопривредног Друштва (чл.) стр. 389. Цена лози на државних лозних расадника (гл.) стр. 395. Бесплатни калемови лозе за Јужну Србију (гл.) стр. 395. Посета делегата Српског Пољопривредног Друштва код Њ. Б. Краља Александра (гл.) стр. 403. Конференција управника српских и лозних расадника (гл.

стр. 403. Извештаји о раду Генералне Дирекције Вода (прилог) стр. 404 Похвалници пољопривредни чинов. (гл.) стр. 435.
Тхоржевски Мих. Чувајте птице (бел.) стр. 363. Излиједа проводља Дечијих Пољопривредних Клубова (чл.) 417,425, 434, 440.
Тирновић Т. (допис) стр. 135. Како је М. Милосављевић на Балда подигао сушницу за сушење шљива (допис) стр. 337.
Тосић Д. Појмно правим путем (чл.) стр. 149. Поводом „Школске Баште" (чл.) стр. 160, Одабирање (селекција) семена у Алзас-Лорену (чл.) стр. 200. Заоравање стрњике (чл.) стр. 213, 221. Финансијска крша и пољска привреда (чл.) стр. 405.

II САДРЖИНА

I) Од општег значаја.

Борба противу мишева у пољу (бел.) стр. 64.
Господарско-просветни рад у народу (чл.) стр. 42, 52.
Да ли и данас важе §§ 57. и 60. Шумске Уредбе од 1881. год. (пит. и одг.) стр. 371.
Делегати Српског Пољопривредног Друштва код Њ. Величанства Краља Александра (гл.) стр.) 403.
Државна Класна Лутрија за пољску привреду (гл.) стр. 8.
За обнову пољопривреде (чл.) стр. 77.
Краљ Петар Велики Ослободилац, покровитељ Српског Пољопривредног Друштва (чл.) стр. 209.
Кроз Косово пољопривредна студија (подл.) стр. 367, 374, 382, 390, 398, 406, 414, 422, 430, 438.
Кроз Словенију пољопривредне белешке (подл.) стр. 262, 270, 278, 294, 310, 318, 326, 334, 342.
Кроз Ческу и Моравску (чл.) стр. 246.
Мерите храну у селу (бел.) стр. 194.
Међународно Законодавство за рад у пољској привреди (чл.) стр. 81.
На Св. Краља Милутина (чл.) стр. 381.
Некоји резултати у гајењу кромпира (чл.) стр. 429.
Неколико напомена о суши (чл.) стр. 141.
Од Скопља до Качанника (подл.) стр. 350, 358, 366.
Отварање прве школе за домаћице у Бавданишту (чл.) стр. 213.
Отварање школе за домаћице у Панчеву (бел.) стр. 331.
Отварање Пољопривредног Факултета у Београду (чл.) стр. 3.
Патома Шумадија (чл.) стр. 437.
Појмни правим путем (чл.) стр. 149
Пољопривредна јавна предавања са демонстрацијама (гл.) стр. 282.
Пољопривредна настава у Јапану (бел.) стр. 435.
Пољопривредни кредит у Јужној Србији (бел.) стр. 242.
Пољопривредни Савет (гл.) стр. 410. (гл.) 427.
Посета Словеначких Земљорадника Српском Пољопривредном Друштву (гл.) 410.
Правни Савета (чл.) стр. 13, 62, 234, 241, 256, 265, 273.
Практична пољопривредна предавања (гл.) стр. 427.
Предавање Милана Ђ. Ђурића инспектора прилком отварања изложбе у Штипу (чл.) стр. 413.
Препарирана слама и трска као најбоља крм за пољопривредне зграде (чл.) стр. 99.
Пример један за углед (допис) стр. 93.
Прокоп Геолошког Друштва (гл.) стр. 88.
Прослава 50-годишњице од оснивања Учитељске Школе у Алексинцу (гл.) стр. 171, 205.
Птице чувајте (бел.) стр. 363.
Путопише словеначких земљорадника по Србији
Ратар о раду (песма) стр. 221.
Садашње стање пољске привреде у Брегалничком округу (чл.) стр. 43, 430
Слава Српског Пољопривредног Друштва (чл.) стр. 389.
Слама и трска препарирана као најбоља крм за пољопривредне зграде (чл.) стр. 99.
Словеначких земљорадника потовање по Србији (гл.) стр. 291, 316.
Средња Виноградарско-Воћарска и Ратарска школа у Марибору (гл.) стр. 331.
Стечај за израду уџбеника за пољску привреду (гл.) стр. 150.
Стечај за израду уџбеника о пољској привреди — продужен (гл.) стр. 420.
Стечај за разне списе (гл.) стр. 203.
Трска и слама препариране као најбоља крм за пољопривредне зграде (чл.) стр. 99.
У Новој Години (чл.) стр. 1.
Уредба о државним економијама (гл.) стр. 65.
Уредба о земљорадничком кредиту (гл.) стр. 127.
Уредба о изменама и допунама у закону о обнављању и унапређењу виноградарства (гл.) стр. 127, 379.
Учитељске Школе у Алексинцу прослава 50-годишњице (гл.) стр. 171, 205.
Факултета Пољопривредног у Београду отварање (чл.) 405.
Финансијска крша и пољска привреда (чл.) стр. 405.
Храну у селу — мерите (бел.) стр. 194.
Школа домаћичких отварање (чл. и бел.) стр. 213, 331.
Школе за сеоске домаћице (чл.) стр. 237.
Школска Башта (чл.) стр. 114.

2) Ратарство, градинарство, цвећарство и ливадарство.

Амонијум — сулфат (чл.) стр. 214.
Бактерија на же ву утицај (бел.) стр. 7.
Бокорење пшенице (чл.) 343, 352, 359, 368, 375, 391.
Борба противу мишева у пољу (бел). стр. 64.
Бостан (диње и лубенице) (чл.) стр. 124.
Важност јаче употребе вештачког ђубрета у нашој пољопривреди (чл.) стр. 2-9.
Водопије (жемерице, цикорије) гајење (чл.) стр. 82.
Врсте ђубрета (чл.) 216.
Главни састојци оране земље (чл.) стр. 285.
Гној у повртњаку и воћњаку (чл.) стр. 44.
Гноја, колико се од које врсте добија (бел.) стр. 47.
Гноја примена на поправку земље (чл.) стр. 312.
Диње и лубенице (бостан) (чл.) стр. 124.
Жемерице (водопије, цикорије) гајење (чл.) стр. 82 (бел) 119.
Жетва стрних жита (чл.) стр. 186.
Жита која пшенице сравњавље (чл.) стр. 284. 262. 270, 278, 288.
Житног семена потапање, као средство за повећање жетвених приноса (чл.) стр. 383.
Заклапање — скривање лишћа код кукуруза (чл.) стр. 160.
Заоравање стрњике (чл.) 213, 221, 230.
Семље — обрада (чл.) стр. 166, 173, 191.
Земље оранье — главни састојци (чл.) стр. 2-6.
Зрном каквим треба сејати (бел.) стр. 7.
Изметање (дегенерисање) кромпира (чл.) стр. 417.
Изметање семена (чл.) стр. 34.
Изметци и њихов гнојни значај (чл.) стр. 342.
Изметци сточни, њихов састав и својства (чл.) стр. 62.
Индустрија трактора (бел.) стр. 15.
Јагода — гајење (чл.) стр. 215, 223, 232.
Каквим зрном треба сејати (бел.) стр. 7.
Како да се поправи редак и слаб пшенични усев (бел.) стр. 94.
Карфиол (кулус цветни) (чл.) стр. 37.
Клијање пшенице (чл.) стр. 201. 206. 214, 222, 230, 238.
Коњске и тракторске снаге употребе у пољопривреди (чл.) стр. 157.
Компост (мешанац) (чл.) стр. 255.
Крастаци (чл.) стр. 60
Кромпир (бел.) стр. 54.
Кромпир рани (бел.) стр. 22.
Кромпира наметање (дегенерисање) (чл.) стр. 417.
Кромпира прве појаве у српским крајевима (бел.) стр. 442.
Кромпира рано гајење (чл.) стр. 20.
Кромпира — сушење (бел.) стр. 31.
Кромпира крупноће — да се добију (бел.) стр. 7.
Кукуруз треба ли огртати (чл.) стр. 134.
Кукуруз у Бразилији (бел.) стр. 410.
Кукуруза рано сејање (бел) стр. 14.
Културе у Јужној Србији (чл.) стр. 121, 133, 142.
Купус цветни (карфиол) (чл.) стр. 37.
Лан (чл.) стр. 74, 83.
Лубенице и диње (бостан) (чл.) стр. 124.
Лук црни (чл.) стр. 45.
Мак солунски (македонски) (чл.) стр. 11, 18.
Метленска паприка (чл.) стр. 85.
Мешанац (компост) (чл.) стр. 255.
Микрологија и пољска привреда (чл.) стр. 397.
Мишеви у пољу — борба противу њих (бел.) стр. 64.
Мотокултура (чл.) стр. 146.
Најбоље врсте овса (чл.) стр. 19.
Нови пшенични усеви у производњи и употребе вештачког ђубрета (чл.) стр. 241.
Новоселандски спанаћ (бел.) стр. 14.
Обрада земље (чл.) стр. 166. 173. 191.
Овот пролећа што више обрађене и насејане земље (чл.) стр. 89.
Овса — најбоље врсте. (чл.) стр. 19.
Одабирање (селекција) семена у Алзас-Лорену (чл.) стр. 200.
О ђубрету (чл.) стр. 209.

Опиљку треба рано сејати (бел.) стр. 15.
Оробабљено једаи нов начин сејања пшенице (гл.) стр. 399.
Орање спета (чл.) 423.
Орање земље — главно састојак (чл.) стр. 286.
Орна и плугови у Бугарској (бел.) стр. 15.
Плугови и орно у Бугарској (бел.) стр. 15.
Пескуша (чл.) стр. 205.
Пирпичина поља (оризишта) у Кочану и околини (чл.) стр. 105.
Пиштевина је одлично течно ђубриво за поврћа (бел.) стр. 126.
Повећајмо производњу поврћа те да живот поједностављено (чл.) стр. 25.
Поводом „Шпанске Баште" (чл.) стр. 164.
Повраћина обрађене земље у Јужној Србији пре рата (бел.) стр. 101.
Подаци о ђубрењу кукуруза са вештачким ђубретом (чл.) стр. 59.
Пољска привреда у Брегалничком округу (чл.) стр. 421, 430.
После једне горке поуке (чл.) стр. 309.
Поступак са стајским ђубретом (чл.) стр. 233.
Потапајте семе у раствор плавог камена (бел.) стр. 363.
Потапање житног семена као средство за повећање жетвеног приноса (чл.) стр. 385.
Прво пољне кромпира у српским крајевима (бел. стр. 412.
Примена гноја на поправку земље (чл.) стр. 312.
Просо (чл.) стр. 27.
Пшенице-бокоребе (чл.) стр. 343, 352, 369, 368, 375, 391.
Пшенице-клизаче (чл.) стр. 204, 206, 214, 222, 283, 298.
Разкопање жила код пшенице (чл.) стр. 254, 262, 270, 27*, 288.
Ратарство и Градинарство на полупривредној изложби у Штипу (чл.) стр. 265.
Рена угарњача (бел.) стр. 243
Ренин цов' — ренина гласта (бел.) стр. 202.
Сејалица „јелен" (чл.) стр. 42, 51.
Семена изметање (чл.) стр. 31.
Семена одабирање (селекција) у Алжис-Лорену (чл.) стр. 200.
Сеновала—угамљивање (бел.) стр. 170.
Скривање—закидање лишћа код кукуруза (чл.) стр. 180.
Скривање озимих стрнина (чл.) стр. 150.
Скупљање и чување гноја (чл.) стр. 351.
Снега — орање (чл. стр. 423.
Снежног покривача утицај на жетвени принос пшенице (бел.) стр. 87.
Солунски (македонски) мак, афион за опијум (чл.) стр. 11, 18, 26
Сочива (поља) гајење (чл.) стр. 106 и 115.
Сплаш новоселински (бел.) стр. 14.
Стајског ђубрета неговање (чл.) стр. 225.
Стајског ђубрета употреба и дејство (чл.) стр. 239 281.
Сточни пиметан, њихов састав и својство (чл.) стр. 62.
Стрвање авоарање (чл.) стр. 215, 221. 230.
Томасово брашно (игура) (чл.) стр. 282.
Траве најбоље за авсаваље улице (бел.) стр. 87.
Трактирске и кожаре снаге употреба у полупривреди (чл.) стр. 157.
Трактора индустрије у Сједињеним Државама (бел.) стр. 15.
Трактора употреба у полупривредној производњи (чл.) ст. 415.
Трактора употреба у полупривредној производњи и посебице код нас (чл.) стр. 400, 406
Треба ли кукурузу загртати? (чл.) стр. 134.
Угар (чл.) стр. 158.
Усевни ред у газдинству (чл.) 313, 319.
Утицај снежног покривача на жетвени принос пшенице (бел.) стр. 87.
Физичке особине земље (чл.) стр. 300.
Цветни Купус (карфиол) (чл.) стр. 387.
Цихорије (подопље, жеикетриге) гајење (чл.) стр. 82, 119.
Црни Лук (чл.) стр. 45.
Шафран (чифран, шаврап) (бел.) стр. 65.

3) Виноградаство и воћарство.

Бачава од цемента набавка (пат. и одг.) стр. 220.
Берба воћа (чл.) стр. 296.
Бернаров калцинетар (чл.) стр. 18.
Бесомучни калемови лозе за Јужну Србију (гл.) стр. 265.
Брзине грожђа за пијацу и трговину и чување преко зиме (чл.) стр. 360.
Брескве гајење и орезивање (чл.) стр. 85.
Важне напомене на винарства (чл.) стр. 432.
Важни савети пре прскања винограда (чл.) стр. 136.
Ваш штитаста на смокви и дуњику (чл.) стр. 417.
Вино шпесло како да спасеш и побегнеш његов рђав утицај по здравље (чл.) стр. 145.
Вино од нових хибрида — дарект продуктера — на изложби у Тузуан (Француска) (чл.) стр. 199, 208.
Вино од рабуша (чл.) стр. 210.
Виноград нов може ли се подићи на земљишту старог винограда одмах по крчењу (чл.) стр. 44.
Винограда подизање арешом изломљача (чл.) стр. 107, 106.
Винограда подизање и ђубрење (поуци) стр. 250.
Винобал — гајење (чл.) стр. 2.
Воћа гајење у Јужној Србији (чл.) стр. 137.
Воћарство околине Царевог Села (чл.) стр. 97.
Воћарство у Чехословачкој (чл.) стр. 49.
Воће јужне Србије (поводом изложбе у Скопљу) (чл.) 34.
Воћке, воће и воћарство (подл.) стр. 2, 23, 26, 42, 50, 57, 74, 82, 90, 93, 106, 114, 122, 134, 142, 150, 158, 166, 174
Воћних младица — набавка (гл.) стр. 154.
Воћно семе за Манастарство Полопривреде и Вода (гл.) стр. 387.
Време најпогодније за орезивање лозе (чл.) стр. 408.
Гној у воћњаку и воћњаку (чл.) стр. 44.
Гнојење воћака пиштевином (бел.) стр. 94.
Грожђе за пијацу и трговину бране и чување преко зиме (чл.) стр. 360.
Грожђаног мошта утамљивање преко зиме (чл.) стр. 4.
Грожђаног мошта утамљивање преко лета (чл.) стр. 144.
Грожђе како да се сачува да буде свеже за све време јесени и зиме (бел.) стр. 305.
Дан дрвосађења на Видовску код Неготина (гл.) стр. 102.
Директ — продуктер хибрид № 4401 од Кудорка (бел.) стр. 153.
За сувобрање вране ваши (бел.) стр. 101.
Зимска и јесења нега старијих воћака (чл.) стр. 376.
Значај прскања винограда противу пламењаче (чл.) стр. 77.
Издвајање сумпорног мириса на вина (бел.) стр. 304.
Индустрија пекмеза у Србији (чл.) стр. 333, 345, 361.
Искорењивање семењака на „рожља (бел.) стр. 151.
Јабуке што не одржавају се (пат. и одг.) стр. 350.
Јабуке и крушке опале како да се искористе (чл.) стр. 280.
Јабучарке, како да спасемо од крваве ваши (чл.) стр. 12.
Једна практична сушница за сушење воћа од Д-ра Вељке Н. Стојковића стр. 245.
Јесења и зимска нега старијих воћака (чл.) стр. 376.
Каква је разлика између рајског и талијанског разнаног (чл.) стр. 84.
Како да се очисти-дезинфикује-лоза од филоксере (чл.) стр. 28.
Како је М. Милосављевић из Блаца подигао сушницу за сушење воћа (дов.) стр. 337.
Калцинетар Бернаров (чл.) стр. 19.
Киселo вино како да спасеш и избегнеш његов рђав утицај по здравље (чл.) стр. 145.
Кисеоника утицај на вино (бел.) стр. 227.
Коњака на шљива — печење (чл.) стр. 192.
Крушке и јабуке сувобране (чл.) стр. 12. (бел.) стр. 101
Крушке и јабуке опале како да се искористе (чл.) стр. 280
Култура и сорте јабука у Србији (чл.) стр. 206.
Кушња или остуга (бел.) стр. 31.
Лачење непотребних пастрара (бел.) стр. 170.
Лек противу жутице (хлороза) код винове лозе (бел.) стр. 354.
Мајсиње за јело (конзерв-рање) (бел.) стр. 194
Маслинке у Јужној Србији (бел.) стр. 139, 179.
Маслинарски печаји у Далмацији (бел.) стр. 219.
Мирис плесниног бурета како да се уклони (пит. и одг.) стр. 226.
Мирис вину како да се одклони (пит. и одг.) стр. 404
Модерна сушница за воће (гл.) стр. 379
Набавка воћних младица (гл.) стр. 154.
Наше воће (чл.) стр. 253, 264, 272, 281, 28*, 297, 314, 320, 334, 344, 354, 369, 385.
Нов начин сушења воћа (бел.) стр. 219.
Нови државни лозни расадници у Пироту, Скопљу и Кавадару (гл.) стр. 22
Озгодишњи под маслина у Далмацији (бел.) стр. 267.
Огледи са Берландијерја — Рипарјом Телеки № 8 В (чл.) стр. 12.
Одабирање и трапељске америчанске лозе (чл.) стр. 438.
Окидија (плесањ) (чл.) стр. 166.
Окидија (плесањ) је тако исто опасан као и перноспора (чл.) стр. 161.
Опасиње болести на воћака (чл.) стр. 392, 402.
Опасност од гусеница „Потајница" (бел.) стр. 125.
Оскоруша (чл.) стр. 21.
Пази на прва прскања винограда (бел.) стр. 147.
Печено кокља на шљива (чл.) стр. 192.
Плави камен (бел.) стр. 174.
Позне сорте јабука и крушака очувати преко зиме (чл.) стр. 326.
Попуњавање празних места у винограду и обнављање старих — ваиемоглих винограда (чл.) стр. 401.
Практична предавања са демонстрацијама о домаћем конзервисању воћа и поврћа (чл.) стр. 275.
Прикаа наших јабука (бел.) стр. 163
Припремајте сушнице за сушење шљива (чл.) стр. 277.
Прво прскање лозе од пресудног је значаја противу пламењаче (чл.) стр. 98.
Прскалице „Кошиа", „Комет" у поређењу са прскалицом „Вермерел" (комисијски извештај) стр. 219.
Прскања и сумпорисања винограда — што више (бел.) стр. 227.
Прскање винограда на време (бел.) стр. 163.
Радови у пропрштту преко лета (чл.) стр. 175.
Равнокрајање воћних младица на семена (чл.) стр. 424.

Роштић (рогач) (чл.) стр. 191.
Сађење воћака (чл.) стр. 90.
Сандучићи за паковање шљива (чл.) стр. 130.
Семенака из грожђа искоришћавање (бел.) стр. 153.
Смоква (чл.) стр. 328.
Смотра и награђивање винограда (гл.) стр. 322.
Сумпорни диоксид у винарству (бел.) стр. 290.
Сумпорни диоксид у вину с хигијенског гледишта (чл.) стр. 335.
Сушењу воћа у виноградима шта је узрок (чл.) стр. 36.
Сушница за воће — модерна (гл.) стр. 379;
Филоксера у Јужној Србији (гл.) стр. 23.
Цикнулост (усирћетавање), цвет, и др. болести вина (чл.) стр. 176.
Шта је узрок сушењу воћа у виноградима (чл.) стр. 36.
Што више прскања и сумпорисања винограда (бел.) стр. 227

4) Шумарство и лов.

Багремовог и др. семена сетва (пит. и одг.) стр. 210.
Врба за плетарство (чл.) стр. 92.
Врбе неговање и корист од ње (бел.) стр. 153.
Врбовог лишћа — хранљива вредност (бел.) стр. 31.
Дрво које не гори (бел.) стр. 378.
Козјак или Мачковац као ограда дворишта, башта и паркова (чл.) стр. 124.
Питома Шумадија (чл.) стр. 437.

5) Сточарсво, живинарство, пчеларство, свиларсвто и рибарство.

Боб као сточна храна (бел.) стр. 14.
Бројни подаци за пчеларство (бел.) стр. 338.
Вештачко (уметно) лежење пилића (чл.) стр. 108, 117.
Глиста „Тракавица" у живине (бел.) стр. 305.
Глутијуса и Швамардама заслуге за пчеларство (бел.) стр, 419.
Гојење — кљукање гусака (бел.) стр. 435.
Доброта јаја за насад (бел.) стр. 22.
Енглеско поледско говече (бел.) стр. 22.
Живину — гојите! (чл.) стр. 57.
Жутица у свилених буба (чл.) стр. 192.
Знаци оплођености (бел.) стр. 348.
Исхрана супрасних крмача (чл.) стр. 386.
Јаја за насад — доброта (бел.) стр. 22.
Јаја кокошијих — старост (бел.) стр. 14.
Јаја чување у кречној води (бел.) стр. 285.
Јасле у овчарнику какве треба да су (бел.) стр. 7.
Какви треба да су судови за храњење живине (чл.) стр. 210.
Како би сада пољопривредник најбоље могао давати стоци со, кад нема крупица (пит. и одг.) стр. 129.
Кљукање (гојење) гусака (бел.) стр. 415.
Козе — гајите! (чл.) стр. 61.
Кокош Род Ајланд (бел. стр. 315.
Користи од одгајивања гусака (бел.) стр. 435.
Крава млекуља (бел.) стр. 348
Курсеви из свиларства у Панчеву (чл.) стр. 232.
Мазге, навикавање на рад (чл.) стр. 6.
Нега сјањих оваца (чл.) стр. 61.
Ново американско чудо (бел.) стр. 442.
Одгајивање јаради и парење коза (чл.) стр. 152.
Одгајивање сточног подмладка (бел.) стр. 348.
Орпингтон (чл.) стр. 434.
Оскудица сточне хране (чл.) стр. 321.
Особине млечне стоке (чл.) стр. 362.
Особине стоке за месо (чл.). стр. 378.
Особине радне стоке (чл.) стр, 378
Парење живине у сродству не допуштај (чл.) стр. 6.
Парење коза и одгајивање јаради (чл.) стр. 152.
Порекло енглеских раса (бел.) стр. 110.
Потсетимо се једног корисног посла (свиларства) (чл.) стр. 73.
Правила муже (бел.) стр. 7.
Прањињаво дудово лишће шкодљиво је за гајеље свилених буба (бел.) стр. 88.
Пчеларство Бачке у опасноси (бел.) стр. 355.
Расе гусака за приплод (чл.) стр. 439.
Резанаца шећерне репе хранљива вредност и употреба (пит. и одг.) стр. 178.
Резанци шећерне репе као сточна храна (чл.) стр. 224.
Рокфор (чл.) стр. 168.
Сиришта спремање (бел.) стр. 348.
Стаја, храна и нега коза (чл.) стр. 86.
Сточну храну штедимо (бел.) стр. 304.
Судови за храњење живине какви треба да су (чл.) стр. 210.
Сушица у свилених буба (чл.) стр. 177.
Телад млечних особина (чл.) стр. 346.
Телади одгајивање (чл.) стр. 298.
Телади одгајивање за месо — гојење — (чл.) стр. 330.
Телади одјивање за рад (чл.) стр. 336.
Уметно или вештачко лежење пилића (чл.) стр. 108 и 117.
Хељда за храну пилежи (бел.) стр. 14.
Хубер, слепи, ударио је темељ пчеларству (бел.) стр, 410.
Целокрезол — једно ново дезинфекционо средство код стоке (бел.) стр. 394.
Швамердамове и Глутијусове заслуге за пчеларство (бел.) стр. 419.
Шта-чини да кокоши и зими носе јаја (бел.) стр. 38, 336.
Штедимо сточну храну (бел.) стр. 304.

6) Сточно лекарство.

Болест пилића у коленима и ногама (бел.) стр. 31.
Болест пернате живине (чл.) стр. 240,
Вешање угинуле животиње (бел.) стр. 322.
Колера — помор — код кокошака (бел.) стр. 6.
Набавка и употреба „дистола" (бел.) стр. 78.
Оток вимена код крава (бел.) стр. 94.
Помор — колера — кокошију (бел.) стр. 6.
Пролив телади (бел.) стр. 304.
Сушица (туберкулоза) код живине (чл.) стр. 3 0.
Употреба и набавка „дистола" (бел.) стр. 78.
Шума (губа) на животињским ногама (бел.) стр. 225.

7) Аграрна политика, Задруге, Удружења, Конгреси.

Америчка мисија за Дечје Пољоприв. Клубове (гл.) стр. 355.
Виноградарска анкета Хрватско-Славонског Господарског Друштва као средишне задруге у Загребу (гл.) стр. 291.
Годишњи Збор пољопривредних стручњаке у Словенији (гл.) стр. 147.
Дечији Пољопривредни Клубови и њихова наложба (чл.) стр. 197
Дечији Пољопривредни Клубови у Хрватској (гл.) стр. 179.
Друштвени склоп босанских Муслимана (бел.) стр. 305.
За обнову пољопривреде (чл.) стр. 77.
За обнову среских расадника (гл.) стр. 387.
Збор пољопривредника у Подујевцу (гл.) стр. 235.
Ивасланици Српског Пољопривредног Друштва на Збору Хрватског Господарског Друштва у Загребу (гл.) стр. 195.
Један леп пример житарске организације у Канади (чл.) стр. 261.
Један предлог за реорганизацију пољопривредне службе државних органа у народу (чл.) стр. 257, 266, 274, 289, 301.
Конгрес Српских Земљорадничких Задруга у В. Бечкереку (чл.) стр. 341.
Конференција виноградарских и винарских стручњака на целе Краљевине (гл.) стр. 243.
Конференције управника среских и лозних расадника (гл.) стр. 403.
Лав Толстој о својини земље (бел.) стр. 378.
Међународно законодавство за рад у пољској привреди (чл.) стр. 81.
Од Пољопривредног Удружења Бачбодрошке жупаније (гл.) стр. 411.
Одлуке донете на Конференцији виноградарско-воћарских стручњака у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (чл.) стр. 317, 325.
Осврт на конференцију виноградарарско-винарских стручњака у Букову и Јагодини (чл.) стр. 373.
Пољопривредни кредит у Јужној Србији (бел.) стр. 242.
Помоћ енглеских пољопривредника српским пољопривредницима (гл.) стр. 154.
Пред земаљску конференцију виноградарских и винарских стручњака (чл.) стр. 253.
Редовни годишњи збор државних економа и пољопривредних чиновника и службеника (гл.) стр. 403.
Светска продукција шећера у 1920/21. год. (бел.) стр. 386.
Скуп представника српских пољопривредних друштава у Београду (гл.) стр. 339.
Српско Пољопривредно Друштво и државни зајам (гл.) стр. 316.
Уредба о државним економима (гл.) стр. 65.
Уредба о земљорадничком кредиту (гл.) стр. 127.
Уредба о изменама и допунама у закону о унапређењу виноградарства (гл.) стр. 127, 379.
Финансијска криза и пољска привреда (чл.) стр. 405.
Француска Народна Банка за Пољопр. Кредит (чл.) чтр. 47.
Цене лози из државних лозних расадника (гл.) стр. 395.
Цене у Марсељу (бел.) стр. 14.

8. Српско Пољопривредно Друштво и његове Подружине.

Америчка комисија Српском Пољопривредном Друштву (гл.) стр. 154.
Главни годишњи збор удружења државних економа (гл.) стр. 380.
Годишњи збор Српског Пољопривредног Друштва (огл.) стр. 25, 34.
Записник 47. редовног годишњег Збора Српског Пољопривредног Друштва стр. 129.
Записници 47. и 48. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва за 1920. год. стр. 16, 28.
Записници 1—48. седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва за 1921. год. 32, 39, 47, 56, 66, 70, 88, 95, 102, 111, 120, 128, 139, 148, 155, 163, 174, 180, 203, 212, 220, 228, 236, 244, 259, 268, 275, 283, 291, 307.

316, 322, 331, 339, 348, 355, 364, 372, 379, 387, 395, 404, 411, 427, 436, 443.
Изјава захвалности Српском Пољопривредном Друштву од Кметијске Дружбе за Словенију (гл.) стр. 379.
Измена чл. 11. Правила Српског Пољопривредног Друштва (гл.) стр. 203.
Министар Пољопривреде Д-р В. Јанковић Српском Пољопривредном Друштву (гл.) стр. 119.
Нова Управа Српског Пољопривредног Друштва (гл.) стр. 55.
Нове Подружине Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 15, 95, 119, 127, 139, 147, 195, 235, 306, 323, 370, 387, 403, 436, 442.
Нови почасни и редовни чланови Српског Пољопривредног Друштва (гл.) стр. 55, 395.
Нови Чланови добротвори Српског Пољопривредног Друштва (гл.) 15, 102, 127, 316, 427, 436.
Нови Чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва (чл.) 15, 95, 102, 139, 147, 155, 163, 171, 194, 203, 211, 220, 228, 259, 279, 282, 291, 306, 322, 348, 371, 379, 387, 411, 419.
Оснивајте Подружине (гл.) стр. 70.
Поздрави Српском Пољопривредном Друштву (гл.) стр. 371.
Помоћ Српском Пољопривредном Друштву (чл.) стр. 70.
Посета Словеначких Земљорадника Српском Пољопривредном Друштву (гл.) стр. 316.
Правилник за окружне Савезе Српског Пољ. Друштва (гл.) стр. 93.
Правилник о снабдевању Подружина Српског Пољопривредног Друштва справама и машинама (гл.) стр. 54.
Практична пољопривредна предавања (гл.) стр. 427.
Преглед рада Српског Пољопривредног Друштва у овој години (чл.) стр. 396.
Предлог Кметијске Дружбе у Љубљани и одлука Српског Пољопривредног Друштва за обострани споразумни рад стр. 29.
Пројекат за измену Правила Српског Пољопривредног Друштва, стр. 182.
Редовни годишњи збор Српског Пољопривредног Друштва (гл.) стр. 395.
Скуп представника српских пољопривредних друштава у Београду (гл.) стр. 339.
Слава Српског Пољопривред. Друштва стр. 365, 373 (чл.) 389.
Српско Пољопривредно Друштво и државни зајам (гл.) стр. 316
Српском Пољопривредном Друштву реферат и предлог за секције (додатак Тежаку) стр. 68.
Стечај за два чланка (гл.) стр. 179.
Стечај за напредније начине рада (чл.) стр. 93, 100, 109, 118, 125.
Стечај за напредније начине рада из области шумарства (додатак Тежаку) стр. 181.

9) Народно Здравље

Брадавице с руку да се очисте (бел.) стр. 118.
Љуљање одојчади (чл.) стр. 100.
Сумпорни двоксид у вину с хигијенског гледишта (чл.) стр. 335.

10) Дописи.

Из Белог Поља, стр. 177.
„ Јагодине, стр. 169.
„ Чачка, стр. 193, 337.

11) Књижевност.

Баштованство и Воћарство од Павла Бибића, писана пре 75 година (чл.) стр. 39.
Гајење свилених буба за пољопривредне школе и народ стр. 195.
Говеђа куга и како ћемо од ње сачувати нашу стоку (бел.) стр. 355.
Златна Књига за сеоску и радну Омладину од Ч. Тодоровића, стр. 211.
Извештај о раду Генералне Дирекције Вода и Привремени попис водене снаге Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, стр. 404.
Историја Аграрно-правних односа српских тежака под Турцима од Dr. М. Ничића, стр. 6.
Мисирка, I дио „Објављење" — Вјетар и Вода, зрица знања у пјесми и причи од Илије Бошњака, стр. 48.
Печалбари, нарочито из околине Пирота, од Јеленка Петровића, стр. 31.
Подизање и ђубрење винограда од Б. Ж. Бошковића стр. 259.
Пољопривредни Календар за 1921. стр. 8.
Привредна обнова, мотокултура и срески кошеви од Јеврема Герасимовића, стр. 306.
Једна практична сушница за сушење воћа од Dr. Велимира Н. Стојковића, стр. 245.
Ситне Даворије од Савка Кучпорића, стр. 372.
Slovenski Sadjar, словенски илустровани лист у Љубљани стр. 307, 419.
Српски Задругар лист Савеза Земљорадничких Задруга у Загребу, стр. 15.
Шећерна репа, издање Делегације Произвођача Чилске Шокитре, стр. 155.
Фран Туђан по Македонији — путничке слике стр. 245.

12) Изложбе и трке.

Виноградарско-винарска и воћарска изложба у Александровцу (чл.) стр. 393.
Градинарска изложба у Брну — Чехословачка — (гл) стр. 203.
Дечији Пољопривредни Клубови и њихова изложба (чл.) стр. 198.
Директори пољопривредних изложаба у Штипу и Александровцу (гл.) стр. 339.
Живинарска изложба у Паризу (гл.) стр. 47.
Изложба грожђа (с наградама) у Колуту (Бачка) (гл.) стр. 306.
Изложба производа Дечијих Пољопривредних Клубова стр. 317, 349. (чл.) 417, 425, 434, 440.
Изложба Пољопривредног Удружења Бачбодрошке Жупаније (гл.) стр. 102.
Изложба стоке у Србији (гл.) стр. 110.
Кроз Ческу и Моравску (извештај са екскурзије наших земљорадника приликом посете пољопривредне изложбе у Прагу) (чл.) стр. 245.
Подвоз у пола цене за посету изложаба (гл.) стр. 322, 370.
Пољопривредна Изложба у Прагу (гл.) стр. 66, 119.
Пољопривредна Изложба у Штипу (гл.) стр. 293, 369.
Предавање г. Милана Ђ. Ђурића инспектора приликом отварања изложбе у Штипу (чл.) стр. 413.
Предсеник Српског Пољопривредног Друштва на изложби у Прагу (гл.) стр. 171.
Ратарство и Градинарство на пољопривредној изложби у Штипу (чл.) стр. 365

13) Личне вести.

Богољуб Јирачек, економ среза струшког награђен похвалницом Ср. Пољ. Друштва за скупљање претплате на Тежак, (гл.) стр. 79.
Dr. В. Н. Стојковића одликовао Национални Пољопривредни Институт у Риму златном медаљом за пољопривредне заслуге (гл.) стр. 339.
Dr. К. Бугарски председник Пољопривредног Удружења Бачбодрошке Жупаније одликован орденом Св. Саве IV степена (гл.) стр. 139.
Нови Министар Пољопривреде и Воде — Г. Иван Пуцељ (гл.) стр. 119.
Похвалени пољопривредни чиновници (гл.) стр. 435.
Ранко В. Милићевић награђен од стране Срп. Пољопр. Друштва за заузмење око гајења сочива (леће) у народу по расписаном стечају (гл.) стр. 79.

14) Некрологија.

† Живојин Јурашић, професор, редовни члан Српског Пољопривредног Друштва (некр.) стр. 426.
† Иво Дарер (некр.) стр. 387.
† Игњат Марковић, опроштајна реч Благ. Д. Тодоровића, стр. 338.
† Коста Стојановић Министар Финансија и председник Српског Пољопр. Дууштва (некр.) стр. 8, 9. Опроштајна реч г. П. Т. Тодоровића на погребу стр. 10.
† Милорад Драшковић (гл.) стр. 267.
† Његово Величанство Петар Први Карађорђевић стр. 285.
Помен агронома умрлим за отаџбину у француској (гл.) стр. 211.
† Светислав Миловановић, стр. 419.
† Урош Палеташевић, стр. 162.

15) Од уредништва.

Државним економима и вођама Дечијих Пољопривредних Клубова стр. 49, 57, 73, 81, 89.
За претплаћивање на Тежак стр. 41, 47, 55, 65, 79, 133, 150, 341, 413, 429, 437.

16. Огласи.

Друштвени и приватни, стр. 8, 16, 25, 32, 34, 40, 48, 67, 80, 95, 104, 112, 132, 140, 148, 156, 164, 172, 188, 196, 204, 212, 220, 228, 236, 244, 252, 260, 276, 283, 292, 296, 307, 324, 332, 340, 364, 380, 388, 396, 420, 428, 430, 444.

17) Исправке.

стр. 96, 140, 148.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све
ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869 г. преписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата и
Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут
за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Павле Т. Тодоровић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 1. БЕОГРАД, 9. ЈАНУАРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

Тежак ће од ове године излазити једанпут недељно на целом табаку. Претплата на годину дана стаје 20 дин. и она се полаже уједанпут и унапред. Моле се претплатници који досада нису положили целу претплату да то учине што пре.

СРП. ПОЉОПР. ДРУШТВО.

У НОВОЈ ГОДИНИ.

Честитајући својим читаоцима Нову Годину, *Тежак* искоришћује ту прилику да се с њима, баш на почетку године, поразговара о једној ствари, која пресудно утаче на живот сваког пољопривредника посебице и целога народа укупно. Мислимо да је баш ово најзгоднија прилика и у најзгодније доба, када треба констатовати да је дуго трајни рат

1) делом потрошио и још већим делом *упропастио* тековине стваране многим људским генерацијама, саранио вредности прибиране и мучним и *дугим* радом;

2) умањио производњу знатно, а и ону која се још одржава — јако поколебао у њезиним основима;

3) због свега тога изазвао у прошлим епохама непознату скупоћу, под којом грцају сви производни друштвени редови;

4) створио огромне дугове државне и изазвао толики пораст државних буџета, да ће јавни терети, услед тога, само појачати и иначе мучну ситуацију.

Наша земља, мимо све друге које су у рату биле, најтеже је погођена: она је *најдуже* ратовала и њу је окупатор *с планом* разоравао: наш је тежак остао без стоке, без справа, без алата, без пољопривредног инвентара у опште, остао је без постељних ствари, без одела и без преобуке, окупатор му је чак и ограду попалио и земљу покварио. Готово све што су за 100 година прадед, дед, отац и син урадили и уштедили — све је то пропало. *Све то сад треба обновити*, па, поврх свега, оспособити се и за подношење јавних терета. који ће, несумљиво, бити осетно већи него ли пре рата.

А за све то постоји свега једна једина могућност: да би се накнадиле упропашћене вредности, да би се скупоћа отклонила и да би се могли поднети јавни терети — *мора се производња појачати, увећати*. Наш тежак мора обрадити *сву* зиратну земљу; али, тако исто, мора *све* учинити да му та земља роди више него што је пре рађала, мора се постарати да жетвени принос увећа: бољом обрадом земље и бољим неговањем усева. Земља се мора *припремити* да боље рађа: и орањем, и дрљањем, и гнојењем; усеве треба *неговати* да би бацили већу жетву. Прошло је оно време кад је тежак говорио: бацио сам у божји амбар, па шта буде! Настало је време друго и потребе и *тешке* и *многобројне*, кад тежак *мора* запети више *умом* и *маром*, него ли снагом: снагу ће му одменити не само стока, већ и *савршеније справе*, па, знатним делом, и *машине;* али он мора имати мара за свој посао и развити свој ум да богаство земље што јаче искористи, да на време искористи и воду и сунце за добијање обилатије жетве, да употреби *све* напредније радње за појачање своје производње. Што не зна — нека пита: на расположењу су му и Српско Пољопривредно Друштво с његовим Подружинама, и државни економи, и *Тежак*, и пољопривредне књиге ит.д. А ко пита — не скита!

Прошлогодишњи произвођачки резултати нису били задовољавајући. У овој години треба постићи боље, знатно боље, двојином и тројином боље.

До душе, јесен је била непогодна: многе је омела за озиму сетву. То се мора накнадити обилатом јаром сетвом: ни једнога простора не треба оставити необрађена, већ засејати што више пшенице, овса, јечма, ражи, кукуруза, што више пасуља, кромпира и т.д. Ти су производи суво злато; они се траже и све ће се више тражити на светској пијаци: колико их више произведемо толико ћемо за њих добити у замену других потреба наших, и у толико ћемо снажније оборити данашњу несносну скупоћу.

И на гајење воћа се мора обратити *велика* пажња: наш тежак треба да има *увек* и да има у *довољној* количини *разноврсног* воћа: то је услов *добре* и *здраве* исхране, као што и сувишак одгајеног воћа може бити добро уновчен на пијаци.

И живина се мора размножавати, и стока се мора гајити, цело се домаћинство мора развијати, да би се *што пре* постигао што повољнији резултат: повећање производње и обарање скупоће.

Уз то, треба и на трошак обратити пажњу; трошити треба *само на корисне* ствари: купити боље семе, набавити стоку, справе и алате, подмирити свеколике потребе. Али, *излишне* трошкове треба *сасвим* изоставити; правити трошкове на простачко кињурење — потпуно је луда ствар, а трошити на опијање, коцкање и т. д. — прави је *злочин*.

Нека наши тежаци марљивим и разумним радом повећају производњу и нека избегавањем излишног трошења појачају своју привредну моћ, па су, тада, на сигурном путу да се опораве од тешких удара ратних и окупационих.

ИЗ ВОЋАРСТВА

О ГАЈЕЊУ ВИШАЊА.

Вишња није чеперија, приносна је, родна је и т. д., што се увек не може рећи о другим воћкама. Управо благодарећи тим својствима вишње, која дају богат род чак и при неповољним условима, у многим случајевима се засађене вишње остављају или готово без икакве неге, или се на њих обраћа врло мала пажња. Резултат таквога немарнога поступања с вишњом: на крају крајева се вишњева дрвета постепено и пре времена угињују. Многи су воћари навикли остављати вишњу њезиној природној родности и — судбини! Као пример немара показат је у једној земљи, у којој је летећи песак био засуо најродније њиве и претворио их у пустош. Неко сељане поучи да по живоме, летећем песку засаде вишње, како би га оне обуздале. И они тако ураде. Кроз 4—5 година у место заштитнога жбуња, сељани су имали читаве воћњаке од вишања, које су им цео низ година пружале хиљаде товара најлепшега рода. Добијајући тако сјајан резултат културе вишања на песку, сељани се нису ни бринули о њиховој нези, претпостављајући да вишње, слично врби, и не изискују никакве неге. Али се таква небрига према плодном културном дрвету морала одразити на даљи развитак: подивљао је вишњев шумарак, настала је смолотечина, сушење и т. д., и за неколико година су вишњеви воћњаци престали бити воћњаци, те су отпочели испуњавати само улогу жалосних заштитних жбунова за обуздавање живога песка. Сличне појаве се могу приметити и тамо, где су вишње, на удобнијим местима и ради рода, сађене. И оне преставају, готово, задивљале шумарке, доносећи род ретко и мало.

Вишњево дрво није одвећ дуговечно: расте и доноси плод 25—30 година; само при најбољим условима 50 година. Велики део старих вишњевих засада трају на истом месту и по 100 година, али то нису првобитне засаде, већ друго, треће поколење. Прве засаде су, пошто су дотрајале, угинуле, али се из њихових жила, још док су биле јаке, благовремено развили изданци, који су, на место угинулих вишања, отпочели рађати, али, као што се по себи може разумети, мање и по обиму и по количини. После извесног времена угине друго поколење, на место

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА

Потреба истраживања.

Од великог је научког интереса, а било би и од велике практичне користи, испитати наше воћке, воће и воћарство: истражити порекло нашим воћкама и стари начин воћарења — почев од времена насељења Словена на Балкану па све до најновијега доба.

Истраживањем порекла нашем воћу несумњиво би постигли резултате који би нас тачније упутили у решење питања: да ли за облагорођавање и размножавање врсти воћа да узимамо калем-граничце са севера или са југа, југоистока и из Мале Азије. Јер, ако смо — као што у ствари и јесмо — воћке у старо доба или добијали непосредно из Мале Азије или попримали оне које су раније, пре досељења наших старих, отуд пренесене, онда би врло пробитачно било размислити се: да ли треба на ту страну да се опет окренемо и да покушамо отуд, а не са севера, набављати калем-граничце.

А познавши се изближе са старим начином нашега воћарења (гајења воћки и прераде и употребе воћа) можда би могли добити ако не многих а оно сигурно упутних подстицаја за корисније воћарење. Од великог би интереса било испитати и поједине радње које су у старо доба обављане око гајења воћки. На пример, изгледа да су у старо доба воћке сађене поред потока и по бедемима од воденичких јазова. У хрисовуљама се помињу „воденице *с овошћијем*"; а и дандањи ће се у Старој Србији и Македонији запазити да се воћке саде с обе стране воденичких јазова, те су, зато што имају довољно влаге за успевање, врло напредне и бацају нешто крупнији плод. Даље, у извесним крајевима се и данас снег нагрће око воћки да им рани топли дани не изману цвет. Негде ће се приметити да се божићна слама, кад се из куће износи, не баца, већ намешта по рачвама воћки. Та се радња објашњава негде простим пијететом: „да се не би *божићна* слама газила и поганила", а негде: „да би воћке боље родиле". Не би ли се, у истини, у тој радњи нашао траг старом учењу: да слама успорава сунчеким зрацима јаче загревање рачви и жила воћкиних и превремено кретање сокова и изманивање цвета? Паљење ватри и димљење воћњака ради предохране од пролетњих слана и мразева, радња сачувана у нашем селу из старине, такође заслу-

његово се образује треће и т. д. Не користећи се никаквим удобравањем, чак ни гнојењем изнурене земље, старе вишње угињавају, поглавито од смолотечине. А смолотечина је природна појава код вишања и трешања, које без измене по стотину година расту на једном месту. У замореној земљи дрвета губе способност опирати се оболевањима изазваним мразевима, инсектима и т. д; на повређеним местима се отпочиње појављивати смртоносна болест — смолотечина. Оболела јаком смолотечином дрвета се у току 1—2 године осуше. На њиховим местима се појаве опет нови изданци и т. д. до бесконачности; али се од тога већ никаква корист не добија: тај простор остаје неприносан. Тада ни удобравање не помаже, јер је у даном случају земља не само исцрпена, већ и преморена, те очекује не више само удобравања, већ и одмора.

У таквим случајевима вишњу треба сву искрчити и, после удобравања и гнојења, земљу засејавати житима, повртем, коренастим биљкама и т. д. Чак ни засађивање јабука се на тим просторима не може препоручити док не прође 10 година од искрчене вишње. Најбоље чине они воћари, који сваких 20—30 година засађују младе вишњеве саднице, уништавајући и крчећи старе. На тај начин никад неће бити неродица вишања.

Према климатским условима калемљена вишња расте и доноси плода 15—20—30 година, неки пут чак још и више; после тога рока морају се засађивати *нове* калемљене вишњеве саднице.

Вишња, као што је у почетку речено, припада оним воћкама, које не изискују најбољу земљу, најагодији положај, близину воде за наводњавање и т. д.; не, она је задовољна пешчаним местима, јужним и југо-западним увалицама које већ више нису погодне за јабуке и шљиве; тим се неће рећи, да вишњу безусловно треба садити само на рђавој земљи; то доказује само једно: да она, и при недостатку добре земље и доброг положаја, не одриче свој плод. Са једнога хектара пешчане земље и неправилно засађена вишња доноси око 2000 динара приноса (рачунајући предратне цене); при правилној сади и наводњавању — знатно више. У корист гајења вишње, и на местима неудобним за друге културе, говори нарочито та околност: што она тако рећи регуларно роди сваке године, и да једна неродна година долази на сто родних! А како тек јабука и крушка ретко роде, ма да се њима обраћа много више пажње и поклања знатно марљивије него.

Модерно воћарство изискује правилну сађу и тачну негу не само јабука и другога воћа, већ и вишања.

То треба имати на уму.

Само собом се разуме, да и врста вишње игра велику улогу у погледу приноса. За известан реон су погребне врсте које у њему најбоље успевају. У опште се може као правило узети: не треба се ограничити на једну или на две врсте, већ гајити не мање од шест врста, бирајући такве, које ће сазревати не једновремено, већ у размацима, тако, да период бербе буде размакнут подаље, да би се, на тај начин, принос већи добио. Главну пажњу треба обратити на врло ране и на најпозније врсте, јер средње-раних се врста на пијаци толико нагомилава, да им цене знатно падају. Раних и позних вишања, напротив, најмање на пијаци има, зато и најбоље цене постижу.

Сад о самом сађењу и култури вишње.

Пре свега вишња боље напредује на местима с лаком земљом, чак и одвеј пешчаном, само ако она садржи хранивих састојака у довољној количини. Најбољи се резултати добију ако се земља претходно дубоко преорила. У редовима се вишње засађују на размаку 6—8 метара; ако се сади по бреговима — онда тај размак може бити и мањи. Не сме се допустити да се отраве. Наводњавање није безусловно потребно, али је врло

жује да буде изближе истражена. *Прицепљивање* у северозападним и *присађивање* у јужним крајевима су технички називи извесно постали у *старији*, пре *калемљења*, па је, несумњиво, од интереса и у томе правцу чинити истраживања.

Од практичног је интереса испитати *које* је и *какво* је прерађивање воћа било у старини и *како* је и *на што* је оно употребљавано.

А на порекло и називе наших воћки је до сад врло слаба пажња обраћана. Свега имамо једну једину озбиљну расправу Ст. Новаковића о брескви,[1]) по којој нам је ова воћка из Персије дошла преко Италије. Кад би се, по томе Новаковићевом примеру, наставило истраживање, свакојако би дошли до врло интересних и врло корисних сазнања.

Истраживања о старим воћкама, воћу и воћарству је једна тако рећи недирнута област, у којој се може врло много урадити и са које се може доста користи извући. А у првом реду се може, без великих тешкоћа, разбити тако јако раширена и тако силно укорењена легенда: као да су нам Турци донели и у наслеђе оставили воћке које имамо!

[1]) *Годишњица*, III.

Наше су воћке гајене у нас пре Турака.

Воћке су гајене и воћем се човек хранио још у далекој давнини; из каменог доба је чак остало трагова који то посведочавају: „воћарство је почело прибирањем дивљих јабука, крушака, шљива, трњина, трешања, јагода, купина, дудиња, лешника, итд. Од овога је воћа јабука прва била облагорођена; то сведоче угљенисане крупне кришке њене, које су цепане да би се лакше могле осушити и за чување спремити.“[1]) И Срби су, још у старој постојбини својој, гајили воћке, којима су и тамо имали имена каква им и сад дају: „у воћњаку су биле засађене воћке: јабука, крушка, шљива, трешња, вишња, орах.“[2]) Кад су се населили у ове крајеве, у којима су сад, изнесно су затекли неке воћке; то се може и à priori веровати, а и закључивати по дивљакама, којих и данас има по ненасељеним и нераскрченим пределима, као, на пример, по Васојевићима и око Комова, камо „има дивљака јабука и крушака са јако опорим родом као и трешања но већином рода горког као кинин.“[3])

[1]) Јов. М. Жујовић: *Камено доба*, стр. 188.

[2]) Љ. Ковачевић и Љ. Јовановић: *Историја српског народа*, I., 1893., стр. 22.

[3]) *Братство*, V, 68.

корисно, поглавито у време кад се плод испуњава и после бербе. За време самог развијања плода воћка се користи земљином влагом у довољној количини, али јој је наводњавање потребно при једрању, испуњавању, на извесно време пред бербу. То нарочито важи за крајеве јужне, у којима је влаге и иначе мало

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

УТАМАЊИВАЊЕ ГРОЖЂАНОГ МОЉЦА ПРЕКО ЗИМЕ.

У 1771. години први пут је запажен грожђани мољац у француским виноградима: Шампање и Бургоње од свештеника Разјер-а, а сада га има по свим виноградима у Француској, Немачкој, Италији, па и код нас, нарочито у Бачкој где, је ове године учинио грдне штете и прети да и у идућој години још више нападне винограде наших појединих покрајина.

Има га две врсте: *обичан мољац* (кошилис) и *крстати мољац* (еудемис). Обичном мољцу име је „Cochylis roserana,“ а крстатом „Eudemis botrana.“ Научно име ноћне лептирице из чијих се јаја легу мољци (црви) јесте „Tinea ambiguella.“

Грожђани мољац јавља се у пролеће и има га на грожђу све до бербе, те га је с тога тешко и уништавати. Прва генерација напада грожђани цвет, кога халапљиво ждере и омота паучином (ткивом), која омета правилно развијање грожђа с једне стране и штити мољце од непогода, а у исто време довољно заштићава и од средстава за прскање против њих; ако се јаве после цветања нападају млада зрна и ждеру их. Она која остану недирнута имају пеге од уједа и личе на рањаву антракнозу, а већим делом зрна поцрне, сасуше се и опадају.

Обичан мољац има две генерације гусеница, а ређе три, преко године; док крстати мољац има увек три генерације, због чега је и опаснији. Разлика је међу њима по боји: обичан мољац је сиво-зелене боје, много живљи од првога и због такве боје невидљив је преко лета, па се теже и тамани. И један и други дугачки су 1 см.

Друга генерација гусеница (мољаца или црва) јавља се концем Јула и првих дана Августа; оне буше зелена зрна, правећи нарочите ходнике у њима. Пробушена пуцад неправилно напредују, сок им исцури и берба је изгубљена. Неких година, када је лепа и топла јесен, обичан мољац (кошилис) има и трећу генерацију црва, који зрна буше, сок цури, а остатак сока укисели се, те је и берба у колико је буде, врло рђаве каквоће; напротив крстати мољац има увек трећу генерацију гусеница, које бербу униште и због тога је и у толико и опаснији.

Метаморфоза. Казали смо да је гусеница (црв) мољца производ ноћне лептирице зв. „Tinea ambiquella.“ Када лептирица стоји приљубљена, са затвореним крилима под трбухом, дужина јој је 6—7 м. м.; тело и крила су јој више жућкасто-беличасте боје, са попречним црним појасом преко крила (код кошилиса), а код еудемиса (крстатог мољца) крила су загасито-пепељасте боје и имају на предњим крилима два доста јасна попречна појаса, затворено-мрке боје. Концем Априла и почетком Маја женка снесе 40—70 јаја жуто-зелене боје по цветовима на грозду; после 15 дана из јаја се испиле младе гусенице (црви) који прождрљиво нападају цветне органе (сем капице), па и петељку; након пет недеља (некад више, некад мање), када се гусеница потпуно развије, излази из гроада и увлачи се под кору, пукотине, испод веза, а врло мали број остане у грозду, где се увију у чауру (увијање траје око 15 дана). Концем Јула и у почетку Августа излази друга генерација лептира, која траје до пред саму бербу и онда се понова

Ипак је врло вероватно да, приликом досељења, Срби нису у овим крајевима затекли знатно развијено гајење воћа: у северне крајеве Балканског Полуострва је воће увожено из Грчке; у Бугарску је, то се сасвим сигурно зна, оно отуд догоњено и продавано.[1]) Срби су морали сами подизати воћарство, узимајући га из оних јужних делова Македоније, у којима је оно *одавно* било гајено, из Тракије и из Грчке, у којој је Хипократ још на 400 година пре Христа пронашао вештину *очења* а Дракон и Солон су прописивали смртну казну за крађу воћа; а за војевања Александра Великог је било пренесено у Грчку, Македонију и Тракију много врсти воћки из њихове азиске постојбине.

Највећу заслугу за развитак воћарства у нас у средњем веку имају феудални поседници: владаоци, властела и манастири, јер су га једино они могли подизати као једини повлашћени сопственици земљине површине, као што су га они, развијеношћу свога укуса и у жељи да имају разноврсне хране и посластице, нарочито гајили. У осталом, феудални поседници су то исто чинили и у осталој Јевропи: „У XIII веку воћарство је узело већега полета нарочито у Тирингу, срцу Немачке, и у Француској, и то највише близу манастира, па зато се манастири и племство с правом сматрају као прави пионири воћарства.“[1])

За потврду наше тезе интересан је и овај податак. На име, у типицима наших манастира, у првом реду у хилендарском и студеничком, што их је св. Сава прописао за управљање калуђерима, изриком се воће помиње као храна за време великог поста. А како су манастири били с великим браствима, како су они били читаве академије, школе, пуне властелинских младића, како су се манастирима често свраћали отмени гости и како је и болеснике у манастирским болницама ваљало свачим понудити, то је сасвим природно што су баш манастири били први, највећи и најумешнији одгајивачи воћа: оно је требало као свежа посластица преко целога лета и јесени, осушено као храна преко зиме, исцеђено као јабуковача за пиће итд.

Ради тога су, да би се подмириле *те* потребе, онда гајене разне врсте. Наши школовани економи дижу данас дрвље и камење противу *многих* врсти воћки, што су се затекле у нашега народа, приписујући их незнању и невештини народној, и препоручују да се гајење воћа сведе свега на неколике врсте. Да, одиста, наш народ има и *јагодњаче*, и *јечменке*, и *видоваче*, и *петроваче*, и *шеничарке* и *илињаче*, и *госпођинке*, и *миољаче* и т. д., дакле воће

[1]) Љ. Ковачевић и Љ. Јовановић: *Историја српског народа.* II, стр. 186.

[1]) Благ. Д. Тодоровић: *Воћке и воће*, стр. 3.

претвара у чауру да као лавра преко зиме презими и отпочне с пролећа поново своју штетну акцију. Ако је лепа јесен и трећа генерација изађе, учаури се и презими, па с пролећа идуће године почне нов циклус и лептири се појаве.

Начини утамањивања. Сви до данас употребљени начини утамањивања могу се свести, према природи мољца, на овај број:

1. Утамањивање ларви преко зиме, да би се спречила појава прве генерације;

2. Утамањивање лептира прве генерације;

3. Утамањивање гусеница (црва) прве генерације, с пролећа, када се у цветовима грозда појаве;

4. Утамањивање лептира друге генерације; и

5. Утамањивање гусеница друге генерације.

Уништавање лептира свију генерација и гусеница (црва) разним добрим средствима, оставићу да саопштим читаоцима *Тежака* у своје време, а сада да се задржимо на првој тачки, о уништавању ларва преко зиме, чему сам овај чланак и намењо, јер од овога посла у многоме зависи инвазија мољаца у идућој години. Као што ће се видети рад је врло прост и пада у доба када се нема много послова у винограду; пољопривредник не сме да чека да му се ало појави, па да га тек онда сузбија, већ много раније треба да предузме све, како би га спречио.

Уништавање лавра преко зиме врши се на више начина, што зависи од увиђавности посленика, а сваки од њих допуњује један другога.

Љуштење коре. Сва се кора са чокота, нарочитим челичним рукавица, четкама и малим греблима, скине, јер је ту легло ларва мољчевих. Ољуштена кора покупи се и спали. При овоме раду простране се поред чокота мало платно и у њему се сва ољуштена кора скупи, па упали.

Један радник може до 180 чокота дневно да очисти.

Прскање и премазивање чокоша. У место да се љуштење коре врши руком, употребљује се прскање нарочитом течношћу, која има то својство да изазове само љуштење коре. Та су средства 10% раствори: сумporне или хлороводоничне киселине или још боље раствор зелене галице (сулфат грођа) 38½, коме се дода 2% сумporне киселине. При употреби ових средстава ваља бити пажљив.

Премазивање чокота врши се нарочито справљеним раствором: 25 кгр. масног негашеног креча растворе се у 100 л. воде па дода 4—5% минералног (машинског) уља при самом гашењу креча и у целокупан раствор убаци 1 кгр. нафталина.

Оваким раствором, на 15 дана пред кретање сокова код лозе, премажу се чокоти. На ово треба пазити, да се не би имало штетних последица од раније премазивања.

Француски стручњаци г. г. Виала и Пакоте тврде, да су имали потпуно задовољавајуће резултате при зимском уништавању грођаног мољца, на овај начин: челичном четком ољушти се кора брзо, па одмах чокот испере млаким раствором (30°—40° Ц.)зелене галице 50%; после 8 дана премаже се чокот (кондире и резнике не премазивати) са кречним млеком 25% у коме се дода, приликом гашења креча, 10% сумпора у праху. Кречним раствором, спремљеним на овај начин, ствара се једно једињење, које уништава лутке мољца.

Из предњег излази, да је најбоље зимско средство за уништавање ларва кошмиса и судемиса, љуштење коре и премазивања средством које препоручују г. г. Виала и Пакоте, обадва начина комбинована.

Бошковић.

које из *ранога* лета стасава па *непрекидно* једно друго *сменјује* до саме зиме; *преко целога лета ми немамо ни једнога дана да смо без воћа.* Ако се узму у обзир *потребе* старих манастира и властеле да преко *целога лета* (а по могућству и преко целе године) имају воћа на трпези и као храну и као посластицу, онда је гајење *многих* врсти сасвим разумљиво за *оно* доба; па, узгред буди речено, није за одбацивање ни сад: добро је да тежак има воће које ће му стасавати сукцесивно, једно за другим, целога лета до дубоке јесени, да га, *увек*, може видети на својој трпези, да се њиме слади ако је свеже, и храни ако је прерађено.

Као што се из споменика види у старо су доба воћке представљале важну имовину. Уз велике поклоне, који су чињени манастирима, *увек* наилазимо и на воћке. Краљ Милутин је грачаничком повељом дао манастиру у Родимљу „воденицу с наместијем и *овошћијем.*"[1]) На сличне дарове воћкама наилазимо готово у *свакој* хрисовуљи.

Владаоци су, такође, били велики љубитељи воћа. Кад је Тодор Метохита, изасланик византиског цара, био у посети краљу Милутину, нарочито се хвали *лепим воћем* што му је из краљевског двора увек за обед слато.[2]) А код Неродимља, тамо где су били двори Немањићски, до скора је било воћа, дуња и џанарика,[3]) изданака старога владалачког воћарства; у Неродимљу пак „места где данас нема ни лозе ни воћа зову се *расадиште, сад, лозје.*"[4]) Једно село до Неродимља, у коме су, извесно, били Немањићски шљивици, и данас се зове *Шљивова.*[5])

Још први владаоци српски су отпочели добављати разне врсте и гајити воће око својих дворова; од тога још има трагова око старе престонице Рашке. „У Дежеви, на име у Митровој реци, где су били двори цара Симеуна (тако тамо сваки зове Немању), има красне баште неки Турчин Сојтарић. Турчин овај не крати ником набрати шаку или капу воћа из тих башта. То чини, као што сам вели, за себап старог сајбије, који, и ако је допустио да туђин влада његовом имовином, неће трпети да овај нови газда буде саможив у његовом добру."[6])

(Наставиће се.)

---

[1]) *Глас С. К. А.* LXXXVIII. стр. 28.

[2]) Ст. Новаковић: *Немањићске престонице*, стр. 49.

[3]) Исти, стр. 41.

[4]) Исти, стр. 42.

[5]) Исти, стр. 35.

[6]) М. Ђ. Милићевић: *Кнежевина Србија*, стр. 685 и 686.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

НАВИКАВАЊЕ МАЗГЕ НА РАД.

Некада се код нас у Државној Ергели поред коња гајила и мазга. У прво време, она је имала задоћаву да у брдским батеријама носи лаке брдске топове, јер се она могла по беспутним брдским крајевима лакше да креће него коњи. А сем тога, гајена је још и зато, што ју је било лакше одгајати него коња и што је са мање хране била задовољна.

Но мазга је тврдоглавија од коња, јер се теже привикава раду него он. И ако на ово не буде пазио, него је одједном почне презати у тешке терете, озлоћудиће и уарумиће се у тој мери, да ће постати неупотребљива.

Зато хоћемо да кажемо неколико речи о томе како мазгу ваља да обучимо раду.

Као и младога коња тако и мазгу ваља поступно навикавати на рад. Не треба је на једанпут упрегнути у кола да вуче, већ оставити да неко време само иде поред некога добро обученога коња, кобиле или старе мазге, која вуче кола. Па кад се тако навикне на кола, коње, људе и стоку која покрај ње пролази, може се почети и у кола превати. Само ваља добро пазити да се од почетка не почне преоптерећавати, јер се лако може да уарумі и онда ју је врло тешко навикнути на вучу. Грло са којим се мазга у почетку буде презала, мора бити мирно, послушно и што је главно добар кретош. Иначе, ако се на то не буде довољно пазило, те се почне арумити и чиватати, може се рачунати да је ствар обуке пропала.

Мазгу за тежак рад не треба одпочети употребљавати пре навршене четврте године, јер се она све дотле развија и чвршћа. И тек кад јој се тетиве у ногама добро развију и кости како треба очврсну, може се одпочети употребљавати и за тежи рад без бојазни да ће доцније наступити штетне последице.

За лакше радове, управо такве радове, који ће више личити на кретање а не на рад, може се мазга одпочети употребљавати од две и по до три године.

Овакав рад или боље рећи кретање, не само што јој неће шкодити, већ на против, утицаће на брже, боље и правилније развиће.

Јак је интерес одгајивача да на ово пази, а тако и онога који је неуку мазгу за рад купио. Лагано и марљивошћу, може од мазге да направи корисну и употребљиву животињу, а може од ње да створи арумљивога и злоћудога створа, од кога се и сам мора ратосиљати.

И. Кр.

ИЗ ЖИВИНАРСТВА.

НЕ ДОПУШТАЈ ПАРЕЊЕ ЖИВИНЕ У СРОДСТВУ.

Под чистим запатом живине, ваља подразумети тежњу живинара, да извесне унутрашње и спољне особине код живине не само одржи него и до савршенства доведе. И у колико су ове особине код петла и кокошке потпуније развијене, у толико ће се оне боље и на младим јављати.

Ну, ваља имати на уму, да су врло често сва грла међу собом у сродству, и да у том погледу стоје једно другом близу. И према томе, ако је сродство сасвим близу, онда је то фамилијарни запат. А ако је још ближи, онда је то парење у најужим сродству. И једно и друго ово парење може да буде од судбоносног значаја. Јер се при овом парењу, не преносе на младе само добре особине грла која се паре, него и телесне мане и погрешке. И баш у колико су грла сроднија, у толико је наслађивање мана јаче.

Многи је живинар у овом погледу пасео само зато што није водио рачуна о границама, преко којих није смео прелазити у парењу у сродству. Као последици овога нехата и непажње, било је измешање расе, рђава грађа тела, неплодност и губљење добрих привредних особина.

Стога, нека се сваки живинар добро чува од оваквога спаривања, ако је рад да му живина буде здрава, напредна и корисна. А неоспорно очуваће је најбоље, ако буде с времена на време доносио добре петлове из туђих запата ради обнављања крви. По себи се разуме да петлови треба да припадају истој раси кокошију, којој и оне припадају.

У опште, грла ваља посматрати и добро пазити на особине ради којих се и држе. Па чим се примети, да су почела губити једну по једну од својих особина, којима се одликују, предузимати потребне мере да се опадању стане на пут. А то ће се моћи постићи само тада, ако се буде озбиљно водио рачун о томе, да парење не буде у сродству, а парења грла да буду ваљано одабрана и потпуно здрава.

Наравно, да поред овога ваља гледати, да се и остало испуњава од чега зависи напредак у живинарству. Иначе, ако се живина не буде добро хранила, чисто држала у удобном живинарнику, онда ни пажљивно парење не може ништа помоћи.

И. Кр.

КЊИЖЕВНОСТ.

Историја аграрно-правних односа српских земаља под Турцима. I део. Раније доба. Од Д-р Момчила Нинчића. Београд. Издање књижаре Геце Кона. 1920. Цена 6 динара.

Историја наших аграрних односа и њихова развитка у старој српској држави и, затим, под Турцима, од великог је интереса. И сваки прилог, који нам у тој области истраживања буде пружен, драгоцен је баш у овом периоду, не само зато што је *сад* на дневном реду ликвидација старих, заосталих аграрних односа феудалних, већ и тога ради: што нам ти прилози осветљавају, знатним делом, узроке наше пољопривредне заосталости.

Највише нам је, у томе погледу, пружио прилога покојни Стојан Новаковић и највише унео светлости у аграрне односе баш из најтамније прошлости. Његови *Пронијари и баштинници*, његово *Село* и додиривање тих од-

носа у осталим његовим делима дало је могућности да и други писци уђу у ту област, доскора потпуно замрачену. Истраживања пок. Новаковића су, извесно, и г. Нинчића отворила пут да *дубље* продре у студију овога питања.

Г. Нинчић је, одиста, већ овим првим делом своје студије, показао колико преданога научнога мара, толико и сјајнога успеха. Служећи се материјалом, иначе доста растуреним и несистематисаним, г. Нинчић је конструисао једну научну радњу, која му служи на част и којом ће се, и ако јој је основни предмет *правни* однос аграрни, користити не само правник, већ и историк, и социолог, па, у знатној мери, и пољопривредник, овај последњи за специјалну оцену узрока који су условљавали заостало наше пољопривреде.

Већ први део ове научне радње пружа такав утисак. Треба желети па се *што пре* појави и други део, који се бави новијим периодом аграрно-правних односа под Турцима, те да би читалац имао не само *цело* дело и *целу* слику тих односа, већ и могућности да, на онога што је прошло и што је за собом оставило дубокога трага, изнуче потребне консеквенце.

Дело г. Нинчићево топло препоручујемо нашим читаоцима, да би се потпуније обавестили о питању које још није дефинитивно ликвидирано, те још потреса наш живот, а које је, уз то, као сиви терет оставило трага на целој нашој пољопривреди чак и у оним крајевима, у којима је феудални однос још пре 100 година престао.

БЕЛЕШКЕ.

Какве треба да су јасле у овчарнику? — Зими и иначе кад је ружно време овце се хране у овчарнику.

Као и остали преживари тако и овце растурају храну и брзо је угазе и утрпају, кад им се по земљи положи. С тога се обично граде јасле и намештају средином стаје, тако, да из њих овце могу са обе стране јести.

Колике ће дужине бити јасле, зависи од броја оваца. Али се и ту несме далеко ићи. Јасле ни у ком случају не треба да су дуже од 4 метра.

Кад су јасле одвећ дугачке, тешко се са њима рукује, а оне се, међутим, сваки дан морају померати ради чишћења. А после тога, дугачке се јасле лакше ломе и кваре.

На јаслима дугачким 4 метра, комотно могу да се хране 10 брава оваца.

Што се тиче ширине, јасле ваља да су широке до 06 метра. Шупљине кроз које овце ваља да пробаце главе ради узимања сена, треба да су толике, да овце могу главу и врат кмотно да увлаче и извлаче.

И. К.

Правила муже. — 1. Приступајући мужи треба, пре свега, марљиво опрати виме и сасвим добро га потрти и осушити убрусом.

2. Затим се руке морају испрати топлом водом из умиваоника са славином, која безусловно треба имати у стаји или онде где се обично мужа врши.

3. *Мусти треба сухим рукама.* Руке не треба квасити ни водом, још мање млеком.

4. При мужи треба *сисе обухватити целом шаком.*

5. *Мусти треба унакрст, захватајући, на пример задњу леву сису једновремено с предњом десном.*

6. *Прве млазеве млека треба измусти у оделит суд.*

7. *Пред завршетак муже потребно је виме испрти са свих страна и добро га изгњечити.*

8. После растирања вимена треба измусти последње млазеве млека и на томе довршити мужу. Поновно мужење је штетно. Крави треба дати потпун одмор.

9. По завршетку муже сисе и цело виме треба сувим убрусом истрти и сисе намазати чистим вазелином или крављим несољеним маслом.

Да се добију крупнији кромпири. — Често бива да се, без обзира на добру обраду и велики пораст лозе (вреже), кромпири ипак добију ситни. Узрок тој појави је у томе, што силна, јака лоза искористи готово сву храну на штету кромпира, нарочито на образовање и развијање бобица, које нису ни од какве користи.

Да се отклоне такве појаве многи угледни повртари су препоручили овај практични начин, који је крунисан успехом свуда где се употребио.

Тај сасвим прости начин је у томе, што се, након 1—2 недеље по цветању, пусти преко кромпира лак ваљак. Стабло кромпира, т. ј. лоза, под тежином ваљка полегне, те више не може трошити храну у великој количини, и она онда иде у кромпире. Они отпочну брже једрати и постану крупни.

Утицај бактерија је на жетву пресудан: оне су те, које у земљи припремају храну биљу. Дубоко и чешће орање, ситњење и удобравање земље, гнојење и осигуравање довољно влаге — све то помаже развијању и радњи бактерија, према томе и задобијању повољне жетве.

Осем тих радњи, напредни тежаци се старају да и вештачком културом бактерија помогну жетвеним резултатима. Један је од таквих тежака чинио упоредне опите на њивама у четири различита села и потпуно утврдио: да се знатно већа жетва добија са оних простора, којима је помогао култивисаним бактеријама.

Он је поручио неколике бочице култивисане Bacillus radicicola или препарате нитрогина ради усева грахорице. И ако му те бочице стигле тек крајем маја, кад је већ позно било за сетву грахорице, он је ипак сетву вршио. Извесне просторе он је засејао са грахорицом незараженом бактеријама, а извесне је засејао грахорицом, чије је семе, у очи сејања, попрскао добивеним препаратом, т. ј. култивисаним бактеријама.

Семе је прскао ноћу и засејавао га ноћу, да светлост сунчева не би бактерије убила.

Разлика је била велика између једне и друге грахорице: она, чије је семе било попрскано бактеријама, била је и већа, и гушћа, и плоднија; она је дала жетвени принос 28%, већи од оне грахорице, чије семе није бактеријама попрскавано.

Каквим зрном треба сејати. — Наука и искуство вели, да треба сејати само *одабраним* зрном, разуме се не само *крупним*, већ колико је могуће *тежим*. Само

крупно зрно није увек и најбоље. Као најбољи материјал за сејање треба сматрати најтеже зрно. Само такво је зрно поуздано даје одличну жетву и добре особине преноси на нови плод.

Зато, зрна треба *одабирати* и мерити: она, која су *најтежа*, у исто време су и *најбоља* за засејавање.

Одвајајте петлиће од кокица. — Обично се пораст и развиће пилади знатно разликује код петлића и кокица. Петлићи се развијају и расту снажније и по томе, ако их оставите с кокицама, отимаће од њих већи део хране и заузимати боља места. Услед тога кокице ће још више заостајати у порасту и бити знатно слабије од петлића. Зато, ако их благовремено одделите једне од других, то ће се кокице и петлићи развијати више мање подједнако, и кокице неће заостајати у своме развићу и порасту. При том петлићи, одвојени од кокица, много мање се бију.

ГЛАСНИК

Државна класна лутрија за пољску привреду

Објављена су правила о употреби чистог прихода Класне Лутрије, која у овој години отпочиње рад са срећкама. Из њих видимо да се остатак чистог прихода сваког кола срећака ставља на расположење Министру Пољопривреде и Вода, који га може по одобрењу Министарског Савета употребити преко сума одобрених му буџетом једино на потпомагање Народне Привреде и то:

а) 40% на унапређење ратарства и сточарства и осталог што спада у ову област, првенствено у крајевима ратом оштећеним и који имају права на накнаду штете по уговору мира.

б) 20% на указивање помоћи земљорадничким задругама, односно њиховим Савезима и Пољопривредним Удруженима, у циљу интезивнијег рада на извођењу њихових задатака.

в) 30% на унапређење оних заната и индустрија, који ратарству и сточарству стварају погодбе за њихов бољи развитак, било тиме, што им пружају средства за производњу или што им прерађују њихове сировине; на развијање трговине која тим прерађевинама или сировинама ствара нова домаћа или страна тржишта и на остало што спада у ову област.

г) 10% на давање позајмице и то пољопривредницима 6% и занатлијама и њиховим удруженима 4%, но само онима, који својом стручном спремом и солидношћу обећавају повољан успех и који пруже озбиљне гаранције да ће узете суме о року доиста вратити.

Ни по једној од побројаних тачака не може се утрошити више но што је предвиђено.

Проценат одређен на унапређење ратарства и сточарства и осталога што спада у ову област, има се употребити: на ширење пољопривредних знања штампањем разних пољопривредних списа за народ и школе; приређивање практичних предавања и курсева; оснивање домаћих и специјалних пољопривредних школа; одашиљање школованих пољопривредника ради проучавања извесних питања по струци пољопривредној или од опште народноекономског значаја; на помагање приређивања изложаба пољопривредних производа и прерада и на награде излагачима за најбоље изложене предмете; на набавку приплодне стоке, семена и савршенијих справа и машина којима се утиче на унапређење и подстицање што веће и боље производње или прераде пољопривредних производа; на издавање премија добрим одгајивачима стоке и за напредније начине рада по струци пољопривредној у циљу веће и боље производње или прераде пољ. производа по расписаном стечају од стране Министарства Пољопривреде и Вода или Пољопривредног Удружења које ради на унапређењу пољопривреде; на награде и подстицање рационалног подизања воћних и лозних расадника, подизање воћњака, винограда на америчкој подлози и живом песку, као и на проучавања нових метода за ове производе; на распростирање бољих сушница за воће и справа и машина за остале начине прераде воћа и грожђа; на сузбијање бољих болести и штеточина; на оснивање и помагање разних задруга; на оснивање и помагање дечијих пољопривредних клубова и на приређивање изложаба пољопривредних производа тих клубова.

Издавање помоћи појединцима или удруженьима даваће се у виду позајмице без интереса. Ове позајмице не могу се давати лицима која су под стечајем.

Позајмице се дају на залогу непокретног имања или хартије од вредности или робе или на гарантна писма или менице са најмање два озбиљна потписа или на сигурну личну обавезу са јемством два грађанина, који имају непокретног имања, али у сваком случају да се позајмљена сума врати у уговореном року, који може бити од пола године, па највише до пет година од дана примљеног зајма.

Сви који траже помоћ имају се обраћати молбом Министарству Пољопривреде и Вода (Административном Одељењу) а оно их доставља надлежном одељењу, односно Министарству Трговине и Индустрије, на даљи рад.

† КОСТА СТОЈАНОВИЋ

Министар Финансија и Председник Српског Пољопривредног Друштва

При закључку листа стиже нам тужна вест да се наш велики државник и Председник С. П. Друштва Коста Стојановић преселио у вечност 3. јануара у 1 час ујутру у 54. години свога живота.

Изјављујемо породици пок. Стојановића наше најдубље саучешће у тузи за врлим још покојником.

У идућем броју проговорићемо опширније о раду и великим заслугама пок. Косте за своју земљу и свој народ.

ОГЛАСИ

Изашао је из штампе

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1921 ГОДИНУ

Цена 5 дин. комад.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се Срп. Пољопривредном Друштву У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и сва пошта.

На основу највишег решења од априла 1869 г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШИМ ЗАШТИТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, **Павле Т. Тодоровић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 2. БЕОГРАД, 16. ЈАНУАРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

† КОСТА СТОЈАНОВИЋ

Српско Пољопривредно Друштво и *Тежак* су тешко погођени: Друштво је изгубило свога вишеног редовнога члана и врсног председника, *Тежак* је изгубио свога не тако честога, али у толико сјајнијега сарадника.

Међутим, наша пољска привреда посебице и наша народна привреда укупно логођени су још јаче, још теже, још осетније: оборен је Коста Стојановић, живот је његов покошен, подмукла болест је за 2—3 дана обуставила радњу једнога срца, које је имало невиђену енергију, необичну одлучност, изванредну радљивост.

Коста Стојановић је био сјајан као професор и у гимназији и на Универзитету.

У том добу је дао изврсне научне радње, међу којима се нарочито истичу *Аутомистика* и *Радови Руђера Бошковића*, радње које би чиниле част и развијенијим јевропским књижевностима, које, међутим, у нашој научној књижевности престављају управо богатство. Нарочито последњи један његов научни рад, што га је објавила Академија Наука, преставља не само дубоку научну студију, већ и покушај, врло оригиналан, да се физички закони примене у политичкој економији.

Стојановић је био један колико фин, толико и снажан научни дух. И што га је нарочито у тој области одликовало, то је његов одлучни индуктивни метод, којим се служио одлучније, ако оћете и безобзирније, него ли икоји наш научник. Колико је он у томе погледу био бескомтромисан, показује и његова љубав према изветној врсти лепе књижевности: према роману којим се популаришe наука и кроз који се износе хипотезе научне; тога ради је он превео сјајан роман Камила Фламариона *Смак Свеша*, који, мада и данас, после читавих 30 година од како је на српском објављен, још лежи у књижарским магацинима, ипак преставља једну од врло лепих појава у нашој преводној књижевности.

Све своје изврсне научне одлике је Стојановић показао и као народни економ: његове расправе и студије из те области, објављене на српском, француском и италијанском језику, и његове беседе, које су, такође, читаве студије из народне економије, престављају и велику смишљеност и читав један систем.

Све те изврсне особине је Стојановић тако јасно истакао и с њима постигао тако сјајне резултате и на пракси, кад је позван да, у положају министра, одигра једну беспримерно тешку улогу у једном изванредно тешком и мучном периоду нашега народнога живота. Наша народна привреда, у првом реду наша пољска привреда је имала да се угуши трговинским системом што га је Немачка од пре 25 година заводила и једним нечувеним притиском што га је вршила бивша Аустро-Угарска. Ако се хтело спасавати, морала се повести борба на смрт и живот, па — или победити, или пропасти. Тада је поведен трговински рат са Аустро-Угарском; Стојановић је, као тадањи Министар Народне Привреде, у томе рату имао велику улогу и огромну одговорност. Он се није устезао пред послом, нити се плашио његове огромности и његове ризичности: развио је своју енергију до максимума, уложио у посао све своје велике способности, потражио и прокрчио нове путеве и нашао нове и боље пијаце производима наше пољске привреде. Трговински рат је завршен успешно: наша пољска привреда је била ослобођена апсолутне зависности од пијаца тадање двојне монархије.

У уједињеној Југославији је Стојановић као Министар Пољопривреде имао јасан, одређен и сигуран пут којим треба да, у своме подизању, напредовању и развијању, пође наша пољска привреда. Штета је, што се на томе послу мало задржао. Али, позван да прими портфељ министра финансија, он је и са тога положаја *све* чинио за унапређење пољске привреде: то најбоље зна Српско Пољопривредно Друштво, коме је он, и као

његов председник и као министар финансија, давао и снажнога импулса и потребна услова да би што боље одговорило своме циљу: унапређењу пољске привреде.

Зато је, нарочито у оваквим тешким приликама, губитак Косте Стојановића не само једна осетна штета, већ и један од оних удара, који се интензивно осећају и дуге последице за собом имају.

Зато је и туга за таквим губитком и већа и дуготрајнија.

Али, зато и пијетет за таквим човеком, као што је Коста Стојановић, који се увек старао да што боље послужи народној привреди у опште и пољској привреди посебице и који је тек имао да јој много послужи и да јој много учини у тешким и мучним приликама у којима се она данас налази, — тај пијетет мора бити већи и императивнија наша дужност да га задржимо у дугој успомени.

На растанку с таквим човеком *Тежак*, испуњујући своју дужност према њему, узвикује у име своје, у име Српског Пољопривредног Друштва и у име пољске привреде наше:

Слава ти Коста Стојановићу!

ОПРОШТАЈНА РЕЧ Г. П. Т. ТОДОРОВИЋА

НА ПОГРЕБУ ПОК. КОСТЕ СТОЈАНОВИЋА

Тужни Зборе,

Овлашћен од Управе Срп. Пољопривредног Друштва, да се у име њене опростим са председником Друштва, нашим врлим покојником, молим Вас да, после дивних и темељитих говора који су претходили саслушате и ово неколико мојих скромних речи.

Коста Стојановић има великих посредних и непосредних заслуга и за српску пољску привреду. Као националин економ он је Србију сматрао као чисто агрикултурну, пољопривредну земљу; па, полазећи са тог принципа, радио је, да се пољска привреда рационално унапреди, јер у *њеном унапређењу* налазио је поуздану основицу осталим гранама народне привреде: индустријској радиности и трговини. У унапређеној пољопривреди он је налазио и јамство за економску самосталност, коме треба да тежи наша земља, и без које јој нема ни националног опстанка. И у тим мислима, он је у јавности изнео нарочити систем школовања пољопривредног, које је имало бити слично школовању осталих техничких професија. По том систему у земљи би требало да има нижих, средњих и виших пољопривредних школа, кроз које би имао да прође сваки онај који хоће да заврши с највишим пољопривредним образовањем.

Дошавши први пут за Министра Народне Привреде наш врли покојник старао се и да својим мислима да стварност. Поред нижих пољопривредних школа које су већ постојале, паредио је да се спреми и пројекат за оснивање средње школе, а поставио је и основу за установљење агрономског одсека на универзитету, који је обухваћен био законом о универзитету, одредивши да се из чистог прихода државне класне лутрије одваја сваке године по 100.000 динара, док не буде довољно да се приступи организацији и отварању одсека.

Но није само то, чиме се занимао велики дух нашег драгог покојника. Имајући пред очима да наша земља треба да живи једним независним економским животом, он је нарочито помагао *корпорације* које имају задатак да потстичу и воде пољопривредни напредак у земљи. Српско Пољопривредно Друштво и земљорадничке задруге уживали су његову нарочиту заштиту, и сваки покрет њихов у правцу њиховог задатка он их је, као Министар, обилато помагао. Изложбе Срп. Пољопривредног Друштва могле су одговорити своме задатку: да претставе производно богатство у земљи и да изазову благородну утакмицу међу произвођачима, поглавито захваљујући пажњи врлога покојника. Лично је собом отварао и затварао изложбе, а свагда истицао начело економске независности земље, као аксиому противу навале непријатеља са такозваног Запада.

Сви се сећамо његових правих подвига проведених нашу земљу у току царинског рата са Аустро-Угарском коју је немачки економски систем потискивао на Балкан. Коста Стојановић је тај, који је куражно покренуо сав наш промет на Југ, и који је наше агрикултурне продукте упознао са правим индустријским потрошачким државама. К нама долазе *нови* купци, и наш пољопривредник налази погодаба да мења своју производњу, да своје продукте подешава новој тражњи. Да потсетим само на купце наших облагорођених говеда у Ресији, што је, боље но ма каква државна мера, изазвало нагло рационално одгајање говеда у целој земљи. На тако је и са осталим врстама стоке, живином и т. д.

Последица таквог рада била је: да су наши економски угледатчи осетили јаку оскудицу у својој земљи и да су пристали на много погоднији погодбе за закључење трговинског уговора. Тада се јавља и један одавно жељени економски успех: да се тржишта наших главних извозних продуката преносе на наш терен, да користи од наших продуката извлаче у главноме наши произвођачи, насупрот пређашњем стању које је штетно утицало на нашу привреду.

Тужни зборе! Зар не би било доста само ово, па да се оцени, какав је син ове земље био Коста Стојановић, каква је силна душевна енергија њиме владала. Колико их је таквих, који су кадри оно што се пише и говори да и до стварности и логично проведу... Коста је писао и говорио; али је и радио. И онда, кад смо у туђини морали да заступамо своју земљу и своју националност, врли покојник је неуморно радио и наносио добро срећене податке о економском стању наше земље пре рата, да би свет оценио и економску вредност наше земље па и у чему јој треба помоћи. Он је и по повратку у земљу наставио агилни рад као писац и после као Министар. Брза репарација нашег села и пољопривреде лебдила је пред његовим очима, и као Министар Пољопривреде предузео је на томе одлучан корак. А кад је престао то бити, почастивован изборам за председника Срп. Пољопривредног Друштва није се ни часак двоумио, да прије у сарадњу, и да својим драгоценим саветима потпомогне Друштво да

наће пута за материјалну потпору ради што обилатијег учешћа на брзој обнови наше разорене пољопривреде. Његове су речи биле: „Не милијон но сто милиона треба Држава и Народна Банка да пруже Друштву за брзу помоћ нашем земљораднику, јер од његовог подизања зависи и подизање земље“....

Тужни зборе! Срп. Пољопривредно Друштво губи у нашем врлом покојнику једног од својих ретких пријатеља и сарадника који се тешко замењују. Њему је чинило част, што је на челу имало таквог великана, који је толико задужио своју отаџбину и свој народ — радом и делима која иду до подвига; али и мора јако жалити што му његова сарадња беше тако кратког времена. Са Костом Стојановићем губи се један силан таленат, који је још веома потребан овој земљи!...

Слава ти, и нека ти је лака мајка, земља драги наш председниче!.

СОЛУНСКИ (МАКЕДОНСКИ) МАК — АФИОН

ЗА ОПИЈУМ.

— Порекло — култура — карактеристичне особине — трговина. —

Пре педесет година пренета је култура мака за опијум из Азијске Турске у Европску Турску Царевину и прво је одпочето гајење његово око 1880 г. у богатој Вардарској долини, где је добро напредовао услед јаке плодности земље и под специјалним климатским условима овога краја. Умешношћу произвођача брао се је утврдила, за овај крај, сорта мака за опијум, под именом „*македонски мак*“ т. ј. „*солунски*“. Утврђена сорта давала је опијум веће вредности од оне званичне сорте француске.

По самом месту где се ова култура развила у нас, а налазећи се близу Солуна, то је по природи своја положаја Солун постао трговачки центар ове дроге и место доста јаког извоза опијума. Природно је, да је експортирани опијум из целога овога краја слат под марком „*солунског опијума*“, на супрот опијуму из Смирне, тим пре што је солунски опијум оглашен као званична дрога. Шта више македонски је опијум са нарочитим особинама и издваја се од званичног француског опијума и оних из Персије и Кине.

Читаоци ће се из ниже изложеног дела упознати са овом културом, која је интересантна и врло рентабилна за крајеве где се мак може успешно да гаји.

Култура (обрада). Мак за опијум — „*афион*“, како га вову у целој Јужној Србији, обрађује се у целој Вардарској долини, од Солуна до нашега Скопља, око Сереза, као и у Сервикару на 150 км. источно од Солуна.

Главни су културни центри где се афион у већој мери гаји:

У Ј. Србији: *Велес, Скопље, Прилеп, Куманово, и Струмица.*

У Македонији: *Ланџал, Килкис, и Серез.*

Македонски опијум као и онај из Смирне добија се скупљањем маковог сока из чаура, врсте зв. „*Papaver somniferum*“, сорте „*album*“ и „*glabrum.*“ Ова два термина употребљени су: један по боји семена а други по изгледу лишћа, за разлику од сорте, „*nigrum*“ чије је семе црно и др. сората са мањавим лишћем, које се по градинама гаје.

Мак је једногодишња зељаста биљка, чија је висина различита према каквоћи терена, начину обраде и условима климе. Обично варира његова висина стабљике између 0.50 до 1.50 м. Лишће му је крупно са неправилним зарезима. Цвет му је бео или плавичаст, више мишаст; а чауре овалне, пречника 5—7 см.

Мак за опијум се сеје на јаким, наносним земљама, са мртвицом: песковитом — иловачом или силикатно — кречном, провуслливом а свежом, као што је терен већим делом, у Вардарској долини. Гаји се такође на подножју благих коса, где је земља јака, близу речних корита.

Природна плодност земљишта у Вардарској долини одликована пољопривредницима овога краја многе послове око припремања земље и саме обраде мака.

Припремање земље за сетву мака врши се примитивним оруђем, ралицом. Од пре неколико година, нарочито у доњем делу Вардара и око Солуна, у примени је лаки плуг, — модерне плужице.

За мак се оре с јесени најмање двапут и по сваком орању дрља, да би се земља уситнила и добро припремила за сетву. Јесења сетва, за озими мак, почиње Октобра а завршава се концем Новембра. Сетва се врши омашке. На 1 ха иде до 6 кгр. семена.

Употреба стајског или вештачког — хемијског ђубрета, може се рећи да не постоји у Македонији и ретке су земље које се по мало ђубре козјим или овчијим ђубретом; исто тако непознати су утицаји плодности земље на развиће саме биљке и стварање веће количине опијума, као ни на каквоћу његову, — богаство у морфиуму. Вишегодишње пробе у овоме правцу дале би сигурне резултате.

Из дуге праксе сами су мештани увидели, да је мак биљка која много слаби земљу и да ју је потребно после ове културе одморити. И они то чине, што увек после мака, на истој земљи сеју: кукуруз, баштенске усеве, па тек после 3. године сеју мак, како би добили задовољавајући принос.

Чињени огледи са вештачким азотним ђубретима од стране државног економа округа Брегалничког г. Петковића, нарочито са чилском шалитром, одлично су успели, како ми он усмено рече, те би се и даље такви опити и са др. врстама ђубрета требали продужити, нарочито и са калијевим ђубретима, као што ћемо доцније видети.

Мак је врло нежна и осетљива биљка и на њега нагле промене атмосфере јако утичу. Да би његова вегетација била нормална, треба да је земља јака а зима блага и да има доста влаге, нарочито с пролећа. Јаче хладноће шкоде му и он не може да поднесе хладноћу испод 4° С, с тога привредници овога краја страхују зими од хладних ветрова, — нарочито од северца зв. „*Вардарца.*“ Овај хладан ветар, неких година, уништи скоро цео усев и онда се земљиште мора попова да засеје маком с пролећа. Али, из праксе је утврђено, да пролетња сетва, под

истим теренским условима, на истој земљи, не даје ни приближан принос у сравњењу са озимим маком, како у квантитету, тако и у квалитету и проценту морфиума у њему.

Обрада мака с пролећа и за време вегетације састоји се у чешћим прашењима од Марта до Маја, да би се коров одстранио и земља одржавала свежом. Како се сетва врши омашке, то је и посао око прашења заметан и много скупљи, него ако би се врстачно сејање применило, те би се и принос повећао, поред мање радне снаге, која је иначе скупа.

Берба опиума — афиона. Ако су атмосферски утицаји климе били повољни, за правилан пораст и напредовање мака, онда мак у Мају почиње да цвета како озими, тако и јари — пролетњи мак. Чаура, из које се вади опиум, зрела је за ово после месец дана по цватњи т. ј. када чаура пређе из зелене у жућкасту боју. Произвођачи афиона рачунају да је мак добар за бербу опиума, поред горњег знака, још и по томе, што у доњем делу чаура добије једну црну тачку. Бербу смоле врше вешти и извежбани радници.

(Свршиће се.)

ИЗ ВОЋАРСТВА

Како да спасемо јабучаре од крваве ваши?

Од колике је посредне и непосредне користи воћарство по привредника и нашу државу, не треба говорити, јер би значило понављати оно што је свима нама познато. Али како јабучаре да спасемо од крваве ваши? То је чињеница на којој морају: и државна власт и приватна иницијатива, да поведу озбиљну борбу, јер овај опаки непријатељ примећен је и пре рата, но у мањим размерама, али за време минулог рата, толико је се умножио и раширио, да јабучарима а са овима и нашим најбољим сортама као: Колачари, Ђули, Тетовки и др. прети смрт!

Не треба да се заваравамо и живимо у обмани, ако овај непријатељ није стигао, да се у свима крајевима земље појави, те да мислимо, да се неће ни појавити. Он је ту и појавиће се свуда и причиниће штету, која се не дâ дуги низ година поправити.

Кад се раније пропустило, да спречи улаз у земљу овог опаког непријатеља (зашта носи моралну одговорност комисија која је куповала у иностранству младице за среске расаднике), потребно је сад да се предузму енергичне мере бар у сузбијању.

На сузбијању крваве ваши треба да раде:

1., Државна власт (Министарство Пољопривреде и Вода) са својим органима (државним економима) стриктно извршујући закон о уништавању штетних животиња и биљака, у коме је законодавац прецизирао како се има поступити са зараженим јабукама.

Сем овога, да сопственике јабучара преко државних економа по могућству помаже и у материјалу за сузбијање крваве ваши.

2., Сопственици јабучара, дужни су, да по упутствима и у присуству државних економа (зашта је дужно Министарство, да се благовремено постара за материјална средства држ. економа, да би путовања могли извршити), *јабуке много заражене и у пола суве поваде — искрче и спале, а мање заражене крешу — штуцују ближе стаблу, гране спале а дебла — стабла окрече кречним млеком и рањава места на стаблу премажу растворам који уништава крваву ваш.*

Кад се има у виду чињеница — брзина са којом се крвава ваш плоди и размножава, — (где један комад преко лета роди милион и више комада младих), изгледало би, да је лечење — сузбијање безуспешно, и по томе требало би пустити да јабучари пропадну — угину. Али није тако! Крвава ваш, истина је, да се рапидно множи, али већи део пропадне од зим. мразева и разних птица и кад се томе дода свакогодишње кречење и премазивање растворима који уништавају крваву ваш, уверен сам да ће се толико умањити да је јабуке неће ни осетити како у порасту — бујности тако и у погледу родности.

За лечење од крваве ваши има безброј начина које поједини воћари препоручују, али руковођен садањим приликама и околношћу, да се многе медикалије не могу набавити, јер их нема, слободан сам да за сада препоручим ове:

1., *Кречење јабучара са кречним млеком у јесен и пролеће.*

Кречно млеко, справља се на исти начин као и за кречење зграда само у место песка додаје се по 5% свеже говеђе балеге и пепела.

Кречењем јабучара постиже се: да се сва јаја и инсекти који се у пукотинама коре налазе униште, и да стабло доцније (после кречења) добије глатку кору, те се самим тим онемогућавају и крвава ваш и други инсекти, да јаја своја по пукотинама — шупљинама остављају.

2., *Неслеров раствор.* Справља се: кад се у литар кључале кишнице дода 25—30 гр. обичног ситног сапуна, 35—40 гр. патоке (меке ракије) и 1·5—2 гр. чисте карболне киселине, и

3., *Петролеумова емулзија.* Справља се: кад се у литар кључале кишнице дода 75—80 гр. обичног ситног сапуна, па се суд скине с ватре и дода 300 гр. петролеума, мешајући докле се петролеум не измеша.

После кречења а и преко године са једним од поменутих раствора премазују се ране проузроковане од крваве ваши, неколико пута, пазећи да раствор уђе у сваки кутић ране.

Соф. Ј. Партонић
руков. држ. лоз. расадника.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА

Оглед са Берландијери × Рипаријом Телеки № 8 В.

Прошле године набављен је извесан број резница Берландијери × Рипарије Телеки № 8 В., из расадника г. Сигмунда Телеки-а у Печују и Вилању (Барања). О овом хибриду америко-америчком, који је произвео сопственик расадника, чувен као хибридер, говориће се опширније у нашем листу*); за сада наводимо податке огледа

*) Види опис ове сорте у 29. и 30. бр. „Тежака“, где је погрешно стављен назив „Рипарија — Берландијери“, у место „Берландојери × Рипарија Телеки 8 В“. Пр. Ур.

каламљења у лозном расаднику Винодељско - Воћарске Школе у Букову (Неготин) који су добивени у прошлој години.

Каламљење је извршено у пролеће 1920 године. Услед дугог путовања резнице, употребљене за подлогу, нису биле најбоље очуване, те није било довољно резервне хране. На сваки начин и прошлогодишња суша имала је свој удео, што резултати примања упоређених каламова нису били повољнији. Међутим као стратификациони, каламови показали су одличне резултате. Ево прегледа тих података:

Прокупац, по стратификирању дао је 94%, а по припорењу 23%;

Скадарка, по стратификирању дала је 94%, а по припорењу 18%;

Багрина, по стратификирању дала је 81%, а по припорењу 22%;

Бело Тамјаника, по стратификирању дала је 92%, а по припорењу 25%;

Рајнски Ризлинг, по стратификирању дао је 91%, а по припорењу 23%;

Семијон, по стратификирању дао је 91%, а по припорењу —.

Кад се узме у обзир напред напоменуто неповољно стање подлога, и по овим резултатима подобност примања у припоришту много надмашује чист Берландијери и његове остале хибриде, који су раније донети у наше лозне расаднике.

Афинитет је овог хибрида одличан; ожиљавање врло добро. Средња дужина жилица је 0·50 м.; било је и дужих, али мањи број, а најмања је дужина ових била 0·5 до 0·10 м.

Ластари каламова били су такође исте дужине.

Срашћивање спојног места је одлично; сазревање лозе (ластара) било је за 10 до 15 дана раније од осталих. Преко лета, за време растења, није се показивало на каламовима ништа особито, а и радови око њих били су као код осталих каламова.

Као важна особина ове сорте та је, што из подлоге излазе жиле само на подножном делу поданка, а не и из средине.

Према свима напред наведеним особинама сорта Берландијери × Рипарија Телеки № 8 В заслужује размножавања и у нашим расадницима, и као подлога може врло повољно да послужи и нашем виноградарству. Цени се, да при избору добре лозе за каламљење и брижљивом неговању каламова у припоришту може да дâ до 60% па и 80% добро ожилених каламова.

На крају, спраћа се пажња, да у матичњаку ластари од ове лозе теже да пузе по земљи, те је потребно још младе их ускоро повезати за притке или жицу да би расли управно.

—.—Ђ.

ПРАВНИ САВЕТИ.

1. Саднице на туђој земљи.

— Засадио сам воћке. После се утврдило да сам их засадио на туђој земљи, а сопственик земље неће ни труд да ми плаћа, нити да допусти саднице да покопам и преместим на земљу непосредно моју. Шта да чиним?

У овим стварима је закон сасма јасан: ако својим садницама засадиш туђу земљу, оне нису твоје, него онога, чија је земља ако су већ жиле пустиле (§ 281. грађанског закона). Саднице си могао покопати и на своју земљу пренети и пресадити само док нису пустиле жиле. Од тренутка кад пусте жиле, оне су онога чија је земља.

Зато воћке треба засађивати тек пошто се несумњиво утврди својина простора на које се оне желе засађивати.

2. Жива ограда.

— Могу ли засадити живу ограду на самој међи моје земље?

Можеш, али само по пристанку суседову. Јер, ако би живу ограду подигао без суседова пристанка, он има права осећи и одшишати све гране и гранчице које би се надвиле над његову земљу и пресећи све жиле које би се пустиле у његову земљу (§ 282 грађанског закона). Ако би живу ограду засадио неком врстом која далеко пушта жиле, и ти то знаш, онда, ако би од тога за суседа била штета па би он накнаду судом тражио, ти би је морао платити (§ 863 грађ. зак.).

3. Својина ројева.

— Побегао ми је рој; кад сам га нашао на дрвету суседовом, он ми је забранио да га ухватим, већ га је присвојио. Има ли права на то?

Својину ројева је грађански законик врло јасно обележио, да не допушта разнолика тумачења: кад свој рој *устопце* видиш, имаш права на њ па где год га нађеш, па си у праву пређи и код њега и са његовог дрвета га скинути. Али „ако ти њега за 24 сахата видати пребрегнеш, престаје бити твој, и припада као и друга дивљач ономе, који га ухвати." (§ 240 грађ. закона), те онда немаш ни право скинути га са суседова дрвета. Међутим „рој шумски у грму сматра се као ствар ничија, и припада ономе, који га први нађе и грм закрсти." (§ 241 грађ. закона).

4. Чији је плод.

— Гране с мојих воћака су једним делом прешле над суседову земљу. Шта год плода опадне с тих грана, пада, разуме се, на земљу суседову. Он ми не дозвољава тај плод подбирати, већ га редовно присваја. Шта да чиним?

У таквим случајевима је најбоље приступити пријатељском споразуму, јер, по гласу закона (§ 283 грађ. зак.) сусед има права на пали плод на његову земљу са твога дрвета, јер речени законски процес гласи: „плод, ако с гране на туђу земљу падне, господар дрвета за није властан тражити га, нити за то суседа прети."

5. Питоми голубови.

— Било је неколико случајева да ми голубове убијају, а један ми је, из оближњег села, два голуба на замку ухватио и присвојио. Шта да чиним?

Домаћи голубови су твоји тако исто, као и друга питома животиња (§ 329 грађ. зак.). И тако исто, како одговара онај који ти, без права, убије или присвоји вола,

тако исто има да одговара и онај, који ти убије или присвоји голуба: мора одговарати кривично и штету накнадити.

6. Изорски волови.

— *Волови, које сам узео на изор, манекали су приликом сиочне заразе у нашем крају. Сопственик тражи да их платим. Имали он право на то?*

Ако би изорски волова случајем угинули: од заразе, грома и т. д., онда је онај, који их је на изор узео, дужан, ако ветеринарски прописи допуштају, коже вратити сопственику, без икакве друге одговорности и накнаде (§ 23 грађ. зак.).

Али је, такође, дужан волове хранити као добар домаћин и чувати, па у своје време оне исте у добром стању вратити. И ако би такав во кривицом или небрежењем мањкао или друкчије пропао и осакатио се, дужан ће бити онај, који га је под кирију узео, по уговореној цени или по процени вештака платити." (§ 691 грађ. зак.).

Ако би се во узето само на послугу, без кирије, па би мањкао, „онда се мора платити било кривицом или без кривице" (§ 692 грађ. зак.).

7. Казан под испеком.

— *Дао сам казан под испек, па ми је враћен пробушен и без накнаде. Шта да чиним?*

Закон је у том погледу јасан: ако се „кривицом или небрежењем пробије, штету ће носити закупац." Али, „ако би казан под испек дат прогорео по старини, штета је онога, чији је казан" (§ 695 грађ. зак.). Према томе, потребно је само утврдити којим је поводом казан пробушен: да ли прогорео зато што је овештао, или кривицом закупца.

БЕЛЕШКЕ

Старост кокошијих јаја. — Енглески лист „Strand Magazine" донео је један занимљив и врло користан чланак, чији је писац успео да пронађе начин да се тачно одреди старост јаја.

Излишно би било овде писати о користи овога, јер ју познаје свако, како онај што их купује, тако исто и онај која га продаје.

Што је главно код овога, то је: да је овај начин испитивања врло прост и тако једноставан, да га свако и без икаквих справа може да врши.

У један суд стави се један део соли и два дела воде. Кад је со растопљена, стави се у њу јаје и према положају које оно у тој течности заузима, одређује се и његова старост. Тако, ако јаје остане лежеће, има до 36 сати; ако је нагнуто под углом од 20 степени, има до 5 дана; ако је под 45° има до 8 дана; ако је до 60° има до 14 дана и, ако стоји вертикално има између 15 и 30 дана.

Ж. Р.

Хељда за храну пилежи. Хељда је подесна храна за пилеж у свако доба, а нарочито зими и по влажном времену. Много је боље за производњу јаја него сирак. Нарочито због дебелог обмотача многи мисле да има много несварљивих делова у љуски; међутим огледима је утврђено да се велика количина свих делова љуске па и обмотача искоришћује за производњу јаја. Кокоши у опште нерадо једу зрневље, на које нису навикнуте, па такав је случај и са хељдом. Али оне исто тако нерадо једу и пшеницу и кукуруз, ако тим зрневљем нису раније храњене. Треба за неколико дана навићи кокоши на хељду, па ће је оне после тога радо тражити и јести.

Рано сејање кукуруза је за препоруку: у том случају он лакше одоли и суши и мочарном лету, благовремено се отме и раније сташе. Али се утврдило да рано посејан и боље роди од позно посејаног кукуруза. Опит је вршен на њивама и једнаке каквоће и једнако обрађене, па је рано посејан кукуруз са 9°/₀ боље родио од онога позније посејаног. А то може да чини по хектару од 150 килограма.

Боб као сточна рана. Боб се гаји за људску и сточну исхрану. Одлична је храна за гојење свиња а и за коње и краве музаре. И због тога се он нарочито гаји. Од њега је нарочито сланина добра. Роба израђена од меса оних свиња које су храњене бобом, трајна је и издржљива. Боб се даје али довољно накашен или крупно продрмљен.

Због веће количине протејинских материја и фосфорне киселине одлична је храна за млада грла. Креча мало има, те се поред боба мора додавати још која храна у којој га више има, да се та потреба у организму подмири.

Исто тако, из искуства се зна, да је боб одлична храна и за гојење говеда. Његова слама, такође је врло добра храна за сву стоку.

И. К.

Цене у Марсељу. Наше ће читаоце интересовати цене које су владале у Марсељу (Француска) 20. пр. м. Од 100 кгр. су цене биле:

пшеница	100	франака
јечам	85	„
овас	55	„
кукуруз	72	„
пиринач	120	„
грашак	130	„
сочиво	115	„
сено	30	„
детелина	36	„
слама	12	„
крушке	150	„
јабуке	130	„
суво грожђе	430	„
суве шљиве	500	„
бадеми	420	„
лешници	280	„

Ове цене пружају извесну поуку. Али ће наши читаоци имати приликe да се боље упознају са светском пијацом, јер ћемо се постарати да, с времена на време, доносимо извештаје са оних главних светских пијаца, бар оне делове њихове, који морају интересовати и нашега тежака.

Новоселандски спанаћ (Petragonia expansa Thanb., fam. Mesembryacede) је изврсно зеље, које у извесном правцу надмаша обични спанаћ (spinacia oleracea). Тамо, где није потреба за раним спанаћем, новоселандски је са много више преимућстава за конзервисање га безусловно

треба претпостанити обичном спанаћу, јер изнад њега стоји и количином и квалитетом. Ко је једаред сушио новоселандски спанаћ, тај га више не напушта, јер, не само да количином задовољава, већ и осушене продукте даје изврсне, какве обични спанаћ не може дати.

Новоселандски је спанаћ једногодишњи усев, а семе му задржава клицавост 3–4 године. Успева на сваког земљи погодној за поврће, најбоље на раније претпојаној и која не оскудева у влази. Засејава се, а ако се изводи у расада онда се расађује, у редове по 70 сантиметара у размаку. У почетку споро расте, али после букне и заузме сав простор око себе: један струк, узабран у августу може бити тежак 8 килограма!

Лист, било за дневну употребу, било за продају на пијаци, било за сушење, може се вршити и *често* и *обилно;* одрезани сочни конци се замењују новим и ново се лишће несметано гаји.

Онамо камо се сеје и сади у већим количинама, излишне количине, оне које остану преко дневне употребе, продаје и сушења, дају се овцама, за које је новоселандски спанаћ изврсна крма.

У јужној Србији се лишће са новоселандског спанаћа може подбирати и преко целе зиме.

Памук и ориз у Бугарској. — Гајење ова два усева у Бугарској напредује. Под њима је било обрађене земље:

	1917	1918
	д е к а р а	
памука	8.594	15.738
ориза	44.394	55.170

Све се мере предузимају да се што више прошири гајење памука и ориза. А како су и један и други артикал у трговини врло скупи, то и сами тежаци прихватају њихово засејавање и гајење, пошто им се у њима најбоље труд исплаћује.

Памук у јужној Србији. — Одавна се у јужној Србији гаји памук. Око Штипа, како један писац, „сваки сељак сеје за своју потребу памук, али не и за трговину". У трговину он улази око Ђевђелије, одакле се извози годишње око 20.000 килограма.

Тамо се, услед заостатих справа за орање, за памук оре три пута а четврти пут се оре и сеје. Сетва је око Ђурђевадне. Како он саврева не одједанпут, то се подбира од Илинудне до Петковице. Са једног хектара се добије око 160 кгр. памука и око 300 кгр. семена. Из семена се цеди уље.

Вреди поменути да у јужној Србији постоји *народно* име памуку: *бобач*, по бобицама или бобама у којима раће. То ће се име чути у народу врло често, а и у литератури је нашој пре 50 година било познато.

Индустрија трактора у Сједињеним Државама. — Колико је јако развијена индустрија трактора у Сједињеним Државама може се ценити из ових цифара. У тим државама израђено је: у 1916 год. 29.670, у 1917 год. 62.742, у 1918 год. 132.697, а у 1919 год. 164.590 трактора. Од тог броја продато је у Сједињеним Државама: у 1916 год. 27.819, у 1917 год. 49.504 у 1918 год. 96.670 и у 1919 год. 136.162 трактора. Ти су подаци прикупљени преко Министарства Пољопривреде у Вашингтону а од 80 разних америчких фирама које израђују 95% од укупне производње трактора. Што се пак тиче коњских снага трактора више од половине израђених трактора у 1919 год. биле су трактори од 20 до 22 коњске снаге, затим на друго место долазе трактори од 16 до 18 коњских снага и на последње место трактори од 24 до 26 коњских снага. Од трактора израђених у 1919 год. (164.590), 150.000 трактора било је са 16 до 32 коњске снаге.

ГЛАСНИК

Нов члан добротвор. — Димитрије Грудић свештеник из Уровице уписао се за члана добротвора Српског Пољопривредног Друштва и положио улог од 500 дин. друштвеној благајни. Хвала му на пажњи.

Нов члан утемељач. — Андра Л. Дрињаковић учитељ у Бресници уписао се за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва и положио друштвеној благајни улог од 100 дин. Хвала г. Дрињаковићу на пажњи према Друштву.

Српски Задругар. — Наш вредни Савез Српских Земљорадничких Задруга у Загребу отпочео је од ове године да издаје свој лист *Српски Задругар* чији је први број већ изашао. Тај ће лист доносити у првом реду поуке из задругарства па затим из пољске привреде и најзад из живота и рада у опште. Лист излази сваког првог месеца на мало већем формату од нашег Тежака и годишња му је претплата 5 дин. Ми га радо препоручујемо нашим задругарима и пољопривредницима, јер ће многу корисну поуку и лектиру у том листу наћи. За претплату обратити се Савезу Српских Земљорадничких Задруга Загреб Прерадовићева улица Бр. 18.

Нове Подружине. У току децембра основане су ове нове Подружине:

Млавска, са седиштем у Петровцу. Броји 34 члана. Управа је овако састављена: председник Р. Станисављевић из Кнежице, подпредседник С. Јеремовић из Забрђа, благајник Д. Гигић из Петровца, секретар Ж. Николијевић пом. економа из Петровца, магационер М. Стојановић из Петровца и чланови: Д. Анђелковић учитељ из Петровца, Н. Стојадиновић из Тријовца, М. Стокић, М. Јевтић, Анђелко Ненадовић, Никола Живковић, С. Мишић сви земљорадници из Кнежице; А. Степановић, Светозар Марковић, М. Угриновић сви земљорадници из Забрђа. Ова је Подружина постојала и раније, али је сада обновљена и почела свој рад.

Колубарска среска, за срез колубарски са седиштем у Лазаревцу. Има 30 чланова оснивача, а управа је овако састављена: председник А. О. Миљковић државни економ у пензији, подпредседник Д. Димитријевић из В. Црљени; секретар и благајник Александар Иванковић из Лазаревца, и чланови управе: Драгољуб Спасојевић из Дрена, М. Радовановић из Шопића, Б. Белачевић из Јунковца, и Светозар Лукић економ из Жупањца.

На оснивању ових Подружина највише су радили државни економи дотичних срезова, којима нека је и овом приликом хвала.

ЗАПИСНИК*

47 седнице Управног Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држане на дан 25. децембра 1920 год. у Друштвеном дому у Београду

У овој седници били су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић; чланови: г. г. Алекса Љ. Поповић. Благоје Д. Тодоровић, Др. Велимир Стојковић, Драгиша Лапчевић, Милан Јовановић, Вића Т. Радовановић и Стеван Д. Лукић.

Председавао п.председник Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар Ивиа Кремић.

I

Секретар прочита записник 46 седнице. По извршеној 9 малој исправци. Одбор прими записник.

II

Поведе се реч о правилима за Подружине. По учињеном споразуму Одбор реши:

1) да се нарађена правила приме за правила Подружина Српског Пољопривредног Друштва;

2) да се по њима предузме образовање нових Пољопривредних Подружина и

3) Да садашње Пољопривредне Подружине Српског Пољопривредног Друштва, саобразе своја правила тим правилима; и

4) Оштампати их и послати Подружинама ради управљања.

III

Покрену се питање о правилнику о Савезу Окружних Пољопривредних Подружина. После довољног обавештења, Одбор одлучи:

Да се иста умноже на писаћој машини и раздаду члановима Управног Одбора, да их проуче, како би се на идућој седници могла претрести.

IV

Би узето у претрес питање о правилима за Савез свију Пољопривредних Удружења у земљи која раде на унапређењу Пољске Привреде по довољном обавештењу, Одбор реше:

Да се ова правила умноже на писаћој машини па раздаду члановима Одбора да се са њима на ближе упознају, па да се идуће седнице узму у претрес.

V

Члан Одбора Др. Велимир Стојковић, реферише докле се дошло у питању оснивања домаћинских школа по селима.

По саслушању онога усменога реферата, Одбор реши:

Да се изабере Одбор који ће израдити правила за ове школе и тако и програм рада. По том приступи набору Одбора у који бише изабрани: председник г. Паја Т. Тодоровић, Др. Велимир Стојковић, Драгиша Лапчевић и Вића Т. Радовановић.

VI

Секретар реферише о мишљењу Одбора за набавке, поднесеном поводом понуде кола Прања и Шутеја Друштву у Комисион. Одбор одлучи:

Умолити Управу Топчидерске Економије да упути свога кочара и ковача да извриле преглед истих у присуству члана одборника г. Стевана Д. Лукића, о чему поднести Друштву извештај.

VII

Секретар саопштава писмо Милана Ђурића редовног члана који моли да може унети у своје дело Науку о Пољопривредном Газдовању, које се штампа у Скопљу као Друштвено издање, и извесне додатке које налази да су потребни. Одбор реши:

Тражити од Г. Ђурића писма дела да додатке пошаље да их раније одређени рецензенти прегледају и дају своје мишљење.

VIII

Секретар саопштава писмо Александровачке потрошачке задруге, које је било упућено Министарству Исхране и Обнове, али које је оверпо Одбор Окр. Крушевачког упутио Друштву ради испоруке два вагона планог камена. Одбор одлучи:

Упутити писмо Господину Министру Исхране и Обнове пошто је приобатно њему и било намењено.

IX

Секретар прочита писмо делегата произвођача Чилска Шалитре који питају да ли би Друштво било вољно да држи у свом стоваришту поред осталих потреба неке врсте вештачког ђубрета. Одбор реши:

Упутити питање Ратарској Секцији.

X

Поново се поведе реч о зобе која је прошлога пролећа набављена, засејана и која стоји друштву на расположење код Окр. и Државних Установа и прив. лица у количини од 3000 кграма. Одбор реши:

Ону количину ова која се налази код Управе Топчидерске Економије у 1000 кгр. као и ону код г. М. Јовановића у 500 кгр. продати по пијачној цени па новац унети у касу. А исто тако умолити Управнике пољопривредних станица у Зајечару и Пожаревцу да и оне продаду оне количине које се при њима налазе, па и тај новац унети у касу.

XI

Секретар чита молбу Милана Моцинке, економа на Вршца којом моли да га Друштво прими према расписаном стечају за инспектора својих Подружина. Пошто су разгледали документа. Одбор реши:

Одбити молбоца, пошто нема услова према стечају за ово звање.

XII

Секретар прочита писмо Кметијске Дружбе на Љубљане којим га извештава да ће на дан 29. ов. м. држати свој годишњи збор, а том приликом шаље и програм рада који ће се на њему вршити. Одбор одлучи:

Да члан Одбора г. Стеван Д. Лукић оде и на овом Збору заступи Друштво.

ОГЛАСИ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

има на продају резница америчке лозе

РИПАРИЈЕ ПОРТАЛИС

цена је од 1000 комада 200 динара, а

РУПЕСТРИС ДИ-ЛОТА

230 динара.

Виноградари нека похитају са поруџбинама.

Изашао је из штампе

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1921 ГОДИНУ

Цена 5 дин. комад.

Умољавају се државни економи и пољопривредне подружине да што пре известе Српско Пољопривредно Друштво колико им је примерака потребно те да би им се они могли на време послати.

С обзиром на врло велике издатке на штампање и на веома јевтину продајну цену, Друштво моли државне економе и пољопривредне подружине да се у што већој мери заузму за растурање овог календара.

*) Записнику се раније није могло уредно штампати јер су на „Тежаку" ране уредно штампано. У будуће записници седница С. П. Друштва редовно ће се објављивати у „Тежаку".

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште

На основу највишег решења од априла 1869 г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, **Павле Т. Тодоровић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 3. БЕОГРАД, 23. ЈАНУАРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

Број претплатника на ТЕЖАК за ову годину ни из далека није достигао ону цифру, која је потребна, па да се покрију сви трошкови и осигура уредно излажење тога нашега листа у овој години.

Умољавају се сви пријатељи ТЕЖАКА да поново настану свом својом енергијом да се број претплатника повећа. Друштво и овом приликом нарочито апелује на државне економе.

Претплата на ТЕЖАК за годину дана стаје 20 дин. и полаже се Друштву унапред и уједанпут.

Српско Пољопривредно Друштво.

ОТВАРАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ.

Оно што се одавно очекивало; оно што је давнашња и од пресудног утицаја потреба за нашу пољопривредну земљу, доведено је до краја *5. прошлог* месеца. Тог дана је отворен пољопривредни факултет нашег универзитета у Београду.

Овај догађај је доиста један од најзначајнијих епизода културног напредовања нашег народа. Није то један догађај, који је последица обичног стицаја прилика. Не, тај је догађај нарочито припреман кроз један доста дуги низ година (око 40!), који је, и поред најјачих побуда, пролазио кроз толико препрека, да су, на крају, ипак савладане све тешкоће, које су — на жалост — вештачки стваране... И то чини, да му се скрене јача пажња.

Отварању факултета претходио је обред водоосвећења. Свесан големе важности овога чина, и сам свештеник нашао се побуђен, да проговори неколико речи о значају установе за нашу културу и пољопривреду, и да искрено честита почетак. После тога је декан факултета професор г. Пера Ђорђевић узео реч, да са стручног гледишта утврди, колико је потребна ова установа за правилно развијање наше пољопривреде, износећи већ познату „аксиому" која нам се са извесне стране покаткад набацивала: „да пољопривредног напретка може бити само кад се руковођење овога преда у руке факултетски спремним људима"! Пада у очи, да су чак и упоредни наводи о жетвеном приносу мање више црпени из извора, који су се раније чули, и који нису без мана. Но, то су индивидуални погледи, који не могу много удити фактичном стању, које нам се *друкчије* показује, нити имати тако пресудног утицаја да установу више препоручи но што се она сама препоручује. Констатујемо, да је било места, кад се хтео овакав увод да чини, не толико ради учесника свечаности, него ради садашњих и будућих ученика, мало опширније проговорити о историјату оснивања факултета, па обазрети се видније на све агенде, које су допринеле, да се дође до установљења факултета, почевши од доба, кад је питање стајало само на литерарном терену, па до доба, кад је главна наша стручна установа, Српско Пољопривредно Друштво, питање ставило на терен категоричких захтева, и доба кад је наша највиша културна установа, Велика Школа, унела питање у програм свог научног деловања. Разлози и једних и других требали су се неоспорно чути у овој прилици, јер они, тек, могли су створити уверење у интересованих, како је велико предузеће, којем се сад приступа, и како јаку подлогу има за извршење свог задатка. Напомињемо само, за доказ овог нашег погледа, да је Српском Пољопривредном Друштву питање о оснивању „пољопривредног одсека" на Великој Школи, а доцније и Универзитета, било предмет једне велике конференције секција друштвених, и два конгреса (од 1—3 марта 1910. и од 28. фебруара до 2 марта 1911.) Његових, и да је постигнута једнодушна сагласност о оснивању пољопривредног одсека на филозофском факултету нашег Универзитета, а доцније самосталног пољопривредног факултета, у који улази и шумарство.

Даље, из говора овог очекивали смо чути ма и најлетимичнији преглед унутрашње организације нашег пољопривредног факултета, наставног плана и наставничког особља. Не само ради ближег

обавештења присутних, који су се интересовали за то, него је то потребно било ради оцене: да ли изабрана основа одговара задатку и тежњама пољопривредног факултета у нас, па и да ли је и у колико сагласна расправама и одлукама конгреса Српског Пољопривредног Друштва.

При свем том, ми поздрављамо отварање нашег пољопривредног факултета, за који је наше Друштво толико допринело, и с најтоплијом жељом да ова установа оправда све наде, које се на њу полажу. Vivat, floreat....!

П. Т. Тодоровић - Ђаковић.

ИЗ РАТАРСТВА

СОЛУНСКИ (МАКЕДОНСКИ) МАК — АФИОН
ЗА ОПИУМ.

Да би се добио сок, који садржи опиум, опсече се чаура пред самим врењем, после неколико дана пошто крунични листићи отпадну, по средини чауре. Зареси се чине тако плитко, да се чаура не просече, услед чега би сок исцурио у чаури и био би чист губитак за произвођача. Ово обрезивање чаура врши се бријачем или танким оштрим ножем, обично с вечери, од заласка сунца па до 10 часова, да би се на тај начин избегло сувишно испаравање сока, који се на ваздуху одмах усмољава и запече, те је и принос мањи. Обрезивање се врши једним потезом сечива, попреко преко чауре, са 1—3 зареза, што зависи од величине чауре. Преко ноћи сок из чаура исцури, стврдне се и онда се сутра зором — пре изласка сунчевог — скупља нарочитом лопатицом од блеха и добро чаура овлаш с поља очисти. И од ове радње зависи чистоћа, па следствено томе и каквоћа опиума.

У Малој Азији на скупљање смоле не пазе и скидају поједине делове чауре заједно са соком — смолом, откуда је такав опиум нечистији од македонског, где вешта рука пази на то.

Атмосферске чињенице имају јаког утицаја на принос и квалитет опиума. Ако преко ноћи, у времену када су чауре обрезане, падне киша, берба опиума је завршена, јер она сав сок спере и оно мало што остане жидак је и мале тржишне вредности; исто тако суви а топли ветрови брзо сасушују сок и залепе га уз чауру, те је и принос много мањи; а ако је ветар јачи љуља чауре и удара их једне о друге и обара сок на земљу на штету приноса.

Овако скупљена смола оставља се дан два на сунцу, да би из ње сувишна вода унеколико испарила, јер она смета да се смола умеси у колач — хлебац, у каквој се форми и продаје. Смола одмах по берби садржи око 50% воде.

Карактеристичне особине солунског (македонског) опиума. Када је чврстина опиума умерена т. ј. када у њему нема више од 30—35% воде, онда се просушена смола стеже и меси међу рукама, те се онда може спремити за пијацу у трговачкој форми. Према години, с погледом на каквоћу земље, принос у смоли (опиуму) варира између 30—40 кграма по хектару. Колачи су тешки 300—1000 грама, а димензије 10—15 см. у пречнику и 5—6 см. дебљине. Они су с једне стране равни а са друге мало издубљени и увек обавијени, у прво време, маковим лишћем тако, да главно ребро лиске овијача хлебац. Обично се цео колач обвије са 3—4 листа.

Солунски је опиум затворено мрке (кафене) боје. Његова је смола хомогена а пресек чист, док онај из Смирне је зрнаст. У М. Азији, тамошњи земљорадници, мешају смолу са зрневљем дивљег киселњака, да би опиум имао изглед зрнастог теста.

Под микроскопом посматрана смола македонског опиума, разређена у хлорном раствору, не одаје никакве знаке хелијских остатака, већ само једнолике, округле мехуриће биљнога сока, са већом или мањом запремином и понеким ређим зрнцетом биљне кречне киселине; ако се смолом премаже плочица и стави под микроскоп, онда се виде та зрнца, у мањим и ређим кристалним формама: правоугаоног, пирамидалног или призматичног облика, помешана са фосфатним киселинама. У неким примерцима примете се кристали амонијачно — магнезиумских фосфата, са свим карактеристичних облика. Према овим особинама оцењује се вредност опиума у морфиуму.

Опиум из Смирне садржи просечно 9—10% морфиума, а македонски много више — 12—13%, а често и 15% морфиума. Према проценту морфиума иде процентуално и садржина екстракта. Према интернационалној фармакопеји сваки опиум треба да да половину своје тежине чистог екстракта из кога се вади најмање 20% морфиума. Солунски мак даје више екстракта, па следствено томе и већу количину морфиума.

Да би се добио опиум са званично утврђеним процентом морфиума, потребно је ослабити га додајући му инертни прашак. Екстракт македонског опиума садржи, према хемиским анализама у Солуну, 28·885 до 26·886 % морфиума. Да би се дотерао на званичан процент у морфиуму, 20%, потребно је додати му $^1/_4$—$^1/_5$ пом. прашка.

Према овоме, да би се имао нормалан екстракт са опиумом из околине Солуна, треба му додати:

	Екстракт	Прашак
Смола из Лангаза	69·25	+ 30·75
Смола из Киликиша	76·17	+ 23·83

Из предње таблице излази, да је Солунски опиум врло богат у екстракту и одличне каквоће за екстракцију морфиума, због чега је целокупна производња његова извожена у Енглеску и Немачку.

У Енглеској је до пре неколико година постојао монопол на израду морфиума, кодеина и нарцеина (сви производи из опиума), али су их Немци премашили у изради ових алкалоида. Ни Енглеска, ни Немачка, нису могле да нађу јаче природне сировине у морфиуму од Солунског (маћедонског) опиума.

Из доње таблице анализа македонског опиума, из Лангазе и Киликиша, извршене у Солуну, јасно се види богатство појединих алкалоида, употребљених у лекарству:

	Опиум из Лангазе	*Опиум из Киликиша*
1. Реакција	киселa	киселa
2. Воде	19·50%	15·64%
3. Екстракта (у меком стању)	56·45%	53·72·5%
4. Морфина (у просушеном стању)	20·28%	16·06%

	Опиум из Лонгазе	Опиум из Килинтша
(у мекој смоли)	16·30%	13·915%
5. Коденна (у просушеној смоли)	0·578%	
(у мекој смоли)	0·464%	
6. Нарцеина	9·075%	-
7. Пепела (од меке смоле)	3·18%	3·866%
„ (од просушене смоле)	2·55%	3·340%
8. Калија у килогр.	1·325 гр.	1·121 гр.
9. Фосфорне киселине	0·318%	0·681%

(Свршиће се).

Најбоље врсте овса.

Ради зобљења коња и младих говеда *овас* је у врло великој употреби и све више постаје артикал међународне пијаце. И у нас се осећа све јача потреба за његовим гајењем, али се још довољно не гаји, нити су одомаћене добре врсте. Из старине су овас највише гајили крајеви висинског, оштрог климата и краткога лета. Стари Влах је, на пример, негда највише гајио овса и одомаћио једну од најбољих балканских врста, познату под именом *студенички* или *старовлашки* овас. Старовлашани га сеју рано с пролећа, чим се узмогне орати; отуда је и поникла она народна пословица, по којој *кола шкрипе под трипунским зобом.*

Наш тежак се отпочиње све живље интересовати бољим врстама овса, па је готов и да их набавља за семе. Од овса, што га је Српско Пољопривредно Друштво набавило из Чоке (у Банату) и прошле године дало на неколике страна Србије ради опита, тежаци су узимали и узимају семе од пољопривредних станица. Ја сам пре 30 година вршио опит са шведским овсом, који је показао изврсне резултате. Од интереса је, међутим, изнети резултате које је са најбољим врстама овса постигла Андрејевска пољопривредна школа у једном трогодишњем периоду (1908, 1909 и 1910). Она је са једнога хектара имала просечно приноса од овса

шведског	2208	кгр.	лиговског	1936	кгр.
канадског	2112	„	желанског	1776	„
шатиловског	1968	„	рихлишког	1856	„
фифелбаховског	2164	„	немерчанског	2148	„
пољског	1904	„	угарског	1472	„
гвитлиншког	2208	„	бељака	1792	„

Угарски је овас сличан овоме из Чоке, што га је распростирало Српско Пољопривредно Друштво. Интересна је појава, да је г. Милан Јованић имао исти жетвени принос (28 кгр. више) овде у Београду, колики и пољопривредна школа у Андрејеву!

Између ових овсова жетвеним приносом се истичу Шведски и Гвитлинг, али је овај други бољег квалитета. Раним доспевањем пак истичу се Рихлик и Немерчански: они сазревају 2—3 недеље пре осталих. Ови скорозрелци, ма да дају нешто мањи принос, за наше тежаке су од значаја двојакога: могу средити овас пре него што настану мочарни дани и за потрошњу и за продају добију зрно онда кад је овса најмање. То је нарочито од значаја за наше планинске крајеве, у којима је жетва уопште позна; као што, на пример, у Крајишту и у Власини „жетва траје од св. Илије до Петкова дана, а кад зима почне раније, вршидба остаје за идуће лето," а „на Власини се врше и по залеђеном гумну а жито суше протурањем загрејаног камена кроза њ'."*)

*) *Крајиште и Власина*, стр. 31.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА

Бернаров калциметар — кречомер и његова употреба.

Његова је примена важна при подизању винограда на америчкој издржљивој лози, ради испитивања земље у погледу садржине кречњака у земљи а и ради испитивања киселине у шири и у вину. И једно и друго испитивање је врло просто и лако, само је потребно да се сваки придржава овога упутства.

1) *Рад са калциметром при испитивању кречњака (калцијум карбоната), у земљи.*

Сваки кречомер се састоји из: скелета, градуисане цеви у коју се успе вода, и кугле (резервоара) за балансирање; а уз њега иду још и: две троугласте флашице, цевчице, две штипаљке, два сита, две цевчице (пипете) подељене (градуисане) на кубне сантиметре, једна од 10 а друга од 20 куб. см., гумени запушач, топломер и теразијице са теговима. За потребну реакцију на кречњак употребљује се *хлороводонична киселина* 22° јачине, која се разблажи са истом толиком количином по запремини чистом водом тако да јој јачина буде око 16°—12°.

Од узете пробе земље за испитивање, која је претходно осушена на сунцу или на фуруни, па иситњена и просејана кроз сито, измери се 1 грам.

Овако припремљену и измерену пробу усути у малу троугласту флашицу, која је састављена цревом од каучука са воденим стубом, пазећи да у флашици нема хлороводеничне киселине од ранијих проба; затим се помоћу пенсете (штипаљке) мала цевчица, у којој се успе растворена хлороводенична киселина до $^3/_4$ висине, утури у флашицу, гуменим запушачем ова затвори и гура запушач дотле, док ниво воде у стубу не буде на 0.

Левом руком одкачи се кугла а десном руком ухвати се флашица у коју је усута земља за пробу за грлић, палцем и средњим прстом, а кажипрстом држи се запушач, па се флашица нагне и киселина исипе у њу, па промућка. У том моменту хлороводонична киселина нагриза кречњак и развија угљену киселину, која притискује водени стуб толико да би воду из њега избацила. Зато се истовремено одкачи кугла и левом руком балансира све дотле, док ниво воде не буде на истој висини у кугли и стубу (градуисаној цеви) и та се цифра забележи; затим се кугла окачи помоћу ланчића о дрвени скелет калциметра, флашица отвори и вода се том приликом врати на првобитни ниво у градуисаној цеви.

Забележена цифра помножи се са бројем 4 и производ одвоји запетом за једну цифру с краја. На пр. проба је показала на воденом стубу 42 кубна сантиметара, овај број помножи се са 4 и производ 168 одвоји се запетом за 1 цифру с десна у лево — дакле има 16,8% кречњака; ова би се цифра добила ако се 42 помножи са 0,4.

У место 1 грама, нарочито ако земља није кречна узима се 5 грама и добивени притисак на стуб водени подели се са 5 и помножи са 0,4; на пр. 5. гр. пробе показују цифру $28 : 5 = 5{,}6 \times 0{,}4 = 2{,}24\%$ кречњака.

Ако је земља сувише кречна (више од 40%), онда за пробу треба узети $^1/_2$ грама земље, па добивени број

на градуисаној цеви помножити са 2, па добијени производ такође помножити са 0,4 и онда ће се добити цифра која показује $^{0}/_{0}$ кречњака у земљи, са које је узета проба. На пр. водени стуб показује притисак угљене киселине $67 \times 2 = 134 \times 0{,}4 = 53{,}6\%$ кречњака.

2) *Рад са калциметром при испитивању киселине у шири или вину.*

За испитивање киселине у шири или вину ваља набавити код хемичара или у апотеци *децинормалне сумпорне киселине*, која садржи на литар 4·9 грама чисте сумпорне киселине и *раствора 6·5% натријева бикарбоната.*

Помоћу веће градуисане цеви (пипете) одмери се тачно 20 кубних сантиметара децинормалне сумпорне киселине и успе у троугласту флашицу, а другом мањом, градуисаном цеви, одмери се 5 кубних сантиметара раствора бикарбоната и успе у цевчицу (и флашица и цевчица морају бити добро опрани и исушени). Цевчица се пажљиво помоћу штипаљке унесе опрезно у флашицу, пазећи да се ни једна кап не проспе. Затим се флашица затвори запушачем од каучука у коме су 2 цеви: једна везана цревом од каучука са воденим стубом а друга отворена и изложена ваздуху, а служи да се ниво воде доведе на 0 пре почетка реакције.*) Сад се у леву руку узме кугла (откачи са скелета) и балансира поред воденог стуба док стуб воде у градуисаној цеви не буде на 0; одмах, када то буде, десном се руком, кажипрстом, затвори отворена цевчица на запушачу, па флашица нагне и добро промућка. За све ово време треба куглу балансирати дотле, док се мућкањем не развије целокупа количина угљен двооксида из бикарбоната, па ту цифру забележити. На овај је начин утврђена основа рада за изналажење киселине у шири или вину. Одмах се флашица и цев добро исперу и осуше и у флашицу успе место раствора сумпорне киселине, шира или вино од кога узети такође 20 куб. сантиметара, па поступити исто онако и нађену цифру такође прибележити.

При овом послу могу да наступе три случаја:

1.) Да прочитана цифра буде иста са цифром основног рада т. ј. када смо испитали јачину бикарбоног раствора;

2.) Да буде већа; и

3.) Да буде мања.

У сваком од ових случајева треба радити овако:

1). Ако смо прочитали при првом — основном раду притисак 36 куб. сантиметара, а толико смо исто нашли и са пробом вина или шире, онда је киселина у шири или вину једнака са количином киселине децинормалног раствора т. ј. износи *4·9 грама на 1 литар вина или шире*, изражена у сумпорној киселини.

2). Ако смо прочитали већи број од 36, на пр. 46 куб. сантиметра, онда од тога броја треба одузети 36 куб. см. (односно број, који се добио у првом огледу — при основном раду), па остатак помножити са *коефицијентом 0.115* и добијеном производу додати 4·9. Дакле овако: $46 - 36 = 10 \times 0{\cdot}115 = 1{\cdot}15 + 4{\cdot}9 = 6{\cdot}05$ *грама на 1 л;*

3). Ако смо прочитали мањи број од 36 на градуисаној цеви, онда тај број треба одузети од 36 (односно од основног броја при првом огледу), па остатак помножити са 0.115 и производ одузети од 4·9. На пр. при проби шире или вина нашли смо 30 куб. см., онда би био овај рачун: $36 - 30 = 6 \times 0{\cdot}115 = 0{\cdot}690$; $4{\cdot}9 - 0{\cdot}690 = 4{\cdot}210$ *грама на 1 л. шире или вина.*

*) Ако немамо при руци овакав запушач, већ обичан, као кад испитујемо земљу у погледу кречног карбоната, онда ваља имати на уму, да ће се при затварању флашице стуб воде због сабијања ваздуха у градуисаној цеви померити за 1 до 2 кубна сантиметара, те толико сантиметара треба одузети од прочитаног броја по свршеном мућкању.

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА

(Наставак)

И поједина властелинска добра су била чувена са доброга воћа; без свакога разлога Милош Војиновић не вели Нестопољцу Јанку:

Толике ти *јабуке* родиле
У питому Нестопољу твоме!

Владалачки, манастирски и властелински крајеви: Тетово, Метохија, Будимље, Дубочица, Топлица, Расина, Студеница, Стари Влах, Рача—Троноша—Чокешина, Левач, Ресава, крајеви у којима и дандањи има изврсног воћа, били су у средњем веку одгајивачи и расадници воћарски. Зато се не може примити за тачно што Карић вели: „оно племенитијега воћа што у нас има, већином су наши стари садили и калемили, угледајући се на своје турске господаре, који су воће веома миловали.“[1]) На против, Турци су, о томе нема никакве сумње, много затечено воће посатирали, јер су многа места, у којима је оно гајено, запустели. Све оно воће које сад имамо, имали смо још у средњем веку, *и ни једну нам врсту Турци нису донели.* Они су, присвајајући феудалне поседе српске властеле и српских манастира, само наследили воће — у колико га нису забаталили.

Манастири су чак и за време Турака наставили гајити воће. О томе имамо и писмена доказа у осинорењу земље манастира Благовештења у Руднику 1793 год., у коме се, између осталога, вели: „И предузесмо радити, **баште** *засађивати* и проче домостроителство старати се... и да се зна на чисто докле је манастирска земља *поради пропитанија свештеницима* кои буду у манастиру живети и за народ христијански правило црквено држати и совершавати... идући на старо гувно манастирско... испод *манастирску* **башчу...** от старине познате калуђерске ливаде“...[1]) По тапији од 1847 год. манастир Каленић је изван синора имао у атару Превешком 2 вотњака и у атару Калудранском 1 вотњак од 270 дрвета шљива,[2]) мало нешто мање него што је имао по попису од 1893.,

[1]) В. Карић: *Србија*, стр. 355

[1]) *Споменик С. К. А.*, XIX, стр. 31.

[2]) М. Ђ. Милићевић: *Манастир Каленић*, стр. 52 и 53.

Ако се жели да се киселина шире или вина изрази у винској киселини, онда треба добивени број, који представља киселину, изражену у сумпорној киселини у шири или вину, помножити са коефицијентом 1.53, па ће се добити $^{2}/_{3}$ винске киселине. На пр. за последњи случај $4210 \times 1{\cdot}53 = 6{\cdot}441$ *грама винске киселине на 1 л. шире или вина.*

Потреба испитивања шире и вина у винарству, с погледом на садржај киселине, врло је важна ствар и у своје време биће речи и о томе.

Бошковић.

ИЗ ВОЋАРСТВА

Оскоруша

Негде је, док земља није толико искрчена била, *оскоруша* било доста честа појава. Још Панчић је затекао оскорушу много раширенију него што је данас; он вели да она *„расте по брдима*, гдешто *сађена* по селским *башчама* или *пошесима.“* (*Ботаника*, стр. 311).

Још у старини је била јако распрострањена; стари споменици врло често помињу ОСКОРУША као међу.

У народу је било воћа, које се, кад угнили, врло радо имало, па су о њему и загонетке стваране.[1])

Како цвета у мају, кад мину опасности од залађивања, слана и мразева, то оскоруша готово увек роди и роди врло обилато, те изванредно добро *сваке* године исплаћује онај простор који заузима, у толико боље, што она подноси и оне положаје, који се, иначе, за обрађивање не могу искористити: урвине, штице, брдске вододерине, међе и т. д.

Оскоруше се не могу јести кад узру; тада се оне само оберу, па се, онда, држе док угниле; тек кад угниле употребљавају се за јело, и тада су оне и врло пријатне и врло здраве, јер опорављају органе за варење. Чак се у народу употребљавају противу пролива.

Процес гнилења не захвата све мушмуле одједаред, већ постепено, те се постепено могу избирати и за јело и продају одвајати. А већ и гниле оскоруше могу врло дуго да трају, те у томе дугом размаку се може имати једно здраво и пријатно воће и на пијаци за њ га узимати увек лепу пару.

Гниле оскоруше, ако их има више него што изискује кућна потрошња и више него што се на пијаци могу продати, бацају се с дрењинама, трњинама и т. д. у комину, из које се, после, пече ракија.

Дрво оскоруше је врло чврсто. Негда су од оскоруше, зато што јој је дрво чврсто, прављени штапови. А Немци су, за време окупације, где су на које дрво оскоруше наилазили, секли и извлачили у Немачку, у оружне фабрике за дрвене оружне делове.

Тако су Немци докосурили оскоруше, дотле крчењем доста затрвене и необнављане. Зато је велика потреба да се што више оскоруша засади, поглавито на оним просторима, који се за шта друго не могу искористити.

Воћни расадници би у томе погледу извршили једну благодарну мисију, кад би се подухватили произвођења оскоруша из семена, па их, онда, народу раздавали за расађивање на стално место.

[1]) — Веће од вола, мање од миша; слађе од меда, грче од јела; очи бечи, зубе кези, умријет оћеш, прождријет нећеш.
— Веће од града, мање од јајета; горче од јела, слађе од меда.
— Што младом ником неваља, а кад остари и цару ваља?

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

а ти су воћњаци, ван сваке сумње, засновани још под Турцима, па после само попуњавани.

У Босну, на пример, нису се населили Турци: Босна је, до душе, присаједињена била турском царству, али је остала и даље под фактичком владавином помухамедањене српске властеле, која је наставила неговати из раније развијено воћарство, те се и пре 100 година у њој с разлогом могло певати:

Није Босна по све инокосна:
Кад Бог хоће родиће јој *воће.*

У оним крајевима, пак, у којима нису засниване престонице владалачке нити њихова летовишта, у којима није било знатне властеле и који нису имали знатне и чувене манастире, у тим крајевима није ни тада воћарство развијано, нити је садање доба што од старине наследило.

И тако се сасвим поуздано може тврдити: *наше је садање воће из старога, највише Неманићскога, доба; Турци нам га нису донели, већ смо га попримали из јужне Македоније, из Тракије и из Грчке.* На појединим врстама воћки то ће се несумњиво утврдити.

И народно веровање говори у наш прилог. Тако, у извесним крајевима, у којима има *изврснога* воћа и у којима се појављују чак и куриозитети калемарски (н. пр. да на једном дрвету рађају и крушка и шљива и јабука!) народ је уверења: да му је то воће *од Косова* остало,[1]), а да му га Турци нису донели.

Порекло јабуке будимке.

У Староме Влаху, нарочито у данашњем срезу моравичком, распрострањена је јабука *будимка.*

Њено порекло није испитивано.

По имену које носи многи се досећа да је донесена од Будима у Угарској.

То се тврђење налази чак и у Riječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika, у свесци трећој која је изишла у редакцији Ђуре Даничића.

Али се не би могло тврдити да јој је порекло с те стране: она је била одомаћена у Староме Влаху много пре него што су се калем-гранчице са севера почеле доносити, и много пре, него што је Стари Влах у опште почео имати додира са Угарском.

У осталом, у Јевропу је воће, које је пореклом из Азије, преношено прво преко крајева јевропских који су ближи Азији и који су јужнији, те су се воћке у њима

[1]) Dr. Јов. Хаџи Васиљевић: *Јужна Стара Србија*, II. 25.

БЕЛЕШКЕ

Енглеско поледско говече. Оно је говече жуто. Ужа му је постојбина графовство: Норфолк и Суфолк. Међу многим млечним расама говеди сматра се као врло млечно. Годишње даје преко 3000 литара млека, чија је масноћа 3·6.

Боја длаке у овога говечета је затворена црвена, само му је кићанка на репу бела. Глава му је средње дужине а чело уско. Врат је такође средње дужине; марамица је мала, али ипак приметна. Прси су му умерене ширине а леђна му је линија права. Ноге су му нешто кратке, али јако меснате.

И ако, као што се види, по својим особинама припада млечним говедима, оно се и добро гоји. Крава може да мери живе мере 500—550 кграма а бик 800—900 кгр.

И. К.

Доброта јаја за насад. Доброта јаја за насад зависи од оно мало воде што има у њима. Ако је место тако, на коме се јаја чувају да вода из њих може брзо и лако да испари, онда оно није за чување јаја за насад. Ладна и мало привлажна места боља су за чување јаја.

У осталом, ма где и ма како чували јаја за насађивање, ваља имати на уму, да старија јаја од 12—15 дана, не треба ни насађивати, већ увек испод овога доба. А не треба насађивати ни сувише скорашња, јер ни та нису добра.

К.

Рани кромпир. Произвођење ранога кромпира је врло корисно: и ради сопствене употребе и ради продаје. Тога ради се граде широки и не сасвим дубоки оџаци, а између њих се остави простора за засађивање купуса, салате и другога поврћа. Сађење кромпира се не врши сувише рано, треба сачекати да се земља бар мало загреје. За засаду се узимају кромпири код којих је већ изазвана клица. Изазивање клице се врши у нарочитим сандицима високим 10 сантиметара, у које се наспе земље или песка и танким слојем покрије у количини, која је нужна да кромпири могу добијати потребну влагу за терање клице. Кад клице нарасту 3 сантиметра, између кромпира се насипа згорели гној сточни или мешанац, при чему врхови клица остају незасути. После тога се земља по мало влажи и сандуци излажу светлости и умереној топлоти, најбоље у топлој леји. При том је потребно, најзад, да ова расада има проветравања. После неколико дана се врши расађивање у спремљене оџаке. При расађивању се свака кртола узима заједно са земљом и гнојем. Расађен се кромпир засипа танким слојем земље, колико само клице да се покрију.

ГЛАСНИК

Нови Државни Лозни Расадници: у Пироту, Скопљу и Кавадару. Поред државних лозних расадника у Јужној Србији: у Скопљу и Кавадару, који су одпочели свој рад на оснивању, Господин Министар Пољопривреде и Вода на основи одлуке пиротског окружног одбора од 12. Новембра прошле године решио је, да се откупљено земљиште за окружни лозни расадник прими од стране Министарства Пољопривреде и Вода и сједини са постојећим државним лозним расадником преко пута пиротске жељезничке станице у једну државну установу *„Пиротски Државни Лозни Расадник"*; да заснивање и целокупно издржавање овог расадника падне на државни буџет; да овај расадник обслужује првенствено округ Пиротски, па за тим округе Врањски и Кумановски.

Према овоме сада имамо више три нова државна Лозна Расадника у границама Србије за производњу разних врста резница, прнопорака и калемова америчке издрж-

---

лакше могле прилагодити; јер, на пример, у Германији за време Римљана ни трешња није сазревала.[1])

Са севера су отпочели преносити врсте воћа тек отуда у последње време најимани воћари, који нису озбиљно проучавали ни порекло воћа уопште, ни наше воће и његову вредност посебице, него су нам калемили своје врсте, за које су знали да су у *њиховим* крајевима најбоље и не сањајући да у нас има пековима прилагођених, бољих, изврснијих врста.

Тако би се и за *будимку* могло пре рећи да је пореклом из старе жупе *Будимља*, садањих Доњих Васојевића.

У Будимљу је још св. Сава основао једну од оних дванајест епископија („од *Будимљу* въ, храмје св. Георгија"): тамо су, на манастирским добрима, гајене одабране воћке и одатле размножаване даље. Калуђери из манастира Студенице, Придворице, Ковиља, Ариља и т. д. извесно су ову јабуку донели из суседног Будимља и размножили је прво по манастирским имањима, а после и по целоме крају.

Осем епископије, која је у оно доба по правилу свуда била *врло важна* за развитак воћарства, у Будимљу је за дуго, док нису настала Неманићска освајања на југу, била негда стална а негде само летња резиденција престолонаследника и удових владарки, па су се, често, и сами дејствителни владаоци у тамошњим дворовима одмарали, уживајући у изврсним природним положајима и разоноћујући се у лову. Није, према томе, никаква случајност да се баш тамо одомаћила и гајила ова изврсна јабука: и епископи и чланови владалачког дома су у оно доба уживали у лепом и укусном воћу.

Да је *будимка* размножена из Будимља наводи нас да верујемо и ова околност: она је доста слична јабуци познатој под именом *шетовка*. А *будимка* је растрострањена и око Тетова. У околину Тетова је она под именом *будимке* извесно допрла пошто су Немањићи Тетово освојили и из Будимља тамо пренели своју летњу резиденцију.

Интересантно је и обавештење једнога Ђаковца, (Милана Јовановића): да се у Ђаковици поред *сенабије* јабуке, гаје и *будимка* и *шетовка*, и да су *обе ове врсте из Тетова донесене* и у Ђаковици одомаћене; што би значило: да је *будимка* преко владалачког летовишта Тетова распростирана по Метохији.

[Такође је од интереса поменути: да се у Ђаковици одржава помен о пореклу многих врста воћа. Тако се за оне ситне, црне, слатке и укусне трешње, које се негде зову *ситнице* а негде *црнице* и које су у Шумадији на изумирању (јер се не обнављају у новом калемљењу) тврди да су у Ђаковицу донесене из Малесије. Кад

[1]) Јосиф Панчић: *Из природе.*

љиве лозе, ради подизања нових и обнове старих, упропашћених винограда у минулим ратовима.

Филоксера у Јужној Србији. Господин Министар Пољопривреде и Вода на основи чл. 2. и 11. Закона о Мерама противу филоксерне заразе решио је, да се сви виногради на територије Јужне Србије, која се налази под Пољопривредним Инспекторатом у Скопљу, *осим Охридског округа*, огласе за зражене филоксером; да се на целој овој територији, осим Охридског округа, допусти слободан увоз и превоз америчке лозе и калемова ма из кога краја наше државе, а са стране, са одобрењем Министарства Пољопривреде и Вода; и да се забрани сваки увоз ма какве лозе у Охридски округ из предела ван његових граница. **Б.**

ЗАПИСНИК.

48 седнице Управног Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држане на дан 25. децембра 1920 год. у Друштвеном дому у Београду

На овој седници биле су присутни: председник г. Паја Т. Тодоровић; чланови Одбора: г. г. Благоје Д. Тодоровић, Др. Велимир Стојковић, Драгиша Лапчевић, Милан Јовановић, Вића Т. Радовановић и Стеван Д. Лукић.

Председавао је председник Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар Илија Кремић.

I

Секретар прочита записник 47 седнице. Одбор га прими.

II

Секретар саопштава мишљење Одбора за набавке ветрењача о извршеној проби у Топчидеру вејалица, набављених у Љубљани и источних сејалица, које је Друштву понудио на откуп Влада М. Стојановић, обд. трговац. По доказном обавештењу Одбор реши:

Да се ове ветрењаче откупе као модели. Једна пак да се купи са властелинског добра у Румі, система „Калмаровог", па да се обе на раду у Топчидеру испробају, па која се покаже као боља, да се пошаље у Крагујевац Управи Војно-Техн. Завода да их израђује за потребу земљоделника.

III

Секретар саопштава извештај и мишљење друштвених изасланика г. г. Вића Т. Радовановића члана Одбора и друштвеног благајника г. Мих. Петрића о извршеном прегледу књига у обд. ливници „Балкан", из којих су се уверили да је ливница одиста у 1914. години издала робу у вредности 1.164.60 динара, коју још није наплатила.

Саслушавши ово мишљење и извештај својих изасланика Одбор реши:

Исплатити поменуту суму од 1164.60, хиљаду сто шесет и четири динара, 60/100, старога потраживања у идућој буџетској години.

IV

Секретар прочита своју оставку на даљу службу у Друштву с тим, да ће према чл. 19. друштвених Правила остати да ради до 25. јануара идуће године.

Одбор уважи оставку и стави му у дужност да спреми годишњи извештај до 25. јануара и реши да се распише стечај за секретара.

V

Уредник Календара г. Др. Велимир Стојковић, реферише Одбору да је Календар готов, да има 265 штампаних табака, да му је цена стављена 5 динара, и да треба одредити хонораре за чланке који су штампани у њему. Мишљења је да се чланци хонорашу пуним хонораром а таблице одсеком. Саслушавши овај усмени реферат, Одбор реши:

а.) Да администрација што живље настане да се календар распрода. Тога ради, растурати га свима окружним и среским економима, свима подружницама и државним пољопривредним установама као и умолити разна Министарства да и она откуне по известан број. Том приликом саопштити свима продавцима, да им се за труд око распродаје даје 10%.

б.) Да би се грађанство што више заинтересовало за овај календар, послати свима угледним листовима у Београду, Сарајеву, Загребу и Љубљани по један примерак уз молбу да га прикажу својим читаоцима.

в.) Ради распродаје послати по известан број календара: Господарским Друштвима у Загребу и Осеку, Кметијској Дружби у Љубљани и Господарском Вијећу у Сплиту,

г.) Што се тиче хонорисања, да уредник Календара поднесе Одбору списак свега што се има хонорисати уз своје мишљење, са коликом сумом вала хонорисати који рад, који је у Календару извршио.

би им се траг потерао, утврдило би се, извесно, да су у Малесију дошле из Приморја и из Италије. — За крушке, које се зову негде *шакуше*, а негде *шакуше*, и Турци и Арбанаси тврде да су донесене од Такова. Не мора баш сам крај бити тачно одређен у народној успомени, али је извесно тачно оно што је битно: да су Турци ову крушку, као и многе друге воћке, наследили на имањима српских манастира и српске властеле, занемаривши им српске називе својим, као што је случај, рецимо са *ђулабијом (ђулија, була)* коју ми тако и сад зовемо, и ако су Турци том својом речју просто превели српски назив који су затекли: *ружица или ружичаста*.]

Тетовка се у нас одавна гаји.

На пољопривредној изложби у Београду држаној 1898 год. направила је читаву сензацију јабука *тетовка*, коју је из Тетова одабрао и на изложбу послао ондашњи српски конзул у Скопљу пок. Милослав Куртовић, одушевљени пријатељ пољске привреде и некадањи подпредседник Српског Пољопривредног Друштва. Слична *сенабији* и *будимци*, с извесним особинама које одмичу у нечему овим двема врстама, *тетовка* је побудила општу пажњу љубитеља воћа, а воћари су је готово за откриће прогласили и препоручили да се отуд, од Тетова, набављају калем-гранчице и ова врста размножава.

Међутим, у нас је *тетовка* и раније гајена; њу су манастири и властела преносили и на својим добрима одомаћивали још пре неколико стотина година: у Дубочици Неманићској и околини, у округу чачанском у коме су чувене задужбине Неманићске, и у Расини кнеза Лазара она је сачувала и своје оригинално име (по пореклу одакле је донесена). У другим крајевима је, извесно, добила друга и различита имена.

У *Вуковој Слави* Стевана Сремца, која је први пут објављена *пре* него што се *тетовка* појавила на изложби у Београду, нишки Калча вели за нишлику удовицу Сику да је, за девојаштва свога, била „станула румена као *тетовка* јабука." Како се у тим крајевима *тетовка* гаји још од старих времена, то је и упоређење не Калчино и не скорашње, већ народно и давнашње.

А у *Извештају о стању пољске привреде у Расини* од Јов. М. Јекића. (*Тежак*, 1884. на стр. 698) поред осталих јабука које се у томе крају гаје, помиње се и *шешанке* (за које Јекић не запажавајући извесне разлике које постоје, вели да су исто и *сенабије* у ужичком окр.)

М. Ђ. Милићевић у *Кнежевини Србији* (штампано 1875 год.) међу јабукама у округу чачанском спомиње и *тетовку*.

(Наставиће се.)

VI

Поведе се реч о Правилима за Савез свију Пољопривредних Удружења, која раде на унапређењу пољске привреде. Одбор их једногласно усвоји с тим, да се спреми потребна мотивација за збор.

VII

Изнесоше се Правила о Савезу Подружина на претрес. По довољном обавештењу Одбор одлучи: Управа Друштвена одобрава ова правила с тим, да се иста штампају у „Тежаку“, слог задржи и засебно одштампа у 200 ком. књижица.

VIII

Секретар саопштава Одбору мишљење Одбора за набавке о томе, шта би све требало набавити за потребу земљорадника по реферату друштвеног благајника.

По довољној оцени израженога мишљења набављачкога Одбора, а имајући у виду потребе земљорадника, Одбор реши:

Набавити:

а.) Плавога камена 5 (пет) вагона;
б.) Семена луцерке 2 (два) вагона;
в.) Семена црвене детелине 2000 (две хиљаде) килограма;
г.) Семена пролетње граорице 500 (пет стотина) килограма;
д.) Семена лив. трава 200 (две стотине) килограма;
ђ.) Семена повртарског, разног 200 (две стотине) кгр.;
е.) Семена сточне хране 1000 (хиљаду) килограма;
ж.) Сакових плугова D6MNR 500 ком.
з.) Сакових плугова D7MN 500 ком.
и.) Муљача за грожђе из Новог Сада 50 ком.
ј.) Сумпора самлевеног у прах 1000 (хиљаду) килограма;
к.) Торпиљера у виду прскалица за запрашивање сумпором 50 комада;
л.) Ашова риљача кубик 500 (пет стотина) комада;
љ.) Грабуља баштенских 200 (две стотине) комада;
м.) Коса ручних за кошење 500 (пет стотина) комада;
н.) Кали-Метабисулфита 100 (сто) килограма.

Набавку семена детелине луцерке извршити путем оферталне лицитације. Остале потребе путем погодбе гди се нађе боље и јефтиније, сем муљача и Сакових плугова.

IX

Секретар саопштава мишљење референта за Подружине о томе, да је за срез млавски у Петровцу основана пољопривредна подружина и да је треба примити у састав Друштва, пошто је испунила услове за пријем. Одбор прими Подружину у састав Друштва с тим, да се прикаже у „Тежаку“.

X

Саопштава се мишљење г. референта за Подружине о томе: да би требало примити у састав Друштва новообразовану Пољопривредну Подружину за срез колубарски окр. београдски у Лазаревцу, пошто је и она испунила по Правилима услов за пријем у састав. Одбор прими Подружину у састав коју приказати у „Тежаку“.

XI

Секретар саопштава молбу Савеза Југословенских Сокола, којом моли, да му се за његову читаоницу коју намерава основати шаље друштвени часопис бесплатно. Одбор реши: Не може се лист слати бесплатно из разлога, што је начелно донесена одлука да се бесплатно не даје, јер му је цена према листовима у опште таква, да га и најсиромашнија установа може држати.

XII

Секретар саопштава молбу Лесковачке Подружине, којом моли, да јој се пошаљу књиге друштвеног издања бесплатно за читаоницу, а ако не може онда по спуштеној цени.

С погледом на то, што је Друштвено стовариште књига непријатељ упропастио, те је остао мали број, и што им је одређена цена тако ниска. Одбор реши: не може књиге дати не само бесплатно, већ ни сниженом ценом.

XIII

Секретар саопштава мишљење Одбора за набавке по понуди Кметијске Дружбе из Љубљане и Јакова Најрата из Беча, за испоруку плавога камена. Одбор реши: Набавити путем оферталне талне лицитације пет вагона, но тако, да чистоћа мора бити 98—99%. Испоруку условити да испоручилац преда два вагона крајем марта, два вагона крајем априла и један вагон у месецу мају.

У погледу чистоће важиће само анализа државне хемијске лабараторије.

Остале услове да спреми друштвена администрација.

Оферте да отвори одбор за набавку који има да закључи понуду.

XIV

Секретар саопштава три писма и то два S. Kunde Sohn из Дрезде и једно Шенкера и Компаније из Лајпцига, којима се извештава Друштво, да је порука ситних виноградарско-воћарских справа била у Регенсбургу утоварена за пошиљање Друштву, али је шлеп задржат услед мале воде и леда, који се је већ био кренуо, па питају Друштво: да ли жели да се пошиљка упути преко Хамбурга и Солуна, или да се упути возом на Линдаву, у ком би случају пошиљка брже стигла али и скупље стала, или да чека па да се пошаље лађом кад ова буде прорадила.

Тим поводом Одбор донесе ово решење: Писати Шенкеру да све ситније справе као што су маказе и ножеви, пошаље Данцишу и Компанији у Цириху, те да их он оданде пошаље Друштву приликом слања друге робе. Берила и остале справе, да Шенкер пошаље првом приликом, кад лађе прораде.

Што се тиче самих плугова, умолити г. Јованића, да оде на пристаниште и распита се где се шлеп са њима налази, па да идуће седнице реферише Друштву.

XV

Секретар саопштава извештај одређене комисије за преглед кола, која су Друштву понудили г. г. Прпић и Шутеј овд. јапијски трговци на продају у комисион.

По довољном обавештењу Одбор реши:

Прима се продаја кола у комисион с тим, да Друштво не прима никакву одговорност за плаћање кирије за плац, на коме се сада налазе. Рекламирати кола у „Тежаку“ о трошку понуђача а штампати и извештај комисије у „Тежаку“ такође о њиховом трошку.

На име покриће својих трошкова наплаћивати од купца по 5%.

XVI

Подпредседник: Држава шаље свога чиновника у Печуј да набави извесну количину резница дивље америчке лозе. Како имам уверења, приватна тражња лозе је доста велика, умолио сам г. Бошка Ж. Бошковића, редовнога друштвеног члана да приликом куповине резница за државу, набави и за рачун Друштва и то: Рупестрис Ди. Лота 50.000 и Рипарије Порталиса 25.000 резница. Наредио сам, те му је из Друштвене касе издата потребна сума новаца.

Молим Одбор да ми изволи овај поступак одобрити. Одбор одобри.

XVII

Секретар саопштава депешу коју је упутио Друштву редов. члан г. Трајко Поповић из Шапца, а којом јавља, да је Драгомир Гавриловић свештеник из Румске редован члан умр'о 22. ов. месеца. Одбор прими знању и устајањем одаде пажњу покојнику са речима: „Бог да му душу прости.“

XVIII

Секретар саопштава акт Господина Министра Правде, којим извештава Друштво, да је издао потребно наређење држав. комесару у Павлошу у Банату, да оно може узети п.привредне справе и машине по процени за које нађе да су у употребљивом стању. Одбор прими ово саопштење знању. И како је члан Одбора г. Стеван Д. Лукић ранијим решењем Одбора био већ одређен да ове справе прегледа и што ваља одкупи и собом донесе, то се према истим г. Лукић има одмах на пут кренути.

XIX

Секретар прочита писмо г. Милана Јованића, члана управе одбора, којим објашњава каква је његова улога била приликом препоручивања Сакових плугова Министарству Исхране и Обнове.

По саслушању Одбор донесе одлуку: да г. Јованић пише Рудолфу Саку фабриканту пољопривредних справа и машина у Лајпциг—Плаовицу под друштвеном фирмом, да је оно писмо о испоруци плугова за рачун поменутога Министарства, писао као Друштвени делегат а не као приватна личност. У истом смислу да пише и Министарству за Исхрану и Обнову како би и оно знало, да је Друштво још једини заступник ове фабрике за Србију и нико други. Писати г. Јованићу.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се **Срп. Пољопривредном Друштву** У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу најновијег решења од априла 1869 г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, **Павле Т. Тодоровић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 4. БЕОГРАД, 30. ЈАНУАРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ГОДИШЊИ ЗБОР
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

Српско Пољопривредно Друштво држаће свој 47. редовни годишњи збор 12. фебруара шекуће године по новом календару у 9 часова пре подне у свом дому Немањина ул. бр. 11.

Дневни је ред према члану 43. друштвених правила овај:

1. Председник или његов заменик отварају збор;
2. Подноси се извештај о раду Друштвене Управе, годишњи извештај о приходу и расходу и извештај о стању целокупне Друштвене имовине;
3. Председник подноси на решење писмене предлоге Друштвене Управе, Подружина и појединих чланова који су поднети Управи најмање 15 дана пре збора;
4. Подноси се на одобрење предрачун прихода и расхода за идућу годину, која почиње првог јануара;
5. Бира се председник Друштва;
6. Бира се по чл. 17. Правила половина одборника за Друштвену Управу, пошто их толико одступа;
7. Бирају се редовни и почасни чланови.

По свршетку овога дневнога реда, који ће се вероватно свршити у подне горњега дана, по подне истога дана у четири часа одржаће предавање са демонстрацијама **о избору-селекционирању семена** и његовом гајењу г. **Богдан Ферлинц**, економ Управе Топчидерске Економије.

Сутра дан 13. фебруара у 9 часова пре подне, одржаће предавање **о путној пољопривредној настави у Италији г. др. Велимир Стојковић** уредник „Тежака" и члан Управног Одбора Друштвеног.

Бр. 478. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва, 20. јануара 1921. године у Београду.

ПОВЕЋАЈМО ПРОИЗВОДЊУ ПОВРЋА,
ТЕ ДА ЖИВОТ ПОЈЕВТИЊАМО.

Производња хране, и то што већа, не само да је проблем здравља и опстанка нашег народа него и проблем његове моралне и друштвене, и у опште културне обнове. Ваља што више хране производити, те да се осигура не само исхрана нашег народа на селу и у вароши него да би било и претека за извоз, како би се уновчењем производима могле прибавити разне друге потребе, које су тако тесно скопчане са данашњим модерним животом, а и сам наш трговачки биланс поправио.

У великом броју производа, који служе за људску исхрану поврће заузима једно од најугледнијих места. Оно је нарочито од великог значаја код нашег народа на селу јер наш сеоски свет га понајвише троши, или бар треба да га троши, пошто месо у опште релативно врло мало употребљује. Важност поврћа у исхрани нашег народа сада је још у толико већа, јер је наше сточарство ратом највише погођено, — а оно се најтеже обнавља, — те су и наши сточарски производи ретки и врло скупи.

С друге опет стране један од начина да се појевтиња живот јесте ако сваки човек, жена или дете искористи свако, па и најмање парче земље, које бесплодно лежи било то у селу или у вароши. И то искоришћавање може бити најпробитачније, ако се на таквој земљи заснује домаћа башта, те да се њеним производима помогне исхрана породице. Тиме ће се и буџет за издржавање породице знатно смањити, а међутим награда у поврћу биће обилна за утрошено време понаџ и напоре око његовог гајења.

Још један јачи разлог да сваки заснује своју домаћу башту јесте и тај што многи баштовани који раде за пијацу, у оскудици радне снаге и врло високих надница, неће у овој години ни произвести онолико поврћа, колико би иначе произвели, те ће ово бити врло скупо. Како пак поврће обилно роди, то ће многа кућа, која га гаји имати и сувишка за пијацу, те га може не само по добру цену уновчити него још и помоћи да

доћу јевтино до здраве и корисне хране и они који га не буду производили.

На селу је потребно да сваки сељак има своју домаћу башту како би произвео и што разноврсније поврћа за потребу своје породице, јер једнострана употреба само сувог поврћа није без последица на човечији организам и на стање здравља нашег сеоског народа.

У вароши је потребно такође да сваки има своју башту, ако има за то места јер ће услед тешких свакодневних прилика, које се не могу још за дуго време поправити и снабдевање тржишта поврћем бити врло отежано, па свакако и ти производи неће бити јевтини.

Сви ми, и наши чланови, и наше подружине и наши државни економи треба да настанемо, треба да покренемо и наш свет на селу и наш свет у вароши да овог пролећа сваки домаћин заснује своју башту на дому и да што више поврћа произведе.

Журно на посао, јер припрема за што већу производњу поврћа треба још *сада* да почне.

ИЗ РАТАРСТВА

СОЛУНСКИ (МАКЕДОНСКИ) МАК — АФИОН
ЗА ОПИУМ.

(Свршетак)

Као што се види из предње анализе, опиум садржи већу дозу калија и опити са вештачким калијевим ђубретима, вероватно би показали задовољавајуће резултате.

Трговина са солунским (македонским) опиумом. Вредност опиума цени се по садржини морфијума. Управо, морфиум је тржишна база за цену његову. На малим тржиштима у Ј. Србији и Солуну не може се ни замишљати о каквој анализи опиума с погледом на његову садржину у морфиуму. Из дуже праксе, изванредност појединих експерата толико је велика, да се они никад не преваре. То они раде на самом тржишту према одређеним знацима, специфичној тежини, боји колача, изгледу пресека, по хомогености и тврдоћи смоле и др. Они иду толико далеко, да према овим знацима, утврђују процентат у морфиуму сваког колача посебице, брзо али тако тачно, да је збиља чудновата та њихова оцена.

Сва количина опиума из Ј. Србије и Грчке централизира се на пијаци у Солуну. Ту, у Солуну, извриши се класирање колача са већим или мањим процентом морфиума у њима (увек на исти примитиван начин) и остављају се неко време у промајним локалима док смола мало више не очврсне и онда се пакују у плехане кутије од 70—75 кграма. Празнина између колача испуњује се при паковању зрном од дивљег кисељака.

Цена опиуму је сваке године различита, а она зависи од количине целокупне производње у тој години и од стокова опиума из прошле године, као и од тражње на страним пијацама.

Највећа производња опиума је била у 1904. години — око 120.000 ока а цена му је била 300 турских гроша ока (у то време турски грош вредио је 0·23 динара); за време европског рата и производња се опиума знатно смањила а цене су се на против знатно повисиле и достигле су врхунац у Солуну, где је једна ока плаћана 420—450 драхми. И данас је афиону цена одлична око 300 дин. ока.

Семе. Мак се не гаји само ради смоле — опиума, већ се од њега добија и семе, које се у трговини тражи и прилично добро плаћа. Из њега се сувим пресовањем

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО
ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА

(Наставак)

Ова је јабука у Тетово (Хтетово) донесена и размножена још за време Немањића: они су се у томе месту радо бавили[1]) и тамо летњи дворац имали, те су и воћњаке подизали и у њима гајили најбоље врсте воћа. Између целога воћа ова је јабука одвајала својим особинама, ради којих су је, затим, размножавали и по другим владалачким, властелинским и манастирским имањима. Тако је она, нешто доцније али ипак за време Немањића и у доба старе српске државе, допрла и у Дубочицу и околину, у Расину, у пределе Студенице и Жиче, у Метохију и т. д.

Сенабија је момиња.

У нас је *сенабија* омиљена јабука. Она добро рађа, извршног је укуса и дуго се, до самога пролећа, држи. Као стобно воће она се свуда радо вија; на београдској пијаци је врло популарна још из доба кад су је из ужичког округа догонили кириџије, па се и сад у јесен и преко зиме највише тражи и најрадије купује.

Како је у нас укорењена заблуда да су нам најбоље врсте воћа донели Турци, то се држи да су нам и сенабију они дали и оставили нам у наслеђе. Ту заблуду поткрепљује још и турско име, под којим је позната ова јабука у западној Србији, у којој је највише и одомаћена.

Међутим, нити су нам је Турци при доласку из Азије донели, нити они за њу какве заслуге имају: она је гајена у нас пре него што су се Турци појавили на Балканском Полуострву, и гајена је била под именом што су јој Срби дали кад су је били примили (а примили су је, извесно, од Грка). Турци су је затекли и наследили заједно са имањима српских владалаца, српске властеле и српских манастира, са имањима старих наших феудалних поседника, на којима је она гајена, па су јој само своје име дали: *сенабија*.

А *Зеновија* или *Сејнеби* је у Турака било омиљено име за женску децу, које им се из милоште давало као у нас, рецимо, *Лепосава*, *Лепа*, *Лепша*.

Укусној, лепој и омиљеној јабуци они су дали и лепо

[1]) К. Јиречек: *Историја Срба*, II, 16.

цеди уље а зову га *„Шарлаган"* а употребљује се за јело и подмаз машина.

Са 1 ха добија се око 600—800 кгр. маковог семена а целокупна производња у Македонији износи око три милијона килограма зрна. Највећи део маковог семена извозио се у Немачку, а само ¼ остајала је у земљи за прераду у зејтин и за семе. Бере се кад чауре потпуно савру и одмах прстима разбију а семе истреса у крпе или густе платнене џакове. Цена је семену 50—60 дин. 100 кгр., а 1917. године била је 185 динара.

Закључак.

Да би се имала што већа рента од ове биљке, потребно је земљу и обраду обављати савршенијим, модерним пољопривредним справама а сетву вршити врстачном сејалицом; ђубрење сагорелим, јаким, стајским ђубретом, а у недостатку овога са чилском шалитром и калијевим ђубретима.

По своме богаству у морфиуму, македонски је опиум најбољи за индустријску прераду алкалоида, због чега је стално одлазио у Немачку и Енглеску.

Француска хемијска индустрија бацила је већ око на овај производ наше Јужне Србије и неће проћи дуго времена да га она не експортише и за француске фабрике, само ако буде спуштена царинска тарифа за увоз ове дроге у француску, што све зависи од њихове Владе.

У Енглеској слободан је увоз опиума ма из које земље; у Немачкој се плаћала са свим мала такса; у Италији је највећа тарифа 2.30 лира од 1 кграма.

Ради здравља публике потребан је државни надзор увоза опиума; али је толико исто потребна и добра воља централне управе једне земље, да олакша увоз сировине и потпомогне индустријску прераду.

Лако је изравњати ове две потребе, само ако се води евиденција долазећег опиума са стране, ослобођавајући га царинских дажбина чим уђе у индустриско предузеће или пак, одређујући му најнижу увозну царину. **Бошковић.**

ПРОСО

(ситна проја, Panicum miliaceum.)

Ово је жито у нас свуда распрострањено одавнина: Срби су га гајили и у старој постојбини својој, па су га прихватили и кад су се у ове крајеве доселили. А просо је на Балканском Полуострву гајено и пре досељења Срба: употребљавано је за *хлеб*, за готовљење *јела* (као ориз) и за готовљење *пића*.

Од интереса је задржати се на овој последњој употреби *проса*, на готовљењу пића из њега.

И у најмањим варошицама се данас продаје *буза (боза, киселица)*, пиће које се справља од брашна кукурузна. И Вук Стеф. Караџић у *Сриском Рјечнику* помиње ово пиће: „Срби по селима граде бузу, особито уз часне посте, од кукурузна хљеба и од воде, а Турци је граде од брашна (чини ми се просена) па је носе и продају по варошима." Ово је пиће врло старо; Срби су га затекли при досељењу на Балканско Полуострво: „још у III веку по Хр. говори *Дао Касие* о илирским Панонцима да живе најоскудније на свету, јер нити имају добре земље, нити угодне климе и због тога нити уља нити вина, или само мало а слабог квалитета. Јечам и *просо* су главни продукат од чега су справљали јело и *пиће*" (Dr. Нико Жупанић: *Систем историјске антропологије*, стр. 22.)

Осем за пиће, просо је до пре 50 година употребљавано где-где и за готовљење *јела* на начин, како се сад ориз употребљава.

У давнини је *много* употребљавано за хлеб, а сад само у врло оскудним и неродним крајевима, па и тамо у сумјеши са којом другом стрнином: јечмом, крупником или овсом.

Мада је пореклом из Индије и мада успева у сувом

име[1]) под којим су биле познате њихове лепотице, па међу њима и једна лепотица и песникиња, која се, из љубави према једном турском песнику, није ни удала, већ живила слободним животом!

Тим својим именом Турци су заменили такође лепо име под којим је дотле ова јабука у Срба и суседних Бугара била позната: *момица*.

Под именом *момица* ова је јабука и данас позната у Крајишту, а можда и још где.

Право име нашој шљиви.

Најраспространија је шљива у нас тако звана *мацарка*, јер је најбоља и најупотребљивија: за сушење, за кување пекмеза, за пециво ракије, за справљање колачића и за јело у сирову стању.

Порекло је њезино у Азији, а има јој у нас неколико *покрајинских* имена. У Босни се — као што се види из *Описа Босне и Херцеговине* што га је 1856 године писао Тома Ковачевић — зове *савка* и *пожешкиња;* у нас, у Шумадији, *мацарка, пожегача, босанка* и *чокешинка*. Сва су та имена познијег порекла: најстарија су од пре 100 и нешто више година, а *чокешинки* нема ни пуних 30 година како ју је тако назвао наш одушевљени воћар пок. Светолик Петковић. Сва су та имена постала по покрајинама одакле су присади (пресади, саднице) у позније време узимати (Посавина, Пожега у Славонији, Мацарска, Босна, Чокешина).

Међутим, ми смо ову шљиву давна имали и гајили је пре неколико стотина година. Тада смо је добили с југо-истока а не са северо-запада; шта више: север и северо-запад су је могли тада добити или од нас или преко нас, да је, доцније, ми понова отуд узимамо и да је називамо именима тамошњих покрајина, пошто јој старо име занемарисмо. Свега се један траг налази, по коме би се могло судити о нашем старом и оригиналном имену ове шљиве за коју сад имамо разноврсна покрајинска имена; тај је траг сачуван у Ђаковици и околини; тамо се ова шљива назива — за разлику од раношљива и других ранијих врсти — правим и складним именом: *јесенка*.

Како је тај крај био одсечен од сваког културног додира са севером, те ни за последњих 200 година никакве присаде и калеме није с ових крајева добијао, сасвим је вероватно да је и шљиву и њезино име Ђаковица сачувала из наше старине, којој и иначе имамо да благодаримо за многе изврсне врсте воћа.

(Наставиће се.)

[1]) *Зеновија* или *Сејнеба* претворено је у нас у *сенабију*.

и топлом климату, просо се прилагодило и нашим најсуровијим крајевима, у којима је лето врло кратко. Дабоме, најбоље се исплаћује онамо, камо је лето дуже, као што је случај с јужном Србијом, у којој се може сејати и доспети ива пожњевене пшенице, те, тако, тежак може имати у истој години и са исте њиве две жетве.

У случају поплава и уништаја усева, просо се, да њива не би остала јалова, може сејати и концем маја и дубоко у јуну, па опет стасати. Једна наша народна песма казује како се просо врло позно сеје и како брзо виче:

Јелисије просо сије,
Иде Виде да обиде.

Дакле, до св. Јелисија (14 јуна по старом) просо се може сејати, а већ по Видовдне виче и бујно расте, ако га само, у сетви, не залије киша.

Ми у Србији имамо одличних и крупних врста проса, нарочито у оним планинским крајевима, у којима су их преко својих меропаха још у старини размножили манастири (као што је случај са Студеницом, Придворицом, у опште у Старом Влаху и т. д.). У Меглену има једна врста, под именом *бирница*, која је размножена у јужној Србији. Зато, ко оће просо да гаји, треба да тражи ове наше врсте, вековима прилагођене нашим условима, а да се не граби за италијански просо, који, поред тога што тражи дуже лето, брзо попушта и у квалитету и у родности.

Просо много страда од врабаца. Али је још давно народ рекао: *ко се врабаца плаши, просо не сиђе*. Врапци се могу распудити и растерати; напослетку, они не могу толику штету учинити, да би гајење проса постало бескорисно.

Просо је изврсна храна за животињу. Кокоши је врло радо једу; зато је и постала она пословица: *гладна као просо свиња*.

Слама просања је боља од пшеничне, јечмене и ражане, те је стока радо једе. Особито је добра за овце.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА

Како да се очисти (дезинфикује) лоза од филоксере?

Услед велике цене вину нема сумње да ће овог пролећа многи наши виногради, нарочито у јужним крајевима Србије, подизати нове винограде, у недостатку америчке лозе, и на домаћој подлози. То није начин да се добије један трајан виноград — јер само америчка подлога не подлеже филоксери — нити га ми за обнову наших пропалих винограда препоручујемо. Виноград од домаће лозе подигнут на зараженом земљишту, (осим на живом песку) а таква је сва јужна Србија, сем охридског округа, мора после пет до шест година најдаље пропасти.

Пошто ће се несумњиво преносити лоза из заражених у незаражене крајеве ради подизања нових винограда од велике је користи да се у незаражене крајеве са лозом не преноси и филоксера не само ради ширења тог опасног инсекта него и ради трајања винограда који би се од такве лозе подизали.

Огледима је утврђено да се јаја од филоксере уништавају у води од 50° Ц. за један минут, док филоксера као инсекат за три минута. Како се филоксера налази и на резницима, а нарочито на ожиљеној лози, то се ти делови лозе потапањем у воду од 50° топлоте *за пет минута* могу, као што је то огледима утврђено, потпуно очистити (дезинфиковати) од тог инсекта.

Ево како се то потапање може извршити.

Спремити један топломер, казан или у опште већи котао (не мора бити бакрен) два бурета од по 200 литара са једним изнађеним данцетом (од зејтина или гаса) или слична суда и једну вилу за извлачење снопова од лозе

На резницима се не врше никакве претходне припреме, већ се оне само повежу у свежњеве, (дењкове) онако као кад се спреме за пошиљку. Код ожиљене лозе треба поткресати пастарке и жиле, земљу прилепљену за жиле треба стрести и уклонити што је могуће марљивије и затим их свезати у свежњеве (дењкове).

Кад се тај посао свршио, узети један свежањ лозе и унети у једно буре (А) у коме је вода на 40° Ц. После два минута стајања, изнети тај свежањ лозе и бацити га у друго буре (В) у коме је температура на 50°. Оставити свежањ у овом последњем бурету пет минути проводећи га за то време кроз воду, да би ова свуда што боље допрла, па га потом извадити.

Ваља се нарочито старати да вода у другом бурету (В) буде на 50°. То се постиже на тај начин што се у њега усипа кључала вода на казана пре него што ће се унети други свежањ.

Исто тако потребно је одржавати и воду у првом бурету на 40°, премда и ако она падне неки степен ниже, то неће бити од великих последица, јер се водом у том бурету има само да претходно загреје свежањ лозе, те да се, кад се он уноси у друго буре, температура воде у овоме не би много снизила.

Кад се тако очисти један свежањ прелази се на други, итд. док се сва лоза тако не испотапа.

Кад се тачно ради по овом упутству — и са термометром и сатом у руци — лоза ће се потпуно очистити од филоксере, а међутим неће ни најмање бити оштећена од стајања у врућој води.

Тако потапану лозу, кад се на ваздуху просуши, треба упаковати у чист, незаражен материјал, и послати на место опредељења. Тамо пак где се лоза прима, ако се нема доказа или уверења да је лоза била потапана на горњи начин, треба је поновна подврћи потапању, те да би се отклонила свака сумња о заражености.

Кад се подиже виноград од домаће лозе, која је овако била пре сађења потапана не само да ће се спречавати уношење филоксере у незаражене крајеве, него ће и подигнути виногради несумњиво много дуже трајати него да су засађени са зараженом лозом.*)

В.

*) Данас се у Калифорнији одобрава пренос лозе из једног места у друго само онда, кад лозу прати уверење да је била у месту пошиљке потапана у врућој води, чија топлота није била мања од 51,5 ни већа од 54,5° Ц. за најмање три, а највише пет минута. У Алзасу и Лорену забрањено је уношење лозе (калемљене или не) за обнову пре него што се дезинфикује у врућој води од 50° за пет минута.

ИЗ ГРАДИНАРСТВА.

О гајењу раног кромпира за трошење у зеленом (младом) стању.

Мислим да ни једно поврће није као рано и младо тако омиљено а и добро плаћено, као рани односно први кромпир. Сваком је познато, да гостионичар — ресторатер са поносом препоручује гостима уз печење добар — рани кромпир. Исто је тако редак и бакалин, који не виче на сва уста да има одличног младог кромпира.

Па и — поред свег овог, код нас је тако мали број пољопривредника, који се баве, а који би се могли бавити овим радом, и ако је ово врло лак и једноставан посао. Још даље да идем: гајењем раног кромпира не би се користили само произвођачи него и држава, а и потрошачи; јер неби западни део наше проширене државе уносио рани кромпир из Италије, који док до пијаце досне у трећину се поквари, те потрошач место свежег троши увео и несладак стран кромпир; — поред домаћег свежег и бољег.

Од тога пак не треба да се пољопривредници плаше, да би због наглог развитка ове културе била млада цена младом кромпиру, или да се не би потрошио. За ово је доказ Темишвар са околином (тамо сам се и упознао са овим радом), где се мали поседници на велико баве овим послом, па ипак једва задовоље ту једну варош.

После наведеног да видимо у чему се састоји гајење кромпира на овај начин, и снабдевање пијаце што раније са овим артиклом.

За ово је прво потребно добро — јако земљиште у заклону од северних ветрова, а за тим неколико врама раније сорте кромпира нпр: рана ружа (Early Rose), мајска краљица (May Queen), Panonia и др.

Али пре него би и један кромпир од ових сората посадили, мора се семе прво стратификовати, да би се са овим радом смањило време доспевања, односно да би се за што краће време добио кромпир за јело.

Стратификација се врши овако: око половине фебруара одабере се семе за сејање пазећи, да није ни одвише крупно ни одвише ситно, и да је потпуно здраво. Кад је избор готов, слаже се семе у повеће сандуке — банатске Швабе употребљују за ово од врбе оплетене корпе — тако, да кромпирићима пупак дође доле, а окца горе. За тим се ови сандуци или корпе унесу у топлу стају, и једно на друго сложе. Швабе из околине Темишвара не имајући за ово згодних просторија слажу сандуке у кући.

Овако сложено семе треба до сађења оставити у сандуцима или корпама, где ће кромпир после кратког времена да клија; само што му клице неће бити тако велике као у оног кромпира, који је клијао у подруму услед велике влаге, а мало светлости.

Корист од овог убрзавања клијања је та, што се кромпиру време доспевања на пијацу убраза бар са 3—4 недеље.

Овако клијало семе око половине марта може се садити. У селу Парац покрај Темишвара 1919. год. садили су кромпир већ крајем фебруара. Редна даљина треба да је 70—80 см., а биљна 35—40 см. Код сађења треба пазити да кућице не буду много дубоке, јер семе несме доћи дубље у земљу од 4—5 см. После сађења чим се лоза кромпира укаже, треба њиву подрљати. Услед овог добије кромпир више ваздуха а и влаге, јер се дрљањем покваре капиларне цеви, те се влага мање испарава.

После овог рада на 2—3 недеље треба кромпир окопати и подгрнути. За овим има се сачекати само цветање, кад се може одпочети вађење.

Што се тиче самог вађења, исто треба отпочети са сунчане стране парцеле, јер је кромпир на тој страни крупнији.

На писање овог чланка подсетио ме је чланчић у 1. бр. „Тежака."

П. Жорж
агроном.

ПРЕДЛОГ КМЕТИСКЕ ДРУЖБЕ У ЉУБЉАНИ
И ОДЛУКА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА ЗА ОБОСТРАНИ СПОРАЗУМНИ РАД

Главни одбор Кметијске Дружбе за Словенију је в своји сеји дне 16. септембра потврдил споразум, ки се је досегел мед подпредседником Српског Пољопривредног Друштва в Београду ин подпредседником те Кметијске Дружбе в ствари кооперације мед теми двеми друштви, ин сицер в главним в тистем змислу, како је било договорјено мед обема подпредседником дне 21. августа т. л. в Љубљани.

Гледе подробних налог, ки се мај извршујејо на подлаги те кооперације, је главни одбор завзел следеће сталиште:

1. Кметијска Дружба је приправљена у сваком впрашању, ки се тиче целотнега кметијства в Југославији, деловати скупно з братским Пољопривредним Друштвом в Београду. Вса аграрна впрашања се нај решујејо скупно на подлаги медсебојнега споразума, в колико то довољујејо кметијске размере в посамезних окрожјих обех друштев.

2. Кат ено измед најважнејших впрашань сматра Кметијска Друштва то, да досеже при пристојних областих (министарству за пољопривредо ин другиз министарствах) тисто употштевање, ки ји притиче код главни застопници кметијства ин кметовалцев. Вслед тега се мора од тех области захтевати, да при всех оних одредбах, ки јих издајајо с задевах кметијства, уважијејо мнење обеј главних кметијских кооперација, ин сицер тако, да не изиде нити наредба, с катеро би било призадете кметијство, не да би дотична област заслишала мнење Српског Пољопривредног Друштва ин Кметијске Дружбе за Словенијо.

3. Все вложе, ки јих бо Кметијска Дружина наслољава на Министарство Пољопривреде али на друге централне области, бо одпочињала потом Српског Пољопривредног Друштва, да се с тем јасно докаже скупен настоп обех друштев (Кооперације); источасно бо просила туди Српско Пољопривредно Друштво, да се завзаме за њих угодно речитев.

4. Материјално поиде Кметијска Дружба на роко Српскеми Пољопривреднеми Друштву с тем, да га до обвешчала о угодних приликах гледе накупа ин оддаје

кметијских потребшчина, в коликор не бо сама могла радити тега блага али га бо имала превећ.

5. Гледе растлинарства бо Кметијска дружба скушала посредовати набаво семенскега жита, разних других семен културних растлин, ки успевајо в горатих крајих Словеније ин ки би била примерна туди за горате краје Србије; наспротно упа, да ји појде братско друштво равнотако на роко, да и боде добављало семена, ки успевајо в Србији ин ки би предвидно успевала туди в Словенији.

6. Гледе живинореје бо Кметијска Дружба обвешчава братско друштво о стању племенске живине с Словенији ин му на жељо порочала о множини ин врсти племенемске живине, ки би пришла в поштен при прескрби Србије, с тем племенским материалом.

7. Равнотако бо туди с всех других паногах кметијства шла братскему друштву на роко ин му подајала все зажељене податке о кметијских размерах в Словенији тер му устрегла, кјер ји бо ле могоче.

Кметијска Дружба упа, да се бо туди братско Српско Пољопривредно Друштво стрињало с тем начрстом ин да ји в краткем предложи туди свој подробни начрт скупнега деловања (кооперације), како си га оно замишља.

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва у својој седници од 11. децембра пр. год. донео је поводом овог предлога следећу одлуку:

1. Српско Пољопривредно Друштво увек је готово да заједнички ради са братском Кметијском Дружбом у Љубљани на свима питањима, која се тичу свих пољопривредника у (Србији, Босни, Херцеговини и Словенији) Југославији.

3. За расправљање и решавање свију аграрних питања, заштиту професионалних интереса пољопривредника као и за расправу свију привреднополитичких питања — Српско Пољопривредно Друштво и Кметијска Дружба живо ће настати да се заснују земљорадњичке (пољопривредне, кметијске) Коморе са централном Комором на челу.

Савез ових комора биће корпоративни преставник свих пољопривредника Југославије код Владе, Министарства Пољопривреде и Вода и осталих Министарстава и власти у опште.

3. Српско Пољопривредно Друштво потпомоћи ће сваку преставку Кметијске Дружбе управљену Министарству Пољопривреде и Вода или коју другу централну власт, показујући тиме заједницу интереса.

4. Српско Пољопривредно Друштво и Кметијска Дружба, узајамно ће једно друго обавештавати: где шта од пољопривредних потреба могу најповољније набавити. А исто тако ће стављати узајамно на расположење такве потребе по цени коштања, у колико их у својим стовариштима буду имали.

5. И једно и друго Друштво послужиће једно другом набавком усева и растина из својих крајева и постарати се за размножавање најбољих врста.

6. За размножавање најбољих врста стоке и живине узајамно ће се помагати оба Друштва.

7. Српско Пољопривредно Друштво и Кметијска Дружба, узајамно ће једно друго обавештавати о кретању пољопривреде у крајевима, у којима развијају своју делатност.

8. Српско Пољопривредно Друштво и Кметијска Дружба приређиваће заједничке конгресе, састанке, екскурзије и изложбе. А кад једно од њих приређује посебно конгресе и изложбе, чиниће једно другом посете и стављати се на расположење ради потребног обавештења.

9. Ради бољега упознавања рада на пољопривредној књижевности, оба ће Друштва узајамно замењивати своје органе и све публикације, пољопривредна дела, поуке, расправе и т. д. што ће још боље зближити обе установе којима је исти циљ.

10. Практичне огледе које оба Друштва буду вршила по појединим гранама као и постигнуте успехе саопштаваће узајамно једно другом.

11. И једно и друго Друштво могу одређивати своје специјалне награде и за изложбе, које она посебно приређују.

12. Оба ће Друштва заједнички, настајавати да се оснивају Дечји Пољопривредни Клубови, као што ће се једно другом одазивати у случају, да се деца шаљу на праксу или школовање из Србије у Словенију и обратно из Словеније у Србију.

КЊИЖЕВНОСТ

Јеленко Петровић: *Печалбари, нарочито из околине Пирота*, Београд, 1920. Цена 3·50.

Питање *печалбара* је последњих 20 година живо интересовало и наше установе и наше јавне раднике. Српско Пољопривредно Друштво је преко нарочите своје комисије испитивало ово питање; њиме се бавио Савез Земљорадничких Задруга; у Народној Скупштини је покретано и тамо је о њему врло темељно говорио један редовни члан нашег Друштва, па је скупштина и предлог његов примила: да се печалбари узму у заштиту и да им се зарада обезбеди од откидања преко једне Берзе Рада ради њих нарочито установљене.

Овим прилогом својим г. Петровић је прилично допринео да се печалбарско питање боље упозна. Његова заслуга што је за предмет испитивања узео свега неколико места у околини Пирота, те је био у стању побележити и јавности предати прилично *објективна* материјала.

Г. Петровић има срца према паћеницима и љубави према печалбарима; он би хтео да се печалбарство у опште учини излишним. Жеља, одиста, лепа. Али је њезина остварљивост веома дискутабл. До душе, г. Петровић пледира да се оскудни са земљом, они који сад иду у печелбу, наместе на плодне земље, које аграрна реформа ставља на расположењу. О тој жељи, ако би се она појавила као захтев оних тисућа што сад иду у печелбу, извесно би се водило рачуна при комисији, која има задатак да колонизира ненасељене крајеве. Али би, у том случају, само *једни* били, разуме се привремено, спасени печалбарства, да печалбарским трагом њиховим пођу — *други*.

При свем том, књига г. Петровића је врло интересантна у многом погледу, те ће је с коришћу прочитати сваки, који жели да потпуније прати живот нашега тежака и један процес који се, под притиском модерних

сила, а у недостатку развијености и пољопривреде и индустрије, у многим нашим селима врши.

БЕЛЕШКЕ

Болест пилића у коленима и ногама. Пилићи се од ове болести често разбољевају. На први поглед слична је енглеској болести, рахитису, али јој није исти узрок.

Слабе кости обично долазе од тога, што у храни нема фосфорокиселога креча.

Болест пак у коленима је ревматичног карактера. Њу живина добија од влажнога и ладног пода, кад је принуђена да на њему лежи а не на седалима.

Да би се ова болест одклонила, ваља наместити седала а под подастирати сувом сламом.

Да су пак пилићи ову болест добили, познаје се по томе што им колена отекну, од чега добију грозницу.

И. К.

Купина или **оструга** (Rubus fruticosus L.) И данас се осем око путева, купина најчешће налази око винограда. У старије време је она била нека врста живе ограде око винограда.

Род од купине је врло пријатан за јело и врло леп за слатко и сируп. Кад друго воће изда, од купине се пече ракија.

Пре неколико стотина година је, изгледа, у винограду гајена или бар трпљена заједно с виновом лозом. Зато, извесно, што се јако тићи, те винову лозу загушује, Доментијан у *Животу Св. Саве* и вели: „достојно не в коуп с виноградом коупине разсоудивше.“ Није сасвим искључена могућност, да су неки, гајећи купину у винограду или око винограда, мешали њезин род с грожђем у кљук, да би истерали више вина. Па и наредба краља Милутина, да Дубровчани могу у Брсково догонити само чисто вино, могла је бити издана тога ради, што су они у вино додавали или воду, или купину, или шљивову ширу.

Сушење кромпира. Од пре 20 година су се почеле подизати нарочите сушнице за сушење кромпира. У Немачкој их је 1903 године било 3 и осушиле су неколико хиљада товара, а већ 1918 године их је било 1400 и осушиле су 54·5 милиуна товара.

Сушење кромпира је корисно из ових разлога: 1. Сиров кромпир једним делом иструне и исквари се у подрумима и траповима; у сувом стању може дуго да траје; 2. Сиров кромпир може да промрзне ако није добро утрапљен, нарочито ће измрзнути ако се зими транспортује; суви је кромпир изван те опасности; 3. Сиров се кромпир мора потрошити или буд зашто продати у пролеће; суви се може држати и годину и две дана, па се потрошити у току тога времена или продати при најповољнијој цени.

Сушење кромпира је пробитачно и са разлога: да од обилате бербе имамо обилате резерве у случају, ако наступајуће године берба омане.

Осушен кромпир се може држати у кошевима и транспортовати у свако доба године.

Пробе клијавости семена. Често је земљорадник принуђен да купује семе за сејање. Продавац му се истина куне, да је семе које му даје чисто, првокласно и да свака семка, свако зрно клија. Па ипак, бива, да не само што баш свако не клија, него често ни половина не клија. То је међутим штета, јер се и неклијава зрна плаћају онако као и клијава.

Многи, да би се уверили да ли је семе клијаво, предузимају испитивање клијавости. И како то многи врши? Изброје известан број зрна, мету га у овлажене крпе или артију, па суд са зрнима оставе на какво топло место и оно збиља клија, клија велики број зрна.

Међутим, таквим се пробама клијавости у пракси не постижу они резултати, који се замишљају.

Ко у истини жели да сазна клијавост некога семена, тај не треба те пробе да врши друкче, него на пољу, у земљи у којој ће усев имати да клија, ниче и расте — ако то време допусти. Ту, где је топлота друга и где се истављају сви природни утицаји који утичу на клијање, биће сасвим други проценат клијавости него у собама и другим местима. И оно, што овамо клија, то остаје, одржава се. А оно што клија у собама, око пећи и другим местима, може и да превари. Оно под повољним утицајима истина клија, али је велико питање да ли би то све клијало на пољу, у њиви. И дотле, докле ова присиљена клијавост показује преко 80% према чему се и плаћа, дотле на њиви тешко ако би кливост изнела 60—70%, ако не мање.

По том овакве пробе не одговарају стварности. Оне показују већи проценат клијавости него што је у ствари, а то иде на штету онога који купује семе. **И. К.**

Хранљива вредност врбовог лишћа. Хемијским анализама врбовог лишћа утврђена је велика хранљивост његова. Један американски живинар вршио је у овоме правцу опите са живином, упоређујући хранљиву вредност врбовог лишћа са луцерком. За време од 6 недеља храњена живина врбовим лишћем била је **тежа за 200 грама** од оних храњених зеленом луцерком.

Доња таблица показује хранљиву вредност сувог лишћа врбовог у односу на траве.

Врста?	проценат влаге	Протеинских материја	Масних материја	Целулозе	Угљених хидрата	Пепела
Лишће врбово (сушено на сунцу)	10·09%	15·3%	5·35%	19·50%	40·4%	8·94%
Сено од луцерке	8%	15·5%	2·4%	34·8%	30·6%	8·9%
Сено од разних трава	8·2%	13·2%	2·4%	30·05%	39·6%	6·3%

Пепео од врбовог лишћа одлично и корисно утиче на развијање говеди и живине, а састоји се из: силициума 3·268; оксида гвожђа 3·692; креча 31·36; магнезиума 12·62; калија 9·926; и фосфорне каселине 5·04%.

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

ЗАПИСНИК.

1. Седнице Управнога Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држате 3. Јануара 1921 године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни: П.председник Паја Т. Тодоровић; чланови: Д-р Миливоје Васић, Благоје Д. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Д-р Велимир Стојковић, Драгиша Лапчевић, Вића Т. Радовановић.

Као гости били присутни: г. г. Рада Лах тајник Кметиске Дружбе из Љубљане и Драгутин Спремић државни економ среза Врачарског.

Председавао подпредседник Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар Илија Кремић.

Подпредседник: Жао ми је што Вам господо морам саопштити једну немилу, једну тужну вест, а та је, да је наш одлични Председник Коста Стојановић умро прошле ноћи. Чим сам сазнао да је болестан, сматрао сам за потребно да га лично обиђем. Кад сам отишао и пријавио се, он је већ био у заносу и бесвестан. Његова ближа околина а нарочито породица, била је јако забринута. Ну болест је била компликована и акутна, којој је пок. Коста морао подлећи око 1 часа прошле ноћи.

Покојни Председник Коста и ако није био чисто стручни ни политички економ а ни пољопривредник, ипак је својим саморадом био толико верзиран, да се у свима питањима разумевао до потанкости. Он је потпуно схватао да једна земљорадничка Држава, као што је наша, може само тако напредовати, ако њена производња буде што боља и савршенија, да се на светским тржиштима може јавити и конкурисати производима осталих земаља.

У тој цељи, он је, са положаја, на коме је био, поклањао сву пажњу поправци те производње. И кад је Србија била спремна толико да је својим производима загрозила аграрним производима А.-Угарске на њеним трговима, она јој је под разним изговорима затворила границу, да је натера да јој своје производе буд-зашто даје.

Пок. Коста баш у то време нашао се на положају Министра Народне привреде, видео је смерове тадање А-угарске, која је чинила све да Србију привредно уништи, за чим би следовала и политичка смрт, па је предузео енергичне кораке и извозну трговину Србије скренуо Југу преко Солуна и на тај начин еманциповао је од економске зависности А.-Угарске; и у томе је његова највећа заслуга, јер је српског пољопривредника ослободио сталне уцене од стране А.-Угарске.

Колико је пок. Стојановић полагао на пољопривредни развитак наше земље, најбољи је доказ што се примио да буде Председник нашег Друштва онда, када су други, који су исто тако били позвати, да на привредној обнови сарађују, гледали друге лукративније послове него што је сарадња са Друштвом на обнови земље.

Ово су само неколике кратке напомене о великом раду покојника на снажењу и подизању како пољске привреде посебно, тако и народне привреде у опште. Пољопривредно Друштво дугује му нарочиту пошту још и зато, што му се као Мин. Финансија свагда одазивао и стављао му на расположење потребне суме новаца за набавке свију потреба ради обнове нашега села.

Пок. Кости нека је лака српска земља за коју је много учинио и Бог да му душу прости.

Одбор устајањем одаде своме рано преминулом председнику, пошту устајањем са речима: „Бог да му душу прости.“

Р. Лах. тајник Кметиске Дружбе у Љубљани изјави Друштву сажалење за прераним губитком његовог врлог председника, пок. Стојановића.

П.-председник: Држим да ћемо учинити акт пијетета према нашем умрлом председнику, ако сутра цео Одбор присуствује погребу. Одбор прими једнодушно тај предлог.

П.-председник. Да учиним још и ово саопштење: Наредио сам да се у радњи Г. Мраовића направи један венац, од природног цвећа, који да се придружи осталим и мотне на гроб поч. Косте. Напис на траци гласиће: „Своме председнику Кости Стојановићу, Српско Пољопривредно Друштво.“

Тај ће венац стати до 400. дин. Одбор то одобри и умоли Г. Председника, да се у име Друштва са пок. Стојановићем нарочитом речи опрости.

Председник: У знак жалости прекидам данашњу седницу.

ОГЛАСИ

ПЛАВИ КАМЕН И РАФИЈА

Пољопривредно Друштво има у свом магацину довољне количине плавог камена и рафије, обоје најбољег квалитета. Цена је по килограму и за рафију и плави камен 7 динара, која важи за чланове Друштва и његових Подружина.

Тријери. Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № 1 *а* динара 1190
ТРИЈЕР № 1 „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

Семе јаре пшенице. Пољоприведно Друштво има на продају мању количину семена јаре пшенице (за сада око 3000 кгр.) и продаје га у свом магацину 100 кгр. по 295 динара. Семе је одличног квалитета и набављено у Бачкој. Поруџбине слати што пре.

ПРОДАЈА СТОКЕ ЗА ВУЧУ

На дан 7. фебруара о. г., путем јавног усменог надметања, на имању грофа Чеконића у Жомбољу (Банат), = мајур *„Пуста — Божито“* продаваће се ниже назначена стока способна за вучу:

1.) група 173 волова старих 5—12 год.
2.) „ 15 бикова, „ 1—4 „
3.) „ 14 бивола — јуница старих 1—4 год.
4.) „ 16 бивола — волова старих 12—20 год.

Продаја ће се вршити од 9 часова пре до 4 часа по подне и она важи кад је Министарство Правде буде одобрило.

На име кауције полаже се 10% од вредности оне стоке коју купац лицитира.

Сви лицитанти треба да буду у 7 ч. у јутру у канцеларији комесара — пуковника г. Јовановића у Жомбољу, одакле ће их одвести кола до имања *„Пуста — Божито,“* где се и стока налази.

Изашао је из штампе

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1921 ГОДИНУ

Цена 5 дин. комад.

Умољавају се државни економи и пољопривредне подружине да што пре известе Српско Пољопривредно Друштви колико им је примерака потребно те да би им се они могли на време послати.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се Срп. Пољопривредном Друштву у БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште.

На основу највишег решења од априла 1869 г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанчут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Павле Т. Тодоровић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 5. БЕОГРАД, 6. ФЕБРУАРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ГОДИШЊИ ЗБОР
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

Српско Пољопривредно Друштво држаће свој 47. редовни годишњи збор 12. фебруара текуће године по новом календару у 9 часова пре подне у свом дому Немањина ул. бр. 11.

Дневни је ред према члану 43. друштвених правила овај:

1. Председник или његов заменик отвараја збор;
2. Подноси се извештај о раду Друштвене Управе, годишњи извештај о приходу и расходу и извештај о стању целокупне Друштвене имовине;
3. Председник подноси на решење писмене предлоге Друштвене Управе, Подружина и појединих чланова који су поднети Управи најмање 15 дана пре збора;
4. Подноси се на одобрење предрачун прихода и расхода за идућу годину, која почиње првог јануара;
5. Бира се председник Друштва;
6. Бира се по чл. 17. Правила половина одборника за Друштвену Управу, пошто их толико одступа;
7. Бирају се редовни и почасни чланови.

По свршетку овога дневног реда, који ће се вероватно свршити у подне горњега дана, по подне истога дана у четири часа одржаће предавање са демонстрацијама **о избору-селекционирању семена** и његовом гајењу г. **Богдан Ферлинц**, економ Управе Топчидерске Економије.

Сутра дан 13. фебруара у 9 часова пре подне, одржаће предавање **о путној пољопривредној настави у Италији г. др. Велимир Стојковић** уредник „Тежака" и члан Управног Одбора Друштвеног.

Бр. 478. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва, 20. јануара 1921. године у Београду.

ВОЋЕ ЈУЖНЕ СРБИЈЕ
(поводом воћне изложбе у Скопљу)

Изложба воћа у Скопљу, коју је јесенас приредило Српско Пољопривредно Друштво, сјајно је успела; она је, управо, једно спољно дело за јужну Србију; она пружа довољно градива за сваковрсне студије и отвара широке видике за гајење и развијање воћарства у томе крају.

Западни део јужне Србије изложио је изврсне *јабуке*, које се тамо вековима гаје; тамо је: тетовка, будимка, сенабија, њула, авајлија, пепанка, зимовача, ребрача, зуквача, попадика (попадија) и т. д. Митровица и Прешево су изложиле још и *сршке*, с којима се тако ретко сусрећемо у северној Србији.

У изложеном воћу онога појаса јужне Србије, који изобилује јарким сунцем и који не познаје тешке зиме, налази се и на неколико врста, чија имена подсећају на установу *Нумени-чифлика*, што их је Турска била завела пред крај XIX века и са којих су размножаване саднице и калеми. Та су имена: *аламанка* (немачка) и *бизмарка* (по немачком канцелару Бизмарку). Међу њима има и неколико имена, с којима се сусрећемо и на Кавказу: те неколике врсте су или размножене преко *Нумени-чифлика*, или су их донели чиновници који су раније служили у Јерменији, или су им они (ти чиновници), кад су их затекли у јужној Србији, дали имена по сличности оних јабука, које су запазили у Јерменији и у опште испод азиског дела Кавказа. Таква је, на пример, *пашалма*, с којим се именом неколико пута сусрећемо у изложбеном каталогу. А она је кавкаска *паш'ъ-алма* (абелаури*).

Оне прве, *старе* врсте јабука, имају изванредну вредност своју, као воће које је у стању, у сировом виду, освојити пијаце и запада и истока; а и оне друге, поглавито *слашке* јабуке, које одговарају *укусу* и *потребама* левантa, на тој страни могу имати проходњу у *огромним* размерима. Како су *све* те јабуке, и једне и друге групе, чврсте и дуге трајности, то се на леванту могу продавати у количинама које, услед досадањег нерада

*) А. С. Романовскиј-Романко: *Южно-русское садоводство*, стр. 230. *алма* или *елма* је турска реч и значи: *јабука*.

у томе правцу, не можемо ни наслутити. Што се тиче *шетовке*, она је цењена јабука у Цариграду, камо се *увек* плаћа *скупље* од свих других јабука. Могуће је да се она, једним делом, преко Цариграда преноси и троши и по азиским обалама Белог Мора. Кад би се, међутим, потражиле пијаце и *организовала* продаја, и тетовке и све остале јабуке јужне Србије би се по азиским и афричким обалама продавале у количинама највеће продукције наше.

Тако исто јужна Србија има и изврсне крушке, које би могле имати велику потрошњу на истоку.

Осем извоза у сировом стању, воће јужне Србије је врло подесно за разноврсне прераде, које би не само подмиривале унутрашње потребе исхране, већ и за велики извоз претицале. У првом реду мислимо на сушење (крушака, шљива, џанарика, вишања, бресака, кајсија и т. д.), које се саду ограниченим количинама и за кућну потребу, врши на сунцу, а које у будуће треба вршити на сушницама. Затим, јабуке и крушке су јужне Србије врло подесне за израду мармелада, пекмеза, колача и т. д. и за справљање јабуковаче и крушковаче, воћних вина, која на југу и истоку могу имати велику проходњу и стећи знатну будућност.

Што се крушака тиче, јужна Србија има неколико врста такуша, међу њима и врло крупне, које су *изврсне* за прераду, нарочито за израду финог пекмеза, да на њих и њихово размножавање ваља обратити *особиту* пажњу.

Али, поред јабука и крушака, јужна Србија има услова за размножавање и другога воћа: за неке од тих врста воћа она има сјајна преимућства у јаркоме сунцу, дужини лета и, за неке крајеве, осуству зиме.

На пример, још средњевековни путник Хаџи Калфа, који је пропутовао и описао цело Балканско Полуострво, над свима шљивама истиче шљиву око Велбужда, која је и данас распрострањена око Криве Реке, Злетовске Реке и Брегалничке Реке. Тамо, где се вијугају реке и где влагу одржавају многи потоци, и на истоку и на западу јужне Србије, треба ову шљиву распростирати у највећим размерима и све учинити да се на савршенијим сушницама и на модеран начин суши и пакује — и ради потреба домаће потрошње и за извоз на пијаце истока и запада. Сушење осталих врста шљива, раношљива и џанарика, такође треба унапредити, јер су врло подесне за готовљење разноврсних јела.

Јужна Србија је *изванредно* подесна за гајење *најбољих* врста *трешања*. И данас у топлијим крајевима Арбаније сачуване су извесне *изврсне* врсте трешања, од којих треба узимати калемгранчице и размножавати их поглавито по топлим пределима јужне Србије. Док се трешњари подигну и док они сташу на род, извесно ће се и мрежа железничка умножити, па ће и саобраћај бити бржи и акуратнији, те би трешње, као брзовозна роба, могле изићи и наћи потрошњу не само на унутрашњим, већ и на иностраним пијацама, у толико пре, у колико се велики технички принцип хлађења буде и у железничком транспорту спровео.

Што се тиче *бресака* и *кајсија*, јужна Србија је душу дала за те воћке. С обзиром на то, да оне, у огромним количинама, могу наћи купце на светским пијацима и да се, такође у огромним количинама, могу прерађивати у мармеладу, а једним делом и сушити, треба се постарати да се *знашно* рашири и умножи култура бресака и кајсија.

Дуње и *мушмуле*, изложене на изложби у Скопљу, на којој су поједини примерци дуње тежили по 1280 грама, очигледно показују да те воћке треба тамо гајити у много ширим размерима.

Оскоруша је већ на издиханију; последње окупације немачке је нарочито много исечена. Међутим, јужна Србија је врло погодна за ову воћку, те је треба размножавати.

За *орах, лешник, бадем* (миндан) и *кошшан* (кестен) не треба ни говорити: јужно сунце је за њих изврсно, те се могу гајити у највећим пространствима и од плода њихова имати сјајне користи.

На крају да додамо: *нар* (калинка), *лимун, поморанџа* и *смоква* могу се у јужној Србији гајити у толиком пространству, да подмире потребе целе Југославије и смање данак који иностранству плаћамо за увоз у опште, па и за увоз тога воћа.

Изложба воћа у Скопљу пружа нам *велику* поуку. Желети је да ту поуку *разумемо* и да се о њу *не оглушимо*. Њу треба *запамтити* и све учинити да нам буде полезна.

Кад буду објављене студије што су их наши стручњаци на самој изложби вршили, ми ћемо се понова вратити на ову ствар. А дотле ће, зар, и ови ретци дати повода многима, нарочито нашим стручњацима у самој јужној Србији, да узму реч и проговоре о важности и будућности воћа у томе крају. Они треба и да одговоре на питање: којим путем треба поћи да се оно размножи и да покаже сјајне резултате.

ИЗ РАТАРСТВА

Изметање семена.

И најбоље се семе често за неколико година изметне. На његово изметање утичу разни узроци. Семе, које је изметањем погоршано, не доноси плод какав треба и какав би смо желели; то је наша чиста штета.

Ако семе купујемо на семенарских трговина, онда треба да га узимамо из солидних радњи, познатих са своје тачности и трговачке исправности. Али, али ако га сами прикупљамо, онда треба добро да пазимо и да узимамо семе од најздравијих и најразвијених биљака и које су потпуно зреле, јер је њихово семе најбоље пошто су у њему скупљене све добре особине биљке.

На жалост, на ово се код нас не обраћа ни мало пажња. За сејање употребљава се и оно које је ситније од најобичнијег, које је од закржљалих, па и болесних биљака и онда, да ли је какво чудо што нам је усев лош и при свој јачини земље и њеној ваљаној обради.

Сва семена хоће радо да се измећу, а нарочито од поврћа, те на његово прибирање морамо обратити нарочиту пажњу. Иначе, ако на ово не будемо пазили, већ га будемо узимали са сваке биљке, не можемо се надати доброме плоду.

Колико је важно питање о избору семена за сејање у повртарству, види се из тога, што се онамо гди је повртарство јако развијено, наоде велики повртњаци у којима се гаје биљке само за добијање семена, које у великим количинама улази у трговину.

Ако је код нас још немогуће одати се искључиво гајењу поврћа за добијање семена, онда бар треба пазити да се одаберу најбоље биљке за семе, да се ово прикупи кад треба и да се чува како ваља, како би смо од њега добили што боље и здравије биљке.

Само што на ово не пазимо и дешава нам се, те су нам усеви слаби са ситним и неразвијеним плодом који нам не исплаћује труд који улажемо у обраду земље и сејање. А кад би смо на ово пазили, вршили избор свакога семења за сејање, наши би усеви били бољи, више би се плаћали и тиме и наш труд био би боље награђен.

И. К.

ИЗ ВОЋАРСТВА

О гајењу и орезивању брескве.

(Из Барање.)

Приликом предузимања властелинства бившег Надвојводе Фридриха у Барањи, које је уговором о миру са Аустријом припало нашој Држави, прошао сам већи део воћњака и винограда банских и вилањских брда, и тада ми је пало у очи рђаво стање брескве у овим крајевима, и ако је овде најбоље земљиште за њено развијање. Једном приликом сиђем у Брњевару са кола и упитам једног баштована (шокца), који је баш тада брескве брао, зашто су му воћке тако ћелаве, а он ми рече: „Тако је овди, код нас се бриске брзо изметну."

Како је бресква у грани воћарства једна врло корисна воћка, то ми предње погрешно схватање тамошњег народа даде повода, да напишем овај чланак.

Мислим, да је сваком баштовану и пољопривреднику познато, да бресква лако и рано изгуби облик круне — оћелави — а из године у годину ситнији плод доноси.

Шта је узрок овоме?

Овоме је главни узрок рђаво орезивање.

Како се орезивање брескве врши, то ми је намера у овоме чланку опширно и јасно описати.

Пре, него што би прешао на само орезивање, молим читаоце, да као што ово пажљиво читају, још пажљивије посматрају воћке, јер ће само тако моћи све разумети.

Кад с пролећа добро прегледамо најмлађе делове на круни брескве, а нарочито једногодишње гранчице, које су прошле године из ранијих грана израсле, видићемо: да на њима има небројено родних пупа (пупољака). Ове пупе плод скривају и за кратко ће време процветати и у ружичасту бују пробуделу воћку обући. Цвет после оплођавања доноси плод. Оне пупе, које се расцветају и плод донесу називамо плодним пупама. Плодне пупе у таквом изобиљу даје божица Ромона, да се гранчице једва виде од цвета. Кад ове пажљиво посматрамо видићемо једну, две па и три у једном месту.

Кад се пупе расцветају, оплоде и плод донесу, на оним местима, где је род већ једном био, више неће бити. До године плод на неорезаној воћки више, односно на оној ће гранчици да буде, која је последње године израсла. Овако дакле плод — код оних бресака, које нису кресане — са године у годину иде на више све даље и даље од старијих грана, услед чега плод бива сваке даље године све ситнији и ситнији.

Доказано је, да је плод, који је ближи старијој грани, увек лепши укуснији а и крупнији. Ово не важи само за брескву него и за друге воћке.

Кад код посматрања пупа пођемо даље, видићемо, и то: да поред и између плодних пупа има и неплодних (ове су дуже и уже), које се тек после цветања развију и образују лист и летораст. Ове пупе увек су развијеније при крају него ниже. Овим пупама је главна особина, да само једну годину живе и ако исте године не истерају догодине неће истерати. Ово важи: за брескву, кајсију, трешњу, вишњу и бадем. Код јабуке и крушке могу и после 4—5 година да истерају, ако гранчицу више њих сасечемо. (Ово су притајане, спавајуће пупе). Ако дакле код брескве једногодишње неплодне гранчице не (крешемо) орежемо, пошто храна највише иде горе, приметићемо, да на једногодишњој грани пупе само на врховима и испод њих најближе истерају. Ниже се врло ретко развију, па ако се и развију, донесу такве леторасте (3—10 см.), који се због старости за 1—2 год. осуше, услед чега грана оћелави.

Мислим, да је сасвим разумљиво зашто грана, ако на местима, где је род већ био, родне пупе не порасту; даље ако се ни неплодне пупе не развију, те године грана остане празна односно ћелава. Ово се из године у годину понавља у свим правцима, и дрво после неколико година изгуби сваки облик правилне круне, а плод бива све слабији и ситнији. Многи стручњаци за ово, веле: „брескве ми се изметнуле." Ово не стоји, јер изметање наступи приликом оплођавања цвета, када прашак мушког цвета једне брескве оплоди тучак друге брескве, па у семену проузрокује промену. Због овога племенито воће и не размножавамо директ из семена. Особине појединих сората воћака можемо само каламљењем очувати.

Кад после реченог знамо шта проузрокује ћелавост брескве, питање је: може ли против овог што чинити?

Са правилним орезивањем може се ћелавост, не само смањити него и спречити.

Због овог је потребно, да гранчице на гранама круне — сразмерно развићу и сорти саме брескве — сваке године тако орезујемо, да се на њима свака пупа развије и летораст донесе. Ово ће се тако постићи, кад поменуте гранчице у пролеће до пола сасечемо.

Кад се гранчице из године у годину сасецају, а из пупа израсло шибље правилно и тако ореже, да остане кратко, а на њима да буде доста плодних пупа — спречена је ћелавост воћке.

Да би предњу теорију што боље и у пракси објаснио, морам почети са орезивањем једногодишњом окаламљеном бресквом.

Напомињем, да је овде реч о џбунастој брескви (са стаблом од 40—50 см.), јер јој је то најобичнији облик.

Још и то налазим за потребно споменути, да је за сађење најбољи једногодишњи калем, којим је на песковитом и кречном земљишту најбоља подлога бадем; на тежој земљи шљива, а на влажној земљи St.-Julien-cka шљива

За сађење бољи је слабијег раста калем него много јаког. Дугог живота брескву добићемо тада, када семе посејемо на стално место и добивену дивљаку у почетку августа окалемимо. Није рђаво ни када дивљаку прво на стално место расадимо, и тек је тамо у августу окалемимо.

Када брескву *сами очимо* видићемо, да ће у наступајућој години од племените пупе да израсте јак летораст, и на њему другокласни огранци (леторасти) тако, да једногодишњи калем већ у првој години постане џбунаст.

У овом случају треба доње огранке на 50 см. висине у почетку јуна сасвим исећи услед чега горње гранчице ојачају. Ако на племенитом леторасту израсте само по неки другокл. леторасти, треба их с лета посећи.

У првом случају горе остављене другокл. леторасте; нарочито ако им врхове у јуну откинемо, до јесени се толико развију, да се у наступајућој години могу правилно да орежу.

Добивени калеми брескве или су са једним племенитим прутом или са више. Ако је калем са једним прутом, исти треба у пролеће изнад 40—50 см. на 5—6 пупа сасећи, да би се из ових развила круна. Код калема са 2 прута, треба један прут сасвим одсећи и рану калемарским воском замазати, а други прут пак у круну (окресати) орезати.

Онај калем, који има више прутова, околне треба на 40 см. сасећи, а средњи на 50 см. висине на 5—6 пупа у круну орезати. У случају да у овој висини постоје побочне гранчице, онда ове, ако су јаче, треба на 3—5 пупа орезати, а главну средњу грану на једну неплодну пупу сасећи. Ако су побочне гранчице слабе, боље је исте до стабла орезати, а пустити пупе, које су у пазуху стабла и гранчица да се развију.

На лето после овог орезивања, израстиће леторасти који су основ круне. Преко лета треба пазити да се леторасти једнако развијају, и ако су неки бујнији, добро их је скратити, да би се слабији, добивши више хране, брже развијали. Осим средње главне шибљике треба 4—5 побочних оставити за круну, а ако исп ових има још која и те се у почетку само скрате, и тек у јуну сасвим окрешу. Ако из остављених гранчица изађу и друго-класне добро је и ове са 2—3 листа скратити. Кад је стабло снажно, а летораст дебљи од гушчијег крилног пера, сасвим се сасеку.

У наступајућој години, код добро гајене брескве имамо средњу главну и 4—5 побочних гранчица. У пролеће пре него што воћка оживи, треба главну грану на 8—10 а побочне на 6—8 пупа скратити.

Код орезивања треба пазити да се гранчица над тројном пупом сасеца, јер је овде највећа евентуалност да ће из једне израстити летораст. Даље, и то треба пазити да су пупе споља, јер ћемо само тако добити леп облик круне.

Нож за кресање треба да је сасвим оштар.

Од горње пупе добијамо главну грану, а од нижих побочне, које треба ради једнаког развијања као и прошле године крњити.

Наступајућег пролећа врши се кресање на род тако, да главну грану на пола, а побочне на 2—3 пупе сасечемо.

Кад остављене пупе истерају, добијамо леторасте и род.

На лето, кад се је род указао, да би исти био крупнији, а да би и добивени леторасти јаче напредовали, добро је главну грану са 2—3 листа скратити. Ако су *горњи* леторасти много јачи од *доњих*, и њи треба са 9—10 листића скратити.

Идућег пролећа орезивање је исто као прошле године с том разликом, што се од добивених летораста гранчице режу на род и то горње на 6—7, а доње на 2—3 пупе.

Наступајуће године орежемо све гранчице, које су род донеле са прошло годишњим гранама до главе. Из глава добивене гране орежемо на род а побочне на кратко.

Овим начином гајења и (кресања) орезивања, воћке неће оћелавити, нити ситнији род донети.

А. Жорж.
агроном.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА

Шта је узрок сушењу чокоћа у виноградима.

— Реч у одбрану стратификованих калемова. —

Ми смо још пре рата говорили о овом питању и изнели наше опаске у „Привреди“, али сматрамо за потребно да у краћим потезима изнесемо то и пред читаоце „Тежака“ и у толико пре, — што се ово питање врло често истиче, и што нам предстоји обнављање винограда на америчкој подлози и у новим крајевима — Маћедонији.

Свакоме је лако појмљиво, да се при калемљењу воћака па и лозе, самим тим актом ремети природни развитак окалемљене биљке, од чега је последица краћи век. Ово долази отуда, што се за време процеса сраштивања производи известан застој у колотоку сокова.

Француз Мијарде тврди: да је тај застој колотока сокова код акалемљених биљака више механичке природе и вели, да је колоток сокова успорен на спојном месту нарочито при повратку већ прерађене хране (мусе) из лишћа ка корену, док храна усисана жилама и непрерађена, лако продире кроз спојно место.

Из овога би се могло закључити: да се подлога окалемљене биљке слабије развија; да окалемљена биљка више роди и раније стасава — дозрева; плод у окалемљене биљке богатији је у шећеру, и, као последице свега тога долази и краћи век.

Други пак научњаци француски Раваз и Вијала, при-

писују овај застој срастању (афинитету) између калема и подлоге.

Био један или други од ова два узрока застоја у колотоку сокова код окалемљених биљака уопште, не мења толико ствар, јер и један и други трпе застој. Излази опет да су окалемљене биљке релативно краћег века.

У осталом, трајањност окалемљених биљака, зависи и од многих других чиниоца, о којима се мора водити рачуна. Потребно је дакле да се и ови чиниоци упознају и испитају.

Ти су чиниоци: земља, клима, положај, отпорност према филоксерној зарази, срастање домаће лозе са подлогом, прилагођавање на земљиште, издржљивост према кречњаку, начин обрађивања и т. д. Ако се сви ови чиниоци не испитају, иде се неуспеху, те зато узроке сушењу чокоћа не треба тражити само у стратификованим калемовима.

На шта се уопште пребацује стратификованим калемовима? Две ствари:

1., Да се стратификовањем смањује количина резервних материја, услед чега наступа слабија вегетација у унутрашњим деловима биљке;

2., Да калус, који спаја калем са подлогом и који олакшава вегетативну комуникацију између њих, пошто је по природи плутаст, даје опет плутасто ткање, које је изложено брзом изумирању!

Било какве природе да је калус, — плутаст или не, *када се он на спојном месту не појављује као велико задебљање* — гука, не може имати никакав утицај на унутрашње делове окалемљене биљке.

Запажено је, да су најкраћег века они калемови, код којих је калус много изливен на спојном месту.

Од дана пропрења па до јесени, за време вегетације, калус претрпи знатне промене: од њега се стварају друга ткива, која су истоветна са ткивима калама и подлоге. Ова ткива развијајући се под сасвим природним околностима у пропришту, ни најмање се не разликују по свом анатомском склопу од ткива нестратификованих калемова. Промене дакле, које калус претрпи у пропришту чине од њега ткива својствена унутрашњим деловима окалемљене биљке. Једном речју, окалемљена биљка постаје способна да вегетира и под новим околностима.

Исти калус може и да пропадне, пре него што се ове промене изврше. Узроци пропадању калуса могу да буду различити а нарочито суви ветрови, који врло често повлаче за собом сушење калемова; у истој мери и сувишна влага, јер су ћелије калуса врло осетљиве, док је још млад и прелазе у трулеж на дуготрајној влази. Пропориште баш и има тај задатак да пропадање калуса спречи и марљивим обрађивањем у пропришту дају се калемовима најповољнији делови, за развијање ткива, т. ј. за правилну модификацију калуса. *Зато није за препоруку садење на стално место из сандука.*

Узроци сушењу чокоћа у виноградима не могу се дакле приписати само стратификованим калемовима. Они су различити. Уношење америчке лозе у културу донело је собом велике промене у култури лозе. Приморало је виноградаре да се боре са многим новим природним чиниоцима, са којима се нису морали борити пре појаве филоксерне заразе и уношења америчке лозе у културу.

Као главни узроци сушењу чокоћа могу се сматрати: недовољно прилагођавање различитих подлога на земљиште (адаптација) неподесно срођивање калама са подлогом (афинитет); неагодно стање у коме се налазиле калем граничца и подлога пре калемљења, неподесан начин резидбе; ране проузроковане обрађивањем и т. д. и т. д.

И у избору калемова леже један од главнијих узрока сушењу чокоћа: При прегледу — класирању — врло се мала пажња обраћа на спојно место, седећи калемове површно прегледане, у нади да ће спојно место доцније потпуно да зарасте. Али пре него што се ово „потпуно срашћивање" доврши, изумирањем спојна места и калем угине. Разне клице заједно са водом доспу у спојно место, нађу тамо услова за развијање, нагризају унутарње делове спојног места, које је доста богато у храњивим материјама и, као што рекосмо, калем угине.

Из свега досадањег изводимо закључак: *да се сушење чокоћа избегне, треба обратити пажњу на избор земљишта, подлоге и калама; при избору калама пазити да је срашћивање између калама и подлоге потпуно извршено, т. ј. да на спојном месту нема прекида ни у најмањем обиму; да је спојно место глатко и без бора; да се при обрађивању калемови не повређују — нарочито на спојном месту; калемове са великим задебљањем (буком) на спојном месту још при пропрењу одвојити и тек при поновном прегледу у јесен или пролеће засађивати, ако се увиди, да је спајање добро извршено, упрошћивом одбацити их.*

О некаквој другој класи калемова не треба ни говорити. Њих треба све одбацити.

Само стратификовање нема дакле никакав рђав утицај на унутрашње органе калемова. И онда, када су калемови изабрати на напред описани начин — под условом да су и друге погодбе испуњене, као: адаптација, афинитет и т. д., *стратификовани калемови изржљили су исто толико као и калемови на којим другим начином окалемљени.*

Не треба дакле бацати кривицу на овај најбољи и најбржи начин калемљења, јер баш њему имамо и да захвалимо за сву огромну олакшицу коју нам је пружио при обновљењу наших винограда на америчкој подлози.

Мил. Милорадовић
руководилац јагод. дов. расад.

ИЗ ГРАДИНАРСТВА

Цветни купус (карфиол).

Цветни купус успева само на добро најубреној земљи, а особито јаку земљу тражи рани, који за кратко време мора цвет да развије.

На $^1/_8$ ха. земље рачуна се 40—50 кола добро сагорелог ђубрета или 4 мет. центе товара томасове згуре (дроге), 4 мет. центе калијеве соли од 20% и једна мет. центе калцијум цијанамида. Азотног и калијевог ђубрета није му никада одвише. У Холандији на пр. где се гаји најбољи цветни купус, много пре него што се пресађује, буше велике рупе и те пуне по неколико пута осоком. У те рупе пресађује се цветни купус.

Особито успева на земљи, где је пре тога био кромпир.

Цветни купус је биљка северних крајева, и зато подноси боље мокро, хладно време, него велику жегу. Али њему прија хладноћа само озго над земљом, док воли да му жиле кваси нешто топлија влага. Зато су цветови врло раног, а и позног цветног купуса много већи и збијенији него од летњег, који се развијају по великој жеги.

Зимски цветни купус сеје се у августу, а расад се пресађује у размаку од 5 палаца (око 13 см.) на заклоњене леје. У пролеће пресађује се опет на стално место.

Рани цветни купус се сеје у топлу расадницу (ђубрењак) у јануару или фебруару.

Како је семе од њега врло скупо, то га ваља руком сејати у расаднику на редове, у размаку од 2 прста, па онда озго посути шумском земљом за трећину помешаном са песком речним, и то мање високо него кад се сеје кељ. Много раније него што ће се посејати, у земљу ваља помешати соли. Пресађује се у леје почетком априла.

Позни цветни купус може се сејати крајем маја или у јуну у хладне расаднике. Тај позни купус пресађује се у јуну или почетком априла, кад оно што је клијало истера четири листа. Земља не мора бити тако добро нађубрена, као за рани, јер има много више времена за свој развитак. Семена иде на један квадратни метар један до два грама. И позни и рани цветни купус пресађује се на високе леје у редове од две стопе. Гредице треба да су широке пет стопа. При пресађивању струкови се тако распореде, да на четворни квадратни метар дођу 4—6 струкова. Јесењи цветни купус се пресађује у много већим размацима него рани, чак и на један метар раздалеко. На исту леју ваља пресадити струкове исте величине и јачине. После пресађивања на две и по до три недеље дана ваља неколико пута окопати, руком или са плугом за окопавање, а доцније ваља загрнути руком или са плугом за загртање. У сушним годинама и код тешких земаља ваља што чешће окопавати. Као кељ и купус тако је и он, како смо већ рекли, чедо севера; али зато ипак воли уз чешће окопавање и сталну топлу влагу око жила, те га зато ваља често са стране заливати. Још је боље, да се између редова ископају јарци за 4—5 прстију широки и стопу дубоки и онда напуне новим коњским ђубретом, које се добро угази. То ђубре се после добро водом залева. Као сунђер (спужва) држи ново коњско ђубре воду, и после оно сагорева, греје га и тако водом стално влажи жиле струкова, с једне и с друге стране. Овако гајен много ће раније развити цвет и биће много лепши и бујнији, а по томе и укуснији. Нарочито препоруђујемо овај наш најновији начин гајења цветног купуса, који смо опробали на више места са особито лепим успесима.

Лети кад се почне развијати цвет, онда тај цвет ваља лишћем заштитити од сунца, јер од жеге хоће да поцрни.

Касно у јесен, који струк не би раније развио цвета, извади се тако, да на жилама остане земље, пренесе се у подрум, па се ту сложи један до другог и водом залева, те ће ту цветати преко зиме до пролећа.

За извођење семена треба врло много пажње и стручне вештине. Ко тога нема, нека и не изводи семена.

А. Ђ.

ИЗ ЖИВИНАРСТВА

Шта чини да кокоши и зими носе јаја?

Топлота је први услов да кокошке зими носе јаја. Тајна да кокошке и зими носе јаја јесте у главном топао и сув живинарник. Не заборавимо да је топлота потребнија тицама него ли животињама, јер је код првих просечна температура тела 42°, док је код других 37°. Па ипак треба знати и то да сувише велика топлота, нарочито још ако она долази отуда што у једном малом живинарнику борави већи број живине, може, услед јутарњег расхлађивања при изласку из живинарника бити узрок различним болестима па чак и туберкулози.

Најзгодније је имати за кокоши један прост и јевтин живинарник, довољно заклоњен од хладних ветрова, па га изнутра поставити повезаном сламом и по поду прострети сувог лишћа или плеве.

Чист ваздух у живинарнику довољно утиче на здравље кокошију и помаже ношење преко зиме. Живинарник не треба загревати ни онда кад су највеће хладноће, јер сувишна топлота, као што смо напоменули може утицати неповољно на здравље кокошију. Но живинарник треба проветравати и старати се да свагда буде довољно сув.

Неки одгајивачи уносе у живинарник подебљи слој коњског ђубрета да би живини било топлије. То, међутим, не треба радити јер ђубре испушта један љут гас, који се зове амонијак и који утиче шкодљиво на здравље кокошију.

Ако се нема живинарника, најбоље је кокошке сатеривати на преноћиште у какав одвојен одељак од стаје, где би могле ујутру, кад са легала сиђу и свој први оброк примити, те тиме избегли, излажењем на поље наглу промену у топлоти.

Храна потешиче код кокошака такође ношење преко зиме. Начин храњења утиче несумњиво на ношење кокошију преко зиме, али ако оне напред поменуте погодбе нису испуњене, кокошке неће носити јаја па буди каквом се храном храниле.

Кад кокошке имају топао, сув и чист живинарник, да би носиле јаја зими, треба им давати зоби и хељде са по неким зрном конопља. Осим тога добро је да им се обесе о какву узицу главице свежег купуса, које ће оне радо преко целога дана кљуцати. Ако се још тај купус намести под каквим сувим местом, у каквој шупи или у опште заклоњеном месту, кокоши ће се ту занимати и задржавати те ће још бити и у сувоти.

КЊИЖЕВНОСТ

Гајење пољских усева. (V књига практичних пољопривредних поука у издању Српског Пољопривредног Друштва у Београду) од г. г. Паје Т. Тодоровића — Ђаковчића и Благ. Д. Тодоровића, — друго поправљено и попуњено издање.

Као и све поуке Српског Пољопривредног Друштва, тако је и ова поука подешена за нашег земљорадника и у њој су изнете све потребне радње из ратарства, да би пољопривредник дошао до што бољих и већих приноса.

Написана лаким, народним језиком приступачна је за сваког писменог сељака, а подесно сређена и допуњена даје му могућности лаког искоришћења напреднијих начина рада: при сетви, обради и жетви. Врло је подесна и за ђаке нижих пољопривредних, учитељских школа и Богословија, као школски уџбеник.

Књига је од 11 штампаних табака, формата октаве и садржи ове одељке: *Жита, варива (махунасти усеви), усеви за предиво, уљани усеви, фабрички усеви, усеви за бојење, усеви за зачин, кртоласти и коренасти усеви и усеви за сточну храну.*

Препоручујемо нашим пољопривредницима да се што пре снабду овом корисном књигом. Цена је књизи 5 дин. од комада, а може је сваки набавити преко Српског Пољопривредног Друштва у Београду. **Б.**

ГЛАСНИК

После 75 година. У Меленцима, у Ђанату, на Св. Саву 1846 године је Павле Бибић, свештеник меленачки, написао предговор већ довршеном делу своме, које носи пун наслов: *Биштован и воћарство, кратко и поњатно настављење знања о обделавању зелени и каламљењу дрва, понајвише из сопственог искуства списан и први пут на свет издан.* Тада се и само дело печатало и читаоцима у руке предало.

Појава Бибићева дела чинила је епоху у нашем народу: поред раније (1822) објављеног дела Мразовића *Руководство к пољскому и домаћему стројенију*, Бибићево је дело дошло да не само Мразовићево дело попуни, већ, одиста, и епоху учини у српској пољопривредној књижевности: оно је најдубље продрло у писмен тежачки свет српски, најдуже се одржало и највећега утицаја у оно доба извршило. Све до појаве Српског Пољопривредног Друштва, његова *Тежака* и стручне литературе у његову издању, Бибићево је дело било готово једина ручна пољопривредна књига, из које су се ранији нараштаји проучавали да гаје поврће и воће.

И сад, после 75 година, кад је наша пољопривредна књижевност прилично обогаћена савременијим делима, *Тежак* се са пијететом сећа Бибића и његова дела и позива своје читаоце да у благодарној успомени задрже једног од *првих* пионира наше пољопривредне књижевности.

Као *опомену* садањим нараштајима да споменемо ово: Бибићево је дело доживело два издања (1846 и 1869), што је за ондашње прилике од врло великог значаја; друго издање је имало **1345** *претплатника*, што би пожељно било за пољопривредну књигу и у *садањим* приликама.

ЗАПИСНИК.

2. Седнице Управног Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држате 5. Јануара 1921 године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни: Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић; чланови: г. г. Благоје Д. Тодоровић, Dr. Вел Стојковић, Драгиша Лапчевић, Милан Јованић, Вића Т. Радовановић и Стеван Д. Лукић.

Као гости били су присутни г. Драг. Спремић економ среза врачарског и г. Бошко Ж. Бошковић редовни чланови Друштва.

Председавао Подпредседник г. Паја Тодоровић.

Бележио секретар И. Кремић.

Подпредседник: Пре него што пређемо на данашњи дневни ред, сматрам за потребно да известим Одбор, да сам према ранијој одлуци његовој одржао у име Друштва опроштајну реч над ковчегом пок. Косте Стојановића бив. Друштвеног председника у почетку Александрове улице.

Одбор прима предњу изјаву г. Подпредседника знању и одлучи: да се ова реч штампа у „Тежаку" поред некролога.

I.

Секретар чита записник 48. седнице.

По завршеној исправци одбор прима записник.

II.

Уредник Пољопривредног календара Dr. В. Стојковић. У вези свога реферата од 25. пр. мца. даје мишљење да би календарски део требало, хонорисати са 250 динара одсеком, но тако, да се на име хонорара да г. М. Сретеновићу 100 а г. Лукићу свештенику 150 динара пошто су обојица на њему радили.

Стручни чланци и месечни радови, да се хоноришу са по 200 дин. од штампана табака.

Таблице коректуре и у опште сви послови око уређивања календара, да се хоноришу одсеком.

Одбор усвоји у свему ово мишљење уредника календара и реши да се уреднику за уређивању да 1000 дин. и 25 ком. календара бесплатно.

III.

Прочита се извештај изасланика одређених за збор у Загребу г. г. Dr. Велимира Стојковића и Милутина Стојановића редовних Друштвених чланова, ради оснивања удружења Савеза виноградара.

Одбор прима извештај повољном знању и у исто време заблагодари својим изасланицима, на овако умешном представљању Друштва на овом збору.

Ако савез виноградара буде послао Друштву своја правила на оцену и мишљење, онда их упутити дотичној секцији.

IV.

Секретар реферише о молбама поднесеним поводом стечаја расписаног за звање благајника и то: Ђорђа А. Милетића пензионара, Светолика Миодраговића трговачког академичара и бив. чиновника потрошачке задруге, Петронија Ивановића среског начелника у пензији и дневничара у Министарству Војном, Јована Т. Николића бив. желез. чиновника, Илије Киркића благајника 4. пука тешке артиљерије, Стевана Вереша, шефа желез. станице Рума-Кленик и Раје Р. Првуловића, бив. благ. прив. новч. завода.

Пошто је одбор разгледао све ове молбе и поднесена докумената изабрао је за благајника једногласно г. Светолика Миодраговића сврш. ђака трговач. академије и бив. чиновника Чинов. Потрошач. Задруге са платом која је буџетом предвиђена и дневним додатком од 16 динара на скупоћу, а за члана породице по 1. 5 динара дневно, докле и држава буде давала својим чиновницима додатак на скупоћу. Плата а тако и додаци почињу тећи од дана, кога се буде на дужност јавио. Кауција за сада да се положи у 10.000 динара, коју доцније у року од 5 месеци да повеће на 20.000 динара. Са молноцем закључити уговор о службовању и изближе од редити му дужност, сем онога што је Правилима Друштвеним предвиђено.

При предаји и пријему касе да буду присутни г. г. Благоје Д. Тодоровић и Стев. Д. Лукић, Чланови Управног Одбора.

V.

Подпредседник чини напомену да Друштвена имовина још није инвентарисана и ни магацинска се књига још не води.

Одбор реши: уз припомоћ Друштвених чиновника: благајника г. Михаила Петрића и магационера г. Б. Мићића да инвентирање Друштвене имовине изврше г. г. Стеван Д. Лукић, Бошко Ж. Бошковић и г. Драг. Спремић, чланови Друштва, и да му по свршеном послу поднесу свој извештај. А сем тога ставља се именованим у дужност још и то, да пропишу најпростији начин про-

даје робе из магацина тако, да се његово стање може сваки пут тачно знати.

VI.

Секретар саопштава питања Пећске Пољопривредне Подружине: мисли ли друштво у идућој т.ј. 1921. г. отворити своје стовариште справа у Скопљу?

Одбор одлучи: Друштво није у могућности да са сада отвори своје стовариште справа у Скопљу, јер врло тешко добија робу, коју са стране поручује. А кад то буде могло, оно ће известити не само Подружину већ и све земљораднике преко ње и „Тежака."

VII.

Секретар саопштава писмо Кметијске Дружбе из Љубљана, којим извештава Друштво да је редовни збор који је био заказан за 29. децембра због извесних узрока одгођен за доцније.

Одбор прими знању.

VIII.

Уредник „Тежака", Dr. В. Стојковић, реферише да су следеће штампарије поднеле понуде и мустре артије за корице и штампање:

1. Штампарија Браће Савића:

6000 примерака са артијом дин. 1440
10.000 „ „ „ „ 2160
Са корицама прошивеним 6000 = 2'600 дин.
„ „ „ 10'000 = 4'100 „

2. Димитрије Гавриловић пристаје:

да штампа 6000 бројева без корице 1685 дин.
„ „ 10.000 „ „ „ 2485 „
„ „ 600 са корицама 3235 „
„ „ 10'000 „ „ 5285 „

3. Штампарија Мил. К. Цветановића пристаје да штампа:

6000 примерака без корица пола гармонд а пола цицеро 1358
6000 „ са корицама 2868
6000 „ без корица 2068
10'000 „ са корицама 4398

Кад се предње цифре упореде, излази да је штампарија Св. Сава Мил. К. Цветановића који пристаје да штампа Тежак у 6000 примерака без корице за 1358 хиљаду три стотине педесет осам динара од свакога броја најефтинија.

Одбор усвоји ову цену.

IX.

Секретар саопштава писмо Димитрија Грујића свештеника на Уровице Окр. Крајинског, којим извештава Друштво, да се уписао за члана добротвора.

Одбор прими ово саопштење са највећом благодарношћу.

X.

Члан Одбора г. Драг. Лапчевић чини ове предлоге:

а) С погледом на то, да су цене књигама свима без разлике у вароши знатно скочиле, и да једино ово Друштво продаје књиге свога издања готово и данас предратном ценом, налазим, да би с погледом на скупоћу артије и штампања, требало повећати досадашњу цену са 100 на 100.

Одбор усвоји овај предлог.

б) Као војни тако исто и пољопривредни аташеји сад су потребни нашој земљи. Њихов би задатак у кратко био: да достављајустање пољске привреде у земљи, у којој су аташирани, да извештавају о свима мерама, које су у њима предузимају ради унапређења пољске привреде; да воде рачуна о школама свију врста а тако исто и курсевима, чији је крајњи смер унапређење пољске привреде, па све то на надлежном месту ради обавештења наших пољопривредника да достављају.

Исто тако у задатак би им падало и то: да прибирају податке о ценама појединих пољопривредних продуката као и ценама подвоза, да то све сређују и извештаје о томе подноке.

Одбор нађе да је овај предлог уместан и да се као такав прима с тим, да се исти изнесе надлежној секцији на проучавање

XII.

Поново се покрену питање о томе, да г. Dr. Урош Стајић још није одговорио да ли су грдње штампане у новинама „Селу" изашле са његовим знањем и одобрењем противу Српског Пољ. Друштва коме је био подпредседник а и сада редован члан. И како нема изгледа да би на писмо одговорио, ако би му се оно сад упутило, Одбор реши: прећи преко ове ствари и не тражити од г. Dr. Уроша Стојића више никакве изјаве.

XIII.

Поведе се реч о дану држања Редовног Годишњега Збора. После потребнога обавештења, Одбор одлучи: да се главни Годишњи Збор одржи 12. фебруара т. год.

XIV.

Члан Одбора г. Милан Јованић, говори о томе, како су и до сада уношене компликоване пољопривредне справе и машине и да ће се од сада уносити још више поводом оскудице како људске тако и сточне радне снаге, и да је од тога велика невоља што ми не само немамо добрих мајстора да те справе и машине справе кад се покваре, него немамо ни спремних лица да њима рукују.

Г. Јованић хтеде још о овоме говорити, али га одбор умоли да о овоме одиста важном питању поднесе свој писмени предлог идућој седници.

XV.

Члан одбора г. Милан Јованић, говори о транспорту плугова узетих од Р. Сака, а које Друштво тако дуго очекује. Напомиње да је ушао у траг шлепу и да је усти пре месец дана стигао у Земун, одакле је превучен у Београд. Сад само ваља настати да се плугови истоваре.

Друштеви благајник г. Михаило Петрић, такођер тврди, да су плугови у Београду и да је предузео потребне мере да се што пре истоваре, али се не нада брзом успеху стога, што су Друштвени плугови смештени на дно шлепа а по врху њих одозго натоварени су плугови намењени за Румунију. Па докле се ови не истоваре тешко је управо немогуће, друштвене плугове одоздо извадити.

Одбор оба ова саопштења прима к знању и препоручи, да се предузму најживље мере, где и код кога треба, да се плугови што пре приме и пренесу у друштвено двориште.

ОГЛАСИ

СТЕЧАЈ ЗА НАСТАВНИКЕ

На основу одлуке Пољопривреднога Факултета бр 189 од 27 децембра 1920. године, расписује се стечај за избор два наставника и то:

1) За науку о заштити шума, увод у студију шумарства и ловарства; и

2) За шумску и пољопривредну хемијску технологију.

Пријаве прима Пољопривредни Факултет, које треба поднети до краја фебруара закључно.

Уз пријаву треба приложити документа о своме школовању, стручне и научне радове и kurikulum vitae.

Кандидат треба да назначи за коју се врсту наставника јавља (редован професор, ванредан, доценат.)

Бр. 3652 31. децембра 1920 године. Из канцеларије Ректората.

Тријери. Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № 1 а динара 1190
ТРИЈЕР № 1 „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

ПЛАВИ КАМЕН И РАФИЈА

Пољопривредно Друштво има у свом магацину довољне количине плавог камена и рафије, обоје најбољег квалитета. Цена је по килограму и за рафију и плави камен 7 динара, која важи за чланове Друштва и његових Подружина.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се Срп. Пољопривредном Друштву У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869 г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Павле Т. Тодоровић | Одговорни уредник, Др В. И. Стојковић

Број 6. БЕОГРАД, 13. ФЕБРУАРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

Број претплатника на ТЕЖАК за ову годину ни из далека није достигао ону цифру, која је потребна, па да се покрију сви трошкови и осигура уредно излажење тога нашега листа у овој години.

Умољавају се сви пријатељи ТЕЖАКА да поново кастану свом својом енергијом да се број претплатника повећа. Друштво и овом приликом апелује на државне економе, нарочито на оне, који се нису у довољној мери одазвали жељама Друштва.

Претплата на ТЕЖАК за годину дана стаје 20 дин. и полаже се Друштву унапред и уједанпут.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО.

О ГОСПОДАРСКО-ПРОСВЕТНОМ РАДУ

У НАРОДУ.

Живимо у време, кад нам је нада све сложан, добро промишљен и разборит рад нас самих особито потребан. Послератни догађаји на све стране упућују нас, да се ни у кога за сад немамо и не можемо поуздати сем у своју снагу и свој рад — што и како сами урадимо и помогнемо си, тако ће нам и бити.

Наша отаџбина обилује силним и још неискоришћеним природним богаствима. За народ млад, амбициозан, бистар и истрајан као што је наш; за народ, који је по својим моралним и интелектуалним квалитетима такав, да би нам на њему могли позавидети многи далеко културнији и цивилизованији народи, отварају се особити изгледи у срећну будућност. И ја у то и поред свих ванских недаћа и унутарњих трзавица тврдо верујем. Да међутим нисмо и поред природног богатства наше земље и поред бистрине нашег народа напредовали у истој мери као други, чија је земља сиромашнија и који по својим квалитетима далеко за нама заостају, различити су узроци. Ти узроци — који су добро познати и којих овде не ћемо износити — већином су престали сад да делују. Сад смо своји и слободни, и сад треба да се покажемо достојни те благодати. Појам слободе, реда и рада можемо и морамо сад сви исправно да схватимо и у пракси примењујемо. Отвара нам се широко поље рада; има да свршимо многе незапочете и нерешене послове и проблеме. Узмимо само пољопривреду. Наша пољопривреда, која по својој важности долази на прво место у нашој народној привреди уопште, јесте још недовољно обрађена њива. Имамо за развитак пољопривреде одличне природне услове, а са довољно средстава, и кад наши широки сељачки слојеви, уз опште знање и образовање, стекну довољно господарског знања, уверен сам, да ће наша земља у том погледу моћи да послужи за углед многима.

Кад се говори о пољопривреди логично је, да се помишља одмах на сталеж, који је с њом уско везан. Тај сталеж је наше сељаштво. Знамо и мислим, сви данас увиђамо, да је сељаштво темељ и главни ослонац наше државе, те прву и главну бригу овоме треба да посветимо. — Напоминьем да ово нипошто не говорим ради каквих политичких и демагошких мотива, већ једино ради општих народних интереса.

Позната је чињеница, да тек господарски јак и напредан народ има ваљане предуслове за прогрес. Дакле духовна и материјална култура иду упоредо, међусобно се подпомажу, и подпуњују се. Како се пак подизање културног нивоа без знања уопште, а господарског напосе, не да ни замислити, потребно је да се посвети нарочита брига ширењу знања и просвете међу широким земљорадничким слојевима, а да се при томе наравно не занемаре ни други делови народа.

Остављајући другим, за то позваним људима, да се брину о просветном раду уопште, ја ћу се овде да позабавим ширењем знања, потребног за рационалну пољопривреду, које ме као економа нарочито интересује.

За господарско-просветни рад у широким слојевима народа има више начина, који се у различитим приликама и у различито време могу корисно да употребе. Споменућу само *ниже пољопривредне школе (рашарнице), задругарство, систематски одржавана предавања из поједи-*

них грана пољопривреде (зимске господарске школе) и пољопривредна угледна добра.

О важности *нижих пољопривредних школа* не треба трошити речи. Радостан факат, да су ове школе у Србији н. пр. пренатрпане, упућује надлежне државне факторе на пут, којим у будуће треба да ударе. Нарочито добра ствар јесте, да се у ове школе примају у Србији младићи са становитим минимумом земљишта (5 ha). Тенденција је, да се оваки младићи по свршетку школе враћају на своје имање, а не да одлазе за другим звањем. Пожељно је, да Министарство Пољопривреде оснује што више нижих пољопривредних школа и да при томе не жали ни труда ни средстава.

Поред тога ваља реорганизовати и ратарнице у Хрватској и поставити их сасвим на добру, модерну основицу; не сме да се догађа досадашња аномалија, да се у школу примају младићи, који и немају имања, и који постају по свршетку школе све друго, само не пољопривредници на своме поседу.

У велику важност и корист *задругарства* држим, да је уверен сваки, који ово познаје и коме лежи на срцу наш напредак. — Кад свако наше место (село) буде имало задруге — тад ћемо истом бити на завидној висини. И ма да је задругарство код нас младо, ипак се замерном брзином шири и има одличне изгледе за напредак. — Велику корист задругарства увиђамо особито у данашње доба, где зеленаштво и права отимачина хара немилице у привредном животу. Ми по садашњем стању видимо, да се држава тој мори сама без сурадње појединаца не може да одупре. Зеленаштво ће се сузбити у првом реду са задругарством, које се у свему оснива на правим задругарским принципима и по њима се равна. Дакле, задругарство има велики задатак не само у господарском него и уопште у социјалном погледу. Оно је позвано, да снажно суделује при препороду данашњег покваренoг друштва.

Не могу пропустити, а да не споменем, како је по моме мишљењу штета, што су се неки одлични задругарски стручњаци у новије доба бацили у политику. Ово је тим више штета, што за сад немамо толико тако способних и искуснијих људи, који би ове недостатке у задругарству попунили. Изгледа ми, да би они на досадашњем месту деловања учинили више добра и сељаку, за кога се с правом толико заузимљу, и народу уопште. Или се ја можда варам? **Ђ. П.**

(Свршиће се)

ИЗ РАТАРСТВА

Гајење сезама.

У јужној Србији, нарочито око Ђевђелије, гаји се *сезам* на прост, примитиван начин, онако како се навикло од старина. Потребно је, међутим, упутити одгајиваче рационалнијем гајењу, где би од ове биљке имали више користи. И ми то овим чинимо.

Пре свега треба нарочито нагласити и истаћи, да у броју уљастих биљака, особито цењених са високог квалитета уља што га од њих добијамо, *сезам* заузима једно од првих и најугледнијих места. Јевропска индустрија уља (зејтина) сваке године набавља огромне количине сезамовог семена, довезеног из земаља тропског и субтроп-

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА

(Наставак)

Да је *шо* право име нашој јесењој шљиви може се закључити и по томе: што оно није покрајинско. Покрајинска имена воћа су махом тек познијега датума; стара имена су обично изражавала или *укус* рода (*кисељача* јабука, *медњача* крушка ит.д.), или његове спољне *одлике* (*бјелица, великача, колачара, шареника* и т. д.), или доба *стасавања* (*видовача, петровача, илињача, јечменка, шеничарка* и т. д.) Само по изузетку је било покрајинских.

Једно време је *јесенка* у извесним крајевима називана *читловка*, извесно са тога повода, што је на *читлуцима* гајена. Али је негда било много раширеније име *цепача*, које је дошло због тога што се, за разлику од других, раних врсти шљива, добро *цепа* на половине. То је било онда, док сушнице још нису биле распрострањене, те су за кућну потребу шљиве сушене на сунцу, па су друге целе, са коштицом, сушене, а ова је цепана на половине и излагана на сунце без коштице. (У Македонији и Старој Србији и данас се тако на сунцу шљиве суше: џенарике и раношљиве с коштицама а јесенке цепане, без коштица. Тамо се и крушке и јабуке такође на сунцу суше). Међутим, одкако су сушнице јако размножене, те се искључиво на њима шљиве суше и за продају и за кућну потребу, назив *цепача*, који је обележавао једну особину *јесенке*, сасвим је изумро.

Још да поменемо: да се и у споменицима нашим из XIII века помиње шљива. Међутим, њу је на Балканско Полуострво пренео још Александар Велики. Несумњиво је, да је она у нас гајена пре него у Мађарској, па да јој је и име *мађарка* сасвим *ново*. Ја, на пример, памтим кад је она у ужичком округу називана *цепача*, а сад се и тамо зове *мађарком*, ма да је она тамо од давнина гајена, па се њоме, и за време рата у XVIII веку, у оскудици друге хране, аустријска војска хранила.[1]) У то доба је, вероватно, и у тој околини имала свој стари назив: *јесенка*.

[1]) *Годишњица*, VIII, стр. 288. Кад су Турци понудили предају града Ужица, то „једва дочекају Немци, јер им војници нису добили од два дана ни парченце хлеба, те су се морали да хране *шљивама, кијих је било у изобиљу у околини Ужица.*"

ског појаса, камо је сезам један од важнијих тежачких усева. Наша индустрија уља, у колико је има и нарочито у колико се буде више развијала, такође ће употребљавати велике количине сезамовог семена: оно ће се набављати са стране, у колико га не буде пружило домаће гајење.

Култура сезама је у нас могућа и нешто северније од досадањег реона, у коме је он гајен. У случају је ова биљка врло интересна за нашу пољску привреду, нарочито за мало домаћинство, те на њу треба обратити озбиљну пажњу.

Сезам (Sesamum orientale или indicum) припада породици Pedalineae. Биљка је једногодишња (сл. 1), из семена изгони стабло високо 1 метар а негда и више. При добром расту биљке, стабло се отпочиње још недалеко од земље гранати и претвара се у читав жбун. Стабло и гране су покривене уским ланцетастим лишћем, нешто рецкастим по крајевима.

Сл. 1. Сезам.

Из пазуха листа се развија цвет, обично по један, ретко више. По свршетку цветања се образује плод у виду дугуљасте махуне. Та је махуна из четири оделења, у којима су семена сложена једно на друго.

Ако је биљка посејана густо, или је земља недовољно плодна, то онда излази свега једно стабло без гранања, али вегетација тече савршено подједнако. Чим достигне висину 30—35 сантиметара, ако стабло нема гранања, биљка отпочне развијати цвет, почев с најнижега, тако рећи од саме земље, а за тим се развијају цветови и цветање се продужује по мери пораста стабла, развића листа и гранања. На тај начин, док још у завршеним деловима стабла траје цветање, у нижим већ имају готово потпуно развијене махуне и док оне завршују вегетативни период, на врху стабла последње махуне, обично, још нису зреле. Благодарећи таквоме своме својству, биљка може развијати врло велику количину махуна при крају свога вегетативног периода, а с друге стране то својство чини ту неприлику, што, ако се вегетативни период у неколико скрати, услед превременог опадања температуре, један део махуна остане недозрео. У култури сезама је практика нашла начин да се уклони штета, која би наступила услед те околности, о чему ће бити речи на свом месту.

Познато је неколико врста сезама; као најбоља се сматра за произвођење уља она врста, која рађа црним семеном, а распрострањена је у Средњој Азији и Кавказу.

Главни основи рационалне културе те интересне уљне биљке ови су.

Земљу она тражи алувиалну, глинасту пескушу, задовољава се чак и са земљом осредње плодности, али врло цени прегорели гној, такође и удобравање земље калијевим солима. Будући усев сухих крајева, сезам, ништа мање, радо има воду и особито добро расте и пружа већу бербу, ако добија довољну количину муља, и још боље — обилно вештачко орошење водом, која у себи има знатну количину наноса: тада количина удобравања и гнојења може се свести на минимум.

Њива, одређена за сејање сезама, мора бити акуратно узорана и раздробљена, а за тим подрљана. У јужној Србији се њива, која се намењује сејању сезама, по четири пута оре. Али, четворо орање долази поглавито са тога

Интересантан је факат: да се у Бугарској ова шљива по гласу *Речника* Најденова, назива не само драгун, допостејка, караџејка, већ и *пожега*. Овај јој је назив, несумњиво, дошао преко нас: како су у последње време ван земље набављали саднице за умножавање шљивика, Бугари су јој и име у нас узели. Међутим, и они имају за ову врсту шљиве стари назив: *зимнепка*, који јој је прикладнији од свих оних других.*)

Караманка.

Дуње ранке,
Крушке *караманке*,
Нар. песма.

Под овим именом имамо једну крушку врло цењену у нашим крајевима.

И за њу се држи, као и за већину *добрих* врста нашега воћа, да су је Турци донели и у нашим крајевима размножили.

Међутим, изгледа да ни за њу, као ни за друге угледне врсте, Турци немају *непосредних* заслуга: ни њу они нису пренели на Балканско Полуострво. *Караманка* је несумњиво пренесена из Азије, али су је пренели Срби а не Турци. И ако је нису пренели раније, под Немањићима, и позајмицом преко Грка, пренели су је, извесно, за време кнеза Лазара, у времену кад их је кнез Лазар слао султану Мурату, те су, за његов рачун, уз турску војску у Азији војевали противу *Карамана*. Наш историк Јован Рајић има из књ. V. Леунклавијеве један цитат, у коме, између осталога, стоји и ово: „У та времена имао је Мурат војну са *Караманима, у којој се јуначки владала она поменута тисућа Србаља, коју је Лазар послао. И кад се већ свршио рат, отпусти Мурат кући помоћну војску Лазареву. Тада војевода ове војске дође Лазару и т. д.*“

Како су на војску онда ишли властела и баштиници, сасвим је вероватно да су они за своје вртове, при повратку из Караманије, донели ову крушку, која им се тамо допала, па су је размножавали и назвали је *караманка* по пределу у коме су војевали и у коме су је нашли.[1])

(Наставиће се)

*) Ваља напоменути да је и у старосрпском и у свима словенским језицима садањим шљива писана и изговарана: слива. Ту су воћку од Словена, извесно од Срба, добили Мађари јер је зову — s z i l v a!

[1]) Није *сасвим* искључена могућност да је она и раније гајена у нашим крајевима, па да су јој властела и баштиници при повратку из Караманије дали име за успомену на своје војевање у пределу у коме су исту врсту находили.

Да су караманке могле бити гајене у Срба и раније, може се изводити и по околности: да у неким крајевима постоји поред тога имена и још неко, чисто српско. У Левчу и Темнићу се, на пример, називају и *караманке* и *мединке*. (*Српски Етнографски Зборник*, књига X.)

што се оре ралицом и влачи браном. Код саковог плуга и тешке гвоздене дрљаче, довољно је једно, пролетње орање, које би дошло после дубоког и растреситог јесењег орања. Сетву је најбоље вршити сејалицом, у редовима на таквом растојању, да се између њих може пролазити; може се сејати и омашке, али се онда, у погледу рода, добијају нешто рђавији резултати.

Сејање треба вршити обично у априлу. У јужној Србији се сетва врши од 15 до 30 маја; то је и излишно и штетно задоцњавање.

Пред сетву семе треба држати у води 24—48 сати, да би се изазвала бржа клицавост. На 1 хектар иде око 15—20 литара семена. Пред сетвом се тамо, камо се врши орошење, њива *мало* потопи водом, а друго наврашање воде се изводи кад биљка отпочне развијати стабло. Кад сезам изникне, корисно је чупањем разредити струкове тако, да растојање између њих са свих страна буде 35—40 сантиметара. После прорећивања треба извести наводњавање, и за тим понављати сваких 20 дана. Ради тога, да би струкови расли правилно и обилно донели плода, потребно је уништити коров и увек је корисно површину земље држати у растреситом и разривеном стању.

Количина жетве је веома различита: она зависи од услова земље, заливања, сетве и т. д., а такође и од *количине* топлоте и воде. Сваки струк даје 50—70 махуна, а у свакој махуни има 50—60 семки. У јужној и средњој Француској жетва достиже 1200—1500 кгр. семена с 1 хектара, а у Алжиру до 1600 кгр. Однос између семена и сламе је као 1 : 6.

Сезам има доста дуг корен, али релативно слабо ужиљен. Кад пристигне време жетви, сезам се почиње обично већ сушити: стабло почиње црнити и лишће жутети, тада се и корен у земљи већ слабо држи.Ербу је зато најбоље вршити чупањем стабла из земље, заједно с кореном, или косити косом или жети српом, по могућности до саме земље.

(Свршиће се)

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Гној у вотњаку и повртњаку.

У вотњаку и повртњаку стајски гној служи као најглавније удобравање. Примена његова овде је од веома повољних последица; за то говоре многа факта, нарочито факат да се удобравање гнојем стајским у току године једна, пешчана земља, оскудна хумусом, претвара у плодоносни сад.

При удобравању воћака неки воћари гноје воћке с јесени у циљу појачавања образовања цветоносних окаца ради наступајуће године. При том око воћке се земља раскопа и наслаже се свежи гној у слоју од 6—10 сантиметара дебљине. Присталице тога начина веле, да се гној, благодарећи утицају кише, снега и влажнога ваздуха, постепено распада и обогаћава земљу хранљивим материјама. У пролеће се употребљава више мање згорен гној. Али употреба гноја у јесен, осем непосреднога обогаћења земље, испуњава још и другу врло важну задаћу. Он је, тада, у улози заштитника противу мраза преко зиме, а у пролеће успорава превремено загрејавање земље. При превременом загрејавању земље наступи, као што је познато, раније вегетација, а с њом и рано цветање воћака, које тада веома често страдају од слана и позних мразева. Лежећи на површини земље око воћке гној, као рђав спроводник топлоте, задржава воћке од цветања и мање их излаже утицају падања температуре преко ноћи. Потребно је поменути да је гнојењу воћки најбоље приступити у октобру, пошто опане лист. Тада гној не изазива наставак вегетације.

Воћке се могу гнојити и рано с пролећа, али само с прегорелим гнојем.

Преко лета се воћке не гноје.

У повртњаку има значаја како мешанац, тако и специјални његови облици. Овде је путем практичних запажања и опитима утврђено, да постоји читав низ повртарских усева, који на земљи, нагнојеној гнојем једнога специјалнога вида домаће стоке, не само боље успевају, већ добијају још и нарочити укус и сасвим други карактер других својих квалитета. Питање о томе, какав је гној бољи за повртње, т. ј. свеж или прегорео, нејединако се решава, јер зависи од врсте културе. Неко повртње (на пример: купус, салата и др.) подноси свежи гној, ма да упште за повртње треба гнојити прегорелим гнојем. Гнојити треба и гној заоравати пролећем и јесени.

Јесени се повртњак гноји обично само зато, што пролећем, кад и тако има много посла, не треба губити тако потребно време и око гнојења.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Може ли се на земљишту старог винограда подизати одмах по крчењу нови виноград?

У пракси се одавна запазило да једна иста биљка, кад се гаји дуже времена на једном истом земљишту, или, пак, кад у сувише кратким размацима времена долази понова на исто земљиште, много лошије напредује и даје слабији принос и поред ђубрења и других редовних нега, него ли када се та биљка гаји на различним земљама, или долази понова на исту земљу тек после извесног, мало дужег, размака времена.

И ако је то тешко применити код стрнина, луцерка, детелина, лан итд. могу нам за то послужити као врло лепи примери.

Доиста, примећено је да луцерка — врло рђаво напредује, кад се понова засеје на старом луцеришту, било то одмах, било то после каквог усева, који је кратко време, једну годину дана, ту био гајен.

Исто тако зна се да калемљена лоза, кад се ожилава више пута у једном истом прпоришту, не даје добре резултате, па макар колико се земља ђубрила.

Најзад примећено је и то: да и млад виноград не успева тако добро, кад се подиже на тек искрченом старом винограду, као на месту, где се искрчено земљиште одмарало неко време или пак било употребљавано за усеве или детелишта.

Нарочито прети опасност да се нов виноград, подигнут на тек искрченом земљишту зарази болешћу *трулежницом*, која се на остацима жила од старе лозе лако развија и преноси на жиле младе лозе, а од те болести чокот може угинути.

Отуда се у многим виноградским местима, и ако су тамо земље врло скупе, практикује: да се на искрченом земљишту заснује вештачка ливада, па се тек после неколико година подиже виноград.

Услед чега то бива да неке биљке рђаво успевају, кад се поново једна за другом, или у кратком размаку времена, гаје на истом земљишту? На то се питање не може тачно одговорити.

Код луцерке могло би се претпоставити да то долази отуда што луцерка пружа дубоко своје жиле те извлачи здравицу, куда тешко допиру хранљиви састојци из ђубрета. Размак, који треба оставити између двеју вештачких ливада, потребан је, те да би се у здравици могло прикупити растворљивих хранљивих састојака. Али, међутим, утврдило се, да се рђави резултати, од убрзо поновљеног сејања луцерке на истом земљишту, појављују често још у почетку порашћивања. Према томе горња претпоставка, и ако доста примамљива не може се потпуно усвојити, јер у почетку порашћивања жиле не могу сићи дубоко у земљу, до места, где је она била испошћена од пређашње луцерке.

Можда томе треба тражити узрока у ситним организмима (глистицама или инсектима), који живе као паразити на биљкама и чији број опада мало по мало, ако се биљка, којој наносе штету, мало одвоји од њих, ако се, дакле, не гаји поново одмах, него тек после извесног времена. На лозама, које су пропале од филоксере, или које пропадају од какве друге болести, могу се ове болести пренети и на нов виноград, ако се не би сачекало неко време, да се земља одмори од лозе и да ти виновници болести угину.

Међутим, има још једна теорија, којом се може донекле протумачити горе постављено питање. По једном Американцу, Уитнеју (Milton Withney), биљке луче на жилама, а у току свога развића, извесне неупотребљиве материје, сличне донекле токсинима (отровима), који се стварају при распадању меса и од којих ово постаје отровно. Да би објаснио због чега једна биљка не пати од тих отрова у току свога развића, тај научник се позива на промене које се врше на самим жилама, а које се састоје у поступном покривању жила једним слојем плуте, услед чега не могу улазити у њих раствори с отровима из земље. Но на крајевима жила, тамо, где биљке помоћу ситних сисалица узимају храну из земље, тамо тог слоја плуте нема. Али ти делови жила непрестано расту, продужују се и услед тога порашћивања долазе непрестано у додир са деловима земље, у којима још нема отрова, тих токсина. Ако се на једној земљи, из којој је већ расла једна биљка, и која је пуна тих отрова, излучених из жила, убрзо засеје та иста биљка, младе жиле које се буду развиле из баченог семена, наићи ће на те отрове, те неће напредовати онако како је било очекивати.

После извесног, дужег или краћег, времена ти ће се отрови уништити, те ће се моћи гајити на истом земљишту иста биљка, која је те отрове произвела. Обрађивањем земље, чиме се у исто време и проветрава земља, помаже се уништавање отрова, а тако исто и ђубрењем. Уитне (Withney) приписује вредност ђубриву не због тога што се ђубрењем даје биљкама потребна храна у већој количини, што изазива и боље развиће биљака и већу плодност, него због тога што ђубре уништава отрове, које биље лучи.

Не улазећи даље у ово питање, задовољимо се само тиме да је запажено: да млади виногради не успевају добро, ако се подигну на тек искреченом старом винограду. Према томе, ако се хоће да подигне виноград на неком месту, на коме је и раније био — а увек је боље бирати старе виноградске положаје, него ли бежати у равнице — не треба, ако се стара лоза искрчила у јесен, одмах у пролеће подизати нов виноград. Најбоље је: кад се на земљи од искреченог винограда подигне вештачка ливада и гаји за три до четири године, па тек онда подигне нов виноград.

Препоручује се да се на крчевини старог винограда гаје лептирасте биљке — легуминозе — разна варива, детелина, а нарочито луцерка. У трећој или четвртој години последњи откос луцерке треба заорати. Тако ће за време гајења усева на крчевини старог винограда заостале жиле у земљи потпуно иструлити, земља се одморити и у исто време обогатити азотом, те се на њој после такве припреме без бојазни може виноград поново подизати. **В.**

ИЗ ГРАДИНАРСТВА

ЦРНИ ЛУК.

Најбоље успева у разораној ледини. Воли дакле земљу старе снаге. За њега не сме земља бити скоро ђубрена. Ако је земља јако ђубрена, онда су главице крупне, али се дуго не држе. Сушна година прија му више него влажна. Воли сунчану страну.

Успева добро у земљи, у којој је пре тога био усев који се окопава.

Црном луку треба две године док дотера до цветања и до плода. Сеје се што раније, да што више искористи зимску влагу земље, јер семе док клија треба врло много влаге. Од семена добива се арпаџик, или лучац, па од овога друге се године добивају пресађивањем главице за јело. Оно, може се тај лук за јело добити и прве године, али се онда мора сејати тако, да су редови за читав педаљ раздаљени један од другога. За таку сетву на $^1/_2$ ха земље треба 5—6 килограма семена.

Тако се производи из семена тај лук за јело, кад се он сеје на велико. Ако се пак сеје на мало, онда се сеје почетком марта баци семе у расадницу, па се концем априла или почетком маја пресаде струкови у леје, и то у редове удаљене на педаљ и нешто више, један од другога, а струк од струка да је за шаку удаљен. Ко хоће већ у мају да има лепих главица црнога лука за јело, тај нека посеје семе крајем августа у размаку од два до три прста. У октобру пресаде се струкови у јаку земљу у размаку од педља. Лук за јело, произведен, из семена, није тако љут као лук двогодац, произведен из арпаџика. Кад се лук за јело производи одмах од семена, онда му је та добра страна што не иде у семе, а опет рђава што су главице ситне.

Семе од лука тешко клија и за га пре сетве на неколико дана ваља покваснти. Сеје се плитко, затим се

превала, и онда га треба пажљиво заливати. Леје ваља да су широке највише за један корак, да би се лакше плевило.

Да се дође до арпачика, семе од лука сеје се или у расадницу, или у поље. Кад је на мало, онда се сеје у расадницу, а кад је на велико, онда се мора сејати одмах у пољу, јер би иначе пресађивање дошло скупо. У пољу се он сеје у редове за шаку раздалеко један од другога, а струк од струка да је 3—4 прста и то месеца марта. На квадратни метар треба један до два грама семена. Арпачик не треба да буде у густо, јер се онда угуши; нити ваља да је сувише разређен, јер је онда крупан, што не ваља за сетву. Најбоље је за сетву онај арпачик, који је крупан као леспнак.

Не сме се запустити, него га, док је у земљи, треба често плевити и разређивати. Не окопава се, јер лук пушта жиле врло плитко.

Арпачик се вади месеца септембра Извађен, остави се неколико дана у пољу, да би провенуо, и онда се смести преко зиме на прикладном месту, где се неће смрзнути. Ако би се смрзнуо, онда га ваља кравити полагано

Кад се арпачик вади из земље, онда се он одабира на две стране и то:

1. — оно ситно за пресађивање; 2. — оно што је најкрупније и најлепше за семе и јело,

Да у пролеће не би проклијао сачува се, кад се зими држи у врећицама иза пећи, да се суши, или кад се у пролеће обеси у врећицама од по 20 килограма у димњак, па се ту држи недељу до две дана, или још најбоље кад се смести у сушницу начињену уз димњак.

Да се од арпачика произведе лук за јело, ради се овако:

Марта или априла месеца арпачик се смешта у земљу нешто мање од прста дубоко, за шаку далеко један од другога, а за стопу ред од реда. Сваке 2—3 недеље дана ваља плевити и руком окопавати. Израсле бркове (проранушце) ваља откидати, чим се помоле. До августа осуши се лист, што је знак, да је лук зрео, те да се може вадити. Зрење се убрза, ако се перје (лишће) преломи до земље што се може постићи и гажењем. Почупан лук остави се заједно с перјем да стоји неко време на сувом месту на прагревици, па се после плете у венце.

Кад се лук за јело производи од арпачика, лоша му је страна та, што лакше иде у семе; а опет добра, — што су главице крупне, као што се то рекло и тамо напред. На $^1/_4$ ха земље треба 80—120 килограма арпачика, према томе да ли је он ситнији или крупнији.

Да се добије семе, одаберу се од арпачика или од двогодиша лука главице најкрупније и најлепше, па се оне у пролеће посаде за стопу далеко једна од друге.

Главице за семе саде се толико дубоко у земљу, да над њима дође за прст земље.

Леје треба да су широке колико један корак.

Из главице брзо истера стабло „бик“ и цвета месеца јула и почетком августа. Крајем августа дозрева семе, а то се види по томе, што ово отврдне и поцрни. Онда се озго на бику одсече цело оно клупче на којем је семење, па се на тавану са осталим рашири да би се сушило, и то добро. Сваки дан ваља превртати, да не би влажно семење почело клијати, те да тако пропадне. И кад се после омлати семе, ваља га добро чувати.

На $^1/_4$ ха земље добива се 2—3 метар. центе семена. Хектолитар тога семена тежак је 30—35 килограма.

Од килограма семена добива се толико арпачика, да се може засејати $^1/_2$ ха земље. **А. Ђ.**

КЊИЖЕВНОСТ

Илија Бошњак (Од Неретве Илија) *„Мисирка“* I. део „Објављење;“ *„Вјештар и Вода“*, збирка знања у пјесми и причи.

Врло радо приказујемо ове две интересантне књиге, које је латинским писменима написао наш уважени стручњак г. Илија Бошњак на обалама нашег данашњег приморја.

Било је некада много у употреби, да се науке популаришу у виду дијалога и прича. Познато је, да је од модернијих писаца највећи успех у томе постигао Жил Верн, чија су дела, баш тога ради, преведена била ваљада на све живе језике и која су врло радо читана. Па и у пољопривредној књижевности страној био је тај начин писања некада савремен, а од ове прешао је и у нашу, ранијега времена. Написи „Чича Срећка,“ у засебним књигама, као и у листу под тим именом, већином су такког садржаја.

Наведене књиге г. Бошњака спадају у ту врсту књижевности. Надарен песничким даром (од туда и „Од Неретве Илија“) г. Бошњак врло занимљиво уводи читаоце у предмете своје расправе. Његови изрази су ваљени из народног говора а објашњења врло блиска схватању народа. Он почиње своје поуке од ствари које су сваком најближе и које су уткане у живот, па им тражи порекло и налази у науци, коју је назвао *„Мисирка.“* зато што Хемија има корена у мисирском језику — „Хеми,“ а то значи: црна земља. Мисирка је из породице Природних Наука, „које радећи једна на једном, друга на другом подручју, испитују појаве и ствари, уредбе и законе у природном царству; па је зато Мисирска вила и чаровница међу наукама, јер се бави око чаровних дјела чаровнице природе...“ А како пољопривреда — ратарство — ради поглавито у природи и с природним појавама и како успех њен зависи поглавито од ње, то је и Мисирка пољопривредницима „блиска и потребна наука, јер у њено подручје спада највећи део природнијех послова на којима се темељи ратарски занат...“ она ће им помоћи и за боље разумевање и вршење заната. И „доиста велики напредак ратарства у прошлом и нашем вијеку у првоме је реду дјело хемије; а сад, послије страшног светског рата, нашавши се ослабљено, без радних и спремних мера, без гноја и добрих сјемена, ратарство ће још више требати и тражити помоћи *хемије*. Ни наш ратар неће моћи бити без њене помоћи. Доба је, дакле, да њено дивно свјетило сине и на наша поља...,“

И после овога писац својим читаоцима ратарима обећава овакав програм: „Настојаћу, дакле, да вам прикажем Хемију у таквој и толикој слици, какве и колика вама треба. Пошто вас поступно изведем на висину, с које ћу вам боље протумачити смисао и љепоту те дивне науке и колико је широко њено подручје, успут ћу вам и то

показати, одакле та наука почиње и којим средствима ради; потом ћемо зайи да вам на њеном широком пољу покажем само оне ствари, које цијеним да вам свакако морате знати, а можете разумети.“ И сад са својим „помоћником Миобратом“ прелази на задатак хемије, објашњење елемената: земље, воде и ваздуха, од којих постају биљке и све што је корисно и лепо у природи; задржава се у врту — градини — и ту објашњава постанак цвећа и воћа и дивних мириса и боје свих, на прелази на храњење и шта се ствара у телу животињском од храњења, затим на везу између животиња и рашћа и гнојења, завршујући о Радојици, који је говорио земљи: *„Враши ми, земљо, што ши дадох,“* а *земља* му поручује: *„Враши мени, што ја тебн дадох“!...*

Ово је, укратко, приказ ове лепе књиге, коју ми сматрамо као једну од подесно удешених књига да послужи као пријатно штиво за село и омладину сеоску. Из ње се може поучити и о родољубљу, јер су ту и гусле које пева о Краљевићу Марку, „чијено се кости још у гробу промењу на радостан глас, да му се потомство уједињало око потомка Црнога Ђорђа, по имену славнога Карађорђа“!...

На исти начин је написана и друга књига: *„Бјелар и Вода,“* која се својом занимљивом и поучном садржином такође препоручује.

Ми желимо, да обе ове књиге буду радо читане и у нас, као год што су лепо примљене на нашем убавом Приморју. Наши дечији пољопривредни клубови требало би да предњаче у набавци тих књига.

—.—Ђ.

БЕЛЕШКЕ

Колико се од које стоке добија гноја? — Количина гноја зависи од количине хране што је поједине врсте стоке потроше. Половина целе количине сувих материја хране прелази у гној. Овде је нужно додати количину сувих материја из простирке. Сувих материја је у гноју 25%. Разуме се, да би израчунали количину гноја, потребно је узети половину количине сувих материја хране, додати количину сувих материја простирке и помножити све то са четири. Добивена цифра изискује поправке, ако се гној добија од младе стоке или стоке бачене на гојење, јер један део хранивих материја иде на образовање меса, костију, длаке, млека и т. д.

При грубом рачуну се претпоставља да просечно преко године дају гноја:

коњ око	6.000	кгр.
говеда „	9.000	„
овца „	550	„
свиња „	1.200	„

ГЛАСНИК

Свима Подружинама. — *Распис Бр. 991.* На седници Управног Одбора од 5. овог месеца, досадашњ чл. 17. Правила за Подружине измењен је, и сада гласи овако:

Чл. 17.

„Подружине воде ове рачунске књиге: Дневник касе и Магацинску књигу. Ове књиге потврђује Пољопривредно Друштво. Сем тога за продају из свог магацина, Подружина ће имати признаничну књигу са дупликатним листом, у коју ће се уписивати име купца, одакле је, шта је и колико купио, и колико је платио. Један листић даје се купцу за признаницу, а други остаје за књижење прихода“.

О предњем се извештавају све Подружине, с тим да је Друштво дало у израду све напред поменуте књиге, као и чланске карте за чланове Подружина. Чим буду готове, објавиће се преко „Тежака“, као и цене.

Позивају се Подружине да требују потребан број књига, и чланских карата. Пошиљка ће се извршити поштом, на доплату, по стварној цени коштања.

8.-II.-1921. г. Београд.

За секретара, П.-председник:
Референт за Подружине **П. Т. Тодоровић.**
Стев. Д. Лукић.

Француска Народна Банка за пољопривредни кредит. — 19 Јануара прошле године држао се општи збор акционара Француске Народне Банке у Паризу. Из прегледа рачуна за 1919 год. види се да је та банка ставила у току те године за пољопривредни кредит суму од 37,075.181·75 франака.

Укупна сума новаца, коју је та банка ставила француској држави за пољопривредни кредит од како је донет закон о пољопривредном кредиту 1897 год. износи 239 милиона поред предујма од 40 милиона франака, која се последња сума требала вратити у 1920 год., али која је обновљена законом од 20 децембра 1918.

Леп пример подражавања нашој Народној Банци!

Живинарска изложба у Паризу. — У Паризу је организовано отварање 43. живинарске изложбе, од стране *Централног Француског Друштва*, у коме су главни представници: *Удружење Француских живинара* и *Француско живинарско друштво.*

Изложба ће трајати од 3. до 8. фебруара о. г. у палатама Јелисејских поља. Изложена грла на овој изложби биће награђена многобројним наградама: председника Републике, субвенцијама Министарства Пољопривреде и медаљама Централног Француског живинарског Друштва.

Управа Централног Друштва организовала је посао око примања, исхране, неге и експедиције изложене живине, која се буде слала на изложбу.

Ангажовање места у павиљону, за излагаче, отворено је до 23. Јануара. За сва обавештења обраћати се само централи 34. Rue de Lille 34. у Паризу (7e).

ЗАПИСНИК

3. Седнице Управног Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, одржане 15. Јануара 1921 године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни: Подпредседник Паја Т. Тодоровић; чланови: Благоје Д. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Др. Велимир Стојковић, Љуба Р. Јовановић, Ваља Т. Радовановић, Милан Јовановић и Стеван Д. Лукић.

Као гост био присутан Миша Спасојевић, редовни члан Друштва.

Председавао Подпредседник Паја Т. Тодоровић
Бележио секретар Илија Кремић.

I.

Секретар прочита записник од 3. јануара тек. год. Одбор прими записник.

II.

Секретар прочита записник седнице од 5. јануара.
Одбор га прими по претходној малој исправци.

III.

Поведе се реч о пројекту Друштвенога буџета за 1921. год.
С погледом на то, да чланови Одбора треба претходно да проуче пројект. Одбор, реши: да се исти преснише на писаћој машини у десет примерака, па сваком Одборнику пошаље по један ради проучавања.

IV.

Секретар саопштава да су рецензенти за дело г. Милана Ђурића из „Науке о Пољопривредном газдовању" г. г. Драгиша Лапчевић и Вића Т. Радовановић, дали своје мишљење да се додатак пом. књизи може штампати. Одбор прими знању.

V.

Секретар саопштава одговор Пословнице Господарског Вијећа из Сплита о ступању у савез са Друштвом ради заједничкога рада на унапређењу пољске привреде. Одбор реши:
Упутити овај захтев Одбору изабраном да изради погодбе за Савез са Кметијском Дружбом у Љубљани.

VI.

Поведе се реч о исправци коју би требало упутити уреднику, „Београдског Дневника" поводом написа: „Скандал у Пољопривредном Друштву" и т. д. Секретар прочита исправку.
После мале допуне, Одбор је усвоји с тим, да је Друштво пошаље преко варошког суда, да је уредништо „Б. Дневника" штампа. Ако је уредништво не хтедне штампати, нека се штампа у „Тежаку" као његов додатак.

VII.

Секретар чита предлог г. Милана Јованића члана Управ. Одбора о томе, како би Друштво ваљало да поради преко Министарства Војног, да се при управи Војно Техн. Завода оснују радионице, а тако и код појединих команди, у које би се првенствено упућивали синови имућних земљорадника, да изуче оправљати поједине пољопривредне машине и моторе, јер од тога народ много трпи. Одбор реши: упутити овај реферат пољопривредним секцијама: Ратарској и Техничкој да га проуче и поднесу Друштву извештај.

VIII.

Поведе се реч о томе: како и на који начин да се набављена лоза распрода.
После дужега дебатовања, Одбор реши:
Да г. г. Бошко Ж. Бошковић и Драгутин Спремић, редовни чланови Друштва направе распоред лозе онако, како се он гради по лозним расадницима, држећи се пријава које су Друштву упућене.

IX.

Секретар саопштава, да се поједина лица обраћају с молбом, да им Друштво набави воћних садница ма са које стране, јер не знаду, где да их нађу и коме да се обрате. Подпредседник најави:
Ускоро ће Министарство Пољопривреде и Вода изаслати свога изасланика да набави за државни рачун како младице тако и калемљених садница, па се том приликом може набавити и то што поједина лица траже. Одбор прими знању.

ПОВЕРЕНИЦИМА

И СВИМА ЧЛАНОВИМА УДРУЖЕЊА ДРЖАВНИХ ЕКОНОМА ПОЉОПРИВ. ЧИНОВНИКА И СЛУЖБЕНИКА.

Мали је одзив са улозима чланова удружења за о. г. Стари чланови плаћају годишњи улог уједанпут 24 динара, а нови 6 динара више на име уписнине. Водите рачуна о обавези коју имате према удружењу.

ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИМ ПОДРУЖИНАМА.

Друштвени магацин сада је снабдевен ниже означеним справама, семеном, и материјалом, и продаје по овој цени:

Саков плуг № 7 DMN, са резервним раоником, дин.		405·—
„ „ № 6 DMN, „ „ „ „		395·—
Раоници за Саков плуг № 8, 7, и 6		15·—
Табан, и плаз, за Саков плуг,	комад по „	10·—
Шрафова разних за Саков плуг. „ „	„	2·—
Кључева простих „ „ „ „ „	„	2·—
Дрљача Сакова — њивска — № II. „	„	376·—
„ „ „ № IV. и „	„	314·—
Сејалице врстачне за жито — половне — „	„	750·—
Маказе за воће и лозу, комад по	„	16. и 20·—
Тестерице „ „ „ „ „ „	„	14·—
Берило „ „ „ „	„	12·—
Плави камен са 99% с. б, килограм	„	7·—
Рафија најбоља „	„	7·—
Семе сточне репе „	„	10·—
„ салате „	„	35·—
„ першуна „	„	30·—
„ шаргарепе „	„	70·—
„ кисељака „	„	20·—
„ патлиџана црвених „	„	70·—
„ краставаца „	„	30·—
„ грашка „	„	4·—
Сечке за репу	комад по „	100·—
Сечке за сено и сламу „ „	„	600·—
Маказе за живу ограду „ „	„	30·—

Ове цене важе само за чланове Пољопривредног Друштва и његових Подружина. За нечланове 10% скупље. Продаја франко магацин — Београд. Најбоље је прикупити већу количину потреба и од јаданпут поручити преко своје подружине.

На путу је и за који дан биће у магацину друга партија прскалица „Верморел," сви резервни делови за прскалице, семе детелине луцерке, и калемарски ножеви.

Када ова роба стигне објавиће се преко „Тежака."

Семе јаре пшенице.

Пољопривредно Друштво има на продају мању количину семена јаре пшенице (за сада око 3000 кгр.) и продаје га у свом магацину 100 кгр. по 295 динара. Семе је одличног квалитета и набављено у Бачкој. Поруџбине слати што пре.

Тријери.

Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № I и динара 1190
ТРИЈЕР № I „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

ПЛАВИ КАМЕН И РАФИЈА

Пољопривредно Друштво има у свом магацину довољне количине плавог камена и рафије, обоје најбољег квалитета. Цена је по килограму и за рафију и плави камен 7 динара, која важи за чланове Друштва и његових Подружина.

Изашао је из штампе

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1921 ГОДИНУ

Цена 5 дин. комад.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се Срп. Пољопривредном Друштву У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште.

На основу најновијег решења од априла 1869 г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ.

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић. | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 7. БЕОГРАД, 20. ФЕБРУАРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ДРЖАВНИМ ЕКОНОМИМА И ВОЂАМА ДЕЧИЈИХ КЛУБОВА.

Дечији пољопривредни клубови су организовани код нас и данас има у њима око 1400 чланова мушке и женске деце.

Сада је дошло време да сви државни економи и воће настану да сваки члан у клубу самостално гаји који пролећни усев.

Окуражено тим лепим одзивом Друштво је већ унело у свој овогодишњи буџет потребну суму, те да још у овој години приреди ... ложбу производа, које ће сама деца — чланови — пр... вести.

Друштво хоће да учини смотру тих производа и да са њима покаже шта су у стању чланови дечијих пољопривредних клубова урадити и шта вреде те установе.

Потребно је да свих 1400 чланова узму учешћа са својим производима на ту изложбу, а они ће то моћи учинити ако сваки од њих овога пролећа буде гајио буди који пролећни усев.

Нека државни економи, нека воће дечијих клубова својски настану да сваки члан одгаји овог пролећа самостално који усев и да ниједан члан не изостане од учешћа на изложбу.

Награде за излагаче — чланове дечијих клубова — на изложби биће многобројне и врло корисне.

ВОЋАРСТВО У ЧЕХОСЛОВАЧКОЈ

Воћарство је у Чехословачкој врло развијено, а нарочито је врло напредна воћарска индустрија. Пошто смо и ми једна јака воћарска земља, неће бити од штете за наше читаоце да сазнају како је сада стање воћарства у Чешкој и које су воћарске индустрије тамо најпре заступљене.

Б. Жежула, чешки агроном, у једном чланку под горњим насловом објавио је један чланак у званичном билетену чехословачког Министарства Пољопривреде и ми тај чланак у целини саопштавамо нашим читаоцима.

Ур.

„Чехословачка је воћем једна од најбогатијих земаља. То се има благодарити њеној у опште повољној клими, која помаже гајење воћа готово у свима њеним областима изузевши планинских крајева. Воће са високим стаблом се гаји поглавито дуж путева, по пољима, у воћњацима и по баштама.

Гајење воћа датира у нашој земљи из најстаријих времена као што се то види из старих чешких споменика из 11 века. Будући потпомогнуто разним наредбама калуђера, аристократијом, царевима итд., гајење воћа у Чешкој стално је напредовало. Карло IV отац отаџбине и Рудолф II поглавито су били његови велики заштитници. Карло IV унео је и бургундску лозу у Мелник. У време Рудолфа II вештина калемљења била је у Чешкој на исто тако високом ступњу као и на страни. Од 30^ог^ годишњег рата воћарство је много пропатило, али после тога оно се лагано опорављало, нарочито благодарећи напорима Марије Терезије и Цара Јосифа II, који су објавили разне законе да би унапредили воћарство. У последње време воћарство се развија у таквим размерама да много обећава, тако да је у многим крајевима постало један од најважнијих грана пољопривредне производње.

Чешко воћарство произвело је више добрих варијетета, који имају већ свој добар глас у иностранству нарочито у Немачкој као: јабука Бордорф, Малиновка Холовуси, крушка Солани, Колома и др. Интересантно је да је црвена шпетинска јабука чешког порекла. Та је јабука донета у Шпетин преко чешких избеглица, који су били принуђени да напусте Чешку после битке на Белом Брду, и она је позната код нас под именом „Vejlimek".

Развиће воћарства било је олакшано живом производњом воћака у многобројним окружним (Моравска) среским, општинским, школским и приватним расадницима од којих су најважнији: *Ј. Весели* у Молиторову близу Курима, *Мазанек* у Судни близу Жичина, *Машек* у Турнову, *Фелбингер* у Жилошицу (Моравска).

За време светског рата расадници су, разуме се, много патили било што се воће нису никако ни садиле било што је уношење дивљака (подлога) било немогуће или што је извоз расадничких производа у иностранство био обустављен. Пре рата дивљаке су скоро у потпуности биле увожене из Немачке, Холандије и Француске.

Речени расадници налазе се поглавито у Чешкој и Моравској. Нема расадника који које величине у Словачкој, већ се тамо још виђају само остаци од општинских расадника. По старом угарском закону општине су биле дужне да оснивају воћне расаднике који су били под надзором учи-

тељa. За време рата ови општински расадници у Словачкој престали су да постоје јер нису, очигледно, могли имати никаквог успеха под управом учитеља, који нису били специјалисте.

Цени се да у Чехословачкој има 55 милиона воћака од којих су ⅘ на роду. Највише има коштичавог воћа (⅔), а нарочито цепача*), у Чешкој, и других шљива у Словачкој и Субкарпатској Русији. Моравска у том погледу држи средину између ових двеју земаља. Сматра се да цепача преставља половину свих воћака у Чехословачкој. После шљива има највише јабука, а мање крушака (поглавито у заклоњеним местима нпр. у Литомерису). После крушака долазе трешње. Трешње се гаје свуда, премда их у неким крајевима има у великој количини. У Чешкој се гаје трешње нарочито у пределима: Иванчису Знојли, Кијову, Фодонину, а у Словачкој у пределима Крупини, Сабинову, Новом Месту итд.

Кајсије се гаје у великој количини у јужној Моравској и у Словачкој (Братислава). Брескве се не гаје нигде у таквој размери да би се могле узети у рачун. Рибизле се много гаје у околини Брна, у Босоноху и Јундрову у старим виноградима и у околини Братиславе у правцу Девина.

Што се тиче броја дрвета у Чехословачкој Чешка долази на прво место. Она има око 30,000.000 дрвета. Најбогатији су воћем предели Лаба са суседним крајевима као Мелником, Литомерисом, Жичином и Каданом.

У Моравској има око 10,000000 воћака. Будући тереном окренута југу, клима је у њој топлија него у Чешкој нарочито у центру и на југу што олакшава у већој мери гајење воћа, које тражи топлију климу као кајсија. Ове воћке успевају нарочито у пределу Жидлоховицу, Ходонину, Стражњицу и др.

Најбогатије воћем области у Моравској налазе се на косама Карпата где је воћарство, а нарочито гајење шљива и јабука поред сточарства један од највећег извора пољопривредног богатства те области.

У Шлезији се цени број воћака на 2,000000. Будући окренута северу изложена је северним ветровима, те је и њена клима у опште сурова и мање подесна за воћарство.

У Словачкој има око 10,000000 воћака, а у Субкарпатској Русији око 3.000000. Словачка, која са Субкарпатском Русијом мери 62.000 км. (50.000+12.000) има у опште изузевши брдовитих предела доста повољну климу за гајење воћака. Воће тамо није као у Чешкој и много ће требати рада да се поправи.

Гајење шљива од највеће је важности у срезовима Тренчина и Хонта, гајење јабука у срезовима Текова и Хонта, гајење крушака у срезовима Хонта и Тренчина, гајење трешања у срезовима Братиславе Хонта и Нитре, гајење кајсија у срезовима Острихома и Братиславе.

Очигледно је да је гајење воћака у Словачкој већином разбацано по западној Словачкој, поглавито у срезу Хонта.

Најважнија воћка у Словачкој и Субкарпатској Русији је шљива која овде сачињава половину од укупног броја воћака.

Што се тиче производње воћа, по државној статистици берба воћа у 1918. год. у Чешкој цени се да је била 6.500000 товара, а у Моравској 930.000 товара. Података за Словачку нема. Приближно се може рећи да је укупна берба воћа у Чехословачкој била око 11.000000 товара. Из ових цифара се може видети да се сва берба воћа не може потрошити у Чехословачкој већ да се делом има извести а делом конзервисати.

*) Чешка цепача је ситнија од наше пожегаче и црвеније је боје, те се може сматрати као један њен варијетет (одлика)

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА

(Наставак)

И других трагова има, по којима би се могло судити да су властела и баштиници још по нешто са тога похода донели и одомаћили, на пример: некакве нарочите, врло поуздане псе, *хртове*, који су не само за лов, већ и за одбрану служили. Кад је Бановић Страхиња, којега народна песма обележава као сувременика кнез Лазарева и зета Југ-Богданова, пошао на Косово да потражи силан Влах-Алију, који му је дворе попалио, стару мајку коњма прегазио и љубу одвео, — па му се ни један од младих шурака није придружио да му се у невољи нађе, он се присећа свога *хрта:*

А кад виђе јутрос на невољи,
Ђе му нема главна пријатеља,
Паде на ум, па се досјетио
За његова хрта *Карамана*,
Кога воли него добра ђога,
Те привикну на бијела грла,
Остало је хрче у ахару;
Зачу гласа, хитро потрчало
Док у пољу пристиже ђогина,
Покрај ђога хрче поскакује,
А златан му литар позвекује,
Мило било, разговори с' бане.[1])

А *старишу дервишу*, на којега Бановић Страхиња наилази, *хрт* је познат — толика је он особеност:

Знаш ли, бане, не знали те јади!
Да сам саде на Голеч планини,
Да те видим у царевој војсци,
Познао бих тебе и ђогина,
И твојега хрта *Карамана*
Кога волиш, него добра ђога.[2])

Кад у хрвању између Бановић Страхиње и силан Влах-Алије прискаче љуба Страхињина у помоћ Турчину и крњатцима од мачева отпочиње ударати свога мужа, Бановић Страхиња се присећа свога *хрта:*

Викну бане на бијелога грла
Некакога хрта *Карамана*,
Што је хрче на лов научио.[3])

И хрт га управо спасава.

[1]) Вук, II, 262.
[2]) Вук, II, 264.
[3]) Вук, II, 275.

Пре светскога рата извозиле су се поглавито јабуке потом шљиве, крушке (нарочито летње крушке), и трешње и то већином у Немачку, Русију и Беч.

Воће је врло важан трговачки артикал. Најживља је воћарска трговина у пределу Литомерису и Ловосицу где се гаји 10% од свег воћа у Чешкој, затим у пределу Луни и Жатецу и у пределу Мелника и Прага са 9% од свег гајеног воћа у Чешкој.

Конзервисање воћа је узело за време рата невиђене размере, јер су воћне конзерве нашле изврсног потрошача у војсци на ратишту. Сада има у Чехословачкој 400 фабрика конзерви, које производе све врсте конзерви, нарочито мармеладе. У 1919. год. чешке су фабрике израдиле 1500 вагона мармеладе, за које је употребљено око 750 вагона шећера.

Осим конзерви воћа за трговину, прерађује се воће и за домаће потребе; нарочито се шљиве искоришћују за фабрикацију мармеладе или се суше у специјалним сушницама, које се налазе по селима. Шљиве се дестилишу за производњу ракије, нарочито у Моравској а поглавито у Словачкој и Субкарпатској Русији. Може се рећи да се у овим двема последњим земљама шљиве једино искоришћују за производњу ракије. По мађарској статистици било је у 190[illegible] у Угарској 69.000 казаница за производњу шљивовице, од којих су 62.000 припадале сељацима а 7.600 индустријалцима. Пољопривредне фабрике произвеле су 100.000 хектолитара а индустриске фабрике 260.000 хектолитара, или укупно 360.000 хектолитара алкохола (или 720.000 хектолитара шљивовице од 50° јачине). Ако претпоставимо да у тој цифри Словачка и Субкарпатска Русија учествују са 1/6, онда цифра шљивовице, коју су те две земље произвеле износи 120.000 хектолитара.

Разуме се да је потрошња шљивовице услед те велике фабрикације знатна. Да би се ограничила потрошња шљивовице по најновијем закону допуштена је фабрикација шљивовице у Словачкој и Субкарпатској Русији само држави, општинама, и кооперативним пољопривредним друштвима."

В.

ИЗ РАТАРСТВА.

Гајење сезама.

(Свршетак).

Како је при крају вегетативног периода биљка покривена махунама у разним степенима зрелости, то ишчупана или покошена (односно пожњевена) стабла треба везивати у снопове и остављати на сунцу док сва стабла и махуне не поцрне. Тада све махуне, у којима се развило семе, дозревају.

Треба имати у виду, да се сезамово семе држи у махунама врло слабо и лако испада. Зато, ако се сувише дуго чека са жетвом или се ради несмотрено, знатна количина семена ће се изгубити и принос смањити. Зато се, обично, брању сезама приступа онда, кад већи део махуна већ узри, не чекајући да се и оне у врховима развијају. Са тога разлога, извесно, у јужној Србији жетва сазама траје читава два месеца: од 20 јула до 20 септембра, с применом, на многим местима, система подбирања.

Кад почупана или пожњевена стабла и махуне довољно узру, одвајање зрна се врши млаћењем моткама. Махуне се, при пуној сухости, лако распрскавају под најмањим ударом мотке. Сабрано се семе одваја од честица стабла, лишћа и махуна, и сместа се може употребити за цеђење уља или изнети на продају.

Стабла сезамова су добро гориво, дају много жара, али такође дају и много пепела. Стога сезам доста јако црпе земљу, извлачећи из ње најважније храњиве састојке;

Несумњиво су властела и баштиници који су били у оном походу, у *Караманији*, при повратку отуд пренели и неки нарочити сој хртова и ове лепе крушке, па и једно и друго назвали пределним именом.

Али је, осем имена хртовима и крушци, од тога похода остао у нас још један траг, који је, из говорнога језика српског, доспео чак и у *Српски Рјечник* Вука Караџића. То је:

Караманлија, m. Турчин закона Хришћанскога.

При крају XIV века у М. Азији се развио један у основи комунистички покрет, коме је био на челу један Турчин, што је упуства добијао од једног врло великог и зналачког проповедника из једног тамошњег хришћанског манастира. Покрет је био не само интернационалан, већ и интерконфесионалан, он је прибрајао не само све нације (Турке, Грке, Јевреје и т. д.) већ и све вере (мухамеданце, хришћане и мојсијевце). Тај је покрет, који је указивао да се недузи друштвени могу лечити *солидарношћу* свих нација и вера, извесно учинио да се и међу караманима тако силно не шири мухамеданство (и ако је оно иначе онда било у напону своје снаге), већ и да многи Турци остану хришћани. Тај су факт могли запазити властела и баштиници српски, кад их је кнез Лазар слао у Караманију да, за рачун Султана Мурата, противу *карамана* војују; па су они, извесно, први и донели и у нашим крајевима распрострли сазнање о Турцима закона хришћанског, које је, после, појачано још више, кад су побеђени Карамани довођени да војују на Балканском Полуострву.

Све ове околности доста очигледно показују да су Срби војујући по *Караманији* донели овамо и размножили крушку *караманку*; као што су они пренели и сој хртова *карамана* и распрострли сазнање о *караманлијама* — Турцима закона хришћанског, још много пре него су се и они уз мусломане појавили на бојиштима јевропским.

„С јаблан' дрва јаблански јабука."

Прелиставајући наше старине ради трагања за воћкама и воћарством и спомажући се при том народним умотворинама, зауставих се на овим карактеристичним стиховима из народне песме:

Ја ћу теби понуде донети:
С мора смокве, из Мостара грожђе,
С јаблан' дрва јаблански јабука.

Загледао сам сместа у Вуков *Рјечник*, али се ту нисам много спомогао; код Вука је: *јаблански*, von Pappel.

(Наставиће се.)

зато ушек иза сезама треба сејати друге усеве. У јужној Србији се иза сезама сеје пшеница, потом јечам, затим раж; иза ражи се земља гноји, па се опет сезам сеје.

Семе сезамово, као што је већ речено, садржи превасходни квалитет уља у великој количини. Апсолутна садржина уља достиже до 60%, али корисна садржина, т. ј. таква, која може бити исцеђена пресовањем, не прелази више од 48—50%. Садржина уља се креће у зависности од земље и плодореда.

При правилно извођеној производњи уља из сезамова семена се добија: уља прве врсте 50%, уља асталског 10% уља обичног квалитета 10% тропа (колача) 48% и на растур иде 2%. Уље вишега квалитета и асталско добија се при пресовању хладним начином, а треће пресоване се већ мора изводити при високој температури. Остала количина уља остаје у тропу (мекињама, колачима). Троп садржи велику количину беланчевине и, у опште, азотних састојака и толико хранљивих, да могу служити не само за сточну крму, већ и за храну људску — у Индији троп служи као један од стварних продуката исхране сиромашног дела становништва. Обично је у њему до 6% азота и свега 11% воде.

На тај начин се цела биљка искоришћује, с изузетком 2—3%, колико иде на растур.

Сезамово уље више врсте, добивено хладним путем, као и асталско, више је житко него ли густо, жутога изгледа и пријатнога мириса. При мразу 3° уље се мало згушњава и постаје непровирачно. Може се дуго да држи, и само у изузетним случајевима се мало ужеже. Специфична му је тежина 0,919. Укус му је врло пријатан, и при готовљењу јела на сезамову уљу тешко га је разликовати од крављега путера. Укуса је чак у неколико сладуњавог. Од свих биљних уља ово је најбоље за готовљење јела и за конзерве и незаменљиво за постан сто.

Уље од прве две категорије се употребљава и за справљање парфимерија и у оним гранама техничке производње, у којима је потребно врло фино, највишег квалитета, биљно уље.

Уље, добивено путем загрејавања, иде за производњу сапуна бољег квалитета, воглавито тоалетног, и за гориво.

Али се на томе не ограничава искоришћавање сезамовог семена, које има такође и следеће употребе. У првом реду, из њега се приправљава свима добро позната грчка алва: сезамово семе се меси заједно са шећером, пошто му се претходно скине љуска. У закавкаском крају и у Туркестану тако исто праве алву, али не скидајући љуску, која, по мишљењу месних потрошача, даје особито пријатан мирис тој широко распрострањеној народној посластици.

На истоку из сезамова семена праве особиту белу маст, коју тамошњи кожари употребљавају за одржавање свежине и лепоте коже. За тај циљ служи такође и сезамово уље. У јужној Азији сезамово семе погревају, мешају с брашном и употребљавају за готовљење различитих јела. Најзад, у јужној Јевропи, Средњој Азији и другим земљама ближега истока сезамовим семеном се посипају неке врсте хлеба.

Напослетку, ради пуне карактеристике ове биљке, да додамо: да цвет сезамов пружа пчелама изврстан нектар; цвет сезамов има следећу интересну особеност: у току дана он не образује нектар, већ у току ноћи; у почетку ноћи, с наступањем захлађивања, нектар се тек отвочиње образовати, највеће развиће достиже у зору и најобилније се појављује пред излазак сунца. Зато пчеле лете на сезам између 4 и 5 сати изјутра, кад је у ваздуху највећа свежина и кад у њему има највише влаге. Особито се јако образује нектар после заливања (потапања, затапања, орошавања).

После тих општих напомена да видимо како се гаји сезам у две покрајине у којима се њему обраћа највећа пажња.

У Средњој Азији се он сеје крајем маја или почетком јуна, обично као *други* усев после пожњевене пшенице или јечма. После жетве жита орошена се њива узоре домаћим, врло простим, плугом у дубину 12—14 сантиметара, при чему се пази да површина, колико је могуће више, буде разривена.

После тога се на сваки хектар засеје не више од 5 кгр. семена. Код толике количине семена сваки струк добије просечно око 45 сантиметара простора. Сејање се врши омашке, а не у редове. Код поменутог растојања између струкова, сваки струк израсте 1—1,23 мет. висине. Кад знатан број махуна сазре, стабла се чупају из земље, везују у омање снопове и трпају у омање гомиле. То изазива врење, праћено знатном топлотом, да се кроз недељу дана над гомилама примећује подизање паре. Тада се гомиле растурају и снопови разређују на сунцу, док се не просуше. Зато треба око два дана. Тада се махуне распрскавају, снопови се окрену доле, тресу или лако ударају палицом, и семе из махуна испада. Кад се семе збере, оно се пропушта кроз решето ради очишћења од примеса.

Заливање (затапање, орошавање) се врши, колико је могуће, обилније, т. ј. најмање два пута у месецу, одмах чим се покажу први листови и до појаве цветова на гранама. При обилном, у своје време вршеном, заливању биљка се разрасте у велики џбун, што, разуме се, утиче на повећање рода.

Татари у источном Закавказу сеју сезам обично идуће године иза пшенице или јечма, а иза сезама опет пшеницу или јечам, и тако наизменце. Сетва се врши крајем априла.

За сезам је важно, да се он може гајити и на врло малим површинама (1/4—1/2 хектара), те и најсиромашнији тежак може засејавати сезам на свом оскудном поседу, како би најбрже и најпробитачније искористио своју земљу и пласирао свој труд.

О ГОСПОДАРСКО-ПРОСВЕТНОМ РАДУ
У НАРОДУ.

(Свршетак)

Пољопривредни курсеви — зимске господарске школе нису никаква новина и они се негде с мање негде с више успеха употребљују већ од дуже времена н. пр. у Хрватској. То су систематски одржана предавања из појединих грана (го-

сподарства, пољопривреде) тако, да се цео предмет прење. Могу бити проширена предавањима лекара (из хигијене), правнички образованог лица и др. Одржавају се у зимско доба. Добро је, да побуда за одржање ових школа дође из народа, јер тада тек може да буде доброг успеха.

Теоријски добра ова ствар може да се покаже друкчијом у пракси. Најмеродавније за успех ових курсева су у првом реду предавачи, који су у главном економи. Они морају бити добро верзирани — теоријски и практично — у пољопривреди; морају на популаран и лако разумљив начин да предају. А ово све није лако; може н. пр. неко да буде добар економ, али не у исто доба и добар предавач (педагог). Оваква предавања су један деликатан посао, јер и најмања омашка предавача може да учини успех илузорним. Мени је н. пр. познат један случај, где је предавач — говорећи о стрнинама — уствари, да пшеница пре класа од ражи, што је било доста, да му сељаци нису ни друго веровали и други пут — нису дошли на предавање. Види се дакле, да се за овај посао морају ангажовати старији, вешти и искуснији људи, а нипошто истом апсолвирани економи, као што је н. пр. прошле зиме учињено у Хрватској. Ово је из основа погрешно и може једну добру ствар да упропасти. А штета овде настаје не само у економском него уопште и социјалном погледу, јер се ствара јаз и неповерење између интелигенције и сељака односно државне власти, коју ови економи-предавачи представљају и сељака. Зле пак последице овога за свакога су јасне и не треба их посебно истицати.

Настаје питање хоће ли од самог предавања ма како ово било добро имати сељаци особите користи? Чињеница, коју у животу врло често запажамо, да се и интелигентни људи, који су толике школе прошли, у практичном реалном животу тешко сналазе, биће у овом случају још потенцирана. Мало ће сељака и покушати, а камо ли употребити у пракси оно, што су чули на предавању; то ће учинити само неколи најспособнији и најодважнији — и то врло мали број. Праву и подпуну вредност мислим да имаду оваква предавања код нас у следећем случају: Економ-предавач ваља да нађе међу слушачима неколико њих или бар једнога интелигентнијег и напреднијег, који ствар добро разуме. Код оваког сељака ће било трошком његовим било трошком државе провести опите. Надаље, упознавши његово имање, начин господарења и све факторе, који на газдовање утичу, упутиће сељака на начин господарења, који најбоље одговара приликама краја и принципима господарско-управне науке. Разуме се, да је за овакав рад потребан дужи контакт са сељаком, али не треба нипошто жалити труда ни средстава, да се добију добри резултати. Треба нарочито истаћи, да ће овај рад моћи да проведе онај, који се уз добру теоретску спрему у пракси добро разуме и који добро позна организацију и управу малих — сељачких — поседа. Ови пак сељаци са узорно уређеним и обрађиваним имањима биће пионири, помоћу којих и преко којих ће се у народ најлакше моћи да рашири рационално газдовање. Један добар пример проведен овако у пракси вреди више него десетине предавања. Један н. пр. успео опит са вештачким ђубретом проведен добро у пракси и кад то сељаци све добро виде, вреди више од не знам колико само усменог уверавања. Дакле, уопште узето, зимске господарске школе могу много да учине, а нарочиту важност добивају код нас онда, кад се одрже у вези споменутих опита у пракси и по више пута у једном месту (селу).

Нарочиту улогу у ширењу господарског знања и у подизању пољопривреде има да врше *државна пољопривредна угледна добра*. — Ја мислим, да су код нас потребна два типа таких добара, и то:

1. Добра, која ће својом величином да одговарају средњем сељачком имању у крајевима, где су основана и

2. Већа пољопривредна добра.

Добра, која ће својом величином да одговарају сељачком поседу има да буду на што више места наше домовине основана и уређена. Земље се за то код нас може увек да нађе; може нам у томе да помогне аграрна реформа, а сем тога за тај циљ се може употребити државна, општинска и безвласничка земља. Оваких добара треба да буде по више у сваком подручју наше земље која се разликују по својим специјалним географским, климатским, саобраћајним и економским приликама. Задаћа тих добара је врло важна, а нарочито у приликама, у каквим се наша пољопривреда налази за сад. Она ће бити тип, по коме има да буду у главном уређена и вођена околишна сељачка имања и економи, који ће на њима деловати, ширење преко њих и помоћу њих господарско знање и рационалан рад у народу. На њима ће се упознати земљиште тога краја, проваћаће се опити (покуси) са вештачким гнојивима, плодоредом (опходњом), начином господарења, појединим културама и т. д. и за ово све се не сме жалити труда ни трошкова. Ова ће дакле добра бити у правом смислу *школа за економе*. Нарочиту важност треба полагати на то, да на оним добрима делују особито вешти и искусни економи. Ови ће, упознавши добро на споменути начин прилике краја и потребе земљишта, имати задаћу да своје опите пренашају на сељачки посед. То, држим, не ће тешко ићи, јер ће сељак видети, како је све добро на државном добру, а поред тога ће се у селу наћи људи, који су већ свршили коју пољопривредну школу и уопште напреднијих и свеснијих људи. Нарочито напоминьем, да се са опитима не сме почети пре, него је то већ искушано и пре него знамо, да је успех опита осигуран; ово је врло важно, јер иначе настаје

неповерење сељака, ради чега би ова добра ствар имала неизмерну штету и циљ се не би постигао.

Дужност економа-управитеља добра биће надаље, да — сем опита у пракси и добивши својим радом поверење сељака — оснива узорна сељачка добра, о којима је већ била реч код зимских господарских школа (курсева). Нема сумње, да ће узорна сељачка имања имати силан утисак на околину и ја мислим, да нећу погрешити, ако утврдим, да ће она бити права и најбоља *школа за сељаке*. Не ваља наиме сметнути с ума, да ће сељак сељаку и комшији најпре и најболе веровати, и да ће од њега најлакше примити добре ствари.

Други тип (већих) пољопривредних угледних добара послужиће у једном делу истој сврси као и прва и надомештаће их — у колико то могу — тамо, где нема малих угледних економија. Главну пак улогу вршиће ова за одржање добрих ергела, пепиниjера говеда, свиња, за продукцију и умножавање добрих сорти семења, код гајења специјалних култура (н. пр. пиринча, шећерне репе, мака и т.д.*)

Сем тога велике државне економије могу да се оснују и тамо, где има пусте земље или где обрада земљишта по својој природи захтева нарочити рад и пажњу. У Македонији н. пр. има доста пусте земље, која заправо не служи ни чему; у Лици н. пр. има на десетине хиљада ха земље обасле вриштином (Calluna vulgaris) која се нарочитим радом може искоренити и земља учинити повољном за поједине културне биљке. Кад се овакве земље култивишу, онда се прама потреби могу да уступе сиромашним земљорадницима у сврху колонизације.

За управнике пољопривредних угледних добара ваља поставити наше *најспособније и у сваком погледу најбоље економе*. Они има да делују не само међу широким земљорадничким слојевима, него да буду и практични учитељи младим апсолвираним економима, који овај рад морају добро да упознају. Особито је пак важно, да се апсолвирани економи упознају са радом на малим угледним економијама, како би са што више успеха могли да раде међу нашим сељачким слојевима.

Рат је код нас много упропастио и интезиван рад на обнови и подизању наше народне привреде уопште, а пољопривреде напосе јесте преко потребан и један од најважнијих данашњих задатака. И горњи редови има да послуже овоме. **Ђ. П.**

* Ко хоће више да чује о овом типу добара, нека прочита чланак Дра. Људенита Прохаске: Поседовна реформа (Велепоседи као узорна имања) у Југосл. Обзору-Њиви број 9 од 1920.

БЕЛЕШКЕ

Кромпир. — У нас се и као јари усев кромпир мало гаји; једним делом и са разлога што је сасвим позно отпочела његова раширеност у нашим крајевима. За Мачване из доба наших устанака (у почетку XIX века) њихов савременик вели да се „не познају посве добро с кромпиром:“[1]) а кнез Милош је 1836 год. морао издавати наредбе да се кромпир засејава.[2]) У врањској Пчињи су тек од недавна „почели садити *крштолу*, коју данас готово сви саде, јер на овамошњој брдској земљи много роди.“[3])

Мора се, међутим, настојавати да се што више кромпира засејава и за људску и за сточну храну и за потребе индустрије. Што се тиче озимога кромпира — њега је могуће гајити у јужним крајевима Србије, у којима нема мразева: тамо се он може производити у великим количинама да би потрошачи северњих крајева имали *млоде кромпире* још у фебруару, марту и априлу.

У северњим крајевима би се рани кромпири могли добијати помоћу топлих леја. Још је, такође, важно да се *млади* кромпири могу добијати и у саму јесен: пре неколике године су у Хрватској, у Св. Недељи и у Туропољу, у половини августа сејали кромпир, који је до краја октобра напредно родио и стасао.[4]) Тако се северни наши крајеви могу довијати да, у главном, три пут сеју и гаје кромпир: у топлим лејама, у априлу и у августу. Не треба заборавити да у северним, а по готову и висинским, крајевима знатно боље успева првени кромпир; још пре више од 30 година (*Тежак*, 1888, стр. 248 у допису из београдског Посавља) констатовао је да је „кромпир црвени доста добар, жути сасвим лош“, да је црвени кромпир у Старом Влаху изврстан и да је у околини Фоче *рушњак* (црвени кромпир), који је танак и дугачак, врло омиљен, ма да је *бијели* врло крупан.

ПРАВИЛНИК

По коме ће се вршити снабдевање Пољопривредних Подружина саравана и осталим материјалом из магацина Српског Пољопривредног Друштва и о продаји тог материјала преко Подружина, донет на седници Управног Одбора од 14. августа 1920. године.

Чл. 1. Пољопривредне Подружине имају првенствено право снабдевања целокупним материјалом, који Друштво у својим магацинима буде имало.

Тога ради оне ће повремено бити извештаване о врсти, броју и цени материјала који се у магацину налази.

Чл. 2. У циљу свођења транспортних трошкова од Београда до места Подружине на што мању меру, саветује се: да Подружина од једном повуче онај број справа за све своје чланове, који је потребан за једну сезону. Тога ради оне ће обавестити своје чланове шта се, и по којој цени може купити у Друштву; позвати их да се пријаве ако им што треба, и да плате вредност поручених материјала. Из пријава својих чланова, Подружина ће направити једно требовање за све што тражи, и послати га Друштву.

У најкраћем времену и телеграфски Подружина ће бити позвана да материјал прими, пошто га плати.

[1]) Сима Милутиновић: *Историја Србије*, стр. 347.
[2]) В. Карић: *Србија*.
[3]) Николић: *Врањска Пчиња*.
[4]) Jutarnji List, 17 VIII 1917.

Требовање се може послати по једном изасланику, који ће материјал примити, платити и спровести.

Чл. 3. Транспортни трошкови од магацина Друштвеног до места Подружине, падају на терет Подружине. Са тим трошком оптеретиће се продајна вредност оног што се набави.

Чл. 4. Нечланови Подружине плаћају справе и материјал са 10% скупље, од цене која важи за чланове. Али, првенствено право снабдевања имају чланови Подружина.

Чл. 5. Подружине, које из буди којих разлога нису у стању да плате при поруџбини целокупну вредност порученог материјала могу добити почек од 9 месеци за половину вредности материјала који поруче; а другу половину плаћају одмах при куповини.

У овом случају Подружина даје писмену обавезу на суму коју дугује, по којој су сви чланови Управног и Надзорног Одбора солидарно обавезни за дуг, који имају да измире у року за девет месеци од дана пријема робе а са тромесечним обрачуном. Ова се обавеза потврђује надлежним судом, и предаје друштву једновремено кад се материјал прими.

Одлука о давању справа на почек, у смислу предњег, доносиће увек Управни Одбор за сваки случај особено.

Чл. 6. Пољопривредне Подружине које су удаљеније од Београда, тако да би набавка справа из Београда до места Подружине изискивала велике транспортне трошкове, могу у место справа, добити позајмицу у готовом новцу па да саме изврше набавке потребног им материјала. У овом случају Друштву се подноси требовање справа и материјала са назначењем његове вредности, и изношењем укупне суме позајмице.

Управни Одбор, када ове податке добије, решиће колику ће позајмицу дати Подружини и позвати је да донесе уредну обавезу од чланова Управног и Надзорног Одбора Подружине, да за примљену позајмицу солидарно одговарају, и да ће је Друштву вратити у року за девет месеци са тромесечним обрачунавањем. И ова обавеза мора бити код надлежних власти потврђена.

Ситније справе које се могу поштом слати, могу све Подружине куповати непосредно из Друштвеног магацина.

Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва, Бр. 3295, 26. августа 1920. год. у Београду.

ГЛАСНИК

РЕДОВНИМ ЧЛАНОВИМА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА. — Годишњи збор Срп. Пољ. Друштва на дан I. фебруара о. г. изменио је чл. II. друштвених правила и решио је: да сви редовни чланови плаћају за „Тежак“, као и остала публика. Претплата је за ову годину 20 динара и она се уједанпут за целу годину полаже.

Ко од редовних чланова жели и даље лист примати, нека пошаље претплату за целу годину, иначе им се лист неће више слати.

14. фабруара 1921. г
У Београду.

За
Српско Пољ. Друштво
Уредништво „Тежака“.

Нова Управа Српског Пољопривредног Друштва. — На Главном Збору Српског Пољопривредног Друштва изабран је нови председник и стара је управа обновљена са пет нових, на место пет старих чланова који су по правилима имали коцком иступити.

Тако је садања нова Управа Српског Пољопривредног Друштва овако састављена:

Председник: Љуба Новаковић пређ. Министар Народне Привреде.

Чланови Управе: *(стари чланови):* г.г. Благоје Д. Тодоровић, Д-р Велимир Н. Стојковић, Милан Јованић, Вића Радовановић, Алекса Љ. Поповић. *(Нови изабрани чланови):* Александар Јовановић, Милутин Стојановић, Радомир Нешић, Љуба Јовановић и Бошко Бошковић.

Нови почасни и редовни чланови Српског Пољопривредног Друштва. — На главном збору Срп. Пољ. Друштва одржаном 12. феб. о. г. изабрани су: а) *за почасне чланове:* г. г. Равас директор Пољ. Школе у Монпелију и Рихтер имаоц свога лозног расадника; *за редовне чланове:* Богосав Ивковић економ из Кораћице, Крста Вучићевић економ; из Остре Војин Ћирковић трговац из Пирота и председник Пирот. Окр. Подружине и Стојан Илић благајник исте Подружине, Недељко Дивац проф. из Београда, Илија Плаветић, Петар Алчевић, први из Скопља, а други из Велеса, оба модерна пчелара, Крста Стрезовић из Ресна председник општине и угледан економ, Александар Оцевић школов. економ и имаоц воћног расадника још пре ратова а и данас га одржава, Ахмед Халидовић пчелар и воћар из Охрида, Коста Бугарски економ, Гедеон Дунђерски из Новога Сада, Иван Ћаја проф. Универзитета из Београда, Јован Живадиновић бив. ср. економ а сада писар Минист. Пољопр. и Вода, Јован Вујић економ из Сенте, Мита Клицин основач Пољопр. Друштва за Војводину, Светислав Малдина ср. економ Врање, Светислав Петровић руковаоц држ. лоз. расад. Кавадар, Михаило Видановић ср. економ Бела Паланка, Михаил Капетановић држ. економ, Живојин Мишић [illegible] економ у Неготину, Крсман Ерац држ. економ ср. Колубарског, Светислав Огњановић ср. економ у Трстенику, Момчило Ристић ср. економ у Параћину, Стеван Дрњаковић ср. економ у Кривој Паланци, Ђорђе Живковић ср. економ у Вучитрну, Богдан Јањић ср. економ у Галичнику, Антоније Антонијевић економ-рачуновођа у Шапцу, Спасоје Пешић економ-рачуновођа у Топчидеру, Милутин Јаковљевић писар инспектората у Скопљу, Милош Штибнер инспектор Минист. Пољоприв, Јаков Жнидарић пољ. стручњак покрајинске владе у Љубљани, Богољуб Милошевић шеф статистике у Министар. Пољопривреде, Љубомир Стјепановић пољ. надсавјетник у Сарајеву, Петар Вујовић секретар пољ. инспектората на Цетињу, Васа Муачевић агроном у Осјеку, Стјепан Јурић управник Господарског Друштва у Осјеку, Стеван Михалчић прота у Кишфалуби у Барањи, Радослав Марковић прота у Инђији (Срем), Јанко Вукотић проф. Ратарске школе у Шапцу, Милан Турковић индустријалац и председник Хрватског Шумарског Друштва из Загреба, Д-р Ђуро Ненадић професор Универзитета из Загреба, Јован Метлаш Начелник Главне Шумске Дирекције из Београда, Михаило Љуштина инспектор, Васа Радоњић шумарски саветник из Беле Цркве, Јосиф Ленорчић, председник шу-

марског Друштва у Словеначкој, Божа Стаменковић окруж. шумар из Пирота, Милош Нешковић окруж. шумар из Крагујевца, Алекса Јовановић директ. гимн. из Скопља, Војислав Милојевић артиљ. пуковник из Скопља, Стеван Милошевић учитељ у Балвану, Неша Поповић економ из Скопља, Спира Х. Ристић бив. председник Општине Скопске, Никола Савић држ. економ среза Жегњиговског, Сима Пацић Држ. економ среза Прешевског, Ђорђе Јовановић економ из Скопља, Анђелко Јовановић ђакон из Велеса, Светислав Миловановић економ среза Скопског, Драгољуб Поповић економ среза Велешког, Ибраим Хаџи Мехметовић трг. из Митровице, Риста Иратијевић трг. из Митровице, Д-р Гаврило Дожић Митрополит Цетињски, Варнава Митрополит Скопски, Коста Љешевић трг. из Пећи, Ћазим Бег Мехмед Беговић економ из Пећи, Недељко Симоновић наставник из Пећи, Александар Шишковић учитељ из Пећи, Величко Іованоаић учитељ из Пећи, Јован Анђелковић кафеџија из Пећи, Андреја Андрејевић економ из Сибовца ср. Лабски, Стојан Поповић из Г. Битине ср. Неродимски, Трајко Ковачевић свешт. из Гиљана, Алекса Поповић учитељ из Неродимља, Сава Недељковић економ из Приштине, Апостол Поповић свешт. из Приштине, Васа Алексић адвокат из Приштине.

Ново изабраним члановима честитамо избор са жељом да корисно и предано послуже циљевима Српског Пољопривредног Друштва.

Увоз пшенице у Велику Британију ослобођен од контроле. — Наша трговачка агенција у Лондону јавља: „Министарство Трговине (Board of Trade) Велике Британије званично је објавило, да је увоз пшенице из страних земаља ослобођен од сваке даље државне контроле.

У исто време јављено је да су и произвођачи пшенице у Великој Британији ослобођени од сваких даљих ограничења (рестрикција) у покретању цена пшенице и да исти могу продавати по цени коју могу најбољу постићи.“

ЗАПИСНИК.

4. Седнице Управнога Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држате 18. Јануара 1921 године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни г. г. Подпредседник Паја Т. Тодоровић; чланови: Благоје Д. Тодоровић Др. Велимир Стојковић, Вића Т. Радовановић, Стеван Д. Лукић.

Председавао подпредседник Паја Т. Тодоровић

Бележио секретар И. Кремић.

I.

Секретар прочита записник прошле седнице. Одбор усвоји:

II.

Подпредседник: на реду је претрес буџета. Пошто сте га сви читали, мислим, да можемо прећи на читање појединих позиција прихода, па кад са тим будемо готови прегледаћемо и предвиђене издатке. Одбор ово усвоји. После овога прешло се на читање позиција. Код сваке водило се објасњавање и обеваштавање докле цео буџет није претресан и усвојен. И тако Одбор реши: Буџет по коме има свега прихода 5.178615 дин и расхода исто 5.178615 дин.

III.

Поведе се реч о предавањима, која би се имала одржати на дан Збора.

По довољном обавештењу и учињеном споразуму Одбор реши:

Пошто ће се званични послови на збору неоспорно довршити до подне, по подне у 4 часа може одржати предавање г. Богдан Ферлинц, економ управе Топчидерске Економије о гајењу семена путем селикцирања и том приликом прикавати извесно семење одгајено на овај начин.

Друго предавање да одржи г. Др. Велимир Стојковић сутра дан 13. текућега месеца о путној пољопривредној настави у Италији.

IV.

Секретар прочита оставку коју је поднео на чланство у Управном Одбору г. Драгиша Лапчевић.

Одбор прими знању. У знак свога признања за свестран искред рад у одбору у корист постизавања Друштвених задатака, упутити му једно писмо захвалности.

V.

Секретар чита молбу г. Влад. Ј. Јоксимовића економа фабрике шећера, којом тражи да му се ненамирена плата за време рата нада. У исто време напомиње да се је г. Јоксимовић раније још једном по овом обраћао и да је одбор том приликом ово одлучио: известити молноца да га одбор не сматра као свога чиновника од ослобођења земље, те према томе нема права потраживања плате од Друштва. Плате за године 1916. 1917 и 1918 не могу се такође признати, пошто је као резервни официр имао већу плату од оне коју је од Друштва примао.

После довољно дискусије по овој молби, а с погледом на то, што је молноц привремено примљен на пробу да се види какав ће бити на раду, па тек онда, да се прими за сталнога службеника и пошаље на рад у Друштвени магацин у Скопље, и што је ускоро наступио рат са Аустро-Угарском, те је молноц отишао у војску и није ни ишао у Скопље, тиме је престало његово ма и привремено службовање код Друштва и право на потраживање ма какве плате, Одбор реши: одбија се молноц од потраживања плате за време рата, а он ако налази, да ипак има права, нека наведе јаче доказе од позивања што је ова и другима дата па зато и он тражи.

VI.

Члан Одбора г. Др. Велимир Стојковић, чини напомену да се „Тежак“ не шаље претплатницима на време, а тако и онима који га по правилима бесплатно примају. То двоструко уди Друштву: губе се претплатници и даје повода јавном протесту. Послови се збиља с дана на дан умножавају и само данашње особље неможе да га савлађује. Зато је мишљења, да би требало узети какво нешто лице администрацији, које би на првом месту водило бригу о томе да се „Тежак“ брао разашиље и које би и у другим пословима притицало администрацији у помоћ. Предложе г. Бошка Ж. Бошковића редовног члана, и хонорар од 250 динара месечно, који би му се издавао из плате администрације. Одбор усвоји предлог у потпуности.

VII

Одбор за набавке, с погледом на цену рафије у вароши а тако и плавога камена, која се роба продаје нижом ценом, предлаже да и Друштво, спусти цену овим артиклима иначе ће му сва роба остати у магацину. Одбор усвоји предлог и одобри да се рафија продаје а тако и плави камен по 7 седам динара по килограму у Друштвеном магацину.

VIII.

Покрену се питање о набавци још једнога броја прскалица Верморел јер им је тражња доста велика. Одбор реши: преко агента пуковника г. Стојановића поручити још 300 три стотина ком. прскалица.

IX

Секретар саопштава писмо члана управнога Одбора г. Др. Љубе Младеновића којим подноси оставку на чланство у Управном Одбору и жали што није могао бити активнији у Друштву. Одбор прими знању.

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу највишег решења од априла 1869 г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 8. БЕОГРАД, 27. ФЕБРУАРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ДРЖАВНИМ ЕКОНОМИМА
И ВОЂАМА ДЕЧИЈИХ КЛУБОВА.

Српско Пољопривредно Друштво намерава раздати члановима дечијих пољопривредних клубова у другој години њиховог рада 2000 женских прасади да би на њиховим домовима створило 2000 запата одабране расе. За набавку тих прасади потребно је утрошити 200.000 динара. Друштво сву ту суму мора сакупити из приватних извора: од разних удружења, добротворних установа, банака, трговаца и т. д.

Да би Друштво могло и остварити тај свој посве користан [illegible] је да на овогодишњој изложби покаже свету шта су урадили наши дечији пољопривредни клубови; а оно ће моћи то показати ако сви чланови дечијих клубова буду изложили ове јесени све оно што буду овог лета произвели на својим њивама.

Ето зашто треба и државни економи и вође дечијих клубова да помогну напоре Српског Пољопривредног Друштва и да својски настану да сваки члан дечијег клуба овог пролећа засеје и самостално одгаји који усев.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО.

ГАЈИТЕ ЖИВИНУ!

Ни пре рата нисмо гајили довољно пернате живине: онолико колико је потребно и за домаћу исхрану и за извоз. По последњим пописима смо имали комада:

ЧЕГА	1900 године	1905 године
Бурака	247.105	176.523
Гусака	224.801	170.453
Пловака	240.263	182.054
Кокошију	4.028.390	4.493.932
Укупно	4.740.969	5.022.962

На 100 хектара површине долазило је пернате живине:

1900 године	98[10]
1905 „	105.[5]

А на 100 становника је долазило

1900 године	190[10]
1905 „	186[47]

Дакле: на 1 становника нису долазила ни пуна два комада пернате живине!

Та је сума, већ на први поглед, савршено недовољна и за одржавање приплода, а камо ли за исхрану!

Тај је недостатак био мање осетан у колико је млечне стоке било више и док се имало више сточног меса. Али, како је у току рата стока готово сасвим упропашћена и исцрпена, и како, и при најповољнијим околностима, за репродукцију стоке треба да прође читав низ година, то ће се на исхрани народној осетити у толико већи и катастрофалнији недостатак, у колико не приионемо да гајењем и умножавањем пернате живине колико толико накнадимо недостатак на оној страни. Потребно је *знатно* више гајити пернате живине, како би, у недостатку млека, сира, кајмака, путера и меса, бар децу исхрањивали јајима и месом од пернате живине. Зато овог пролећа треба остављати што више јаја за насад, насађивати што више квочака и изводити што више пилића.

То је потребно урадити *нарочито* у Србији; али, у том погледу, треба *све* учинити и у осталим покрајинама. Јер, у погледу живинарства ни други крајеви Југославије нису стајали тако сјајно, а да се у њима не би имало шта урадити. Стање живинарства пре рата у Југославији пружа овакву слику: (Види табл. на стр. 58.).

Понављамо: гајење живине у *већим* размерима сад *после рата*, питање је исхране у *буквалном* смислу речи: кад нема довољно млека и млечних производа и кад нема довољно квалитетног другога меса, онда — јаја и месо од живине је *безусловна* и *неопходна* потреба и за одгајивање деце и за обнављање снаге што је тежак троши у тешкоме раду.

КРАЈ	Број пернате живине	Вредност извоза живине	Вредност извоза јаја
Хрватска и Славонија	3,350.000	2,741.555	7,374.446
Босна и Херцеговина	2,230.174	914 908	1,397.078
Далмација	426.301	—	—
Истра	338.429	—	—
Словенија (без Приморја)	1,400.000	—	3,000.000
Војводина	3,500.000	2,500.000	5,800.000
Србија	5,022.962	82.038	2,216.642

Треба се само сетити, да је у старо време, чак и за доба старе српске државе, перната живина нарочито гајена, из којега су нам доба и до данас сачуване извесне врсте у крајевима који су остали далеко од тргова и железничког саобраћаја, као на пример у Васојевићима (нарочито у крају који се сматра за типичан Стари Влах) у Северној Арбанији и Западној Македонији.

У то доба је чак и *паун* гајен.

> Паун (Pavo cristotus) има на глави лепу, поретку перјаницу. Мужак има леп, дуг реп, који је прошаран плавим огледалцима, која су опточена жутим колутима. Реп се може раширити женка нема тако леп реп. нити јој је перје тако лепих боја, оно је готово сиво. Паунова је постојбина Азија.
>
> Паун се уврштује у *питоме коке*[1])

Пауни се сад врло ретко гаје. Међутим, „у средњем веку су птице пауни били јако цењени и држали их и патили на појединим за њих одређеним местима... за свечане ручкове су особито цењени (били) печени пауни".[2])

[1]) *Залогија* од Љуб. М. Давидовића, стр. 55.
[2]) *Глас С. К. А.*, LXXXVIII, 36.

И у нас је паун гајен у старој српској држави. Извесно су га гајили манастири и властела. А сасвим је сигурно да је гајен у већем размеру на добрима владалачким. Изасланик византијског цара, Тодор Метохита, описује да је у посети краљу Милутину добијао „и дивљачи, *разних шица* и других животиња".[1])

Пада у очи да се једна од Немањићских престоница зове *Пауни* (позније *Паун-поље*) и да се то место под тим именом у нас помиње најпре 1314. Нема се, до душе, непосредних и аутентичних доказа, али се, држимо, ни у колико неће погрешити ако се буде тврдило: да су ту размножавани и гајени пауни за раскошне потребе владалачке кујне, па да је отуда и име месту постало. И име селу *Пауне*[2]) у ваљевском округу је постало извесно, на тај начин: треба се само сетити да је тај крај после своје абдикације задржао себи на уживање краљ Драгутин, који је могао дати да се ту за његове потребе пауни гаје.

И старинско име *Паун*, које се и сад по мало протеже по Србији, могло се мушкој деци давати из милоште: да буду лепа и поносита као пауни!

Перо пауново, којим се, по народним песмама, ките и најбољи јунаци, показује само како је оно било једно од цењених, према томе и добро плаћених, накита, те се може закључивати да су пауни и тога ради гајени и размножавани.

А до скора је играна и једна игра уз песму која почиње: *Паун* пасе, трава расте...

[1]) *Глас С. К. А.*, LXXXVIII, 49.
[2]) Стев. М. Котуровић, *Речник места у краљевина Србији*, 1892, стр. 452.

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА

(Наставак)

После тога ми је прва мисао била: да се у Босни и Херцеговини, на врелу на коме је ова песма постала, распитам за смисао дотичнога стиха. Што наумио — то и учинио: пишем једном пријатељу у Сарајево и замолим га да сазна што сазчати може, па да ми јави. С признањем морам поменути да се он предусретљиво одазвао и, после извесног времена, известио ме: да је тај стих, по уверавању компетентних људи код којих се распитивао, ништа друго до пука игра речи!

Нека ми дотични учени људи опросте, али се ја с таквим одговором нисам могао задовољити. Јер, извесно, тај стих није пука игра речи, као што није ни онај пред њим и као што нису ни они за њим:

> Суви шљива са сирови грана,
> Шевтелија за росе набрани,
> И јабука зубом загризени,
> Загризени, ал' неизједени.

Ти стихови показују само нежну интимност према лицу коме се упућују, ако хоћете и интимни несташлук, али у њима ни трага од каламбура, па ни од игре речи. Јер, тако је добро познато да *на мору* (т. ј. у топлијем пределу Херцеговине и Далмације) рађају смокве, да је најчувеније грожђе из *Мостара*, да су за сушење најбоље шљиве са свежих, младих, тако званих *сирових* грана, да све воће, па и шевтелије, треба *за росе* брати, и да су *загризене* јабуке најлепши старовремски поздрав заљубљених.

Па, кад су сви ти остали стихови на своме месту, кад ни један од њих није пука игра речи, извесно ће тако, као и с њима, бити и са овим стихом.

И тако ја сам отпочнем тражити објашњења, које ми је требало, кад га не могох добити са стране, са које би ме оно највише зарадовало и задовољило.

Трагајући, тако, за смислом овога стиха, наишао сам у Најдена Герова (*Рјечник на блгарскиј јазик*) на стихове из такође *народне* песме, који ме све више утврђују да ни онај стих („с јаблан дрва јаблански јабука") није бесмисица. Ови стихови гласе:

> Изтекло ми тенко дрвце
> На дворовци Димитрови,
> Вршино до сине небе,
> Клонуло до черна земја,
> Че заврза до два *јабла*,
> До два *јабла*, третем *булки*.

Све ово о пауну наведосмо да би што јаче истакли гајење пернате живине у *данашњици:* није то више *луксуз* као некада, већ *жива* и *неодољива* потреба живота.

Још *одмах*, док траје зима, треба набавити што *више* запата. Петао, њуран, гусан и плован *по правилу* треба да су из запата *туђега*, не из онога из којега су женке.

Овог пролећа треба сваки тежак да има што више пилића, како би из њих наступајуће године развио што већи запат и ради исхране сопствене породице и ради делимичне, разуме се у први мах, продаје.

ИЗ РАТАРСТВА.

Из Баранье.

Подаци о ђубрењу кукуруза са вештачким ђубретом.

Кукуруз је најблагодарнији усев стајском ђубрету; зато се пољопривредници труде да на земљи где га мисле сејати, што више ђубрета баце. И што се благодарнији показао према стајском ђубрету, толико је несигурнији био према вештачком ђубрету. Колико ми је познато, досадањи опити, слабо су где показали повољан резултат.

На имању бившег надвојводе Фидриха у Барањи — сада државно добро „Беље“ — нашао сам на противно. На дистрикту „Брајлафелд“ (имање „Беље“ дели се на 16 ратарски, 6 шумски и 1 виноградарски дистрикт) врше се опити са вештачким ђубретима и то упоредо на парцелама, које су добиле стајског ђубрета и парцелама, које 4 год. нису добиле стајског ђубрета.

1919 год. на катастрално јутро (55 ара) разбачено је 150 кгр. суперфосфата, и 100 кгр. 40% калисоли. У фебруару, њива није за сетву поново орана (јер је у јесен добила дубоко орање), него је, кад је вештачко ђубре машином расуто, са тањирастим ваљком, а за тим дрљачом спремљена за сетву. На парцеле, које су добиле стај. ђубрета није дато азотно вешт. ђубре; само горње, а које нису 4 год. ђубрене стај. ђубретом осим овог, дато је и 100 кгр. азотног вешт. ђубрета (чилске шалитре). —

18 априла посејан је на 60 см. ширине флорентински кукуруз, који је због мраза тек 3. маја изникао. 11 маја добио је кукуруз прво прашење са планет прашачем, 18. маја разрађивање на 40 см., после овог дато је ђубрење са чилском шалитром за чим је копан планет прашачем; 31 маја окопан је кукуруз ручним копањем, а 16. јуна копано је опет планет прашачем. Дакле, код обраде без подгртања добио је кукуруз 4 копања.

Успех опита изложен је у следећој таблици:

Пошто таблица јасно показује успех, зато њу само следеће примедбе да додам:

На пре 4 год. ђубреним парцелама показује вештачко ђубре врло повољан успех, и по одбитку свих трошкова парцеле ђубрене само калифосфатом дале су 159 динара чиста прихода, а парцеле ђубрене са калиф. + чилскашал. дале су 287. дин. чиста прихода. Код рачунања добити рачунао сам и шашу (100 кгр. по 50 пара), јер шаша на имању где нема дивада и пашњака, нарочито кад се искида или утрапи, даје добру храну за рогату стоку.

Бољи успех на парцелама, где је осим калифосфата дата и чилска шалитра доказује, да је кукурузу најпотребнији азот. Стајским ђубретом ђубрене парцеле услед велике садржине азота, показују онако леп успех. Приход ових парцела скоро је толики, колики је код парцела ђубрених са 3 вешт. ђубрета. Код шаше већ не тамо чилска шал. показује своје јако и повољно утицање.

Из предњег се види, да кукуруз, који је добио довољно стај. ђубрета, не треба вештачко ђубре (ако је

По Герову су *два јабла — две јабуке*, а и *дулка* је *(дула)* нека воћка, која се, у друштву с наранчом, гаји у врту.

Окренуо сам се, за тим, руском језику. У Руса се *једном* речју не означавају *оба* појма: за *воћку* (дрво) они имају једну а за *плод* (род) другу реч; у Руса је дрво *јаблон* а плод *јаблоко*.

За Русе, дакле, „с јаблан“ дрва јабланski јабука“ није ни бесмисленица, ни игра речи, већ једно потпуно *правилно* и савршено *тачно* наражавање.

Изгледа, међутим, врло вероватно да су и у старим словенским наречјима постојале две речи којима су изражавана два појма, разликоване две ствари: за воћку (дрво: корен, стабло и гране) једна а за плод (или род) друга реч; управо тако, како је у руском говорном језику и данашњи. Ако би тај случај било, онда би *у овом нашем стиху имали сачуван тај старорски или старословенски облик не само у врло ретској, већ и у последњој употреби његовој.*

Може и други случај бити: да је у старим језицима словенских племена била у почетку *једна* а не две речи. У старочешком је, на пример, било jablo. Можда су се *после*, из тога облика *развиле* две речи: једна за дрво а друга за плод; можда је стара реч задржана за појам дрвета, а нова је, из тога истога старога корена, за појам плода постала с наставком *ко* и *ка*. Отуда, извесно, у старословенском *аблко* и *јаблко*, у садањем чешком jablko, у пољском jabłko, у бугарском *јаблка*, у руском *јаблоко*. Дугом употребом ове речи за појам плода, могла се са свим напустити реч којом је воћка називана, па је и за воћку и за плод остао код свих Словена, изузимајући Русе, један исти назив,[1]) као што је, на пример, данас у нас, Чеха, Пољака и Бугара. Али, и у томе случају онај стих из наше народне песме није ни бесмисленица ни игра речи, већ *он у себи чува траг од речи која је у своје време изражавала један одређен појам.*

(Наставиће се.)

---

[1]) Колико се у народној песми у навесним крајевима осећа невоља што су се изгубили засебни, специјални називи који су обележавали два појма *(воћку и плод)*, као што су сачувани у виноделју *(лози и грожђе)*, види се и по овим стиховима:

Срце иска модро грожје,
Модро грожје жлте дуње.
— — — — — — — —
Лозје има грозје нема,
Дрвја има дуње нема.
(Српски Етнографски Зборник, XLI, 182).

стајско ђубре добро — зрело) нарочито на равницама у Војводини. Ако пак немамо довољно стај. ђубрета, да њиву под кукуруз ђубримо, онда је вешт. ђубре врло потребно и то: на тежој и везаној земљи суперфосфат и чилска

БУБРЕЊЕ	ЗРНА: ПРИНОС	ЗРНА: КВАЛИТЕТ: Садржина шећера у корену	ШИШАРИЦЕ: ПРИНОС	ШИШАРИЦЕ: Садржина шећера и фермента у сокуу	Број стабљика са 2 клипа	1-клипаши клипови	Сувомеђавост семена	Хектолитарска тежина
	кгр.	%	кгр.	%	%	%	%	кгр.
1. *Сејано на земљу која није бу-дрена стајским ђубретом.*								
Неђубрено никаквим ђубретом . .	1340	—	4160	—	5·90	82	77·1	767
150 кгр. суперфосф. + 100 кгр. 40% калисоли	2112	772	4986	526	25·93	83	77·1	780
150 кгр. суперфосф. + 100 кгр. калио + 100 кгр. чилеђевина . . .	2541	1201	9845	5385	4·94	84	78·4	784
II. *Сејано на земљу ђубрену стај-ским ђубретом.*								
Стајск. ђубр. (6000)	2389	—	6163	—	5·90	82	77·1	767
„ „ + 150 кгр. суперфосф.	2541	152	7628	1465	7·95	86	76·6	781
„ „ + 150 „ „	2733	344	7680	1477	7·97	84	78·1	784

Трава: у априлу 68·1 m/m, у мају 76 m/m, у јуну 47·9 m/m, у јулу 49·8 m/m, у августу 25·6 m/m. Сено за 5 месеци 299·6 m/m.

Брање је било од августа.

ПРИМЕДБА

шалитра, а на песковитој осим овог и 40% — на калиска со. Од азотног ђубрета у толико треба више дати, у колико је њива добила мање стај. ђубрета; односно у колико је њива поснија. Кукуруз ће само тако знати користити фосфор или калифосфат, ако има довољно и азота.

А. Жорж, агроном.

ИЗ ГРАДИНАРСТВА

Краставци.

Сеју се двапут у години: почетком априла и концем јуна. Најраније сејање пада почетком априла у јонце.

Врло су осетљиви на зими.

Добро успевају у земљи, која је пре тога била под усевом који се окопава.

Краставцима особито прија топла стална влага и јака ђубрена земља. Што се ђубрења тиче, на пола хектара долазе бар 30 кола доброг ђубрета, или 3 мет. центе (товара). Томасове згуре, и 3 мет. центе калијеве соли од 20%. Од азотног ђубрета краставци постају шупљи и не држе се.

На пола хектара земље доста је пола килограма семена. Рано у пролеће подигну се леје са шаке високе, а за добре две стопе широке. Средином се ту ископа јарак на стопу дубок, који се напуни сагорелим ђубретом или компостом, онда добро угази и озго покрије земљом. У размаку од 3—4 пръста ставе се ту семенке, али тако, да дођу за мали прст под земљу. Од тога с једне и с друге стране остало је за шаку широка празнина. У те празнине ваља ископати с једне и с друге стране јаркове 4—5 пръстију широке и стопу дубоке. Те јаркове ваља испунити новим коњским ђубретом, па га још добро угазити и водом залити. Код овога начина приспевају краставци на 8—10 дана раније, а под им је много већи него код обичног гајења. Кад је тако леја удешена, онда се на њој прави шпалир на раиље, које се на сваку стопу дађине вежу пречагама, на које се после пењу врезе. Краставци се заливају с једне и с друге стране онде где је укопано коњско ђубре. Тако добивају краставци оздо и са стране доста топле влаге, од које они најбоље успевају.

Окопавати треба бар трипут.

Рани се сеју у расаднику, а најпиће у јонце. У лонац се смести два дела шумске земље, а један део живога песка (речни песак). Да би при поливању вода отицала, лонцу дно ваља да је пробијено. Семе се покрије земљом, колико за пола малога пръста.

Рани краставци гаје се најсветиније и најбоље, кад се посеју у репу. Округла репа изудби се, па се онда напуни земљом удешеном онако како смо то рекли тамо напред. У једну репу посеју се 3—4 семена почетком априла или концем марта. Тако засејане репе ваља држати у видним собама које се ложе. Друге половине маја у репи ваља оставити само по један струк, а остало ваља пресадити у леје удешене како смо рекли тамо напред. Оне репе са по једним струком од краставаца ваља такође пресадити у леје на размаку за стопу једне од друге. Временом репа иструли, а стручак од краставаца и даље напредује. Као и код диња и лубеница откида се и код краставаца главна врежа после другога листа, када четири листа израсту. Краставци се беру рано у јутру или у вече, а нипошто за жеге око подне. По хладном времену побрани и на хладном и промајном месту спремљени остану краставци свежи за осам дана. Најразвијенији краставци остављају се до јесени на врежи за семе. Крајем септембра покупе се и остане неколико дана на гомили, под шупом. Иза тога оперу се добро и онда исеку ножем по дужини. Сада се узме дрвена кашика и с њом остружне семе са једним делом оног шупљикастог меса, које је око семена, и баци се у суд. После неког времена почне све то у суду врети, и оно се мора неколико пута добро измешати, док све не постане као млеко бела каша. Испирањем водом и на фино сито очисти се семе од разне нечисти, па се онда на поњавама суши, где се мора често превртати. Кад је семе добро суво, спрема се у кесицама, које се на жици обесе о греде од тавана, јер би иначе семе могли мишеви појести. На лист краставаца долазе разне болести. Добро је да се лист прска са формалдехидом, направљеним тако, да се за хектолитар воде узме осам десетина једне литре формалдехида.

А. Ђ.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Нега сјањих оваца.

Од колике је посредне и непосредне користи овчарство по одгајивача и државу не треба говорити.

Колико говеда и свиње служе нашој извозној трговини као користан артикал за продају у страним земљама, толико овце служе за подмирење чисто унутрашњих домаћих и земаљских потреба.

Код оваца остављених за запат, теже одгајивачи да им овце остану сјање у другој години, и да се ојагње користи ради, не узимајући штетне последице доцније, како по матер тако и по добивени подмладак. Код нас у овоме погледу ништа извештаченога нема, но се овце остављају да се код њих сасим природним путем развије полни нагон, и да се овце саме побрину како ће га задовољити. Једина је срећа што се код нас овце мрчу по навршетку друге године, али се дешавају врло чести случајеви „копилења," и то само због непажње, што се одмах не издваја женска шиљежад од мушке, јер добро рањени овнови и овце, при доброј нези, почињу да се мрчу и да осећају полни нагон већ после шестог месеца старости. Зато треба држати од тог времена па надаље за 9 месеци сву мушку и женску шиљежад одвојено, нарочито остављену за запат, да нам женска шиљежад у првој години не копили, јер су после шест месеци како мушки тако и женски способни за спаривање па и за оплођење.

Овце остављене за запат пре навршетка друге године, једва доспу да се довољно развију; а кад већ пре тог времена мора да носе и младунче, појмљиво је да таква овца остане неразвијена, а подмладак буде крњљав и слабуњав. Зато при остављању оваца за запат, не остављати овце, које су се пре времена мркале, нити добивену јагњад од њих.

Где се у запату оваца жели необична величина, форма тела, добра вуна, и добар домаћлук, такве овце не треба припуштати под овна пре навршетка $2^1/_2$ године.

Начин неговања. Према добу мркања, разликује се и нега сјањих оваца.

1. Ако се овце јагње зими, онда сјањим овцама треба давати снажну лако сварљиву храну, која није сувише кабаста, јер кабаста храна смета како кретању, тако и при самом одмору, лежању. Неадрава укварена храна, буђаво плесниво сено, могу бити узрок побацивању, или наклоност јагњавања ка побољевању.

2. Ако се овце јагње спролећа — лети, треба се побринути за добар пашњак, припремити доброг и здравог сена, те да их прихрањујемо нарочито у прво време изјутра, док је још хладно и роса или преко целог дана, што често у то време наступе честе кише, и хладни дани, јер је познато да при дуго хладном времену и влажном, развијају се опасне болести код оваца и јагњади, као: метиљ, вртоглавица, срдобоља, пролив и др.

Још треба пазити код млечних оваца у прво време, измусти оно млеко које јагњади не могу посисати, да би се отклониле врло честе болести вимена, загнојавање и брадавице.

Радисав М. Петковић држ. економ.

Гајите козу!

Све више крчи себи пут уверење, да поред говечета и коза као млечна животиња за један већи део нашег становништва има вредност која није за подцењивање. Данас се и кози, наравно само добром соју као што је на пример сански, са свих страна поклања велика пажња, па је вредно да се с њеним одгајивањем мало ближе упознамо.

Коза узима у питању народне исхране врло важно место, она даје породици здраву храну, домаћици и деци пружа корисно занимање које развија смисао за штедњу и марљивост. Један обичан радник или пољопривредник биће све дотле противник оних који га драже превртничким идејама, све дотле остаће он брижан страалац породице и присталица морално-верских погледа, докле он налази још радости у том да стекне имање, и докле он своје имање и своју домаћу животињу која га храни, може да назове својим. И за чиновника, као и за обичног радника који живи у прикрајку какве вароши, коза је корисна домаћа животиња, јер му децу може да исхрани. Коза је у погледу хране и неге малим задовољна, и зато код радничких, чиновничких и малих пољопривредничких породица с правом заслужује име *„сиротињска крава"*.

Коза има одличну особину да се брзо и добро прилагоди. Зато би било корисно да се боље сојеви коза што више унесу у наш народ (Санске и тогенбуршке козе). Држање коза од оваквих сојева брзо и добро се исплати, јер свака сем млека (500—800 лит. годишње) даје још по два јарета и одлично ђубре.

Козје млеко је добра храна не само за старе и младе, већ и за одојчад. Оно је по свом саставу најсличније женином млеку и зато је за одојчад најпријатнија и најздравија храна.

Највећа корист од козе лежи у млеку. Принос у млеку је врло различит и зависи од телесног састава и врсте хране. Коза воли кретање по слободном ваздуху, и на доброј паши даје највећи принос. Где нема паше, коза се може држати и у стаји, зими, наравно, нешто топлијој. Козје млеко је по количини масти слично добром крављем млеку и здравије је од овог. Како је коза чвршће здравља но крава и овца не пати од туберкулозе, то је њено млеко, као што смо напред рекли, необично, добро за исхрану деце. Породице у варошима, које много полажу на добро и здраво млеко за себе и своју децу, могу држати по једну или две козе, ако располажу подесном стајицом. Предрасуда многих против козјег млека има често разлога у његовом непријатном укусу, који се може отклонити чистим држањем козе. И храном се укус може поправити. Непријатан мирис и укус млека долази, дакле више кривицом саме домаћице.

Пријатан укус млека код коза добија се, кад се на ово обрати пажња:

1.) Добра стаја, суво лежиште, чисте руке, чисто посуђе при мужи.

2.) Свакодневно чишћење коже и прање вимена млаком водом пре муже.

3.) Здрава, чиста и укусна храна.

4.) Свеж ваздух у стаји, и по могућству често кретање по слободном ваздуху у пољу. **М. Ђ Ђ.**

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

Сточни изметци, њихов састав и својства.

Каквоћа сточних изметака зависи, пре свега, од врсте стоке. У том погледу морамо разликовати изметке различних врста стоке и изметке смешане.

Коњски изметци садрже много сувих састојака и тешко их је мешати с простирком. По физичким особинама могу се уврстити у ред „топлих“ гнојева. Они су згодни за гнојење слабо обрађиваних и хладних земаља, например: глинастих, у којима показују утицај загревањем. На лаким земљама коњски изметци развијају много тако рећи летећих уједињења, која за биље пропадају без последица, те се гнојење таквих земаља са њима не препоручује, јер је бескорисно.

Говеђи изметци се одликују житком конзистенцијом, рђаво се мешају с простирком, мало загревају и полако гину. Дејство њихово је дуже од коњских изметака. По својој каквоћи они су згоднији за лаке пескуше, које немају велику потребу за загревањем, а оно овде чак може бити и штетно. Мешавина крављих и коњских изметака типичан је гној за земље сваке врсте.

Свињски и *овчији* изметци рећи су у газдинству од коњских и говеђих; оба стоје ниже од коњских и говеђих, при том по каквоћи овчији се приближују коњским а свињски говеђим.

По Е. Волфу у 1000 делоза свежих изметака с простирком просечно има:

	воде	азота	калија	креча	фосфорне киселине
коњских . . .	713	5,8	5,3	2,1	2,8
крављих . . .	775	3,4	4,0	3,1	1,6
овчих . . .	646	8,3	6,7	3,3	2,3
свињских . . .	724	4,5	6,0	0,8	1,9

Из те се таблице види, да се просечни састав изметака, с обзиром на врсту стоке, врло оштро мења. Узимајући то у вид, а тако исто и горе описана својства различитих изметака, за тежака је много пробитачније мешати све избатке, да би се недостатци једних покривали пуњим својствима других. Тако смешани гној је удесан за сваку земљу.

Каквоћа гноја зависи даље од *простирке*. У немачкој пракси је да се за простиоку употребљава поглавито слама озимих жита. Имајући у виду њезину улогу, као материјала одређеног да у себи покупи житке избатке, корисно је употребити је исечену. При скупљању прострте сламе, потребно је често је мешати с избатцима, па одмах простирати нову. Гној добивен са земљане простирке по саставу је добре каквоће, али се прегомила земљом, те поскупљује извоз и растурање по њиви Други материјали, употребљени понегда као простирка, као што су маховина, лишће четинара, лишће осталог шумског дрвећа, струготине и т. д., обично престављају слабији додатак за гној, него ли слама или тресет, јер се јако слежу и успоравају потребно превирање гнојне масе. Зато употреби таквих материјала може бити места само у недостатку сламе, коју у опште треба претностављати сваком другом материјалу за простирање под стоку.

Количина простирке потребне на једно грло, врло је различита; она зависи од степена сочности крме (садржине воде у њојзи), од годишњега времена (температуре) и од врсте стоке. У опште, простирка мора бити толика, и она се мора тако често обнављати, да би стока увек лежала на чистом и сувом легалу. С обзиром да слама (специјално ражана) може примити у себе течности двојином колико је сама тешка, за коње треба подстирати најмање 2 килограма сламе у 24 сата, а за крупну рогату стоку је потребно двојином више.

Врста простирке силно се одазива на састав гноја, али још знатнији утицај у том смислу на гној показује *крмљење (храњење) стоке*. Између каквоће крме и ваљаности гноја у смислу богатства његових гнојних састојака постоји непосредна веза. Што је боља крма, тим је богатији и драгоценији гној. Зато сви тежаци треба да узму за правило: не устезати се пред потребом да се стока обилније и боље крми што бољом крмом.

Обилато крмљење стоке увек је нераздвојно везано с већим приходом од сточарства и с обилатом поправком самога гноја и увећањем жетве код свих усева.

Добро крмљење стоке и примена одговарајуће количине простирке може увећати количину и каквоћу гноја у домаћинству готово двојином; зато на те две околности обраћамо особиту пажњу тежацима.

ИЗ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗАКОНОДАВСТВА.

ПРАВНИ САВЕТИ

8. Осигурање пчела.

— *Ако пожар, који би се избавио на ковалнуку или би се с оближњег пожара пренео на ковалнук, спали кошнице или угуши пчеле, може ли се добити накнада?*

Само у случају *злонамерне* паљевине или *злонамерног* поништаја, може се добити накнада по оном законском пропису о солидарној одговорности целога села за злонамерне паљевине и злонамерне поништаје. Кад кошнице изгоре или се пчеле угуше *услед случајног* пожара, не добија се никаква накнада.

Стога би пчелари добро чинили, нарочито они који држе или и само заазимљују пчеле у павиљонима, да их осигуравају код осигуравајућих друштава, као што разумни пољопривредници осигуравају зграде, сена, житнице, кошеве, жито у стоговима итд. У несретном случају појаве пожара у ковалнуку или преношења ватре с оближњег пожара, пчелар не би остао без игде ичега, већ би осигурану суму наплатио и био у материјалној могућности да свој ковалнук што пре обнови.

9. Овце под закупом.

— *Шта ће бити ако овце под закупом манькају?*

Стари обичај, да се овце узимају под *кесим* (закуп) уз уговорену накнаду у сиру, кајмаку или, неки пут у новцу, појављује се често пута и далас, нарочито у планинским крајевима, у којима неки зеленаши чак и несавесну шпекулацију терају, па, врло често, закупце оптерећују осетним сумама за угинула грла. Грађански законик је (§ 693) обавезао закупца да сопственику овце „у добром стању у истој доброти и на броју“ врати. Али, „ако би овце под закуп (кесим) дате прво пролеће од

метиља мањкале, штета спада на онога, чије су овце; јер се држи да су болест донеле.“ (§ 694 грађ. зак.) За такве случајеве закупци имају одбране, да би зеленашку насртљивост одбили. Али, „ако по повраћају овце прво пролеће од метиља мањкају, мораће закупац штету накнадити, јер се држи, да су болест донеле.“ Да би одговорност по овоме другоме ставу првога одељка § 694 грађ. закона избегли, закупци имају једно једино средство: да с јесени, у прописаним дозама и у одређеним размацима, свима закупљеним овцама, пре него их сопственицима врате, лече *дистолом* једним препаратом о коме је у *Тежаку* писано и који сасвим сигурно метиљ убија. После употребе *дистола*, закупац је сигуран да је он код оваца што их враћа уништио метиљ, ако га је било.

10. Млаћење зеленога плода.

— *Ако закупац воћњака млати плод док још он није узрио, те, тако, наноси воћњаку штету и упропашћује заметак који би се идуће године развио, шта да се чини?*

Такве детаљне случајеве наш грађански законик није побројио, јер се они нису ни појављивали онда кад је он објављен (1844). Онда се није ни мислило да се зелени плод може искористити. Међутим, данас се и зелено воће нарочито поред железница и око великих вароши, отпочиње трошити за разноврсна готовљења јела̂ и посластица̂; зато се и продавати отпочиње. И најчешће зеленаши искоришћују повољну цену зеленом воћу. Сиромашак сељак не продаје воће док не узри; зеленаш, који искоришћује мучан положај сиромашков, па му воћке узме под закуп, *млати* зелено воће и продаје. Да би постигао повољну цену онда, кад је воћа на пијаци мало а кад се оно за готовљење јела̂ и посластица̂ у великим количинама тражи, он *млати* воћку, ломи грање и уништава заметке, који би требали наступајуће године плод да донесу.

То се, врло често, и у другим земљама дешава. И у Русији, која се не може сматрати за развијену земљу, те су појаве врло честе. *Сељскиј Хозјаин* је 1913. год. добио једну такву жалбу, на којој је он дословно одговорио: „Ви нам јављате да закупац вашега воћњака плодове узбира савршено зелене, зато што у то време у оближњим варошима јабукама цене стоје знатно више, него што би се за њих добило доцније. Против тога зла може се борити или уношењем условне казне у закупни уговор категоричком забраном таквога брања, или се закупац ставља у обавезу да јабуке бере руком, никако да их тресе, још мање да их млати. При брању руком, јабука се не сме трзати, јер се она, док је још зелена, врло чврсто држи, па би се трзањем откидале и гранчице; јабуку треба узети руком, заврнути дршку и онда се она врло лако одваја од гранчице на којој је.“

Ове напомене треба имати на уму, при свем том, што, и ако не изрично, ипак наш грађански законик у принципу не допушта овакво „брање“ зеленога плода — кад се таквим „брањем“ наноси квара воћки. Закупац не сме ствар употребљавати „на такво што, откуда би се штета за господара ствари рађала“ (§ 688), те се уговор о закупу може раскинути „ако би закупац тако ствар закупљену употребљавао, како на велику штету господара служи“ (§ 703).

ПРАВИЛНИК

ЗА ОКРУЖНЕ САВЕЗЕ ПОДРУЖИНА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

I.

Чл. 1. Чим се у једном округу установе бар 3 Подружине и Српско Пољопривредно Друштво их прими у свој састав, оне су дужне образовати окружни савез. Тој установи ће бити потпуно име: *Савез Подружина Српског Пољопривредног Друштва за округ.....*

Чл. 2. Савез Подружина не ограничава ни једну Подружину у њезиној делатности на простору за који је основана; савезу Подружина је задатак: да заједничким моралним и материјалним снагама удружених Подружина ради на остварењу *заједничког* задатка.

Чл. 3. Савез Подружина, онако исто као и поједине Подружине, дужан је управљати се по правилима Српског Пољопривредног Друштва, покоравати се одлукама друштвених зборова и испуњавати налоге друштвене управе

Чл. 4. Савез Подружина се има старати да у округу, у коме развија своју делатност, ради на остварењу сврха што их је себи поставило Српско Пољопривредно Друштво.

Чл. 5. Да би одговорио томе своме задатку, Савез Подружина узима на себе ове дужности:

а) да у своме делокругу и сам и преко Подружина утиче на распростирање пољопривредног знања ширењем *Тежака* и пољопривредних списа, очигледним предавањима с практичним радом (демонстрацијама), стручним курсевима, празничним школама, вечерњим поселима и т. д.;

б) да препоручује само добре, *испробане* и за дотични крај најповољније потребе пољопривредне: справе, алате, машине, стоку, семе, гнојиво и т. д.;

в) да организује стално стовариште справа, алата, машина, семена, гнојива, плавог камена, књига и т. д., за потребе свих Подружина, у колико то, по својим појединачним материјалним снагама, свака Подружина за себе не би могла постићи;

г) да приређује опште или по појединим гранама или деловима окружне изложбе, као год и локалне, ако за те локалне изложбе не би достизале појединачне снаге Подружина;

д) да, у колико тај посао не би на себе преузела Земљорадничка Комора, заснује сталну изложбу (музеј) пољопривредних производа дотичног округа и даје потребна обавештења купцима, доводећи их у везу с произвођачима.

ђ) да задобија пољопривреднике за заједнице, основане на задружној основи за регулисање потока и река, исушивање бара, наводњавање усева, пошумљавање голети, прераде млека, воћа, грожђа и т. д., за заједничку набавку и употребу пољопривредних машина, млинова и т. д.

Чл. 6. Савез Подружина је обавезан најживље и непрекидно настојавати да се у свима селима заснују Подружине и уз њих Дечији Пољопривредни Клубови.

II.

Чл. 7. У *управу* окружног Савеза Подружина улазе председник, благајник и пословођа сваке Подружине. Управа се у своје седнице *редовно* састаје 1 новембра и 1 фебруара; *ванредне* седнице држи према потреби.

Чл. 8. Сваке године се из чланова управе бирају тројица за надзорни одбор, који прегледа рачуне Савеза и контролише све материјалне послове његове.

Чл. 9. *Извршни одбор* управе окружног савеза Подружина чине председник, благајник и пословођа оне Подружине, у чијем је месту и седиште Савеза. Овај извршни одбор врши послове Савеза према одлукама што их управа на редовним и ванредним седницама донесе и саобразно овом Привилнику и правилима Српског Пољопривредног Друштва.

Чл. 10. Сва су ова звања почасна и врше се бесплатно. Само они, који се стално или повремено ангажују за послове стоваришта и сличне радње, могу бити плаћени, па и они тек у границама, које сами ти послови могу покрити својим приходима.

Чл. 11. Приликом изложаба и иначе, кад то нађе за потребно управа Савеза или буде захтевала управа Српског Пољопривредног Друштва, држаће се окружни пољопривредни конгреси, на којима ће се претресати истакнута питања, у првом реду она, која најживље интересују пољопривреднике дотичног округа. Ако Српско Пољопривредно Друштво захтева држање конгреса, оно ће истаћи и питања која ће се претресати и референте који ће по тим питањима реферисати.

Чл. 12. На окружним конгресима донесене одлуке подлеже прегледу и одобрењу управе Српског Пољопривредног Друштва. Против његове одлуке се може, од стране окружног савеза или појединих Подружина, поднети жалба Главном Годишњем Збору Српског Пољопривредног Друштва, чије је решење коначно.

III.

Чл. 13. Окружни Савез Подружина добија материјална средства за отправљање својих послова на овај начин:

а) све Подружине дотичног округа одвајају од својих срестава један део и улажу у заједницу Савеза Подружина;

б) од своје привреде Савез Подружина уноси у заједничку касу све приходе;

в) приход од забава, концерата и предавања, које Савез приреди, уноси се такође у савезну касу; тако исто и поклони и завештања приватних лица и помоћи округа, срезова, општина и установа специјално савезу намењени.

Чл. 14. Окружни Савез води све рачунске и магацинске књиге, судом потврђене, које се закључују крајем године, па се, са билансима и потребним документима, предају на преглед надзорном одбору и на коначни пријем упућују првој, у години држатој, седници управе; по том се примљени и оверени биланси шаљу управи Српског Пољопривредног Друштва, чије су примедбе обавезне.

Чл. 15. Окружни Савез Подружина престаје ако број Подружина у округу спадне испод 3. У том случају сва имовина савеза, архива и књижница обавезно се предају Српском Пољопривредном Друштву на чување до обнављања савеза.

IV.

Чл. 16. Окружни Савез Подружина отпочиње пуноважно функционисати кад његово образовање и конституисање одобри управа Српског Пољопривредног Друштва

Чл. 17. Српско Пољопривредно Друштво ће преко својих инспектора или и специјалних изасланика контролисати рад окружних савеза, па, у случају њиховога погрешнога рада, давати обавезна упуства, а у случају злоупотреба — одговорне функционере сменити до прве седнице управе, па их и кривично оптужити.

Чл. 18. Детаљна упуства за извршење овога правилника овлашћена је израђивати и издавати управа Српског Пољопривредног Друштва, и за Окружне Савезе Подружина она су обавезна.

Београд
25. децембра 1920.*)

секретар,
И. КРЕМИЋ

ппредседник Српског
Пољопривредног Друштва
П. Т. ТОДОРОВИЋ

БЕЛЕШКЕ

Борба против мишева у пољу. — Мишеви су велике штеточине кад се закоте по кућама и стајама. Али, противу њих су довољно борбено средство мачке оне их делом похватају а делом заплаше и разагнају.

Али, они су права напаст кад се појаве у пољу. Како се брзо коте, то их се за кратко време толико намножи, да постану права несрећа за пољске усеве.

Пољских мишева увек има. Али, понекад их има тако много, да доводе у опасност исхрану народну, јер загрозе пелокупној жетви.

Било их је и раније. Летописац их 1865 год. бележи као кугу: *...поеде миш хране кукурузе и шенице и зобове, и конопље и расаде. И људи изгонише с лучевима и машалама бише броем по неколико хиљаде.*

Тако су се наши стари морали бранити од мишева. Руски сељаци се против пољских мишева боре такође простим средством: на разним местима у пољу ископају *дубоке* јаме, па у њих баце каквога мрса, на који мишеви нагрну и тада их убијају.

Сва та примитивна, средства су јадна утеха, јер се њима мишеви не могу да стамане, те да престану бити опасност за летину.

Мало је напредније и модерније средство којим се посејано зрно брани и од сврака и врана, па и од мишева: посипање семена са течношћу, која има јак задах. Тога ради се употребљава, у највише случајева и са највећим успехом, непречишћено, јакога задаха минерално уље: њиме се семе поспе и онда се добро измеша, да уљем буде умазано свако зрно и да на себи задржи што више и што јачега задаха.

Како мишеви могу да буквално упропасте целу летину, то се противу њих, у очајању, понегда употребљавају и много тежа средства.

На име, у Грчкој су пре 30 година употребили тифусне бакциле: расквасили су хлеб у млакој води, па

*) На основу чл. 38. Правила друштвених, управни одбор Српског Пољопривредног Друштва је прописао овај Правилник.

Позивају се Подружине да што пре заснују Окружне Савезе и одмах о томе известе Друштво и свопште образоване управне и надзорне одборе.

су га попрскали тифусним бакцилама. Тај су хлеб, по том, затрпавали у земљу по њивама. Излазили мирисом мрса, мишеви су тражили и наилазили на заражени хлеб, јели га и заражавали се тифусом, од којега су скапавали.

Код овога начина тровања не избегну смрти ни они мишеви који не окусе заражени хлеб: тифусом оболели јуре на све стране за време болести и уједају здраве, те и они од тифуса оболу и манькају.

* * *

Да о овоме проговоримо — побудио нас је факат: да су се јесенас појавили пољски мишеви, у неким нашим крајевима, па су користећи се још дугим сувим временом, појели семе бачено у земљу за озиму пшеницу. Ако би се и за време пролетње сетве појавили, то би била права напаст и штета би недоследно велика изнела. Зато би још благовремено требало припремити борбу против те евентуалне напасти. Борбу би требале да припреме општине и да се за савет обрате стручним органима, који би, уз сарадњу Биолошког Завода нашега Универзитета изишли на сусрет једној великој народној потреби у борби против једнога великога штеточине.

Озимицу треба рано сејати. Није без разлога постала она народна пословица, по којој *под миољском пшеницом кола шкрше:* народ се вековним искуством поучио да пшеница рано посејана, о Миољдне управо, најбоље роди. У томе погледу је интересантан и податак што је на стр. 465. у VII књизи *насеља српских земаља* забележио описивач *Рибчке нахије у Црној Гори.* Он тамо вели: „Прије 100 година пође у Стару Србију неки Јовица Бошков ковач (Вујановић) с Цеклина ради зараде и тамо се, негдје у косову, намјери на једну бабу, која је имала 124 г. и којој је од старости и коса била отпала. И она се каже да је из Цеклина и, између осталога и прича: да су у њено доба у Цеклину сијали пшеницу међу Вељим и Малим Госпођиним даном и да је пшеница рађала добро. Интересантан се случај десио 1905 г., који потврђује бабину причу о пшеници. За вријеме пшеничне жетве падне силан град по Метеризима и једноме застане пшеницу непожњевену и сву је овршe и у земљу уждене. Љети је пшеница изникла, јесени је пасао по њој стоку, у пролеће је није орао и родила је, што никад никоме, као у стари вакат, што веле наши."

И, одиста, наши су стари журили да рано посеју озимицу. Ако би лепа јесен дуго трајала, па пшеница високо нарасла, пуштали су овце да је опасу. Тек, у сваком случају, она се рано бскорила, те јој ни тешке зиме ни љути мразеви нису могли наудити.

Шафран, чафран, шавран. *У Гласнику Српског Ученог Друштва,* књ. XIX објавио је Др. Јосиф Панчић своју студију о шафрану, који је негда изванредно много цењен,[1]) а који је и данас у врло великој употреби.

Он даље наводи: да се шафран у Аустрији „до пантивека и у велико обделавао," а „један овдашњи (београдски) трговац приповедао им је да је неки пријатељ његова оца пре 20 година (око 1845) у својој башти шафран садио и да је његов отац тај шафран у свом дућану продавао."

Панчић је и сам у Београду гајио шафран с *најповољнијим резултатима,* који су му и дали повода да студију о шафрану напише и у *Гласнику* је објави.

Такве је исте опите са шафраном вршио и Др. Борђе Радић: „Ја сам га гајио кроз више година и *увек с најбољим успехом,* јер шафран, одгајен у башти Ратарске Школе у Краљеву, одликован је из светскоі изложби у Анверсу *златном медаљом.*"[2])

Добро одгеован, пун шафран, продаје се, вели Др. Радић, и до 120 динара килограм, а можемо га врло лако гајити у сваком повртњаку.

При свем том, он се у нас, на жалост, не гаји. Кад је један путник видео шафран одгајен у селу (Бела Црква, округ подрински), био је изненађен: јер је видео — *реткост* у нашим крајевима.[3])

Г Л А С Н И К

РЕДОВНИМ ЧЛАНОВИМА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА. — **Годишњи збор Срп. Пољ. Друштва на дан 1. фебруара о. г. изменио је чл. II. друштвених правила и решио је: да сви редовни чланови плаћају за „Тежак", као и остала публика. Претплата је за ову годину 20 динара и она се уједанпут за целу годину полаже. Ко од редовних чланова жели и даље лист примати нека пошље претплату за целу годину, иначе им се лист неће више слати.**

14. фебруара 1921. г
У Београду.

За
Српско Пољ. Друштво
Уредништво „Тежака".

Уредба о државним економима. — Указом од 18. фебруара о. г. на предлог Министра Пољопривреде и Вода, а по саслушању Министарског Савета, прописана је Уредба о државним економима, која важи од дана потписа. Та уредба гласи:

Чл. 1.

Члан 4. закона о државним економима замењује се и гласи:

Окружни економи могу бити:

а) они, који су свршили вишу пољопривредну школу на страни који су најмање годину дана провели на каквом уређеном пољопривредном добру;

б) они, који су свршили средњу пољопривредну школу и провели најмање пет година као сресни економ или као државни пољопривредни чиновници; и

в) они, који су свршили нижу пољопривредну школу и провели најмање десет година као сресни економи или као државни пољопривредни чиновници.

Сресни економи могу бити:

[1]) Стари су Тира шафраном бојили превезе за младе; Египћани и Јевреји кропили су са шафраном у вода растворени собе, цркве и школе, употребљавали га много у медицини и парфимерији; Римљани су га називали биљним златом и држали га за лек на лековима.

Сад се употребљава у медицини, за бојење и као јачин у јелима. Цена му је врло велика, нарочито је она врло велика у нашим крајевима у којима се не гаји.

[2]) *Тежак,* 1913, 440.
[3]) *Тежак,* 1888, 541.

а) који су свршили средњу пољопривредну школу и провели најмање годину дана на каквом уређеном државном или приватном добру; и

б) они који су свршили нижу пољопривредну школу и провели најмање пет година као помоћници државних економа или у каквом уређеном државном добру.

Од овога се изузимају они, који су се у времену, кад ова Уредба почне важити затекли као привремени окружни или срески економи.

Чл. 2.

Пета алинеја чл. 5. закона о државним економима мења се и гласи:

Државни економи не могу бити унапређени у вишу класу докле у нижој не проведу најмање четири године, али Министар Пољопривреде и Вода може оним економима, који су провели већи број година у нижим класама дати и већу класу, но највећа класа код окружних економа не може бити већа од 5000, а код среског од 3000 динара.

Чл. 3.

Члан 6. закона о државним економима замењује се и гласи:

Плата и додаци на путовање државних, окружних и среских економа и њиховог помоћног особља, као и служитеља, преносе се на терет државног буџета.

Пољопривредна изложба у Прагу. — 12. маја т. г. отвориће се у Прагу велика пољопривредна изложба која ће трајати до 17. маја.

Изложбе ове врсте биле су пре рата приређиване сваке године у мају месецу. Пошто је од Чехословачке самосталности ова прва изложба и уједно јубиларна изложба Савеза земљорадничких задруга, то је очекивати, да ће бити богата и исцрпна у свима гранама пољопривредне продукције.

Сем пољопривредних продуката, стоке, сточарских и млекарских производа, рибарства, млинарске индустрије и богатих колекција пољопривредних машина, биће изложени и радови научних института као диаграми, статистика, пољопривредно грађевинарство, и слично.

Ово се јавља свима заинтересованим ради знања.

ЗАПИСНИК.

5. Седнице Управнога Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држате 29. Јануара 1921 године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни: Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић, чланови: г. г. Алекса Љ. Поповић, Благоје Д. Тодоровић, Љуба Р. Јовановић, Др. Велимир Стојковић, Милан Јованић и Стеван Д. Лукић.

Био присутан г. Драгиша Лапчевић, редован члан Друштва као референт за измену пословника.

Председавао подпредседник Паја Т. Тодоровић

Бележио секретар Илија Кремић

I.

Секретар прочита записник прошле седнице. Одбор по учињеној исправци прими записник.

II.

Поведе се реч о изради друштвеног пословника, који је поверен члану Одбора г. Драг. Лапчевићу. Он је примио измене код појединих чланова а код неких је унео и потребне додатке. Г. Лапчевић прочита нарочите измене и допуне, које Одбор прими. У исто време заблагодари г. Лапчевићу на његовом труду око прераде Пословника и умоли га да и даље, па и ако није више у одбору, овако искрено сарађује и помаже Друштво у извршењу његове задаће.

Пословник, пак, да се овако цео како је примљен штампа, на слог задржи како би се доцније могле, у њега унети зборске измене и одмах штампати. Умолити г. Лапчевића да буде референт на збору за измену пословника.

III.

Благајник реферише о томе, да окружни Одбор округа Скопског, по извештају пољопривредног инспектора неће да изда оних 5000 динара, коју је суму обећао приликом држања изложбе воћа у Скопљу, да се разда, по оцени оцењивачкога суда, најбољим одгајивачима као награда. По довољном обавештењу Одбор реши:

Награде учињене из ове суме остају и даље у важности. Како је иста задржата због различитих схватања прописа о буџету од стране Месне Контроле, писати у своје време Окружној Скупштини, а и господину Министру Финансија да и он одобри овај издатак. Дотле, пак, нека се предња сума новаца држи као привремени издатак, а стално расходује онда, кад се ово питање на надлежним местима расправи и Друштво новац прими.

IV.

Секретар саопштава мишљење Одбора одређеног да нађе тачке, на основу којих би Друштво могло ступити у Савез да заједнички ради са Пословницом Господарског Вијећа у Сплиту на унапређењу пољске привреде; тај одбор је мишљења, да би и за овај Савез могле згодно послужити све оне тачке које су прописане за Савез Друштва са Кметијском Дружбом у Љубљани. Одбор усвоји ово мишљење.

V.

Подпредседник: Секретар је у оставци али он по нашој ранијој одлуци и свом пристанку и даље отправља дужност, докле нам и годишњи извештај не преда. Позиција његове плате није заузета и њему ова следује док се потпуно не разреши.

Међутим са благајником ствар другчије стоји. Он још ради, припрема предају дужности, књижи неукњижена примања и давања. Нови благајник дошао је и 12. ов. месеца почео рад, од кога му дана и плата са додацима следује.

Молим Одбор за потребна решења. Одбор реши:

Секретару до коначнога разрешења издавати плату и додатак. Благајнику г. Петрићу се не може давати ни једно ни друго, јер је своје послове био дужан да сврши до краја јануара докле је и плату примио.

VI.

Секретар саопштава да је Господин Министар Војни одговорио Друштву на његово познато питање: о могућности израде пољопривредних справа при управи Војно-Техничких завода и да би израда једнога прашача стала 637·25 динара.

По довољном обавештењу Одбор реши:

Израда справа а нарочито прашача, не може Друштво поверити управи Војно-Технич. Завода пошто је одвећ скупа. Тражити да мустру врати натраг, па одмах расписати стечај и позвати наше мајсторе а и домаће фабрике на израду 500 ком. прашача поверити ономе који пристане да по мустри најјевтинијом ценом изради. А да би се што више конкурената јавило, послати оглас у листове у Загребу и Љубљани поред београдских.

VII.

Покрену се питање о избору нових, редовних чланова а и других категорија поводом чега Одбор реши:

Упутити телеграм Пољопривредном Инспектору у Скопље и умолити га, да учини хитан предлог: кога би од виђених пољопривредника Јужне Србије Друштво могло предложити Секцији за редовне чланове.

VIII.

Одбор за набавке реферише, да је према ранијој одлуци Управ. Одбора прописано прегледао и отворио коферте — понуде које су поднели понуђачи за испоруку плавога камена и семена

луцерке, да их је разгледао, упоредио цене и да је понуда Експортног и Импортног Друштва најјевтинија јер оно нуди камен по 5·80 пет динара и 80 осамдесет пара динарских кгр. у Друштвеном магацину но тако: да 1 вагон преда одмах, један вагон до 1 Марта а три вагона до краја Маја. Предаја се рачуна као нето количина и да је треба примити. Г. Г. Рајковић и Татарин трговци из В. Бечкерека, пристају да испоруче два вагона семена луцерке по цени 12·5 дванајест и по динара по килограму у вагону у Београду. Ово је најјевтинија понуда и Одбор је мишљења да би ову цену ваљало примити.

У исто време Одбор налази да би требало испитати и семе луцерке Винка Мајдића и ком. из Загреба, како би се ова понуда имала у виду за случај да Рајковићева буде заражена.

По саслушању овога реферата Одбор усвоји предложене цене.

IX.

Секретар прочита реферат Инспектора за Подружине, који предлаже да се оштампа до 2000 чл. карта, дневника касе 53 ком. магацинске књиге 50 ком. и да се овај материјал пошаље Подружинама по цени коштања. Одбор одобри.

X.

Секретар саопштава мишљење господе рецензената Др. Љубе Младеновића и Алексе Јовановића о књизи Др. Ферда Керна: Prva pomoć nastradalim životinjama, да је иста добра, али да је писана латиницом, да у њој има речи нашем народу потпуно неразумљивих и да од ње не би имао готово никакве користи. Одбор усвоји мишљење рецензената.

XI.

Секретар прочита предлог редовнога члана г. Милоја Нешића, који моли да Друштво узме на себе и предложи надлежном месту за одликовање, сребрном медаљом за грађанске заслуге г. Богосава Љ. Ивковића из Кораћице свршенога ђака В. Вођарске школе у Букову, јер спада у врло вредне пољопривреднике, који околини служе за углед. Одбор реши: да се предмет упути секцијама.

XII.

Секретар саопштава предлог члана Друштва г. Драгише Лапчевића, да се прибави закон о земљорадничким коморама у Чешкој који је по свој прилици донесен. Ну, за случај да тај закон још не буде донесен, потражити одговарајућу литературу, која да се стави на расположење члановима ради упознавања овога питања, пошто и нама ускоро предстоји израда истих закона. Одбор усвоји предлог.

XIII.

Стеван Д. Лукић и Бошко Бошковић редовни чланови Друштва, подносе предлог о томе, да се измени чл. 11 Друштвених Правила, а који по измени ваља да гласи: „Чланови добротвори добијају сва Друштвена издања бесплатно; остали чланови као шира публика по цени коштања.“

После дужега дебатовања Одбор реши:

Усваја предлог с тим, да се исти поднесе овогодишњем Збору на решење.

XIV.

Секретар саопштава да је одређен Одбор од г. г. Стевана Д. Лукића, Бошка Бошковића и Драг. Саремића извршио попис имовине и да је прописао и начин вођења „Ручне магацинске књиге.“

По саслушању Одбор прими знању с тим, да г. Лукић, покаже магационеру како се ова књига има водити.

ОГЛАСИ

ПОВЕРЕНИЦИМА

И СВИМА ЧЛАНОВИМА УДРУЖЕЊА ДРЖАВНИХ ЕКОНОМА ПОЉОПРИВ. ЧИНОВНИКА И СЛУЖБЕНИКА.

Мали је одзив са улозима чланова удружења за о. г. Стари чланови плаћају годишњи улог уједанпут 24 динара, а нови 6 динара више на име уписнине. Водите рачуна о обавези коју имате према удружењу.

Семе јаре пшенице.

Пољопривредно Друштво има на продају мању количину семена јаре пшенице (за сада око 3000 кгр.) и продаје га у свом магацину 100 кгр. по 295 динара. Семе је одличног квалитета и набављено у Бачкој. Поруџбине слати што пре.

Тријери.

Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № I а динара 1190
ТРИЈЕР № I „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

Изашао је из штампе

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1921 ГОДИНУ

Цена 5 дин. комад.

Умољавају се државни економи и пољопривредне подружине да што пре известе Српско Пољопривредно Друштви колико им је примерака потребно те да би им се они могли на време послати.

ПОЉОПРИВРЕДНИМ ПОДРУЖИНАМА.

Друштвени магацин сада је снабдевен ниже означеним справама, семеном, и материјалом, и продаје по овој цени:

Саков плуг № 7 DMN, са резервним раоником, дин.		405·—
„ „ № 6 DMN, „ „ „ „		395·—
Раоници за Саков плуг № 8, 7, и 6		15·—
Табан, и плаз, за Саков плуг,	комад по „	10·—
Шрафова разних за Саков плуг.	„ „ „	2·—
Кључева простих . „ . . .	„	2·—
Дрљача Сакова — њивска — № II.	„ „	376·—
„ „ „ № IV. и	„ „	314·—
Сејалице врстачне за жито — половне —	„	750·—
Макаде за воће и лозу, комад по	„	16. и 20·—
Тестерице . „ „ „ „ „	„	14.—
Берило „ „ „ „	„	12·—
Плави камен са 99% с. б. килограм	„	7·—
Рафија најбоља „	„	7·—
Семе сточне репе „	„	10·—
„ салате „	„	35·—
„ першуна „	„	30·—
„ шаргарепе „	„	70.—
„ кисељака „	„	20·—
„ патлиџана црвених „	„	70·—
„ краставаца „	„	30·—
„ грашка „	„	4·—
Сечке за репу	комад по „	100·—
Сечке за сено и сламу	„ „ „	600·—
Макаде за живу ограду	„ „ „	30·—

Ове цене важе само за чланове Пољопривредног Друштва и његових Подружина. За нечланове 10% скупље. Продаја франко магацин — Београд. Најбоље је прикупити већу количину потреба и од јаданпут поручити преко своје подружине.

На путу је и за који дан биће у магацину друга партија прскалица „Верморел,“ сви резервни делови за прскалице, семе детелине луцерке, и калемарски ножеви.

Када ова роба стигне објавиће се преко „Тежака.“

ИСПРАВКА

У 7. бр. „Тежака“, а у рубрици *Гласник*, изостављено је — онде где се говори о новој управи Српског пољопривредног Друштва — име потпредседника г. П. Т. Толоровића који је остао и у новој управи потпредседник Друштва, те се та случајна омашка овим исправља.

Уредништво.

ДОДАТАК 8. БР. „ТЕЖАКА"

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ

(Реферат и предлог поднесен секцији за пољопривредне установе, организацију и законодавство).

I

У нас је доста велики део најбољег земљишта под сталним или повременим баруштинама, а поплаве опет постају редовна појава приликом сваке јаче кише или топљења снега. Због баруштина се не зидрате толике површине и поплаве упропашћују усеве и каменом засипају њиве и ливаде. Неколико пута сам о томе говорио у Народној Скупштини и захтевао предузимање брзих и озбиљних мера за сузбијање поплава и исушивање баруштина. Али, још ништа није у том погледу учињено, нити има изгледа да ће се ускоро што предузети противу та два зла, која недогледне штете наносе народној привреди.

Од баруштина нарочито много страда Мачва, ма да оне и по другим крајевима Србије чине неискоришћеним знатне просторе најбоље земље (Макиш више Београда, блата и баруштине око Неготине, Скопља и т. д.). Мачва је *сва* испресецана *сталним* баруштинама, које извиру, ако би се тако могло рећи, из Дрине и Саве и повећавају се изливима ових река. Оне заузимају управо *огромне* просторе. Битва, Батар, Јерез и друге велике баре су у ствари велике непокретне реке. А кад се отворе кише или се нагло отопи снег, онда се потопе и ширатни простори, те засејана и поникла пшеница пропадне. Те су баруштине не само једна велика економска штета, која долази од незирања знатних просторија, већ и стални извор људских и сточних болештина и зараза. Барске грознице у Мачви тресу одрасле а друге болести косе децу. Многе од ових бара су најужаснија расадник сточних зараза (у Дреновцу и околини су једне године просто искорењене кугом), а све из реда су извор метила. Често пута у овим крајевима од метила пати *сва* стока: и говеда а не само овце. Пре 7 година су Мачвани, услед метила погубили *много* стоке, те су, као пре 120 година, сасвим оправдано могли завапити:

Погубисмо и козе и овце,
Погубисмо краве и теоце,
Погубисмо коње и волове,
Баш волове наше ранитеље!

За исушивање ових великих баруштина су потребна *велика* прегнућа: напори *великих* тежачких заједница заснованих на *задружној* основи. Према пространству баруштина ове би заједнице територијално обухватиле више села и општина а квантитативно би морале бити врло развијене, јер би морале уједнит *све* тежаке, који су заинтересовани исушивањем односних просторија. Задруге би морале поставити принцип: да трошкове око овога посла подносе задругари сразмерно величини и квалитету земље, која им се ослобођава баре и мочари.

Потребно би било, претходно и што пре, донети сходно законодавство, а држава и самоуправна тела би морали овим задругарима изаћи на сусрет не само стављањем на расположење својих стручних органа, већ и налажењем довољних и јевтиних кредита. Приватна иницијатива, остављена без законодавства, стручних органа и кредита, није у стању на овоме пољу готово ништа учинити.

Српско Пољопривредно Друштво би не само било у *својој* улози кад би ради претресања овога питања и његовог доброг и правилног упућивања одржало један свој конгрес, већ би оно, тиме, одговорило и једној валпуљој потреби наше народне привреде.

Али, докле се за исушивање *великих* просторија мора чекати на доношење сходног законодавства, на услуге стручних органа и на добивање нешто замашнијих кредита, дотле се исушивању *оних мањих* бара, мочари и пиштолина, што их има готово у *сваком* пољу, може приступити релативно *брзо*, понегде сасвим *одмах*. Исушивањем тих бара, мочара и пиштолина, које заузимају мање просторе: по неколико ари а негде и по неколико десетина хектара, постигло би се двоје: добила би се често пута најбоља и најјача земља за зирање и отклонило би се један опак резерваор заразних клица, ко'е данас досађују здрављу и животу људи и стоке.

Како су мали простори ових бара, мочари и пиштолина, како се оне могу исушити са готово незнатним ангажовањем малог броја тежака који су недосредно заинтересовани тим послом, како ради извођења овога рада, није потребно чекати на доношење нарочитог законодавства, нити је за ову сврху, потребно закључивати какве зајмове, а где је нужно нешто стручног савета и сарадње — може се добити од локалних државних и самоуправних органа, то се овом послу може приступити *одмах* и у *свима* селима, у којима бара, мочари и пиштолина има. Потребно је само настати да се, на задружној основи, од заинтересованих тежака саставе сходне заједнице, а оне би, сопственом радном снагом, без икаквих других трошкова и без великих напора, убрзо биле готове са послом исушивања.

Образовање ових заједница и извођење овога посла треба *изазвати* не само пропагандом што би је вршиле Подружине и редовни чланови Српског Пољопривредног Друштва, већ и нарочитим наградама које би се дале оним тежачким заједницама које би ради овога биле образоване и које би прве и најбоље исушивање извршиле. Зато и предлажем да у стечајеве за напредније начине радње уђу и ове награде:

Тежачким заједницама које се заснивају на задружној основи и у својим пољима исуше баре, мочари и пиштолине, додељују се награде од 200, 300 и 500 динара. Рок пријаве до 1 марта 1923.

II.

Поплаве су још већа невоља за пољску привреду: оне су чешће, многобројне и, увек, наносе велике штете. Жалити је што се о *свима* поплавама немају подаци за један дужи период времена: државна статистике бележи само *знатније* поплаве, оне што наступају *великим надоласком* река и узму шире размере. У једном периоду од 10 година било је *оних* поплава:

ГОДИНА	Број оштећених места	Оштећена површина у хект.	Вредост штете у дин.
1896	4	265	13.550
1897	240	52.739	6,871.783
1898	25	18.933	98.840
1899	49	4.546	367.357
1900	174	17.517	1,245 046
1901	229	15.053	1,993.862
1902	29	3.575	164.610
1903	53	7.360	632.905
1904	38	3.455	222.400
1905	92	11.000	1,115.239
Свега . . .	928	134.452	12.725.21 г
Просечно . .	93	13.445	1,272 921

На једно је место у целом десетогодишњем периоду долазило просечно по 145 хектара оштећене површине а 13.713 динара од вредности штете, односно по 95 динара по хектару.

О томе даје детаљне податке овај преглед:

Година	Долазило је од оштећене површине на једно место хектара	Од вредности причињене штете од поплаве долазило је просечно на једно оштећено место динара	На један хектар оштећене површине долазило је просечно динара
1896	66.2	3.387	51
1897	211.0	27.487	130
1898	757.3	3.945	5
1899	92.8	7.497	88
1900	100.7	7.155	71
1901	65.7	8.620	132
1902	123.3	5.578	46
1903	138.7	10.930	96
1904	150.2	9.757	64
1905	119.6	12 12г	101

Статистика је, као што је већ поменуто, забележила само *мањи* део поплава, *незнатан* део од укупне штете што је поплаве наносе. А оне наносе *огромне* штете и по *свима* крајевима Србије. Дунав и Сава, негда мање а негда више али готово сваке године, потапају најбоља земљишта целом својом дужином; то исто чини Дрина, у своме доњем току; Морава исто тако, целом својом дужином, упропашћује десетине тисућа хектара. То чине и мање реке: Штира и Јадар у Подрињу, Ждраљица и Лепеница у крагујевачком, Штипљанска река, Белица и Лугомир око Јагодине, Скрапеж и Ћетиња са својим притокама у ужичком округу, Млава у једном од најродније крајева Србије и т. д. У Млави се сваке године потапају и упропашћују огромни простори, да су тежаци морали држати зборове и на њима доносити резолуције, у којима позивају Владу да приступи браом регулисању река и предузимању средстава против поплава. Колико поплаве могу не само поља, већ и насеобине селске упропастити, пружа нам жив пример село Седларе у Ресави, у коме су многе куће просто разваљене а многе тако засуте, да је у њима даље становање дефинитивно онемогућено. Због упропашћивања плодне земље, што га поплаве узрокују устопице врше, становници су се овога села почели пре рата селити у Америку, а 1913 године, кад су им и куће разваљене или засуте и упропашћене, молили су Народну Скупштину за одлуку да их држава засели на положају на коме им поплаве не могу досађивати. Ресавци, којима се негда свет дивио

Какве сабље пашу,
Какве коње јашу,
Какав њузел носе,
Како се поносе!

сад су, не само услед општих прилика што их данашњи начин производње доноси, већ једним добрим делом и због поплава, доведени у очајан положај и бачени у страшну беду.

И нису само текућице које поплавама досађују, него то чине и тако звани *суви потоци*. То су оне брдске вододерице (водојаже, јарује, точило, водоточине), у којима иначе нема воде све док се снег не почне топити или не падне киша, а тада толико силно набујају и тако бесно јурну, да с најбољом брзином с голети сносе камен и њиме засипају велике просторе поља, правећи од најбољих њива и ливада само пусте каменаре!

Поплаве долазе не само од плитких корита река. Негда, док су брда била обрасла шумом, корита су речна била дубока и изливи су река били врло ретки. С оголићавањем брда — сваки поводањ је спирао земљу а по том и камен скидао, непрестано пуњени речна корита: стога су корита постајала све плића, многе реке и речице више готово и немају корита, т. ј. немају *обале*.

Стотине хиљада хектара просторија брдских стоје неискоришћене: гора је давна исечена, крчевине су неколике године зирађене, па је онда, у току неколико година, сва земља раздерана, скинута и снесена у раван; сад се са тих голети сноси само камен. Тако имамо један крајње жалостан резултат: толики *огромни* простори брдски не дају народној привреди никакве користи и народном здрављу никакве хасне, већ се са њих непрестано сноси камен и засипају још друге стотине тисућа хектара добре зиратне земље у поњима! Због тога народна привреда губи сваке године многе десетине милијуна динара у приносу што би га могла имати а простор добре зиратне земље се непрестано сужава и смањује...

Може се, без претеривања, рећи: да би се у нас жетвени принос, и при данашњем обрађивању земље, најмање удвојио, само кад би се прљуше пошумиле, поплаве сузбиле и бапуштиње исушиле. А колико би народна привреда, и посредно и непосредно, добила од пошумљавања огромних просторија голети — неда се ни израчунати!

Зато је императивна дужност свих позваних фактора: државе, округа, срезова и општина да одмах, што брже и у највећим размерама приступе томе послу.

Пошумљавање је релативно лак и релативно јевтин посао: поред забране једне не само екстензивне већ и праве варварске попаше оно тражи још само мало труда. А како је сточарство знатно смањено, како је оно на путу да добије другу форму и како се гајењем сточне пиће стока може много боље исхрањивати него ли данашњом јадном и очајно оскудном пашом по камењарима и чолопецима, то *данас* не стоји на путу никаква *озбиљна* сметња да се попаша забрани на просторијама које, у интересу народне привреде, *безусловно* треба пошумити. Мање просторе по селима могу пошумити општине, голети, које се простиру на неколико општина, треба да пошуме срезови, са већим просторијама то треба да учине окрузи, а држава је дужна пошумити огромне масе брда и планинских ланаца који се пружају по неколико десетина кило-

метара и престављају готово читаве области. У току година би се, на тај начин, добиле огромне планине, читаве десетине квадратних километара. А кад се шуме свуда подигну, кад нестане голих шпица, онда ће поплаве бити сузбиване. И корита речна ће се чишћењем и иначе знове удубити, а ако би какве кривине требало исправљати — то би остао још једини посао око сузбијања поплава.

Мора се, на жалост, констатовати: да на овоме пољу тежачких потреба није ништа предузимано. Свега су Земљорадничке Задруге местимично уводиле узајамно помагање својих задругара ако у случају неродице, града и *поплаве* остању без хране или семена. Таквих је задруга 1906 год. било 27 са 1120 улагача који су уложили 168.022 кгр. жита. Али, ни оне нису могле ништа учинити за обуздавање поплава. Међутим, рад на томе пољу је напијућа потреба наше народне привреде и организација тога је посла толико пресшна, да се њоме што пре треба да позабави један конгрес Српског Пољопривредног Друштва.

Али, док је за велике послове пошумљавања огромних простора и регулисање река потребан ангажман државе и самоуправних јединица, дотле се обуздавању потока и сувих потока и отклањању у истини огромних штета што их они данас наносе, може приступити одмах, ако се *иницове* оснивање тежачких заједница које би се, свака у своме селу, тога посла прихватиле. Пошумљавањем потока и вододерина, од врха њихова до дна, грађењем потребних камених наслага или подизањем јаких леса са засађивањем, ако је потребно, врбе, јове, багрема и шибља по самим точилима итд. суви потоци би се брзо и дефинитивно обуздали а живи потоци би добили свој нормални и благотворни ток.

Потребно је настојавањем Подружина и редовних чланова Српског Пољопривредног Друштва иницирати оснивање оваквих заједница. А да би се оне што пре појавиле и отпочеле свој, у сваком погледу користан, посао, треба Српско Пољопривредно Друштво и расписивањем награда да иницове оснивање таквих заједница од тежака непосредно заинтересованих да бране њиве и ливаде од засипања каменом. Зато и предлажем да у стечајеве за напредније начине радње уђу и ове награде:

Тежачким заједницама које се заснују на задружној основи и у својим селима обуздају потоке и суве потоке да не чине поплаве, да нагло не јуре и њиве и ливаде не засипају каменом и наносом, додељују се награде од 500, 1000 и 1500 динара. Рок пријаве до 1 априла 1925 године.

III.

У нас је у старо време више вода употребљавана у привредне сврхе, него што је то, на жалост, данас случај. То потврђују не само писани, већ и живи споменици. Кад се заће пољем више Скопља, приметиће се два дугачка и дубока јаза: један средином поља, а други врхом, испод брда. Они су сад суви; вода њима не тече нити се и повремено враћа. Може се човек домишљати да су то негда били воденички јазови.

Вероватно. Али смо ми склоњенији веровати да су то биле *водоваће*, тако познате и тако радо грађене у средњем веку, кад је *работа* била обавеза себара, којом су се феудални поседници и за ову врсту послова у пуној мери користили.

А кад се оком обухвати оно поље, оцени његов положај и каквоћа њива, онда је још вероватније да су ово биле *водоваће* за наводњавање, т. ј. орошавање усева.

У средњем веку је привредна употреба воде била доста јако развијена у многим земљама, па и у нас. Трагове те употребе налазимо готово свуда, али им мало пажње посвећујемо, као што нас они и слабо опомињу да би и данас за нашу привреду, нарочито за ратарство, примена воде била драгоцена.

Овим реткима је задатак да укажу на ту ранију употребу воде, еда би нас то указивање у исто време подстакло на оно, што *сад* треба да радимо.

Приликом насељавања свога на Балканско Полуострво наши су стари бирали за насељавање она места и крајеве, у којима би имали довољно воде не само за пиће, готовљење хране и одржавање чистоће, него и за привредне потребе. Објављене хрисовуље владалачке, којима су манастирима дарована насељена места и насељени крајеви, тако су очигледан доказ за то: реке, потоци, извори и т. д. врло често се у њима помињу као међе.

Катуни и пастирска села су подизана овамо, камо су велика стада морала имати довољно воде: тамо су грађена честа и пространа појила (корита) за појење стоке. У именима села: *Коришник* (у округу нишком и ужичком), *Коришница* Горња и Доња (у округу пиротском), *Коришто* Старо и Ново (у округу тимочком[1]) и т. д. сачуван је траг знатних *коришта* (појила), која су одговарала знатним стадима и знатном сточарству у средњем веку.

Осем за појила, вода је за ондашње сточарство била потребна још и ради купања стоке и за прање вуне. И дан данас је у нашим планинским крајевима задржан обичај да се у *реци* овце купају пред стригу: да се очисте од блата и прљавштине. А острижена вуна се и сад чисти умакањем у врелу воду и препирањем у *потоку* или у *реци;* тако је она испирана, навесно, и у оно доба. А испрана вуна је боље плаћана и за ондашње транспортовање (пренос на товарним коњима и магарцима) била лакша.

Како је тада, поглавито у XIII и XIV веку, сточарство било врло развијено, те је служило за подмирење разноврсних домаћих потреба животних, а извоз живе стоке, сољеног меса, сира, масла, лоја, вуне и крзна представљало један од најглавнијих прихода владалачких, властелинских и манастирских,[2]) то је вода изворска и текућица (реке и потоци) представљала услов за одржање и развијање једне од најбитнијих привредних грана ондашњих.

---

[1]) Стев. М. Котуровић: *Речник места у Краљевини Србији*. 1892. стр. 432.

[2]) Чед. Мијатовић: *Сазнање за историју српске трговине XIII и XIV века*. Гласник Српског Ученог Друштва, књига XXXVII., стр. 200—204.

А најважније грађевине на води онда су биле воденице (млинови) и ваљавице. Ваљавице су од толико већег значаја биле, што се маса народна морала одевати сукном у сопственом кућном раду изатканом; куповним тканинама, са стране донесеним, само су виши друштвени редови подмиривали своје потребе и задовољавали свој луксузни укус. А воденице су биле једна насушна потреба сваког насељеног места, да су их владаоци, властела и манастири свуда по својим поседима подизали. Подизали су их на свима рекама и потоцима; а онамо, где би, услед суша, било преко лета оскудице у води за трајно покретање воденице, подизане су *на уставу*: хрисовуљом датом манастирима у Мењикеји и код Сереза цар Душан дарује и три *зимње* воденице;[1]) дакле воденице, које се могу покретати само збирањем воде од атмосферског талога.

Колико су воденице биле једна жива потреба сваког насеља, показује и историјски факат: да су оне још и онда, у XIII веку, подизане *заједницом становништва* онамо где их феудални поседници не би сами подигли: цар Душан је истом, већ поменутом хрисовуљом, манастирима даровао и две *општинске воденице*.[2])

Неродимска река, која кроз Качаничку Клисуру тече јужно ка сливу Вардара, и данас тера многобројне воденице,[3]) а у XIII и XIV веку је она била тако реч ни качичкина све самим воденицама. Од те је реке, још у то доба, направљен један *вештачки* извод, који се и данас примећује, те је отицао северно ка Ситници у слив дунавски.[4]) „Бифуркација те реке, примећује Ст. Новаковић, начињена је *умешним* путем ради једног млина“.[5]) Потом су се на томе *изводу* (а он се и у хрисовуљи баш *тако* назива) „ређали рибници и *воденице*“,[6]) а крај Милутин је „пред саму своју смрт... дао манастиру (Грачаници) све *воденице* на изводу Неродимке на Паунима, од горњег рибника до Ситнице“.[7])

Од колико су привредног значаја биле ове грађевине на води може се схватити, разумети и оценити тек кад се прелистају све хрисовуље, даровне повеље, у којима се манастирима дарују и *изриком* помињу *воденице*. Оне су, извесно, доносиле и сигуран, и сталан, и обилат приход онима у чијем су се поседу налазиле. *Ујам*, реч, која се ни за 500 година турске владавине није могла затрти и ако смо иначе пуно других речи турских примали, тако је као суза чиста српска реч, однегована и очувана на једном сигурном, грађном и без муке добиваном приходу.

Изгледа да су, поред воденица, постајале још и друге *сталне* грађевине на води или поред река и потока подигнуте и водом испуњене. То су *топила* (мочила), која се у Душановој хрисовуљи манастиру Трескавцу на два места спомињу.[8]) А топила су морала у оно доба представљати известан значај, кад се манастирима дарују и кад се *изриком* спомињу. Значај је њихов био у значају гајења, прераде и извоза конопље и лана. Конопља се служила не само за израду рубина (преобука) и одела народнога,[9]) већ и за упредање ужарије: несумњиво је знатна количина извожена и у Приморје, камо јој је била велика потрошња ради потреба бродарства.[10]) А што се лана тиче — он је тада био у целој Јевропи у великој употреби виших друштвених редова; у Србији је и на Балканском Полуострву у опште врло гајен. Он се изриком помиње у даровним повељама; у хрисовуљи којом оснива манастир св. архангела Михаила и Гаврила у Призрену Душан наређује: да се Петрош, Срдан, Нос и Воихна ослобађају извесних дажбина („да им не никое приплате жоупске, ни пособа, ни соња, ни пса, ни димине, ни *лна*, ни јагњетине да *не* дају“) а да други Срби (ратари) дају манастиру „и *лана* тридесет повесама.“[11]) У осталом, знатно гајење лана је остављало трага и у именима неких села,[12]) н.пр. *Ландол, Ланиште, Леновац* итд.

Лан је био извозни артикал;[13]) ради тога је, јер се извозом могло добро уновчити, а не само ради подмирења домаћих владалачких и властелинских потреба, он био предмет краљевских и царских дажбина. Да је влакно лањево употребљавано и за разноврсна финија ткива ради подмирења кућевних потреба — иман свако је сумње. Изгледа, судећи по трагу, који се и сад задржао у Херцеговини, да је лањено семе служило и за готовљење хране људске.[14])

А гајење конопље и лана у већем обиму захтевало је стална *топила*, којима су се служила читава села; отуда оно изричито помињање топила у Душановој даровној хрисовуљи.

Као сталне израде водене још се у хрисовуљама *врло често* помињу и дарују *рибници*, о којима ће другом приликом бити више речи.

Али, за оцену онданшње материјалне културе, представљене у ратарству најважније је обратити пажњу и наводњавање и исушивање, с којим се радњама врло често сусрећемо у хрисовуљама и споменицима. Манастирима у Мињекеји и код Сереза Душан уступа „метох св. Варвара, поред језера са *водоводима* који су с њим,“[15]) и наређује да им се преда „речени *водовод* са баром у истом.“[16])

[1]) *Гласник Српског Ученог Друштва* XXVI, 28.
[2]) Исти.
[3]) К. Јиречек: *Историја Срба*, II, 15.
[4]) Исти.
[5]) *Глас Српске Краљевске Академије*, LXXXVIII, 38.
[6]) Исти, 23.
[7]) Исти, 22.
[8]) *Гласник Друштва Српске Словесности*. XIII, 371 и 374.
[9]) Јиречек у *Историји Срба*. I, спомиње: да је преља од конопље машћена (бојена) и да су *одећа* и преобуке ткане у *најзаптсканијем шарењу*.'
[10]) Чед. Мијатовић: *Студије за историју српске трговине XIII и XIV века*. Гласник Српског Ученог Друштва, књига XXXVII.
[11]) *Гласник Друштва Српске Словесности*, XV, 305.
[12]) Стев. М. Котуровић: *Речник места у српској Србији*, 1892., стр. 437 и 438.
[13]) Чед. Мијатовић: *Студије за историју српске трговине XIII и XIV века*. Гласник Српског Ученог Друштва. XXXVII.
[14]) Сима Тројановић: *Старинска српска јела и пића*, стр. 26: „У Херцеговини је прга јело и од ланеног семена. Лан се пржи у сачу или саксији извртнутој на сводку. Испржен лан истуче се у ступи, и то брашно: *прга*, која је уз пост добар сиок, а народито с врућим хлебом, за који добро пријала. У Мостару је продају у фишецима уз вруће сољице.“
[15]) *Гласник Српског Ученог Друштва*, XXVII, 27.
[16]) Исти, 42.

У међама села и имања дарованим Призренском манастиру неколико пута се помињу *водовађе*.[19]) Поље у оном делу Косова, у коме су били дворови Немањића, било је у оно доба орошено осем Саалије још и *изводом* (дакле *вештачким* радом) из реке Неродимке.[20]) И дан дањи се Неродимка и Лепенац лети растуре у водовађе по њивама и баштама.[21]) Кроз Качаничку Клисуру, која је одавна запустела и задивљала, једини су још трагови негдашње културе честе водовађе, којима се тежаци и данас служе за квашење и затапање малених лучица: њивица и ливадица. А кад се из Качаника изиђе и преко Неродимља се уђе у Косово, водовађе се виде на све стране. Како је Косово оскудно с атмосферским талогом, да није водовађа, тамо не би могло бити ни речи о каквој задовољавајућој жетви. Како су Косово и околина били поседи владалачки и епископије липљанске и епископског манастира Грачанице, који су се старали да добију што обилатију жетву и што крупније откосе,[22]) то су се они и постарали били да се свуда, на свим странама њихових поседа, што пуније изведе употреба воде по њивама, ливадама и градинама.

То се исто види и у другоме крају, који је био посед властеле и познијих владалаца: у Прилепу и око Прилепа. Тамошња Прилепска река се „лети и за сушних дана губи у Прилепском Пољу и она се у такво доба и не примећује при улазу својем у Црну. Много се стрви и по самим баштама прилепским, на којима се види како ова река благотворно утиче на своју околину.“[23]) „Кроз сам Прилеп теку четири речице и два мала, слаба потока (како се тамо зову ваде.“[24])

Око Кочана се и данас текућице употребљавају за затапање њива под оризом; а велике и дугачке ваде око Скопља (које су сад суве, неупотребљене), сведоци су о негдашњој великој употреби воде кад је тамо ориз гајен. Ти би се трагови, при мало марљивијем истраживању сигурно нашли и у нишком пољу, као год и у пољу између Сталаћа и Багрдана, из доба кад је тамо ориз сејан. А Кучи и њихови суседи Арбанаси и данас само употребом воде (водовађама) успевају да дођу до нешто кукуруза и поврћа.[25])

Око Призрена и у Метохији се могу наћи трагови старовременских водовађа, а „всја рјечскаја нашија орошаетсја множеством ручев клучевои води. От того здјес не знајут никогда засухи.“[26])

Копаоничани и сад имају *вађење*,[27]) а у Сврљигу, по казивању г. Симе Тројановића, постоји извесна *заједница* водовађења: вода се навађа заједничким трудом, па од главне водовађе сваки одваја себи за квашење свога повртњака. У врањском крају је употреба воде за усеве и данас позната.[28])

Водовађење је у оно доба било познато по целом Балканском Полуострву: на истоку његову тако исто као и на западу. Код Јамбола је Хаџи-Калфа забележио: „На реци су многи точкови којима се вода извлачи и води у *узвишенија* места.“[29])

Сви ти примери привредне употребе воде у старо доба подстичу нас да помишљамо на што скоријем приступању примене воде и водене снаге у нашим тежачким радовима и за потребе наших села, дабоме и за електрично осветлење, којим се села у нашој Словенији служе не само у људским становима, већ и у сточним стајама. Међутим, о повећању народног богаства наводњавањем земљишта је у Српском Пољопривредном Друштву пала стручна реч још пре 30 година. Сад се мора настати око тога да се приступи примени онога метода о коме је говорено и за који је доказано да знатно повећава народно богаство. И на томе пољу Подружине и редовни чланови Српског Пољопривредног Друштва имају велики задатак: да за наводњавање задобијају наше тежаке. Али, како је наводњавање посао који изискује великога рада, јер се вода, често пута, има да доводи с извесне даљине, те се водовађењем не може с коришћу сваки појединац *оделито* бавити, то је потребно *изазивати* образовање тежачких заједница које би задружно ваде правили, воду доводили и усеве орошавали. Зато и предлажем да у стечајевима за напредније начине радње уђу и ове награде:

Тежачким заједницама, које се заснују на задружној основи, изграде водовађе и њима с успехом орошавају усеве, додељују се награде од 200, 300 и 500 динара. Рок пријаве до 1. јуна 1922 год.

ДРАГИША ЛАПЧЕВИЋ,
редовни члан Српског Пољопривредног Друштва и члан секције за пољопривредне установе, организацију и законодавство.

Београд,
11. април 1920.

Управни Одбор, на основу повољног мишљења секције за пољопривредне установе организацију и законодавство, усвојио је овај предлог и решио да се напред поменута три стечаја распишу, што се то овим и чини.

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

[19]) *Гласник Друштва Српске Словесности*, XV, 271 и 272.

[20]) *Глас Српске Краљевске Академије*, LXXXVIII, 23.

[21]) Исти. 39.

[22]) У Косову су и данас велике ливаде; у оно доба, знатнога сточарства, морале су бити још веће — ради припремања сена за зимску исхрану стоке, нарочито за јагњење оваца. Како се на њему имало много *косити*, највероватније је да је отуда и добило име *Косово Поље*. (Макензијева и Ирбијева: *Путовање по Словенским земљама Турске у Европи*, стр. 160).

[23]) Др. Јован Хаџи-Васиљевић: *Прилеп и његова околина*, 19.

[24]) Исти, 33.

[25]) Марко Миљанов: *Племе Кучи, и живот и обичаји Арбанаса*.

[26]) И. С. Естребов: *Стара Србија и Албанија*.

[27]) М. С. Милошевић: *Повећање народног богаства наводњавањем земљишта*, стр. 3.

[28]) Б. Станковић: *Стари дани*, стр. 11: „На њиви је седела Цвета и очекивала мужа Јована, да доведе воду, те да натопе дуван, што су још прошле недеље засадили, а никако до сад „навадили“. . . По пољу, свуда око ње, виђаху се људи, како по избразданим засађеним њивама раде при фењерима.“

[29]) Ст. Новаковић: *Хаџи-Калфа име Ћатиб-Челебија, турски географ XVII века о Балканском Полуострву*, Споменик XVIII, 30

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште.

На основу највишег решења од априла 1869 г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник. председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 9. БЕОГРАД, 6 МАРТА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ДРЖАВНИМ ЕКОНОМИМА

И ВОЂАМА ДЕЧИЈИХ ПОЉОПРИВРЕДНИХ КЛУБОВА.

Чланови дечијих пољопривредних клубова позвани су да паметним, уредним и савременим радом на својим њивама и веће жетве добију, и да послуже као потстрек и пример и својим родитељима и другим земљорадницима.

Да би они том тешком задатку могли и одговорити у пуној мери, треба да обрађују земљу и негују усеве боље него што то неуки земљорадници раде.

Али и чланови дечијих пољопривредних клубова су неуки и ако их нико у послу не поучи и не помогне неће ни њихове њиве бити боље, ни њихове жетве бити веће него код других просечних земљорадника.

Да ли су државни економи, да ли су вође дечијих клубова учинили све што треба да се дечије њиве за пролеће усеве већ угаре — ако тај посао још јесенас није извршен — да деца добро семе изаберу и да на време своје усеве засеју?

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО.

ПОТСЕТИМО СЕ ЈЕДНОГ КОРИСНОГ ПОСЛА.

Рат нам је упропастио многу имовину и нанео велике штете. Највећа је штета у томе што нам је покосио многе животе. Али они, који су преживели ратне несреће, треба што пре да обнове све што им је раније доносило користи. Нарочито кад је то корисно не само за појединца пољопривредника, него и за његове ближње, и за сву земљу.

Један тако користан посао, који је у многим крајевима наше земље цветао пред ратом, а сада лежи запуштен, то је гајење свило-бубе. Наше свиларство корисно је не само за одгајиваче, којима мимо редовне зараде даје нову, узгредну, и то у оно доба, кад му је то веома осетна помоћ, но, поред одгајивача и свих, који су му ма чиме помагали, што имају своје зараде такође, веома је важно и с тога што се за мехурке, којоне или отпредену свилу уноси у земљу здрава валута, која нам је толико потребна (за 100 франц. франака данас се плаћа 260 српских динара).

Свиларство у нашој Краљевини давнашње је. Од кад га зна Италија и Француска, од онда га зна и наша земља. Стари министар подпредседник Бјанкини поздрављајући Свиларску Конференцију, рекао је да се он сећа у своме детињству како је свиларство цвало у Далмацији, и како се нада да ће се оно ускоро опет обновити и даље напредовати. За свиларство у јужној Србији речито је изнео један посланик у једној ранијој скупштини, како је за тамошњи народ корисно. А већ за раније границе Србије, сва је скупштина признала важност и корист од свиларства, кад је Свиларском Друштву, које ради на унапређењу свиларства, дала нарочиту повластицу, и обавезала га да семе свилобуба редом даје бесплатно и да откупљује мехурке по цени, коју му Министарство одреди.

На ту грану привредну, тако знану и цењену, желимо потсетити наше пољопривреднике, па и друге, који су се раније с много љубави њоме занимали.

Потсећајући на свиларство, које нам с пролећа даје прву пару, и земљи даје први извоз, умесно је да се упитамо: шта је потребно па да се оно обнови? Одговор је лак и брз: ништа много. Треба дудовог листа за храњење свилобуба и чиста собица где ће се она изводити, а руку деце и страца има доста да пруже лист за храну свилобуби. Не треба ни помињати, кад сваки зна, да у нас поред Мораве, сами ничу дудови, одакле их можете изкопати колико год хоћете и расадити около куће, да су близу при руци за време брања листа и храњења буба. Они у Војводини имају дудова по шумским расадницима на стотине хиљада, богато да наканде оне посечене за време ратног беса. Нема сумње и наша убава Ђенђелија, и ако је много пропала у рату, и са дудовима и са осталом тековином, наћиће и дудовог листа и довољно места за обнављање дудара и одгајивање буба. Не тражи она велике просторије.

Народ вредан и раден често дође у положај путника на раскршћу, који се размишља да ли лево да ли десно да удари, па послуша првог мимопролазника, и ако га не зна и не познаје. Наш народ има у најближој околини свештеника, учитеља, економа, има подружине и Друштво Пољопривредно, има у овима *поузданога пријатеља* који ће га *на прави пут упутити*. А ученици ранији и садашњи, па и пољопривредни клубови са својим вођама наћиће времена и добре воље да се још овога пролећа свиларством позабаве, и још за раније припреме што треба за гајење свилобуба.

Они то могу, они то и треба да раде.

Одабрано, прегледано и испитано семе добијају бесплатно од Свиларског Друштва у старим границама Србије, а и држава ће се за то постарати по осталим крајевима.

У своје време за произведене и предате мехурке свилобуба, добијају новац на одређеним местима и по тачној мери.

Што се тиче знања потребног за извођење и храњења свилобуба, толико је досад писане поуке народу давано, а сем тога толико је усменим предањем с оца на сина прелазило у току многих столећа од када се у нас свилобуба гаји, да у овај мах и није потребно око тога трошити речи. А и на календар овогодишњи који је Срп. Пољопривредно Друштво спремило упућујемо одгајиваче, да своје знање допуне.

Да завршимо још једном напоменом.

За љубав свиларства ја сам често пролазио кроз лепу Горицу, у којој су наши Словенци имали засебну *школу за свиларство*. Пролазио сам кроз кршну Истру, до Дињана, где се наши вредни Словенци баве много и успешно свиларством.

Ценећи утицај школа привредних на унапређење појединих грана пољопривреде, ја сам се радовао и очекивао користи од ове школе свиларске у Горици, и надао се у правду људску и прокламована начела, по којима би и ово припало држави Срба, Хрвата и Словенаца. Али је испало другачије. Отеше нам и Горицу и Истру. Хоће ли и колико то користити отимачима — незнам. Али жеља је пријатеља свиларства да се слична школа оснује и у Југославији, и то где год у средини земље, у којем подеснијем месту, те да и она помогне унапређењу свиларства.

Одгајивачима и садашњим и будућим, саветујемо да пажљиво прихваћају и ову привредну грану и да се удружују, како би ојачали, и тако са више користи узимали учешћа у свиларству.

У нашој држави имамо и филатуре — предионице за одмотавање свиле, које увек највећу корист свиларству доносе, јер одмах прерађују мехурке у близини оних места где су мехури произведени. Филатуре су поникле радом одгајивача, те њему треба и да припадну одговарајуће користи. Наше Министарство Пољопривреде у овоме ће и успети, ако се заложи у смислу одлука које је свиларска конференција донела још пре подужег времена.

Жеља је свих правих пријатеља нашег привредног напретка, да се поврате одгајивачи гајењу свилобуба са оном љубављу и прегнућем, како су то чинили пред ратом. За тај смо циљ и упутили им ово потсећање.

М. Савић.

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА

(Наставак)

Кад је о овоме реч, онда не треба губити из вида околност: да су у говорном језику западних крајева наших, у којима је ова песма постала, најдуже задржани, па и данданьи сачувани многобројни корени облици старословенског и старосрпског језика, неки врло мало дотерани, а неки готово у целој непромењеној старој чистини. Није, према томе, никакво чудо што су у тим крајевима врло дуго, дуже него ли у другим, одржаване различите речи и за различите појмове (за дрво и за плод), да и до нас, записивањем пре 100 година, допру у једној лепој, нежној и осећајној народној песми.[1])

Треба поменути још, да се у говорном језику у округу ишком и данас за једну врсту крупних зимовача јабука одржава име *јаблани*.[2])

[1]) Ђ. Даничић у *Основама српскога или хрватскога језика* (стр. 140) вели да је *јаблан од основе од које и јабука јаблан*"

[2]) М. Ђ. Милићевић: *Краљевина Србија*, стр. 132.

Трешња.

Најчувенија је у нас трешња карашлама (аршлама, арашдама, ашлама, уршлама), које највише има у босанској крајини и у брдима крај босанске Посавине, за коју један писац вели: да својим изгледом и укусом ни најбољем воћу западне Јевропе, које је научно неговано, уступити неће."[1]) И у песме је ушла:

Карашламе у међу кукање.[2])
И аршламе у међу кукање.[3])

И у Србији се она сматра за најбољу врсту, јер од свих осталих трешања.[4])

По имену би се могло судити да су их Турци донели. Али, ни у колико се та претпоставка не може одржати: карашлама је најраспрострањенија у Босни, у којој Турака није било, да би је они тамо донели. Сасвим је сигурно да је она гајена у вртовима босанске властеле још пре него што су Турци у опште закрочили на Балканско Полуострво, па је у тим истим вртовима настављено њезино гајење и пошто је та иста српска властела прешла и постала мухамеданском. Само су јој сад нови

[1]) Т. Ковачевић: *Опис Босне и Херцеговине*, 1879. стр. 120.
[2]) Вук, II, 302.
[3]) Вук, II, 300.
[4]) Вл. Карић: *Србија*, стр. 354.

ИЗ РАТАРСТВА

ЛАН.

Прија му поднебље влажно, али да није много топло. Најбоље му прија влага и песковита иловача. Ако у земљи има сувише хумуса, онда он полеже. Ако има само доста влаге, успева он и кад је земља јако песковита. Он пушта дубоко жиле, те зато не сме доћи у земљу, у којој одзо вода високо стоји, јер онда жиле дохвате воду, па сам струк застане и даље не напредује. Да би се у таквој земљи сејао лан, најпре би се морала земља оцедити (дренажом).

Најбоље успева у земљи, у којој је пре тога била засејана ма која врста жита, или детелине, а и после усева који се окопава. На истом месту може се опет посејати лан тек после пет других усева.

Више него и пшеница него и раж, лан узима земљи снагу, особито калија и фосфора, па и азота.

За лан није добро стајско ђубре, јер онда зарасте у корову и полеглне, а и влажно му постане дебело. За њега је добро калијево и фосфатно ђубре, или, ако је пре њега био усев који се окопава, онда би пре тога усева ваљало добро нађубрити стајским ђубретом.

Где је лан био, онде идуће године особито успева пшеница.

Има пролетњег и јесењег лана. Од пролетњег лана много је финије влакно. И један и други ради се подједнако.

За лан земљу ваља дубоко уворати, и то најмање за више од педља. Што се дубље оре, то више лана. За пролетњи лан оре се земља већ у јесен дубоко. Марта месеца, ако је земља суха, ваља јесење орање добро продрљати, и онда преко њега прећи колутастим ваљком, да би се тако разбиле све груде. После тога преоре се вишеброадним плугом, и то не дубље од два прста. Затим се опет добро прође с дрљачом, баци семе и онда прође с дрвеним ваљком, ако земља није од иловаче или глине, која воду тешко пропушта. Држи се да је то ваљање од велике важности, јер у такој земљи лан може да издржи зиму и од 3 степена испод нуле, док у земљу преко које није прешао ваљак лан страда и од слабије зиме.

Лан се сеје марта или априла месеца, а што пре, то боље: прво, да би тако избегао напад бухачу; друго, јер је од раније посејаног боља врста влакна; а треће, јер врло рано посејани лан приспе за чупање још пре жетве жита. Ако се он сеје у редове посебним справама, које се обесе на сејалицу, онда треба да су врсте за једно два прста раздалеко једна од друге. На $^1/_2$ ха. земље просечно треба на 80—100 килограма семена, ако се хоће да ухвати подједнако и семе и влакно. Ако се сеје за семе, онда се баци семена мање него што треба кад се сеје за влакно. Ако се сеје на велико, онда је најбоље сејати обичном сејалицом, и то врсте да иду унакрст, и то право унакрст, а не укосо.

Највећи му је непријатељ бухач и вилина косица (самовила) која може да уништи све што је посејано. Стога ваља семе лана добро очистити од семена вилине косице, и само чисто семе сејати.

Лан не сме доћи у тако влажну земљу, да се она за мотику лепи, него у тако трошну, да се она решетати може.

Семе не сме у земљу доћи дубље од прста, јер иначе неједнако ниче.

Ако би после сетве пала јака киша, која би сабила земљу, онда би ваљало прећи са лаким колутастим ваљком, да би се она кора разбила.

За особито танку жицу сеје се што гушће — 150 до 200 килограма на $^1/_2$ ха. У том случају да не би по-

---

„Турци" дали ново, потурчено име: у место *крушна црница* названа је *карпилама*, за разлику од сличне врсте која се назива *црњица* и за разлику од ситних црница, које се и сад називају просто *ситнице*, оба имена наслеђена из старине.

Још једна врста трешања има, која је такође „потурчена": у Мостару се зову *бабаје*, а иначе се свуда другде називају *рскавице*, *рскавци*, *рушеви*.

У осталом је трешња (*крешња*, како се назива у споменицима за време старе српске државе, *срешња*, како се сад у многим крајевима изговара) у старо време била врло позната воћка и посластица на трпезама манастирским и властелинским: јела се свежа, варена је у меду ради заиамљавања (компот, слатко), сушена је на сунцу да се преко зиме вари и т. д.

Орах.

У последње време је орах постао доста ретка воћка, а негда је он чинио тако рећи читаве шуме — тако је много гајен. Читавих 25 села у старим границама Србије имају имена: Орах, Орашје, Ораовица, Ореовица и т. д., а колико их је тек селских крајева и џемата (мала) под тим и сличним именима! У Македонији, Арбанији, Босни, Херцеговини, Далмацији, Хрватској, Славонији, Бугарској и т. д. многобројна су села и селски крајеви са сличним називима. Све то тако очигледно доказује: да је орах врло радо гајен на све стране, да је он не само подизан по међама (по којима га помињу многобројна споменици), већ да су њиме засејавани и читави простори који нису били под шумом, а нису били згодни за обрађивање нити пак потребни за испаше. Отуда толика многобројна имена селима и називи селским крајевима, којима је основа *орах*.

Орах је тако много гајен у старо, феудално доба, тога ради: што није изискивао ни нарочиту негу, а могао се употребити на разноврсне начине. Род орахов је била редовна посластица на трпезама манастирским и властелинским: он се могао у сласт јести као гола језгра, а могао се и на неколико начина прерађивати: нема сумње да је још у оно доба мешен у теста, а како је меда било изобила (бар за манастире и властелу, т. ј. за феудалне поседнике, чије су потребе готово једине и биле меродавне оне ли се шта и у којиком размеру гајити), то је, врло вероватно, језгра орахова туцана и с медом пржена, можда и на друге начине готовљена.

(Настаниће се.)

легао, док је он још слабији (тако за два до три прста висок), забадају се између њега, као оно код грашка гранчице, да би га држале. Или се ради тако, или се пак у ланишту забоду рашље, високе једна стопа и по, па се оне саставе пречагама, на које се положи грање. Тако се може радити онде, где има јефтиног грања.

Ако би се појавио коров, онда се лан мора плевити, и то врло рано, док не достигне висину за 2 - 3 прста, јер доцније шкоди му, кад се преко њега гази. Док је још мокро, не сме се плевити.

Да се сасвим развије, треба му 10—14 недеља, то значи на три месеца дана.

Да се добије најбоље влакно, ваља лан почупати одмах после цветања, док је семе још као млеко бело, док је струк још сасвим зелен, а само некоји дољњи листови пожутели. У том случају од семена нема се никакве користи. Од такога се лана тка батист и плету чувене бриселске чипке.

Ко би хтео и влакно и семе, тај мора причекати док лишће не опадне до половине стабљике и док семе не изгуби белу боју, а добије зелену.

Велика је погрешка кад се и од тога даље остави у земљи да већ лан изгуби све лишће, постане смеђе боје, и он и семе, и да семе већ почне шуштати. Од такога лана влакно нема вредности.

За време цветања, или пре тога, ако лан полегне, онда га ваља одмах почупати, и онако исто све радити, као да је почупан кад треба, јер од семена ни онако не би било користи, и да се даље оставило непочупано, а овако се спасло бар влакно.

Лан се чупа за суха времена, и то кад пређе роса. Кад се чупа из земље, ваља пазити, да крајеви од жила дођу упоредо. Почупан лан слаже се онако да дође као кров од куће, и то са жилама доле, а врхом да се наслањају руковеди једне на друге. Тако ти кровови или кућице, како их негде зову, могу бити по 2—3 метра дуги. Ко није у томе вешт, да тако слаже, тај нека у размаку од 2—3 метра забоде у земљу две рашље, а између њих да разапне тачку (притку). На њу ће се с једне и друге стране после лан наслањати, да дође као кров од куће,

Тако наслаган лан осуши се за недељу две дана, и ту и семе дозре, а после тога пренесе се у шупу. Чим се ту пренесе, одмах треба с њега скидати оне главичице, јер би се иначе онако у гомили могде упалити и уплеснивити. Најбоље се то скида гребенима. Главичице те треба добро осушити, па их онда оставити на месту сасвим суху, и још их после ваља чешће преметати, да се не би упалиле. На измаку зиме измлате се главице и просеју, да би се тако одвојило ђубре од семена.

Да би се влакно очистило од поздера, лан се мора у воду топити. Од велике је важности у каквој води топимо лан. Најбоља је вода за топљење лана она, у којој има много жабокречине. Што је вода лакша, а то је што је у њој мање креча, то је она боља за топљење лана. Добро је кад мало отиче вода у којој се лан топи. Кад се лан топи, онда се намешта да стоји у води, и то ево зашто. Кад се лан потопи, најтеже продире вода у њега у горњим деловима стабљике, онде близу семена, јер ту има највише уља, које смета, да вода дубље продире. Уз то још што је вода топлија, то ће се пре свршити посао око топљења, то јест, онај ће поздер пре попустити и одвојити се од влакна. Зна се да је у барама и рекама вода озго према површини топлија него ли што је према дну; зато врхови лана, који се теже топе, ваља да дођу према површини, где је топлија вода, па ће тако и горњи и доњи део стабљике у исто време бити готов. Што се лан зеленији чупа, то мора остати дуже у води и обратно. Према томе, колико је вода топла, и да ли је чупан зелен или посве зрео, лан у води стоји четири, а и више дана. Од велике је важности, да се лан извади из воде баш онда кад треба. И зато кад се лан потопи, на 3—4 дана после тога ваља сваки дан надгледати, да се види, да ли је лан готов, а то је, да ли се влакно одваја целом дужином својом, а да се не откида, и да на њему не остаје од поздера. Да се то види, најбоље је извадити из воде цео руковет лана, затим га брзо осушити, па онда на ступи изломити. Ако поздер лако отпада од влакна то је знак, да се лан може вадити из воде.

Најбоље се топи лан, кад се он после 2—3 дана извади из воде, па се онда у руковетима простре и разреди по утрини (тудини) да се осуши. После се ти руковети саставе у снопиће од по четири до пет килограма тешке, па се онда опет топе у води и оставе ту једно 2—3 дана. Кад се тако ради, има се око тога нешто више посла него иначе; али је тако топљење сигурније, а на тај начин добива се више и боље повесмо.

(Свршиће се)

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Значај прскања винограда противу пламењаче.

Већина наших виноградара греше, што се придржавају само основних принципа при прскању својих винограда, противу пероноспорне заразе. Они мисле да је у сваком случају довољно, извршити три до четири прскања и тиме појаву пероноспоре спречити, не обазирући се на извесне околности: елементарне прилике времена, степен влаге у земљи и атмосфери (ваздуху) и т. д. — управо на главне чињенице, које упливишу да се пероноспора у мањем или већем степену јавља.

Утврђено је, да се пероноспора за време кишних година, са великим степеном влаге у земљи и ваздуху и променљивошћу температуре, редовно сваке године код винограда појављује, јер су ово њени битни услови под којима се може јављати и брзо ширити. На против за време сушних година кад су кише мале и ретке, кад је степен влаге недовољан и температура мање више стална (непроменљива), пероноспора се никако не јавља или у мањем степену и са мање дејства.

Према оваквим околностима није све једно прскати винограде 3 пута са већим размаком прскања за време мање кишних година кад за развијање и појаву пероноспоре има мање услова, и у годинама кишним, кад за пероноспору има повољних услова за њену појаву и њено брзо развиће.

У првом случају, довољно је извршити три прскања, али у другом случају, ми можемо бити сигурни, те да

наше винограде сачувамо само на тај начин, ако извршимо 5—6 прскања преко лета са чешћим размацима прскања од прскања. У опште треба имати у виду правило: *што чешће кише, чешће прскати.*

Врло често бива, — доста су се уверили сви наши виноградари баш у овој години — да нам кише не дозвољавају да прскање винограда отпочнемо на време. Да ли у оваквим случајевима треба чекати на лепо време или, прскање винограда отпочети под оваквим околностима и по рђавом времену — по мањим кишама или одмах по престанку истих, нарочито ако се после пада кише појави јака сунчана светлост у којим се моментима пероноспора највише и појављује? Одговор је прост: да под оваквим околностима не смемо увек чекати на лепо и суво време, већ прскање винограда морамо отпочети врло често и по мањим кишама или одмах по престанку истих не чекајући да се лишће и ластари просуше. У оваквим случајевима не сме се гледати ни на празник, што у већини случајева код наших виноградара бива, те тиме пропусте извесне повољне моменте за прскање својих винограда.

Да би наши виноградари дошли до позитивнијих резултата о користи прскања винограда противу пероноспорне заразе и за време мањих киша, за време кишовитих година, као што је била прошла, навешћу неколико прецизних примера из мог прошлогодишњег искуства, на основу проба извршених у среском воћном расаднику у Александровцу.

Пробу сам извршио на следећи начин:

Један део винограда прскао сам три пута са нормалном дозом раствора плавог камена и креча, а на другом делу извршио сам 6 прскања: 3. и 2. за време кише а четврто одмах по престанку исте са 20% повећаном дозом плавог камена и 30% повећаном дозом креча.

Резултат је био следећи: са првог дела винограда са три прскања добио сам 40% грожђа, а са другог дела где су извршена шест прскања са повећаном дозом раствора плавог камена и креча и где је прскање вршено и по киши добио сам 90% грожђа одличног квалитета, са 20% шећера и мањим степеном киселине.

Да би пак дошао до позитивних резултата о појави и дејству оидијума и код једног и код другог дела винограда где је прскање вршено под разним околностима, применио сам сумпорисање и код првог и код другог дела подједнако и једновремено т. ј. извршио три сумпорисања.

Резултат је био овакав: код првог дела винограда са три прскања, оидијум је се појавио одмах после неколико дана по појави пероноспоре и захватио је скоро цео онај део винограда. На другом пак делу где пероноспоре није било, а где је извршено шест прскања противу пероноспоре, оидијум је се појавио само на неколико чокота и то између последњег и предпоследњег прскања но без икаквог штетног дејства.

Дакле, из предњег се види да сумпорисање теже спречава појаву оидијума ако се појава пероноспоре рашири, и да прскање винограда противу пероноспоре, утиче донекле и на сузбијање појаве оидијума.

Сматрао сам за потребно да овим мојим прецизним опитима благовремено обавестим све наше виноградаре те да се у овој години, која може такође бити кишна и влажна не варају, да винограде не треба прскати више од три пута и овај посао вршити по киши, у случају нужде и преке потребе.

Велисав Милисављевић,
економ ср. жупског.

ЗА ОБНОВУ ПОЉОПРИВРЕДЕ

Знало се да је наша земља опустошена од непријатеља: да је остала без најпотребнијих справа пољопривредних, па и без ручног алата, да је утамањена стока, а нарочито да је остала без радне стоке, волова и коња. Све што је културно у нас, старали су се некултурни Бугари да опљачкају и однесу у своју крваву земљу. А саме непријатељске новине у Београду писале су, да је у Србији крупна стока, говеда, сведена на 30%, а коњи чак и на 10%; али ни то није било тачно.

Тако очајно стање о коме је Влада на Крфу била тачно обавештена, гонило ју је да схвати као главну дужност своју размислити и *припремити се за обнову*, чим се вратимо у Отаџбину. Садашњи Министар Пољопривреде, а тадашњи Министар Народне Привреде, г. Д-р В. Іанковић, био је у првом реду позван да прими овај задатак. Своје мишљење и потпуни план за обнову развио је био у неколиким конференцијама, којима су присуствовали и народни посланици. То је после изложено и у нарочитој књижици, која је штампана.

Но, није се само на томе стало. Сазвана је била и специјална комисија, да у појединостима утврди бројно све набавке које се имају извршити пре повратка у земљу. А да би при подели и употреби било реда, и да би та прва помоћ била и фактички употребљена за брзу обнову села и пољопривреде, израђен је био и пројекат закона за обнову. У њему је предвиђена улога свих чиниоца који су имали дужност: да се земља довољно обради, засеје и усеви среде, и да се укаже обилата помоћ свуда где је то потребно, а у првом реду домовима чије су старешине положили свој живот за част отаџбине, или су у рату онеспособљени.

Како се и о набавкама за обнову имали старати наши савезници, то је списак свих потребних предмета поднет савезницима, с тим да нам се предмети ставе на расположење *у солунском пристаништу*. Но, у то време ратна срећа се још колебала, и доласком американаца заузета је била сва морнарица, те је искључено било и мислити на сваки други транспорт осем војног.

Наш продор на солунском фронту тако је убрзао догађаје, да се ни онда, кад нам је сигуран повратак био у отаџбину, није могло скоро ништа постићи по широком плану који је био израђен. Сазвана је била у Лондону и једна међусавезничка комисија, која је имала задатак да за сваку савезничку земљу тражи прву помоћ за исхрану и обнову; али као да је за све доцкан било, бар што се *нас* тиче: ми смо се вратили у отаџбину без ичега!... Стање је погоршано још и тиме, што је по повратку Влада промењена и Министарства су се изделила, те од свеколиког претходног рада није дошло ништа до извр-

шења. То је требало да се *констатује;* јер, смело се може потврдити: да *потоња забрана, оскудица на свима странама и скупоћа* не би била у толикој мери, да је бар једним делом постигнуто да се изврши, што је на Крфу припремано.

Списковн предмета за набавку, намењених за обнову, израђени су били по свима гранама народне привреде: пољопривреду, занате, индустриску радиност и саобраћај. Да се види, шта је требало, да се набави за обнову пољопривреде, навешћемо овде те предмете. Тако, по списку требало је набавити:

1. Трактора са целим прибором и резервним деловима 500 ком.;
2. Плугова 50.000 ком.;
3. Дрљача (гвозден. делова за комплетовање) 5.000 ком.;
4. Ваљака 50 ком.;
5. Сејалица спрежних 300 ком.; ручних и 200.;
6. Култиватора 1000 ком.;
7. Прашача — огртача 9000 ком.;
8. Косачица 1000 ком.;
9. Преса за сено, моторских 10 ком., ручних 100 ком.;
10. Жетелица, обичних (руководачица) 1000 ком., везачица 1000 ком.;
11. Коса 100.000 ком., српова 150.000 ком., брусова 100.000 ком.;
12. Вршалица, с локомобилом 250 ком., без локомобиле 500, сточних 100), ручних 1000 ком.;
13. Требила (тријера) 1000 ком.;
14. Ветрењача (делова за комплетовање) 1000 ком.;
15. Сецкалица (за кабасту сточну храну) ручних 500 к.;
16. Круњача, моторних 200, ручних 800 ком.;
17. Мотика 100.000 ком., ашова 100.000 ком., будака 50.000 ком., секира 50.000 ком., гвоздених лопата 10.000 к.;
18. Осовина и шина за 100.000 кола 100.000 ком., готових точкова за кола 40.000 ком.;
19. Прскалица 30.000 ком.;
20. Запрашивача 5.000 ком.;
21. Сумпора 120.000 килогр., плавог камена 1,200.000 кгр., рафије 200.000 кгр.;
22. Материјал за израду казана за шљиве за 1000 ком.;
23. Волова, пара 30.000;
24. Крава, 10.000 грла;
25. Бикова 350 грла;
26. Коња, пара 8000, магараца 7000, мазга 2000;
27. Оваца и овнова 20.000 грла;
28. Коза и јарчева 15.000 грла;
29. Живине, стабала (3+1) кокоши 2500, ћурака, пловака и гусака 1500;
30. Машина за жежење с вештачким квочкама (гарнитура) 200 ком;
31. Пшенице озиме за семе 15,000.000 килогр., ражи 3,500.000, јечма 3,000.000 кгр.;
32. Кукуруза за семе 3,500.000.

Јарих усева: пшенице 2,500.000, ражи 1,500.000, овса 3,500.000, јечма 2,000.000, пасуља 2,000.000, кромпира 1,000.000, сочива 120.000, купуса 3.000, детелине 50.000, пиринча 200.000 кгр.

Ове су цифре сведене на најмању меру. Мада према површини нису довољне, били би набављени предмети свакојако од велике помоћи, нарочито кад би се употреба провела по организацији, која је имала основу у пројектованом закону о обнови. Све невоље које су се касније осетиле, биле би несумњиво уклоњене или бар далеко умањене. —Ђ.

КЊИЖЕВНОСТ

Пчелар. — Српско Пчеларско Друштво, основано у прошлој години отпочело је свој агилан рад на обнови и унапређењу пчеларства у нашој Краљевини: оно даје обавештења о рационалном пчеларењу и врши набавке пчеларских справа, алата и др. Од 1. Јануара о. г. већ издаје и свој лист „Пчелар", са лепом садржином, и корисним поукама за почетнике и пчеларе.

Ми радо поздрављамо овај покрет Српског Пчеларског Друштва, препоручујући њихов орган „Пчелар" нашим пољопривредницима — пчеларима, као користан лист за њих.

Претплата на „Пчелар" стаје 20 динара на годину и она се уједанпут полаже управи Срп. Пчеларског Друштва у Београду.

БЕЛЕШКЕ

Употреба и набавка „Дистола."— Господин Министар Народног Здравља решењем својим од 25. октобра тек. год. А.Бр. 24822 одобрио је:

„Да фабрика „Киноин" из Б. Пеште може увозити у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца средство противу метиља „Дистол" и продавати га само апотекарима, с тим да апотеке могу издавати овај лек само по рецептима марвених лекара.

„Марвени лекари у споразуму са полицијским властима дужни су забранити продају млека и меса од стоке, која је лечена „Дистолом" за време док лечење траје и 10 дана по завршеном лечењу. Ове мере морају на самом паковању, бити видно оштампане црвеним словима са бројем овога наређења.

„За рђаве последице, марвени лекари и органи полицијских власти сносиће кривичну одговорност."

Како, дакле, из овога произлази имао би се сваки економ у сличним случајевима одмах споразумети са најближим окружним или среским марвеним лекаром и према потреби путем онамошње апотеке о трошку самих власника стоке или, ако је могуће о трошку окружног одбора, набавити потребну количину „Дистола" за лечење болесне стоке, јер Министарство Пољопривреде и Вода нема буџетске могућности да бесплатно даје било које лекове противу сточних болести, сем у случајевима када су у питању сточне заразе, предвиђене у закону о сточним заразама у опште.

„Дистол" продаје за територију Србије „Исис" Деоничко Друштво за индустрију и промет дрога и хемикалија у Београду.

Г Л А С Н И К

РЕДОВНИМ ЧЛАНОВИМА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА. — Годишњи збор Срп. Пољ. Друштва на дан 12. фебруара о. г. изменио је чл. 11. друштвених правила и решио је: да сви редовни чланови плаћају за „Тежак" као и остала публика. Претплата је за ову годину 20 динара и она се уједанпут за целу годину полаже. Ко од редовних чланова жели и даље лист примати нека пошаље претплату за целу годину, иначе им се лист неће више слати.

14. фебруара 1921. г.
У Београду.

За
Српско Пољ. Друштво
Уредништво „Тежака".

Помоћ Српском Пољопривредном Друштву. — Члан утемељач Друштва г. Андрија Парађанин из села Пољне среза Левачког, округа Моравског положио је касу друштвеног 100 динара на име помоћи око уређења друштвеног органа *„Тежака."*

Хвала г. Парађанину на овој помоћи и пажњи према Друштву.

Нови чланови утемељачи. — За чланове утемељаче Српског Пољопривредног Друштва уписали су се и положили улог од 100 динара:

Младен Лисавац, доктор права — адвокат из Земуна; и

Благоје Ђ. Павловић, школовани економ из села Сићева среза и округа Нишког.

Српско Пољопривредно Друштво благодари и овом приликом новим утемељачима на пажњи и послатим прилозима.

Похвалница — По објављеном стечају Српског Пољопривредног Друштва Бр. 1458. од 7. Априла пр. год. за гајење сочива (леља) у округима: ужичком, чачанском и рудничком, нарочито се својим трудом и заузимљивошћу осетио управник расадника ср. ужичког г. *Ранко В. Милићевић*. Управни одбор на седници својој од 26. фебруара о. г. саслушавши мишљење комисије за преглед сочива по пријављеном стечају, решио је да се г. Милићевић на овај начин похвали што уредништво овим то врло радо чини.

Исто тако г. *Богољуб Јирачек*, економ среза струшког окр. охридског јаче се ангажовао у овој години око скупљања претплатника за *Тежак*, и то у оном делу наше краљевине, где је наш лист новина и где живи елеменат мухамедански и арнаутски.

Нека је овом приликом хвала г. Јирачеку на уложеном труду и пажњи према Друштву.

Б.

З А П И С Н И К.

6. Седнице Управног Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држане 5. Фебруара 1921 године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни и то: Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић; чланови г. г. Благоје Д. Тодоровић, Др. Велимир Стојковић, Милан Јовановић, Вића Т. Радовановић и Стеван Д. Лукић

I.

Секретар прочита записник 5-седнице. По прочатаним исправама. Одбор прима записник.

II

Секретар чита појединачни записник свију секција који у главном обухвата предлоге чланова за избор редовних чланова, као и мишљење г. Др. В. Стојковића о референту г. Милана Јовановића, које Одбор прима после неколико исправки.

III.

Чланови Одбора за набавке г. Стев. Д. Лукић, реферише да је одређена и утврђена цена пшуговима и осталим справама које су приспеле. Прочита цене, које Одбор по нарочитом списку прими. Осталим справама које су поручене а које још нису приспеле, исти Одбор да изврши калкулацију цена, коме се има придружити и г. Подпредседник.

IV.

Секретар реферише да Пољопривредна Подружина из Лесковца потражује од Друштва још 1288·00 динара, колико је издала за преност Пољопривр. справа од Витоља до Лесковца. По доводном обавештењу Одбор реши: Ова је ствар једном решена и Одбор остаје при том решењу, у толико пре, што је Друштво помогло Подружину, те је сем справа на Витоља добила и других, чија вредност иде у хиљаде.

V.

Секретар чита предлоге да напредније начине рада из области шумарства, које је поднео секретар шумске секције.

Одбор реши: Умолити секретара секције г. Др. Милановја Васића да у спорazуму са чановима секције предложи награде и награди потребно упутство за овај стечај.

VI.

Секретар саопштава акт Господина Министра Пољопривреде и Вода, којим извештава Друштво, да ће земљорадничко Удружење Чехословачке републике почев од маја ове године држати састанке у Прагу, ако би хтело на истима узимати учешћа. Одбор прима знању.

VII.

Секретар чита молбу Кметијске Дружбе у Љубљани, упућену Господину Министру Пољопривреде и Вода преко овога Друштва, да се стане на пут продаваљу слабих и неваљатих вина под именом: Љуто мерчана прекрчана и др. на штету угледа оних вина. Одбор реши: Упутити секције за ратарство и секције за законодавство и установе.

VIII.

Секретар чита молбу Кметијске Дружбе у Љубљани, којом, преко Српског Пољопривредног Друштва моли Господина Министра Финанасија, да наводи изменити одлуку о уређењу трошарине од 9. новембра 1920 год. како би наши виноградари и воћари били заштићени, пошто им гроза опасност од извођења онога нарељења. Одбор реши: Упутити Секције за земљорадњу и установе и законодавство.

IX.

Поведе се реч о томе: како је потреба да се попише Друштвена имовина и иста увесе у дотичне његове књиге. Одбор реши:

Набавити ручну магацинску књигу у коју да г. Лукић уведе све што је пописом нађено. Рада једнообразности вођења и да би се избегло шпартање које је двогубно, оштампати 400 четири стотине ком. извода дневника продаје.

X.

Секретар саопштава писмо г. Јов. К. Јовановића трг. из Скопља којим га извештава да је старешина Текеље Али Неки издао Југослов. Трговк. Банци под закуп од 1. маја ове год. ово земљиште које Друштво држи. које ће банка употребити чим ово време дође.

У исто време, шаље Друштву 380 динара на име закупа докала, који он држи до краја априла ове године. Саслушавши ово писмо, Одбор реши:

Умолити инспекторат у Скопљу, да наради код општине да она што пре уклони из Друштвеног магацина све своје предмете.

XI.

Секретар прочита оставку коју је поднела на службу госпођица Живка Д. Крсмановићева друштвена писар. Одбор прими знању.

XII.

Секретар прочита молбу Пиротске Окр. Пољопривр. Подружине којом моли да јој се по цени може уступити вагон вештачког камена по тако, да ова плати половину вредности одмах а другу половину после 2—3 месеца. Одбор реши: Јавити јој цену а за тим да поступи по Правилнику.

XIII.

Референт за Подружине г. Стеван Д. Лукић, моли да се дојављени чл. 7. Правила измени и да гласи: Подружине воде од рачунских књига ове: „дневник касе" и „магацинску књигу" ове две књиге потврђује Друштво. Одбор одлучи:

Усваја се предлог с тим, да се ова измена штампа у Тежаку.

XIV.

Секретар саопштава да је г. Богдан Ферлинц, економ Управе Топчидерске економије, позван отићи на властеловско имање у Руму, да донесе са њега семе којим мисли демонстрирати на предавању, које ће одржати 12. ов. месеца пред Зборон Пољопривредног Друштва.

По учињеном потребном споразуму, Одбор реши: Одобрава се г. Богдану Ферлинцу да може о друштвеном трошку отићи на ном. имање за семе. На подмирење трошкова које ће учинити овом приликом, признаје му се по шест динара дневно.

XV.

Позодом Друштвеног писма упућеног Управи Државне Штампарије, да учесе потребне суме у свој буџет за штампање „Тежака" и Пољопривредног Календара, секретар саопштава њен одговор којим извештава Друштво да је унела у свој буџет за 1921/2 годину на ном. цел 15.000 динара. Одбор прими знању.

XVI.

Секретар саопштава писмо г. Илије Киркића, благајника 4 пука тешке артиљерије, којим је Друштву нанео увреду, због тога, што није изабран за благајника по расписаном стечају.

По саслушању Одбор реши: Доставити ово писмо Господину Министру Војном.

XVII.

Секретар реферише који су стручни листови а које политичке новине у току прошле године примани у замену за „Тежак", па пита: хоће ли се у овој години радити онако или и како; Одбор одлучи: да се у намену даје „Тежак" само за стручне листове, а умолити Уредништво „Трговине, Газдинка" да свој лист шаље у замену.

XVIII.

Др. Велимир Стојковић уредник „Тежака", реферише да је садржај Тежака за 19 9. год. готов. Изражава га је лице ван редакције садашњег уредништва, па моли, да му Друштво за овај рад одреди свој хоноорар.

Одбор се слаже: да се писцу одсеком да сто педесет динара.

СТЕЧАЈ.

Српском Пољопривредном друштву потребно је следеће особље:

Секретар, шеф продајног одељења, инспектор, магационар и писар.

За ова звања потребне су ове квалификације:

Секретар и инспектор треба да имају вишу или бар средњу пољопривредну школу, што имају доказати школским сведоџбама или равним документима, ако из државне службе долазе

Дужност секретара прописана је у чл. 27. Правила и чл. 20. Пословника Друштвеног. Дужност пак инспектора прописана је у чл. 21. Пословника.

Шеф продаје мора имати трговачко или пољопривредно образовање и дужу праксу, што ће доказати школском сведоџбом и уверењем. Поред тога он мора знати француски или немачки језик. Његова дужност у главном биће старање око распродаје справа, алата, семена и у опште потреба које друштво за земљораднике набавља. Детаљније дужности биће прописане уговором.

Магационару је дужност прописана у чл. 23. Пословника. Он треба добро да познаје пољопривредне справе, алате, машине, семење и друге потребе.

Писар се предпоставља са нижом пољопривредном спремом, што ће доказати школском сведоџбом. Рукопис треба да има разговетан и читак.

Плата буџетом овако је утврђена: секретару, шефу продаје и инспектору на 6000 динара годишње, магационеру 2500, писару 2000 динара. А поред плате даваће им се додатак на скупоћу и то: секретару, инспектору и шефу продаје по 25 динара дневно, магационару по 20 а писару по 14 динара на дан. Поред тога додатка даваће им се додатак на скупоћу још и на жену и свако незбринуто дете по 3 динара дневно. Оба ова додатка даваће им се све донде докле и држава буде давала својим чиновницима.

Друштво ће основати пензиони фонд, те ће његово чиновништво бити и тим путем осигурано.

Ближе о условима за сваки наведени положај, може се видети у канцеларији Друштвене Управе сваког радног дана пре подне од 8—12 и по подне од 2—6 часова.

Рок за подношење пријава и документата, оставља се до 1. Априла о. г. Уз документа ваља послати тачно назначење поред жене и број деце и њихово занимање ако га имају.

Бр. 1672. Из Управе Српског Пољопривредног Друштва, 28. Фебруара 1921. године. У Београду.

ОГЛАСИ

СВИМА ПОДРУЖИНАМА.

Готове су рачунске књиге за Подружине и чланске карте за чланове Подружина.

Позивају се Подружине да требују потребан број дневника каса, магацинских књига и чланских карата.

Цена је: дневнику касе 5·50 дин., магацинској књизи II дин. а једној чланској карти 0·20 дин.

Пошиљке се могу извршити и уз доплату.

СИРИШТЕ

ТЕЧНО И У ПРАШКУ

Продаје на велико и мало семенарска радња

ТИМА ВЛАДИСАВЉЕВИЋ

У Београду, 3 Балканска улица 3 (до Росије)

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. прешеку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић

Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 10. БЕОГРАД, 13. МАРТА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ДРЖАВНИМ ЕКОНОМИМА

И ВОЂАМА ДЕЧИЈИХ ПОЉОПРИВРЕДНИХ КЛУБОВА.

Правилима дечијих пољопривредних клубова предвиђено је, да сваки члан клуба води бележник свих оних радова, које изводи на својој њиви, те да би могао утврдити производну цену добијене жетве.

Вођењем бележника радова, а на за то нарочито устројеним књижицама, које сваки члан клуба има, Друштво жели да се пољопривредна омладина још за рана навикава, да са рачуном води своју економију.

Уз изложене предмете сваки члан је дужан приложити и свој ДНЕВНИ БЕЛЕЖНИК, који се такође има узети у оцену при давању награда.

Умољавају се државни економи и воће дечијих пољопривредних клубова да чланове дечијих клубова упуте у вођењу бележника радова и да настоје, те да деца сваки рад на њиви и сваки учињени расход убележе у своје књижице.

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО.

МЕЂУНАРОДНО ЗАКОНОДАВСТВО

ЗА РАД У ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ*)

Међународни Биро за рад у Женеви заказао је за 4. април (па је затим одложио за месец октобар) 1921. год. међународну конференцију рада, која ће имати да донесе међународну конвенцију за регулисање рада у пољској привреди. Програм рада те конференције текстуелно гласи:

I. Адаптација донетих одлука у Вашингтону (за индустриске раднике) на земљорадинке:

а) у погледу ограничења рада земљорадника на 8 часова дневно и 48 часова недељно.

б) у погледу незапослености (шомаже).

в) у погледу рада жена:

1. пре и после порођаја

2. ноћу 11 узастопних часова подразумевајући ту и размак, који протекне између 6 часова увече и 5 часова ујутру

г) у погледу најмањег броја година старости деце за примање на рад (14)

д) у погледу ноћњег рада деце од најмање 18 година.

II. Техничка настава за земљоранике

III. Хигијена земљорадника

IV. Право земљорадника да могу образовати синдикате и да могу штрајковати.

V. Заштита и осигурање земљорадника у несрећним случајевима, који би им се догодили у раду, у болести, немоћи и старости.

Сазив ове конференције проузроковао је изненађење у пољској привреди, где послодавац никако није осећао потребу за међународно регулисање рада. Па ни законодавство разних земаља није се такође занимало о погодбама пољопривредног рада; оно је свој рад у том погледу свело на наредбе, које се тичу недељног одмора и осигурања радника. Само под утицајем последица рата и револуционарних покрета неколико су држава тражиле да се примене на пољску привреду начела заштите индустриских и занатских радника. Такви су, изгледа, мотиви на основу којих Међународни Биро Рада предлаже и за рад у пољској привреди закључење једног међународног споразума.

С друге опет стране вероватно је да је томе припомогла важност самог покрета пољопривредних радника. Према једном саопштењу, које нам је доставио Међународни Биро Рада у Женеви, међународна федерација пољопривредних радника је у току образовања. Прва конференција се држала у Амстердаму, у којој су Енглеска и Холандија биле престављене: прва преко делегата двеју организација од 100.000 и 150.000 чланова, а друга преко трију синдиката који броје 17.000, 12.000 и 8.000 чланова и свака од 8 даље поменутих држава, а преко преставника једног удружења, које броји 650.000 чланова за Немачку 500.000 чланова за Италију 250.000 за Пољску, 40.000 за

*) Овај је апел упутио Швајцарски Седлачки Савез пољопривредних организација свију земаља, познатих да учествују на конференцији, коју је сазвао у Женеви Међународни Биро Рада ради међународног регулисања пољопривредног рада.

Ур.

Аустрију 30.000 за Данску 30.000 за Француску 20.000 за Шведску и 2.000 за Белгију. Ове цифре несумњиво падају у очи али ми нисмо у стању да их проверимо.

Намеравана конференција и рад који она предлаже, оставили су досада пољопривредне послодавце доста хладне. И ми готово осећамо да се у више земаља не узимају, у осталом, озбиљно ове пољопривредне међународне конвенције, рачунајући да свет неће просто на њих ни пристати. Али како је оснивање Међународног Биро-а Рада већ свршена ствар и како је Друштво Народа уписало ова питања у свој програм, пољска привреда у будуће не би могла прикривати студију ових проблема. Није ли доиста по хиљаду пута боље да конференција буде обавештена о погледима пољске привреде у тим питањима, у место да се инспирише једностраним начином преко лица, којима су нарочите погодбе пољске привреде непознате, преко радничких шефова, који су напојени социјалистичким доктринама, и преко делегата радничког пољопривредног света.

Одбор Швајцарског Сељачког Савеза проучио је питање и једногласно је дошао до закључка да се намеће одбијање међународних конвенција у погледу регулисања земљорадничког рада. Он се у том погледу инспирисао следећим разматрањима:

1. Човечанство осећа растећу потребу за производима земље и другим намирницама које израђује пољопривредна индустрија. Да се та потреба задовољи треба појачати пољопривредну активност и производњу. Неминовна погодба тог појачања (интензификације) је повећање суме рада у пољској привреди.

2. Пољска привреда пати у већини земаља од оскудице у радној снази, која се само пооштрава. Она је у већини предела тако пооштрена да су пољопривредници принуђени да претварају мало по мало у пашњаке, па чак и шуме, један део обрађених земаља.

3. Неразмишљено ограничење трајања земљорадничког рада имаће неминовно за последицу да доведе у опасност исхрану и благостање човечанства. Једна све врсте може бити од кобних последица у индустриским земљама чије снабдевање у намирницама зависи од увоза.

Оно може изазвати озбиљно поскупљавање живота, услед чега може наступити недовољна исхрана осредњих класа па чак и стална оскудица.

4. Пољопривредни рад се толико разликује од индустриског и занатског рада да није допуштено да се и на њега примене одредбе као и на ове последње.

5. Пољопривредна производња се мења осим тога толико од једне области до друге да се рад у пољопривреди не би могао подесити међународним конвенцијама. С друге стране регулисање пољопривредног рада је једна тако нова ствар и у којој се има тако мало искуства да је у сваком случају прерано да он буде предмет међународних конвенција.

Ми вам достављамо ове одлуке молећи вас да проучите питање и да порадите код ваше Владе те да се и она изрази противу конвенције ове врсте. Било би од највеће важности да се што је могуће већи број земаља изјасни противу учешћа у међународном регулисању земљорадничког рада.

За Швајцарски Сељачки Савез

Председник **Ж. ЖЕНИ** Директор **Др. ЕРНЕСТ ЛОР**

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА

(Наставак)

Осем тога, орахово је дрво и онда било на цени за разноврсне израде, па је не само за те сврхе трошено ради домаћих потреба, већ једним делом, и продавано и извожено на страну: Приморје је у оно доба куповало у Србији и у Африку извозило сваковрсну дрвену грађу.

Од великог значаја је у оно доба (кад се није оволико као сад знало за анилинске боје), била кора, лист и ољуштине орахове за машћење (бојадисање) коже и пређе. Траг употребе тих делова ораха за машћење није се ни до данас утро ни у самој околини Београда, а камо ли по крајевима, у којима је многи старински начин рада и многа старинска употреба још у свежијем стању сачувана.

Најзад су зелени орашчићи и орахово лишће употребљавани не само у тако званој народној, популарној медицини, већ и по болницама манастирским.

Код *толиког* и *таквог* искоришћавања ораха, а још и с обзиром да он нити заузима потребито земљиште нити тражи дангубе и труда око неге, није чудо што је у старо феудално доба био толико распрострањен: то је био суви интерес феудалних поседника. Манастири су, ко и су имали врло много погодних положаја за његово размножавање, нарочито подизали многа и пространа орашја. И данас ће се око манастира наћи највише ораја: било на манастирском имању, било на имању које је од манастира отето. „Око села Зрза и других околних села има *много ораја*, вели Јов. Х. Васиљевић. Прича се да су те *ораје садили и подигли још у старо време манастирски људи*, и они су били својина манастирска, али су и њих Турци разграбили и поделили.“[1])

Орах је, који је негда тако обилно био распрострањен, данас постао врло ретка воћа. Сатиран је дуго и разноврсним поводима, а размножавање му није обнављано. Сатиран је најпре за време ратова и разноврсним променама својина, у новије време опет сечен је за грађу, па је у трупцима извожен морским и железничким путевима на светску пијацу, а у доба од 1880—1885 године извесни трговци са стране, налазили су рачуна да из наших крајева извозе чворове овог дрвета, којом је приликом упропашћен велики део ових дрвета. Најзад је то затирање готово довршено овога светскога рата: где год

[1]) Др. Јован Х. Васиљевић: *Прилеп и његова околина*, стр. 131.

ИЗ РАТАРСТВА

ЛАН.

(Свршетак).

Кад се лан извади из воде, ваља га просушити по утрини, и онда га тек сложити у камаре.

Пре него што се ступа на ступи (на ваљарици) и таре на трлици, многи суше лан у загрејаним пећима или иза пећи. А то чине зато, да би се лакше одвајао поздер од влакна. Али кад се тако ради, онда се има штете, јер на тај начин већи део влакна оде у кучине, а тек мањи део остане на повесму. Кад се лан топи у доста лакој води, и то у два маха, као што напред рекосмо, и кад се он при топљењу ставља онако усправљено, па онда кад се ломи и трли на ступама и трлицама, онда није потребно да се он суши у пећима, у којима преплане много влакно, те се после у раду кида.

Повесма се доцније преду на преслице или коловрату.

Преље у Банији и горњој Славонији рачунају три жице у једну чисаоницу, двадесет чисаоница у мало пасмо, а четрдесет у велико. Седам пасама иде на једно мотовило.

У Срему има у малом пасму десет, а у великом стотину чисаоница. Овде се меће на мотовило највише осам пасама.

У Боци, Далмацији и Лици има пасмо седам чисаоница. У осечкој околини броје опет жице на новчиће. Новчић има шесдесет жица, пасмо шест новчића а параџик шест пасама.

Са мотовила скида се пређа, па се пари у врућој води и пере да изгуби онај сивкасто зелени изглед од лана. Кад се је пређа просушила, намотава се на витао и сад се тек може употребити за ткање. Боље и једначитије испредена пређа узима се за основу, а остала за потку.

Тка се на тари или разбоју. Основа се намешта на велико вратило, а на малом вратилу се намотава откано платно. Основа пролази од великог вратила најпре кроз нити, па онда кроз брдо. Потка се провлачи испред брда кроз основу чунком. Обично се платно тка на две нити. Стољњаци и уопште сложеније ткање тка се у четири нити. Откано платно најпре бива бељено, а онда тек употребљавано.

Од једног мотовила даду се откати два рашка или четири рифа.

У нас је некада свет много гајио лан. Много је разлога што се данас у нас људи мање баве радом око лана. Најважнији од тих разлога је, што се забрањује да се лан и конопље топе у нашим водама, јер се мисли, да така вода онда шкоди здрављу и људима и животињама. Али то тако није. Учени људи (Parent-Duchatelet и dr. Giersberg) и сами су таку воду пили, и давали да ту воду пију њихове породице, па онда и животиње, па су се уверили, да та вода не шкоди ни људима ни животињама. Једино ако вода не отиче оданде где се топи лан, и не протиче друга, онда нешто може да шкоди риби. Али ни у том случају риби не долази зло, што би у лану и конопљу било отрова за њу. Шта више, така вода од лана и конопља врло је укусна (течна) те рибе баш зато и страдају, јер се од ње пресите. У осталом кад се оно у нас топио лан и конопље по водама што отичу, било је онда и риба више него данас, и ракова. Рибама много више шкоди лист и кора од јошића, од врбе и тополе, па опет никоме није на памет пало, да нареди, да се посеку сви јошићи, све врбе и тополе око река и потока.

Да то није паметно држати, да људима и животињама шкоди вода у којој се топио лан и конопље, то се види и по томе, што напредне државе, какве су Белгија и Холандија, не бране да се лан и конопље топе по ре-

---

су нашли Немци су секли орахова дрвета и слали у своје оружне фабрике.

Данас би се орах најлакше могао размножити поред железничке пруге: на 2000—3000 километара железнице (рачунамо пруге из 1915) могло би се, с једне и с друге стране, негде у једном, негде у два, а негде и у три реда, на празном земљишту железничком засадити 700.000 до 1,000.000 ораха; а тај би засад доносио приноса *најмање* 10,000.000 динара годишње, разуме се по одбитку онога што би се дало чуварима пруге као накнада што би узгред, чувајући пругу, чували још и орахе. А колико ли би се тек благих и стрмих коса у којима обилујемо могло засадити овим дрветом и тиме донекле задовољи она одредба у закону о шумама (чл. 67.) по којој су општине, које немају шуме, дужне да пошуме најмање пет хектари.

Боровница.

Ми имамо једно шибље које у дивљини расте, а имало би се и разлога и рачуна култивисати га; јер се род тога шибља може употребити и за храну и за пријатно освежавање на разне начине.

То је *боровница*.

Њезин род, у величини вење (како један поп из Васојевића вели) или мале грашке (како један Бугарин напомиње), кад узри *једе се у свежем стању, од њега се вари врло лепо слашко, сируп, компот и пекмез и суши се за варење преко зиме.*

Боровнице има данас у великим планинама: у Маљену и Јеловој Гори (у округу ужичком), по Комовима, у Копаонику на столовима и т. д.; успева на висинама, у осојима и по вртачама:

Уродиле боровнице
Према Прачи у вртачи.

„Где високо дрвеће у житком, алписком ваздуху жестини ветрова одолети не може, вели Јосиф Панчић (*Копаоник и његово подгорје* у књизи *Из природе*, стр. 49.), ту расте још којекакво сниско шибље, кржљава фења, две феле *боровница*. . . .“ У Босни и Херцеговини такође има *боровњача* готово по свима планинама (Тома Ковачевић: *Опис Босне и Херцеговине*, стр. 6). На Комовима скоро на сваком темену планинском има *боровњака*. . . . Висина раста боровњака јесте висина непокошене ливадне траве, они и расту густо исто тако као и ливадна трава, само што њима треба неколико година до те висине. . . . Боровњака пуна је свака комска планина, њихов је род и по величини и по облику као вења но врло укусан.

(Наставиће се.)

кама. Тако је у Белгији река Лис с пролећа тако плитка од лана, који је у њој потопљен. И још више од тога у времену од 15. марта па до 15. октобра сваке године обуставе на тој реци и саму пловидбу бродова, само да не би сметали да се у њој топи лан. Не може се рећи, да се тај од нас толико напреднији свет мање брине за своје здравље и за здравље своје стоке, него ми што се бринемо.

Осим за предиво и за ткање, лан се употребљава за прављење хартије, као и за лек. Семе од њега има пуно уља, а то уље се узима или за лек, или за фирнајс. У љуски од семена има слузи која се употребљава за лепљење. Кад се цеди уље, оне лепиње што преостану, добра су храна за стоку, а у води растворене као ђубре за њиву. Зелен лан отров је за говеда и за овце.

А. Ђ.

О гајењу женетрге, водопије (цикорије)

Помажимо домаћу индустрију, јер тиме и себи помажемо.

Фабрика Хинка Франка Синова у Загребу израђује корен ове биљке, и у стању је годишње да преради око $^1/_2$ милиона товара корена.

Пре распада Аустро-угарске монархије, фирма је набављала сировину за прераду из Чешке, Моравске и горње Мађарске, а данас, како још немамо честите трговачке везе са суседним државама, фирма је упућена на домаћу производњу.

Пошто наши пољопривредници слабо познају гајење ове биљке, то ми је намера укратко описати цео практичан рад око ње, јер сам је пре рата, а и за време рата, на 12 хектара гајио.

На каквој земљи успева. За женетргу, (цикорију) је најбоља пескуша и песковита иловача.

Плодоред. Женетрга најбоље успева за озимом пшеницом и иза ражи. Иза детелине не сме се сејати.

За женетргом врло добро успева сточна репа, кромпир и јечам са детелином.

Справљање и ђубрење земљишта за женетргу. За добро успевање женетрге треба њиву овако спремити:

1.) После жетве озимог усева потребно је заорати стрњику.

2.) С јесени њиву пољубрити, а затим је дубоким јесењим орањем узорати.

3.) За ђубрење је добро само зрело стајско ђубре. Неврело се не сме употребљавати, јер женетрга не воли много растреситу земљу. У неабијеној земљи кореи женетрге буде рашљаст и са мало потребне садржине за фабрикацију франкове кафе.

4.) У пролеће не треба њиву за сетву орати, него само јаче подрљати.

Сетва. Пошто је данас тешко добити доброг семена од женетрге, то је најбоље обратити се фабрици у Загреб и од ње тражити потребну количину семена.

Како је женетрга доста осетљива према повишим мразевима са сетвом не треба журити. Најбоље ју је крајем априла или почетком маја сејати. Сејање се може вршити ма којом сејалицом, са којом се жито сеје. На један хектар треба, кад се сеје на 25 см. редне даљине, 4—5 кграма доброг семена. Да би се ова количина семена при сетви боље расподелила, може се помешати са 15—20 кграма суве земље.

Рад после сетве. Чим је семе у земљи треба њиву одмах са тешким ваљком поваљати, јер женетрга воли збијено земљиште.

Кад семе никне, што бива после 15—20 дана, мора се усев прашити: а кад има 4—5 листића треба га на 15—20 см. биљне даљине разредити. После овог рада потребно је женетргу као и шећерну репу 2—3 пута окопати. За окопавање односно прашење најбоље је употребљавати планет—јуниор прашаче.

Жетва. Женетрга је онда добра за вађење, кад јој лишће почне да жути. Ово бива крајем септембра или почетком октобра.

Вађење је исто као и код шећерне репе, само што се мора боље пазити, јер се корен лако ломи. Горњи део — главу — са лишћем треба одсећи и употребити за сточну храну.

Принос. Кад је земља доста јака и кад је женетрга по горе наведеном гајена, принос по хектару може да буде 1.800—2.200 кграма корена а 1000—1.600 ктр. лишћа за пићу.

Штеточине. Женетргу највише штети голаћ и ронац. Против оног је добар лек чешће прашење.

Напомена. Сваки пољопривредник, који мисли ову биљку гајити нека то пријави фабрици у Загребу, која је вољна указати му сваку помоћ и која ће сваку количину плода преузети по 25 динара 100 килограма.

А. Жорж, агроном.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Каква је разлика између Рајнског и Италијанског Ризлинга?

У нашим виноградима има и Рајнског и Италијанског Ризлинга, које сорте доста наличе једна на другу, па се често пута и мешају. Међутим између тих двеју сората, има разлика, које се пажљивим разматрањем и поређењем лако могу уочити. Најчеће се разлике опажају на ластарима, лишћу и грожђу.

Код Рајнског Ризлинга по италијанском стручњаку Санину*) на врховима ластара ситно лишће је обојено црвено плавичасто док је код Италијанског Ризлинга обојено жуто зелено.

Лишће на Рајнском Ризлингу је затворено зелено дебело, буво, цело или са 3 лиске, заокругљено са средишним нервом црвене боје и гушћим маљама на горњој страни. Код Италијанског Ризлинга лишће је бледо зелено танко, глатко са пет лиски, са оштрим врховима и са орећим маљама на доњој страни.

Што се тиче самог грозда, по врху (пуцету) се могу лако разликовати ове две сорте грожђа. Зрно (пуце) на Рајнском Ризлингу има зеленкасту кожуру, која постаје жуто златна на оном делу грозда, који је највише изложен сунцу и на њој има многих црних тачкица. На Италијанском Ризлингу, чија је кожура жуте боје има само

*) Rivista di Ampelographia № 12.

једна тачка на супротној страни петељке зрна т. ј. онога места где је петељка усађена у зрну. Месо Рајнског Ризлинга је чврсће и има врло пријатан слабији мирис, док је месо Италијанског Ризлинга меко и без ароме.

Трулеж зрна, напада на обе те сорте. Да би се та трулеж искористила и произвело оно познато корисно дејство на концетрацију сока и шећера и тим омогућило справљање финих вина као на Рајни, треба те сорте гајити на добро изложеним и сувим местима.

Вино од Италијанског Ризлинга је жуто или жуто затворене боје према томе да ли је справљено са самом широм или са широм и кожуром и има леп мирис и укус, који је овлаш горак; оно има доста сувог екстракта и довољно киселине. Рајнски Ризлинг производи боља вина, која се на Рајни као што се она сматрају за најфинија немачка бела вина.

ИЗ ГРАДИНАРСТВА.

Мегленска паприка.

Кад се у нас почела гајити и као засебан употребљавати *паприка* (Capsicum annuum L.), није познато, јер није ни испитивано У Европу је донесена из Америке. За њу Панчић (*Ботаника*, стр. 243) вели: „Плод од паприке троши се где што у медецини (Fructus Capsisi), највише се пак уз друга јела употребљује неизрела, укисељена или од друге руке справљена. Употреба зрела плода особито је у топлим земљама здрава; у нашој, умереној клими и при уживању сварљивих јела посве је излишна, кадшто и шкодљива зачина.“

Може се приметити да је пре 50 година у старим границама западне и југозападне Србије врло мало паприка гајена, па мало и употребљавана за зачин. Из јужних крајева, у којима се она назива и *шиперка* (етимолошки јој је име дошло, можда, по *брзој* и *ситној* игри *шиперевки*), раширивана је и по свима нашим крајевима, нарочито *љуте* одлике њезине, од којих се баш и „игра *шиперевка*“. . . .

Род паприкин се употребљава под именом *паприка* на разноврсне начине: 1) као *зелена* паприка која се бере (узбира, трга, кида) са стабла, 2) као зрела у *венцу*, 3) као *шурицја* у сирћету и т. д. У последње време је у великој употреби *алева* (црвена) *паприка*, под којим се именом у трговини и у употреби назива *шућана* и *млевена* паприка.

За трговину се, у старим границама Србије, *алева паприка* прво почела *шућати* од *локошничке* паприке (село Локошница у лесковачком). Она је вапредно дугачка и танка, дебелокораста, *изванредно љута*.

Пре 35 година је у Нишу пок. Тутуковић, адвокат, покушавао да оствари индустриско предузеће с алевом паприком. Почеци су били успешни, али је са смрћу снога оснивача и предузеће престало. Алева паприка Тутуновићева је била љута.

Сад се у Разогоји (лесковачкој) и околним селима алева паприка добива *млевењем* у млиновима. Производи се сваке године по неколико вагона. Производња непрестано расте. Али је и ова паприка *љута*. Од ње добивена алева паприка се разблажива дометањем брашна, па се, на тај начин, и стварна цена вагони већа.

Алева паприка је врло угодан, зачин за многа јела, нарочито за јела балканска у опште и специјално за српска јела. Али је тај зачин врло неповољан за децу, болеснике и велики број лица — ако је паприка љута. За то у трговини најбоље пролази и највише се тражи она алева паприка, која ни сама за се ни у јелу *није љута*.

Оваква се алева паприка може добити само од *мегленске* паприке.

У Мегленту је „најглавнији производ паприка (пиперка), којом су засејане онако огромне просторије, као код нас кукурузом. Осушена, она се меље у Мегленту и у Водену, и разноси као алева паприка по Турској и другим земљама.“ — (Ј. Цвијић: *Основе за географију и геологију Македоније и Старе Србије*, књига I. стр. 333).

Ове, мегленске паприке, доста се гаје у Прилепу и околини, само њезином гајењу приноможе и стално наводњавање (натапање, орошавање), које се изводи из река, речица и потока. У околини Ђевђелије, и у селу *Горничеву* производи се паприка и то као т. зв. воденска паприка. Паприке продају сирове, али су почели да суше и туцају, но не умеју као у Мегленту. Ову врсту рада, као врло приносну, треба унапредити, подигнувши једну нештачку сушницу за сушење паприке, исте конструкције као за сушење шљива, и требало би поучити земљорадинке да је пребирају у квалитете; за најбољи квалитет да узимају само зреле, румене и недирнуте, па да их суше и одвајају само љуску и њу да туцају и мељу као прави квалитет, а семе од ње и осталу паприку да туцају и мељу у други квалитет. *Овим би добили боље квалитете од мађарске паприке.*“ (Миливоје М. Савић: *Занати и индустрија у присаједињеним областима*, стр. 167).

У чему је преимућство мегленске паприке?

У томе: што нимало *није љута*, већ је, ако би се тако могао рећи, управо *слађушава*.

То је прво и најважније њезино преимућство, јер се као зачин може употребити и за оне који паприку, са љутине њезине, не могу да поднесу, као и за децу, болеснике и т. д.

Она је, уз то, врло јаке црвене боје, те самлевена задржава леп црвен изглед, па се не мора добојавати каквим туђим, често пута и шкодљивим примесама.

Најзад је врло месната, те пружа велику количину ткања које, самлевено, даје јелу леп укус.

Добротом г. Др. Симе Тројановића сам добио једну мегленску паприку и прошле године је испробао у београдским приликама. Израсло јој је стабло 45 сантиметара; у Мегленту, камо је земља плоднија и камо се наводњавање редовито врши, она је и већа порастом и разгранатија обимом. Род је крупан: величине и изгледа обичних ребрастих црвених патлиџана.

Мегленска је паприка родна: изванредно добро цвета, има много заметака и они се врло лепо развијају и узру.

Са својих лепих одлика *једано* се мегленска паприка може препоручити за гајење ради млевења и добијања алеве паприке. Они крајеви и она села, у којима се туца или меље алева паприка, неминовно треба да још одмах поруче семе ове паприке.

А да се не би оплодила прахом са љуте паприке, па и сама љута постала, мегленска паприка се мора расадити сама за се и далеко од других врста паприка, како би било немогуће преношење праха са других. А шта се с непажњом у том погледу постиже, показала нам је *бабура:* у многим крајевима гајења близу љутих паприка, и она је временом постала љута, јер је била оплођавана прахом с љутих паприка.

Мегленску паприку треба рано сејати у топле леје или у сандуке који би се држали у топлим просторијама. Према локалним климатским приликама њу треба сејати у јануару или фебруару и расађивати у марту или априлу. За сваки сучај, да нас не би изненадио позни мраз, треба, док не мине опасност, расађену паприку у вече покривати сламом или рогожама.

Земљу, у коју ће се паприка расађивати, добро је гнојити комином (грожђаном или шљивовом) која се просипа из казана пошто је ракија испечена. То је гнојно средство, специјално за паприку, испробано у нашим селима пре 30—40 година, те се с поузданошћу може применити.

Зрела паприка се бере и ниже у ниске те се на сунцу суши. Онамо, камо се мегленска паприка гаји у великим количинама, најбоље је семе вадити при самоме брању, па махуне одмах сушити у сушницама, како би се сместа могле млети у млиновима.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

О стаји, храни и нези коза.

Коза је у већини прилика, нарочито код радничких и чиновничких породица, приморана да без мало цео свој живот проведе у стаји. Зато би козјим стајама требало обратити већу пажњу. Стаја има циљ да животињу заштити од непогода, да јој да удобно лежиште и пружи прилику за бољу храну и негу њену.

У њој ваздух треба да је чист, здрав и према добу годишњем и топал. Зато стаја не сме бити у близини јаме за мокраћу, нити у близини нужника и других места, која шире непријатан задах. Кад наиђе мраз, врата, прозоре и остале отворе ваља затворити сламом и старим џаковима. У стаји топлота не сме да се спусти испод 15°C. Ако су спољни зидови танки, за препоруку је обложити их сламом. Ваздух у стаји треба чешће обновити. Лети пак топлота не сме да пређе преко 15°C., а то ћемо лако постићи, чак и у највреліје дане, ако ђубре чешће износимо и стају проветравамо. Прозоре и врата ваља тако удесити, да промаја не шкоди кози. Довољна светлост помаже природно развијање животиња, норочито младих грла, и зато је у стаји треба увек да има у довољној мери. Унутрашњост стаје, нарочито оно место где коза лежи, треба да је суво и чисто. Ништа кози тако не шкоди но кад је лежиште влажно. Стога стају треба тако поставити, да лежиште буде нешто више и позади нагнуто да мокраћа може отицати. Исто тако не треба заборавити на суву и обилату простирку. Ако се у том штеди, биће већа штета кад коза сама растури сено, које јој се даје као храна, под своје лежиште. Влага рђаво утиче како на здравље козје, тако и на количину и квалитет млека. Чешће изношење ђубрета, на пример једанпут недељно, нарочито је за препоруку. Зими се оно може оставити да дуже лежи, јер стају греје. Затим стаја треба да је довољно пространа и удобна. Козу не треба никад кратко везивати. Боље је кад се у стаји може слободно кретати и удобно наместити да лежи. Јасла за сено тако удесити, да се без велике тешкоће могу напунити и да коза сено може лако дохватити. Испод јасала наместити какав плитак сандук за прикупљање сена, које из јасала испада. Он има још да послужи за полагање сечке, резанаца, јарме и т. д. Јасла озго покрити каквом даском, да коза с горње стране не чупа сено.

У стаји не треба трпети живину. Она не само што погани јасла и сандук (корито), већ и своју гамад (ваши) преноси на козу. Најзад, стаја треба да је и с доње стране добро затворена, да друге животиње не могу у њу ући.

Главну *храну* коза чини на првом месту сено, затим лишће, свакојако баштенско зеље, трава са окрајака њива и пашњака, све врсте репе, кухињски отпаци, кромпир, воће, слама, зрневље и т. д. Сама слама је рђава храна за козе, међутим, ако се исецка, даје с репом, кромпиром и зеленом пићом — добру храну. После обичних оброка добро је дати мало целе овсене и грашкове сламе ради прожватања. Репа утиче врло повољно на лучење млека. Кромпир производи више масти у млеку, доста меса и лоја. Мрква има за козу велику здравствену вредност. Сама зрнаста храна није за препоруку, јер затвара и гради „густу крв“. Боља је јарма или трице. Уљасте тропине (проја), нарочито ланене, такође добро хране. Џибра, пивска комина (требер), резанци, могу се такође корисно употребити као храна за козе.

У крајевима где има добре паше козу ваља припињати конопцем дугим 4 м. и то изјутра кад роса спадне, по подне, пошто прођу велике врућине. У међувремену, док је коза још у стаји ваља јој давати баштенске отпатке и по $^1/_2$ кгр. овса дневно. Зими полагати довољно сена, затим 2 кгр. репе или кромпира и $^1/_2$ кгр. овса дневно. Коза се поји чистом и бистром водом.

Храна мора бити здрава, чиста, неукварена. Прљаву и нечисту храну коза неће да једе, сем у крајњој нужди. Натрули и промрзли кромпир (или репа) штетно утичу. Чак и кад се оборе, треба их обазриво употребити. Где лети има довољно зелене хране, она је за најбољу препоруку. Прелаз са зимске на летњу, или обратно, са летње на зимску храну, треба извршити поступно, иначе оболења су неизбежна. Кухињске помије, које су врло подесне за напој коза, зими треба мало смлачити. У колико је зима већа, у толико помије треба да буду топлије, али никад толико вреле, да прст опеку. Помије коза пије врло нагло и у тој брзини она често прогута какав предмет који повреди једњак и желудац. Кози не треба дати да пије много течности, јер услед велике количине органи за варење ослабе.

С течном храном не треба никад мешати јарму или трице, јер у том случају јарма брзо пројури кроз желудац и не искористи се добро. Стога је најбоље: јаку храну никад у помије, већ у корито, на исецкану репу или кромпир. Напој дати увек на пола часа пре храњења. Главна је ствар, коза не сме никад бити без јаке хране. Што

боља и обилатија храни, то боље и обилатије млеко. Храни треба дневно придодати соли у малим количинама. У место тога може се наместити једна омања крупица соли ради лизања. Лизањем се апетит и варење помажу.

Лажно је оно раширено мишљење да коза мора по ваздан да једе. Коза радије воли мање а чешће количине хране. На тај начин апетит јој остаје увек добар и желудац не преоптерећује. Напротив, ако се кози да велика количина, она је склона да најбоље одабере а остало развршља. Храну треба давати тачно у одређено време. Коза се храни или трипут дневно (изјутра, на подне и увече) или још боље у пет оброка, око 5, 9, 12. 4 и 8 сати. Животиња се брзо научи на ред. Њој не треба дати више но што може да поједе. Остатке од прошлог оброка треба пре тога покупити и уклонити. За време напоја или храњења коза се даје најбоље помусти. Музе се трипут дневно. Нарочиту пажњу обратити на добро измузавање.

Укус млека не зависи само од хране и чистоће стаје, већ и од *чистог држања саме животиње*. Стога је врло корисно, ако се кожа дневно, прво сламном гужвом, потом четком, чисти. И сама животиња се тада пријатније осећа. Виме се такође мора чисто држати, често млаком водом прати и сувом крпом истрти. Ако се коза држи стално у стаји, нарочиту пажњу обратити на негу папоњака и рожних делова између папоњака. Ђубре ту брзо запада, и рожни део не само што услед тога омекша, већ и трули. Нити је добра одвећ велика влага, нити одвећ велика сувота, јер од сувоте папоњци постају крти. Да папоњци не би израсли одвећ дуги, ваља их с времена на време сасецати на праву дужину. Где је то могућно, козу ваља пустити, да се сваког дана једно кратко време слободно креће. Овог правила треба се тачно држати. Лице, које козу чува, најбоље ће извршити овај задатак, ако има љубави према овој животињи — један захтев који је основан и искуством доказан да повољно утиче. **М. Ђ. Ђ.**

БЕЛЕШКЕ

Најбоље траве за засејавање ливада. — Време је да се, онамо где има земље, коју је пробитачније заливати него ли под усевима обрађивати и онамо где сточарски услови то захтевају, поразмисли већ о засејавању ливадских трави које на пролеће треба предузети, па и семе од тих трава благовремено набавити.

Ливаде могу бити мешовитим травама засејане, а могу и једноликим. Од оних, које се сеју као једнолике, највише се препоручују ове:

Креслица (Cynosurus cristatus). Многогодишња трава. Изискује влажну глинасту и суглинасту земљу. На 1 хектар иде 20 до 40 кгр. семена.

Јежевица. (Dactylis glomerata). Многогодишња трава. Успева на свакој земљи, изузев сухе пешчаре и пиштолине. На 1 хектар треба 36 до 48 кгр. семена.

Власуља (Bromus inermis). Даје обилне откосе, како на прегнојеној глинастој, тако и на оскудној глинастој и посној песковитој земљи. Веома издржљива према суши. У зеленом и сухом стању преставља добру храну за говеда и коње. На хектар иде 40 до 48 кгр. семена.

Кунина, репак, лисичји реп (Alopecurus pratensis), Једна од најбољих пићних трава. Добро расте на влажним ливадама и даје обилне откосе. На 1 хектар иде 40 до 60 кгр. семена.

Рудача, власњача (Poa pratensis, P. trivialis и P. nemoralis). Многогодишње траве. Изускују глинасте, нагнојене и влажне земље, с времена на време потапане навраћањем воде. На 1 хектар иде 24 до 32 кгр. семена.

Медунка (Holcus lanatus). Многогодишња трава. Успева одлично на влажном пескушама. На 1 хектар иде 32 кгр. семена.

Ливадска власуља (Festuca pratensis). Многогодишња трава. Изискује влажну, суглинасту и нагнојену земљу. На 1 хектар иде 40 до 48 кгр. семена.

Мавра (Festuca elatior). Многогодишња трава. Изискује глинасту и влажну земљу. На 1 хектар иде 40 кгр. семена.

Вијук, шипац (Festuca ovina). Вишегодишња трава. Потпуно исплаћује рад на најпоснијим, лаким пескушама. На 1 хектар иде 40 кгр. семена.

Црвена власуља (Festuca rubra). Вишегодишња трава. Одлична као паша за овце. На 1 хектар иде 40 кгр. семена.

Миришљива трава (Anthoxantum odoratum). Вишегодишња трава. Није избирачица земље. Услед силнога мириса употребљује се само као сумјеша у друге траве, највише 2—3%.

Стршац (Agrostis stolonifera). Вишегодишња трава. Успева поглавито на влажној земљи. Сеје се 16 кгр. на 1 хектар.

Мачица, мишији реп (Phleum pratense). Вишегодишња трава. Изискује влажну, суглинасту и глинасту земљу. На 1 хектар иде 16 до 20 кгр. семена.

Ето, то су најглавније и најбоље траве, које су све, с изузетком миришљиве траве, могу засејавати саме за себе. Све оне дају обилате откосе и врло су питке за стоку.

Утицај снежног покривача на жетвени принос пшенице. — Обично се сматра да обилан снег кад пада пред крај зиме и у почетку пролећа, корисно дејствује на озиме стрнине. Међутим два америчка научника Смис и Рут, на основу прикупљених података у држави Охају, за период од 1892—1914., констатују да јаки снегови: у јануару повољно утичу, у фебруару су без дејства или са врло ограниченим дејством, док снегови у марту су од сасвим неповољног утицаја.

Обилан снег може се отопити брзо или се пак слој снега, ако је температура ниска, може одржати дуже време на земљи. Обично се сматра да добар слој снега штити пшеницу нарочито пред крај зиме кад наступају наизменична смржњавања и крављења, која шкоде младим биљкама. Међутим однос између жетвеног приноса и трајања снежног покривача, супротно ономе што се у опште мисли, је никакав или врло ограничен. У држави Илинојсу после великих снегова преко зиме, жетве су слабе и обратно зиме са мало снега доносе обилне жетве. То долази свакако и услед тога што и хладноћа, онда када мало снега пада преко зиме, није оштра. Како му драго, тек

види се из овога, да питање утицаја снега на стрнине није још довољно расветљено.

Прашњаво дудово лишће шкодљиво је за гајење свилобуба. — Један Италијан, Н. Фушини, који је три године вршио огледе са употребом прашњавог лишћа од дудова, посађених покрај путева, дошао је до ових закључака.

1. Прашњаво лишће са дудова посађених крај путева, шкодљиво је за исхрану свилених буба; оно је у толико шкодљивије у колико има више прашине на себи, тако да се њиме добија за $^1/_2$ мање свилених мехурака него обично и свила лошије квалоће.

2. Прашњаво лишће може се ипак употребити за исхрану свилених буба ако се испере у обичној води па потом остави да се просуши, пре него ће се дати гусеницама.

Како се мехурци свилених буба деле у класе и како се према класи и плаћају, то одгајивачи ово треба да имају на уму.

ГЛАСНИК

Прослава Геолошког Друштва. — Геолошко Друштво у Београду прославило је скромно тридесетогодишњицу од свога постанка 10. ов. мес. (фебруара). Прослава је обављена једном кратком белешком у новинама. При свем том, на прославу се стекло чланова и заинтересованих интелектуалаца у знатном броју, тако да је прослава добила свечан лик.

Прослава је одржана у једној од слушаоница геолошког завода Универзитета. И право је, јер је ту био и зачетак Друштву, и ту је оно развијало све своје деловање на геолошкој науци, истраживању и упознавању. Отворио ју је наш нестор геологије, који је за све време па и данас најзаслужнији члан и председник Друштва, г. *Јован М. Жујовић*, професор и председник Академије Наука и Уметности. Врло радо доносимо овај кратак приказ о току прославе, јер нас пољопривреднике мора живо интересовати рад Геолошког Друштва које обрађује геолошку науку, једну од основних наука пољопривредним наукама.

Г. Жујовић, и ако болешљив, врло се радо одазвао да одржи говор о прошлости Друштва за минулих 30 година. И доиста, сумњиво би било, да би ма који други могао своје слушаоце онако исцрпно, али без широких објашњавања, провести кроз минули период друштвени и да изложи онако силну агилност друштва на геологији и сродним јој наукама. Показао је постанак друштва, поглавито од његових бивших ученика, које је он лично мотао да васпита и загреје за науку. И ако са великом уздржљивошћу — пошто о себи говори — г. Жујовић је упознао слушаоце, с каквим је необичним трудом ударио основу за самосталну геологију наше земље, коју су страни научници, аустро угарски, хтели да задрже под своју сферу. Затим је у великом низу поређао имена и радове наших геолога и рудара, који су се бавили испитивањима појединих крајева и места, изложивши укратко резултате као и вредност ових за науку и праксу. У тој прилици нарочито је нашао за потребно напоменути, да је досада остала готово нетакнута једна грана геологије — *агрогеологија* (пољопривредна геологија), која треба да нађе места на оснивањем пољопривредном факултету.

Приказ и вавда занимљив говор уваженог председника Друштва г. Жујовића заслужан је са необичном пажњом, јер је био тако веран, да је се чинило као да се све то посматра у огледалу, те, по свршетку говора, доживео је овацију у знак признања великих заслуга за геологију и Друштво као ретко који. Од његових бивших ученика и потоњих колега поднета му је на дар „маршалска палица" у виду *геолошког чекића*, која га је толико дирнула, да му се радост помешала с плачем, — један моменат који је и код учесника прославе, поред изненађења, изазвао осећај највеће захвалности према таквом ретком нашем научнику и иницијатору.

Прослава је завршена једном стручном расправом о резултатима испитивања слојева земље („тла") у околини Београда, која је допуњавана и колорисаним пресецима земље. Расправа се ограничава само на наносна земљишта (Мокролушког потока, Булбулдера и др.) Пала је примедба, да се предавач служио многим непознатим називима (терминима), те је и расправа мање разумљива била. Свакојако дужност му је била да их замени српским а те је могао наћи довољно и у нашој пољопривредној литератури. Ђ.

ЗАПИСНИК

7. Седнице Управног Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држане 10. Фебруара 1921 године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни Подпредседник г. Паја Т Тодоровић; чланове: г. г. Алекса Љ. Поповић. Благоје Д. Тодоровић, Др. Велимир Стојковић, Милан Јовановић и Стеван Д. Лукић.

Председавао Подпредседник Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар Илија Кремић.

I.

Секретар прочита записник заједничке седнице своју секција одржате 8. ов. месеца, који Одбор прима.

II.

Поведе се реч и о оним члановима које буде предложио г. Милан Ђурић инспектор из Скопља и редован чаи Друштва, да се и оне приме за редовне чланове и предложе збору. Одбор одлучи: Сва она лица, која буде предложио г. Ђурић за редовне чланове, предаожити Збору да их он прима.

III.

Пређе се на питање вучења кокке за оне чланове који су дали оставке као и оне који по чл. 17. Правила одступају.

После извучене кокке одступили су: Др. Миливоје Васић и Љуба Р. Јованковић а дали оставке: Драгиша Лапчевић, Др. Љуба Младеновић и Стеван Д. Лукић, на чија места ваља изабрати друга лица у Одбор.

Одбор реши: известити Збору имена оних лица, која одступају и молити да на њихова друга изабере.

ТЕЖАК прима огласе по најумереније цени.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све
ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869. г. преписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустрован лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 11. БЕОГРАД, 20. МАРТА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ДРЖАВНИМ ЕКОНОМИМА

И ВОЂАМА ДЕЧИЈИХ ПОЉОПРИВРЕДНИХ КЛУБОВА.

Данас је већ позната ствар: да се сејањем одабраног и опробаног семена жетвени принос једног усева повећава за 20% и више изнад просечне жетве.

Од рђавог семена не може се добити добра жетва. И не може друкчије ни бити, јер и наш народ лепо каже: „какво семе такав род".

Избор клипова и пробање клијавости семена код кукуруза, чија је сетва на прагу, то су послови, који сваки пољопривредник и сваки члан дечијег клуба треба сада да изврши, ако то већ није учинио.

Да ли су државни економи, да ли су вође дечијих пољопривредних клубова предузеле какве мере да Упутство Бр. 6 (Испитивање клијавости семена од кукуруза) нађе примене још овог пролећа код земљорадника и чланова дечијих клубова?

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО.

ОВОГ ПРОЛЕЋА, ШТО ВИШЕ ОБРАЂЕНЕ

И ЗАСЕЈАНЕ ЗЕМЉЕ...

Имали смо прилике у једном ранијем броју *Тежака* да истакнемо: да је у прошлој години засејано пшенице само у Србији око 50.000 хектара, а у целој нашој држави око 250.000 хект. мање него пре рата.

Да ли ће тај исти дефицит у производњи пшенице бити и у овој години не можемо још за за сада знати, али да још за коју годину нећемо достићи ону производњу, коју смо пре рата имали у то свакако нико не може сумњати.

Да би се накнадио мањак у сејидби озимих усева ваља сејати што више пролећних усева, а нарочито кукуруза, који тако добро успева у нашој земљи. Ваља их сејати, јер је то дужност пољопривредника, јер ће и њихови производи наћи добре потрошаче и сигурне купце.

Дужност је свих наших пољопривредника, — и породична и друштвена и патриотска, — да овог пролећа што више земље изору, што више усева засеју, што већу производњу остваре. Наши пољопривредници имају својих обавеза према члановима својих породица, који од њих зависе и које треба хранити, издржавати и задовољавати у разним потребама, које су, сада после рата, тако разноврсне и тако многобројне. Они имају и својих обавеза према осталим редовима друштва, који немају земље, којима имају не само да осигурају храну него и да пруже многобројне сировине, које су извор њиховог рада и живота. Они имају обавеза и према држави, јер, као најмоћнији производни фактор у земљи, они су позвани да већом производњом повећају и наш извоз, те да тиме и наш новац поправе и наш економско-финансијски положај подигну и благостање целокупног нашег народа побољшају.

Да и не говоримо о овој високој хуманој обавези свих активних земаља у производњи хране, којом су оне позване да искоришћују свој привилегисан положај, своје природне изворе, те да осигурају исхрану пасивних земаља, на које природа није довољно излила своје благодати.

Наш се пољопривредник после две године слободног живота прилично снабдео са оруђем за производњу: и стоком и справама. Ваља та оруђа искористити, ваља их употребити за обраду земље, јер ће стока јести, па радила или не радила, а њена храна не кошта сада баш тако јевтино.

Али цене се пољопривредним, као и другим производима тако мењају на светским пијацама у ово доба непрестаних промена, које су последице рата, да с том појавом и наши пољопривредници морају рачунати. Они ће себе најбоље заштитити од тих промена, ако буду не само што више него и што боље и што јевтиније производили. Никада није потребније више него сада да се с рачуном, с писаљком и бележником у руци, производи, па да се и живи. Треба свести све непотребне издатке, треба штедети, чекајући да се прилике среде, да се време промени, да се цене производима стабилизирају.

Једна је истина, која се не да спорити, а та је да светска производња није још достигла пред-

ратну цифру и да још нема довољно хране у свету нити ће је скоро бити. Свету ће требати сва храна, коју пољопривредник произведе, па ће имати и доста тржишта за њено добро уновчавање.

Потсетимо се да смо ми ти, који смо понајпре позвани да подмиримо потребе у храни гладне Европе. Потсетимо се да су скоро свуда око нас све саме пасивне земље: и Италија и Грчка и Чехословачка и Аустрија па и Немачка и Француска. Ми смо пијацама тих земаља најближи, па је и прођа наших пољопривредних производа тамо осигурана.

Користимо се тим нашим тако повољним положајем користимо се богатством и плодношћу наше земље, користимо се овим лепим пролећним данима, па мобилишимо све своје снаге на селу и пођимо напред.... Напред у једну снажну пољопривредну офанзиву с девизом: *што више обрађене и засејане земље овог пролећа, што већа пољопривредна производња у овој години.*

ИЗ ВОЋАРСТВА.

О сађењу воћака.

Пре него што ће приступити сађењу воћака, прво питање, које се намеће воћару, јесте: кад треба и кад је најбоље садити воћке. Да, према томе, најпре на то питање и одговоримо.

Начелно говорећи могу се воћке садити за све време док се биље одмара, то јест од новембра до априла, осим за време великих мразева. Најбољи се успех постиже у примању, кад се воћке посаде рано с јесени. Ево зашто. Не треба мислити да се воћке зими потпуно одмарају, да оне не расту; на против, њихове жиле раде, жилице се производе и порашћују тако да се дрво, посађено у јесен, с пролећа потпуно утврдило у земљи, која се око њега дотле и добро слегла, и отпочиње бујно да расте. Са дрветом посађеним у пролеће неће се никад постићи та корист. Чак шта више десиће се, у овом последњем случају често, да се воћка не учврсти добро и не развије у довољној мери жилице, те ове неће моћи, кад је пролеће сушно, количином воде, коју упијају из земље, накнадити губитак у води, која буде испарила на лишћу, па ће се дрво пре или после осушити. Међутим на ладним и влажним земљама не треба садити воћке с јесени, него у пролеће, и то кад се буде земља довољно оцедила.

И ако је увек сигурније садити воћке с јесени, ипак не значи, ако се оне саде с пролећа, да се неће примити. Треба само ископати рупе у своје време, и сађење извршити што раније с пролећа, па се увек може очекивати добар успех.

Произведене или купљене саднице воћака, које ће се посадити на стално место, у воћњаку треба да су довољно одрасле и развијене, (но ипак не престареле) како би и ново подигнути воћњак могао што пре да доноси прихода. Једна је велика грешка наших земљорадника што за подизање воћњака узимају танке, кржљаве и неразвијене саднице, које дуго година морају у воћњаку расти па да отпочну доносити плод. По многим нашим младим воћњацима виде се ти танки, огољени прутеви, без икакве круне, тако да би се пре рекло да су то какве дивљаке, саме из земље поникле, него ли накалемљене и посађене воћне саднице. Још кад се томе дода да те младе воћкице лети прикрива кукуруз, који се у младим воћњацима обично гаји, онда се може мислити како оне лагано, врло лагано расту, дебљају.

Пред сађење младе воћкице треба као што ваља спремити т. ј. орезати им жиле и круну.

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА.

(Наставак)

Под јесен настаје њихова берба. Они су комски виногради а боровнице су комско грожђе, које у вријеме бербе беру сви житељи васојевичке нахије где ко хоће, слободно као општу својину. Једу се зреле а и суше их за зиму. (*Браство*, V, стр. 67 и 68). У Арбанији је, такође, има мноштво. „На вершине стоји горе (страни) ростет в изобилиј черника (Heidelbeere), котора по арнаутски зовут *бороница*. Очевидно слово јето от сербское-словенское.... В речнике Даничича (стр. 37), под рјечју боровица — боровница стоит: juniperus communis, т. е. брусника.“ (*Стара Сербиа и Албаниа*. Путевија записки И. С. Хотребова стр. 201).

Ње има по стрешеру и подножју његову, а и дуж граничнога била, идући ка Просенику. Има дрвенасто стабло, а висине је као и трава, којом је стрешер обрастао. Има црн, ситан, сладак плод, који се зове боровињка или боровница; зрео је месеца јула и не траје више од месец дана. — Кад је „светак“ младеж из околних села изилази на стрешер да бере боровињке. Прикупљају се као на сабор и ту играју уз гајде и свирале целога дана. Празником излазе и Ашанке са децом да беру боровињке.“ (*Насеља сриских земаља*, VIII, стр. 38. и 39).

Пада у очи да јој је *свуда* управо једно исто име: *боровица* и *боровница* у Вука Караџића *Сриском Рјечнику*, у Босни још и *боровњача*, у Комовима *боровњак*, у Арбанији *бороница*, у Бугарској *боровинка* и *боравинка*.[1])

То, што ова *родна* биљка има *једно* име од Јадранског до Црног мора, па и у Арбанији, сведочи: да је њезин укусан и на разне начине употребљив плод био врло јако вољен у старо доба и извесно јако цењен на трпезама манастирским: калуђери су, заинтеретовани свачим лепим и укусним за своје „препитаније“, можда највише допринели да се потрошња боровнице *свуда* одомаћи и развије, па је, извесно, и *истоветно* име њезино на тај начин *свуда* постало.

Несумњиво је у то старо доба боровница на један исти начин употребљавана за храну: сирова и сува. Ако

[1]) Најден Геров: *Рјечник на блгарскиј јазик*. Растение и неговиј плод, расте по високи-ти места. Боровник-ти бивет два вида: а) *червен боровинки*, Vaccinium Vitis idaea, б) *черни боровинки*, Vaccinium Myrtillus.

Обично се на воћним садницама многе жиле при вађењу покидају и израњаве. Кад би се воћка засадила с тако израњављеним жилама које обично после кратког времена почињу да труле, онда би трулеж захватила све жиле и воћка би угинула. Те угњечене и израњављене жиле треба пред сађење увек сасећи. Добро је поред тих жила и друге здраве дебље жиле мало скратити, јер ће се на засеченим местима развити многе ситне жилице, те ће се воћка и боље утврдити и боље хранити. Жиле треба сасецати оштрим калемарским ножем, (а не маказама) и старати се да пресек буде чист, јер ће онда и рана најбрже зарасти. Пресек треба да је још кос и с доње стране, како би жиле не само боље налегле на земљу, него како би се још и ситне жилице на што већем простору, односно у што већем броју развиле на пресеку.

Не само жиле него и леторасте на круни треба скратити, да би се на тај начин успоставила равнотежа у развићу надземних и подземних делова.

Пре него што се приступи сађењу, треба најпре чврсто утврдити притку, за коју ће воћка бити привезана. Ако би се притка утврђивала по сађењу, не само да би се повредиле жиле на дрвету него, поред тога, ни притке не би могли тако добро учврстити у земљу, као пре сађења.

На средини рупе треба направити од најбоље земље оранице, једну хумку и по тој хумки разредити жиле од дрвета које се има засадити. Пошто воћка у растилу има своје најјаче развијене жиле на јужној страни, треба при сађењу на стално место жиле на садници разредити тако, да најјаче жиле опет остану с јужне стране. Затим, док једно лице држи воћку усправно, друго нагрће најбољу ситну земљу на жиле. Да би земља што боље зашла између жила, воћка се издиже и лагано стреса. Ваља тада мало водом залити око жила да би земља за ове боље прионула. Кад се жиле покрију земљом, треба ову овлаш нагазити врхом ноге око врата те да би се дрво боље утврдило. Ако је земља влажна, не треба је нагазивати него просто оставити да се сама од себе слегне. Кад се дрво мало утврдило, треба сад нагрнути у рупу доњу лошију земљу, здравицу и њоме сасвим испунити рупу. Око врата дрвета треба направити од земље као један тањир, у који ће се прикупљати вода и натапати воћка. У свима случајевима заливање воћака по сађењу врло корисно утиче, јер се тим радом доприноси да се земља боље слегне и боље прионе за жиле те се и ситне жилице у већем броју развију и тиме дрво лакше и брже прими.

Не треба везивати воћку за притку, пре него што се земља не буде довољно слегла, јер иначе ће дрво изгледати као обешено о притку, а између његових жила наградиће се празнине, услед чега и воћка може да пропадне.

Веома је важно на којој дубини треба усадити воћку. Готово се увек дрвета сувише дубоко саде, те жиле не могу у довољној мери да нађу ваздуха (кисеоника) за дисање; због тога тако посађене воћке отпочну развијати нов слој жила, но у том послу и подлегну. Не може се доиста казати тачно колики слој земље треба да буде над жилама, али за свако дрво може се у начелу рећи: да треба да се посади у земљу до врата т. ј. до оног места, које се налази између надземног и подземног дела дрвета. Кад се сади једна воћка, калемљена у подножју, треба се постарати: да задебљало место од калема буде за 5 см. над земљом, те да се не би на том делу развијале жиле. Треба се подсетити у време, кад се пуне рупе, да је земља повећала, услед ситњења, своју запремину за $^1/_7$ до $^1/_{11}$, према њеном саставу, и да, по слегању, ако се о томе не води рачуна, дрво бива сувише дубоко посађено. Најбољи се успех постиже, кад се воћка онолико исто дубоко посади у земљи, колико је дубоко лежало у растилу.

би се даље и дубље истраживало, можда би се наишло на траг да је боровница још и у то доба готовљена и употребљавана још и на који други начин.[1])

Кестен (коштан).

Кестена има у многим српским крајевима, не само у јужним, већ и у северним и западним, у којима је Вук Караџић прикупио и у свој *Српски Рјечник* унео ове речи:

> кёстён, Кёстена планина. кестéнар. кестенáрица,
> кестéнарка, кестéник. кестéнић, кестéнџија,
> кёстење, кóстањ.

Занимљиво је да се читави шевари кестена или кестенових шумарака и данас налазе у старим границама Србије баш у оним крајевима, који су негда били феудални поседи или владалачких задужбина: у околини Врање, у околини Чачка на домаку Неманићских задужбинâ Студенице, Жиче и Градца, и на простору између Раче и Троноже, задужбинâ краља Драгутина.

У те крајеве је кестен донесен извесно из Тетова онда када су Немањићи Тетовом завладали, јер је та воћка и данас тамо врло јако размножена, као што је и њезин род врло омиљен у целој Македонији. Специјално је *шешовски* кестен тамо на гласу; у Скопљу, на пример, кестенари свраћају пажњу публике и препоручују кестен само простим узвиком:

— Врући *шешовски* коштани!

Око Врање и Чачка и поред Дрине кестенове шеваре су, свакојако, у старо доба подигле манастирске управе преко својих настојника по метосима, и подигле су их ради својих потреба: уз дуге божитње и велике (ускршње) посте печено кестење им је зачињавало испосничку трпезу и умножавало јеловник једном посном до душе али ипак, укусном посластицом.

(Наставиће се.)

---

[1]) У Јосифа Памчића *Ботаници* (стр. 91) овако се описује:

Боровница (Vaccinium myrtilus) стоји управо, достиже висину од 15—45 см., врло је граната, гране су јој зелене и оштрих ивица. Лишће је јајасто и ситно тестерасто. Цветови стоје стрмо и излазе из лисних рукаваца појединце. Имају крчажасту круницу, која је округласта и бледо зелена, мало је и црвенкаста; има 8 прашника и 1 потцветан тучак. Кугласте су бобе црне, осуте плавим прахом, велике као грашак и могу се и јести.

Расте по шумама и на висовима. Цвета у мају и јуну. Бобе се једу. При брању боја се отире; могу се јести и свеже и суве.

КОРИСНО ДРВЕЋЕ И ШИБЉЕ.

Врба за плетарство.

За врбу, која је подобна за плетарство, земљу треба већ у јесен ригolати до две стопе дубоко. Да би се утамањила зубача и остали коров, горњу земљу ваља бацити бар на стопу дубоко, па је озго онда покрити оном из дубине новом.

Најзгодније је врбу ту садити с пролећа, и то што раније, тако у марту и у априлу. Што се она касније сади, то се од ње мање добија прве године. За сађење најбоље су једногодишње резнице или прпорци. Сади се у врсте размакнуте за стопу једна од друге, а садница од саднице да је за један педаљ. На $^1/_6$ ха земље може стати највише 60.000 садница. Пре него што се отпочне садити, ваља прво обележити место где ће доћи која садница. За бушење рупа у тешкој земљи начини се гвозден прљак (пралак, како га зову у Далмацији) са дрвеном дршком, иначе је боље кад се садница просто забада у земљу. Кад се сади, ваља пазити, да пупољци горе иду, јер иначе садница угине. Садницу ваља толико забости у земљу да над њеним врхом дође за пст земље. Према земљи у којој се саде, одређује се, колико ће садниче бити дугачке. За песковиту земљу узимају се нешто више од стопе дугачке, а за тешку земљу од тога за шаку краће, а то је за добар педаљ дугачке. Ако не би која од садница истерала, идуће године усадиће се ту друга.

Кад је земља ливадска, наплављена глином или иловачом, помешаном са песком, онда је ту добро садити врбу бекву и ракиту (салике виминалис и салике пурпуреа), које код нас најбоље успевају.

У обради главни је посао, да се уништава коров, и да се треби од буба штеточина. Прве године окопава се двапута, а после по једанпут. Најопаснији је коров зубача, троскот (слак) и попоњац, који се пужа уз стабљику, па се око ње увија. И зато тај коров ваља сећи окопавањем, па и чупати из корена.

Врба се сече у касну јесен или зими, кад лист опадне, а никако раније. Шибљике ваља сећи оштрим косиром до земље. Велика је погрешка кад се шибљике секу високо, па се онда над земљом горе временом створи читав чокот као у винограду. Кад би се такав чокот почео правити, њега ваља оштрим маказама или ножем одсећи до саме земље. Ако би у старијем расаднику коров узео маха, онда се у згодно време мора трава упалити да изгори; после тога ваља све стабљике одсећи до саме земље.

Шибљике које се буду употребиле за садниче, на разне се начине спремају. Главно је, да оне не потерају до времена кад ће се садити, или да се не осуше. Најбоље је, да се не секу све до онога времена, кад ће се оне садити, и онда ће се сваки прут примити. Најдаље до 1. марта најзгодније је време да се шибље и сече и одмах сади. Ако се тако не може, онда се насечене резнице потопе у воду. То се пак ради овако: у велику каду налије се воде, па се у ту воду спусте резнице, да сасвим у води огревну. Да би то било, над резницама се наместе летве или даске па се на њих метне камење, да се резнице не би дигле из воде. Тако оне могу дочекати мај месец, а да не истерају, нити да се осуше, те да су за за сађење као што треба.

Пруће (витке) од врбе употребљава се за плетарске радове, као за све врсте котарица, столице, намештаје, па и за везивање, и томе слично. Од неких врста врба вади се из коре лек сличан кинину, и тај се зове салицин.

А. Ђ.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Хранење и нега телади у Данској.

Таблица хранења телади у контролним савезима у Данској је следећа: (крма и млеко у фунтама).

НЕДЕЉА	МЕСЕЦИ	цело млеко	обрано млеко	овсено брашно	погаче од сунцокрета	раж	сено	зелена трговачка крма (кабасовина, зелена вика)	слама
1	—	6—8	—	—	—	—	—	—	—
2	—	8—12	—	—	—	—	—	—	—
3	—	12—16	—	—	—	—	—	—	—
4	—	16—24	—	—	—	—	1	—	—
5	—	12	9	$^1/_2$	$^1/_2$	—	2	—	—
6	—	8	12	1	$^1/_2$	—	3	—	—
7	—	—	20	1	$^1/_2$	—	3	—	—
8	—	—	18	1	1	—	3	—	—
—	3 — 5	—	16	1½	1	—	5	—	—
—	5 — 6	—	8	1½	1½	—	6	6½	—
—	6 — 7	—	4	1½	1½	—	7	8	—
—	7 — 8	—	—	1½	1½	3	7	—	—
—	8 — 9	—	—	1	2	3	8	—	—
—	9 — 10	—	—	$^1/_2$	2	3	8	—	—
—	10 — 11	—	—	$^1/_2$	2	5	8	—	6	3
—	11 — 12	—	—	$^1/_2$	2	6	8	—	8	3
—	12 — 13	—	—	$^1/_2$	2	8	8	—	12	6

Примедба. Фунта чини 453 грама. Погаче од сунцокрета се уливају из фабрика, у којима се из сунцокрета цеди уље (зејтин).

Општа правила за хранење телади важе ова:

1. Хранење телета мора одговарати његовом расту, као што је изложено у горњој таблици. Нигда му се храна не сме дати „на вољу,“ без мере.

2. Млеко за хранење телади мора бити *свеже* и *топло* (25—30 Ц.). Теле се не сме хранити ни нечистим, ни хладним млеком.

3. Суд, из којега се храни теле, мора бити чист и свакога дана испиран врелим цеђем.

4 Телад треба хранити трипут преко дан.

5. Прелаз од једне хране другој мора бити постепен.

Општа правила за негу телади ова су:

1. У прво време, одмах после телења, потребно је теле држати *у супом* и *топлом* простору (+ 12,5 Ц.), јер лако може назепсти и добити запаљење.

2. Телечар се мора *добро проветравати* и имати *довољно светлости*.

3. Кожу код телета треба држати у чистом стању; тога ради се мора четком четкати и у топлом простору један пут у месецу сапуном измити, па по том добро чистом крпом истрти и исушити.

4. Телад не треба држати везана, већ слободна, у загрђеном простору.

5. Теладима је потребно свакодневно кретање у отвореном ваздуху, изузев непогодне јесење дане. Да не би

прозебла, јаки се телад млађа од 6 месеци не пуштају напоље.

6. Од шестог месеца телад се држе у нешто хладнијем простору (око 7.5 Ц.);

7. Са одраслијом телади не треба држати бика, да би се избегла превремена појава полног нагона.

НАШИ ДОПИСИ

Један пример за углед.

Бунар, (Јагодина), 24.-II-1921. год.

Господине Уреднике,

Веома сам задовољан што Вам могу писати о једној лепој појави, а желео бих да се случај, који ћу Вам описати, објави преко „Тежака", како би могао послужити за пример онима, који су позвани да му следују.

Потреба за ширим народним просвећивањем осећа се после ове минуле светске катаклизме у много јачем степену него раније. Ту потребу највише осећа народ сам, а у последње време се примећује да се и Министарство Просвете јаче заинтересовало тим питањем, него што је то раније чинило. Рад на народном просвећивању је несумњиво један доста тежак али и врло деликатан посао. У извођењу тога рада треба да учествује сав интелигентнији и културнији део нашег народа. Само активно учешће све интелигенције у раду на народном просвећивању, може уродити плодом. Појединачне снаге су мале, готово ништавне.

Међутим данас готово сав терет рада на народном просвећивању, пада на учитеље и свештенике. Заиста и логично је да на њих падне *највећи део* тог терета, јер они су у директној вези са народом, али не и сав. Зар не могу врло много да учине у томе циљу професори и и лекари? Зар они не могу празником да напусте за неколико сати варошке хотеле и да се разиђу по околним селима да држе народу популарна предавања из својих струка? А много више од њих могли би да учине државни економи. Њихов рад највише има везе са главним народним занимањем (мислим на земљоделнике, јер они чине много већи део народа) и они би својим поучним предавањима допринели да се привреда прилагођава новим принципима и методама а да постепено изумире онај примитиван начин привреде.

Пуну вредност тих популарних предавања ми смо у свом селу видели 20. фебруара ове године. Тога дана је дошао г. Милован Милорадовић, управник лозног расадника из Јагодине, и одржао нам предавање: *о орезивању винове лозе.* Жртвујући свој лични комодитет а за љубав општег добра народа и напретка народне привреде, г. Милорадовић није марио што је тога дана прешао 24 километара по највећој цичи и зими, само да би могао да испуни своју жељу, да проширује знање у народу из разних привредних грана, а и нашу жељу да га чујемо. У не тако дугом, али језгровитом и сочном предавању, изнео је укратко: циљ орезивања лозе, време орезивања и начине орезивања. Нарочито је истакао разлику између ниског и високог орезивања. Пледирао је за један, за нас нов, начин орезивања на лукове. „Виноград треба увек добро искористити, али и добро неговати."

Милина је било видети како старци, који су век свој провели радећи своје винограде, са јаким интересовањем слушају о новом начину орезивања Прекидан врло често питањима, на која је увек давао складне одговоре, завршио је своје дивно предавање са практичним показивањем орезивања на лукове на једном чокоту. Затим, изазван од сељака, проговорио је неколико речи и о справљању бордовске чорбе и начину најбољег прскања винограда.

Најзад је проговорио и неколико речи о задругарству, истичући принцип задругарства као једини корисни и целисходан за наш народ. За тим смо се разишли са предавања са извесним осећањем захвалности према г. Милорадовићу.

Но овим својим дописом имам, поред намере да му ово буде јавна благодарност од наше стране, још и ту намеру, да истакнем овај светли пример рада на народном просвећивању и пожелим да се и остали државни економи на њега угледају.

С поздравом,
Р. Г. учит.

СТЕЧАЈИ ЗА НАПРЕДНИЈЕ НАЧИНЕ РАДА

УПУТСТВО

Српско Пољопривредно Друштво расписало је већи број стечаја за напредније начине рада, који су објављени у *Пољопривредном Календару* и 51. и 52. броју *Тежака* за 1920. год.

Ти стечаји треба да имају троструки значај и стручни, и економски и васпитни. Да би се потпуно постигао намерени циљ ових стечаја, израђено је ово кратко упутство, по коме би се сви утакмичари подједнако управљали у раду на извођењу самог стечаја с једне стране, и на прикупљању потребних података: о орању, дрљању, сетви, прашењу, копњи, жетви и т. д. с друге стране." На крају придодате таблице, у којима су отворене потребне рубрике, треба сам произвођач обавезно да попуни и покаже оцењивачком суду, те да и оцена овога суда, који ће извршити у своје време преглед засејаних површина, буде што тачнија и на истој основи за све такмичаре.

Упутство се односи само и искључиво на I. групу производње ратарских усева, и обухвата:

1. Гајење детелина;
2. Гајење пасуља (граха);
3. Гајење кромпира на њиви;
4. Гајење лана;
5. Гајење уљане репице;
6. Гајење памука; и
7. Гајење пиринча.

I. СТЕЧАЈ

За прзвилно засејано и одгеговано детелиште, или луцериште на простору од пола хектара, с могућим највећим но најекономичнијим приносом.

Могу се такмичити пољопривредници из двеју група понаособ, и то: 1. група: пољопривредници из округа кумановског, тетовског и тиквешког; 2. група пољопривредници из округа рашког, звечанског и митровичког.

Овај стечај важи од 1. јануара 1921. год. до краја маја 1923. године. У оцену за награду узеће се детелиште и луцериште у другој години старости.

Детелишта и луцериште подижу се сејањем разних врста детелина или луцерке ради боље исхране стоке. Може се с правом рећи да су детелишта и луцериште главни услов за побољшање и унапређење сточарства једне земље и да у колико у једној земљи има више простора под детелином и луцерком у толико је и сточарство развијеније.

У нас је највише распрострањена луцерка и црвена детелина; с тога ће овде, а с обзиром на стечај, само о тим двема пашњим биљкама бити реч.

1. Гајење луцерке. — Изврсна сточна пића, када је у зеленом стању а и као осушена у сено. Успева у пределима, где се наши озими усеви гаје. Тражи дубоку, трошну земљу са пропустљивом здравицом, јер пружа по 4 м. корен дубоко у земљу. Најбоље су кречне иловаче за луцерку, на којој земљи даје највеће приносе.

Сеје се с јесени у октобру, са озимим усевима а најчешће с пролећа у априлу са јарим усевима сама за себе или у мешавини са овсом или јечмом. После ће најбоље успевају: стрнине, махунасти усеви и окопавине и земља се не мора ђубрити за 3—4 године.

Земљу за луцерку треба добро обрадити: с јесени дубоко, а у пролеће плиће, затим је неколико пута продрљати, па ју тек онда засејати. Најбоље је омашке сејати. На 1 ха иде 25—30 кгр. семена и 40—50 кгр. овса или јечма, који се прво, пре луцерке посеју и плитко подрљају и браном њива завлачи, па тако остави утицајима природе.

Луцерка се коси у цватњи, првих година 3—4 пута а касније и до 8 пута на годину.

Сваког пролећа треба детелиште дрљати и по потреби ђубрити сагорелим или вештачким ђубретима (суперфосфатом и калиум хлоридом). Приход је по хектару 25—30.000 кгр. зелене пиће или до 10.000 кгр. сена.

Ако се жели да гаји луцерка за семе онда се за ту сврху узима старо луцериште у 3. години и онда се други откос оставља за семе. Са 1 ха добије се до 600 кгр. семена.

Луцериште дави пиревина, а нарочито вилина косица. Од пиревине треба њиву лепо очистити пре заснивања детелишта, а од вилине косице најбољи је лек чисто, гарантовано семе, па ма и скупље било.

2. Гајење црвене детелине. Употребљава се на зелено, за пићу и као сено. Она се од свих врсти детелина, највише узима у плодореде. Једе је врло радо сва стока. Тражи дубоку, плодну и растреситу а кречну земљу. Најбоље успева на глинушама и иловачама које имају креча. На сувим и посним земљама рђаво расте и никакве приносе не даје.

За црвену детелину вала земљу неколико пута орати и добро је припремити, па тек онда сетву предузети.

Сеје се као чист усев или међу друге усеве, нарочито у јечму. Сетва се врши с јесени, у октобру или с пролећа у априлу. На 1 ха иде око 20 кгр. семена и 40 кгр. јечма. Претходно се јечам посеје, плитко задрља па се тек онда детелина посеје и благо завлачи лаком браном.

Детелиште од црвене детелине траје обично две године. Сваког пролећа вала га плитко подрљати, а по потреби и пођубрити с јесени сагорелим стајским ђубретом, а с пролећа разблаженом осоком, пелетом, гипсом или зрелим компостом или вештачким азотним ђубретима.

(Наставиће се).

БЕЛЕШКЕ

Гнојити воћке са пиштавином од велике је користи. — Доказано је, да мокраћа има великог утицаја на здравље и напредак воћака. Гнојење воћака са мокраћом (шталском) врши се овако: Треба око стабла воћке на 2 стопе а не даље исковати неколико јама, па у њих сипати пиштавину, коју треба мало разблажити са водом, кишницом. Овим начином гнојења, дрво добија бољи изглед, постаје здравије и даје крупнији род. Гнојење ово мора се од половине маја до половине августа извршити а то је, кад воћка почне цветати, па док род не сазре. Ово је добро за све воћке а нарочито за бресве и кајсије. Ово је корисно и за сва она дрвета, која пате од отока смоле и запаљења. Болест — запаљење, познаје се по томе, што се лишће на дрвету почне да скупља, по лишћу изађу неке бешике, и по томе што лишће постане црвенкасто и опада.

Ко је пријатељ себи и своме воћу, нека ову поуку добро запамти и врши.

А. Жорж.

Како да се поправи редак и слаб пшенични усев? — Кад је пшенични усев на других разлога, а не због мршавог тла, редак и слаб, може се много поправити, кад се рано с пролећа подрља и пођубри са чилском шалитром. У пролеће чим је њива толико сува, да се може на њу ићи, треба на ретку пшеницу разбацати 70—85 кгр. чилске шалитре по хектару, па за тим у истом редном правцу усев и подрљати. Ако је потребно на 2—3 недеље после овог рада, може се поново ђубрити са количином од 40—60 кгр. а за тим поново и дрљати.

Да би се ова мала количина вештачког ђубрета боље расподелила и разбацала, добро га је са још толико сувим земље помешати и тако разбацити.

Напоменућемо, да ђубрење са чилском шалитром треба само тада вршити, кад се пшеница бокори и кад на лишћу нема росе или друге плаге, јер влажном листу чилска шалитра шкоди.

Што се тиче ђубрења усева са суперфосфатом могу рећи, да је од вредности само тада, кад се с јесени баци.

А. Ж

Оток вимена код крава. — Младе краве — првотелкиње, често пате од вимена.

Виме код ових крава, нарочито добрих млекуља, пре телења отекне, отврдне и поцрвени, од чега краве при одању раскреће задње ноге.

Многи сопственици оваквих крава незнају да ово долази услед нагомиланог млека, па веле: „ударило виме на очи — „урочено“ и позивају врачаре да им бају и врачају.

За сваки овакав случај, кад сам упитан, препоручио сам, пошто марвеног лекара нема: да краве одмах, пре телета, по мало и по 2—3 пута дневно измузају и виме

чешће ладе обичом водом, где нема оловне воде. Успех је био апсолутно свуда добар а поред тога и двојаке користи се постижу — прво, што је виме убрзо омекло, ватра престала и тиме крава спашена болова и других компликација и друго, што су овако мужене краве, после телења, биле мирније приликом муже и давале више млека.

Прво млеко (колострум), које је потребно за прочишћавање телета, ипак остаје у довољној количини, пошто се ово не измуза све, те с тога се зато не треба бојати.

Варварин. **Милисав М. Ђорђевић.**
срески економ.

Како да се изведе дебео рен. — С пролећа, како се земља оцеди, узме се корење од рена 30 см. дугачко и 1—10 см. дебело и са вуненом крпом утре се, да му се покидају све жилице са стране. Затим се прљком избуше јаме и у ове позадева корење, али земља мора бити јака односно добро пођубрена. Сади се од северне стране према југу у редове косо. Редови треба да су у размаку близу једног метра, а струк од струка мало јаче од ½ метра. Корење се тако полаже да му крајеви иду према површини, да боље утиче сунце на њега. Тако положено корење расте брже и јаче од оног, које се пусти да иде управо у земљу. Окидањем жилица са стране изведу се струкови глатки и боље се развију у ширину, тако да већ до јесени буду прилично дебели. Ако нема пођубреног спремљеног земљишта за тај посао, пођубри се земља с пролећа компостом (мешанцем), али никако свежим ђубретом, јер онда струкови рано добију мрље и буду испуцани, а у мршавој земљи буду крти и горки.

ГЛАСНИК

Нове подружине.

Од почетка ове године основане су три нове подружине и то:

1. Среска пољ. подружина за срез рамски у Вел. Градишту, основана је 6. фебруара о. г. у броју 82 члана;

2. Окружна пољ. подружина за округ косовске у Приштини, основана је 20. фебруара о. г. и броји 50 чланова;

3. Пољопривредна подружина за Београд и срез врачарски, основана је на дан 11. марта о. г. и броји 54 члана.

Овим новим подружинама желимо срећан и плодан рад на унапређењу пољске привреде.

Подружине примљене у састав С. П. Друштва.

(по новим правилима)

Подружине које су од 19. фебруара до 12. марта о. г. усвојиле основна правила из децембра пр. године и примљене у састав Друштва одлуком Управног одбора, јесу ове:

1. Кумановска
2. Пећска
3. Чачанска
4. Пиротска
5. Јагодинска
6. Предејанска (среска)
7. Рачанска
8. Темнићска
9. Млавска
10. Ресавска
11. Медвеђска
12. Лесковачка
13. Тетовска
14. Космајска
15. Колубарска (у Лазаревцу).

Потребно је да се свака подружина саобрази правилима за подружине из децембра пр. године и да уђе у састав Друштва; без тога неће се моћи подружини изаћи на сусрет у оноликој мери, колико то њени чланови заслужују.

Б.

Нови утемељачи С. П. Друштва.

За чланове утемељаче Српског Пољопривредног Друштва уписали су се и положили каси друштвеној улог од 100 динара:

Г-ђа *Цвета Гавриловићка* из села Криваје, ср. поцерског, окр. подринског. Уписала је свога поч. супруга *Драгомира Гавриловића* свештеника, преминулог 24. дец. 1920. г. у Шапцу.

Радоје Вукашиновић екон. из села Александровца (пожаревачког).

Андра Л. Дрињаковић учитељ у селу Бресници (чачански).

Друштво и овом приликом благодари горе поменутим лицима на пажњи и на послатим приловима.

ЗАПИСНИК.

8. Седнице Управнога Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држане 17. Фебруара 1921 године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни: Председник г. Љуба Новаковић. Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић; чланови г. г. Алекса Љ. Поповић, Благоје Д. Тодоровић, Алекса Г. Јовановић, Радомир Нешић, Милан Јованић, Љуба Р. Јовановић, Вића Т. Радовановић и Милутин Стојановић. Као гост био присутан г. Стеван Лукић, редован члан Друштва.

Председавао Председник г. Љуба Новаковић.

Бележио секретар Н. Кремић.

I.

Секретар прочита записник 6. седнице. Одбор учини неколике примедбе, а потом прими записник.

II.

Секретар прочита записник 7. седнице. Одбор га усвоји.

III.

Председник: Према истакнутој тачки дневнога реда, имамо извршити конституисање Одбора по чл. 10. Пословника. После постигнутог споразума Одбор изабра:

а). *Финансијски Одбор*, у који уђоше г. г. Благоје Д. Тодоровић, Љуба Р. Јовановић и Милутин Стојановић;

б). *Набављачки Одбор*, у који уђоше: г. г. Милан Јованић, Вића Т. Радовановић и Бошко Ж. Бошковић;

в). *Књижевни Одбор*, у који уђоше: г. г. Алекса Г. Јовановић и Радомир Нешић.

IV.

Секретар прочита свој реферат о потреби брзог комплетовања особља за рад на свима пословима друштвеним. Неопходно је потребно и то одмах попунити ова звања: секретара, шефа продајнога одељења, инспектора, једнога писара и администратора „Тежака“ како би се послови, који су у приличном застоју могли довести у ред.

После довољнога већања по овом питању Одбор се сагласи:

1. Да се одмах распише стечај за сва напред поменута звања;

2. Да се дојакошњи секретар г. Илија Кремић умоли, да неко време долази и обучава у пословима привременога секретара док Друштво сталнога не нађе;

3. Да се оним, који буду привремено вршили дужност секретара, надаје хонорар из плате секретара;

4. Да се госпођици Милици Стевановићевој писару повиси плата од 1500 на 2000 две хиљаде динара почев од 1. Марта ове године;

5. Да се Божидару Мићићу магацинеру од 1. марта надаје додатак само за њега лично а не и за породицу, који је до сада примала. За породицу да поднесе пуноважна документа, којим ће уверити Друштво, да она нема других извора за издржавање и опстанак сем његове зараде.

6. Што се тиче неличне додатка на скупоћу, да финансијски Одбор учини потребан предлог како за особље, које је већ овде, тако и за оно за које се расписује стечај;

7. Да се плата Инспектору, која је буџетом предвиђена у 4.500 динара повиси на 6000 динара, која повећица да се да из кредита одобреног буџетом за ову годину под бр. 11.

V.

Секретар референше да је књига: „Науке о пољопривредном газдовању" готова, да је штампана у Смољу као „I. Библиотека Српског Пољопривредног Друштва" и да би требало да одбор одобри да се рачун штампара за штампање исплати, рачунајући по 1250 динара двеста педесет динара од штампарског табака и 400 четири стотине динара за корице.

Одбор реши: Да књижевни Одбор одлучи о величини хонорара као и продајној цени књиге а штампару да се исплати рачун о штампању.

VI.

Поведа се реч о томе: хоће ли Одбор по дојакошњој својој пракси држати редовно своје седнице и даље суботом по подне или другога дана и кога?

Одбор реши: да се седнице и даље држе суботом по подне редовно, а изузеће кад председништво нађе за нужно да позове ради какнога хитног предмета.

VII.

Председник: По свом приватном послу, сутра полазим у Палањку. Нећу се кратити за 15 до 20 дана. За време овога мога одсуствовања, по чл. 26. Правила друштвених, заступаће ме у дужности до повратка подпредседник Друштва г. Паја Т. Тодоровић.

Молим да ово моје саопштење Одбор прими знању.

Одбор прими знању.

ИСПРАВКЕ

1.) У 47. и 48. броју „Тежака" из прошле године на стр. 189. случајном грешком коректора листа, погрешно су одштампане цифре у таблици *„за један вагон сувих шљива потребно је:"* а треба да буду ове:

Колико је потребно?	Код сушионе Д-р Стојковића.	Код Главинићеве сушионе	Код Босанке
Времена	71 дан	112 дана	125 дана
Дрва	32 458.— кгр.	37 154.— кгр.	48 561.— кгр.
Губитак у сувим шљивама због цурења пекмеза употребљени према Др. Стојковићевој		100 кгр.	120 кгр.

Ове цифре одговарају стварном времену, количини утрошеног горива и губитку пекмеза код појединих система сушница, изведене по прикупљеним подацима при самом раду за сва три система, који су подигнути на имању Чачанске Окружне Пољопривредне Подружине, што је свакоме лако прорачунати из података у комисијском извештају одштампаном у 45. до 48. броју „Тежака" за прошлу годину.

Моле се читаоци да ову ненамерну грешку исправе.

Бошковић.

2.) У 7. броју „Тежака" за ову годину, а међу именима ново-изабраних редовних чланова, стоји: Коста Љешевић трг. из Пећи, а треба да стоји: прота Коста Љешевић, члан Пећске Конзисторије; затим: Ћазим Бег Мехлед Беговић, а треба Ћазим Бег Махмутбеговић; и најзад: Александар Шишковић, учитељ из Пећи, а треба Александар Шишков, што се овим исправља.

Уредништво.

ОГЛАСИ

НА ЗНАЊЕ

Многи пољопривредници обрћају се Друштву за поједине набавке и обавештења не стављајући том пријликом своју тачну адресу, већ само село одакле су.

Како Друштво нема података које место долази у делокруг које поште и среза, потребно је, да се поред имена и презимена као и занимања, стави и место поште или железничке станице, преко које му треба пошиљку или извештај доставити.

Исто тако Друштво препоручује појединцима, да се за све потребе обрћају превенствено Пољопривредним Подружинама у своме округу а где ових нема Друштвеним економима, који би вршили обавештења и поруџбине брже и уједно за више лица, те би и преноси трошкови око тога мање стали а нарочито у ово време где појединачне пошиљке износе знатну разлику у транспортним трошковима.

СЕМЕНАРСКА РАДЊА

ТИМЕ ВЛАДИСАВЉЕВИЋА

Балканска ул. бр. 3. — **БЕОГРАД**

има на продају *семена:*

Луцерке, са државним уверењем, без вилине косице	1 кгр.	14	50 д.
Црвене детелине	„	16	— „
Енглеске траве 1 врсте	„	14	— „
Смесе трава за вештачке ливаде	„	16	— „
Багрена	„	25	— „
Гледичија	„	20	— „
Ељда	„	3	50 „
Восак фини, жути за вештачно саће	„	35	— „

Као и све др. семење ратарских и повртарских усева; рафије и пл. камена. 1—2

Тријери. Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № 1 *а* динара 1190
ТРИЈЕР № 1 „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се Срп. Пољопривредном Друштву У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште.

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.
ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво класични председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 12. БЕОГРАД, 27. МАРТА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ВОЋАРСТВО ОКОЛИНЕ ЦАРЕВОГ СЕЛА

(МАЛЕШКИ КРАЈ)[1])

Царево Село је у источном делу јужне Србије, у падинама планине Малеша. Са Пехчевом и Беровом чини једну важну воћарску област, истакнутију у том погледу међу осталим крајевима. Нарочито се гаји *шљива* с великим успехом, и род се прерађује: у суве шљиве, ракију и пекмез.

У околини Царевог Села гаји се скоро искључиво позна шљива, пожегача, која се тамо зове: *црна шљива*. Зове се још и „бањска шљива", јер постоји предање, да је донета из Ћустендилбање (старог Велоужда).

Од шљива постоје воћњаци, шљиваци, који се овде зову „баште". Са доношењем шљиве из Ћустендила донет је и начин подизања шљивака. Места су равна и махом поред реке, да се могу наводњавати. То изискује не само наносни песковито-шљунковити терен, него и навика да се у шљиваку трава коси, што се чини, где је за то погодније место, двапут годишње. Али како с наводњавањем није изведено како треба и одводњавање, то није ретко видети по шљивацима барске траве, од којих, разуме се, не може бити добро сено.

Шљиве се подижу од изданака; због тога се ови слабо чисте, те се понегде виде много израслих из поданка шљива. Расађује се у растојању 5 до 6 м., и одгајају се у полувисока стабла са широком круном, на више места и са по два стабла. Но има и воћњака где је растојање 7 м. Као што је речено, шљиваци се подижу у равници, поред реке Брегалнице, али их има и по странама. Махом су мале површине. У младим шљивацима се гаји кукуруз и пасуљ, и то где је растојање мање првих 8 година, а где је веће и до 10 година, па после тога се земља уледини и употребљава као сенокос.

За гусенице се овде не зна, али се шљиве цркљају скоро редовно; но, у воћњацима по странама мање.

Род шљивани сазрева *сешшембра*. За ракију бере се одмах, а сушење почиње од Крстова-дана. Пекмез се кува само за домаћу потребу, и то цењен („мајуи"). У Берову, које је најудаљеније место, и на положају вишем, шљива позније сазрева.

За сушење шљива подигнуте су сушнице, које зову „фуруне". Има их и од солидне грађе и укусно озидане. Налазе се у дворишту кућа, и покривене су кровом. С једним су редом леса, или са два, као двојанке. Сваки ред се састоји од 5 дугачких леса, дугих 4 м. и широких 1.5 м. Лесе су од летвица, прикованих на оквире по дужини.

Једна сушница боље израђена (Николе Анђеловића из Царева Села) укратко овако изгледа: Зидови су од камена, и омазани блатом. Висина је 2.5 м., а ширина 5 м. (са два реда леса). У средини између леса, иско доле, налази се лимана пећ, која иде скроз, и на другој страни, у зачељу, је димњак. Сушилиште је опште за оба реда лесâ. Позади је један вентилатор (одушка) који даје промаје.

У овакој сушници се суше шљиве 24 часа; у почетку сушење може да траје и 30 часова, а кад су шљиве зрелије осуше се и за 18 часова. Обично се једанпут лесе премештају: горње се спуштају доле. Шљиве за време сушења доста цуре, што је узрок и до убичајеног начина сушења. На лесе се шљиве ређају руком. После септембра обично се шљиве пречисте, па остану здраве. Из почетка добива се од 350 килогр. сирови[illegible]ва 100 кгр. сувих, а кад су зрелије толико се добива од 300 кгр. Раније су сушнице биле за 100 ока сувих шљива, а сад се граде веће, за 150 ока.

Царево-селске суве шљиве истакле су се на прошлогодишњој изложби воћа у Скопљу по каквоћи на првом месту. Као нарочито шљиварска места позната су: Габрово, Звегор, Град, Стамер, Вирче, Истевник, Панчерево, Тработиште и Царево Село. Међу овима најважнија су места Тработиште и Царево Село. Становништво је само у Панчереву чисто српско, хришћанско, а у осталим местима је помешано од хришћана и муслиман-

[1]) Из бележака 1915 године.

мана, али сви говоре српски. Занимљиво је, да је говорни језик у муслимана чистији српски, што се објашњава да су мање подлежали утицају пропагандистичких бугарских школа.

До Царевог Села постоји добар вештачки израђени пут, а одатле се за Пехчево и Берово иде обичним путевима. А та места су такође поглавито воћарска. Због удаљености од железнице и трговачких средишта њихови воћарски производи, нарочито сува шљива, не могу се добро искористити. Зато би се требало јаче заинтересовати за ове крајеве, те их довести у живљи промет. Треба уједно рачунати и на обилност шумске грађе која лежи на огранцима Малеш-планине, а то је за Јужну Србију једно важно питање.

— —Ђ.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Прво прскање лозе од пресудне је важности противу пламењаче.

Многи виногради у прошлој години страдали су од пламењаче због тога, што на време нису опрскани. Док се то у прошлој години могло десити, јер је била велика оскудица и у прскалицама и у плавом камену, ове године то не треба да буде, јер има довољно материјала за прскање лозе. *Као правило у виноградарству важи: да не треба чекати да се појави пламењача, па онда прскати лозу, јер ће онда прскање бити скоро узалудно. Сузбити пламењачу значи предухитрити је, а она се може предухитрити, ако се виноград на време опрска бордовском чорбом.*

Због велике скупоће плавог камена и прскалица а с обзиром на ово, мало сушно, пролеће, по неки ће виноградар можда пропустити да опрска свој виноград, мислећи да ће се и без тога посла добити добра берба. Међутим прскање лозе постало је једна редовна нега винове лозе за њену предохрану и заштиту од болести. Лозу треба редовно прскати онако исто као што је треба орезивати и окопавати, па буди како да је скуп материјал за прскање и буди какво да је време, ако се жели сачувати лист и род на њој.

Прва зараза од пероноспоре је најопаснија, јер од ње потичу све друге доцније заразе, које се једна за другим у винограду нижу докле год има повољних услова за развиће те болести. Кад се пероноспора већ угњезди на листу, она се не може ничим сузбити. С тога наши виноградари треба да на време опрскају своје винограде бордовском чорбом, те да се спречи продирање клица те болести у лист и тиме да сачувају свој виноград у овој години, која изгледа да ће бити повољна и за воће и за грожђе.

Кад треба извршити прво прскање? Што раније то боље. Проф. Вијала препоручује да прво прскање треба извршити кад су ластари на лози дугачки 8—10 см. И ако су и ластари и лишће у то доба врло нежни, ништа им неће нашкодити бордовска чорба, која је кречом неутралисана. Међутим нежна и млада лоза најзгоднија је средина за развиће пламењаче. Ако се лоза тако рано опрска, клице пламењаче, кад дођу на зелене делове лозе неће се моћи развити па ни болест појавити.

Како је, као што рекосмо, прва зараза од пероноспоре најопаснија, то лишће и зелене делове лозе треба што боље од ње сачувати. Бордовска чорба се спира те и лист опрскан том течношћу после извесног времена остаје незаштићен. Спирање чорбе је у толико брже у колико је раствор чорбе слабији. Како су с пролећа честе кише, те се често пута не може ухватити згодно време

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА.

(Наставак)

Једно старинско српско пиће.

У нас је шљива гајена много пре, него што се знало да се из ње ракија може пећи. Наши стари су отпочели пећи ракију тек по доласку Турака. Како по свему изгледа и дуго после, пошто су Турци завладали овим крајевима, ракија се из шљива још није пекла; извесно и због тога, што шљива (и ако је распрострањена ипак) није била толико намножена, да би за ту потребу послужила, него је дуго употребљавана поглавито за храну: сирова, сува и прерађена у колаче и пекмез. Турска је завела порез на ракију при крају XVIII века, а пециво ракије од шљива није, по свему судећи, почело раније од прве половине тога века; дотле је она добивана поглавито из винове комине. А и кад се отпочела употребљавати за пециво ракије, шљива још није била гајена у великим размерама; гајење воћа у опште, па и шљива у већему стилу сметали су феудални односи и једна свестрана несигурност; чипчија није имао рачуна подизати воће на имању са којега је могао бити сваки час кренути (шљива је била везана за читлук, отуда јој понегде и назив *читловка)*, ни гајити воћњак, чији му је род могао бити просто отет без суда и пута. Нешто више воћа могли су имати још манастири на имањима која су (и колико су) била призната за њихову својину. Велики воћњаци (у данашњем смислу речи) били су врло ретки; чак за почетак XIX века био је изванредно велики један воћњак од 700 шљива што га један дужник у шабачкој нахији даје у залогу за сигурност да ће о року дуг платити *(Протоколи магистрата шабачког*, стр. 20).

За пециво ракије од шљива била је још једна сметња, са којом се не само пре, већ и у XIX веку озбиљно морало рачунати: недостатак судова за примање шљива и за пециво ракије. Зна се поуздано да су у рудничком и ужичком округу једне године око прошлога века, кад су воћњаци били изванредно добро родили, сељаци копали јаме и набијали их иловачом да у њих шљиве приме, јер нису имали довољно каца. Тих случајева је 1827. год. било и у округу пожаревачком (Ст. Максимовић: *Суђења у кнежевини Србији пре писаних закона. Из архиве пожаревачког магистрата*, стр. 8). А казани су за пециво ракије били још ређи: код магистрата шабачког (и извесно

да се изврши друго прскање, то је потребно да чорба од првог прскањи остане што дуже на листу. Отуда за прво прскање треба узети и мало јачу чорбу — 2 кгр. плавог камена на 100 литара воде. Овако јаку чорбу треба у толико пре применити, јер за прво прскање, кад су ластари још мали и количина бордовске чорбе није велика — око 300 литара на 1 хектар, те ни много плавог камена неће отићи.

Ако би се десило да у време првог прскања учестају кише, тако да се не може имати згодан дан за прво прскање, ово не треба одлагати, чекајући да киша потпуно престане и да се време сасвим излепша. Може се у томе одоцнити јер клице од пероноспоре, кад већ дођу на лист врло брзо клијају, кад има влаге и болест се брзо шири. С тога се у таквим случајевима не треба обазирати много на време, нарочито кад за кишом огреје и сунце, него ухватити згодан моменат и свој виноград опрскати, па чак и онда кад киша није јака, јер бордовска чорба, кад се и по кишном времену примени, има дејства и може спречити болест.

Разуме се по себи да једно прскање није довољно да сачува виноград од пламењаче. Бордовска чорба се љуска и спира, те се и прскање мора обнављати. *Али прво прскање је најглавније и са њим не треба одоцнити.*

ИЗ ПОЉОПРИВ. ГРАЂЕВИНАРСТВА.

Препарирана слама и трска као најбољи кров за пољопривредне зграде.

Свакоме пољопривреднику је позната она добра особина крова од сламе и трске, јер је на тавану и у стајама куће под оваквим кровом, ваздух једначитији, односно зими топлији а лети хладнији.

Зна се и то да је ваздух у стајама под кровом од сламе и трске и чистији, јер кроз шупљину истих ваздух природно циркулира.

Овим добрим особинама може се, дакле, приписати и то, да се на таванима и стајама под кровом од сламе и трске не уплесниви за зиму остављена сточна храна, као под разним модерним крововима.

Кад се после наведеног још узме у обзир и то, да се овај материјал на селу и лакше набави, и да се за њега могу употребити и греде од слабијег и јефтинијег дрвета, онда је неоспорно, да је кров од сламе и трске, који се на неки начин од ватре осигура, најбољи за употребу.

Учени пољопривредници већ одавна су вршили у овом погледу пробе, и тек у последње време пронађена је течност — пац — која осигурава овакав кров од ватре. И пошто је ова течност на последњој проби одржаној на вишој пољопривредној академији у Кестхељу, покрај Блатног језера у Мађарској, показала позитиван успех, то налазим за потребно упознати наше пољопривреднике са овим радом.

Прво се има саградити оваквог облика рам (калуп): Дужина рама треба да је 95 см. а ширина 75 см. сл. 1.

Кад су 2—3 рама готова (један може да буде у $^{3}/_{4}$ мањи, како би се боље могла удесити стреја и крајеви) пребере се слама или трска, која је, да би цела и дужа била, српом сечена, и сложи се једнако у рам. Затим се са танким дротом на 3 места попреко покрије, и горњим делом рама поклопи и закопча. Да би течност кроз сву сламу прошла, не треба дрот јако стезати.

Овако спремљене табле умоче се у једну течност, која се овако справља:

Начини се онаква сандук какав употребљују зидари за прављење малтера, и у исти се у 60 лит. воде раствори

и код осталих) су расправљане парнице око *незаконског ортаклука* и око наплате *исиека*, па ти случајеви нису били сасвим престали ни после читавих осамдесет година!

Изгледа, међутим, да је *од шљива ипак прављено неко пиће пре него што се отпочела из њих пећи ракија*, па с прављењем тога пића није се престало ни онда, кад се шљива већ почела за пециво ракије употребљавати; чак шта више, *гдегде се то пиће и дандањи прави и пије.*

То је *вино од шљива*, то је *винош (шљивош, шљивовик)*, како се и данас назива у оним крајевима у којима се прави.

У *Српском Речнику* Вук Караџић је по саопштењу из *Негошина*, забележио:

> *винош*, пошто се вино оточи, успе се вода на комину те постоји неколико дана, пак се онда оточи и пије се у кући готово као вода.

Такво је саопштење Вук и могао добити из једног *чисто виноградарског краја*, у коме људи нису имали потребе довијати се, да од шљива праве сурогат вина, па нису могли ни знати за ову врсту пића.

Међутим, у Омољу се и дандањи ово шљивово пиће прави и пије, као што је то саопштено у издању Академије Наука: *Обичаји народа српског* (књига III, стр. 378 и 379):

> Омољски срез спада у брдовите и хладне пределе, а лозу слабо ко гаји, али веле да су њихови стари имали винограде и да су били добри. Тек у новије време осећа се интересовање за лозу и почињу је садити, али још у малом. Због тога што немају винограда, они нису ни навикли на вино, па га и не маре; али за веће празнике справљају га од шљива и зову га *винош*, и то на овај начин: При брању читловака одвајају сасвим зреле и здраве шљиве у нарочиту качицу, па кад добро превру, оточе ону чорбу која је црвена као и вино и саспу је у буренце. На овај начин добивени винош је накисео и врло пријатан за пиће, нарочито кад је бистар и добро расхлађен. Винош пију о слави и заветини, пошто га добро зашећере. Винош дају и деци и веле да се од њега не могу опити.
>
> Од виноша, понеки пут, граде и сирће које зову *оцто*; али је обичније да оцто граде од чорбе, што у казану остане, пошто измакну џбањ с ватре. Ту охлађену чорбу, од које би, да се још пекла, била патока, саспу у какво омање буре, па кад се сталожи и избистри, употребљавају је као сирће.

(Наставиће се.)

12 кгр. глине. У другом суду у 10 лит. воде раствори се 2—3 киле гипса, пазећи да се гипс не угрудва. Кад су обе течности добро спремљене, помешају се у поменутом сандуку. У ову течност успе се још и 15—20 лит. амоњака, и поново добро измеша.

(Сл. 1.)

Кад је ова доста густа течност готова, узму се рамови са сламом и трском, и у сандуку тако наквасе да течност проће кроз целу таблу; затим се дигну и наслоне на сандук тако, да сувишна течност у исти сцури. После ½ сата ваде се табле из рама, мећу на грађу и утврде за летве. Дальна летава треба да је нормална 27 см., доње 3 мало чешће. Добро је табле за више летава уздуж учврстити јачим дротом. Ово је врло добро ако би ватра избила на таблу; па кад су табле овако за дрот учвршћене неће склизити него на тавни пасти и ватру локализовати.

Како се табле на грађу мећу и учвршћују, показује сл. 2.

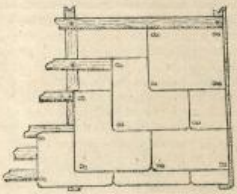

(Сл. 2.)

Код оваквог слагања табли, искључено је да кров прокишњава.

Овакав кров може се употребљавати и на зградама за становање, јер је бољи од сваког другог модерног, па чак и од чувеног немачког „Geckeutz“ што после одржане пробе на споменутој академији признају и немачки пољопривредни грађевинари.

А. Жорж агроном.

ИЗ НАРОДНОГ ЗДРАВЉА.

Љуљање одојчади.

На стр. 16. „Тежака“ за прошлу годину, прочитао сам чланак овог наслова, исписан у 9 тачака. Помислио сам, ово пише неки теоретичар, који нема искуства или нека жена. Бутао сам, а посао и борба за опстанак није ми дала времена да узмем перо, и да и сам речем коју о томе.

Сад видим, да је писац чланка жена, јер само је она у стању да онако попусти у тачци 9. поменутог чланка.

Спремајући се, да се женим, ја сам читао (све могуће хигијене, па сам набавио књига и о гајењу мале деце. Срећом пала ми је у руке књига: „Гајење мале деце, Марије Манасејине, превела с руског, Др. Драга Љочића.“ Ту сам прочитао, да се дете одněговати може и без колевке и без љуљања, и решим се да тако мора бити, кад се оженим и кад добијем дете.

Што сам наумио, то сам и учинио, оженио сам се обичном сељанком Гружанком, и почео сам јој читати буквицу о хигијени, о гајењу мале деце и т. д., тако, да кад је време дошло, те смо добили првенче — кћер, наредио сам да се колевка у кућу уносити не сме, поручио сам код тишлера леп креветић лак од чамовине у висини жениног кревета, и ту смо сместили наше првенче — љуљати се није смело.

Било је борби са предрасудама тетки, ујни, стрини па чак и моје мајке, и мало по мало поче и моја жена под утицајима околине, да мене очита по неку буквицу: како треба дете љуљати, кад се дере, кад пишти, и како ми не можемо живети мимо сав народ друкчије и т. д. У том критичном моменту, прискочио ми је у помоћ домаћи лекар мој стари и добри пријатељ г. Др. Јарослав Кужељ, који поред лекарске праксе 40 година шири живом речју корисне поуке народу у овом крају: о здрављу, хигијени, пољској привреди и раду.

Жена се смирила и обећала истрајати у предузећу.

Било је успеха, одněговали смо четворо деце, најмлађе је од 15 година; ниједно није љуљано, ниједно није никад патило од фраса, плашње, ма каквог оболења, епилептичних; сва су здрава и разумна „да је Богу казато“ — као што наши веле.

Ја тај свој успех у родитељској срећи, коју данас уживам, приписујем нези и васпитању деце, нарочито нељуљању, и зато свакоме саветујем: да купи ову књигу Манасејине и друге — хигијене, о примаљству, и т. д. да своју жену научи да чита и да пише, као што сам ја моју учио, па да јој утрани у шаке оваке књиге да чита, и да се по њима управља.

Пав. М. Анђелић
нар. посланик.

СТЕЧАЈИ ЗА НАПРЕДНИЈЕ НАЧИНЕ РАДА

(Наставак)

II СТЕЧАЈ.

За производњу белог пасуља — чучавца, пешака, на површини од најмање једног хектара, с обзиром на највећи могући, а најјевтинији принос.

Моју се такмичити пољопривредници трију група округа понаособ и то: 1. група: пољопривредници из округа моравског, подринског и ваљевског; 2. група пољопривредници из округа: топличког, нишког, и тимочког и 3. група пољопривредници из округа пожаревачког, смеде-

ревског и београдског. Овај стечај важи од 1. јануара 1921. до 1. јуна исте године.

Гајење пасуља (граха). Пасуљ је најпознатије варивo у целом свету. Употребљује се као одлична људска храна у зеленом и сувом стању, а прекрупљено зрно и суве махуне, пасуљевина, и за храну говеди и оваца.

Сеје се као узрод уз кукуруз, а ређе као чист усев, изузимајући чучавца (пешака), који се готово увек сеје за се.

Успева на свима земљама, али му најбоље годе лаке песковите иловаче, богате у хумусу и кречу. Страда од позних пролетних мразева и слана, зато га треба сејати кад дани отопле, у другој половини априла.

Земљу треба што боље припремити и уситнити, па тек онда сетву предузети. Сеје се на кућице — оџаке удаљене један од другога на 50 см. ред од реда 0 см. кућица од кућице или још боље у врсте удаљене за 50 см. На 1 ха. иде: ако се сеје на кућице 40—60 кгр. зрна а у врсте 100—120 кгр. Прво прашење треба извршити кад се пасуљ укрсти т. ј. кад добије 4—6 листа, а друго прашење са огртањем предузети пре цветања.

Па онда, и прорећивање извршити на 15—20 см. ако је сетва вршена у врсте.

Пасуљ стасава за жетву по сетви за три месеца и онда се подбере једанпут а након три недеље почупа и омлати.

Принос је по хектару, као чист усев до 2000 кгр. зрна и 1500 кгр. сламе (пасуљевине), а кад се гаји као узрод уз кукуруз до 600 кгр. зрна а толико и сламе.

III СТЕЧАЈ.

3. За гајење кромпира у њивама, на површини од најмање једног хектара, с обзиром на највећи и најекономскији принос.

Могу се такмичити пољопривредници из округа: подринског, београдског, смедеревског, моравског и пожаревачког.

Овај стечај важи од 1. јануара 1921. године до 1. јуна исте године.

Гајење кромпира. Кромпир се гаји за људску и сточну храну, као и за прераду у штирак и шпиритус.

Успева најбоље и најлепше плодове даје на песконитој, а дубљој иловачи, као и на хумусној пескуши. Не поднос исвеже ђубре, а ако се мора земља ђубрити, онда је најбоље за кромпир потпуно сагорело ђубре, кога треба по њиви растурити и заорати још с јесени.

Земљу ваља још с јесени што дубље преорати, а с пролећа пред сетву још једном површно, плиће попреко, преко јесењег орања, поорати лаким плугом или је само освежити екстирпатором.

Искуством је доказано, да је кромпир боље садити целим кртолама него их сећи, па пресеке умакати у пепео и садити. Најбољи принос дају употребљени кромпири за сетву средње крупноће. Проклијали кромпир, чије прве клице избијају из најачих окаца, а које се при сађењу откину, не ваља употребљавати за семе.

Сади се у априлу, кад се земља довољно просуши и загреје. Сађење се врши у врсте или на оџаке, у дубини 8—10 см. — Ако се сади у редове, онда је ред од реда 60 см., а кромпири се ређају на 30 см. један од другога у реду; оџаци су раздалеко 70 см. и у сваки се метне по 2—3 кромпира. Ако се сади за плугом, онда се кртоле ређају у другу или трећу бразду, што зависи од ширине бразде. На 1 ха. иде до 1200 кгр. целих кромпира.

Након 3 недеље, када кромпир избије из земље а стабљике достигну 10—15 см. вала га оправити и мало загрнути. Поред овога прашења неминовно је потребно, ради већег приноса, извршити још две копње са огртањем до цветања.

Често кромпир напада пероноспора и онда га ваља прскати у мају и јуну по једаред, са раствором плавог камена и креча — бордовском чорбом — као и винограде.

Када се горњи делови стабљике сасуше, кромпир је стасао за вађење. Вади се из земље: мотиком, аповом и гвозденим вилама; ако се гаји у велико, онда се вађење кромпира врши нарочито зато уђешеним плуговима

Принос је од хектара, према врсти кромпира, од 10—25.000 кграма.

Кромпир се, пошто се провене, трапи и чува до употребе. Начини трапљења за домаћу потрошњу, на мало, као и на веће количине, свакоме су познати.

(Наставиће се).

БЕЛЕШКЕ

За сузбијање крваве ваши. — Службено је прописано, да се војници, градине и расадници почетком априла имају најнажљивије прегледати ради констатовања крваве ваши, па опет за два месеца доцније. У јесен (при крају) треба очистити воћке од маховине, лишајева и старе испуцале коре, сасећи изумрле гране па замазати ране са китом. Где се пронађе ваш, треба употребити ова средства: Узети 1 литар чорбе (уварак) од дувана (100 грама дувана на 1 литар воде), 1 кгр. црног („поганог“) сапуна, 200 грама содног карбоната (кристалне соде), 1 литар денатурисаног алкохола (за горење) и 100 литара воде. Или: 1 литар гаса (петролеја), 400 грама црног сапуна, 1½ литар воде. Сапун треба растворити у топлој води, па док је топао додавати полако гаса и мешати. Овим средствима треба прскати воћке без опасности за лишће или леторасте; а зими мазати гране и дебла дуплим (концентрисанијим) раствором. У земљи се ваш може уништавати убризгавањем (инјекцијом) сулфокарбоната, рачунајући 20 грама на 1. м.; и то треба употребљавати у јесен. У расадника треба заражене воћкице безусловно ископати и спалити, па онда земљу попрскати једним средством против инсеката (инсектицидом).[1]) Оптимол (течан) у размери 1:100 (воде) тамани крваву ваш, и штити воћке од овог инсеката.

Површина обрађене земље у Јужној Србији пре рата. — По подацима који су прибрани били у пољопривредном инспекторату у Скопљу за 1914—15 годину површина обрађене земље, или како се каже „под плугом“, било је укупно *451.800* хектара.

[1]) Види у Пољопривредном Календару за 1921. год.

По окрузима ова је површина овако била подељена:

битољски	28.000 ха.
брегалнички	76.400 „
звечански	19.500 „
косовски	58.400 „
кумановски	39.200 „
охридски	30.800 „
призренски	63.100 „
прилепољски	11.500 „
рашки	32.500 „
скопски	45.600 „
тетовски	30.500 „
тиквешки	16.500 „

Према томе, најбоље су у томе стајали окрузи: *брегалнички* (с Овчим Пољем), *призренски, косовски* и *скопски*. Најмање је обрађене земље имао округ прилепољски, највлажнији крај. Тиквешки округ стајао је тако неповољно услед велике емиграције коју су изазивали бугарски упади.

Под пшеницом било је те године:

у округу	битољском	14.500 ха.
„ „	брегалничком	10.500 „
„ „	звечанском	4.300 „
„ „	косовском	14.500 „
„ „	кумановском	10.800 „
„ „	охридском	8.900 „
„ „	призренском	12.600 „
„ „	прилепољском	700 „
„ „	рашком	1.400 „
„ „	скопском	9.400 „
„ „	тетовском	10.700 „
„ „	тиквешком	4.000 „

По томе, као најбољи произвођачи пшенице важили су тада окрузи: битољски, косовски, призренски, кумановски, тетовски и брегалнички. На последњем месту и овде стоји округ прилепољски, па за њим суседни округ рашки. Скопски округ остао је овде у средини. —.—**Ђ.**

ГЛАСНИК

Нов члан Добротвор. *Г. Живота Брајковић*, члан фирме Брајковић и Татарин из Београда, уписао је за члана добротвора овог Друштва своју пок. мајку Анђелију Ј. Врајковића из села Седлара, среза Ресавског, округа моравског, и положио Друштвеној каси 500 динара. Хвала му на пажњи према Друштву и поштовању према својој преминулој мајци.

Нови чланови Утемељачи. *Богомир Вуксановић* и *Драгић Богдановић* економи из Медвеђе, среза ресавског, округа моравског, уписали су се за чланове утемељаче Српског Пољопривредног Друштва и положили Друштвеној каси по 100 динара. Хвала г. г. Вуксановићу и Богдановићу на пажњи према Друштву.

Дан „Дрвосађења" на Бадњеву. Крајинска Пољопривредна Подружина у споразуму са члановодима Друштва за улепшавање Бадњева и околине обавила је и ове године на дан 9. (22.) о. м., „Дан Дрвосађења" на Бадњеву, уз припомоћ Управе Винодељске Вођарске Школе.

Тога дана одржано је и једно прикладно предавање о значају и користи овога рада.

Желели би да се и остале подружине угледају на вредну крајинску подружину, те да и оне тај лепи празник дрвосађења одржавају.

Изложба Пољопривредног удружења Бачбодрошке Жупаније. — Пољопривредно Удружење Бачбодрошке жупаније је уз сарадњу своје Подружине у Гакову 17. о. м. приредило и одржало изложбу и вашар бикова за приплод, на који су гаковчани, сомборци, бездански и пачирски 60 комада бикова дотерали. На овом вашару беху присутни од стране жупанијског Удружења председник др. Коста Бугарски, Лајош Фалшионе деловођа председник и Јосиф Инхоф секретар Удружења; осим тога Бранко Станковић државни економски надзорник, даље подружински и општински изасланици ових општина: Крњаја, Станишић, Стапар, Крушевље, Сантово, Бездан, Апатин, варош Сомбор, Нови-Футог, Булкеси, Ријица и Пачир.

Оцењивачки Одбор је под председништвом др. Косте Бугарског следеће награде наделио: златном дипломом су осморица одликовани, сребрном, дванаесторица и петорица бронзаном дипломом.

Опћине су од награђених бикова 8 комада купиле.

Златним и сребрним дипломама одликовани бикови се препоручују општинама, остали приватним одгајивачима.

У овој ствари сва извешћа се могу добити од Мартина Јунга председника гаковачке Подружине; исти стоји куцима на услузи и у погледу склоништа за бикове.

ЗАПИСНИК.

9. Седнице Управног Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држане 19. Фебруара 1921 године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни: Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић; чланови г. г. Алекса Љ. Поповић, Благоје Д. Тодоровић, Алекса Г. Јовановић, Др. Владимир Стојковић, Љуба Р. Јовановић, Милан Јовановић, Вића Т. Радовановић и Милутин Стојановић.

Председавао Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар И. Кремић.

I.

Секретар чита записник прошле седнице: Одбор после извесних исправки усвоји записник.

II.

Подпредседник: Имам да саопштим Одбору да је по налогу Његовог Величанства Краља и Његовог Височанства Наследника Престола вр. дужности шефа Кабинета, Пуномоћни Министар изјавио Друштву благодарност на поздраву и лепим жељама које им је са своја годишњег збора упутило.

Одбор прими ово саопштење са највећом пажњом одношњу.

III.

Подпредседник: Имам такође да саопштим и ово: И ове, као и раније године, Друштво је послало по један свој календар на ову годину Његовом Величанству Краљу и Његовом Краљевском Величанству Наследнику Престола, на Маршал Двора по Његовом налогу изјављује Друштву благодарност.

Одбор и ово саопштење прими са највећом пажњом одношњу Краљевском Дому.

IV.

Поводом одлуке Одбора на прошлој седници, да финансијски одбор проучи питање о додацима особљу, узима реч члан пом. одбора г. Милутин Стојановић и даје потребна обавештења како по буџету за ову годину тако и по одлуци Управног Одбора од

16. нов. прош. године. Поред г. Стојановића у дебати око овога питања узимали су удела готово сви присутни чланови, после чега је Одбор сагласно се и донео ову одлуку:

Додатак на скупоћу давати и то: секретару, шефу продајног оделења и инспектору по (25) двадесет пет динара дневно; благајнику по (23) двадесет три динара дневно; писарима и помоћнику магационара по (14) четрнаест динара дневно а служитељима по (13) тринаест динара дневно, почев од 1. марта ове године.

Поред овог додатка, даваће се додатак и на чл. породице још по (3) три динара дневно у коју се има рачунати жена са незбринутом децом.

Приликом расписивања стечаја, поред одређених плата унети у њих и суму дневнога додатка.

V.

Поведе се реч о изради програма рада за ову годину.

После довољно обавештења Одбор реши: да се образује одбор у који да уђе по један представник одбора финансијског, набављачког и књижевног. И тако су у овај одбор изабрани: из финансијског г. Милутин Стојановић, набављачког г. Вића Т. Радовановић и од књижевнога г. Алекса Г. Јовановић.

Изради програма са напред именованим да буде присутан и подпредседник Друштва г. Паја Т. Тодоровић.

VI.

Секретар саопштава мишљење Одбора за набавке, да треба набавити од Кундеа Сина још (1000) хиљаду калем. можева од 10 см. № 30. Одбор одобри да се набавка што пре изврши.

VII.

Секретар реферише о молби г. Павла Анђелића, који моли да Друштво једном пречисти питање о његовом односу према бив. Љубићској Подружини.

Одбор реши: да се умоли државни окружни економ у Чачку г. Борив. Н Нешић редован члан Друштва, да оде у Мрчајевце где се налази ово подружничко имање, ствар свестрано испита и Друштву поднесе извештај, које ће учинити даље шта треба.

За време трајања овога посла г. Нешићу се одређује по (30) тридесет динара на име дневнице а подвозни трошкови по рачуну да му се исплате.

VIII.

Секретар саопштава мишљење референта за подружине о стању Окр. Пољопривредне Подружине у Сарајеву.

После потребног обавештења Одбор реши: писати г. Љуби Степановићу, инспектору за пољопривредне послове Земаљске Владе у Сарајеву, да настане што енергичније, да се не само ова Подружина одржи, него и по другим местима оснују.

Да би могао приступити оснивању Подружина, послати му Правила, Пословник као и Правила по којима се оснивају Подружине. Уз све то послати му још 100 ком. календара на распродају.

IX.

Секретар саопштава мишљење Одбора за набавке, да би требало усвојити понуду г. Јосифа Матковића, овд. трговца да Друштво прими у комисном

Запрашивач	„Вулкан"	№ 2 по цени	150	дин.
„	„Grun"	„ „	170	„
и онда продавати	„Вулкан"	„ „	165	„
„ „ „	„Grun"	„ „	190	„

Одбор усвоји предлог с тим, да се понуђачу Матковићу пише да јави: по којој ће их цени он продавати. У исто време препоручи, да се од ливнице „Балкан" узме 200 две стотине комада ручних запрашивача а г. Драг. Стојановић заступник куће Верморела умолити да пише истој за обавештење пошто су лећни запрашивачи Торпиљи у фабрици.

X.

Поводом тражења извесног лица о могућности набавка машина: косачица и жетелица одбор за набавке дао је ово мишљење:

а.) Парне вршалице Српско Пољопривредно Друштво не треба да набавља;

б.) Жетелице руковезачице и косачице за траву, набављати по нарочитом тражењу Подружина, чега ради их о овоме обавестити;

в.) Вршаће машине гепларе и ручне набављати само по поруџбини.

Одбор усвоји ово мишљење.

X.

Секретар чита молбу Лесковачке Пољопривредне Подружине која моли, да јој се по издатом требовању пошаљу справе за који ће новац послати.

Одбор реши: Одмах послати све оне справе, које Друштво за сада има у магацину а доцније и оне које буде набавило и примило.

XII.

Саопштава се писмо Браће Пулен, који одговарају да теразије и тегови не иду уз калциметре већ да се они засебно продају. Они би и једно и друго испоручили по 32 франко loco Париз.

Одбор одобри да се набави онолико теразија и тегова, колико је набављено колциметара.

XIII.

Секретар саопшти молбу Пољопривредног Удружења Бочбодрошке Жупаније којом моли, да га Друштво потпомогне код Господина Министра Финансија, а ослободи шећер који фабрике произвођачима репе дају, од трошарине и монополске таксе.

Одбор реши: Спровести акт Господину Министру Финансија и мишљењем Друштва, да би овој молби по могућности ваљало изаћи на сусрет, ради изазивања што јаче производње шећерне репе.

XIV.

Секретар прочита реферат за подружине, које су саобразиле своју радњу новим Правилама од децембра прошле године, које би требало по тим правилама привести у састав Друштва.

Одбор реши: да се Подружине: Кумановска, Пећска, Чачанска, Пиротска, и Јагодинска као окружне: Предејанска, Рачанска, Темнићка, Млавска, Ресавска као среске и Медвеђска као сеоска, приме у састав Друштва.

XV.

Поведе се реч о жељи чланова на овогодишњим Збору, да се предавање о селекцији семења и путној пољопривредној настави у Италији штампају.

По довољном обавештењу. Одбор одлучи: спровести ово питање Књижевном Одбору, на мишљење и даљирад. Што се пак тиче предавања г. Ђурићевог пред скупом Удружења државних економа и чиновника пољопривредне струке штампати и њега ако г. Ђурић понуди и књижевни Одбор да мишљење.

XVI.

Секретар саопштава мишљење референта за Подружине да би Пољопривредној Подружини Темнићској у Варварину требало издати:

50 ком. плугова и то 30 D 6 MN и 20 D 7 MN у вредности	19.950
10 дрљача № IV b	3.140
Свега	23.090 дин.

с тим, да сад одмах положе изасланици: подпредседник и секретар 7000 динара а заостатак 16.090 динара да даду обавезу коју да замене обвезом предвиђеном Правилима до краја фебруара.

Према овом мишљењу Друштво је издало предње справе, па моли да Одбор ово одобри.

Одбор одобри поступак.

XVII.

Секретар реферише, да је на молбу Пљеваљске Пољопривредне Подружине, председништво одобрило да јој се изда 40 ком. плугова Сакових D6. MN. чију ће вредност 15.800 динара исплатити подружина Друштву у року месец дана, па моли да се овај поступак одобри.

Одбор одобри с тим, да Подружина да гарантију какву треба по Правилнику.

XVIII.

Секретар саопштава писмо Генералног Чехо-Словачкога Консулата, којим јавља да општина града Прага приређује 28. фе-

бруара сајам разних узорака-угледа у интересу трговачког аближења између Ч.-С. Републике и Краљ. С. Х. С.

Одбор прими знању.

XIX.

Секретар саопштава писмо Господина Министра Пољопривреде и Вода којим му доставља разна питања која ће се расправљати на међународној конференцији рада у Женеви и која се сва односе искључиво на пољопривредне раднике.

Одбор реши: Да се овај предмет достави Секцији за Установе и Законодавство да по истом да своје мишљење.

XX.

Секретар саопштава да је председништво наредило, те је на друштвене касе издато (5000) пет хиљаца динара одређеном лицу из Министарства, да приликом куповине резнице за врањске виноградаре, узме 25.000 ком. резница I. кл. Рипарије Порталиса за рачун Друштва пошто се ова лоза тражи, на моли, да Одбор овај поступак одобри.

Одбор одобри издатак за набавку лозе.

XXI.

Секретар саопштава писмо г. Радомира Генића, овд. трговца, којим ставља Друштву на расположење 100 сто динара као награду писцима са чланке:

1.) Да ли је могуће применити и код нас холандски метод подизања насипа дуж Дунава ради обезбеђења садова од поплаве; и

2.) Зашто Крајници нашу домаћу лозу „Четеринку“ нерадо замењују американском.

Одбор одлучи: Упутним ово писмо Книжевном Одбору.

XXII.

Референт за књижевне послове, уредник „Тежака“ г. Др. Велимир Стојковић саопштава да су месечна упутства за дечје Клубове бр. 4, 5 и 6 *припремање земље за гајење пшенице, сетва пшенице и испитивање семена клијавости кукуруза* готова и да писце ваља хонорисати усвојеном нормом од 200 двеста динара од штампана табака.

Одбор усвоји предлог.

XXIV.

Члан управнога Одбора Др. г. Велимир Стојковић, саопштава, да ће Министарство Пољопривреде и Вода добити на Енглеске као поклон већу количину справа, алата и разнога семена и од свега ће извесну количину предати Друштву, да је оно преко својих Подружина разда народу. Потребно би било да Одбор за набавке спреми један реферат о томе: што би све ваљало од Господина Министра тражити.

Одбор прими ово саопштење знању са благодарношћу и одлучи: Умолити одбор за набавке да спреми списак чега све ваља тражити од Господина Министра. Међутим справе и машине, које Друштво буде добило дати Подружинама, чији чланови да их заједнички употребљавају.

Са овим је завршен данашњи редовни рад и председник закључује данашњу седницу.

ОГЛАСИ

НА ЗНАЊЕ

Српско Пољопривредно Друштво има у своме магацину

СЕЈАЛИЦЕ ЗА КУКУРУЗ СА ДВА РЕДА

и ове препоручује пољопривредницима као врло подесне и практичне за рад приликом сејања кукуруза.

Пошиљку ових врши преко пољопривредних Подружина и државних економа.

Цена 400 динара по комаду.

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

НА ЗНАЊЕ

Већи број Државних економа обраћа се Друштву и врши поруџбину справа, алата и семена за пољопривреднике и ако у истом месту постоји Пољопривредна Подружина и врши набавке за своје чланове

Како је принцип Друштва да у првом реду снабде чланове Друштва и подружина, то је неопходно потребно да се све поручбине врше преко Пољопривредних Подружина, у ком ће случају поручиоци уживати и повластицу 10% јевтиније, која се даје члановима ових.

Оним Државним економима у местима где још није основана Подружина за срез или округ Друштво ће до некле излазити у сусрет, за мањи број поруџбина и потреба, а чим примети већи број потреба, у ком случају Друштво налази да се економ није заузео за оснивање Подружина, обуставиће вршење набавке и пошиљке.

НА ЗНАЊЕ

Многи пољопривредници обраћају се Друштву за поједине набавке и обавештења не стављајући том приликом своју тачну адресу, већ само село одакле су.

Како Друштво нема података које место долази у делокруг које поште и среза, потребно је, да се поред имена и презимена као и занимања, стави и место поште или железничке станице, преко које му треба пошиљку или извештај доставити.

Исто тако Друштво препоручује појединцима, да се за све потребе обраћају првенствено Пољопривредним Подружинама у своме округу, а где ових нема државним економима, који би вршили обавештења и поруџбине брже и уједно за више лица, те би и преносни трошкови око тога мање стали, а нарочито у ово време где појединачне пошиљке износе знатну разлику у транспортним трошковима.

Ожењен ЕКОНОМ без деце, који је свршио нижу ратарску школу у Ади и течај млекарства у Киш-Борд, са двогодишњом праксом тражи место на ком већем добру. Говори српски и мађарски.

АНТАЛ БУКТА
Мол — Бачка

ВЕШТАЧКО САЋЕ (САТНЕ ОСНОВЕ), од природног воска, величина 34·5 × 24·4 см. шаљем уз доплату (remboursement), 60 дин. килограм. Мање од килограм не шаљем.

Адреса:
А. П. ОЦЕВИЋ
Курсулина ул. бр. 1. у Битољу

1—4

СИРИШТЕ

ТЕЧНО И У ПРАШКУ

Продаје на велико и мало семенарска радња

ТИМА ВЛАДИСАВЉЕВИЋ

У Београду, 3. Балканска улица 3. (до Росије)

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште.

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дава 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. И. Стојковић

Број 13. БЕОГРАД, 3. АПРИЛА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ПИРИНЧАНА ПОЉА (ОРИЗИШТА) У КОЧАНУ И ОКОЛИНИ.[1])

Кочане је градић (варошица) у брегалничкој долини, североисточно од окружног места Штипа. Налази се у подножју голог брда од лискуновог шкриљца. Познат је, што се у пољима његовим гаји пиринач (ориз), као редован усев, заједно са осталим њивским усевима: кукурузом, пшеницом, јечмом и др. Но пиринчана поља нису ограничена само на поља која припадају Кочану; она се простиру уз Брегалницу, све док се не закључује шира долина ове реке. Ту спадају још село: Оризари, Виница, Блатац, Светибања, Јањимово, Зрновце, Грдовце, Прибачево, Мородвиц, Видовиште, Моанце, Чивлик, Теранце, Градац. При свем том, најглавнија су поља кочанско-оризарска, па виничка, и онда остала.

Кочанска и оризарска поља готово су нераздвојна. Налазе се украј последњих кућа, од прилике за 500 м. удаљена, окренута од севера к југу и потпуно су равна. Поља — њиве — мале су парцеле: $^1/_2$ до 1 дунума (око $3^1/_2$ до 7 ара).[2]) Наоколо су снабдевена вадама које иду по банковима у висини од 0·25 м. Земља се припрема на тај начин, што се оре: први пут о Митров-дану, други пут марта, и трећи пут пред сејање. Семе се посеје, побрана, па се пусти вода на висини 0·25 м.

За семе узима се пиринач жут и црвен; последњи реље, махом се и одбацује, јер квари квалитет робе, пошто зрна остају увек црвенкаста и после љуштења.

Сеје се на Ђурђев-дан, а жање обично о Крстову-дне. За све време од сејање поља се наводњавају, а само на неколико дана пред жетву престане се с наводњавањем, да би се земља просушила. Вода што се пушта на њиве мора да отиче, тако да са једне њиве прелази на другу. То се ради сваког дана, а кад нема довољно воде, онда сваког другог дана, и увек по једном утврђеном реду, да сваки сопственик буде задовољен. За навраћање воде на њиве узимају се у најам нарочити људи, који се зову „водари"; под њиховим се руковањем налазе сви послови наводњавања.

Вода доноси и гној (ђубре) на њиве, али се опет гноји сваке треће године. Као најприкладнији гној сматра се згорели овчи, али узима се и говеђи.

На исте њиве сеје се пиринач сваке треће године. Плодоред је: кукуруз, пшеница (или јечам), пиринач, па опет пиринач (две године узастопце).

По пиринчу за време растења појављују се и разни корови. Најчешће је: дивље просо. Ради тога врши се плевљење, кад пиринач израсте од прилике за „једну ногу". Од болести пиринач болује најчешће од „првенице" (пламењаче) од које клас остане празан, без зрна, са самим пљоцама („љускама"). Полегли пиринач више страда од болести.

Пиринач сазрева доста неједнако; најпознише зре на месту где се пропушта вода из ваде на њиву. Зрео се пиринач жање српом, везује, суши, па врше на гумну. Сламу пиринчану једе стока, нарочито биволице, али је коњи не једу.

Зрно пиринча одваја се од љуске (прилепљене плевице) у воденици, названој „динг". Простије воденице за то састоје се из једне или две ступе, у којима се мањевима зрно удара и од тога љуска испрска и отпадне. Бољи дингови имају и ветрила, те се, као ветрењачом, одува скинута љуска. Точак за покретање мањева покреће вода падањем у ћелице, као на долапу. Оваквих дингова има много, а постоји и једна савршенија воденица на Брегалници, где се налази и динг механички савршеније удешен. Тврдо зрно остаје цело, а мекше се раздроби; прво је бољег квалитета и за трговину је, док се друго даје сиротињи, а употребљава се и за храну живине.

Оризари село је најближе Кочану. Има много боље положаје, мало узвишене, но земља врло родна и поља заклоњена повијарцима. Пиринач овде боље успева и сигурнији је усев, но у Кочану: не подлежи ни толико болестима, као на кочанском пољу. 1915. године у Кочану пиринач

[1]) Из бележака године 1915.

[2]) Од прилике 14·5 дунума чине 1 хектар.

је сасвим издао био и једва се могло семе сабрати, док је у Оризару био бујан, здрав и с најбољим изгледом на жетву.

Како се тврди у овим крајевима не влада барска (маларична) грозница. Позната је само обична „треска“ (грозница).

Пиринач из овог краја познат је у трговини под именом *Кочански*. Он ужива у трговини повољан глас, и у Јужној Србији цени се као бољи од „солунског“, импортованог. Преко Овчег Поља носи се у Скопље, где је кочанском пиринчу главни трг. Из тог разлога заслужује, да се производња овог драгоценог плода, који у кочанској околини има тако повољних погодаба, прошири и љуштење му технички усаврши, како би се земља могла снабдевати у ширем размеру овом потребном намирницом.

—.— Ђ.

ИЗ РАТАРСТВА

Гајење сочива (лећа).

Сочиво ми, сочиво ти,
Запржено, зготовљено,
И сланином окићено,
На трпезу донесено,
Црним вином заливено:
Гостима на сласт,
Домаћину на част!

Срп. Нар. Песма.

Сочиво или *лећа* (Ervum lens L.) је једногодишња биљка. Она је „здрава и издашна храна за људе“ (*Панчић:* Ботаника, стр. 294).

Сочиво се гаји од незапамћених времена. На Балканско полуострво нијо дошло преко Немачке, као што неки писци мисле, већ из Мале Азије; овамо, на јевропском југу, оно је гајено много пре, него што су ови крајеви имали ма каквог, ма и посредног додира с Немачком.

Али и пре досељења у ове крајеве, Срби су, и у старој постојбини својој, гајили *леће* (сочиво).[1]) Овде су га само наставили гајити, као врло цењен предмет за исхрану. У најстаријим типицима се прописује као *особита* повластица за исхрану манастирских братстава у време поста; у хилендарском типику се вели: от сочива квашена с водоју и сирова некоего зелија и овошца,[2]) а у студеничком: од сочива квашена, или овоштју варено.[3]) Уз манастире и у властелинским градинама је у старо време леће гајено много више него данас; велику храниву вредност сочива су онда много више ценили него што је случај с данашњим нашим тежачким нараштајем. У источној Србији се нешто више, него ли у западној, од старине задржало гајење лећа; у западној Србији је његово гајење задржало непрекидност само око манастира Студенице, око које је у гајењу сочива сачувана традиција од које има помена у студеничком типику. Иначе се гајење овога варива у многим крајевима одавно угасило, заборавило, па се за њ и не зна. Једно време нам је „брашно од лећа а и од боба (са ½ брашна од јечма) долазило из Америке под именом *реваленте*, и до скора се за скупе новце продавало, као лек противу многих болештина.“ (*Панчић*, Ботаника, стр. 294).

У моме крају (Пожега у ужичком округу и њезина околина) сочиво није гајено, већ су га бакали доносили као трговачки артикал и, за време божићњег или великог

[1]) Љ. Ковачевић и Љ. Јовановић: *Историја српскога народа*, I., Београд, 1893., стр. 22.

[2]) *Споменик Српске Краљевске Академије*, 29. стр. 52.

[3]) *Гласник Српског Ученог Друштва*, 40, стр. 151.

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА.

(Наставак)

Али, *винош* није непознат и у крајевима у којима успева винова лоза. Он се, на име, прави и пије у Левчу и у Темнићу. О томе се саопштење налази такође у издању Академије Наука: *Српски Етнографски Зборник* (књига X, стр. 18):

> *Шљивош* је чорба (течност) од шљива превреле у бачви. Неки га зову и *винош*. Употребљава се за пециво ракије и за сирће, пошто може лако да се укисели. Он је најбољи од шљива цепача (пожега или мађарака). Чим шљиве у суду превру, одмах може да се оточи. **Неки га пију у место вина**, те отуда се, ваљда, и зове винош.

А за време велике оскудице сирћета винског и од есенције (1917 год.), у Жупи су и у околини неки отакали чорбу, џибру (течност) од шљива, па је сасипали у комину из које је вино било већ исцеђено, те су, тако, добијали сирће које се, ни по изгледу ни по укусу, не разликује много од винскога, па су га као винско сирће продавали.

Има извеснога писменога трага да је вино од шљива несумњиво и раније прављено и трошено; то су *Протоколи шабачког магистрата*. (стр. 147). Пред тим магистратом суђена је парница по тужби једнога механџије, који је изјавио отворену сумњу: да је продавац у вино усуо шљивовик. Та је парница овако забележена:

> Дође к суду Марко Шпирта механџија Мишарски, и прејави Макевију Петровића из села Скупљена, Шабачке нахије, што му је продао вино, *које је после неколако дана свећу своју променило*, и сумња се да Макевија *шљивовика насуо* није. Но Макевија узима на душу, да у вину ништа помешано није, нити шта друго има развје винове лозе. Тако пресудисмо: да Марко мора рест новаца за вино платити.

Макевија је, што народ вели, на истини а ми смо на лажи; али, ипак, нека је допуштено приметити: да је онда (као и данас) у томе крају било врло мало лозе, те се тешко могло баш од лозе имати толико вина, да се чак и механџијама оно продаје. Макевија је могао пред судом узети на душу своје тврђење да би до новца дошао, али није сасвим искључена могућност да је он у томе вину продао већу количину *виноша* (или ти *шљивовика*, како се у западним крајевима Србије и данас зове). Он

поста, продавали имућнијим људима.[4]) Како је оно, одиста, снажна и укусна храна, а из трговине набављано било осетно скупо, то се ја решим и отпочнем га пре 30 година гајити, па за његово гајење и друге придобијати. При свем том, и тамо гајење сочива није раширено, а у многим другим крајевима је и са свим непознато. Под сочивом је у Србији било простора:

1904 године	. . . . .	529·95 хектара
1906 „	. . . . .	698·29 „
1907 „	. . . . .	825·51 „
1908 „	. . . . .	765·69 „

Дабоме, да ови подаци пружају јадну утеху за бољу народну исхрану; они, пре свега, служе само за доказ како се у нас још мало бриге поклања умножавању, бар јаких биљних хранивих предмета, у доба кад се приметно смањује количина меса и млечних производа.

Као увозни артикал сочиво не може постати предмет *народне* исхране, јер је врло скупо. Онда, (пре 30 година), кад је пасуљ био 5, сочиво је увожено са стране и продавано у Пожези по 100 и 120 динара од 100 килограма! Па још то није била *прва*, већ можда, *последња* врста сочива; трговци обично набављају најјевтинију (дакле: и најгору у исто време) робу, да би је скупо продали и на њој што више профита истерали; а на страни се и сочиво на сортировки пребира и сортира на неколико разних квалитета. Ја сам лично вршио упоређења: куповао сам и варио сочиво са стране набављено, а тако исто варио сам и оно што сам сам произвео, па се ово друго и брже варило и показало куд и камо укусније.

[4]) Тај је случај био и у многим другим крајевима; један наш стари писац с тугом констатује: „код нас се сочиво по бакалницама продаје по цванцик ока и чак се из Беча доноси." (*Земљедјелско газдинство.* Част прва. Ратарство. За србског земљедјелца написао А. Николић. у Београду, 1853).

Зато се мора утврдити као нешто неоспорно и неизбежно: да сочиво може постати предмет *народне* исхране само ако постане и предмет *народне* производње, ако се широм земље наши тежаци задобију да сочиво гаје онако исто као што гаје грах (пасуљ); и за потребе сопствене исхране и за продају.

Рачуна се да жетвени принос сочива од 1 хектара износи:

зрна	. . . . .	800—2000 килограма
сламе	. . . .	1200—3000 „

По нашој државној статистици, за коју се одмах може рећи да је *потпуно нетачна*, просечни жетвени принос зрна је износио:

1904 године	. . . . .	203 килограма
1906 „	. . . . .	543 „
1907 „	. . . . .	325 „
1908 „	. . . . .	233 „

Ја сам, међутим, имао куд и камо већи принос: он се приближавао могућем максимуму. Жао ми је што сам погубио белешке које сам о гајењу сочива и постигнутим резултатима водио, да би то њима потврдио, али поуздано се сећам да ми се од свих усева сочиво највише исплаћивало. А Пожешка Подружина је 1898 год. са 300 квадратних метара узела за сочиво 44 динара.

(Саршиће се)

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Подизање винограда зрелим калемовима стратификовањем.

Најсигурнији, најбољи и најјефтинији начин подизања винограда, и за најкраће време, за сада је обнављање виноградарских положаја зрелим калемовима.

је у то искушење могао доћи ради користи своје, а досетити се могао једино за то, што је још и тада *винош* (или *шљивовик*) по селима справљан и трошен као вино.

А у раније доба, за време српске државе, *винош* је: извесно, био још у већој употреби у маси народној: виногради су били својина феудалних поседника а вино, које је било на великој цени, тако рећи искључива привилегија господарећих феудалних слојева. Оним слојевима, које Душанов Законик назива општим именом: *себри*, остало је било да праве и пију вино од шљива, један сурогат вина, за који се госпоштина није интересовала. Да је у то старо доба прављен и *винош*, дакле и вино не од саме лозе, подсећа нас и једна народна пословица (истоветна и у Срба и у Бугара[1]): *вино од лозе, млеко од козе.* Кад не би било још некога вина осем од лозе, *таква* пословица без бели не би постала. А ако би се стари споменици озбиљније проучили, можда би наишли на траг да су и Дубровчани знали за *винош* и да су га у вино сипали па у Брскову и по другим трговима продавали.

Што *винош* није и данас општенародно пиће, може се лако објаснити: пециво ракије, које је настало у почетку XVIII века, сузбило је производњу *виноша*, а умножавањем винограда и престанком старих привилегија право вино је у општој потрошњи масâ заузело место *виношу*.

[1]) Вук Стеф. Караџић: *Српске народне пословице.* — Најден Геров: *Рјечник на блгарскиј јазик.*

Прерада и употреба воћа.

1.

Још стари Јелини су имали не само воће, већ и *воћњаке* (*Илијада*, XII певање, 314 стих). У јужним крајевима Балканског Полуострва оно је насађено давна пре доласка Срба и било је, још пре њихова населења, доста јако развијено.

Грци су воће и прерађивали на разноврсне начине: за пиће, храну и посластицу. Досељењем у ове крајеве Срби су од Грка примили све врсте воћа што су у њих затекли, па су попримали и употребу и прераду воћних плодова.

Врло би интересно било знати како су стари Срби употребљавали и прерађивали воће. Али, о томе нема никаквога писанога прегледа. Могло би се сасвим поуздано држати да је у њих употреба и прерада воћа била у нечему истоветна а у нечему слична као у Грка, у којих су манастири и властела српска у том погледу, као и у многом другом којечему, чинили позајмице.

(Наставиће се.)

Ранији начин зрелог калемљења т. ј. добијање зрелих калемова каламљењем зрелог прута — резнице издржљиве америчке лозе са здравом и зрелом домаћом лозом у Марту — Априлу без стратификовања одбацићемо одмах, јер је непрактичан и врло ес мали број калемова прими и добро срасте а калемљење, везивање калемова, припорење, одвезивање и др. послови у припоришту данас скупо стају.

Стратификовање зрелих калемова. Стратификовање је страна, француска реч и значи: да се утицајем топлоте за кратко време покрене колоток сокова у наслагания калемовима, те да под нарочитим условима калем граничца (домаћа лоза) срасте са подлогом, те да се затим тако срасли калемови засаде у припориште ради даље неге, подупног савреавања стојног места, оживљавања и здрављења лозе.

Манипулацију калемљења „*енглеским спајањем*," рељање калемова у сандуке и потребан материјал зато неће овом приликом додиривати, јер сам хтео овим само скренути пажњу онима, који стратификовање врше *на радове ово калемова за време стратификовања — у стратификали*, ма да су и они од пресудног значаја за правилно сраштивање калемова.

Напуњени сандуци остављају се преко дана на пољу, да се од сувишне воде оцеде, па се у вече пред свршетак рада уносе у стратификалу, у којој је топлота прва два дана 20°—22° Ц., а касније 22°—25° Ц. Стратификала је полу-видна соба, у којој се од таних гредица начине стелаже: прве на 20 см. а друге на 1.20 м. високо од пода и на њима сандуци један до другог рељају. За све време паза се да температура буде стална и да јара од пећи не удара директно на сандуке, већ посредно, заштита се пећ заклони већим плеханим таблама или још боље оградом од дебљих дасака.

Прве недеље, пошто су сандуци унети у стратификалу, цео рад се састоји у одржавању подједнаке температуре. Тек 8-ог дана дана отпочиње мењање горње маховине — покривача, ако је потребно. Откривени калемови сумпоришу се и покрију чистом, ситно исецканом маховином, предходно искуваном, па и њу одозго по површини мало запрашити сумпором.

Ако су калемови добро при паковању заливени и орани, реље ће бити потреба да се морају још и потапати, сем ако су сандуци мање димензије и маховина се осуши. У овом случају потапање сандука се врши у води, која има температуру локала, у коме се сандуци налазе. При потапању паза се да спојно место ни у коме случају не дохвати вода, јер би се трулеж калуса*) могла да проузрокује и да нам калемови пропадну, већ се сандук лагано спушта да правилно и подједнако тове у воду за 30 см. највише.

Сандуци се и на даље с времена на време прегледају, подижући на појединим местима покривач и чим се плесањ, ма и најмање примети, цео се покривач скине и новим замени а калемови добро запраше.

*) Калус је беличасто ткиво, које се јавља на пресецима — спојном месту и свима ранама на подлози и калем-граничци, а помоћу њега извршује се сраштивање калемова.

Бива киших година, да калемови остану дуже времена у стратификали, јер се због кише припорење не може да изврши, па се у сандуцима појава и трулеж младих ластарића. Ако ово наступи, одмах треба покривач дигнути, калемове добро запрашити и преко њих метнути танак слој истуканог чумура или ситног речног песка (мајданског никако), па ће се калемови спасти и плесњи и трулежи.**)

Ако се по ономе тачно поступи, онда ће калемови бити спремни за припорење 21. дана. После овога времена, остављају се калемови још три дана у соби за расхлађивање, за које се време температура стратификале смањује постепено док не буде последњег, 24-ог дана нормална, као и спољна топлота ваздуха.

Да би образовани калус очврстио, претворио се у плуту, потребно је 22-ог дана да се покривач отклони. Том приликом даје се маха пупољцима да крену у ластариће а они који су већ кренули да добију хлорофила. У соби за расхлађивање калемова (темперирање) прозори се не застиру, нити су премазани, већ је на против потребна што јача светлост.

На дан раније пред припорењем прозори се отворе, да би ластарићи били у непосредан додир са спољним ваздухом. Овако се оставе и кад је кишно време, те се припорење не може да изврши. **Бошковић.**

ИЗ ЖИВИНАРСТВА.

Уметно или (вештачко) лежење пилића.

Ако се пиле излеже помоћу топлине, коју произведе квочка, велимо да се излегло на природни начин, док на против каже се да је лежење вештачко, ако се пиле излеже помоћу уметне квочке и топлине машине за лежење пилади.

Распространење узгоја пилади, и повећање трговинских захтева принудили су човека, да на темељу природних закона и у сагласју са примерима из прастарих времена, створи и изуме прикладне справе за уметно лежење пилади.

Сасвим је наравно, да се у нашему веку прибегло узгоју пилића помоћу једне сходне справе и то обзиром на утврђену чињеницу, да се пиле може излећи помоћу уметно произведене топлине, у место са топлином произведеном од квочке.

Птичија јаја могу се веома добро отворити, уз топлину произведену уметним начином, да како, уз увет да се иста превећ не повиси. Природопис нас учи, да не мали број птица у топлим пределима Африке носе јаја у топлом песку и устрајно чека, док се не отворе, и да се започне бринути за своје младе. Познато је, да су се у Египту и Кини отварала јаја уметним начином и то не мање од неколико милијона годишње. Становници што се налазе на ушћу Нила, бавили су се особито тим начином лежања. Но справа, којом су се они служили, била је проста од цигала, нека врста пећи, која се затрпавала у

**) На овај сам начин спасао једну већу партију калемова у државном лозном расаднику јагодинском једне године, када су ме пролетње кише спречиле да припорење на време изврши.

земљу. Модерних справа имаде данас много врсти, а корисне су у толико, што се у њима може излећи која стотина пилића, док се под једну квочку не може поставити више 15 до 23 јаја. Осим тога, са таковом се справом за лежење могу пилићи лећи у свако доба године, када се то помоћу квочке не може, те се могу одхранити и скупо продати.

Справа за вештачко лажење пилића састоји се од једне врсте ормана у коме је намештен један други, који стоји на лиманој галванизованој подлози, а испод ње налази се кутија, у коју се јаја мећу за лежење. Справи за вештачко лежење додељена је једна лампа са петролеумом, да загрева воду која се налази у апарату. Топлина воде уплив ише на јаја у кутији и мора бити увек од 38—40° Ц што се може уздржавати и надгледати помоћу обичних топломера или посебног регулатора.

Има више справа новијег система, где се место лампе и петролеја употребљава једна или више електричних батерија, те у овом случају електрична струја показала се изврсним од свих других средстава.

Р Кесел из Кемптона, у Баварској, израдио је један од првих, електричних апарата за лежење. Справа се састоји од обичног астала са поклопцем и кутијом. Дејство топлине развија се само кад је поклопац затворен, и онда је топлина раздељена, помоћу жица, са таковом правилношћу, да се ова јаја загреју једнако. Главно грејање прилагођено је на поклопцу; и на дну кутије имаде загревање, што је од велике важности, јер оба извора остају назад у детаљности, а осим тога служе, кад се отвори поклопац, да буде јајима осигурана стална температура од једно 30 гради и да се угреје ваздух пре него ли уђе у легло. У осталом, може се тачно регулирати топлота до ступња, а искуство је доказало да се може подржавати иста температура, непромењена до $^1/_{10}$ гради и то месецима. Једна од главних потешкоћа код других лежишта јесте управо довођење чистог зрака: у електричну лежиљу ваздух улази одоздо, пошто се како рекосмо прво загрејао. Ваздух је потребит, јер о њему зависи, да се одржи жив заметак у јајету. Згодним топломером, може се увек одредити унутрашња температура легла. Један топломер служи за контролу температуре грејања на поклопцу, прекинувши његову струју, кад би специјална справа, за то одређена, престала да функционише (ради).

Осим тога треба пазити, да буде уведено довољно влаге (али за то нису потребите засебне справе); да не би пуштени зрак био пресув, легло не сме да буде без једног особитог хигрометра. Помоћу упаљене светлости, могу се контролисати јаја са таковом тачношћу, да се може опазити врло добро мицање будућих пилића; а јаја су прозрачна, те се могу одстранити неоплођена. Справа ради таковом савршеношћу, да се може већ унапред одредити и тачно време излежања: највише може да буде разлика од два три дана. Пошто су пилићи изашли из љуске, оставе се за 24 сата без хране на особито место, а иза тога у другу електричну справу тако звану уметну квочку, раздељену у две стране, од којих једна им служи за спавања, а друга за храњење. Оба ова одељења угрејана су уметно на истој температури, да се препречи нагомилање пилића на једну само страну справе. Од дана до дана треба снижавати температуру ове справе, да се пилићи навикну на спољну температуру.

У Америци ова је новост већ доста времена позната и много усавршена, (нарочито легло), коју је описао лист Енглиш Механик назвавши је „електричном квочком." Њезина је конструкција врло једноставна, јер састоји се у главном од стакла покривена стакленим звоном, угрејаног помоћу светиљке и држаног у сталној топлоти, помоћу посебног топломера. Оваку уметну квочку може свако лако направити, па није потребно, да се такав строј за скупе новце купује. Уметна квочка направи се из дрвене кутије, која се угрева помоћу једне лампе, постављене на згодном месту. У таковој се кутији затворе пилићи, па се пуштају да излазе из кутије једино за време храњења и напајања. Само се по себи разуме, да се та справа за уметно лежање, као уметна квочка не може сместити у кокошињаку, већ се мора сместити у засебно прикладном месту, које није изврнуто великим и наглим променама топлоте, и да се може често и лако прегледати.

При куповању справа (апарата) за лежење пилића, не смемо се дати завести „вашарском рекламом" већ се најпре темељито обавестити о доброти апарата и солидности тврткe, код које мислимо наручити. Ако се каже да апарат лежи 100%, то се има овако сматрати: ако смо у апарат метнули 100 јаја, па смо после 14 дана одстранили сва она, која нису развила заметка, узимимо н. пр. 30 комада, то је остало 70 заметнутих јаја, па ако се свих ових 70 прокључило, у том случају велимо да је лежање апарата сто — по стотно 100%.

(Свршетак.)

СТЕЧАЈИ ЗА НАПРЕДНИЈЕ НАЧИНЕ РАДА

(Настављак)

IV **СТЕЧАЈ.**

4. За рационално гајење лана, с обзиром на највећи могући принос, на простору најмање од 25 ари. Могу се такмичити пољопривредници из округа: ужичког, ваљевског, рудничког и подринског.

Овај стечај важи од 1. септембра 1921. год. до 1. маја 1922. год.

Гајење лана. Лането влакно употребљиво је за разна ткива, а семе самлевено, важан је додатак сточној храни, као и у лекарству; из семена се цеди уље, а дрождина од тог цеђења, позната под именом *„лането поточиће"* сматрају се као јака сточна храна и додају се слабијој храни ради побољшања њене хранљиве вредности.

Од лана су познате две врсте, *високи лан*, чија чаура не пуца и *ниски лан*, чија чаура пуца за време вреја. Влакно је у првог лана дуже, јаче али грубље (црње); а у другог краће, нешто слабије али беље. По добу сетве има га: *раног, позног и озимог*. Озими лан има са свим кратку стабљику, влакно му је нешто грубље, а ако се гаји ради семена, даје га у изобиљу.

Од свију врста цене се највише: руски, белгијски чешки и сицилијански (за уље) и др.

Лан тражи плодну хумусну иловачу; а одлично успева

на наносу и крчевини. Брдски и шумовити положаји, где је топлота и влага равномернија, подеснији су за гајење лана но равни; одлично успева после ђубрених окопавина, детелине и варива. На исту земљу може доћи тек после 6 година.

Ако се земљиште ђубри, онда ово ваља извршити с јесени и одмах заорати стајско ђубре. Поред стајског ђубрета одлично дејствује на лан, на финоћу и дужину његову, пепео (400—500 кгр. на 1 ха.) и со (100—200 кгр. на хектар)

За лан се оре с јесени што дубље, а с пролећа плитко, а земљиште добро иситни и припреми за сетву. *Високи лан* сеје се концем марта и почетком априла а *ниски лан* од друге половине априла на све до јуна. Ако се сеје рани влакна, сетва се врши што чешће, а ако ради семена онда ређе. При сетви ради влакна иде на 1 ха 200—250 кгр. двогодишњег семена, а ради семена 150—180 кгр. Сеје се омашке и овлаш завлачи.

За непуну седмицу по сетви лан никне. Ако у то доба падне киша и на земљишту се образује кора, која смета правилном расту лана, њу треба лаком дрљачом разбити.

Кад лан нарасте за 5—6 см. оплеви се од корова, а по потреби изврши и друго плевљење кад лан израсте за 15 см.

У ово време, нарочито суших година, јавља се у већој мери *бухач* који може да уништи цело ланиште. Сигурних средстава, лако изводљивих, противу бухача, нема; али, ако је сетва извршена на добро припремљеном земљишту и добро ђубреном, онда ће се младе биљке брже развијати и нагло ојачати и отргнути, те ће и бухач са ојачаних биљака брзо отићи, јер га он дотле уништава, док су биљке младе и сочне, а доцније не.

Жетва — чупање лана бива, редовних година, после 4 месеца по сетви и то одмах по цветању, ако се жели да се добије фино влакно; иначе за семе — онда, кад већи део лишћа на доњем делу стаблике опадне и стабљика ужути а семе добро сазри.

Чупа се руком, после какве кишице и то кад спадне роса, пазећи да се стабљике не ломе. Прво се чупају веће стабљике, па после мање, хватајући стабљику за врх, испод чаурице и тако се изврши сортирање лана по дужини. Земља се са стабљика отресе а они се наслажу у руковеде да провену. Ово је сортирање потребно, да би се избегло кварење у мочилу и одлажење краћих стабљика у поздер при обијању лана.

Пошто су руковеди просушени т. ј. чим су му стабљике мало стврднуле, везују се у једнаке снопове, толико велике, колико се могу да обухвате шакама (око 10 см. у пречнику) и поређају у купе на сламној њиви, па оставе да се потпуно осуше.

Принос је по хектару 2500 до 4000 кгр. сувих стабљика и 300—700 кгр. семена, кад се гаји ради влакна; а ради семена 1500 до 2200 кгр. семена. Од 100 кгр. сувих стабљика добива се 15—28% кгр. влакна (кудеље); а од 100 кгр. семена 27—30 кгр. уља и 70—73 кгр. уљаних погачица.

Одвајање семена, мочење и даља прерада не улазе у оквир овога упутства, те га нећемо ни описивати.

(Наставиће се).

БЕЛЕШКЕ

Порекло енглеских раса говеда за месо. — Члановима наших *домаћих пољопривредних клубова* нарочито намењујемо ову белешку; а ова ће служити на знање и осталим читаоцима, нарочито сточарима.

Од енглеског Одбора за помоћ Србији добивени су неколики запати енглеских чувених говеда званих „шортори". Грла су ова подељена поглавито у Подрињу, а има и један запат у Топчидерској Економији, одакле ће се моћи продавати приплодна грла за расплод.

Прави „шорторн" (енгл. short-horns improved) одгајила су првобитно два млада брата *Колинг*, Роберт и Чарлс (Coling, Robert и Charls). Први је био од 20 година, а други од 19 година. Свој запат, од којег је постала доцније права раса, повната под именом „краткорога" (courtes — cornes), називана и Teeswater (предео реке Ecosse), а и под горњим именом, произвела су ова два брата *одабирањем* из старије енглеске расе говеда под именом „Дурхем" (Durham). То је било у другој половини осамнаестог века (1770 год.).

Један леп пример, како и омладина својим трудом и паметним руковођењем посла може произвести нешто ново, које ће бити корисније од материјала који се употреби.

Стоји уједно забележено, да је у исто време (1769 год.) кад су браћа Колинг произвели једно ново говече, и неки *млекар*, по имену Вениjамин Тонкин (Beniamin Tonkins), по начелима одабирања („селекције") произвео и утврдио из расе грофовије Хирфорд (Here-Ford) тип за месо. И тако су Енглези с првом расом добили врсту стоке за експорт, која је нарочито у новом свету (Америци и Океанији) особито добро прихваћена и у гајењу заузима прво место.

—·—Ђ.

ГЛАСНИК

Изложба стоке у Србији. Министарство Пољопривреде и Вода приређује изложбу крупне стоке коња и говеди у Шапцу 23. и 24. априла ове године, у Крушевцу 2. и 3. маја ове године, у Скопљу 24. и 25. маја ове године. На тим изложбама изложиће се:

I Коњи

1. Одељење: Кобиле ждребе и са овогодишњим ждребадима. Награда за ово одељење може бити I 6 по 500: II 8 по 300; III 10 по 200; IV 10 по 100 динара.

2. Одељење: Пастуви од 2 године па на више. Награда за ово одељење биће: I 3 по 500; II 5 по 300 дин.

3. Одељење: Кобиле, омиче и мушка грла до 2 године. Награда за ово одељење биће: I 6 по 300; II 8 по 200; III 10 по 100 динара.

4. Одељење: Продајно одељење за грла која су за продају. Награда за ово одељење биће: 10 по 100 дин.

II *Говеда*

1. Одељење: Краве с теладима овогодишњим и стеоне. Награда за ово одељење биће: I 6 по 300; II 10 по 200; III 10 по 100 динара.

2. Одељење: Бикови. Награде за ово одељење има: I 3 по 400; II 5 по 200 динара.

3. Одељење: Краве и јунице. Награда за ово одељење има: I 10 по 200; и II по 100 динара.

4. Одељење: Волови. Награда за ово одељење има: I 10 по 200; II 10 по 100 динара.

5. Одељење: Продајно одељење за сва грла која су за продају. Награда за ово одељење има 10 по 100 дин.

Прва дана уређивање изложбе. Другог дана отварање изложбе, популарно предавање о сточарству од нарочито одређеног изасланика Министарства Пољопривреде; разгледање грла а по подне раздавање награда.

Опште одредбе

1. Сви они који желе да са својим грлима учествују на изложби, пријавиће се комисији надлежније на десет дана пре изложбе са подацима: шта желе изложити, опис грла, име, село, општину излагача. Комисија ће све пријаве средити и општампати изложбени каталог, који ће се продавати сваком излагачу и посетиоцу по 2 дин. комад. Улазница неће бити.

2. Право учествовања на овој изложби са једним или више грла имају само пољопривредници — земљоделци. Излагачи добрих грла, који нису пољопривредници одгајили биће одликовани похвалницом.

3. Сва пријављена грла за изложбу имају се донести и пријавити комисији на један дан раније пре отварања изложбе. Који се пријави доцније не мора бити примљен.

4. За све време од доласка грла на изложбу исхрана грла пашће на терет изложбених трошкова.

5. Оцењивачки суд сачињавају: у Шапцу и Крушевцу: окружни економ; окружни марвени лекар; један представник обласног Кола јахача и један земљорадник — сточар кога изберу прва три члана. У Скопљу Пољопривредни Инспектор, окружни економ, окружни марвени лекар, један представник обласног Кола јахача и један земљорадник — сточар кога изберу прва четири члана.

6. Ако би се десило, да нема довољно грла за награде прве категорије, предвиђене суме могу се поделити на награде следећих категорија.

ЗАПИСНИК.

10. седнице Управнога Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држане 26. Фебруара 1921 године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни: Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић; чланови г. г. Љуба Р. Јовановић, Алекса Љ. Поповић, Милан Јовановић, Вића Т. Радовановић Милутин Стојановић и Бошко Ж. Бошковић.

Председавао Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Бошко Ж. Бошковић.

I.

Секретар прочита записник прошле, 9. седнице. Одбор прими са малим допунама и изменама у стилизацији.

II.

Секретар чита понуду фирме Зигмунда и Комп. из Новога Сада, којом нуди Друштву: крушиће за 1 и 2 клипа, као и сечке — франко вагон — Београд; исто тако и мишљење одбора да набавке, који предлаже да се крушачи купе. Одбор реши: да се одмах изврши поруџбина 12 крушача са 1 клипом и са 2 а сечке одбија.

III.

Секретар чита молбу пољопривредне подружине С. П. Д. из Предејана, којом тражи да јој Друштво пошаље ситније ковачке справе, алате и материјал за доплату; а исто тако крупније справе по могућству бесплатно, као моделе, а и ради поуке и употребе у месту и околини.

Износи мишљење референта за подружине, да јој се пошаљу тражене ситније справе и алат на доплату, а за другу партију крупнијих справа да пошаљу новац или обавезу, какво је то правилником предвиђено. Одбор усвоји мишљење референта за подружине и нареди да се подружина тако и извести.

IV.

Секретар чита оставку члана управног одбора г. Радомира А. Нешића, на чланство управног одбора. Одбор прими к знању оставку г. Нешића, а за члана књижевног одбора, на његово место, изабра г. Алексу Љ. Поповића.

Председник поведе реч о замени члана управног одбора г. Нешића и предлаже одбору да се на разлога тога што је створена већа потреба за чланове управног одбора њиховим пословником за ране одборе, који треба одмах да функционишу, позове одмах за члана одбора кандидат који је после г. Нешића на главном збору добио највећи број гласова.

Одбор после краће дебате, с погледом на изнету потребу; реши: да се на место г. Нешића позове за члана управног одбора г. Милан Трифковић који је о годишњем збору имао највећи остатак гласова.

V.

Секретар чита писмо редовног члана г. Радомира А. Нешића, којим се као редовни члан стања Друштву ради извођења и остварења његовог корисног задатка, подразумевајући у то и финансијски рад, кад га Друштво и у колико буде од њега захтевало. Одбор прими знању предњу најаву.

VI.

Секретар чита мишљење финансијског одбора, који предлаже да се за јануар и фебруар о. г., попто је и буџетом за о. г. предвиђена дневница за све службенике и служитеље, у смислу решења управног одбора бр. 7260 од 20. новембра пр. године, нада иста по утврђеној скали. Одбор у свему усвоји мишљење финансијског одбора.

VII.

Секретар чита писмо делегата на конференцији у Загребу ради заснивања „Савеза Југословенских Виноградара" г. Милутина Стојановића, члана управног одбора, у коме јавља да је његов предлог нацрта правила узет за основу ради основања овог Савеза; предлаже да се на збор секретара Савеза у Загребу о друштвеном трошку упути један делегат, који ће са осталим секретарима равних области наше краљевине третирати предложена правила на дан 5. марта ове године.

Одбор реши: да као делегат Друштва отпутује у Загреб о друштвеном трошку г. Милутин Стојановић, који је и раније био друштвени делегат на истој конференцији Савеза Југословенских виноградара а да по повратку с пута поднесе извештај.

За време онога пута да му се рачуна дневница по 60 дин. дневно и подвоз по рачуну.

VIII.

Председник предлаже одбору читање пројекта стечаја за: друштвеног секретара, шефа продаје, инспектора, администратора, у погледу плата, додатка и др. услова пријема и моли одбор да саслуша и стави своје примедбе. Одбор усвоји пројект стечаја са малим изменама.

IX.

Председник предлаже пројект уговора између Друштва и друштвеног благајника и моли одбор да стави своје примедбе

Одбор са малим изменама стилизације, прими предложени пројект уговора.

X.

Секретар чита понуду тргов. предузећа „Ав ла" којом нуди Друштву сумпорни цвет по 3'50 дин. килограм франко магацин друштвени; као и мишљење одбора за набавке да се откупи 1000 кграма сумпорног цвета за потребе стратификовања и првог запрашивања винограда. Одбор реши да се по мишљењу одбора за набавке набави 1000 кгр. сумпорног цвета по цени од 3'50 дин. кгр.

XI.

Секретар чита молбу Српског Пчеларског Друштва у Београду, којим моли да му се уступи друштвена сала за годишњи збор, који ће се одржати 6. марта о. г. Одбор одобри и стави у дужност секретару, да председништво пчеларског друштва кратким путем извести.

XII.

Секретар чита мишљење комисије одређене да оцени каквоћу сочива (лећа) разних пронавођача, који су исто одгајили по стечају друштвеном Бр. 1458 од 7. априла 1920. год. Одбор одлучи, усвајајући мишљење, комисије:

1.) Да се пронавођачу Михаилу Бељаковићу из села Побрђа општине бољевачке у срезу студеничком, који је по објављеном стечају најлепше сочиво пронавео на своме имању, поклони на име награде један Саков плуг № D 6 M N;

2.) А управник расадника среза ужичког г. Ранко В. Милићевић, похвали писменом похвалом.

XIII.

Секретар чита писмо директора српске секције американске мисије „Пријатељ" у Београду, којим нуди око 5000 кгр. натриум силиката (у флашама) који се у Америци употребљује за конзервисање јаја, да Друштво узме и употреби га међу српским земљорадницима.

Одбор прими к знању, али пре но што, одлучи у опште се нареди, да се траже услови, под којима се то сада уступа, па према томе да се у једној од наредних седница ствар реши.

XIV.

Секретар чита понуду Браће П. Радојловића из Београда којом нуде Друшву 30 тријера „Хајда" и мишљење одбора за набавке, који предлаже да се ова понуда за сада ће прими, пошто сада друштвени магацин располаже довољним количинама тријера. Одбор прими к знању и усвоји мишљење одбора за набавке.

XV.

П.председник предлаже да се одреде чланови одбора за израду пројекта правила за оснивање пензионог фонда за друштвене службенике. Одбор реши да у овај одбор уђу чланови управе: г. г. Д-р В. Стојковић, Милан Трпковић и Милутин Стојановић.

Секретар да их о овом избору извести и да одреди дан састанка.

XVI.

Секретар чита мишљење комисије за отварање оферата појединих штампарија за штампање књижица „дечијих пољопр. клубова" и тежакове библиотеке".

Одбор усвоји мишљење комисије, па како су најповољнији услови за штампање „дечијих пољопр. клубова" код штампарије „Св. Сава", а за штампање књижица „Тежакове библиотеке" штампарија „Меркур", реши да се штампање ових књижица уступи подвојено поменутим штампаријама.

XVII.

Секретар чита молбу магационара друштвеног Божидара Мићића, уз коју прилаже уверење о бројном стању његове фамилије, и моли да му се повчане принадлежности не смањују.

Одбор после дужег саветовања реши: с погледом на досадањи рад магационара Мићића, којим одбор није задовољан, да му се откаже служба за два месеца у напред, до 1. маја о. г.

XVIII.

П.председник ставља на решење предлог г. Д-р Вел. Н. Стојковића да се за чланице женских пољопривредних клубова набави по 20 комада јаја за сваку о друштвеном трошку с тим, да је свака дужна изложити по једно стабло одневоване живине од поклоњених јој јаја, о изложби дечијих пољопривредних клубова, која ће се одржати у друштвеном дому ове године.

Одбор прими предњи предлог подпредседника и реши: да се за сваку чланицу набави по 15 комада јаја о друштвеном трошку преко држ. економа с тим, да они изврше набавку бољих раса у месту или околини, а по могућству из државних завода.

ОГЛАСИ

НА ЗНАЊЕ

Српско Пољопривредно Друштво има у своме магацину на продају:

Плавог камена 99% сулфат бакра, по 6 дин. кгр.
Рафије по 7 дин. кгр.
Сумпорног цвета по 4 дин. кгр.
Маказа за скидање гусеничних гнезда, по 12 дин. ком.
Воћарских ножева по 12 дин. комад.
Воћарских маказа по 16 и 20 дин. комад.
Воћарских тестерица по 14 дин. комад.
Сејалица за кукуруз, са два реда, по 400 дин. ком.
Раоника за Сакове плугове, № 6 и 7, по 15 дин. ком.
Семена сточне репе по 10 дин. кгр.
Семена детелине луцерке по 15 дин. кгр.

Поручбину најбоље је извршити преко Пољопривредних Подружина а где ових нема, преко државних економа.

ВЕШТАЧКО САЋЕ (CATHE OCHOBE), од природног воска, величина 34·5 × 24·4 см. шаљем уз доплату (remboursement), 60 дин. килограм. Мање од килограм не шаљем.

Адреса:
А. П. ОЦЕВИЋ
2—4 Курсулина ул. бр. 1. у Битољу

СЕМЕНАРСКА РАДЊА

ТИМЕ ВЛАДИСАВЉЕВИЋА

Балканска ул. бр. 3. — **БЕОГРАД** —

има на продају *семена:*

Луцерке, са државним уверењем, без вилине косице	1 кгр.	14·50 д.
Црвене детелине	„	16·— „
Енглеске траве I врсте	„	14·— „
Смесе трава за вештачке ливаде	„	16·— „
Багрена	„	25·— „
Гледичија	„	20·— „
Ељда	„	3.50 „
Восак фини, жути за вештачко саће	„	35·— „

Као и све др. семење ратарских и повртарских усева; рафије и пл. камена. 2—2

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

ИСПРАВКА.

У 10. бр. *Тежака*, у чланку *Женетрга* (Цикорија) забележен је погрешно принос те биљке са 1.800—2.200 кгр. а треба да буде 18.000—22.000 кгр. што се овим исправља.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1859. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 14. БЕОГРАД, 10. АПРИЛА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ШКОЛСКА БАШТА.[1]

„Школска башта има да снабдева учитеља воћем и поврћем, али пре свега да служи практичној настави из пољопривреде у општ, из градинарства, воћарства и ботанике; у исто време она треба да буде угледна градина, где ће се моћи да прикажу најбоље сорте поврћа и воћа.“ — то су речи министарског расписа од 17. јуна 1885 год.

Да би пољопривредна настава могла дати добре резултате неопходно је, да школска башта буде у исто време школа за ученике и угледна градина за сељане.

У упуству Министарства Просвете, како треба подизати зграде за основне школе, стоји и то, да свака школа треба да има најмање 10 ари за башту и то, по могућству, уз саму школску зграду

Десет ари то је најмања површина, која се захтева да би учитељ на њој могао основати школску башту, која има да послужи ниже наведеној сврси.

Било да је уз школску зграду или даље од ње, треба да су у њој заступљене све оне културе, које су потребне за добру основну наставу.

Воћке. Треба пре свега, уз сарадњу ученика, основати мали расадник садница за калемљење из семена или изданака дуња и извесних сората јабука. Ако учитељ умедне покренути ученике продужног течаја, да оснује сличан расадник у градини или воћњаку својих родитеља, онда је примењено одлично средство, које тако рећи не стаје ништа, за ширење оних сората воћа, које дају највећи принос и приход.

Добром вољом и истрајношћу учитељ ће успети, да у својој градини створи збирку одабраних сората воћака како оних високог стабла, тако и оних за кордунице. Пирамиде ће гајити у врло малом броју, јер заузимају доста простора; главно ће му бити да гаји јабуке и крушке, а и нешто шљиве и боље сорте трешања; додаће коју лепу рибизла.

У школском дворишту треба засадити извесан број воћака високог стабла (јабуке и крушке) и кордунице уз зид, повољно окренут. Воћке ће дати весео изглед дворишту, где се деца баве, и хлада преко лета, а деца ће се поучавати да чувају воћке и воће; у исто време тиме се повећава серија средстава за очигледну наставу.

Поврће. И гајење поврћа заслужује пажњу учитељеву. Потребно је, да се у школској башти гаји само оно поврће, које заслужује препоруку; да се заведе потребан плодоред растура гнојиво и распореде културе; да се размишља о сваком раду. Учитаљ треба да се стара да произведе добро семе и нека му чини задовољство растурати та помоћу ученика и у сеоске градине. Извесну површину треба да резервише за ученике, да ју они слободно обрађују.

Огледи. Ако располаже с довољно површине, корисно је да учитељ посвети неколико парцела, од по 10 до 20 квадратних метара, гајењу двеју биљака из околине, на пример: две стрнине, стрнину и репу, стрнину и пиљу биљку из реда махуница — да би на тај начин привукао пажњу ученика на дејство главних гнојева и на производе, какви се добију добрим одабирањем семена.

Да себи олакша посао и нађе стручне потпоре, учитељ треба да је у вези с државним економом.

Трошкове огледног гајења, који у осталом нису велика, покривала би општина.[2])

За препоруку је давати ученицима да у судовима (лонцима) гаје различите биљке, уз примену вештачких гнојива. Сврха је овога рада, да се ученицима (каткад и земљорадницима) предоче резултати примене научних истина, које су утврђене покушајима и открићима агрономa; ни у коме се случају не ради о томе, да се врше истраживања о ономе, што је сумњиво.

Отровне биљке и корови. Врло је корисно да се у школској башти гаје отровне биљке и корови, да би их учитељ имао спагда при руци, кад

[1]) По упутствима, које је издало Министарство Просвете у Белгији.

[2]) Код нас Министарство Пољопривреде, Просвете или Срп. Пољопривредно Друштво. А. Г. Ј.

му могу затребати при предавању у разреду и да би на њих указао, кад буде ученике уводио у башту. Леје с отровним биљкама треба да су ограђене мрежом од жице, да ученици немају ту приступа. Ради сваке сигурности међу отровним биљкама школске баште не треба да буде велебиље; њега ће учитељ приказати из свога хербаријума.

Лековите биљке. Нешто простора наменити лековитим биљкама, које су у употреби на селу, као: титрица, бели слез, бзова, одољен, борежина, ангелика (Angelica officinalis) итд.

Цвеће. На крају нека башту краси која леја лепога цвећа.

Није довољно, ако школска башта буде основана по свима правилима; треба да учитељ у њој држи често предавања, да у њој ради пред очима ученика и да сами ученици у њој раде толико често, колико то околности буду допуштале.

Нека учитељ ревносно и са задовољством приказује школску башту очевима, матерама и сеоским младићима. Добро неговани усеви, лепе врсте поврћа, снажне и добро неговане воћке, много ће боље сузбијати штетне навике него ли најбоља предавања. Убедљивим фактима треба сељане повести путем пољопривредног усавршавања. „Сећам се, прича један пређашњи учитељ, да сам у почетку своје наставничке каријере, препоручивао својим суседима сејање у редове; уверавао сам их најубедљивијим разлозима, али су они слегали раменима; зар међуредови нису значили изгубљено земљиште? — па после њихови очеви и дедови, зар нису увек сејали омашке? Сматрали су за мудро, да и они раде као њихови претци. Али, кад су се уверили да је моје поврће било лепше, слађе, приносније, стварност их је убедила; ствар је успела, прогрес остварен."

„Примена интуитивне, практичне и експерименталне методе наставе у основној школи није могућа, ако учитељ не држи извесан број предавања у добро уређеној башти, у шетњи с ученицима по пољима, посећујући с њима боља газдинства у месту и околини, пуштајући да и сами ђаци врше својом руком послове у башти. Уз припомоћ ученика треба основати мали пољопривредни музеј и настати, да и сами ученици састављају мале збирке.

Изнео сам најважније из поменутог расписа о школским баштама у Белгији с намером да покрднем, да се и код нас обнове школске баште, које смо пре рата имали, а желети је да учитељи, државни економи и пољопривредни наставници проуче предњи план и размисле, да ли би га и у колико, с обзиром на наше прилике и потребе, требало допунити или изменити. Школска башта на селу, руковођена спремним и предузимљивим учитељем, и ако на први поглед ситна ствар, врло је погодно средство, у низу срестава за унапређење пољске привреде, нарочито код нас, где немамо ни довољно пољопривредних школа, ни довољно државних економа, ни путних наставника пољопривреде, те је земљорадник још увек, у маси својој, у погледу стручних савета и примене метода, основаних на савременој пољопривредној науци, остављен сам себи.

А. Г. Ј.

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА.

(Наставак)

И ко би хтео о томе чинити испитивања, морао би потражити податке о употреби и преради воћа у оновремених Грка, да би добио слику како је о томе онда било у Срба. Ми то не можемо узети за свој задатак; остављамо га другима који ће тај посао моћи извести, и много лакше и много потпуније. Ми ћемо се потрудити да само задовољимо једну мању, али ипак важну, потребу: да средимо, оскудан до душе, материјал о тако рећи *простонародној* преради воћа последњега времена, о начинима прераде и употребе, који су нам остали као традиција из давније прошлости.

То је прибирање и избављање од заборава посао у толико прешнији, у колико се ти стари начини прераде и употребе већ губе, уступајући место начинима што их нове прилике доносе.

2.

У старо време је воће махом *брано*, или бар више брано него ли *тресано*. У народним песма је остало о томе трага у стиховима:

И јабуке за росе *узбране*.[1])
— — — — — — — — — —
Шевтелија за росе *набраши*.[2])
Али је оно и тресено:
Ја ћу *обраш'* жути лимун по мору,
И *отрешћу* зеленику јабуку.[3])

За разлику од тресеног, за брано воће се задржала и до данас у народном говору реч браница, (*бранице*, јабуке и крушке узбране руком).

У последње време се воће, нарочито шљиве, још и *млате* дугачким моткама. Тај је узгред буди речено, најгори начин узбирање плодова, јер се млаћењем они (нарочито јабуке и крушке) не само повређују, те не могу дуго да трају него брзо труну, већ се и заметци догодишњег рода обијају и гранчице крше и позлеђују.

Отресено и *омлаћено* воће се брзо употребљава, јер се не може дуго да држи. *Убране* се јабуке, крушке и

[1]) Вук, II, 300.
[2]) Вук, II.
[3]) Вук, II, 464.

ИЗ РАТАРСТВА

Гајење сочива (лећа).

(Свршетак.)

Сочива има више врста: и озимог и јарог, ситнијег и крупнијег, сивог, мрког, црног, белог и жутог.

Најбоље су крупне врсте, а од њих је опет највише за препоруку чувено Хелерово сочиво. Све остале врсте су ситније, мање трајашније, за варење теже, па и за храњење лошије.

Само под нарочитим условима се може сејати на озим. По правилу, међутим, сочиво треба сејати у пролеће: у *априлу*, пошто мину мразеви, а може се продужити и до *половине маја*.

Сеје се у *осушиту* земљу, *лаку песковиту иловачу*, а ако је још и *кречна*, тим боље. Али успева и у *шљунковитој*, па чак и *каменитој* земљи.

На *осушитим брешчићима* изврсно роди; једва ће поднети *влажну* земљу, али *подводну* никако.

Није пробитачно гнојити земљу у коју ћемо сејати сочиво, осем ако је баш приметно мршава, па и у том случају је не треба гнојити много и с врло јаким гнојивом, јер од јаког гноја оно буја и сили а мало замеће.

Сеје се на сачму и на врсте. На сачму се сеје уз овас. Самог за себе треба сејати на врсте размакнуте 15—20—25 сантиметара.

Већи принос и бољи се квалитет добије ако се земља добро припреми. У ту сврху земљу треба дубоко узорати, угарити, у пролеће опет преорати и дрљачом иситнити а за тим у врсте и под мотику посејати, ако је мали простор, а сејачицом па браном превучи, ако је простор већи. Семе не треба да иде у дубину више од 2 до 5 сантиметара.

У тако обрађеној земљи ће и коров у мањој мери досађивати. Али, свакојако, коров и траву треба требити (плевити). Ја сам своје сочиво још и окопавао (једаред свега) и постизавао одличне резултате. За време цветања треба обратити особиту пажњу: сочиво је белог цвета; ако има другог, нарочито црвеног, онда је то суродица, која раније није била примећена, па је тада, у време цвета, треба чупати и давати стоци.

Сочиво најбоље успева ако се посеје у земљу на којој је, пре тога, био кукуруз, кромпир, купус и слични усеви, који су највише изискивали обраде, растресања и ситњења земље.

У 1 хектар иде до 80 килограма семена. Клицавост семења не траје дуже од 2 године. Зато треба пазити на солидност онога у којега се семе набавља: да не потури старије сочиво, које је већ изгубило моћ клијања. Најбоље набављати семе преко Српског Пољопривредног Друштва и његових подружина, јер у тим установама имамо сигурну гаранцију да нам неће подвалити. Ко отпочне гајити сочиво, тај ће већ наступајуће године сам имати семе и за своју потребу и за продају. За произвођење доброга семена и за његово поступно и стално поправљање, треба уложити мало више мара: један мали део од простора засејаног сочивом треба боље обрадити, земљу више иситнити, сочиво засејати на нешто већим вртачним растојањима, чешће плевити и окопавати, па и обрати и окомити *оделито*. Зрна добивена са те *нарочите* неге, опет треба пребрати, па и семе остављати најкрупније и најздравије. Кад се тако годинама ради, постићи ће се као несумњив резултат: добијање најкрупније и најбоље врсте.

Берба сочива настаје одмах по Петровудне, најдаље до Илинудне. У мене је, у Пожези, доспевао између Петровудне и Илинудне. Одједанпут не узри: прво пожуте доње махуне. Ко на малом простору, у градини, гаји сочиво, може зреле махуне сваког јутра подбирати; коме је пак то дангубно, нарочито ко ово вариво гаји на већем

дуње остављају, јер оне могу да трају дуго у зиму, до самога пролећа.

За зиму се воће оставља у *вајатима, качарама* и другим *стајама* које се не загревају. Обично се донесе нарамак сламе (или колико треба: према количини зазимљеног воћа), па се оно у сламу наслаже: ред сламе, па ред воћа, тако да воће буде сламом одвојено једно од другога, како би се изоловало трулење ако би се на појединим примерцима појавило, и да, опет, буде са свих страна покривено и сачувано како од јаких мразева, тако и од наглих промена температуре.

Ко има више воћа за узимљивање, он га *трапи*. „Јабуке и дуње се остављају у трап. За то се ископа доста дубока четвртаста рупа, која се одоздо и са стране убије маљем, па се свуда поспе пепелом. За овим се застре слама, па се метну јабуке или дуње, које се одозго покрију прво сламом па онда даскама и земљом.“[1])

Још је најбољи начин зазимљивања воћа био у *кошу* оплетеном од ракитова прућа или од павитине (беле лозе), јер је он најспретнији суд; може да се држи где је за воће најпробитачније, да се по потреби преноси и да се из њега постепено вади колико кад устреба а да се ипак не учини перед у развршивању који би био штетан за остатак воћа. „У Јадру (око Лознице), вели Вук, оплету магазу (кош) од прућа па наспу у јесен јабуке бранице те стоје преко зиме.“[1])

Био је раније обичај да се у сламу и међу зазимљено воће меће и какво миришљиво биље, најчешће босиљак (који се, у осталом, и иначе забадао у јабуке кад се о свадбама као дар давале или се набадале на рогове овну даровноме). Миришљиво биље се између зазимљеног воћа метало да би оно мирисало, јер је *мирис* воћа увек била пријатна простонародна парфимерија не само за недра девојачка (као што о томе народна песма пева), већ и за гостинске собе и за вајате у којима се станује. Зато су вајати, собе биле искићене дуњама и јабукама:

Мирисаћу жуту дуњу.....
А гриста ћу зеленику јабуку.[2])

(Наставиће се.)

---

[1]) Српски Етнографски Зборник, књига X.: *Српска народна јела и пића у Левчу и Темнићу*, од Ст. Мијатовића, стр. 50.

[1]) Вук Стеф. Караџић: *Српски Рјечник.*

[2]) Вук, I, 464.

простору, мора добро мотрити кад доње махуне узру а горње заруде и покажу знаке свога уласка у период зрења, па онда чупати сочиво из корена, жећи га или косити. Овај се посао врши рано изјутра, за росе, док су махуне још чврсте; кад одани и пригреје сунце, махуне би пуцале и семе би испадало. Почупано, пожњевено или покошено сочиво се одмах носи и на розге или козлаце под наслоном каквим веша и суши. Нипошто се не сме допустити да почупано, пожњевено или покошено сочиво закисне, јер би изгубило свој леп наглед и подлегло кварењу.

Просушено се сочиво млати или одмах или кад се доспе. (Мале количине се коме [комишају], и то могу да сврше и деца). Тај се посао може обавити и нешто доцније, кад се, од других и прешних послова, добије времена.

Омлаћено сочиво треба превити и очистити, осушити и пребрати (сортирати). Мале количине се могу пребрати зими, кад других послова мало има; за веће количине треба имати нарочите тријере за сортирање (сортировке).

Сламу међутим, треба сачувати, јер је изврсна крма, и полагати је овцама које се рано јагње.

Потребно је још напоменути да је сочиво у порасту своме врло издржљиво; само при наглим променама времена пати од медљике и пикца. Против ових непријатеља и ситних инсеката треба се послужити прскањем сапунице или воде, у којој су варени љути отпадци дувански.

Омлаћеном сочиву досађује *жижак*. На крупном се сочиву појављује црни жижак, у ситном мрки, а у дивљем пепељави. Противу жишка се препоручује да се семе извесно време држи у пећи загрејаној на 60° Ц. Топлота ће уништити жижак а семе ће задржати неповређену клицавост.*) Још је стари Павле Бибић, парох меленачки, употребљавао овај начин, па се у своме *Баштовану и воћарству* (1846 год.) хвали да је с њиме имао успеха. Ја сам, међутим, прибегавао другим срествима: сочиво сам сејао нешто позније (око половине маја, по старом) а омлаћено зрно сам дуже времена, из дана у дан, износио на *врело* сунце, које га је добро испржило и ваљано исушило.

Д. Л.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Подизање винограда зрелим калемовима — стратификовањем.

У претходном броју „Тежака“ описали смо које радове ваља предузети у стратификали, па да се добију првокласни калемови, који би на пуно задовољство дали одличне резултате када се доцније засаде на стално место у винограду.

После побројаних радова у стратификали, а да би калемови потпуно срасли, ожилили се и здрвенили, неминовно је потребно да се претходно упрпоре у прпоришту и тек с јесени или идућег пролећа изваде и њима, првокласним калемовима, подижу виногради. Само на такав начин обновљени виноградски положај биће у стању да нам даје одличне бербе и да дуго траје без попуњавања празних места.

У пракси уобичајени начин сађења калемова одмах из сандука на стално место не може да дâ оне резултате једнообразног примања и исте бујности чокота, као када се такви калемови претходно упрпоре и ту у прпоришту селекцирање и одабирање изврши, па тек онда са тако одабраним, првокласним калемовима, виноград засади. На тај ће се начин избећи многа празна места, које је тешко касније попунити. Неоправдан је разлог да се на тај начин добија једна година у напред. Такав начин подизања винограда треба одбацити, као непрактичан и скопчан са великим ризиком.

Прпорење калемова. За прпоришта бира се добра и плодна земља, која треба да је близу текуће воде за заливање; или ако таквог земљишта нема, онда се мора имати пумпа или долап, помоћу којих ће се вода, потребна за заливање, извлачити и вадама одводити до банкова, где су калемови упрпорени.

Изабрано земљиште претходно се с јесени прериља (изриголује) на 50 см дубоко (2 ашова или једно дубоко орање, које се у јарак мотикама сручи, а једним ашовом шанац подуби до 10 см.), лепо поравња (испланира) и ишпарта на редове 80 см. један од другога тако, да ови по могућству буду у правцу од Севера на Југ, како би се земља на банковима подједнако са свију страна загревала.

При прпорењу служимо се: ашовом, рогљастом мотиком са 3 зубца, мањом француском мотиком зв. *„пикола“*, нагртачом и даском за ређање калемова.

За отварање шанца, увек са исте стране обележеног реда, служи нам ашов. За ово су бољи они ашови, чији је врх заокружен, јер мало земље остаје у шанцу за избацивање, те олакшава његово чишћење пиколом.

Трозуба рогљаста мотика служи за прекопање земље између редова, која је потребна за нагртање на калемове и као најбољи алат за вађење калемова с јесени. Њоме француски виноградари чисте пиревину по виноградима и прпориштима.

Она је просто израђена и могу је наши мајстори лако израдити само ако би имали модел. Школа за Винодеље и Воћарство набавила је раније арпе и њима се служи у своме лозном расаднику при прпорењу калемова.

Мала француска мотика — пикола — је правоугаоног облика, врло мало повијена а служи за чишћење земље из шанца, у који се ређају калемови. Ужа је од ашова и баш због те своје мале ширине не квари ивицу шанца, која је потребна за ређање калемова у правој линији, а то је врло важно и од практичне вредности за прпорење.

Нагртача је нарочита мотика, састављена из једне дугачке, правоугаоне челичне плоче, чији је врат савијен под углом од 45°; на врху овога налазе се ушице од које се утури држаља. Држаљица треба да је крива, са кривином ка земљи. Служи за нагртање земље на калемове и прављење банкова. Њоме се брзо ради и у овоме специјалном послу нема јој замене.

Даска за ређање калемова прави се од обичних, танких чамових дасака. Дужина јој је 2 метра а ширина 10 см. Са задње стране, при дну даске прикује се летва

*) Тај начин препоручује и Др. Оскар Кирхнер, професор Виртембершке Академије у Хохенхајму у своме капиталном и чувеном делу *Болести и повреде наших пољопривредних културних биљака.*

на коју се даска наслања при ређању калемова. С предње стране даске испартају се вертикалне линије на 8 см. једна од друге, каквом масном бојом.

Овом се даском постиже: правилно припорење т. ј. сви су калемови, односно његови пупољци, на истој висини; подједнако су удаљени један од другога; а то има велику важност за једновремено набијање и подједнако развијање калемова, поред тога тиме се знатно олакшавају радови око неге калемова.

Копање шанца поред обележених линија одпочиње с горње стране реда и то ашовом. Ископану земљу баца радник с доње стране, пазећи да шанац буде потпуно прав и да поред линије буде земља — дувар, потпуно усправно оборена. За овим иде други радник и пиколом избацује земљу, која је од ашова остала у шанцу. Трећи раденик подубљује шанац ашовом до потребне дубине. За овом тројицом иде један поред ископаног шанца и обара ашовом горњу ивицу шанца са супротне стране ређања калемова и на тај начин мање плодну, ситну земљу на дну шанца, да би се у њој лакше и брже укоренили упрпорени калемови.

За овим долази један или два радника, што зависи од близине воде, и врше заливање оборене земље у шанчић. После овога, долазе 5—8 женскиња на сваку даску и ређају калемове поред даске. При ређању пази се да врхови од калемова буду у висини и равни са горњом ивицом даске, како би се постигла једнака висина припорења. Овако поређане калемове загрће овај први радник земљом из другог шанца, коју баца у први, а тако исто и остали радници, који подубљују шанац и иду за овим првим, бацају сви земљу у први шанац, пажљиво да грудве не изломе калем — граничицу. Одмах за овима иде 1—2 радника и заливају земљу поред калемова, да би је прильубили — збили уз њих, а за њима иде један и подбија калемове рукама испод спојног места, да би калемови били у реду, како би се подједнако покрили земљом а при одгртању преко лета мање ломили, него ако би се оставили лево или десно, па услед накривих подлога вијоке су мање или више искривљене и нису у реду, па их и мотика лако закачи. За овим подбијачем долазе још два радника са врпама, који ситне земљу лево и десно од упропрених калемова, а одмах за њима још два радника који са загртачима загрћу иситњену земљу са обеју страна до у висину калемова, пазећи да на њих не падају грудве и не ломе их.

После ових иду 1—2 радника и заливају преко калемова, да би земља исто боље пронула уз њих, а за овима један који уклања грудве ако би их било, поново подбија калемове и рукама их загрће тако, да ситна земља буде изнад врхова калемова 3—5 см. највише. Ако на појединим калемовима има ластарића, онда се њихов врх не загрће, јер они реље остану, већ се спрже и сасуше а на њихово место избију други у основи, из спавајућих пупољака. Само ако по припорењу буде неколико дана облачних, могу се одржати и онда су ти калемови најјачи и најбољи.

Ако је земљиште у припоришту тешко и глиновито, онда се дефинитивно загртање калемова врши песком и на тај начин омогућава лакше избијање ластара.

Припорење на описан начин продужава се у даљим шанчевима, као и код првог шанца.

Пошто се припорење завршн, земља се између банкова изриља на један ашов дубине, јер је била много угажена приликом рада на припорењу калемова, те би доцније рад у припоришту био много тежи; поред тога имало би штетних утицаја на одржавање потребне влаге у земљи и кружење ваздуха у истој.

ИЗ ЖИВИНАРСТВА.

Уметно или (вештачко) лежење пилића.

(Свршетак)

Апарата имаде разних система т. ј. са топлом водом, топлим зраком и електричном топлином. Обично сви добро раде, ако се имаде вештине и спретности у раду, при чему дотични вештак мора имати довољно времена, да надгледање апарата може пазити, а фали ли му то, тада нека тај посао повери надзирању друге веште особе која располаже са довољним и зато потребним временом.

Ако се од 100 јаја у апарату прокљуве 75, томе се неки чуде, да је мало. Ну ако се од 17 јаја испод квочке излезе 13 пилића, онда су задовољни с успехом, премда се постигао историзмерни успех 1:4, јер 25 јесте $^1/_4$ од 100, а 4 јесте (нешто мање) $^1/_4$ од 17.

Апарат за лежење пилића не сме се сместити у просторијама, које немају барем + 12·5 Ц, а осим тога топлота се у истима не сме јако мењати.

Пре но што јаја поставимо у апарат, морамо испитати исти, дали издржи сталну температуру топлине. Да то постигнемо, удесимо апарат на 39° Ц, па ако топлина остане 24 сата непрекидно на истој висини, знак је да апарат добро ради (функционише). Тада се при топлини апарата од 39.5 Ц. поставе унутра јаја, која се један дан пре овога морају држати у топлој соби.

У затвореном простору (соби) остану при тој топлоти 48 сати. После тога сваки дан ваља јутром и у вече из апарата извадити јаја, па их преместити и то тако, да она која су била на крајевима, дођу у средину и обратно, а осим тога ваља их мало заокренути $^1/_8$ — $^1/_2$ положено, због чега морамо, при стављању јаја у апарат, помоћу оловке означити њихову горњу страну. До 11. дана јаја се при лежењу држе на зраку толико сати (минути), колико гради топлоте показује топломер (термометер) у соби по Реомировој скали. Узмимо н. пр. да топломер показује 11° Р, то ћемо до 11. дана јаја држати на зраку 11 сати, док имаћу 12. и 16. дана за 5—10 минута дуже, што би при топлоти собе од 11° Р. изнашало 11+5=16 сати, или 11+10=21 сат. Мора се при овом јако пазити, да се јаја одвише не расхладе. Ако је у простору — соби, где се налази апарат за лежење, топлина испод 12.5° Ц., то се препоручује апарат оставити 5 сати отворен, а истом одмах из њега извадити јаја, да се овим запречи прегло мењање топлоте, што би могло штетно утицати на развитак заметка у јајету. 17. и 18. дана јаја се исто тако дуго хладе, само се не смеју окретати, већ морају мирно стајати. Рано у јутру 19. дана, последњи пут, исто се тако поступа са јајима, затим се оставе у апарату где до 22. дана у јутру остану затворена и недирнута. У ово време

ночне прокувљавање. Ако ли се после 22. дана сви пилићи не извале из љуске, онда треба јаја оставити још 24 сата у апарату, чија топлина нека буде 39.5° Ц. Ако и после овога остане неизишлих пилића из јаја, онда се иста мету у суд воде, која има топлине од 38° Ц., па она јаја, која се при мирној површини воде мичу, садрже живе пилиће, док мирна јаја, окупљена око краја суда, садрже угинуле.

Не ваља одљупљивати јаје и тако вадити пилиће, јер често се исти нису сами развили, па се окрваве: оваки неразвијени и озлеђени пилићи не могу никада да се добро развијају, те их је најбоље убити, ако се види да од њих неће бити ништа.

Гледе влаге и промаје (вентилације) наравно је, да чим је промаја већа, тим треба и више влаге и обратно. Обичајно до 11. дана треба слабија промаја без влаге; од 11. до 18. средња (1/4 до 1/2) влага са средњом промајом, а од 19. дана у напред постепено све више, док се 22. дана не дође до потпуне потребе обојега, те онда ваља особито пазити, да су све посуде за воду пуне, а добро је осим тога ставити у апарат омањи суд топле воде, и да тог дана, када се апарат не отвара, буде довољно влаге.

При раду с апаратом, морамо се у првом реду држати упутства дотичног фабриканта, од којега смо апарат наручили, јер фабрикант најбоље познаје свој апарат, па даје тачно упуство, пошто жели да му муштерија с апаратом буде задовољна.

На исти ничин поступа се и при лежењу јаја од патака, само се топлина држи за 0.5 ступња ниже, јер јаја патке имају дебљу љуску, те боље држе топлину, због чега и не треба довађати онолико топлине колико јајима од кокоши. Од 20. до 25 дана јаја се расхлађују, али се не премештају и не окрећу, те се 25. дана ујутру апарат затвори и тако остави до 28. дана.

Време лежању пије увек једнако, то се креће (варира) код кокоши између 19—23 код бисерке 26—27 а код гусака између 27 и 33 дана.

Васа Бајазет
државни виноградар.

СТЕЧАЈИ ЗА НАПРЕДНИЈЕ НАЧИНЕ РАДА

(Наставак)

V СТЕЧАЈ.

За гајење уљане репице на простору најмање од једног хектара, с обзиром на правилну обраду, а највећи и најјевтинији принос.

Могу се такмичити пољопривредници из двеју група округа, понаособ и то: 1. група пољопривредници из округа смедеревског, београдског и подринског. 2 група пољопривредници из округа: крагујевачког, ваљевског и моравског.

Овај стечај важи од 1. јуна 1921. до 1. априла 1922. г.

Гајење уљане репице. Има је две сорте: са и без маља на лишћу и једна и друга разликују се на: јарицу и озимицу. Успева у поднебљу обилних стрнина и тамо је сигурнија него у топлим пределима, јер је напада у великој мери бухач, који ју десеткује, а и позни пролетни мразеви у таквим пределима шкоде јој.

Успева на пшеничним и јечменим земљама (плодним хумусним и кречним иловачама) са пропустљивом здравицом.

За репицу ваља земљу добро ђубрити и брижљиво обрадити; неколика орања, са дрљањем, потребно је извршити, па на тако лепо припремљеном земљишту сетву предузети.

Озима репица сеје се у августу и септембру; јара пак у априлу. Сетва се врши у свеже обрађеној земљи, те при сетви ваља поорати плитко, толико колико се може за дан посејати. Сеје се омашке али је боље сејати у врсте, раздалеко за 40—50 см., за озиму, а 30—35 см. за јару репицу. Семе се завлачи плитко, 1—2 см. На 1 ха. иде 15—20 кгр. семена кад се сеје омашке; иначе у врсте у пола.

Нега усева састоји се у прашењу, са малим огртањем. Чим биљке израсту и добију 4 листа, њива се опраши и том се приликом прореде густо никле биљке, а одмах за овим прашењем, убрзо, предузима се и друго и то пре цветања. Цветање је у априлу редовних година и онда је највише напада бухач, па ју треба од њега бранити, што се прилично постиже посипањем биљака ситно истуцаним кречом, пепелом, сумпорним цветом или се хватају бухачи даскама премазаним катраном.

Жетва озиме репице пада у мају а јаре у августу. Љуске сазревају врло неједнако; с тога се не сме чекати да буду све зреле. Њу треба обарати кад је већи део доњих љусака пожутео и кад је семе добило мрку боју. Ако се гаји у маломе, жање се српом; иначе коси се изјутра, у вече и ноћу.

Пожњевена репица остаје на њиви у мање навилке да дозри, при чему се пази да се што мање тресе, јер јој семе лако испада. При преносу са њиве до гувна треба кола застрти поњавама, да зрна не пропадају.

Врше се стоком или зато удешеним ручним машинама. Овршено семе оставља се за неколико дана, с плевом и остацима љусака, у дебелом слоју од 10 см., па се претура сваки дан по двапут за 7—8 дана, па се после пречисти од плеве и љуске и до продаје чува на промајном и сувом месту.

Принос је по хектару: од озиме репице 1200—2400 кгр. зрна и 3000—5000 кгр. сламе с љуском; а од јаре 800—900 кгр. зрна и и сламе са љуском 1000—1600 кгр.

Од озиме репице може се исцедити око 40% уља, а од јаре 30—35%.

(Наставиће се).

БЕЛЕШКЕ

Брадавице с руку да се очисте. Лек и начин лечења, нашао сам у ческом листу „Prakticky Rádce“. — О успеху сам се лично на више особа уверио и за то га препоручујем читаоцима „Тежака“.

Лек се зове „Хромова киселина“, а продаје се по апотекама. — Купити ове киселине 1 грам и растворити је у обичној води од 2 грама; пошто се поменута кисе-

лина потпуно раствори, пером од живине премазати сваку брадавицу три пута дневно и то поновити три дана. После 15—20 дана, брадавице ће отпасти, пошто се предходно сасуше и спаре.

Места, где су брадавице биле, биће за неко време мрљава (флекава) али ће после извесног времена и то нестати и руке ће бити потпуно чисте.

При употреби овога лека, болова нема.

Варварин. **Милосав М. Ђорђевић**
срески економ

Гајење женетрге (водопије — цикорије). — Ова је биљка позната у нас само као ливадска биљка. Међутим она се гаји и као њивски усев, и то са великом корисћу. Њен корен (управо поданак) служи за фабричку производњу сурогата (замене) кафе, који се по бакалницама продаје под именом „цигура" („франков придодатак" и т.д.), па се ради тога плаћа сразмерно скупља но шећерна репа. У Француској рачунају принос женетрге по хектару 30.000 до 35.000 кгр.; средњи је принос 25.000 кгр. Кад се плати 100 кгр. 35 дин. (франака) (средњом ценом по 28 дин.), онда је бруто-принос по хектару 7000 дин., а то је управо двапут више но од шећерне репе. Вилморен, чувени француски семенар, произвео је нови тип (врсту), који даје врло леп корен, дуг и фини, дужине 25 до 30 см., те је, по томе, од овога и принос већи. Женетрга много изнурава земљу, те за њу треба гнојити (с јесени или зими) стајским гнојем (ђубретом), а нарочито осоком и људским изметинама, а и минералним гнојењима. Како се и у нас већ много троши „цигура", неће се дуго чекати на оснивање једне фабрике за производњу цигуре и у нашој близини, те због велике вредности њеног приноса заслужује да се гајење ове биљке боље проучи.

ГЛАСНИК

Нови Министар Пољопривреде и Вода. Указом Њ. В. Краља од 26. марта ове г. постављен је за Министра Пољопривреде и Вода г. Иван Пуцељ народни посланик, а досадашњи Министар Пољопривреде и Вода г. Д-р Велизар Јанковић постављен је за Министра Саобраћаја.

Министар Пољопривреде Д-р В. Јанковић Српском Пољопривредном Друштву. Српско Пољопривредно Друштво, коме је непријатељ упропастио сву покретну имовину, могло је да отпочне свој рад, по ослобођењу, једино благодарећи позајмицама, које му је чинило Министарство Исхране и Обнове.

Те су позајмице дате Друштву у прошлој години у три маха у укупној суми од 1.875.000 дин. У овој години Друштво је имало све те позајмице да врати, те је према томе и сав свој рад на набавци справа, семена и др. пољопривредног материјала имало да обуставн.

Министар Пољопривреде и Вода г. Др. В. Јанковић, (сада Министар Саобраћаја) ценећи значај и рад Српског Пољопривредног Друштва и у прошлости и у садашњости прихватио је жеље Друштва да оно поменута дуговања не враћа и да тако свој рад не прекида. Он је успео да се у финансиско-економском комитету Министара донесе одлука: да се позајмице у 1.875.000 дин. дате Српском Пољопривредном Друштву преко Министарства Исхране и Обнове унесу у пољопривредни фонд тога Друштва с тим да Друштво може трошити добијени интерес од те суме.

Тако је, може се рећи, осигурана будућност нашега Друштва, и оно ће моћи са још веће снаге и полета да развија свој корисган рад на унапређењу пољске привреде.

Ми смо захвални г. Јанковићу на овој лепој пажњи према Друштву, чијим се радом и успесима он у осталом и као Министар Пољопривреде и као почасни члан Друштва свагда живо интересовао.

Подружине примљене у састав Друштва.

Накнадно су примљене ниже именоване подружине у састав Друштва, пошто су усвојила основна правила из децембра пр. године и управни одбор примио их:

1) Окружна у Зајечару.
2) Среска у Вел. Градишту.
3) Окружна у Плевљу.
4) Среска у Салашу (Крајина).
5) Среска у Жабарима (Пожаревачки).

И ове подружине, као и оне објављене у бр. 11. Тежака, уласком у састав Друштва, стекле су право на кредитирање и првенствено снабдевање: у справама, алату, семену и др. пољопривредним потребама, по правилнику од 14. августа пр. године (в. Тежак бр. 7. стр. 54.) — док не ступе у Окружни Савез Подружина Српског Пољопривредног Друштва. Б.

Пољопривредна изложба у Прагу. Пољопривредно Друштво за целу Чехословачку приређује велику пољопривредну изложбу од 12. до 17. маја ове године у „краловској обори" у Прагу.

Програм изложбе је следећи:

1. — Пољопривреда у опште: пољопривредно испитивање, школе, литература, часописи, мелиорација, наука о управи добара, статистика.

2. — Производња пољопривредних биљака: житарице, окопанине, индустријске биљке (лан, конопље, дуван), виноградарство, вртарство, воћарство, зелен, хмељарство, лечиве биљке, биљне болести.

3. — Шумска производња.

4. — Сточна производња: Изложба коња, говеда и ситне господарске стоке, перади, рибарство, пчеларство, ветеринарство.

5. — Пољопривредна индустрија: шећерна, шпиритусна, млинарска индустрија, млекарство, сирарство, пиварство, производња шпирке, сушаре, фабрике уља, заводи за прерађивање воћа и зелени, израда уметног гнојива, производња кафених сурогата.

6. — Пољопривредни стројеви:

а) Мотори, справе и алати за обрађивање земље и прерађивање продуката.

б) Новости господарских стројева.

7. — Пољопривредни занатлијски и индустријски обрти и производи.

8. Задругарство.

9. Пољопривредно грађевинарство: (планови, прорачуни, грађевински материјал, разни предмети за унутрашње уређење пољопривредних зграда), цигларство, керамика.

У овој изложби узеће учешћа и Средишно Пчеларско Друштво у Чешкој и изложиће кошнице и све пчеларске помоћне справе и алате.

Ми ову изложбу препоручујемо нашим пољопривредницима.

ЗАПИСНИК

11. Седнице Управног Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држане 5. марта 1921 године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни: Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић; чланови г. г. Љуба Р. Јовановић, Александар Г. Јовановић, Д-р Вел. Н. Стојковић, В. Радовановић, Милан Јовановић, Милан Трифковић и Бошко Ж. Бошковић; као гости г. г. Вића Матић окр. економ, Драг Спремић срески економ и Мика Спасојевић економ из Шапца.

Председавао Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Бошко Ж. Бошковић.

I.

Секретар чита записник 10. седнице. Одбор прими са малим изменама.

II.

Подружина у Лазаренцу тражи да јој Друштво одреди једног предавача на други дан Ускрса ради држења предавања о обради и ђубрењу земље у вези са употребом вештачког ђубрета као и о употреби пољопривредних справа

Одбор усвоји предлог подружине и одлучи да се замоле редовна чланови друштвени г. г Вића Радовановић окр. економ и Д-р Коста Поповић, да споразумно одрже ово предавање.

Потребне справе ради демонстрирања, да узму на друштвеног магацина. Трошкови око преноса справа и њихов пут да падне на терет друштвене касе, као и њихове дневнице по 60 д. дневно.

III.

Износи се на решење понуда г. Љубомира П. Стошића, којом нуди Друштву 3000 кгр. семена детелине.

Скида се с дневнога реда док одбор за набавке не да своје мишљење.

IV.

Чита се извештај пољ. инспектората у Скопљу о извршеним стварима на дворишта закупљеног плаца у Скопљу од Друштва. Одбор прими к знању и одлучи да се о даљем закупу овог плаца упути финансијском одбору, да по њему да своје мишљење.

V.

По молби млавске среске пољопривредне подружине да може надати 41 ком. пољопр. календара члановима подружине, Одбор одлучи да се њој пошаљу календари раздају члановима подружине пошто су положили 2/3 улога каси друштвеној, с тим да благајна Друштва изврши поправку прве поруџбине у свом списку.

VI.

Чита се извештај селске пољопривредне подружине у Г. Багавау (окр. Брегалнички) о прекидању свога досадањег рада. Одбор саслушавши објашњење г. Д-р Стојковића, члана управног одбора, одлучује: да се г. Милану Ђурићу, пољопр. инсп. у Скопљу пошаље цео предмет и замоли да ствар навиди, подружину и клубове стабилизира и обнови, па да о свему исцрпан извештај поднесе Друштву.

VII.

Чита се молба пољопривредне подружине у Вел. Градишту да јој Друштво пошаље по 1 егземплар справа и алата, као моделе друштвених справа. Одбор одлучи, да се у смислу одредаба правилника за кредитирање подружина, пошаље по 1 примерак справа и алата, које Друштво има сада у магацину.

VIII.

Подноси се предлог г. Д-ра Младена Лисавца из Земуна о обнови сточарства у нашој земљи. Одбор прими предлог са захвалношћу и одлучи да се упути сточарској секцији.

IX.

Чита се мишљење одбора за набавке: да се набави по 100 кгр. семена од јабука и крушака. Одбор одлучи да се за сада с обзиром на сазбрајање прилике и одношење, ово семе не набавља.

X.

Чита се мишљење одбора за набавке да се одмах откупи 48 кгр. семена детелине на В. Кикинде. Пошто је семе испитано, одбор одлучи, да се ова количина семена детелине откупи по 12 динара килограм.

XI.

Подпредседник саопштава одбору: да је г. Андрија Парађанин члан утемељач Друштва на села Пољне (Левачка) послао Друштву 100 динара на име помоћи за уређење „Тежака.“ Одбор прими к знању са захвалношћу и жељом, да се г. Парађанин умоли да инсинује школе, пољопривредне или ђаке пољопривредних школа, којима би Друштво слало „Тежак“ као поклон његов.

Подпредседник саопштава одбору о пријављеним новим члановима утемељачима, који су положили каси по 100 динара.

1. Андра Л. Дрњаковић учитељ у с. Березници (Чачак)
2. Д-р Младен Лисовац, кандидат из Земуна.
3. Радоје Вукашиновић, земљ. из с. Александровца (Пожаревачког; и
4. Благоје Ж. Павловић, економ из с. Сићева, среза и округа Нишког. Одбор прими на знање ово саопштење, са благодарношћу на пажњи према Друштву.

Секретар чита писмо повлашћене трговинске агенције у Бечу, којим се ставља Друштву на услугу на случај потребе. Одбор прими к знању.

Чита се писмо Министарства Пољопривреде и Вода Бр. 3182 од 3. фебруара о. г., којим јавља да је решењем Господина Министра Пољопривреде и Вода одређен г. Бошко Ж. Бошковић, секретар Министарства, да врши дужност секретара Друштва највише за месец дана и то само после подне. Због прими к знању.

Подпредседник поводом предњег писма, а с погледом што је рок г. Бошковићу већ прошао, који је и члан управног одбора и неби могао да врши и дужност секретара, саопштава одбору, да је на интервенцију г. председника Друштва Господин Министар Пољопривреде и Вода вољан да делегира једног од секретара Министарства, који би стално радио у Друштву и моли да одбор донесе одлуку по томе. Одбор одлучује: да се умоли г. Министар Пољопривреде и Вода да изволи одредити привремено на рад у Друштву једног од секретара Министарства, но да то траје до набора новог секретара Друштва и његовог уношења у дужност.

Подпредседник предлаже одбору да се члан управе г. Бошковић прими за референта подружина, на место досадањег референта г. Лукића, који услед премештаја није више у Београду.

Одбор усвоји овај предлог с тим, да се г. Бошковићу на име хонорара издаје по 200 дин. месечно, колико је имао и његов предходник до набора инспектора друштвеног, а да се овај хонорар издаје на позивајуће плате инспектора.

Члан управе г. Др. Вел. Н. Стојковић најављује и моли да се за члана одбора за израду пројекта правила за оснивање пензионог фонда за друштвене службенике на његово место узме г. Благ. Д. Тодоровић. члан управе, који има више искуства по тој ствари него он, јер је учествовао и на изради сличних правила за особље класне лутрије. Одбор усвоји предлог г. Др. Стојковића и одлучи да се умоли члан управе г. Благоје Д. Тодоровић да се овога посла прими.

Члан одбора г. Вића Радовановић реферише о извештају колаудирајуће комисије за преглед радова на оправкама зграда у дворишту Пољопривредног Друштва, по коме има се исплатити на друштвене касе 11.320'90 динара. Одбор реши да се исплати сума у 11.320'90 динара предузимачу из позивајуће буџета за ову годину, одређене за ту сврху.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све
ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869. г. преписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и
Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут
за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 15. БЕОГРАД, 17. АПРИЛА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

О КУЛТУРАМА У ЈУЖНОЈ СРБИЈИ

У нас се одавно, већ више од 10 векова, гаје извесне врсте воћа које су пореклом из топлијих предела, из Азије. Чак и овамо северније, с обе стране Саве и Дунава, по неки љубитељ воћа има и по које дрво бадема и смокве, а од неког времена се отпочео гајити и лимун (он се, до душе, зими уноси унутра, у топлину). То је само доказ: да и овамо на северу Балканског полуострва има жупнијих, оаза у којима климат није у толикој мери сувише оштар, да се, у њима, не би могле аклиматизовати, прилагодити извесне биљке, за које многи држе да успевају *искључиво* у топлим пределима; нарочито још с обзиром и на околност да су, у последње време, у извесним жупнијим крајевима Србије, зиме прилично попустиле.[1])

Кад се воћке, као вишегодишње или дугогодишње биљке, могу прилагодити нашем поднебљу а да им зиме озбиљно не нашкоде: да их оне не само не сатру, већ ни у доношењу плода много не ометају, онда је још извесније да се неке од једногодишњих биљака, за које се још једнако у маси народној држи да успевају само тамо одакле им је порекло, т. ј. у Азији, могу и у нас гајити.

Али, ако би гајење таквих биљака био сувишан покушај за северну Србију, којој је доста да унапреди досадање своје усеве и да, рационалнијом обрадом и интензивнијом привредом, удвоји и утроји своју жетву, за јужну Србију се, која се одликује топлијим климатом и у чијим се извесним деловима не зна за праву зиму, управо за зиму мразовиту, у којој је сунце жаркије а лето дуже — гајење извесних усева се намеће свом неодољивошћу својом.

О тим културама јужне Србије потребно је чешће говорити не само ради тамошњих тежака, већ и ради боље оријентације оних који ће имати прилике да, посредно или непосредно, на те културе и њихове резултате утичу.

Ми започињемо тај разговор, колико да изазовемо меродавне стручњаке да у тај разговор унесу што више *стручнога* знања и разумевања, и на тај начин допринесу да тежаци у јужној Србији буду добро поучени и правилно упућени.

Ориз.

Ориз (пиринач, пилав[2])) је гајен негда и у нашим севернијим крајевима, о чему сведоче и имена неких села и називи неких пољских делова.

Он је гајен на неколиким тачкама Србије, али највише и најдуже у равницама Мораве, о чему су сачувани спомени и у светској литератури: у путописима јевропских поклисара и других пролазника. „Један путник, вели Карић, који је кроз Србију прошао у шеснаестом веку, находи Ниш у бедноме стању... *само на неколико места сејаше се пиранач.*“[3]) Значи: да је он раније у већем обиму око Ниша гајен. У осталом, нишко поље је, нарочито моравска долина, врло повољно место за успешно гајење ориза.

На ниже, низ Мораву, такође је ориз гајен. „У равници код села Сикирице, више Параћина, а и испод Параћина идући к Ћуприји, причају да је сејан пиринач у старије време. Кажу да се и сад познају ваде којима је ишла вода по тим пиринчаним њивама.“[4])

Ориз је, извесно, гајен и у оној равни око Варварина и Сталаћа у којој су ставе Голиске и Криве Мораве. А да је гајен напрама Јагодине сасвим је сигурно: о томе је прилично доказа пружио г. Е. Цветић у своме раду о Јагодини.

Ориз се гајио и северније: у Бачкој се он

[1]) Као доказ томе да су зиме делимично постале блажије а јесени по неки пут као продужење лета, служе многи примери. У првом реду зеленило ливада и њива и богаство јесење паше за стоку често до по Митрову-дне, неки пут до Ваведења, па, кадкад, и до испред Никољу-дне.

[2]) Сигурно од турскога јела *пилав*, које се готови од ориза, околина београдска и сам *ориз* назива *пилав*. У бакалници ће сељак и сељанка из околине београдске рећи:
— Имаш ли *пилава?*
— Пошто ти је *пилав?*
— Дај ми кило *пилава!*
О слави и о даћи сељак неће ниподто остати без *пилава*. За време окупације је он баснословно скупо плаћан; ипак га је сељак куповао, само да га има свечаних дана.

[3]) В. Карић: *Србија*, стр. 782.

[4]) М. Ђ. Милићевић: *Кнежевина Србија*, стр. 1093.

гаји од прве половине 18 века; у Банату је 1787 г. под оризом било 2302 ланаца.[1]) Д-р Јосиф Панчић на једноме месту вели: „У суседној Аустро-Угарској близу Тамишвара од повише се година сеје (ориз), а и у нас као да су у Кладову чињени покушаји са сијањем пиринча, јер је ту око барица на западној страни варошице наћена биљка (Ammannia venticillata L.) која је позната да расте по њивама пиринча: са семењем пиринча донесена и посејана, понавља се око тих барица и пошто су свуда престали да пиринач сију.“[2])

У свима крајевиме Србије се може ориз са успехом гајити: свуде где има воде за потапање њива. А има извесних просторија у Подрињу, Посављу, Подунављу и Поморављу које су као наручене за културу ориза. Једно страно капиталистичко удружење је пре 35 година тражило да му се ове просторије, пиштолине, баре и мочари, дају за гајење ориза, а оно да их после извесног броја година поврати држави исцеђене и оспособљене за сваколику културу, па и културу жита. Тога ради су вршене пробе са сејањем ориза у Макишу, и оне су показале изврсне резултате.[3]) Ипак тражена концесија није дата; што, у осталом, није штета. Али је штета, осетна и озбиљна, што сама држава није предузела гајење ориза на тим просторијама, кад јој је за тај посао, тражењем оне концесије, показан пут.

На западном крају Херцеговине је до недавна сејан и успеваo ориз, нарочито у Мостарској и Љубушкој нахији.[4])

Што се тиче Скендерије — у подводним проводним просторијама око Скадра, Медне Љеша и Драча ориз би изврсно успевао.

Али, за нас највише интереса показује гајење ориза у Јужној Србији; тога ради је Српско Пољопривредно Друштво и у стечају за напредније радње унело награде за најбоље гајење ориза у тим крајевима.

Данас је око Кочана најраспространије гајење ориза; а кочански је ориз на гласу, крупан је и врло укусан. У околини Прилепа се такође гаји, нарочито у долини Богомилској, речишту и атару Богомилском. Негда је врло јако гајен око Скопља; може изврсно успевати око Црне; Косово би било врло угодно за огромна оризишта, ако би се све косовске реке (Лаб, Ситница, Неродимска Река, Ибар) искористиле за затапање њива.

Сасвим је добро уочена јужна Србија, кад је она узета у план за гајење ориза: тамо се ориз отпочео гајити још за Александра Великог, па је после, одатле преношен у северније крајеве Балканског Полуострва.

Јужна Србија може сама производити ориза у толикој количини, да се њоме сасма подмире потребе унутрашње пијаце.

Ми смо у *старим* границама Србије увозили ориза:

1899	године	1,255.435	килограма
1900	„	1,343.164	„
1901	„	1,335.415	„
1902	„	1,487.166	„

[1]) Љ. Лотић: *Прилози о економском стању у Угарској и у нашем народу*, стр. 22. и *Тежак* за 1888.

[2]) *Из природе*, стр. 173.

[3]) *Тежак*, 1897.

[4]) Тома Ковачевић: *Опис Босне и Херцеговине*, стр. 10, 84, 87.

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА.

(Наставак).

3

Воће се, како је које доспевало, јело у свежем стању. Старији су се бринули да га деца не беру и не млате док добро не узри и да га не једу наштину, већ тек по обеду. Често су недозреле јабуке и крушке (а чобани и дивљаке) пекли у ватри: запретали су их у врућ пепео на који се нагрне жар или на коме гори ватра. Кад се испеку, распретали су их и јели. Крушке нарочито такише, куване су у бакрачу или лонцу, па кад се укувају — јеле су се онако вруће или исхлађене као посластица или, често пута, уз хлеб као јело, као храна.

Није ни сад редак случај да се свеже воће кува као јело; такав пример заостао из старине, имамо саопштен из Левча и Темнића: „Зреле шљиве мађарске (цепаче или пожегуше) кухају се у лонцу као и остала јела, само се не начињавају шећером. Пре кухања понаде им се коштице („коштурци“) а кад се добро скухају, онда се измељају и једу. То је обично сељачко јесење јело уз посне дане (особито ако се тада деси и шљивана берба).“[1])

Ван сваке је сумње да су у старо време на разне начине готовили јела од свежега воћа. На жалост, о томе није остало трагова. А кад би их имало, били би нам у многоме погледу драгоцени.

Да је свеже воће на више начина готовљено и да је од њега справљено јело, можемо се домишљати и спомоћи аналогијом: кад се и данас од сирових шљива готови јело и кад се оно за храну готови још и од сувога воћа, онда је несумњиво да су у старо време и од свега осталога сировога воћа јела готовљена. У првом реду је у манастирима то чињено не само за петке и ђа петровске и госпојинске посте, већ и за дане у које је калуђерима било допуштено блажити; јела од воћа су морала бити врло укусна и цењена на трпезама ондашње највеће интелигенције (а она је, готово сва била по манастирима) и друштвених редова највећега достојанства.

Која су то јела била и како су се готовила, може се сазнати проучавањем јела оновремских Грка и грчких манастира, у којих су наши манастири позајмили све своје уређење, па на сваки начин, и свој јеловник.

[1]) *Српски Етнографски Зборник*, књига X, стр. 49.

1903	године	1,830.067	килограма
1904	„	1,899.907	„
1905	„	1,939.329	„
1906	„	1,768.482	„
1907	„	2,018.605	„
1908	„	2,144.565	„

Потребе *садање* унутрашње пијаце извесно износе 10,000.000 кгр. ориза; а толику количину би могла производити Јужна Србија, само кад би на ту врсту производње била подстакнута и техничким упуствима и олакшицама и трговачком солидношћу при откупу.

Досадањи начин гајења ориза ће доћи у велику кризу; до сад се његово гајење ослањало на *многобројну* и *безмерно јевтину* радну снагу, која се могла *увек* пласирати на појединим пословима око ориза у тренутку кад им дође време. Укидањем феудалних односа, велики део те, раније у великим броју доконе, радне снаге ће се ангажовати радом на сопетвеном имању, а сувишку радне снаге се отвара перспектива да нађе и *сталнијег* и *боље* плаћеног рада у рудницима и индустрији. Зато се гајење ориза мора прилагодити новим приликама које радна пијаца намеће: мора се прибећи напреднијем раду и употреби не само савршенијих справа и алата, већ и машина. Тек тада ће обделавач имати користи од гајења ориза, па ће се не само он задржати на томе послу, већ и другоме дати подстицаја да га се прихвата.

Друга је потреба: да се отворе фабрике за љуштење ориза (чишћења, вађења зрна из љуске), да би се, тако, утицало на развијање гајења ориза. Чим фабрике отпочну куповати ориз ради чишћења или га буду чистиле за ујам, сместа ће се умножити број одгајивача и проширити простори под оризом.

Трећа је потреба: трговинским уговорима не убити домаће гајење ориза. До сад су у томе погледу ишло до апсурдума: царина и трошарина на ољуштен и неољуштен ориз је била тако распоређена, да је увоз ољуштеног ориза био јевтинији, него неољуштеног. А та разлика, нарочито у погледу трошаринског оптерећења, отежавала је услове за домаћу производњу и домаће љуштење ориза.

* * *

Ради побољшања *народне исхране* је гајење ориза *изванредно* важно. Тога ради треба све чинити да се његово гајење у нашој земљи развије што је год могуће више.

За самога произвођача је од *врло велике* важности околност: да је *ориз приходнији од свих жита;* он се боље исплаћује него ли други житни усеви.

Такође је од изванредног значаја: да се ориз може успешно гајити баш на оним мочарним и подбарним просторијама, које, иначе, нису ни за какву другу приходнију културу.

Најзад, гајење ориза поправља земљу: после неколике године пошто је била под оризом, земља је толико јака, да се на њој, без икаквог гнојења, може сејати и гајити жито.

Напослетку, не треба губити из вида још једну околност: за време гајења ориза се морају правити ваде за натапање и одвођење воде; пошто се престане ориз гајити, ваде остану готове, те се, помоћу њих, могу исушивати иначе подгарни простори.

Да је тај јеловник био врло раскошан и да је одавао укус за оно време великога стила, налазимо трага и у народним песмама које помињу:

Жуте дуње у меду куване
И јабуке цукром посипане.[1])
— — — — — — — — — —

Девери јој понуде носили:
Жуте гуње у меду куване.[2])
— — — — — — — — — —

И ашламе у меду куване.[3])
— — — — — — — — — —

Каришламе у меду кухане.[4])
— — — — — — — — — —

4.

У старо време је воће кувано у меду не само као јело за дневну потрошњу, већ и за остављење за зиму. *Слатко* и *воћне пикшије* (сулц) што их сад готове са шећером, извесно су трагови старовремског прерађиваног и с медом готовљеног воћа.[5]) И данашњем *компоту*, који нам је у последње време дошао са Запада, извесно имамо нечега сличнога и у старих Срба.

Данашње готовљење *рецеља* од грожђа с бундевама, (а у Ђаковици још и с крушкама и дуњама, па се зове и рецељ а и пекмез), извесно води своје порекло још из старога доба.

И *колачи (колачићи)* воћни прављени су у старо време. Они су били нарочита посластица преко целе зиме све до новога воћа. Готовљени су с орасима и лешницима, у извесним крајевима и с бадемима. Није невероватно да су и медом заслађивани.

(Наставиће се.)

---

[1]) *Браство*, V, 276.
[2]) Вук, I, 300.
[3]) Вук, I, 300.
[4]) Вук, I, 302.
[5]) Интересантан је податак, што нам га пружа Dr. Милан Јовановић (*Тамо амо по Истоку*, II, стр. 181. и 182), да се у Кини и данас *слатко кува од разнога воћа*, да се кува у великим количинама, да се, *ради тога*, увози толика шећерна трска у Хонконг и да се разноси по целом Истоку све до Цариграда.

Кинези зову то слатко чау-чау, што управо значи јело, и служе се њиме као закуском.“ Тако га је, извесно, и српска властела, негда трошила.

„Само у томе се разликује кинеско слатко од нашега, што у свакоме има пикантна моме укусу непозната, зачинка.“ Да ли је у старо доба у Срба употребавали какав зачин за слатко — треба тек испитивати. Свакојако да без њега није било. Сад се, међутим, зачини употребљавају, најчешће ванила.

Само једна тешкоћа је везана за гајење ориза: он гута огромне количине воде. Тога ради се морају техничким направама искористити језера, реке и потоци. Али, те направе нису толико скупе да их висока цена ориза не би могла исплатити. Заједнице, постављене на задружној основи ради заједничког искоришћавања воде, учиниле би те техничке направе багатело јевтиним.

(Наставиће се.)

ИЗ ГРАДИНАРСТВА

Диње и лубенице (бостан).

Бостану зима још више шкоди него ли краставцима. Воли земљу старе снаге, више суху него влажну. Особито успева на ледини и онде где су искрчене шуме. Од вештачког ђубрења препоручује се ђубрење са калијем. Бостан се сеје у кућице, у које ваља помешати сагорелог ђубрета, које ваља добро угазити. Поврх овога ђубрета долази земља педаљ високо. Пре него што ће се посејати, семе се натопи млаком кречном водом, остави се на умерено топло место, па кад набубри и почне клијати, онда се сеје. Од кућице до кућице мора бити размака четири до пет стопа.

Кад се на истој њиви сеју диње и лубенице, онда између њих мора бити размака бар 200—300 корака, да се цветови неби међусобно оплођавали, те да се не изметну диње у лубенице и обратно.

Обрађују се као и краставци.

Кад се залива, није добро да вода пада на сам струк, зато би добро било и за бостан подићи онаке исте леје са јарцима са стране, у које долази угажено ново коњско ђубре, као што је то речено за краставце, па онда и бостан на исти начин заливати, то јест са стране. На тај се начин добије диња и лубеница на 8—10 дана раније, а и много више, него код обичног гајења.

Диње особито добро успевају у земљи која је изложена пролетњим поплавама. Такву земљу не треба ни ђубрити.

У лубеница и диња, кад четврти лист главне вреже добро нарасте, онда се откине оно што је израсло поврх тога четвртог листа. Касније из пазуха од лишћа истерају споредне вреже, које се пусте да расту, док на некима не буде плод колико јабука велик. У то време оне споредне вреже, на којима нема плода, посеку се. За тај посао ваља употребити оштар нож, јер иначе врежа почне трулити од тога места. На две недеље дана после тога, на оним врежама, које носе плод, уклони се све лишће даље од плода, а само се оставе два иза последњег плода.

У диње, кад сазри, пукне кора око петељке (дршке) а и диња нешто пожути.

Теже је познати код лубенице, да ли је зрела. Једини је знак, који се види, и то, што брк који нарасте код петељке (дршке) лубенице, почне да се суши кад она зри. Још сигурније може се познати да ли је лубеница зрела по томе, што зрела лубеница шобоња, кад се по њој аврцне средњим прстом, који се одапне од палца, као печени хлебац са тврдом кором. Што јаснији звек, то зеленија лубеница. Вешто ухо погоди чак и то, за колико ће дана лубеница дозрети, према томе, да ли она звечи јасније или муклије.

Семе, које се оставља не треба прати, него добро осушити.

А. Ђ.

КОРИСНО ДРВЕЋЕ И ШИБЉЕ.

Козјак или Мечковац као ограда дворишта, башта и паркова.

Љубитељи лепих ограда распитују и траже шиб, са којим се подиже врло лепа, ниска и густа жива ограда око дворишта, башта и покрова; неки пак питају како се зове, размножава и негује. Да би се они, који се за ово интересују, могли користити, а да не морају поменути шиб куповати, укратко ћу то описати.

„Козјак или Мечковац (Ligústrum vulgáre) је разгранат шиб с наспрамним, копљастим, целим, мало кожастим лишћем. Бели, јако мирисљави цветови, стоје на врх стабла у збијеним кићанкама. Имају левкасту круницу, два прашника и један слободан тучак, који се развије у црну бобицу, велику као врно грашка.

Налази се у жбуновима крај шума. Цвета у јуну и јулу. Дрво се може употребити и за ситније стварн. Бобице боје и вино." — Ботаника Ј. Панчића.

Као што се из предњег описа види, шиб је врло леп и зато га треба размножавати и садити.

Размножава се из семена, изданака и прпорака.

Семе се прикупља у јесен и одмах сеје на добро припремљеним лејама у браздице, мало ређе него баштенско семење. Добро неговане и одневговане младице могу се у јесен пресадити на стално место.

Изданке са жилицама приликом ископавања пажљиво чепати из жбуна, прекратити на 10 см. и садити их на стално место. Ово се ради у јесен или у пролеће; што раније то боље због влаге.

Прпорци се спремају овако: у јесен, пошто лист опадне, или рано у пролеће, насећи потребну количину шибља, исећи га на потребне дужине 20—25 см. поређати а у за то спремљене шанчиће, браздице, у остојању до 5 см. пазећи да пуниди, дебља крајеви буду доле; ван земље треба да остану један или два пупољка. Земљу око истих добро нагазити, а за овим добро залити и напослетку све резнице ситном и влажном земљом покрити, као кад се посади или прпори винова лоза.

Преко лета треба плевити, плитко прашити, за време суше чешће и добро заливати, пошто вода неће бити од штете.

Добро примљени прпорци истераће жилице и пастарце, и као такви могу се у јесен пресађивати на стално место; но ако су услед недовољне влаге или рђавог земљишта остали слаби, треба их оставити још једну годину, те да се добро ожиле.

Пресађивање на стално место боље је извршити у јесен, пошто лист опадне, али ако се то не изврши с јесени, може се извршити и у пролеће, но што раније то боље, због влаге која осигурава пријем и напредовање. Шанчиће (јаркове) за пресађивање треба ископати: широке 30 см. а дубоке 40 см. према каквоћи земљишта,

ДОДАТАК 15. БР. „ТЕЖАКА“

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Један од земљорадника (Боривоје А. Милић из Штрпца, ср. заглавског) упутио је Друштву питање:

Како би сада пољопривредник најбоље могао давати стоци со, кад крупица нема?

На ово питање даје се питачу и осталим, које оно занима, овај одговор:

Није неопходно потребно имати и давати со у *крупицама*. Кад крупица нема, со се може давати самлевена и то најбоље у смеши са јармом. Код коња, којима се даје најармљена храна (овас, јечам), треба одговарајућу количину соли растворити у води, па тим раствором попрскати зрнату храну (овас, јечам) или сено, пред само давање оброка.

Одређена количина соли за дан распореди се на број дневних оброка.

Највише соли потребује овца, говече, па коњ.

Обично се рачуна да је потребно соли дневно на грло:

на коња	10—20	грама
„ краву млекушу	20—30	„
„ вола	40—60	„
„ јуне	10—20	„
„ теле	6—13	„
„ свинче за гојење	3—10	„
„ „ за приплод	4—10	„
„ овцу за вуну	2—6	„
„ „ „ гојење	3—6	„
„ јагње — шиљеже	4—6	„

Да ли ће се узети доња или горња граница зависи од тежине (крупноће) грла. Што је грло крупније треба се приближити више горњој граници т.ј. давати више соли.

А. Г. Ј.

ЗАПИСНИК.

47. редовног годишњег збора Српског Пољопривредног Друштва на дан 12. фебруара 1921. године у Београду.

На збору су били присутни чланови управног одбора Друштва, редовни чланови из Београда и унутрашњости, као и гости.

Председавао збору п.-председник г. Паја Т. Тодоровић, бележили секретари г.г. Бошко Ж. Бошковић и Стеван Д. Лукић.

I.

После поздрава присутних председник г. Тодоровић замолио је присутне да одаду пошту поч. председнику Друштва г. Кости Стојановићу, б. Министру Финансија, истичући његове заслуге као Министра Народне Привреде и иначе, као председника Друштва. Присутни одадоше почаст пок. Стојановићу, устајањем, са „Бог да га прости.“

После овога г. председник излаже укратко рад Српског Пољопривредног Друштва у току прошле године: у набавци справа, алата семена и др. и растурајући их у народ; износи тешкоће у новчаним средствима отежани саобраћај у пр. години, и др. сметње у погледу веће делатности Друштва у постигнућу његових циљева.

Истиче успехе постигнуте у прошлој години, нарочито на оснивању дечијих пољопривредних клубова за мушку и женску децу, рад секција по појединим питањима и др. и наводи питања и проблеме пред којима се налазимо и о којима Друштво треба да да своју реч.

По исцрпљењу предњег говора дотиче се биографије и рада поч. Аце Живановића, као агилног члана, бившега потпредседника Друштва и иницијатора за унапређење нашег пчеларства, молећи присутне да му одаду почаст устајањем. Збор учини почаст, устајањем, са речима: „Бог да га прости.“

Председник предлаже збору да пре почетка рада, по истакнутим питањима дневнога реда збора, поздрави брзојавима Њ. В. Краља и Престолонаследника Александра. Збор прими са речима: „Живели!“

Председник збора прочита текст депеша. Збор их прими са: „Живели!“ Противан је честиткама редован члан г. Драг. Лапчевић.

II.

Редован члан г. Илија Кремић бив. секретар Друштва, чита годишњи извештај о раду друштвене управе за прошлу годину. За овим читају извештаје: уредник „Тежака“ и референт за подружне, износећи успех у пр. години.

Редован члан Друштва, бив. благајник друштвени г. Мих. М. Петрић износи пред годишњи збор рачун прихода и расхода и стање целокупне друштвене имовине за 1920. годину.

III.

Председник збора пре но што отвори дебату по извештају, чита писма и телеграме појединих корпорација — подружина, којима опуномоћавају своје заступнике У исто време предлаже бројаче гласова и овераче записника: г.г. Милоша М. Тодоровића, Павла Петковића и Марка Глигоријевића, секретаре Мин. Пољопр. и Вода. Збор прими предложене бројаче гласова и овераче записника.

Председник отвара дебату на печештај.

г. Јоца Марковић ставља примедбу што није извештај раније штампан, те да се чланови упознају с њим, али ипак моли збор да га прими и да управи најави захвалност на обилатом раду.

г. Младен Прошић пенсионер из Чачка, примећује да у овим приликама помоћ Господина Министра Пољопривреде и Вода Друштву може да буде партијске природе.

Даље ставља примедбу о изложби у Прагу, изложби воћа у Скопљу, као и за нештампање извештаја пре збора.

г. Стеван Лукић, одговара Протићу да су сви похатци које он тражи, оштампани у „Тежаку“, па и имена оних који су били на те изложбе, те нека их прочита па ће сазнати из њих све што тражи.

г. Протић, ради објашњења, говори о одзиву Друштва према појединим подружинама.

Говори о пећима г. Главинићевим напомињући да их није требало ни растурати од стране Друштва, већ да је требало набавити и распростирати систем сушнице г. Д-р Стојковића, која је комисијски утврђена као најбоља за данас.

г. Лукић, ради објашњења, одговара г. Протићу да су Главинићеве пећи набављење да се порушене пећи Главинићеве за време окупације доведу што брже у исправност за шљиварску сезону.

г. Рад. Нешић, говори о потребама које су руководиле Господина Министра Пољопривреде и Вода да да Друштву новчану помоћ и да на даље даје. Побија сва мишљења о каквим партијским смеровима.

Г. Младен Прошић, понова тврди да је то намера политичке природе г. Министра а не нарочити пољопривредни циљеви, као што вели г. Нешић.

Збор му не одобрава такав говор и г. председник збора закраћује му реч.

Г. Рад. Генић, трукер из Београда, гост, предлаже да се рад Друштва што пре и што више приближи занатлијама и да поведе рачуна о крајевима који су највише страдали за време непријатељске окупације.

Предлаже да се голубачка мушица уништава загушљивим гасовима.

Исто тако, да се што већи број сеоске деце шаље на разнаимања и занате у Славонију.

На крају стављa примедбу управи што није раније општинала и равдала члановима свој годишњи извештај.

Г. Благ. Т. Тодоровић, одговара г. Младену Протићу, да решење о помоћи у новцу од стране Г. Мин. Пољ. и Вода дата друштву, није потписано садање Министар г. В. Јанковић, већ његов предходник г. Рошкар и то по одобрењу Министарског Савета, и да такваи приговору иначе нема места, а нарочито садањем Министру, који то решење није ни надјестовао.

Г. Милутин Стојановић секретар Министарства, стављa примедбу што није извештај раније штампан и на време, те да је рођаст члановима да их пре збора проштудирају и своја гледишта навесу.

Говоря о потреби надзорног одбора, кога сада Друштво нема по својим правилима, а који би требао да постоји и да се унапред, пре збора, прегледа извештаје и стави своје примедбе.

Председник Збора, обраћајући збору и г. Стојановићу и признајући да је примедба о нештампаљу извештаја тачна, али је немогуће било израдити га раније из разних узрока неодложне природе; а што се надзорног одбора тиче, он не постоји по нашим правилима и пословнику, пошто рачуне прегледа Главна Контрола; при свем том новим пословником чл. 30. предвиђен је финансијски одбор који ће имати задатак надзорног одбора.

Председник збора наноси збору на гласање: примем прочитаних извештаја и даване разрешнице управном одбору. Збор прима извештаје и даје разрешницу за рачун прихода и расхода, пошто их Главна Контрола одобри.

Обраћајући присутима побуде које су руководиле управу да у садањим приликама чини измене и допуне у пословнику; наводи однос Друштва, у почетку оснивања према Министарству Финансија као више полузависан карактер, што је у почетку морало и да буде, али данас у колико се наша полопривреда све више развија и Друштво је се морало прилагођавати правилима да самостално ради, придржавајући се својих принципа да проводи све мере за унапређењу целокупне полопривреде. Данас Друштво није више у оном полу-зависном односу према Мин. Финансија односно Мин. Пољопривреде, већ се развија у слободну организацију, па је баш зато и потребна измена у пословнику.

Новим пословником друштвеним ова се самосталност у главном постиже и Друштво према својим новим правилима има два циља: пропагандичко — васпитни и набављачки.

Због тога што су садања правила рађена доста брзо, а по њима се нема још довољно искуства, имајући су ствари пренебегнуте и ове су допуњене овим пословником који обухвата организацију и рад на свима циљевима Друштва.

Друштво је нашло за потребно да сада променом пословника, исправи и одроба две три тачке из организације, као најнужније за ове прилике, па да и измену друштвених правила поједеси за будући годишњи збор.

Даље говори о новим правилима за подружине, која ће се у пракси опробати и изменити ово што сметa, а заменити оним што је боље.

Чини примедбу за измену чл. 17. правила за подружине, јер је нужно да рачунске књиге потпрљеђ Суд а не Друштво.

Из свега изводи закључак, да измене треба онда вршити и само по довољно испробаној пракси.

Затим говори о главним допуњама појединих чланова пословника и моли збор да их прими, како би се дошло до потребних измена друштвених правила изјвеог збора.

Председник збора стављa присутнима питање: хоће ли ко да говори о предложеним изменама у пословнику. Јавља се г. Ђура Савковић економ из Совота и пита: зашто нема на збору сељака и чуди се да се збор не објављује на време, да би више сељака дошло, јер се и „Тежак" добија доцкан и многи нису знали за овај збор.

Даље говори о правима редовних чланова, стеченим раније, и противан је плаћању улога.

Г. Драгиша Лапчевић, у одговору на примедбе г. Савковића, наноси користи, које имају редовни чланови и да улог од 30 динара није никаква штета за њих, већ фактична добит.

Г. Ђура Савковић, остаје при своме, да не треба одбити то право редовних чланова.

Г. Хаџи Илић, не слаже се са одредбама чл. 10. пато што се у Друштву ради бесплатно, с тога предлаже да се од награде Друштвене плаћа рад и да се функција Друштва поједи на др. темељу, који ће омогућити Друштву већу награду.

Тога раде предлаже установљење директора на одређење набављачко, као и директора за просветно пропагандистичи одсек, јер ће само тако успех бити већи, нарадивши на њеном обрту у продаји и већи успех у просветно-пропагандичком правцу.

Г. Мал. Стојановић. Чл. 10. и 26. пословника признаје по потребу надзорног одбора и предњића га за подружине, а за себе не, јер финансијски одбор не може да контролише рад управног одбора, а он би желео такав један одбор, који би то контролисао и кроз чије би очи, годишњи збор, гледао.

Предлаже да збор изјвеог збора наиђе надзорни одбор.

Говори о малобројности особља и предлаже 2 секретара са подељеним дужностима:

1.) један на послове просветно пропагадстичке; и

2.) Други за чисто набављачке послове.

Г. Алекса Поповић, мишљења је да управа има права да мењује пословник, јер то право даје правилима.

Тежња је измене чл. 11. да, због великог броја редовних чланова, треба плаћати тај улог од 30 динара, и налази да је са свим умесно.

Није мишљења да се може сада бирати надзорни одбор, јер је то противно правилима.

Г. Младен Обреновић, констатује да је ово годину дана поднет предлог од једне групе редовних чланова за измену садањих правила и да је тада предлог пропао. Мило му је што сада види да се изнесени принципи тога предлога усвајају.

Замера само, што управа при изради ованих нових предлога, који су корисни, није казала да су узети на предлога раније групе редовних чланова, који су се због тога повукли на управне одбора.

Г. Младен Протић, ради неформације пита: да ли су друштвене књиге потврђене и где?

Г. Председник збора одговара му, да нису, јер што то правила не траже.

Г. Младен Протић, пита: зашто Министарство не упућује државне економе да раде на оснивању земљорадничких задруга?

Председник збора пошто се таква питања не односе на пословник друштвени, због чега је ова дебата и отворена, опомиње говорника, да се држи реда.

Г. Милоје Нешић, говори о улози чланова подружина, који ће народ платити, али моли будућу управу друштвену да се поруџбине што брже извршују.

Предлаже да се пословник у свему и без измене прими.

Председник збора, пошто се исцрпела дебата по овом питању примали збор предложени пословник?

Збор прима предложене измене пословника у целини.

Председник збора закључује збор у 1·30 ч. и закључује продужење збора по дневноме реду за 3 ч. по подне.

IV.

Председник збора, наставља рад по подне у 3 ч. са речима: пре но што продужимо рад, молим Вас да примите ово саопштење:

Чита писмо г. Радомира Гевића, трукера овд., којим даје Друштву 100 динара и моли га да се на оне суме награде пису:

1. Јели је могуће употребите метод хоханђана „подизање изсаша дуж нашега Дунава ради обезбеђења садова од поплаве; 2. „О лози „Чегатренки." зашто је да наши Крајишке нарадо замењују Америкаиским."

Затим се читају телеграми са разних крајева, којима поједини честитају рад Друштву са најдајним жељама.

Збор прима са захвалношћу с тим, да управа уради даље што је по потребно по овоме.

Секретар саопштава предлог измене чл. 11. друштвених правила, поднет на време од редовних чланова г. г. Бошка Ж. Бошковића и Стевана Д. Лукића, секретаре Министарства Пољопривреде и Вода.

Збор једногласно прима предложену намену, која гласи: „Чланови добротвори добијају сва друштвена издања бесплатно; а остали чланови плаћају их по продајној цени."

Благајник чита пројектовани буџет прихода и расхода, партију по партију, објашњавајући сваку посебно.

Председник збора отвара дебату по прочитаном пројекту буџета.

Г. Милан Јованић, с обзиром на трговачки део буџета, налази да треба основати приватна удружења за набавку справа, која би тај посао радила са више успеха, а под руководством Друштва.

Овакав, досадањи рад, може трајати још годину дана, али за даљи рад у овоме правцу треба Друштво ослободити тога посла и предати га приватном удружењу, финансијски довољно јаком, способнијем за рад, него што је то Друштво нарочито сада, када се предвиђа давање на кредит.

Даље говори о квалитативној производњи и квантитативној продаји и о мерама да се ово проведе.

Г. Милушин Стојановић, изјављује да му је тешко дати мишљење о ваљаности буџета јер је израђен по угледу ранијег буџета.

Желео би да уз буџет иде и експозе појединих партија, те да се виде објашњења; само тако збор би био у могућности да да свој суд о буџету прихода и расхода за ову годину.

Г. Драгиша Лапчевић, поводом говора г. Јованића говори о немогућности Пољопривредног Друштва да буде контролни орган за привредну производњу, зато што је приватна установа, а као таква неби могла да врши контролу ефикасну. Ово би требала Држава да узме у своје руке и преко својих власти да извршује дотле док ту улогу не приме земљорадничке коморе, које ће се ускоро основати, на чему и Друштво ради.

Даје право г. Стојановићу за учињене примедбе, што уз буџет нема експозеа. Али то долази због оскудице података о раду Друштва из ранијих година, који су за време непријатељске окупације пропали, а нови податци за ово кратко време до сада се нису могли прикупити.

Чини примедбе на поједине позиције буџета, за селекцирање семена, о гнојиву и др. и налази да су сувише мале и да их треба повећати.

Говорећи о изложби, о слави друштвеној, продуката из окр. Београдског, сматра да је боље приредити изложбу среза Врачарског, који највећим делом снабдева београдску пијацу.

Затим говори о избрисаној партији „борба противу штеточина“. Налази, да због огромних штета, које трпи земљораднички живаљ, у овом погледу потребно је да Друштво води пропаганду уништавање свих штеточина.

Моли збор да ово сада накнадно унесе у буџет.

Г. Благоје Т. Тодоровић, одговара г. Лапчевићу, да је партија „борба противу штеточина“ избрисана што није било покрића, већ чисте материјалне штете по Друштво; с тога није се могло унети све што је г. Лапчевић желео, и ако је Друштво сматрало да су његови предлози у овом погледу на своме месту.

Г. Рад. А. Нешић, реагира на говор г. Лапчевића; не слаже се са начином кога г. Лапчевић предлаже, по коме би Друштво имало да врши експериментисања са справама и семеном, зато што тај рад кошта врло скупо, много више него што г. Лапчевић предлаже

Саопштава мере које је Министарство Пољопривреде предузело на себе, да овој задаћи одговори у својој пољопривр. огледној станици у Топчидеру. За семе и за справе пројектовано је оснивање станица за испитивање. Ове станице траже већи број особља, но што је Друштво у стању да има. Зато ће ту бригу да прими Држава а Друштво нека то не ради.

Говори о локалним и општим (земаљским) изложбама, о њиховом задатку и користима, нарочито ако су приређене тако, да покажу верну слику квантитативне производње једнога краја, односно целе земље и жели да будуће пољопривредне изложбе донесу ове податке: тип, квалитет просечни и продукцију годишњу, а за трговинске циљеве ради побољшања наше унутарње и спољне трговине.

Г. Благоје Тодоровић, објашњава г. Нешићу, да је изложба у Скопљу имала за циљ: да проучи оне сорте воћа из Јужне Србије (њених воћарских крајева) у тежњи да се види шта се из тих крајева може као добро узети за даље размножавање.

Г. Милушин Стојановић, говори у истом смислу и супротно г. Нешићевом говору, истичући велику добит за воћарство.

Председник збора објашњава немогућност, да се у буџет унесу накнадно партије које г. Лапчевић предлаже.

Г. Драгиша Лапчевић, не мисли да се сада буџет поправља, али да будући управни одбор има у виду његове примедбе при решавању буџета за идућу годину: не слаже се да о слави друштвеној буде окружна већ изложба среза врачарског.

Г. Алекса Поповић, предлаже да се умоли Господин Министар Пољопривреде и Зода, да он са своје стране учини те да се приреди изложба само за срез врачарски, као и да се организују експерименталне станице за испитивање машина, справа и семена.

Г. Драгиша Лапчевић, не може да се сложи са предговорником и остаје при томе, да се изложба за срез врачарски образује на место окружне и зато моли збор да се та измена изврши по нацрту буџета за о. г.

Председник збора пита: да ли се прима предлог г. Лапчевића о измени у пројекту буџета, да се одржи изложба за срез и усваја ли и одобрава предлог буџета прихода и расхода за о. г. Збор једногласно усвоји предлог Лапчевића и пројект буџета прихода и расхода за 1921. годину, како је предложен.

Председник даје 10 м. одмора за избор председника и чланова управног одбора посебно и позива одређене бираче гласова да заузму своја места. Бирачи гласова заузимају своја места и након 10 минута одмора секретар призива присутне чланове по списку и реду уписивања да сваки убаци у бубањ по једну цедуљу гласачку: прво за председника а после за чланове управног одбора.

Бројачи гласова по свршеном бројању, износе овај резултат:

За Председника:

1. Љуба Новаковић 53 гласа
2. Драгиша Лапчевић 6 „
3. Паја Т. Тодоровић 5 „

За чланове управног одбора:

1.	Александар Јовановић	47
2.	Милутин Стојановић	47
3.	Љуба Јовановић	34
4.	Радомир А. Нешић	39
5.	Бошко Ж. Бошковић	29
6.	Милан Трпковић	28
7.	Славољуб Илић	25
8.	Драгиша Лапчевић	17
9.	Милорад Палеташевић	14
10.	Ђирило Петровић	10
11.	Тодор Мраовић	5

Председник збора саопштава збору резултат гласања, по коме је за председника изабран г. Љуба Новаковић а за нове чланове управног одбора прва петорица по изборном списку. Том приликом моли ново-изабраног председника да заузме своје место и продужи руковођење збора.

Ново изабрани председник заузима своје место, захваљујући се збору на датом му поверењу и продужује рад по дневном реду.

Секретар чита списак почасних и редовних чланова које су секције предложиле за нове чланове Друштва. Збор их прима.

Председник чита телеграме накнадно дошавше, којима појединци поздрављају збор и желе срећан рад. Збор саслуша честитке и прима их са захвалношћу.

Пошто је целокупан дневни ред годишњег збора исцрпљен, председник затвара збор и моли чланове да сутра присуствују предавањима објављеним у огласу. Чланови збора поздрављају га са „живео“ и прилазе му ради честитања.

Секретар.
Б. Ж. Бошковић

Председник збора,
п. председник С. П. Друштва
П. Т. Тодоровић

Оверачи записника:

Милош Тодоровић, редован члан Друштва. *Марко Ј. Глигоријевић*, редован члан Друштва. *Павле С. Пешковић*, редован члан Друштва.

ОГЛАСИ

РАСПИС БР. 991.

Свима Подружинама Српског Пољопривредног Друштва. — Управни Одбор усвојио је у својој седници предложене измене у чл. 17. Правила за подружине из Децембра пр. године, који гласи:

„Чл. 17. Подружине воде од рачунских књига оне: дневник касе и магацинску књигу. Ове две књиге потврђује Пољопривредно Друштво. Сем ових двеју књига водиће се и признаничка књига (дупликатна) у којој се уписује име купца, одакле је, шта је и колико купио и колико је платио. Од ове књиге купцу се даје један листић као признаница, а други остаје за књижење добијеног прихода, уз дневник касе“.

Управе пољопривредних подружина учиниће ову измену у својим правилима и извршити набавку потребних књига и признаничке књиге, којих има у магацину Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

10. Априла 1921. г.
у Београду

Референт за подружине,
Б. Ж. Бошковић

Подпредседник
Српског Пол. Друштва,
П. Т. Тодоровић

ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО има готових штампаних признаничних књига за Пољопривредне Подружине. Којој су ове потребне нека се обрате Друштву.

НА ЗНАЊЕ

Српско Пољопривредно Друштво има у своме магацину на продају:

Плавог камена 99%, сулфат бакра. по 6 дин. кгр.
Рафије по 7 дин. кгр.
Сумпорног цвета по 4 дин. кгр.
Маказа за скидање гусеничних гнезда. по 12 дин. ком.
Воћарских ножева по 12 дин. комад.
Воћарских маказа по 16 и 20 дин. комад.
Воћарских тестерица по 14 дин. комад.
Сејалица за кукуруз, са два реда. по 400 дин. ком.
Раоника за Сакове плугове. № 6 и 7. по 15 дин. ком.
Семена детелине луцерке по 15 дин. кгр.
Поручбину најбоље је извршити преко Пољопривредних Подружина а где оних нема, преко државних економа.

ВЕШТАЧКО САЂЕ (САТНЕ ОСНОВЕ), од природног воска, величина 34·5 × 24·4 см. шаљем уз доплату (remboursement), 60 дин. килограм. Мање од килограма не шаљем.

Адреса:
А. П. ОЦЕВИЋ
Курсулина ул. бр. 1. у Битољу
2—4

Тријери. Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № 1 *а* динара 1190
ТРИЈЕР № 1 „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

ПЛАВИ КАМЕН И РАФИЈА

Пољопривредно Друштво има у свом магацину доволне количине плавог камена и рафије, обоје најбољег квалитета. Цена је по килограму: за рафију 7 а плави камен 6 динара, која важи за чланове Друштва и његових Подружина.

Семе јаре пшенице. Пољопривредно Друштво има на продају мању количину семена јаре пшенице (за сада око 3000 кгр.) и продаје га у свом магацину 100 кгр. по 295 динара. Семе је одличног квалитета и набављено у Бачкој. Поруџбине слати што пре.

НА ЗНАЊЕ

Српско Пољопривредно Друштво има у своме магацину

СЕЈАЛИЦЕ ЗА КУКУРУЗ СА ДВА РЕДА

и оне препоручује пољопривредницима као врло подесне и практичне за рад приликом сејања кукуруза.

Поцилжу ових врши преко пољопривредних Подружина и државних економа.

Цена 400 динара по комаду.

Ожењен ЕКОНОМ без деце, који је свршио нижу ратарску школу у Ади и течај млекарства у Киш-Борд, са двогодишњом праксом тражи место на ком већем добру. Говори српски и мађарски.

АНТАЛ БУКТА
Мол — Бачка.

ПОЉОПРИВРЕДНИМ ПОДРУЖИНАМА.

Друштвени магацин сада је снабдевен ниже означеним справама, семенам, и материјалом, и продаје по овој цени:

Сакоп плуг № 7 DMN, са резервним раоником, дин.			405·—
„ „ № 6 DMN, „ „ „ „ „			395·—
Раоница за Сакоп плуг № 7, и 6			15·—
Табан, и плаз, за Сакоп плуг,	комад по		10·—
Шрафова равних за Сакоп плуг.	„ „	„	2·—
Кључева простих . „ „ „ „	„ „	„	2·—
Дрљача Сакова — шпијска — № I.	„ „	„	376·—
„ „ „ № IV. „	„ „	„	314·—
Сејалице крстаче за жито — половне —	„ „	„	750·—
Маказе за воће и лозу, комад по		„	16. и 20·—
Тестерице „ „ „ „ „		„	14.—
Берило „ „ „ „ „		„	12·—
Плави камен са 99% с. б. килограм		„	6·—
Рафија најбоља		„	7·—
„ першуна		„	30·—
„ шпргарење		„	70.—
„ краставаца		„	30·—
Сечке за репу	комад по	„	100·—
Сечке за сено и сламу	„ „	„	600·—
Маказе за живу ограду	„ „	„	30·—

Ове цене важе само за чланове Пољопривредног Друштва и његових Подружина. За нечланове 10% скупље. Продаја франко магацин — Београд. Најбоље је прикупити већу количину потреба и од једанпут поручити преко своје подружине.

На путу је и за који дан биће у магацину друга партија прскалица „Перморед,“ сви резервни делови за прскалице и калемарски ножеви.

Када ова роба стигне објавиће се преко „Тежака.“

ТЕЖАК прима огласе по најумереније цени.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

Саднице, биле оне из семена, изданака или приорака, треба садити у три реда (у троуглу), у остојању до 8 см. како садница од саднице, тако и ред од реда, у дубини за 2 см. дубље него што су раније укопане биле.

Поређано шибље (саднице) у зато спремљене шанчиће треба ситном земљом, по могућству измешаном са добрим ђубретом, загрнути, земљу око истих добро угазити, како доцније приликом слегања не би саднице остале плиће, него што су раније биле, и да се редови не би реметили.

Пошто је сађење извршено како ваља, све саднице пресећи, орезати, оштрим маказама на по 10 см. висине од земље; преко лета плевити и плитко прашити, те да их трава у напредовању не би ометала. Ако се нема могућности, добро је преко лета залити их по који пут, и то добро.

Идућег пролећа треба поново све изданке орезати на по 10 см. више првог орезивања, услед чега ће се шиб више разгранати, и ограда гушћа и лепша бити. Осталих година ограда се орезује на потребној висини, и то преко лета.

Овако подигнута и однегована ограда врло је лепа преко лета и служи не само као ограда него и као украс имања.

Варварин. **Милисав М. Ђорђевић**
држ. економ

СТЕЧАЈИ ЗА НАПРЕДНИЈЕ НАЧИНЕ РАДА

(Наставак)

VI СТЕЧАЈ.

За гајење памука на простору најмање од пола хектара, с обзиром на правилну обраду и највећи могући принос.

Могу се такмичити пољопривреднаци из срезова: ђевђелиског, струмичког, дорјанског, тиквешког, брегаличког и валандовског.

Овај стечај важи од 1. септембра 1921. до јуна 1922. године.

Гајење памука. Памук тражи јужну климу, па да успешно напредује и рађа. За сада се највише гаји у Јужној Србији, око Штипа, Струмице и Ђевђелије, где га народ зове *бобач*, по бобицама у којима рађа памук.

Има га више одлика, које се по боји стабљике разликују једна од друге: црвена, жута и зелена. Код нас се сеје нарочита врста памука, добијена мележењем „Јерми" и „Американског памука" а пренет је из Грчке и код нас одомаћен. Биљка ове врсте ниска је, са средњом производњом финог памука, свиластог и лепе боје али кратких влакана; зри рано, отпоран је и не тражи наводњавања. Стабљика, дршке и чауре су црвене, а лишће сјајно и надувено.

Памук се сеје на њиви за пшеницом, јечмом или овсем, а и после граха и детелина. Тражи јаку, плодну а лаку земљу — близу речних корита и да је земљиште заштићено од јаких ветрови.

За памук се оре двапут до јесени и једном с пролећа. Друго јесење орање треба да је што дубље, а с пролећа сасвим плитко. При сваком орању треба земљиште унакрсно подрљати и земљу добро иситнити. Сеје се омашке концем Априла и почетком Маја и семе плитко, на 4—5 см., заорава. На 1 ха. иде 40—50 кгр. доброг семена, које треба сваки земљорадник сам да произведе, избором најбољих струкова, јер добављено семе из фабрика има 50% неклијавих зрна. Боље је сејати га у врсте удаљене 50—60 см., јер су прашења и огртања лакша и уштеда је у редној снази. Овако посејан у врсте, може се и лаким прашачима обделавати. Прво прашење са огртањем врши се у доба кад и окопавање дувана; том приликом ваља и проређивање биљака извршити тако, да једна од друге не буде ближе од 30—40 см. Након три недеље, по првом прашењу изврши се и друго, а по потреби и треће, ако се ма и најмањи коров појави или земља опече и окори.

Жетва — берба бобица врши се руком и траје од конца августа и септембра до конца новембра, јер памук неједнако зри, па је овакво подбирање и најбоље. Обране бобице остављају се у џакове, који се лепих, сунчаних дана, излажу сунцу да се што боље бобице досуше. Принос је при овакој рационалној нези памука бруто 800—1000 кгр. Од ове количине иде: на памук око 25%, на зрна 45—50% и на љуску 20—25%.

(Наставиће се).

БЕЛЕШКЕ

Опасност од гусеница »Потајница« (Agrotis segetum).— Пажња виноградарима! — Многи наши виноградарски крајеви страдали су у прошлој год. у пролеће од горе поменутих гусеница, чију је индетичност утврдила на послатим примерцима огледна пољ. станица у Београду. Пролеће је било у климатском погледу слично овогодишњем, те и сада постоји опасност да ће се ове гусенице појавити у огромном броју, под претпоставком да су леппири у прош. год. нанели безброј јаја из којих су се у току зиме, будући да је зима била блага, испилиле гусенице. — Оне су већ и примећене у земљи (у озимој ражи и пшеници).

Гусенице су боје прљаво зелене са црним тачкама и уздржним пругама, величине до 5 см. Кад мирују укотуре се. Оне се крајем априла и у првој половини маја, претварају у лутке, да се доцније преко лета, јави друга генерација. Дању живе у земљи 5—10 см. испод површине и мирују; кад се додирну живо се крећу. Ноћу у први мрак излазе из земље, пењу се на чокоће и прождрљиво брсте потеране пупољке лозе и младе ластаре (а нападају и озиме стрне усеве, раж и пшеницу, и поврће).

На тај начин *на извесним местима, тотално упропасте род винограда.* Виногради на странама, јаче изложеним сунцу, а нарочито где је земља сува, тврда, песковита и шљунковита, не страдају у толикој мери.

За сузбијање „Потајница" једини је практичан начин, плитко раскопавање земље у винограду *из реда, а не само око чокоћа где су оне највише сакривене,* скупљање у канте и корпе и уништавање. Само, ово треба понављати сваки 4 или 5 дана, јер се земљиште под виноградом не може уједанпут очистити од гусеница. Белопаланчани за ово имају скупо плаћено искуство и ове ће године сами поћи у борбу против ове велике штеточине. Гу-

сенице треба скупљати и уништавати све док ластари у винограду не израсту 20—30 см. када се већ и гусенице губе (претварају у лутке).

Оволико за сада о томе ради хитне предохране.

22.-III.-921 г. **М. П. Видановић**

Пирот рук. држ. лов. расадника

Пиштевина је одлично течно гнојиво за поврће. — Садржи велику дозу хранљивих материја, које поврће врло лако прима и искоришћује. Она је активно и јако ђубре и сваки који има стоке треба да је скупља и у повртњак употребљује као течно ђубре. Она се на ђубрењу ствара делом из мокраће коју стока избаца а делом из воде која се из ђубрета цеди или кишама спира. Састав њен разликује се од чисте мокраће, јер је оваква пиштевина богатија и хранљивија само зато, што се заливањем ђубрењака пиштевином раствара из ђубрета већа количина хранљивих честица, које пиштевина собом повлачи те се њима богати.

Велкер је нашао да у мокраћи од стоке (1 литру) има при разним анализама, просечно:

	Максимум	*Минимум*
Воде	992.500 гр.	980.200 гр.
Органских материја	10.200 „	2.200 „
Минералних „	8.900 „	3.700 „
Азота	1.340 „	0.260 „
Фосфорне киселине	0.518 „	0.038 „
Калијума	3.550 „	1.980 „

Према испитивањима Емила Волфа из Лозане у 1 л. пиштевине, налази се просечно:

Воде	982 грама
Азота	1·5 „
Фосфорне киселине	0·1 „
Калијума	4.9 „

Као што се из предњих анализа види, пиштевина а тако исто и мокраћа, богате су нарочито у калијуму и азоту а имају врло малу дозу, управо трагове фосфорне киселине.

Пиштевином се ђубри свако поврће, а нарочито добро дејствује на: салате, купус, патлиџан, пасуљ за боранију, грашак, паприку, тиквице, краставце, лубенице, диње и јагоде.

Пре употребе треба пиштевину разблажити са водом, па онда заливати. *Б.*

Неке напомене о пшеници[1]). Франсоа Бертол у својој књизи „о пшеници" (Le Blé) препоручује *слабији* раствор плавог камена („плаве галице") за квашење жита противу главнице (ђара), јер, у противном, у врло јаком раствору може бити квашење штетно за зрно и смањује му се подобност клијања. Он препоручује на хектолитар 250 до 500 грама плавог камена. Исти објашњава, да ће клијање жита бити боље и брже, ако се плави камен употреби у *осоки* (пиштевини). Плави камен треба растворити у топлој води или топлој осоки, јер се тако брже раствара, па сачекати да се раствор охлади и онда га употребити за квашење.

Изузев, где се сеје у новембру, озимица се у свима осталим крајевима француске сеје у *првој половини октобра*, а пролетња жита сеју се крајем фебруара и почетком марта. У благом и влажном поднебљу сеје се у опште касније. На хектар површине рачуна се 4 милијона зрна семена; али се обично узима 2 милијона, а то је два хекто-литра. *Гарола* (писац о пшеници) нашао је у једном литру семена једног бордоског варијетета (одлике) 13.000 зрна; и по томе, како се рачуна на 1. м². 400 струкова, то је онда на хектар потребно семена 300 литара. Код једне друге сорте (de Herisson barbu) нађено је у једном литру 25.487 зрна; и по томе, од те пшенице потребно је по хектару мање семена, 160 литара. У француској се просечно узима на хектар 206 лит. Касније сејање изискује више семена; исто тако и ако је земља слабија и рђаво припремљана. Сеје се, зависи и од старости семена; јер, по Хаберланду, жито од једне године има 93% клијавости, од две године 97%, и т. д. Осем тога, по Жули-у (Joulie) 50% зрна не даје биљке, а свака изникла биљка даје просечно по 2 струка (сламке).

Хибрид саваника (Hybride des Alliés) је једна новина међу пшеницама, којој се приче велика будућност. Може да се сеје *као озимица а и као јарица*, од новембра па до марта, и посејана до последњег доба још је напреднија од многих других јарица. Шишуља је, има бео дугачак клас. Зрно је бело, крупно и врло чврсто. Принос је до 5000 кгр., и преко тога, по хектару. Сламка је висока 1·40 м., дебела. Саврева рано, те се нарочито препоручује за северна поднебља Француске.

После ове за време рата нарочито је изашла на глас пшеница *Маништоба*. За њу се тврди, да даје одличне резултате, па ма сејана с пролећа најдоцније. Француска Влада је настојавала, да се ова сорта разда што више за семе; замењивана је са обичном пшеницом 104 кгр. за 100, или за новац по 34.5 фр. 100 кгр. Од исте је добивено семе и код нас, и желели бисмо, да се о резултатима њеног гајења поведе реч у „Тежаку".

У Француској гаје се још неке сорте пшенице, које се нарочито истичу што се могу сејати у јесен и зими све до марта. Оне се гаје по областима. Тако препоручене су: за *северну област* сорте: Бордовска (Bordeaux) Јафа (Japhet), Рана што не полеже (Hâtif inversable); за *средишну област* (центар): Јафа, Крупна Плава (Gros bleu), Рана што не полеже; за *западну болест*: Бордовска, Сива Св. Лу (Gris de St Loud), Рана Аврилка (Précoce d' Avvillée); за *источну области*: Јафа, Урма (Dattel), Трезор (Trésor).

— —**Ђ.**

Уредба о организацији и уређењу државних угледних пољопривредних добара од 28. августа 1921. У последње две године добили смо много уредаба, од којих много нису ни проваљане, а и добро је да се не проводе. Не желимо и не би било добро, да се исто деси и са горњом уредбом.

Основна идеја ове уредбе јесте добра. Задаћа пољопривредних угледних добара по уредби јесте, да се на њима врши рад са већ опробаним и успешним пољопривредним културама, као и да се уводе нове културе; она ће надаље да послужи за продукцију и умножење добрих сорта семења, а према потреби и могућности вршиће се на њима селекција и узгој чистокрвних типова домаћих животиња. Ово је све добро. Нарочито пак добра страна

[1]) По француским часописима.

уредбе јесте, да се управницима угледних пољопривредних добара стављају слободне руке у погледу извођења радова, као и у погледу руковања имовином; разуме се, да мора бити уведена строга и стручна и рачунска контрола. Досадашња, наиме, буџетска ограничења, као и остале мање више бирократске одредбе, које пољопривредни рад никако не подносе, кочиле су знатно рад на доорима и убијале код чиновника скоро сваку иницијативу и вољу за рад. Ради тога је баш штета, што је чл. 4. упао у уредбу у овакој стилизацији. Подсећа на бирократизам и држим, да се неће моћи проводити одредба тога члана, јер министарство ће моћи да усвоји или корегира или одбаци предлоге управника, а план и организацију добра израђиваће сами управници. То мора бити принцип.

Како је задаћа пољопривредних угледних добара, да раде на усавршавању ратарства, сточарства и др., мораће се много да улаже и на опите и да се нађе начин, на који ће се најбоље моћи да постигне постављени циљ. Стога се у сваком даном случају неће моћи и неће смети држати принципа „приватног газдинства." Мислим да је ради тога потребна друга стилизација односно измене последње алинеје чл. 8. Сем тога има у уредби и неких штампарских грешака, тако н.пр. у чл. 6. „посве из употребе," у чл. 14 „правним." Иначе је уредба, како већ рекосмо, добра и уверен сам, да ће придонети знатан удео при подизању наше пољопривреде.

Ова уредба се односи на овећа и већа добра. По моме мишљењу треба да се донесе и уредба о малим државним економијама, о којима је већ била реч у „Тежаку."

ГЛАСНИК

Уредба о изменама и допунама у закону о обнављању и унапређењу виноградарства. Овом Уредбом измењани су у основи чланови закона о обнављању и унапређењу виноградарства са ранијим изменама и допунама. Она важи од 22. марта о. г. и од тада престају да важе оне одредбе досадањег закона од 1895. г. и 1900. г., које се противе овој уредби.

Плате управника држ. лоз. расадника деле се на 5 класа: I—4000., II—3500., III—3000., IV—2500. и V—2000 динара годишње.

Управници не могу бити унапређени у вишу класу докле у нижој не проведу најмање 4 године.

У сваком расаднику постаниће се претписом Г. Мин. Пољ. и Вода потребан број помоћника, чије се плате деле на 2 класе: I—1500. и II—1200. дин. годишње.

При државним лоз. расадницима постаниће се по 1 путни наставник као држ. чиновник — Краљевим Указом.

Њихове се плате деле на 5 класа исте величине и на исти начин као и код управника лоз. расадника.

У енолошкој станици, при крајинском лозном расаднику у Букову, постаниће се 1 директор станице и 1 асистент.

Плата је директора: I—6000., II—5000. и III—4000. дин.; а асистенту станице: I—4000., II—3500. и III—3000. дин. годишње.

Исто тако оснивање се угледни подруми при лозним расадницима са енолошким лабараторијама са задатком: да прикупљају податке о природном саставу вина и др. алкохолних пића у циљу њихове заштите од фалсификовања.

Пренос лозе, намењене подизању винограда или расадника врши се бесплатно и брзовозно на свима државним железницама у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, што се доказује уверењем надлежног управника лозног или воћног расадника.

Остале измене чл. 17. 18. и 21. дате су, као и цела уредба, да се одштампају у службеним новинама. Чланови 2. 7. 11. 14. 15. и 20. остају непромењени. **Бошковић.**

Уредба о земљорадничком кредиту. У броју 74. Службених новина од 2. априла ове године објављена је Уредба о земљорадничком кредиту.

„По тој уредби установљава се при Управи Фондова „Дирекција за земљораднички кредит" за давање позајмица само земљорадницима, првенствено економски слабијим, то јест онима који плаћају на име непосредне порезе мање од 50 дин. годишње.

Почетни капитал за организацију земљорадничког кредита износи 100 милиона динара, коме се додаје сваке године буџетом по 20 милиона динара. Овај ће се капитал повећавати сваке године још и са две трећине чистог прихода Класне Лутрије, у колико тај приход досада није ангажован.

Позајмице ће се давати са 6%, интереса и то:

1. на облигације са потписима тројице јемаца — до суме од 3000 дин.

2 на подлози пољопривредних справа и машина — до 5000 дин.

3. на подлози хартија од вредности и заложено имање — до 10.000 дин.

Позајмице се дају појединцима и групама, — земљорадничким задругама, њиховим савезима пољопр. удруженима — а на подлози облигација. Позајмице групама не могу изнети више од 20%, укупног капитала.

За учињене позајмице рокови су отплате.

1. од 6—12 месеци за позајмице по облигацијама.

2. од 6—18 месеци за позајмице на подлози заложене стоке и машина.

3. од 2—5 година за позајмице на подлози хартија од вредности и заложеног имања.

Позајмице се траже преко дотичних општина, а одобравају их или филијале Управе Фондова или сама Дирекција за пољопривредни кредит.

Управа Фондова биће дужна да почне са издавањем позајмица најдаље по истеку три месеца по обнародовању ове уредбе.

Нов члан добротвор. — *Штампарија „Свети Сава"* у Београду уписала се за члана добротвора Српског Пољопривредног Друштва и положила улог од 500 динара друштвеној благајни. Хвала власницима исте на пажњи према Друштву.

Нови чланови утемељачи. — Гг. Милојка, Милија и Пера Ђирјаковићи из Вирова, среза драгачевског, положили су друштвеној каси 100 динара и тиме уписали за члана утемељача свога оца *Јакова Ђирјаковића*. Хвала им на пажњи према оцу и Друштву.

Г.Г. Давид Бургић из Трбушље ср. Прокупачки, Никола Балножан агроном из Београда, Радомир Ј. Генић трговац из Београда, Љубомир Мићић народни посланик из Годовика, среза Пожешког, Чедомир Бл. Симовић државни сресци економ и Филип С. Мијатовић протојереј из Гуче, Пољопривредно Удружење Бачбодрошхе Жупаније у Сомбору, Милоје Митровић пешадијски капетан I. кл. из Сења-Ђуприја, Александар Тодоровић економ Самош (Банат) и Јован М. Васић економ из Михаиловца-Подунавског, положили су Друштвеној каси по 100 динара и уписали су се за чланове утемељаче.

Хвала поменутој господи на пажњи према Друштву и послатим улозима.

Примљене подружине у састав Друштва (по новим правилима). — Управни одбор на седници својој од 9. априла о. г. а по мишљењу референта за подружине, примио је у састав Друштва и ове подружине:

1. Врачарску за Београд и срез врачарски;
2. Жичку у Краљеву, за срез жички;
3. Бољевачку у Бољевцу, за срез бољевачки;
4. Селску у Голобоку (ср. јасенички окр. смедеревски);
5. Селску у Пољни (ср. левачки окр. моравски); и
6. Окружну у Приштини.

И ове Подружине пријемом у састав Друштва стекле су право кредитирања и снабдевања свима пољопривредним потребама, које Друштво има у својим магацинима, на основи прописаног правилника (в. бр. 7. Тежака.)

Желимо им срећан рад на обнови пољопривреде у њиховим крајевима. *Б.*

ЗАПИСНИК.

12. Седнице Управнога Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држате 12. марта 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни: Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић; чланови г. г. Алекса Поповић, Благоје Д. Тодоровић, Александар Г. Јовановић, Вића Радовановић, Милутин Стојановић, Д-р Вел. Н. Стојковић, Милан Трпковић и Бошко Ж. Бошковић.

Као гости присуствовали су г. г. Илија Кремић пенсионер и Драгутин Спремић државни економ, редовни чланови друштвени.

Председавао Подпредседник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Александар Рашковић.

I.

Секретар прочита записник прошле, IX седнице.

Одбор прими прочитани записник без примедбе.

II.

Секретар прочита записник секција поводом јужних култура од 8. марта т. г. по предлогу ђенерала Романовског.

После дебате у којој су узели учешћа сви чланови Одбора, донето је решење:

Да се предмет о гајењу јужних култура достави Господину Министру Пољопривреде и Вода на надлежност.

III.

Секретар прочита записник секција о царинској тарифи.

По предлогу п.председника, да се овај предмет одложи, докле се не добије мишљење секције за сточарство и допуне предлози са износима царинске тарифе, одбор одлучи: да се овај предмет одложи до пријема предњих података.

IV.

Секретар прочита молбу Кметијске Дружбе у Љубљани, о поправци положаја виноградара у захтеву, који је Дружба упутила Уставотворној Скупштини.

Одбор одлучи: да се овај предмет упути секцији за законодавство на мишљење.

V.

Секретар прочита молбу Чачанске Пољопривредне Подружине, да јој Друштво да на почек разне справе у вредности 100.000 динара.

Одбор одлучи да јој се то може издати, али да поступи са тражењем у смислу Правилника за кредитирање Подружина оштампаном у 7. броју Тежака за ову годину.

VI.

Секретар прочита молбу насељеника и тежака друштва „Труд“ у Скопљу, којом траже бесплатно лист „Тежак.“

Одбор одлучи: да се због издатака око штампања и издавања „Тежака“ и с обзиром на малу годишњу претплату овог листа, не може давати лист бесплатно.

VII.

Секретар прочита мишљење референта за Подружине, да се приме у састав Друштва, пошто су испуниле услове по новим правилима Пољопривредне Подружине у Лесковцу, Тетову Сопоту и Лазаревцу.

Одбор одлучи: да се поменуте Подружине приме у састав Друштва.

VIII.

Секретар прочита молбу Божидара Мићића, магационара овог Друштва, да му се изда уверење о његовом службовању у Друштву, ради тражења службе. Одбор одлучи: да му председништво изда уверење.

IX.

Секретар прочита молбу Пољопривредне Подружине у Неготину, да јој се пошаљу справе и остало по акту на покуку. После објашњења референта и чланова, Одбор одлучи: да се позове Подружина, да своја правила саобрази према новим прописаним правилима, па ће јој Друштво изаћи на сусрет.

X.

Секретар чита саопштења и предлоге:

1) Извештај о оснивању Пољопривредне Подружине у Вел. Градишту. Одбор прими знању.

2) Молба Вит. Р. Стојановића, из Наталинаца, да му се врате погрешно послатих 10 динара. Одбор одлучи, да се то учини.

3) Молба Благоја Милановића из Наталинаца, да се погрешно послатих 10 динара овом Друштву, предаду Пчеларском Друштву. Одбор одлучи па се пошаљу 10 динара Пчеларском Друштву.

4) Извештај Државне Штампарије, да ће радо штампати у Службеним Новинама бесплатно белешке које Друштво шаље.

Одбор прима знању са захвалношћу и одлучи, да се ово достави уредништву „Тежака,“ да поједине чланке шаље ради штампања Државној Штампарији.

5) Мишљење Одбора за набавке, да се набаве 10 дворедних сејалица за кукуруз. Одбор реши да се набави 10 комада сејалица.

6) Решење председништва, да је примило за привременог писара са годишњом платом од 1500 дин. и дневницом од 14 дин. г. Михајла Тхоржевског, пошто су послови доста увећани, докле се не изврши избор особља по стечају. Одбор прима предње знању и одобрава поступак.

7) Уредник „Тежака“ г. Д-р Вељa Стојковић, извештава, да је од г. Драгише Лапчевића примио ради штампања и то: о гајењу озимог поврћа и о гајењу културне врбе.

Износи на који су начин до сада примани ови радови од стране Књижевног Одбора и мисли да би за штампање оваквих радова требало упутити Књижевном Одбору. После дебате чланова Одбор одлучи: да се ови радови упуте Књижевном Одбору на преглед и мишљење.

8) Уредник „Тежака“ г. Д-р Вељa Н. Стојковић, износи да извесним стечајима истиче рок у току ове године, и да је ради обавештења народа по овоме умолио г. Бошка Ж. Бошковића, да напише једно упуство потоме, које је израђено и од стране г. г. Николе Белобрка и Милорада Палеташевића прегледано и дато повољно мишљење, те је мишљења да га треба штампати.

П.Председник г. Тодоровић пита да ли би ово требало штампати у „Тежаку“ или као засебна упуство. После објашњења по овоме Одбор одлучи: да се ово упутство штампа најпре у *Тежаку*, а одатле у засебним књижицама у 500 примерака и ове разашаљу државним економима за чије је округе, односно срезове, објављен стечај.

9) Члан Одбора г. Д-р Вељa Стојковић, саопштава да је о трошку Америчке Мисије „Пријатељ“ штампана, као II попуњено издање, књижица „Дечији Пољопривредни Клубови у Америци“ и да би требало одредити колико би требало хонорисати како више оштампани пола табака, тако и рад на коректури, које ће такође исплатити Америчка Мисија.

Одбор одлучи: да овај рад треба хонорисати и то: за више оштампани пола табака са 100 динара а за коректуру по 25 дин. од табака.

Пошто је са овим завршен данашњи дневни ред, то п.председник закључује данашњу седницу.

СЛЕДУЈЕ ДОДАТАК

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све
ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869. г. преписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину

За С. П. Друштво власник, председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 16. БЕОГРАД, 24. АПРИЛА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

Г. Г. ПРЕТПЛАТНИЦИМА „ТЕЖАКА"

Услед тога, што су се приликом штампања и писања адреса десиле грешке, било је случајева, да су неки претплатници добивали по два примерка истог броја „Тежака," а неки претплатници нису добили уредно све бројеве.

Моле се г.г. претплатници и повереници, који су примили по два примерка, да један врате Друштву, а они који неуредно добијају лист, да известе како би им се благовремено послали непримљени бројеви.

Уредништво.

О КУЛТУРАМА У ЈУЖНОЈ СРБИЈИ

Памук.

Лан и конопље су биљке које је човек искоришћавао још од прастарих времена. Ланом су се, као што то најени трагови показују, чак и језерци служили.[1] На Балканском Полуострву су још Јелини имали чак и некакве оклопе од лана направљене,[2] а Трачани су носили фину, веома шарено обојену одећу од конопље.[3] Памучне израде су у Балканско Полуострво прокрчиле себи пут услед техничке револуције и читавог економског преврата који се за последња два века извршио у Јевропи, па и у нас. Али и само гајење памука, разуме се у ограниченом обиму и за врло ограничене потребе, није и много раније било непознато Балканском Полуострву; можда одмах иза оријз је он донесен у Тракију, Грчку и садању јужну Србију, да више нигда не буде у овим крајевима коначно затрвен.

Пробе су, међутим, показале да он може успевати и овамо севернije, око и преко Саве и Дунава.

Памук је 1785 год. засејаван у вараждинској крајини, 1807 и 1808 год. у Банату се показао тако добар као и амерички; 1811 год. око Петроварадина је показао доста добар успех.[4]

Од 1864 до 1872 год. гајен је памук у Витини (код Љубушкога) у Херцеговини с одличним успехом.

Д-р Ђорђе Радић саопштио је *Beogradskim Novinama* од 6 децембра 1916. да је у јужној Угарској 1866—1869 год. гајио, опита ради, памук. Опит је, вели, дао *добре резултате*, и на изложбама је за тај памук награђиван. У томе напису саопштио је и писмо што му га је, тада, угарско министарство упутило као похвалу за успешне опите.

Миленко Милојковић је у Алексинцу 1883 год. вршио опит с гајењем памука: засејао га је 9 маја а прве зреле чауре је изабрао 5 септембра. Неколико чаура је послао Српском Пољопривредном Друштву, чији је референт, према резултатима које је Милојковић постигао, утврдио: да је куд и камо рентабилније гајити памук него ли кукуруз.[5]

Ја сам, пак, такође вршио опит с гајењем памука у Пожези (округ ужички) 1886 год. Засејао сам био неколико семенки у песковитој иловачи и оне су изникле. Успех је био повољан: *биљке су се несметано развијале, на време су сазрале и чауре су биле пуне памука.*

Кад, дакле, у ужичком округу памук може доспевати, несумњиво још боље може успевати у долини Колубаре, Мораве, Нишаве, у Сићеву, око Лесковца, у Топлици, а већ по готову у јужној Србији, у којој се и данас гаји и за који је крај Српско Пољопривредно Друштво у стечајевима за напредније начине рада обухватило и гајење памука.

Гајење памука је врло велика потреба наше земље. Док је Србија била још у старим границама увозила је:

	памучна предина		памучне ткањине	
	килограма	динара	килограма	динара
1899 године	2,204.610	4,141.202	1,477.573	4,885.922
1900 „	954.303	2,026.757	877.404	3,358.147
1901 „	1,334.233	2,983.623	1,040.302	3,740.958
1902 „	1,802.510	3,753.839	1,316.845	4,467.865
1903 „	2,010.802	4,195.740	1,571.747	5,243.201
1904 „	1,988.871	4,716.106	1,505.637	5,455.798
1905 „	1,821.256	4,346.876	1,266.772	4,878.723
1906 „	1,809.388	3,957.884	848.244	3,529.451
1907 „	2,574.141	6,171.646	1,733.797	7,223.997
1908 „	2,624.900	6,487.175	1,469.359	6,627.982

* Тежак за 1884 год.

[1] Јов. Бадемлија: *Производња и израде лана.*
[2] Хомер: *Илијада*, певање II, стихове 529, 530 и 830.
[3] К. Јиречек: *Историја Срба.*
[4] Dr. M. Kišpatić: iz bilinskoga svijeta.

Данас ће цела Југославија трошити четири—пет пута памука и памучних прерада више него што их је трошила сама Србија. Зато је велика потреба да се производња памука, што је има у јужној Србији, знатно прошири и умножи. Осем влакна, памук даје семе, из кога се цеди уље (зејтин), какво се у највећим количинама у нас троши.

Производећи памука би кмали у земљи сигурне купце: за фату, из које се преде конац, имали би купце у нашим предионицама, а за семе — у фабрикама за цеђење уља. И једна и друга сировина би обезбедила произвођачима већи приход, него што то могу учинити цереалије.

Ради оријентације тежаке треба напоменути: да памук тражи јаку и добро уређену земљу. Орање се врши плугом а семе се засејава у редове, дабоме, најбоље сејалицом. Растојање између струкова је у многим крајевима (Туркестану, Кавказу, Персији и т. д.) недовољно: 10—15 сантиметара, Али је тако засејавање густо. Најбоље је да растојање буде 50 сантиметара: тада се сваки струк добро развије, има више мауна, мауне су пуније и памук је лепши. Онамо, где је атмосферске влаге мало, потребно је њиву, засејану памуком, за време вегетације неколико пута наводњавати.

Засејавање се врши у пролеће, пошто мине опасност од позних мразева и слана. Ако се појави коров, треба га уништавати.

ИЗ РАТАРСТВА

Треба ли кукуруз огртати?

Две су свакако могућности, које су још у почетку културе кукуруза изазвале огртање. Прво, бојазан од полегања услед ветрова и своје тежине и друго, особина његова да из последњих, при земљи, коленаца, образује адвентивне корене. Могуће је, да је ово био још већи разлог да се што боље загрне.

У околност, што је огртање једна радња, којом се земља чини плодијом, тиме што долази у додир са ваздухом и што се збивају извесни процеси хемијске природе нећу се упуштати за то, што то исто вреди и за прашење. Овај поступак биће из доцније јасан и оправдан.

Да пропратимо прву могућност.

Свака је биљка снабдевена као и друге творевине природе по извесном сходном плану, различитим органима, који јој служе за различите циљеве. Сви они скупа сачињавају једну целину и подлеже постојећим законима. Како овде говоримо специјално о полегању кукуруза и радовима упућеним противу тога, питање је одмах јасно. Тиче се корена или последњих интериодија. Постоји закон о корелацији појединих делова и њихова међусобна зависност. То исто што вреди за грађу паула код стрнина, безусловно мора вредети и овде, не само што је то биљка из исте групе биљака, већ из пуно других разлога. Отуда излази да би корен кукуруза, по природи своје задаће, морао бити довољан без икакве помоћи, да издржи тежину целе биљке и издржи све евентуалности и изврши свој задатак онако, како му је то природа одредила. Али можемо узети, да овде није тај случај. Претпоставимо да нам то обично искуство тврди. Одговор би био прост. Могуће је, да биљка и поред закона, којима мора подлегати, чини извесна одступања не својом кривицом, већ кривицом оних, који је гаје вековима. У прво време кукуруз је растао у дивљини, као и свака друга биљка. Стављен под културу, морао је трпети оно, што му је наметано. Могућно је да се у току времена морао овоме прилагодити. Предузимате мере у култури, могле су бити

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА.

(Наставак)

У целој западној Србији и данас се они готове. У Расини „за домаћу потребу од шљива се праве *колачићи;* кад су шљиве *добро зреле*, одвоје се од коштица, скувају у котлу у густу кашу, у коју се помеша и по мало брашна пшенична или кукурузна, па кад искувано буде, онда се по једна кашика вади и на лист простре и на каквој дасци у форми колачића наређа, да се спрам сунца осуши."[1]) На пољопривредним изложбама приређиваним за мога деловања у Пољопривредној Подружини у Пожеги увек су ови колачићи излагани готово из свих села; из Добриње и неких других били су умешани још с орасима и лешницима, те им је признавана изврсна каквоћа.

Справљање *пекмеза* је у нашим крајевима несумњиво старије од доласка Турака, ма да смо му старо име заменили турским. У старо време је он готовљен од јабука и крушака; и Вук Караџић у своме *Српском Рјечнику* помиње *пекмез* von Birnen. Aepfeln u. a. Било је нарочитих справа које су служиле за тај посао: у *студи* су туцане јабуке и крушке (*шучак* је покретан притиском и одизањем ноге), па кад се довољно иситне, стезањем су цеђене на дрвеној *пресе*. И данас се у Подрињу (а и у другим западним крајевима), као и у старо доба, тако „исцеђени сок одмах кува до извесне густине, па се онда у бурад сипа."[1])

Слично се и у Босни ради: „Пекмез се пече у Босни од крушака и јабука. Крушке и јабуке се добро истуку, па се онај сок куха и оставља за зиму па исти начин као и бестиљ."[2])

И за пекмез од шљиве знало се у старо време, судећи по томе што се и данас у свима крајевима готови на истоветан начин. Тако из Левча и Темнића се саопштава: „Од шљава („маљарака" или „пожегуша") прави се *пекмез*. Наберу се добро зреле шљиве, па се из њих избаци „коштурац" и ставе се у великом бакрачу или казану над ватру да се кухају. Да не би у почетку заго-

[1]) Јов. М. Јекић: *О стању пољске привреде у Расини. Тежак.* 1884, стр. 699.

[1]) Драгиљ Мушић: *О стању пољске привреде у Подрињу, Тежак.* 1884, стр. 366.

[2]) *Српски Етнографски Зборник*, књига X, стр. 85.

продукат производног нахођења или баш и локалне или моменталне потребе. Или су доцније можда, те мере ушле у обичај, па се преносило и до данас задржало.

Гајен је тако вековима и он се на то привикао — прилагодио и без тога не може. Или и друга могућност. Справе, којима је земља била припремана за кукуруз, биле су примитивне. Земља је орана врло плитко и корен хтео не хтео, морао се ширити више по површини земље и морао је претрпети извесне промене према ономе, што је био у добу, када није био култивисан. Свакако та измена могла се састојати у томе, што је своје жиле и жилице више задржавао у горњем плитком слоју, која је растрошен, изоран, снабдевен подеснијом храном и т. д. Земље, у почетку неисцрпљене, давале су му и у том танком слоју изобиља хране, што је ишло на уштрб стабилности. Култура је његова морала свакако бити у долинама, крај река и томе подобно, а ту је и влаге увек довољно и он је успевао врло бујно. У таквим околностима природно је, да помислимо, да он није могао издржавати и у мањим евентуалностима свеколики терет. Подлегао је и слабијој киши и мањем ветру. У таквим околностима загртање је било неопходно. Јер је давало биљци чвршћу основу.

Друга околност је такође могућа.

Свакоме је уочљиво избијање адветивних корена. Можемо претпоставити, да је то био повод да се кукуруз огрне у циљу да се ови корени доведу у додир што пре и што више са плодном земљом ради храњења и стабилности.

У колико би ово било оправдано, изнећу у следећем.

У прво доба могло је ово бити и оправдано из горе наведених разлога. Култура је била још примитивна као и данас у многоме и у многим крајевима, и корен се мора ширити по површини. Да би задовољио своју природну потребу, морао је бити по обиму — периферији много већи но по дужини, односно дубини а за то је било потребно стварати нове жиле, изданке, нове центре система жила. Морали су постати адветивни корени. Али можда је ово баш и узрок — овакав начин обраде — образовању ових адветивних корена, што је, наравно, у току времена постало наследно код кукуруза. Било да је први или други случај или оба заједно, ствар је споредна, а главно је питање, да ли таква култура може остати и данас таквом у битно промењеним приликама с обзиром на земљу, начин обраде, економске прилике и т. д. Да ли се не мора у чему корисно изменити? Јер код нас ратар ради онако, како је од свог старијег научио. И тако је могуће, да се једна ствар, која је негда можда била добра и данас у посве измењеним односима још задржава на штету.

Свакако, докле би култура била таква, каква је некад била, када је тај рад био можда неопходан, без сумње био би користан без обзира на ма шта друго.

Питање о огртању кукуруза добија нарочити значај код лаких земаља особито у сушним годинама. Ево зашто: Лака земља, пескуша у свима својим варијантама, нема никад у нормалним приликама у себи толико влаге као остале врсте земаља. Узрок је томе сам њен механички склоп. За живот кукуруза и за нас корисно, рентабилно његово успевање, потребна је велика количина воде. Да ли се у том погледу загртањем на овакој земљи што постиже. Не! Баш обрнуто. Још док су земље влажне обавља се обично загртање. То је мај, најдаље почетак јуна а тада просечно има киша. Овим нагртањем даје се прилика да се образују по површини у кућици што више адветивни корени и моментано ствар стоји добро. Природно да на рачун овога биљка се не жури да иде у дубину. Али сад ако настану суше или баш у нормалним

реле, по неки сипају на њих врло мало воде. Кад почне да ври, меша се непрестано нарочитом лопатицом и добро се пази, да не загоре. Пошто шљиве кухањем увиру, то се додаје још, те да би било више пекмеза. Куха се све дотле, док у пекмезу не могадне лопатица да дуби или док се за њу не почне пекмез лепити. После тога се измиче, и када се охлади, меће се у чист суд (обично у глеђосан ћуп), који се повеже чистом крпом и оставља за зиму.“[1]) Тако исто у Босни „од шљиве се куха бестиљ. Изаберу се што врелије сљиве, па се из њих поваде шпице, и оне се саспу у качав повећи чист суд, па се на тихој ватри позадуго куха, мијешајући да не би пригорјело. Укухан се бестиљ оставља обично у земљаним судовима или у кацама.“[2])

И за справљање напитка воће је у старо време употребљавано. Најневиније воћне пиће је *водњика*, која се и сад справља. У Левчу и Темнићу и сад „крушке и мушмуле остављају се у туршију; пресипају се чистом водом, која се прво метне на ватру да проври, па пошто се охлади, сипа се у неки чабрић или ћуп.“[3]) Негде се за водњику употребљавају и суве крушке. Често се у њ' меће и вења. Кад у зиму водњика „надође,“ отаче се и пије. Напитак је укусан и сладак, осветљавајући и здрав.

Друго је пиће *јабуковача*, за коју се знало у старо доба по манастирима, из којих је готовљење тога пића пића прешло и у народ. У почетку XIX. века је у извесним крајевима било цењено пиће, које се продавало и позајмљивало.[1]) У Подрињу и данас „јабуковача се прави: исеку се јабуке ножем, па се онда оставе да превру.“[2]) Као пријатан напитак износи се гостима, о њој се слава проведе и домаћа чељад је пију и често и врло радо. Има и пошалица како се стрина опила од јабуковаче:

Опила се и одрла стрина,
Да ода шта не бих ни жално,
Већ од поке воде јабукове.

(Наставиће се.)

---

[1]) *Српски Етнографски Зборник*, књига X, стр. 49.

[2]) Исти, стр. 85.

[3]) Исти, стр. 48.

[1]) О једној позајмици јабуковаче вођена је, 1808. године парница у Шапцу, записана на стр. *Протокола Шабачког Магистрата*:

„Дошао суду Петар Бељаковић из Богатиће, тужно Јована Рукића Богатићана; 93 оке јабуковаче посулили један другом, тако пресуђено да овога *новога јабука* да има вратити Јован исто јабуковаче.“

[2]) Драгић Муцић: *О стању пољске привреде у Подрињу Тежак*, 1884, стр. 365.

приликама, горњи слој земље изгуби брзо влагу, адвентивни корени изгубе свој значај, биљка се није побринула раније за довољно снабдевање влаге из дубине и цела бујност вегетације престаје и продукцију сад регулисава количина воде. Воде нема у довољној мери и вегетација је животарење. Будемо ли у стању корен натерати у дубље слојеве, осигурамо ли му већу и сталнију количину воде, осигураћемо и свој успех у култури. Ово би се могло постићи дубоким орањем и неогртањем или врло малим. На тај би се начин присиљавао корен да иде у дубину и отуда црпе и влагу и хранљиве материје и цела је биљка стабилнија. Ово исто вреди и за све друге земље са изузетком сувише влажних — мочарних. Овакви и слични разлози натерали су ме да поставим и огледе у том смислу. Да се уверим да ли би ова теорисања била исправна и ако, у којој мери. Резултат је био неочекивано повољан. Земља је поорана што је било могуће дубље, преко 20 см. и припремљена по свима правилима татарства. Кукуруз је засејан врстачном сејалицом 80 : 35. Прашен је неколико пута, никако незагртан. Заперци који су се овде онде појављивали, али знатно у мањој мери, кидани су. Доцније при мерењу констатовано је, да су коренови продрли много дубље но код огртаних биљака, преко 2 м. И ако су те године дували јаки ветрови, тако да су стрнине полегале, кукуруз је стајао усправно. На појединим биљкама било је и по 3 и 4 клипа и више. Само први ред, који је непосредно највише изложен ветру, повио се био унутра нешто више али то му ни мало није сметало, да донесе толико исто плода као и остали. Не упућујући ја се у то, што је принос са ове парцеле био већи много од приноса парцела, на којима је кукуруз био гајен у оваким, како се то код нас чини, већ упоређујући парцелу, која је засејана врстачном сејалицом 80 : 35 исто као и ова, а окопавана, морам констатовати, да је принос био већи и да је овај посао много рентабилнији но при култури са загртањем. Мало размишљања је за то довољно. Ако ништа друго а оно уштеди се у времену и раду. Овде одмах напоменућу, да врстачном културом кукуруза 80 : 35 добија се много већи принос, најмање бар као 2 : 3 него ли сејањем у ораче. Ово сам својим огледима доказао, који су у своје време публиковани. И ту врсту сејања би требало потпуно избацити и заменити врстачним и то без огртања, само чешљим прашењем. Јасно је из раније, да је овакав начин културе на лаким земљама од огромног значаја.

Дакле огртање није потребно. То је излишан посао у већини случајева, али је потребно дубоко орање, подесно сејање и остала нега, која припада кукурузу. На писање ових редака натерало ме је једно пријатно изненађење. Један од мојих познаника, један одличан практични пољопривредник, скрете ми пажњу на један чланак у Wiener Landwirtschaftliche Zeitung. Било је речи о култури кукуруза у Америци. Био сам пријатно изненађен. Ту је стајало од речи до речи: „честим прашењем постаје горњи слој земље растреситији а тиме се чува влага у доњим слојевима. Стога треба прашити све дотле, докле је то с обзиром на величину кукуруза могуће. Раније се обично загртао кукуруз после последњег прашења, али огледима је доказано, да је боље земљиште између редова што пливе обрађивано. Стога треба избацити огртање у већини случајева и т. д.“

Мислим да више није потребно доказа. Хоћу ипак поред свега да додам на крају, да треба бити обазрив, јер прилике нису увек исте, нарочито кад су године сувише мочарне. Жеља ми је да ово искуство буде нашим ратарима од користи. Огледи, о којима је овде речи, јесу из године 1905, 1906, 1907, 1908, 1909 и 1911.

Дакле узевши у укупности закључак је јасан: Избацити огртање кукуруза као излишну, у многим случајевима штетну и неекономску радњу и заменити чешљим прашењем.

М. Николић.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Важни савети пре прскања винограда.

У нас је у пракси утврђен начин справљања бордовске чорбе, спајањем растворена креча (кречног млека) у раствор плавог камена. На овај начин ствара се хидрат оксида бакра и др. Овом сменом створени састојак — хидрат оксида бакра лакше је растворљив и као такав брже дејствује на споре пероноспоре, које разоравају лист, грожђе и остале делове винове лозе, али му је зато и дејство краће трајања, те се кишних година мора прскање више пута да обнови.

Врло је важна ствар справити добру бардовску смешу. Од ње, а нарочито од количине плавог камена и његове каквоће, као и од чистоће креча, зависиће добро њено дејство на предупређивању ове болести.

Што се тиче чистоће плавог камена, данас га ређе има чист после минулих ратова, јер су многе фабрике плавог камена, услед велике тражње овога артикла, постале недовољно солидне из жудње за што већом зарадом, те га и израђују врло рђавог квалитета и са малим процентом сулфата бакра него пре рата. О овоме има пуно доказа из прошле године, јер су многи виногради пропали услед тога. Зато је најбоље набављати пл. камен код сигурних кућа и са гаранцијом на садржај бакра у њему. Само са таквим загарантованим каменом отклониће се штета од пероноспоре. Ово исто важи ако се употреби и креч од рђавих кречњака, где се и доза креча мења, а у случају посног и пешчаног креча исти се одбацује за справљање смеше. Нарочито прво и друго прскање треба извршити на време и са дозом од најмање 2 кгр. на 100 л. воде и потребне количине креча. При овим прскањима, пошто су пастари мањи, и не иде толико чорбе, па следствено томе ни веће количине пл. камена, који је данас доста скуп.

Многи међу мању количину креча на 100 л. раствора пл. камена, те тиме направе чорбу *киселу*, у којој је бакар (сулфат бакра) слабо везан те лишће *изгори* и *опрли*; а други пређу границу неутрализања и справе чорбу јако *базичну* и бакар из пл. камена се толико веже да нема брзог дејства а међутим спере се лако и брзо.

Количина креча не може се тачно одредити по тежини, јер то зависи од каквоће и чистоте креча и она се мења. Да би се тачно знало колика је количина креча потребна да се справи добро дејствујућа чорба служимо се *лакмусовом хартијом*, која нам показује до које границе треба кречно млеко сипати у раствор пл. камена т. ј. када *реакција* наступи лакмусова хартија почиње да плави и онда је чорба добра. Али како је и чорба плаве — азурне боје неба, то је за обичне виноградаре а нарочито за љубитеље, који имају виноград ради уживања, тешке да разликују када наступи прелаз у плаву боју и зато је у сваком погледу боља и практичнија **фенол-ф-**

таленинска бела хартија, која добије кармин црвену боју када чорба садржи и најмањи сувишак креча. Њоме сваки може да лако увиди када са сипањем кречног млека треба престати и када је смеша добра, само ако се с времена на време умаче листић ове хартије, а смеша добро меша, сипајући постепено кречно млеко и са прекидима, па када хартија поцрвени као крв, одмах прекинути додавање кр. млека и чорба је добра и спремљена за прскање.*)

Овако и на овај начин справљена чорба мора се у току дана потрошити и несме се остављати за сутра, јер ће иначе ако преноћи бити са слабим дејством, а то би било штетно за винову лозу, опрскану таквом смешом.

Прво прскање треба предузети првих дана маја месеца и чим ластарићи буду за пед дугачки а друго прскање на 3-4 недеље за овим а када ластори буду 35—40 см. дугачки. Од првих прскања зависиће појава пероноспоре а с њом већи или мањи принос у грожђу, као и каквоћа његова, па и вина.

Било да су употребљене ручне прскалице или аутоматичне, потребно је прскање тако извршити, да из прскалице излази фини млаз у виду магле. Ово се постиже ако прскач чини бра окрет руке, прскајући одоздо на више, како би се и доња површина листа, поред горње, лепо и фино попрскала.

Ако наступи кишно време, а потребно је да се прскање изврши, боље је и при слабијој киши прскати него непрскати. И по киши прскан виноград спашће се и болест спречити; а непрскан и у кишном времену, које је најповољније за развијање првих клица из зимских јаја пероноспориних. брзо ће бити заражен овом опасном болешћу и прећи ће и на цвет, те ће и берба бити изгубљена.

Бошковић.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Гајење воћа у Јужној Србији — Македонији.

Предузети кораци за што скорије размножавање добрих сората.

Какве и колике нам је драгоцености у чисто воћар-помолошком погледу пружила и дала изложба воћа, одржана у новембру пр. 1920. год. у Скопљу, о томе немамо потребе више говорити; укратко морамо рећи и признати, да нисмо знали какво воће све има у јужним крајевима наше Србије. Не само из горе наведеног, већ и из разлога што је се овога дотакао и описао у неколико бројева „Тежака“ од ове године и г. Драгиша Лапчевић један од наших добрих и опробаних пољопривредних пријатеља и познаваоца воћарства у овом крају, принуђен сам, да и ја у колико могу, изнесем нека опажања из воћарства у Македонији, и одужим се позиву г. Лапчевића у „Тежаку“ бр. 5 од 6. тек. мсца.

Цела је, непобитна истина, да су се и из раније, а и сада, овде бавили гајењем и калемљењем воћака искључиво само Турци и Арнаути. Ово је сада продужено. Једини одгајивачи (у већој размери) дивљачица, младица и калемљења истих, баве се само Ахмет и Али Сеид браћа Халидовићи, воћари и пчелари из Охрида, који су на изложби воћа у Скопљу однели победу — поред прве премије у новцу, прскалицу и остале награде у колекцијама воћарског алата. Сваке године већи број калемова јабука и крушака продају за Ресан и то по добру цену: 15—20— и 25 динара *комад*.

Хришћани нити су могли нити пак смели да калеме и саде воћке, јер су им исте одмах чупали — упропашћивали сами Турци, и неће бити никакво чудо за читаоце, ако им кажемо, да је ретко кога данас од хришћана, да има свој воћњак. Господари су истих само Турци. Има извесних случајева (махом у већини) и то само по селима, нарочито у селу Велгашту близу Охрида, где поред осталог воћа има и великих трешњара — чувених трешања, којима нема равних, како по крупноћи, тако и по каквоћи, јер смело тврдим да туку све; како наше сорте трешања у старим границама, тако и стране сорте. У великим количинама са караванима су их летос носили за Битољ па и за Грчку, јер им је тамо велика потражња и потрошња.

Воћњаци су им у већини до самих зграда за становање, и сви готово у наоколо заграђени високим зидовима од по 2—3 метра висине.

Матичњаци су им већином стари, високи и врло добро развијени, као какво шумско грмље, нарочито јабуке и крушке (од последњих Тиранска и Такуше).

Редак је који воћњак, а да ту поред *јабука и крушака* нема и по која горостасна *оскоруша*; затим неке нарочито (још невиђене) сорте црних, жутих и црвених *шљива* донетих из Азије, које су и сувише слатке, доста роде, — јединствене за сушење; па онда *смокве*, па *дуње*, од којих је летос (и ако је било и сувише топло и сушно лето) неке тежиле стару Турску оку — случај са једном врстом којој сам дао име „Анђелија“ на воћар. изл. у Скопљу. Да су се матичњаци истих заливали, ма и кантом намештеном у самој круни и постепеним заливањем земље и жила у корену, као што се то ради у Немачкој, без сваке сумње да би дуња тежила и више као што ме уверавају, да је то раније било, у шта ја не сумњам.

И сада је случај да храшћани зову Турке да им калеме воће. Само калемљење врше на веома прост — стари начин у процеп и то калеме доста стара дрвета — дебла или њихове гране. Проценат примања је веома слаб, а за тај посао одређују нарочите дане, пропраћају га увек са неким врачањем. Такође се ангажују Турци и за ожиљавање резница од старе дом. лозе за сађење винограда.

Из разговора које сам водио са старим беговима, оџама, па и дервишима, а нарочито са чивчијама, већим делом овдашње врсте воће махом су донете из Азије: Цариграда, Јерменске, Грчке, Епира па и јужне Албаније, и то од стране бегова, паша и чиновника. Имена су им давана по имену владајућих паша, као напр. са јабуком „Кара-паша“ којих има у 3 сорте, све су награђене на изложби воћа у Скопљу. Затим, „Паш-аљма“ за коју вели г. Лапчевић да је има у Јерменији, одакле је нема сумње и овде донета.

„Кара-паше“ и „Сарајке“ — „Хунћан“ (чувене сорте гајене и употребљиване само по сарајима) и дан данас има на пијаци у потпуно свежем стању, (јер их ради оставе чувају у слами), а нарочито крушке „Тиранке,“ (пренете из Арнаутлука) које тек сад почињу да жуте и у средини да гњиле. Исте су најслађе и највише се троше у месецу априлу, кад других крушака и нема, и кад се најбоље продају. Крушка „Тиранка“ је веома родна. Добро развијено дрво дало је јесенас од 250—300 кграма рода.

* Ову белу феноафталсинску хартију може сваки купити од Српског Пољ. Друштва у Београду.

Кад се оберу, а то бива пред саму зиму, остављају се у слами, јер се тада због велике количине танина у себи, и опорости недаду јести. Преко зиме у слами никад не промрзну. Јединствена је сорта за оставу, транспорт и трговину.

Што се тиче гајења *бресака* њих има и то већином произведених из коштица. Ретко се калеме. Веома су крупне и сочне, и ни у колико не уступају у погледу крупноће и сочности калемљеним бресквама. Кад будемо испричили калемљење истих на ранарици, нема сумње да ће оне бити још крупније.

Ораха има веома крупних и укусних са меканим љускама и језгром пуном зејтина. Стабла су необично—горостасно — развијена. Међу овима нарочито се истичу: „крупни меки," „Иљоска" и „Јеверац," све из семена произведених. Необично добро и доста роде.

Бадема има такође доста произведених из семења. Нарочито их има у групама више вароши испод самог града охридског на брегу. На слабом земљишту које је по цео дан сунцу изложено, најбоље успевају и добар принос у роду дају.

Кестена има нарочито у атару ср. охридског и струшког доста. Још из дањине познају се у групама матичњаци по својим горостасним нарастима и необично великим (развијеним) густим и округлим крунама црнотамне боје. Већина их је из семена произведених а и самониклих. Роде добро увек и род им је веома крупан и има га доста. Кад би се обратила пажња на бољу негу истих, добио би се род који би у сваком погледу тукао италијанске мароне.

Да би поједине и најбоље сорте, награђеног воћа из овога краја на воћарској изложби у Скопљу, што пре и што више размножили, с обзиром на наређење г. Министра Пољопривреде и Вода за ово, ја сам у два маха насекао и експедирао довољну количину калем-гранчица од 10 сората истог воћа, где су и кал.-гранчице од чувених трешања и дуња, Управи Школе за Виноделье и Воћарство у Букову код Неготина. Добивени калеми од овог лета, пренеће се у јесен и засадити на појединим имањима овд. грађана а и у ср. воћним расадницима, који се заснивају у Охриду, Дебру и Струзи, а без сваке сумње да ће се известан број калема истог воћа засадити у нашим старим границама, како би се увидело, учвило, хоће ли исте изгубити ма шта од својих особина и економске вредности у нашим старим границама због суровије климе јаче зиме и т. д.

Нека је и овога пута хвала г. Лапчевићу на труду и интересовању о воћу Јужне Србије — Македоније.

Охрид, 15.-II-1921. г. **Милан М. Петровић**
држ. окр. економ.

СТЕЧАЈИ ЗА НАПРЕДНИЈЕ НАЧИНЕ РАДА

(Наставак)

VII СТЕЧАЈ.

За гајење пиринча на простору најмање од пола хектара, с обзиром на правилну обраду и највећи могући принос.

Могу се такмичити пољопривредници из срезова: битољског, брегалничког и тиквешког.

Овај стечај важи од 1. марта 1921. до 1. јуна 1922. г.

Гајење пиринча. Пиринач тражи топло поднебље и заклоњене положаје од јаких ветрова. Успева на равницама и низинама, а неке сорте које још нису код нас опробане, могу успевати и на подножју коса, као што раде у Кини и Индији са врстама зв. *„брдски пиринач"*.

У нас се гаји пиринач највише у околини Кочана, где су пиринчана поља удешена у виду благих оивичених поља тако, да отицање воде из једне пиринчане иде у другу постепено, за све време пораста. Само он успева на хумусним иловачама, које се неколико пута ору и дрљају, с јесени, преко зиме и с пролећа.

Сетва се врши у априлу омашке, на припремљеним пиринчанама, у које се концем марта пусти вода за 4—5 см. Пред сетву пиринча, изравни се земља трноном бране или пусти стока (биволи) да пиринчане изгазе и направе муљ и по муљу омашке посеје семе.

Пре сетве, пиринач се потопи у воду, у кацу, буре или др. суд и остави 2—3 дана, да би љуска на семеину омекшала. На 1 ха потребно је 180—220 кгр. семена.

За 10—15 дана по сетви, сетве никне и онда се вода у пиринчане толико пропушта да иде постепено са порастом усева тако, да никад не буде од 15 см. висине. Вода се одводним каналима испусти из пиринчане на 20—30 дана пред сетву, да би пиринач подједнако дозрео.

Нега усева састоји се у плављењу пиринчаних поља месеца маја и у јуну.

Жетва се врши српом а снопови досушују на гувну или код куће, на коњима овршу. Принос је до 2000 кгр. зрна са 1 ха.

Како пиринчано зрно има тврду кошуљицу (љуску), то га по вршају мештани носе у воденицу (поточару) и на камењу зато удешеном зв. *„динкама"* очисте од љуске (плеве), па употребљују за храну или продају.

Највећи су центри светске производње пиринча: Индија, Кина, Бирманија, Јапан, Сев. Америка, Египт, Јава, Италија, Шпанија и Бразилија. У свима овим покрајинама гаји се већим делом пиринач са наводњавањем, са сетвом у редовима или извођењем расада, који се кад стигне расађује у врсте; а у Кини и Јапану сеју и *„брдски пиринач"* који сасвим мало воде тражи.

За сетву чувају семе у пепелу, да би га сачували од квара, и разних инсеката.

На 1 ха иде 110—135 кгр. семена; а ако се из расада подиже онда иде 45—50 кгр. семена. Пиринчане омашке или у врсте посејане дају просечно 2200 кгр. зрна; а из расада много више, 28—33 квинтала по хектару.

Пошто се жетва изврши и зрно овршле, пропушта се пиринач кроз нарочиту машину за одвајање љуске. Ова машина истовремено класира пиринач по крупноћи, а недовољно очишћена зрна враћа на поновно чишћење.

За трговину, овако очишћен пиринач, пропушта се кроз справу за глачање и тако изглачан, са лепим и сјајним лицем, продаје се.

Напомена. Наши би произвођачи пиринча требали да примене гајење пиринча у редове на овај начин: пошто се земља орањима и дрљањем добро иситни, припреми и

поравња, избраздати њиву „маркером“ плитко за 2—3 см. и у тим браздама посејати пиринач на 15—18 см. ред од реда, па лаком трновом браном подрљати и одмах упустити тихо воду у пиринчане, па даље поступати као код већ уобичајеног начина обраде; исто тако колективно набавити машине за одвајање љуске (плеве) и справе за сортирање и глачање пиринча ради трговине.

(Свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

Маслинка у Јужној Србији. Начелник среза ђевђелијског послао је Министарству Пољопривреде и Вода мању количину маслинових плодова, узабраних са једног старијег и добро развијеног дрвета у селу Негорцима, наводећи, да и у варошици Ђевђелији има такође доста маслинових дрвета и то само дивљих која не рађају. Том приликом износи своје гледиште, да би се, с погледом на послате плодове, маслинка могла у тим крајевима размножити у већој мери.

Добивене маслинке су доста крупне и сочне, па да би се добила стручна оцена о њима, послате су покраинској влади у Сплит, да се испита проценат и каквоћа зејтина, као и садржај других хемијских састојака, па резултат упореди са маслинкама тамошњег краја.

По извршењу овога предузеће се потребне мере да се маслинка у Јужној Србији у среским воћним расадницима размножава и облагорођава, ради производње садница за појединачно сађење, па и подизање чистих садова — маслињака.

Резултати испитивања објавиће се накнадно преко „*Тежака*.“ **П. С. П.**

ГЛАСНИК

Одликовање председника Пољопривредног Удружења Бачбодрошке жупаније. Његово Величанство Краљ одликовао је *Др. Косту Бугарског* председника Пољопривредног Удружења Бачбодрошке жупаније орденом Светог Саве IV. степена, са извештајем, да се ово одликовање односи и на Пољопривредно Удружење Бачбодрошке жупаније у Сомбору.

Господину Бугарском честитамо ово одликовање.

Примљене подружине у састав Друштва (по новим правилима). Управни одбор на седници својој од 16. априла о г. усвојио је мишљење референта за подружине и примио у састав:

1. Среску пољ. подружину у Владимирцима;
2. Среску пољ. подружину у Вел. Поповићу; и
3. Окружну пољ. подружину у Тузли (Босна).

И ове подружине уласком у састав Друштва стекле су право снабдевања и кредитирања свима пољопривредним потребама из магацина Друштвеног, по одредбама правилника за подружине, оштампаног у бр. 7. Тежака за ову годину. **Б.**

Нови чланови утемељачи. *Светозар Миловановића* пољопривредник из Ђуниса и *Милун Мацаревић* учитељ из Св. Николе — Овче Поље — положили су Друштвеној каси по сто динара и уписали се за чланове утемељаче. Хвала им на пажњи према Друштву и послатим прилозима.

Сандучићи за паковање шљива. По тражењу Министарства Трговине и Индустрије, Одељак Министарства Трговине и Индустрије у Љубљани, поднео је извештај да се у Словеначкој може израдити већа количина сандучића за транспорт сувих шљива, а поименце код предузећа:

1. Артура Пергера — Мислиње,
2. Јосифа Ленарчића — Врхника,
3. Феликса Старе — Радомље,
4. Хауке и Строинига — Шоштањ, и
5. Гоздарског уреда барона Борна — Тржић (Горењско).

Предузеће барона Борна известило је да би могло само израдити 20 вагона поменутих сандучића.

Ово се доставља шљиварским трговцима ради знања.

ЗАПИСНИК

13. Седнице Управнога Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држате 19. марта 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Седници су присуствовали: П. Председник г. Паја Т. Тодоровић; чланови: г. г. Алекса Поповић, Вића Радовановић, Милутин Стојановић, Милан Трпковић и Д-р Вељa Стојковић; као гости присуствовали су: г. г. Милан Бозољац и Драгутин Спремић државни економи. Записник је водио секретар, Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле седнице. После мањих измена Одбор је усвојио овај записник.

II.

Прочитан је записник Главног Годишњег Збора, држаног 12. фебруара ов. г. Одбор одлучи, да се исти пошаље Уреднику Тежака, да га штампа као прилог.

III.

Прочитан је предлог г. Александра Јовановића, да се лист *Тежак* шаље бесплатно за шест ђачких читаоница нижих Пољопривредних школа и то у Краљеву, Шапцу, Букову, Душанову, Битољу и Ади.

После говора свих чланова Управе Одбор одлучује: да се лист *Тежак* изузетно шаље бесплатно за напред поменутих шест ђачких читаоница, али с тим, да су ове дужне на крају године исти повезати и чувати га у својој књижници.

У исто време Одбор на предлог подпредседника донео је одлуку, да се поред *Тежака* пошљу ђачким читаоницама ових школа бесплатно и сва досадања Друштвена издања, у колико их не буде имала, и да се ова у будуће редовно шаљу.

IV.

Прочитано је мишљење референта за Подружине, да се приме у састав Друштва, пошто су своја правила саобразиле новим правилима, ове подружине:

У Зајечару за округ тимочки
„ Плевљима за округ плеваљски
„ Вел. Градишту за срез рамски и
„ Салашу за срез крајински. Одбор одлучи, да се поменуте Подружине приме у састав Друштва.

V.

Прочитана је молба г-ђе Драге Ђ. Стојановића на Неготина, да јој друштво откупи 150 књига „Практична поука о гајењу винове лозе.“ Одбор одлучује, да се откупе 150 књига по понуђеној цени од 3 дин. од комада.

VI.

Прочитан је акт Пољопривредног Инспектората у Скопљу, да се додељене награде излагачима на изложби у Скопљу издаду. Одбор одлучује: да се додељене награде, у колико их Друштво

има, пошаљу Инспекторату и умоли преко држ. економа, да ове преда награђеним залагачима, а за ове које Друштво нема да се што пре набаве и на исти начин пошаљу.

VII.

Прочитана је молба Рудничке Пољопривредне Подружине, да је Друштво помогне повчано у приређивању изложбе стоке и осталог, коју Подружина мисли да приреди. Одбор одлучује, да се унета Подружина колико би јој помоћ била потребна и на ime чега и да пошаље програм изложбе.

VIII.

Прочитан је извештај бив. секретара г. Илије Кремића, да је извршио предају дужности.

После објашњења по овоме. Одбор одлучује, да се позове г. Кремић да изврши предају прописно и у смислу чл. 27. Правила Друштвених и чл. 20. Пословника, на записник са списковима о предаји и примљу дужности да преда председништву ради подношења извештаја Управном Одбору.

IX.

Прочитано је тражење г. Илије Кремића, да му се исплати на име плате 233·32 динара, на име додатка на скупоћу 350 динара на 14 дина овог месеца. Одбор одлучи, да се ово скине са дневног реда, докле г. Кремић не изврши предају по предњој тачци.

X.

Прочитана је молба Власотиначке Земљорадничке Задруге, да јој се за њене чланове даду 100 прскалица. Одбор одлучује, да се задруга упути да се обрати Савезу Земљорадничких Задруга, пошто је Друштво извршило набавку прскалица у првом реду за своје Подружине и чланове.

XI.

Прочитана је молба државног економа г. Стевана Дрињаковића, да му се шаљу 12 примерака Тежака и новац ће послати до половине априла. Одбор одлучи, пошто је блиау одређени рок, то да се извести г. Дрињаковић да пошаље новац да му се лист шаље, пошто се лист плаћа унапред.

XII.

Прочитан је акт Министарства Пољопривреде и Вода, којим пита за ли је Друштву познато да ће се држати какав конкурс „Господарских Стројева" по питању Трговачке Коморе из Загреба. Одбор одлучи, да се извести Министарство да Друштву није познато, да ће се приређивати каква утакмица справа у нашој земљи.

XIII.

Прочитан је предлог секције за шумарство и лов, за стечај о наградама за напредније начине рада. Одбор одлучи, да се умоли члан г. Д-р Веља Стојковић, да у споразуму са члановима ове секције донуни предлог те да се види: из којих би се крајева имали пољопривредници такмичити, као и да се за сваки стечај одреди већи број награда no три и дужи рок.

XIV.

Прочитана је молба г. Јована Живадиновића, писара Министарства Пољопривреде и Вода, да га Друштво прими као хонорарног за рад у Друштву.

После говора појединих чланова Управног Одбора о потреби појачања радне снаге у Друштву у опште; Одбор одлучи, да се г. Живадиновић може узети на рад за извесно време и да му се не може дати и тражени стан.

XV.

Прочитан је предлог економа Топчидерске Економије г. Богдана Ферлинца, да се његово предавање са допуном г. Карла Шарфа, воће селекционе станице у Руми, оштампа. Одбор одлучи да се упути књижевном одбору, у вези раније одлуке о штампању предавања приликом последњег Главног Збора друштвеног.

XVI.

Прочитана је преставка фирме Брајковић и Татарин, којом извештавају да не могу испоручити семе детелине и пошто је могуће да ће Друштво овим бити оштећено нуди на име накнаде 10.000 динара.

После дужег претресања овог питања и с погледом на финансиског и набављачког Одбора, Управни Одбор одлучи, да би се избегао сваки даљи парнични процес по овоме да се прими 10.000 дин. на име накнаде и унесе као извредни Друштвени приход.

У исто време одлучује, да се за будуће набавке конкурсом од повољача тражи кауција.

XVII.

Прочитана је молба г. Боривоја А. Илића из Штрпца, ср. заглавског, округа јужноморавског, да Друштво штампа једну поуку о давању соли стоци. Одбор одлучи, да се ова молба упути књижевном одбору, да се постара да се напише поука и штампа у Тежаку.

XVIII.

Прочитани су предлози и саопштења:

а) Извештај Пољопривредне Подружине за град Београд и округ Београдски, да је основана 11. ов. мес. Одбор прима знању.

б) Позив свеучилишког Ботаничко-Физиолошког Завода у Загребу, да Друштво суделује на 9. Ботаничком састанку 14. ов. месеца.

Пошто је овај позив доцкан примљен то Одбор овај позив прима знању.

в) Улаз за члана Добротвора овог Друштва г-ђе Анђелије Ј. Брајковића из Седлара среза Ресавског, окр. Моравског. Одбор прима знању са благодарношћу.

Са овим је завршен данашњи дневни ред и председник закључио данашњу седницу.

Секретар,
Ал. П. Рашковић

П.-председник,
П. Т. Тодоровић

ИСПРАВКА

У бр. 7. „Тежака" за ову годину а међу именима ново-изабраних редовних чланова Срп. Пољ. Друштва стоји Александар Шишковић учитељ из Пећи а треба: *Александар Шошкић* учитељ из Пећи; а то је исто лице чије је име погрешно отштампано на стр. 96. као Александар Шишков. Моле се читаоци да ову случајну грешку исправе.

Уреднишшво.

ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите ваше сјеноконе наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене:

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5% попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач
Варцар-Вакуф — Босна.

1—10

ВЕШТАЧКО САЋЕ (САТНЕ ОСНОВЕ), од природног воска, величина 34·5 × 24·4 см. шаљем уз доплату (remboursement), 60 дин. килограм. Мање од килограма не шаљем.

Адреса:
А. П. ОЦЕВИЋ
Курсулина ул. бр. 1. у Битољу

4—4

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШИМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједнапут за целу годину.

За С. П. Друштво власник. председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 17. БЕОГРАД, 1. МАЈА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О СУШИ.

У данашњим тешким несрећеним приликама финансиским и економским и у добу нестале валуте када и сами незнамо, где ћемо се зауставити, треба још да дође неродица услед суше па да доврши и остало, што ратови нису могли уништити.

Сви се надамо, да ће нас мимоићи али је тешко кад се остане само на надању, опасност је да нас нада не изневери.

Блага зима са мало снега, ретке повремене кише, праћене ветровима, нису биле довољне да натопе земљу; а при оваком привредном раду и приликама, могу нам дати само у пола жетву жита и воћа, но што дају редовне године.

Сушна година наročито ће утицати на идућу годину. Сви су привредници позвани, да уложе више труда, рада и знања па да се бар местимично постигне бољи успех у жетви, а на оцедним местима да се задовољимо и са мањим приносом жетве.

Она је опасна и због пожара који се лако шире а теже гасе услед недостатка воде, наročито у крајевима, у којима су шуме сатрвене, јер је опасност да ће речице и извори усахнути. А у толико је већа опасност од пожара по шумама, који већином долазе непажњом чобана што не гасе ватре, када се са стоком враћају са попаше.

Последица суше праћена је не само неродицом но и болестима које се множе услед оскудице у води, где нема чесама, јер се окуже извори сеоски који на суши не отичу и прљавим рукама и неопраним судовима, заразе лакше преносе, те се болести и на остале здраве чланове тога села преносе.

Ја ћу напоменути моја опажања, а молим стручне економе да допуне и за раније према привредним приликама примене што нађу за добро и помогну да се наш привредник према приликама у неколико помогне да лакше и са мање штете поднесе сушу ако би наступила.

Што се тиче воде која је неопходно потребна не само за пиће, но и за кућевне потребе као и за појење стоке, мишљења сам да треба Пољопривредно Друштво, да покрене преко среских економа да се у свакој општини заједнички о општинском трошку набаве по два до три шмрка са цевима од 6-8 метара дубине, те да тако дођу до здравије и боље воде за пиће и сачувају од многих зараза а изворе ако имају довољно воде проширити и од њих направити појишта за стоку. Ако нема воде по брдним местима, шмркове наместити у равницама а цевима у дубину сиђи до нивоа воде у потоцима или рекама а по потреби намештати их и на спрудовима. То је прва и најпречнија потреба за привреднике.

Бунаре овакве како се код нас зидају и плитко копају никако не дозволити. Пошто је већина поорала и засејала њиве, то у случају суше за јесење оране треба набавити и препоручити гвоздене ваљке са зупцима за разбијање бусена да би се раније могло сејати; употреба ваљака код наших привредника је ретка.

За трошне и разређене земље могу се направити, по упуству среских економа, дрвени ваљци који су сада у сушним годинама преко потребни за збијање растресите земље, те да се влага у колико је има у земљи дуже одржи и очува.

За све пролетње усеве треба њиве што дубље пред зиму преорати да се земља што више натопи влагом а с пролећа то орање унакрс пречи само за половину зимњега орања те сачувати влагу што више. На сушној години избегавати окопавање огртачем но само пречи прашачем или мотиком кресати и по потреби по мало огрнути; добићемо на овај начин код кукуруза маље шаше а више рода.

При сејању озимица треба у сушним годинама чешће сејати да би жито покрило што више земљиште и заклањало влагу, а по кукурузу чешће тикве садити, јер ће вреже бити мање а и род ситнији, а тако ће оне више заклонити земљиште.

Има многих који су сада поорали што су могли дубље и оставили да чекају кишу па да сеју; чекају да се и оно влаге што има у земљи изгуби од ветрова и сунчане топлоте.

По орању треба одма предрљати па сејати а по потреби и дрвеним ваљком прећи; по сејању, у колико је раније пролеће раније сејати, а не чекати као у редовним годинама празнике извесне па онда сејати.

Ако би за идућу годину очекивали сушу преоримо и спремимо земљиште поред потока и река где су нам ливаде а по брдима где су нам њиве сушне садимо луцерку са овсом која има дубок корен и она ће нам накнадити у сену што изгубимо у ливадама. У сушним годинама садимо што више кромпира, нарочито то важи за планинце. За кромпиришта треба ископати с'јесени што веће рупе па их до половине попунити трошном земљом и лишћем опалим, тако ћемо сачувати влагу а уједно и нађубрити јаме. Он је под земљом и боље се одржи на суши, а као храна добар и за љуцку и сточну храну.

Планинци могу се користити и лисницима, само их треба раније сећи, а не чекати кад се лишће почне сушити.

Тако исто они се могу користити и жиром за исхрану свиња, стоке и живине; само нека га раније прикупљају, пре мраза и трпају у камаре. Ове године изненадио је планинце мраз пре снега и сав је жир пропао; у редовним годинама они чекају да падне снег и да се жир укрти, па је, веле, бољи за храну.

Чувајмо и воће од суше; око шљива и воћа за метар око стабла покримо површину плевом и трињама или неупотребљивом сламом. Тиме ћемо да заклонимо жилице површне од мраза зими а лети заклонићемо влагу да нагло не испарава те да воће род одржи.

За сада напоменух ово неколико мојих опажања надам се да ће други још боље допунити својим искуством. Помажимо се па ће нам Бог помоћи.

Жив. Јанићијевић
проф. у пенз.

ИЗ РАТАРСТВА

О КУЛТУРАМА У ЈУЖНОЈ СРБИЈИ.

(Свршетак.)

Мак.

Мак (афијун[1]) одавнина познат на Балканском Полуострви; још пре досељења Срба у ове крајеве он је култивисан и опијум из њега вађен и употребљаван.[2])

Сад се он доста прилично гаји у јужној Србији, ма да не у толикој мери, у коликој би се гајити могао. И до сад је развитку те културе сметала неуређена и несолидна трговина с опијумом, која је доста тешко погађала произвођаче, а недостатак модерних, великих, развијених фабрика уља утицало је и на цену маковог семена.

Да би се што више развила култура мака и да би се од ње имала што већа вајда, потребно је трговини с опијумом, поставити солидне темеље и произвођаче не остављати отимачким методама солунским и левантиским. Само се та брига не сме, опет, изметнути у монопол које

[1]) Вук Стеф. Караџић: *Српски Рјечник.*

[2]) Г. Павле Петковић у скоро објављеном риду сьоме *Мак за опијум — афијон*, вели: да је мак донесен из Азије пре 70—80 година. То је безусловно нетачно: за мак на Балканском Полуострву и за опијум из мака вађен знају и Хомер и многи други писци из старога, средњега и новога века. Обавештења добивена од Турака, као ово што га је саопштио г. Петковић, треба увек *добро* проверити, јер су она у многим случајевима непоуздани.

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА.

(Наставак)

О спрањању *виноша* (шљивоша) и *оцша* (сирћета) од шљива, пићима из старога доба, било је већ речи у оделитом чланку. А о ракији не говоримо ништа због тога што, по нашем мишљењу, у старо доба није у нас ни готовљена од воћа.

5.

Воће је сушено у старо доба. Сушене су трешње, вишње, ценарике и све врсте раних шљива с коштицама; јесенке су цепане па су (пошто им се извади коштица) сушене, а јабуке и крушке сечене на танке кришке па тако сушене.

Све је то *сушено на сунцу*, као што се и данас у многим крајевима (нарочито у Старој Србији, Македонији и Арбанији) чини, и као што се шљиве суше у Левчу и Темнићу: „шљиве цепаче се „цепају“, па им се баца коштица и унутрашње месо изврне упоље, те се тако међу на даску у реду, окрећући им кожу доле, а месо горе, и тако се суше на сунцу. На исти начин цепају се и суше и бресквe („праске“, „шифтелије“, „воћке“). То се зове *воће*.... Понеки с јесени обари шљиве цепаче целе у води, па их после задуго суши на сунцу и осушене оставља за зиму. Други опет за то направе нарочите мале сушнице, те их на њима осуше колико им буде требало. Крушке караманке (медунке), дуње и јабуке суше се, кад се исеку на танке кришке, које се нанижу на конопац и тако обесе под стреху, да се ту осуше. тако се суше и остављају за зиму и дрењине, „шипкиње“ и оскоруше, само што се не секу“.[1]) Тако исто се у Босни „трешње, дрењине, оскоруше и вресиње (врста боровица, којих имаде много у Босни), ...суше... на сунцу. Трешње се, прије него се осуше, мало обаре, а оскоруше се прекриже на пола“.[2])

Тај начин сушења воћа наши су стари примили од оних, од којих су и све врсте воћке узели, од Грка, а Грци су их, по Теофрасту, пренели из Азије, у којој су гајене још у најстарија времена. И Римљани су воће гајили пре нашег насеља у овим крајевима; Плиније на-

[1]) *Српски Етнографски Зборник*, књига X, стр. 49 и 50.

[2]) *Сроски Етнографски Зборник*, књига X, стр. 84.

банке или банкарских конзорција, па да оне безобзирно дају произвођаче.

А у колико се буде више развијала индустрија уља, — а њојзи је најприроднији развијање у јужној Србији не само са културе мака, већ и са културе сезама, које итд., — у толико ће и семе маково добијати већу цену, па ће то и на развијање културе мака знатно утицати.

Гајење мака има, уз то, још једну добру страну: у оним крајевима јужне Србије, у којима је лето дуже после мака се може одмах засејати какав други усев, па да се исте године и с истог простора добију две жетве. Други усев би могао бити грахорица или слична питна биљка, која би се гајила за зимску исхрану стоке.

Садање гајење мака има да издржи једну кризу, сличну оној која важи за ориз: да се прилагоди новим приликама у погледу набавке и цене радне снаге. Временом може наступити и друга: ако се оствари намера коју је пре десетак година показивала Кина да забрани пушење опијума.

Ако би Кина то учинила, па се на тај у истини добар пример буду угледале и друге земље, онда би опијум био тражен и купован само за медицинске потребе.

Наут.

Наут се у источној и јужној Јевропи, вели Панчић (*Бошанска*), као и друга варива троши у јела; пржено зрневље продаје се на истоку, гдешто и у нас, под именом *леблебија*; брашно од наута служи у нас као квасац при прављењу симита; зеље је добра храна, особито за коње.

Леблебије се припремају на овај начин: зрна наута се натопе у сланој води (зато се, извесно, у јужној Србији наут зове још и *сламаток*) и после се пеку на особити начин. Као парочито мезе се леблебије спомињу упоредо са лубеницама и грожђем:

Што не дођеш да ме видиш,
Да донесеш повудиње:
Лубенице од Струмице,
Сухо грожђе од Солуна,
Леблебије од Софије.

Наут је пре 40 година гајен и око Ниша[3]), а сад се гаји у јужној Србији: за кућну потребу по повртњацима и између лоза у виноградима, а за продају по њивама. Највише се гаји у околини Кавадара, одакле се у Солун извози око 5) вагона годишње; у мањим количинама се гаји свуда по јужној Србији. Само се он још, местимично, меље, па меша са пшеничним брашном и меси хлеб. Таква употреба наута је у јужној Србији проширена парочито последњих година одкако је поскупела пшеница: наутово брашно помешано са пшеничним и у Скопљу се употребљава за мешење хлеба.

Наут се сеје и на озим (од септембра до новембра) и као јари (око Ђурђевдне). Сетва се врши омашке; међутим, неминовна је потреба да се употребе врстачна сејалица, не ради уштеде у семену и у радној снази, већ и ради прашења између редова: коров може да угуши усев, зато се сад предузима требљење (плевљење), које је и непотпуно и дангубно, а прашачем би се куд и камо брже, јевтиније и потпуније коров уклонио.

Наут доспева између Петровдне и Илиндне. Чим махуне варуде, треба га начупати, присушити на сунцу и млатити или вршити. У јужној Србији га они, који га гаје у већим количинама, врше магарићима.

У Русији се наут (*нагут*) сеје иза јарих жита; после њега, јер одлично припрема земљу, сеју се озима жита; поново на истој земљи се сеје после 4—5 година.[4])

Како наут добро роди, како му је цена добра (пре рата 2½ металике од оке, сад 2 динара од килограма), како не изискује велики утрошак радне снаге и како му

[3]) М. Ђ. Милићевић: Краљевина Србија, стр. 132.
[4]) *Календар сељачког газдинства*, 1915, стр. 144.

браја неких 11 врсти саме шљиве, које су се развиле из оних примерака што их је тамо унео још стари Катон. А и шљиве су, као и све остало воће, и у самој Француској сушене тако исто као и у другим земљама старог доба, управо онако како су сушене у нас у старо доба и како се на великом пространству српских и суседних краљева и данас суше: *на сунцу*. А у неким пределима су, (онако исто као у Левчу и Темнићу), метали шљиве у кључалу воду, па су их одатле тек онда вадили, пошто је ce вода потпуно охладила. Пошто су их у нарочитим котарчицама исцедили, растурали су их по нарочитим лесама и на сунце износили да се на њему осуше“.[5])

Сушење воћа на пушницама и димњацима за продају новијег је порекла. Још у почетку прошлог века, 1806 год., у Шумадији се за тај начин сушења није знало; зато је нашим устаницима добро дошло било кад су запленили једну босанску лађу пуну сувога воћа и пекмеза То је био читав догађај, за који је сматрао један савременик да је потребно забележити: „Бавећи се у Мачви у време рђево — велики пост — нисмо имали хлеба, но смо гладовали. Међу тим пошла једна лађа босанска с воћем. Овде наши ударе на њих; Бошњани пребегну у Немачку, а наши и тамо их похватају и побију, претерају лађу с јабукама и сувим крушкама такушама и 17 вучија пекмеза“.[1]) Данас су у Босни а и у неком дијелу Херцеговине, на примјер у Фочи и у Коњицу, на гласу *сухе сљиве*. Сљиве се увелико суше и сухе продавају а понешто се остављ а и за домаћу потребу. Осим сљива суше се још крушке и јабуке. Све укупно зове се једнијем именом *ошаф* или *хошаф*.[1]) Али се то воће сад суши на хофашанама (пушницама, сушницама), за које се у старој српској држави није знало и које су и у Босну пред крај XVIII, па преко ње и у Шумадију у току XIX века, дошле са Запада.

(Наставиће се.)

[5]) Исартије: *О подизању и сушењу шљива у Француској*, стр. 37.
[1]) *Споменик Српске Краљевске Академије*, XIX, стр. 8.
[1]) *Српски Етнографски Зборник*, књига X, стр.

Тријери. Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № 1 *а* динара 1190
ТРИЈЕР № 1 „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Подоопривредних Подружина.

се употреба све више проширује, па чак и за припремање хлеба, то се само собом намеће култура овога усева.

Анасон

(Foeniculum dulce Dec.)

Панчић ову биљку овако описује: „Стабло при основи стиснуто, амбрел са 6—8 жбица, биљка мало што већа од педа. Расте по кршевима у Италији, у нас „где што по башчама задивљала. Семе (Semen Foeniculi cretici) у медицини употребљено. У нас га се доста продаје и употребљује се под именом *анасона* на зачину јела и на справљање амберије (слатке) мирисаве ракије".

И данас се анасон доста јако употребљава за справљање мирисаве ракије. Мирисава ракија нам је наслеђе источанског укуса; не само муслимани, већ и православни су се гостили њоме:

Кад су мрку каву окинули,
Иза каве жуту *амберију*.

А *амберија* није ништа друго до *мирисава* ракија: *амбер* је, (као и *ракија*, у осталом), арапска реч и значи: *мирис*.

У јужној Србији, као год и у већем делу Балканског Полуострва, тражи се готово искључиво мирисава ракија, и то замирисана *анасоном*. Зато је свуда чувена *анасонлија*.

Како је нашој воћној ракији природна пијаца југ и исток Балканског Полуострва и како јој се проходња може, у доста великим количинама, отворити у Азији, и како се тамо троши јака ракија (она што се у нас зове *препеченица*) и замирисана анасоном,[1]) то би анасон требало култивисати у јужној Србији. А он тамо може успевати, кад *дивљи* успева у Италији и кад је успевао код Панчића у Београду.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Утамањивање грожђаног мољца преко лета.

Обећао сам читаоцима Тежака у чланку „*Утамањивање грожђаног мољца преко зиме*" (В. Бр. 1., стр. 4. од ов. г.), да ћу се у своје време вратити на њега и саопштити им и друге начине утамањивања грожђаног црва, који се сваке године све више и више множи и шири, а чија би навала у нашим виноградима, у границама Србије, нанела велике штете.

Да не би и овде понављао његов преображај и живот, молим читаоце да споменути чланак прочитају, како би имали целину по овој ствари и боље се упознали и са обичним и са крстатим мољцем.

У напред напоминем, да ће употребљена средства против грожђаног мољца — црва, имати ефикасног дејства, ако та средства буду сви виногредари једновремено употребили, са довољно преданошћу и извесним планом. Само тако биће успеха. Не мање, успех на сузбијању његовом зависи највише, од начина и средстава, које у борби противу мољца примењујемо, као и од марљивости виноградара који тај посао врше.

Утамањивање лептира грожђаног мољца — црва. Ако се употребе директна средства која су деликатнија од предупређавајућих средстава, а циљ им је да недостатке ових поправе и у неколико смање штете које би црви нанели преко лета. Та средства имају за задатак да униште што већи број ноћних лептира, из чијих се јаја пиле црви, који омотавају цвет винове лозе и пупад грожђана буше, услед чега се зрна рђаво развијају а пред зрењем се и сок укисели. Но као одлично средство и јевтино, а које се примењује у бордовским виноградима, јесте ово: првих дана маја, пре почетка појаве прве генерације лептира грожђаног мољца, обеси се о чокоће на висини грожђа или поређају по земљи поред чокота лончићи или плехане кутије од конзерве, у које се успе ма каква слатка течност која превире (зашећерено пиво, разблажена ме-

Сл. 1. Лептирица обичног мољца.

ласа са 10°, стеље; а за другу и трећу генерацију разблажена шира од воћа). На један хектар винограда иде око 300 оваквих лончића, ако се жели сигурно дејство. Сваки 6 до 7 дана прегледају се лончићи и из њих повађе ухваћене лептирице и униште; том приликом дода се по мало нове заслађене течности.

Употреба лепка и ноћних лампи нису се показали онако, како су њихови конструктери теорично замишљали; с тога их нећу, као непрактична средства, ни описивати.

Као што се из овога види, остаје нам још један начин утамањивања мољца, када је у стању црва и лутке; а тај је начин, поред онога зимског, највише и употребљен и може се рећи, са најбољим резултатима.

Утамањивање црва и ларви. Против обадва мољца употребљена течна средства у јеку појаве мољчевих лептира одличног су дејства, него ли ако су примењена раније, као предохрањујућа средства. Француски виногредари са појавом обичног мољца (кошмиса) имали су скупа искуства а касније још и скупља, нарочито када се и крстати мољац (еудемис) појавио. Његова појава датира се много доцније од појаве обичног мољца, око 1890. године, прво у виноградима на подножју Маритимских Алпа, па одмах и брзо у бордонским виноградима и другим виноградским центрима. Тек тада су Французи увидели још већу опасност од њега који има три генерације преко лета, а морали су да се боре и противу једног и другога. Срећа је била да њих што се прве генерације и једног и другог црва јављају у исто доба.

Многе течности употребљаване су као одлична средства противу грожђаног црва, док се нису усталила најбоља међу свима и сигурна средства: *арсеникове соли и микошин из дувана*, употребљени као предохрана.

[1]) Пре неки дан сам пио препеченицу анасонлију спреману у округу ужичком за потрошњу у јужној Србији. И за разлику од анасонлије која се прави даље на југу, она је ужичка куд и камо лепша и укуснија.

Наши воћни, нарочито наши шљиварски крајеви морају обратити пажњу на јужну пијацу и неки јаку и анасонску ракију.

Најзгодније је време за растуране оних тачности онда, када су лептири у јеку и кад отпочну да носе јаја по грожђу, а то је прва половина маја, па све док се први не почну да јављају. Ако се у ово доба тачност растури могу се мољци прве генерације за $^1/_4$ уништити. Прскања се примењују сваке године двапут: прво у мају за прву генерацију а друго у јуну или почетком јула за другу генерацију црва.*)

За прскање употребљују се обичне ручне прскалице, којима се прска виноград против перонеспоре. Њима се у главном циља унутрашњост чокота до висине грожђа, које мољац напада. Да би се тачност што боље растурила по грожђу, пре прскања треба сувишне ластаре уклонити (оне на кондиру који не носе плод, на резнику који нису потребни за замену при резидби идуће године, као и сувишне ластаре из главе чокота), јер ће у овом случају и рад за прскача бити лакши а лептирицама отворено чокоће смета и задржава их те мањи број јаја снесу.

Сл. 2. Лептирица крстатог мољца.

Употреба арсеничних соли опасна је, јер су врло отровне и при раду треба бити јако пажљив да не наступи тровање. За овај циљ у употреби је *арсенијат олова* у прашку или у тесту. На 100 литара воде узима се само 200-300 грама који се измешају са ретким кречним млеком (1 килограм негашеног креча на 100 литара воде), које треба предходно и засебно спранити и кроз сито пропустити. Акција његова на јаја готово је никаква; слабог је дејства на црва директно, али је врло јака његова моћ на црве индиректно тј. ако тако опрскано грожђе црви поједу. За то је овим прскањима и циљ да се њима што боље покрију сва зрна арсеничном смешом, да би се црви натерали да једу отрова. Отуда је његово најјаче дејство ако се растури пред пилењем црва. Код већих површина, да би се прскање на време обавило по целом винограду, а ово траје неколико дана, најбоље је отпочети прскање одмах по појави лептирица, па ће се стаћи да опрска цела површина пре појаве црва.

Арсенична смеша примењује се само за прво прскање а за остала не сме се ни у ком случају употребити, да се неби извесна количина отрова и у вино унела при берби, нарочито сушних година.

Исте је ефикасности, а мање опасно средство, употреба *никотинског раствора* (дувански екстракт), који врло радо препоручујем нашим виноградарима, да би избегли несрећне случајеве. Алкалоиди у дуванском екстракту одлично су средство и врло јако, противу грожђаног црва.

Довољна је доза на 100 литара воде 133 грама чистог никотина или $1.^1/_4$ литра дуванског екстракта. Дуванског екстракт мења се са бордоовском смешом и онда прска. На овај начин обавс се обадва тако важна посла: прскање противу перонеспоре и једновремено противу црва грожђаног мољца.

Никотинска смеша услед свога јаког мириса ра дуван, одстрањује лептирице при ношењу јаја; кад падне на већ снешена јаја спречава пилење црва; у додиру са црвом асфисцира га — умртви.

Најбоље је растурати је кад су јаја снешена, дакле мало касније од арсеничне смеше.

Друго прскање никотинским раствором ваља применити пред другу појаву црва, а то је концем јуна или почетком јула.

За утамањивање лутака пре ког лета најбоље је омотати врат чокота старим уским крпама или изгужваном хартијом и то у добу кад црв тражи скривена места да се метаморфозира у лутку, те се у том циљу увлачи у ове омотаче, које треба најдаље до половине јула скинути и одмах их попарити врелом водом, како би се ларве уништиле.

Мољац има и своје природне непријатеље који га врло радо тамане. Од тица су му највећи непријатељи: сеница, славуји, ласте, црвенперке, царићи, чворци и т.д.; а од инсеката: пауци и једна врста зоље зв. „Omorgus diformis".

Бошковић.

ИЗ ВИНАРСТВА.

Како ћеш да спасеш кисело вино и избегнеш његов рђав утицај по здравље. Наступају топлији дани па се већ на многим местима осећају кисела вина, која нам укус кваре и разоравају организам сувишном киселином. Ово ми је и дало повода да поновa пустим овај чланак, да би се у неколико организам заштитио рђавог утицаја сувишне сирћетне киселине у вину.

Скреће се пажња потрошачима вина, на она која су претерано слатка, јер се у таквим винима налази врло често већа доза сирћетне киселине маскиране сахарином а убитачне по организам и здравље оних који га пију и незнајући за овакве трикове појединих несавесних продаваца и шпекуланата.

Калијеве соли су данас једини лек у употреби да би се сувишна сирћетна киселина уклонила из вина.

Раније година, а данас ређе, у Француској је употребљаван *калијев неутрализани тартарат*, али се данас ређе употребљеје. У замену његову узима се *калијев карбонат*, јефтиније средство а јаче и брже дејствујуће од претходног.

Која ће се количина употребити, зависи од степена испаравајуће киселине у вину. Теоријно је потребно 1·44 грама калијевог карбоната на 1 л. вина да би се уништио 1 грам киселине у вину (изражене у сумпорној киселини.) Али пошто се калијев карбонат не једини сав са сирћетном киселином, потребно је у пракси узети мало више. Да би се тачно саанала потребна количина, најбоље је вршити неколико проба од 1 л. вина, са разним дозама кал. карбоната од 1, 2, 3 и т. д. грама на 1 л. и куша-

*) У прво време употребљавали су: сумпорни угљеник, хлорид баријума, парадин, врелу воду и друга средства, која су данас избачена из употребе.

јући вино сазнаће се тачно која је количина потребна да се употреби сразмерно за цело буре.

Додавање је врло лако: у каквом суду сипа се одмерена количина калијевог карбоната за одговарајућу количину течности, коју нам је утврђена проба показала и прелије се малом количином вина, при том добро меша све дотле, док се карбонат потпуно не раствори, па онда тек сипа у буре с вином, добро разбије и ишиба, па остави на миру неколико дана и оточи.

Често пута вино се толико разбије, да је мутно, па је боље извршити одмах по додавању карбоната и бистрење.

Напоменућемо, да на овај начин третирано вино није за увек спашено сирћетне киселине, која се накнадно јавља истина тек после 2—3 месеца, за које време вала га потрошити.

Најбоље је тако излечено вино оточити у суву, сумпорисану бурад или му додати врло слабу дозу калијевог метабисулфита*) па одмах трошити.

Ако се посматра тако вино убрзо после неутрализања киселине или ако је додата већа количина карбоната, приметиће се веће таложење стреша (винског камена) и јак алкаличан пепео, што значи да је вино дотеривано — фалсификовано.

У Француској је дозвољена употреба вина са неутрализаном киселином за домаћу потребу; али им је продаја потпуно забрањена, јер се сматрају законом као фалсификована вина.

Бошковић.

ПОЉОПРИВ. СПРАВЕ И МАШИНЕ

Мотокултура.

Раније се није ни помишљало на њу, али за време ових минулих ратова који поља опустише од људске и сточне радне снаге, нагнаху агрикултурне и машинске инжињере да примене машинску културу. која би празнину у радној снази, створену за време ратова и сада, допунила.

Све ратујуће државе за време рата употребљавале су машинску културу-мотокултуру — па је и наша српска војска то исто чинила. Створена је у Солуну Војно-привредна Дирекција, којој је дато 20 трактора система „Буд" и „Могул". Они су са уласком војске у земљу додељени, по ликвидицији дирекције, разним установама и један од тих трактора модела „Могул" примила је Топчидерска економија и њиме се служи.

Могул је са 2 цилиндра и од 20 коњ. снага и са 3 раоника — плужна тела. За средња и мања имања је подесан, али за сада има много болих система.

Као што рекох мотокултура је покренута у већим размерама за време минулих ратова а одмах по свршетку рата даље су се на посао готово све веће светске фабрике да ово корисно оруђе усаврше за разне терене и многе пољопривредникове потребе. Нарочито је Америка предњачила у овоме, а за њом Француска и Немачка, па и остале државе само у мањој мери.

Француски синдикат за пољопривредне машине и мотокултуру, заједно са синдикалном комором мотокултуре у Паризу, организовао је одмах после рата изложбу са конкурсом мотокултурних справа, па је сваке године обнављао их у циљу инструкције и усавршавања тих справа, нарочито машина за мотокултуру. Такву једну изложбу са демонстрацијама о раду трактора и моторних плугова извели су у Паризу (Cours de Vincennes) од 10—20 фебруара о. г.

На њој су учествовали разни конструктори са 45 разних модела, из разних земаља:

американских	22
италијанских	2
француских	19
чехо-словачких	2

Од чехо-словачких био је заступљен и моторни плуг зв. „Прага", који је на дан 15. априла о. г. демостратирао на имању Топчидерске Економије на Бановом брду.

Моторни плуг „Прага" битно се разликује од других плугова ове врсте, па и самих *трактора*, јер су код њега сва плужна тела учвршћена на једном заједничком скелету, који је саставни део мотора; док код трактора обично се плужна тела (плугови) везују за мотор ланцима.

Плужна тела утврђена су за скелет двама завртњима; тако да је један од њих, задњи, тањи и удешен да се лако пребије, ако би раоник случајно наишао при орању на камен, пањ или др. који предмет. У овом случају цело плужно тело подигне се у вис и тиме је раоник спашен од ломљења.

Врло мало троши воде у хладнику и лако се мотор стаила у покрет ручицом или самокресом позади мотора.

Мотор је јачине 40 коњских снага са 4 цилиндра и има 1000 обрта у минуту; има две брзине, које се подешавају према врсти орања: једна је од 4½ километра на сат за плића орања а друга је 3½ километра на сат за класична — дубока орања.

Точкови предњи пречника су 2·45 м. и обложени су ређим челичним плочама, усправно утврђеним на перифиљу точкова — величине ашова, да би моторни плуг могао да се креће и по каљавом и клизавом терену а да не клиза.

Позади мотора налази се скелет, на коме су утврђена 5 плуга, који се дижу и спуштају нарочитом полугом. Одржавање скелета потпомаже мањи точак с леве стране његове. Са овом полугом подешава се и дубина орања која иде од 10—30 см.

Тежина целог моторног плуга је 4000 кгр.; дужина 7·20 м. и ширина 2·25 м.

За 1 час рада утроши 2½ кгр. бензина и 150 грама мазива а изоре: при плитком орању 50—60 ари а при дубљем 40—50 ари т. ј. дневно око 5 ха.

Рад моторног плуга „Прага" био је једнообразан и врло добар, с погледом на сушни терен Бановог брда и великог успона.

Орање, како плитко тако и дубоко 30 см. примењено је и на угару и на леђини, па је и у једном и у другом случају орао истим темпом и код плитког и код дубоког орања.

Овај би се плуг могао корисно употребити при већим од 200 ха. комплексима и у равници; а корисно би по-

*) Има га код Срп. Пољопр. Друштва у Београду.

служио при колективној обради земље, — код задруга за заједничку употребу пољопривредних справа.

Слику његову са упоредним пробама, које ће управник топчидерске економије извршити са њим и Могул трактором, приказаће *Тежак*, зашта је умољен г. Трифковић, да у томе смислу напише један[1]) чланак.

Бошковић

БЕЛЕШКЕ

Пази на прва прскања винограда? Чувени научник, садањи директор Више Државне Пољопривредне Школе у Монпељу, у своме делу „Le mildiou", г. Равај, нарочито истиче важност првих прскања у одбрану противу пероноспоре, противу прве навале њене, противу зимских јаја „*ооспора*", које када дођу у повољну средину одмах се развијају и нападају зелене органе виновe лозе: како прво лишће до земље тако и младе цветове, а доцније и гроздиће.

Вршећи вишегодишње опите у овоме правцу дошао је до сазнања, да је прво прскање винограда потребно извршити одмах у почетку вегетације винове лозе, чим се цветови одсеку од лишћа и лепо разликују и то са смешом јачине 2% пл. камена противу пероноспоре а 4% за винограде оних крајева где влада блак-рот.[2])

Како се појава пероноспоре може кишних година да очекује сваког седмог дана од дана прве навале или времена, када би она требала да буде, а у времену велике бујности и пораста винове лозе, као допуну врех прскања до цветања, може се применити запрашивање смешом сумпора и плавог камена, да би се цветови заштитили од пероноспоре на грожђу, за које бордовска чорба тешко пријања.

Али ако је време суво а пероноспоре нема до цветања, онда смо сигурни да је све лишће, па и грожђе, покривено бордовском смешом, осигурано од ње. Нарочито прво лишће, на коме се налази потребна количина бакра, а које је увек прво нападнуто од пероноспоре. У том времену ако се и појави болест, чешћа прскања после њене појаве даће могућност виноградару, да и горње лишће сачува од ње и оно са већ очуваним доњем лишћем, исхрањене чокот и одржати грожђе до потпуног врења, без обзира што је средње лишће у мањој мери пропало од пероноспоре.

Са свим је све једно с доње или с горње стране прскали, дејство је исто.

Развијање болести из зимских јаја и спора брже је, ако је влажно а топло време, а при том бујност чокота већа. Њеном развијању потпомаже и стална ниска температура, после какве кише и ако та температура дуже траје. Нарочито дужи ветрови у то доба потпомажу њено нагло ширење. Исто тако утврђено је да се болест тешко, па и никако не развија на потпуно развијеном и старијем лишћу.

Поана резидба, позне слане, копривраста болест, сувишна бујност подлоге, јако ђубрење, неједнако цветање, ураоци су погоршавања болести. **Б.**

ГЛАСНИК

Примљене подружине у састав Друштва (по новим правилима). Управни одбор на седници својој од 23. априла о г. усвојио је мишљење референта за подружине и примио у састав:

27. Среску у Алексинцу; и

28. Селску у с. Башину (ср. јасенички окр. Смедеревски.

Пријемом и ових подружина у састав, Друштво ће их кредитирати и снабдевати из својих магацина, свима пољопривредним потребама, сходно одредбама правилника, оштампаног у бр. 7. Тежака за о. г.

Желимо им срећан рад на унапређење пољопривреде у њиховим крајевима. **Б.**

Нови чланови утемељачи. Председник Српског Пољопривредног Друштва г. *Љуба Ј. Новаковић* положио је 100 дин. и уписао за члана утемељача свог поч. брата г. Божу Ј. Новаковића бив. агронома из Краљева и редовног члана Срп. Пољ. Друштва.

Чланови Управног Одбора г. г. *Љуба Јовановић* економ из Лапова и *Милан Јовановић* агроном из Београда положили су по 100 дин. и тиме се уписали за чланове утемељаче овог Друштва.

Г. г. *Милисав Ивковић* економ из Корачице, среза Космајског и *Благоје Милетић* економ из Годовика среза Пожешког, положили су по 100 дин. и тиме се уписали за чланове утемељаче.

Друштво и овом приликом благодари горе поменутим лицима на пажњи према Друштву и послатим му прилозима.

Годишњи збор пољопривредних стручњака у Словенији. На дан 29. јануара о. г. одржан је у Љубљани — у дворани Кметијске Дружбе годишњи збор пољ. стручњака за Словенију. На збору је било 24 редовних чланова; стање благајне износи 1,765.83 круна. Годишњи улог у овој години на име чланарине повишен је на 48 круна.

Збор је преко својих референата примио предлоге појединих одсека о будућем раду тих одсека:

Одсек за ратарство: да заинтересује земљорадинке за производњу бољега пшеничног семена ради већег приноса и производње.

Одсек за сточарство, да прикупи стручне изразе за израду пољопривредне терминологије.

Одсек за виноградарство и воћарство, по указној потреби, да се подели на: одсек за виноградарство и одсек за воћарство.

Одсек за пољопривредну наставу: да изради пројект организације за путну наставу и предавања.

Књижевни одсек: да изради пољопривредни календар већег формата у који да ући цртице из свију пољопривредних грана, а нарочито о пољопривредном рачуноводству са књиговодством.

[1]) Као сталан мотор може се корисно употребити за млинове, стругаре, пресе, жетелице — веалчице, косачице, дрљаче, сејалице и т. д.

[2]) Блак-рот је опаснија болест од пероноспоре, али на срећу нашу, није се њено присуство констатовало у нашим виноградима.

Одсек за аграрну политику: да се с обзиром на иступање неких чланова, позову други по правилима.

Персонални одсек: да убрза рад на пројекту службене прагматике чим буду поједини чланови вратили одговоре по постављеним им питањима; решено је такође, да се поради да агрономи по завођењу службене прагматике добију засебну групу.

Поред овога збор је расправљао питање о проширењу рада друштвеног, заједнички са: „удружењем државних економа, пољ. чиновника и службеника у Београду“ и с друштвом „Absolventov kmetijskih sol“.

Управни одбор се опуномоћује да у томе циљу спреми све што је потребно, како би што пре добио хитна објашњења од удружења из Београда. Б.

ИСПРАВКА

Грешком коректора листа измакла се грешка у бр. 15. „Тежака“ — у додатку — на стр. 130. у првоме ступцу, после 26. реда где треба да стоји ово: *„г. Драгиша Лаичевић реферише о измени пословника“*. Моле се читаоци да ово исправе. Б.

ЗАПИСНИК.

14. Седнице Управнога Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држате 23. марта 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Председавао опредседник г. Паја Тодоровић. Записник је водио секретар Александар П. Рашковић. Присутни чланови: г. г. Благоје Тодоровић, Д-р Вељa Стојковић, Алекса Јовановић и Милутин Стојановић.

I.

П.п-редседник износи да је данашњу напредну седницу сазвао ради решавања цена набављеном алату и осталом материјалу.

После говора чланова Одбора одлучено је:

1.) Да се плави камен продаје по *6 динара* до даљег решења, која цена према приликама које наступе има се изменити.

Односно разлике између куповне и продајне цене, упутити предлог финансиском одбору на мишљење.

2.) Рафија да остане по досадањој цени од 7 дин. килограм.

3.) Маказе за скидање гусеничких гњезда по *12 динара* комад.

4.) Калемарске ножеве од 10 см. *20 динара комад* а од 9½ см. *18 динара комад.*

5.) Сумпор по 4 динара (четири) килограм.

6.) Сејалице за кукуруз *по 400 динара комад*, а које су до сада продавано по 390 динара.

II.

Секретар чита акт државног економа среза Лужичког, којим извештава да у Бабушници нема Пољопривредне Подружине а да је на агради раније Подружине непријатељ учинио штете те би за оправку ове било потребно 15.000 динара.

Одбор одлучује, да секретар поднесе пријаву за ратну оштету у вези раније поднетих пријава овог Друштва.

III.

Секретар чита молбу Пољопривредне Подружине округа Тимочког да јој се издаду справе, алат и материјал по списку на кредит.

Одбор одлучи: пошто је Подружина скоро основана и нема довољно новаца, то јој издати тражене справе и тражити да новац што скорије пошаље.

Пошто је данашњи дневни ред исцрпљен, то П.-председник закључује седницу.

ОГЛАСИ

НА ЗНАЊЕ

ПОЉОПРИВРЕДНИМ ПОДРУЖИНАМА, ДРЖАВНИМ ЕКОНОМИМА И ПОЉОПРИВРЕНИЦИМА!

Српском Пољопривредном Друштву приспело је и сваког дана долазе следеће справе, алат, материјал и остало и има на распродају:

Сакових плугова № 6.	по	395 дин.
„ „ № 7.	„	405 „
Табан и плаз за Сакове плугове	„	10 „
Шрафови разни за Сакове плугове	„	2 „
Кључеви за плугове и дрљаче прости	„	2 „
Раоника резерв. за Сакове плугове. № 6 и 7	„	15 „
Сејалице дворедне за кукуруз	„	400 „
Маказе за воће и лозу	„	16 „
„ „ „ „ „	„	20 „
„ „ живу ограду	„	30 „
Тестерица за воће	„	14 „
Воћарских кресаћих ножева	„	12 „
Калемарских Кундеових ножева 30А. од 10 см.	„	20 „
Запрашивача за винограде	„	30 „
Плави камен најбољег квалитета 99% сулфат бакра	„	6 „
Рафија најбоља „Мајунга“ у дугим и белим витицама	„	6 „

Најбоље је поручбине вршити преко Пољопривредних Подружина а где ових нема преко државних економа. Том приликом треба назначити најближу железничку или поштанску станицу, преко које се жели пошиљка извршити.

Поручбине од непознатих лица не можемо вршити докле нам се не пошаље у напред извесна сума новаца за сваку извршену поручбину а не добивену треба рекламирати пошто се често дешава да исте не добијемо, а поруџбине телеграмом у свима могућим приликама избегавати, пошто су исте често нејасне.

Цене су рачунате за чланове Друштва и Подружина, те приликом поруџбина назначити и број чланског улога као и Подружину. За остале цене су 10% скупље.

Овим се замењују сви досадањи ценовници.

МЛИНАРИМА,

После рата обновили смо нашу индустријску радњу и израђујемо

МЛИНАРСКО-ВОДЕНИЧНО КАМЕЊЕ

за све сорте мељива, исто израђујемо само од руде првог квалитета и право фабрички.

Наш је камен одликован на Балканској Изложби 1907. године у Лондону.

Наш је

КВАРЦ МАЈДАН

једини на Балкану, који је бољи од свих светских мајдана.

Испоруку вршимо брзо и тачно.

Цене без свake конкуренције.

Априла 1921. године
Трстеник-Србија

С поштовањем,
Јов. Топаловић и Синови.

1—2

Штампарија „СВ САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште.

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник: председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 18. БЕОГРАД, 8. МАЈА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

Српско Пољопривредно Друштво сазнало је да већи број државних економа, вршећи дужност чланова комисије за оцену ратне штете, и долазећи тако у ближи додир с народом, не заборавља и своје велике, чисто економске дужности. Они пружају народу поуке из пољске привреде и препоручују му разне справе, алат, материјал, семе а тако исто и друштвене књиге и листове нарочито Тежак и Пољопривредни Календар. Друштво поздравља те економе и веома се радује њиховом, у ово доба, тако корисном раду и овим потсећа и остале економе да сличну акцију кроз народ поведу.

Српско Пољопривредно Друштво, извршујући поруџбине, које су последица таквог рада наших економа у народу, постараће се, да по завршеном послу, рад оваквих економа и јавно изнесе и похвали.

ПОЂИМО ПРАВИМ ПУТЕМ!

Данас, кад сви говоре и пишу, и позвани и непозвани, о унапређењу пољопривреде у нашој земљи, мислим да неће бити на одмет, да и ми проговоримо неколико речи о томе, на који ћемо начин најбрже да унапредимо нашу пољску привреду.

Поред оних, који су правилно схватили наше стање, и раде добро, ми имамо и две крајности, које су се појавиле, а које треба апсолутно сузбити, јер су сасвим штетне по напредак пољопривреде. Ево у чему су те крајности. Једна је у томе, што се, из било ког разлога, више на сва уста, говори свуда гласно, како је немогуће подићи нашу пољопривреду без помоћи са стране, без ратне одштете, без увезеног доброг семена и добрих раса стоке из туђих земаља, које су од нас напредније. Мислим, да су оваква схватања сасвим наопака. У осталом, она су у опречности са свим оним што се је збило код других народа. Нема ниједног примера, који би нам могао показати, да је сточарство у једној земљи напредно само за то, што су у ту земљу непрекидно увожене добре расе са стране. Ратарске биљке појединих земаља нису такође само плод увезеног одабраног семена страних сората, него напротив, најчешће, плод одабирања домаћих прилагођених сората. А што се тиче ратне одштете, ма колика она била, неће моћи да подмири све наше потребе, и ми, земљорадници, не можемо од ње очекивати све. Оно што је главно, оно што не може нико да нам накнади, то је наш сопствен рад, и то правилно упућен рад, о коме ћемо ми мало час рећи коју реч више. Сваки онај, који земљораднику говори друкчије, који му ласка лепим обећањима од данас до сутра, успављује све више и више његову енергију и иницијативу, а тиме унажађује и његов напредак, како у економском, тако и у просветном погледу. Само неће ништа да нам дође, морамо ми сами све да створимо. Напредак наше пољске привреде је у рукама наших земљорадника; само је задатак школованих пољопривредника и просветних радника, да му укажу прави пут, и да га пажљиво поведу. А наш земљорадник је бистар, природом обдарен да све брзо схвати, и ми ћемо у том случају достићи за извесно време и остале напредније народе.

Не мање су опасни по напредак пољопривреде и они људи, који, било да су таквог темперамента, да би хтели све одједном, за ноћ, било да не познају добре прилике под којима треба да се развија наша пољопривреда, говоре земљораднику, како ћемо ми за годину две дана постићи све за шта су други радили читав век. Ово су људи који убијају веру у успех код нашег земљорадника, јер земљорадници виде, да за годину-две дана не могу да примете онолике промене око себе, какве им обећавају ови људи. Истина земљорадник, пун искуства, и човек који је стално у додиру са стварношћу, не верује увек у оваква обећања. Али рад да што пре постигне врло велики успех, што је у пољопривреди немогуће, превари се по који пут, па се доцније разочара и добрих и корисних савета, које би требао да искористи.

Ове две крајности морају се избегавати, јер само тако ће бити осигуран успех у напредовању. Будимо отворени, искрени, па решимо гласно земљо-

раднику где је кључ напретка његове пољопривреде. Не заваравајмо их да ће се стока побољшати сама неким биковима, који треба већито да долазе из других земаља, него посветујмо га, да он сам, или у друштву са суседима и пријатељима, одабира добро грло, за приплод, да га добро храни, па да га укрсти, ако има могућности, са биком (односно кравом,) који је бољи од његовог. Не причајмо стално земљорадницима како има одлика сората пшеница које дају по 3.000 и више килограма по хектару, јер то није код нас, то је у туђој земљи, под другим привредним и климатским и техничким приликама, него покажимо му, како ће он да добије доста пшенице у своме селу, под својим домаћим приликама. Не успављујмо његову делатност заваравајући га са неколико милијарди динара ратне одштете, него покажимо му, како ће да се удружи са својим суседима, па сами да купе боље справе и алате, да одабирају приплодна грла и добро семе. Ту је спас земљорадника, и то је пут његовог напретка и напретка пољопривреде у опште.

Нека свака пољопривредна подружина, свака земљорадничка задруга има своје опитно поље, своје заједничке добре справе и машине, своје заједничке приплодне бикове и пастуве, па ће се тек тада осетити успех. Нека се не чека све од неког трећег, од државе, јер она не може никада да замени приватну иницијативу, која је покретач свега што је најбоље међу људима.

Д.

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

ИЗ РАТАРСТВА

Скрињавање озимих стрнина.

С пролећа, кад наступи други период вегетације код озимих стрнина, предузима се скрињавање њива. Зашто је и код којих озимих стрнина ово потребно, видеће се из следећег.

Од времена, када се семе ма које стрнине баци у земљу, па до сазревања биљке, разликујемо два корена, који се битно разликују један од другога. То је примарни и секундарни корен.

При клијању семена развија се на ниже у земљу корен из коренка, а на више стабло из стабаоцета. Тај корен јесте примарни и служи биљци за прву потребу. Место, где стабло напушта земљу, јесте центар за образовање кореновог система и нових стабала. Корени, који се на том месту образују, јесу секундарни исто тако као и стабла. То је општа особина код фамилије трава (Gramineae), у коју фамилију спадају и сва наша жита изузимајући хељде.

Ова секундарна образовања бивају из чворића, који на ниже пуштају жиле и нов коренов систем, а на више нова стабла. То је њихова особина. У колико се образују више оваквих чворова, у толико ће се наравно више образовати и нових самосталних биљака, које су у општем сплету. То су, тако звана, нова адвентивна образовања. Али и ма да су општа особина трава — Gramineae-а, ипак код свију спецпја ова особина није подједнако јако заступљена. У нашем случају код стрнина није једнака по јачини поред тога и с обзиром на средину, у којој се биљка развија. Она се креће између најмање 2 па иде преко 10—15. Преко 7 не треба очекивати користан резултат. Код трава на ливади иде преко стотина. Код стрнут савију у полукруг и оба краја забоду у земљу. Унакрст преко њега исто тако с оба краја забоду други, па онда преко њих још много других лесковака испрекрштају, док се направи правилан, густ свод. По том купастом своду, свуда унаоколо, налепе подебео слој иловаче и кад буду с тим готови, наложе јаку ватру, од које пруће, зато што је изнутра изгори, а блато остане печено у истом облику као што је и пре било. Озго, више пећи, ређају се лесе по којима се разастиру шљиве за сушење, а около се опет са свију страна лагаде и пећ и лесе да јаре не одлази."[1])

На тим двема врстама пушница почеле су од 1859. год. сушити шљиве за трговину у старим округима шабачком, подринском и ваљевском. На годину дана раније (1858), доселили су се из Босне у Србији Брађа Крсмановићи и Риста Паранос, који су сместа у тим округима отпочели сами подизати пушнице и сушити шљиве за свој рачун. Тога су се посла, угледајући се на ове трговце, за тим постепено прихватили и сељаци; али је тек од 1867 год. отпочело управо сушење шљива за извоз.[2])

[1]) Д-р Сима Тројановић: *Старинска српска јела и пића*, стр. 7.

[2]) Л. Р. Јовановић: *Полска привреда у Србији*, 1900. стр. 50: „Сушење шљива ушло је у обичај тек од пре 30 година, и данас су већ суве шљиве један од најважнијих предмета српске извозне

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА.

(Наставак)

У почетку смо, у току XIX века, имали *мишане* (*мишане* или *пушнице*), примитивне плетаре покривене кровином у којима је ватра горела под лесама а на лесама су биле разређане шљиве за сушење. Ватра се димом *пушила* (отуда и име: *пушница*), и на томе су диму сушене шљиве.[1])

После је пушница нешто мало дотерана; на Руднику је она до пре 20 година прављена овако: „витак лесков

[1]) Кад се хтело представити како је неко место порђало, упоређење је вршено са овдашњим начином сушења шљива:

О Ужице, мали Цариграде!
Док бејаше, добро ти бејаше!
Кроза те се проћи не могаше
Од ћошака и од ћепенака,
Од дућана и од баверџана,
Од момака и од ђеновјана,
Од зумбула и од каранфила;
А од кад те баше осво̀јише,
Све се пушти, канда шљиве сушити.

нина најјаче је испољена код ражи па онда код јечма, пшенице и овса.

Констатујући ову особину код жита, која је њихова специјалност по природи, размотримо околности, које могу утицати повољно или не на њено испољавање.

Ове околности се могу поделити у две групе: а) у самој биљци, и б) ван биљке.

У прву групу долази семе и индивидуалност, у другу околности, које пружа средина, у којој се биљка развија, другим речима речено: што здравије, што правилније развијено семе, што бољи избор сорте прво, а друго: што урађеније, спремније земљиште, са што више хранљивих материја и што више времена за образовање тих адвентивних изданака.

Природно је, да се према свему овоме креће и количина семена, која се употребљава за сетву.

Раније посејане озимице у повољнијим условима имају више времена за образовање тих адвентивних корена и стабала или просто речено за бокорење од позније посејаних. И ова околност има значаја за количину семена и укупно стање усева с пролећа.

Под повољним условима за образовање тих адвентивних корена и стабала ово може бити тако јако, да се изазове сувише збивен густ пораст — густо стање усева у периоди коленчења и класања, што може имати штетних последица по квалитет и квантитет услед полегања са недовољног приступа светлости и несразмерног образовања сламе према зрну, нарочито ако у периоди коленчења буде обиље у воденом талогу.

Образовање ових адвентивних стабала и коренова бива из резерви, које су у биљци и које се свакодневно стварају асимилацијом.

Из овога свега излази логичан закључак: са једне стане помагати ту природну особину код стрнина али са друге стране не дозвољавати, да то иде тако далеко, да изазове штете по крајњи резултат, са кога се оне и гаје. Дакле регулисавати тако звано бокорење и упућивати га правцем целисходним.

Од многих радњи, које се у том циљу предузимају узећемо овде у разматрање скрњивање.

Ратарство говори овако о скрњивању: ако се с пролећа код презимелих озимица услед повољних погодаба за њихово успевање опази сувише јако бокорење, тако да од тога може доцније усев бити сувише чест, а тиме изложен полегању, па онда несразмерно већа продукција сламе према зрну, а са тиме у вези и добивање лошијег приноса и квалитативно и квантитативно, нарочито ако у периоди коленчења буде обиље у воденом тологу, онда се предузима скрњивање таквих озимица. Овим скрњивањем изазива се застој у порасту и бокорењу на тај начин, што се извесан део резерве биљчине утроши на обнову уклоњених биљних делова.

Најобичнији начин скрњивања јесте запасање овцама. На таквим усевима пусте се овце с пролећа да пасу до довољне мере. Ово сме бити пре но што је коленчење отпочело. На тај начин се постиже двострука корист. Прва се види из досадашњег излагања а друга је исхрана оваца.

Исто се ово може постићи кошењем косом или сечењем српом. Ово је нарочито препоручљиво, кад су усеви одмакли у порасту тако да би гажење било од веће штете т. ј. када је коленчење отпочело. При овом раду треба бити обазрив и само лишће скрњивати а никако и стабло, јер би се могло догодити, да и клас буде одсечен. Дакле било косом, било српом, треба сећи по површини.

У сваком случају запасање овцама је много практичније, само га треба на време извести. Кад се овце немају, онда се мора употребити коса или срп. И у овом случају извршити ову радњу пре коленчења, јер није по-

---

Тек у новије време смо у *Главиниħевој сушници* добили *сушницу* у место *ушнице*.

Потурчени називи воћа.

У Ђорђа Поповића *Турске и друге источанске речи у нашем језику* (Гласник Српског Ученог Друштва, књ. 59.) има неколико назива за воће, по којима се може судити: да су Турци, највећим делом, само дали своја имена затеченом воћу, често цигло на свој језик превели већ постојеће српске називе.

Ево тих назива.

Авајлија, од турског *ајвали*, јабуке што личе на гуњу, *ајва*.

Доиста, ова јабука је миришљава и по изгледу подсећа на дуњу; можда је, пре доласка Турака, и имала слично име.

Поменути треба, да у Ужичком округу поред *авајлике* има и јабука *дуница*.

Бардаклија, врста шљиве.

Бардак је земљан суд за пиће: служио је поглавито за примање ракије. Из њега се ракија наслуживала

Ова врста шљива је донела овај назив сигурно зато што се од ње ракија пекла.

Баризовка, нека накисела јабука; можда јој је име дошло од турскога *бариса*, лук.

Инџирица, род крушке; од арапскога *инџир*, смоква.

Ова се крушка назива негде *инџирица*, негде *инџирка*. Назив јој је, можда, потурчен, вероватно сасвим преведен.

Јерибасма, врста крушке; од турске речи *јеребасма* што ће рећи оно што на земљу пада, (*јер*, земља *басма*, падања).

Одиста, *јерибасма* се не може дуго, пошто узре, на грани држати, већ, ако се не бере, опада. Стога се, не тако ретко, узбирају раније него што сасвим узру, па дозревају после у стаји.

(Наставиће се.)

трговине. У првим годинама ова радња била је у рукама трговаца извозника, а доцније она је постала опште занимање српских сељака. То је најважнији узрок те је производња сувих шљива узела тако велике размере, али уједно и узрок, те је квалитет српских сувих шљива био знатно опао.“

Тријери. Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № 1 *а* динара 1190
ТРИЈЕР № 1 „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

треба велика опрезa у погледу одсецања класова, који леже још врло дубоко скривени.

Овај поступак у култури озимица треба пољопривредници увек да имају у виду, ако желе себи добар крајњи резултат.

М. Николић.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Парење коза и одгајивање јаради.

Обично у времену од септембра до новембра јавља се код козе нагон за спаривањем. Он се познаје по овим знацима: велики немир, умањени или повећани апетит за храном, коза често пречи и врти репом, нарочито кад се њих леђа руком гладе. Ово стање траје око 2—3 дана. Најбоље је да се другог дана одмах пусти под јарца. Два узастопна спаривања једног или два следећа дана бесцилна су, па донекле и штетне, јер се јариц пре времена изнурава. Ако се горе речени знаци нагона јаве после три недеље опет, то значи да коза није оплођена. Код по неких коза знаци нагона у опште се и не јаве и на то треба обратити нарочиту пажњу. Ако се они у јесен у опште и не јаве, то је знак да је коза слабо храњена или је још одвећ млада. Јарад испод 8 месеци старости не треба пуштати испод јарца. Јако храњење овсем, целером или лишћем буди нагон за спаривањем. За препоруку је козу затворити неколико дана заједно са јарцем у једној стаји. Ако кова остане јалова, то је за сопственика непријатно и од штете. За ту годину не добија јариће, коза даје мање млека или сасвим пресуши. Ако млада козица још прве јесени, док је још неразвијена, тражи јарца, не треба је ништа подводити. До идуће јесени она ће се јаче развити и од ње постати добра, млечна коза. Коза доноси обично по два јарета (близнад), она су, чак и кад су добро развијена, обично неплодна и зато их треба одмах, чим се такав случај утврди, заклати.

Ако на избор имамо више јараца, онда треба одабрати најбољега, макар такса за скок била нешто и већа. Јарад коју такав јарац да, ако се употребе за приплод брзо исплате трошкове. Ако нема доброг јарца, онда је како у интересу сопственом, тако и у интересу осталих суседних одгајивача, да се један добар јарац набави. Цело тежиште одгајивања коза лежи баш у *држању доброг соја јараца*. Код нас се оно у том погледу много занемарило и време је да се с њим почне. Пре свега, они одгајивачи који су у већим приликама за исхрану коза, треба више мушку јарад да гаје. Данас је велика тражња за добрим јарцима с јесени, нарочито оне, где се употребљују одвећ млади или одвећ стари јарци који су већ две године с успехом служили. Здруживање гајење више младих јаради није се показало као добро, јер су се јављале велике штете услед сталног оболевања.

Скозну козу треба пажљиво и поштедно чувати и неговати. Да је коза скозна, познаје се по увећаном апетиту, по постепеном заокругљивању тела и престанку нагона за спаривањем. У таквом стању козу ваља чувати од грубих удараца, јер они у већини случајева проузрокују побацивање. Код хране не треба предузимати какве јаче промене. Она треба да је као и обично, само нешто обилнија и свежија. За најбољу је препоруку кози свакодневно давати на врх ножа прашка од базичног калциум-фосфата, који се може добити у апотеци. Он дејствује врло повољно на грађу костију, па га и доцније треба давати и јарету, нарочито ако се оно употреби за пр плод. Нарочито се треба чувати од снажног храњења козе пред и после порођаја на неколико дана. Многи то чине из уверења да ће коза дати више млека. Ударање батином или каменом, затим, велико кретање треба и код козе у ово време избегавати. Напротив, врађа дневна кретања у затвореном испусту добро су дошла кози. Млечност сада почне све више попуштати и коза најзад пресуши на два месеца пред козење. Код добрих млечних коза ово стање у опште се и не јавља, само је лудост захтевати да се коза музе до пред само козење. Од тога би јако ослабила не само коза, већ би и јаре изгубило у својој грађи. Са измузаваљем треба поступно престајати, најзад га свести на једанпут дневно и на послетку сасвим престати. Са млеком коза не сме да пресуши више од 4 недеља. Често се виме затегне, те то кози задаје болове. Кад се то деси, онда виме ваља потопити у прокувану кашу од овса или лањеног семена, да би се спречило образовање гука и гвожење. И често измузаваље помаже. Ма да навала млека причињава кози доста јаке болове, ипак измузаваље не треба капустити. Ово јој неће ништа шкодити. Ово млеко није ни за какву употребу, не треба га чак ни самој кози дати, и ако га она радо пије. Поново ли се болови, онда се коза навикава да сама себе измуза — једна мана, од које се коза тешко одвикава.

Коза се окоси обично после пет месеци или после 154 дана просечно. Кова се познаје по овом кад хоће да се окоси. Јако је узнемирена, почне цупкати, уплашено стење и гледа низ задњи део тела, тело се према боковима угне, трбух се с доње стране заобли, крста поред корена репа упадну и т. д. Добро храњена и негована коза кози се сасвим лако и јарићи се јављају најбише за пола сата. Ретко је кад потребна помоћ, ипак је саветно наћи се ту кад се коза кози. Ако је потребна помоћ, ваља се обратити на људе, који за то имају искуства и умешности. Пометиву ваља одмах из стаје уклонити. Често се деси да пометина заостане у кози и тиме је доведе у опасност по живот. У оваквом случају ваља кози дати топло пиво с хлебом.

Кози потом треба дати одмора и окрепљења помоћу топле хлебне чорбе (каше). За овим се одмах постарати за јариће. Треба им спремити лепо и суво лежиште, а њих саме истрти сувом сламом или крпом. Пли место овога, посути их мало сољу, или још боље трицама, па их принети матери да их лизањем осуши. После неколико часова приноси се јаре матери да сише. Према потреби коза се може одмах помусти и млеко јој дати да попије. Само га не треба ништа просути, јер оно, макар и посредним путем, корисно служи јарету за грађу тела. Јарићи се брзо науче да сишу и око матере весело и слободно да трче. После 2—3 недеље ваља их неко кратко време држати одвојено од матере, у каквом малом одељу стаје, да је често не узнемирују. Јаре испод пола године не треба никад њивати. Ако коза донесе три јарета, једно ваља заклати после 14 дана, ако се не може

потурити под козу која је једно јаре донела. Коза се музе само тада, ако јарићи нису у стању сво млеко да посишу, или ако хоћемо да се уверимо, да ли су јарићи виме подпуно испразнили. Ако се на ово не обрати пажња, могу наступити врло рђаве последице. Млеко опада а виме оболи. Јарићи се лагано навикну на другу храну. Прво се с њом мало поиграју, потом је почну лизати и са лизања пређу на жватање. Материно млеко им се поступно одузима и замењује подесним напојем. Већ у ово време треба их навикавати на храну, која ће им доцније бити стална. Нарочито им тада прија истуцано ланено семе и прекрупљен овас. После 6—8 недеља јаре већ треба да се само храни. У ово време се одбије и од матере нема ништа више да добије. Коза је сада најмлечнија, и ту млечност ваља јој одржати зеленом пићом и јаким напојима за дуже време. Још је боље јариће у опште и не пуштати да сишу, шта више ни код оних коза које се први пут козе.

Козе се одмах почну мусти, а од оног првог, жутог млека (колострал) ваља један мали део дати јарићима ради чишћења црева. Јарићи се поје целим млеком из какве чиније, по један литар дневно на јаре. Цело млеко поступно се разблажује посним млеком или водом. На овај начин одгајивање је јевтиније, а лучење лакше.

Само рану јарад, коју коза донесе од фебруара до априла, и која воде порекло од добрих и снажних родитеља, ваља оставити за даљи приплод. Она се још исте године, ако се добро хране и негују, могу подвести под јарца. Познију јарад са малим изузетком ваља заклати. Ко има више коза, може удесити да му се један број кози у јесен, кад други број коза већ пресуши с млеком. На овај начин он може имати млека преко целе године. Ово је у осталом за сопственике колико пријатно, толико и корисно, а лако се може извести, пошто се нагон за парењем јавља једанаестог дана по козењу. За то је способан само мали број животиња. Први је услов да коза мора бити снажно развијена и добро храњена. Нагон за парењем може се и вештачки изазвати јохимбином или каквим другим средством из апотеке.

М. Ђ. Ђ.

БЕЛЕШКЕ

Искоришћавање семенака из грожђа. У Италији од неког времена искоришћују семенке из грожђа за цеђење зејтина.

Одвајање семенака код мањих поседа врши се руком; код већих имања шепурина се пропушта кроз нарочито зато удешене цилиндре са ситима, у унутрашњости којих има доста зубаца, који шепурину или комину потпуно растресу и семенке издвоје. Како су семенке умазане широм то би оне накнадно превирале, а да то не буде они их суше у сушнице и на тај начин спреме за прераду у зејтин. Овако осушене семенке измељају се са свимситно и баце под пресу за цеђење зејтина. Принос у уљу је 14—20%.

Каквоћа зејтина разнолика је и зависи да ли су семенке из шепурине — испод пресе или из аламбика — казана после пецива ракије. Зејтин од семенака по пециву ракије затворениjе је боје и битно се разликује од онога из семенака пре пецива. Онај пре пецива има алкохолни укус, сладак је и благ а пријатан и може се употребити за исхрану; а по пециву ракије има рђав укус и нарочито одвратан мирис и може се употребити само за мазиво.

Појединци су мишљења да би произвођачи ракије много бољи квалитет ракије добили, ако би пекли чисту комину без семенака.

Б.

Директ — продуктер, — хибрид № 4.401 од Кудерка.[1]) Давно су француски виноградари избацили из својих винограда старе непосредно рађајуће сорте, које се на жалост по нашим виноградима још налазе, а у последње доба и у већој мери размножавају, нарочито: отело, хербемон, жакез, јоркмадера, ноа, хибрид фран, делаваре и др.

Њихови чувени виноградарски стручњаци произвели су нове хибриде, који без калемљења, а неки и без прскања, добре бербу дају, са просечно укусним вином. Један од таквих хибрида је № 4.401 од хибридера Кудерка.

Са њиме су чињени огледи у Португалији, сравњујући количине: шећера, алкохола, винске киселине и принос у шири од 1 кгр. зрна, са др. француским и португалским сортама, као што нам ниже изложена таблица тих анализа показује.

Упоређење је вршено са овим сортама винове лозе: Црним Бугундцем (франц. сорта); Каберне Совињоном (франц. сорта); Douzellinto do Costilo (порт. сорта) Alvarelhao (порт. сорта) № 4.401. — Кудерк (нови франц. хиброд).

Резултат је био овај:

НАЗИВ СОРТЕ	шећера на 1 л.	алкохола	вин. киселине	принос у шири на 1 л. зрна
Црни Бургундац . . .	260	15,3	9,0	500 см³
Каб. Совињон	194	11,0	8,3	542 см³
Douz. do Costillo . . .	255	15,0	11,0	540 см³
Alvarelhao	175	10,3	12,0	702 см³
№ 4.401	263	15,5	8,5	620 см³

Што је најважније код овог хибрида, то је потпуна одпорност његова према пероноспори и никаква се прскања не примењују; то га и чини најбољим међу др. новим директ-продуктерима, које су разни хибридери последњих година произвели у Француској.

Бошковић.

О нези врбе и њеној користи. Наши пољопривредни стручњаци требало би да поведу већу бригу о подизању и нези врбе, нарочито култувисане врбе, која би нам принела велике користи. На прво место имала би првенствене користи од тога држава и поједина друштва, па и појединци, нарочито с обзиром на то што у нашем краљевству имаде врло подесних места за подизање воћарства. Да би нам пак воће доносило стварне користи потребно нам је постарати се да се имаде оно у чему извести на страну. А за извоз воћа најподесније су корпе рађене од врбе јер практично је у такве корпе брати воће, и

[1]) Revue de Viticulture. — Paris.

у њима га извозити. Воће које се прописно пакује у корпе остаје неповређено, те је на тај начин издржљиво а и подесно је за пренос. У корпама могу да се извозе све врсте воћа: јабуке, крушке, дуње, шљиве, брескве, трешње, вишње, грожђе и друго разноврсно воће. После имаде и нарочите корпе са вентилатом за извоз мерхурака од свилених буба, а да се у њему ове не покваре, — једном речју корпе су подесне за све. Да би се корпе могле у што већој мери производити потребно нам је на прво место да се у већој мери подижу расадници култивисане врбе; и подизање просте врбе, било би корисно јер међу простим сортама врбе имаде и добрих сората које се дају употребити као и култивисана врба. Ово нарочито имати у виду тога кад се буду расадници оснивали. Требало би да све пољопривредне станице, ратарске школе и расадници срески, уз пољопривредну наставу дају и практичне наставе из пољопривредног плетарства, а сресни расадници да одржавају што већи број курсева за обуку у плетарству, те би се на тај начин постигло у овој грани више успеха. Добро организованом практичном наставом из плетарства, многи би пољопривредник ту грану заволео, а нарочито још кад осети прве користи.

Сама држава требала би спрам могућности да се постара, да се подигне што већи број плетарских школа које би давале наставу искључиво о подизању врбе и о унапређењу пољопривредног плетарства а споредно и уметног плетарства да барем не морамо увозити са стране плетарске производе кад се ове могу израђивати у границама наше отаџбине. Плетарски посао је подесан и за инвалиде који су без ногу јер потребно је само имати здраве руке, па да човек може радити и на пољопривредном и на уметном плетарству. Од плетарског посла инвалиди би имали лепе користи зато што би поред своје пензије (инвалиде) зарађивали новац, те да издрже себе и своју породицу; а друго, што би се на тај начин створио већи број изучених плетара, који би агитовали за стварање плетарских задруга, на основи земљорадничких задруга. А стварањем великог броја плетара и плетарских задруга дало би повода да неке гране пољске привреде, а нарочито воћарство, знатно унапред кораче.

Цветко М. Палић, плетар.

ГЛАСНИК

Помоћ енглеских пољопривредника српским пољопривредницима. Енглеско Друштво за пољопривредну помоћ савезницима у Лондону послало је Министарству Пољопривреде и Вода 65.000 кгр. семена од баштованских и пићених биљака, 125 плугова, 35 косачица, 20 жетелица, 10 сејалица 60 прашача, 10 колекција млекарских справа и већи број ручног оруђа (ашова, мотика, српова, коса итд.) да се као поклон раздели нашим пољопривредницима, који су у рату настрадали. Један део од тог семена и справа Министарство је поверило Српском Пољопривредном Друштву, да га оно преко својих подружина раздели потребитим земљорадницима.

Друштво је већ почело растурати тај материјал преко својих подружина. Желети је да наше подружине изврше правично даљу поделу добијеног семена и справа и то оним земљорадницима, који су не само у рату пострадали, него и за које подружине имају уверења да ће тај материјал корисно и ефикасно употребити.

Овом приликом желимо у исто време, да, и у име нашег Друштва и у име наших пољопривредника, захвалимо Енглезима на овој лепој пажњи према нашој земљи и нашим пољопривредницима.

Америчка комисија у Београду Српском Пољопривредном Друштву. Америчка комисија у Београду, која има и неколико својих филијала у унутрашњости и која већ пооадвна помаже разне установе у којима се припрема за живот наша ратна сирочад, ценећи значај дечијих пољопривредних клубова и желећи да се те установе још више рашире у нашој земљи издала је о свом трошку две књижице, а на име: *Дечији пољопривредни клубови у Америци у* II издању и *Искоришћавање клијавости семена од кукуруза* — с тим да се обе те књижице раздају бесплатно члановима дечијих пољопривредних клубова и иницијаторима тих установа.

Нека је хвала Америчкој комисији на пажњи према Друштву и његовом раду.

Стечај за израду уџбеника за пољску привреду. У последњем светском рату упропашћене су скоро све пољопривредне књиге, па и уџбеници за наше пољопривредне школе: с тога је Министарство Пољопривреде и Вода расписало стечај за израду уџбеника и то:

1. из сточарства, општег и посебног;
2. из живинарства;
3. из пчеларства;
4. из основа сточног лекарства;
5. из ратарства, општег и посебног;
6. из ливадарства;
7. из ни одела с прерадом грожђа;
8. из воћарства с прерадом воћа;
9. из науке о гајдовању;
10. из хемије с минералогијом;
11. из физике с метеорологијом;
12. из ботанике;
13. из зоологије.

Писци се могу такмичити за сваки од наведених предмета посебице. Уџбеници морају бити израђени по програму наше пољопривредне школе у Краљеву, сем уџбеника за виноделје и воћарство, који морају бити израђени по програму Виноделско-Воћарске Школе у Букову.

Рукописи се шаљу Министарству Пољопривреде и Вода — Одељењу за пољопривредну наставу — најдаље до 1. септембра 1921. г. Рукопису ће треба приложити затворен конерат с именом пишчевим, а коверат и рукопис да носе исти знак или мото.

Писци добијају награду, ако им радови буду примљени од стране нарочите комисије, којој ће се дати на оцену.

Набавка воћних садница и младица. У циљу обнављања и подизања сортиментских воћњака у сресним воћним расадницима и нижим пољопривредним школама, Министарство Пољопривреде и Вода набавило је у току овог пролећа и бесплатно им раздало о државном трошку:

1. *Воћних садница:* 540 ком. крушака; 70 ком. јабука; 533 ком. кајсија; 520 ком. бресака и 315 ком. трешања, марела и вишања. Свега 1978 комада.

2. *Воћних младица:* по 1000 ком. од бресака, кајсија и дуња. Свега 3000 комада.

Од овог броја распоређено је и послато свима срeским воћним расадницима у воћарском округима: ваљевском 168 ком.; подринском 151 ком.; рудничком 99 ком.; крагујевачком 127 ком.; врањском 186 ком.; чачанском 150 ком. и ужичком 63 ком. Срезовима: рамском, голубачком, подунавском, гročанском и космајском по 81 ком. воћних садница а левачком 34 ком.

Нижим Пољопривредним школама и то: за школу у Битољу и Скопљу сортимент воћних садница свакој по 148 ком. и по 50 ком. младица од бресака, кајсија и дуња. За школу у Шапцу и Краљеву сортимент воћних садница свакој по 114 ком. и школи у Букову (код Неготина) сортимент бресака у 71 комад.

Избор послатих сората воћних садница био је следећи:

1. *Крушке:* Клапов љубимац, Дилова воденьача, Харденпонтова воденьача, Вилиамовка, Наполеонова воденьача, Племенита красавка.

2. *Јабуке:* Боцманова ренета, Лепоцватка, Енглеска златна парменка и Канадска ренета.

3. *Кајсије:* Крупна од Бреда, Рана Кешкеметска, Нансијска, Крупна Албердо, Ананас, Амброзија, Крупна рана, Ружичаста.

4. *Брескве:* Ананас, Краљица воћњака, Валпарезо, Лепа стражарка, Александар рани, Амаденка, Риверова рана, Шампијон, Венерине груди, Лепа графица, Кешкеметска VIII и Палмерстонова.

5. *Трешње и вишње, марели:* Мајска рана, Црвена грисхаја, Данска црна, Хортензија, позна марела, остхајмска, Гермерсдорфска, Крупна жута, Крупна црвена и црвена стакласта.

Циљ је ове набавке био, да се у колико је могуће, пољопривредне школе и срески воћни расадници потпомогну са воћним садницама и младицама, те да се у првом реду подигну и обнове сортиментски матичњаци од сората, које су раније размножаване у нашим расадницима, и неких нових, којих је по препоруци стручњака, потребно испитати вредност и трајаност, па да се са њих скидају виђоке за производњу садница и за саму потребу народа дотичних крајева.

Овом приликом набављене су и раније (летње и јесење) сорте воћака, поглавито кајсије, трешње и бресквe, како би се њиховим размножавањем могла подмирити летња и јесења потрошачка тражња воћа, на трговима варошица, вароши па и самог Београда, и то разуме се од сората бољег квалитета и вредности.

П. С. П.

Нов члан утемељач. Г. Живојин ј. Шобић економ и бив. народни посланик из Липолиста, среза мачванског, послао је Друштву 100 динара и тиме се уписао за члана утемељача овог Друштва.

Хвала г. Шобићу на сећању за Друштво и послатом прилогу.

КЊИЖЕВНОСТ

Шећерна репа. — *Издање Делегације Произвођача Чилске Шалитре.*

Под овим насловом Друштво је добило на приказ књижицу издања Делегације Произвођача Чилске Шалитре за нашу земљу, да би смо је приказали читаоцима „Тежака." Почињући одмах с поуком за наше земљорадниче од колике је користи по њих да у обради своје земље пођу што рационалнијим путем и да је према времену и приликама у којима живимо „старински" начин рада потпуно штетан по њих, износи се знатна корист од гајења шећерне репе, како у погледу целокупног напретка у пољопривреди, тако исто и у погледу материјалног успеха самог земљорадника.

Књижица је у главном подељена на два дела:

1. Општи услови за гајење шећерне репе, и
2 Упутства за успешно гајење шећерне репе.

Првим делом обухваћено је: поднебље, какву земљу тражи репа, значај креча и дубоког орања, врстачно сејање и употреба прашача, ђубрење и семе.

Други део обухвата: место шећерне репе у плодореду, припрему земље и ђубрење, сетву и негу шећерне репе.

Сви ови поједини чланци тако су разрађени, да, и ако врло укратко, ипак дају довољно могућности нашим земљорадницима да се што више упознају са овом врло корисном пољопривредном биљком и то како у погледу њених захтева, тако исто и о начину њеног гајења.

С тога препоручујемо свима да ову књижицу прочитају, како би се могли користити њеном садржином; ово је у толико лакше, што поменута Делегација шаље бесплатно сва своја издања свакоме ко јој се обрати.

ЗАПИСНИК.

15. Редовне Седнице Управнога Одбора Срп. Пољопривредног Друштва, држане 26. марта 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници била су присутни председник г. Љуба Новаковић, подпредседник г. Паја Т. Тодоровић, чланови: г. г. Алекса Љ. Поповић, Благоје Д. Тодоровић, Александар Ј. Јовановић, Д-р Вељa Н. Стојковић, Милан Трифковић, Бошко Ж. Бошковић и Милан Јованић.

Председавао председник г. Љуба Новаковић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I

Прочитан је записник 13 редовне седнице; одбор прима записник.

II

Прочитан је записник 14 ванредне седнице, који Одбор усваја без примедбе.

III

Прочитан је акт Пољопривредног Инспектора у Скопљу г. Милана Ђурића, да је примио од штампарије Стара Србија 5000 примерака Поука о Пољопривредном Газдовању и пита може ли од оних издати 200 комада Пољопривредној Школи у Душанову и разаслати 1200 комада окружним економима на распродају по цени, коју Друштво одреди а остале да пошаље Друштву.

Одбор одлучи усваја се предљи предлог г. Ђурића с тим да се умоли Књижевни Одбор да прегледа књигу и предложи Управном

Одбору колико треба издати на име хонорара писцу и по којој би цени требало ову продавати с погледом на остале трошкове.

IV

Прочитана је молба Пољопривредне Подружине у Александровцу (Жупи) да се помогне у приређивању изложбе у овој години. Одбор одлучи, да се пише подружини да у споразуму са руковаоцем државног лозног расадника и среским економом, — а ако је потребно да умоли и окружног економа Мајеровића, — израде програм изложбе и доставе Друштву ради доношења одлуке о помоћи.

Што се тиче тога, коју би област имала изложба да обухвати, препоручити Подружини, да се ограничи само на област своје подружине.

V.

Прочитан је извештај Пољопривредне Подружине у Александровцу (Жупи) да је од прошло-годишњих Календара остало девет комада непродатих и пита хоће ли ове задржати као проценат.

Одбор одлучи: пошто за 1920 г. није ником дат проценат за продају, то да се пише Пољопривредној Подружини да ових девет календара поклони вреднијим пољопривредницима и списак ових достави Друштву.

VI.

Прочитан је предлог државног економа г. Милисава Ђорђевића, да се Читаоницама Дечијих Пољопривредних Клубова у Г. Катуњу, Обрежу и Д. Крчину, шаље бесплатно лист Тежак и пошаљу остале пољопривред. књиге.

После мишљења већине чланова по овоме, Одбор одлучи да Пољопривредно Друштво од своје стране чини доста за Дечије Пољопривредне Клубове, да нема могућности да им изађе на сусрет по овој молби, и да би вође ових клубова могли прикупити на име годишње претплате по 10 динара од својих чланова.

VII.

Прочитано је мишљење финансијског одбора, да Друштво треба да одрекне даљи закуп зграде узете за стовариште у Скопљу.

Одбор одлучи: да се пише и умоли г. Милан Ђурић пољопривредни Инспектор и редован члан овог Друштва, да образује комисију и процени вредност зграда као и да предложи начин продаје и закуп откаже од 1 маја т. г.

VIII.

Саопштења и предлози:

а) Прочитан је акт Пчеларског Друштва, о правцу његовог рада.

Одбор одлучи: пошто је ово Друштво у првим данима и до данас учинило и изашло у сусрет Пчеларском Друштву колико је могло и налази да је садање стање Пчеларског Друштва знатно боље, као и с погледом да има своју зграду, то да се пише истом, да се од 1. маја т. г. исели из локала овог Друштва, који му је потребан за његове послове, који су доста умножени.

б.) Прочитан је програм пољопривредне изложбе, која ће се држати у Прагу. Одбор прима знању с тим да се упути уреднику „Тежака" да ову објави.

в.) Молба г-це Милице Тодоровићеве, да се прими за писара у Друштву. Одбор одлучи, да молитељка поднесе документа о свом школовању.

г.) Молба Пољопривредног Удружења у Сомбору, да му се пошаље један примерак Друштвене повеље, ради израде за своје удружење. Одбор одлучи, да се извести, да су све Друштвене повеље у току рата уништене, а ново поручене налазе се на изради.

д.) По тражењу команданта инжињерије I. арм. области, да се израде поуке за предавање на пољопривредних грана војницима, Одбор одлучи да се упути предмет члану г. Александру Јовановићу, да по овоме учини шта треба.

ђ.) Прочитана је молба Бугарског Земљоделског Друштва, којом тражи да му се издаду справе и алат а нуди семе зелени и косачице. Одбор одлучи, да се извести то Друштво да му се не може изаћи на сусрет.

е.) Прочитан је извештај Америчке мисије „Пријатељ" којом јавља да би Друштво имало да прими на себе пренос силикат саде од Митровице или Скопља. Одбор одлучи, да се умоли г. Милан Ђурић за извештај, да ли би могао ово примити и сместити докле Друштво исти не пренесе за Београд.

ж.) По писму овог Друштва да г. Милан Ђурић редован члан оде у Балван, окр. Брегалнички, ради обнављања Подружине и клубова, Одбор одлучи да се на име трошкова призна г. Ђурићу по 30 динара дневно и остали трошкови по рачуну.

Са овим је закључена данашња седница.

ОГЛАСИ

СТЕЧАЈ

Српском Пољопривредном Друштву потребан је секретар и инспектор. Претпостављају се кандидати са вишом пољопривредном спремом, дужом праксом и радом на пољопривредној литератури и познавању пољопривредних прилика у земљи. Годишња је плата до 6.000 динара са дневним додатком на скупоћу за себе по 25 динара и по 3 динара за жену и незбринуту децу.

Рок пријаве до 30. маја ове године.

О дужностима може се сазнати у канцеларији Друштвеној Немањина бр. 11, сваког радног дана.

Бр. 4241. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва. 25. априла 1921. године у Београду.

НА ЗНАЊЕ

ПОЉОПРИВРЕДНИМ ПОДРУЖИНАМА, ДРЖАВНИМ ЕКОНОМИМА И ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА!

Српском Пољопривредном Друштву приспело је и сваког дана долазе следеће справе, алат, материјал и остало и има на распродају:

Сакових плугова № 6.	по	395 дин.
„ „ № 7.	„	405 „
Табан и плаз за Сакове плугове	„	10 „
Шрафови разни за Сакове плугове	„	2 „
Кључеви за плугове и дрљаче прости	„	2 „
Раоника резерв. за Сакове плугове, № 6 и 7	„	15 „
Сејалице дворедне за кукуруз	„	400 „
Маказе за воће и лозу	„	16 „
„ „ „ „ „	„	20 „
„ „ живу ограду	„	30 „
Тестерица за воће	„	14 „
Воћарских кресаћих ножева	„	12 „
Калемарских Кундеових ножева 30А. од 10 см.	„	20 „
Запрашивача за винограде	„	30 „
Плави камен најбољег квалитета 99%, сулфат бакра	„	6 „
Рафија најбоља „Мајунга" у дугим и белим витицама	„	6 „

Најбоље је поручбине вршити преко Пољопривредних Подружина а где ових нема преко државних економа. Том приликом треба назначити најближу железничку или поштанску станицу, преко које се жели пошиљка извршити.

Поручбине од непознатих лица не можемо вршити докле нам се не пошаље у напред извесна сума новаца, за сваку извршену поручбину а не добивену треба рекламирати пошто се често дешава да исте не добијемо, а поруџбине телеграмом у свима могућим приликама избегавати, пошто су исте често нејасне.

Цене су рачунате за чланове Друштва и Подружина, те приликом поруџбина назначити и број чланског улога као и Подружину. За остале цене су 10% скупље.

Овим се замењују сви досадањи ценовници.

Штампарија „СВ САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се **Срп. Пољопривредном Друштву** У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште.

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Др В. Н. Стојковић**

Број 19. БЕОГРАД, 15. МАЈА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

УПОТРЕБА КОЊСКЕ И ТРАКТОРСКЕ СНАГЕ
У ПОЉОПРИВРЕДИ.

У месецу октобру и новембру 1920. год. једна нарочита комисија, састављена из експерата америчког Министарства пољопривреде, имала је за задатак да испита односе у употреби коњске и тракторске снаге у пољопривреди. Намера ових испитивања била је, да се допуне информације, које су у том погледу америчко Министарство Пољопривреде и разни пољопривредни колеџи већ имали, како би се према њима могао тачније одредити, чија је употреба снаге кориснија и јевтинија по пољопривредника: коњска или тракторска, с обзиром на разне фарме (имања) и разне околности.

Резултати рада ове комисије изнети су у најглавнијим својим цртама у америчком пољопривредном листу Weekly News Letter од 30. марта т. г., а поменути претходни радови у том смислу нису нам познати. Али како су и резултати рада ове комичије, који у ствари представљају само један део целокупног организованог рада у том правцу и сами по себи веома интересантни и у сличним случајевима могу да послуже и код нас. било као подлога за упоређивање, било пак као информација у ма ком другом погледу, сматрамо да је од вредности да их на овоме месту изнесемо, па макар и у најкраћим потезима.

Поменута комисија обишла је у циљу извршења свога задатка 286 фарма (имања) у државама Охајо, Индијана и Илиноис. Ове три државе главни су представници зоне гајења кукуруза, дакле усева при чијем се одгајивању тамо мора у великим мерама употребљавати и коњска и тракторска снага, — због чега је поменути терен у толико био подеснији за испитивања овакве врсте.

Од свих похођених фармера (земљорадника) прибављени су сви потребни подаци како у погледу целокупног рада, извршеног с једне стране с коњима а с друге с тракторима, тако исто и у погледу коштања при употреби коња и при употреби трактора.

Просечна величина ових 286 фарма била је око 100 хектара, а то је доста изнад просечне величине једне фарме у овим државама. У погледу броја раоника код трактора било је:

1	трактор с једним	раоником
174	„ „	два „
104	„ „	три „
6	„ „	четири „
1	„ „	пет „

Трактора са два раоника нађено је на 75% фарма величине до 64 х., а на 53% фарма преко ове величине.

Испитујући колико су времена ови трактори већ били у ранијој употреби, утврђено је да су употребљавани

106	трактора по	1 годину
100	„ „	1½—2 „
49	„ „	2½—3 „
31	„ „	више од 3 године.

Исто тако утврђено је, да су за време године кад је вршено ово испитивање, трактори просечно били у раду по 30·8 пуних радних дана. Од тих 286 трактора, 73 су били по мање од 20 дана у раду, а 26 по 50 и више дана.

На исти овај начин узети су и коњи у обзир. Бројно стање коња варирало је од 2 грла (на 11 фарма) до 15 (на 5 фарма), а узевши просечно, у време овог испитивања долазило је на сваку фарму 6·9 коња, с просечном вредношћу од по 725 америчких динара од грла. Укупно је било 1878 радних коња на тих 286 фарма и 111 ждребади испод године дана.

Просечни број пуних радних дана годишње био је за све фарме 68·6 од једног радног коња; на 20 фарма коњи су радили мање од 40 пуних дана, а на 27 радили су по 100 или више дана годишње.

Трактори су на тим фармама извршили:

85% целокупног орања,
73% свих врста дрљања,
43% осталих радова на обради земље,
41% жетве жита и
15% товарења и превлачења сена.

Од ових 286 фармера њих 269 су вршили пролећње орање и то:

142 само помоћу трактора,
121 помоћу коња и трактора и
4 само помоћу коња.

Од 225 фармера пак, који су вршили јесење орање, вршили су га:

190 само с тракторима,
27 с коњима и тракторима, а
8 само с коњима.

Од 284 фармера који су извршили дрљање, сви, сем њих 15, извршили су га бар делом помоћу трактора. За жетву жита 130 фармера употребили су своје тракторе, а 37 за превлачење сена. Мањи број употребљавао је своје тракторе за друге послове.

Узевши све у обзир, снагу за 30% вучних послова на тим фармама, према данима рада с коњима потребног за то, дали су трактори а остало коњи.

Просечни трошкови за издржавање једног коња износили су за ту годину 795 америчких динара, а просечно за сваку фарму 5485·50 амер. дин. а просечни дневни трошак износио је 15 амер. дин.

Просечни примарни трошкови за тракторе били су:

с два раоника америч. дин. 4860·—
с три „ „ „ 6770·—
просечно на све тракторе 5700·—

Просечна сума за комплетирање трактора справама, у највише случајева плуговима и дрљачама, изнпсила је око 1700·— америч. динара, а просечна вредност свих пољопривредних справа за рад са коњима, али које су избачене из употребе после набавке трактора, износила је 60 ам. д.

Према процени самих сопственика, трајање ових трактора износи 6·7 година. Годишња изупотреба (амортизација) износила је код

двораоничног трактора око америч. дин. 820·—
трораоничног „ „ „ „ 1085·—

Годишњи трошкови око поправака трактора заједно с вредношћу сопствениковог времена, утрошеног на ове оправке, износили су 195·— амер. динара, како за двораоничне, тако и за трораоничне. У време кад су били потребни за рад, трактори су били годишње просечно око два дана ван рада; нешто преко 50% трактора није било никако ван рада, а од прилике сваки седми трактор био је по пет или више дана ван рада. Дневна потрошња горива за двораоничне тракторе варирала је од прилике од 68 литара (за јесење орање) до 41·5 литара (за превлачење сена). За трораоничне тракторе то исто варира од 87 до 56·7 лит. Двораоничним тракторима орало се просечно по 2·6 хектара, а трораоничним по 3·4 хектара. Количина горива која се троши на обраду једног хектара, била је за обе врсте трактора практично иста: 10·5 литара за двораоничне, а 10·2 литара за трораоничне тракторе.

Просечно коштање снаге по хектару за орање извршено с двораоничним тракторима износило је око 25·— амер. дин., а с трораоничним око 27·50 амер. дин. Просечно коштање снаге за орање извршено коњима износило је око 36·25 амер. дин. За већину других послова, просечно коштање снаге, кад је дају коњи, износило је нешто мање него кад је дају трактори. Тако н пр., коштање снаге по хектару износило је:

	рад с тракторима ам. дин.	рад с коњима амер. дин.
Дрљање	8·12	8·—
Жетва	8·12	7·37

Ова нам слика представља само коштање снаге, а не обухвата ни коштање човечјег рада нити пак коштање употребљених справа.

Просечно дневно коштање двораоничног трактора за вучне послове на фарми износило је око

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА.

(Наставак)

Караманка, врста крушке, која нам је по свој прилици са Турцима дошла из Караманије (по турски *Караман.*)

Чини нам се да је наше објашњење, што смо га дали у засебној белешци о *караманци*, ближе истини: да је ову крушку донела наша *пластела* враћајући се из Караманије. Турци Караманлије, бунтовници, довођени су овамо, доцније, као прости војници; међу њима није било спахија, који би, на спахилуцима својим, гајили воће.

Карашлама, некаква трешња; од турскога *харшлама*, некалемљена трешња.

Ћепеклија, врста крушке; од турскога *ћепек*, трине, трице, *ћепекли*, тринаво; дакле крушка брашнавка.

Џанарика, врста шљива; од турскога *џан ериги* (*џан*= = душа, *ерик* = шљива).

Шербетлија, нека јабука; од арапско-турскога *шербетли*.

Шећерлија, нека јабука.

Шефтелија, од персискога *шефтали*, *шефталуџ*, *шефталуд*, у обичном говору *шефтели*, бресква, кајсија (а значи и загрљај, пољубац).

Гопчевић, у *Старој Србији и Македонији* бележи како је у Велесу чуо једнога продавца дечка како виче *жефтели!*

Стјепан Митров Љубиша у *Причању Вука Дојчевића*, помиње „шептелије ил' задрелије у меду кухане“ и објашњава да је „задрелија (зарделија тур.) нека врста прасака (бресака).“

За ову воћку Ст. Новаковић у чланку *Праска — праскваа; бреска — бресква* (*Годишњица*, III, стр. 206—213) вели:

„Брескву су у Јевропу донела тек римска освојења у Малој Азији. Око половине првога века после Христа гајили су је баштовани у Италији и скупо продавали под именом *персиске јабуке*, називајући дрво: persica malus, а род: persicum malum. Име дрвета persica malus или само persica завлада позније и за дрво и за воће, пошто је класично латинско разликовање било сувише деликатно познијим простонародним дијалектима.

„Назвање *бреска (бресква)* очевидно води к основици, у којој би коренито **е** (оно из persica) било сачувано, и оно би се, по томе, ослањало више на назвање латинско и италијанско. Из латинскога persica постаје задржавањем акцента на првоме слогу и избацивањем неакцентованога и другога слога — реч *перска*, из које је метате-

63·25 америч. динара, а траонични око 88·75 америч. динара. Укупно коштање снаге коју дају трактори за вучни посао код куће за годину дана износио је просечоо 1705·— америч. динара. Овај вучни посао на фарми сачињава 76% укупног посла извршеног тракторима, а тиме је обухваћено само 76% годишњег целокупног терета за изупотребу, оправке и интерес на уложени капитал. Никакви терети за порез, осигурање или зграде за смештај нису обухваћени тим трошковима, како за тракторе, тако и за коње.

Од 286 фармера, њих 9 почели су да раде одмах с тракторима, а остали, од кад су набавили тракторе за рад, увећали су своје фарме просечно за 8 хектара. Није било никакве промене у величини на 172 фарме, 81 су се увећале, а 24 су се смањиле. Међутим вероватно је, да у већини случајева није трактор био на првом месту узрок за промене у величини ових имања,

На тих 172 фарме, на којима није било никакве промене у погледу њихове величине, бројно стање радних коња смањено је за 2.2 грла, што чини просечно смањење од 26%; од тих 172 фармера, њих 44 нису смањили бројно стање радних коња; 62 су избацили по 1 или 2 грла, 43 су избацили по 3—4 грла, а 23 више од 4 грла. На тих 172 фарме држан је један коњ на сваких 11·2 хектара (укупних, а не обрађених) пре но што су набављени трактори, а у време прикупљања ових података долазио је један коњ на сваких 15·1 хектара. За све фарме (286), пре набавке трактора било је просечно, да један коњ долази на сваких 11·0 хектара, а у време овог испитивања долазио је један коњ на сваких 15·2 хектара. На фармама, где није било никаквих промена у погледу њихове величине, пре набавке трактора долазио је један коњ на 8·6 обрађених хектара, а за време ових испитивања на 11·6.

Док се с тракторима врше најглавнији послови око орања и остале обраде земље, гајење кукуруза је посао који на тим фармама захтева највећу количину рада с коњима и за најкраће време. Међутим, само на 105 од ових 286 фарма употребљени су сви коњи за обделавање, а само на 38 од осталих употребљени су за ма какве друге послове. На половини броја тих фарма, радни коњи нису употребљавани ни за какав посао.

Годишње просечно коштање снаге за вучне послове на фармама, вршених помоћу трактора, било је једнако коштању држања 2·1 грла радних коња, а то је практично просечни број радних коња, потиснутих с фарма набавком и употребом трактора.

У погледу коштања снаге, како тракторске тако и коњске, било је великих варијација на појединим фармама, но код више пажљиве управе многи фармери могли су несумњиво да га смање. Трошкови око оправака трактора и њихова потрошња горива могли су у многим случајевима да се смање брижљивим руковањем. Коштање држања радних коња могло би да се смањи на многим фармама рационалнијим храњењем. Чињенице, да су на 20 од тих фарма радни коњи радили годишње мање од 40 радних дана по грлу, и да на половини укупног броја фарма нису били употребљени ни за какве послове, значе, да је на неким фармама било више радних коња него што је то потребно за један практичан систем газдовања.

ном гласова *ср: преска* а по том *бреска*, у ком је последњем облику на место латинскога муклога и дошло јасно б. И као у потврду овоме онако исто како у југословенским пределима окренутим Румунима превлађује назив *праска-прасква*, тако у југословенским пределима, окренутим Италији, превлађује назив *бреска—бресква*.

О именима некојега воћа.

Имена или називи нашему воћу поникли су у самоме народу. До душе, од пре 40 година наше званичне економије служиле су се у продаји калема и распростирању калем-гранчица, страним називима, али се они нису могли одомаћити. И поједини одгајивачи воћа су се трудили да својим нарочито однегованим одликама дају и нарочита имена, као што је учинио Саво П. Којдић (Брчка у Босни) давши најбоље оплемењеним босанским шљивама[1]) имена Балканска Царица, Цар Душан Силни, Краљица Босне угледајући се при том на стране воћаре; али та имена ипак, нису продрла у народ.

Народна имена јабукама и крушкама најћешћа су по *добу зрења* (миољача, видовача, петровача, илињача, господњача, ивањача, зимњача, јагодњача, јечмача, шеничарка и т. д.); по *особинама* и *својствима* (медњача, зуквача, бјелица, зеленика, ђулабија, мекача, памуклија, тамјанка, црвењача, шареника; шербетлија, шећерлија, водењача, камењача, мирисавка, округлица и т. д.) и по *пореклу* одакле су донесене (будимка, сарајлика, скопљанка, тетовка и т. д.). Има још и имена која су неком воћу дата по онима, који су поједине врсте одомаћили у извесним крајевима или по газдинствима у којима су нарочито гајене.

Нека од тих имена су интересна за испитивање. Да их неколико наведемо.

(Наставиће се.)

[1]) О ваљаности ових шљива дато је овакво стручно комисијско мишљење: „Чланови мјесног шљиварског повјереиства након тачног прегледања нашли су, да су сухе шљиве са каламитих стабала из шљивика г. Саве П. Којдића добро и лијепо осушене, слатке и укусне, те важе на пола гилограма 15 до 40 комада. Исте су здраве и црно свијетле боје, као да су сада из пушнице скинуте, те као такове признаје се да су најкрупније и најбоље шљиве, од свију шљива, које су ове године донешене на овдашње тржиште. Особито се примјећује, да је ове године обична босанска шљива подлегла болести, те као суха ипак се квари и не може уздржати дочим је ова г. Саве Којдића још до сада (16. нов.) сасвим здрава.“

Тријери. Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № 1 *а* динара 1190
ТРИЈЕР № 1 „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

По резултату овог истраживања коштање моторне снаге, на фарму просечне величине, није било веће него што би је могли дати коњи, премда је било уштеда у људској радној снази, добитак у већој суми рада за једно дато време као и друге користи, које су везане за употребу трактора и које се не могу измерити директно у америч. дин. — што је све, разуме се, чиста добит. Сумњиво је ипак, да ли су ти добитци били довољно велики да покрију коштање рада тракторима на многим фармама где није било промене у величини и где радна стока није била избацивана. **Д-р Д. Б. Т.**

ИЗ РАТАРСТВА

Закидање — скрњивање лишћа код кукуруза.

Обичај је код наших пољопривредника, да при загртању кукуруза закидају и лишће, трудећи се да та радња изазива јачи пораст.

Да ли је оваква радња правилна или не, без обзира на питање, да ли је корисно или штетно кукуруз загртати, видеће се из следећег.

Од момента када престаје функција котиледона, наступа функција правог лишћа у вези са кореном. Та је функција позната и састоји се, поред осталог, у главноме у асимилационом раду т. ј. у стварању органске материје. Лишће и корен стоје у тесној вези. Јако развијен корен, односно коренов систем условљава и јако развијени лисни део биљке и обрнуто. Као што је речено, центар за справљање органске материје јесте лишће односно биљно зеленило — хлорофил.

Из овога је јасно да у нормалним приликама јачина и бујност пораста биљке зависи од укупне површине радног, продуктивног лишћа и корена (продуктивног).

По себи се разуме, да се сви органски продукти не прерађују у биљном организму а све форме одмах, чим су се створиле прве или чак и секундарне форме у лишћу. То бива постепено. Велики део ових таложи се баш као резерва у разне делове. Зна се да је лишће под утицајем сунчаних зракова преко дана преузно образованих угљених хидрата, који се услед нагомилаености а радом хлорофила у лишћу не могу сви да истранспортују. То довршавање, транспортовање бива ноћу. С једне стране то а с друге стране количина других материја, потребних за образовање беланчевина, које корен довлачи, чине да то прерађивање у беланчевине не иде одмах већ доцније и постепено и т. д.

Дакле што јача продуктивна лисна површина у толико јача и продукција угљених хидрата, као основне материје за стварање осталих органских материја али са тим у вези је и одговарајуће развијен коренов систем — закон о корелацији.

Зна се, да корен највуче највише хранљивих материја у биљни организам у првој половини вегетације. Зна се да је и најјача асимилација у лишћу у првој половини вегетације, дакле и најјаче образовање резервних материја али у исто време и највећи утрошак образованих материја, нарочито угљених хидрата. Зна се да је вршно лишће, односно делови, који се закидају, врло активно у асимилацији. Та агилност опада идући на ниже т. ј. идући ка најстаријем лишћу тако, да се у најдоњем своди на минимум и са тога је и безначајно. То исто важи и за корен само у обрнутом смислу т. ј. у обрнутом правцу кретања.

Из овога је јасно, да је скрњивање лишћа штетна радња, јер се њом најјачи асимилациони центри штете и целокупна најјача асимилациона површина умањује без икаквог оправданог разлога. То је права штета. Друга исто толико важна, ако не и већа, а која је последица ове прве јесте следећа. Сву ту лисну површину, која је овим насилним путем уклоњена, биљка мора да надокнади. Питање настаје одмах, да ли из готових резерви или из ново асимилираних продуката. Одмах се може рећи, махом из својих резерви. Ове пак резерве требале су бити употребљене на друге цели као образовање плода, или јако развијање овога или повећавање асимилационе површине у опште тамо где је биљци потребно било ове скрњивања или у опште кад не би било скрњивања.

Очи нас често варају. После закидања лишћа, нарочито ако су влажни и облачни дани, примећује се јак пораст код средишног скрњеног лишћа али се у исти мах даје приметити, да они у доњим деловима оскудевају у хлорофилу. То је ново образовано паренхиматично ткање и то из резерви готово искључиво. И то је то што вара очи. Све то бива на рачун дебљине струка, образовања плода, те утиче на целокупни хабитус биљке.

Има нешто што би могло ићи у прилог оправдања закидања лишћа, тако гледа и то код случајева загртања, нарочито како се то код нас ради.

Ако би се претпоставило да се при загртању кукуруза извесан део још радног корена уништио а то је одиста периода, када је у горњим слојевима земље још увек влаге за снабдевање биљке, онда би био и логичан поступак скрњивања, односно смањивање површине за транспирацију; и тиме би се парализало довођење воде услед мањег кореновог система. Али таква претпоставка не би могла издржати ни најобичнију критику. Најобичнији један експеримент то би потврдио. Никада не би загрнут а не скрњен кукуруз показао да оскудева у влази у нормалним приликама. О томе би се могло само дискутовати у ретко изузетним приликама. Али када се узме у обзир, да је и окопавање кукуруза једна погрешна радња, чак и штетна у много случајева, онда не треба дозволити да једна грешка повлачи другу.

У погледу скрњивања кукуруза постављао сам огледе. Резултати су потврдили све што је о томе напред речено. Извесна депресија на приносе могућ је се увек запазити, нарочито још кад је година неповољна по вегетацију.

Уклањање доњег лишћа, које је са својом функцијом готово завршило на свом је месту у толико, што се тим уклања извесно засењавање земље и стабла и смањује површина за транспирацију. Од много већег је значаја укидање — уклањање заперака од уклањања доњег лишћа. Укидањем заперака ниште се центри за потрошњу образованих органских материја, које треба да служе продукцији прво зрна а по том шапе. Оно, што би се на заперцима имало да добије, мале је вредности и иде на уштрб крајњег доброг резултата. Сав биљни материјал,

који се утроши на образовање заперака, закидањем ових упућује се тамо, где је и требао бити транспортован, у плод, у лишће, у стабло и т. д.

Дакле закидање лишћа код кукуруза избацити као једну излишну и некорисну радњу у култури кукуруза.

М. Николић.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Оидиум (плесањ) је тако исто опасан као и пероноспора.

Сваком виноградару, који је мало пратио литературу виноградарства, познато је да плесањ проузрокује нарочита гљивица зв. „Erysiphe Tuckeri“. Њено присуство на лози свако ана и лако ју је разликовати од пероноспоре. Исто тако утврђено је да, где се плесањ једном усели, јављаће се сваке године, па ми је и намера да на то сада нарочито упозорим оне виноградаре, у чијим се виноградима оидиум прошлих година јављао, јер ће га и у овој години, раније или касније, сигурно, такође бити.

Како болест напада све зелене делове лозе, почев од лишћа и ластара, а грожђе најрадије, то је његова предохрана и лечење у толико потребније, да би осигурали борбу грожђа доброг квалитета.

Сузбијање оидиума као и лечење много је лакше него пероноспоре, јер оидиум разорава само површне органе места, ластара и покожицу зрна; плесањ иде плитко, зато се и може да лечи, што већ није случај код пероноспоре, где се болест може само да предупреди у њеном ширењу али већ заражена места не могу се излечити.

Од половине маја треба бити већ на опрези да се оидиум не појави, јер ако буду повољни услови за његово развијање, болест може врло брзо да се развије и борбу да уништи за неколико дана.

Данас су у употреби разна сигурна средства за успешно сузбијање и лечење оидиума. Које ће се средство употребити зависи од времена у току лета т. ј. да ли је време суво или кишовито, од чега ће зависити и ефикасност употребљеног лека.

Ако је лето са умереним временом, може се применити сумпорисање винограда сумпорним прашком или сумпорним цветом. Дејство је и једног и другог исто. Из њих се топлотом развија сумпор двооксид који убитачно дејствује на гљивице оидиума и уништава их. Али ако је лето кишно, онда сумпор тога дејства нема, јер се готово сва количина сумпора, кипама брзо сперe а сунчаних аракова нема у довољној мери да развију убитачан гас за убијање гљивица оидиума. Тада је бесцљно и сумпорисати, кад се од тога после нема успеха, већ се мора прибећи другим средствима, која и у несунчаним данима дејствују неповољно на развијање плесњи и уништавају га потпуно.

Ако се правилно хоће сумпорисање да изврши, онда је потребно виноград сумпорисати трипут преко године: прво пред цветањем, друго одмах по цветању и треће сумпорисање 3—4 недеље касније.

Са свим је разумљиво да овај начин није тако сигуран за сузбијање ове болести кишних година а нарочито при променљивом времену. — Прошле године дало је видног доказа слабо дејство сумпора у власотипачким виноградима, чији је рад био преполовљен овом болешћу, а вероватно и у др. областима појединци су то исто могли да примете.

Такво једно средство, које и при хладном и облачном времену уништава гљивице плесњи јесте *натријумов тиосулфат*, познат под именом *„фиксирна со“*,[1]) која из себе лако и на нижој температури издваја сумпор-двооксид а у води се брзо раствара у сумпорну киселину те самим тим уништава оидиумове гљивице.

Кад се ова со употреби, она се увек меша са бордовском чорбом само при другом прскању, после цветања, јер ју није потребно мешати при првом прскању, које се врши много раније и пре цветања, пошто нема бојазни да ће се болест развити због недовољне топлоте ваздуха у то доба, па би се само чинио излишан издатак. Међутим 2—3 недеље по овом прскању потребно је извршити треће сумпорисање сумпорним цветом или сумпором у праху, пошто тада настају лепи и топлији дани, када се болест најчешће и јавља.

На сваких 100 л. чорбе метне се по 1 кгр. тиосулфата и добро се смеша измеша. При прскању нарочито се циљају гроздићи и добро овом смешом опрскају.

Ако је болест узела маха јако, кишних година, онда треба употребити *хипермангански калија*, који има енергично дејство лечења, али је кратког трајања, јер већ после 6—7 дана постаје неактивно средство. Ако се он употреби, а то ће бити код јако заражених винограда овом болешћу, онда се на 100 л. воде дода 150 грама хипермангана и 1 кгр. негашеног креча, па се тако справљеном смешом прска виноград као и при обичном прскању.

Густо засађени виногради, на недовољном растојању, у заклоњеним положајима где нема промаје, као и код садова са тежом земљом, највише су изложени оидиумом и на такве винограде потребно је обратити нарочиту пажњу, да би се болест на време спречила.

Бошковић.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Опасивање кобила.

Мало је питања из сточарства, где се мишљења стручњака и практичара у толикој мери разликују као у погледу опасивања кобила, премда је искуство, основано на опажањима многих векова, требало тачно утврдити стање ствари.

Узрок томе лежи извесно у неједнаком испољавању полног нагона код разних јединки-кобила.

Једно стоји као поуздано утврђено, да кобиле могу остати плодне само ако се опашу пастувом за време распашености. Зато је на првом месту потребно упознати п, авилност по којој се распашеност појављује, колико траје и кад се повраћа. Када би ту правилност тачно знали, казало би нам се само по себи, који поступак треба да применимо при опасивању. Али ту баш и наилазимо на највеће тешкоће, јер све кобиле не понашају се

[1]) Или *„Салоидин“* ($Na_2S_2N_2$) у неким покрајинама наше Краљевине. Може се добити у свакој дрогерији по врло ниској цени.

подједнако при распасивању. Биће корисно утврдити случајеве, који су досад са извесношћу могли бити запажени:

I. *Код трајања распашености.* Распашеност траје око 9 дана а то је нарочито случај код кобила које доје ждребад.

Кобиле без ждребади обично показују распашеност 2—3 дана дуже т. ј. 11—12 дана при чему се већа јачина жара испољава после трећег дана.

Међутим врло су чести случајеви који знатно одступају од горњег правила, ако би се тако могло назвати. Има кобила код којих распашеност траје свега 3, 2, па и 1 дан док се код других продужује и преко 12 дана.

II. *Код почетка и повраћаја распашености.* По ождребљењу кобиле се по правилу распасују девети дан. Али ни ово правило није без многих изузетака. Неке се кобиле распасују почевши после петог, а неке после једанаестог дана по ождребљењу или чак и доцније. У овом првом распасивању по ождребљењу кобиле најлакше остају оплођене кад их пастув опаше, с тога им се при подвођењу код државних пастува даје првенство. После првог распасивања по ождребљењу, кобиле дојиље се распасују и врло неправилно, често пута у размаку неколико месеци.

Кобиле које су остале јалове од прошлогодишњег опасивања или младе првенкиње распасују се најчешће редовно у размаку 3. до 4. недеље дана, док их има код којих се размак своди на 14 дана.

На основу предњег реченог потребно је сваку кобилу пажљиво посматрати уочити њено понашање у погледу распасивања и према томе поденавати опасивање, стараjући се, да се да пастуву по могућству извршити скакање у доба највећег жара. У главном, саветује се да се пастув на кобилу у периоди распашености пусти у почетку жара, затим други пут 3, 4, или 5 дана од првог опасивања и трећи пут деветог дана, ако би кобила била још вољна да прими пастува. Код младих кобила првенкиња избегавати често опасивање; с тога се код њих препоручује да се опасују свега два пута у једној периоди распашености, други пут деветог дана, рачунајући у тај број дана и први дан опасивања.

И у погледу јачине распашености постоје разлике код кобила. Једне показују распашеност са једва видљивим знацима док је то код других очигледно.

Распашене кобиле могу се у главном познати по следећим знацима:

Показују се немирне, прилубљују се уз остале коње, раскречују се и напрежу да мокре, позади испуштају жуту, густу мокраћу. Спољни полни део показује се затечен и са црвеном слузокожом. Затеченост и црвенило уда су најјачи знаци распашености јер се дешава да оплођене кобиле показују изразите сличне знаке, али су слузокоже увек бледе. **Д. О.**

НЕКРОЛОГ.

† УРОШ ПАЛЕТАШЕВИЋ

учитељ у Крнулима (срез посаво-тамнавски) и редовни члан Српског Пољопривредног Друштва.

Јуче 29. апр. на вел. петак, када је владала мртва тишина, и када је свако од нас по уроњености својој осећао на овај велики празник неку тугу и жалост, разлеже се глас у нашој околини: умро господин Урош, умро наш весели господин учитељ.

Ево смо се данас сакупили на велику суботу у онај исти дан, када је и Господ Спаситељ сахрањен, да испратимо у вечност овог човека кога смо не само ми познавали већ и најширн кругови у нашој држави. Живот овог народног учитеља, проткан је часним и светлим примерима, што је то реткост код нас смртних. Његово племенито срце није умело да мрзи, нити пак да завиди коме ма у чему; већ увек ведар и насмејан чинио је пријатан утисак на свакога, па и на онога који га је прва пут видео.

Рођен у Срему 1857. год. остао је сироче; још као такав дошао је у Београд свом ујаку покојном Јовану Костићу учитељу, који га је узео себи и школовао. По свршетку VI разреда гимназије у Београду, Земљоделско-шумарске школе у Пожаревцу и учитељске школе у Београду, постао је учитељ основних школа и пуних 42 године до дана своје смрти ову тешку и деликатну службу, вршио је са пуно воље и љубави, услед чега се и убрајао по спреми међу првима од старих учитеља — ветерана. Заволевши село, никада се од њега није растајао, и ако је могао, кад год је хтео, удостојити се вароши, или кога од првих градова у нашој земљи. Живећи као сеоски учитељ а са малом платом, врло је тешко и са несносним напорима школовао своју мушку децу, а осталу женску посарањивао је у најлепшем добу своје младости. Све ово покојни Урош трпељиво је сносио и довијао се разним привредним и културним радовима, да налоснади оскудну материјалну страну у колико му није могло достићи од алехуде плате учитељске. Кроз дуги низ година, Урош је као учитељ имао масу разних генерација — његових ђака, од којих су неки остали на селу, а неки постали велики људи разних професија, од којих је веома цењен и уважаван. Крнуле, његово последње место, у коме је био 24 година, није оставио до своје смрти, волео га је, и најслађе своје последње дане у њему провео. Дубоку рану његовом болећивом срцу, задали су губитци његова 2 сина у овом светском рату, а силно је увек узданио, кад би се повео разговор о ком његовом ђаку који је пао на бранику своје отаџбине; зато је се својски заузео са сељанима и фамилијама изгинулих, да се подигне споменик палима, онде код школе, где их је Урош учио, како треба љубити своју отаџбину и у одбрану њену чак и свој живот положити.

На пољу привредном Урош се одао још од првих дана учитељевања. Толико је пута награђиван за своје специјалитете. А године 1889, изабран је за редовног члана Српског Пољопривредног Друштва, и сав свој јавни живот посветио је за рационално уређење наше привреде по свима гранама. Није било привредног питања, а да Урош није дао свој спреман и достојан одговор. У времену кад су се почеле оснивати Земљорадничке Задруге, први је био Урош, који их је сејао свуда, где год је стигао, па и данас ово што има Задруга у овом округу, највећа заслуга пада на Уроша. Пре годину дана, када је образована Посаво-тамнавска фреска Пољопривредна Подружина, први најглавнији њен стуб био је покојни Урош, зашта му као њен председник захваљујем и увијујем: Бог да те помилује.

Мени је веома жао доброг Уроша. Смрћу његовом губим једног од првих мојих сатрудника с којим сам 22 године делао за добро и напредак наших пољопривредника.

Опраштам се с њиме у име свете цркве којој је корисно као добар учитељ и хришћанин послужио, васпитавајући нашу децу, нашу омладину, како треба Бога поштовати и њему се молити. Благодарим му, као добром посетиоцу Храма Божјег и одличном знаоцу и појцу црквеног појања, који је својим мелодичним гласом напајао сваку присутну душу пријатним и побожним задовољством.

Нека му је слава и хвала у име Крнулаца, на просвећивању младџи, код којих ће увек бити трага Урошевог утицаја на све оно што чини човека човеком. Они ће умети Уроша као свог љубимца и мртвог поштовати. За сваку корисну и племениту установу имаће увек пред очима слику покојног Уроша, и гроб његов биће симбол и извор мира љубави и слоге.

На последњем нашем растанку опрости нам ако смо те ма кад тад, па и нехотично увредили, а ми теби свесрдно праштамо, молећи се Господу Богу, да твоју племениту душу прими с миром и узнесе је међу остале праведнике, где нема бола и мука већ слатки живот вечни. Амин.

Милан Јов. Илић
свештеник и председник Пољопривредне Подружине у Владимирцима.

БЕЛЕШКЕ

О прскању винограда на време. Да би се виноград добро очувао и донео што више користи потребно је све радове у њему *на време* извршити. Најважнији, који нарочито треба на време извршити, без сумње је прскање винограда. Због тога сваки виноградар треба још раније да припреми све што је потребно за прскање: прскалицу, кацу, камен и креч за справљање бордовске чорбе. Тако ће му остати још само да чека погодно време за прскање, те посао тако извршен мора бити успешан.

Колико је важно прскање винограда на време, то је познато сваком виноградару. Ја, међутим, из свога искуства знам да су поједини изгубили цео рад винограда само због тога што су свој виноград прскали *за један дан доцније* но што је требало. А тај један дан био је пропуштен због тога што нису пре спремили све што је потребно за прскање.

Због свега овога, нужно је да сваки виноградар на пет дана пре *првог* прскања извуче кацу и стави на погодно место а затим налије у њу потребну количину воде. После првог и сваког доцнијег прскања, у кацу одмах налити воду за идуће прскање. То је врло потребно, нарочито када је виноград удаљен од воде, те је потребно доста времена да се вода у кацу пренесе. А затим, припремање материјала — плавог камена и креча и справљање чорбе односи времена, тако да се само у том припремању може изгубити 2—3 подесна дана за прскање. Деси ли се да се баш тада време промени, тако да је прскање немогуће, онда је посао промашен, јер за неколико дана пречеспава добије маха и развије се, те је и борба у питању. Добром винограду треба да је правило за прскање винограда: *све да је унапред спремљено за богодан дан.*

Истичем важност прскања винограда на време због тога што многи виногради, због неуспешног прскања, губе вољу за даљи рад у винограду. Многи пољопривредници пак и не воде строго рачуна о раду на време, те у винограду раде кад стигну, док остале пољске послове свршe; то је погрешка.

Као ма која грана пољопривреде, виноград је врло захвалан посао, па чак и више но други. А после тога сваком добром домаћину може да служи за понос кад има виноград као босиок.

Доња Крчмя. **А. Васић** економ.

Приказ наших јабука. Наш вредни и предузимљиви г. Петровић, окружни економ у Охриду, био је добар послати ми неколико јабука из свога краја. Кад сам их, крајем фебруара, однео у Беч, приликом свога учешћа на једној интернационалној конференцији, изазвале су читаву сензацију и живо интересовање делегата из свих земаља. Мој пријатељ Вилхелм Еленбоген, човек великог угледа, носио је једну јабуку што сам му је дао, и приказивао је познаницима *као изврстан* производ, изазивајући општу пажњу према нашем воћу.

Кад би се наше воће са више системе приказивало и у разним земљама, онда би привукло пажњу на себе и отворило пута себи свуда. **Д. Л.**

ГЛАСНИК

Нов члан утемељач. Владислав Ђ. Весић, ђак из Ваљева положио је Друштву 100 динара на име уписа за члана утемељача

Хвала Васићу на пажњи према Друштву и послатом улогу.

ЗАПИСНИК

16. редовне седнице Управнога Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 2. априла 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Седници су присуствовали: председник г. Љуба Новаковић и чланови: г.г. Алекса Поповић, Благоје Тодоровић, Д-р Вељa Стојковић, Александар Јовановић, Љуба Јовановић, Милан Јовановић, Вића Радовановић, Милан Трпковић и Милутин Стојановић.

Присуствовао као гост г. Драгутин Спремић, економ среза крачарског.

Председавао председник г. Љуба Новаковић.

Записник водио секретар г. Александар Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле 15. седнице. После учињених малих исправака Одбор усваја записник.

II.

Прочитан је предлог Књижевног Одбора о хонорисању књижевних радова. После датих објашњења по овоме од чланова Књижевног Одбора, решено:

1.) Да се чланци у „Тежаку" хоноришу по овој скали:
а) оригинални радови 200 дин. од табака;
б) прераде 150 дин. од табака;
в) белешке, дописи и преводи 120 дин. од табака;
г) гласник 100 дин. од табака;

2.) За остала издања Пољопривредног Друштва као поуке од 150 до 250 динара од табака;

Тако исто хонорисати и радове за Тежакову и Дечију библиотеку;

3.) Да се распише стечај за штампање ових радова:

а) Као Библиотека Срп. Пољопр. Друштва: Гајење биљака за исхрану стоке; Градитељство; Живинарство; Поука о ћубрењу стајским и нештачким ћубретом; Ливадарство; Гајење свиња;

б) Као Тежакова Библиотека: Гајење лућерке и њене детелине; Њивско гајење кромпира; Гајење лана и конопље за домаћу прераду; О плодореду; Прерада шљива; Конзервисање поврћа; Пољопривредно књиговодство на сеоачком имању; Подизање врбе за плетарство.

в) Као дуварске поуке — плакати: Прскање винове лозе и запрашивање сумпором; Конзервисање јаја.

Књижевни Одбор да прошири колико која од поменутих поука треба да изнесе штампаних табака.

III.

Прочитан је извештај комисије о прегледу и потребним оправкама на Друштвеним зградама и магацинима. Одбор одлучи: да се попову неколико предузимача да поднесу понуде како би се ове неопходне оправке што пре извршиле.

IV.

Прочитан је одговор г-ђе Драге пок. Ђорђа Стојановића, којим извештава да има 100 примерака књиге Поука о гајењу винове лозе и нуди ове по 4 дин. комад. Одбор одлучи, да се откупе поуке по понуђеној цени.

V.

Прочитано је мишљење референта за Подружине, да се прими у састав Друштва Пољопривредна Подружина у Жабарима, округа Пожаревачког, пошто је испунила услове.

Члан Одбора г. Вића Радовановић извештава да је основана Пољопривредна Подружина за Београд и срез Врачарски, и да је испунила све услове. Пошто је референт за Подружине на осуству, моли да се и ова Подружина прими у састав Друштва. Одбор одлучи, да се прими у састав обе Подружине.

VI.

Прочитан је предлог, да се одреди један члан као делегат по акту Бр. 3177. Одбор одлучи, да се за делегата упути г. Милан Јованић.

VII.

Председник износи да су се по расписаном стечају за попуњавање празних чиновничких места у Друштву, пријавили 37 лица, те је потребно да се одреди један Одбор који ће извршити преглед пријава и учинити предлог седници, која лица треба примити. Одбор одлучи, да овај рад изврши Финансијски Одбор и спреми све што је потребно за идућу седницу.

VIII.

Прочитана је молба Удружења Марвених Лекара, којом моли да му Друштво уступи своју салу за држање редовног Годишњег Збора на дан 7 и 8 овог месеца. Одбор одлучи, да се сала уступи по молби.

IX.

Председник износи да је од добивеног материјала, семена и справа на Енглеске примљено до данас 15 вагона, те је потребно да се по распореду Господина Министра Пољопривреде и Вода овај што пре упути и да се заостала количина распореди. Одбор одлучи, да избављачки одбор припреми све што је по овоме потребно и да се на дан 5 овог месеца одржи ванредна седница и донесе одлука.

X.

Саопштења и предлози:

а) Прочитан је позив Петрошачке Задруге Београдских Чиновника на редовну годишњу скупштину, која ће се држати 10. априла т. г. Одбор прими знању и одређује да овој скупштини присуствује г. Д-р Вељa Стојковић.

б) Прочитан је позив Удружења Марвених Лекара на редовни годишњи збор, који ће се држати 7 и 8 овог месеца. Одбор одлучи, да овом Збору присуствује у име Друштва г. Вића Радовановић.

ОГЛАСИ

НА ЗНАЊЕ

ПОЉОПРИВРЕДНИМ ПОДРУЖИНАМА, ДРЖАВНИМ ЕКОНОМИМА И ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА!

Српском Пољопривредном Друштву приспело је и сваког дана долазе следеће справе, алат, материјал и остало и има на распродају:

Сакових плугова № 6.	по 395 дин.
„ „ № 7.	„ 405 „
Табан и плаз за Сакове плугове	„ 10 „
Шрафови разни за Сакове плугове	„ 2 „
Кључеви за плугове и држаче прости	„ 2 „
Раоника резерв. за Сакове плугове. № 6 и 7	„ 15 „
Сејалице дворедне за кукуруз	„ 400 „
Маказе за воће и лозу	„ 16 „
„ „ „ „ „	„ 20 „
„ „ живу ограду	„ 30 „
Тестерица за воће	„ 14 „
Воћарских кресаћих ножева	„ 12 „
Калемарских Кундеових ножева ЗОА. од 10 см.	„ 20 „
Запрашивача за виноградје	„ 50*) „
Плави камен најбољег квалитета 99% сулфат бакра	„ 6 „
Рафија најбоља „Мајунга" у дугим и белим витицама	„ 6 „

Најбоље је поручбине вршити преко Пољопривредних Подружина а где ових нема преко државних економа. Том приликом треба назначити најближу железничку или поштанску станицу, преко које се жели пошиљка извршити.

Поручбине од непознатих лица не можемо вршити докле нам се не пошаље у напред изнесна сума новаца, за сваку извршену поручбину а не добивену треба рекламирати пошто се често дешава да исте не добијемо, а поручбине телеграмом у свима могућим приликама избегавати, пошто су исте често нејасне.

Цене су рачунате за чланове Друштва и Подружина, те приликом поручбина назначити и број чланског улога као и Подружину. За остале цене су 10%, скупље

Овим се замењују сви досадањи ценовници.

*) У прошлом броју погрешно је записана цена запрашивача са 30 дин., а треба 50 дин. — што се овим исправља.

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите ваше сјеноконе наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене;

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5% попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач
Варцар-Вакуф — Босна.

2—10

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник: председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 20. БЕОГРАД, 22. МАЈА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ОБРАДА ЗЕМЉЕ*)

Обрада земље је основа земљорадње, јер јој је задатак стварање свију повољних услова за живот и бујан пораст културних усева и одстрањење штетних последица, као: стврдњавање земље, јако размножавање корова и т. д.

Земља служи усевима не само као станиште т. ј. место где ће се биљке развијати у свом порасту, већ је она резервоар из кога биљке црпу своју храну и потребну влагу.

За свој опстанак биљке захтевају, да се њихови подземни делови: корен, репа, кртола, могу у земљи слободно развијати у свима правцима, где ће имати довољну количину хране, влаге и ваздуха.

Земља је неисцрпан извор биљне хране, ма да се често поједини састојци ове не налазе у свакој земљи у довољној количини и у оном облику, у каквом их биљке захтевају. Биљке сишу своју храну из земље са влагом у којој су растворена биљна градива; с тога сви састојци биљне хране морају бити лако растворљиви у води.

Непрекидним променама у земљи, које се врше дејством ваздушног кисеоника, влаге, топлоте, мраза, живих организама биљних и животињских, претварају се тешко растворљиви састојци биљне хране у лако растворљиве, те се на тај начин биљна храна непрекидно ствара у земљи.

Превртањем и дробљењем земља се растреса и допушта се слободан приступ поменутим силама у што већем обиму, чиме се повећава стварање и нагомилавање подесне биљне хране.

С тога је циљ обради земље, да се што већи део земље изложи дејству ових сила, јер у колико је њихов приступ у земљи већи, у толико се јаче (интензивније) врше у њој све природне радње, које доприносе стварању и нагомилавању биљних градива. Ово бива махом веома споро и код неких састојака у недовољној количини, због чега се ради добијања великих и обилних жетвених приноса мора ђубрењем попунити мањак у њима.

Зато све пољске радове: орање, дрљање, окопавање и др. ваља вршити брижљиво и на време, јер је онда целокупна обрада земље успешна и најјевтинија. Рад и трошкови око појединих пољских послова исти су, да ли се они врше неколико дана раније или доцније, али су свакојако најмањи, ако се обаве *на време* и *како ваља*, него ли ако одоцне или се рђаво ураде. Учињене грешке при обради земље не могу се доцније ничим поправити, па ни јачим ђубрењем, јер на рђаво урађеном земљишту бачено ђубре је већином без задовољавајућег дејства.

Начин обраде земље.

Као што напоменусмо, поједине пољске радове несмемо обављати онда, кад је нама воља, већ онда кад је потребно; а одржавање правог времена за сваки посао, вештина је сваког земљорадника, која се стиче дугом праксом. Сваки земљорадник познаје ћуд своје земље и зна, кад и како је ваља урадити. Наука му за то не може дати никаквих прописа, али му пружа извесне законе, помоћу којих долази до тачних закључака.

Главни су услови при правилној обради земље следећи:

1. Подробно, темељно мешање и повремено обртање родне земље у разним дубинама. То се постиже добрим плуговима и што ужом браздом и чешћим окопавањем и дробљењем земље после заоране стрњике.

2. По могућству што боље одржавање трошности земље: окопавањем, дрљањем, разбијањем коре, која би се стварала на површини и т. д.

3. Строго избегавање свију непотребних препрека природним силама у поораној земљи.

Као што је познато, свака се земља не ради на исти начин. Тако на пр. другојаче се ради жилава и влажна смоница или иловача, а другојаче трошна и сува пескуша или блажа глинуша.

С тога да се најпре забавимо обрадом *жилаве, влажне* и *хладне смонице*.

*) Предавање, одржано у Пољопривредној Подружини у Лазаревцу на дан 3 маја тек. год.

Ако је на оваквој земљи било жито или други који усев, који се не окопава, онда је први и најважнији посао, који сву потоњу обраду више или мање олакшава и чини основу и погодбу доброг угара, *да се стрњика мора на сваки начин заорати и то што пре.*

Сваки усев при нормалном развитку оставља њиву одмах по жетви у више мање трошном стању. Ово стање земље долази отуда, што је усев, задржавајући сунчану припеку и ветар правио хладовину, због чега се смањивало лапљење влаге из земље и њено стврдњавање. У колико је према томе неки усев боље покривао земљу, тим је и његова трошност савршенија.

Ово стање земље губи се после жетве врло брзо, често после 1—2 дана. Жетва пада у најтоплије доба године и оголела њива изложена дејству сунчане припеке и ветра сасуши се врло брзо и то у великој дубини, пошто услед сабијености земље влага стално придолази из дубине на површину и овде излази. Таква земља за кратко време изгуби своју трошност и толико се стврдне, да ју је онда тешко радити.

Ако се на против одмах по жетви чим су снопови жита зденути у крстине, пусти плуг и стрњика заоре, онда трошност земље не само да олакшава овај посао, већ се одржава и за потоње пољске радове. За ову сврху није потребно заоравати стрњику, већ је довољно копачицом само добро разрити, јер је овде главно саситнити слој земље на површини и спречити да се влага довлачи из дубине. Тако разривена земља без икаквих препрека допушта слободан приступ ваздуха у унутрашњост земље и штити је од испарења и сасушивања; стрњика и заостало биљно корење онда брзо иструну.

(Наставиће се.)

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Оидијум (плесан*).

И ако је ова болест доста добро позната виноградарима, ипак смо имали прилике (прошле године) да видимо, да многи од њих праве пометњу у распознавању и разликовању оидијума од перонospоре. Последица овога била је пренебрегавање употребе сумпора, под изговором да је то перонospора а не оидијум. Тим поводом сматрали смо за нужно, да читаоцима „Тежака" и овом приликом дамо у најјаснијим детаљима упут, како се ова болест шири и распознаје и која се средства употребљавају за сузбијање исте.

Оидијум је болест која напада све зелене органе винове лозе.

1.) *На ластару* може да се појави баш при самом почетку вегетације — дакле на самом пупољку који почиње да се развија у ластар. Појављује се у виду белих частих мрља, које се постепено увећавају и проширују на све стране тако, да најчешће обавију и цео ластар (најмлађе су према сунцу.) Кад се болест развије до овог степена, на површинама ових мрља опажа се неки тамно беличаст и по мало лепљив прашак, који заудара на покварену рибу. Врхови ластара се заодену овим тамно беличастим прахом, тако да је по овоме најлакше распознати ову болест на ластарима. Мало по мало, под овим прахом

*) И ако је и у прошлом броју изашао један чланак под овим насловом, ипак због важности питања пуштамо и овај чланак, у толико пре што му и писац није једна иста личност. Ур.

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА.

(Настављи)

Краљица. То је једна од најлепших зимских накиселих јабука, јер може дуго да траје (до самога пролећа), укусна је и од половине зиме врло пријатна за јело. Не би рекли да је то име добила за то што би била краљица међу јабукама, јер је *такав* ранг у нашем народу непознат; он за највећу лепотицу не каже да је краљица лепоте, за најбољу играчицу да је краљица игре и т. д. Биће да је ова јабука добила то име за успомену на краљицу која је у известан крај ту врсту јабуке донела и за њено се распрострањење старала. Сваколико ће то бити жена краља Драгутина; ова ће бити та, која је за време краљевања Драгутинова над Мачвом, наредила да ова јабука у Драгутинову област буде донета и размножена. А *краљица* је и данас највише распрострањена баш у оној области, у којој је Драгутин краљевао: од Раче у ужичком округу низ Дрину до Саве и с оне стране Колубаре.

Црквењача. Попадија. Калуђерак. Поповача. Манастири и свештенство су у старо доба, под феудалним режимом, били највећи одгајивачи воћа. Јабука *црквењача* се налази у рудничком округу,[1]) *попадија* је виђена јабука у југозападним крајевима у којима су негда цветали манастири, крушка *калуђерак* је размножена у крајевима над којима су распростирали утицај манастири Каленић, Љубостиња и други а крушка *йоповача* је виђена у пределу око Троноше, Чокешине и осталих тамошњих манастира, око којих је воћарство било у старо време јако развијено, па је и наратају садњем остављено доста у наслеђе, нарочито у погледу одличних врста. Чак и *Вошњак*, село у томе крају, добило је своје име по знаменитоме вотњаку што га је, негда, тамошњи манастир имао; и ако је манастир порушен, по вотњаку је манастирском читаво село прозвано!

Прочача. Ову је крушку нашао у Шумадији и у свом *Српском Рјечнику* забележио Вук Стеф. Караџић. Да ли се овај назив и сад чује — требало би распитати. Миличевић је у својој *Кнежевини Србији* не помиње. Он, до душе, не помиње ни многе друге крушке и јабуке. Могла је у току времена *прочача* добити и друго име

[1]) Јов. Мишковић: *Опис рудничког округа, Гласник Српског Ученог Друштва*, XLI.

површина ластара добије безброј малих жутих тачкица, које, умножавајући се и повећавајући сједињавањем, образују повећу жуту мрљу са неправилним окрајцима, која затим постаје затворено мрке боје. Доцније ластар поцрни те изгледа као опалећи, врх почиње да се суши, а ускоро се осуши и цео ластар.

Даље, као последицу ове болести имамо: недозревање ластара благовремено, и ако се ластар не осуши одмах, осушиће се убрзо после прве слане; ластари и растојање између чланака (интериодије) ненормални су; подобност за развијање заперака на ластарима много је већа; и, ластари на чокоту врло су слабог пораста.

2.) *На лишћу.* — Кад је вегетација с пролећа буја, ова болест рађе напада ластаре од осталих зелених делова лозе. Лишће напада са обе стране, али се и при најобичнијем посматрању дају запазити неке црне, врло ситне тачкице, неправилно растурене по горњој страни лишћа. Исти случај је и код петељке листа. Старије лишће не суши се тако као младо, али кад се ове тачкице доцније уједине ширењем и размножавањем, образују на листу као неке плочице, које временом покрију лист и са једне и са друге стране. Горња страна листа пак, покривена је једним прахом, који служи: или да се довриши формирање црних мрља, или проузрокује затворено-мрку боју листа.

Поред свега овога што је дејство ове болести врло јако, ипак је старије лишће издржљивије од младог, чији је склоп врло повољан за њено развиће. Али, физиолошки рад лишћа куд и камо је назадније од нормалног, од куда и знатно слабљење чокота.

3.) *На грожђу.* — Најјаче дејство ове болести осећа се на грожђу, јер може да га нападне у свако доба, почев од оплођивања па све док се не појави шарак. Да је грожђе нападнуто овом болешћу, познаје се по томе, што су зрна покривена белим, мање светлим и лепљивим прашком — главна карактеристика ове болести —, те се да лако разликовати од праха перонospоре, који је много светлије боје. На оној страни на којој је зрно нападнуто, кожица задебља и изгуби еластичност, а пошто унутрашњи органи зрна раде, зрно пресне, најчешће на једном месту, а по некад и на два, па и три места. Напрсло зрно се осуши, а ако је прскање наступило у шарку, шећер се сконцентрише и вино, које се отуда добије (у незнатној количини), биће богатије у шећеру, али без и мало бојених материја.

Почев од 1855. год. када је се оидијум први пут појавио у Енглеској па до данас, употребљавана су разна средства за одбрану од ове болести, али је од свих тих средстава најбоље резултате дао сумпорни цвет, који не само што предупређује болест, већ повољно утиче и на вегетацију и оплођавање лозе.

По Н. Mares-y, дезорганизација клица оидијума наступа од прилике 24 часа по запрашивању сумпором а при температури од 32—35° Ц. преко дана и 20° Ц. преко ноћи. Кад температура спадне на 25° Ц., потпуно уништавање клица траје 6—7 дана, а кад се температура дигне на 40—42° С. подпуно уништавање клица извриши се за 2 дана.

Што се тиче начина, на који сумпор дејствује на оидијум, предпоставља се, да поред непосредног додира сумпора са органима лозе на следствено и клицама оидијума, сумпор испарава, па и тим својим испарењем уништава клице оидиума. Поред овога, по неким, дејство сумпора на оидиум приписује се његовој моћи, да се у присуству топлоте и кисеоника претвара у известан оксид, сличан сумпорној киселини.

По Н. Mares-y, сумпор има особито дејство и на

те се и зато не помиње, као што, такође, у *Књажевини Србији* Милићевић не помиње крушку *говедарицу*, ма да се она 1847. год. изриком помиње као међа у имању манастира Каленића.[8])

Али, нека је тога имена *сад* и нестало, сасвим је сигурно, кад га је Вук забележио, да је постојало у првој половини минулога века. Оно је дато, извесно, некој врсти крушака, која је гајена на пронијама и пријаворима Лепенице и Белица, а тих је пронија и пријавора, као што се из старих споменика види, тамо много било и за време Немањића, Грбљановића и Бранковића, па и за турско доба.[9])

Ларисалка. Бигорка. Ове називе крушака у ужичком округу забележио је Милићевић у својој *Књажевини Србији*. Сад се ти називи не чују; сигурно су другим замењени. Штета је што те крушке нису онда, кад су записиване, помološки описане, те би их и сад, и ако друге називе носе, могли познати. Невгода је друга што бар није прибележено у којим се крајевима ужичког округа налазе. Извесно су записане у пределима Старога Влаха, у области манастира Клисуре, Ковиља, Придворице и т. д. Ако би ова претпоставка била основана, онда не би било немогуће да су ове врсте крушака донели калуђери од Ларисе и од манастира св. Јована Бигорског приликом повратка њихова са св. Горе. А позната је ствар, да су у Немањићско, па и у турско доба, калуђери из ових крајева одлазили до св. Горе и да су, путујући, и одовуд и отуд сврачали у успутне манастире ради одмора, па отуд доносили много шта што би им пало у очи.

За *бигорку* треба имати на уму још једну претпостављку: да јој порекло није из *Бихора?* Али би се у том случају, према начину народног изговора звала *бигорка* или, још пре, *биорка*. Тек, у сваком случају, и ако би била из Бихора, и отуд су је, опет, калуђери донели, јер су и тамо били велики и важни манастири с великим вољањацима и одличним врстама воћа.

Узгред напоменућемо, да у области Бикор успевају чувене *бихорске јабуке* (Д-р Ј. Дедијер: *Нова Србија*, страна 286).

(Свршиће се)

---

[8]) М. Ђ. Милићевић: *Моштанир Каленић*, стр. 52.

[9]) У *Књажевини Србији* Милићевић помиње у ужичком округу некакву јабуку *пројару* Ако јој име није дошло по времену стасавања (т. ј. о жетви сетне проје, која се у Старом Влаху гаји), онда није немогуће да је и њезино име дошло од пронише и пријавора, па је временом, у говору њ замењено са *ј* а ч са *р*

вегетацију — пораст — лозе: лоза у виноградима запрашиваним сумпором јачег је пораста и боје затворено-зелене; сазревање лозе је подпуније; борба обилнија и дозревање грожђа раније.

Али је најважније дејство сумпора на цветоње и оплођавање лозе: доказано је да олакшава и утиче на правилно оплођавање, али се до данас није ушло у траг начину на који сумпор тако дејствује! (По некима као надражавајуће средство).

Не мање сумпор служи и као вештачко ђубре. Тврди се да дејствује исто онако као и сулфат калцијума.

Запрашивање сумпором треба вршити:

а) *Први пут* кад ластари достигну дужину од 10 см.;

б.) *Други пут* непосредно пред цветање или одмах после овога; и

в.) *Трећи пут* пред шарање грожђа.

Запрашивати се може у свако доба дана без ветра и кише.

За прво запрашивање довољно је 15 кгр. сумпора по хектару; за друго 30, а за треће 40 кгр. Запрашивање је најбоље вршити са нарочито за то подешеним запрашивачима, који се могу поручити преко Српског Пољопривредног Друштва.

У последње време неки француски научари препоручују хипер-манган као најсигурније средство противу оидиума. Пошто о овоме немамо тачних података а ни сопственог искуства, сачекаћемо резултате опита који ће се свакако извршити ове год. у Француској, а вероватно и у ком нашем лозном расаднику, па ћемо о томе говорити другом приликом.

Мил. Милорадовић.

ИЗ МЛЕКАРСТВА.

Рокфор

(Белешке с пута 1917. год.)

Код нас је више пута писано о фабрикацији сира рокфора, али по страним писцима; с тога ће бити од интереса да опишем израду рокфора како сам је упознао на лицу места. Ово је у толико од већег интереса, што је пре рата код нас, у Лијевину, у Босни, израђиван тај сир и што с обзиром на велику производњу овчег млека код нас, на производњу овчијих сирева треба обратити већу пажњу него до сада.

Село Рокфор, по коме је и сир добио своје име, налази се у Француској, у округу Авејрон (Aveyron), око три километра од жељезничке станице Tournemir—Roquefort. Село лежи на југо-источним падинама кречњачког крила формације јуре, на 600 мет. надморске висине, а има око 1000 становника. Ту се још од 11. века израђује „рокфор" у природним пећинама поменутог крша, само што му је данас фабрикација усавршена, модернизована; изгубила је вид домаће радиности, а постала је *индустријом великог стила.*

У Рокфору данас раде три већа удружења и око 17 мањих удружења и приватних подузетника. Највеће је, међу њима „Grande Societé anonyme de cares et des producteurs réunis."

Организација посла изведена је у основи на овај начин:

Удружење, сходно уговорима, купује *млеко* од сточара и даље га прерађује у својим сираницама, које су размештене у свима центрима производње млека. Раније су свеж сир израђивали сами сељаци, па су га продавали сопственицима пећина на дорађивање. Данас је целокупна прерада у рукама удружења одн. предузећа, која располажу довољним капиталима и стручним снагама.

Таквих сиранича има поменуто највеће удружење око 300 и оне су размештене у округима Авејрон, Кантал, От-Пирене (Hautes Pyrenée), али их има и на острву Корзици.

У поменутим сиранцама израђује се само *свеж сир*, који се после са свију страна шаље у село Рокфор, да се ту у нарочитим подрумима доради и доврши своје зрење.

Даље, у самом Рокфору сир се не ради, већ само дорађује.

Посетио сам сиранику у селу Лора (Lauras), 4 километра од Рокфора. Ево укратко њеног уређења:

Просте грађевине од камена из три одељења:

1. за пријем млека;
2. радионица;
3. подрум за чување сира до експедиције у Рокфор.

Млеко примају на литар, а плаћали су га, пре рата, око 25 сантима (пара дин.) литар. Подсиравање се врши сиришном есенцијом јачине 1:5000 на 28—29° Ц. и траје 40 минута. Груди се додаје бућави прах од нарочито припремљеног хлеба, који садржи одабрану плесан, која даје арому сиру.

У калупима (пречника 20 см. висине 10 см.) од поцинкованог плеха сирци проводе 4 дана, па се после 2—3 дана већ шаљу у подруме у Рокфору.

Важна је ствар у фабрикацији Рокфора припрема плеснивог прашка, који садржи споре плесни Penicillium glaucum. Тај се прашак припрема у нарочитој пекарници у Рокфору, укратко овако:

1. Сто килогр. ржаног и 25 кгр. пшеничног брашна замесе се у тесто као за обичан хлеб само с додатком 1 литра винског сирћета.

2. Тесто се испече у пекарској пећи у хлебове, тешке 3—4 кг.

3. Хлеб се носи у сирне подруме, да се у току од 2 месеца уплесниви.

4. Кора му се скида, а средина, исечена у ситније комаде, суши у нарочитој сушари на температури од 35° Ц.

5. Суха средина измеље се на млину у брашно, које се просеје. Добивено брашно то је плесниви прах, а мекиње и коре дају се свињама.

Најважнији и најинтересантнији део то су *пећине-подруми за дорађивање сирева.* Некадашње природне пећине данас су дозиђивањем и подзиђивањем претворене у модерне, огромне подруме за сир, снабдевене свом потребном инсталацијом. Подруми су пространи.

Особина је тих подрума да су *промајни, влажни и хладни* (просечно 8° Ц). Уз подруме и испред њих су споредне зграде:

а) Вишеспратна зграда за администрацију;

б) магацин за пријем свежих сираца и за паковање зрелих;

в) одељење за четкање и пробадање сираца, што се врши нарочитим машинама;

г) одељење за динамо-машине, које дају снагу и осветљење;

д) фригорифичка инсталација, која омогућава, да се сазревање сирева укочи ниском температуром за неко извесно време, кад је то потребно, и доцније да се по жељи настави, те да се има стално за потрошњу роба истог степена зрелости, што је услов добре трговине.

Готова роба пакује се у сандуке, корпе или кавезе, обложене сламом и разашиље по целом свету.

Искоришћавање млека у Рокфору у главном је овакво:

Из 100 кг. млека добије се 16—18 кг. свежег или 12—14,5% сира зрелог за трг. Губитак је при сазревању и стругању око 20%.

Цена му је на велико била у 1917 год. 4 франка а у детаљу се продавао по 7 фр. килограм. У 1 кг. зрелог сира иде око 7 кг. млека. До праве своје зрелости сирци треба да у подруму проведу два месеца, али су продавани и после три недеље, чиме је знатно повећан принос сира (rendment), а умањен губитак при сушењу; на тај начин у 1 кг. сира, пуштеног у трговину не иде више од 6 кг. млека. (У 1 кг. качкавала итд. иде просечно 5,4 кг. млека).

Да кажем још само неколико речи о општим условима и овцама, које производе млеко за рокфор. Терен Ларза (Larzac), на коме се гаје овце истог имена, је кречњак, чији су врхови голи и неплодни, али чије су долине веома плодне. Ливаде су одличне, флора им је сложена из најбољих трава и детелина с много еспарзете, уз то се наводњавају и гноје — а то су први услови за гајење млечне стоке.

Овце су сачињавале раније једну расу, али су данас доста измешене и поправљене уношењем крви млечних раса, те престављају прави млечни тип оваца.

По казивању овца даје просечно 100—120 лит. млека годишње, не рачунајући млеко, које јагње посише. (Јагње се продаје после 3—4 недеље). Вуне дају око 3 кг., а тешке су просечно 40 кг.

Побољшањем ливада створен је први, а побољшањем расе други битни услов за успешно млекарење.

А. Г. Јовановић.

ИЗ ПОЉОПРИВ. ВАСПИТАЊА.

Поводом „Школске Баште.“

У „Тежаку“ бр. 14 изнета је једна лепа идеја, о оснивању школских башти у нас, и о плану по коме би оне, у главном, требале да буду уређене. Изнети план ће претрпети само у толико измене, у колико бисмо имали посла са разним локалним, економским и климатским, приликама, а основа његова, у главном, треба да остане. Остварење оне замисли до краја, значиће много за напредак наше пољске привреде, и зато ћемо рећи само нешто о томе, на који ћемо је начин најбоље и до краја извести.

Несумњиво да се са оним пројектом слажу сви они, од чијег рада даљи напредак зависи: и учитељ се радује оваквој башти, јер ће та снабдети најбољим воћем и поврћем; и среском економу ће башта бити од велике користи, јер ће на тај начин у сваком свом селу имати, у неку руку, једну малу опитну станицу за најглавније усеве свога краја; и наставници пољопривредник школа ће свакако поздравити остварење ове идеје, јер ће то бити и остварење једног дела њиховог програма рада на унапређењу пољске привреде.

Али посматрајмо ствар изближе. Да оваква башта напредује, и да пружи све оно што се од ње очекује, треба да има учитеља, који разуме пољопривреду и њен значај за народно благостање, а и за његово сопствено. Ја не сумњам, да има врло велики број оваквих учитеља, али сам сигуран у то, да их има, који о пољопривреди врло мало знају, или често ни мало, па чак код неких од њих не постоји ни интересовање за пољопривредна питања. Ко је крив за ово? Сами учитељи свакако да нису, јер би сваки хтео да зна оно, што му доноси директне користи. Овоме је крива организација наставе пољске привреде у Учитељским Школама. Ако су извесне генерације у Учитељ. Школама имале ту срећу, да за наставника пољске привреде имају човека, који је био у стању, да створи од пољске привреде предмет првога реда, и ако се „званично“ третирао као предмет другога реда — споредан, онда имате и учитеље, који су способни да наведу до краја сјајну замисао о школским баштама. Ако пак имате посла са генерацијама, које су биле несрећне, те им је пољска привреда била у истини споредан предмет, јер половину часова никако нису ни имали, а оно што су имали није било довољно ни добро обрађено, јер су им предавали људи, који се нису за то спремали, онда такве учитеље морамо накнадно да спремамо из пољске привреде (на пр. држати им преко лета нарочите курсеве при пољ. школама, али водити рачуна, па им дати за наставнике оне, које Министарство Пољопривреде има као најбоље у том кадру).

Што се тиче будућих генерација учитеља овде треба да будемо обазриви, па да отклонимо све ове тешкоће које се сад појављују. А ово ће се извести само на тај начин, ако пољска привреда, као наставни предмет у Учитељским Школама заузме оно место које јој и припада по њеној важности и за самог учитеља, и у моралном, и у васпитном, и у материјалном погледу, и за сам народ, у коме учитељ треба да ради. Јер не треба се заваравати, без привредног, економског напретка народа, не може да се оде далеко ни у просветном и културном напретку уопште. А ово је лака ствар: Министарство Просвете треба да да пољској привреди место које заслужује у наступајућем плану Учит. Школа, а Министарство Пољопривреде да поставља само најбоља наставнике за пољску привреду по Учит. Школама.

Д.

НАШИ ДОПИСИ.

Јагодина, 25. IV. 1921.

Госп. уреднице,

У бр. 15 цењеног нам листа „Тежака“, а под насловом „Записник 12 седница Управног Одбора Српског

Пољопривредног Друштва“ од 12. III. 1921. год., прочитах један врло умесан предлог за штампање рада „О гајењу културне борбе“ од г. Драг. Лапчевића. Поводом тога слободан сам замерити Вам да онакве ствари не би требало упућивати Књижевном Одбору на размишљање, већ их у овом листу штампати, јер овај лист долази до сељачких руку и на тај начин упутити сељаке, да своје врбаке ако не културне, а оно онакве какве имају, држе у исправности.[1])

Ја сам пре годину и по дана отворио корпарско-плетарску радњу у Јагодини. Околина Мораве пуна је сваковрсних врбака тако, да у њој лежи један неисцрпан материјал, а разуме се, по исту земљу једна велика добит. Сељак наш не зна вредност и пушта стоку у исте врбаке, сече их у невреме, сече непрописно 40—50 см. од земље и врбак мора за 3—4 године да угине. Да би могли искористити неисцрпно благо које имамо у земљи, потребно је сељаку следеће објаснити још и писмено, као што ја чиним свакодневно усмено, како и на који се начин имају врбаци одржавати исправно, а пре свега држава би морала у својим воћним расадницима да предњачи подизањем културних врбака и на тај начин показати сељаку како се врба гаји. Када буде сељак увидео његову вредност, он ће своје врбаке моћи на исти начин гајити и на тај начин, моћи ће се домаћа индустрија плетарства у нашој Србији развијати.

Молим Вас г. уредниче, да ово упутство изволите у нашем цењеном „Тежаку“ оштампати.

Подизање културних врбака:

I. Избегавати по могућству земљиште које је пуно пиревине и преорати га у јесен 30 см. дубоко.

II. Резнице спремити 25—30 см. дугачке и побадати их шаком помоћу једне мале дачшице која их гура у земљу; резница од резнице 30 см., а ред од реда 40 см.; оставити ван земље свега два пупољка.

III. Ако је земљиште под травом, мора се чим избију ластари малим мотичицама опрашити. Земљиште може бити свакако, па чак и кречно и оцедно (видео сам у близини Париза врбак на висини од 200 мет.) На земљишту скроз кречном, успева „Уралка“ и „Конопина“.

IV. Сечење пруња вршити у јесен кад лист опадне, (значи да је зрело) ако се жели имати бело, ољуштено пруће али тако, да се поједине парцеле остављају за пролеће кад врба цвета, а друге године сећи га опет у јесен и обратно поступити са другим парцелама. На овај начин се врбак чува да брзо не угине, јер сеча у пролеће утиче штетно на врбак.

V. При сечи пруња не сме се више од 2—3 пупољка оставити иначе би избило много пруња и врбак би се угушио; а на овај начин за 4—5 година чокот постаје ка о код лозе и даје 40—50 прута. Чокоти који угину, морају се новим побадањем попунити. Стока се не сме пустити у исте.

VI. На једном хектару може се посадити 40.000 до 50.000 чокота.

VII. Све суво пруће, које је на чокоту мора се исећи да би нови ластари имали места да расту. Сечење се врши маказама виноградским.

У нади да ћете ово моје писмо са упутством изнети у „Тежаку“ бележим се

С поштовањем

Ђорђе А. Милосављевић,
индустриј. плетарства, Председ. Контрол. Одбора Пољопривр. Подруж. у Јагодини.

[1]) Књижевном одбору је упућен не чланак него један већи рад г. Д. Лапчевића, према Пословнику друштвеном. Иначе да је то био чланак, он би се штампао. Ур.

БЕЛЕШКЕ

Лачење непотребних ластара. Да би од винограда имали што веће користи, нужно је да поред свију пажљивих радова обратимо пажњу на лачење.

Када буде виногруд с пролећа оластарио у висини 20 см., потребно је да се у винограду изврши прво лачење. При самом раду, треба разгледати све ластаре на чокоту, затим очистити прво ластаре из средине, па онда проредити остале, збијене ластаре тако, да остану кондири који су напуњени на род у овој год., и по том још оставити 4—5 ластара, који се требају резати у идућој години за род.

При самом лачењу треба обратити пажњу, да остављени ластари буду на самом чокоту правилно распоређени, тако да сваки део чокота буде имао ластар, а нарочито остављати, где је већ замрзнуто део главе и по могућству, ако ластарења не буде било, изазвати га, тако да би и у тај део главе могла циркулисати храна.

Када се буде тако пажљиво урадило, извршити прскање, и таким прскањем ће бити сваки лист добро испрскан.

У противном ако се не ради овако лачење, у густим ластарима се не може извршити правилно прскање и наступиће оидијум — буђа код грожђа где може сав род пропасти.

Поред овог првог лачења нужно је још 2—3 пута према потреби, лачити и сав непотребан подмладак чистити.

На ово је нарочито потребно да сваки виноградар обрати пажњу из узрока што су нам виногради много напуштени услед неправилног резања. **А. Васић.**

Која реч о утамањивању скакаваца. Свима је позната прошлогодишња напаст од скакаваца у Црној Гори, који су за последњих неколико година уништили готово све усеве и пашњаке. Њих је раније било и код нас у околини села Кормана и Бадњевца у 1849. години а 1906. год. у округу пожаревачком.

Они се јављају у јатима скоро сваке године у афричким колонијама, Аргентини и Италији, па су там. пољопривредници морали да организују читаве синдикате за уништавање скакаваца, да би своју жетву спасли.

Од досада примењених средстава за уништавање ларви и крилатих скакаваца, најбоље су им се показала ова:

1.) Употреба *бацача пламена*, организована од извежбаних војника. Свака група има по: 4 апарата, бацача пламена (13 литара); 24 флаша компримираног ваздуха; 50 ракетла; 1 буре минералног уља; 100 кгр. мекиња; 5 кгр. арсеничне киселине (натриум арсенит); 5 кгр. соли; 20 кгр. меласе и 1 платно за хватање.

Употреба бацача пламена показала се у пр. години одлична за утамањивање ларви а нарочито крилатих скакаваца.

2) Отровне смеше, којима се прска усев испред јата: арсеник, нарочито је у примени хлоропикрин.

3) Платна и лимане плоче, које су се у пракси као врло добро средство за хватање крилатих скакаваца показале.

Колико је много побијено скакаваца у прошлој години у Републици Аргентини, нека нам послужи ова таблица:

Назив места	„Mosquita" појава ларве	„Saltona" почетном добијања крила	„Valadora" крилатих скакаваца
Буенос-Аирес . .	39.990 кгр.	64.101.326 кгр.	34.908 кгр.
Санта-Фе . . .	976.370 „	53,734.311 „	
Корнант	1,944.900 „	21,005.700 „	118.748 „
Антре Рио . . .	3,896.185 „	63,359.850 „	95.772 „
Кордоба	17.355.549 „	74,345.704 „	165,428 „
Пампа	303.517 „	12.674.949 „	
Укупно:		289.221.850 кгр.	

Да би њихови синдикати за уништавање скакаваца покрили трошкове око хватања и уништавања скакаваца, Аргентинци су одпочели прераду убијених скакаваца, извлачећи масне материје и справљајући нарочите погачице у сконцетрисаном облику ради исхране стоке и ђубрета. На тај начин Аргентина је имала годишње по 6 милијона франака, ал'пари, у злату, вредност ових производа.

Наше Министарство Пољопривреде и Вода, ценећи важност овога посла — уништавање скакаваца — издало је опширно упутство о њиховом уништавању.

Бошковић.

Плави камен. Плави камен је основица лекова противу криптогамских болести на виновој лози. За то треба, у колико год је могуће да се осигурамо што бољим плавим каменом пред прскање.

Да се дозна чистота плавог камена, треба поступити овако: узети неколико комадића плавог камена и метнути у једну чашу, па ову налити сасвим бистром водом. Кад се камен растопи, сипати озго мало кречног млека (угашен креч) или амонијака. При овом се ствара талог:

а.) *плавичасто-небесне боје*, ако је плави камен чист;

б.) *рђасто-беле боје*, ако садржи гвожђа; и

в.) *прљаво-беле боје*, ако садржи цинка.

И ако је плави камен чист, може по неки пут да садржи прекомерну количину влаге, баш и до 10% па и више.

Претерано влажан плави камен лепи се за прсте кад се додирне, по чему се и познаје.

Плави камен не треба да садржи више од 2% нечистоће.

ГЛАСНИК

Нов члан утемељач. Господин Раја Ж. Лазаревић трговац из Младеновца положио је Српском Пољопривредном Друштву 100 динара на име уписа за члана утемељача.

Друштво благодари и овом приликом г. Лазаревићу на пажњи и послатом улогу.

Председник Српског Пољопривредног Друштва на изложби у Прагу. — На позив Министарства Пољопривреде и Вода да и Српско Пољопривредно Друштво пошље једног свог изасланика на изложбу, која се ових дана држи у Прагу, Управни Одбор решио је да изложбу у Прагу посети председник г. Љ. Новаковић са привременим секретаром г. А. Рашковићем.

Прослава 50-сто годишњице од оснивања Учитељске Школе у Алексинцу. — Одбор за ову прославу која ће бити 24 маја ове год. умолио је и Српско Пољопривредно Друштво да пошље своје изасланике, те да и Друштво на тој значајној прослави буде престављено. Српско Пољопривредно Друштво имајући у виду рад учитеља на пољској привреди и њихову сарадњу како у прошлости тако и у садашњости са нашим економима и пољопривредницима, решило је да се одазове том позиву и одредило је за своје изасланике потпредседника г. П. Т. Тодоровића и члана управног одбора г. Д-р В. Стојковића.

ЗАПИСНИК.

17. редовне седнице Управнога Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 5. априла 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Присутни седници: председник г. Љуба Новаковић, п.-председник г. Паја Тодоровић и чланови: г.г. Алекса Поповић, Благоје Тодоровић, Д-р Вељa Стојковић, Александар Г. Јовановић, Милутин Стојановић, Вића Радовановић, Бошко Бошковић.

Председавао председник г. Љуба Новаковић.

Записник водио секретар г. Александар Рашковић.

I.

Председник износи на решење поделу семена, справа и алата добивених из Енглеске.

Одређени чланови на седници од 2. овог месеца, за израду предлога о подели овога, подносе извештај:

1) колико је од овог распоређено решењем Господина Министра Пољопривреде и Вода за државне и самоуправне установе;

2) колико је од овог распоређено решењем Господина Министра Пољопривреде и Вода по појединим молбама;

3) колико би од овог требало дати појединим подружинама за поделу члановима и оскуднијим земљорадницима и

4) колико је од овог остало још нераспоређено.

После објашњења чланова о начину поделе овог, Одбор одлучи:

1) да се изврши испитивање добивеног семена у погледу клијавости;

2) да се све справе монтирају овде или да се сви делови од једне справе одвоје и уједно спакују и пошаљу;

3) да се семе и справе, које су већ распоређене од стране Господина Министра Пољопривреде и Вода и овог Друштва одмах пошаљу;

4) монтирање и пошиљку извршиће набављачки одбор, зашта ће узети потребне монтере;

5) да се крупније справе и алати пошаљу Подружинама, које ће их увести у свој инвентар и ове давати на употребу земљорадницима, који су у овим оскудни, на заједничку употребу, а остало као семе и ситније справе и алате Подружине ће поделити својим члановима и осталим оскудним земљорадницима у својим областима и

6) да се упита Министарство Пољопривреде Вода, ко ће сносити трошкове око преноса и монтирања ових справа.

Пошто овим распоредом има још справа, алата и семена, које није распоређено, то Одбор одлучи: да набављачки одбор, који је до сада радио на овом послу, до идуће седнице спреми распоред за поделу и осталих справа, алата и семена, имајући у виду округе и крајеве који у досадањем распореду нису ушли и крајеве, који су у току рата највише пострадали.

Члан набављачког Одбора г. Бошко Ж. Бошковић изјављује, да је за неколико дана заузет послом око пописа ратних жртава и моли да се одреди лице које ће га у овом раду заменити.

Одбор одлучи: да се позове г. Драгутин Сремац, државни економ и редовни члан овог Друштва, да за то време помогне набављачком одбору у раду на подели справа и семена.

II.

Прочитан је извештај одређеног одбора за преглед добивених пријава за службу у Друштву, по објављеном стечају.

По овоме извештају пријављено се 38 лица за разна звања, али од оних, који су приложили потребна документа предлаже да се приме:

1) за шефа продаје г. Петар В. Вуковић, секретар Француског Друштва Борског Рудника са платом од 5000 динара и осталим додатцима;

2) за магационера г. Алекса Петровић, свршени ђак пољопривредне школе у Француској, из Слатине, среза косанчког, са платом од 2000 динара на годину и осталим додатцима, који су у стечају прописани;

3) за писара г. Михаил Тхоржевски досадањи привремени писар овог Друштва и г. Станко Радивојевић помоћник окружног економа на Туприје, са платом од 2000 динара на годину и прописаним додатком.

За остала звања: секретара и инспектора пријавило се неколико лица али нису поднела никаква документа.

Одбор одлучи: усваја се предлог и правиће се предложена лица са платама које су предложене, а за остала звања, која нису попуњена, расписати поново стечај и позвати молиоце да уз пријаве приложе и потребна документа.

После овога, а по предлогу једног члана Одбора, с обзиром на рад досадањег економа овог Друштва и с погледом на данашње скупоће, Одбор одлучи: да се економу г. Мирку Димитријевићу, површи плата од 2000 на 2500 динара на годину, рачунајући му повишицу од 1. априла т. г., која му се има издавати на позицији предвиђене буџетом на повећање особља.

III.

Прочитан је акт Господина Министра Пољопривреде и Вода Бр. 6480, од 24. марта т. г., којим саопштава, да је одређено г. Александра Рашковића секретара Министарства, да привремено отправља дужност секретара овог Друштва докле се место овога стечајем не попуни.

По пријему предњег знању Одбор одлучи: да се г. Рашковићу, за време вршења ове дужности издаје из Друштвене касе на име хонорара по 500 динара месечно, рачунајући од дана када је почео вршити ову дужност, а на позицији предвиђене кредитом на плату секретара.

Пошто је прошло већ 9 сати, то председник закључује данашњу седницу и остале тачке дневног реда оставља да се сврше на идућој седници.

ОГЛАСИ

Тријери. Друштво је набавило знатну количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № 1 *а* динара 1190
ТРИЈЕР № 1 „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

ПАРНЕ
ВРШАЋЕ
ГАРНИТУРЕ

као и све остале пољопривредне машине имамо у великој количини на стоваришту.

ЦЕНЕ УМЈЕРЕНЕ

ФР. МЕЛИХАР-УМРАТ и КОМП.

ФИЛИЈАЛ: НОВИ САД

РИБЉА ПИЈАЦА БР. 12. 1—1

НА ЗНАЊЕ

ПОЉОПРИВРЕДНИМ ПОДРУЖИНАМА, ДРЖАВНИМ ЕКОНОМИМА И ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА!

Српском Пољопривредном Друштву приспело је и сваког дана долазе следеће справе, алат, материјал и остало и има на распродају:

Сакових плугова № 6.	по 395	дин.
„ „ № 7.	„ 405	„
Табан и плаз за Сакове плугове	„ 10	„
Шрафови разни за Сакове плугове	„ 2	„
Кључеви за плугове и дрљаче прости	„ 2	„
Раоника резерв. за Сакове плугове, № 6 и 7	„ 15	„
Сејалице дворедне за кукуруз	„ 400	„
Маказе за воће и лозу	„ 16	„
„ „ „ „	„ 20	„
„ „ живу ограду	„ 30	„
Тестерица за воће	„ 14	„
Воћарских кресаћих ножева	„ 12	„
Каламарских Кундеових ножева ЗОА. од 10 см.	„ 20	„
Запрашивача за винограде	„ 50	„
Плави камен најбољег квалитета 99% сулфат бакра	„ 6	„
Рафија најбоља „Мајунга“ у дугим и белим витицама	„ 6	„
Комбиноване копачице	„ 325	„

Најбоље је поручбине вршити преко Пољопривредних Подружина а где ових нема преко државних економа. Том приликом треба назначити најближу железничку или поштанску станицу, преко које се жели пошиљка извршити.

Поручбине од непознатих лица не можемо вршити докле нам се не пошаље у напред извесна сума новаца, за сваку извршену поручбину а не добивену треба рекламирати пошто се често дешава да исте не добијемо, а поручбине телеграмом у свима могућим приликама избегавати, пошто су исте често нејасне.

Цене су рачунате за чланове Друштва и Подружина, те приликом поручбина назначити и број чланског улога као и Подружину. За остале цене су 10% скупље

Овим се замењују сви досадањи ценовници.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 21. БЕОГРАД, 29. МАЈА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ОБРАДА ЗЕМЉЕ

(Наставак)

Разривена земља може се више недеља одржати а да не стврдне; шта више кишница се лако упија у земљу и овде се задржава. С тога сваком пољопривреднику мора као правило да служи изрека: *„Плуг треба привезаши на жешељиу,“* јер она значи уштеду у снази, времену и новцу. *Сваки дан, сваки час оклевања са заоравањем стрњике доноси собом велику штешу и значи расшање.*

С обзиром на разноврсност пољских послова, који падају у време жетве жита, заоравање стрњике мора се извести брзо и што пре. Пошто је главно овде разрити земљу, то се и заоравање стрњике врши што плиће. За овај се посао могу употребити плугови са 2 и 3 плужна тела, којима се 2 оди. 3 бразде врше на једанпут. Изврсну услугу при овом послу врше и дрљаче са котуровима, јер се њима захвата велика површина. Копачица се може такође употребити за овај посао, само се њоме земља не преврће и стрњика не покрива земљом, а то је потребно ради њеног брзог трулења.

Али са заоравањем стрњике овај посао још није приведен крају. Заорана стрњика сме остати у браздама само дотле, докле она не иструне; а чим се утврди, да је стрњика иструлила, одмах се земља подрља и поравна. Ако се земља остави у бразди, онда се услед многих шупљина земља побраздана брзо сасуши и испало семе жита и корова неће да исклија. У колико се пак клијање овога више и брже измами, тим је бољи следећи усев, јер наилази на чистију земљу и више се при доцнијем орању унесе биљних делова у земљу.

Ако је при заоравању стрњике време сувише суво, а земља нагиње стварању великих грудава, онда се препоручује по могућству што скорије, док се земља још није стврдла, по заоравању стрњике прећи поље прстенастим или још боље кембричким ваљком, који бразду троши и притискује, при чему површина земље ипак није поравната са свим. Тиме се убрзава трулење стрњике, пошто се земља мало сабије и тако изазове усисавање влаге из доњих слојева. У овом стању сме земља остати дотле, док биљни остаци не иструну у земљи. Чим се то утврдило, одмах се приступа дрљању, да би се земља саситнила и растресла и на тај начин спречило даље лапљење земљине влаге, која је била потребна само за брзо трулење стрњике, јер би се иначе појачаним лапљењем изгубила велика количина влаге.

После дрљања испало семе жита и корова одмах исклија брзо и потпуно. Ово је од значаја у двогубом смислу, најпре што ће се коров моћи уништити пре сетве, а друго што се ствара нова количина биљних материја, чије је заоравање корисно за угарење и следећи усев. С тога ваља оставити, да се коров мирно развија и њива озелени и не сметати га повременим дрљањем и другим радовима. Само се несме дозволити, да завеже семе; наступи ли та опасност, онда је боље покосити га, него пуштати и напасати стоку, јер се гажењем стоке и људи утаба већи део њиве и тиме спречава слободан приступ ваздуха и кишнице.

Ако је напротив земља блажа, или је време влажније, онда је ваљчање земље излишно. У том се случају, пошто стрњика иструне, њива само подрља и остави недирнута до орања.

На тако припремљеном земљишту следује *дубоко јесење орање за јесењу или пролешњу сешву.*

Ако се има ђубрити стајским ђубретом, оно се сада изнесе и одмах разастре непосредно пре орања.

У колико се ђубре раније заоре пре зиме, тим брже иструне, имајући топлије дане. Дубоко јесење орање исто тако несме бити извршено ни прерано, јер земља између заоравања стрњике и орања мора имати времена, да се слегне и поугари, и да се коров може довољно развити ради производње осетне количине биљне материје.

Дубоко јесење орање са обичним плугом мора се извршити и за јесењу и за пролетњу сетву са највећом дубином и што ужом браздом, да би се земља добро измешала, саситнила и потпуно превртула.

Ако се у јесен дубоко поорало за јесењу сетву, онда се земља добро саситни и претресе копачицом и дрљачом, како би се попуниле све шупљине и остави, да се довољно слегне. На тако припремљеној земљи долази благовремено сетва озимог усева.

За пролетњу сетву с јесени дубоко поорана земља остави се да избраздана лежи преко целе зиме, без икаквих даљих радова, да би све природне силе могле да продру у њу што дубље и без препрека. Овако ваља поступити само онда, ако је у изгледу влажна и хладна зима са јаким мразевима. Али пошто су код нас зиме махом топле без мразева, а често и без великих водених падежа (кише и снега), то је паметније јесење орање и за пролетњу сетву одмах поравнити ситњењем и претресањем земље, како би се попуниле све шупљине и задржала што већа количина зимске влаге.

На местима где се преко зиме може набирати и задржавати вода, ваља ископати јаркове за одвођење воде, јер се иначе наноси муљ и ствара кора.

Ако је поорана земља остављена преко зиме у бразди, онда се мора одмах с пролећа најпре браном поравнати, па онда подрљати, кад се земља довољно просуши. Влачење и дрљање чини земљу меком и трошном, при чему се земља брзо распадне у ситне грудвице, те се тиме биљној клици ствара најповољније лежиште.

Тако поравњана жилава земља несме остати дуго и мора се, чим се довољно просушила, понова у неколико проветрити, а то се врши копачицом.

Ако је земља дуготрајним кишама потпуно сабијена и слепљена, онда нису довољно до сада побројане мере, већ се у том случају мора с пролећа понова дубље преорати, да би се учинило довољно проветрено, трошно и топло станиште за наступајућу сетву. Али ако је икако могуће, орање с пролећа ваља избегавати, јер се при обртању земље изгуби много влаге. У колико се више полаже на скупљање зимске влаге, у толико се више ваља клонити пролетњег орања; и обрнуто, у колико се више тежи стварању топлије (сувије) и растреситије земље, тим је мање довољно само разривање и дрљање земље, већ је орање више на месту. При томе се само једно несме изгубити из види, наиме за пролетње орање земља мора бити довољно сува, што наступа доцније, него ли за дрљање и прекопавање. *Ако се жилава смоница или глинуша поору с пролећа сувише влажне, онда су покварене за дуго време.* Земља је онда склона стврдњавању и тешко ју је уопште учинити трошном.

Ако се дакле пролетње орање може избећи, боље је и не вршити га. *У опште у колико је поднебље топлије и сувије, земља се не треба дирати с пролећа пре сетве.*

Непосредно пре сетве пролетњег усева њива се најпре копачицом мало разрије и дрљачом земља саситни и поравна и онда посеје, по том понова се пређе дрљачом неколико пута преко њиве, да би се бачено семе земљом покрило и у земљи разредило. Њива се после тога ништа не дира.

Обрада трошнијих и сувијих земаља у неколико се разликује од напред описане обраде жилавих и влажних земаља. Код ових земаља нема бојазни, да ће се у тој мери стврднути и згруд-

---

ПОДЛИСТАК

ВОЋКЕ, ВОЋЕ И ВОЋАРСТВО

ПРИЛОЗИ ЗА ПОМОЛОШКА, ЕТНОГРАФСКА И КУЛТУРНО ИСТОРИСКА ИСТРАЖИВАЊА.

(Свршетак)

Ребељуша. Ову је јабуку Милићевић (*Кнежевина Србија*) забележио у округу подринском. Она је тамо пренесена, извесно, из оближњег села *Ребеља*. Одакле је у Ребељ — ко зна! Тек једно је сигурно у старој српској држави је ту био отворен рудник, јер је и село добило име несумњиво по некој побуни рудара, по *ребелији*. На рудницима су, тада, биле знатне и угледне насеобине; па је сасвим у реду веровати да је рударска насеобина имала и одлично воће, међу којим се одликовала и ова јабука.

Паочанка. На изложби Српског Пољопривредног Друштва 1897. год. запажена је из Топлице изложена јабука *паочанка.*[1]) Штета што није забележено село из којега је ова јабука изложена. А ево са чега. Староседиоци не би, извесно, дали овакво име јабуци. Она је то име добила по облику своме: по ребрастој, прутастој спољашњости својој. Али би је староседиоци пре назвали *ребрача, пругача, прутача*, него ли *паочанка*. Милићевић је (у *Кнежевини Србији*) забележио јабуку *прутуљу* у шабачком и *прутовачу* у ужичком округу. *Паочанком* су ову јабуку у Топлици сигурно назвали досељени Срби из Баната.

Полошка. Интересна је ствар, да ми у Шумадији имамо једну јабуку и једну крушку из једног истог краја; та се јабука зове *шетовка*, по старом називу *Хшетова (Тетова)*, а крушка се назива *полошка* по *Пологу*, како се он спомиње у старим српским споменицима. И тако исто, као што је *шетовка* распрострањена у крајевима старих знатних манастира и владалачких и властелинских имања, тако је и *полошка* забележена (у Милићевића *Кнежевини Србији*) у области Каленића и осталих манастира у старом јагодинском округу, што значи: да су калуђери ову крушку из Полога пренели.

Панађурка. Милићевић (*Краљевина Србија*) примећује да доспева о 15 августу, дакле о Великој Госпојини. А из старих споменика је познато, да су у старо доба панађури одржавани у јесен, најчешће о Великој Госпојини, онда кад већи део плодова буде обрађен и побран, кад се јаловиње (овнови, овца и говеда) подгоје за продају, те се имадне за шта вршити размена: сељаци су продавали вишак доспеле летине, вуну и догојене јаловиње а купо-

[1]) *Пољопривредни Гласник*, II.

вати, и оне се у опште раде много лакше и са мање напора за радну стоку.

Јесењи радови и овде почињу најпре са заоравањем стрњике на исти начин како је напред описано; и овде је што брже заоравање стрњике после жетве од великог значаја. Ма да код ових земаља нема толико бојазни, да ће се земља, ако се стрњика и не заоре одмах, у тој мери стврднути, као код тешких земаља, и овде је питање задржавања земљине влаге у што већој количини од пресудног значаја. Ово питање је нарочито, за нас од животног интереса, јер величина наших жетвених приноса махом зависи од влаге у земљи, с тога о прибирању и задржавању влаге у земљи у што већој количини морамо водити рачуна. Ако је у добу заоравања стрњике суво, препоручује се и на овим земљама преко поораног земљишта прећи ваљком, да би се потребна влага довукла из дубине за трулење бољих остатака. Ако пак влада нормално време и земља није сувише сува, онда је на таквом земљишту боље избећи ваљчање, него кад стрњика довољно иструне, земља се поравња дрљачом.

По том поље остаје на миру све до извожења ђубрета или до јесењег дубоког орања, које се и на овом земљишту мора извести до највеће дубине са што ужом браздом. Овде нису потребни одводни канали за сувишну воду, јер овде вода не задире.

Сви остали пољски радови око припреме за сетву врше се на исти начин и у исто време, као и код смоничавих земаља. На овим земљама особито је за препоруку подривач (са точкићима), који претреса и слаже земљу у свима слојевима и чини најповољније станиште културним усевима.

(Свршиће се).

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Радови у припоришту преко лета.

Када се стратификовани калемови правилно упрпоре, лака је остала нега у припоришту, а она се састоји у овоме: после припорења, на недељу дана, треба разбијати кору, која се на банковима ствара; њу треба скинути и паметно прашење између банкова извршити. Ова прашења потребно је вршити 4—5 пута преко лета, како би се чешља заливања избегла, јер самим тим прашењем задржаће се потребна влага за правилно развијање калемова.

Концем јуна или у првој половини јула отпочиње један важан посао, чишћење жилица из калем грančице и уклањање изданака из подлоге. Да би се ово извршило како треба, неминовно је потребно одгрнути калемове дубоко, испод спојног места и оштрим ножем, равно до дрвета исећи жилице и одмах загрнути исте. После свога загртања заливају се калемови текућом водом, а у недостатку оне и бунарском.

Поред ових радова, а да би се калемови сачували од пероноспоре и оидиума, потребно је од почетка јуна па све до августа, сваке недеље прскати калемове бордовском смешом јачине 2% и растворм хипермангана калијепог (100 гр. хипермангана и 3 кгр. креча на 100 л. воде). На овај сам начин сачувао калемове најгорих пероноспорних година и имао одличне резултате.

Поред побројаних главних радова, потребно је преко целог лета: плевити, прашити и по потреби заливати калемове све до конца августа, када се коначно одгрну и

вали сб и остале потребе којима су се за зиму имали подмирити. Како је та јабука доспевала баш у томе тако рећи пањаћурском добу године, то је, због тога несумњиво, и име тако добила.

Стиђанка. Ову је крушку Милићевић *(Кнежевина Србија)* забележио у округима шабачком и ужичком. Није искључена могућност, да јој име потиче одавна, из доба којега српског или босанског владаоца или властелина. Штета је што се овај назив данас не чује, да би се потражила распрострањеност ове сорте и да би се трагало за њезиним пореклом.

Три имена за једну јабуку. У Сриском Рјечнику је забележена „некака кисела јабука" у Шумадији под именом *ченача*. Милићевић *(у Кнежевини Србији)* је забележио исту врсту у округу шабачком под именом *чења* а у ужичком *шења*.

Ова је јабука добила своје име по добу зрења: она зри заједно са пшеницом, у месецу јулу. Крушка, која такође са пшеницом заједно доспева, зове се *шеничарка* (у Милићевића *Кнежевини Србији*), а ова јабука, за разлику од крушке, назива се мало друкчијим и скраћеним именом, које, ипак, подсећа на пшеницу: негде *шења* (јер се и пшеница зове још и шеница и шења), а негде *чења* и *чења* (јер се гдегде пшеница и данас изговара ченица).

Бедрика (бедрица, ведрика) јабука је добила име по својој особини: она је чврста као *бедро*.

Коиљарка (у шабачком округу забележио је Милићевић у *(Кнежевини Србији)* мора да је добила име у старо доба и по облику своме: још кад је *коиље* било у употребн или у свежој успомени народној.

Беганица. Вук је у *Сриском Рјечнику* забележио крушку под именом *беганица* (у Уж. н.) Сад је она под тим именом непозната у томе крају. Има доста случајева да су стара имена добрих врста у току времена замењена новим; тај ће случај бити и овде. Трагањем би се, зар, наишло на врсту која је носила име, *беганице*, па би се, вальда, докучило и порекло имену њезину: можда је у ужичку нахију она донесена за време великих народних покрета, који су, услед турске инвазије и честих ратова, трајали без мало 500 година.

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

земља око њих потпуно поравни, да би спојна места и и ластарићи, — доња окца на њима — што боље узрели и здравенили се и жилице на калем-лозе засекле.

Овом приликом изврши се строго селекционирање калемова и све стране сорте, које су могле случајно да се при калемљењу измешају, обележе нарочитим знаком да би се при вађењу овакви калемови издвојили и класирали у групу „*мешанац*“, те да се одрже само чисте сорте. Овај посао треба поверити вештом раднику и добро верзираном у познавању сората винове лозе, по листу и врховима.

По свршеном селекционирању врхови се калемова скрше да би ластарићи што боље сазрели и да не би раднику сметали при вађењу калемова. **Б.**

ИЗ ВИНАРСТВА.

Цикнулост (усирћетавање). цвет. ветрење и др. болести вина.*)

Повољни услови летњег времена за развијање болести код вина, утичу неповољно на потрошаче његове и многи се питају: на који се начин може да спречи: *цикнулост, ветрење* (*да вино не губи свежину и шуноћу*), *цвет и др. болести вина?*

Одговор би био врло кратак а писање овога чланка излишно, када би сваки био у могућности да буре за 10—15 дана, пошто га отвори и потроши; или када би имао довољан број мањих бугарја од 50 л. те да сваког 7. дана долеваше истих врши.

Из овога свакоме је лако увидети, да је у овом питању главна ствар спречити утицај и додир спољног ваздуха са вином, јер његов саставни део „*кисеоник*“ не само да производи директну оксидацију вина, већ омогућава живот разних гљивица и бактерија многих болести, које вину мењају састав, па следствено томе и укус.

Да не би тога било данас су у примени средства, која то спречавају, па ћемо их с тога редом описати са довољним објашњењем.

Сваки зна да се при точењу запремина вина у буретy смањује а површина течности, наложена утицају ваздуха, повећава до половине бурета а одатле опет опада, и да том приликом ваздух улази у суд а кисеоник дејствује на горњу површину вина у суду. Тај празан простор треба на неки начин дезинфицирати и учинити безопасним по вино, па ма да су у том простору већ присутне гљивице или бактерије болести.

Дезинфекција ваздуха у таквим судовима врши се на ове начине:

1. Сагоревањем сумпора — сумпорним двоксидом;
2. Сагоревањем алкохола — угљеном киселином;
3. Неутралисаним вазелинским уљем;
4. Вештачком угљеном киселином; и
5. Растворљивом сумпорастом киселином.

а) **Сагоревање сумпора.** Ако се уметне у одпражњен суд са вином запаљена сумпорна трака и враћем затвори, сумпор ће да би правилно горео, трошити кисеоник из празног простора и вино је заштићено од доласка новог кисеоника а тиме је створена и убитачна средина за гљивице и бактерије које вино кваре. Дакле, празан простор испуњен је сумпор диоксидом, који је смртоносан за њих. Када би сумпорни гас могао да остане стално на површини вина, његова би употреба била у винарству, у оваквим случајевима, од неоцењене вредности; али његa доста брзо асимилира вино и од њега се створи у њему сумпорна киселина. Да се неби прешла граница употребе сумпора и тиме створила могућност, да се у вину асимилацијом сумпор диоксида створи сумпорни водоник, који је у већој дози штетан по човечији организам, треба бити обазрив и на свако буре од 100—300 л. сагорети само $^1/_4$ траке а на већа бурад до 1000 д. $^1/_2$ траке недељно.

б) **Сагоревање алкохола.** На место сумпора може се узети алкохол — неутрализани (шпиритус, јачине 80—90°) али никако денатурисани шпиритус. Сагоревањем алкохола производи се угљена киселина, која није ни најмање штетна по вино и здравље потрошача, па ма колику дозу да прими вино.

Да би се у празном простору бурета одржала чиста атмосфера и уништиле клице винских болести, потребно је изгорети одређене количине шпиритуса, које су разним пробама данас утврђене:

4 куб. см.	за	акавче	од 50 — 60 лит.
8 „	„	буре	„ 100 — 120 „
14 „	„	„	„ 200 — 250 „
40 „	„	„	„ 500 — 600 „

У место шпиритуса може се употребити и првенац љуте ракије — комовице, који гори као и шпиритус. Одређена количина шпиритуса или ракије успе се у плехану чауру, утврђену уз жицу, која пролази кроз пробушен врањ и запали, па брзо спусти у буре да изгори изнад вина и тиме је вино осигурано за две недеље од сваког кварења. Сагоревање треба сваке друге недеље вршити, па ће се вино и у празном буретy потпуно сачувати од сваке болести, цикнулости и цвета.

в) **Неутрализано вазелинско уље**. Одлично средство, као и претходно, а лаке употребе. Вазелинско уље плина по површини вина, не једини се с њим нити му даје ма какав укус. Оно је доста јефтино и дејствује дуже времена од предходних средстава. Не лепи се за дуге и не жеже лако.

Ако се оно употреби, потребно је разлити га по површини вина у што тањем слоју и подједнако, у чему се и састоји сва тешкоћа примене његове. То се постиже, ако се вазелинско уље лагано сипа, да клизи по једној добро углачаној дасци, која се косо кроз врањ утури да додирује вино и у њега улази за неколико сантиметара.

г) **Вештачка угљена киселина.** Постижу се исти резултати као и горењем алкохола, само се при овом начину и слабо сумпорисање употребе. Додавање вештачког угљен-диоксида захтева и примену нарочитих справа, те га нећемо ни описивати за сада.

Исти је случај и са употребом растворљиве сумпорасте киселине, која се такође помоћу нарочите направе додаје вину. **Бошковић.**

*) Ако је вино већ цикнуло онда применити начин описан у бр. 17. Тежака.

ИЗ СВИЛАРСТВА.

Сушица у свилених буба.

(сува болест, атрофија)

По некима, ово је нарочита болест свилених буба слична сањивици, а по некима је она само неки облик сањивице. Кад је за себе ретко кад да је тако опасна као пегавица и сањивица. Напротив, свуда онамо, где се преко зиме не чува семе као што треба, и где се бубе првих дана рђаво негују, сушица је редован гост, те се отуда с правом узима, да је и овој болести као и сањивици узрок сам одгајивач. Може се појавити већ после другог спавања, али се обично јавља после трећег и четвртог пресвлачења. Пресвлачење је неправилно и траје дуго. Бубе као и код пегавице и сањивице, крећу се споро једу нерадо, осуше се и смежурају, а кад болест отме маха, онда испуштају неку жуту течност која доста наличи на свилу а уз то бубе имају и пролив, т. д. избацују неку привидну течност, која на ваздуху поцрни и којом јако прљају лишће и суседне бубе; бубе су сваким даном слабије, мање и провидније, кожа је напротив после сваког свлачења све загаситија (код здравих је све беља и беља), док најзад не поцрни као земља; органи се не претварају у блатаву масу, нити се из тела кад се притисне, лучи каква течност, као што то бива код буба које су боловале од сањивице. Смрт код буба наступа споро; лешеви угинулих буба не прелазе у распадање (труљење) нити омекшају као код сањивице и жутице, него се исуше и отврдну; тело се толико скупи, да изгледа као глава, а глава се надује те буде скоро већа од тела; у унутрашњости тела запажа се, да крви има знатно мање; из масних ћелица излучују се масни делићи у толикој мери, да од масних ткива нема скоре никаквих трагова; у превним каналима нема хране, а у место ње је хладна једнобразна маса; зидови превних канала нису тако трошни као кад буба болује од сањивице а микроорганизми су исти (стрептококуси) који се јављају и код сањивице.

Болест се јавља у мањој мери но сањивици; овда-онда, бубе се од ње и сасвим отргну, а бива да од ње страда понешто буба, па, по који пут, да угину и све бубе.

Било да је сушица нарочита болест или да је она само облик сањивице, потребно је, да се противу ње употребе исте мере које се препоручују и противу сањивице, т. ј. обратити пажњу чувању семена, разређивати бубе да буду подаље једна од друге, уклањати сумњиве бубе и умрљано лишће које им може загадити и чисту храну (свеже и чисто лишће) и одржавати у соби највећу чистоту, пазећи при тим, да топлота, која одговара за тај дан буде стална, постојана, као и да се соба што боље ветри, како би у њој било увек свежа и чиста ваздуха.

Б. Д. Т.

НАШИ ДОПИСИ.

Бело поље, 29. Марта. 1921. г.

Да се читаоци Тежака бар у неколико упознали са пољопривредним приликама овога краја реших се да, овако у малим дописима одавде опишем кретање привреде и привредног напретка у овоме крају.

Округ Белопољски је готово најмањи од округа у бив. Санџаку. Има два среза са око 30.000 становника; у опште брдовит је и за културу биљака доста неподесан. Сама окружна варош Белопоље као центар трговине целога округа налази се на реци Лиму, у једној планинској котлини, опкољена брдима са свију срана, те је и од ветрова заклоњена, и околина се назива Жупа, стога што је место заиста жупно. Лим тече кроз средину округа и Лимска долина добра је за културу биљака, а брдовита земљишта засађена су воћем, и служе им за испашу стоке.

Од ратарских усева гаје се: кукуруз ситан, жути зв. „Пећанац“ који је и пренет из „Метохије“, пећске околине. По причању овд. привредника друге врсте кукуруза немогу у овом крају ни да успевају; причају чак и то да су доносили кукукуруз из Србије, па да није могао задржати оне особине, већ да је се убрзо изметнуо и постао ситан као и њихов. У овоме има вероватноће, јер су га они сејали у заједници са овдаш. сортом кукуруза. После кукуруза долази озима и јара пшеница, озими и јари јечам, озими и јари раж, овас, крупник и елда.

Обрада земљишта и сви привредни радови обављају се сасвим примитивно и са примитивним справама, те им је и принос сувише слаб. У целом округу има свега 3—4 лакша плуга за брдске крајеве — обртача — иначе свуда је у употреби ралица. Кукуруз се сеје на сачму из руке, па се приликом прашења разређује и оставља по један струк на малим одстојањима — сејање се врши у априлу месецу. Берба кукуруза обавља се у августу.

Стрмна жита сеју на кукурузишта с јесени и с пролећа. Семе не бирају нити спремају, већ га сеју онако како је са њиве добивено, те се уз зрно посеје и маса уродице која заједно са житом расте и сазрева те је жито увек уродичаво. У овој години, пре неколико дана добивена су два тријера за чишћење жита од уродице и одмах су образоване две тријерске станице и на истима је отпочело чишћење жита за пролећње сејање, а упућује се народ и на спремање семена противу главнице. Жетва се врши српом. По жетви жито се здене у повеће крстине неки на њиви, а неки га превуку односно пренесу на колима и магарадма ближе куће па га ту здену и кад стигну са другим пословима вршу га. Вршидба жита развлачи се од жетве па до пролећа. Ове године сада у марту месецу има готово $^{2}/_{3}$ жита неовршеног; како је сада суво и лепо време отпочела је врша жита. Вршидба се обавља на обичном гумну са говедима и коњима, а вејање лопатама на ветру. Видети вршидбу жита у овом времену необично је, али код овд. света то је обично, јер веле да су тако од раније научили, а веле и сами да су им мишеви и друге штеточине жетву преко зиме преполовили.

Имућнији домаћини радо би по упуству економа набавили и парне вршалице и друге савременије пољопривредне справе, али ово место нема комуникације и док се за овај крај оне не успоставе, мора у привреди владати ова примитивност.

Преносна су средства овде искључиво „коњ и магаре“ и онда по таквим стазама куда коњ и магаре иду и те-

рете носе, неможе се пренети никаква већа савременија пољопривредна справа.

У опште узевши овде је народ слабо одан пољопривредним радовима, а то је стога што је овде био у примени чипчијски начин обраде земље, па аге и бегови као сопственици чипчилука нису ништа радили већ чекали, да им чипчија донесе, и од онога што им овај донесе, они су живели и своје породице издржавали. Међутим чипчија знајући, да мора, да заради за свога газду, за цара и себе, он своје поље обради тек толико колико има да добије, те, да своју породицу издржи, а лаћа се каквих по њега рентабилнијих послова, који ће само њему користити, а не и горњима. Услед тога а од како је овде завладала српска власт, чипчије својим газдама не дају ништа, или врло ретко, који по нешто, а ови ненаучени, да раде, лаћају се сада сасвим других послова, који им доносе по нешто зараде те издржавају себе и своје породице.

Цене на овдашњој пијаци следеће су:

1.) Кукурузу 100 кгр. á	150—200	дин.
2.) Пшеници „ „ „	200—250	„
3.) Јечму „ „ „	90—100	„
4.) Овсу „ „ „	80—100	„
5.) Ражи „ „ „	150—200	„
6.) Кукуруз. брашну „	180—200	„
7.) Пшенич. брашну „	250—300	„
8.) Пасуљу „ „ „	250—300	„
9.) Сувим шљивама „	200—250	„
10.) Јабукама 100 кгр. á	300—500	„
11.) Млеку 1 литар	3—	„
12.) Сиру 1 кгр.	6—10	„
13.) Маслу 1 кгр.	20—22	„
14.) Кајмаку 1 кгр.	20—25	„
15.) Месу говеђем 1. кгр.	7— 8	„
16.) „ овчем 1 кгр.	6— 7	„
17.) Јаја 100 ком.	25	дин.
18.) Лук црни 1 кгр.	2,5—3	дин.
19.) Дрва 1 метар	50	дин.
20.) Луч 1 кгр.	1	дин.

Мит. А. Рајковић

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Г. Драг. С. Петковић, наш пријатељ и претплатник „Тежака“ из Ниша, упутио је Друштву ово питање:

Каква је хранљивост и употреба резанаца од шећерне репе, пиварског „требера“ и отпадака или очинака који остају иза тријерисања жита.?

На ово питање уредништво „Тежака“ шаље њему, као и осталим који се овим питањем интересују, овај одговор:

1.) Код прераде шећерне репе у шећер преостају *резанци*, у којима нема шећера али има доста воде (88—90%), због чега се резанци рачунају као врло водњикаста храна која се врло брзо квари кад дуже стоје на ваздуху. Да би се резанци одржали неукварени, мећу се у рупе, где се после извесног времена укиселе. Због овога изгубе најмање 20%, а у пропустљивим рупама и 30% од својих хранљивих материја. У трговини се јављају као слатки и кисели и у млекарницама се рачунају као најомиљенија допунска храна за краве музаре.

Водњикасти резанци не могу се рачунати као здрава храна и због тога их треба давати у што мањим количинама. Радним коњима не треба их уопште давати. Где се производи дечје млеко, кравима их не треба давати. Иначе, као храна за гојење, резанци су подесни за све врсте стоке.

На 1000 кгр. живе мере може се дати:

Воловима за гојење највише до	80·—	кгр.
Кравама музарама „ „	40·—	„
Радним воловима „ „	50·60	„
Свињама за гојење „ „	60·—	„

Бременој и младој стоци резанце уопште не треба давати.

Због велике количине воде у резанцима стоци се полаже уз њих и довољна количина суве хране. Треба дати најмање 2·5 кгр. сена и 4—5 кгр. добре сламе. Резанци, како свежи, тако и суви, врло се лако варе; они у погледу хранљивог дејства стоје шта више изнад сточне репе.

Да би се резанци дуже време одржали неукварени, по фабрикама их суше и као осушени дају потпуно издржљиву и лако сварљиву храну боље каквоће. Суви резанци су одлично подесни за исхрану крава музара. Сушењем се поред осталог избегне онај велики проценат губитка у хранљивим материјама, које се при чувању свежих резанаца лако губе. Пошто суви резанци упију пет пута толико воде колико су сами тешки, и за три пута толико набубре колико износи њихова запремина, то их треба пре полагања стоци поквасити са два до три пута толико воде колико износи њихова тежина. Сувих резанаца треба дати:

Кравама музарама	3—4	кгр.
Говедима за гојење . . .	5—7·5	„
Радним воловима	4—6	„
Свињама	¾—1·5	„

У најновије време заведен је начин да се резанцима одузима нешто мање шећера но обично, осуше се потом и као *шећерни резанци*, уносе у трговину.

2.) *Пиварски „требер“* долази у трговину као свеж. Једна је од најбољих храна за краве музаре — на једно грло до 20 кгр. Врло добра је храна и за гојење. Треба га увек давати свежег, иначе се лако укисели и уплесњиви. Ако се не суши на одвећ великој топлоти, *сув требер* одлично замењује свеж требер, и даје добру храну за све врсте стоке. Даје се и кравама музарама, које производе дечје млеко. Млада живина кад се храни сувим требером, врло добро напредује.

3.) *Млинарских отпадака* има двојаких: једни преостају иза тријерисања и припремања жита за млевење, други (очинци) при самом млевењу.

У млинарским отпацима има осим штурог и изломљеног зрневља још и ситних камичака, песка, мишјака и најразличнијег коровског семења. Ови отпаци имају, истина, извесну хранљиву вредност, али коровско семе при пролазу кроз органе за варење не губи своју клијавост, већ са изметом излази цело и доспева доцније са ђубретом на њиву где доприноси размножавању коровских биљака.

У овим отпацима има доста *кукоља*, *главнице* и др. *Кукољ* важи у опште као отров. Али пракса је показала,

нарочито у овом дугом рату када није било довољно ни људске, хране, а сточне још мање, да се не одвећ велике количине кукоља, гад се поступно на њих навикне, могу без штете давати млечној и гојазној стоци. И свиње га у мањим количинама подносе. Огледи су такође показали, да га и коњи, у смеши са овсем до 1 кгр., добро подносе.

Пшенична главница може врло штетно, па и смртно да утиче. Она садржи једну отровну материју (Trimethylamin) која смрди као харингина смола и дражећи утиче на органе за варење код којих прво изазове запаљење, и ако су она теже природе, често пута и смрт. Бремена грла могу да побаце.

Ражна главница је такође врло штетна у овим отпацима. Она садржи отрове (ergotin, kornutin) који су опасни не само по животиње, но и по самог човека. Кад се ови отрови налазе у великој количини, производе *појаве узетости*, које се често и смрћу заврше. У мањим количинама производе побацивање код бремене стоке.

Стога код употребе ових отпадака као хране треба бити врло обазрив, и ако нема нужде, боље је не употребити их за исхрану. **М. Ђ. Ђ.**

БЕЛЕШКЕ

Маслине у Јужној Србији. У бр. 16. „Тежака“ од 24 априла саопштили смо да је начелник среза ђевђелијског послао Министарству Пољопривреде и Вода једну количину маслинових плодова, који рађају у селу Негорцима и да су послати у Сплит ради испитивања процента и каквоће зејтина.

Покрајинска влада у Сплиту извршила је испитивања ових маслинових плодова и резултат је следећи:

„У једноме килограму има 430 зрна плодова; а од тога отпада на тежину коштица 290 грама а на тежину меснатог дела 670 грама.

Месни део садржава 50·34% воде и 15·45% сировог уља (зејтина).

Према садржини уља ове маслине не спадају у најуљевитије што зависи од плода а можда и од прилика земље и поднебља.

Хемијским путем било је екстрахирано око 15½ по сто уља, али да је уље било исцеђено механичким путем, не би се исцедило више од 12 до 12½% уља, дакле на 100 кгр. меснатог плода 12 до 12½ кгр. уља.

Уљевите врсте садржавају и преко 24% уља, али би се са свим добро исплаћивало цеђење уља из ових маслина, особито ако би се цедило са високим притиском помоћу хидрауличних цедница.

Маслине из Ђевђелије сличне су по облику и величини плода овамошњој врсти гроздача (гроздењача, желударица, чесвинка, крвавица) али се то не може тачно одредити, док се не види стабло, гранчице, лист и какав је плод на стаблу, н. пр. у овоме случају, да ли у малим гроздовима по 2 до 5 зрна или једноструки.

Један мањи део плода био је нападнут од маслинове мушице, у некима се је нашао кожурак од лутке а у некојима га није било.

Случај што је само један мањи део плодова нападнут од црва, даде наслућивати да зараза маслинове мушице у Јужној Србији није била јака, као што обично бива у тамошњим крајевима, већ доста ограничена. Сада настаје питање, зашто је била тако ограничена, да не постоји можда у оним пределима каква оса најезница или какав други непријатељ маслинове мушице, који је уништава и неда јој да се толико умножи. Ако ова претпоставка имаде какову вероватност било би добро да се констатује на лицу места“.

ГЛАСНИК

Стечај за два чланка. Радомир Генић из Београда приложио је Српском Пољопривредном Друштву 100 дин. с тим да се из те суме изда награда писцима двају следећих чланака:

1. *Је ли могуће употребити холандски метод подизања дуна (пешчаних бедема) дуж нашега Дунава ради обезбеђења садова од поплаве и*

2. *О лози „Четерешки“ и зашто је наши крајинци нерадо замењују американском, која (некаламљена) непосредно рађа.*

Српско Пољопривредно Друштво позива заинтересоване да пошаљу чланке у којима би био изнет одговор на горе постављена питања.

Оба чланка отштампаће се у *Тежаку* и писцима би се поред утврђеног хонорара, који Друштво издаје, доделила из суме, коју му је г. Генић ставио на расположење, још и по 50 дин награде за сваки чланак.

Дечији пољопривредни клубови у Хрватској. У једном од ранијих бројева Тежака, напоменули смо да је идеја о оснивању дечијих пољопривредних клубова нашла врло симпатичан пријем код наше браће Хрвата и Словенаца. Пре неки дан добили смо од г. Јосипа Бераковића вредног управитеља школе у Оприсавцима (код Гарчина) једно писмо о његовом пољопривредном клубу, које овде у изводу доносимо:

„Како сам своједобно пригодом скупштине Главног Задружног Савеза у Загребу имао част говорити с Вама о оснивању дечијих пољопривредних клубова чим сам дошао кући латио сам се тога посла и хвала Вашем заузимању, добио сам од Српског Пољопривредног друштва све упуте, као и досад изашла месечна упуства, по којима се, у колико овдашње прилике допуштају — и равнам.

„Уредио сам таково једно мало друштванце са којим радим првобитно искључиво у моме школ. врту, који за сада одговара приликама. Замолио сам и владу у Загребу преко Хрв. слав. господарског друштва као средишне задруге, да ми испослује расплодних животиња од којих сам добио за сада два нераста беркширске пасмине, а у течају је пошиљка за двије супрасне крмаче исте пасмине и пет овчица сјањих и једног барнића, те неколико кокица.

„Како видите ја се мичем полагано и са том мојом дјечицом и мушком и женском имам највеће весеље, јер су радови њихови управо невјеројатни. Човек не би мислио што све могу дјеца.

„У мјесецу септембру мислим одржати једну малу утакмицу на коју мислим позвати и Вас као главног иницијатора те установе, а биће ми мило, ако поведете из тамошњих клубова дјеце са њиховим учитељима, да виде

своју прекосавску браћу, па кад се не могу да сложе велики, ми ћемо радити на подмлатку нек се он слаже и братски живи. Моји малишани бит ће особито почашћени, ако им се пружи прилика, да дочекају и погосте по нашем старом славенском обичају, и на годину мислим с њима запутити се к Вама, да Вам посјет вратимо.“

Ми се радујемо раду и успеху г. Бераковића и учинићемо од наше стране што можемо да неколико чланова из наших дечијих клубови, који се буду одликовали са својим производима на предстојећој изложби, посете утакмицу чланова пољопривредног клуба у Бераковици.

ЗАПИСНИК.

18. редовне седнице Управнога Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 5. априла 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Седници су присуствовали: председник г. Љуба Новаковић, председник г. Паја Тодоровић и чланови: г. Благоје Тодоровић, Др. Вељa Стојковић, Александар Јовановић, Љуба Јовановић, Вића Т. Радовановић. Милан Трпковић и Бошко Ж. Бошковић.

Као гост присуствовао г. Драгутин Спремић, државни еко-среза врачарског и редовни члан Друштва.

Председавао председник г. Љуба Новаковић.

I.

Прочитан је записник 16 редовне седнице.

Одбор прими исти без примедбе.

II.

Прочитан је записник 17. ванредне седнице

Одбор прими исти без примедбе.

III.

Секретар прочита предлог Господина Министра Пољопривреде и Вода и решење Министарског Савета, да се Друштву уступа 1,875000 динара, датих на позајмицу за набавку семена, материјала, алата и справа, ради оснивања пољопривредног фонда, од кога се може трошити интерес на задатке предвиђене друштвеним правилима.

Одбор прима за захвалношћу, с тим да се изјави писмена благодарност Господину Министру Пољопривреде и Вода, а тако исто и пређашњем Господину Министру Пољопривреде и Вода, г. Др. Велизару Јанковићу, који је као Министар Пољопривреде и и Вода учинио да Друштво добије ову помоћ.

Када буде прикупљена ова сума, да се да Управи фондова.

IV.

Секретар прочита мишљење чланова Набављачког одбора о свестраном прегледу прскалице систем „Ковина“ коју је поднео и понудио Друштву г. Мих. Јакшић.

Одбор одлучи, да чланови гг. Бошко Бошковић, Милутин Стојановић и Милан Трпковић, изврше што скорије преглед ове прскалице и поднесу извештај.

V.

Прочитано је мишљење референта за Подружине, да се приме у састав Друштва Пољопривредне Подружине:

Бољевцу, Голобоку, Пољни, Краљеву и Приштини, пошто су све потребне услове испуниле.

Одбор одлучи, да се приме.

VI.

Прочитан је извештај референта за Подружине о стању ових у округу Моравском, које је у току прошлих дана обишао

Одбор ово прима знању и одлучи, да се г. Бошку Бошковићу, на име учињених трошкова од Јагодине до Свилајинца, и Варварина изда по 30 динара дневно а остале трошкове по рачуну.

VII.

Прочитана је молба Српског Пчеларског Друштва, да му се одобри да може у сали Друштвеној држати годишњи збор на дан 17. априла тг.

Одбор одобрава да се уступи сала.

VIII.

Почитана је молба државног економа среза темнићског, да може заосталих 50 пољопривредних календара за сву годину дати члановима Пољопривредне Подружине, у место да им ове Друштво пошаље. Одбор усвоји молбу.

IX.

Прочитана је молба Основне Школе у Дојкинцима, да се Народној Књижници и Читаоници у Дојкинцима, округа Пиротског даду као помоћ пољопривредне књиге.

Одбор одлучи: пошто су друштвена издања пропала у току рата и од пољопривредних књига мало има, то се не могу иста дати бесплатно.

X.

Прочитана је молба г-це Милице Стефановићеве писара овог Друштва, да јој се уступи један локал за становање, пошто је велика тешкоћа у становима.

Одбор одлучи, да јој се уступи привремено соба до кујне, докле не наступи потреба Друштвена за исту.

XI.

Саопштења и предлози:

1. Извештај Господина Министра Војног и Морнарице, да се сада не може извршити проба употребе авијатике противу непогода, услед реорганизације исте и недовољног броја апарата.

Одбор прима знању.

2. Извештај г. Милана Ђурића инспектора у Скопљу, да може примити и привремено сместити препарат воденог стакла за конзервисање јаја.

Одбор прима знању и одлучи, да се умоли Америчка Мисија да овај препарат преда г. Ђурићу у Скопљу, одакле ће га Друштво пренети у Београд.

3. Извештај државног економа среза врачарског, да је на предлог економа и начелника истог среза, среска скупштина унела у буџет за ову годину 500 динара ради уписа за члана утемељача овог друштва и 8000 динара за приређивање среске пољопривредне изложбе.

Одбор прима знању са захвалношћу.

4. Прочитан је извештај државног економа округа Ваљевског г. Виће Матића, о легатима остављеним Друштву од пок. г. Љубе Молеровића из Боговађе и легату остављеном Српској Држави на пољопривредне циљеве од пок. г. Аксентија Тешића из Мионице.

Одбор прима знању, с тим да се умоли Господин Министар Пољопривреде и Вода, да легат остављен од пок. г. Тешића преда овом Друштву на располагање.

5. Молба г. Михаила Петрића бив. благајника овог Друштва да му се исплати припадајућа плата и додатци за 12 дана месеца фебруара тг. кога је дана стварно предао дужност благајника.

Одбор на основу мишљена финансног одбора одлучи, да му се исплати припадајућа плата и додатци.

6. Одбор за набавке реферише о раду на подели справа и семена добивених из Енглеске:

а) Колико је до сада распоређено;

б) Колико је и чега остало још нераспоређено!

Одбор прима знању и одлучи: да се приликом слања ових справа и семена пише Подружинама и државним економима, да по извршеној подели пошаљу спискове коме је шта од овог дато и шта је од справа задржато за Подружине.

7. Члан набављачког одбора реферише о набавци тријера, који су раније били поручени од Машинфабрике Хајдове у Штокерау, да би ове требало узети, пошто је чек већ купљен и по понова добивеној понуди: ако је садања цена свих справа скупља, ови су понуђени по старој цени.

Одбор одлучи: да се изврши набавка ових тријера и исплате са раније купљеним чеком.

8. Члан управе г. Милан Јованић, саопштава да после великих тешкоћа прибавио је потребне тарифне цифре за трговинске уговоре у допуну свог раније извештаја о пољопривредним производима.

Одбор прима предње саопштење са захвалношћу на труду г. Јованићевом с тим да се његов елаборат придружи предмету који је поднео секцији.

9. Поведе се реч о предаји дужности досадањег секретара г. Илије Кремића, који ни до данас није саставио списак друштвених књига у библиотеци ни ову предао.

Одбор одлучи, да се позове писмом г. Кремић да ово изврши,

Са овим је председник закључио данашњу седницу.

СЛЕДУЈЕ ДОДАТАК

ДОДАТАК 21. БР. „ТЕЖАКА"

СТЕЧАЈИ

ЗА НАПРЕДНИЈЕ НАЧИНЕ РАДА ИЗ ОБЛАСТИ ШУМАРСТВА

I. За правилно и рационално вештачко пошумљавање најмање 1 ха простора голог планинског земљишта, првенствено оног, који се налази на стрмијим странама изложеним спирању и одношењу земљишта и образовању воловрина, са багреновим садницама нарочито одгајеним у расаднику.

Могу се такмичити пољопривредници из округа: врањског, пиротског и нишког.

Рок је стечају од 1 јан. 1922 до 1 августа 1925.

Награда I. 1500 II. 1000 III. 700 дин.

II. За правилно и вештачко пошумљавање најмање 0·50 ха простора голог земљишта у долинама река и влажним местима у опште са канадском тополом. (Populus canadensis).

Могу се такмичити пољопривредници из округа: моравског, подринског и пожаревачког.

Рок је стечају од 1 јан. 1922 до 1925 год.

Награда I. 500, II. 300 и III. 200 дин.

III. За правилно, рационално и вештачко пошумљење најмање 0·50 ха голог земљишта у долини са јасеновим и брестовим садницама нарочито одгајеним у расаднику.

Могу се такмичити пољопривредници из округа: чачанског, крушевачког и тимочког.

Рок је стечају од 1. јан. 1922 год. до пролећа 1924. г.

Награда I. 1000 дин. II. 700 дин. и III. 500 дин.

УПУТСТВА

I.

Увршћава за пошумљавање стрмих, каменитих, присојних места, особито оних где се земља рони, затим на живом и летећем песку са багреном.

Багрен је у погледу земљишта скромна врста дрвета. Он је подесан као изданачко дрво са врло кратким обртом. Одгајивање багрена врши се путем сађења, које се изводи брзо и лако. Багрем се подиже у маломе као ниска шума. Потребне саднице производе се у расаднику а пресађивање њихово врши се у пролеће, крајем марта и у априлу. Обично се пресађују једногодишње и то добре саднице, које су 8—10 мм. дебеле; слабије саднице боље су кад се одрже у растилу па се као двогодишње пресађују. Пресађивање бива у размаку 1·2 до 1·3 м. билька од биљке. Чим се саднице пресаде на стално место, треба их орезати што ниже до земље највише 10 см. Ове саднице брзо расту и после 2—3 год. толико израсту, да им се склоп затвори.

Да би се младо дрвеће што јаче и боље развијало, треба му дати што више светлости, ваздуха и простора. Ово се постиже потребним чишћењем и проређивањем на овај начин:

У петој години саднице и изданци из пањева чисте се од доњих непотребних грана. Прекобројни изданци се секу.

У десетој години предузимље се прво проређивање а уједно и поносно чишћење непотребних грана и изданака. На једном пању обично се оставља највише два изданка. Сва ракласта дрвета треба очистити и непотребан крак осећи. Дрвета која имају неправилан облик или су потчињена, треба исећи.

У петнајестој години предузимље се друго проређивање, којим се, осигурава довољан простор багреновом дрвећу за даље развијање њихове круне. Сва дрвета, која су болесна, потчињена или имају каковуману, имају се посећи.

У двадесетој години предузима се треће проређивање, да би се попео квалитативни прираштај. Подмладак и шибље чува се ради заштите земљишта. Кресање грана врши се ручном тестером а никако секиром.

У другом проређивању добива се већ доста дрвене масе за грађу (обично за коље и дирекс), доста облица и грања.

У трећем проређивању проценат грађе пење се на 40%.

На земљишту, које има да се пошуми, треба у првом реду забранити приступ стоке, иначе ће бити сав труд узалуд.

Ради добивања семена накупе се чахурице од багрена те се метну на топло место, да се добро осуше. Трљањем између руку растављене се семе од чахурица.

То чисто семе, пре но што се сеје треба држати у топлој води. Вода треба да буде тако топла, да се једва може још прст у њој држати, а да се не опури.

Ако се семе сакупљено у јесен још исте јесени сеје, онда је довољно 2—3 сата киселити то семе, а ако се сеје у пролеће или је старије, онда 12—20 сати. Када је семе тако покисељено, онда га треба навадити и расути на под да се осуши. Горња кожа семена се мало смежура. Овако покисељено семе исклија већ 8—10. дан.

Семе се сеје у лејама и браздама које треба да су дубоке 1—2 см. Размак бразде од бразде нека је 20—25 см. Пресађују се на терену обично једногодишње биљке а још боље исте јесени, које су сејане у пролеће. Биљкама, које се пресађују треба корен одрезати тако да овај не буде дужи од 5—8 см.

Багрен треба сејати само на оним местима где никакво друго дрво не успева, а то је на јаким стрмим каменим литицама, где се земља осипа или где је изложена јаконе сунцу, затим на песковитим местима, као на живом и летећем песку.

Багрен за 15 година постигне дебљину од 20—25 см. те је већ тада способан за ограду и за тању грађу.

Ако се пошумљавају стрма места, онда треба у водоравном правцу ископати јарке дубоке 20—30 см.; размак тих јарака има бити 1 метар. У те јарке треба положити, т. ј. окомито на саму падину метнути биљке од багрена у размаку од 20 см. Засађивање треба отпочети од подножја брда и прво ископати један јарак, који је паралелан са подножјем брда. Када се овај засади биљкама, онда треба земљом из следећег горњег јарка засути засађени јарак, те тако лагано пењати се на више. — Биљку не треба засадити окомито на падину него је лагано положити и засути земљом, коју треба мало сабити да не би прва киша исту са јарка спрала. Саднице ће се лагано саме учврстити и из прног сног

првобитног лежећег положаја исправити те ће врх потерати правцем у вис. Онако засађене биљке имају већу еластичност, те су у стању да и веће пузеће камење зауставе.

За неколико година овај багренар постаје тако густ, да се мора проредити као што је већ напред изложено.

Још једна велика корист је од багрена, осим његове способности што брзо расте, што је одлично дрво за наше занатлије, што је добро огревно дрво и т. д. јесте и та, што се лисник може у јесен давати стоци, која потпуно накнађује биљну сточну храну.

Иначе је у пролеће са својим леним изгледом, јаким мирисом свога лепога белога китњастога цвећа украс читавога краја. А од колике је користи за наше пчеларе, не треба ни да споменемо.

II.

Канадска топола препоручује се у велико земљорадницима за узгој, јер расте брзо и рано дозрева за сечу и употребу. Она предпоставља влажно, дубоко и растресито земљиште, а успева још добро на свежем, мочарном и непропустном земљишту, као и земљишту изложеном поплавама. Она не страда од мразева и када у слободи расте врло брзо напредује.

Одгајивање канадске тополе врши се путем сађења спремљених садница од 0·50—1·50 м. висине, с пролећа. Њезино дрво одликује се лепом белом бојом и изврсно се употребљава и тражи за столарску израду. Оно има још и ту одлику, што се не увија и не пресушује. Због тих својих одлика као због брзог пораста она спада у ред врло рентабилних дрвета. Семе ће набавити Српско Пољ. Друштво.

Одгајене саднице канадске тополе пресађују се исто онако као и саднице врбове, што је сваком земљораднику добро познато. Размак оних садница треба да буде један метар.

III.

Пре двадесет и више година долине обе Мораве, Стига и Ибра обиловале су још са јасеном и брестом, који су били представљени или појединачно овде онде на пмањима, поред путева, река и потока или у гајевима или у групама а ретко у већим шумама. Ове корисне врсте дрвета нагло су нестајале последња два деценија јер су исечене и у трупцима извежене махом у иностранство, тако да се данас осећа велика оскудица код наших домаћих колара, столара и самих земљорадника у њиховом дрвету. С тога, с обзиром на велику вредност и употребљивост ове две врсте дрвета код нашег земљорадника и наших колара и столара, требало би озбиљно приступити обнављању и узгоју ових двеју врло корисних и рентабилних врста дрвета, како би се она разиножила тамо где им је местност и где су и раније постојала.

Обе врсте дрвета захтевају снажно и свеже земљиште, али добро успевају и на повремено плављеном земљишту и у близини текућих вода.

Саднице одгеноване у расаднику употребљују се за пресађивање с пролећа и то јасенове трогодишње а брестове 1—3 годишње. Ако се пресађивање изврши пажљиво, јасен расте лако и брзо.

Размак сађења брестових и јасенових садница има да буде 1 метар. Код вађења биљака из расадника за пресаду треба узети што лепше и здравије.

ПРОЈЕКТ

ЗА ИЗМЕНУ ПРАВИЛА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕД. ДРУШТВА У БЕОГРАДУ.[1])

Општи задатак.

За набавку потребних средстава за унапређивање пољске привреде у великим размерама оснива „Срп. Пољ. Акционарско Друштво“ са капиталом од 10 милиона динара, под насловом: „Српско Пољопривредно Акционарско друштво у Београду“ у коме Српско Пољопривредно Друштво задржава право учествовати као акционар тек онда, када се акционарско друштво са потпуним успехом развије, а у циљу, да своју неискоришћену непокретну имовину претвори по процени, у одговарајући број акција, ради учешћа у приходу поменутог акционарског друштва.

Приход од дивиденде својих акција употребиће Српско Пољопривредно Друштво по својим досадањим правилима на унапређивање пољске привреде а сем тога још и:

а) На оснивање контролне станице за испитивање семена културног биља.

б) На оснивање хемијске лабораторије за испитивање квалитета вештачког ђубрета и квалитета земље.

Заједнички програм оба друштва биће следећи:

1) Проналазити најбоља тржишта за сваки поједини земљорадрички производ у сировом или прерађеном облику.

2) Проучавати захтеве страних тржишта и према томе утицати на усавршавање производње, путем утакмице — упоређивањем најбољих производа страних тржишта са нашим, — штампањем поука, јавним предавањем, награђивањем и т. д. да се на тај начин у интересу самих земљорадника изађе захтевима сваког трга што више у сусрет.

3) Старати се око тога, да програм рада „Српског Пољопривредног Акционарског Друштва“ буде такав, по коме ће у првом реду сам земљорадник имати највећу корист, ако своје производе упућује на трг преко тих својих удружења, а удружења сама морају се правилима ограничити на пристојну награду за своју сарадњу и на умерен принос својих акција.

4) Организовати статистичко одељење, које прикупљањем података приказује шта сваки трг од земљорадничких производа по количини и квалићи тражи, и према томе, онда утицати на јачу и ширу продукцију оних земљорадничких производа, који се више траже и који већу ренту земљораднику доносе.

5) Прописати правила за образовање акционарског друштва, старајући се при томе, да акционари буду искључиво земљорадници наше државе.

[1]) Овај пројект је поднео Гл. Збору Српског Пољопр. Друштва у 1920. год. редовни члан г. М. Јовановић. Пројект је упућен секцијама Срп. Пољ. Друштва и донета је одлука да се отштампа у Тежаку и пружи члановима Друштва на размишљање — што ми овим то и чинимо. Ур.

Учешће страног капитала и страних држављана дозволити у почетку рада акц. друштва и то само у једној за сада најакутнијој грани производње а то је, у подизању кланице највећих размера за прерађивање меса: свиња, говеда, живине и конзервирању јаја намењених за извоз. Но и у том предузећу дозволиће правила учешће страног капитала до 50% од оног капитала, које ово предузеће захтева. Сва остала предузећа морају бити чиста својина земљорадника Срба, Хрвата и Словенаца без разлике вере, па тек онда и осталих страних нација наше државе. Учествовати могу и општине и привредне корпорације под овим истим условима.

6) Финансирање мора бити тако спроведено, да сопственост акција не може прећи из руку земљорадника и зато ће гласити акције на име акционара; оне ће се продавати искључиво на берзи „Срп. Пољ. Акц. Др.“ а купити их могу само грађани — земљорадници — наше државе по реду проверене пријаве и то првенствено они, који немају акција, па тек онда они, који немају довољан број истих. Ако би неко акције отуђити хтео, спречиће се то тиме, што ће се дивиденда по прописаном тексту акција исплаћивати увек оном лицу или његовом законом наследнику, на чије име акција гласи. Овај поступак искључује прелаз акција у стране руке и прелаз акција у руке капиталиста.

Извођење овог привредног прогреса захтева дужи низ година и стога могу акције гласити на нешу суму н. пр. 1000 динара, да би на тај начин и сваки сиромашнији земљорадник са малим годишњим улозима дошао временом до веће вредности у акцијама, односно, до већег годишњег приноса. Најкраћи рок уплате је 10 година а највећи број акција десет. Учешће државе може бити по нахођењу Народног Представништва и по предлогу Министарства Пољопривреде, Трговине и Финансија само у почетку заснивања ове установе а доцније не.

7) Приступити избору оснивачких одбора удружења: за гајење облагорођених приплодних грла; за подизање кланице за свиње, говеда, живину и ладњаче за јаја; за млекарске установе; за подизање института за производњу серума и лекова; за подизање сместитша за пшеницу и осталу зрнасту храну; за семенарске задруге; за набавку пољопривр. машинерија семена и вештачког ђубрета; за воћарско-виноградарска удружења; за осигуравајуће друштво; за уређење продуктне берзе.

Специјални задатак.

4. У сточарству.

1. Задатак Српског Пољопривредног Друштва. Српско Пољопредно Друштво поделиће на конгресу сточара целу државу у сточарске области и одредити за сваку поједину област расу, која се има гајити. Решење овог конгреса биће обавезно за обе стране.

Оно ће образовати у свакој области задруге за куповину облагорођених приплодних грла; на тај начин извршиле би се набавке периодично и у већем броју, као што би и транспорт био лакши.

Сазваће на млекарски конгрес, представнике свих млекарских предузећа, да у друштву са представницима науке прикажу уроке, који су до сада ометали развитак млекарске индустрије и утврде програм, по коме би се могло успешно остварити унапређивање млекарске индустрије. На основи тих закључака израдити нацрт, по коме ће се примати млекарска предузећа у састав рада акц. друштва и одредити прописе за квалитету млечних прерађевина ради даље продаје преко акц. друштва.

Проучиће у свакој сточарској односно млекарској области флору биља и према томе изабрати пиће биљке за интензивнију и рационалнију производњу сточне хране ради унапређивања сточарства односно млекарства.

У секцији за сточарство испитиваће стално хонорарни професори бактеорологије и хемичари Пољопривредног Факултета квалитету произведеног серума на виурулентност бактерија пре продаје, а исто тако квалитету других лекова с тим да се продаја серума и лекова може вршити само онда, ако су снабдевени са етикетама и уверењем секције.

На територији, која ће испоручивати робу за кланицу Српског Пољопр. Акционар. Друштва поравити у сваком поједином месту, где има изобиље одпадака индустрије, да се заведе раса свиња и говеда бржог пораста; а овде, где су бољи услови за гајење свиња, спорији узраста али са више масти; проучавати услове исхране и радити на томе, да се свиње до добасазревања за гојење јефтиније исхране, но до сада; непрестано тежити, да се производња меса или масти свиња, прилагођава захтевима кланице.

И гојење живине упутити у два правца. У сваком месту где је млекарска индустрија развијена завести гојење живине са отпадцима млека. На овај начин, угојена живина, која је у природи, у пољу одрасла, даје по моме стеченом искуству, првокласну угојену робу без такмаца на светском тржишту за разлику од живине, која је одгајена у збијеном простору дворишта.

Рационално гојење захтева да се за клање одређена живина одвоји у кавезе, и нарочитом храном у што краћем року, најдуже за 15 дана угоји. Техничка секција има ради тога израдити нацрте по којима ће се ти кавези и практично и јефтино израђивати. Ако поједници за те кавезе немају одпадака летава и дасака, онда ће се посредством друштва ова набавка извршити у државним стругарама и у расклопљеном стању задругарима испоручивати. Стране сандука конструирати, да буду само прикачење, да би се сандуци у случају заразе могли лако расклопити и течним раствором дезинфицирати.

Исто тако поступити, при одређивању конструкције кавеза за пренос угојене живине до кланице, тако, да размере сандука искористе кубатуру вагона.

Образовати живинарске задруге за прикупљање јаја, која ће се сортирати по свежини, чистоћи и крупноћи а испоручивати и наплаћивати по тежини.

За тај рад прописати упутства и правила обавезна за произвођаче и акционарско друштво, као купца.

2. Задатак Српског Пољопривредног Акционарског Друштва. Српско Пољопривредно Акционарско Друштво организоваће а.) удружења за рационално гајење облагорођених приплодних грла у оним крајевима, где је облагорођена раса говеда у већим размерама заступљена, по нарочитим правилима, која ће прописати Српско Пољопривредно Друштво по искуству већ постојећих сличних

установа код нас и на страни. Од ових удружења куповаће „Срп. Пољ. Акц. Др.“ преко својих повереника или привредних установа приплодна грла по цени жива ваге, која ће се сваке недеље утакмицом на берзи утврдити, а за рачун акционара, који жели набавити приплодна облагорођена грла.

Срп. Пољ. Друштво радиће на томе, да код државе изједствује повољнију тарифу за превоз приплодних грла у удаљене крајеве државе и осигурати транспорте од сваке могуће штете.

б.) Да би сточарство а тиме и ратарство добило већег полета „Срп. Пољ. Акц. Друштво“ организоваће преко својих повереника и привређених установа у крајевима где је веће изобиље млека, млекарске установе — предузећа — које ће по упуству Срп. Пољ. Друштва производити свега две, свуда већ познате издржљиве врсте сирева за трговину, а по квалитету, облику и начину израде потпуно једнака. Једну врсту сира из крављег млека квалитетет „Годомин“ и други овчи квалитет „Сомборски“ продаваће „Срп. Пољ. Акц. Друштво“ по цени, која ће се увек недељом у утакмици између произвођача и купаца одређивати на продуктној берзи друштва.

в.) Институт за производњу серума против заразних, и лекова против других болести.

Институт ће се старати, да савршеном израдом, упутством употребе и умереном ценом серума и лекова спречи, или сузбије ширење заразних болести, а нарочито свињске куге, која честом својом појавом пустоши имовину земљорадника.

г.) Све кланице за прераду меса свиња и говеда на целој територији наше државе нису више савремене и не могу се такмичити са најновијим америчанским постројењима, где је постигнута уштеда у радној снази са преко 50%, и већи принос са преко 10% савршенијим искоришћавањем одпадака.

С обзиром на то, што је сада Београд са околином средиште Војводине, Србије па донекле и Босне и Славоније, — а и центар жељезн. бродарске мреже, — где је гајење свиња, говеда и живине необично јако развијено, основаће акционарско друштво у његовој непосредној близини једну, технички најсавршеније постројену, кланицу највећих размера, удешену за прераду меса свиња и говеда у најскупоценије производе.

У овом предузећу могу учествовати стручни странци са највише 50% капитала, понајвише са ових разлога: што немамо довољно искуства у преради, што немамо довољно мобилног капитала за инсталације, обрт и што не располажемо са довољно трговачког искуства и знања за најуспешније пласирање прерађевина.

Ове ће кланице бити тако уређене, да се може и заклана угојена живина за извоз приготовити.

Поштo су у том предузећу најважнија и најскупоценија постројења за лађење, које лети нема пуну употребу, то ће се овом предузећу придружити одељење за конзервирање јаја помоћу хладноће до сезоне извоза.

У састав овог предузећа улази и набавка одговарајућег возног парка за транспорт свежег свињског, говеђег меса, живине и јаја у специјалним возовима акц. друштва. Вагони за свеже месо и јаја морају бити најновије конструкције и подешени за лађење робе по потреби у самом путовању до места потрошње.

II. *У Ратарству.*

1. Задатак Српског Пољопривредног Друштва. Секција за ратарство има проучити интензивност производње пшенице у целој територији и предложити средишта дуж жељезница и река, где би требало магацине са елеваторима подићи. Делегати техничке и ратарске секције проучиће у Берлину на лицу места немачке државне елеваторе, манипулацију и резултате рада и то применити пројекту за подизање тих установа код нас.

Прикупити податке из Русије, где је примена ових елеватора већ пре неколико десетина година дуж неких жељезничких пруга заведена.

Нарочиту пажњу обратити при томе на избор машинског постројења за пречишћавање и класификацију пшенице ради једнообразног рада.

Магацине са елеваторима подизати постепено.

Први подићи у пределу са најбољом пшеницом и највећим млиновима у циљу унапређивања извоза брашна н. пр. у Панчеву, а други у пределу најлошије робе н. пр. у Шапцу ради подстрека земљорадника за производњу пшенице бољег квалитета, плаћањем већих цена и давањем премија за робу најбоље каквоће.

Секција за ратарство у споразуму са акц. друштвом одредиће у почетку сваке сезоне узанц и прописати скалу специфичне тежине, по којој ће се роба класифицирати и по каквоћи плаћати.

Проширењем државе долазимо у могућност, да производњу семена развијемо до савршенства, јер је један део — Војводина — по природи изванредно подобан за производњу семена културног биља. И до сада је тај рад у тој покрајини напредовао а од сада треба да га ми прихватимо и усавршимо. За тај циљ морају се изабрати најспособнији чланови секције за ратарство, који ће у једној или две сезоне производње семена, као експерти Друштва, проучавати како је тај рад организован у Немачкој, која готово цео свет снабдева са потребним семеном културног биља. Ако је икако могуће послати још једног експерта у Сједињене Америчанске Државе са истим задатком.

Упоредно са проучавањем производње морају делегати проучити и начин пречишћавања, сортирања и саму продају код семенарских трговачких предузећа, која имају репутацију светског гласа већ ради тога, да би преко њих могли продавати вишак траженог семена.

Стечено искуство семенара треба употребити и код нас за организацију производње семена. Основати семенарске задруге у сваком месту, где се семе за рачун акционарског друштва производи. За ове задруге прописаће секција за ратарство правила о односу произвођача према акционарском друштву, која ће бити обавезна и за произвођача и за акционарско друштво као купца семена. Прописати акционарском друштву да у састав своје управе изабере из секције за ратарство стручног саветника за стручан рад, који ће према понуди и тражњи код нас и на страни као и према рентабилитету производње појединих продуката диригирати интензивност производње семена у држави.

Секција за ратарство изабраће путем стечаја код нас и на страни најспособнија стручна лица без обзира на народност и поданство за сталну контролу рада семенарских задруга и за преглед сваке парцеле пријављене за производњу семена и то приликом обрађивања, вегетације жетве и вршидбе, те о резултату тог осматрања редовно извештавати Срп. Акц. и Срп. Пољопр. Друштво Даље ће проучавати флору културног биља и према томе подносити предлоге за начин производње.

Секц. за ратарство водиће строго рачуна о пореклу семена намењеног за брзо стасавање или брзо сазревање а које је по својој природи склоно да ту особину у случају датих погодаба изгуби, као: кукуруз чиникватин и др.

Тражити на нашој територији погодна места са кратком вегетацијом за производњу тог семена и дозволити продају само таквог семена.

Техничка и ратарска секција односно хонорарно ангажовани стручњаци проучаваће непрестано развијање мото-културе.

Набавити вероватно за наше прилике најпогоднije конструкције ради огледа.

Применом у раду, оспособиће се секција за навођење једне опште утакмице свих бољих мотокултиватора.

За утакмице прописаће секција правила, по којима ће се извршивати оцењивање и препоручити најбољи типови за набавку и продају.

Тако исто поступити и код свих осталих машинерија а првенствено испитати оне, које још нису код нас проучене као брдске плугове, ветрењаче и т. д.

Радиће на томе, да акционарско друштво добије концесију од државе за експлоатацију неискоришћених огромних водених снага Дрине, Ибра и осталих река, подизањем хидрауличких објеката и претварањем водене снаге у електричну енергију ради спровођења исте са добро распоређеном мрежом за снабдевање сваког села, сваке њиве и тора са потребном моторном снагом за орање, вршидбу, млевење, наводњавање и т. д.

За искоришћавање зимске сезоне, када није земљорадник довољно запослен, пројектирати заједничке радионице у сваком селу или општини, где би земљорадници могли помоћу моторне снаге и машинерија израђивати кола, сваковрсну грађу, најпримитивнији намештај, пољопривредне машинерије простије конструкције, алат и др. а за женску радну снагу: прераду лана, конопље и вуне у повесма, конац, тканво и сукно.

Ако се по уговору о миру могу експлоатисати водопади доњег Дунава — катаракти око Доњег Милановца — или т. зв. Лутерови терени, онда ће Српско Пољопр. Друштво тражити концесије за „Српско Пољопривредно Акционарско Друштво за подизање творница за израду нитрата из азота ваздуха, супер фосфата из руда и пирита те околине, а помоћу огромне снаге воде, којом Дунав на том месту располаже, а све у циљу употребе јефтине моторне снаге за рад и снабдевање земљорадника са јефтиним вештачким азотним и фосфорним ђубретом.

2. Задатак „Срп. Пољоприв. Акционар. Друштва.“

а.) Да би земљорадник добијао за боље производе у пшеници боље цене тиме што би пшеницу продавао непосредно великим вештачким млиновима, подигнутим за израду бољег белог брашна и брашна за извоз, тражиће Срп. Пољ. Акц. Друштво“ од државе концесију, да поред комуникација на суву и води подигне магацине са елеваторима за примање пшенице од свих произвођача, акционара.

Пшеница ће се прочистити са нарочито прописаним једнообразним машинским постројењем и прочишћена одвојити у I, II и III класу према томе, да ли је специфична тежина роба 0·78, 0·76 или 0·74.

Ову робу може земљорадник одмах од „Срп. Пољ. Акц. Друштва“ наплатити по цени, која ће тог дана бити на продуктној берзи.

Руковалац ових магацина мора бити стручан.

Ако ко понуди пшеницу нарочитог квалитета, са великим процентом протеина и нарочито погодну за израду гриса или брашна за фабрике теста, онда ће се и тај квалитет одвајати за рачун млинова који ту робу прерађују и боље плаћају.

Одпадак се враћа сопственику за домаће потребе, исхрану живине, стоке итд.

Млинарска индустрија за експорт долази, овом организацијом куповине пшенице са највећом специфичном тежином у могућност, да израђује непрекидно једнообразну робу најбоље квалоће и тиме да стабилира квалоћу брашна за разлику од досадање веома промењиве.

б) Производња и продаја семена.

Да би добра и најбоља земљишта доносила и највећи принос, потребно је облагорођено семе, које носи у себи особине највеће родности и најбоље квалоће.

„Српско Пољопривредно Акционарско Друштво.“ организоваће преко свог персонала и привр. установа производњу семена свију културних биљака по савету и препоруци Српског Пољопривредног Друштва и то свако семе по наосо на оној државној, окружној, среској или привредној домени, где су за производњу тог семена најповољнији услови, по стручним прописима код нас и на страни. Место производње мора имати по свом положају, клими, влази и квалоћи земљишта такве услове, да семе сваке године без разлике постигне особине и највеће родности и најбоље квалоће.

Семе културних биљака куповаће „Српско Пољопривредно Акционарско Друштво“ од ових установа за свој рачун, по текућим нотираним ценама на страном тргу, а у продаји акционарима мора се такмичити са ценама семена страног порекла.

в) Набавка и продаја пољопривредних машинерија, вештачког ђубрета и др.

Пре свега испитиваће, нарочити изабрани хонорарни стручњаци Српског Пољоприв. Друштва квалитет материјала машинерија и оцењивати употребљивост конструкција.

Оне машинерије и справе, које одговарају захтевима нашег земљорадника испитиваће се даље путем огледа у раду и утакмицама, које ће приређивати сваке године Српско Пољопривредно Друштво.

После сваке утакмице одржаће се конгрес фабриканата, представника науке за испитивање квалитета материјала и употребљивости конструкција, и пољопривредника, за критично оцењивање, те предлагати мере за усавршавање.

Пољопривредне машинерије које су у сваком правцу као најбоље оцењене набављање „Српско Пољопривредно Акционарско Друштво“ за свој рачун и продавање земљорадницима по умереној цени а по могућности и на отплату, те тиме сузбијати сваку несолидну конкуренцију. За употребу вештачког ђубрета потребна је јака и непрекидна сарадња стручних пољопривредника — хемичара и с тога ће „Српско Пољопр. Акционар. Друштво“ набављати и земљораднику испоручивати вештачко ђубре под управом хемијске лабораторије Српског Пољопр. Друштва а тако исто и плави камен.

У колико није развијена производња појединог семена и вештачког ђубрета у земљи, подмиривање се потреба набавком са стране уз сарадњу опитних контролних станица Српског Пољопривредног Друштва.

III. У воћарству и винодељу.

1. Задатак Српског Пољопривредног Друштва. За спречавање извоза сировог воћа и проналажење најбољих пијаца послаће Српско Пољопривредно Друштво у Виртенберг специјалисте помологе, да на месту производње проуче тамошњи начин, избор воћака, прибирање, сортирање, чување, паковање, етикетирање, експедицију, места експедиције, цене на свакој пијаци, да би се са сличним мерама пронашле и снабдевале најбоље пијаце са нашим сировим воћем, и тиме подигао извоз на здраву, трајну основу, и осигурао већи принос земљораднику. Једноремено проучиће делегати и најрентабилнији начин прераде воћа, које није подобно за извоз у сировом стању, у пекмезе, мармеладе, сокове и т. д. и пронаћи најбоље пијаце за ту робу.

Најважнији ће пак бити задатак тих помолога, да свестрано проуче савршенији начин израде, пекмеза од шљива. Наш досадањи начин сувише је примитиван и ради сатирања шума сувише скуп. Роба је тако лоша, да се троши једино ради јефтиноће у ширим друштвеним — радничким — слојевима а пошто је од сада и превоз необично скупљи нема ова роба изгледа, да ће у будуће доносити нашим земљорадницима рентабилитета. Не преостаје нам ништа друго већ интензивно усавршавати прераду, применом најновијих техничких проналазака, *као што су аутоклави и вакум апарати у којима, већи шећер, при кувању не изгоре* — кармелира — и где се драгоцени ароматични мириси у већој мери одрже.

Техничка секција у заједници са воћарском — која се ради важности ове привредне гране има засебно конституисати — решиће коначно питање како ће се подизати та модерна постројења за прераду воћа и израђивати амбалажа.

Нарочиту пажњу обратити на покретна, у Швајцарској већ заведена, постројења за прераду воћа. Ставити „Српском Пољопривредном Акционарском Друштву“ сав овај проучени матерњал на расположење ради организације производње и трговине са том робом. Основати воћарске задруге онде, где су услови за прибирање и прераду воћа повољни.

За рачун ових задруга набавиће „Српско Пољопр. Акционар. Друштво“ стеласке за чување воћа и инсталације за прераду воћа и заступати задруге у продаји сировог и прерађеног воћа на продуктној берзи по нарочитим одредбама, које ће Српско Пољопривредно Друштво у име задругара прописати као обавезни поступак за обе стране.

У средишту сваке воћарске области где је више воћарских задруга образовано, пројектираће радионице за машинску израду кутија из лима, јер из једног вагона лима може се по запремини израдити већи број вагона кутија.

Малина је у природи драгоценост. Сок од малина данас је најмилији напитак у Европи и замена алкохолног пића.

И сама нас природа упућује на гајење и прераду овог воћа. У брдовитим, за друге културе неподесним, и с тога сиромашним крајевима наше државе као: на планинским венцима Рудника, Маљена, Гоча, Копаоника као и околини Власотинаца и т. д. налази се малина од саме природе одгајена у најбољој каквоћи. Читави шумски предели, које држава притежава остају у тој околини неискоришћени и стога би требало да експерти за воћарство све те крајеве исцрпно ботанички проучи и затим основати воћарске задруге из околних села којима би држава та земљишта на подизање плантажа закупом уступила или још боље основати нове колоније за тај рад.

Начин, како ће се ове инсталације најсавршеније постројити проучиће техничко-воћарска секција уз сарадњу стално ангажованих стручних органа и препоручити „Српском Пољопривр. Акционар. Друштву“ набавку истих за рачун воћарских задруга.

Прописаће правила за акц. друштво по коме ће сокове на продуктној берзи продавати за рачун појединих задруга а с временом пројектирати у Београду стална стоваришта робе у споразуму са задругама.

Пошто ће тражња сока од малине бити увек већа него производња, недостатак се може попуњавати концентрираним соком од шљива као самоток.

По искуству сопственом, добија се од 1 килогр. сирових шљива 150 грама сока веома пријатног слатког укуса и као рубин лепе боје.

Пројектираће концентрацију овог сока у вакуму и сачувати за сезону прераде малина и мешати до 50%. За преостали сок од шљива препоручити прераду уз додатак меласе у мармеладе.

Са истим успехом може се у вакуму израдити концентрирани сок од грожђа тако исто и фригорифичким путем. И овај ће рад проучити секција и препоручити најбољи начин справљања.

За тај циљ основати у свакој винодељској области винодељске задруге које ће по упутству Српског Пољопривредног Друштва у средишту истих подићи радионице за концентрирање сокова и конвервирање истих.

2. Задатак „Српског Пољоар. Акционарског Друштва. Наша привреда имаће у повећој јабуци, гуњи, повном македонском дреику, соку од грожђа и малина велику народну имовину, ако се буде берба, прерада и продаја истих организовала према захтевима светског тржишта.

Срп. Пољопр. Друштво приређиваће ради тога у просторијама свога дома сваке године изложбу воћа и „трогодневни воћарски трг“ на дан своје славе на који ће бити позвани на учешће сви домаћи и страни извозници

ових производа ради прегледа оцене и избора робе, као и закључака испоруке.

Припреме и успешан рад за овај тродневни вашарски трг за цео свет, биће у следећем:

1.) „Српско Пољопривредно Акционарско Друштво" прикупиће преко својих органа и пољопривредних установа статистичке податке о броју родног дрвећа позног воћа, о површини позног издржљивог македонског дренка, о продукцији конзервираног сока грожђа и малина. Затим ће следити подела оних крајева државе који по томе могу у извозу учествовати у области. Из података разграничиће се графички прегледи који приказују колико које место у тој области родног позног воћа и осталог има а нарочити ће спискови означити број родног воћа сваког домаћина тог места. Овај преглед стајаће преко године сваком акционару и сваком извознику ради обавештења на рас положењу, као и текући извештаји где и како је које воће родило.

2.) На тродневном тргу од 12—15 Новембра приређује Српско Пољопривредно Друштво приликом своје славе изложбу свих врста позног воћа и остало намењено извозу, да би се на тај начин и квалитет робе сваке године, у свакој области и сваком месту утврдио ради закључака испоруке.

IV. *У земљорадничком кредиту.*

1. *Задатак Српског Пољопривредног Друштва.* Законодавна секција уз суделовање ангажованих специалиста из струке финансијске и правних наука, проучиће питање о давању кредита на залогу у пшеници намењеној за продају на берзи и прописаће правила за акционар. друштво по коме ће се при кредитирању задруга управљати.

Иста секција и на исти начин проучиће установе у Швајцарској које дају сточарима зајмове на залогу имовине у стоци и у том правцу средити правила за акционарско друштво, по којима ће давати те зајмове земљораднику.

2. *Задатак „Срп. Пољоир. Акционар. Друштва".*

а.) „Срп. Пољ. Акц. Друштво" даће позајмицу земљораднику на ону пшеницу, коју је унео у магацин друштвени ради продаје у току године на продуктној берзи, са одређеним или неодређеним роком.

б.) За набавку облагорођених грла говеда, даваће кредитна установа „Српско Пољопривредно Акционарско Друштво" земљораднику потребну позајмицу на основу гаранције у стоци, коју већ притежава и на лични кредит домаћина.

V. *У осигурању.*

1. *Задатак Српског Пољопривредног Друштва* И за осигурање исти, као и за земљораднички кредит.

2. *Задатак „Српског Пољопривредног Акционарског Друштва"* „Српско Пољопривредно Акционарско Друштво" установиће одељење за осигуравање у намери да имовину земљорадничких акционара пшеницу и др. у друштвеним магационима осигура и реосигура; да осигура и реосигура стоку која служи као гаранција за зајам, да осигура и реосигура приплодна облагорођена грла приликом превоза; да осигура и реосигура зграде у којима земљорадник обитава и зграде у којима је домазлук смештен.

VI. *Продуктна берза.*

1. *Задатак Српског Пољопривредног Друштва.* И за продуктну берзу исти као и за земљораднички кредит.

2. *Задатак Српског Пољопривредног Акционарског Друштва.*" „Српско Пољопривредно Акционарско Друштво" установиће продуктну берзу за целу државу која ће бити организована по сличним установама на страни а у циљу да се посведневно утврђују текуће стварне цене за све земљорадничке производе, са којима то друштво за свој или за рачун својих акционара тргује.

На захтев секције допуњено
у Београду 15. Јуна 1920.

Предлагач пројекта
Милан Јовановић
агроном.

СПИСАК

КЊИГА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА КОЈЕ ОНО ИМА НА ПРОДАЈУ

	Дин.
III. Практична Пољопривр. Поука о берби грожђа и прављењу вина од Благ. Д. Тодоровића . .	2·40
V. Практична Пољопривр. Поука — Гајења пољских Усева од Паје Т. Тодоровића и Благ. Д. Тодоровића	5·—
VI. Практична Пољопривр. Поука о гајењу рапог поврћа од д-р Ђорђа Радића	4·—
IX. Практична Пољопр. Поука — Домаћа Шљива и њено гајење од д-р В. Керешкењи де Прона	2·40
X. Практична Пољопривр. Поука — Пасуљ, грах, сочиво и грашак израдио М. Н. Лукичевић .	2·40
XI Практична Пољопривр. Поука о гајењу пиварског јечма од д-р Ђорђа Радића	2·40
XIII. Практична Пољопривред. Поука о храњењу стоке од Паје Т. Тодоровића и Пере Д. Тодоровића	2·40
XV. Практична Пољопривр. Поука о болестима и штеточинама гајених биљака од Ник. Раноје вића професора	2·40
XVII. Практична Пољопр. Поука — Ђубре и Ђубрење израдио д-р Ђ. Радић	2·40
Израда Качкаваља од А. Г. Јовановића	0·80
Садашње стање америч. подлога од Паје Т. Тодоровића	1·60
Повећање народног богатства наводњавањем земљишта од М. С. Милошевића инжињера . . .	2·40
Земљорадничке коморе и њихово оснивање у Србији од Др. Богдана Ст. Марковића	4·—
Извештај са винодељ. конгреса у Монпељиу од Љ. Којића	1·20
Одломци из Аграрне Политике од Мил. Т. Грковића	4·—
Трговина свежим воћем, ланарство, конопљарство и унапређење млекарства од Мил. Савића .	4·—
Обезбеђење Стоке превод од Владимира Зделара .	4·—
Снажење земље и повећање жетве у Србији . . .	0·80
Прострел од П. Д. Тодоровића	0·80
Поука о поткивању стоке од Љуб. Јовановића . .	4·—
Производња и прерада Лана од Јов. Бадемлијића .	8·—

	Дин.
Бактерологија у Млекарству од Јов. Бадемлића	6·—
Познавање гусеница од Благ. Д. Тодоровића	2·—
Практична поука о гајењу дувана од Ника Јовановића	2·—
Криптограмске болести жита од Ник. Ранојевића	10·—
Грађа за проучавање стоке у Србији од Свет. Гавриловића	12·—
Плуг основно оруђе за добру обраду земље од Свет. Гавриловића	2·—
Пчеларски речник од Добре Ружића	4·—
Српски Пчелар за 1911 и 1912 годину у меком Повезу	16·—
Зимски Рад Тежаков од Драг. Н. Лапчевића	1·—
Садржај Тежака за првих 25 година	10·—
Пољска Полиција Срба	2·50
Пољопр. Календари за раније године	2·—
Тежак-Комплет броширан за раније год.	20·—

ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите ваше сјенокосе наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене:

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5% попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач
Варцар-Вакуф — Босна.

3—10

МЛИНАРИМА,

После рата обновили смо нашу индустријску радњу и израђујемо

МЛИНАРСКО-ВОДЕНИЧНО КАМЕЊЕ

за све сорте мељива, исто израђујемо само од руде правог квалитета и право фабрички.

Наш је камен одликован на Балканској Изложби 1907. године у Лондону.

Наш је

КВАРЦ МАЈДАН

једини на Балкану, који је бољи од свих светских мајдана.

Испоруку вршимо брзо и тачно.

Цене без свяке конкуренције.

Априља 1921. године
Трстеник-Србија

С поштовањем,
Јов. Топаловић и Синови.

2—2

Тријери. Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № 1 *а* динара 1190
ТРИЈЕР № 1 „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

НА ЗНАЊЕ

ПОЉОПРИВРЕДНИМ ПОДРУЖИНАМА, ДРЖАВНИМ ЕКОНОМИМА И ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА!

Српском Пољопривредном Друштву приспело је и сваког дана долазе следеће справе, алат, материјал и остало и има на распродају:

Сакових плугова № 6.	**по**	**395 дин.**
„ „ **№ 7.**	„	**405** „
Табан и плаз за Сакове плугове	„	**10** „
Шрафови разни за Сакове плугове	„	**2** „
Кључеви за плугове и дрљаче прости	„	**2** „
Раоника резерв. за Сакове плугове, № 6 и 7	„	**15** „
Сејалице дворедне за кукуруз	„	**400** „
Маказе за воће и лозу	„	**16** „
„ „ „ „	„	**20** „
„ „ **живу ограду**	„	**30** „
Тестерица за воће	„	**14** „
Воћарских кресаћих ножева	„	**12** „
Калемарских Кундеових ножева ЗОА. од 10 см.	„	**20** „
Запрашивача за винограде	„	**50** „
Плави камен најбољег квалитета 99% сулфат бакра	„	**6** „
Рафија најбоља „Мајунга" у дугим и белим витицама	„	**6** „
Комбиноване копачице	„	**325** „

Најбоље је поручбине вршити преко Пољопривредних Подружина а где ових нема преко државних економа. Том приликом треба назначити најближу железничку или поштанску станицу, преко које се жели пошиљка извршити.

Поручбине од непознатих лица не можемо вршити докле нам се не пошаље у напред извесна сума новаца, за сваку извршену поручбину а не добивену треба рекламирати пошто се често дешава да исте не добијемо, а поручбине телеграмом у свима могућим приликама избегавати, пошто су исте често нејасне.

Цене су рачунате за чланове Друштва и Подружина, те приликом поручбина назначити и број чланског улога као и Подружину. За остале цене су 10%, скупље

Овим се замењују сви досадањи ценовници.

ПАРНЕ ВРШАЋЕ ГАРНИТУРЕ

као и све остале пољопривредне машине имамо у великој количини на стоваришту.

ЦЕНЕ УМЈЕРЕНЕ

ФР. МЕЛИХАР-УМРАТ и КОМП.

ФИЛИЈАЛ: **НОВИ САД**

РИБНА ПИЈАЦА БР. 12. 1—1

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште

На основу највишег решења од априла 1869. г. прешиску друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 22. БЕОГРАД, 5. ЈУНА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ЖЕТВА СТРНИХ ЖИТА.

Време, кад треба приступити жетви стрних жита, с обзиром на њихову практичну зрелост.

Стрна жита представљају нам једну од првокласних и најважнијих група пољопривредних усева и према томе заузимају врло видно место у годишњем пољопривредном билансу, због чега се свима пословима око њиховог гајења и сређивања мора поклонити велика пажња. Један од тих послова је и жетва и како је за њен успех, па према томе и за крајњи резултат гајења стрнина, поред осталих околности које на ово утичу, од великог значаја и сам моменат кад јој треба приступити, то нам је намера, да овде изнесемо најважније чињенице, које ће нам омогућити да што тачније одредимо тај моменат.

Очевидно је, да жетва стрних жита, предузета превремено или прекасно, не може ни близу да да оне резултате, које ће дати жетва, која се предузме у право време. Како у једном, тако и у другом случају имали бисмо неизбежне губитке, који мање или више утичу на крајњи резултат: у једном случају жито би било *зелено*, а у другом *презрело*, што значи, да жетви стрних жита треба приступити у моменту, кад она буду у таквом стању зрелости, да ће се избећи сви такви губитци, а тиме знатним делом постићи и оно, што се од њих у опште тражи.

Код пољопривредних биљака *ботаничка* (физиолошка) зрелост т. ј. способност плода да произведе нову биљку, не пада увек у исто време са *практичком* (пољопривредном) зрелошћу тих биљака. Код стрних жита ботаничка зрелост настаје много раније но та практична, пољопривредна зрелост, што значи, да се при одређивању момента за приступање жетви треба држати неке друге особине, када ће се моћи сматрати, да је зрно поред ботаничке зрелости постигло и пољопривредну. Али, жито, према природном процесу свога развитка, не постиже на један мах ту другу врсту своје зрелости већ постепено и, посматрајући га у томе, запазићемо, да се од почетка сазревања зрна, па све до краја овог процеса јасно разликују четири степена зрелости. Ти степени иду оним редом: *млечна, жућа, пуна* и *мршва зрелост*.

Ми ћемо разгледати како у ком од ових степена изгледају биљка и зрно а нарочито ово друго и како одговарају општим захтевима пољопривреде за време ових појединих фаза. На тај начин доћићемо и до сазнања, који нам степен зрелости представља тај моменат, кад жито постиже и своју практичну зрелост и кад према томе треба приступити жетви.

1. Млечна зрелост. По свршеном заметку плода и његовом довољном развитку, зрно стрних жита ступа у фазу ове зрелости. При општем погледу на њиву са житом добијамо утисак, да је оно још потпуно зелено, но ако га пажљивије загледамо, приметићемо, да су биљке, стабљичице и лишће при земљи за извесан део пожутеле. Ова појава, да доњи део биљке почиње да жути, даје нам на знање, да корен већ завршава своју улогу и да је биљка ушла у овај степен зрелости. Зрно је још потпуно зелене боје, али плевица већ има и нешто жућкасте боје и чврсто обухвата зрно, тако да се из ње не може тако лако издвојити, као у опште ни из класка. За овај степен зрелости важна је појава, да се такво зрно повија преко нокта, а ако га пресечемо попреко, видећемо, да је пуно млечног сока. Ова млечност, због које се овом степену зрелости и даје такво име, настаје отуд, што се у зрно помоћу воде уносе скробна зрнца и ово њихово уношење врши се за време целог трајања млечне зрелости. Из овога пак можемо одмах извући закључак, да зрно у овој фази зрелости не постиже свој потпун пораст и да би према томе предузета жетва у овом моменту била *прерана*, ма да зрна већ имају способност клијања, т.ј. да су већ постигла своју ботаничку зрелост. Да је збиља жетва прерана види се из испитивања, које је у том погледу вршио Новацки, упоређујући запремине 100 зрна за време свих ових фаза зрелости и то прво у свежем, а затим у осушном т.ј. дозрелом стању. Ти резултати су:

	свежа зрна	осушена зрна
млечна зрелост	5·3 cm³	2·4 cm³
жута „	4·3 „	3·4 „
пуна „	3·5 „	3·4 „

Одавде се види, да у свежем стању зрна за време млечне зрелости имају највећу запремину, али у осушеном, т.ј. дозрелом стању најмању, што значи, да у њих још није унета потребна количина чврстих материја. Док су запремине зрна жуте и пуне зрелости у дозрелом стању једнаке, дотле је та иста запремина зрна за време млечне зрелости мања за читаву трећину.

Ово исто види се и из хемијске аналиае зрна за време ових фаза зрелости:

	млечна зрелост	жута зрелост	пуна зрелост
вода грама	0·40	0·58	0·56
скроб и др. „	2·41	3·50	3·50
азотне материје „	0·37	0·57	0·52
маст „	0·05	0·73	0·70
кончасте матер. „	0·06	0·03	0·06
пепео „	0·06	0·07	0·07

Ако посматрамо ове бројеве, видећемо, да су за време ових трију зрелости највеће промене биле у количини скроба, т.ј. да је она најмања за време млечне зрелости и да се састав зрна у доцнијим фазама у главном изменио тиме, што је количина скроба нарасла. Интересантно је, да количине скроба готово потпуно одговарају запреминама дозрелих зрна за време ових зрелости.

Поред свих ових доказа, да би жетва стрних жита за време млечне зрелости била прерана, навешћемо, да и ако зрна у том стадијуму имају већ способност клијања, ово клијање није равномерно и доцније биљке су обично кржљавије него иначе. Исто тако послови око вршаја са оваквим житом јако су отежани, јер се зрно врло тешко одваја, услед чега велика количина иде у сламу.

2. Жута зрелост. У току даљег посматрања жита приметићемо, да су биљке скоро сасвим пожутеле: једино што горњи зглавкови показују у неколико зеленкасту боју. Но ипак, биљке су сјајне, витке и жилаве. Уношење скроба у зрно приводи се крају; оно је жуто, зеленила је нестало и то како споља, тако и у његовој унутрашњости, о чему ћемо се уверити, ако зрно попреко пресечемо. Исто тако приметићемо, да оно није више млечно већ чврсто и ако пробамо да га превијемо преко нокта, оно ће се опирати, а при јачој употреби снаге препуниће. *Ово је најкарактеристичнији знак, да је зрно досигло стецен праве жуте зрелости, а у исто време врло шачно означава и моменат, да је довлачења скробних материја у зрно потпуно престало.*

Засејана, оваква зрна ничу сигурно и дају врло добро развијене биљке, што значи, да је клица у зрну достигла свој потпун пораст. Приликом жетве, растур зрна је релативно незнатан, а пожњевено жито подноси лако све промене временских прилика до дана вршаја; слама је хранљивија и више сварљива. Зрно је само по себи финије, сјајније и теже по хектолитру (око 5·- кгр. теже но пожњевено доцније), а самлевено даје беље и финије брашно. У другом пак смислу, жетвом у ово време омогућава се рања обрада земљишта, које је било под житом, ради засејавања других усева или биљака за зелено ђубрење, а ако је у житу била засејана детелина или која друга врста подусева, даје им се могућност, да се благовремено и под повољнијим условима развију.

Имајући све ове околности у виду, долазимо природним путем до закључка, *да нам жута зрелости жита представља баш тај шако важни моменаш, кад шреба приспушаши његовој жешви. Избор ма ког другог времена за ово нема никаквог оправдања и шакав рад биће скопчан увек са маљом или већом шшешом.*

Но поред свега овога, један мали део практичара прави у погледу овога момента извесне разлике, према томе, да ли се зрно одређује за циљеве трговине или за семе, сматрајући, да зрно за семе треба ипак нешто доцније да се прикупља но зрно за трговину. Према свима физиолошким и хемијским испитивањима у овом смислу, ово мишљење не може наћи никакког стварнијег оправдања, јер зрно у овом степену зрелости постиже и све оне услове, који се траже за добро семе. Једино још могућно оправдање могло би бити у томе, што зрно у непожњевеном класју и под обичним погодбама може ипак нешто равномерније да дозри но у споповима и крстинама, али с обзиром, да се пажљивијим радом то и на други начин може постићи и да би доцнија жетва жита за семе стварала већу комбинацију радне снаге и једног времена, ни ово оправдање нема довољно јаке основе. Остаје дакле, *да је за пољопривредника време жуте зрелости стрних жита најгодније моменаш, да се приспушаи њиховој жешви.*

3. Пуна зрелост. Према временским приликама, а нарочито ако је топлота довољна и време суво, прелаз из жуте зрелости у пуну наступа у току од три дана, због чега ова два степена зрелости у општем међусобном односу стоје много ближе један другоме, но осталим. Биљке већ почињу да губе своју виткост и жилавост и зрно већ лакше испада из класја, чиме се већ условљава известан губитак у зрну за време рада. *Зрно не може више да се ломи преко нокша, јер је већ очврсло,* а унутрашњост још више исушила, али је и поред тога ипак још жилаво. При попречном пресеку зрна јасно је већ оцртан њихов карактер у погледу стакластости и брашњавости, што има свог утицаја на боју зрна.

Овај стецен зрелости представља нам још крајњу границу моменша кад шреба приспупаши

жетви, ма да су и за време његово извесни губитци у растуру жита неизбежни.

4. Мртва зрелост. Ако се жито не пожање ни у току његове пуне зрелости, већ остави и даље и на тај начин изложи разним спољашњим утицајима а нарочито променљивом времену, настаје код таквог жита мртва зрелост. Стабљике добијају угаситу, прљаво жуту или сиву боју и постају необично крте. Ова кртост јавља се исто тако и код класја: оно се врло лако ломи, било цело или по средини, што се чак ни при највећој пажњи у раду не може избећи. Зрна испадају сама из класја, у чему их потпомаже и сам природни закон, да по потпуном сазрењу падну што пре на земљу. Губитак у оваквом растуру зрна може изнети два и три пута онолико, колико је употребљено на сетву. Поред овога, свима могућим пољским штеточинама даје се прилика да се обилно користе таквим житом и, према тврђењима практичара, ова штета може у извесним случајевима, који иначе нису баш тако ретки, да изнесе до половине жетвеног приноса који би се иначе могао добити, да је жетви приступљено на време. Нису ретки ни случајеви, да услед дуже кише зрно проклија још у класу, а колики је ово губитак по пољопривредника, не треба објашњавати.

Поред свега овога, жито губи свој сјај и лепу боју, што веома утиче на цену таквог жита; по хектолитру је обично лакше, а самлевенено није у стању да да онај квалитет брашна, који даје зрно пожњевено за време жуте зрелости. Слама се може употребити једино за простирку. С друге пак стране, задошњавањем жетве не стиже се, да се површине које су биле под житом и благовремено обраде, чиме се стварају тешкоће правилном распореду рада, а у исто време успех доцнијих усева излаже већем ризику.

Према томе, узимајући у обзир све ово, долазимо до закључка, да је време, кад је жито у мртвој зрелости, неподесно за жетву и скопчано с великим губитцима.

Једини прави моменат за приступање жетви стрних жита јесте, као што смо већ изложили, за време његове жуте зрелости. Сваки други моменат је непогодан. **Др. Д. Б. Т.**

ИЗ РАТАРСТВА

Обрада земље.

(Свршетак)

На њивама где су биле какве окопавине: кукуруз, репа и др. сви пољски радови за следећу сетву изводе се у исто време и на исти начин, само овде заоравање стрњике и разривање земље отпада, пошто је земља трошна честим окопавањем.

Ну и поље под усевима захтева извесне радове. Тако код усева који се окопавају, ово се мора чешће вршити ради уклањања корова, да се у њему усев не би угушио одузимањем потребне хране, влаге, светлости и промаје, а дробљењем земље на површини спречава се сувишно губљење влаге, која на тај начин остаје у земљи.

Исто тако код поља засејана озимим житом, рано с пролећа ваља извршити неке радове. На пример при сувим мразевима земља се замрзне, испуца и често се горњи слој земље на појединим местима издигне, чиме се оголе жилице младих биљчица. У овом случају поље се мора прећи лакшим и равним ваљком, да се земља врати на своје место. Даље веома је корисно, да се поља засејана озимим житом, детелином и ливаде рано с пролећа, док усев још није кренуо, подрљају, јер се тиме земља мало растресе, очисти од корова, чије корење није зашло дубоко; а особито је овај посао од значаја, што се младе биљчице њиме надраже, и да им се пострек за бујнији пораст. При томе понеки струк се исчупа или прекине, али је ова штета свакојако далеко слабија од добивене користи. Најзад, ако се зими услед стојаће воде или преко лета услед јаких киша вода на поједрним местима набире, онда се ствара кора, која се мора што пре разбити, јер ће се усев иначе угушити.

Д-р Коста Поповић
агрон. хемичар

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Роштић (Рогач).

Роштић — рожчић — као и многа друга корисна привредна биљка, потиче из Мале Азије. У Сирији и Палестини, расте самоникло, а има га самониклог и у Египту, Грчкој и на островина (отоцима), но не зна се, кад је тамо пренесен. Исто се тако не зна, када је пренесен на Јадранско море и у Далмацију, где га доста има на југу, но предвидити се може, да су га Грци овамо донели приликом оспивања својих насеобина. У Јужној Далмацији, и онда на Хвару и Солти има роштића доста, а има га и а острву Угљању, што довољно доказује, да би се подизање истог барем у приморским крајевима наше државе могло да прошири.

Роштић је средње високо стабло. Гране су сиве коре, и расту више у ширину него у висину, особито у старијим стаблима. Биљка је зимозелена. Лишће је перасто састављено, те траје дуже од године дана. Цвет је ситан и зелен. Плод је мауна, дугачка и до 20 см. У мауни, која се не да отворити, тврдо је семе. Мауна је месната и сочна, па се само она једе.

Роштић расте свуда, где и маслина, и подноси више зиме од маслине. Успјеваће дакле и у нашим приморским крајевима Далмације, Ђевђелије, Бару, Ульцињу. Траје ли зима дуже времена, то обично пропадне са стране од куда дува хладан ветар, а тим може да пропадне цело стабло. Оштра зима, штетна је и за род, јер се род баш зими развија.

У погледу земљишта роштић није пробирач; напредује и у каменитим земљишту, (кршу) као н.п. на Хвару. Наравно да ће бујније да расте и више плода донети у дубокој земљи где је посађен. Што је више кречна земља, то је за њега боље.

Роштић подижемо семеном и каламљењем. Семе треба пре сетве квасити у води 4—8 дана. Воду треба сваки дан мешати. Сејање предузима се у месецу Априлу и то не у семеништу, у земљу, него у лонџе, сандуке и то с разлога, што се роштић пресађујући врло тешко прима. Боље је, стога одгеговати га у лонџу и онда заједно са земљом пресадити на стално место. Пресађивање на стално место, обавља се обично 3. или 4. године, у размаку од 16 м. Прво лето после пресађивања, треба га довољно заливати и земљу држати чисто. Годину дана после пресађивања, може се и окаламити (оплеменити); најбоље је калемити га на очење.

У новије доба препоручују некоји да се роштић размножава резницама, као лоза чокота, и гуња (дуња).

У доброј земљи порасте роштић у прних 5—6 година у висину од 5—6 м.; касније расте роштић много спорије. У 8. години почиње цветати, а довољан род даје у 12. години. Рано у пролеће, почне се у пазувима лишћа развијати ново лишће, а уједно се развијају и цветни пупци, док старо лишће почиње опадати. У месецу Августу престаје даљи пораст у висину, и плод је доврео. Брање плода почиње месеца Септембра, кад мауне почну саме опадати. Колико се може, обере се руком, а остало се продрма или омлати. Обрани плодови сместе се на врачно место, да се добро просуше. Стрпано на хрпу — гомилу пре него су се осушиле, мауне поцрне и повезре, пошто се у њима развије превише маслачне киселине.

Када би имали какву сушницу или лебну пећ, могле би се и у њима мауне осушити.

Касније пошто смо плод обрали почне роштић цветати; у Октобру је цветање довршено, а плод се развија преко зиме.

Плод роштића употребљава се за јело. Дечија је то посластица, а продаје се доста скупо. У Египту ваде из њега неко пиће слично медовини, којим заливају друго воће, и пију, као и друго пиће.

Свакако би било потребно, да се и код нас у јужним крајевима, роштић почне одгајивати више него до сада. Буде ли се више подизао, цена плоду ће пасти, али ће се његов род увек исплатити.

В. Бајазет
Државни Виноградар.

ИЗ СВИЛАРСТВА.

Жутица у свилених буба

(дебељача, жута болест)

Још није познат прави узрок овој болести, но примећено је, да се јавља свуда онамо где се бубе гаје у влажним, запуштеним и хладним собама. Не причињава тако велике штете, а кад се појави, узима се што више као добар знак, јер се тада верује, да се друге болести неће појавити. Болест није заразна. Обично се јавља у доба завијања, но по који пут и раније, у ком се случају бубе и не преселаче. Да се болест појавила, може се познати по томе, што кожа у обољелих буба необично лашти, што бубе расту више у ширину но у дужину, и што су боје жуте или млечно беле, према томе какве су расе.*) Обољеле бубе избегавају храну, крећу се немирно тамо — амо и уместо да због гладовања изостају у порасту, оне бивају све крупније; најпре им се код предњих прстенова а затим и на осталим деловима тела покаже оток; оток обузме цело тело, кожа пропукне и из ње цури нека жућкаста или млечно бела течност. Ако се буба поболе после четврте мене, кожа се не затеже тако јако и тада не препуцава. Кад се крв посматра под микроскопом, виде се у њој многа телашца; та су телашца кристали који су у погледу хемијских особина слични беланчевини. Кад болест узме више маха, бубе се надимају све више и више, кожа им се због тога затеже све јаче па најзад и пресе; из тела буба потече тада нека мутна течност која се на ваздуху брзо распада. Та је течност покварена крв, која је услед појаве болести постала непровидна, мутна. Кад буба угине, онда поцрни и претвори се у неку блатаву масу која не смрди у толикој мери као блатава маса буба које су боловале од сањавице. Пе који пут буба угине пошто се завије, па се маса лутке прилепи за зидове мехурака, те зато и не клопара — не звечи. Да се болест избегне, треба према наведеним настојавати, да се соба добро ветри, нарочито у доба завијања, да соба не захладни, да је у њој ваздух умерено — влажан и да се обољеле бубе одмах уништавају, те да течношћу која цури кад им кожа пропукне, не кваре храну.

— Д. —

ИЗ ПРЕРАДЕ ВОЋА.

Пециво коњака из шљива.

Часопис *Хуторское хозяйство* је донело из пера руског стручњака Н. Шаврова извртан један рад о печењу коњака из шљива. Како је наша земља богата са шљивама, потребно је да се наши тежаци упознају с напоменама овога руског стручњака; те их, зато, у кратком изводу овде саопштавамо.

Производња коњака из шљива је врло прост посао и не изискује много ни трошка ни замета. Коњак се може пећи из разних врста шљива, чак и оних које не садрже велику количину шећера: не само из јесенки, већ и из џенарика, раношљива, пискавица итд. Дабоме, ако се ове коњак најизврсније квалитета, онда се он пече из јесенки (пожегача, мађарки). Тога ради се бере плод *потпуно зрео*, јер тада он у себи има највише шећера. Зато шљиве не треба *одједаред* трести, већ подбирати *само најзрелије*, остављајући остале да и даље зру. Обране шљиве треба избирати: ситне, црвљиве и натруле одвајати за обичну ракију, а само крупне и здраве задржавати за коњак. При том је нужно и петељке издвојити: оне не смеју ићи у комину, а издвојене се могу осушити и, зими, употребљавати за справљање теја. После тога се пребране и избране шљиве сипају у котарице и остављају у месту не сасвим топлом, ради унутрашњег врења. У котарицама шљиве остају док не почну кисити, т. ј. док у њима не *отпочне* врење. Ради тога процеса је потребно, обично,

*) Боја је жута, ако буба даје жуте мехурке а млечна, ако даје беле мехурке.

око 4—5 дана. Кад је то готово, онда се наставља даљи рад: ако се има при руци виноградарска преса, шљиве се на њој пресују док се не исцеди сав сок. У преси ће остати језгре (кошпице, коштице), кожмуре и неки део ткања. Ако се нема пресе, шљиве се могу изгњечити и исцедити и на други који начин.

Тако припремљена жидина се сасипа у кацу, у којој мора потпуно довршити своје врење. Стаја, у којој се каца држи, мора бити чиста, с довољним приступом ваздуха и с температуром 20—23° Ц. У таквој температури врење се врши на најбољи начин и пружа најизврсније резултате. Каце, биле оне ма каквих размера, остављају се откривене, јер се први период врења мора обавити уз потпун доступ ваздуха. То је период *бурнога врења*. Кад се бурно врење заврши, настаје *тихо врење;* у овом другом периоду каце треба покрити даскама. Сав период бурнога и тихога врења траје, при нормалним условима, 6—7 недеља. По истеку тога времена се може приступити пециву.

Кад пропече казан, прва течност садржи мало алкохола. Зато је треба примати оделито. Затим, одмах, отпочне течи јако пиће, које се код ракије зове *ирвенац*. Од тога тренутка треба потурити *капалицу* и у њу примати испечено пиће. Кад главни део јакога пића буде исцрпен из комине насуте у казан, опет отпочне тећи слабија течност; то се код пецива ракије зове *патока*. Капалицу тада опет треба измаћи и патоку примати у други суд, па је враћати у казан кад се буде пунио свежом комином.

Тако се добије пиће са знатном количином алкохола и бива јачине 50—60°. То пиће има пријатан шљивов мирис.

Из тога сировога материјала треба добити прави шљивов коњак. То се постиже на овај начин: добивено пиће се разблажи водом, ако је могуће и дистилированом, до јачине 52°, и затим се налива у бурад, која морају бити дубова и савршено свежа. Претходно се морају бурад очистити, испрати и исушити, па тек онда пиће у њих наливати. У бурадима, добро затвореним, пиће треба оставити 2, 3 и више година.

Да би се пићу дао сладак укус, потребно је додати му малу количину шећера, пре свега шећер добивен из шећерне трске. Ако се употребљава шећер од шећерне репе, онда треба узимати најбољи квалитет. Шећер се претходно раствори у малој количини најбољега шљивовога коњака. У коњак се додаје шећера 1%.

После заслађивања, пиће се оставља неко време у потпуном миру, па се, за тим, коњак разлива у флаше.

НАШИ ДОПИСИ.

Чачак, 3 маја 1921 год.

Господине уредниче,

Молим, да ово моје писмо објавите преко *Тежака*.

Познавајући корист, коју доноси лист *Тежак* пољопривреднику у погледу напреднијих и рационалнијих начина обрађивања земље, гајења домаће стоке и домаћег газдинства, ја сам у своме предавању на овогодишњој скупштини Пољопривредне Подружине у Чачку, изнео значај и важност тога нашег јединог пољопривредног листа и препоручио га топло пољопривредницима и пријатељима пољске привреде да се са истим користе, са напоменом да ће у њему наћи безплатно људско знање, које им се ставља на расположење за напреднији и културнији рад.

Само од ове године до данас, у *Тежаку* је одштампано толико чланака из виноградарства, како треба виноград подизати и рационално обрађивати, да човек који се не налази у виноградарској средини и није до сада гајио виноград, могао је се истим чланцима из виноградарства користити, да рационално подигне свој виноград и одгаји га.

Али на жалост, услед слабог цењења нашег јединог пољопривредног листа *Тежака* од стране пољопривредника, и немарљивог читања истог од стране пољопривредника који га већ добијају, ових дана догодио је се један поучан пример у околини Чачка код једног пољопривредника, где је приличан виноградарски крај, — а који добија тај лист. — Ево тог примера:

Тај пољопривредник имао је десет хиљада окалемљене лозе на америчкој подлози у стратификали, и није знао шта да ради са лозом даље, пошто је довољно одгајена у стратификали и стигла за прпорење или сађење, јер му је земља била и сувише сува, услед овог сушног пролећа, — а на месту где је мислио да је сади из сандука на стално место, — а близу тог места нема воде у довољној количини да би се помогао заливањем око сађења лозе.

Да би са успехом искористио својих 10.000 окалемљене лозе, за коју је лозу већ до тог времена доста труда и новца уложио, да што пре подигне виноград, незнајући даље шта да ради услед јаке суше у овом пролећу, дошао је код једног ваљаног пољопривредника Милоша Петранијевића из Атенице, у прво село до његовог села, који је добио прву награду у округу Чачанском у 1908. години од стране Српског Пољопривредног Друштва за правилно подигнут виноград на америчкој подлози, и од истог је тражио обавештење шта да ради са лозом из стратификале, јер је стигла за сађење а услед овог сушног времена немогуће му је посадити а изгледи су да ће киша за неколико дана пасти? — На то његово питање Милош му је одговорио:

„Ја нарочитог искуства у таквом случају немам, од како сам почео гајити виноград и бавити се калемљењем лозе готово сваке године, али ти само могу рећи то, — што си могао и сам да се искористиш, пошто добијаш лист *Тежак*, — да је у *Тежаку* од ове године штампан један чланак у 13. броју, помоћу кога се може лако доћи до успеха, који ти желиш.

Потом Милош га упита, да ли је читао *Тежак*. — Овај му одговори да није!

Да би изашао у сусрет према траженом обавештењу, Милош узме *Тежак* и прочита му чланак из виноградарства *„Подизање винограда зрелим калемовима стратификовањем“* и назначи му да у овом случају сушног пролећа, исто се може човек искористити на исти начин, као год што се писац овог чланка искористио и сачувао калемове за време кишне године. — То је све што ти могу рећи и што знам да се помоћу овог чланка можеш по-

моћи, да се не излажеш великим трошковима око рада на време ове суше и да ти лоза не пропадне.

Пољопривреднику, који је тражио савета, јасно је било обавештење Милошево и по истом је даље радио око своје лозе у стратификали. После 3—5 дана пала је жељно очекујућа киша у довољној мери, своју лозу посадио је из сандука на стално место*) са мало радне снаге и новчаних издатака и искористио са успехом његов дотадањи уложени труд и новац око окалемљених 10.000 лозе.

Ето вам прилике пољопривредницима и пријатељи пољске привреде, који добијате лист *Тежак*, предњег наведеног примера искоришћавања листа *Тежака*, који је толике користи донео поменутом пољопривреднику, те је са успехом сачувао своју окалемљену лозу од квара и тровлежи, и посадио је на врло лак и јефтин начин. С тога сам имао намеру да изнесем овај пример пољопривредницима читаоцима *Тежака*, с препоруком, да сви пољопривредници који добијате *Тежак*, сваки чланак у њему прочитате и са истим се свестрано користите, кад вам се даје лепа прилика искоришћавања.

Још бих препоручио пољопривредницима и пријатељима пољске привреде, читаоцима *Тежака*, да све своје пријатеље у селу и околини упуте на користи нашег јединог пољопривредног листа и препоруче им да се на исти предплате или упишу за чланове Пољопривредних Подружина, где ће као чланови Подружине добијати лист Тежак безплатно. Када би свака наша сеоска кућа добијала и читала Тежак, данас би пољопривредник код нас у Србији стајао на већем културном нивоу, него што је. **Зато пољопривреднице, читај и користи се листом Тежаком.**

Ђ. Ђирковић,
пољопривредник

БЕЛЕШКЕ

Маслине за јело (конзервиране). — Осим што се од маслина производи уље-зејтин, употребљују се и саме маслине за јело. За ту сврху употребљују врсту: тако звану, дужицу (шпањолица, талијака, кривуља); плод јој је дугачак 4, а широк 3 cm; затим муругуљу (кованица, бухара, лумбардежка); плод је дуг 3, а широк више нешто од $2^1/_2$ cm.

За тај посао беру се маслине још у Септембру, па све до половине октобра. Са именованим сортама ваља поступати на овај начин: маслине по величини побране, стављају се у кашу од пепела и креча (клока) и то: за 100 килограма маслина, узме се 30 килограма креча и 60 килограма чистог, просејаног пепела (лута), па се све заједно помеша у суду и сипа вода док не постане бистра житка каша у виду бистрог малтера. У тој каши сместе се маслине, да стоје 4—6 сати, док им месо до коштице не пожути; затим се изваде из каше, и лепо оперу па се оставе — мету у воду да стоје 8—10 дана. Воду треба свакодневно мењати. После изтеченог времена мењу се у расол, којему се придода нешто лаворике, лишћа. За расолом заједно, мењу се у веће боце или буред мању, и разашиљу у трговине. Тако се ради да се из маслина извади горчина која је у њој била.

*) Ми не препоручујемо да се калемови из сандука саде на стално место, него најпре у припрашту. па из припрашта са ожиљеним калемовима подизати виноград.

Ур.

Мерите храну у селу! Посматрајући како сензали, превукући, па чак и некоји несолидни трговци закидају тежацима њихову замуку непоштеном мером, још пре непуних 30 година смо на овоме месту препоручивали: да се храна, и остали тежачки производи, не гоне на пијацу, док се, претходно, у селу не премере. Тога ради смо предлагали: да општине набаве ваге за свако село и да мерење буде бесплатно.

И после 30 година није минула потреба да се на исту тему вратимо: још једнако, и у *многим* местима, траје непоштена мера, често пута у дослуку баш с органима мерачким. Ти органи добивају од трговаца извесну стипендију а они вагу дотерају да увек показује мање од стварне тежине.

Као пример да узмемо једно мање место у близини железничке и паробродске станице: на пијаци тога места тежаци продају преко године више од 5 000 вагона хране. А пијачна вага, на којој се сва та храна премери, показује, као што су то неколицина грађана утврдили, на сваких 100 кгр. мање од стварне тежине по 3.5 кгр. На самој мери тежацима се на тој *једној* пијаци у току године дигне **175** *вагона* хране!

Па није само то!

У том истом месту се тежацима у име даре одбија 2 кгр. по џаку. Међутим, ни конопљани четворни џакови нису тежи од 1 кгр., други су 600 грама а од артије не теже, ваљда, више од 200 грама. Тако они на дари, рачунајући на 120 кгр. два џака и рачунајући да су џакови просечно тешки 600 грама, дигну тежацима још 68 вагона хране!

Само на мери и дари и само на једној пијаци се дигне тежацима око 5 милиона динара! И то само на храни, не рачунајући ту још сирово и суво воће, пекмез, пиће итд.!

Толико буде оплачкано неколико села, највише 40, која су упућена на ту пијацу.

Колика би сума тек изнела, кад би се израчунала пљачка која се над тежацима изврши на *свима* пијацама!

Овај рачун тако убедљиво говори: да свако село треба да има своју вагу и да на њој сваки тежак треба претходно да премери и дару и све што гони на пијац, па да се не дâ оплачкати.

Вагу може набавати или општина, или, ако она не би хтела, сеоска заједница, пољопривредна подружина, земљорадничка задруга. Оно, што би се на вагу издало, свакоме би се исплатило за врло кратко време на тај начин, што би се сачувао пљачке, која се још и данас безобзирно врши.

За ову потребу треба набављати децималне ваге и држати их у исправном стању. Вага треба да је под кровом и увек чиста. С времена на време је треба гасом подмазивати и гашљавом кпром истрти.

ГЛАСНИК

Нови чланови утемељачи. — *Љубомир Перкић* из Босуте код Рудника, положио 100 дин. Срп. Пољопр. Друштву и постао његов члан утемељач.

Живко М. Јосиповић, државни економ у Лозници, положио је 100 динара и уписао за члана утемељача свог

рано изгубљеног сина Милосава, ђака II. разреда Ратарске школе у Шапцу, који је преминуо 3. априла ове године.

Друштво и овом приликом благодари г. Перюшу и Јосиповићу на пажњи према Друштву и посластим улозима.

Подружине примљене у састав Друштва (по новим правилима). — Управни одбор на седницама у току месеца маја, усвајајући мишљење референта за подружине, примио је у састав и ове подружине:

32. Среску у Голупцу;

33. Окружну у Битољу;

34. Среску у Александровцу (Жупа);

35. Селску у Церовцу (ср. јасенички окр. смедеревски); и

36. Пчињску за општине: клиновачку, крепичку, новоселску и шајинску (срез прешевски окр. кумановски).

И ове подружине, пријемом у састав Друштва, стекле су право на кредитирање по правилнику, оштампаном у бр. 7. Тежака.

Нека им је срећан и користан рад.

Б.

Изасланици Српског Пољопривредног Друштва на збору Хрватског Господарског Друштва у Загребу. На позив Хрватског Господарског Друштва у Загребу, да и Српско Пољопривредно Друштво учествује са својим изасланицима на његовој годишњој скупштини 30 маја ове год. Управни Одбор Друштва донео је одлуку: да Друштво заступају на тој скупштини његови чланови Милан Јованић и Д-р Вел. Н. Стојковић.

КЊИЖЕВНОСТ

У издању Министарства Пољопривреде и Вода изашла је књижица **„Гајење свилобуба за пољопривредне школе и народ“** — по Ф. Ламберу, директору свиларске огледне станице у Монпелије-у, коју је израдио Александар Ј. Јовановић, начелник одељења за пољопривредну наставу Министарства Пољопривреде и Вода. Књига је лепо и примерно написана тако да може користити и ђацима у пољопривредним школама и практичарима, одгајивачима свилених буба. Има 88 страна, двадесет слика у тексту и као додатак две слике у боји, које представљају болести свилобуба. Ми је препоручујемо нашим читаоцима.

Може се добити код Српског Пољопривредног Друштва по цени од 2·50 дин по комаду.

ЗАПИСНИК.

19. редовне седнице Управнога Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 16. априла 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници биле су присутни: председник г. Љуба Новаковић, п.-председник г. Паја Т. Тодоровић и чланови г.г. Благоје Д. Тодоровић, Александар Јовановић, Д-р Вела Стојковић, Вића Т. Радовановић, Љуба Јовановић, Милан Јованић, Милутин Стојановић и Бошко Бошковић.

Председавао председник г. Љуба Новаковић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле XVIII редовне седнице.

Одбор прима исти са малим изменама.

После овога п.-председник г. Паја Тодоровић извављује да се према раније Одборским одлукама записници штампају у што краћем наводу, што се и ради, те мисли да је овај рад добар, али налази да би требало поступити са исти и по пропису чл. 20. тач. 3, т. ј. да се редовно сређују и доносе на потпис члановима одбора.

Одбор позива секретара да од сада настане, да се раније записници у овом смислу среде и у будуће тачно поступа.

II.

Прочитано је мишљење референта за Подружине, да се приме у састав Друштва Пољопривредне Подружине у: Туали, (Босна), Владимирцима и Вел. Поповићу, пошто су испуниле прописане услове.

Одбор одлучи да се приме.

III.

Прочитана је молба Паротске Пољопривредне Подружине, да се смањи цена плавом камену, који је посиат Подружини по рачуну Бр. 1261.

Одбор одлучи, да се послати камен рачуна по 6 динара, како и постоји одборска одлука за камен који има у магацину.

IV.

Прочитан је одговор г. Илије Кремића, бив. секретара свог Друштва, на писмо Друштва Бр. 3766, о предаји Друштвене библиотеке новом секретару г. Рашковићу.

После говора чланова Одбора по овоме, Одбор одлучи:

Да г. Кремић није испунио своју дужност прописану му по чл. 27. Друштвених Правила и тач. 9. чл. 20. Пословника овог Друштва, и жали што је г. Кремић као дугогодишњи државни и Друштвени чиновник пренебрегао ову своју дужност и није извршио предају уредно бар оних примерака књига које је сам прикупио после нашег повратка.

По предлогу председника Одбор одлучи:

Да се умоли члан Управе г. Благоје Д. Тодоровић, да помоћу Друштвених чиновника или другог подесног лица попише све књиге које се налазе у Друштвеној библиотеци, а које г. Кремић није од нашег повратка до данас средио, и списак ових преда књижевном одбору на преглед, који ће одлучити, које би књиге и даље требало задржати у библиотеци и увести у инвентар, а које расходовати.

V.

Прочитано је тражење овд. књижаре г. Мил. Ив. Живковића, за исплату канцеларског материјала у суми од 1071,90 динара, за издати материјал у 1914. години.

Одбор одлучи: да се умоли финансиски одбор, да оде код исте фирме и изврши преглед књига о изузетом материјалу и о задужењу Друштва и да о томе поднесе извештај, ради доношења сходне одлуке.

VI.

Прочитана је молба Осињачког Одбора Савеза Набављачких Задруга Државних Службеника, да им се уступи сала Друштвена за држање Збора.

Одбор одлучи, да им се уступи и уједно овлашћује председништво, да у будуће оваква тражења по своме нахођењу може само одобравати.

VII.

Прочитан је одговор г. Јоце Марковића о штампању књиге *Шећерна репа*, коју он мисли да нада као своје издање, а по питању Друштва ради одлуке о штампању књиге г. Ђорђа Муачевића.

Одбор одлучи, да се поднета књига г. Муачевића пошаље књижевном одбору на мишљење.

VIII.

Прочитана је молба Пећчевске Матице, да им се шаље лист Тежак бесплатно.

Одбор одлучи, да им се услед скупоће око штампања листа и других трошкова а с погледом на малу претплатну цену не може лист бесплатно слати, а тако исто у будуће никоме, који се у овом смислу буде обраћао.

IX.

Прочитано је мишљење књиженог одбора да се поред суме коју је дао г. Радомир Генић овд. за штампање два чланка додели још и хонорар од стране Друштва по установљеној норми. Одбор одлучи да се прими овај предлог.

X.

Прочитано је мишљење књиженог одбора о штампању предлога г. Митана Јованића о изменн Друштвених правила.

Одбор одлучи, да се штампа по изменама које је предложио члан г. Благоје Д. Тодоровић, и Д-р Вељa Стојковић у наслонном тексту.

XI.

Прочитани су предлози и саопштења:

а) Одговор г. Станка Радивојевића, да се прима избора за писара и да ће доћи на дужност по завршењу од досадање дужности.

Одбор прима знању.

б) Одговор г. Петра Вуковића, да ће моћи дати дефинитиван пристанак о пријему избора за шефа продајног одељења, када добије извештај од Друштва, да ли ће му хтети плату стечајни предвиђену у 6000 динара и тражи да му се признаду и накнаде путни и селидбени трошак за долазак.

Одбор одлучи, да се г. Вуковићу поред одређене плате у 5000 динара призна и 600 динара на име селидбеног трошка, с тим да одмах извести, пристаје ли да дође или не.

в) Поведе се реч о Друштвеном инспектору, који није изабран по објављеном стечају.

Одбор одлучи, да се поново распише стечај.

г) Извештај набављачког одбора о понудама лица за монтирање справа и алата, које су добивене на Енглеске.

Одбор одобрава поступак набављачког одбора и оставља овоме да овај рад довршн.

д) Саопштава се о упису за чланове утемељаче г.г. Милуна Мадаревића учитеља из Св. Николе (Овче Поље) и Светозара Миловановића пољопривредника из Трубарева среза расинског.

Одбор прима знању са захвалношћу именованим на пажњи према Друштву.

ђ) Оном приликом:

Чланови Управе г.г. Љуба Јовановић економ из Лапова и Милан Јовановић агроном из Београда, полажу по 100 динара и уписују се за чланове утемељаче.

Друштво прима к знању са захвалношћу г.г. Јовановићу и Јовановићу, који се као редовни чланови уписују и за чланове утемељаче.

Председник Друштва г. Љуба Новаковић, полаже 100 динара и уписује за члана утемељача свог пок. брата Божу Новаковића бив. агронома из Краљева.

Одбор прима са захвалношћу.

е) По мишљењу Одбора за набавке, одлучено је да се рафија од сада продаје по 6 динара килограм.

ж) члан г. Милан Јовановић предлаже да би требало обнављати Друштвену библиотеку новим књигама и листовима, зашта има и буџетске могућности.

Одбор одлучи: да се умоли књижевни одбор да изврши потребну потребних књига и листова.

з) Уредник Тежака г. Д-р Вељa Стојковић, реферише о напредним издацима око штампања и издавања Тежака, као и за савијање истог, које раније није са штампаром уговорено.

Одбор одлучи, да се за савијање плати по 120 динара, а за штампање додатке као и остало штампање.

Пошто је исцрпљен дневни ред, председник закључује данашњу седницу.

ТЕЖАК прима огласе по најумереније цени.

Пољопривредниче читај „Тежак“.

ОГЛАСИ

ПАЖЊА ВИНОГРАДАРИМА!

Ко жели да има најбољу **светску прскалицу**, нека узме

ВЕРМОРЕЛ

Верморел прскалица је **најекономичнија**, јер се на њој највише штеди *у надници;* она гарантује врло бра рад.

Помоћу ове прскалице највише се штеди *у раду;* један замах ручице опрска најмање један до два чокота; раденик се не умара кад ради овом прскалицом.

Код ове прскалице највише се штеди *у горби,* пошто је конструисана и има резервне делове за употребу засебно за I, II и III прскање, као и за прскање високих осмаглука и воћака.

Ова прскалица ороси сваки листић маглом од чорбе, чија мала бисерна роса остаје на листу и брзо се суши, те штити лист за дуго од пламењача.

Виноград опрскан Верморелом прскалицом вади се из далека, он пада у очи као виноград добро негован, као виноград *који осигурава обилашу бербу.*

Сваки ко једном ради овом прскалицом не тражи другу.

КУПУЈТЕ ВЕРМОРЕЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ

Главно засупништво Верморелове куће:

ДРАГОМИР СТОЈАНОВИЋ

КРАЉА МИЛАНА 53. — МЕЋАНИН

ЦЕНОВНИК

ПРСКАЛИЦА И ДЕЛОВА ЗА ИСТЕ, КОЈИХ ИМА У МАГАЦИНУ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

	за чланове	за остале
Прскалица „Верморел“	280	305
Гумана округла плоча		15·—
Црево гумано		15·—
Пужић комплет		20·—
Шраф за сисак		3·70
Део сиска		6·25
Део сиска		2·75
Шраф-вентил озго		3·25
„ за велику гуму		2·75
„ за лаг. ек. комплет		2·30
Месингани део вентила		12·50
Вентил од гуме		1·—
Екстра комплект		17·60
Лаг. за екс. комплет		6·60
Ручица зглобаста		20·20
Лагер за ручицу		6·60
Холендор		11·35
Славина за прскалицу		22·—
Цев са славином без резервоара		71·10
„ „ „ са резервоаром		79·65
Ковна спољна		60·—
„ унутрашња		60·—

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дава 30 дин.

Претплата се полаже уједнапут на целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојошић

Број 23. БЕОГРАД, 12 ЈУНА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ДЕЧИЈИ ПОЉОПРИВРЕДНИ КЛУБОВИ У СРБИЈИ
И ЊИХОВА ИЗЛОЖБА

„За 50 година свога досадашњег рада Српско Пољопривредно Друштво, не располажући никаквим издашнијим финансијским средствима учинило је огромне користи нашој пољопривреди и нашем тежачком народу. Оно је, прво у својој земљи и читав низ година потпуно само и без ичије сарадње и помоћи, у наш народ уносило и распростирало гвоздени плуг, и дрљачу, и копачицу, и ветрењачу и тријер и сечку, и вршалицу и све друге, по броју многобројне, а по важности за напредњачку пољопривредни рад од огромног значаја справе, алате и машине. Српско Пољопривредно Друштво је задобило српска тежака за сејање детелине, грахорице, сточне репе и других пићних биљака; успех је настојавања Српског Пољопривредног Друштва да су држава и друге установе помагале а наше пољопривредне масе прегле на посао око поправке сојева и подизања наше стоке, око обнављања филоксером упропашћених винограда, око развијања нашега воћарства ит.д. Српско Пољопривредно Друштво је непрекидно улагало своје напоре да нашега тежака задобије за напреднији рад у свима гранама пољопривреде, па су ти напори уродили видним успесима".

Ето, то су била, укратко речено, многобројни правци делања Српског Пољопривредног Друштва на унапређењу пољске привреде у прошлости. Друштво ће и у будућности наставити тај свој обилан и плодан рад, тежећи да га развије још у већим размерама онако како то наше данашње прилике и потребе налажу.

Али у новој ери живота, која је наступила у нашој домовини и као последица страшнога светскога рата, у коме је наше племе највише страдало, и као последица нашег толико жељеног уједињења и пред Српским Пољопривредним Друштвом створила су се и нова поља рада и нови напори.

Питање о нашој сеоској омладини о њеном васпитању, о њеној спреми за живот и рад, данас је несумњиво постало и најактуелније и најважније. Наша сеоска омладина има да замени многобројне генерације наших ваљаних пољопривредника, које је рат покосио. Њој је остављена не само брига и терет за нашу пољопривредну обнову, за репарацију онога што је ратом и непријатељским варварством уништено него на њој леже и задаци појачавања и интензивирања пољопривредне производње, какву данашње измењене погодбе пољске привреде изискују.

Верно својим традицијама да помогне нашег пољопривредника и нашу пољску привреду, Српске Пољопривредно Друштво предузело је и поред осталих својих послова да и тој нашој сеоској омладини поклони своју пажњу, и да је постепено, систематски припреми за тешке задатке, који је у скорој будућности очекују.

Тога ради Друштво је почетком месеца јуна прошле године предузело акцију кроз народ на оснивању дечијих пољопривредних клубова на селу, којима је баш циљ пољопривредно васпитање сеоских младића и припрема за њихов живот и рад на селу.

Друштво је оснивањем тих нових установа по америчанском типу хтело нарочито да здружи у једну заједничку акцију на земљорадничком просвећивању сеоске деце сву сеоску интелегенцију: и учитеље и свештенике и економе, а за добро нашег сељака и његове привреде. Оно је хтело нарочито да сеоским учитељима и свештеницима створи једно ново поље рада изван њихових школских и црквених зидова, оно хоће да те народне просветитеље доведе у још ближи додир са сељаком, сељачким домом и сељачком привредом.

Тај нови метод васпитања сеоске омладине у раду, у пољској привреди и кроз њу, метод, који доноси неоцењене и материјалне и моралне користи америчком народу, данас је код нас већ заведен, и ми с поносом можемо рећи да смо прва и једина земља у Европи, која те дивне америчке установе има.

После многих напора и жртава које су са оснивањем сваке нове установе скопчане, Дру-

штво је успело да за релативно кратко време оснује преко 80 дечијих пољопривредних клубова у разним крајевима Србије, са око 1500 сеоске деце од 10—18 година. Доста завидан број за једно релативно врло кратко време. Да ли ти клубови постоје само на хартији или су то установе, које делају, где сваки члан савесно врши свој задатак на дому, тиме што самостално гаји какву биљку — то ћемо, ето, ускоро видети.

Пре него што приступи даљем ширењу дечијих пољопривредних клубова, Друштво хоће да учини једну смотру над радом ових већ основаних клубова, те да би на тај начин не само утврдило како су се те установе код нас и на пракси показале него и да стече које искуство више ради оријентације свога даљега рада у том правцу. И та смотра, то ће бити изложба производа које су сама деца, наши сеоски младићи на својим њивама произвели. То ће бити један испит државних економа и њихове пропаганде за напредније начине рада код дечијих вођа, у њиховим срезовима, то ће бити испит дечијих вођа и њихове пољопривредне акције код чланова дечијих клубова. то ће бити испит сеоских дечака о вредноћи и умешности и о привођењу у дело свих корисних савета, које су од државних економа и преко ових од својих вођа у току рада добили.

И та изложба има се ове јесени приредити у Београду. Друштво жели да производи сваког дечијег клуба и сваког детета на њој буду изложени. Да ли ће се та изложба моћи и остварити, то зависи и од државних економа и од дечијих вођа. Кад дечији клуб у селу Оприсавцима, први и једини дечији пољопривредни клуб у Хрватској, већ у овој првој години свога живота приређује изложбу производа својих чланова, ми се надамо да ће и наших 80 клубова на изложби у Београду бити у стању пружити једну лепу и поучну слику рада и наших економа и дечијих вођа и саме деце.

Припремајмо се још сада за ту изложбу од које се много очекује и која ће бити главни потстрек за будући успех и напредак дечијих пољопривредних клубова у нас.

Д-р В. Стојковић

ИЗ РАТАРСТВА

Угар.

Извесно је и у нас *угар* био оно, што је и у другим земљама за феудално доба производње био и значио; негда се, у нас „под угаром подразумевао онај начин обрађивања земље, при коме је њива остављена незасејана преко целог пролећа и лета, па се *ђубрењем, орањем* и *дрљањем* приуготовљавала за зимње сејање“ (Гаја Матић: *Грађа за пољопривредни речник*). Из тога је доба, несумњиво, и постанак термина: *преоравање, двојачење, мијешање, угар*, који, сви, врло пластично изражавају ону радњу, која се вршила, и онај смер, који се постизао.

У античком начину производње је постојало *тројачење*,[1]) па је оно и у феудалном начину производње практиковано. Несумњиво је и у нас оно прихваћено било, судећи по термину *тројачити* њиву, који Вук тумачи: „трећи пут преоравати“. *Тројачење* је систем обраде земље, по коме се једно за другим смењују угар, озимица и јарица; међутим, у последњим изданцима се својим од једнога система обраде, изгледа, тројачење у нас претворило у интензиван угар: троструко преоравање у току једнога лета.

И као што је *тројачење*, с нестанком феудалног начина производње, изгубило свој првобитни значај, и *угар* је, у нашем народу, још одавна изгубио стари свој смисао и постао просто *заоравање* стрнике, *преоравање* њиве с које је плод скинут тога ради: 1) да се стрника, шашовина и трава *заору* ради гнојења њиве, 2) да се земља *преврне*, те да се изложи утицају сунца, 3) да се *преоравањем* учини лакораднијом и 4) да се *разоравањем* и *растресањем* накупи што више атмосферске влаге ради успешнијег пораста наступајућег усева.

Заоране стрнике и преоране њиве се у народу зову *угарнице* (падоше тице на *угарнице!*), а за сам процес који се врши обележава се термином: *угорети се*, т. ј. угори се земља кад постоји неко време узорана.

И данас је *угар* најчешће заоравање пожњевене њиве, и, готово по правилу, као припремна радња за засејавање озимице пшенице:

Орете, черни биволи,
Да орем черни *угари*,
Да сејем бела *пшеница*.

Угаром се, још, постиже и сузбивање суродице, која је много више раширена по житима за које гарење није вршено и која је, негда, била читава напаст, те је и летописац помиње: *И то же љето (1481) по много земље бист соуродице от пшенице, и држа .г. љета.*[2])

Гарење је несумњиво утицало да се добије крупнија пшеница. *Раисаљ*, крупнија пшеница,[3]) извесно је добивена и помоћу гарења. У Бугарској има пшеница *загарка* (Јиричек: *Кнежевина Бугарска*, I 201, II 188), *загарија*, која је то име добила, извесно, што је добре одлике добила сејањем *за-гаром*, иза гарења. (Пре 20 и више година је у нас хваљена и препоручивана *загорска* пшеница, па је њезино име објашњавано називом места Старе Загоре. Биће да је погрешно чувено њезино *право* име *загарка*).

Ако њива није *загорела*, т. ј. ако није гарена, убрзо може најбоља врста пшенице да се изметне. У једном саопштењу из Ратковића у Левчу (*Тежак*, 1888, 501) може се назрети тај случај: „Имам да споменем једну врсту пшенице, која се зове „голија“, и која се у овом крају одомаћила од српско-турског рата. Пренета је из предела око Самокова. Зрно је од ње белуњаво, а крупно је као од озимице. Брзо је распрострањена по овом крају, али сад су је, како ћу да вам кажем, изгустирали, а то због тога што јој је зрно већином шуљиво: а веле да она

[1]) Хомер у *Илијади* помиње: начини плодну њиву и ораницу бухавну за тим широку *тројачену*. . . .

[2]) Љ. Станојевић: *Српски родослови и натписи*, 1883, стр. 101.

[3]) М. Ђ. Милићевић: *С Дунава над Пчињу*, стр. 108.

ову земљу не бегенише“. Међутим, биће да је она пшеница у Левчу попустила не зато што не би левачку земљу *бегенисала*, већ зато, што јој у Левчу није земља гарена, као што је око Самокова била навикла.[4]) Како је наш народ пшеницу „до новијег времена сејао мало и готово само у толико, колико да му се нађе за вршење светих обичаја његових, за колач, кољиво, поскурице и т. д.“ (Милован Спасић: *Пољопривредни Гласник*, I, 4), то није ни чудо што се у свима крајевима не врши гарење, те му се тако брзо и најбоље одлике пшенице измећу.

Пшеница, за коју се земља гари, отпорнија је и према болестима које је спопадају: гарена земља је боље храни, па јој је и струк чвршћи, те, зато, одолева многим насртајима, којима је изложена. Саопштење у *насељима српских земаља* (књига VII, *Ријечка нахија у Црној Гори*, стр. 463): како „памте сви постарији људи када на пшеници не бјеше *маће*“, као да би се могло довести у вези са мањим маром које се у неким крајевима отпочиње поклањати гарењу.

Угар је у старом нашем ратарству био онај фактор у обрађивању, који је давао *добру* пшеницу и *повољну* жетву; он је, у највећој мери, обезбеђивао и *хлеб* и *лаке брашненице*.[5]) И сад се на њ мора обратити велика пажња и у модерном ратарству, поред избора семена, гнојења и неге, чешће превртање, мешање, гарење земље је неминовни услов бољих успеха.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Вино од нових хибрида — директпродуктера, на изложби у Тулузи (Француска)[6])

Концем Јануара о. г. одржана је у Тулузи изложба вина од разних хибрида, у чистим сортама, најновијег порекла, са којима француски виноградари и хибридери врше већ неколико година многа истраживања и опите.

И пре минулих ратова, године 1902., Централно Пољопривредно Друштво и Пољопривредни Синдикат Округа Бордовског, одпочели су пробе са новим хибридима — непосредно рађајућим сортама, па су у томе циљу приредили смотру са кушањем и анализом вина прошле и ове године. Резултат, према извештају оцењивачког суда, био је исти као и код изложбе у Тулузи, за коју је било велико интересовање већег броја француских виноградара, како би за своја изложена вина чули мишљење оцењивачког суда: о каквоћи њиховој и економској вредности.

Од многих изложених вина изнећемо само она од добрих хибрида, који збиља заслужују пажњу с погледом на добар састав њихових вина, као трговачки артикал, како би се оне искористиле и у нашим виноградарским крајевима, где се обична вина производе, ради подизања винограда и обнове виноградарских положаја, који су до данас, после филоксерне навале, остали у парлогу. Код већ подигнутих винограда на америчкој подлози ови би хибриди, као непосредно рађајуће сорте, корисно послужили за попуну места, која се зрелим калемовима не могу да попуне или врло тешко попуњавају.

Министарство Пољопривреде и Вода, коме су француски опити у овоме погледу и каквоћа вина од ових сората познати, требало би још ове јесени да упути једну комисију од два члана да на лице места изврше преглед винограда засађених са изложеним сортама нових хибрида и да изврше анализу грожђа на садржај: шећера, киселине, танина и др.; као и принос у шири од 100 кгр. зрна; исто тако да окушају вина у разним крајевима Француске, ради доношења стручне оцене.

Таква једна комисија од два члана, чији укуси нису једнаки, дала би детаљне податке о новим хибридима и њиним винима, справљена од чистих сората, на основу којих би се донела дефинитивна одлука о распростирању њиховом у нашим крајевима. Ово мора неминовно да наступи и боље је што пре и брже него доцније, кад се већ дозвољава подизање винограда са другим застарелим директ-продуктерима, који су давно избачени из употребе у француским виноградима, као: Отело, Јоркмадера, Хербемон, Ноа, Делаваре, Хибрид Фран и др.

Црна вина.

№ 4643. Има извесне финесе, које се мењају према терену и начину прераде. Лепе је боје и врло добро асталско вино, које је на овој изложби добило одличну оцену.

Просечне јачине 11°—12°,5. Према терену, мало је осетљив и пати од пероноспоре и оидиума. У опитном винограду енолошке станице у Тулузи нису примењивана прскања ни сумпорисања, па ипак се нису болести јављале;

№ 4436. Од истог хибридера, издржљивији од предходног, даје иста вина, само са мање боје, јачине 11°,6;

№ 5455. Препоручљива сорта због своје велике продукције у добром, врло слатком, грожђу. Вино му је одлично. Захтева прскања и сумпорисања као и домаћа лоза;

№ 5749. Нарочито се издваја од осталих са својим лицем и укусом. Јачина је 16° алкохола. Грожђе је рано и зри кад и Плави Португизац. Даје средњи принос, а отпоран је противу болести;

№ 5840. Врло родан, са укусом домаћих сората грожђа; даје врло добро вино;

№ 5759. Врло добра сорта. Вино од њега је лепог укуса и пуно. Има 11°,8 алкохола и 5,4% винске киселине, изражене у сумп. киселини. Лепе и постојане боје. Добре издржљивости и родности;

---

[4]) Пшеница се може изметнути и ако се семе не мења, већ се једно исто устопице годинама употребљава. По правилу сваке 3—4 године семе треба узимати из другога, нешто удаљенијега краја.

Још треба пазити и на то: да се за семе оставља један део њиве да узри, па онда класје убирати, омлатити, жито исушити на сунцу, па опет пребрати на *барајци* (тријеру).

[5]) Трага од *лаких брашненица* из наших народних песама и данас има по многим крајевима. То је истањено тесто (неки пут с јајима и с млеком умешено), испржено на масти или на уљу. У Мачки се те негдање *лаке брашненице* данас зову *колачи*: они су врло погодни за путовање, јер се не суше укусни су и масни.

У сиромашнијим крајевима, у којима пшеница не успева познати су *ељдовни колачи*, тако исто од растањеног теста. А по обавештењима која имам, и у околини Ражња се за пут припремају *лаке брашненице* од растањеног кукурузног теста (умешеног с јајима). Негда су тамо, извесно, припремане лаке брашненице од ражног брашна, јер је раж у велико гајена, па је отуд и Ражањ добио своје име.

[6]) La Vie agricole et rurale. Извештај г. Pée-Laby проф. тулуског универзитета. Progres agricole et viticole. Revue de Viticulture. В. бр. 18. Тежака од о. г.

№ 5898. Јако родна сорта, по 4—5 грозда на сваки ластар, велике бујности и тражи вишу резидбу. Издржљива противу болести а грожђе никако не труне. Даје вино јачине 10°,3 са 5,8% в. киселине изражене у сумп. киселини, лепе јасне црвене боје, чистог и пријатног укуса;

№ 5908. Ма да је било справљено од непотпуно зрелог грожђа, мерило је 9°,9 алкохола и 5,8% киселине, се слабом бојом, али чистог укуса. Овај је хибрид врло родан али страда мало од оидиума, а никако од перонспоре;

№ 6036. Вино има укус Каберне-а; јачине 9°,5 алкохола и 5,6% киселине, са лепом бојом. Потпуно отпоран противу пероноспоре и оидиума и не тражи прскања ни сумпорисања. Врло родан хибрид.

Сва напред споменута вина од нових непосредно рађајућих сората, прерађена су од грожђа из опитног винограда у Тулузи а однегована под надзором директора енолошке станице исте вароши.

Поред ових вина заслужују пажње и два хидрида Кудеркова, а то су:

№ 7120. Добро вино и чистог укуса, али слабе боје Одлично за шпајзовање (мешање) са др. винима богатијим у бојећим материјама.

Madone. Исто као и предходно, само са јачом бојом, затворено црвеном-црном. Одлично за мешање са др. винима. О изложби у Перпињану, као и на овој у Тулузи оцењено је овако: *„вино за шпајзовање, доброг укуса и лепе боје“.*

Вино од сорте зв. „Васо (Бако) № 1.“ Одлично вино, које старошћу добија пријатан *„буке“* и може се употребити за разливање у флаше. Издржљива је противу криптогамских болести.

За сада смо описали само оне црне сорте нових хибрида од којих су прерађена црна вина, изложена и комисијски оцењена на споменутој изложби; у идућем броју Тежака изнећемо беле сорте грожђа и црвене (ружичасте) и каквоћу вина справљених од њих, која могу рећи у напред, да су истих добрих особина као и ове, од црнога грожђа. (Свршиће се) **Бошковић.**

ШТА СЕ У ДРУГОМ СВЕТУ РАДИ?

Одабирање (селекција) семена у Алзас-Лорену.

„Постигнути резултати крајем последњега века у свима гранама пољске привреде, донели су велики обрт и у култури (гајења жита (цереалија). Енглеска, Шведска и Немачка слале су нам нове сорте жита, добро одабиране, и добивене интензивном културом. Наши пољопривредници, нарочито они из околине већих вароши, куповали су радо ове стране сорте јако гајене. Министарство Пољопривреде чак је давало пољопривредним удружењима приличну помоћ (субвенције), да би олакшало њихов увоз. Само овде је учињена и једна врло крупна грешка, јер одабране увежене сорте, које су и сувише захтевале у сваком погледу, нису налазиле у нашој земљи, и под нашим поднебљем, удружене све оне услове, који су им неопходно потребни, за њихов добар принос. Ова се је грешка показала, и одмах затим и доказала (утврдила) на многим опитним станицама створеним у разним крајевима земље. Било је великих изненађења, а нарочито после оштријих зима, које нису могле поднети ове стране сорте. Млинари су се чак жалили и на то, да ове стране сорте дају рђаво брашно. Одмах су образоване комисије ради проучавања овога питања. Али није било ни лако решити овај проблем у једној земљи, где су привредни услови различити до самих крајности.

У прилог овога да наведем само то, да водени талози достижу у долини Рајне 400 м.м. Међутим, ближе планинама, и на самим Вогезима[1]) кишомер бележи 900 и 1000 мм. Дакле, промене су јаке у нашој земљи. А исто је тако и у погледу топлоте. У равницама, и у пределима где успева винова лоза, температура се приближава оној у Јужној Француској, док у Sundgau[2]) температура је иста као и на планинским платоима.

Овим непогодним условима надовезују се и тешкоће, које произилазе из велике распарчаности земље и екстенсивне културе. Требало се је дакле измирити још за дуго са мање више екстенсивном културом, која је последица самих природних прилика наше земље.

Кад је ово утврђено, следеће питање се је наметало: како ћемо да доскочимо свим овим незгодама? Одмах је предложено да се створи једна научна установа, којој ће бити задатак, да произведе, систематским радом, пољопривредне биљке са новим одликама, побољшане у приносу (квантитету), и у каквоћи (квалитету).

Пошто је наша земља била мала, и влада није била у могућности да дâ потребне кредите за једну такву установу, требало се је обратити, немајући коме другом, Агрономској Станици у Colmar[3]). Једном ботаничару је стављено у дужност, да одабере и да побољша биљке с обзиром на услове наше земље, које би давале стално велике приносе и производе изврсног квалитета. Њему су, у исто време, били стављени у дужност и лабораториски радови, и проучавање и умножавање одабраног семена. Увидело се, да је нужно, да више теориски рад, који припада лабораторији, и даље проучавање биљака на лицу места, у пољу, морају да се налазе у истој руци.

Пољопривредна Станица није много обраћала пажњу на облик, форму. Оно што се је нарочито до ситница испитивало, то су биле особине од којих зависи принос.

Што се тиче отпорности према полегању, вршени су непрекидни опити за дужи низ година, и показали су, да сва премеравања и нагађања од ока, као и испитивање облика, не значе толико, колико пажљиво упоређивање разних сората у пољу, на лицу места, где биљка расте. После овога, чисто формална страна забатаљена је, и обраћана је пажња само на већ одраслу биљку да би се утврдило, да ли је она отпорна или не према полегању, што је већ био велики напредак.

Један други врло важан чинилац, који је био предмет нарочите пажње за време опита, била је рђа (тоња). Разне групе наших пшеница престављале су, у овом погледу, врло велику разноврсност. Налажено је у нашим опитним пољима стабала, која су добијена одабирањем (селекцијом)

[1]) Вогези: велики планински ланац, који се пружа са југа на север у Источној француској.

[2]) Sundgau — место.

[3]) Колмар — варош у Елзасу.

пшеница истог порекла, од којих су извесни бокори, још у половини маја, били заражени рђом у тој мери, да се је земља између редова црвенила; други су се пак бокори прилично одупирали, а трећи су имали толику отпорност према рђи, да су били отпорнији од најпознатијих одлика пшенице Squarehead-a[1]).

У кратко, после осам година напорног испитивања, утврђено је, да се је тек у почетку предузетог посла. Но при свем овом, опитима је доказано, да су била погрешна тврђења, да одлике пшенице домаћег типа нису биле способне да дају тако исто висок принос, као и стране сорте Приноси добијани од малих сопственика помоћу одабране пшенице достизали су 38 товара по хектару. И ово би био врло леп успех, кад би се на свима нашим малим имањима достизала ова цифра. Али на нашу велику жалост, ми смо још далеко од овога, и ако се је осетио после тога извесан напредак у целој земљи.

Како су се радови око одабирања семена развијали с године на годину све више, земљиште за опите показало се као недовољно. У 1909 г. удружили су се најнапреднији земљорадници из Лорена (Лотрингије[2]) и почели су да раде заједнички са Директором Пољопривредне станице у Мецу. Идуће године створено је тако исто удружење и у Елзасу[3]), и почело је да ради заједнички са овим у Колмару (Colmar). Оба удружења раде и дан данас у истом правцу: 1º помажу пољопривредне станице у одабирању (селекцији) семена; 2º потпомажу и размножавају гајење само чистих, одабраних сората у пољопривредним станицама; 3º уновчују масу земљорадничку са овим чистим сортама.

Најбоља пшеница за Лорен је бр. 5, одабрана од 100 сората са којима је рађено; порекло је на Лорена и најподеснија је за његово земљиште и климу. За Елзас је дала најбоље резултате бр. 22 између стотине опробаних. На изложбама је добијала прве награде и у погледу квалитета (квалитета) и у погледу приноса (квантитета), а и с обзиром на отпорност према рђи и полегању. Она произлази од црвене шишуље *алпикирке*[4]), познате још под именом мути (Mutti); обе сорте подносе и најљућу зиму.

Поред овога, рађено је и на одабирању извесних одлика бордовке (blé de Bordeaux). Добијена одлика бордоелзанка сеје се и као озима и као јара, али она достиже принос од 4.000—4.500 кгр. по хектару само у околини Колмара, и то на топлијем и примерно уређеном земљишту, а јаки зимски мразеви јој шкоде. Наравно, опробане су и јако гајене пшенице као што су Squarehead. Овде се је показала као најбоља једна енглеска одлика од свих опробаних из групе Squarehead, а порекло им разних крајева. Најбољи резултати могу да се добију само на најбољем земљишту и изврсно обрађиваном. Шкоде јој јаки мразеви.

Исто тако радило се је и на ражи, и нарочито је скренула пажњу сорта Petkus, која је дала принос од 4.000 кгр. по хектару.

[1]) Squarehead — врста енглеске пшенице гајена чиста или укрштена са домаћим сортама у многим европским земљама.

[2]) Елзас-Лорен — француске области на истоку које су биле под Немачком од 1871 до 1918 г.

[3]) по месту Aitkirch — у јужном Елзасу.

Што се тиче овса, овде су дале најбоље приносе јако гајене сорте: безелерска (Beseler) и лоховска (Lochow). Била би створена нарочита домаћа одлика, али наишао је рат, и за сада се не може још дати крајњи резултат.

Извршена су особито пажљива одабирања код пиварског јечма, и једна домаћа сорта дала је боље резултате од свих страних сората, које су нам нарочито долазиле из Чешке.

Поводом одабирања кромпира не може се ништа сигурно рећи, јер је за време рата био забрањен увоз из Северне Немачке. Не може се одмах тврдити, да одабран домаћи кромпир не може се поредити са одабраним кромпиром Северне Немачке, који тамо даје принос од 3—4.000 товара по хектару, а нарочито сорте Wohltmann 34 и Industrie Modrow."

Овај рапорт поднешен од Г. Хевриха (Heinrich) Агрономској Секцији на скупу француског удружења за унапређење наука, не пуштамо с том намером, да покажемо које су најбоље сорте гајених биљака за ове крајеве француске, јер нас се то не тиче тако много, него да видимо, којим се путем иде у напреднијим земљама, и који се начин рада употребљава код њих, кад се жели да унапреди пољска привреда. Д.

ТЕЖАК прима огласе по најумереније цени.

Пољопривредниче читај „Тежак".

ПОДЛИСТАК

КЛИЈАЊЕ ПШЕНИЦЕ

Буђење живота у семену сваке биљке а с тим и у семену пшенице, почиње клијањем.

Да би нам клијање пшенице било што схватљивије, бацићемо поглед *на грађу пшеничног плода* (зрна), *на хемијски састав њеног* као и на *неопходно потребне погодбе за клијање тога плода.*[*])

*

Свако пшенично зрно представља *плод*. Тај плод састоји се из три главна дела: *клице*, брашнавог тела тако званог *беланцета* и *семењаче*, која је кожаста и која се с тога назива *љуском*.

Клица је млада биљка; беланце даје храну младој биљци, клици, а љуска служи беланцету и клици као заштита.

Познавање ових делова биће довољно да створимо појам о грађи пшеничног плода, али да бисмо имали што јаче представе о процесима који се изводе приликом клијања, преко је потребно да пшенични плод, размотримо нешто изближе. То можемо постићи лако и брзо ако разгледамо неколико слика.

[*]) По А. Новацком.

Ево тих слика:

Слика 1. показује за 10 пута увећани *попречни пресек* пшеничног плода (зрна). Зрно је на леђној страни код *r испупчено;* на трбушној страни његовој, код f, налази се *бразда;* унутрашњост зрна, код m највећим делом испуњена је *беланцетом;* спољашњи слој беланцета, код n представља тако звани *лепак.* Беланце и лепак носе заједничко име *ендосперм.* Ендосперм је као што слика

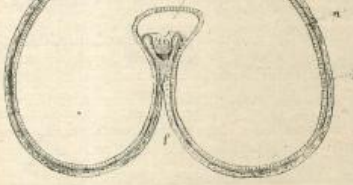

Сл. 1. Попречна пресек пшеничног зрна: r леђна страна; f трбушна страна с браздом; m беланце; n лепак; m и n ендосперм; l шупљина испуњена ваздухом. Увећано 20 пута.

показује унаоколо затворен љуском p која на трбушној страни залази дубоко у унутрашњост плода (зрна) тако, да је удубљење бразде због повећаног беланцета на том месту, прекривено као неким олуком.

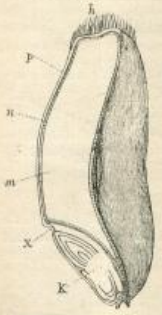

Сл. 2. Уздужни пресек пшеничног зрна: k клица или заметак (ембрио); m беланце; n лепак или ферментални слој који је код х доста јако удубљен; k прамчан длачица у горњем делу плода. Увећано 10 пута.

Слика 2. показује за 10 пута увећани *уздужни пресек* пшеничног зрна (плода). Пресек је изведен у правцу бразде тако да се тиме дели зрно на две подједнаке половине по дужини; m је беланце са слојем лепка n; p је љуска која омотава клицу k; клица је на леђној страни плода и то у доњем делу његовом. Код x где је на љусци врх (горњи део) клице, пада у очи јаче удубљење — набор.

Слика 3. показује клицу (ембрио) пшеничног плода издвојену засебно такође у уздужном пресеку, знатно увећану. У доњем делу је *коренчић* w с *коренчићевом капом* wh обоје затворени *накоренком* ws. На горњем делу је пупољчић а састављен од више листића који се по клијању развијају у *клијавац* а затим у *шпуљ* (влат). Сви листићи клијавца затворени су *накоренковим листом* sb у чијем се пазуху налази други мали пупољчић b који је заметак за бокорење. У средњој висини клице, између коренчића и клијавца је *заметак стабленцета* са заметцима зглавака kk. У заметцима зглавака укрштају се *судовна влакна.* Десно од стабленцета је *клицина љуска* f у облику листића препласта облика а с леве стране стабленце је у вези са *штитићем* sb у чијем је удубљењу клица. Испупчена страна тога штитића, додирује се целом својом дужином с беланцетом m, а горњи и доњи део тога штитића, у вези је са лепком (ферменталним слојем) n. На горњем делу штитића код x је *окрајак штитићев набран* и *унутрашњи слој љуске* i, који је ту јако припијен за штитић. Врх стабленцета на клици, као што се види, лежи поред штитићевог набора.

Сл. 3. Уздужни пресек пшеничног зрна: kk стабленце са зглавцима; w главни коренчић с капицом wh и накоренком ws; a главни пупољчић; sb накоренков лист обавија пупољче; f клицина љуска, sc штитић с хељцом за усисавање e; код x је штитићево удубљење; m беланце; n лепков слој, p спољашња страна љуске, i унутрашња страна љуске. Увећано 20 пута.

Слика 4. показује спољашњи изглед и горњи део клице у пшеничном зрну. Спољашњи слој љуске уклоњен је, а исто тако одстрањен је и унутрашњи слој њен изнад клице, по у обиму клице тај је слој тако јако припијен за клицу да се од ње не може одстранити без повреде штитића. Тај слој покрива највећи део штитића, па се с тога види само мало његов таласасти окрајак.

(Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ

Репин црв, репина глиста. Има неколико врста ових црва или глиста, али је најраширенији род Heterodera Schachtii Schmidt Њега је 1859. год. пронашао Schachti, по коме је и име добио, а J. Kühn је 1874. г. доказао његову штетност. Он живи у земљи на танким коренчићима многих биљака, а нарочито репе и овса и нагризавањем коренчића чини велике штете усевима које нападне. Из елипсастог јајета излеже се ларва витког тела са шиљатим задњим делом и силним шиљком. Та је ларва дуга 0·45 до 0·50 мм., а дебела 0·02 мм. Она прави ходнике у младом корену, где се неколико пута пресвлачи док се најзад не учаури и не постане непокретна, којом приликом начини на коренчићима гуке. Из те чауре постане или мужјак 0·8—1·26 мм. дугачак а само 0·025 мм. дебео, чији је задњи део тела такође са моћним али тупим шиљком, или женка 0·8—1·2 мм. дуга а 0·5—0·9 мм. широка, која расте док не добије крушкаст облик и може се голим оком видети као бела тачка на танким коренчићима (влакнима). Она не носи јаја појединачно, већ их нагомилава у себи док не прсне и на тај начин не угине. Прскањем женке прскају и јаја и из њих излазе живе ларве.

Из овога се види, да само ларве чине штету нагризањем коренчића. Овај црв напада многе биљке а нарочито шећерну репу и овас. Тако он напада: цвеклу, спанаћ, слачицу, конопље и др. Мање напада: пшеницу, раж и јечам. Од овог црва заштићени су: кромпир (кога напада

црв Tylenchus devastor Kühn, као и мрква) топинамбур, сунцекрет, мак, дуван, вештачка трава, просо, хмељ, рен, краставци, детелина црвена, бела, шведска, боб, грашак итд.

Пре свега нужно је сачувати се од увлачења црва и његовог разножавања, што се може постићи на ове начине:

1) не гајити биљке које напада овај црв неколико година узастопце на истом месту (што у осталом није за препоруку ни из других разлога), већ их смењивати и не гајити репу и овас једно за другим; 2) земљу и корење које с репе опада добро исушити и помешати са негашеним кречом у сразмери 6 : 1. 3) не хранити стоку свежом репом са зараженог поља, већ је пре тога оставити у јаму да мало укисне; 4) справе и копите стоке, при повратку са зараженог поља, добро очистите, опрати и осушити; 5) поље се може заразити водом, никако пак семеном или ветром. Ако су само поједина места заражена, онда се овај црв и други инсекти у земљи ниште на тај начин, што се сипа сумпор-угљеник у дубини од прилике 30 см. и то 100 до 300 гр. на м². Ово се сипа кад је време сухо и ту у рупе, које се одмах затрпавају мокром земљом и то на 8 дана пред сетву.

Треба знати и добро упамтити, да ова штеточина напада репу у доба док је она млада и док су коренчићи још слаби. Чим репа мало ојача и чим се њен корен мало здрвени, одмах и опасност престаје. Зато је неопходно потребно репу што чешће окопавати и земљу што чешће дрљати јер ће се на тај начин репа најбоље помоћи да што пре ојача, а и земља ће се сасушити, а ова ларва у суној земљи неможе опстати.

ГЛАСНИК

Измена чл. 11. Господин Министар Пољопривреде и Вода решењем својим Бр. 10.933. од 5. маја ове године, одобрио је измену чл. 11. Друштвених правила, донету на главном годишњем збору чланова Српског Пољопривредног друштва на дан 12. фебруара т. год. који сада гласи:

„Чланови добротвори добијају сва Друштвена издања бесплатно, а остали чланови плаћају их по продајној цени".

Моле се чланови утемељачи и редовни да ово приме знању.

Стечај за разне списе, које би издало Српско Пољопривредно Друштво.

На основу одлуке управног одбора од 2. априла 1921. год. Српско Пољопривредно Друштво расписује овим стечај за израду следећих списа:

За Библиотеку Српског Пољопривредног Друштва:

Гајење биљака за исхрану стоке. — Градинарство. — Живинарство. — Поука о ђубрењу стајским и вештачким ђубривом. — Ливадарство. — Гајење свиња.

За Тежакову Библиотеку:

Гајење луцерке и црвене детелине. — Њивско гајење кромпира. — Гајење лана и конопље за домаћу прераду. — О плодореду. — Предрада шљива. — Конзервисање поврћа. — Пољопривредно књиговодство на добру нашег сељака. — Подизање врбе за плетарство.

Као дуварске поуке — плахати.

Прскање винове лозе и запрашивање сумпором. — Конзервисање јаја.

Поуке за Библиотеку Српског Пољопривредног Друштва има да изнесу до 15 штампаних табака формата 13/20 см. а поуке за Тежакову библиотеку има да изнесу до 5 табака већ утврђеног формата.

Стечај траје до 1. маја 1922. год.

Хонорар ће се издати по већ утврђеној норми.

Позивају се писци да своје радове до напред означеног рока пошљу Друштву на оцену и евентуално штампање.

Нов члан утемељач. Г. Ставра Тошић рентијер из Пирота положио је Срп. Пољ. Друштву 10) дин. и тиме постао члан утемељач истог друштва.

Друштво благодари и овом приликом г. Томићу на послатом улогу.

Градинарска изложба у Брну (Чехословачка). Од 14—21. августа о. г. одржаће се у Брну (Чехо-Словачка Република) прва светска градинарска изложба у великим размерама, која ће показати слику развоја, напретка и усавршене целокупне баштованске струке. При овој изложби суделоваће занати и индустрије, које се налазе у тесној вези са градинарством или су за исто од значаја. На изложби ће бити заступљено:

1) цвећарство — вртарство;
2) воће — семе;
3) расадници — воћарство;
4) плетарство;
5) виноградарство — производња вина и мармеладе;
6) пчеларство;
7) свиларство и
8) школовање и стручњачка литература.

Даље налазиће се различна оделења у ову струку спадајућих заната и индустрије. Сва ближа обавештења и т. д. доставиће на захтев извршни одбор те изложбе".

ЗАПИСНИК

39. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољопр. Друштва, држане 16. априла 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни: п.-председник г. Паја Т. Тодоровић, и чланови г.г. Алекса Поповић, Александар Г. Јовановић, Д-р Вељо Н. Стојковић, Вића Радовановић, Милутин Стојановић и Бошко Ж. Бошковић.

Као гост присуствовао г. Драгиша Лапчевић редовни члан Друштва.

Председавао п.-председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. А. Рашковић.

I.

П.-председник саопштава Одбору, да је председник заузет послом и известио да не може доћи и молио да га он на седници заступа.

Одбор прима знању.

II.

Прочитан је записник прошле 19. редовне седнице.

После учињених исправка Одбор прими прочитани записник.

III.

Прочитан је предлог референта за Подружине, да се новоосноване Подружине у Алексинцу и у Башину, среза јасеничког, округа смедеревског, приме у састав Друштва.

Одбор одлучи да се приме.

IV.

Прочитан је извештај г. Милана Ђурића инспектора у Скопљу и г. Милована Младеновића окружног економа у Штипу, о досадашњем раду г. Стевана С. Милошевића учитеља у Пољопривредној Подружини и Дечијем Пољопривредном Клубу у селу Г. Балеану округа Брегалничког, који је напустио дужност учитеља и отишао на исто места, као и да је овај рад предузео нови учитељ г. Радуловић.

Одбор прима знању и одлучи, да се умоли окружни економ у Штипу, да поради код новог учитеља г. Радуловића, да што енергичније наставе рад у Подружини и Клубу, као и да секретар Друштво, шта буде даље сазнао о бив. учитељу г. Младеновићу.

V.

По учињеном предлогу за избор уредника пољопривредног календара за 1922. годину Одбор једногласно изабра досадашњег уредника г. Д-р Вељу Н. Стојковића, који ће са Књижевним Одбором поднети предлог о штампању овог календара како би исти на време и са одабраном садржином изашао.

VI.

Прочитан је програм Друштвеног рада за 1921. годину, који је нарадно изабрани Одбор:

После дискусије чланова донета је одлука о програму који гласи:

1.

Друштво ће преко свога стручног и административног особља а тако исто и преко својих других органа пружати сваком пољопривреднику стручна пољопривредна обавештења.

2.

Све Друштвене секције, које су већ развиле свој рад у 1920. години израдиће програме рада за дужи број година узимајући у разматрање и претрес разне стручне проблеме села и сеоског живота и рада.

Сточарска и грађевинска секција израдиће још и предлог за стечајеве.

3.

Друштво ће потпомоћи обнављање старих и заснивање нових сеоских, среских и окружних завеза подружина. За функционисање свих завеза прописаће се пословник.

4.

Друштво ће подстицати и помагати пољопривредне подружине да у овој години одрже што више практичних предавања из свију грана пољске привреде и то како на тражење појединих подружина тако исто и по иницијативи самога Друштва.

5.

Друштво ће подстицати и помагати пољопривредне подружине у овој години, да приреде практичне пољопривредне курсеве при каквим државним или самоуправним пољопривредним установама или ван њих. Програм ових курсева и време њиховог држања одредиће се у споразуму са заинтересованим подружинама.

6.

Друштво ће ове године продужити рад на заснивању Дечијих пољопривредних клубова и на штампању месечних упутстава за њих.

Сем тога ове ће се године приредити изложба производа дечијих клубова.

7.

И ове ће године Друштво кроити набавку пољопривредних машина, справа и алата, као и материјала и семена за ваше пољопривредне поступњаке при том опазо, како је то у пословнику предвиђено.

8.

И ове ће године Друштво поред „Тежака" и „Пољопривредног Календара" штампати и сва књижевна издања, предвиђена правилима и пословником, у границама предвиђеним буџетом.

Друштво ће обновити пољопривредну читаоницу у своме Дому и попунити своју библиотеку домаћим и страним књигама и часописима.

9.

Друштво ће према буџетској могућности помагати Подружине у приређивању пољопривредних изложба у овој години под условом да Друштво одобри програм дотичних изложба.

10.

Друштво ће ове године у своме дому приредити сталну изложбу воћа почев од најранијих па до најпознијих сората воћа из Северне Србије у циљу помоћног изучавања домаћих и економског испитивања страних сората воћа.

11.

Друштво ће о својој слави приредити у своме Дому изложбу свежег и прерађеног поврћа и воћа, грожђа, цвећа, јаја и млечних производа, за Београд и срез врачарски.

12.

За Брегалничку област Друштво ће ове године приредити општу пољопривредну изложбу у Штипу.

13.

Сем тога у Подгорици приредиће се општа пољопривредна изложба за Црну Гору.

VII.

Саопштен је акт Министарства Пољопривреде и Вода о упуту земљорадника на пољопривредну изложбу у Прагу, која ће се држати од 12—17. маја ове године, и после које ће посетиоци ове имати да обиђу неколико већих пољопривредних центра.

П.-председник саопштава, пошто је за ову изложбу требало прибавити податке који ће се земљорадници упутити, а рок је кратак, то је упућено писмо свима подружинама да изаберу по једно лице и хитно известе.

Одбор прима знању.

VIII.

Прочитан је извештај Мушке Учитељске Школе у Алексинцу о прослави 50-то годишњице и позив да Друштво одреди своје делегате.

Пошто ову прославу врши Учитељска школа, чији су свршени ученици радили увек и на унапређењу пољске привреде Одбор изабра, да се на ову прославу као делегати упуте п.-председник г. Паја Т. Тодоровић и члан г. Д-р Вељу Н. Стојковић.

IX.

П.-председник известава да је сазвано о приређивању изложбе крупне стоке и коња, која се има одржати у Шапцу, Крушевцу и Скопљу, а за које до данас није било ништа познато Друштву, које је као прва подстрекач свих изложба требало и на овим да буде позвано у суделовању.

По изјави свих присутних чланова, да и њима то није познато, одлучено је, да се прибави по један програм ове изложбе за сне чланове ради прочитања и доношења одлуке по истима.

X.

П.-председник пита Одбор, да ли да се седнице Друштва и од сада држе суботом, или је згодније за се одреди који други дан.

Одбор одлучи, да се од сада седнице држе сваке среде у место суботом.

Са овим је завршен данашњи дневни ред.

ОГЛАСИ

ПАРНУ ВРШАЛИЦУ са свима потребама локомобила 8 к. с. ДРЕШ, ПУМПУ, ВАГУ и ОСТАЛО, продајем по повољним условима.

Иста се налази код **Витка Митровића** село Угљаре код Пристине, те је најподеснije за оне купце са Косова.

МИЛОШ НЕДУЧИН

ИЗ ВЕЛ. КИКИНДЕ

Тријери. Друштво је набавило нову количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № I *а* динара 1190
ТРИЈЕР № I „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу најновијег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ
Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 24. БЕОГРАД, 19. ЈУНА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ПРОСЛАВА УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ
У АЛЕКСИНЦУ.

Учитељска Школа у Алексинцу прославила је педесетогодишњицу 24. и 25. маја о. г. Она је основана у Крагујевцу, (14 јан. 1871.) па је премештена била у Београд, а из Београда у Алексинац.

Прослава је била у вези са разним свечаностима. Али главни циљ је прославе био: да се изврши један преглед — реви — на ресултате које је школа дала, — најстарија установа ове врсте у Србији. А ти ресултати су — у учитељима, оним просветним радницима, који су се ројили из ове школе кроз овај полувек, и у делању и успесима који су постигнути у народном просвећивању за то време.

Од свечаности нарочито је важан излазак литијом пред споменик на Рујевици, који је један незгладиви спомен братства руско-српског у борби за ослобођење и уједињење нашег народа. Том приликом учињен је помен и наставницима и свима знаним и незнаним учитељима палим на бранику отаџбине, па је истакнута дужност, да се и даље пред светлим примерима не посустаје.

Други важни део прославе је: *свечана седница* свих садашњих и бивших наставника и ученика школе. На њој је управитељ школе г. Јов. Јовановић изнео исцрпно историју школе од постанка до данас, све промене кроз које је прошла, па и ресултате које је дала. Њу су потпуно довршили преко 1600 ученика, од којих, од старијих кола, једва да се могу избројати неколико њих. Приказао је, на крају, и данашњи подмладак који је завршио с учитељским испитом (матуром), њих 155. међу којима има мушких и женских. За председничким столом, поред г. Јовановића, почаствовани су као председници: једини претставник старијих наставника г. Паја Т. Тодоровић, и од најстаријег кола ученика дугогодишњи учитељ београдски г. Јовић.

На седници овој, која је била права академија, присуствовали су сви гости: претставници уставотворне скупштине, Министара и разних културних и привредних корпорација, као и тимочки владика г. Иринеј и прећ. Министар г. Давидовић. Говори су вођени доиста академски. Сагласност је била: да су учитељи, који су изашли из ове школе, ударили основицу у народном просвећивању, и да је великим делом њихова заслуга развијена свест народа у Србији. Они су помогли, да се у народу развију појмови о народном уједињењу, предњачећи у организовању установа и удружења која томе служе, па су позвани млађи учитељи да следују примеру старијих и од њих приме заставу за даље културно вођење народа. Ова се прилика није пропустила, а да се учитељи не позову и на један правац делања, где могу стећи такође пуно заслуга за народ. То је: рад на оснивању *дечијих пољопривредних клубова*, који имају задатак: да подрже сеоску омладину после школе на писмености и да је уведу у привредне напретке, учвршћујући је у саморадњи и познавању погодаба напретка свога рада. Правац овај допринеће, да се омладина веже за село, јер се и у нас, после рата, а услед тога што су многи земљорадници у ропству а и Француској радили по фабрикама, а и реедукација инвалида многе је упутила на занатске радове, опаза тежња за напуштањем села. И ако би се то наставило, неминовна последица била би: смањивање пољопривредне продукције, а с тим и поскупљивање намирница. Сасвим је појмљиво, да би поводом тога наступиле и социјалне промене које не би користиле нашем културном и привредном напретку. Речено је, даље, да су већ многи учитељи и учитељице ступили у коло рада на овој дечијој организацији, која се руководи од стране Срп. Пољопривредног Друштва, и које раздаје штампана упутства и поуке која одговарају намењеном циљу... Скуп је с одобравањем прихватио објашњење и предлог.

На заједничким закускама пале су такође лепе и смишљене здравице, у којима су се славили успеси школе и наших учитеља. Тада је скренута пажња на успешну сарадњу учитеља и на пољопривреди, и бачен је поглед на предавање пољске привреде, као предмета, у учитељској школи још од оснивања њеног, па и на ободравање учитељ на обилнији и смишљенији практичан рад приче-

ђивањем специјалних пољопривредних курсева за учитеље, упутствима за оснивање и уређење школских башта код основних школа и делењем новчаних награда учитељима који су се практички јаче истицали.

Осем напред напоменутих, прославу су походили и Министар за Аграрну Реформу г. Узуновић, изасланици учитељских школа у Пакрацу, Сомбору и Осеку.

Ми желимо, да ова прослава наше најстарије учитељске школе допринесе, да васпитанике њене још боље групише и ободри на користан културни и привредни рад, на коме су они налазили и на коме ће они наћи увек најблагодарније поље успеха за себе и народ коме су они најближе вође...

— —Ђ.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Култура и сорте јабука у Србији.*)

Јабуке и јабучари и дан данас су код нас предмет слабе пажње и неге наших земљорадника, јер се приход од јабука сматра као незнатна више узгредна сума према приходима, који се добијају од стоке или од стрнина. Наш земљорадник, који много не рачуна и не полаже на приход од јабука и не покушава много да потражи кориснији начин производње пити продаје тог воћа, већ се задовољава и са најмањим приходом који за њега добије, јер сматра да му је то довољна награда с обзиром на уложени труд и рад. Ни у једној грани пољске привреде не улаже наш земљорадник мање труда и рада, пити је и једну од њих толико напустио утицају и ћудима саме природе као воћарство, које се с пуним правом може сматрати као пасторче у пољској привреди. Ископати јаму и посадити дрво па чекати род, то је скоро свеколика брига и старање наших земљорадника око воћака у опште, па разуме се и око јабука.

Јабуке се код нас саде обично око дворишта, трла, по воћњацима са другим воћкама, по међама итд., док се јабучари, то јест воћњаци од самих јабука тек у последње време подижу, — од како су сресни расадници почели већи број јабукових садница да растурају по јевтину цену у народу. При подизању јабучара не пази се довољно да јабуке буду посађене на довољном одстојању — на 10—12 метара — једна од друге, како би се дрвета правилније развијала, дуже трајала и боље рађала; напротив понајчешће се усваја одстојање од 8 метара, и ако оно није довољно, нарочито у равници што се и опажа доцније кад дрвета поодрасту и кад се гране једних и других укрсте.

Што се тиче сората јабука, њих има врло много у сваком крају и нико се од земљорадника, који их гаји није руководио при избору неким нарочитим начелом. То није у осталом ни чудо, јер култура јабука ни у једном крају Србије није једина грана пољске привреде, од које земљорадник живи, да би га потреба нагнала да о сортама води мало озбиљнијег рачуна. Земљорадник је садио ону сорту, која би му пала под руку, коју би видео негде у свога суседа или пријатеља, или коју би му неко поклонио или нарочито препоручио. Отуда је и број сората јабука у једној истој општини, у једном истом селу, па чак и код једног истог домаћина врло велики.

Може се у опште рећи да међу сортама јабука, које се гаје у нашој земљи преовлађују летње и ране јесење сорте, дакле сорте које се теже чувају и које су мање

*) Из једног предавања држаног у дому Српског Пољопривредног Друштва у 1913 год.

ПОДЛИСТАК

КЛИЈАЊЕ ПШЕНИЦЕ

(Наставак)

На доњем делу клице је задебљање *главног коренчића* w_1 а десно и лево задебљање *двају побочних коренчића* w_2 и w_3. Коренчићи се не виде, јер су покривени коренчићевом капицом. У средини између побочних коренчића је *клицина љуска*. На горњем делу великог и широког листа коренчићеве капице sb, уочљив је мали отвор кроз који у доба клијања излази врх клице.

Сл. 4. Клица у пшеничном зрну посматрана споља: w_1 главни коренчић; w_2 и w_3 побочни коренчићи, сва три покривена коренчићевом капицом; sb лист коренчићеве капице, на чијем је врху мали отвор; i слој љуске мрке боје; sc штитић. Увећано 15 пута.

Слика 6. показује део пшеничног зрна у *попречном пресеку* увећан за 200 пута. Код m је *ћелично шкиво беланцета*. Ћелице имају изглед кесица, затворене су са свију страна а споља обложене фином покожицом; у свакој од њих налазе се *скробна зрнца* разне величине. Снежно бела скробна зрнца, уваљена су у мрко жућкасту масу састављену од азотних материја. Од раствора јода скробна зрна обоје се плаво а азотни састојци испоље жуту боју.

Сл. 5. Део зрна пшеничног у пресеку: m скробна зрнца уваљена у мрко-жуту масу азотних материја; n лепак (ферментални слој); o спољашњи a ch, i и e унутрашњи слој љуске; (i мрко обојен слој; e остатак горње покожице заметкове кесице).

Са скробним зрнцима у тесној су вези *лепак* (ферментални слој) n чији су ћелични зидови озго јако задебљани (види сл. 7.); они нису здрвењени. Лепак гради у целом обиму беланцета као неки заштитни зид за нежне ћелице у којима су скробна зрнца. У лепку се запажају *мала зрнца* састављена од азотних материја а између њих, код јаког увећања, виде се и друге, такође азотне материје.

Делови зрна које омотава слој лепков са спољашње стране, означени на слици 6. са e, i, ch, и o, називају се *љуском*; i је мрко обојен слој, од њега зависи боја зрна,

трговачке вредности јер се морају уновчити баш онда, кад је и иначе пијаца препуна разним другим воћем.

Да би се у неколико ограничио број сората јабука у Србији а нарочито да би се земљорадницима дала могућност да подижу баш оне сорте, које најбоље успевају у једном крају и могу земљораднику донети највише користи, Министарство Народне Привреде образовало је једну комисију (3 Бр. 6179 од 15 нов. 1899), којој је ставило у задатак да проучи домаће и стране сорте јабука, које се код нас гаје те да према томе одреди које сорте у ком крају треба гајити. Та је комисија на основу разматрања примерака јабука из разних крајева на воћарским изложбама и према искуству својих појединих чланова поделила Србију у четири воћарска краја и за сваки крај одредила домаће и стране сорте које треба гајити.

У првом воћњем крају, који обухвата округе: београдски, вранespecки, крагујевачки, моравски, пожаревачки и смедеревски имале су се по том комисиском извештају гајити ове сорте:

Домаће сорте	*Стране сорте*
Колачарка	Славонска срчика
Буза	Гравенштајнка
Стрекиња	Малинка зимска
Шуматовка	Бленхајмова ренета
Кадумана	Кожарка
Ресавка	

У другом воћњем крају, у који се убрајају окрузи: ваљевски, подрински, руднички и ужички треба да се гаје:

Домаће сорте	*Стране сорте*
Колачарка	Бела руамаринка
Стрекиња	Будимка
Сенабија	Дуњица
Кадумана	Шампањска ренета
Маљенка	
Подринка	
Колубарка	

У трећем воћњем крају, у који се убрајају окрузи: крушевачки, пиротски и топлички, треба да се гаје:

Домаће сорте	*Стране сорте*
Расинка	Енглеска парменка
Тетовка	Бауманова ренета
Јастребчанка	Канада
Шуматовка	Париска јуквача
Дугаљија	
Колачарка	

У четвртом воћњем крају, у који се убрајају окрузи: крајински, пиротски и тимочки, треба да се гаје:

Домаће сорте	*Стране сорте*
Зајечарка	Малинка зимска
Тимочанка	Штетинка
Ресавска	Црвена кратко петељка
Зеленика	Бонкиња
Срчика српска	Кожарка
Колачарка	

Како је ова комисија израдила овај посао одмах по доношењу закона о унапређењу воћарства и у време кад се имало приступити оснивању среских воћњих расадника, то је усвојено: да срески расадници имају одгајивити саднице од оних сората јабука, које су по предњем комисиском извештају утврђене за ову воћарску област, којој тај срез, односно тај срезови припадају.

Тако се у свима срескима расадницима први воћњег краја имале одгајивати и растурати у народу саднице од 11 различних сората јабука од којих 6 домаћих и 5 страних. У другом воћарском крају сви срески расадници округа који улазе у тај крај имали су одгајивати и растурати у народу саднице од 11 скоро сасвим друкчијих сората него ли сорте одређене за први воћњи крај и то 7 домаћих и 4 страних итд.

он је припијен за слој ch; о је спољашњи слој, који се лако скида са зрна и одваја од слоја ch. Ћелични зидови слојева o и ch јако су задебљали и дрвенасти су; они се између себе и са слојем i јако укрштају. Од тога, у којој су мери ти зидови задебљали, и како се међу собом укрштају зависи *чврстина* (јачина) *љуске*.

Сл. 6. Лепак или ферменталан слој пшенице. У унутрашњости ћелице запажају се ћелична зрнца. Увећано 200 пута.

Важно је напоменути, да се у пшеничном зрну (а и у зрневљу осталих жита), већи део азотних материја скупља у спољашњем делу беланцета. Што више, и у беланцету, спољашње ћелице имају више азотних материја него унутрашње. Садржина азотних материја према томе, постепено се увећава од средине ка обиму, а садржина скроба обратно, увећава се постепено од обима ка средини.

*

У пшеничном зрну (плоду) има по Е. Волфу у 100 делова:

Безазотних екстрактивних састојака	67·10	делова
Сировог протејина	12·50	„
Уља	2·00	„
Целулозе	2·30	„
Пепела	1·70	„
Воде	14·40	„

Хемијска анализа показује нам дакле, да у пшеничном зрну, а исто тако и у зрневљу осталих стрнина, безазотних екстрактивних материја има понајвише. Те се материје састоје поглавито из скроба који се налази у ендосперму, т. ј. у беланцету и лепку.

*

Здраво и способно семе за живот, најпре потребне погодбе за клијање, ако се посеје у своје време, при чему се има пазити, да доње у трошну земљу и да се не засеје дубоко. Многи на то и не обраћају важну, а међутим на клијање пшенице (и сваког другог семена) то, као што ћемо видети, има велике и научне и практичне вредности.

(Наставиће се.)

Напоменули смо у почетку да су наши срески расадници знатно допринели подизању нових јабучара, односно проширавању културе јабука, али држећи се више мање одређених воћарских области и сората, које су се у њима имале гајити, они нису обраћали довољно пажње на ширење оних сората јабука, које су од њене трговачке вредности нити опет на одгајивање и ширење што је могуће мањег броја сората у одређеним им реонима. Расадници су на тај начин чинили нехотично доста рђаву услугу нашем јабучарству јер су растурајући саднице од разних сората јабука радили не на ограничавању него напротив на повећавању броја сората у одређеним им реонима. Они су поред тога били и згодна места где су многи који теже за новим и ретким сортама јабука ове могле наћи. Резултат је свега тога да данас видимо и у новим воћњацима не по три до пет сората него читаво шарењило од разноврсних јабука, од којих су многе сорте без икакве веће трговачке вредности.

Морамо поменути и то да се многи расадници нису слепо држали комисиског упута о гајењу сората, нити су пак подизали и ширили све оне сорте, које су биле за дотичан срез препоручене нарочито тамо где су државни економи били увиђавнији. Тако, на пример, срески расадници у ужичком округу подижу саднице од скоро искључиво својих ужичких јабука: ђулабије, сенабије и кадунаме које тамо понајбоље успевају, те ће и јабучарство у том округу имати прло лепе будућности. Та тежња за одгајивањем садница од мањег броја сората огледа се још у неким расадницима, нарочито оним, у којима су државни економи провели дуже време на једном месту и где су имали прилике да детаљније проуче већ постојеће сорте јабука и њихово успевање у подручним им срезовима.

Морамо рећи пре свега да је подела Србије на воћарске крајеве, овако како ју је поменута комисија предложила и Министарство Народне Привреде усвојило, израђена доста површно, јер и није била резултат какве дубље студије нити пак плод озбиљнијих истраживања. Чудновато је, на пример, између осталог да се исте сорте јабука препоручују за вранespecки и београдски округ, кад се зна да се и теренске и климатске прилике та два округа знатно разликују. С друге опет стране комисија није узимала у обзир при решавању питања о сортама трговачку страну питања, те да препоручи што мањи број што бољих сората; она је питање о сортама посматрала више једнострано, само с пољопривредне стране тежећи поглавито да одреди сорте које најбоље успевају, које дају најлепши плод без обзира, тако рећи, на њихов број.

Па ипак комисија је тежила, и ту лежи њена врло велика заслуга, да колико толико ограничи број гајених сората у Србији и да нарочито истакне на прво место јесење и зимске сорте јабука које су и најлепше и најтрајније и најподесније за трговину. Учињен је, дакле, ипак почетак у одабирању сората и сад треба попунити и поправити започето дело, ако се оно већ не може дефинитивно завршити.

Рад, дакле, на одабирању најбољих сората и на њиховом ограничавању то јест свођењу на што је могуће мањи број треба наставити, а то ће сад утолико лакше бити, јер се од времена, кад је воћарска комисија поднела поменути свој извештај (1893 год.) до данас стекло извесно искуство о различним сортама, које је она за поједине воћарске крајеве препоручила.

Пошто смо тако рећи тек у почетку рада на подизању нашег јабучарства, јер не заборавимо да под јабукама у старим границама Србије имамо свега око 8000 хектара, треба се постарати да се бар у будуће не чине грешке, које су се до сада чиниле. Рад наших воћних расадника на ширењу сората треба да се оријентише у мало друкчијем правцу, јер ће се само тако моћи постићи да наше јабучарство постане један знатан извор народног богатства.

Д-р В. Стојковић.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Вино од нових хибрида — директпродуктера, на изложби у Тулузи (Француска)

(Свршетак)

№ 867. Укус чист. Вино добро. Јачине 12°.65, са 6·8 гр. киселине. Издржљив противу болести.

№ 4504. Фино вино и пуно. Јачине 12° и умерено кисело. Чокот бујан. Захтева дужу резидбу. Не тражи прскања нити сумпорисања.

№ 4681. Вино доброг укуса. Јачине 11°. Доста распрострањен због своје потпуне отпорности од пероноспоре и оидиума.

№ 4709. Одлично вино по своме саставу: 11°.8 алкохола и 7 гр. киселине. Грожђе је крупно. Зрна округла. Рано зри. Захтева прскања и сумпорисања.

№ 4762. Чистог укуса. Јачине 12°.3. Грожђе зри после Шасле. Отпоран противу пероноспоре и оидиума.

№ 4986. Међу најбољим. Не тражи прскања ни сумпорисања. Јако родан. Грожђе рано зри.

№ 4991. Фино вино, пуно и са нарочитим „буке-ом“. Врло бујан. Захтева дугачку резидбу, па да роди. Отпоран противу криптогамских болести.

№ 4995. Обично вино. Чокот бујан, врло родан. Отпоран противу пероноспоре, али тражи сумпорисање јер пати од оидиума.

И овај је хибрид доста распрострањен.

№ 5279. Вино пуно и лепо. Јачине 13°.8 алкохола и 4·6 гр. киселине. Познат под синонимом „Aurore“. Чокот бујан. Грожђе крупно, са финим бобицама, чија је покожица нежна и танка. Гаје га у велико као стоно грожђе. Отпоран противу пероноспоре и оидиума.

№ 5351. Вино као и од № 4986, пријатно за пиће и доброг састава. Тражи прскања и сумпорисања.

№ 5409. Оцењивачки суд га класирао као најбоље, ове и прошле године. Пуно, фино и укусно вино. Издржљив противу пероноспоре, а оидиум га напада. Отпоран је филоксери. Родност средња.

№ 5775. Вино од њега укуса је чистог и пријатног. Јачине 11°.5 алкохола и 6·5 гр. киселине. Врло издржљив и отпоран противу болести. Одличне родности. Лишће овога хибрида је бобасто и издваја се од свију. Грожђе рано зри.

№ 2859. Грожђе ружичасте боје. Вино одлично, са финим укусом. Старошћу добија „буке“. Због фине поко-

жице лако труне кишних година. Отпоран против криптогамских болести.

№ 5760. Грожђе рукичасто. Оидиум га напада. Вино финије од претходног.

Од свију побројаних нумера нових хибрида било је на изложби по неколико мустара, које је оцењивачки суд, састављен од стручњака, кушао и напред изложене оцене донео о каквоћи њихових вина. Податке о болестима и др. особинама чокота, дала је енолошка станица у Тулузи.

Бошковић.

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

О ђубрењу.

Као што је познато из ситног семена исклија и развије се велика биљка, која може бити неколико стотина па и хиљаду пута тежа од обичног семена. Да биљка толико израсте недовољна је за то она храна, коју клица има у семену, те она црпе себи храну из земље и ваздуха. Дакле и биљка се као и сваки други живи створ храни т. ј. узима у себе извесне материје, које су јој потребне за грађу њених органа.

Кад се из семена клица развије, ова пушта у земљу корен, а над земљом избија стабљика са првим лишћем. Чим млада биљчица избије на површину земље, озелени се и тада добије способност, да се сама храни. Из земље биљка црпе својим корењем влагу и минералну храну, а зеленим деловима над земљом упија угљену киселину из ваздуха и под утицајем светлости и топлоте сунчане ствара све састојке, који су јој потребни за живот и грађу својих органа: дишћа, стабљике, цвета и т. д.

Из земље биљка добија минералне састојке, који при сагоревању остају у пепелу и влагу, а из ваздуха прима угљену киселину, која је главни састојак свију органских или сагоривих материја. Угљене киселине има увек у довољној количини у ваздуху и стално придолази биљкама са покретом ваздуха и ствара се непрекидно при горењу и трулењу биљака и животиња, дисању животиња, избија из земље и т. д. С тога се о количини угљене киселине у ваздуху не морамо старати, пити је у могућности човек, да њену количину повећа.

Нас интересују минерални састојци биљне хране, чију количину у земљи можемо по потреби повећати. У пепелу биљака и биљних делова налазимо често на велики број састојака, од којих је сразмерно мали број неизоставно потребан за опстанак и исхрану биљака, јер ако ма кога од њих нема, биљка не може да живи. Такви су састојци: *водоник, кисеоник, угљеник, азот (душик), фосфор, калцум, сумпор, гвожђе, калцијум* и *магнезијум*. Други су пак корисни, без којих ипак биљка може опстати, као: *силицијум, натријум* и *хлор*. Сви остали састојци пепела су случајни, од којих неки могу бити и штетни.[1])

[1]) Горе наведени састојци биљака не налазе се у природи као такви, нити их биљка прима као такве, већ само једињења више њих у виду киселе растворљиве соли. Сви предмети у природи већином су сложени из два или више састојака. Тако се на пр. вода састоји из водоника и кисеоника, креч из калцијума и кисеоника и т. д. Кисеоник и азот налазе се у ваздуху у великој количини неједињени, али само је извесна количина кисеоника потребна за дисање биљака, док је ваздушни азот без вредности за исхрану биљака, наиме зептирница, које га ипак на један изузетан начин могу примити и употребити за исхрану.

Дакле над је реч о коме састојку биљне хране, увек нам ваља имати на уму какво његово једињење, подесно за исхрану биљака.

Од свију минералних састојака биљне хране само је неколико њих о којима се мора водити рачуна, пошто се налазе у земљи већином у малој количини, док осталих обично има довољно за дуги низ година, те их можемо потпуно занемарити. Тако на пр.: водоник и кисеоник су састојци воде и има их махом довољно; угљеник и кисеоник су састојци угљене киселине, које такође има доста; сумпора, гвожђа и магнезиума са ретким изузетком има у неисцрпним количинама. Само азот (душик), фосфор и калиум, а по некад и креч су већином у малим количинама заступљени у земљи, од њих зависи количина жетвених приноса, те их морамо ђубрењем уносити у земљу.

Сабирањем усева са поља износимо дакле из земље са жетвеним приносима извесну количину минералних соли, које су служиле за исхрану биљака. Тако се на пр. просечном годишњом жетвом изнесе са једног хектара земље:

ВРСТА УСЕВА	Просечни принос у хектара у тонарима	Изнесено са 1 хектара				
		Азот кгр.	Кали кгр.	Креч кгр.	Магнезија кгр.	Фос. кис. кгр.
Озима пшеница: зрна	11	20,9	5,5	0,55	2,2	8,8
„ „ сламе	23	13,8	20,7	6,2	2,5	4,6
Озима раж: зрна	10	18,0	5,8	0,6	1,9	8,8
„ „ сламе	20	12,0	20,0	6,0	2,5	5,5
Јечам: зрна	10	14,0	7,0	0,7	2,0	8,0
„ сламе	14	7,5	15,0	4,0	1,5	2,4
Овас: зрна	12	18,5	6,0	1,4	1,6	8,4
„ сламе	17	10,0	25,0	7,4	3,9	2,6
Репица: зрна	10	31,2	9,6	5,6	4,6	16,6
„ сламе	18	7,2	20,4	41,1	4,5	4,5
Лан: семена	4,5	17,1	4,5	1,6	2,1	6,1
„ влакна	18	—	0,5	6,5	0,5	1,7
Грашак: семена	8	29,2	10,0	1,9	1,5	8,0
„ сламе	13	18,2	6,5	20,6	4,6	4,6
Пасуљ: семена	9	36,7	11,6	1,3	2,0	10,9
„ сламе	8	10,0	15,5	9,6	2,1	2,3
Кромпира: кртоле	85	25,5	51	2,6	4,3	10,2
„ лишћа	26	8,3	12,4	17,6	9,1	4,4
Шећерна репа: репа	160	28,8	36,8	9,6	8,0	12,8
„ „ лишћа	105	33,6	36,7	15,7	11,8	10,5
Ливадско сено	20	31,0	40,0	19,0	8,2	8,6

Сваке године, дакле, изнесе се из земље извесна количина биљних градива. До душе један део добивених производа утроши се на храњење стоке, чије се изметине у виду стајског ђубрета враћају земљи, а са овима и један део биљних градива, али је то само незнатан део онога, што се изнесе продајом биљних и сточних производа.

Појмљиво је, да се на тај начин земља све више

испоштује и да се стварање биљне хране у земљи не може вршити у оној количини, коју усеви захтевају за свој бујан и изданан пораст. У земљи се често налази велика количина извесних састојака биљне хране у неподесном облику за биљке, али прелажење исте у лако растворљив, подесан облик бива веома споро и при најправилнијој обради земље.

С тога је једини пут, да се плодности наших њива стално одржи на потребној висини, редовно ђубрење и уношење у земљу оних састојака биљне хране, којих најмање има и што у лако растворљивом облику.

Величина приноса једне жетве зависи од оног састојка, којега најмање има при порасту усева; то је т.зв. *закон о минимуму.* Ако на пр. у једној земљи има азота за 10 тов., фосфора за 12 тов. и калија за 14 тов., а свих осталих састојака за опстанак усева има довољно, онда ћемо добити само 10 тов. жетвених приноса, јер за више није било азота; ако повећамо количину азота, добили бисмо 12 тов., јер за више није било фосфора и т. д. У првом случају био је у најмањој количини т. ј. у минимуму азот, и он је одлучивао величину жетве, у другом случају фосфор и т. д.

Према томе, ако се који од састојака биљне хране налази у минимуму и од њега зависи величина жетве, дужност нам је пронаћи га и ђубрењем унети га у земљу.

Од количог утицаја могу бити правилна обрада земље и ђубрење на повећање жетвених приноса најбоље показују статистички подаци Средње Немачке:

У које време	ражи	пшенице	јечма	овса	кромпира	сена
	товара по хектару					
1820. год.	8,6	10,3	8,0	5,6	—	—
1885. „	11,8	15,1	15,0	14,1	101,7	32,7
1895. „	14,2	17,7	16,6	15,8	116 5	40,6
1903. „	16,7	19,9	19,5	19,2	129,0	43,4
1913. „	19,0	23,5	22,2	19,8	158,6	48,6

За једно столеће жетвени приноси свију жита тамо су подигнути за 2—3 пута, а кромпира и сена за $1^1/_2$ пута.

(Настављће се)

ИЗ ЖИВИНАРСТВА.

Какви треба да су судови за храњење живине.

Код нас се живина обично храни лети по пољу зрнима разних биљака, травом, црвима и бубама. Зими пак дају јој се трошице са стола, рашчеприкавају балеге и из њих ваде несварена зрна, а ко је мало увиђавнији, даје јој и по мало зрна.

Међутим, народи, који полажу више на гајење живине, спремају јој од отпадака храну. То чине једно да заштеде зрно а друго да им никакав отпадак не остане неупотребљен.

Тако, они скупљају мрвице од леба, теста, отпадке од меса и јела, па све то саставе уједно и скувају у густу, питијасту масу, коју оставе да се разлади.

Овако разлађена храна мање се у судове и даје живини. Само ваља пазити да тај суд не буде велики, кокошке обично навале у њега, нападају на слабија грла и гоне их, храну почну да чепркају ногама и избацују ван суда.

После, пошто је храна утрошена нека је ма и најмање количина у суду остала, почне да се квари. Грла која би такву храну јела поболела би се од катара, млада застају у порасту а носиље одмах слабије носе. И зато, кад се живини из судова даје мека храна, ови морају бити апсолутно чисти.

Живина која се држи у малом затвореном простору, нема довољно места за кретање а ово јој је од преке потребе. Кад јој се за храну даје зрно, не треба га давати из суда већ измешати га сечком од сена или сламе и растурити по простору одређеном за храњење живине. Ту ће га она чепркањем изналазити и слаће јести него из суда; а то чепкање и покретање замениће им оно кретање, које би имала да чини по већим просторима.

Видели смо да велики суд за храну живине није. Да кажемо какав треба да је.

Суд за храну живине ваља да је узан а не треба да је дужи од једнога метра. Ако има више живине, онда је боље имати оваквих судова више него један а дугачак

Суд за храну живине, то је обично коританце на чијем је дно од 3 даске дугачке по један метар дужине. Подњача, на којој храна у ствари и стоји, широка је 20 а оне две са стране по 10 см. На крајевима су уметнута два парчета од даске чија ширина и висина износи по 20 см. Оба ова парчета треба при врху на истој висини провртити свредлом и заденути штап да се може руком носити. Овај штап не само што служи за ношење суда, већ спречава да грла могу улазити у њега.

Чим се храна потроши, треба суд одмах добро испрати водом, па га обрнути да се цеди и онда исправити да се добро осуши како би се увек само у част суд храна мешала.

И. К.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Питање. Овога пролећа посејао сам семе: белог багрена, гледичја, ораха, раста (лужника), питомог кестена и белог јасена, потапајући га 4 дана у млакој води пре сејања. Све семе ми је пропало и није никло! Шта треба да чиним и на који начин да припремам семе за сетву, па да лепо и правилно никне?

Капетан *Павловић* — Крагујевац.

Одговор: *Семе багрена* пред сетву ваља потопити у врелој води, чија је топлота толика да се прст једва држи у њој. Ту се семе остави 24 часа, па онда измешано са песком или пепелом сеје на леју.

Семе гледичја припрема се овако: метне се семе у сито и кључаном водом прелије свега једанпут, па измеша са ситним пепелом и сеје.

Орах се претходно, за 3—4 дана, потопи у кречном млеку или пиштевини (осоци) од стоке, па се онда сади на 30 см. раздаљеко, окрећући шиљат врх на горе. Њега је најбоље сејати с јесени.

Семе храстово (лужника) такође је боље сејати с јесени. И оно се пре сетве држи 3—4 дана у пиштевини, па онда сади.

Б.

Пшиомог кестена. Њега не треба ни у шта потапати, већ га с јесени посејати.

Белог јасена семе ваља с јесени стратификовати у каквом суду или сандучету, па тако стратификовано с пролећа, кад у сандучету почну клице да избијају, посејати заједно са песком.

Сетва се врши код побројаних врста на леје 1·20 м. ширине. Дубина сејања је за орах, храст и питоми кестен 8—10 см.; а за багрен, гледичје и бели јасен 3—4 см. Растојање редова је за прве три врсте 25—30 см.; а за остале 15 см.

Ако је свеже семе, са добром моћи клијавости, на овај начин припремљено и на време посејано, мораће да да добре резултате.

Бошковић.

КЊИЖЕВНОСТ

Златна књига за сеоску и радну омладину. написао Чедомиљ М. Тодоровић учитељ. У издању *Учитељске Задруге А. Д.* Београд, штампана је у овој (1921.) години књига под горњим насловом. Писац, који је, као што се види, добро упознат са животом и радом нашег сељака највећи део чланака посвећује њему: упозорава га на последице рђавог и савременог рада упућујући га у исто време шта и како треба да ради, па да постигне жељени успех. А да би читалац имао шири појам о значају свога рада и бољем познавању своје отаџбине, писац га врло лаким и схватљивим стилом уводи у познавање села, варошице и градова, у њихов међусобни однос и развијање, истичући градове као главне потрошаче пољопривредних производа како у погледу подмиривања потреба у намирницама тако и у погледу ових за привредну употребу и трговину. Није изостала ни поука о грађанским дужностима. Како је пак за сваки просветни рад потребна *пропаганда*, то је писац сасвим коректно урадио што је у првом чланку *из књига старословних* изнео важније црте из живота Светога Саве првог српског просветитеља, јер је Свети Сава, познавајући добро свој народ и његове потребе ширио пропаганду, не само у циљу да народ учврсти у вери хришћанској већ да му, указујући му савременији рад, олакша и живот. Зато, да се и наш сељачки свет упути да боље ради и да боље живи, потребно је да се врши *просветна пропаганда* и *лично* и *писменим путем*. Таквој пропаганди и давању искрене поуке нашем сељаку, може у велико да послужи ова у истини *златна књига*, у којој су разноврсни, врло потребни и лепо срећени чланци: Из живота Светога Саве — Речи премудрога цара Соломуна — Српске народне пословице — Лепе навике — Село — Брежуљак, хум — Брда, брегови — Оранице и здравица — Чега има у орањој земљи — Пољопривредни алати и справе — Копање — Дубље и плиће оранье — Орање пред аниу и пролеће — Ралица и плуг — Брана, дрљача и ваљак — Варошица (градић) — Варош (град) — Пољски усеви — Семе: избор и припремање семена за сејање — Прорећивање усева, плевљење и окопавање — Сејалица — Плуг за окопавање — Жетва — Што год можеш урадити данас, не остављај за сутра — Поправљање земље — Ђубре поправља земљу — Врсте ђубрета и ђубрење — Ђубримо земљу — Фабрике (творнице) — Кућна градинница (башта) — Градинарски (баштенски) усеви — Кућање пераћег сапуна — Воће — Које врсте воћа треба подизати — Подизање воћака — Калемљење под кору, спајањем и пупољком — Зимница — У мајчин загрљај — Шума — Подизање шума — Село Нерадинци — Штетите огрев — Користи од стоке и живине — Храњење и благо поступање са стоком и живином — Неговање ливада — Детелина — Гајење биљака за исхрану стоке — Пчеле — Кошнице — Свилена буба — Винова лоза — Ријање земље за виноград — Америчка дивља лоза — Калемљење лозе — Корисне животиње — Птице и птичија кућица — Добра школа — Коров — Штетне животиње — Велике штеточине — Ружно је — Прича о Грилу — „Знано-Вољено“.

Желети је, да ова књига доживи убрао и друго издање, а известан а можда и већи број ових књига, могао биући у народ и као календар за идућу годину, ако би јој се додао календарски део. Књигу би требао да има сваки сељачки дом, у толико пре што је и врло јевтина, свега 5 динара; има 136 страна. — Д. —

ГЛАСНИК

Помен агронома умрлих за отаџбину у Француској. — УПаризу је 22. маја о. г. одржан један редак помен, који треба да буде забележен и у нас. После низа свечаности, у којима се на особити начин изражава захвалност француског народа палим за Отаџбину, дошао је на ред и помен инжењера — агронома. Одржан је при откривању споменика *три стотине десет инжењера — агронома*, умрлих у одбрани земље Француске. Свечаност је одржана у згради Националног Агрономског Института у Паризу.

Помену су присуствовали: Председник Републике са Министром Пољопривреде и маршалом Петеном. Осем тога били су: окружни начелник сресни, велики број пређашњих министара, чланова парламента, претставника универзитета, делегације школа шумарске и ергелске и др.

Говор је држао председник удружења; а затим говорили су директор Агрономског Института и Министар Пољопривреде. Из истих дознаје се, да је од укупног броја мобилизованих инжењера — агронома пало на бојном пољу 25%. Несумњиви доказ о свести за добро отаџбине и храбрости ових патриотизмом и правдом запојених васпитаника агрономских школа.

Нека је хвала великом француском народу на овом знаку великог признања и своју агрономској деци!...

— —Ђ.

Нов члан утемељач *Перо Милошев — Почек* из Доњег краја — Црна Гора, ревизор Окружне Финансијске Управе у Пећи, послао је Друштву 100 дин. и уписао се за члана утемељача. Друштво и овом приликом благодари г. Милошеву — Почеку на пажњи.

Пољопривредниче читај „Тежак“.

ЗАПИСНИК.

21. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштво, држане 27. априла 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

У овој седници били су присутни: председник г. Љуба Новаковић, председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г. г. Благоје Д. Тодоровић, Алекса Поповић, др. Веља Н. Стојковић, Александар Г. Јовановић, Вића Т. Радовановић, Милутин Стојановић и Бошко Ж. Бошковић.

Као гост присуствовао г. Долгојло Обрадовић редовни члан.

Председавао председник г. Љуба Новаковић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле седнице.

По извршеним мањим допунама Одбор прими прочитани записник.

II.

Прочитано је комисијско извешће о процени Друштвених зграда подигнутих 1914. г. на земљишту узетом под закуп, и извештај Пољопривредног Инспектората у Скопљу, да власник земљишта не пристаје да ове зграде прими по комисијској процени.

Одбор одлучи: да се умоли Пољопривредни Инспекторат, да ове зграде наложи продаји путем лицитације с тим, да лицитација почне од процењене вредности и да иста важи пошто је одобри ово Друштво.

III.

Прочитана је молба г. др. Ђорђа Радића пензионера из Краљева, којом моли да му се радови примају и штампају као друштвена издања.

После објашњења чланова о ранијој одлуци Управног Одбора, на којих се разлога не примају радови г. др. Радића, Одбор одлучи, да и даље остане при истој одлуци.

IV.

Прочитан је програм наложбе крупне стоке коња и говеди, коју приређује Министарство Пољопривреде и Вода у Шапцу, Крушевцу и Скопљу.

После довољне дискусије по овом предмету Одбор одлучи: „Пошто је Српско Пољопривредно Друштво прва иницијатор за приређивање пољопривредних изложба а Министарство Пољопривреде у овоме га је помагало и на овима радило већ толики низ година, па о овоме раду има и своја утврђена начела, докле овде сада види да је овај посао предузело само Министарство и не саопштавајући ништа о томе Друштву; како даље као што се из прочитаног програма види, ове наложбе нису означиле свој циљ, немају одређене области и оцењивачки суд није састављен односно за коњарство а засебно за говедарство, као и да годишње доба за државне ове наложбе није најподеснije, — то жали што је овом приликом Министарство Пољопривреде и Вода у приређивању ових наложаба обишло Српско Пољопривредно Друштво, од кога би се могли бар добити раније утврђени програми за државне овакве наложаба.

О мишљењу овог Друштва а поводом приређивања предњих наложаба известити Господина Министра Пољопривреде и Вода.

V.

Финансијски Одбор реферише да је извршио преглед добијених понуда о преправци друштвених зграда, по комисијском извештају од 30. Марта тг. Бр. 3367. и да је као најповољнију понуђачу Влајко Р. Ивић мајстор на Београда, које нуди оправку да изврши за 12.850 динара.

Одбор одлучи, да се потребне оправке уступе понуђачу Влајку Р. Ивићу по понуђеној цени.

VI.

Финансијски Одбор реферише о прегледу књига Браће Д. Борђевића из Београда, који траже исплату рачуна у 283·85 дин., за надати материјал у 1914. г. и мисли да овај рачун треба исплатити.

Одбор реши, да се исплати тражена сума.

VII.

Саопштења и предлози:

Наређење Министарства Пољопривреде и Вода свима државним економима, да се заузимају и раде на оснивању пољопривредних подружина и земљорадничких задруга.

Одбор прими знању са захвалношћу.

Упис г. Живојина Ј. Шобића економа и бив. народног посланика из Липољеста, среза мачванског, за члана утемељача.

Одбор прима са захвалношћу.

Са овим је закључен данашњи дневни ред.

ОГЛАСИ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ПРОДАЈЕ:

САКОВЕ ПЛУГОВЕ ОБРТАЧЕ по 425 дин. комад

ПЛАВИ КАМЕН по 5·50 дин. 1 килограм

РАФИЈУ по 5·40 дин. 1 килограм

ПАЖЊА ВИНОГРАДАРИМА!

Ко жели да има најбољу **светску прскалицу**, нека узме

ВЕРМОРЕЛ

Верморел прскалица је **најекономичнија**, јер се на њој највише штеди *у надници;* она гарантује врло бра рад.

Помоћу ове прскалице највише се штеди *у раду;* један замах ручице опрска највише један до два чокота; радник се не умара кад ради овом прскалицом.

Код ове прскалице највише се штеди *у чорби*, пошто је конструисана и има реасрбине делове за употребу засебно за I, II и III прскање, као и за прскање високих засађења и воћака.

Ова прскалица ороси сваки листић маглом од чорбе, чија мала бисерна роса остаје на листу и брзо се суши, те штити лист за дуго од пламењаче.

Виноград опрскан Верморелом прскалицом види се из далека, он пада у очи као виноград добро негован, као виноград *који осигурава обилашу вербу.*

Сваки ко једном ради овом прскалицом не тражи другу.

КУПУЈТЕ ВЕРМОРЕЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ

Главно засупништво Верморелове куће:

ДРАГОМИР СТОЈАНОВИЋ

КРАЉА МИЛАЈА 53. — МЕЋАНИЈА —

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите ваше сјенокосе наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене:

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5% попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач

Варцар-Вакуф — Босна.

4—10

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу најновијег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1859. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину

За С. П. Друштво власник, председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 25. БЕОГРАД, 26. ЈУНА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ОТВАРАЊЕ ПРВЕ ШКОЛЕ ЗА ДОМАЋИЦЕ
У БАВАНИШТУ

Баваниште, велико српско село између Панчева и Ковина, прво је место где је отворена школа за домаћице, по *уредби о оснивању школа за домаћице*, што је примило на се Министарство Просвете, према једном новом правцу о народном просвећивању које је узело исто Министарство. Ту су нађене све погодбе за једну такву школу; и како је Министарство спремило у ту сврху и стручно наставничко особље, а осигурани су и потребни буџетски кредити, то извршењу једне тако корисне намере није стајало више ништа на путу.

Отварању ове школе присуствовао је и Министар Вера г. Миливоје Јовановић. Као начелник одељења за основну наставу г. Јовановић је био главни покретач новог правца народног просвећивања, у програм којега су ушле и школе за домаћице. Његовим настојавањем отворен је био и специјалан *курс за спремање наставница* за те школе, а ове су узете међу учитељицама основних школа. По свршетку овог курса учеснице су послате на доучење у Чешку и у „Господинску школу“ (Домаћичку школу) у Љубљани. Поред теоријске оне су имале нарочито да стеку ширу практичку подобност у провођењу разних радова, који су обухваћени програмом наставе. Ти су радови: у дому и на дворишту, докле допире надлежност једне домаћице и где она има да развије сву своју делатност на корист свога дома. И како су се питомице већ вратиле у домовину, приступило се даљем раду. Резултат тога је — отварање поменуте школе, у Баваништу, за којом ће ускоро следовати отварање још двеју таквих школа: у Панчеву и Малом Хеђешу (код Врбаса).

Школа у Баваништу смештена је у зградама и на имању *„привредно-продужне школе“*, која је постојала за време пређашњег режима, и у коју су долазили сеоски дечаци по свршетку 6 разреда основне школе. Поред главне, доста простране, зграде за учионице и станове, има више споредних зграда: за интернат, станове за ниже особље и домаћу економију. Распоред ових је врло подесан, и укупно састављају једно четвороугло двориште. Уз ово је и градина за поврће, и имање — зиратно земљиште с ливадама — који укупно износе 23 ха. (40 јанаца). Домаћинство је довољно снабдевено музном, приплодном и радном стоком, живином и пчелама. За очигледну наставу за време предавања има доста модела, слика и табака, а за домаћинство доста добро снабдевена кујна, млекар и перионица.

У школи су сада 15 ученица, али ће се још 10, тако да буду до 25. Оне поред предавања раде и практичне послове по распореду и по групама, тако да ће, кад и остале буду примљене, све послове, изузев на ратарству, отправљати питомице. Садашње су питомице узете из домова за заштиту деце, а нове које долазе биће *приватне*, и плаћаће месечно издржавање по 200 дин. Све ће оне већим делом бити из Србије, северне и јужне.

Овај корак да се и сеоском женскињу пружи стручно образовање, да боље одговори позиву добре и савремене домаћице, ми можемо најискреније поздравити. И Срп. Пољопривредно Друштво, које у свом програму има и потпомагање уношења стручног знања међу наше сеоске домаћице, путем школа и специјалних домаћичких курсева, биће готово да свагда пружи потребну помоћ, да се задатак изводи у потребном обиму и са што јачом стручношћу и доследношћу.

— —Ђ.

ИЗ РАТАРСТВА

Заоравање стрњике.
(угар, угарење у неким крајевима)

Са припремом, која се земљораднику намеће пре жетве, да би је у погодном моменту извршио, потребно је предузети потребне мере, да се одмах по жетви и стрњика заоре. Заоравање стрњике одмах по извршеној жетви (препоручује се заоравање док су још крстине жита на њиви) има врло великог значаја у рационалној обради земље. Користи од овога рада су, у главном, троструке:

1º Сачуваћемо земљи довољну влагу за јесењу сетву уништавајући суху кору земљину, која потпомаже испаравање влаге; 2º уништићемо коровљиве траве на њиви на један најлакши, најбржи и најцелисходнији начин; 3º Сачуваћемо земљи све оне хранљиве састојке, растворљиве у води, које би киша иначе собом однела, а нарочито нитрате (соли азотне киселине растворљиве у води), и накнадити, бар донекле, земљи оне састојке који су жетвом однети.

Поред напред побројаних користи, које могу од овога рада имати сви земљорадници, под ма каквим климатским погодбама радили, има крајева, где на стрници раних жита (као код озимог јечма на пр.) може да се добије и други усев (скорозрели кукуруз), а у већини случајева која зелена пића, или зелено ђубре, што је још и најбоље и најкорисније. Но о овоме ћемо проговорити у другом чланку, а сада ћемо се задржати само на значају заоравања стрњике у опште, с обзиром на горње користи.

1. *Чување влаге.* Сви знамо да је земља после жетве збијена, а ова збијеност је последица свих промена, које земља претрпи од засејавања па до жетве. Збијеност земље потпомаже капиларни рад; горњи сув и збијен слој је стално у вези са доњим слојем, који садржи више влаге, и на тај начин се врши непрекидно испаравање у ваздух, који је у то доба сув.

Но није само испаравање земље које смањује влагу, него и сви остаци коровљивих трава, без којих стрњика није никада, почињу да се развијају, па природно, испаре и врло велику количину влаге из земље, јер без ње се не би могле хранити ни развијати. Оволико о губитку влаге, која се нашла у земљи у доба жетве, а да видимо сада, како се понаша незорана и заорана стрњика у погледу водених падежа, који нашу после жетве, па ћемо и на тај начин лако увидети користи од једног и штете од другог рада.

Сви пољопривредници знају из праксе, да ће поугарено земљиште имати више влаге од непоугареног, али да би се ова практична опаска доказала, било је потребно, да се изврши неколико огледа (опита), да се премери количина влаге у једном и у другом случају, наравно под свима осталим истим погодбама, па да се разлика покаже у бројевима. Оним питањем су се бавили многи пољопривредни научници, а нарочито француз Де'ерен, професор агрикултурне хемије, и нашао је на парцелама у свом опитном пољу, да је поугарена земља после жетве задржала 40% паде воде, а непоугарена, остављена каква је била за време жетве, само 20%, дакле мање од половине.

Још прецизнији и убедљивији резултати о овоме су Де Керпели-еви (Угарска), који је мерио влагу за неколико месеци на двема парцелама, које су биле под сачмом (кукуруз као зелена пића), и јасно показао, да незаорана парцела после скинуте пиће, није могла достићи преко целе године заорану парцелу у погледу влаге. Огледи су вршени на парцелама у величини једног кадастралног јутра (0,5665 ха), а заоравање је извршено са америчким дрљачом (тањираста). Парцела са заораном стрњиком по жетви овако је стајала према парцели без икаквих радова т. ј. садржавала је више воде од ове друге, рачунато на дубини од 60 см.

9 августа	910	хектолитара	
3 септембра	980	„	„
7 „	„ 2170	„	„
30 „	„ 2380	„	„

5 октобра обе парцеле су засејане пшеницом, и настављено је испитивање, само сада количина вишка воде се односи на дубину од 80 см., и добијени су ови резултати у корист прве, заоране парцеле по жетви:

ПОДЛИСТАК

КЛИЈАЊЕ ПШЕНИЦЕ

(Наставак)

У неопходно потребне погодбе за клијање пшенице, убрајају се *вода, топлота* и *ваздух*, односно *кисеоник ваздушни*. Вода пада с неба (киша). Топлоту даје сунце, а кисеоник је механички састојак ваздуха. У трошној земљи која је прожимана ваздухом, налази се дакле и кисеоника, пошто је он састојак ваздуха.

За клијање, подједнако су важне све три погодбе, а од њих ће се имати користи, ако заједнички и у исто време делују, јер ако није тај случај, клијања или неће бити, или и ако га буде, оно ће бити такво, да њиме неможемо бити задовољни. Није добро за клијање, кад је вода у сувишку и кад је већа топлота но што је потребно. Шта је у ствари потребно, сазнаћемо, ако мало изближе проучимо те погодбе.

Вода. Она је прва погодба за клијање семена. Семе се одликује способношћу да сваком тачком своје површине може понајлак али снажно да усисава воду с којом долази у додир. То долази отуда што је семе у унутрашњости суво и што су грађа и састав његове љуске (покожице) тако удешени, да одговарају овој потреби. Покожица семена усише воду спољa, с површине земљаних делића; ћелични задови спроводе ту воду од једне ћелице до друге у унутрашњост семена, при чему навлажени делови семена показују притисак за време кад суви делови усишу воду што изазива *кретање воде* у даљем правцу. На тај начин зрно за неколико дана буде скроз влажно. При том се запремина сваке ћелице а с тим и самог зрна повећа; беланце и лепак добију светлију боју, љуска буде глатка, растањи се и растегне, једном речи, пшенично зрно набубри.

Да пшенично зрно набубри, потребно му је да усише и то:

По Хофману . . 45% воде, од тежине потпуно исушеног зрна, а

„ Ноbе-у . . . 60% „ . По томе средњи проценат воде потребан пшеничном зрну за бубрење износи 52·5%.

Узима се да зрна приликом бубрења морају усисати толико воде колико су ову изгубили приликом сазревања, јер пшенично зрно у доба млечне зрелости садржи по Хофману и Ноbе-у 51·5% воде, а средњи проценат је у доба бубрења, као што је наведено, 52·5%. Уочено је, да у бубрењу стакласта зрна узимају више воде но брашнава.

21 октобра	700	хектолитара
2 децембра	910	„ „
13 „ „	1870	„ „
3 јануара	2010	„ „

Последње испитивање, извршено 16 марта, — после шестонедељног суво времена, — показало је резултате у корист прве парцеле.

Према свему овоме, можемо да изведемо закључак: да је важност заоравања стрњике од пресудног значаја за одржавање потребне влаге у земљи, и да га зато треба извршити неизоставно и увек.

2. *Уништавање корова.* — И поред најбоље обраде земље, у нашим житима има увек коровљивих трава, кад више, кад мање. Пољопривредницима мора бити циљ, да ниште ове коровљиве траве свима средствима, а неодложно заоравање стрњике је једно од најбољих и најделотворнијих. Док су наше стрнине сазреле за жетву, сазреле су и коровљиве траве, и већ растуриле своје семенке по њиви, а оне које још нису, растуриће их сигурно за време жетве и сређивања плода.

Ако по жетви заоремо стрњику, ми ћемо заорати и семенке коровљивих трава, и довешћемо их тиме у згодан положај за њихово клијање. Имајући довољно топлоте и влаге, клице ће се развити, и после кратког времена имаћемо озеленилу њиву од корова. У згодном моменту, а свакако пре цветања ових коровљивих трава ми ћемо их уништити погодном справом: обичним плугом, вишебраздњаком, култиватором, америчанском дрљачом, или чиме другим, те ћемо на тај начин њиву донекле нађубрити, и поправити њене физичке особине хумусом, који ће се добити распадањем ових зелених биљака, и очистићемо њиву од семена коровљивих трава, које би панеле штете идућем усеву.

(Свршиће се).

ИЗ ГРАДИНАРСТВА

О ЈАГОДИ

Размножавање, подизање и нега јагодњака.

Са поузданошћу могу рећи, да међу нама нема ни једнога, коме јагоде нису миле, али без сваке сумње да их мало има, који знају са јагодама како треба поступати — неговати их.

За јагоде не морамо одређивати нарочита места — леје, на против, оне се као узрод уз друго поврће могу да засаде и да нам лепе користи и уживања пруже; али ипак и овде оне захтевају брижљиву негу. На засебно засађеним одељењима — јагодњацима, врло добро успевају и већу негу захтевају. Из разлога што се јагода врло брзо размножава, веома лепе користи даје и што просто краси својим китњастим цветом и румено-црвеним својим родом сваки одељак где је, не би требао ни један, како грађански тако и сеоски повртњак — башта, да је без ње. С тога молим сваког пољопривредника и њихове домаћице, да поред осталог поврћа саде и ово дивно благородно воће, рекавши им унапред, да ће својим радом бити потпуно задовољни.

I. Ботанички опис јагоде.

У старо време слабо је ко обраћао пажњу на неговање јагода. Она је воће више северних хладних климата. Од пре 180 година, почело је се овом маленом али корисном воћу обраћати већа пажња како у Европи, тако и још више у Америци, одакле су све крупнородне сорте прво и пренете и размножене код нас. Она се и сада у многим местима налази у дивљем стању, а вредност њена је у толико већа што се „многостручно и у лекарству употребљује“.

Спада у природну фамилију „розацеја“ (ружастих биљака).

Топлота. Она је друга погодба за клијање. За клијање пшеничног зрна и осталих стрнина, постоји највећа (maximum) најмања (minimum) и најпогоднија (optimum) температура. Изнад највеће и испод најмање температуре, клијање је немогућно. Између тих температура и то ближе ка највећој, налази се најпогоднија температура на којој се клијање изводи најправилније и најбрже.

По Хаберланду, за клијање пшенице узима се да је:

највећа температура . . .	30—32° Ц.
најмања	3— 4° „
најпогоднија	25° „

Природно је, да ће за клијање пшенице требати у толико више времена у колико се температура више приближава најмањој температури т. ј. у колико је мања од 25° Ц. и обратно да ће требати у толико мање времена за клијање у колико је тпемпература ближа најпогоднијој (25° Ц.). Повећање изнад температуре од 25° Ц. омета клијање.

Ево, колико је дана потребно за клијање пшеничног зрна на разним температурама:

температура		дана
На	4° Ц.	6
„	10° „	3
„	15° „	2
„	19° „	1¾

Најпогоднију топлоту за клијање т. ј температуру 25° Ц земља има с јесени и у пролеће. Преко лета земља је топла. Температура површине земље достиже топлих дана месеца јуна и јула чешће и до 60° Ц., међутим највиша температура за клијање пшеничног зрна, изнеси, као што је поменуто 30—32° Ц. По себи се разуме, да за клијање нема значаја температура ваздуха, већ температура земље.

Тиме се објашњава и чињеница што „семе плитко посејано, касно с пролећа или за време лета, па и ако има довољно воде, клија много спорије, но семе посејано у хладније доба године“.

Значајно је поменути, да су промене земљине топлоте у извесним границама између дневне и ноћне температуре знатно веће с пролећа и јесени него на време лета. За клијање то нимало није штетно већ напротив корисно, јер према испитивањима Либенберговим, равномерна температура па и ако је погодна за клијање, отежава клијање, међутим променљива температура у току процеса клијања утиче на равномерније и брже клијање. Према томе, сетвом пшенице с јесена и пролећа, када су дани топли а ноћи хладније а често и облачне, излази се потпуно на сусрет пшеници, т. ј. одговара се њеној природи.

(Наставиће се.)

Карактеристични знаци рода јагоде (Fragaria) јесу следећи. *Чашица* је пљосната или извринута, петопера. *Круница* је петопера и бела. Круничне лиске (петали) стоје на чашици наизменце са залисцима. *Прашника* има 20 и више, који су као и круничне лиске придевени. Тучника има много и стоје на једном испупченом *плоднику* који се после оплођења повећа и сочан буде (јагода) па на послетку отпадне. *Семе* је по плоднику појединце подељено, негде брчасто негде лежи у плићим и дубљим јамицама. Плод је јагода. *Цветна петељка* више мање усправљена, или надвишује лишће, или је с њим у подједнакој висини, или је нижа од лишћа. При врху дели се на два или више ракљастих огранака, који на својим вршцима носе појединце по један цвет.

Лишће порашћује на дугачким петељкама и троперно је.

Стабло је бокорасто, кратко или разгранато.

Жиле су влакнасте — кончасте.

Изданци — бркови су танки и вију се по земљи као врежа, и достигну дужину од 0·60—1·00 м. На местима су снабдевени чворићима, из којих се нове, младе биљке развијају, и ову природну појаву људи употребљавају, да јагоду размножавају.

Јагоде се по облику рода деле на: округле, овалне, јајасте или елиптичне, срцасте, чуњасте, дугуљасте, крестасте и ђуласте.

За тачније одређивање јагода, мора се и боја зрна у обзир узети. Тако могу јагоде бити: црвене (вишњевепурпурне), беличасте или жућкасте, — (амбрасте, кајсијасте). И унутрашња боја меса мора се у обзир узети, јер две споља сасвим једнаке или наличне јагоде, кад их на пола расечемо, имају сасвим разнобојно месо, које бива, или чисто *бело*, или *румено*, или *црвено*.

На послетку треба још и *време сазревања* узети у обзир, јер поједине сорте јагода сазревају *врло рано*, неке доцније, а неке још доцније. При оснивању јагодњака узевши и ове особине јагода, можемо учинити такав избор у сортама, да имамо од пролећа све до саме јесени непрестанце јагода за јело.

II. О положају земљишта за јагодњак.

За јагоду је најпогоднији онај положај који је од јутра па до 3—4 сата по подне изложен потпуно сунцу, а по том хладовини. Положај који је цео дан изложен пуном сунцу, даће у том случају још бољег успеха, ако је слободан, и ако је земља од природе влажна, или ако се за време цветања и развијања самог зрна — јагода лако и довољно наводнити даје; нема ли тога, онда треба више хладовине. Ако земља лежи испред зидова, где сунце читав дан упливише, ту је за јагоду суво и претопло; на оваквим местима јагода слабо рађа. Исто је за јагоду неповољан положај, ако земља цео дан, или већим делом у хладовину лежи; овди не само да слабо замеће, но и никад своја добра својства: сласт и мирис, развити — имати не може.

Јагоде напредују и онде, где их дрва од чести само засењавају, и где сунце још довољно упливисати може на развиће цветова, дозревање, на укус и на мирис плодова. Ретко засађени воћњаци, где се поједине воћке наизменце засењавају, и тиме само привремено сунчеву светлост скраћују, врло су подесни за гајење јагода. Јагода је дакле, са свим подесан и природан пратиоц при гајењу сваке врсте воћа у опште.

И на „присојцима", т. ј. лејама, које су југу нагнуте могу јагоде врло добро да напредују, само ако има довољно воде за наводњавање, кад то потреба захте. Ово нарочито важи за извођење раних јагода.

III. О припремању земље за сађење.

Јагода на свакој земљи успева и рађа, али под условом, да се на њу, при нези већа пажњу обрати, а та је пажња и сувише незнатна према многим радостима, које од јагоде имамо.

„Новина", која пре тога није ничим засејавана била, најбоља је за јагоде.

И на „пескуши" има добрих резултата, само ако се земља између редова јагода ђубретом и сламом покрива, и у своје време довољно залива.

Бива лепих јагода и на „глинуши" која је мало ђубрена.

При свему овоме најглавније је то, да за овај посао треба чврста воља, па ће се и највеће препреке савладати. Обратимо мало пажње на најлепше летње воће, које нам труде награђује исте године кад га усадимо, својим дивним плодовима, — својим слатким и мирисним јагодама, тим пре, што нема човека — бића, које јагоду неби волео и коме иста неби мила била.

За јагодњак треба земљу прериљати дубоко 25—30 см. па и дубље, тим боље. Ако је на одређеном — за јагодњак — земљишту пре тога био какав други усев и земља изнурена — ослабила — испоснила се, онда треба на то земљиште полусагорелог ђубрета изнети, подједнако га разгрнути и прериљати. За тешку земљу узети овчије, коњско или кокошије ђубре, а за лаку говеће или свињско.

Земљу треба пре зиме изриљати да добро измрзне, да мраз — тај највећи орач — свој благодетни посао у њеном приуготовљавању учини. Ако би риљање па и само сађење морали оставити *за пролеће*, онда овај посао мало раније извршити, како би се земља — до сађења — довољно слегла.

Засађен јагодњак на земљишту јаком, — на коме раније није било усева никаквог, — не морамо ђубрити никако за 3—4 година; само се пак земљиште мора пре зиме добро и дубоко прериљати.

Приликом риљања пазити, да се сви инсекти и др. штеточине униште, а саму риљевину добро пограбуљати уравнити је и земљу што више уситнити.

Милан М. Петровић
државни окружни економ. Охрид.

(Наставиће се)

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

(Наставак)

Врсте ђубрета.

За ђубрење родне земље има многобројних врста ђубрета, али у главном ваља разликовати две групе:

I. Таква ђубрета, која сваки домаћин сам прибира на своме двору из сточних стаја т. зв. *стајско* или *сточно*

ђубре и *мешанац* или *компост*, који се справља од отпадака сваке врсте, који се одвојено бацају на гомилу.

II. Оне врсте ђубрета, које се вештачки справљају и продају у трговини т. зв. *вештачка* или *куповна ђубрета*, као што су: Чилска шалитра, амонијум сулфат, суперфосфат, Томасово брашно, разне калијеве соли, кречни азот и т. д.

Стајско ђубре. Ово ђубре је за земљорадњу од највеће важности јер је најцевтиније и има разнолико дејство. Стајским ђубретом се враћа земљи један део из ње изнесених биљних градива; сем тога уноси се у земљу велика количина органских материја за стварање хумусних састојака, који повољно утичу на побољшање земље и најзад њиме се уноси у земљу велики број корисних и потребних микроба,[1]) које овде врше разнолике промене, потребне за живот биљака.

Свакоме је познато шта значи бацити на њиву или градину довољну количину сточног ђубрета. Таква њива више роди, а боље се и ради, јер се ђубретом поред знатне количине лако растворљивих биљних градива унело у земљу и много хумусних састојака. У свакој земљи поред већих и мањих честица земље и стена, налази се и већа или мања количина хумусних састојака, који земљи у већој количини дају тамну боју. За хумусне састојке везана је не само највећа количина азотних материја, већ ови састојци утичу на побољшање земље тиме, што мењају склоп честица земље међу собом и регулишу количину влаге у њој. Јако жилаве и влажне смоничаве и глинасте земље помешане са довољном количином хумусних састојака постају трошне и сувиће, а веома трошне и суве пескуше постају грудвичаве и влажније. Ова особина хумуса врло је важна при обради земље јер свакоме је познато са колико напора и замора стока вуче плуг у једној смоничавој земљи, чије се честице толико напију воде и тако слепе, да плуг једва продире кроз њих; када се пак сасуши, смоничава земља се толико стврдне и испуца, да се не може орати и ако се још како тако пооре, толико се згрудва, да је грудве у опште тешко разбити и саситнити. *Ове врсте особине смоничавих земаља могу се уклањати или ублажити једино довољним и честим ђубрењем стајским ђубретом.*

Овим ђубретом, најубрена земља лакше се и боље угари, што је такође веома важно.

Из овога, дакле, следује, да је стајско ђубре својим вишеструким дејством од највећег значаја за земљорадњу и због тога незамењиво је ниједном другом врстом ђубрета. Вештачким се ђубретом може дати земљи један или више састојака биљне хране, али се никада не могу постићи они успеси као са стајским ђубретом. Оно је у исто време и најцевтиније ђубре, јер га свуда има више или мање у довољним количинама; зато га ваља ревносно скупљати и марљиво неговати.

Под стајским или сточним ђубретом подразумевају се изметине домаће крупне стоке, помешане са сламом, и састоји се из: *балеге, мокраће и простирке.*

У *балези* се налазе у главном несварени делови хране. Њен састав је различит код појединих врста домаће стоке. Тако у хиљаду делова свеже, непрегореле балеге има код:

	воде	органс. матер.	азота	фосф.	калија	креча
говечета	775	200	4,2	2,5	5,0	4,5
коња	713	254	5,8	2,8	5,3	2,5
овце	680	300	8,5	2,3	6,7	3,3
свиње	730	250	4,5	1,9	6,0	0,8

У *мокраћи* се налазе они састојци, који се луче из тела као неупотребљени при животним процесима. У 1000 делова мокраће има код:

	воде	азота	фосфор. кисел.	калија
говечета	938	6	—	13
коња	900	15	око 2	16
овце	875	19	—	23
свиње	975	3—4	око 1	7—8

У балези се налази готова сва количина фосфорне киселине, док у мокраћи има више азота и калија. Из тога следује, да се и балега и мокраћа морају поједнако марљиво скупљати и одржавати.

У помешаном стајском ђубрету има:

	воде	органи. матер.	азота	фосф. кис.	калија	креча
у свежем	750	210	4,5	2,7	5,5	5,6
у прегорелом	770	170	5,0	3,4	5,5	7,0

Коњска и овчија ђубрета су сува, лако се загревају и брзо дејствују; с тога се употребљавају за ђубрење градина и влажних смоничавих и глинастих земаља; говеђе ђубре је на против влажно, споро труне и лагано дејствује.

Простирка служи стоци на првом месту као постеља; с тога треба да чини суво и топло лежиште. Осим тога њен је задатак, да одржава чистоћу лежишта, задржавајући чврсте делове балеге и упијајући влагу и мокраћу, да регулише равномерно и постепено сазревање ђубрета на ђубришту, те да на тај начин буду губитци у азоту и целокупној маси што мањи. Са простирком се уноси у земљу главна количина хумусних материја и извесна количина минералних састојака.

С тога да би простирка могла одговарати свима овим захтевима, мора се на њен избор обратити довољна пажња. Од свију пољопривредних производа за ову цељ најподеснија је слама у опште од свију жита. Она има све особине добре и здраве простирке, јер даје топлу и суву постељу, скупља све чврсте и упија течне делове сточних измета и на ђубришту сировди постепено и равномерно справљање ђубрета са сразмерно најмање губитака. Слама упија троструку количину течности, рачунајући по тежини.

На простирку се утроши просечно дневно на грло: говечета 4—5 кгр. сламе; коња 2—8 кгр.; овце 100—200 грама; свињчета око 3 кгр.

Слама је дакле као простирка стоци од велике вредности и тешко се може заменити којом другом врстом простирке.

Код нас се махом на простирку не полаже готово никаква пажња, или свакојако недовољна. Она је међутим и за здравље саме стоке и за скупљање и правилно сазревање стајског ђубрета неопходно потребна.

У сточним стајама код нас, нарочито код волова, виђа се често испод стоке кукурузна шаша, која се са ђубретом износи на ђубриште. То је из основа погрешан поступак. Шаша се може употребити у оскудним годи-

[1]) Микробе су веома ситне гљивице, које у земљи врше разноврсне промене, од којих су неке корисне а друге штетне.

нама за исхрану говеда ради попуне бурага, али њено место никошто није на ђубришту. Онакова канва се добија са њиве неподесна је за простирку, јер не испуњава ни један услов добре простирке. Ако би се још уздуж исцепала или изгњечила, могла би и послужити за ову сврху, иначе цела и неповређена никошто, јер се од ње и као простирка и на ђубришту има само штета. Стајско ђубре на ђубришту мора да буде сабијено и стално влажно, како би се одстранио велики приступ ваздуха у унутрашњости ђубрета и због тога отклонили губитци у азоту и осталим потребним састојцима. Овај захтев апсолутно је немогуће извршити на ђубришту, у коме се налази кукурузна шашка у великој количини, јер такво ђубре никада се не може слегнути толико, да не оставља веће или мање шупљине, у које ваздух лако продире, изазива јако загревање, што води великим и осетним губитцима, нарочито у лако ветрећим једињењима азота, као што је амонијак, која брзо ишчезну.

С тога кукурузну шашку ваља као штетну избацити из употребе за простирку стоке.

У оскудици сламе стоци се може простирати суво лишће и трава, а за скупљање мокраће сува земља.

Квалитет једног стајског ђубрета зависи од начина храњења и од какве се стоке добија. Јака и довољна храна даје јако ђубре, на пр. стока храњена сеном или детелином даје јако ђубре; млада и млечна стока даје слабо ђубре и т. д.

Количина стајског ђубрета зависи од врсте стоке. Тако дневна количина са простирком рачуна се код:

	говечета	коња	овце	свиње
свежег	42,9 кгр.	26,25 кгр.	2,4 кгр.	7,3 кгр.
умерено сагорелог	31,6 „	21,40 „	1,9 „	5,8 „

Радна стока изгуби један део својих измета на раду.

Свеже стајско ђубре не износи се одмах на њиву, пошто је боље већим делом преко године под усевима, нарочито пак исто је неподесно за ђубрење земље. Свеже стајско ђубре труне у земљи веома споро и чини земљу растреситом. С тога је потребно, да се ђубре претходно устоји, да прегори. За то време врше се у њему велике промене, које су потребне, особито код азотних једињења, пошто се иста налазе у балези и мокраћи у таквом облику, у коме их биљка не може примити. Органске материје сламе и балеге подлежу трудећи, хранљиви састојци се ослобађају биљних ћелица и прелазе у лако растворљива једињења.

(Наставиће се)

ПРЕРАДА ВОЋА.

Вино од рибизла.

Вино од рибизла врло је укусно, а његова израда не задаје много труда. Ево како се то ради: добре узреле рибизле оберу се по сушном времену, очисте од петељки, измуљају и оставе покривене у каквом суду 24—48 часова — најбоље је да се суд држи у подруму.

После овог времена настаје цеђење помоћу мале пресе, а ако се ова нема при руци и кад је мања количина, може се цеђење извршити и кроз платно, гњечећи добро рукама. После доброг цеђења обично се добије 45—50% сока. Овако добивеном соку сад треба додати шећер и воду. Најбоље је да се шећер предходно растопи у топлој води па затим дода је и то у следећој размери: на 6 лит. сока додати 5 кгр шећера и 10 лит. воде. Ако се жели дати вину неки особити укус, црвеним рибизлама треба додати још у почетку мућења $^1/_4$ црних рибизла. овако припремљени сок сипа се у какво чисто буре. Врење настаје обично после 2—3 дана, а обави се уредно, ако је температура између 15 и 20° Ц.

У случају да врење задоцни, треба одмах извршити претакање. Време трајања врења врло је различито. Првих 10 дана врење је доста бурно, а затим настаје предовирање.

Врење је и овде најделикатнији посао, и у колико оно пре одпочне и мање времена траје, у толико је изглед на успех сигурнији.

У времену превирања врањ на буретy треба да је отворен. Најбоље је да се узме суд који одговара запремини припремљеног сока, јер кад се буре (суд) напуни скоро до врања, пена која се производи врењем излази кроз врањ напоље, а то је баш и потребно, пошто је она обично прљава. Ове лаке материје (пена) образују на површини „шешир“, док оне теже падају на дно суда и образују талог.

Ако се деси да овај шешир од пене не изађе напоље, он после извесног времена пада на дно суда и вино се избистри. Превирањем и суд се по мало одпражњује, зато увек за толико треба додавати зашећерену воду.

У место бурета кад је мања количина рибизла, може се узети за прво (бурно) превирање и какав други суд отворен, и тада је лако одстранити пену.

Кад се врење подпуно завршн, а то је обично после 2 месеца, суд треба добро затворити и оставити га на миру.

Концем јануара или у почетку фебруара, а кад је време лепо — ведро —, треба извршити претакање. Ово претакање има за циљ, да се вино одвоји од талога и тиме помогне бистрење.

Ако је вино у то доба мутно, треба га преточити у други суд који је предходно сумпорисан па га затим избистрити: на 1 hl. овог вина растворити 10 гр. танина у нешто мало црна вина, па то сручати у суд и добро измешати.

Иначе, бистрење није потребно, и вино се може баш и при првом претакању разлити у флаше. Предовирање настаје у флашама али врло слабо, при чему се ствара мало угљене киселине. Шта више може се свакој флаши додати по 1—2 гр. шећера, само у том случају треба употребити јаче флаше — од шампања —, а запушаче још и жицом привезати.

У прво време по разливању флаше треба држати усправно па тек их доцније положити, а чувати их на хладном месту.

Од једног литра сока од рибизла, обично се добија 4 литра вина.

Од прилике на овај начин припремљено вино од рибизла, али са медом не са шећером, имао сам прилике да видим у Битољу код вредног школованог економа г. Александра Оцевића.

Мил. Милорадовић.

ПОЉОПРИВ. СПРАВЕ И МАШИНЕ.

Прскалице „Ковина“ и „Комет“ у поређењу са прскалицом Верморел.

Комисиски извештај, поднесен Сриском Пољопривредном Друштву.

Према решењу Управног Одбора, потписани чланови комисије извршили смо упоредне пробе са понуђеним прскалицама „Ковина“, „Комет“ и „Верморелом“ прскалицом у винограду угледног добра „Топчидер“ па смо нашли:

I

Упоређење конструкције.

1. Да је запремина и једне и друге прскалице иста;[1])

2. Примање течности за абијање у казан врши се помоћу пумпе, коју покреће спољна ручица. Течност са дна прскалице улази кроз један вентил у доњи део казана, испод клипа, тако да се при повратку клипа пропушта течност кроз вентил који се налази на самом клипу и улази у горњу половину казана. Из овога простора нешто под притиском клипа нешто под притиском сабијеног ваздуха, течност улази из гумане цеви кроз славину у месингану једноставну цев без направе за задржавање талога и затим у сисак са покретним пужићем, који окрећући се разбија млаз и пропушта га кроз рупицу на капици;

3. Систем је старији од Верморелового. Рад је са овом прскалицом тежи у толико: што течност има да се пропушта кроз два вентила у место кроз један као је код Верморелове; што се услед трења клипа у цилиндру повећава трошење енергије, јер код овога система постоје два трења: једно трење осовине клипа о осовицу звона а друго трење самога клипа о казан; сем тога и сам рад пужића troши више енергије, него сисак код Верморелове прскалице, где и нема никаквог кретања у сиску јер је без пужића;

4. Једноставност месингане цеви представља дефекат према Вермореловој цеви, у којој се налази цилиндрична решетка за цеђење течности, чиме се штити сисак од нечистоће;

5. Недостатак је сиска са пужићем: што се при раду може лако изгубити; што је чишћење пужића непрестено и учестано; што излаз иде само у једном правцу и не може правац да се мења, док код Верморела, правац млаза према цеви у спима је правцима, те је згодно за прскање препоришта, унутрашњости чокота или воћке, као и са доње стране лишћа, што је немогуће учинити са понуђеним системима;

6. Отвор на прскалици за примање течности и ако је снабдевен ситом, исте густине као и код Верморела, не затвара се херметички, што омогућава разливање течности из пуне прскалице на леђима прскача. Услед овако лабавог поклопца и нема потребе за горњи вентилић, који се налази код Верморела;

7. Приликом испирања прскалице, код понуђених система, при мало алкавијем раду остаје увек по мало бордовске чорбе у простору између клипа и основице казана, те ће течност нагризати клип и казан, што није случај код Верморелове;

8. И прскалица и казан доста су солидне конструкције и од бакра а тако исто и месингана цев; шта више горњи део прскалице је појачан једним задебљањим бакреним делом и из тај начин јача је од Верморелове.

9. Док код Верморелове при довољној количини резервних гума, може сам радник да оправља прскалицу, дотле код овога система оправку клипа са вентилом може да врши само добар мајстор, што је везано са већим издатцима;

10. У случају, да се чеп на казану, за који је везана гумена цев, удари у какав тврд предмет при паду или непажњи у раду, отвориће се пукотине не само на казану него и на прскалици, те ће нужно бити извршити двоструку оправку (зид казана и прскалице) док код Верморелове чеп је утврђен испод дна прскалице и у таквом случају изискује само једну оправку (казан) и то са спољне стране, што олакшава рад;

11. Шав на прскалици боље је код Верморелове;

12. По свему изгледа да ове понуђене прскалице треба да су за 30% јефтиније од Верморелове; и

13. Могу се употребити у недостатку Верморелових.

II.

Упоређење при раду.

Из напред упоређених конструкција види се несавршенство понуђених прскалица, па су се и при раду оне тако показале:

1. Млаз не разбијају у толикој мери као Верморелова;

2. Мањи је обим и дужина млаза;

3. Пужић се чешће затвара и прскач са прекидима врши прскање; и

4. Замореност прскања је већа него код Верморелове.

Комисија је мишљења да неби требало понуђене прскалице откупљивати за друштвени магацин.

7. Маја 1921. г.
у Београду

Чланови комисије:
Б. Ж. Бошковић
М. Трпковић
М. Стојановић

БЕЛЕШКЕ

Нов начин сушења воћа — У градинарској школи у Флоренци, употребљава се следећи нов начин сушења јабука и крушака:

Исечени плодови и разастрти на дасе, ставе се у затворен простор и изложе утицају паре која постаје сагоревањем сумпора 10—15 минута. За овим се изложе утицају водене паре 5—10 минути, стављи дасе са воћем преко казана у коме кључа вода, што чини да се на површини воћа сакупи врло мала количина сумпорне киселине. За овим се воће етивира на температури од 80—90° у времену од 8 часова.

Исти начин сушења даје добре резултате и при сушењу другог воћа и поврћа.

Маслинарски течаји у Далмацији. — Далмација је наша покрајина где су прилике најбоље за гајење маслина у ширим размерама и где, према томе, може да се ради да се маслинарство унапреди и народу од тога обезбеди сигурнији извор благостања. То су позвани органи у Далмацији увиђали, те се настало да се путем нарочитих течаја (курсева) земљорадници поуче и упуте на рационалнију културу маслина. Тим радом руководи Пољопривредно Одељење Покрајинске Владе у Сплиту, и о томе имамо ове податке.

Течаје су држали путни учитељи пољопривредни по срезовима, а на једном месту — у Стону — сам надзорник маслинарства Покрајинске Владе. Последњи је уједно обишао и сва места где су држали течаји, ради контролисања и давања потребних упута. У Стону где постоји државни *Маслињак* курс је приређен у овоме, а у осталим местима курсеви су држани у приватним маслињацима. Програм је био овај: 1, сађење маслинових садница; 2, калемљење (наврташе) маслинових дивљака; 3,

[1]) Ковина и Комет су исте конструкције.

крссање и орезивање маслинових дебала разног доба и различног културног стања; 4, гнојење (ђубрење) маслинових дебала; 5, познавање маслинових готованака и штеточина (инсеката) и борба противу истих.

Слушаоци течаја били су тежачки синови из оних породица, које се већином баве маслинством, а примани су и људи већ у годинама. На сваком течају је било око 15 до 17 учесника, тако да је те течаје свршило у 9 места укупно 137, од којих је једна трећина оцењена тако да могу као *предрадници* послужити у разним радњама већих маслињака, а сви уопште да могу дати примера напреднијих радова око маслина. При отпусту свакоме учеснику дат је потребан алат и прибор за калемљење и резање маслина.

Течаји су одржани фебруара и у почетку марта о г., и трајали су 4 до 6 дана.

Ми полажемо много да се производња маслинарства у нашим приморским крајевима и на отоцима (острвима) унапреди и појача, а ова је у тим крајевима доста примитивна и потиснута, мада по погодбама које само владају она треба да заузме прво или бар претежније место. Упошљењем обавештена и стручне практичне обуке у гајење маслина постићиће се, да народ боље схвати привредну вредност маслине, па да уложе више пажње и труда око подизања и гајења тог благородног дрвета, које економски држи целу јужну Италију, Крф и др. Не мање, оснивање више државних и срески расадника за производњу облагорођених маслинових садница потпомоћи ће ту тежњу, а с тим и да се засађују и подижу маслињаци са одабраним сортама, које ће послужити за разноврсниј употребу њиховог плода. Да се настави, па уколико треба и прошири рад државни у овом правцу, заслужене признања свих интересованих.

— —Ђ.

ГЛАСНИК

Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва. — *Сергије Восиљевић учитељ из Цета* уписао се за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва и послао Друштву улог од 100 дин.

Драгомир Николајевић окружни економ из Шапца са својом мајком, братом и сестром уписали су за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва поч. *Светозара Ник. Поповића* свештеника из Александровца и послали Друштву улог од 100 дин. у место полугодишњег нарастоса.

Друштво и овом приликом благодари горе именованим лицима на пажњи и послатим прилозима.

ЗАПИСНИК.

22. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољопри. Друштва, држане 4. маја 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Биле су присутни: председник г. Љуба Новаковић, в.-председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови: г.г. Благоје Д. Тодоровић, Д-р Вељо Н. Стојковић, Милутин Стојановић, Милан Трифковић и Бошко Ж. Бошковић.

Као гости присуствовали: г.г. Милош Тодоровић, Драгутин Спремић, Павле Петковић и Драгиша Лапчевић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле седнице. Одбор прима.

II.

Прочитана је молба Чачанске Пољопривредне Подружнице, да јој се одобри кредит од 30.000 динара.

Одбор одлучи, одобрава се кредит Подружници у суми од 30.000 динара с тим, да се приложена обавеза врати Подружници, да је у смислу Правилника за кредитирање потпише и надзорни одбор и потврди код Првостепеног Суда, као и да увек приликом изузимања зграда, алата и др. плаћа половину вредности.

III.

Прочитано је мишљење референта за Подружнице, да се прими у састав Друштва Пољопривредна Подружница у Александровцу—Жупи, пошто је испуњала услове.

Одбор одлучи да се прими.

IV.

Извеће је мишљење о приређивању сталне изложбе воћа.

Одбор одлучи: да се за држање ове изложбе изради програм и изнесе на седницу ради решавања.

У одбор за израду програма Одбор изабра: г.г. Благоја Д. Тодоровића, Милутина Стојановића, Д-р Вељу Н. Стојковића, Павла Петковића, Драгишу Лапчевића и Драгутина Спремића.

V.

Председник извештава о пријавама добивеним од Подружница за одласак на изложбу у Праг.

Одбор прима пријаву.

Поводе се реч, како би било потребно да ову изложбу посети и један изасланик Пољопривредног Друштва.

Одбор изабра од стране Друштва као изасланика председника г. Љубу Новаковића коме ће се учињени трошкови накнадити на Друштвене касе.

VI.

Прочитано је писмо Господина Министра Пољопривреде и Вода, којим тражи Друштво да одреди једног Друштвеног представника, који би се придружио експедицији и узео учешћа на изложби у Прагу.

Одбор одлучи, пошто као Друштвени изасланик иде председ. г. Љуба Новаковић, то по овом позиву упутити секретара г. Александра Рашковића.

VII.

Чази колегијалног Одбора г. Д-р Вељо Н. Стојковић реферише о прегледу књиге о шећерној репи од г. Ђорђа Муачевића, и предлаже да исту прегледају као рецензенти г.г. Мита Николић и Милан Трифковић.

Одбор усваја предлог.

Са овим је свршена данашња седница.

ОГЛАСИ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ПРОДАЈЕ:

КОМБИНОВАНЕ КОПАЧИЦЕ по 325 дин. комад
ТРИЈЕРЕ № 1 по 1.540 дин. комад.
МАНИЛУ (канап за везивање снопова) по 20 дин. 1 кгр.
СУМПОР по 3·50 дин. 1 килограм
РАФИЈУ по 5·40 дин. 1 килограм
ПЛАВИ КАМЕН по 5·50 дин. 1 килограм
ФЕНОЛФТАЛЕЈИНСКУ ХАРТИЈУ по 1 дин. комад

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се Срп. Пољопривредном Друштву у БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ
Илустрован лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Преплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Др В. Н. Стојковић

Број 26. БЕОГРАД, 3. ЈУЛА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

РАТАР О РАДУ

Кућо моја златна слободицо,
поље родно богата житнице;
куд погледам, на теби је свуда,
обележје мога мила труда:
и у њиви или у градини,
на ливади или крчевини,
ил' у саду или винограду —
ја уживам у љубљеном раду.
Орем, копам, садим или сејем
влачим, режем, калемим и вежем.
све под небом али с тврдом вером:
труди моји пропанути неће,
добру жетву година донеће.

Лето дође, ја у зору хитам:
жањем, денем, плодове одбирам
а с јесени, о, благо си мени;
у саду се по воћкама верем,
руком, лако, слатко воће берем,
берем грожђе, цедим рујно вино,
па би, тада, по неку и пијно
и весео запевао стару:
„хвала Боже, на твом лепом дару".

Зима стегне, ноћи нису дуге,
тад послове ја обављам друге:
рачун сводим прошле годинице,
у привредне ходим дружинице —
економу — шта л' ће ново рећи:
за рад ручни у крај топле пећи,
кад и деца радо са мном друже,
и никада на умор не туже,
па би тада — за идуће лето
допуњао — планом започето.

Ето, тако, по дану, по ноћи,
кад у друштву, а кад у самоћи,
ја послујем, послу се радујем;
рад ме крепи и ода зла брани:
мили су ми и ноћи и дани,
мила кућа, где сам гнездо свио
— та живот је тек у раду мио,
а рад ови, пун земаљског дара,
посленику, рај на земљи ствара.

Ко не ради, никоме не ваљи,
с бедом живи, са злобом се дружи,
на се мрзи, на другог се тужи,
криви судбу, куне своје јаде
ал се од зла, отрести не знаде —
латит рада па кликнути смело
— град нек чује, нека знаде село:
„рад је срећа, нерад је несрећа,
„рад је свети, нерад је проклети
„а нерадник, вечно је страдалник".

19. маја 1921. год. Београд.

Игњат Мирковић.

ИЗ РАТАРСТВА

Заоравање стрњике.

(утар, угарење у неким крајевима)

(Свршетак)

3. *Повећање плодности земље.* — Заоравањем стрњике одмах по жетви, ми повећавамо плодност земљишта, и то на два начина: чувањем растворљивих материја, које се налазе у земљи, да их вода не однесе собом, и потпомагањем претварања нерастворљивих минералних и органских састојака у растворљиве, какве их биљка једино може да искористи за своју храну.

Чување растворљивих хранљивих састојака у земљи овим начином нарочито је важно за сама азотна једињења — нитрате, који су лако растворљиви у води, и које вода лако спира. По скинутој жетви у земљи остане још довољна количина нитрата, и стално продужује да се ствара, па ако ми не успемо, да их на неки начин вежемо, вода ће их однети, и биће за увек изгубљени за пољопривреду. Тим самим, што заоравањем стрњике повећавамо влажност земље, што повећавамо њену моћ примања и чувања влаге, ми повећавамо њену апсорпциону моћ за овај хранљиви састојак. Како су нитрати растворени у води, ми ћемо их у толико мање изгубити, у колико земља може више воде да прими и у себи да задржи. Ако би земља примила и задржала сву воду која

падне, — што је у ствари немогуће, — онда не бисмо ни имали губитке у нитратима. Па пошто је ово немогуће, ми морамо да учинимо оно што је у границама наших моћи, т. ј. да сведемо ове неизбежне губитке на најмању меру, а то ћемо учинити, ако заоравањем стрњике учинимо земљу погоднom за задржавање што веће количине влаге.

Ово је врло важан посао у овом погледу још и с тога, што је ових нитрата у земљи много пред јесен, јер је нитрификација — целокупан процес претварања азотних материја у нитрате — јако потпомогнута у то доба, пошто су испуњени сви услови за активан живот и рад микроба, који ово претварање изазивају. Да би се показала сва важност обрађивања земље у погледу чувања нитрата, вршени су огледи на тај начин, што је хватана вода, која пролази кроз обрађено и кроз необрађено земљиште, и нађено је анализом, да вода из необраног земљишта садржи у себи два пута већу количину растворених соли азотна киселине, од оне која долази са земљишта заоране стрњике.

Заоравањем стрњике одмах по жетви ми чувамо резерве нитрата и на тај начин, што потпомажемо пораст разних биљака, које траже ове резерве за своју храну, те избегавамо њихово испирање водом. Доцније, кад ове биљке поодрасту, ми их заоремо, и тиме вратимо земљи оно што јој је одузето од њене резерве у азоту, само у органском стању, те вода не може да их спере.

Но поред тога, ми смо горе казали, да оваквим радом обогаћујемо земљиште у азотним хранљивим састојцима, и поправљамо његове физичке особине повећавајући количину хумуса у њему. А сво како то бива. Познато је, да се земљиште обогати у азоту сваке године бар за 8—10 кгр. по хектару на тај начин, што ову количину хранљивих састојака у облику амонијачних соли, донесе собом водени падеж из атмосфере. Ако обрађујемо земљу као што треба, ми ћемо моћи да сачувамо ову количину хранљивих материја и за оволико ће само земљи надокнадити оно, што је жетвом однешено. Оставимо ли пак њиву за све време по жетви онако голу, збијену, суву, незаорану, вода ће пасти, разлиће се и однети собом већи део корисних материја. Ако предпоставимо да на њиви има извесних биљака, које могу да везу и азот из атмосфере, онда можемо да рачунамо и ову количину, ма колико она била мала, у вишак, који смо добили својим разумним радом.

Да би биљка могла да се користи азотним земљишним резервама, потребно је да ове буду у облику натрата. До нитрата се може доћи само нитрификацијом, коју изазивају, као што горе рекосмо, разне микробе, које траже за свој живот и рад нарочите погодбе у топлоти, у влази, у азотним резервама и др. Ако један од ових услова недостаје, а то ће бити влага на првом месту, ако заоравањем горњег слоја не очувамо влажност земље, нитрификације неће бити, или ће бити врло слаба, што је доказано многим огледима, и азотне резерве би остале за биљку без икакве користи.

У овоме богаћењу земљишта у хранљивим састојцима помоћу паметне обраде, а нарочито заоравањем горњег слоја по жетви на дубини 6—10 см. не треба изгубити из вида ни то, што ми једним плодом жита, по извршеној жетви остављамо по хектару око 500 кгр. корена, који садржи од 0,4 до 0,5% азота и 0,11% фосфорне киселине (по Де'ерену). Знатну улогу играју и остали биљни делови опали за време жетве, ако се зајру на време, и ако се у свему поступи са стрњиком онако, како се овде препоручује.

Према свему овоме што смо изнели, можемо да закључимо, да је заоравање стрњике одмах по жетви, врло

ПОДЛИСТАК

КЛИЈАЊЕ ПШЕНИЦЕ

(Наставак)

Кисеоник. Он је трећа, неопходно потребна погодба за клијање. Семе дише. Оно у дисању узима кисеоник а издише угљен-диоксид.

Вероватно је, да у почетку врши у довољној мери улогу у дисању семена ова количина ваздуха која је затворена у шупљинама зрна, али како је она доцније недовољна, то је потребно да зрну придолазе нове количине ваздуха односно кисеоника.[1]) Ако се после сетве семена земља утабе или ако се на површини земља начини тврда кора која ваздух не пропушта, посејано семе угушиће се и иструнути.

Угљен-диоксид у дисању оксидовањем тако званих безазотних екстрактивних материја гради материје које је у већини случајева могућно разматрати као једињења угљеника и воде, а која једном речи називамо *угљохидратима.* Угљеник под утицајем кисеоника сагорева, при чему постаје угљен-диоксид који се издише заједно с водом. при том се ствара и топлота слична топлоти, која се запажа при клијању јечма за слад.

При дисању троши се знатан део угљеника који се налази у семену.

Кисеоник показује свој утицај не само на безазотне већ и на азотне састојке пшеничног зрна. У слоју лепка налазе се и извесни ферменти који под утицајем воде, топлоте и кисеоника стварају могућност за живот клица. Ти се ферменти хране и размножавају на рачун тако званих *протејинских материја* које су згомилане у слоју лепка и том приликом изазивају претварање скроба у шећерна једињења (декстрин, гликозу).

За клијање је то од велика значаја што се део скроба, који се не употребљава за дисање већ за исхрану клице хемијским променама приводи у растворно стање и подесан облик за дисање.

Утицај фермената која изазива клијање има велике сличности са утицајем пљувачкиног фермента. На сл. 7. представљена су скробна зрнца из ендосперма (беланцета и лепка) пшеничног зрна у доба клијања. У почетку, утицај растворљивог фермента мало је ћутљив, и то само у томе, што се на њему запажају навесни слојеви или пруге. Затим постају на окрајцима или унутрашњости

[1]) У 100 делова ваздуха *по завремени* има 21% кисеоника а 78% азота, а *по тежини* 23% кисеоника и 75% азота.

важан и неодложан посао, који утиче и на влажност земље, и на уништавање, па чак и искоришћавање коровљивих трава, и на поправку земља у хемиском (повећање плодности) и физичком погледу, па зато ниједан пољопривредник не сме ни да занемари овај важан рад.

Д.

ИЗ ГРАДИНАРСТВА

О ЈАГОДИ

Размножавање, подизање и нега јагодњака.

(Наставак)

IV. О размножавању јагода.

Јагоде размножавамо најбоље на ова два начина:

а) *Живићима — изданцима*, и

б) *Делењем старог бокора.*

Размножавање „сађеницама" и „семеном" треба избегавати.

а) *Размножавање живићима.* Ово је најпрактичнији и најлакши начин, али треба увек узимати јаке и здраве живиће, јер они дају бујне и родне бокоре.

Готово све сорте јагода истерују бркове из својих бокора, на њима у извесним одстојањима порашћују задебљања, — чворићи, — из којих избијају живићи, који пусте у земљу своје жилице, а над земљом избију листићи.

За извођење ових живића треба изабрати оне бокоре, који су нам лане дали најкрупније јагоде, и који су бујни — јаки. Кад отпочну ови живићи добро напредовати, онда их треба одвојити сваког за се, то су нам — кад их на стално место засадимо — будући бокори јагода. Но није згорега — т. ј. потребно је да се они добро нађубре, — више мање покрију сагорелим ђубретом, и да се за време суше добро заливају. Од њих ћемо добити јаке живиће, бокориће јагода, које треба на раније прериљаној парцели — нарочито пред кишу — у м. августу расадити у редовима, у одстојању 1.20 ред од реда, а 0.60 см. бокор од бокора. Овако засађене бокоре — редове, треба у току августа 2—3 пута — кад је суша — добро залити. Но, о самом времену за сађење и начину сађења, биће речи мало доцније.

Одмах после неколико дана приметиће се избијање нових листића 5—6, а до јесени и свих 6—8. У јесен кад вегетација — циркулација сокова престане, треба сламастим ђубретом покрити само младе бокоре дуж реда, да нам преко зиме који не страда — што је реткост. У пролеће треба ђубре са земљом прекопати. На овај начин засађен јагодњак даће нам у почетку јуна доста рода — јагода и довољно крупног.

б) *Размножавање делењем из старога бокора.* Овај се начин употребљава само код сората месечарких јагода, јер оне не избијају разгве — бркове — живиће. Обично се извади цео стари бокор (наравно после бербе рода) и подели се — исцепа на 3—5 дела. На сваком овом делу бокора, треба подсећи старе жиле, дрвенасте — труле и суве избацити а уклонити и суво лишће. Сваки овако припремљен бокор одмах засадити на стално место, за тим га добро залити.

Овај начин размножавања треба избегавати, јер ови бокори не могу никад да нам даду онако крупан и леп род, као бокори произведени размножавањем т. ј. из живића.

V. О најповољнијем времену за сађење јагода.

Разна су мишљења о томе, које је време најпогодније за сађење јагода, али је праксом доказано да је за овај посао најбољи м. август, нарочито ако су нам живићи — раније још од маја произведени — доста порасли — очврсли — ојачали, и што ће нам ново расађени и примљени бокори још ојачати и очврснути у времену од

неправилне вијуге, па се најзад скробно зрно распадне у мале комадиће који не подлеже потпуном растварању.

Сл. 7. скробна зрица сочиваста облика из ендосперма (беланцета и лепка) пшеничног зрна у доба клијања са уочљивим слојевима који се не запажају код пшеничног зрна које није изложено клијању.

Материје ендоспермове (беланцетових и лепкових ткива) саме по себи растворене или које утичу на растварање под утицајем фермента, усисава штитић (sc сл. 3.) и одводи у клицу. Штитић је ради тога покривен безбројним кесастим ћелицама за усисавање на испупченој страни према ендосперму. Омању групу тих ћелица за усисавање показује слика 8.

Сл. 8. Кесице облика џакова е на површини штитића sc код пшеничног зрна. Поредн ову слику са сл. 3. Увећано 150 пута.

Ако се обазремо на раније чињенице и исте доведемо у везу са овима које смо сада истакли, доћићемо до ових закључака: *у брашњавом делу (беланцету) пшеничног зрна налази се храна слагалишта (одвојених ћелица) за смештај хране. Та се храна под утицајем воде, топлоте, кисеоника и фермената претвори у течност налик на млеко. Кесасте ћелице које се налазе на површини штитића усисавају затим то млеко и преко многобројних ћелица одводе га у централни део т. ј. у клицу, и то једним делом у коренчић, а другим у стабленце, због чега коренчић, услед земљине теже расте на ниже, а стабленце због сунчева теже (геотропизма) расте на више.*

При томе ваља узети нарочито у обзир једну околност. Ако се клица удаљи, онда у пшеничном зрну неће бити никаквих кретања сокова т. ј. тих кретања неће бити ни у ферменталном слоју (лепку), ни у беланцету, ни у штитићу. Пораст коренчића и стабленцета који причињава и даје подстрека целом овом кретању, води према томе порекло од клице способне за живот односно њених зглавака (види сл. 3.) Краће речено: *у зглавку клице налази се снага клијања.*

(Наставиће се.)

примања — сађења, па док год траје вегетација у јесен. А ако су нам живићи преко лета ма из којих разлога остали слаби и нису се добро ожилили, онда сађење треба одложити т. ј. извршити у септембру, па евентуално и у октобру.

Пролетње сађење треба избегавати. Бокори су доста слаби, па ако би се и појавио који цвет — род, треба га уништити, у корист јачања самог бокора.

VI. О начину сађења јагода.

Ако је земља, као што је напред речено — приуготовљена, онда треба одмах приступити прављењу леја, т. ј. обележавању редова где ће се јагоде — бокори — усадити, а то бива пуштањем канапа од краја на крај самог прериљаног земљишта.

Ред од реда може бити 0·60—0·80 см. а бокор од бокора 0·60 см. Овако засађани редови добри су и за обраду: плевљење, заливање, прашење а и само брање јагода.

Растојање у ком треба бокор од бокора садити, неможе се тачно у обзир узети, али ипак треба водити рачуна да јагоде које, млого у лишћу расту и имају већи бокор, треба садити у мало већем одстојању, од јагода, које ових особина немају.

Кад смо помоћу затегнутог канапа обележили редове и места где ће се бокор усадити, приступамо одмах сађењу. На обележена места треба ископати ширу али плиђу рупу руком ако је земља ситна и доста влажна, или мотичицом; па онда узети у леву руку бокор — расад — а десном раширити жилице у рупу, али тако да дођу у круг положене а не збијене. Избаченом земљом из рупе треба жилице покрити унаоколо, за тим обема рукама око главице бокора добро земљу притиснути, а у наоколо је дланом утапкати.

Сађење расада — бокора — садиљком треба избегавати, јер се жиле на једно место збију и не могу се за дуго опоравити. У већини је случајева оваково сађење узрок, што нам се сваки бокор не прими, и од јагодњака слабе фајде имамо.

Кад један ред овако засадимо, онда треба узети канту са решеткои и сваки бокор добро залити по могућству устајалом водом. Овако урадити са другим, трећим редом док све бокоре — јагоде не усадимо.

У случају да после сађења наступи суша, треба расађене бокоре — јагоде заливати за 3—5 дана стално по 2 пута дневно, нарочито пред вече, и на овај начин нам неће и не може да фали ни један бокор.

За јагодњаке по вариши, не би рђаво — већ би са свим лепо — било, да онај, који има месечарки јагода, опаше истима цео круг — периферију јагодњака, јер поред тога што леп изглед даје, и корисно је.

(Свршиће се)

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Резанци шећерне репе као сточна храна.

(Уједно одговор на питање у 21. броју „Тежака“).

У фабрикама шећера сече се шећерна репа на резанца, из којих се онда, врелом водом (60—70° Целс) испира шећер. Са шећером исперу се из репе и они састојци, који се топе у врелој води; али и поред тог испирања резанаца остаје ипак у њима нешто и топивих састојака. Може се рећи, да се 9 делова тих састојака испере, а само 1 део остаје ипак у резанцима. Та исплакана резанца шећерана више не треба, а пошто се они могу врло добро употребити као сточна храна, то су они за економије од велике важности, а особито ће им вредност скочити наредне јесени и зиме, пошто ћемо, услед дуготрајне суше, оскудевати у сточној пићи. Они, који саде шећерну репу, добивају од шећеране извесну количину репиних резанаца бесплатно и то, обично, 45 - 50% од продане тежине репе; но шећеранама, редовно, преостају резанаца, која оне продају, па је због тога од важности, да се и они економи, који не саде шећерну репу, упознају са том врстом сточне пиће.

У исплаканим, свежим резанцима има врло много воде (у 100 килограма, 94 килограма воде), па их, због тога, у новије време, цеде (притискивањем), тако да се количина воде снизи на 85 до 90 %.

Свежи резанци дају се марви тако, да се они добро измешају плевом или сечком или прекрупом (одн. мекињама). Рогата марва једе врло радо свежа резанца, а они су згодна пића и за товљену марву, којој можемо давати 30 до 40 кг. по комаду на дан, само треба испочетка почињати мањима количинама, па онда постепено све више додавати. Јунцима и јуницама је доста 10 до 20 кг. Свежа резанца можемо у мањим количинама давати и свињама, овцама и коњима, који тегле, но овима само онда, ако смо у неприлици због пиће, па немамо ништа друго да им дајемо.

Код давања резанаца стоци треба на то пазити, да су резанци увек свежи, јер они се доста брзо кваре то јест, онај шећер, који је још у њима преостао, почне да ври, те од њега постаје алкохол (шпирит), а из овога сирће (оцат). Услед овога врења добију резанци неугодан, кисео укус, а уз то почну и да труну. Плеснива и покварена резанца није добро давати стоци, јер може од њих да се поболе.

Свежи резанци могу се на два начина сачувати од кварења и то: да се *укиселе* или да се *осуше*, па према томе добијамо *киселе* и *сушене резанца*.

Резанце је најбоље укиселити у рупи (јами). Ископа се рупа 4 метра широка и око 1 метар дубока, а дугачка према потреби. Резанци се могу укиселити сами или помешани са плевом (сечком или расчијаном кукурузовином). Наслажу се у рупу, добро нагазе и покрију земљом. Услед врења, које ће наступити, као и под притиском земље, резанци ће се знатно слећи, због тога их треба наслагати у рупу тако, да буду виши од површине земље.

Тај посао кисељења треба свршити у што краћем, времену, јер ће резанци ускиснути, ако остану дуље времена непокривени. Кисели резанци дају се стоци исто онако као и свежи, само што се узима за половицу мања количина.

Пошто свежи, а и кисели резанци, могу бити више или мање покварени, јер свежи се кваре лежањем на здраво, а кисели, ако нам киселење није успело, то треба код храњења са том пићом да смо опрезни, а особито, ако смо приморани да њоме хранимо музаре и младу

марву. Та околност, што се свежи резанци брзо кваре, надаље, што је њихов пренос на веће удаљености размерно прескуп, потстакла је шећеране, да суше свеже резанце у нарочитима сушаоницама. У сушеним резанцима не остаје више, него 15% воде. Од сушења ове су користи: 1. не морамо киселити свежа резанца, па онда нема ни оних губитака, којих мора бити код сваког врења; 2. сушени су резанци здравa пића и не морамо се бојати болести, као што се може догодити, ако стоку хранимо свежима резанцима (особито, ако су се ови већ почели кварити); 3. сушени се резанци на сувом месту могу врло дуго држати, а да се не покваре; 4. пренос сушених резаната много је јефтинији.

Сува резанца треба прије употребе натопити у води, јер они воду (капљевину) нагло упијају, услед чега набубре, па ако се дају суви, могу нагло да набубре у бурагу, па да проузрокује надим (надув). Натопе се у три пута онолико воде, колико је резаната (на пример на 2 кг. резаната 6 кг. воде). Од сушених се резаната даје, обично, по грлу дневно: музарама 4—5 кг., товљеницима 5—6 кг., коњима и шкопцима 2 кг. Свиње их нерадо једу. Место у чистој води могу се осушени резанци натопити у разређеној меласи, сурутки, обрапом млеку, помијама и др.

Код куповања сувих резаната треба пазити да немају више од 15% воде, даље да нису загорели, што се познаје по црној боји и мирису, те да нису престари, што се познаје по прашини.

Поштo у резанцима, како у свежима, тако и у сушеним, има мало минералних (рудних) састојака, а они су потребни за развитак костију, то може стока, после дугог храњења резанцима, да добије мекане кости *(енглеска болест)*. Томе се може доскочити тако, да се стоци даје такова пића у којој има доста креча и фосфора (као што су нпр. зрно житарица, грашак, боб и др.), а и да се пићи дода, за свако крупно грло стоке, 1 кашичица самлевеног кречњака или креде.

Осијек **Ђорђе Муачевић.**

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

(Наставак)

Неговање стајског ђубрета.

За оно време од кад се стајско ђубре изнесе из стаје, па док се не извезе на њиву, мора му се поклонити нарочита нега ако се хоће имати заиста добро и корисно ђубре.

Ђубре се баца на нарочито за то подешено место т. зв. ђубриште. Како се ђубриште подиже и уређује, говорићемо доцније. Стајско је ђубре подесно за развијање многих микроба, те због тога брзо подлеже распадању. Ово распадање почиње још у стаји, ако се ђубре не изнесе неколико дана, што се примећује по развијању амонијака, који се осећа по љутом мирису и штипању очију, нарочито у коњској стаји. С тога се ђубре мора сваког дана износити из стаје и бацати на ђубриште. На ђубришту се распадање продужује; услед лаганог сагоревања односно трулења гомила ђубрета се загреје, испуштајући пару, угљену киселину, амонијак и т. д. Са јачим загревањем губи се у јачој мери и амонијак, а овај као једињење азота од велике је користи за земљорадњу. Азотна једињења чине најважнији саставак стајског ђубрета, пошто их биљке захтевају у великој количини, а она су у исто време и најскупља, ако би их хтели набавити са вештачким ђубретима. Зато сва пажња земљорадникова мора бити упућена на што марљивије неговање овога ђубрета, како би се веома корисна азотна једињења сачувала што више.

Дакле као што је наведено, са јачим загревањем ђубрета повећава се и губитак у амонијаку, из чега следује, да би ваљало спречити јако загревање ђубрета. Доказано је да се једно ђубре тим јаче загреја, у колико је растреситије т. ј. у колико је приступ ваздуха слободнији. Ваздушни кисеоник не само да потпомаже развитак оних микроба, које врше у ђубрету штетне промене, већ дејствује оксидирајући органске материје т. ј. сагоревајући их. Према томе губитак азота и органске материје свешће се на најмању меру, ако се ограничи приступ ваздуха у унутрашњости ђубрета. С тога на ђубришту мора се ђубре добро слегнути, односно сабити, како би било што мање шупљина и празнина у њему, а ако је још стално довољно влажно, онда влага попуни празнине, те се на тај начин не допушта приступ ваздуха у већој количини.

Циљ неговању стајског ђубрета лежи дакле у ревносном прибирању и стварању повољних услова за правилно сазревање одн. прегревање његово, како би се очували сви они састојци, који му у главном дају снагу.

Уређење ђубришта.

За прибирање и неговање стајског ђубрета сваки земљорадник мора имати добро уређено ђубриште, где ће се ђубре скупљати, док се не изнесе на њиву. Од уређења ђубришта зависи у главном и каквоћа самог ђубрета. Оно мора бити тако подешено, да се у њему може сместити сва количина добивеног ђубрета и за дуже време.

Ђубриште се гради у виду једне простране јаме, чије стране и под морају бити непропустљиви т. ј. течни делови ђубрета не смеју се упити у земљу. Ђубре се може нагомилати на ђубришту највише за 1 метар над горњом ивицом јаме т. ј. над површином дворишта; с тога ваља да је довољно пространо. Рачуна се, да је за 1 грло крупне стоке потребно 3—4 квадратна метра површине за ђубриште. У 1 грло крупне стоке рачунају се: 2 јунца одн. јунице; 4 телета; 4 свиње.

Избор места за ђубриште зависи од месних прилика, јер оно несме бити изложено непосредно сунцу и ветру; зато је најбоље бирати северну страну. Оно несме бити уз саму сточну стају, већ неколико метара удаљено од ње; исто тако мора да буде удаљено од људских станова и бунара за 8—10 мет., јер иначе постоји бојазан за здравље људи и стоке.

Од доброг ђубрета се захтева, дакле: 1) да његови зидови и под не пропуштају течност (осоку), нити пак да ова може отицати из ђубришта; 2) да се у ђубриште не слива вода из дворишта, пошто се тиме уносе штетне материје; 3) да није изложено утицају сунчане припеке и да је заштићено од ветрова.

По своме облику ђубриште може бити равнолико, али је најподеснији облик четвороугаоника и то, дужина према ширини у односу 3:2. Дубина јаме је 50—80 см.;

дубља причињава веће трошкове, а и отежава извлачење ђубрета. Зидови јаме треба да су нагнути и да се не праве кутови, јер се ђубре онда боље належе и не стварају се шупљине.

Ђубриште се гради на следећи начин: на изабраном месту према броју стоке обележе се стране јаме. На пр. за 5 вола, 2 краве, 2 јунца, 4 телета и 8 свиња, дакле свега за 10 грла крупне стоке потребна је јама, чији ће под имати 40 квадр. мет. т. ј. један четвороугаоник од 8 мет. дужине и 5 мет. ширине. Тада се ископа једна јама дубине 1—1,25 мет, са нагнутим странама (зидовима); нагиб зидова на ужим странама треба да је много блажи за улажење и излажење кола при изнашању ђубрета. За тим се у јаму нанесе жилава и непропустљива лончарска иловача, и од ње добро набије један слој од 30—40 см. по поду и зидовима, избегавајући при томе стварање кутова. Дно јаме изведе се тако да има мали нагиб на једну страну ради сливања осоке. Ако је могуће цела јама се калдрмише ломљеним каменом, који несме бити кречњак, јер би се таква калдрма брзо разјела и излокала; између камења се најбоље цементирати, никако малтерисати. За улаз и излаз кола калдрма не сме бити сувише глатка, по којој би се стока клизала, нарочито зими. У напреднијим земљама, где се вредност стајског ђубрета цени како ваља, јаме за ђубриште су бетониране, т. ј. прелivене једним слојем цемента, помешаног са шљунком, дебљине 15—20 см. Таква су ђубришта апсолутно непропустљива и добро се рентирају. Око јаме ископа се један јарак, а земља се наслаже тако, да горња ивица буде уздигнута над земљом, да неби вода улазила у јаму са стране. Исто тако около јаме са сунчане стране засади се дрвеће, које даје јаку хладовину, али мало даље да корен не дође до јаме, да је неби покварио. Ако је могуће најбоље је целу јаму покрити кровом, који ће је штитити од јаке сунчане припеке. Где владају јаки и чести ветрови, цела јама се опаше зидом од 1 мет. висине.

Уређење ђубришта је неопходна потреба; без тога нема рационалне земљорадње, јер сваки даљи посао на њиву нема довољног успеха. Трошкови око подизања и уређења ђубришта брзо се исплате већом количином доброг стајског ђубрета.

(Наставиће се)

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

I. **Питање:** Намеран сам да још ове јесени засадим цистерне и бачве од цемента за смештај вина. Молим за одговор: на који начин могу такве бачве да израдим и да ли оне шкоде вину т. ј. њихове добре и рђаве стране?

Ј. Тошић
пчелар и виноградар — Пирот.

Одговор. У земљама где се справљају и негују фина вина употреба цементираних судова, од обичног или армираног бетона, немају никакве примене — ниси у употреби са разлога, што у таквим судовима вино не може да дозри т. ј. да се у њему временом створе они хемијски процеси који чине вино одличне каквоће у погледу укуса и створеног мириса, од алкохола и винских киселина зв. „буке-а“. Међутим, ако се справља обично вино, као што је код наших виноградара случај, онда се такве бачве могу комотно употребити, нарочито сада, кад су судови скупи и кад је виноградар принуђен да води стални надзор над празним судовима док не дође берба да свој кључ — вино сручи у њих.

За превирање црних вина могу бити такве бачве и отворене, а за бела вина треба да су затворене и онда их је најбоље зидати од армираног бетона. И у једном и у другом случају најбоље је унутрашње зидове поплочати стакленим плочама. јер ће се моћи одржавати увек у чистом стању а разне киселине у вину, неће моћи утицати на цемент, који би евентуално могао бити у неколико штетан по укус и каквоћу вина т. ј. да се њима не створи повољна средина за хемиске реакције, која би измениле укус вина.

Таква би била *општа* оцена цементираних или армираних судова. Што се тиче њихових димензија, ту је ствар такође јасна, јер се зна да је превирање вина и правилније и боље код већих судова него код малих. То је могуће да сваки констатује, а ево шта о томе вели *„Поштеван“* још 1772. године: „да у бачви од 6000 л. максимална топлота шире била је 33° Ц., док у бачви од 20.000 л. она је 35° Ц“; *Дом Жантил* касније, 1779. г., а још доцније *Кости Флоре*, констатовали су да је повећавање топлоте шире још веће код црних вина, који превиру са петељком, од белих чије се врење обавља без шепурине.

Чувени *Шаптал*, пишући о начинима прераде грожђа у вина, каже: „констатовао сам да шира смештена у мању бурад није завршила своје бурно врење пре 11 дана, док шира у 12 пута веће судове завршила је врење за 4 дана; топлота њена у мањим бурадима била је 22° Ц а у већим судовима 25° Ц.“

Овако брзо превирање шире у већим судовима добро је за обична вина, али за фина вина, каквих ми за сада у Србији немамо, не би било од практичне вредности, јер би на овако великој топлоти, створеној превирањем шире, губили у укусу, а доцније у „буке-у“, који је ознака добре каквоће финих вина.

У сваком случају бачве ове врсте не треба да буду већих размера од 10.000 литара, нити мање од 2000 л. јер испод овог минимума вина неправилно превиру; у погледу димензија, да им је ширина равна висини, па било да се зидају отворене или затворене, у виду бачве од дрвета. Што више уже а дубље боље су се у пракси показале.

Из свега излази, што је праксом утврђено, да се овакви судови могу корисно употребити за врење шире и неговање вина у првој години, а доцније не, а тако исто и за мешање вина.

Чишћење цементираних судова лако је и начини за то описани су у бр. 31. и 32. *Тежака* од прошле године, те се њеномо сада враћати на то.

II. **Питање:** Купио сам неготинског вина у 5000 литара. Једно буре од 12 акова има укус на плесањ (буђ) — судовно је; цела количина купљеног вина мутна је и ево већ месец дана не бистри се. Како да му отклоним рђав мирис и избистрим га?

Чека Т. Л. Д. — Београд.

Одговор. Мирис на плесањ долази од рђавих судова — уплесњивених, која се нису лепо чувала; нарочито док су била празна није их нико бар једаред месечно сумпорисао; или од покварених дуга — трулих, на влажном подрума.

Оваква вина најсигурније се лече на овај начин: преточити их у чисто, сумпорисано буре одмах. При претакању додати по 2 грама танина на 100 л.: кога претходно растворити у мало чиста шпиритуса. Додавање постепено вршити. Том приликом скувати брашно од слачице (пола сата кувања довољно је), рачунајући 15—60 гр. на 100 л. вина (за ваше вино 30 гр. довољно је) па наизменично додавати при претакању. Овако преточено вино морате, ако желите успеха, претакати у исто буре 2—3 пута дневно. Најбоље је метнути левак на врањ а славину отворити, па вино пребацивати. Трећег дана оточити га у друго буре, чисто и сумпорисано и одмах применити бистрење средство, ако буде било потребно; за ваше вино желатин би био најбољи.

Мутноћа вина долази у овим случајевима: ако вино није на време оточено, већ се оставило да дуже лежи на стељи (материци) или ако је справљано од врсти грожђа које имају већу дозу беланчевина у себи или ако је грожђе из винограда које је нападала пероноспора или оидиум; исто тако ако је при берби унето у кључ грожђе директ-продуктера, нарочито хербемонта.

Ма који узрок био поступите овако: растворите за сваки 100 лит. вина 10 грама желатина у хладној води, остављајући га 10—12 часова. Кад желатин омекша, оточити воду и метнути га у шерпу са млаком водом, па ставити на тиху ватру. Чим се раствори, сипати раствор у шафољ, помешати га са 6—7 литара вина, добро разбити, па сипати у буре и добро промешати. После 8—10 дана оточити. Да би се знало време откакању најбоље је из бистреног бурета узети 1 л. вина затворити га у флашу и оставити, па кад се у флаши потпуно избистри, онда отпочети претакање из бурета. Пре претакања отвори врањ, па онда наби славину, јер неш га узмутити ако врањ не дигнеш.

Бошковић.

БЕЛЕШКЕ

Што више прскања и сумпорисања винограда. Дуготрајне кише, са јако сниженом температуром ваздуха забринуле су наше виноградаре. Овакво време и јесте најбољи услов за развијање и пероноспоре и оидиума. Због ниске температуре и застој је у порасту лозе, а тај застој је најповољнији за напад пероноспорних спора, који је појачан и влажним ваздухом. Појава ових криптогамских болести биће одмах прних дана по престанку кише и то у јачој и интензивнијој мери него икада до сада.

Брза примена бордовске чорбе, сумпорног прашка и тиосулфата, па и кали-хипер манган, морају се безусловно употребити у довољним количинама у овој години, ако се хоће да винограду борба спасе и да се има добре и добро зреле лозе при резидби идуће године.

Ретке су овакве године, када је виноградар принуђен да употреби максимум своје енергије и знања, да би до добре бербе дошао. Ово је прва година после срећно свршеног рата, где је виноградар приморан да изврши правилно и чешће прскање и да сачува своје грожђе од пероноспоре.

Нарочито је корисно да се бордовској чорби, ради бољег пријањања за лишће дода и мало казеина, који се може набавити у свакој дрогерији. Казеин треба овако спремити. У један суд изручати 50 гр. казеина па прелити са 1 литром воде. Пошто се прашак од казеина добро натопи и накваси, добро га измућкати да се измеша са водом и затим, не прекидајући мешање, сипати у ту мешавину једну водену чашу кречног млека, па опет све неколико секунда мешати; казеин ће онда бити растворен. Тако спремљен казеин сада треба сипати у 100 литра бордовске чорбе. Ако се спремило више чорбе за прскање треба узети и више казеина, држећи се увек горње размере.

Утицај кисеоника на вино. — (Из бележака: „Лична искуства.“) Кисеоник из ваздуха игра врло важну улогу у поправци и дозревању вина. Кисеоник је тај, који узима највећег удела у многобројним променама, које се временом извршле код вина.

Под утицајем кисеоника из ваздуха, производи се т.зв. етерификација, као производ комбиновања алкохола са киселинама, дакле промена, која даје вину специјалан карактер и чини га пријатним пићем.

Али, да утицај кисеоника буде стварно користан, потребно је да та вино апсорбује врло лагано и у врло малим количинама. Од прилике оваква оксидација врши се кроз поре дуга на бурету.

Крепошћу и лаганим дејством својим, кисеоник чини, да се извесни елементи из вина сталоже, и то баш они, који би били по вино штетни, ако би и даље остали у њему.

Добро руковођена оксидација вина јесте у стварн корисна, и баш њој (оксидацији) се и приписује особитост укуса код старих вина, у сравнењу са новим. Са ових разлога се и покушало у винарству са употребом чистога кисеоника и озона, односно електрисаног кисеоника.

Чист кисеоник није дао подпуно задовољавајуће резултате. Међутим, озон се показао као одлично средство за брзо дозревање вина, мењајући му чак и боју и укус. Поред оних добрих страна, озон врло јако утиче и на трајаност вина, убијајући велики део штетних гњилица. Али и овде резултати нису увек задовољавајући, нарочито код финијих вина; зато француски практичари и препоручују, да се ово оксидирање врши само код обичних вина, за која, веле, знају позитивно, да дају увек добре резултате.

Да се оксидише вино, најбоље је да се употреби озонирана вода, која садржи 8—10% озона. Да се вино знатно поправи, довољно је 10—15 см³. озониране воде на 1 лит. вина. Она се додаје у вино простим сипањем кроз врањ, а потом добро размути и остави на миру неколико дана.

Ако се жели брао дозревање вина, онда, пошто се вину дода озонирана вода, треба га загрејати на топлоти од 45—50° Ц. у времену од неколико минути.

Један лит. озониране воде довољан је за 100 лит. вина. Трошкови око овог посла незнатни су, с погледом на користи које се отуда добијају.

Проба извршена у јагодинском лозном расаднику са неколико литара вина, дала је одличне резултате: ружичасто вино од прошлогодишње бербе (мешавина), третирано на овај начин, дало је изглед и укус старог вина од најмање 3 године.

Мил. Милорадовић.

ГЛАСНИК

Нов члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва. Милутин Рајлић економ из Салаша Црнобарског послао је друштву 100 дининара и постао његов утемељач.

Друштво благодари г. Рајлићу на пажњи и послатом прилогу.

ЗАПИСНИК.

23. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 9. маја 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Присутни: председник г. Љуба Новаковић, п.-председник г. Паја Т. Тодоровић и чланови г.г. Алекса Поповић, Александар Јовановић, Вића Радовановић, Бошко Ж. Бошковић, Милутин С. Стојановић и Д-р Вела Н. Стојковић.

Као гости присуствовали г.г. Драгутин Спремић и Милош Тодоровић, редовни чланови.

Преседавао председник г. Љуба Новаковић.

Бележио секретар Александар П. Рашковић.

I.

Поводом решења Управног Одбора у прошлој седници о посети изложбе у Праг председника г. Љубе Новаковића као преставник Друштва, Одбор одлучи, да се г. Новаковићу призна на име трошкова по 150 (сто педесет) динара дневно и путни трошкови-подвоз по рачуну.

у исто време да се извести овд. Чехо-Словачки Конзулат, да ће Пољопривредну изложбу у Прагу посетити као представник Друштва председник г. Љуба Новаковић и секретар г. Александар Рашковић и да се умоли да о овоме извести Пољопривредно Друштво у Прагу.

II.

Пошто ће ову изложбу поред председника и секретара посетити и неколико осталих чланова Управног Одбора овог Друштва као изасланици Министарства Пољопривреде и Вода, то Одбор одлучи:

да приликом ове посете чланови прибаве извештаје од које се фирме може набавити по повољној цени и које пољопривредне и пчеларске справе, алат. материјал, књиге и остало;

да председник и секретар прибаве од Чехословачког Пољопривредног Друштва каталоге и остало за фабрике које су за препоруку;

да члан г. Милутин Стојановић изузме из Друштвене касе 1000 динара за набавку потребних судова за анализу воћа приликом приређивања сталне изложбе воћа;

да могу извршити евентуалну поручбину ситнијих справа и материјала, ако се сагласе и нађу што би Друштву требало а цене буду повољне.

III.

Набављачки Одбор реферише о добивеним понудама по расписаном стечају за рафију, да је као најјевтинији понуђач фирма Драгиша А. Симић овд по 4.88 динара килограм франко Друштвени магацин, са одбитком по 2 килограма на дару од бале.

Одбор одлучи: да се изврши поручбина 500 килограма рафије по понуђеној цени од Драгише А. Симића, као најповољнијег понуђача.

IV.

Набављачки Одбор реферише по осталим добивеним понудама за плугове, ветрењаче, прашаче и остало.

Одбор одлучи, да се прибаве цене и мустре ових и поднесе извештај ради доношења одлуке по понудама, а за ветрењачу да г.г. Вића Радовановић и Бошко Бошковић оду у Земун и изврше испитивање понуђене ветрењаче система „Циклон."

V.

Саопштено је, да је дошао монтер Државног Добра из Љубичева г. Лука Недокланица ради монтирања жателица везачица по позиву овог Друштва.

Одбор одлучи, да се г. Недокланцу признају путни трошкови и 60 динара дневно.

VI.

Председник, пошто ће ићи на пут у Праг, моли да га у дужности заступа п.-председник г. Паја Тодоровић.

Одбор прима знању.

Са овим је завршен данашњи дневни ред.

ОГЛАСИ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ПРОДАЈЕ:

КОМБИНОВАНЕ КОПАЧИЦЕ по 325 дин. комад
ТРИЈЕРЕ № 1 по 1.540 дин комад.
МАНИЛУ (канап за везивање снопова) по 20 дин. 1 кгр.
СУМПОР по 3.50 дин. 1 килограм
РАФИЈУ по 5.40 дин. 1 килограм
ПЛАВИ КАМЕН по 5.50 дин. 1 килограм
ФЕНОЛФТАЛЕЈИНСКУ ХАРТИЈУ по 1 дин. комад

ПАРНУ ВРШАЛИЦУ са свима потребама локомобила 8 к. с. ДРЕШ, ПУМПУ, ВАГУ и ОСТАЛО, продајем по повољним условима.

Иста се налази код **Витка Митровића** село Угљаре код Приштине, те је најподесније за оне купце са Косова.

МИЛОШ НЕДУЧИН

ИЗ ВЕЛ. КИКИНДЕ

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите ваше сјенокоше наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене:

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5% попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач
Варцар-Вакуф — Босна.

5—10

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 27. БЕОГРАД, 10. ЈУЛА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ОСНИВАЈТЕ ПОДРУЖИНЕ!

Многи још очекују да држава узме иницијативу за развијање и унапређење пољске привреде.

Такво је очекивање у основи својој погрешно, и засновано је на једној претпоставци, управо на једној илузији: као да је држава један општи привредни господар, а као да смо ми кулучари на њезиној земљи. Кад би тако било, онда би, доиста, од ње и потицала иницијатива. Међутим, тако није. Држава је, данас, једна таква организација, која отправља *заједничке* послове свих предузетника. Ти су заједнички послови њихови: обезбеђење сигурности, отправљање саобраћаја, одржавање школа и т. д. Али чим се пође од тих заједничких послова, одмах се наилази на послове, у којима се сукобљавају интереси појединих друштвених редова, чак и борба међу њима. Зато држава не може ни узимати иницијативу у тим пословима.

Дабоме, не може се стати на гледиште манчестарске школе, која је у економским односима проповедала правило: нека иде, како иде! Тако исто се не може усвојити гледиште да је држава жандар или патролција, који свуда мора свој нос загњурити. Њезина је улога: 1) да се умеша у у сукобе кад се они појаве, и да се умеша у корист економски слабијег; 2) да приватној иницијативи, која има за смер објективно развијање и напредовање привреде, склони с пута сметње. Али је покрет за развијање и унапређење пољске привреде посао *приватне иницијативе*, и то иницијативе *самих тежака, школованих пољопривредника и пријатеља пољске привреде и народног напретка.*

Заставу развијања и наретка пољске привреде је пре 52 године развило Српско Пољопривредно Друштво. Оно је *тражно* остало верно *тој* застави и *томе* задатку.

Али, оно може томе задатку одговорити *само у мери*, у којој буде помогнуто *преданим* и *озбиљним* прегнућем оних, чији и јесте *бишни*, животни интерес да се пољска привреда у нас развије до крајних граница могућности и да се унапреди до последње речи науке; ако буде помогнуто приватном *иницијативом тежака, школованих економа, пријатеља рационалне пољске привреде, љубитеља општег културног напретка.*

А они могу са своје стране помоћи Српском Пољопривредном Друштву у његову великом, тешком задатку *само на један начин:* ако, свим прегалаштвом својим, настану око *оснивања и развијања Пољопривредних Подружина.*

Пољопривредне Подружине су они органи, преко којих, *једино*, може Српско Пољопривредно Друштво и *плански* и *с успехом* свој задатак изводити.

Зато ми и апелујемо на *све* тежаке, на *све* школоване економе, на *све* пријатеље пољске привреде и на *све* љубитеље општег културног напретка: да се, свом преданошћу својом, свом љубављу својом и свом просвећеношћу својом крену на оснивање и развијање Пољопривредних Подружина, оних установа, дакле, које ће на терену, сваки у своме реону, бити органи Српског Пољопривредног Друштва и *прави* експоненти развијања и унапређења пољске привреде. *Без њих је Српско Пољопривредно Друштво немоћно, а ако је оно немоћно — онда ће наша пољска привреда дуго памаши и дуго по тами лупаши.*

Пољопривредне Подружине треба *свуда* оснивати. Оне могу бити и за веће и за мање реоне: према даним приликама. Најидеалније стање, које се може замислити и које би највише одговарало огромном задатку око развијања и унапређења пољске привреде, било би: кад би се у *свакоме* селу засновала Пољопредна Подружина. Тек би *тада* и *тако* могло Српско Пољопривредно Друштво доћи тако рећи у непосредан додир са *свима* тежацима у земљи и тек би *тада* и *тако* оно могло *организоваши* један *плански* и један *непрекидан* рад на *свима* тачкама земље око развијања и унапређења пољске привреде.

Нека се тај идеал има на уму, и нека се тежи да он буде остварен.

Подружина се може основати *свуда* где 15 лица изјаве готовост своју да буду њезини чланови. Покретачи треба да се јаве Српском Пољопривредном Друштву да им оно пошаље упутства и угледна правила.

Чим у једном округу буду организоване три Подружине, оне приступају организовању окружног савеза, по правилима која је Српско Пољопривредно Друштво прописало. Значај окружних савеза је *врло велики*, зато њиховом организовању треба приступити одмах у свима округима, у којима има бар три Подружине.

—

Хвала свакоме на лепим речима и на лепим жељама!

Али се пољска привреда неће ни развити ни унапредити лепим речима и лепим жељама. Потребна су *лепа, снажна, предана* — **дела!**

Стога се овим апелом и обраћамо *свима* на које се имамо *право* обратити и који имају императивну *дужност* да се томе апелу одазову: *да с речи и жеља пређу на* **дела!** И то одмах, без устезања, без снебивања и — *изговарања!* Тек на *делу* ће се јасно видети ко је *истински* пријатељ напретка, ко *одиста* жели да се у живот приведе огромни задатак Српског Пољопривредног Друштва. Према томе *колико* се Пољопривредних Подружина оснује и развије *до краја* године, видеће се

Ко је вјера, а ко је невјера!

Пољопривредниче читај „Тежак".

ИЗ РАТАРСТВА

Једна велика погрешка.

Тврда је груда земље, тешко се и мучно обрађује, па се све што на њој роди, постигне тешким и крвавим знојем. Није доста само засукати рукаве и упрегнути мишице, већ треба напети и мозак, па радити разумно, јер разум увек више вреди, него снага. Лепо каже наш народ: *боље је врло памети, него врсна снаге.* Незнајући и немислећи чиниш гдекада велику погрешку, која ти селуто освећује. Те су погрешке узрок, да ти уза сав труд и патње поље још увек доста слабо роди. Треба знати да се од свих ратара наш ратар готово највише мучи у раду и. пр. двапута више него дански или швапски сељак, а да крај тога живи три пута горе. Узрок је томе што овај ради разумом, а наш ратар само снагом. Није грех не знати, али је велики грех и срамота не хтети знати; зато увек слушај, кад те неко разумно упућује. Међу погрешке, које сваке године чиниш једна је од највећих *што оснивајући поље иза жетве на угару неповрано.*

Зато нека ти буде први посао иза жетве, да *одмах заореш (запрашиш) стрњику* (стрн) и *то одмах*, а да не губиш ни часа. Чим си само један комад поља са житом покосио или пожео, већ плугом пођи у тај комад. Чини ти се то можда мало чудним и необичним, али да видиш како добар газда на то полаже рекињу ти, да их има који и не чекају, док се скупље са поља одвезе, јер мисле, да је већ прекасно, па ору одмах, чим се подигну стогови. Ору између стогова, а кад се стогови дигну оно што је преостало накнадно узору. То орање, које је више прашење, мора бити посве плитко.

Зачудићеш се, зар не, чему треба толика журба и у чему је та силна корист, ако се стрн одмах запраши.

Једно од највећег блага за сваког ратара у земљи је

ПОДЛИСТАК

КЛИЈАЊЕ ПШЕНИЦЕ

(Наставак)

Клица се истеже и увећава, да би помоћу непрестаног дељења ћелија постепено израсла у самосталну биљку.

Код нормалног клијања прво набубри коренчићева капица главног коренчића, а накоренков листић и нежно стабленце буде се нешто доцније. Због јаког бубрења накоренка препукне љуска и кроз пукотину пробија се нагло главни коренчић. То се исто изводи и код осталих коренчића и то одмах на више. У том међувремену јавља се и врх стабленцета или тачније клицин листић. Те појаве представља сл. 9. На њој су коренчићи обележени латинским словима w_1, w_2, w_3, w_4 и w_5. У том стадијуму развијања који је представљен на истој слици, види се само главни коренчић w_1; коренчићи w_2 и w_3 на помолу су да пробију накоренак, а на месту где треба да буду коренчићи w_4 и w_5, који ваља да пробију кроз накоренков лист, види се само зупчасти оток.

На врх коренчића w_1, који расте на више, налази се коренова капица wh а одмах иза те капице виде се заметци коренових длака у виду малих бубуљица (h сл. 9).

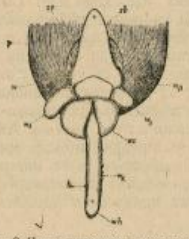

Сл. 9. Клица пшеничног зрна после 3 дана по сетви: w_1 главни коренчић с кореновом капицом wh и заметцима коренових длака h; w_2 препукли накоренак главн. коренчића; w_4 и w_5 два побочна коренчића још прекривена накоренком; w_3 и w_6 два дала побочна коренчића набубрела: sb накоренков лист стабленчице; sc штитић; p љуска на плоду. Увећано 7 пута.

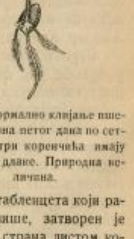

Сл. 10. Нормално клијање пшеничног зрна петог дана по сетви. Сва три коренчића имају коренове длаке. Природна величина.

Врх стабленцета који расте на више, затворен је са свију страна листом коренчићеве капице; он је изнад штитићевог врха нешто издужен — растегнут.

Остале стадијуме развијања показује сл. 10 до 20 закључно. У суштини, клијање се изводи подједнако

вода, па је баш несташица те воде у тлу (земљи) узрок неродице. Зато је добру ратару прва брига, да је сачува, јер ако је суше лети исуши, неће се моћи да развије добар усев у јесени, већ ће закржљавити у расту и дати слаб приход. Усне ли, па напротив, да сачува ту влагу, наћиће млади озими усев доста влаге за свој развој, красно ће се развити, добро презимити и дати јаку жетву.

А како да сачувамо ту влагу?

Једноставно тако да спречимо, да сунце и сухи ваздух лети не дођу до тла. Док још жито расте, васењује тло и чува га од сунца, које ће да га осуши. Чим се скинуо жито, остаје тло незаштићено изложено удару сунчаних зрака од најјачих жега. Сунце и сухи ваздух извуку из тла и оно реско влаге, што су још житарице оставиле (јер и жито треба и троши много воде), па ће млада озимина наћи у земљи врло мало влаге, далеко мање него јој треба, а лети падне ретко када доста кише, да окваси ону исушену земљу. Оно нешто кише што падне само накваси површину, па је опет испије из земље сунце и сухи ваздух, јер је земља посве незаштићена. На исушеном ће се тлу усев у јесени слабо развити, а касније му више много не помогоше зимске кише, већ ће шта више онако слаб лако настрадати од зимских непогода и тешко дочекати пролеће.

Једини је ту начин, да се доњи слој земље, где се развија и шири коренье покрије једним другим слојем, који ће га штитити од сунца, а то се постиже прашењем. Ако горњи слој плитко превртемо, па продрљамо, прекинућемо везу између тла и сунца, јер овај горњи слој кад се осуши и разради чува као покривачем унутарњу земљу и ова ће остати влажна. Истина превртути ће се горњи слој јако исушити, али зато нека нас не буде брига, јер корен вади храну само из дубине.

Тим се прашењем постиже још и друге велике користи. У влажном се тлу боље растворе и припреме све оне крупе твари (материје), које служе биљци за храну. Ти знаш да корен упија само растворену храну, јер нема *уста*, да гризе, а у земљу се заоравају биљу за храну само крупе твари као ђубре, стрњика, слама, трава итд. Заоране твари морају најпре да се струну и да се распадну хоћемо ли, да их корен упије и да се њима биљка користи, а струнути и распасти се могу само у влажном тлу. Оставимо ли тло преко лета незаорано, изгуби сву влагу, која је потребна, да се ове крупе твари растворе, па остану нерастворене и јесењи ће усев бити још слабији, јер ће имати мање хране. А тек ако још пустиш стоку, па пасе стрњику па да угази и утапка земљу, е онда је још и горе. Утапкана и збијена земља изгуби више влаге, јаче се исуши и растварање је још слабије.

Заоравањем, прашењем стрњике неш постићи и другу једну велику корист, а то је да уништиш коров на њиви. Зато ако имаш и мало јаче закоровљено тло, немој да пропустиш прашење. Преврнеш ли стрн, преврнеш и коров у земљу, где струне и постане добра храна усеву. Знатан део семена коровског, кога има увек доста у свакој земљи, доће на површину, ту наће доста светла и топлине, па ниче. Тај би коров иначе никнуо у посејаном житу и био велико зло, али овако га се лако решиш. Пустиш га да мало понарасте и онда га заореш. Направивши ли то још једном преко лета, па ето ти чиста усева, а није ли то велика корист. Док се на запуштеној стрни шири и множи коров, на узораној га има сваке године све мање и мање. Шта више, док би иначе рушио и потискивао жито, служи он ево житу за храну.

Видиш дакле, колика је корист заоравања (прашења) стрњике, па зар нема право онај ваљани газда, који одмах заоре стрн, док су још стогови на њиву, јер хоће да сачува сваку и најмању капљу воде, као да је сухо злато.

код свију стрнина, а разлика се огледа у спољашњим појавама. Тако нпр. у свих голих плодова (пшенице, ражи и кукуруза) врх стабленцета који пробија љуску, јавља се не-

Сл. 11. Нормално клијање ражи, петог дана по сетви. Виде се 6 коренчића. Четири од њих имају коренове длаке; пети је дугачак. А а шести само 1 мм.; на њима још нема коренових длака. Природна величина.

Сл. 12. Нормално клијање кукуруза: w главна (сржна) жила на којој нема коренових длака; ws коренчићева калиџа; sc штитић; 1 комадић љуске р; h лисни пупољак. Две трећине од природне величине.

Сл. 13. Нормално клијање јечма петог дана по сетви. Виде се 6 коренчића. Стабленце пробило плевицу близу врха семеновог.

посредно на смежураном крају штитићевом (сл. 10., 11 и 12) међутим код плодова затворених у плевицу (крупника, јечма, овса, проса) стабленце пробија љуску такође на истом месту, али расте испод плевице а избија напоље при врху семена (сл. 13, 14 и 15).

Клицина љуска у клијању јако набубри а потом

Сл. 14. Нормално клијање овса након 7 дана по сетви. Виде се три коренчића с кореновим длакама.

се смежура да би се на тај начин потпомогло стабленце да љуску пробије и растегне. Но тај орган не развија се код свију врста стрнина. Клицину љуску имају пшеница и овас, а раж и јечам немају је.

(Свршиће се).

Сл. 15. Нормално клијање крупниково. Класак, у коме су била два зрна извађена из земље почетком децембра, развио је из оба зрна 5 коренчића, на којима нису биле кореновне длаке. Три четвртине од природне величине.

А ти чиниш велики грех себи, својој обитељи и својој земљи, ако не настојиш да из свог поља избијеш што већи приход, а први је увет (услов) томе *заоравање стрни*. Немој се занашати оном кукавном пашом или бедним отказом што добијеш са запуштене стрнокоси, јер је штета од ње далеко већа, па ћеш скупо платити слабу жетву, док ће ти повећана жетва са запрашене стрни сву ту бедну корист обилато наплатити.

Мирко Корић
Управитељ станице за оплемењивање биља
Крижевци — Хрватска.

ИЗ ГРАДИНАРСТВА

О ЈАГОДИ

Размножавање, подизање и нега јагодњака.

(Свршетак)

VII. О нези јагодњака после сађења.

Ако се деси, да нам је после сађења који бокор пропао — осушио се — није се примио —, треба га другим мало јачим замењути сађењем, само га треба добро заливати, нарочито за време суше.

Даљи посао састоји се у чистом држању јагодњака, без корова — траве, и повременом ситњењу (не прекопавању) земље између бокора. Посао овај треба пажљиво вршити да приликом рада жилице — које су плитко — површне у земљи — не повреде. За овај су посао најбоље мале мотичице за плевљење.

С пролећа засађен јагодњак не може преко лета бити тако јак, па да нам и род да; с тога, а да би боље ојачао, треба му све цветове кад се укажу уништавати, како би сва снага ишла — користила се — у снажењу — развићу — бокора за идућу годину.

Приметимо ли, да нам је земља слаба и да је треба ђубрити, онда је за овај посао најбоље време јесен. Сагорено ђубре изнети и по леји — или самим редовима — подједнако растурити.

До пролећа у јагодњаку немамо никаква посла.

VIII. О нези јагодњака после зиме — с пролећа па до бербе.

Чим се пролеће укаже лепо — подесно време за пољске радове, — одмах треба са јагодњака очистити старо лишће и др. остатке од изданака. Ко је своје јагоде зимус — или у дубоку јесен — покрио ђубретом, тај треба и то ђубре да скине, те да бокори остану са свим чисти. После тога треба одмах земљу плитко прекопати између бокора и ђубре — у јесен бачено — под земљу затрпати. Ко није ђубрење у јесен извршио, то може и сада извршити, али пазити при том да се мотичицом бокори не повреде.

Кад јагоде почну да цветају, треба их добро залити устајалом млаком водом помешаном са мало штalском пиштавином а и говеђом балегом. Заливање се може извршити и са ладном водом, јер она силно утиче на развиће крупних јагода.

Да би боље одржали земљи влагу, а и да би избегли трулеж и каљање — самих зрна — јагода од блата — нарочито после бујних киша, треба испод сваког бокора метути по мало ситно исецкане сламе, чији слој несме бити дебео, јер би у том случају земља, после киша и припеке сунца испаравала и вршила трулеж зрна, која изгубе и од своје светлости, боје и сласти, па и известан део свог мириса — ароме.

Ако који жели да добије што крупнија зрна, треба прва зрна оставити да дозревају, а сва остала приликом заметања па чак и за време цвета — кидањем — да уклања.

IX. О брању јагода.

Само брање јагода је доста важан посао, јер ако се исте невешто беру, онда изгубе свој леп и примамљив изглед, како за око тако и за јело.

Посао овај треба да раде људи, који га разумевају, а жене никако да са својим сукњама млатарају и јагоде, па и саме цветове без нужде ломе.

Најбоље је јагоде брати изјутра пре но што је сунце росу скинуло, тако око 9 сати, а после подне треба брати при заласку сунца. Брати треба само оне јагоде које су зреле и потпуно своју боју — руменило — добиле. При брању треба сваку јагоду одсећи с чашицом и једним делом петељке. Овакве су најлепше и најпримамљивије. За брање су најпрактичније плитке од прућа котарчице — пазне — чије дно — данце — треба покрити лишћем јагодиним. Овако убране јагоде треба до употребе оставити у каквом хладном локалу — најбоље подруму, и никако их не пречувати до часа, кад се хоће да изнесу на трпезу за јело.

Ако су јагоде којим начином земљом убрљане, треба их опрати али не пре, но што их на трпезу изнесемо, јер кад мало дуже времена опране леже, изгубе боју и мирис, омекшају и почињу да труну.

Ако желимо да јагоде ма коме експедирамо, онда за то треба узети плитке котараце, чије дно покрити виновим лишћем. После првога реда лепо наслаганих јагода, долази опет ред лишћа и т. д. док се котарица не напуни. При врху на последњи ред јагода дође мало јачи слој лишћа од јагода или винове лозе, затим поклопац.

На овај начин сложене јагоде, могу приличан пут да издрже.

О употреби јагода за справљање слатка и компота, као и о нези јагодњака после бербе, биће речи у своје време.

Милан М. Петровић
државни окружни економ. Охрид

ИЗ ПОЉОПРИВ. ВАСПИТАЊА.

Курсеви из свиларства у Панчеву.

Уједињењем наша краљевина је постала трећа свиларска држава у Европи. И ако производња свилених мехурака у њој не достиже ону Француске и Италије, ипак је наша држава по реду на трећем месту. У нашој се краљевини производило пре рата око два и по милиона кг. мехурака. У току рата производња је јако опала, али се сада постепено диже. Ако се само буде енергично радило, не треба сумњати, да ће производња убрзо превазићи ону предратну, јер су сви природни и привредни услови за то дати.

Имамо читавих покрајина, као што су то Далмација, Херцеговина и Црна Гора, где је производња мехурака данас ништавна, али где би убрзо могла постати извор народног благостања.

Стање свиларства какво је после рата затечено, било је очајно. У Јужној Србији, на фронту око Ђевђелије и Дорјана, дудови посечени, а одгајивачи се разбегли, у Северној Србији народ без стоке и пољопривредних справа, те не зна шта ће пре да поправи и обнови, у Војводини смо затекли три филатуре (предионице) и 10 сушница за мехурке, али и оне делом оштећене, без потребног стручног особља, дезорганизоване, а дудови за 40% упропашћени.

Све то треба поправљати, а да се све то изврши потребни су на првом месту *стручни људи*. Сем тога било је потребно осигурати потребну количину јаја свилобуба.

Ето, у тој сврси приређује *курсеве из свиларства* Министарство Пољопривреде и Вода.

Први такав курс, приређен прошле 1920 г. у Новом Саду, био је намењен само за спрему произвођача јаја свилобуба и трајао је два месеца.

Ове године тај је курс пренет у Панчево и проширен на два одсека.

а) одсек за спрему одгајивача свилобуба, који се у једно спремају и за производњаче јаја свилобуба и траје од 15 маја до 15 септембра ове год.

б) одсек само за спрему производњачв јаја свилобуба, траје од 15 јула до 15 септембра.

У I одсеку уписано је 10 ученика из свију свиларских крајева наше отаџбине, а у II одсек придошлице од 15 јула т. г. још 4 ученика, те ће бити свега 14 курзиста.

Од курзиста I одсека 8 су о државном а 2 о своме трошку.

Сврха је првог одсека да спреми т.зв. надзорнике свиларства, који ће обучавати народ савременом начину производње свилених мехурака и дудова, који ће руковати дудовим расадницима, које држава оснива станицама за убијање мехурака, и бити контролни органи над производњом јаја свилобуба у земљи и т. сл.

Сврха је другог одсека, да спрема произвођаче јаја свилобуба у земљи т. ј. људе, који ће о свом трошку и ради своје зараде и издржавања производити јаја свилобуба. Али, како та производња подлежи државној контроли, сваки произвођач јаја мора имати потребно право, које добија само на основу сведочанства, да је се стручно спремио у каквој свиларској школи.

Члан 1. уредбе о свиларској служби и унапређењу свиларства од 30 јула 1920 год. гласи:

„У Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца може производити и продавати јаја свилобуба само онај, који за то има допуштење од Министра Пољопривреде и Вода.

Производња јаја свилобуба подлежи контроли државних надзорника свиларства.

Производња јаја свилобуба за унутрашњу потребу земље мора се вршити по Пастеровој *беличној методи*“.

Доиста, свиларство ће почивати на здравим темељима само онда, када му буде обезбеђена потребна количина здравих јаја, произведених у самој земљи; за то и треба ту производњу потпомагати.

Курсеви из свиларства први су почетак систематског рада на унапређењу свиларства, а желети је, да се ускоро претворе у сталну свиларску школу уз многобројне локалне курсеве за народ и да им се придружи и Свиларска огледна станица, ради научног проучавања свиларства наше земље и ради завођења научних новина у праксу као и ради давања директиве производњачима јаја свилобуба и др.

А. Г. Јовановић.

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

(Наставак)

Поступак са стајским ђубретом на ђубришту.

Као што је напред наведено распадање стајског ђубрета почиње још у стаји и оно се продужава на ђубришту.

При распадању ђубрета развијају се различити гасови (паре), који штетно утичу на органе за дисање и нагризају очи домаће стоке. Исто тако у мокрим деловима измета стварају се разне киселине, које нагризају копиту и проузрокују брзо трулење исте. С тога је потребно, да се ђубре сваког јутра износи из стаје и баца на ђубриште, а осока једним каналом да такође отиче у ђубриште. На ђубришту се оно не сме бацати у гомилице, већ се мора одмах разастрти. С времена на време ђубре се на ђубришту набија пуштањем стоке да по њему гази. Исто се тако чешће прска водом, да би се одржало стално у довољној влази. При овоме се несме претеривати и учинити, да ђубре лежи у води, јер у томе случају наступају веома штетне последице, пошто је тада приступ ваздуха искључен сасвим.

Добро сабијено и умерено влажно ђубре не пали се много; топлота је у њему стално ниска (зими не иде далеко изнад 0°). У таквом ђубрету трулење бива споро и губитци су у њему незнатни (до 25% органске масе и око 15% азотних састојака) Губитци ће се још више смањити, ако се с времена на време баци на ђубре танак слој земље, који га штити од испарења и ветрења, упијајући и задржавајући у себи амонијак.

Главно је дакле при неговању стајског ђубрета, *да буде довољно сабијено и да се стално одржава у довољној влази*, јер је то најбољи и најцевтинији начин сачувати га од превеликих губитака, а при томе да ипак довољно сазри.

У Немачкој је одомаћен други начин прибирања и неговања стајског ђубрета и то овако: у пространим стајама, рачунајући њену површину тако, да 6—7 кв. мет. дође на једно грло крупне стоке, учини се под непропустљивим, било бетонирањем, било поплочавањем. Овакве стаје су и дубље него обичне, јер се из њих ђубре не износи за најмање 3 месеца, због чега се под уздиже. Стока се не везује, већ може слободно тумарати по стаји; ако се стока мора везивати, онда се овај начин неможе употребити. Добре стране овог начина неговања стајског ђубрета јесу: ђубре се не растура; непрестаним гажењем и лежањем стоке одржава се стално у довољној влази. Овакво се ђубре добро одржава и губитци су у њему врло мали,

Рђаве су му пак стране: јаче и чешће посипање сламе, јер се иначе стока веома упрља; ваздух у таквој стаји је стално загушљив; количина стоке се брзо квари и потребно је пространијих стаја.

Поступак са стајским ђубретом у пољу.

Ђубре остаје на ђубришту просечно 7—8 месеци, с тога ваља ђубриште подесити тако, да у њему може стати сва количина ђубрета. За време лежања у ђубрету су извршене значајне промене: слама је у пола уструлила, скратила се и под притиска је крта; азотни састојци су прешли у облик нитрата, амонијака и његових једињења; остали биљни састојци ослободили су се биљних ћелица, у колико су били затворени у њима. После дужег лежања ђубре је добило загаситију боју и онда се каже да је „сазрело" или „прегорело".

Ђубре се износи у поље по тихом времену, јер ветар разноси лако ветрењи амоњјак. У пољу се оно несме нипошто стоваривати у безброј ситних гомилица, које ће се тек после дужег времена растурати и заоравати, као што се то обично ради код нас, већ се мора одмах по могућству још с кола растурити по пољу и заорати што пре. Растурено ђубре трпи мање губитака, ако се одмах не зaоре, нарочито у амонијаку, јер га земља привлачи и упија са великом жестином, особито још ако је влажна. Ипак са заоравањем ђубрета несме се много оклевати, јер ветар и сушење причињавају штету. При заоравању увек треба тежити, да ђубре дође под земљу, али не на великој дубини, јер у том случају тешко трупе и биљке га мало искоришћују. Само тако рађени може се очекивати потпун успех са ђубрењем, јер онда је цела површина поља подједнако нађубрена, пораст биљака је равномеран и сазревање једновремено.

Ако је поље покривено снегом, онда се ђубре растури по њему и заорава, када окопни. Дешава се, да се ђубре у јесен због прекомерне влаге не може одмах заорати; у томе случају ђубре се разастре на њиви и остави тако, док не наступи могућност за заоравање.

Ако се ђубре из буди којих узрока мора да изнесе из ђубришта, а не може се у пољу одмах разастрти и заорати, онда га у близини њиве ваља сместити у ископане јаме на гомили и са свију страна покрити дебелим слојем земље. Ово не треба чинити без велике нужде, јер се стварају велики губитци.

(Наставиће се)

ИЗ ПОЉОПРИВ. ЗАКОНОДАВСТВА.

Правни савети.

11.

— Ономад ми је воће, кад сам га у варош однео на продају, одузето зато што није узрело, па сам још и кажњен. Што сам ја крив, кад се оно тражи и кад се од неузрелог воћа праве компоти, оцет и. т. д.?

Свакојако ти се воће не би одузело, нити би ти био кажњен, кад би га по *нарудбини* дотерао ономе, који би ти *баш недозрело воће тражио,* не у намери да га препродаје, већ да од њега прави слатко, компоте, оцет итд. Али си то воће на пијац дотерао да га продаш коме било, да га продаш каквом несавеснику који ће га искрмчити за јело. А недозрело је воће шкодљиво, нездраво кад се једе у свежему стању. И зато си морао бити кажњен (§ 333. крив. зак.).

У осталом, сваки се вара кад држи да ће имати више користи од продаје недозрелог воћа, него од воћа чије би потпуно зрење сачекао. Зелено воће није довршило своје развијање, није се испунило, оно је *знатно* лакше од зрелога. Зрело је воће куд и камо теже; зато ће се за њега, чак и кад би од килограма било нешто јевтиније, узети више него за зелено воће.

12.

— Ухватио сам троје мало лисичади, донео кући и ту ми расау. Власи ме је за то узела на одговор и оће да ме казни. Зашто?

Лисица је дивља зверка, уз то још и штеточина, јер сатире пернату живину. Зато је забрањено држати је а ко је ипак држи казни се (§ 335. тач. 3. крив. зак.).

Казна се изриче разуме се, само у томе случају ако ниси тражио и добио дозволу за држање лисичади и гајење лисица. А ако би тражио дозволу за држање лисичади и гајење лисица у виду једне узгредне привредне гране, ту би дозволу, свакојако добио — *под извесним условима.* Ти би услови били: да држањем и гајењем лисица буду обезбеђена суседски кокошари и живинари. То се обезбеђење може постићи — ако би лисичад држао и лисице гајио у нарочитим кавезима.

Како је лисиче крзно на цени и како оно све више улази у употребу, то у извесним земљама се лисице отпочињу *нарочито гајити:* одгајивачи лисица имају за тај посао специјалне кавезе, у којима лисице држе, хране и гаје. Они успевају да нарочитим одгајивањем, парењем и укрштањем утичу на добијање особито лепога крзна, које се особито тражи и најбоље плаћа.

Искуства добивена у тим земљама, нарочито у Америци, доказују да је гајење лисица посао који се особито добро исплаћује.

13.

— Ономад сам кажњен за то, што сам волове, да би извукли кола уз једну узвишицу, ошинуо. Како, онда, сресшо да употребим да би их натнао на извлачење?

Да, онај који мучи или свирепо туче и злоставља теглећу стоку, казни се. (§ 362 тач. 5 крив. зак.). Та је казна мала за оне бездушне људе, који свирепо туку стоку; таман је толика, да опоменемо свакога како је гадна навика стоку тући.

А волови су тако добра и послушна стока, да их човек не само не треба, већ и не мора тући — ако је иоле *човек.* А ако је *човек* он их нигда неће претоварити, него их тек толико натоварити, колико они могу и вући и извући, не само без батине, већ и без великих напора. У место батина — подај им доста и добре хране, отимари их свако јутро, чувај их, јер су ти они — хранитељи.

БЕЛЕШКЕ

Помор — колера кокошију. — Помор, колера или кокошија куга јесте најстрашнији удар живине. Болест

је прилепчива, те се појављује за време највеће жеге (врућине), а проузрокују је ситне гљивице, које нападају све врсте домаће живине, те голубове и остале птице, које летећи од дворишта у двориште и пренашају болест. Услед ове болести живина каткада тако нагло угине, као да је била отрована. Болесна живина обично угине кроз 24 сата али болест може трајати и до преко 8 дана. Значајна обележја колере јесу: пролив, ради чега су пера око стражњице замазана и слепљена; тешко и брзо дисање; скуњеност или клецавост ногу, те живина већином чучи на земљи; сузне очи; излучивање запенушене слузи из кљуна, те се напиње да бљује. Болесна живина цркава у конвулзијама (трзањем).

Болест се шири изметинама и водом, па ако живина тражи у таковим изметинама храну, или пије такову воду, наравно да се окужи. Зарази се стане на пут, ако се здрава живина одели у чисте и разкужене (дисинфициране) просторије, па сваки комад живине затим раскужи. Но ипак овај поступак не пружа довољно јемства, да ћемо моћи ову живину од помора очивати, па је најбоље исту поклати или продати. Окужену живину ваља заубијати, па живим кречом добро посути и дубоко у земљу закопати.

Шуга (губа) на живинским ногама. — Јесте једна од најчешћих болести код кокошака, те је још зову „кречне ноге“. У почетку болести укажу се спреда на ногама љуске, плочице, које се повећавају, и од њих се направе жућкасте красте. У колико болест напредује, у толико су и ове красте све веће и дебље, а ноге изгледају као да су кречом намазане; љуске (крљушти) се спреда на ногама издигну, накостреше. Кад би ове љуске хтели одстранити, ми би само ногу искрвавили и још више штете нанели.

Услед великога сврабa, који проузрокују љуске (врло ситне животиње, које су узрок овој болести), пипкају кокошке оболеле ноге кљуном и непрестано су немирне. Кад се ова болест у њеној мери развије, кокошке једва иду и већином на земљи чуче, па услед глади и цркну, угину. За време болести и најбоље носиље престану да носе јаја.

Ова је болест прилепљива, па се стога треба побринути, да се у колико је могуће спречи и сузбије. Са ногу се може пренети на подбрадњак, на кресту и на остала места на телу и онда се свуда стварају красте.

За лечење треба пре свега поскидати с ногу оне накостршене љуске и красте, а то се може учинити кад се ноге, са зеленим сапуном и врућом водом натару. Сваких 24 сата треба то понављати све дотле, док се љуска и красте не буду лако могле скинути. После тога треба ову сапуницу опет врућом водом опрати. Ако на овај начин не би сапун помогао, онда треба болесне ноге намазати глицерином; од њега ће сигурно оне красте омекшати. Кад се красте скину, онда треба употребити средства, којима ће се животиње, (љуске гриње) утаманити, које су ову болест и изазвале. Средства за уништавање тих љусака има врло много, а ми ћемо изабрати најјефтинија, која се лако могу употребити. Та су средства Лизол (Lizol), Базилол или Креолин (сва три могу се добити у апотеки), од којих треба 5%—10%, у води растворених и тиме мазати болесне ноге. Може се узети и креозотна или карболна маст, сапун од катрана и сумпора; то су све средства, која сигурно уништавају шугу. Овим средствима треба свака 2—3 дана болесне ноге мазати, али пре сваког мазања треба увек ноге прати млаком сапуницом.

Као што је овде речено за ноге, исто се тако лечи и кресta и подбрадњак, кад се ошугају.

Али није довољно само лечити, него се треба побринути, да се здрава грла одвоје од болесних и у засебне стаје чувају, а за сваку сигурност треба и њима опрати ноге растореним ливолом, да се љуске оне униште ако би их на њима било.

Васа Бајазет
Државни Виноградар

Чување јаја у кречној води. — За ту сврху треба у чабру на 15—20 килограма воде угасити 3—4 килограма живога креча и добро промешати. По том треба оставити на миру да се креч слегне, а за тим кречном водом залити јаја, која су већ сложена у њуп. Кречна вода мора досезати око 10 сантиметара више јаја. За тим се дода још нешто мало негашеног креча у праху, који ће пасти на јаја.

Тако се јаја могу сачувати преко целога лета. Кад се буду вадила за потрошњу, неће их ни 6% бити укварених.

То је најпростији начин остављања јаја, али ипак сасвим сигуран.

ГЛАСНИК

Примљене Подружине у састав Српског Пољ. Друштва. — На седници управног одбора од 30. јуна о. г. а по мишљењу референта за подружине примљене су у састав Друштва и ове подружине:

37. Неготинска за округ крајински у Неготину; и

38. Селска пољ. подружина села Савинца (ср. таковски окр. руднички).

Нека им је срећан и користан рад.

Б.

Збор Пољопривредника у Подујеву. — (среза Лабског, округа Косовског.) Свештеник Приштинске Парохије, г. Апостол Поповић, који је био на пољопривредној изложби у Прагу као председник окружне Пољопривредне подружине у Приштини, одржао је 5-ог овог мца (јуна) пољопривредни збор у основној школи у Подујеву.

Збор су посетили сви ново-насељеници целога среза, којих је било око 100 лица.

Предавање је трајало 5 часова, на коме је, г. Поповић, изнео уређење Чехо-Словачке републике, циљ и тежњу, као и оданост усавршењу свих пољопривредних радова и свих усавршених справа, које олакшавају и омогућавају пољопривреднику лаку и рентабилнију обраду.

Истакао је и ово: да овогодишњи усеви на територији наше државе за сада много боље изгледају него ли на територији Чехо-Словачке државе и Аустрије.

При завршетку предавања г. Поповић је замолио подсетноје, да одмах настану на удружењу и оснивању земљорадничких задруга и других хуманих пољопривредних установа, које ће им бити од велике, користи у савлађи-

њу њихових тешких дужности, које их чекају после овога прошлог европског рата.

Молбу г. Поповића, слушаоци збора, са највећим одобравањем и одушевљењем примили су и усвојили.

Ми истичемо овај пример доброг делања и правилног схватања своје дужности, па би желели да и други наши изасланици подружина, економи и пољопривредници који су ишли у Чешку на изложбу путем популарних предавања обавесте своју околину о ономе, што су тамо видели, чули и запазили.

ЗАПИСНИК.

24. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 19. маја 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Беше су присутни п.-председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови: г.г. Алекса Поповић, Вића Радовановић, Благоје Тодоровић, Милан Јовановић, Д-р Велимир Стојковић и Милан Трпковић.

Председавао г. п.-председник Паја Т. Тодоровић.

Бележио економ Марко Димитријевић.

I.

Прочитан је записник XXII редовне и XXIII ванредне седнице. Одбор прими записник без икаквих примена.

II.

Прочитан је записник седнице свих секција држане на дан 8. маја 1921 г. Одбор прими знању.

III.

Прочитано је писмо Пољопривредног Друштва за Српску Војводину, којим тражи 60.000 дин. као овогодишњу потпору. Одбор реши: писати Друштву за Српску Војводину, да назбере сталну управу према својим правилима и онда да се обрати ономе Друштву; у исто време назначити под којим условима може бити кредитирање. Кредитирања може бити као одвојена Подружина, када собрани своја Правила са Правилима Српског Пољопривр. Друштва, или може ступити у Савез као Кметијска Дружба без кредитирања.

IV.

Прочитана је понуда Кузмана Николића којом нуди 500 копачица. Одбор реши: примити прву понуду од 13. ов. месеца, свих 500 копачица, по цени од 2875 дин. франко Друштв. магацин, које има пренети у року од 5 дана, од дана од када му се ова одлука саопшти.

V.

Прочитан је одговор Министарства Војног и Морнарице по предлогу г. Милана Јовановића, члана Управног Одбора. Одбор прими знању, с тим да г. Јовановић изложи пријаком саопштења овога предмета, све што су му г. Нешић и г. Дерок казали и да се тај предмет врати Министарству Пољопривреде и Вода са овим исказом.

VI.

Прочитано је писмо Светозара Милојевића хотелијера на Скопља којим тражи да купи или узме под кирију шљиву Друштвену у Скопљу. Одбор реши: известити га да ће се продаја извршити лицитацијом и нека се јави на лицитацију.

VII.

Прочитана је молба студената Пољопривредног Факултета, којом моле за новчану помоћ, ради осниваља библиотеке и читаонице. Одбор реши: да им се „Тежак" шаље бесплатно и по један примерак од свих књига Друштвених издања, а у будуће да им се шаљу књиге, које Друштво буде издавало за њихову библиотеку; у исто време известити да се за сада шаљу само књиге.

VIII.

Прочитано је мишљење референта за Подружине да се прими у састав Друштва Пољопривредна Подружина у Голубцу. Одбор одлучи, да се Пољопривредна Подружина у Голубцу прими у састав Друштва.

IX.

Прочитан је списак таксиџара за гајење пиринча у округу Брегалничком. Одбор прими знању и одлучи: да се одговори г. Мильковићу окр. економу, да води рачуна о ономе и да се таксиџари придржавају прописаних упутстава која су послата — док се не постави срески економ.

X.

Прочитано је писмо Пољопривредне Подружине у Неготину, којом извештава Друштво да није могла одржати заказану скупштину за 3. мај ове године и да је иста одложена за 29. мај т.г. Одбор прима знању.

XI.

Прочитана је молба Ђорђа Ристића служитеља, да му се издаје додатак на скупоћу за жену. Одбор одлучи, да му се издаје додатак од дана венчања т. ј. од 8. маја о. г.

XII.

Члан г. Д-р Вељ Стојковић реферише Одбору да је дао у штампу стечај за напредније начине рада из шумарства; моли за решење у колико примерака треба да се одштампа. Одбор одлучи: да се овај стечај одштампа у 250 примерака.

XIII.

Члан г. Д-р Вељ Стојковић реферише да је уз припомоћ инжињера прерадио план своје сушнице и моли да се инжињеру одреди помоћ за цртеже, нове уметке и копирање планова. Одбор одлучи: да се инжињеру на име награде за ове радове шиба 300 динара.

XIV.

Члан г. Д-р Вељ Стојковић реферише да би требало да се опис и упутство за рад на сушењу шљива његове сушнице оштампа као „Тежакова библиотека" пошто ће имати око 4 табака; равнији Одбор је мишљења рецимо да се упутства конструкција и рад на овој сушници штампа. Одбор одлучи: да се оштампа као Тежакова библиотека у 5000 примерака.

Са овим је исцрпљен данашњи дневни ред и п.-председник закључује седницу.

ОГЛАСИ

Изишла је из штампе као трећа књига „Тежакове библиотеке".

ЈЕДНА ПРАКТИЧНА СУШНИЦА ЗА СУШЕЊЕ ВОЋА

од

Д-р Велимира Н. Стојковића

са овим садржајем: 1. *Начела сушења воћа* (теорија сушења и техника сушења) и 2. *Сушница Д-р В. Стојковића*, (оцена сушнице, опис, грађење, упутство за сушење).

Уз књижицу је придодат и велики план сушнице Д-р В. Стојковића.

Цена је књижици 3 дин.

Обратити се Српском Пољопривредном Друштву.

ПАРНУ ВРЦАЛИЦУ са свима потребама локомобила 8 к. с. ДРЕШ, ПУМПУ, ВАГУ и ОСТАЛО, продајем по повољним условима.

Иста се налази код **Витка Митровића** седо Угљаре код Приштине, те је најподесније за оне купце са Косова.

МИЛОШ НЕДУЧИН

ИЗ ВЕЛ. КИКИНДЕ

ТЕЖАК прима огласе по најумереније цени.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се Срп. Пољопривредном Друштву У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште.

На основу најновијег решења од априла 1869. г. преписка друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШИМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут на целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 28. БЕОГРАД, 17. ЈУЛА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ШКОЛЕ ЗА СЕОСКЕ ДОМАЋИЦЕ.

Школе за сеоске домаћице су новина за нас. Нисмо их до сада у Србији имали, бар не оне школе, које носе изрично карактер пољопривредних школа и прилагођене су само потребама сеоског женскиња онога, које живи од пољопривредног рада.

Сличних школа сада у нашој држави има у Марибаништу код Љубљане, у Марибору, Сплиту и у најновије доба у Баваништу код Панчева.[1])

Покрет за оснивањем школа за сеоске домаћице у ширем обиму релативно је новијег датума и за државе много старије од наше па, може се рећи, да ни данас још није задобио терена онолико, колико би требало, с обзиром на значај жене у сеоском газдинству и на њен значај у васпитању подмлатка.

До скора се полазило с гледишта, да треба стручно образовати само мушкарце, јер су они ти, који ће преузети газдинство у своје руке, а заборављало се да „кућа не почива на земљи, већ на жени", како то наш народ вели, и да жена живо суделује у свима пољским радовима, а неке од њих и непосредно руководи као што су радови у градини, млекарници, свиларници, живинарнику и др.

Рат је још више истакао значај жене у пољопривреди. Док су мужеви војевали за слободу своје земље жене су преузеле целокупно газдинство, поља нису остала необделана, колико год су то средства и женска радна снага допуштали, стока је негована, плодови с њива и воћњака прибирани, продавани и др.; преко свега тога деца су негована, кућа и имање чувани и т. д.

Жена, као активни сурадник човеков, има у погледу стручног образовања и једно преимућство над човеком, она је први и најактивнији васпитач мушке и женске деце, нарочито женске. Ова од ње добијају прва упуства у пословима на дому и у дворишту, с мајком су у најтешњем додиру за све време, док су у родитељској кући — па зар није онда жена веома погодан посредник за разношење стручних знања у сеоски дом, другим речима у народ на селу. Отуда произилази потреба, да се и сеоска жена стручно образује, бар онолико исто колико и човек!

Разуме се, да у редовним приликама, између сеоског домаћина и домаћице постоји извесна подела рада; први је више за послове ван дома, друга је више за послове у дому и дворишту — отуда и потреба, да се за сеоско женскиње оснивају школе с нарочитим обзиром на улогу жене у сеоском газдинству т. з. *школе за сеоске домаћице*.

Да видимо сада нешто ближе шта су то школе за сеоске домаћице и како су уређене. За пример ћу узети такве школе код Чеха, које су узорно уређене, а које сам ту скоро имао прилике да посетим.

1. *Сврха школе.* Сврха је школе за сеоске домаћице пружати девојкама са села, које су свршиле основну или грађанску школу, прилике за даље образовање, теоријско и практично, како то захтева домаћинство (domaćnost), нарочито сеоско домаћинство.

2. *Услови за пријем.* Девојка, која жели ступити у школу мора испунити ове услове:

а) да јој је бар 16 година;

б) да је владања беспрекорног;

в) да је здрава (тражи се лекарско уверење);

г) да је свршила основну школу;

д) да врши све послове, који јој се доделе.

3) *Трајање наставе.* Настава почиње 16. септембра, а свршава се половином јула. Школе примају просечно по 40 ученица, а њима није допуштено у току школске године школу напуштати.

4. *Интернат.* Школа је спојена с интернатом, у коме ученице морају становати и чинити с наставницама и управитељицом заједнички дом (домаћинство).

5. *Казне.* Ученице се морају покоравати школском и домаћем реду, у противном се казне. Казне су: опомена, достава родитељима, опомена у конференцији, претња изгнања и изгнање из школе.

[1]) Све су ове школе, сем оне у Баваништу, у приватним рукама.

6. *Програм наставе и сведоџбе.* На крају школске године ученице добијају сведочанства о своме владању, вредноћи и успеху у појединим предметима. Наставни предмети су ови:

а) вероиаука;
б) језик;
в) рачун и просто књиговодство;
г) гајење деце;
д) ратарство и градинарство;
ђ) природне науке;
е) земљопис и историја;
ж) наука о здрављу;
з) млекарство;
и) домаће газдинство: жена као домаћица, поуке о храни, куповање, спремање, конзервисање, поуке о тканинама, прању рубља, опхођење с послугом;
ј) женски ручни рад;
к) певање.

Ученице се *практички* вежбају:

1) *У женском ручном раду* (крој, шивење, справљање сапуна).

2) *У кухињи:* готовљење обичних и финијих јела, (с обрачуном коштања), печење хлеба, спремање живине, уређење кујиског прибора, одељења за оставу и подрум.

3) *У сиваћој соби:* спремање постеље и др.

4) *У перионици:* прање рубља и одела, пеглање.

5) *У стаји и млекарници:* храњење и неговање говеди, свиња, живине; мужа. Прерада млека.

6) *У градини:* сађење заливање, окопавање и др.; спремање површа за зиму.

Да би свака ученица прошла све радове, деле се у водове; сваки под ученица ради исти посао по недељу дана, па за тим се водови смењују. Ученице устају у 5 ч. ујутру, а леже у 9 ч. увече.

Свака школа има малу књижницу и збирку, мало имање (1—3 ха.), стаје, млекарницу, живинарник, пчеланик, градину. Свака ученица обрађује свој део градине, те се тако види и цени лични рад и успех. С времена на време чине се излети у околину до бољих имања.

7) *Наставници.* Ове школе имају обично по три наставнице т. ј. управитељицу, која је у исто време и наставница и две наставнице.

8) *Издржавање ученица.* Свака ученица плаћа за своје издржавање 120 ческих круна (око 60 дин.) месечно, 20 чес. кр. уписнине и 30 чес. кр. за употребу ствари годишње. Уз то је дужна свака донети годишње:

60 ком. јаја,
6 кгр. масти,
5 кгр. варива,
5 кгр. проса или сличног,
2 пара кокоши,
1 гуску, гусана или храну,
1 кгр. пекмеза,
2 кгр. посног сира,
2 кгр. мака,
80 кгр. ржаног брашна,
60 кгр. пшеничног брашна,
5 кгр. ораха.

Одело и остале ствари доноси собом.

9) *Издржавање школе.* Наставнице плаћа држава, а у свему осталом, школе се издржавају из својих прихода. Чист приход може управитељица

ПОДЛИСТАК

КЛИЈАЊЕ ПШЕНИЦЕ

(Свршетак)

За ток клијања значајно је то, што врх стабленцета пробија љуску на означеном месту, т. ј. при врху штитића. Да би стабленце на том месту могло са сигурношћу да продре тај је део штитића смежуран, наборит (види сл. 3. код x) а унутрашњи слој прилеже чврсто уз наборе штитићеве.

Сл. 16. Неправилно клијање пшеничног зрна. Врх стабленцета пробија се између спољашњег и унутрашњег слоја љуске због чега је избио кроз врх пшеничног зрна. Природ. величина.

Какве се последице изазивају кад стабленце не може да пробије љуску при врху штитића, показују сл. 17., 18., 19. и 20 у којима су изнесени случајеви код клијања пшенице.

На слици 16. стабленце се пробијало између спољашњег и унутрашњег слоја љуске (види сл. 5. између o и ch) а избило напоље код врха пшеничног зрна. Овако клијање које се често дешава и код потпуно зрелог пшеничног семена, ипе треба сматрати као штетно; оно се може узети чак више и као корисно, јер се стабленце у доба своје најранije младости, заштићава тврдим делом семенове покожице (љуске) од свију штетних утицаја. Клијање је напротив штетно кад врх стабленцета

Сл. 17—20. Неправилно клијање пшенице. Слике узете на природи, а од чести представљено и шематично. Зрна су изађена на земље након 30 дана по сетви. Ближе објашњење у слогу (тексту).

употребити на допуну школског инвентара и других потреба.

У Ческој постоје још *петомесечни летњи курсеви за сеоске домаћице* при зимским пољопривредним школама и *краћи покретни (путни) курсеви за сеоске домаћице*.

За спремање наставница школа за сеоске домаћице основана је пре кратког времена у Хрушиму *средња домаћичка школа*, с двогодишњом наставом.

И ако код нашег народа још није у довољној мери продрла свест о потреби школовања женскиња у опште, а камоли о потреби и њиховог стручног образовања — ипак је корисно упознати га, да такве школе постоје и како су уређене, а постепено приступати отварању таквих школа и код нас, прво у напреднијим крајевима, па за тим и у осталим.

Уређење ових школа у Ческој не може се пренети потпуце код нас; оно мора бити прилагођено нашим приликамо и потребама и у погледу наставног програма и плана, и у погледу трајања наставе, уређења интерната, издржавања ученица; сем тога мора бити прилагођено и месним привредним приликама.

Сељак је неповерљив, нерадо даје своје кћери ван куће, али буде ли се уверио у корисност наставе за сеоске домаћице и у солидност установе — онда ће школе ове врсте постепено крчити себи пута, придобијаће ученице из најближе своје околине, за тим и из даље околине; можда ће се оне и брже популарисати, него што се надамо — али не треба заборавити, да и код других народа у почетку није ишло лако ни брзо.

А. Г. Ј.

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

(Наставак)

Употреба и дејство стајског ђубрета.

Дејство стајског ђубрета тим је снажније, у колико оно има више у себи хранљивих састојака и у колико боље утиче на поправку саме земље. Ово последње стоји у вези са количином органске материје за стварање хумуса и од количине корисних микроба. Добро однеговано стајско ђубре имаће ове особине у јачој мери од рђавог и са добрим ђубретом моћи ће се услед тога пођубрити и већа површина земље; од таквог ђубрета има се даклe већа корист.

Што се тиче количине стајског ђубрета, са којом ваља ђубрити, заиста на првом месту од тога, колико га који домаћин може сакупити. Ђубре је споредан продукат пољопривреде и ваља гаревносно скупљати; држати пак већи број стоке ради добијања веће количине стајског ђубрета и онда, ако се ова иначе не рентира, бесмислено је, нити се може препоручити. Рачуна се као снажно ђубрење овим ђубретом 400 тов. по хек., средње 300 тов., а слабо 150—200 тов. сваке 4. године. Житаве и мокре смолице захтевају чешће ђубрење са већим количинама, док се пескуше и трошне земље задовољавају слабијим. Исто тако не може се узети као правило ђубрење сваке 4. године, јер је доказано, да је дејство стајског ђубрета потоњих година куд и камо слабије, него што се раније мислило; с тога ваља ђубрити чешће са мањим количинама на пр. сваке друге године са 150—200 тов. по хектару, јер ће се на тај начин избећи расипање ђубрета, пошто се биљке, кад имају обилну храну у земљи, луксузирају са овом без стварне потребе т. ј. узимају је више него што им је потребно, не повећавајући жетвени принос.

Стајско ђубре у земљи продужује и даље да труне,

ваље у беланце, што се такође чешће дешава. Код зрна пожњевених у незрелом стању, која су с тога више или мање смежурана, овај је случај много чешћи, но код зрна потпуно сазрелих.

Слике 17—20. показују пшенична зрна пожњевена у млечној зрелости или у зеленом стању. Извађена су из плеве у свежем стању и потом исушена на ваздуху. Као таква, она нису била у могућности да нормално сазру на влату нити да дозру у снопу, пошто нису била у вези с влатом.

Слике 17. и 18. показују клијање код којег је врх стабленцета зашао и урастао у ткиво беланцета а у овоме остао. Пошто се у таквом случају поранчивање не прекраћује, то је љуска морала препући а стабленце се морало пресавити као на сл. 17. или заузети облик цик-цак-а као на сл. 18.

Код зрна које показује сл. 19. а које је приликом сетве пало на леђа, стабленце је прорасло испод љуске и избило на месту где је коренчић, затим се упутило своме крају и као пресавијено вратило крају где је коренчић и изашло на поље. Оно је, као што се види, кржљавога раста.

Код зрна које показује сл. 20. врх стабленцета испод љуске начинило је потпуну завојницу, пробијајући беланце на два и три места, па се после нагло вратио своме крају где је пробио љуску и изашао напоље.

Примери ови показују, да се грађа и особине љуске у погледу клијања понашају врло различно. Особито су од значаја набори љуске у врху штитића и чврсто прилијање клицине љуске за штитић (види сл. 3.). То има двојаки циљ. Први је у томе, што се штитић који слободно лежи у беланцету и лепку (ендосперму) учвршћује помоћу набора, а други, што је врх стабленцета, који је у почетку јако прилијен уз набране штитића у могућности, да пробије љуску и то у већини случајева на најподеснијем месту.

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите ваше сјенокоше наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене:

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5% попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач
Варцар-Вакуф — Босна.

6—10

због тога га ваља заорати што раније пре сетве, како би имало времена да што више иструли и да се земља довољно слегне. С тога ваља ђубрити у јесен за сетву рано с пролећа, или рано с пролећа за доцнију сетву. Одоцњено ђубрење суши земљу, надржава сетву или се онда мора сејати у растреситу земљу, што повлачи штетне последице. Сви усеви захтевају слегнуту земљу, те између заоравања ђубрета и сетве мора протећи неколико недеља.

Дубина заоравања овог ђубрета зависи поглавито од саме земље. На песковитом и сувом земљишту мора се заорати дубље због потребне влаге, а на глинастим и мокрим земљама плиће.

Испитивањима је утврђено, да се без стајског ђубрета плодност земље не може одржати за дуже време на довољној висини. Употребом вештачког ђубрета можемо земљи дати извесне хранљиве састојке, али не и потребну количину хумусних састојака и микроба, што особито утиче на родност земље.

С тога редовним ђубрењем стајским ђубретом и допуњавањем вештачким ђубретом, у колико се осећа оскудица у извесним састојцима биљне хране, земља се одржава стално у доброј снази и даје врајно велике приносе.

Од свију усева стајско ђубре најбоље искоришћују: репа, кромпир, купус и остали повртарски усеви; због тога ови усеви најбоље напредују у свеже нађубреној земљи. Кромпир се задовољава и са недовољно прегорелим ђубретом и добро га употребљава.

Све врсте жита и кукуруз мање су захвални свежем ђубрењу и боље успевају у другој и трећој години; на јако нађубреној земљи жита веома полежу.

Детелина и варива се не сеју на свеже нађубреној земљи, али и њима добро чини ово ђубре у 2. или 3. години.

Конопља, репица, мак и остале уљане биљке захтевају јако ђубрење овим ђубретом.

Земља за винограде и воћњаке добро се нађубри стајским ђубретом пре сађења лозе и воћки; доцније се ђубри само вештачким ђубретом.

Пошто смо изложили начин прибирања, неговања и употребе стајског ђубрета, за час да се обазремо на начин, како се оно код нас прибира, негује и употребљава.

Код нас се овоме ђубрету обраћа у опште веома мала пажња. Ретко ће се где наћи једно иоле уређено ђубриште, већ се ђубре обично растура по дворишту или се скупља у високе гомиле, које су изложене сунцу, ветру и кишн. Свака јача киша квасн га; вода продире у унутрашњост и цеди се као мрко обојена течност, која се разлива по дворишту и упија у земљу. Пошто се у овој мркој течности налазе лако растворљиви састојци биљне хране, то су они спирањем пропали. Сунчана топлота суши ђубре и ветар разноси лако ветрене састојке.

Када се такво ђубре, које је већ изгубило већи део своје снаге изнесе на њиву, овде се обично баца у мале гомиле, које тако остају на њиви недељама. За то време у њима се врши горња радња још у јачој мери. Киша спира остатак растворљивих састојака и сноси их у земљу испод њих, а сунце и ветар их суши и разноси ветрене делове. Када се најзад таково ђубре заоре у земљу, готово је без вредности, јер све што је вредило изгубљено је за већи део усева. Места, на којима је лежало ђубре, пређубрена су и на њима буја жито и сувише, услед тога је пораст биљака и дозревање неравномерно.

Осока (пиштевина) т. ј. она мрка течност, која се цеди из ђубрета најдрагоценији је део, јер у себи има оне састојке биљне хране и у оном облику, у коме су за биљку подесни, те с тога брзо дејствује при исхрани биљака. С тога је вама брижљиво скупљати и не дозволити, да отиче без ђубрета или да се упија у земљу. То не треба дозволити и са здравствене стране, јер осока пониручи кроз земљу, слива се у бунаре и изворе и загађује воду, изазивајући због тога разне болести. Исто је тако и она осока, која се разлива по дворишту, узрок многих заараза људских и сточних.

(Наставиће се)

ИЗ СТОЧНОГ ЛЕКАРСТВА.

Болест пернате живине.

Питање неге, коју морамо посветити болесној живини јесте много важно. Многе болести, о којима ћемо говорити јесу неизбеживе, али одгајивач пернате живине ипак мора употребљавати сва средства, да предусретне штетне последице тих болести. Одгајивач пернате живине има настојати, да положај и састав живинарника буде уређен, да се исти налази на сувом и од ветра заштићеном месту, и да иван живинарника свуда буде чистоћа, а осим тога мора се побринути и за потребну добру и довољну храну, свежу и здраву воду.

У великој већини случајева, вели Касела — (Cassella), узрок болести пернате живине јесте рђава храна, покварена вода, тесни и загушљиви „кокошарници".

„Ко жели да му живина буде здрава, мора је добро хранити, напајати је свежом и чистом водом, што мора на располагању имати увек у довољној количини, мора се побринути за удобан, врачан и чист кокошарник, као и за мален простор на отвореном ваздуху, где се живина може кретати и чепркати. Нечистоћа и одсуство сваке неге особито су извори болести живине, које су у оваковим околностима неизбеживе".

„Обично је правило, да се болесна живина има одмах одстранити, јер су мање више све болести живине кужне и прилепљиве, те одгајивач мора жино настојати око тога да одстрани узроке болести".

По спољашњим знаковима можемо препознати када је кокош болесна: изгуби живалност, покупљена, креста јој побели, перје изгуби живост, боју и накострешн се. Пређледајући пажљивије кокош, моћи ћемо се досетити од које болести болује.

1. Црвић душника (Trachaite werminosa: Luftröhrenwürmer). Ово је једна од најопаснијих болести живине. Исту проузрокује малени црв, чији је мужјак дуг 5 мм., а женка 13 мм. Убраја се у род Стронгулида (Strongulida) а зове се Sungamus trachealis. На концу врх главе има сисаљку пронађену оштрим зубом, чиме буши слузницу и одатле сиса крв, па је ради тога и боја црвића црвена. Услед дражења упали се слузница, поцрвени и отекне, па излучује много слузи. Услед отеклине и накупљених црва,

цев се душника суши, ради чега живина тешко дише, па ради бољег дисања помаже дисати кроз кљун.

Знаци ове болести јесу: живина је у почетку мирна, за тим кашљуца и тресе главом, не би ли отресла тог немилог госта. Кашљање бива све јаче, докле не наступи посве мање и мање ваздуха и зрака и животиња угине.

Балегом долазе јаја црвића у стомак животиње, те се за неколико дана црви из јаја излегу и појаве се у душнику. Ако се успешно желимо борити против овоме опасноме противнику, то морамо давати живини чисту и свежу храну, те двориште и кокошињак морају бити чисти и суви. Лечење је тешко, па многи препоручују, да се болесна перад закољу. Лечити се може терпентином, ако се у њега замочи птичије перо, па с њиме намаже грло болесне живине тако, да се перо једно два пута заврне у грлу, а затим брао извуче. Онака се живина мора од здраве оделити, да је не зарази. Овај наметник живине потиче из Америке, где су га истом год. 1796. упознали, па тамо управо хара и уништава по цело двориште живине.

Васа Бајазет држ. виноградар.

ИЗ ПОЉОПРИВ. ЗАКОНОДАВСТВА.

Правни савети.

14.

— *Сусед ми је посекао калем, из накосши и крињци. Кад сам казнао да се тим ради делом хвалио и прибрао сведоке, он ме сад моли да га не тужим. Каква га и колика одговорност посиже?*

Једна од ружних, дивљих, варварских је навика кварити воћке и сећи калеме. Размножавању воћака и калемљењу њихову треба сваки да се радује, а не да их упропашћује. Наши су стари калемили дивљаке по шумама и испустима, општег добра ради, а не ради личне користи своје. Родна воћка је добит и наратшаја који иза нас долазе, а не само онога, на чијој је земљи данас. И зато онај, који сече калеме и квари воћке, заслужује општу осуду.

Такав се и по закону (§ 375. тач. 4. крив. зак.) казни до тридесет дана затвора и накнађава штету.

Али, ма да је твој сусед учинио једно дело које је срамота за тежака и којим је теби нанео штету, немој га тужити, кад те већ моли. Опрости му. Али под условом: да првога пролећа на својој земљи окалеми пет дивљачица. Ако не зна калемити — окалеми му ти. Кад му се приме калеми и кад му они стижу на род, толико ће му се воћке осладити и толико ће их поштовати, да их више нигда и на чијој земљи неће сатирати.

15.

— *Сарезник ме је напустио, ше сам јако оштећен. Тужио сам га и за шо је кажњен. Али ми накнада није досуђена. Учињен сам да накнаду тражим грађанском парницом. Који је суд за шу парницу надлежан?*

О накнади штете због нарушеног уговора о спреги *увек* суди изабрани суд (§ 434. тач. 3. грађанског поступка).

Ако се не можете сами поравнати, онда покушајте да се сами сложите о саставу изабраног суда, па то саглашење потврдите код полициске власти (§ 436, 437 и 438 грађ. пост.) А ако ни то не можете онда тражи преко власти састав изборног суда.

ШТА СЕ У ДРУГОМ СВЕТУ РАДИ?

Нови смерови у производњи и употреби вештачког ђубрета.

Знаменити радови чешког научењака проф. Д р. Ј. Стокласе.

Човечанство је столећима гајило културно биље а при томе није знало нити чиме се то биље храни нити како се спрема та његова храна. Тек почетком 19. столећа појавио се Албрехт *Тер*, који је тврдио да се биље храни хумусом т. ј. остатцима изумрлих бићака. Према тој његовој теорији главни извор биљне хране јесте стајско ђубре, којим се мора земља ђубрити, ако се желе постићи добри резултати.

Насупрот томе његовом мишљењу око 40-тих година 19. столећа Јустус *Либиг* је учио, да биље своју храну не прима из хумуса него из земље, у којој се храна налази у форми разних једињења. Хумус према њему не даје биљу никакву храну; главно је имати довољну количину разних елемената, приступачних биљци у разним облицима.

Даљим проучавањем земље и исхране биља дошло се до сазнања, да земља садржи поред хумуса и разних једињења такође и велико мноштво бактерија т. ј. таквих живих бића, која се простим оком не могу видети. Поред других научењака као *Д. Пасшеро, М. Бертлоа, Карона* тим проблемом се опширно бавио већ дуже времена и чески научењак, проф. *Д-р Стокласа*. Он је већ 1898 год. доказао, да бактерије имају врло велики утицај на живот биља. Тај њихов утицај састоји се највише у томе, што оне за израду свога тела употребљавају ваздушни азот, што ни један други живи створ не може да чини, чиме обогаћују земљиште азотном храном, којом ће се биљка моћи хранити при изграђивању свога тела. Али поред таквих бактерија постоје и друге, које растварају изумрла жива бића, ослобађају из њих азот из облика, у којима је биљу неприступачан и преводе у форме, у којима га биље може употребити. То је сазнање постало новом покретном силом у науци о исхрани биља, јер је њом доказано да је могуће помоћу бактерија привести културном биљу неопходно му потребну азотну храну из ваздуха, где се налази бесплатна у огромним количинама, а сем тога да и она азотна храна, која се налази у хумусу, стајском ђубрету нема никакве вредности, ако нису приступне бактерије, које је доведу у такву форму, у којој је биље може употребити.

Тим сазнањем су бактерије поред анорганских једињења постале необично важним фактором у исхрани биља, јер оне поред осталих добрих својстава својим животом у земљи производе биљу азотну храну на много јефтинији начин него што би пољопривредника коштала набавка те хране у вештачком азотном ђубрету. Будући да бактерије за свој живот требају изумрле биљке, дакле стајски ђубар, то је *Стокласа* већ год. 1901. изјавио да је ђубрење стајским ђубретом управо уношење бактерија у земљу у великој количини (цепљење-калемљење земље).

Као резултат тих проучавања Стокласових, који је већ одавно употребљавао смесу бактерија, тресета и ме-

ласе као цепиво (мају) земљишта са бактеријама, што је он у многим предавањима одржаним у Берлину, Бриселу, Паризу, Риму итд. пропагирао, појавили су се у новије доба неки производи као „хумоген" и „гуанол", који иду за тим циљем.

Но својим радовима није се Стокласа ограничио само на то, да у земљу приведе велике количине бактерија, за чим иду два горња производа него је помоћу бактерија исхрану биљке а с обзиром на фосфорну храну њену ставио на нове за ческу пољопривреду важне темеље. Као фосфорна храна употребљава се већином суперфосфат, који се мора или готов у иностранству куповати или из сировина у иностранству купљених код куће производити. Велике количине фосфора, које се добивају при производњи гвожђа као Томасова згура биле су без велике вредности, јер се фосфорна храна у тој згури налази у форми приступачној за биљку истом након дугог времена и промена у земљи. Деловањем бактерија у земљи мења се та фосфорна храна након дугог времена у форму, каквој биљка тражи. Стокласи је пошло за руком, да тај дуги природни процес вештачким начином убрза, да још у фабрици деловањем бактерија промени ту храну у такав облик, у каквом се налази у суперфосфату па да на тај начин надокнади и избегне употребу и куповање врло скупог суперфосфата. Тај свој проналазак он је у друштву са Р. Вајманом патентирао и производи у фабрици ново ђубре, звано „хумус", чија ће производња бити за кратко време око 40 вагона дневно.

Тај потпуно нови производ садржи у себи добро припређену храну за бактерије у земљи; у једном граму производа налази се до две милијарде клица добрих бактерија т.ј. оних, које се хране ваздушним азотом, који по свом утрошку остављају културном биљу, и оних које мењају азот из облика са биље некорисних у облике за њ корисне. Надаље је тамо 8—10% фосфорне хране биљу лако приступачне, 1% азота и 15—20% креча као и гвожђа и мангана. То ђубре садржи у себи не само врло важне биљне хранивне материје, него се њиме унашају у земљу милијарде живих бактерија, које својим животом гомилају у земљи азот, земљу ситне и загревају, увећавају њезину плодност, а изазивају врење и проветравање земље. Нарочито важно његово својство јесте то, да снабдева биље за цело време његовог раста лако употребљивом храном, делује корисно и онда, кад је мало атмосферског талога, а кад га је много не дозвољава да се биљна храна испира до дубљих слојева.

Још пре него ли су ови радови Стокласини почели да се горњим начином искоришћују у пракси настојала је наука око тога, да се и без суделовања бактерија искористе за храну биља велике количине ваздушног азота. У том смеру успело се је из ваздушног азота произвести азотно ђубре звано *калциумцианамид*. При употреби у пракси то се ђубре показало врло неповољним јер његова азотна храна постаје истом након дугог времена, услед промена у земљи, биљу приступачна, а поред тога оно садржи и шкодљиве примесе, које делују као отров на биље. К тому долази још и то, да се силно праши па код расипавања по земљи делује врло шкодљиво на очи, плућа и слузнице радника. Све је то узрок, да се *калциумцианамид* у пракси много не употребљава.

Стокласи је успело да све те његове мане уклони деловањем бактерија. Начин, којим се то постизава он је у друштву са Р. Вајманом патентирао и производи друго азотно ђубре „хумус", које исто тако садржи око 8—10% азотног хранива, затим храну за бактерије, клице бактерија као и гвожђе и манган.

Прво ђубрета т.ј. „фосфорног хумуса" употребљава се до 10 мет. центи на 1 хектар, а другог „азотног хумуса" око 5 мет. центи.

Опитима приведеним на школском имању пољопривредног одељења ческе технике у Прагу добивено је код репе при употреби 10 мет. центи „хумуса" на 1 хек. за 100 метр. центи корења и 27 метр. центи лишћа више него на нетубреним парцелама.

Ови радови су врло интересантни не само са гледишта чисто научног и практичног него и са гледишта народног, јер се тим чеш. пољопривреда ослобађа у употреби азотног и фосфорног ђубрета потпуно од иностранства, будући да не мора у туђини куповати скупе фосфате и азотно ђубре.

Економист.

БЕЛЕШКЕ

Пољопривредни кредит у Јуж. Србији. За време турског режима, при екстензивној и до крајности алостаној привреди, за пољопривредни кредит нису били потребни велики капитали. Један или неколико парова волова и толико товарних коња, један дрвени плуг или ралица — било је довољно.

Овакав нерационални — примитивни начин експлоатисања земље осуђен је на банкротство у времену кад други народи улагаху у пољопривреду сваке године стотине милиона и успеваху да неколико пута повећају свој бруто принос. Али ако нису били потребни велики капитали, живо се осећала потреба за организацијом земљорадничког кредита, а ње није било.

У оним крајевима се није старало за земљораднике, али се зато нешто учинило за кредит бегларе, спахија — феудалних поседника, само је тај кредит врло мало ишао у земљорадњу, већ поглавито на трошкове и раскош именованих крупних сопственика.

Још пре тридесет и неколико година отворена је у Скоплу Зират — Банкаси (Земљорадничка Банка) која кредитира поседнике. Банка није давала лични кредит, већ реални, на подлози земље. Чипчије га нису могли добити, а ситни сопственици добијали су га врло тешко, и са интересом 9%.

Лични кредит добијаху чипчије код приватних зеломодаваца с најмањим интересом 15—20%, који се сматрао за врло скроман — мали, међутим, у већини случајева он је износио 40—50%. — Зеленаштво и разне уцене водиле су сеоски сталеж ка пропасти. Појединци који располагаху каквом сумом стваряху око себе робље давањем незнатних позајмица.

Зират — Банкаси, основана под старим турским режимом, неодбилно је схватила свој задатак и нимало није одговорила потребама народним.

И данас пољопривредник ове области остаје без кредита баш у оно време кад му је најпотребнији. — Принуђен је да падне у руке експлоататора сеоских и варошких и позајмљује суму са невероватно високим интересом, који се у обавези ставља као већ примљена готовина. На тај начин законски је онемогућена заштита пољопривредног — радног света, те је ситуација ситног пољопривредника с дана у дан све очајнија.

Још несрећене прилике дају више маха развијању ових несавесних послова, а немајући установа за давање кредита под повољним условима, пољопривредни свет приморан је на овај начин задуживања.

С тога је потребно да надлежни, у интересу пољопривредника Југ. Србије поклоне већу пажњу овој ствари и да Народна Банка С. Х. С. створи филијале у свима већим варошима ове области, који ће, дављем кредита под много повољнијим условима, указати праву помоћ привредном свету — омогућиће му уношење савремених пољопривредних справа (са којим ће знатно коракнути агрикултура) и бити моћно средство за сузбијање сваке несавесне шпекулације сеоских и варошких дерикожа.

„Рубеџац“.

Репа Угарњача (Brassica rafa rapifera). Домовином је из Европе и Сибира где и данас дивља расте и одакле је по својој вероватноћи још пре 2000 година раширена по Кини и Јапану. Одликује се скромношћу и кратком вегетацијом. Дужина вегетације према сорти износи од 6—18 недеља. Према томе може се гајити и као стрњишни усев у истој години.

Земља, треба да је снажна и довољно влажна, но успева и на лаким песковитим земљама, је ли само подњебље влажније. Највеће приносе даје на дубоким наносима.

Сората угарњаче има много. Оне се међу собом разликују: обликом корена, бојом меса и бојом главе. Облик корена може бити: ваљкаст, кугласт, крушкаст или јајаст. Боја меса бела или жута. Глава: бела, зелена, црвена или љубичаста.

Најдужу вегетацију имају и највеће приносе дају енглеске сорте.

Сеје се месеца јула или августа на ваораном стрњишту. Одмах по жетви ражи или јечма растури се на њиву 400 кгр. суперфосфата и 150 кгр. чилске шалитре на хектар и посеје угарњача и повлачи. Размак редова 40—50 см., биљке од биљке у реду 25—30 см. На хектар иде семена: сеју ли се цели редови 1,500—2 кгр., иначе 1—1,500, а омашке до 6 кграма. Дубина сејања 1—2 см.

По клијању се проређује и по потреби пради.

Жетва је лака. Извађена мора се што пре утроштити јер је подложна кварењу. Може се очувати у малим уским траповима. Према мразу није осетљива, тако да се у Енглеској оставља преко зиме на њиви и према потреби за дневну потрошњу вади.

Гаји ли се угарњача као главни усев, месеца марта, даје 200—400 товара корена по хектару. У влажнијем поднебљу принос може да иде и до 700 товара корена и 30—100 товара лишћа. Као (други) стрњишни усев даје до 100 товара корена. Коренови садрже 8—10% суних материја. Гаји ли се ради семена (двогодишња је биљка) даје 6—8 хектолитара семена. Хектолитарска му је тежина 63—68 кграма.

Од корова је најопаснија пиревина која отежава како прашење тако и њено вађење.

Од штеточина важнији су бухач и пољски пуж голаћ.

Ј.

ГЛАСНИК

Конференција виногрaдарских и винарских стручњака из целе Краљевине. — На позив Министарства Пољопривреде одржала се ова конференција у Виноградарско Воћарској Школи у Букову 14., 15. и 16. јула о. г. Циљ је био: расправљање свих стручних питања из виноградарства и винарства.

На тој конференцији изнешена се и дегустација (кушање) вина, донетих од разних делегата, у циљу упознавања типова вина из разних покрајина, школских и из Неготина и околине.

По свршеној конференцији саучесници су учинили излет на Бадњево (код Неготина) и екскурзију у Рогљево и Рајац. После ће се вратити преко Зајечара—Јагодине и Смедерева.

Конференцију је отворио г. Паја Т. Тодоровић, начелник одељења за виноградарство и воћарство Министарства Пољопривреде и Бода, а чланови су конференције:

а) *Из Србије:* Осем г. Тодоровића г. г. Милутин Стојановић, инспектор; Б. Ж. Бошковић секретар Министарства, Божидар Ранковић, управитељ Виноделско-Воћарске Школе у Букову и Лазар Сладековић окр. економ у Неготину;

б) *Из Војводине:* г. Михајло Хел, виноградарски надзорник у Б. Цркви;

в) *Из Хрватске:* г. г. Милан Хржић, шеф виноград. одсека, Иван Катић, равнатељ више пољ. школе у Петрињу, Ђуро Кантнер, повереник за винарство, Милан Маршић, пољ. повереник из Крижевца и Павао Цезар, путни учитељ виноградарства;

г) *Из Словеније:* г.г. Франц Матјашић из Љубљане, Бахуслав Скалицки из Н. Места и Антоња Пукловец из Марибора;

д) *Из Босне и Херцеговине:* г.г. Љубомир Стјепановић референт Земаљске Владе у Сарајеву и Милан Томић привредни саветник из Мостара;

ђ) *Из Далмације:* г.г. Станко Ожанић, виноградарски референт, Вјекослав Штренељ виноград. надзорник у Шибенику и Мато Бобановић надзорник подрума у Сплиту.

Програм конференције виноградарских стручњака у Букову је био следећи:

1. Искуства о адаптацији у разним земљама (особито кречним) америчких подлога и њихових хибрида, који су у дотичној покрајини опробани, и њихов афинитет према

домаћим сортама лозе приликом калемљења, с обзиром на родност и издржљивост чокота.

2. Искуства о разним начинима калемљења (цијепљења, навртања) с обзиром на проценат примања и поподаци о производњи калемова у покрајини.

3. Домаће сорте лозе (грожђа) у покрајинама за црно вино, за бело вино и за јело. Особености у начинима справљања вина; најчешће мâне и болести; поправке и лечење вина.

4. Однос између штета причињених од пероноспоре и оидиума. Искуства о успешнијем сузбијању ових болести. Борба са грожђаним мољцем, где га има.

5. Преглед и организација виноградарско-винарских установа у покрајинама (школе, расадници, курсеви, путна настава и др.) и удружења (друштва, задруге, сајмови и др.) Особље виноградарско-винарске струке и обезбеђење његове еквистенције.

6. Статистика винограда и производња вина у покрајинама, мере за успешније обнављање винограда (кредит, ослобођење од порезе, снабдевање лозом, инструктовна помоћ и др.).

7. О сузбијању фалсификовања вина у земљи. Закон о промету вина.

8. О винарској унутрашњој и спољној трговини (промету). Унутрашње и међународне сметње (пореза, трошарина, царина) за лакши промет и извоз вина. Транспорт и заступање у иностранству. Пореза на печење ракије од комине.

9. Какво је виноградарско-винарско законодавство било и какво је сад у покрајинама; какво треба да буде.

10. Смотра и дегустација (кушање) вина, донетих од разних делегата у циљу упознавања типова вина из разних покрајина.

Одлуке донете на овој конференцији саопштиће се читаоцима Тежака.

ЗАПИСНИК.

25. ванредне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 27. маја 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: председник г. Љуба Новаковић, чланови г.г. Благоје Тодоровић, Вића Радовановић, Љуба Јовановић, Милан Јовановић, Александар Јовановић, Д-р Вељa Стојковић и Бошко Ж. Бошковић.

Као гост присуствовао г. Драгутин Спремић редовни члан.

Председавао председник г. Љуба Новаковић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Председник саопштава да је за ванредну седницу сазвао Одбор ради решавања неколико хитнијих предмета. Одбор прима знању.

II.

Прочитан је позив Господарског Друштва у Загребу, којим извештава да ће 30 овог месеца држати своју главну годишњу скупштину и моли да Друштво упути своје изасланике. Одбор одлучи: да се као изасланици Друштва упуте г.г. Д-р Вељa Н. Стојковић и Милан Јовановић чланови Управе.

Пошто г. Д-р Вељa Стојковић путује и као изасланик Министарства Пољопривреде и Вода, то г. Милану Јованићу на име дневнице признати по 100 динара дневно и превозне трошкове по рачуну.

III.

Прочитана је молба г. Петра Вуковића новоизабраног шефа продајног оделења, да би на дужност могао доћи ако би му се дао стан у друштвеним зградама, пошто овај није могао наћи у вароши. Одбор одлучи: да се пише г. Вуковићу, да му се може дати соба и кујна без икаквих других локала, ако буде са истим задовољан, докле не нађе стан у вароши. али стим да му Друштво не може признати ништа на име станарине.

IV.

Прочитан је извештај Начелства округа крушевачког о приређивању изложбе стоке у Крушевцу 28. и 29. ов. месеца. Одбор прима знању.

V.

Прочитан је предлог члана набављачког одбора г. Виће Т. Радовановића, о распореду сејалица добивених из Енглеске, које је Министарство Пољопривреде доделило државним установама Одбор одлучи: да се умоли Министарство Пољопривреде и Вода, да се од распоређених 12 врстачких сејалица за пољопривредне установе, уступи 6 комада овом Друштву за поделу пољопривредницима за заједничку употребу, пошто су ове сејалице мале и подесне за мања имања а пољопривредне установе снабдевене су раније саврстачким сејалицама.

VI.

Прочитано је мишљење референта за Подружине, да се приме у састав Друштва Пољопривредне Подружине у Битољу и Церовцу, пошто су испуниле прописане услове. Одбор одлучи: да се приме.

VII.

Прочитано је писмо г. Д-р Веље Стојковића члана књижевног одбора, да је набавио три књиге из Лондона у вредности 40 динара, моли да се исте исплате и шаље књиге да се уведу у инвентар. Одбор одлучи да се изврши исплата књига.

VIII.

Прочитано је писмо г. Бошка Ж. Бошковића члана управе, којим извештава да је за спремање фенлофталинске хартије надао 40 динара за разне хемикалије и моли да му се иста сума накнади. као и да се одреди продајна цена израђених књижица исте хартије, Одбор одлучи, да се г. Бошковићу исплати издатак у 50 динара а да продајна цена ових књижица буде 1 динар од комада.

Са овим је закључен данашњи дневни ред.

ПЕЋИ

ЗА ГЛАВИНИЋЕВЕ СУШНИЦЕ

ИМА НА ПРОДАЈУ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ЦЕНА ЈЕ ГАРНИТУРИ (ПЕЋ СА ЧУНКОВИМА)

670 ДИНАРА

ПАЖЊА ВИНОГРАДАРИМА!

Ко жели да има најбољу светску прскалицу, нека узме

ВЕРМОРЕЛ

КУПУЈТЕ ВЕРМОРЕЛОВЕ ПРСКАЛИЦЕ

Главно засупништво Верморелове куће:

ДРАГОМИР СТОЈАНОВИЋ

КРАЉА МИЛАНА 53. — МЕЦАНИН —

СЛЕДУЈЕ ДОДАТАК.

КЊИЖЕВНОСТ

Једна практична сушница за сушење воћа, од *Др. Вел. Н. Стојковића*, Београд, 1921. Цена 3 дин.

Једна од врло значајних и од изванредно крупних потреба наше привреде је имати што савршенију сушницу за сушење воћа (евентуално и поврћа), која ће, *уз економију горива*, у једном одређеном периоду осушити *што већу количину воћа* и добити сразмерно *највољи квалитет* осушеног продукта. Та је потреба крупна са тога:

1) што је наша производња сувих шљива велика и што ће постајати све већа, тј. јој треба обезбедити сигурну продају и повољну награду око уложеног труда;

2) што и друго воће треба отпочети сушити у што ширим размерама, јер и за њ можемо на светском тржишту наћи и доста купаца и добре цене; и

3) што ће се, према нашем земљишту, нарочито онамо камо је оно врлетно те за обрађивање под цереалијама није угодно, и према нашим климатским приликама, и шљиве и свеколико воћарство наше све одлучније увећавати и развијати упоредо са мрежањем саобраћаја.

И садање наше воћарске прилике и, нарочито, тенденције нашега воћарства, императивно су наискивале да се што већа брига поклони усавршавању оруђа око сушења шљива, изумењању сушнице, која ће задовољити главна начела економије у утрошку горива, радне снаге, времена, неће количине осушеног воћа и повољнијих резултата у погледу квалитета.

Г. Др. Стојковић је, у једноме прегнућу пуном похвале и са једном истрајношћу која заслужује да послужи као углед, у овоме погледу постигао управо сјајног успеха: његова сушница је, по једногласним оценама комисија и при пробама у *разним* годинама (дакле и под *разним* околностима), постала управо *драгоценост* за наше воћарство. Она далеко за собом оставља све досадање домаће сушнице, а принципом, на коме је постављена, отвара могућност за конструисање сушнице грандиознијег обима, сушнице која би подмиривала потребе сушења воћа у њеним индустријским размерима.

Г. Др. Стојковић је водио рачуна о *данашњим* приликама и потребама нашега воћарства и наших тежака, па је за *те* прилике и ради *тих* потреба конструисао *садању* сушницу. И у томе и јесте *велика* његова заслуга: што је један сјајан напредак омогућио да се примени у нашем *тежачком* воћњаку. У колико се сушење воћа буде претварало у индустриски посао, у толико ће се лакше конструисати и одговарајућа сушница; али би био промашен задатак и изјаловљен труд да је конструисана сушница за *велика* предузећа, која има тек да се јаве, можда после релативно доста дугог времена, а да се запусти и пренебрегне *садања* потреба, *данашња* нужда.

Г. Др. Стојковић је овим конструисањем *своје* сушнице дубоко утко своје име у нашу пољску привреду и допринео огромно много за искоришћавање нашега воћарства.

Препоручујући сушницу г. Др. Стојковића, препоручујемо и ову књигу његову, која има и план његове сушнице и упутство како се са њом рукује.

Желети је да се сушница г. Др. Стојковића што више популарише. То ће, извесно учинити Пољопривредне Подружине, школовани економи и пријатељи нашега привреднога напретка.

Fran Tućan: Po Makedoniji. Putničke slike i domovi. Zagreb, 1921 str. 215.

Наш симпатични г. Туђан, чија је научна делатност за поштовање и чији су научни радови наша народна добит, пропраћа овај лепи свој рад овим уводним речима, које имају музику срца и ритам разума.

„Ни претензије литерарне, ни претензије научењачке нису биле обладале мном, кад сам се бацио на описивања свога путовања по Македонији; једино љубав за рођену груду била је оним мотивом, која ме је силила, да отворим срце своје. Ето, домовина нам је и велика, и богата, и лијепа, а ми не знамо да је љубимо, да је цијенимо. У наша срца унукла се мржња и никако не да мјеста братској љубави да завлада. А наше срце зна љубити, наша је душа добра, тек има нешто, што нас смућује, што буди у нама неповјерење спрам рођене браће. Не познајемо се, ни себе ни дома свога. А оно, што се не познаје, не може се ни љубити, јер нам је туђе, страно. Много је тога остало у души нашој још од оних времена, кад нас је туђин-душманин завађао са браћом и никако да се ријешимо тога отрова туђинскога. Мислио сам, да ћу бар на час узбудити љубав у срцима браће своје, ако им изнесем неколико слика из оних лијепих крајева, што се налазе тамо на југоистоку домовине наше. У тим крајевима жive браћа наша и чекају нас, да их дигнемо, да их притиснемо на груди. Они чекају, а ми се међу собом инатимо. Али вјерујем, да ће оним часом, кад упознамо дом наш и браћу нашу, нестати ината, а нама обладати такмичење у љубави и раду за просперитет и уједињену домовину. Том такмичењу намијењена је и ова књига."

И ако г. Туђан није имао те претензије, књига је, ипак, и као литерарна и научна радња сасвим успела, а по топлини, којом је задахнута, оживела је чак и оне минерале, које је г. Туђан на своме путу проучавао.

Зато ова књига заслужује да у Србији, и јужној и северној, буде прочитана.

Наши тежаци имају још и специјалног интереса да је прочитају, јер је г. Туђан обратио своју просвећену пажњу и на привреду и, специјално, на пољску привреду јужне Србије; те ће тога драгоценога материјала доста наћи у овој лепој, топлој и *братској* књизи.

На сваки начин, ми би се изванредно радовали кад би ову књигу прочитали наша браћа тежаци у Хрватској и кад би се из ње загрејали оном топлином осећаја, које треба једни према другима да имамо, кад смо један и исти народ, па да се на тој топлини растопи и у недођији оде сав онај лед, који је између нас вековима слатан од стране наших заједничких непријатеља.

ДОДАТАК 28. БР. „ТЕЖАКА"

Кроз Ческу и Моравску.

(Извештај са екскурзије наших земљорадника приликом пољопривредне изложбе у Прагу у мају 1921 године).

од **Милутина Стојановића**
секретара Министарства Пољопривреде.

I. Одлазак у Праг.

После читавог низа саобраћајних тешкоћа, које су нашим земљорадницима имали да преброде, те да на време посете Пражку Пољопривредну Изложбу, наша група из Србије кренула се из Београда 11. маја у 7 часова ујутру. Уз пут су се нашем специјалном возу придруживале не само предвиђене већ и неке непредвиђене групе, често пута са сепаратистичким тенденцијама, те се у самом почетку назирало, да се у Чешкој нећемо моћи одмах појавити као једна хомогена, добро организована земљорадничка корпорација. После бирократских нељубазног провођења преко наше границе у Марибору са лакоћом пређосмо малену и сада љубазну Аустрију, дивећи се уз пут рационално обрађеним пољима без икаква корова, врло честим вештачким ливадама од разних детелина, марљиво ограђеним пашњацима, вештачки подигнутим шумама, уређеним путевима и каналима, најзад оној дивној панорами, која Штајерску ставља у ред најкултурнијих крајева Средње Европе. Сваки педаљ земље искоришћен, свако чељаде запослено, свака крава упрегнута, све заузето напорним радом, јер је светски рат упутио Немце, да у будуће своју заиста силну енергију примењују на погонуније искоришћавање природе, а не на насилну експлотацију суседних народа.

Приликом дочека на пражкој станици, где су се уз химне ова народа ређали говори неколицине чехо-словачких министара, затим увече на чају код нашег посланика г. Храбара, где су падале здравице највиђенијих представника пражких економских и политичких организација, одмах се видело да Чеси у нама гледају не само обичне посетиоце, који су само економски заинтересовани у овој екскурзији, већ рођену браћу, која су дошла да у слободи на видиљив начин запечате наш политички савез и тиме пред светом појачају нашу позицију у текућем политичком моменту. На жалост, и ако важимо као народ експресиван, ватрен и пун темперамента, нисмо успели, нарочито у почетку, да се пред Чесима појавимо као национално-патриотски загрејани представници наше државе, какви јесмо у ствари, већ смо чинили-утисак чисто економске делегације, заинтересоване искључиво трговачким проблемима, што није баш право обележје нашег народа.

У Праг смо стигли два дана доцније но што је било предвиђено те је услед тога из основа био поремећен програм, који је унапред био утврђен за нашу екскурзију. Остављајући посету изложбе за доцније, први дан морали смо посветити стручним излетима у пражку околину. Било је теоријски предвиђено 6 група са разним маршрутама и то: ратарска, сточарска, воћарска, виноградарска, шумска и задругарска, али је у стварн изведен мањи број излета, поглавито услед прекомерности од пута.

II. Излет у Мелник.

Резултат излета других група није ми познат, јер сам ја био са виноградарском групом, која је имала да посети Мелник, историјски град северно од Прага а на ушћу Влтаве у Лабу.

Дочекани као гости од представника власти, посетили смо најпре месну пивару, скромне величине, али која прерађује сав месни јечам дворедац „Хана" и снабдева добрим пивом цео свој срез. Затим смо посетили државну плетарску школу (Košikarna škola), која је задржала сву нашу пажњу својом правилном организацијом и дивним плетарским израђевинама, које су резултат рада самих ученика. По свему ова школа заслужује да известан број наших младића упутимо у њу, у циљу изучавања овог за нашу природу важног занята, а тим пре што у непосредној близини школе постоји плетарска фабрика, која израђује на велико како јевтин материјал за паковање воћа и грожђа, тако и скупоцен намештај од прућа.

Затим смо посетили врло интересантан виноградарски историјски музеј принца Лобковица и његов подрум, где се поред стоног вина производи и шампањац. Подрум је занимљив не услед свога рационалног уређења и примене модерних справа и напреднијих метода рада, већ нарочито са свога традиционалног чувања древних објеката, који представљају велику историјску вредност. Вина су добро одиегована али им је природа сувише северног типа: слаба, кисела, лака. Оваква се вина у нашем лексикону зову „Цеварика". Све је истерано на снагу, радом и вештином, јер је овде хладно за винову лозу. Изгледа ми, да је овај подрум више предузеће спорта него ренте.

Овај се наш излет завршио посетом „Општинске ниже виноградарско-воћарске школе". Ранг ове школе није сјајан, а у ствари она свима својим објектима чини неугодно дејство на посетиоце, наоружане предубеђењем о одличној организацији чешких пољопривредних школа. Расадник запустео, чокоље у винограду без форме, објекти за настању у нереду, у свему као да се осећају и овде ове разорне последице рата, иза којих се нарочито ми закључамо ево већ три године, кад наше установе не функционишу нормално у одсуству добре воље одговорних фактора. За мој рачун објашњење је за ову школу поглавито у недовољној агилности престарелог и преморепог управника, који само изузетно може дати оно, што обично даје млађи и свеж човек. У виноградима пада у очи сувише дугачка резидба на лукове и остављање многобројних дугачких кондира, што је условљено влажношћу климе, рђавим сазревањем лозе, природом самих сората, које се овде гаје (Бургундац, Траминац, Рислинг) и усиљеним ђубрењем.

Виногради су сви на домаћој лози, јер се филоксера у Чешкој тек сада појављује (у Троји).

Уопште узев ова школа стоји ниже ма од које наше пољопривредне школе и у њу не би имало интереса слати нашу децу.

III. Изложба у Прагу.

Тек сутра дан понуђено је било нашим земљорадницима, да у реду и у пратњи ноћа посете изложбу, али

пошто је већи број сељака успео, да независно од вођа упозна изложбу, то су се за корпоративну посету изложбе састављале врло слабе групе, са којима се поступило, како је било предвиђено. Највећи део земљорадника посетили су и проучавали изложбу појединачно, концентришући своју пажњу на оне ствари, које су их највише интересовале. На крају се показало да и ово не даје рђаве резултате.

Изложбу смо разгледали 3 дана, а сви изложени објекти могу се груписати у 3 целине: стока, пољопривредне справе и информативно-статистички павиљони.

А. Стока.

Стока ме није јако интересовала. Ипак лако се је могло приметити, да је од говеди било изложено лепо однегованих јунаца, телади, крава и бикова искључиво сименталске расе. Међу изложеним коњима преовлађивале су расе тешких и полутешких коња и кобила као што су белгијанци, нонијуси, и њихови мелези, па онда велики број англо-норманаца и врло мало лакших коња. Државна ергела је изложила повећи број пастува белгијанаца, англо-норманаца, англо-араба, араба и липицанера. Козе санске; овце мерино, хемширске и њихови мелези са домаћим сојевима; свиње већином јоркширске велике. Изложена стока правила је леп утисак.

Б. Пољопривредне справе.

Највећи део изложбе испуњен је био изложеним пољопривредним справама из целе Чехо-Словачке Републике. На изложби је учествовало више од 40 фибрика пољопривредних справа са разноврсним објектима. Свака од ових фабрика предусретљиво је давала заинтересованима како своје каталоге, тако и сва обавештења о цени справа и њиховој правилној употреби, а накнадна обавештења могу се добити пишући овим фабрикама на адресе, које може дати Српско Пољопривредно Друштво.

Приликом прегледа изложених справа могао се констатовати огроман успех, који је чешка индустрија постигла на овом пољу. Јасно се видело, да је Чешка у могућности да производи справе не само за себе, већ и за суседне па и за удаљене земље. Најозбиљније фирме за ратарске справе изгледа да су: Červinka-Čihak, Umrath C°, Tomaš Fuk и Jetonicky, а за ситнији алат као и за живинарске и пчеларске справе Društvo Hospodar из Melotice.

Винодељско-воћарске справе, које су ме нарочито интересовале, изложили су свега 5 излагача и то најгори и најслабији у сваком погледу. Прскалице су од слабог материјала и престарелог система; муљаче и пресе најпростије конструкције и најмање величине; подрумарске справе, које не издржавају најблажу критику. Било је само неколико бољих казана за печење ракије. Чехо-Словачка није виноградарска земља, те ме овакво стање ствари не чуди, у колико се виноградарских справа тиче, али ме изненађује потпуна одсутност справа за прераду воћа, јер сам ову земљу сматрао за првокласно-воћарску.

За ратарце пак изложба справа давала је огроман материјал за студију.

В. Информативно-статистички павиљони.

Чехо-Словачко Министарство Пољопривреде у сарадњи са разним пољопривредним друштвима и задружним савезима из Ческе и Моравске изнело је било у два павиљона драгоцене податке о стању пољопривреде у земљи служећи се при том одлично израђеним картама, дијаграмовима, таблицама и пригодним сликама. Материјал је био огроман. Видећи, да због краткоће времена не могу проучити податке по свима гранама, поклонио сам сву пажњу само виноградарству и воћарству, те ћу овде у главном изнети стање ових двеју пољопривредних грана у Чехо-Словачкој.

Приближна слика о стању пољске привреде у целој републици најбоље се може добити ако се баци поглед на њену покрајину Моравску, која је имала најбоље сређене податке из виноградарства и воћарства.

У Моравској од 2½ милиона хектара искоришћене земље заузимају:

њиве	1,216.325	ха	или	54.7%
ливаде	155.017	„	„	7%
пашњаци	118.508	„	„	5.6%
шуме	624.788	„	„	28%
градине и воћњаци	27.828	„	„	1.5%
а виногради	10.105	„	„	0.5%

Остатак долази на неискоришћену земљу.

Штетне последице рата осећају се још и данас дубоко чак и у пољској привреди вредних и промућурних Чеха из Моравске. Недостатак ратом упропашћене стоке и радне снаге као и недовољна примена вештачког и стајског ђубрета учинили су, да је пољопривредна производња тамо знатно спала. Тако на 1 хектар у Моравској родило је просечно товара:

ЧЕГА?	у 1914 год.	у 1920 год.
пшенице	17.7	9.2
ражи	16.1	10.
јечма	19.8	13.9
овса	18.29	11.5
кукуруза	19.29	12.4
кромпира	116.50	66.—
шећерне репе	284.—	207.—

Услед недовољног сузбијања биљних болести после рата, уобичајена штета од ових порасла је код жита 10 пута, код кромпира 6 пута, а код кукуруза 3 пута више но што је била пре рата. Само у 1920. години штета, услед смањене пољопривредне производње, оцењена је на 432 милиона чх. круна, од које суме само на воћарске производе пада 50 милиона. Утешио је само то, што су за 1921 год. запажени изгледи на поправку овога стања.

Да се позабавимо сада стањем виноградарства и воћарства према подацима, изнетим на изложби.

1. Виноградарство.

Чехо-Словачка није виноградарска земља. У целој држави има само ово 25.000 ха под виноградима, од чега долази на Чешку 5.000 ха, на Моравску 10.000 ха и на Словачку 10.000 ха. Виноградарски су центри у Чешкој Мелник, у Моравској Знојмо, а у Словачкој Братислава

и Нитра. Филоксера се у Чешкој тек појавила, у Моравској је заразила ½ винограда, а у Словачкој све. За обнову винограда на америчкој подлози у целој држави има 12 лозних расадника, а бригу о унапређењу виноградарства воде 5 инспектора виноградарства, који су размештени по разним виноградарским центрима у земљи.

По виноградима има највише белих сорта грожђа и то Шасла за 60%, Велтелинка за 30%, а Силванац, Траминац и Рислинг свега за 10%. Бело се вино прави обично од мешавине свих сората у горњој пропорцији. Црне сорте су врло мало заступљене а од њих највише, има Португизца за 60%, Франковке за 30% и Бургундца за 10%, од целокупне количине црних сората грожђа. Услед недовољне количине топлоте првенство се даје сортама, које рано сазревају, као Шасла и Португизац. По једном изложеном статистичком прегледу просечна родност винограда у Моравској у току последњих 20 година (1900—1920) износи 10.46 хектолитара на хектар са максимумом од 25 хл. и минимумом од 1 хл.

Нешто бољи услови за виноградарство постоје у Словачкој. Најбоља виноградарска школа у држави, која се налази у Братислави, изложила је врло интересантне податке, који дају најбољу слику о просечној родности најважнијих сората грожђа и о саставу шире у Словачкој за последњи десето-годишњи период (1911—1920). То се види из приложене таблице:

Тек. број	НАЗИВ СОРТЕ	Родност кг. грожђа на 1 ха просечно годишње	За 10 година у шири било			
			Шећера у %		киселине (киселог) у %	
			мање.	максим.	мање.	максим.
1	Скадарка бела	7.097	15	19.5	9	19
2	Франковка	3.719	17	21	8	17
3	Рислинг италијанска	3.244	17	22	8	16.5
4	Рислинг рајнски	2.855	16	23	6	18
5	Силванац	2.588	16	24.5	6.5	17.5
6	Велтелинка	2.208	16	23	7	17
7	Траминац	1.781	17.5	24	6	15

У целој земљи има 2 државна угледна подрума, а надзор над исправношћу вина и винског промета воде на основу специјалног закона о вину 5 винарских инспектора (клетарских надзорника).

За ширење стручног знања из ове пољопривредне гране у целој држави има 7 нижих виноградарских школа и то: 2 у Чешкој (Мелник, Литомерице), 3 у Моравској (Знојмо, Кури, Остаси) и 2 у Словачкој (Братислава, Узнород).

И ако је виноградарство у Чехо-Словачкој сасвим споредна пољопривредна грана, ипак као што се из изнетих података види, Чехо-Словачка Република чини за унапређење ове гране сразмерно више напора и подноси много више жртава него што је случај у нашој држави која има више од 200.000 ха под виноградима, т. ј. 10 пута више но Чехо-Словачка.

2. Воћарство.

Воћарство је у Чехо-Словачкој много јаче развијено од виноградарства. Ма смо у Србији прве учитеље воћарства добијали из Ческе и Чеси су нам у Србији тако и у Чешкој остали увек пасионирани воћари. Изгледа, да је Ческа у воћарској производњи отишла даље од Моравске али је зато воће у Моравској бољег квалитета, јер добија више сунца. На изложби је био изшет преглед бројног стања воћака у Моравској, из кога се видело, да само у Моравској има 6½ милиона посађених воћака, од којих:

јабука	1,400.000	дрвета
крушака	750.000	„
трешања и вишања	780.000	„
шљива	2,870.000	„
кајсија и бресака	65.000	„
ораха	135.000	„
рибизле и огроза	500.000	„

Као што се види, у Моравској од воћака највише има шљива (у које ценарика улази са 10%), па јабука којих има таман 2 пута мање од шљива; крушака пак има 2 пута мање од јабука. Трешања и вишања има прилично; вишања има 10 пута мање од трешања. Бресака и кајсија готово нема, јер услед пролетних мразева редовно пропадају у цветању. Ораха има сразмерно врло мало, а рибизли 2 пута више него огрозда. У недостатку грожђа често се прави вино од рибизле.

О квалитету воћа у Чехо-Словачкој може се добити довољно обавештење, ако се погледа на приложену таблицу, која показује просечан састав сока од разних врста воћа.

ВРСТЕ ВОЋА	Садржина шећера у %	Садржи грама у 1 л. сока:		
		% киселине	% белан-чевине	% пепела
јабуке	13	6	4	3
крушке	11.5	2.5	4	3
трешње	13	5	10	4
вишње	9.5	20	10	4
шљиве	9.5	7	6	4
кајсије	8	13	10	7
бресеке	10.5	10	6	6
рибиљке	6.5	3	15	6

Воће се у великој мери суши, а сем тога од јабука се прави јабуковача, од рибизла вино, од шљива се пече ракија, а од свију врста воћа поред разних компота кува се много пекмеза од шљива (без додавања шећера) и мармеладе од јабука (са додавањем шећера).

Стручно знање из воћарства и прераде воћа поред свију пољопривредних школа дају и специјалне ниже воћарске школе, од којих смо посетили две: у Троји (Чешка) и у Боховице близу Брна (Моравска).

IV. У Прагу и околини.

Поред изложбе моју су пажњу у Прагу и околини привукла још 3 објекта: нижа воћарска школа у Троји, пражки музеј и фабрика лабораторних справа „Logia" и најзад конференција наших виноградара са пражким винотрговцима.

1) Нижа воћарска школа у Троји има историјски значај за Србију. Та нам је школа пре 25—30 година послала неколико ваљаних стручњака воћара (Целба, Буријан, Мајеровић), чији су ученици, наши државни економи, за-

сновали у Србији око 70 воћних расадника. Школа је добро уређена и прилично снабдевена наставним објектима за воћарство и прераду воћа, али је у прогресу знатно заостала иза новије такве исте школе у Боховицу код Брна. У овакном стању са њом се у сваком погледу сем у преради воћа може мерити наша школа у Букову, па донекле и она у Марибсру. Кад се уме у обзир општи утисак, који оставља школско имање на посетиоце, може се закључити да је ова школа прилично изгубила од негдашњег свога значаја. За воћарство, градинарство и цвећарство више би вредело слати ђаке у Баховице, него у Троју.

2) Пражки музеј, који смо сви посетили даје величанствену слику чешког интересовања за природне науке и своју националну историју. Геолошка, палеонтолошка минералошка, зоолошка и историјско-етнографска збирка могу се такмичити са сличним збиркама свију великих народа у Европи. Помоћу таквог материјала могу се само са половином потребних напора студирати све ове науке, које су помоћнице пољопривреде.

3) Фабрика лабораторних справа и учила „Logia“, Smichov, Radlička 25, јасно доказује, колико је далеко чески народ отишао у индустријском усавршавању. Најфиније сгвари, које је некада могла да израђује само немачка индустрија, стварају се овде и својим квалитетом потпуно задовољавају све захтеве. Ова фабрика снабдева кабинетским училима и објектима за очиглелну наставу поред осталих и све пољопривредне школе у Чехо-Словачкој, па би логично било искористити производе ове фабрике и за снабдевање наших школа, које осећају велику нужду у оваким објектима.

4) Винарска конференција, коју је сазвало у сали Репрезентационог Дома удружење винарских трговаца у Прагу, била је посећена искључиво од наших виноградара и то поглавито из Словеначке, Далмације и Србије. Водила се реч о омогућавању и олакшавању извоза вина из наше државе у Чехо-Словачку. После исцрпних реферата наших и чеких виноградарских стручњака утврдило се: да наша држава производи 10—15 пута више вина од Чехо-Словачке и да може сваке године извозити више од 1 милијона хектолитара вина; да Ческа, и ако укус и квалитет наших вина њу потпуно задовољава, и ако је некада у оквиру бивше Аустро-Угарске трошила поглавито југословенска вина, ипак сада увози вина поглавито из Мађарске и Италије. Узроци су томе: отежани излазак вина из наше државе услед раније извозне царине и рђавог дезорганизованог железничког саобраћаја; услед превисоке превозне таксе код бродарских друштава на Дунаву; услед саобраћајне саботаже, коју често практикује Аустрија, да би отежала свако општење између нас и Чеха; услед високе увозне царине на вино у Чехо-Словачкој и најзад услед јевтине мађарске валуте. Најзад се дошло до закључка да се трговина вином између наших држава може једино појачати: ако се изведу царинске олакшице при извозу код нас и увозу у Чешку; ако се издејствује једна екстериторијална железничка пруга за транзит, која ће преко Аустрије везивати наше 2 земље у недостатку коридора; ако се бродарски синдикати од стране обојих држава приморају на снижење превозне тарифе; ако се приликом склапања трговинских уговора са Италијом не фаворизира увоз талијанских вина у Чешку на штету увоза наших вина, и најзад ако се за известан период, докле трају овако нестални валутни односи у Средњој Европи, усвоји код нас чак и награђивање извозника вина од стране државе. Ако ништа друго, она је конференција имала позитиван резултат бар у томе, што нам се дала прилика да се упознамо са гледиштем ческих стручњака и трговаца за јачање нашег трговачког промета.

V. У Брну.

У Брну, срцу Моравске, били смо свечано дочекани од представника власти и вароши, као и од самог народа. Смештени у Соколском Дому, најпре смо сва скупа посетили средњу домаћичку школу друштва „Весне“. Ова је школа нов тип завода за здраво, позитивастичко, природно и домаћинско васпитавање девојака. Соколске вежбе, које стварају дивне форме тела, те појачавају природну лепоту чехиња: течење кулинарне вештине, од које често зависи здравствено стање породице; одржање примерног реда и чистоће у кући, у чему нарочито наше жене оскудевају; вештина кројења и шивења; музика и књиговодство за кућу и јаван живот, поред осталих елемената општег образовања, над којима ипак сваког часа лебди љубав према отаџбини, то су главне тачке програма ових школа, које би са свима карактерним особинама требало пренети у нашу земљу. Желети је, да наши меродавни фактори са више агилности породе на заснивању оваквих школа код нас, како би рационално васпитавање девојака узело најзад превагу над тако наглим ширењем ваистена!...

Затим су се наши излетници поделили на три групе које су према своме интересовању имале да посете Ветеринарску Школу, Вишу Пољопривредну Школу и најзад Воћарску Школу у Боховице близу Брна. Највећи део земљорадника заинтересовао се за Воћарску Школу, која нас је очарала својим рационално подигнутим воћњацима, дивно изведеним вештачким облицима воћака, топлим лејама, и стакларом, пуном најодабранијег цвећа. Наставни објекти у својој потпуности и без замерке; ученици на раду са голим грудима на сунцу, те своје соколске мишиће претварају у челик; наставници промућурни и са јаком стручном спремом задивљују својим здравим погледима на рад по својим струкама. Ово није школа, него рај; ово је без сумње најбоље уређена воћарска школа у Чехо-Словачкој и штета би била не послати известан број наших младића у ову школу, која је знатно измакла од наше школе у Букову.

У вече је општинска управа давала банкет за све излетнике, на коме је пало доста лепих речи и топлих жеља са обе стране за ближе међусобно упознавање, за јачање међусобног трговачког промета и за тешњу сарадњу у политичким питањима, која истовремено интересују оба народа. Војна музика и хор месне певачке дружине дали су те вечери сјајан доказ о високом смислу ческог народа за музику и причинили су нам ретко задовољство. Брно смо оставили са убеђењем, да су Моравци неки ентузијасти од северних Чеха, што је се доцније у много јачој мери испољило.

VI. У Прерову.

Опет сјајан дочек на станици са музиком, соколима, заставама, поздравима. Одмах смо кренули у посету средње пољопривредне школе. Морам признати да ме ова школа, коју је судећи по величанствености аграда и богатству учила и научних збирака држава обдарила обилним материјалним средствима, није могла очарати својим унутрашњим уређењем, редом и радом и кад се упореди са осталим ческим школама, које смо посетили, она даје доказа, да се велики успех у овим заводима не може постићи без добре воље.

У Прерову смо у три групе посетили: фабрику пољопривредних справа, фабрику вештачког ђубрета и пивару.

На подне смо имали свечан ручак, где су се ређали лепи париотски говори и прикладне политичке здравице, у којима се наглашавало братство наших народа, истоветност наших политичких интереса и међусобно допуњавање наших економских потреба.

Преров смо напустили са предосећањем, да ми идући са севера на југ све дубље заилазимо у извор ческе националне свести, у огњиште ческог патриотизма.

VII. Оломоуце и Ческо Село.

У Оломоуце смо стигли предвече. Дочек је био још сјајнији него у Прерову. На станици су нас дочекали музиком, заставама и поздравним говорима представници власти, соколства, разних земљорадничких организација, па чак и бискуп. Читави шпалири раздраганог народа поздрављали су нас добродошлицом; са свију прозора, са многих кровова клицали су нашем доласку ласкавим узвицима. Дочек је био братски, срдачан, природан. У вече свечан концерт и заједничка вечера у нашу част. Приређивати овакве дочеке може само један скроз културан народ, јер за извођење оваквих манифестација није довољна само добра воља, него је потребна и нарочита организаторска способност, која код Чеха прелази у праву уметност.

Сутра дан подељени смо били на неколико група, од којих је свака имала да посети по једно село из околине. Ја сам био у групи од 50–60 људи, која је отишла у село Тешетице. И у селу смо примљени са истом топлином и искреном срдачношћу као и по варошима. Председник општине и народни учитељи, грлећи нас братски, утркивали су се, да нам открију своја срца и да нам изразе своје дивљење за наш народ, који се са таквим самопрегоревањем жртвовао не само за победу југославенске већ и уопште словенске заветне мисли. Чеси са села горе од патриотизма и у нама виде природног, братског, а не само политичког савезника за обезбеђење наше слободе и сјајних резултата наших из минулих ратова. Они су нам са ретком предусретљивошћу и љубазношћу отворили све ризнице својих културних тековина на селу почев од школе, па све до спаваће собе ческог сељака. Култура је на ческом селу отишла далеко. У овоме селу од 600 кућа нема ниједне кафане, већ место ње постоји читаоница са библиотеком. Основна је школа седморазредна са 5 учитеља, који се по интелектуалној вредности могу мерити ст многим нашим професорима гимназија. Соколски дом је најбоља зграда у селу; село има купатило, водовод и електрично осветлење. Сељаци вредни као кртице, али се хране јаком храном, јер једу 2–3 пута недељно меса, млека увек, хлеб само пшенични и умерено пију пива; тамо се сељак опије најмање 1 пут годишње. Зато су злочини и крађе ретке појаве у ческом селу. Пре 50 година ческо је село било у канџама зеленаша, ћифта и јеврејских банкара и тада је било некултурно као данас села по Србији. Од тога времена па до данас под утицајем сеоских учитеља, соколства, школованих пољопривредника и земљорадничких организација, ческо је село успело, да се потпуно еманципује од ових кужних елемената и ударило је темељ својој култури, која нас је задивила. Главна је производња на селу Моравске шећерна репа али има и нешто жита за хлеб, јечма за пиво и детелине за стоку. Не само сва пољопривредна производња већ и прерада земљорадничких производа налази се већ сва у рукама земљорадничких задруга. У овом селу смо видели задружну пивару, задружне фабрике шећера и шпиритуса од меласе, задружну казаницу за ракију од воћа. Кредитирање сељака врши се само преко задруга.

У пољу примеран ред; чисто обрађене њиве; све је засејано врстачном сејалицом; види се знатна разлика између ђубрених и неђубрених парцела. Комасација имања изведена је са одличним успехом и сјајним резултатима. Али један немио факт: у овоме селу више од 70% сељака имају просечно само по ½ хектара земље, те су упућени на рад по фабрикама. Аграрна реформа у Чехо-Словачкој није изведена ни у толикој мери као код нас. До сада су раздељена само имања велепоседника из непријатељских земаља, а чехо-словачки поданици су од тога поштеђени. Ово је питање отворено и за његово се правилно решење интересује огроман део ческих земљорадника, који су јачину своје политичке организације показали приликом нашег бављења у Прагу у виду једне манифестације, у којој је суделовало око 80.000 земљорадника, груписаних у најбољем реду.

Свечано угошћени и топло испраћени, на дирљив начин смо се растали са овим селом носећи у души убеђење о високој култури ческог народа на селу и о братском расположењу према нама онога сталежа, који сачињава језгро ческог народа и основицу њихове државе. Из Оломоуце се кренусмо за Кромежиж.

VIII. У Кромежижу.

У Кромежижу, који се налази близу мађарске границе, дочекани смо са таквим сјајем и свечаношћу како се код нас само владаоци дочекују. Све што је било живо у вароши од детета до старца изишло је било на улицу. Густи шпалири ученика и народа с обе стране улице, сви прозори на зградама загушени светом, сви кровови на кућама начичкани раздраганом децом. И ако је била отпочела слаба киша, народ је куљао из свију побочних улица нама у сусрет. Музика и хор на челу, за њима упарађени соколи и соколице са заставама, иза њих представници земљорадничких организација са заставом, па девојке из најотменијих друштвених редова у шареној ношњи мо-

равских сељанки, затим ми у реду па опет за нама ордови у правичном руху. Поворка је била свечана. Народ је несуморно клицао: „Наздар Србове! Наздар Југословане!" и засипао нас цвећем са свију страна. Од станице до соколског дома — на путу од једног километра — газили смо по самом цвећу, које су Чеси бацали под наше ноге. Промукли смо и ми одговарајући са „живели Чеси!" Више ништа нисмо могли једни другима да кажемо. У тим моментима говорило је само срце, а грло је било стегнуто; многи људи слабијих нерава нису могли уздржати сузе од радости. На једном месту притесни нас група младих девојака у народној ношњи са корпама пуним жутих ружа, од којих су свакоме прикачили на груди по једну. На свакој ружи била је прикачена ческа тробојка са натписом: „Браћи православним, браћа из чехословачке цркве". Мене је особито ганула толико јако развијена национална свест код Чеха. Уверен сам, да су Чеси тако исто мало одушевљени православни, као што нису никад били затуцани католици, али је овај прелазак Чеха у масама у православље искључиво национално-политички гест; они у томе виде своје еманциповање од Беча и Рима и приближавање Србији и Русији. Ово ми се учинило као најбољи доказ потпуне политичке зрелости ческог народа.

После свечаног обеда у Соколском Дому поделили смо се на три групе у циљу посете Млекарске Школе, Ратарске Школе и Школе за сеоске домаћице. Млекарску Школу нисам успео да видим, али сам подробно разгледао друге две школе:

1) Ратарска је нижа, двогодишња школа без интерната са идеално снабдевеним кабинетима, са најмодернијим наставним средствима за рад и са одличном библиотеком. У школи ред примеран, чистоћа чак претерана. У воћњаку, градини, стаклари најновије и најинтересантније ствари. Стока лепо одгајена, справе очишћене и на своме месту; сушта противност средњој школи у Прерову. Изгледа, да је ово школа, где се може пољопривреда изучити само посматрањем наставних објеката — без икаквих предавања; толико је уређење ове школе савршено.

На школском имању моју је пажњу најдуже задржао сортимент воћака, подигнут од сората, које су од стране воћарских стручњака препоручене за размножавање у Моравској. За сада је тај сортимент још велики али се Министарство Пољопривреде носи мишљу, да накнадном селекцијом знатно смањи број сората код појединих врста воћа. За Моравску је за сада препоручен следећи број сората: јабука 25, крушака 25, трешања 10, вишања 6, раних шљива 8, јесењих шљива 6, кајсија 5, бресака 7, ораха и лешника 7, огрозда 12, рибизла 6, малина 4, купина 3 и јагода 8. Све ове сорте, чија имена овде не износим због краткоће, са малим изузетком опробане су и код нас у Букову и познате су нашим воћарима. Интересантно је, да Енглеска златна парменка и Тиролска бела Руамаринка, које се код нас препоручују, у Моравској су избачене, док многе друге сорте јабука које код нас немају никакве вредности, тамо су првокласне. Ова помолошка питања треба да нас позабаве мало више другом приликом, кад се буде прикупио довољан материјал.

2) Школа за сеоске домаћице је тип више домаћичке школе. Под управом једне врло вредне управитељице, она прави утисак комплетног најмодернијег система. Ред и чистоћа у кући за сваку су похвалу; млекар, кућна, живинарник и градина, — то су првокласне радионице, где се сеоске девојке уче реду и марљивости и богатећи се стручним знањем спремају се за културне сеоске домаћице. Лични рад у свима пословима основни је принцип ове школе. Подићи у сваком нашем селу овакву једну школу била би већа задужбина но подићи цркву, јер ћемо и ми по закону о постепеном развићу једнога народа морати временом да стечемо сва културна обележја, која имају и остали европски народи, али ћемо са домаћим васпитањем, како ми изгледа, најдуже рамати.

У вече су се после богате трпезе пизали одушевљени и китњасти говори представника готово свију политичких, економских и соколских организација у Кромежижу, а затим нам је приређено свечано соколско вече, на коме су уследовали соколчићи, соколи и соколице са врло занимљивим програмом.

При растанку са Чесима, клицало се са свију страна и жалило, што се тако брзо растајемо. У том свечаном жагору опростисмо се са браћом Чесима и напустисмо Моравску, која нас је са толико љубави и нежности држала неколико дана у братском загрљају.

Кроз Аустрију настаде врло прозаично и споро путовање, после кога стигосмо 23 маја у Марибор.

Екскурзија је трајала свега 14 дана

IX. Закључак екскурзије.

По свршетку ове екскурзије за сваког њеног учесника било је јасно, да Чеси у општем полету за зближење с нама стављају у први ред истоветност наших национално-политичких интереса. Та је истоветност врло јасно доказана у току минулих ратова и најзад је срећно крунисана нашим политичким савезом, једним од најприроднијих савеза у Средњој Европи. Одушевљење свију Чеха, од сељака до министара, за наше спајање територијалним коридором или бар свестраним појачавањем свију моралних, културних и економских веза с нама, није мање од горуће жеље њихове за политичко зближење с нашим народом. Најзатренији одломци у говорима свију ческих говорника односили су се на ова питања. И заиста, кад се посматра политички положај наших држава у данашњем моменту, тешко је утврдити, ко је коме потребнија: да ли ми Чесима или они нама. Удружени, можемо бити господари у Средњој Европи; одвојени, постаћемо плен наших суседних непријатеља, у којима на жалост ни ми ни Чеси не оскудевамо. Пут, којим треба да греди наша акција у политичком погледу, оцртан је у главама чак и мале деце у Чехо-Словачкој; код нас пак с тим фактом треба сродити све делове нашег народа и ослободити свет од заблуде, да „преко Саве живе Швабе", како нам је благо пребацивао један од ческих говорника.

Ја се надам, да је ова екскурзија створила толико ватрених поборника за југословенско-ческу заједницу, колико је било учесника на своме излету. Видећемо, да ли ће и наши људи хтети и умети, да примају и дочекују Чехе код нас са оноликом срдачношћу, како су то Чеси с нама чинили.

Наше економско зближење са Чехо-Словачком обезбеђено је. Оно ће с једне стране бити последица наше већ учвршћене политичке заједнице а с друге стране оно ће бити резултат разноликости народне производње у нашим земљама. Наша држава је чисто земљорадничка земља, која ће увек имати сировина на претек; Ческа је више индустријска земља, која нам може уступити многе фабричне производе. Наше се производње не искључују, не конкуришу једна другој, већ се допуњују складно. Удружени, ми можемо живети без помоћи осталог света. Чак је и ток пољопривредне трговине између наших земаља јасно оцртан. Ми можемо Чесима слати вино, жито, брашно, свиње, пекмез, суве шљиве, чега Ческа нема у довољној мери, они ће нама слати пиво, шећер, пољопривредне справе и разне фабричне производе, у чему ми оскудевамо. За ближе културно спајање, ми ћемо у Ческу слати младеж на студије, а они нама могу слати стручне учитеље, који су Ческу тако брзо унапредили.

Ако се улоге логично поделе, резултат мора бити сјајан.

ОГЛАСИ

Изишла је из штампе као трећа књига „Тежакове библиотеке“.

ЈЕДНА ПРАКТИЧНА СУШНИЦА ЗА СУШЕЊЕ ВОЋА

од

Д-р Велимира Н. Стојковића

са овим садржајем: 1. *Начела сушења воћа* (теорија сушења и техника сушења) и 2. *Сушница Д-р В. Стојковића*, (оцена сушнице, опис, грађење, упутство за сушење).

Уз књижицу је придодат и велики план сушнице Д-р В. Стојковића.

Цена је књижици 3 дин.

Обратити се Српском Пољопривредном Друштву.

ПАРНУ ВРШАЛИЦУ са свима потребама локомобила 8 к. с. ДРЕШ, ПУМПУ, ВАГУ и ОСТАЛО, продајем по повољним условима.

Иста се налази код **Витка Митровића** село Угљаре код Приштине, те је најподесније за оне купце са Косова.

МИЛОШ НЕДУЧИН

ИЗ ВЕЛ. КИКИНДЕ

Тријери. Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № I а динара 1190

ТРИЈЕР № I „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

Пољопривредниче читај „Тежак“.

ЦЕНОВНИК

СПРАВА, АЛАТА, МАТЕРИЈАЛА И СЕМЕНА У МАГАЦИНУ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Саков плуг № 6. са резервним раоником	395	дин.
„ „ № 7. „ „ „	405	„
„ „ № 7. обртач са резерв. раоником	425	„
Резервни раоници за плугове № 6 и 7 по	15	„
Резервни плаз и табак за плугове	10	„
Дрљача Сакова № IV	376	„
„ „ № IV в.	314	„
Комбиновани плуг прашач и огртач	325	„
Ветрењача са пет сита	585	„
Тријер № I	1540	„
Калемарски Кундеови ножеви од 10 и 11 см. по	16 и 18	„
Воћарске маказе по	14 и 20	„
Маказе за шишање оваца	20	„
„ за живу ограду	30	„
„ за скидање гусеничних гнезда	22	„
Прскалица Верморел (није још извршена калкулација рачуна).		
Све резервне делове прскалица Вермолер (цене разне).		
Запрашивач за сумпорни прашак	50	„
Плави камен 99% сб.	5·50	„
Сумпорни цвет	3·50	„
Рафија	5·40	„
Пресе за грожђе	од 760 до 1330	„
Берило за воће	од 12 до 20	„
Семе детелине луцерке 95% чистоте и клијавости	16	„
Семе пшенице озиме (Банатска)	2·75	„
Семе пшенице јаре (Банатска)	2·95	„

Сем овога Друштво је поручило већи број справа као: муљача за грожђе, крупљача, сечке за храну и репу (као и бундеве) тријере и др.

Поручбину прима и извршује најхитније, мање поручбине (лакше) врши и поштом а остале возом. Уз поручбину треба послати половину вредности.

Цене су рачунате за чланове Пољопривредних Подружина и овог Друштва а за остале рачунаће се са 10% скупље.

Оснивајте Пољопривредне Подружине. Чланови ових Подружина добијају јевтиније све и бесплатно од Друштва Тежак и Пољопривредни Календар.

Бр. 6714. Из Канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 4. јула 1921. године у Београду.

САМО ЈЕДНОГ ПРЕТПЛАТНИКА

Нађите нам и Ви ћете тиме учинити много за наш лист, који се са толико жртава издаје ради добра нашег пољопривредника.

По решењу Управног Одбора од 23. пр. месеца, претплата на лист „Тежак“ примаће се од сада до краја године само за пола године, и износи 10 динара.

Овим стављамо до знања претплатницима, да смо осигурали даље тачно примање листа и ако ко од претплатника исти не добија треба да га рекламира.

Уредништво „Тежака“.

Штампарија „СВ САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се **Срп. Пољопривредном Друштву** У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу најновијег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 29. БЕОГРАД, 24. ЈУЛА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ПРЕД ЗЕМАЉСКУ КОНФЕРЕНЦИЈУ

ВИНОГРАДАРСКИХ И ВИНАРСКИХ СТРУЧЊАКА*

Према решењу Господина Министра Пољопривреде и Вода, у овом месецу одржаће се земаљска конференција виноградарских и винарских стручњака из целе земље, у Винодељско Воћарској Школи у Букову, код Неготина.

Поред осталих тачака, програмом предвиђених, наилазимо и на ову: „Домаће сорте лозе (грожђа) у покрајинама за црно и бело вино и за јело".

Било да се речју „у покрајинама" подразумерају и старе границе наше земље или не, сматрали смо за потребно, да се на ово питање осврнемо, напоминући, да би било грех не дати га у детаљнији претрес нашим стручњацима, тим пре, што позитивно знамо, да оно није до данас расправљано на темељитој основи; и ако је кад год и било речи о овоме, било је у много мањем обиму него што то оно заслужује.

И баш због тога, што је ово питање актуелније од многих других, а из бојазни да се и овом приликом не пропусти једна важна ствар (коју ћемо ниже изложити), која је у тесној вези са њим, осврћемо се, велимо, и на њега.

Питање: „Домаће сорте лозе...., до душе јасно је, и ми га разумемо, тако, да ће конференција стручњака имати да изврши ревизију тих сората, па чак и избор, и ми ни најмање не сумњамо у правилно решење тог питања. Али је оно, по нашем мишљењу, а према стању ствари у врло тесној вези са уношењем страних сората, те би према томе требало одлучити, и шта би требало предузети, да се уношење ових сората спречи, ако није потребно уносити их, и обратно, да се уношење олакша, ако је потребно.

Прво питање, дакле, од кога у многоме зависи будућност нашег виноградарства, било би: „Како поступамо данас при избору сората лозе, и да ли поступамо добро или не"?

Наше је мишљење да грешимо, и то нам се свети, и светиће се још и више, а ево зашто:

Нити почетници виногради, нити они који продужавају започето сађење винограда, имају унапред стабилизиран план за ово. Било да имају да засаде 200 чокота, било 10.000, исту грешку праве: сваки хоће да има све, хоће да производи боље вино и уз то што више. И да би постигао тај циљ (који ипак никад не достиже), клања се свима, који му препоручују извесне сорте лозе, које бајаги имају све добре особине, слуша их и тражи начин да их добави, не помишљајући, да баш те сорте могу бити фаталне, и што је најглавније, не помишља на начелне ствари: да ли тим сортама конвенира предео, позиција и т.д. И у трци за тим „изванредним" сортама, за тим његовим идеалом, неминовно постаје жртва. Постаје жртва, велимо, првоме понуђачу и хвалисавцу тих сората, који, да би што више ућарио, не одступа никако од својих фантастичких хвала.

Не једанцут, био сам консултиран од стране виноградара односно сората, које су добре за ову или ону сврху. Стављао сам се на расположење, и набрајао сорте које сам сматрао као добре за известан крај, с обзиром на циљ који се жели да постигне. Али, чим сам био свршио са малом листом сората, увек сам био упитан: „Зар не би било добро да посадим и коју другу сорту грожђа; да посадим коју сорту астаљског грожђа; да имам и који чокот тамјанике?" Види се јасно, да је сваки овај дошао код мене на савет, пошто му је глава већ била напуњена саветима надри виноградара. И баш онамо, где сам остао доследан мојим тврђењима, уверио сам се, да су они ипак радили онако, како су они знали и хтели.

Осуство добро стабилизираног плана у култури лозе грешка је, коју смо направили у току реконструкције винограда на америчкој подлози, и коју ће чинити још многи и многи у будуће, ако се овоме не стане на пут, јер је виноградар болестан: он хоће да има све сорте, хоће да производи много и добро. Ова је грешка учинила то, да са малим изузетком имамо у свима виноградима масу различитих сората, колико с погледом

* И ако је, овај чланак стигао редакцији пошто је конференција виноградарских стручњака већ одржана, ми га ипак, због важности питања, које се у њему расправља радо пуштамо у дист.

на епоку зрења и квалитет, толико и с погледом на начин културе. И пошто смо овако засадили винограде, да барем сваку сорту гајимо онако како она изискује? Не. Ми још повећавамо грешку тиме, што све сорте скупа гајимо на један и исти начин, са ког разлога најчешће достижемо то, да осудимо извесну сорту, која би, кад би била засађена како треба и култивирана како њој конвенира, дала одличне резултате.

У једном акту државном као што је овај (конференција стручњака), од кога у многоме зависи будућност нашег виноградарства, упутно је створити један стабилан план, унапред добро проучен и проучен, што ми и очекујемо.

Потребно је, дакле, одлучити да гајимо само оне сорте, којима конвенира клима наше земље. Да ово постигнемо, прво место треба да упутимо нашим домаћим сортама, а тек друго оним, које нам дају „колосалне“ приносе, а вино лошијег квалитета.

Овим би се уједно поправила грешка, која се састоји у томе, што тежимо да произведемо много, и што у највише случајева правимо лоша вина, чиме за будућност припремамо сигурну кризу, коју ће неминовно проузроковати супер-продукција.

Сад се намеће још једно питање: да ли би требало да се зауставимо само на нашим домаћим сортама, или је за будућност нашег виноградарства боље да адаптирамо и стране сорте?

Што се мене лично тиче, хтео бих да будем националиста: да не садим друге сорте, до само наше домаће, које су, као што знамо, раније на далеко пронеле глас нашим винима (крајинска, жупска).

Але, пошто је данас реконструкција винограда више мање економска операција у земљи, а пошто је у економским операцијама пробитачније користити рад и искуства другога, да би се постигао прогрес, ограничавам се, и немогу бити апсолутни националиста.

Нећу да кажем да треба да пригрлимо само стране сорте, али нисам ни тог мишљења да употребимо све домаће прастаре сорте, које су некад рекламирале наша вина.

Да су вина из извесних наших крајева била чувена, о томе нема сумње. Али не треба заборавити, да им је то име дало вино једног малог броја винограда, и да је то име било у доба, када ни у напреднијим земљама винарство није имало Бог зна каквог прогреса. Данас пак, виноградарство је и код нас знатно напредније и са тог разлога мислим, да ако би тражили да повратимо глас нашим винима, неби могли другојаче до под условом: *да наше домаће и стране сорте најрационалније сједињимо.*

Уверени да ће се конференција више позабавити овим питањем, а знајући да објективне дискусије дају светлост, ми топло поздрављамо конференцију, са узвиком: „Срећан Вам рад“.

Мил. Милорадовић
Управ. држ. лоз. расад. у Јагодини.

ИЗ РАТАРСТВА

РАЗВИЈАЊЕ ЖИЛА КОД ПШЕНИЦЕ.

(по Новацком)

У клијању жита ништа се тако брзо не изводи као учвршћавање биљке за земљу и стављање биљци на расположење потребне хране из земље. Ту радњу обављају жиле свих биљака а с тим и пшенице.

Да бисмо у том погледу што јасније представили развијање жила код пшенице, приказаћемо за поређење развијање и других жита, јер се на тај начин може понајбоље да уочи разлика.

Између свих жита, учвршћивање биљке за земљу и стављање биљци на расположење потребне хране и воде, изводи се с највећим успехом код *проса* (ситне проје). Клица свога жита пре него што развије коренчић, жур*и*, да на кореновој капици развије што пре *прамен длачица* (сл. 1. код h). На први поглед рекло би се, да те длачице имају за циљ да учврсте зрно за површину земље. Дошуше, оне могу да одговоре а и одговарају и тој потреби али, главни њихов задатак је: *да што пре снабду младу биљку потребном количином воде.* Због тога, што се ти органи налазе само у проса (и мухара) који се између свију жита највише опире суши, поменути прамен длачица може се сматрати као *веома погодно средство за прилагођавање местима, која пате од суше.* Пошто мала количина воде коју просо узима за своје бубрење т. ј. до појаве коренчића, а која износи само 25%, од тежине суве масе, може се тиме објаснити.

Сл. 1. Нормално клијање проса осмог дана по сетви: m беланце; зар плеви, izp пленици, wz кореновa капица с кореновим длакама h; b накореников лист, у коме стабленце расте на више. Увећано 2 пута.

У осталих жита, учвршћивање биљке за земљу изводи се помоћу жила и коренових длака, које уједно приводе биљци воду и хранљиве састојке.

Број жила (коренчића) који се развија из *клице* и који се за разлику од жила, које избијају из стабла називају *клицина жилама*, износи у највише прилика 1—6. Пшеница, јечам, раж и овас, обично имају по 3 такве жиле, ређе мање од 3 а баш да их имају и више (сл. 2) Ако разгледамо нпр. зрневље жита након 6 часова по бубрењу, наћићемо, да пшеница и овас имају по 3 уочљиве *клицине жиле*, код ражи 4 а код јечма 5—8, а осим тога и по неколико мало уочљивих жила. Ове последње развијају се само тада, кад прве оштете први или ма због чега пропадну. Од тога, да ли је већи или мањи број ових жила, јављају се веће или мање неправилности у разви-

ању жила. Тако нпр. код пшенице видимо жиле w_1 w_2 w_3 до w_8 као што је представљено на сл. 3. али бива да се појаве кадшто само неке од тих жила, а остале никако

Сл. 2. Нормално клијање јечма шестог дана по сетви; 6 (шест) клицних жила на доњем делу зона а на горњем стабленце које је продрло кроз плевицу. Природна величина.

Сл. 3. Нормално клијање кукуруза: w главна жила на којој нема коренових длака; ws коренова капица, sc штитић 1 љуска, h лисни пупољак. Две трећине од природне величине.

се и не развијају. Те разлике и неправилности уочљиве су и код других жита.

(Наставиће се).

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Наше воће.

(прилог грађи за домаћу помологију).

Од пре 20 година се отпочињу покушаји за *помолошки опис нашега воћа.* Приликом воћних изложаба се тај опис врши, поглавито оних врста јабука и крушака, које се одабирају као најбоље, да би се нарочито препоручиле за гајење. Ти описи треба да послуже као грађа за израду дефинитивне помологије наше.

Посао око помолошког описа се наставља.

На томе послу ће имати *много* да сарађују и сви наши воћара и сви државни економи: неки прибирањем грађе, неки скупљањем свих врста воћа у својој околини, неки опет помолошким описивањем.

Али, пре свега је потребно прикупити *све* називе *свега* нашега воћа: без тога би или тешко ишао посао око помолошког описивања, или би описи уносили забуну, јер би се дешавали случајеви да под један исти опис дођу две разнолике врсте или, што је још чешћи случај, да два, понеки пут и разнолика, описа дођу за једну исту врсту.

Зато наши државни економи и наши воћари имају задатак да, претходно прикупе терминологију, т. ј. имена, називе нашега воћа.

Да би им се олакшао посао, овде се, један за другим, нижу називи нашега воћа. Велики део тих назива сам сам прикупио. Ради потпуности и ради *упоредног* трагања за нашим воћем, ја сам, пре свега, називе бележио онако како су их забележили Вук Караџић, Милан Ђ. Милићевић и други писци. То је било потребно тога ради, што ће се, кад се пође њиховим трагом, и данас доћи до *правих* и *поузданих* назива.

Литература којом сам се спомогао да ову збирку саставим, није многобројна, те је препоручујем свима скупљачима који ће се овим послом на терену бавити. Она је:

Вук С. Караџић: *Српски Речник.*

Милан Ђ. Милићевић: *Кнежевина Србија.*

Милан. Ђ. Милићевић: *Краљевина Србија.*

Јов. Мишковић: *Опис рудничког округа* (у *Гласнику Српског Ученог Друштва*, XLI).

Тежак за 1884, 1901 и остале године.

Пољопривредни Гласник, II.

В. Карић: *Србија.*

Т. Радивојевић: *Лепеница.*

Т. Ковачевић: *Опис Босне и Херцеговине.*

Ђ. Поповић: *Турске и друге источанске речи у нашем језику.*

В. С. Караџић: *Српске Народне Песме.*

Сем литературом ја сам се послужио и драгоценим материјалом што су га на лицу места покупили и ставили ми на расположење Бранислав Павловић, Софија Леви и моја кћер Милена.

Може бити да су ми се где-где поткрале и какве погрешке. Али ће се оне лако уочити и још лакше исправити кад се *са свих страна* наше земље покупе називи воћа, па се изврши једна потпуна, прегледна и упоредна контрола.

—

Ми се уздамо да ће се државни економи и воћари прихватити прибирања назива нашега воћа, прибране називе сређивати и слати Српском Пољопривредном Друштву, које је од пре више него 20 година покренуло посао око помолошког описа воћа и које ће живо настати да се прикупљена терминологија корисно употреби.

При прибирању назива потребно је и сам род видети и саопштени назив проверити и у дотичном селу и околини; у опште: у овај посао треба унети и *мара* и *критичности*, како би се он што савесније свршио и како би што озбиљније послужио ствари ради које се врши.

Д. Л.

(Наставиће се)

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

(Наставак)

Мешанац (компост).

Поред стајског ђубрета у сваком газдинству се приправља и још једна друга врста ђубрета т. зв. *мешанац (компост)*. Он се справља од отпадака сваке врсте, као од: комине, сметишта дворишта и људских стаја, пепела, сувог лишћа и т. д. Све се то баца на гомилу, а нипошто се не сме мешати са стајским ђубретом, где изазива штетне последице.

Место за мешанац се бира у каквој хладовини, јер мора да је заштићен од сунчане припеке. Ако нема такво место, онда се на њему посеје бундева, која му чини хладовину.

Мешанац ваља често прекопавати ради мешања појединих састојака и проветравања и одржавати га стално у влази, залевајући га повремено осоком или водом, али и овде се држати умерености.

Распадање органских материја бива у мешанцу споро и то, тим више у колико је гомила већа; зато ваља избегавати превелике гомиле, правећи више мањих или дугачке, а узане и ниске.

Добар мешанац има велику количину лако растворљивих хранљивих састојака и најподеснији је за ђубрење ливада.

Вештачко ђубре.

Све врсте вештачког ђубрета садрже један или више хранљивих састојака. Она не утичу за поправку земље, што је то случај код напред споменутих врста ђубрета.

Стајско ђубре садржи извесну количину свију хранљивих састојака, чији је међусобни однос сталан. Према томе ако неки усев изискује већу количину некога од њих, не може се овим ђубретом задовољити потреба у њему, а да се и остали састојци, који су иначе непотребни, не унесу у земљу. Овако би ђубрење било сувише скупо, јер се врши расипање осталих састојака. Ово се далеко јевтиније постиже вештачким ђубретом.

Из овога, дакле, следује, да се поред стајског ђубрета мора по потреби ђубрити и вештачким ђубретом, ако желимо добијати велике жетвене приносе.

При куповини вештачких врста ђубрета ваља бити веома обазрив и куповати само ону робу, код које продавац гарантује онај проценат хранљивих састојака, који се у њој стварно налази. Преваре су при овоме врло лаке, те је потребна јака контрола.

У вештачким ђубретима налазе се махом они састојци биљне хране, којих има у земљи најчешће у малим количинама, а то су: азотна, фосфорна и калијева једињења.

Азотна ђубрета.

Азот је главни састојак биљне ћелице и најважнији је део биљке. С тога ако постоји у некој земљи оскудица у азоту, биљке се развијају кржљаво, пожуте и не расту високо, као што се обично виђа на запуштеном и запрложеном земљишту.

Са азотним ђубретом повећавају се жетвени приноси под условом, да у земљи има довољна количина и осталих хранљивих састојака, особито фосфора и калија.

Ако азота у земљи има у сувише великој количини или је оскудица у осталим хранљивим састојцима, особито у фосфору и калију, онда се код биљака лишће бујно развија на штету зрна или репе и кромпира. Ова појава се нарочито испољава кишевитих година, када се сав азот налази у раствору и дела.

Исто тако је огледима утврђено, да стварање сламе у великој количини бива онда, када младим биљкама, пре него што се убокоре, стоји на расположењу велика количина азотне хране. Биљке се тада густо бокоре и истерују високе и слабе влатове. Последица је овога јако полегање жита, а пошто се тиме у неколико продужи вегетација и при доревању наступи обично суша, доревање се убрза т. ј. жито „зри на зорт" како се то каже код нас. С тога се препоручује при јаком ђубрењу азотним ђубретом сејати ређе.

Од многобројних врста овог ђубрета за нас су најважнија: чилска шалитра, амонијум сулфат и азотни креч

Чилска шалитра.

Има око 15% азота. У води је лако растворљива и азот се налази у таквом облику, у коме га биљке примају, због чега дејствује брзо и одмах, чим се баци у земљу. Упија лако влагу из ваздуха, због чега се не сме држати у влажном простору.

Она изгледа као мрљава со и обично је згрудвана, те је ваља саситнити пре употребе.

Чилска шалитра се тешко задржава у земљи, већ се великом количином воде лако спира и сноси у ниже слојеве, где биљно корење често и не допире, те је за биљке пропала. Ова штета је на бољим земљама мања, док је на песковитим врло велика.

На оваквим земљиштима ваља одређену количину шалитре поделити у неколико порција и следећу порцију бацити у земљу, када је претходна већ утрошена. Овај начин ђубрења „преко главе" т. ј. преко засејаног поља, могућан је, шалитра је лако растворљива у води, не захтева никакве друге радове и брзо дела.

Ова шалитра је подесна за ђубрење свију врста жита, кукуруза, репе, кромпира, конопље и т. д.

Варива: пасуљ, грашак, боб и детелина се не ђубре овим ђубретом или бар најмањом количином при сетви. Ове биљке се користе врло добро ваздушним азотом и треба их упутити на тај извор, који иначе избегавају, ако имају довољну количину лако растворљиве азотне хране у земљи.

Озиме усеве у јесен не треба ђубрити овим ђубретом, или ако је пека потреба, онда врло малом количином, јер биљка искористи до зиме врло мало од ове хране. У пролеће, када вегетација поново почне не сме се дозволити гладовање биљака и са ђубрењем не оклевати много. Прерано бачено ђубре трпи губитке због спирања.

На смоничавим земљама треба избегавати ђубрење великом количином шалитре, јер погоршава његову обрату, пошто ова земља у том случају нагиње стврдњавању.

Шалитра се не сме ђубрити, „преко главе", ако се на усевима још налази роса јер се растварa у овој и нагриза биљке.

Један товар чилске шалитре са 15·5% азота, под претпостакком да у земљи има довољно осталих биљних градива, повећава производњу жита са 4 товара; кромпира са 20 тов.; шећерне репе са 25 тов. и стоне репе са 50 тов.

Са којом количином шалитре треба ђубрити зависи: од земљишта, од осталих врста ђубрета са којима је ђубрено и која имају у себи азотну храну на пр. стајско ђубре и т. д., од минералних састојака земље и од захтева самих усева за азотном храном.

(Наставиће се.)

ИЗ ПОЉОПРИВ. ЗАКОНОДАВСТВА.

Правни савети.

16.

— *Приликом поплаве сам из реке извукао једно буре. После два-три дана долази човек из другога село, доводи сведоке да је његово буре и да га је поплава из његова дворишта захватила. Има ли он на то право?*

Дабоме. Кад настану поплаве, пожари и т. д., ми смо дужни спасавати што се спасти може, да не пропадне. Али оно, што спасемо, не можемо присвојати, него морамо вратити ономе чије је, а од њега имамо тражити и наплатити *сразмерну награду за труд* (§ 255 и 257 грађ. зак.). Тако исто и ако овцу отмем од вука, није моја, већ се има вратити сајбији, а ја имам права да наплатим *труд* и *штету*, ако би ми се десила приликом спасавања (§ 256. грађ. зак.).

17.

Шта бива с оном земљом што је вода мало по мало уз обалу наноси?

Ако је то *постепени нанос*, што га вода *мало по мало* уз обалу образује, онда он припада сопственику исте обале (§ 265. грађ зак.). Међутим, она земља коју би вода *силом* од једне обале *откинула* и на другу *пренела*, „неће припасти одмах господару обале, куда је однесена, но само у оном случају, ако би пређашњи господар њу оставио; које се разумева онда, кад њу за годину дана радио, или њом користио се не би". (§ 266. грађ. зак.).

18.

— Вода ми рони и односи земљу. Шта могу радити да то спречим?

У том случају је потребно предузети утврђивање против ороњавања. На то има сваки право (§ 267. грађ. зак.), „но само у толико, у колико би нужно било, да земљу спасе и сачува". Утврђивањем се не сме ток реке променити, нити другоме штета наносити.

19.

— Имам врло велику потребу за наводњавањем своје земље, јер, иначе, с ње не могу да имам оне користи, коју би имао кад би је наводњавао. Али ми сусед не допушта преко његове земље да доводим воду из потока. Шта да чиним?

То ти сусед не може спречити; на довођење воде имаш право (§ 335, тач. 2, грађ. зак.). Разуме се, потребу за довођењем воде би морала да утврди комисија вештачењем на лицу места.

Само је, по нашем мишљењу, парничење у оваквим стварима једна суна штета по обе стране; споразум је много корисније. На име, наводњавање је потребно, пробитачно и изванредно корисно за све тежаке дуж тога потока. И зато би они требали сви колико их има, и без обзира да ли су им њиве и ливаде непосредно уз поток или нешто од потока удаљене, да, на заједничком принципу, створе заједницу за наводњавање својих њива, ливада повртњака и воћњака. *Сви* би ви, наводњавањем, удвојили жетву *сваке* године, а сушних година, кад би вам усеви пропали без влаге, наводњавањем би постигли резултате, који би вас више него задовољили.

Настаните живо око оснивања такве заједнице у вашему селу и региструјте је код суда на основу закона о земљорадничким задругама. Ако би ко, и после основане заједнице, остао изван ње и спречавао да се вода доводи преко његове земље, треба га тужити на основу поменутог прописа грађанског закона, па ће, сасвим сигурно, бити осуђен да то право службености призна и трпи.

ЈЕДАН ПРЕДЛОГ

ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ ПОЉОПРИВРЕДНЕ СЛУЖБЕ ДРЖАВНИХ ОРГАНА У НАРОДУ.

I. Задатак пољопривредне службе државних органа у народу.

Савремена и напредна пољска привреда у земљама малог поседа наслања се или бар треба да се наслања поглавито на пољопривредно васпитање с једне стране и на пољопривредно задругарство с друге стране.

Пољопривредном васпитању задатак је, да најшире масе пољопривредника спреми за напредну пољопривреду, другим речима да им пружи нова знања, која су производ науке и научних истраживања, како би они и своју праксу, према тим знањима и проналасцима, поделавали и усавршавали.

Пољопривредном задругарству је задатак, да на пословној основи организује ситне пољопривреднике, који представљају најшире масе сеоског света, како би они с једне стране могли добити јевтинија оруђа и материјал за пољопривредну производњу а с друге стране да би и своје производе могли боље уновчити.

Удруженим и истовременим радом тих двају фактора: и пољопривредним васпитањем и пољопривредним задругарством, — другим речима увођењем нових и савремених метода рада у пољску привреду и пољопривредном организацијом на задружној основи — једино се у у земљама малог поседа могу постићи већи успеси и једино се пољска привреда тамо може бржим корацима кретати напред. Целокупан план рада на пољској привреди и њеном унапређењу у земљама малог поседа има, према томе, да се заснива на тој бази: на истовременом и што јачем развитку и пољопривредног васпитања и пољопривредног задругарства.

Савремена знања из пољске привреде, која су плод науке и научних истраживања као и савремена знања из пољопривредног задругарства предају се и уче у пољопривредним школама, у којима се омладина спрема, за пољопривредну професију. Међутим утицај школа осећа се до једне релативно уске сфере, до непосредне околине, у којој се оне налазе. С друге опет стране проценат ђака, који пролазе кроз пољопривредне школе, с обзиром на релативно мали број тих школа према броју сеоског народа, и проценат ђака, који се враћају по свршеној школи на своја имања за практичну пољску привреду, скупа узевши, је веома мали.

Истина је да се савремена знања из пољске привреде и задругарства саопштавају и публикују у разним пољопривредним и задругарским листовима, часописима и књигама и да ови допиру, — или бар треба да допиру — и до најудаљенијих села. Али земљорадници се не користе довољно тим публикацијама било што их један део од њих не уме да чита, било што су и сувише заузети и заморни својим свакодневним пословима на имању, те немају довољно времена да се посвете и читању.

Све то чини да та знања не допиру до најширих пољопривредних маса и да се оне, будући остављене себи самима, служе у пољској привреди оним методима, које су од својих предака наследиле.

Да те најшире масе народа на селу, од којих баш и зависи напредак пољске привреде у једној земљи, скупа увиђи, не би остале у мраку и незнању, све напредне државе прегле су да и за њих створе школе, да и њих пољопривредно просвете. То су тако звање *покретне школе*, које се у разним државама и разним именима називају. Оне се крећу од села до села и упознају пољопривреднике с научним основама, на којима се заснивају њихови радови на њиву, у стаји или у воћњаку, с новијим резултатима, који су постигнути у науци и техници, са савршенијим справама и машинама, с бољим семеном, са организацијом и радом земљорадничких задруга у њиховим разноврсним облицима и т. д.

Пољопривредна служба државних органа у народу специјално код нас, где мали посед преовлађује мора, дакле, да обухвата оба та фактора пољопривредног напретка: и пољопривредно васпитање и пољопривредну задружну организацију најширих маса на селу То је њен први и најславнији задатак.

II. Потреба за реорганизацију пољопривредне службе наших државних органа у народу.

Да видимо сада како стојимо с пољопривредним службом наших државних органа на селу. Законом од 1898. год. о државним економима установљена су у циљу унапређења пољске привреде звања државних економа, окружних и среских. Идеја за стварање овога закона и установе државних економа била је у томе, да се помоћу расадника и пољопривредних станица створе пољопривредни центри, помоћу којих би државни економи, као њихови руководиоци, поучавали народ у примени бољих и савременијих метода свих грана пољске привреде. Према наведеном закону, дужност државних економа била је, да од расадника створе мала угледна пољопривредна добра, да на овима производе саднице за воћке, калемове за лозу, да гаје расна грла стоке, а поред тога и да путују по својој околини и лично поучавају и обавештавају народ. Као идејној мисли, овоме се закону не би могло наћи много замерке, али ако узмемо у претрес могућност његове примене у пракси у опште, а нарочито под данашњим околностима, а затим и његову стварну примену, т. ј. како је он стварно у пракси и извршаван, долазимо до закључка, да тај закон треба што пре изменити, и економску службу темељније реорганизовати.

Као прва препрека на коју су државни економи наишли у свом раду, јесте околност, што је законом одређено, да се како расадници, тако и пољопривредне станице оснивају не на *стручне* већ на политичке установе: среске односно окружне скупштине, које су било партијском било пак својом специјалном финансијском политиком одмах почеле у великој мери утицати на рад државних економа.

Како су пак, према закону, државни економи материјално и морално одговорни за своје расаднике односно пољопривредне станице и то како у погледу имовине тако и у погледу свих послова који се обављају на њима, сасвим је природно што се место првобитне идеје код државних економа развила тежња, да расаднике и пољопривредне станице одржавају тако, да не дају повода за примену поменутих одговорности према њима. Борба коју су државни економи имали стално да воде са одборима среских и окружних скупштина, као и борба да не дођу до предвиђене материјалне и моралне одговорности имале су свог великог штетног утицаја и на рад државних економа у погледу ширења пољопривредне пропаганде јер су тиме били приморани, да готово све своје време проведу на расадницима и пољопривредним станицама, због чега стварно нису ни могли улазити у народ ради његовог стручног проучавања. У осталом, та њихова пропаганда је и самим законом била необично ограничена, јер се тражило, да срески економи имају провести у општинама својих срезова бар по један дан сваке године, а окружни да пропутују своје округе бар двапут годишње. Лако је пак увидети, шта се и колико могло урадити за то време проведено на путу, тако да се слободно може рећи, да државни економи нису ни могли вршити у довољној мери пољопривредну пропаганду, ово на шта би требало да обрате највећу своју пажњу и да посвете највише времена.

С друге опет стране државни економи су референти за пољопривредне послове окружних и среских начелника (чл. 1. закона о државним економима), окружни и срески начелници били су према томе прва непосредна контрола над радом државних економа; они и ако *нестручни* су били ти, који су имали и цењити рад државних економа, па их према томе и квалификовати било за унапређења, смењивања или и отпуштања. Другим речима државни економи били су више полицијски него ли стручни органи, па се и њихов рад састојао више у извршивању разноврсних закона, наредаба и прописа него ли у пољопривредном васпитању народа на селу. Та тесна веза са полицијским органима била је несумњиво од велике штете не само по стаљност у служби државних економа него и нарочито по оријентацију државних економа у самоме њиховом раду. Она је била и узрок активном учешћу многих економа у разним политичким партијама, чега је последица била не само често њихово премештање него и запуштање онога посла, који је спадао у прави њихов задатак.

Најзад као и за сваку пропаганду, и за пољопривредну пропаганду за васпитање широких пољопривредних маса, потребни су јаки пропагатори и широко образовани људи спремни и у пракси и у теорији. Пропаганда, била она политичка, национална, просветна или буди каква друга, има успеха само онда ако су људи који ју спроводе дорасли своме положају, ако умеју да стекну поверење код народа у коме делују и да га придобију за своје идеје и своје погледе

По закону о државним економима, за среског економа могао је и може бити постављен и онај који је свршио само једну нижу пољопривредну школу. Да ли су наши срески економи могли са својим малим образовањем, са својом малом спремом да буду пољопривредне воће нашег сеоског света на селу још и пре рата? Свакако да нису. Сада пак после рата, када стојимо, услед потпуно измењених прилика, не само пред пољопривредном обновом земље него и нарочито пред интензивирањем пољопривредне производње и када разноврсне гране пољске привреде, које се с обзиром на проширена локална тржишта и лакше директне везе са страним купцима,

и међународном јаком утакмицом у трговини пољопривредним производима, спрема наших државних економа треба да је далеко већа, те да као и у другим државама могу да улију пуно поверења пољопривредном народу и да доиста послуже као вође пољопривредног напретка.

Пољопривредно васпитање и пропаганда нису се спроводили кроз најшире масе у оној мери, у којој је то требало да буде ни у осталим деловима наше Краљевине.

У Старој Србији и Маћедонији тек је у неколико отпочето са радом на пољопривредној пропаганди. У Црној Гори је био један врло мали број економа али без неке стварније организације на самој пропаганди. У Хрватској и Словеначкој постоје економи или нешто слично њима, без расадника, али пољопривредне пропаганде по неком утврђеном систему ни тамо није ни било. У Босни и Херцеговини стање није било боље, и ако је и тамо било економа и нешто расадника.

И не улазећи дубље у детаље можемо из већ наведених чињеница извести један природан закључак, да према данашњим приликама и потребама наших пољопривредника, пољопривредна служба државних органа у народу није довољна нити рационално организована а још мање еднообразана и савремена. С тиме мислимо, да би требало извршити потпуну реорганизацију пољопривредне службе државних органа на друкчијој новој основи за целу земљу, т. ј. прилагодити је потпуно потребама наших пољопривредника и данашњим приликама, употребљавајући при том много рационалнији и практичнији пут, пут који се и у другим земљама са сличним установама показао и у теорији и на терену као најбољи и који би неминовно дао и код нас много и много боље резултате.

Но пре него што приступимо излагању пута и начина који треба да служи као основица за организацију пољопривредне службе државних органа, изнећемо начине, на које је организована та служба у Америчким Сједињеним Државама и у Италији, у државама, где је она сигурно најбоље организована и где даје и најбоље резултате.

(Наставиће се)

КЊИЖЕВНОСТ

Подизање и ђубрење винограда од *Б. Ж. Бошковића*. Стр. 27. У издању Делегације произвођача чилске шалитре за Југославију изашла је ових дана књижица под горњим насловом. Писац најпре упознаје читаоца са главнијим сортама америчке лозе, које се употребљавају као подлоге за калемљење, а тако исто и са винским и стоним сортама наших домаћих лоза; затим прелази на припрему земље, подизање винограда и негу, нарочито на одбрану од разних болести, па онда на подизање винограда на живом песку и најзад расправља о ђубрењу винограда, и дејству вештачког ђубрета на лозу. Корисно је ову књижицу да прочитају наши практичари, у толико пре што је може *бесплатно* добити сваки онај који се обрати Делегацији произвођача чилске шалитре у Београду.

Исправка. У 25. бр. Тежака забележен је у рубрици *Гласник* као нов члан утемељач г. Сергије Васиљевић, а треба да стоји Стерије Васиљевић. Моле се читаоци да ову случајну грешку слагача исправе.

ГЛАСНИК

Нови чланови утемељачи: Г. г. Ђорђе Ледерер и Артур Ледерер агрономи из Чоке, положили су по 100 динара и уписали се за чланове утемељаче.

Друштво им и овом приликом благодари на пажњи.

ЗАПИСНИК.

26. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 27. маја 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: п.-председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г.г. Вића Радовановић, Александар Јовановић, Милутин Стојановић, Бошко Бошковић и Д-р Вељa Н. Стојановић.

Као гости били су: г. Драгиша Лапчевић и Драгутин Спремић редовни чланови.

Преседавао п.-председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Александар Рашковић.

I.

П.-председник саопштава да је председник известио да је слабо са здрављем и молио да га на седници замени.

Одбор прима знању.

II.

Прочитан је записник 24. редовне седнице.

Одбор прима знању.

III.

Прочитан је записник 25. редовне седнице.

Одбор прима знању.

IV.

Прочитани су записници секцијских седница о царинским тарифама за трговинске уговоре.

После говора свих чланова Одбора одлучено је: да се сав прибављени материјал секција и решења секцијских седница предаду г. Милутину Стојановићу, да га прегледа и среди и за тим да се препише на писаћој машини и пошто се као такав поново износе на седницу Управног Одбора, да се пошиље Министарству Трговине и Индустрије.

За овај рад г. Стојановићу одредиће се хонорар када буде свршио што је потребно.

V.

Прочитан је реферат колико и чега треба послати на име награде излагачима на воћарској изложби у Скопљу.

Одбор одлучи да се према истом одмах испошљу додељене награде излагачима.

VI.

Прочитане су добивене понуде по објављеном стечају за секретара и инспектора.

Одбор изабра:

За секретара г. Милорада Тројановића управника Државног Добра у Косанчићу са платом од 6000 динара годишње и осталим додатцима предвиђеним у стечају.

За инспектора г. Владимира Хаџи Илића дипломираног агрнома из Београда са платом од 6000 динара годишње и осталим додацима предвиђеним у стечају.

VII.

Прочитан је позив IX Првостепеног Суда за ратну оштету, да Друштво уруги на дан 7. овог месеца свога заступника са документима, кога ће се дана решавати и донети одлука за накнаду штете причињене овом Друштву.

Одбор одлучи, да се нада пуномоћије члану г. Вићи Т. Радовановићу и да се умоли г. Михаило Петрић да тога дана присуствује а тако исто да се упути и помоћник магационера Спасоје Петровић, који су пре рата били у Друштву и знају тачно стање Друштвене имовине.

VIII.

Прочитана је понуда г. Паје Т. Тодоровића, којом нуди Дру-

питву 200 комада књижица „Типови пољопривредне производње у Јужном крајевима Србије."

Одбор одлучи да се упути Књижевном Одбору на мишљење.

IX.

Прочитан је извештај пољопривредног инспектора у Црној Гори о немогућностима праћењања пољопривредне изложбе ове године на Цетињу.

Одбор прима знању.

X.

Прочитан је одговор Потрошачке Задруге Београдских Чиновника, да нису могли наћи други локал и моле да и даље задрже Друштвени локал.

Одбор одлучи:

Пошто је Друштву неопходно потребан овај павиљон, то писати Задруги да се у остављеном времену исели.

Сем тога да се пише Задруги, да на уступљени павиљон плаћа Друштву од 1. јуна о. г. на име кирије по 2x00 дин. месечно.

XI.

Прочитано је мишљење референта за подружине, да се прими у састав Друштва Пољопривредна Подружина у Клиновцу.

Одбор одлучи, да се та подружина прими у састав.

XII.

Саопштења и предлози:

а) Одлука Господина Министра Пољопривреде и Вода, да одобрава одлуку главног годишњег друштвеног збора о измени члана 11. Друштвених Правила.

Одбор прима знању.

Са овим је закључена данашња седница.

ОГЛАСИ

Изашла је из штампе, као четврта књига „Тежакове библиотеке"

ДОМАЋЕ КОНЗЕРВИСАЊЕ ВОЋА И ПОВРЋА

СТЕРИЛИСАЊЕМ

(СА 40 СЛИКА У ТЕКСТУ)

од

Д-р Вел. Н. Стојковића

са овом садржином: 1) Увод; 2) Шта проузрокује кварење свежег воћа и поврћа; 3) Методе конзервисања воћа и поврћа стерилисањем; 4) Конзервисање некуваног воћа и поврћа стерилисањем у теглама (набор воћа, прибор за конзервисање, преливање воћа и поврћа, пракса конзервисања); 5) Упутство за конзервисање разног воћа и поврћа и 6) Чување и употреба конзервисаног воћа и поврћа.

Цена је књизи 3 дин.

Обратити се Српском Пољопривредном Друштву.

ДАВИД и ЛОБЕКЕ

ХАМБУРГ 3.

DAVID & LOBECK

Генерални заступник првокласних специјалних фабрика модерних апарата и уређења, као и осталих потребних артикала за фабрике ракије, алкохола, ликера, квасца и мармелада, дестилир апарата за кућевне потребе од 10—50 литара.

ПОТРЕБАН ЈЕ

Јавити се на горњу адресу.

ОБЈАВА

Српско Пољопривредно Друштво, продаваће на дан 5. августа т. г. од 8 до 12 часова пре подне у своме Дому, Немањина II, усменом лицитацијом и то:

Три стара култиватора оцењена по 50 динара.
Један стари екстрипатор оцењен 50 динара.
Три старе сејалице оцењене по 150 динара.
Три старе сечке за сено оцењене по 150 динара.
Три старе сечке за сено оцењене по 100 динара.
Један стари прекрупач оцењен 200 динара.
Једну стару жетелицу оцењену 500 динара.
Један вагонет оцењен 50 динара.
Око 600 кгр. старог гвожђа, делова плугова, дрљача, шина и т. д.
Три бурета катрана у теж. 650 кгр.

		оцењен	1 кгр. 2— д.
100 кгр. семена уљане репице	„	по	0·50 „
200 кгр. јечма	„	„	1·— „
430 кгр. овса	„	„	1·— „
80 кгр. семена пшенице	„	„	2·— „
1000 кгр. раži	„	„	1·50 „
200 кгр. сирка	„	„	0·30 „
1400 кгр. семена од лана	„	„	0·30 „
1300 кгр. семена од спанаћа	„	„	0·50 „
16 кгр. пасуља	„	„	1·— „

2 ком. инкубатора оцењена по 100 динара.

Могу се лицитирати поједини делови а и сви укупно.

Лицитанти пре почетка лицитације дужни су да положе кауцију од по 300 динара и да потпишу услове.

Лицитација постаје одмах извршна и излицитирана сума се полаже, а купљени предмети имају се подићи у року од 3 дана после лицитације.

Позивају се заинтересовани да на лицитацију дођу и купе потребне им ствари и семе.

Бр. 5818. Из Канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 12. јула 1921. године у Београду.

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите ваше сјенокоше наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене:

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5% попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач

7—10 Варцар-Вакуф — Босна.

ПАРНУ ВРШАЛИЦУ са свима потребама локомобила 8 к. с. ДРЕШ. ПУМПУ, ВАГУ и ОСТАЛО, продајем по повољним условима.

Иста се налази код **Витка Митровића** село Угљаре код Приштине, те је најподесније за оне купце са Косова.

МИЛОШ НЕДУЧИН

ИЗ ВЕЛ. КИКИНДЕ

Штампарија „СВ САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустрован лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједнапут на целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 30. БЕОГРАД, 31. ЈУЛА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ЈЕДАН ЛЕП ПРИМЕР

ЖИТАРСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У КАНАДИ.

Поред многих природних извора (богатих мајдана и пространих шума) највише доприносе развићу и напретку Канаде њена житарска производња, а нарочито њена организација за извоз жита по свету.

Канада, док се производња жита у Русији не поврати на предратно стање, по количини извоза данас је друга житарска земља на кугли земљиној. Разуме се, код тако огромне производње и извоза жита, који је у тако тесној вези са њеном будућношћу, она је морала да обрати пажњу не само на начин, како се то жито има у земљи припремити, него и нарочито, како ће се оно и из земље извести. Као и у свима другим житарским државама и у њој је житарска трговина пролазила кроз многе посреднике, па је било и спекулисања, тако кобног по интересе земљорадника. У услед самог незадовољства земљорадника, Канада, у 1902. год., од када и датира уређење житарске трговине у тој земљи на кооперативној основи, морала да се умеша. Најпре је било већих приватних елеватора (силоса за жито) који су одмах по жетви обарали цене житу, да их доцније, пошто су своје магацине напунили, подигну до невероватне висине, користећи знатну добит, коју су таквом спекулацијом остваривали они сами, а на штету земљорадника, произвођача. Цени се да су ти сопственици великих елеватора одузимали на тај начин само од земљорадника просечно 75.000.000 долара годишње, а Бог зна колико су одузимали од потрошача и од светских купаца, којима су жито продавали.

Своју интервенцију у житарској трговини показала је Канада тиме што је подигла један државни терминални елеватор (силос) за 2·5 милиона товара жита, у Порт Артуру (провинција Онтарио), на обали Великих Језера. Циљ оснивања тог државног елеватора био је, да се пруже олакшице произвођачима жита, да ту донесу своје жито и спреме га за продају. Било их је, разуме се, који су викали: „Чему ће да служи тај државни елеватор и од какве ће користи он бити произвођачима!“ Међутим велика већина народа сматрала је да такав један елеватор може бити од користи народу онако исто као и свака друга установа од јавне користи. У брзо су се после тога почели подизати терминални елеватори и на другим местима — у другим провинцијама и тако паралисали сувише штетно дејство великих приватних елеватора.

По званичној статистици данас има у разним провинцијама Канаде *терминалних елеватора* — било у унутрашњости, било на обалама океана:

Провинције	Број елеватора		Могу да приме товара жита
Алберта	3	око	750.000
Саскачеван	2	„	1,750.000
Манитоба	5	„	500.000
Онтарио	46	„	17,500.000
Квебек	7	„	2,750.000
Нова Брунсвик	2	„	500.000
Нова Скотија	1	„	125.000
Британ. Колумбија	2	„	250.000

Ови терминални елеватори живе од *сеоских елеватора*, чији су сопственици већином сами произвођачи, удружени земљорадници. Тих сеоских елеватора има у Канади:

Провинција	Број елеватора		Могу да приме товара жита
Алберта	830	око	8,000.000
Саскачеван	2,158	„	15,000.000
Манитоба	702	„	5,750.000
Онтарио	4	„	500.000
Британ. Колумбија	13	„	125.000

Укупан број елеватора у Канади, и терминалних и сеоских јесте 3.775, са укупним капацитетом око 53,000.000 товара.

Говорећи о користима, које чине елеватори канадској земљорадњи, један канадски стручњак вели:

1. Било је време када се произведена храна није имала где као што треба сместити нити пак довољно осушити, те су услед тога произвођачи велике штете трпели. Елеватори у унутрашњости земље допринели су да се те тешкоће отклоне, јер су они у ствари послужили да се прихвати жито и да се евентуално сасуши.

2. Елеватори пружају млинарству јевтине ма-

гацине за чување жита, те на тај начин потстичу развиће млинарске индустрије.

3. Они пружају земљорадницима прилику да дођу до споредних житарских отпадака, који они могу корисно употребити у пољској привреди.

4. Они омогућавају пољопривредницима да сачувају своју жетву извесно време, да искористе све тргове, па према томе да извуку и најбоље цене за своје производе.

Ако се још овоме дода и врло строга контрола над каквоћом жита, како у унутрашњости земље тако и на извозним тачкама, може се добити појам како је савршено уређена житарска трговина у Канади. Такво је уређење двоструко корисно и по произвођача, који се и сам потстиче да спреми што бољу робу за пијацу и за потрошача, који укидањем великог броја посредника добија робу и по јефтинијој цени. То уређење житарске трговине у Канади тако је добро, да је и велика америчка федерација свих пољопривредних друштава проучава и жели сада да тај канадски систем пренесе у своју земљу, и ако је житарска трговина у Америци боље уређена него и у једној европској држави.

У нашој пространој краљевини, где је извоз жита сачињава главни извор богатства нашег народа, нема у колико је нама познато, још ниједног елеватора ни приватног ни државног. Сва наша житарска трговина је сензалска трговина, у којој највећи део добити извуче не земљорадник него посредник. Крајње је време да и ми предузмемо штогод за организацију те трговине, и баш из тог разлога и написасмо ово неколико редака.

ИЗ РАТАРСТВА

РАЗВИЈАЊЕ ЖИЛА КОД ПШЕНИЦЕ.

(по Новацком)

(Наставак)

Битну разлику чине у томе *кукуруз* и *просо*. Док се н. пр. код пшенице, ражи, јечма и овса готово једновремено развијају из клице по неколико жила дотле код кукуруза и проса (види сл. 1 и 3) прва клицина жила остаје за дуже време сама и тек кад достигне дужину од неколико сантиметара, појављују се и друге као што то показује сл. 4. и то *изнад прве*, т. ј. *при основи младог стабленцета*.

Сл. 4. Млада биљка кукуруза: s семе, w главна жила, с побочним жилама ws; w, горње, дуже побочне жиле с коренковим длакама; h доњи део стабленцета на коме су се развила три листа h, h, h, а из првог зглавка две жиле w, и w,. Две трећине од природне величине.

Коренове длаке које израшћују на жилама пшенице и осталих жита, јављају се у већем броју и то обично врло брзо по разривању коренове капице, но увек у извесном одстојању од врха корена који је покривен накореником. То лепо показује сл. 5. која представља врх жиле (корена) код пшенице увећан 15 пута. Омању групу коренових длака са судовима такође код пшенице (јаче увећано)

ПОДЛИСТАК

КРОЗ СЛОВЕНИЈУ

(пољопривредне белешке)

Корист упознавања. Корисно је Словенију упознати: она производи много којечега од пољопривредних потреба, што их наши пољопривредници са стране купују, а из Словеније их могу и боље набавити и јевтиније платити.

Али је за пољопривредника много важније и много корисније упознати Словенију са њезине стране: код све оскудице у зиратном земљишту словеначки пољопривредник има рационалну пољопривреду и једно смишљено организовано интензивно домаћинство.

Тога ради је потребно да посећују Словенију и да се од ње научи многоме и многоме раду. Из планинских крајева наших би требало у Словенију слати дечаке и девојчице да тамо у раду код појединих пољопривредника пробаве по неколико година.

Онима, који нису имали прилике да Словенију виде, ми ћемо приказати њезину пољопривреду, не сасвим потпуно до душе, али у одломцима који ће их побудити да покажу више интереса за ову крашевиту али напредну покрајину Југославије.

Словенија је кршевита. Готово сва је Словенија кршевита, планинска покрајина, са врло малим пољицима. Чувени је *Triglav*, на чијим врховима се бели снег чак и онда, кад у подножјима његовим буја вегетација.

У склоповима високих планина се налазе изврсни, дивни предели, као што је Блед са његовим језером, као што је Бохињско језеро, као што је мала варошица Камник изнад које се бели снег, а у којој је најлепше зеленило.

Села. У словенији су села по правилу у подножју планина, груписана, с лепим кућама и са земљом обрађеном око насеља.

У селима су становници разноликог стања. Најсиромашнији су у старим, сиромашким кућама, у познатим *кајжама*; имућнији имају читав низ грађевина на своме имању; велики посед је опет нарочит тип.

Али су и најсиромашније и најимућније куће чисте: Словенкиња не жали воде ни труда. Зато су *станице* у Словенији непознате, а ваши у оделу или коси бескрајна реткост.

Словенкиње су у своме народном оделу лепе, али им ништа лепоти не смета да обављају велики део пољопривредних послова, често пута и цело домаћинство да воде у случају, кад одрасли мушкарци оду за другим пословима (у фабрике, сечу шуме, прераду дрвета и т. д.)

Сл. 5. Врх корена (жиле) обичне пшенице: w корен (жиле); wh накоренак; h коренове длаке. Увећано 15 пута.

показује сл. 6.; свака коренова длака као што се са слике види, не представља ништа друго до дугуљасти кесасти разно извијен израштај какве било коренове покожице. Природна је дужина коренових длака у наших стрнина 2—3 милиметра; у овса су нешто дуже, а у пшенице и ражи нешто краће.

О циљу и значају коренових длака наводимо податке *J. Сакса* до којих је дошао огледима и ове објаснио и сликама.

Слика 7. показује младу биљку обичне пшенице чије је семе било посејано у саксији, напуњеној баштенском, хумусном земљом. Да би извадио биљку из саксије, изврнуо је саксију и са жила биљака, које су биле врло бујног раста, овлашним отресањем уклонио све оне делиће земље, који нису били уплетени кореновим длакама.

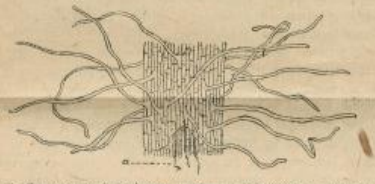

Сл. 6. Део корена (жиле) код пшенице с кореновим длакама и судовима а. Јако увећано.

Сл. 7. Млада биљка обичне пшенице: s љуска, b лист, w пет жила с делићима земље с које су уплеле и задржале коренове длаке. Врхови су наги (голи). Две трећине од природне величине.

Биљка има, као што се из слике види 5 жила (коренчића) које су по целој дужини својој, почев од места где почињу па све до места где се завршавају коренове длаке, заодевене делићима земље е е е. Голи су само врхови тих жила w w јер на њима, као најмлађим деловима, нема коренових длака.

Сл. 8. Коренова длака h са жиле обичне пшенице: код е уплетена с делићима земље. На површини коренове длаке виде се кончасти израштаји f; увећано 500 пута.

Начин уплетања коренових длака око делића земље а с тим и задржавање тих делића, показује слика 8. на којој је засебно показана коренова длака увећана 500 пута.

(Наставиће се)

Зато, што и мушко и женско *озбиљно* ради и што *разуме* свој посао, тамо и јесте, поред тирански тешких природних услова, пољопривреда напредна, као што ће то следећи преглед показати.

Предратни биланс. Пре рата је Словенија показивала у милиунима круна овај биланс:

	домаћа производња	увоз	извоз	домаћа потрошња
ратарство	226.	22.	16.	232.
сточарство	207.	—.	20.	187.
	433.	22.	36.	419.

Интересна је појава: да је Словенији за њезине потребе недостајало ратарских производа свега за 6 милиуна круна, те је само толико увозила из иностранства. Иначе је готово *све* своје потребе подмиривала сопственим ратарским производима. Кад се узме у обзир да је Словенија готово све сама планина и крш, онда се добијање оволике количине ратарских производа, која задовољава потребе целе земље, може објаснити само *интензивним* ратарством, које је, одиста, пример за угледање.

У сточарству је Словенија показала продукцију готово толику исту колику и у ратарству, па је и извозила за 20 милиуна круна То је само доказ сјајно развијеног сточарства.

Овај биланс није обухватио још једну значајну, готово најзначајнију грану словеначке привреде: шумарство, које је благослов за ратарство, богата испаша за ситну стоку и које, уз то, даје посла великом броју људи и свакога дана пружа земљи огромне приходе.

Успевање жита. Словенија није погодна за успевање жита — не само зато што је брдовита и каменита, већ и што јој климат оштрији и лето краће. Па ипак, при свеколиким неповољним околностима словеначки тежак сеје сва жита и добија жетвени принос са 1 хектара:

од пшенице	10·5	товара
„ ражи	9·3	„
„ кукуруза	13·4	„
„ јечма	9·2	„
„ овса	9·8	„

(Наставиће се)

Тријери. Друштво је набавило мању количину одличних ТРИЈЕРА и продаје их по овој цени:

ТРИЈЕР № I *a* динара 1190
ТРИЈЕР № I „ „ 1540

Ове цене важе за чланове Друштва и за чланове Пољопривредних Подружина.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Наше воће.

(Прилог грађи за домаћу помологију).

(Наставак)

Ј а б у к е.

Авајлија (забележено је Вук Караџић у ужичком округу, **ајлика** (забележено је у истом округу Милан Т. Милићевић: *Књежевина Србија*), **ајлија** (забележено је Милићевић у округу рудничком), **најлија** у рудничком округу (код Јов. Мишковића у XLI *Гласнику Српског Ученог Друштва*), **ајлика** у околини Пожеге у округу ужичком; **авајлика** и **ајлика** (*Тежак*, 1901, 301). Ова је јабука распрострањена по целој западној Србији, а добила је име од аіwa, гуња, од чега је прво начињен адјектив турски *ајвали*, палик на гуњу, па од њега *авајли* (Т. Даничић: *Речник српског или хрватског језика*), **авајлија** и **авајлика** „јабука што личи на гуњу“ (Т. Поповић), **ајлика**, **авајлија** (*Тежак*, 1903, 62); **авајлија**, **ајлика** *Тежак*, 1903, прилог бр. 31), **авајлија** (*Тежак*, 1903, прилог бр. 31).

Алина у рудничком и ужичком окр. (*Тежак*, 1901, 301).

Арнаутка *Тежак*, 1903, 62).

Аранка (*Тежак*, 1903, прилог бр. 31).

Бановка у округу рудничком (*Тежак*, 1901, 301).

Баризовка (Т. Поповић)

Бедрика (код Вука Стефановића Караџића), **ведрика** у округу јагодинском и *бедрица* у округу шабачком (код М. Т. Милићевића), **бедрика** у окрузима подрињском и ужичком (опет код М. Т. Милићевића); *бедрика* у округу рудничком (Јов. Мишковић у XLI *Гласнику Српског Ученог Друштва*), **бедрика** (*Тежак*, 1901, 301), **бедричанка** и **недричанка** у Расини (*Тежак* 1884, 698), **бедрика** (*Тежак*, 1903, 62), **бедрика** у Арнајеву у округу ужичком, **бедрица** у Синошевићу у Поцерини. Меће се у божићну печеницу у ужичком округу (М. Т. Милићевић: *Живот Срба сељака)* и у другим западним крајевима Србије; **бодрика** (*Тежак*, 1903, прилог бр. 31).

Београђанка (*Тежак*, 1903, 62).

Бећанлија (*Тежак*, 1901, 301).

Бјелара у околини Пожеге у округу ужичком.

Бјелица (код Вука Караџића), **белица** у окрузима шабачком и ужичком (код М. Т. Милићевића), **белица** у округу рудничком (код Јов. Мишковића), **бјелица** у околини Пожеге у округу ужичком, **белица** у Синошевићу у Поцерини; неома родна, стасава мало доцније од *пестровче*; **слатка белица** (*Тежак*, 1903, прилог 31).

Бјелојабука у Шумадији (код Вука Караџића), **белојабука** у округу крагујевачком и **беловала** у округу рудничком (код М. Т. Милићевића), **беловача**, **белица**, **белајка**, **белоника**, **белојабука** (*Тежак*, 1901, 301), **белија**, **белка**, **белица**, **бела** (*Тежак*, 1903, 62), **беловача**, **белојабука** (*Тежак*, 1903, прилог бр. 31), **бела јабука** (*Тежак*, 1903, прилог бр. 31).

Бјелуника (*Тежак*, 1903, прилог бр. 31).

Благичка у округу нишком (код М. Т. Милићевића).

Босњака у округу рудничком, (*Тежак*, 1901, 301); **бошњанка** (*Тежак*, 1903, 62).

Брасинка (*Тежак*. 1903, 62).

Брестовача (*Тежак*, 1903, 62).

Брзанка у округу крагујевачком (*Тежак*, 1901, 301).

Будимка у округу ужичком (код Вука Караџића), **будимка** у округу подрињском (код М. Т. Милићевића), **будимка** у околини Пожеге у округу ужичком; **будимка** и **будимлије** (*Тежак*, 1901, 301), **будимка** (*Тежак*, 1903, 62), **будимка** (*Тежак*, 1903, прилог бр. 31).

Будимлија (код Вука Караџића), **будимлија** у округу шабачком (код М. Т. Милићевића); наведно што и **будимка**. у Подрињу *будимлија* (*Тежак*, 1884, 366).

Бутаља у округу ужичком (код М. Т. Милићевића).

(Наставиће се)

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

(Наставак)

Амонијум сулфат.

Добија се као споредни продукат при фабрикацији светлећег гаса. Садржи просечно око 20% азота.

За исхрану биљака претвара се нитрификацијом у шалитру. Ово бива у кречном земљишту, које се добро обрађује, брзо и потпуно, тако да се његово дејство у оваквим земљама приближује шалитри. У земљама са малом количином креча и киселим (мочварним) нитрификације је споро и непотпуно; зато се ово ђубре на оваквим земљама не препоручује.

Вредност дејства овог ђубрета цени се око 90% дејства шалитре т. ј. за добијање жетвених приноса са 90 кгр. шалитре потребно је 100 кгр. амонијум сулфата. Његово дејство зависи поглавито од врсте усева и земљишта. Кромпир га искоришћује врло добро и у неким приликама боље је ђубрити га овим ђубретом него шалитром, нарочито на смоничавој земљи. Репа на против боље искоришћује шалитру, чији патрон дражи биљку на повећавање њеног пораста. Исто важи за жита и кукуруз.

Растурено ђубре по њиву несме остати дуго на површини, јер при топлом времену и на кречњавом земљишту развија се брзо амонијак који се губи у ваздуху; с тога се убрзо по растурању (посипању) мора тешким дрљачама измешати са земљом. Из тих разлога ово се ђубре не може употребити за ђубрење „преко главе“. Влажна земља упија амонијак и добро га држи, те с тога велика количина овога ђубрета бачена у јесен не изгуби много спирањем.

Ради упрошћавања посла при растурању ђубрета амонијум сулфат се сме мешати са киселим ђубретима, на пр: шалитром, калијевим солима и т. д., али није дозвољено мешање са ђубретима, која садрже креч, као: томасовим брашном, кречним азотом и др. пошто креч из њега развија амонијак, који лапи из ђубрета.

Кречни азот (калциум цианамид).

Добија се из ваздушног азота и садржи 15—20% азота и 40—65% креча.

Ово је ђубре иначе јак отров за биљке и животиње, али се у земљи, као и амонијум сулфат, брзо распада и преобраћа у шалитру.

Ђубрење се врши обично на 8 дана пре сетве, јер бачено доцније проузрокује усевима штету. Није за ђубрење „преко главе“. Земљиште треба да је сувље; на

мокром земљишту при топлом времену развијају се биљни отрови, који наносе штету усевима.

Пре растурања по пољу мора се ситно самлети, ако је згрудван и да се неби сувише прашио, потребно је помешати га са земљом, томасовим брашном, калијевим солима и т. д.

Остала азотна ђубрета органског порекла ређе се јављају у трговину и нису од велике користи.

Фосфорна ђубрета.

Врло често наилазимо у земљи на недовољну количину фосфорних састојака. Ако се налази у минимуму, онда одлучује не само на величину приноса жетве, већ при преовлађивању азота продукција сламе бива на штету зрна. У овом случају фосфорним ђубрењем повећава се не само целокупна производња жетве, него је повољан и однос зрна према слами.

Фосфорне соли, особито у лако растворљивом облику, врше надражај на *биљке*, што се лако примећује код младих биљака по њиховом наглом развићу и ранијем сазревању.

Фосфор је такође састојак биљне ћелице (беланчевине) и налази се у свима биљним органима. Зато је јако ђубрење овим ђубретом од велике важности за производњу пићних биљака и остале сточне хране, код којих се тежи стварање што веће количине беланчевине у биљном телу.

Искоришћење фосфорне киселине мање је него код азота и калија. Тако у првој години биљка искористи од 100 делова нађубрене фосфорне киселине само 30—40 делова, док од калија 40—50 и од азота 50—70 делова. Велика количина фосфорног ђубрета остаје дакле у земљи за следеће усеве. Оно се задржава у земљи врло добро, спирање је незнатно. Лако растворљиве соли фосфорне киселине постају у земљи теже растворљиве и постепено се растварају, при чему биљка својим корењем и сама суделује.

Ако неку земљу треба ђубрити фосфорним ђубретом, онда се има ђубрењем продужити све дотле, док не наступи засићеност за овим ђубретом. А ова ће наступити онда, када свако даље ђубрење остаје без дејства на повећање жетвених приноса. По засићености земљу ваља ђубрити фосфорним ђубретом ополиком количином, колико се изнесе из ње са жетвом.

Према томе може се рећи: *фосфорним ђубретом ђубримо земљу, а азотним биљке.*

Од свију фосфорних ђубрета најчешћа су: суперфосфат, томасова згура одн. брашно, коштано брашно.

Суперфосфат.

Суперфосфат садржи просечно 16—18% фосфорне киселине, која је у води лако растворљива, те је биљке могу одмах примити. Она се у земљи растура равномерно, те ступа у дејство брзо и потпуно.

Суперфосфатом се може ђубрити на свима земљама, изузев јако песковита и кисела (мочарна) земљишта. На песковитом земљишту, које нема у себи глине, лако се спере, док код киселих наступа нерастворљивост фосфорне киселине. Ђубрење се врши непосредно пре сетве тако, да се измеша са земљом оруђима, која се иначе употребљавају при сетви (култиватором и дрљачом).

Искоришћење суперфосфата бива врло добро код репе, пшенице и јечма, док раж, овас и кромпир на песковитом земљишту искоришћују мање растворљиво томасово брашно исто тако добро као и суперфосфат.

(Наставиће се).

ИЗ ПОЉОПРИВ. ЗАКОНОДАВСТВА.

Правни савети.

20.

— *Зимус је била хајка на вукове. Кмет ме је звао. Али ја нисам отишао; држим да је то посао ловаца. Зато сам кажњен. С каквим правом?*

Главна је, *заједничка* је потреба *свих* тежака да се вукови утамањују, да се пожари гасе, да се од поплаве спасава становништво и мал, и зато би требао сваки, чак и без икаквог нарочитог позива, да прискочи у помоћ. Али, кад се већ ко позове на који од тих послова, мора се одазвати, иначе се казни од једног до петнајест дана затвора (§ 327 Крив. Зак.).

Други пут се чувај не само казне, већ и ружнога обичаја да се оглушујеш о *заједничке* потребе *свих* тежака. Камо лепа срећа да и не чекамо на заповести (јер оне, најчешће, позно стигну и аљкаво се изводе), већ да *сами* стварамо и *трајно* одржавамо своје тежачке заједнице и за утамањивање вукова, и за гашење пожара, и за отклањање поплава и т. д. То су *неминовне потребе свих тежака*; а ко је позванији, од нас самих, и да се тих потреба сетимо и да их на време и потпуно подмиримо.

Поразмисли се о овоме, поразговарај са суседима и онда, заједно с њима, предузми потребне кораке.

21.

— *Подижући виноград, засадио сам два реда на туђој земљи. Држао сам да је моја. А сусед ми није никакве примедбе стављао. Сад, кад је виноград стигао на род, он онда два реда присваја. Како да се одбраним?*

Ту се одбранити не можеш: и за винову лозу важи оно исто што и за воћке, т. ј. кад већ винова лоза, коју си засадио, пусти жиле, онога је чија је земља. И кад је земља твога суседа, онда су и она два реда винове лозе његова. Ти их несмеш ни поништити, ни на који други начин квара учинити, јер би учинио кривицу, која се осетно казни и платио би му накнаду за поништено чокоће или оштећену лозу. Лозу си могао повадити само док није још била жиле пустила.

Сад ти остаје свега једно средство: да тражиш накнаду за утрошак око набавке и каламљења лозе, риљања земље и обраде винове лозе. И ту ћеш накнаду добити, јер њу прописује § 281 Грађ. Зак.

22.

— *Имамо, ја и мој сусед, на међи између наших њива једну стару оскорушу. Сад се споримо око тога чија је: моја или његова. Он вели да је оскорушу засадио његов дед, а у мојој је породици успомена да су је засадили моји стари. Ко од нас двојице има права?*

У неку руку обојица имаће права: кад је оскоруша

засађена на међама, па јој и сад стабло на међама стоји, заједничка је, т. ј. толико твоја, колико и твога суседа, без обзира да ли је њу засадио његов или твој дед.

И зато се немојте ни споречкати ни судити, већ плод са оскоруше заједнички берите. Тако ћете имати и чист рачун и дугу љубав.

ЈЕДАН ПРЕДЛОГ

ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ ПОЉОПРИВРЕДНЕ СЛУЖБЕ ДРЖАВНИХ ОРГАНА У НАРОДУ.

(Настављак.)

III. Пољопривредна служба државних органа у Америчким Сједињеним Државама.

Пољопривредна служба државних органа у Америчким Сједињеним Државама спроводи се како преко федералних организација, т. ј. преко организација, које се брину о целокупној територији Америчких Сједињених Држава тако и преко организација појединих држава Уније.

А. Федерална Организација.

Представник централне организације за целокупну пољску привреду јесте Министарство Пољопривреде, при коме је једно специјално одељење за везу с државама Уније. Том одељењу је поверена администрација пољопривредних експерименталних станица и пољопривредне службе, односно пропаганде за све државе Америчке Уније. При овом одељењу налази се одсек (2) за пољопривредну пропаганду, чији је задатак: да одређује и контролише употребу федералног буџета; да кооперише у раду на пољопривредној пропаганди са појединим државама, односно њиховим одељењима за пољопривредну пропаганду при колеџима; да прегледа њихове годишње планове рада и њихове извештаје, и да се преко својих органа обавештава о постигнутим резултатима. Исто тако, ово одељење координира рад разних одељења Министарства Пољопривреде на пољопривредној пропаганди са сличним радом пољопривредних колеџа, односно одељења за пољопривредну пропаганду при колеџима. Његов је задатак и да потврђује разне кандидате за разне положаје, како у одсецима за пољопривредну пропаганду, тако и органе на терену, у појединим срезовима. Дели се на пет пододсека:

1. Пододсек за рад среских економа
2. „ „ „ „ учитељица за домаћинство
3. „ „ „ дечијих пољопривредних клубова
4. „ „ „ специјалиста

Шефови ових пододсека — референти као и њихови помоћници морају да проведу најмање по 3 дана недељно на терену обилазећи поједине државе и вршећи ревизију над радом државних органа на пољопривредној пропаганди у њима, подносећи по повратку с пута извештај о нађеном стању.

Према томе, административна шема изгледа овако:

1. Министарство Пољопривреде
2. Одељење за везу с државама Уније
3. Одсек за пољопривредну пропаганду

Б. Државна Организација.

Представници организације пољопривредне службе и пропаганде у појединим државама Уније јесу пољопривредни колеџи, који су у тим државама највише пољопривредне установе. При сваком пољопривредном колеџу постоје три одељења с разним задатцима, особљем и буџетом и то су:

1. Одељење за пољопривредну наставу;
2. Одељење за пољопривредна истраживања; и
3. Одељење за спољну пољопривредну службу односно пропаганду.

Одељењем за пољопривредну пропаганду управља директор, чији је задатак врло обсежан. Он спроводи преко својих органа у централи и на терену пољопривредну пропаганду у дотичној држави и одговоран је за овај посао; склапа програм годишњег рада, који обухвата разне пољопривредне гране, и разне пројекте пољопривредне пропаганде и кредите, који су потребни за привођење у дело тих пројеката; подстиче организовање среских пољопривредних друштава, подноси годишње извештаје, како пољопривредном колеџу тако и Министарству Пољопривреде о целокупном извршеном раду у дотичној години, по разним гранама пољске привреде, по разним пројектима, о постигнутим резултатима, учињеним трошковима и т. д. Поред свега овога, мора да пробави на терену најмање два дана недељно ради констатовања стања рада на пољопривредној пропаганди, о чему подноси извештај.

Помоћно особље директора пољопривредне пропаганде јесте:

1. Референт за среске економе и њихов рад;
2. Референт за среске учитељице за домаћинство;
3. Референт за дечје пољопривредне клубове;
4. 6—12 специјалиста по разним пољопривредним гранама.

Референт за среске економе стара се о правилном функционисању целокупног економског апарата, ради контролисања рада органа на терену референт за среске учитељице води бригу о домаћинској пропаганди, а референт за дечије клубове о развићу и раду ових установа. Сви ови референти проводе најмање по три дана недељно на путовању.

Специјалисти имају као главну дужност да помажу економе у решавању тежих, социјалних проблема, који захтевају специјалну спрему и искуство. Исто тако они проучавају и прикупљају новине, које су резултати и радова експерименталних пољопривредних станица, пољопр. колеџа и Мин. Пољопр. и уводе их по појединим гранама постепено преко среских економа у дотичне државе. Специјалисте, у заједници са среским економима спремају програме радова за дотичне срезове, а по појединим специјалним пољоприв. гранама и сугерирају им мере, које је потребно предузети у циљу унапређења тих грана. Поред тога, у споразуму са среским економима организују стручне курсеве по појединим пољопр. гранама, који трају по 3—5 дана. Да би све ово постигли морају да проводе по $^{2}/_{3}$ свога времена на терену.

Свака држава подељена је у срезове и ови су територије, на које се распростире рад економа. Државни економи бирају се стечајем, а међу дипломираним њима

пољопривредних колега. Државни економи — пољопривредно васпитавају и спроводе пропаганду кроз људе и децу, а среске учитељице за домаћинство пољопривредно васпитавају и спроводе пољопривредно домаћинску пропаганду кроз жене и женску децу на селу. Као подлога за рад среских економа служе им среске и општинске пољопривредне организације, које стварно, а на предлог директора пољопр. пропаганде, и бирају среског економа, односно среску учитељицу, који се по том потврђују надлежним путем.

Те среске и општинске организације: *пољопривредна друштва и клубови* — на које се ослањају у раду срески економи нису политичке организације већ често стручне — састављене из преставника разних пољопривредних већ постојећих организација и напредњих пољопривредника.

Економи не рукују никаквим расадницима, већ преко поменутих среских и општинских пољопривредних организација и организованих огледа на приватним имањима врше најживљу савремену пропаганду и то не само у циљу унапређења пољске привреде већ и целокупног друштвеног живота на селу. Издржавање државних економа као и средства за њихов рад дају ⅓ федерална влада, а најмање толико исто дотичне државе.

Као што смо напоменули, за спровођење целокупне пољопривредне пропаганде кроз федерални и државни апарат у маси земљорадника служе среске (и општинске) пољопр. организације, као локални апарати. За стварање среских организација узете су као јединице срезови који у исто време одговарају и административној подели земље; такве организације назвате су *среским пољопривредним друштвима*. Свако такво друштво је, по званичној дефиницији, удруженье народа, које се интересује сеоским стварима, а коме је задатак развиће пробитачног и перманентног система пољопривреде, установљење идеала заједнице и промовисање општег добра, успешности и среће сеоског становништва развићем и извршењем програма за пољопривреду и домаћинску пропаганду, уз сарадњу локалних државних и националних установа. Организованем среског пољопривредног друштва не иде се на то, да се већ постојеће пољопривредне организације у ком срезу потисну нити пак да се то друштво са њима у раду такмичи, у смислу да изазове суревњивост, него служи као једна шира пољопривредна установа, помоћу које све остале могу да повећају своју ефикасност, а да ни у ком случају не изгубе своју самосталност. Такво друштво даје и средства за систематско проучаване сеоских проблема дотичног среза, а радом и саветом помаже представнике државе и Мин. Пољопривреде на састављању и извршењу годишњег програма пољопривредног рада.

Услед свега овога, таква установа нити може нити пак сме бити политичка и секташка, већ установа, која има да представља све пољопривредно становништво једног среза: људе, жене и децу.

Среска пољопр. друштва састоје се из:

1. чланова,
2. часника,
3. извршног одбора,
4. представника локалних пољопр. клубова,
5. пољопривредног савета и
6. стручних одбора

Да се друштво образује, потребно је да се упише бар 10% становништва једног среза за чланове друштва, али се тежи, да таква установа обухвати бар 80% становника дотичног среза. *Чланови* могу бити људи и жене, који се непосредно интересују пољском привредом и плаћају чланску улог.

За *часнике* се бирају обично лица, која се у свом раду истичу као представници које пољопр. гране.

Врло важну улогу игра *извршни одбор*, јер се стварно преко њега и врши најглавнији део пољопр. пропаганде. За његове чланове обично се бирају представници већ постојећих пољоприв. сеоских или економских организација, а тако исто и представник сеоских основних школа. Исто тако, гледа се, да су његови чланови из разних места дотичног среза, да су то људи који хоће да подвете потребно време раду, да је сваки од њих у неку руку специјалиста за неку грану пољске привреде, како би послужили као вође и иницијатори при састављању и извршењу годишњих програма рада за дотични срез.

Поред тога, што среска пољопривредна друштва одређују и спроводе општу пољопривредну политику за дотични срез, једна од њихових виших дужности је и организација трију врста сеоских органа, трију врста локалних пољопривредних друштава, а на име општинских пољопривредних клубова за људе, клубова за жене и клубова за децу. Чланови општинских клубова у исто време су и чланови среских пољопривредних друштава.

На тај начин, и не улазећи даље у појединости, систематска организација пољопривредне службе и пропаганде, као што се види, изведена је до у најпире слојеве народа, и простире се на све снаге на селу: и на људе и на жене и на децу, те и јесте један од главних чинилоца општег пољопривредног и сеоског напретка у Америчким Сједињеним Државама.

(Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ

Овогодишњи род маслина у Далмацији. — По извештају који смо примили, овогодишњи род маслина у свима срезовима Далмације, осим је *слаб*. Као главни узрок томе наводи се, што је прошлогодишњи род био веома обилан, те масline услед тога нису могле лањске године да се развију вегетативно. Затв је и цватова пролетос било врло ретко и већином с јаловим цветом. Оно мало рода што је где-где остало, неће се одржати до зрења, јер су се маслинове мушице (Dacus Oleae) силно појавиле ове године и у Далмацији, као и у осталим деловима јужне Европе. Због тако малог рода не исплаћује се ни примена средстава за сузбијање мушица, која је ранијих година била увек успешна. Ђ.

ГЛАСНИК

† **Милорад Драшковић**, *Министар на расположењу, почасни и редовни члан Српског Пољопривредног Друштва*, мучки је убијен од зликоваче комунистичке руке 21 јула

ове године. Овај наш велики родољуб и умни државник био је и велики пријатељ пољске привреде и пољопривредника. Он се по свршеној школи бацио на практично поље и први основао у Србији угледан млекар и започео производњу сира и бутера по западњачком методама. Многи наши економи и практичари, које је пок. Драшковић тако радо примао на свом млекару на праксу, примили су од њега корисна практичка знања из млекарства. Пок. Драшковић потстакао је својим примером оснивање многих млекарских задруга и први стручни радници у овим установама, то су били његови ђаци; у томе је његова велика заслуга Осим тога као Министар Народне Привреде дао је три важна закона, који су основица модерној пољској привреди у свакој земљи. То су закони о осигурању против града и сточних болести и закон о водама. И ако су прва два закона убрзо морала бити обустављена, не због тога што у суштини нису била добра, него што нису, стицајем наших прилика, примењивани у смислу како је то њихов творац замишљао, иначе су они допринели да се стече једно корисно искуство за доношење и примену нових закона те врсте, чија се потреба већ сада тако јако осећа.

Као великом пријатељу нашега Друштва, као његовом почасном и редовном члану и као држаннику ретких способности, ми пок. Драшковићу, који је јуначки пао на бранику отаџбине и мученичком смрћу завршио свој живот кличемо „Слава ти,“ а његову ожалошћену породицу молимо да прими наше најискреније саучешће у дубокој тузи за изгубљеним јој драгим покојником.

ЗАПИСНИК.

27. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 8. јуна 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Седници су присуствовали: п.-председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г. г. Благоје Д. Тодоровић, Алекса Поповић, Др Вељо Н. Стојковић, Вића Радовановић, Милан Јовановић, Љуба Јовановић, Милутин Стојановић и Бошко Бошковић.

Као гости били су г.г. Драгиша Лапчевић и Драгутин Спасић редовни чланови.

Председавао п.-председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитано је писмо председника г. Љубе Новаковића, којим извештава да ће се бавити на свом имању у Паланци више од 10 дана.

Одбор прима знању с тим да га у смислу чл. 19 Пословника заступа за ово време п.-председник г. Паја Т. Тодоровић.

II.

Прочитан је записник прошле 26. редовне седнице.

Одбор прими без примедбе.

III.

П.-председник саопштава да је новоизабрани шеф продајног одељења ступио на дужност и како Пословником нису прописане дужности истим, предлаже да се одреди Одбор који ће прописати ове дужности и поднети Управном Одбору на одобрење.

Одбор одлучи: да члан финансиског Одбора г. Милутин Стојановић, члан надзорног Одбора г. Бошко Ж. Бошковић, секретар г. Александар Рашковић са шефом продајног одељења г. Петром Вуковићем, спреме пропис њих дужности за идућу седницу.

IV.

Прочитано је тражење Пољопривредног Инспектората у Скопљу, да се продаја Друштвених зграда обави после званичних новина и да се прошире услови продаје као и да се одреди цифра од којих ће почети лицитација.

Одбор одлучи, да прописивање услова и обављу извршни администрација и лицитација да поше од 12.000 динара с тим да продаја важи од кад је одобри Управни Одбор.

V.

Прочитано је мишљење Књижевног Одбора о говорисању г. Милана Ђурића за израду књиге Поука о пољопривредном газдинству с пољопривредним књиговодством, и о продајној цени исте књиге.

После објашњења присутних чланова Књижевног Одбора и говора осталих чланова Управе и приступљеном гласању, Одбор одлучи, да се овај рад говорише са 200 динара од табака, а продајна цена ове књиге да буде пет динара.

IV.

Прочитан је комисијски извештај о извршеном прегледу понуђених прскалица систем „Комет“ и „Ковина“. Одбор одлучи:

Да се с обзиром на мишљење комисије понуђене прскалице не откупљују за Друштво и да се извештај комисије одштампа у *Тежаку;*

Да Друштво и даље остаје при томе, да врши набавке Верморелових прскалица које су за сада и комисијски утврђене као најбоље, докле се наше домаће израде не усаврше као препоручљиве за употребу;

Да се члановима комисије вада по 30 динара на име трошкова, пошто су овај рад вршили кан Београда, а да се у будуће од понуђача тражи да депонују и таксу за испитивање сноје справе.

VII.

Прочитан је предлог Набављачког Одбора по подитеој шпиуди о откупу петрељача Цикозе, да је извршена упоредба других истрељача, али да би требало откупити један комад, који је поднет Друштву као мустра.

Одбор одлучи да се откупи један комад ради вршења пробе са овим системом.

VIII.

Прочитана су шест питања упућена од стране г. Бошка Бошковића члана Управе.

После говора свих чланова Управе Одбор одлучи:

1) По питању о подизању Друштвеног Дома да се умоли п.-председник да и даље настане да се овај посао сврши и да по могућству одо сам лично код председника општине београдске и умоли га да израђење, да се Друштву нада конеја ситуационог плана друштвеног имања.

2) По питању о промени Друштвених правила, изабра Одбор, у који да уђу г.г. Д-р Вељо Н. Стојковић, Драгиша Лапчевић, Милутин Стојановић и Бошко Бошковић, које ће приступити потребне податке и учинити предлог Управном Одбору шта даље треба радити.

3) По питању о конференцији свих пољопривредних друштава и удружења ради склапања Савеза Одбор одлучи: да администрација позове сва пољопривредна друштва и удружења која нису ступила у задружни савез, да пошаљу своја правила и да се истима пошаљу друштвена правила, и да се позову на конференцију у другој половини месеца септембра овде у Београду.

4) По питању о стечајима предложеним од Секције за установе и Законодавство Одбор одлучи: да се три расписата стечаја пошаљу Генералној Дирекцији Вода и да се умоли да се предају једном од чиновника Дирекције ради израде упутства и што пре достављс Друштву. Известити Дирекцију да је Друштво исто за тај рад хонорише чиновника, која на томе буде радио.

5) По питању о набавкама Одбор одлучи: да Одбор који је одређен за израду дежности шефа продајног одељења изради и поднесе мишљење како би требало радити у будуће.

6) По питању о подизању извештаја о стању касе Одбор одлучи: да финансијски Одбор поднесе идуће седнице мишљење шта би требало радити.

Са овим је закључена данашња седница и закључено да се 1. овог месеца одржи ванредна седница.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
у Београду.

Претплату примају и све
поште

На основу највишег решења од
априла 1869. г. преписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и
Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут
за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 31. БЕОГРАД, 7. АВГУСТА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

О ВАЖНОСТИ ЈАЧЕ УПОТРЕБЕ ВЕШТАЧКОГ ЂУБРЕТА
У НАШОЈ ПОЉОПРИВРЕДИ.

За време свога пољопривредног практичног службовања од год. 1901—1920. извршио сам велики број огледа са вештачким ђубретом, јер сам овоме средству пољопривреднога напретка од увек полагао врло велику важност, пошто сам уверен да је вештачко ђубре она снажна полуга, којом ћемо и све остале у нашој пољопривреди најбрже и најјевтиније кренути у напред.

Узалуд учимо нашега пољопривредника, да боље чува стајско ђубре и зида јаме и бунаре за осоку; узалуд га учимо да стоку храни на јаслима и да је не гони на пашу онамо где паше нема, — кад он нема довољно стајске хране, па дакле нема ни од чега да створи довољно стајског ђубрета.

Желимо ли, да сигурно кренемо напред, то морамо прво нашем пољопривреднику омогућити, да има чиме стоку да храни и да има од чега да произведе сточнога ђубрета. Онда ћемо га моћи успешно научити свему осталом, што му данас, у његовоме господарству, не ваља.

Своје огледе са уметним гнојивима извађао сам у Срему и Бачкој и Горњој Хрватској, дакле у два краја, која су међу собом у сваком погледу с обзиром — на поднебље, плодност земље и све остале прилике — сасвим различни.

Употреба вештачких ђубрета показала се и у богатој бачкој и сремској земљи исто тако ванредно корисном и потребном, као и у мршавој земљи Горње Хрватске, само с том разликом, што Бачванин или Сремац може често додавањем само једне врсте — фосфатнога-уметнога гнојива — да од своје земље добије највеће жетве, док пољопривредник из Горњих Крајева мора обично да својој земљи, поред вештачког ђубрета — у врло много случајева — додаје још и креча, јер је у многим тамошњим земљама и овога недовољно. Пољопривредник из Горњих Крајева ђубри дакле своју земљу скупље него Бачванин или Сремац; али ако се узме у обзир, да за њега сувишак жетве има већу вредност, него ли за прву двојицу (јер би иначе морао све то са стране да уважа и плаћа скуп подвоз), то с обзиром на ванредно подизање приноса земаља, ђубрених вештачким ђубретом, не треба се бојати трошка за набавку ових средстава. Рачун рентабилитета показао је је код извршених огледа укамаћење уложенога новца у свакоме случају, са више од 100%, тако да високе цене вештачких ђубрета стоје још увек у повољноме одношају за ценама пољопривредних производа.

Код више него стотину огледа, које сам прошле две године извео са уметним гнојивима, на различним земљама у Жупанији Модричко-Ријечкој (Хрватска) утврђено је, да су жетве са ђубрених земаља биле према онима код нећубрених у средњу руку у следећем односу:

	без гнојива	са умет. гнојивом
код ливада	1	4
„ кромпира (са стајским ђубретом)	1	2
„ проса	1	2¾
„ овса	1	2¼

Екстреми су, разуме се још шири, али се они не могу узети за основ озбиљном рачуну. Држим, да поред горњих релативних бројева није од потребе навађати и апсолутне, ако напоменем да жетве, које су биле добивене на земљама ђубреним уметним гнојивима, достижу већином жетве најнапреднијих крајева Европе, што је доказ да наше поднебље годи усевима и да је наша земља способна за интензивнију културу.

Пољопривредник брже схвата велику вредност вештачких ђубрета и брзо би се одлучио на увођење те новине, ако би му се само помогло да савлада прве тешкоће, које он сам није у стању да преброди, а те су:

1) да се тачно испита, које су врсте уметних гнојева потребне за његову земљу и да се поучи и упути, како се са уметним гнојевима ради;

2) да му се омогући, да из сигурне руке набави потребне му врсте уметних гнојива, под гаранцијом каквоће и процента.

3) да се за набавку вештачких ђубрета организује кредит, како би се омогућило и ономе земљораднику, који у пролеће нема новаца, да се

и може користити благодетима, које пружа употреба тог ђубрета;

4) да се дизањем фабрика вештачких ђубрета, олакшањем увоза и транспорта и заинтересовањем и организацијом велике трговине и великог капитала за овај лукративан и сигуран артикал омогући, да пољопривреда има увек на расположењу довољне количине вештачког ђубрета, доброг квалитета и умерених цена;

5) да се геолошким истраживањем испита, има ли у нашој земљи фосфорита и калијеве соли, што ће бити врло вероватно за оба, (а у овоме могао би послужити својим подацима).

Прву од истакнутих задаћа могу најуспешније решити школовани државни пољопривредни органи.

Другу задаћу позване су да реше наше пољопривредне задругарске организације.

Трећу, четврту и пету, моћи ће најуспешније заједнички решити државна власт, пољопривредне установе, трговачки и финансијски кругови поред стручне сарадње школованих пољопривредника.

Од колике би националио-економске важности било, ако би се решавању овога питања приступило што пре и ако би му се посветила највећа пажња, лако ћемо увидети, ако помислимо да су предратне жетве културних, западно-европских држава, — од којих нас нарочито треба да занимају Немачка, Чехословачка, Аустрија и Италија, — због последице рата веома пале местимице на $^1/_3$ предратних приноса. Предратне жетве у тим државама нису биле природни принос тамошње земље, већ резултат многогодишњег интензивног рада и савремених техничких средстава, нарочито интензивне употребе уметних гнојева. Сигурно је да се те жетве не могу дићи на своју предратну висину (— јер је поремећен стари поредак —) онако брзо, како би ми могли дићи жетве на својим земљама, које су, на данашњој својој висини, само израз природне снаге наше земље. На нашој би се подлози дало много брже радити и тако искористити повољну конјектуру, докле код наших исцрпљених суседа влада оскудица.

Познато је да наши суседи, нарочито Чехо-Словачка и Румунија, врло журно раде на дизању своје пољопривредне производње у циљу да што боље искористе повољну европску конјуктуру, па зато ни ми не би смели заостати за њима. Ово би несумњиво повољно деловало и на снижавање домаћих пољачних цена.

Сматрам да би било корисно, да се на ову ствар упозоре сви они меродавни фактори, који су позвани, да се тим питањем баве, па да се ови замоле, да заједничким радом покушају омогућити повољно решење овога важнога питања. Од које ће стране потећи иницијатива за то, то је сасвим споредно, главно је, да се решењу овога питања што пре приступи.

Отулин. **Константин Поповић**
Кр. Господар. Надзорник

ИЗ РАТАРСТВА

РАЗВИЈАЊЕ ЖИЛА КОД ПШЕНИЦЕ.
(по Новацком)

(Наставак)

Слика 9. показује биљку *обичне шиђнице* израслу такође на баштенској хумусној земљи у саксији, но која је

ПОДЛИСТАК

КРОЗ СЛОВЕНИЈУ
(пољопривредне белешке)

(Наставак).

Дабоме, жетвени принос је у Словенији слабији него ли у другим државама (у Данској је жетвени принос пшенице 30 а ражи 22 товара с једног хектара!). Али је, при свеколиким тешким околностима и посве неугодним објективним условима тамо жетвени принос већи него ли у Србији, у којој је 1908 (из које године имамо последњу статистичку публикованў!) жетвени принос са 1 хектара износио:

пшенице	8·38 товара
ражи	4·95 „
кукуруза	9·42 „
јечма	8·79 „
овса	4·37 „

Разлика у жетвеном приносу долази услед разлике у начину обрађивања и систему домаћинства: словеначки тежак врло рационално земљу обрађује, уредно је гноји, одабира најбоље семе и има интензивно домаћинство.

У словеначког тежака нема *стрдњуше* земље: он је непрекидним преоравањем (чим скине усев он њиву преорава, па је за сетву опет узорава!) своју земљу претворио у прашину. *Сваке* године гноји своју земљу стајским гнојем, пепелом, зеленим и вештачким гнојивом. Kmetijska Družba у Љубљани сваке године продаје преко 1000 вагона вештачког гнојива. И то у земљи развијеног сточарства и *стајског заштварања!*

У одабирању семена је словеначки тежак такође веома пажљив: не вади он семе из житнице, већ га на самој њиви одабира, т. ј. најбоље одгајено жито одвојено жње и врше, па тако одабрано зрно пречишћава и опет одабира, да за семе има *најбоље, најкрупније* и *најчистије* зрно. На тај начин је у Кражу код Камника одгајена једна врста пшенице, много рекламирана prvovrstna Dioščegerjeva pšenica, која је *одомаћена* у Словенији, *прилагођена* словеначком поднебју, те је зело родовитна. За њу Kmetiska Družba јамчи пре него ли за банатску пшеницу! У Словенији је *просечна* релативна тежина пшенице 74, ражи 68, јечма 62, овса 44, хељде 58, проса 65, сочива 71, пасуља 74.[1])

А под онаквим околностима, под каквима Словенац води своје ратарство, то је успех, те не мала! Какав би

[1]) Fr. Štupar: Navodilo, kako je sestavljati poročila o letini.

нављена из земље за четири недеље доцније од прве. И та је биљка као и ранија извађена из нешто влажне земље с које су, као и код прве, овлашним истресањем одстрањени делићи земље, који немају везе с кореновим длакама. Тих делића нема на горњем делу жила e e e, међутим, њих је било на том делу код раније биљке (сл. 8.) где су чврсто задржавана. Узрок је томе, што су се кореновe длаке на тим, већ старим деловима, поступно смежурале или прешле у труљење. Ти делови жила, као већ стари, престали су узимати хранљиве састојке; њихова површина добила је другу, мрку, боју; изумрли су органи за усисавање — кореновe длаке, а на многим побочним жилама n n никако их и нема. Напротив, виши делови који су подубоко у земљи, снабдевени су живим кореновим длакама, које су се с тога упрле с делићима земље; делићи земље на кореновим длакама и побочне жиле e e e граде као неки омотач; једино су наги т. ј. без кореновић длака врхови жила, и зато, кад се земља стреса, они се потпуно оголе. Жиле, на којима су сада кореновe длаке продрле су за време од четири недеље у дубљи слој земље у циљу, да уз припомоћ нових коренових длака, из новог, дубљег слоја земље, усисавају потребну храну (види сл. 7. и сл. 9. e e e).

Сл. 9. Развијање жила код обичне пшенице која је за четири недеље доцније извађена из земље но биљка пшенице на слици 8. Овде су само доње више младе жиле w заодевене делићима земље e; n побочне жиле, s љуска семена, b основа стабла. Две трећине од природне величине.

Овај поучан опис састављен на основи учињених огледа, потребно је да нешто мало допунимо. Не треба схватити да се младе жиле морају спуштати за време свога развијања, све дубље и дубље у здравицу да би из оне могле набављати потребну храну. Наведено је већ, да се жиле, које се развијају из клица називају клицином жилама. Те жиле после извесног времена поступно изумиру и замењују се жилама које се развијају из доњих зглавака на стаблу (влату). То је као што се види, друга врста жила, жиле стабла, јер се развијају из зглавака којих искључиво има на стаблу (влату).

На слици 10. може лепо и лако да се уочи однос између жила клицних и жила развијених из стабла; зато разгледајмо мало пажљивије ту слику: код s је зрно шесторедог јечма Из њега се као што се види, развило седам жилица w, w... Те прве, клицине жилице, у тренутку, кад је биљка била извађена из земље, већ су биле завршиле своју улогу: кореновe длаке на њима већим делом изумрле су а само су поneке од њих још животариле, што се познаје по делићима земље e који су на таквим длакама.

За замену тих жилица, добивено је осам нових и бујних жила w_1 w_1... развијених из зглавака на стаблу (влату); зглавак је у то доба био на површини земље (k_1) и високо изнад зрна скоро за 2 см. Те жиле, развиле су се дакле из стабла, те су отуда жиле стабла.

Изглед тих жила у доба огледа био је сасвим друкчији но што је био код клицних жила. Свака коренова длака заодевена је делићима земље с тога, што су оне снабдевене живим свежим длачицама које и чине, да се

тек грандиозан успех био кад би се *овако*, како Словенац ради, радило у *нашим* условима! Каква би онда жетва била и колика релативна тежина ратарских производа.

Напоменути треба да се, услед оскудице ваздушне земље и, још више, услед оштрог климата и краткога лета, у Словенији *мало* кукуруза гаји, тако мало да, у *многим* селима, не постоје ни кошеви за сушење и држање кукуруза, већ се суши у вешалицама испод кутње стрехе!

Кукуруз је прилагођен краткоме лету, те је скорозрелица. И ма да се у најмањим количинама гаји, Словенац ипак на њега и његове промене обраћа највећу пажњу. То јасно показују питања што их упућују Кметovalec-у. Један, на пример, поставља овакво питање: „Летос сам посејао зрна од једнога клипа црвеногa кукуруза што сам га добио од некога корушкога тежака. Тај сам кукуруз сејао потпуно засе, тако да се није могао укрштати са жутим кукурузом. На велико чудо сам добио клипове на којима су жута, црвенкаста и зеленкасто-плава, по мало и црна зрна. Који је узрок, да је из црвеногa кукуруза израстао кукуруз који има клипове са жутим, црвенкастим и зеленкасто-црним зрнима?" Други саопштава: „На 100 метара растојања посејао сам два кукурузна зрна, која су поникла, стабла се развила и нормално цветала. Кад сам клипове обрао, нашао сам само по пар зрна, друга су остала неразвијена. Зашто је мој кукуруз слабо родио?"

Колико би се ми могли обрадовати, кад би и наш тежак постављао слична питања и тражио обавештења и за крупније и за ситније неуспехе своје, и колико би тек он од тога имао користи!

Варивo и поврће. Колико Словенија произведе варива и поврћа преко године најдиференцираније се примећује кад се изврши упоређење са Србијом. Тако је на 1 душу долазило килограма:

	у Србији	у Словенији
кромпира [1])	12,⁰⁰⁰	146
пасуља, грашка и сочива	8,⁰²⁰	8,⁰⁰⁰
купуса	11,⁴¹⁵	48

Словенац има поврћа и варива преко целе године: у пролеће, лети и у јесен зеленога, свежега; преко зиме сушенога, конзервисаногa и, делом, зеленога.

(Наставиће се).

---

[1]) Жетвени принос кромпира је од 1 хектара:
у Словенији 82·⁵ товара
у Србији 16·⁵⁵ „

ти делићи земље чврсто држе. Врхови жила су међутим наги, јер се на њима нису још развиле коренове длаке.

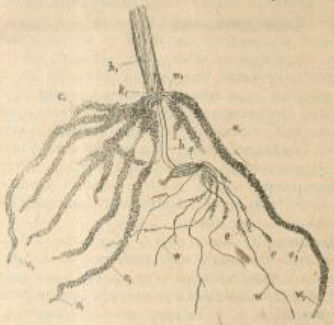

Сл. 10. Развијање жила из зрна шесторедог јечма у осмој недељи по сетви: s зрно; w клицине жиле (седам на броју) w, жиле развијене на аглавка k на стаблу с деловима земље e; h подземни, h, надземни аглавак стабла. Две трећине природне величине.

(Наставиће се)

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Наше воће.

(Прилог грађи за домаћу помологију)

(Наставак)

Јабуке.

Ваљевка у окрузима моравском и пожаревачком (Тежак, 1901, 301).

Вежењка (Тежак, 1903, 62).

Везирка у округу ужичком (Тежак, 1901, 301), **везирка** (Тежак, 1903, прилог бр. 31).

Великача у околини Пожеге у округу ужичком; **крупна јабука** и **великача** (Тежак, 1903, прилог 31).

Видовача у ужичком округу „јабука која доспијева о Видову дне“ (код Вука Караџића).

Виноградарка (Тежак, 1901, 301), **виноградарка** (Тежак, 1903, 62).

Витовача у округу ужичком (Тежак, 1901, 301).

Волујка (Тежак, 1903, прилог бр. 31).

Восковача (Тежак, 1901, 301), **восковача** (Тежак, 1903, 62).

Врбовача у округу крагујевачком (код М. Ђ. Милићевића), **врбовача** (Тежак, 1901, 301); у Арнајеву у округу београдском и у Синошевићу у Поцерини **врбовача** „крупнија од петроваче, а стасава кад и петровача, бела осута руменилом“; **врбовача** (Тежак, 1903, 62).

Говеђача у округу јагодинском (код М. Ђ. Милићевића), **гевеђача** (Тежак, 1901, 301), **говеђача** (Тежак, 1903, 62).

Голубача (Тежак, 1903, 62).

Горњача (Тежак, 1901, 301), **горњача** (Тежак, 1903, прилог бр. 31).

Госпођинка (Тежак, 1901, 301), у Арнајеву, у округу београдском **госпођинка** зри у августу; **госпођинка** (Тежак, 1903, 62), **госпођинка** (Тежак, 1903, прилог бр. 31), **госпођинка** (Тежак, исто место).

Градињача у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **градињача** у ужичком округу (Тежак, 1901, 301), **градица** (Тежак, 1903, 62), **градињача** (Тежак, 1903, прилог бр. 31), **градињача** (Тежак, исто место).

Грожђара (Тежак, 1903, 61), **грожђанка** (Тежак, 1903, прилог бр. 31).

Грозјанка (Тежак, 1901, 301).

Гропољка у округу врањском (Тежак, 1901, 301).

Гургусовка у округу крушевачком (Тежак, 1901, 301).

Дачика (Тежак, 1903, прилог бр. 31).

Девојчица (Тежак, 1903, 62).

Дели Јованка (Тежак, 1903, 62).

Делија (Тежак, 1903, 62)

Дервенка (Тежак, 1903, 62).

Дивљака (Тежак, 1903, 62).

Добрињка (Тежак, 1903, 62).

Дрењаја (Тежак, 1903, 62), **дрењаја** (Тежак, 1903, прилог бр. 31).

Деспотовачка (Тежак, 1903, прилог бр. 31).

Дринка (Тежак, 1901, 301).

Дугајлија, дуга (*Пољопривредни Гласник*, III), **дуга, дугајлија** (Тежак, 1901, 301), **дугуља, дуга** (Тежак, 1903, 62), **дуга, дугајлија** (Тежак, 1903, прилог бр. 31), **дуга** (Тежак, исти број), **дуга** (Тежак, исти број).

Дуница у околини Пожеге у округу ужичком.

(Наставиће се)

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

(Наставак.)

Томасово брашно (згура).

Томасова згура добија се као споредан продукат у индустрији гвожђа. Садржи 10—20%, просечно 14—16% фосфорне киселине, поред тога око 50% креча. У трговини се продаје као брашно (ситно самлевено).

У своме дејству стоји иза суперфосфата, јер његова фосфорна киселина није растворљива у води, већ је раствара биљно корење. У земљи се не раствара равномерно, с тога дејствује споро и непотпуно. Нема опасности, да ће у земљи бити спрана, те је подесна за ђубрење и песковитих земаља.

Великом садржином креча врши Томасово брашно на киселим земљиштима поред дејства фосфорне киселине још и повољан утицај на побољшање земље, отклањајући киселине, док с друге стране киселина земље утиче повољно на растворљивост фосфорне киселине.

Томасово брашно употребљава се особито за ђубрење јако оскудних земаља, код којих је потребна засићеност у фосфорној киселини, као и за оне усеве, који споро расту или имају јачу моћ растварања као на пр.: луцерка, црвена детелина, раж, овас и др. Врло је подесна за ђубрење ливада, винограда и воћњака пре сађења.

Коштано брашно.

Долази ређе у трговину и садржи нерастворљиву фосфорну киселину.

Испарено има 3—4% азота и 20—22% фосфорне киселине. Дејствује веома споро и може се употребити на земљишту оскудном у кречу. На кречном земљишту и при доброј обради земље његово је дејство незадовољавајуће.

Калијево ђубре.

Према калију не понашају се сви усеви подједнако, тако на пр. код жита изнесе се из земље просечном годишњом жетвом 7—9 кгр. калија; код кромпира 70 кгр. и код репе преко 100 кгр. Калије захтевају према томе они усеви, који производе велику количину шећера и скроба, као: репа и кромпир.

Са добро очуваним стајским ђубретом, ако је нарочито осока очувана, уноси се у земљу и један део калија. Ако се стока храни ливадским сеном, онда се често при ђубрењу њива уноси у земљу довољна количина калијевих соли, тако да је ђубрење калијевим солима излишно. У овом случају треба ђубрити калијем ливаде, пошто га са сеном извлачимо из земље.

Калијевом ђубрету веома су захвална она поља, на којима се често гаје репа и кромпир, јер ове биљке захтевају велику количину овога ђубрета.

Потреба за калијевим ђубретом зависи и од врсте земље. Пескуше захтевају велику количину калија ради одржавања великих и сигурних приноса, док га глинуше мање захтевају.

Кречно ђубре.

Међу састојцима биљне хране спада и креч, али ђубрење њима мање се врши за ову сврху. Много је значајније дејство креча на поправку земље, јер га за исхрану биљака често има у довољној количини.

Креч чини, да се киселина уклони из земље и одржава земљу здраву; подстрекава рад корисних микроба у њој; чини је трошном, порозном а раденом; регулише и побољшава одржавање и искоришћење влаге и олакшава исхрану биљака.

Присуство креча у земљи је потребно, да се уклони штетно дејство хумусне киселине, јер се у киселој (мочарној) земљи културни усеви развијају тешко и лако обрасту у корову (рогоз, трска, киселе траве и т. д.).

Микробе се развијају само у једној неутралној земљи, јер их киселина убија. У присуству довољне количине креча, оне су радене и чине земљу трошном и родном.

Према овоме ђубрење кречом од велике је важности за одржавање плодне земље у добром стању. Ђубрење је потребно, ако креча у земљи нема више од 0·5%. И овде има изузетка; с тога је најбоље огледима се уверити о потреби за ђубрење кречом.

За ђубрење се узима негашени (печени) креч 200 до 300 кгр. од хект. или ситно самлевен кречњак 300—400 кгр. од хект.

Ако у близини има земље, која садржи велику количину креча (преко 40%) — лапорњача и лако ју је добити, онда је и она изврсно средство за ђубрење земље.

У близини шећерних фабрика може се ђубрити и употребљеним кречом ових фабрика, где се употребљава за прераду шећерних сокова.

Ђубрење се врши у јесен, јер с пролећа ђубре причињује штету код усева, упијајући велику количину земљине влаге.

(Саршиће се)

ИЗ ПОЉОПРИВ. ЗАКОНОДАВСТВА.

Правни савети.

23.

— Био сам спрежник с једним мојим суседом. Орали смо и дрљали наизменце: једну моју и једну његову њиву. Мој се во разболи, те је сусед морао узети у једнога имућног човека вола под изор и платити му изорско. Сад од мене тражи накнаду. Има ли на то право, кад спрега није престала мојом кривицом?

Спрега је стари обичај, којом су се сиромашни тежаци спомагали да поору и подрљају своје њиве. Тај обичај и сад треба неговати; он је потребан, нарочито оним сиромашним тежацима, који немају по пар волова, или су им, и ако их имају, слабачки. Спрежући се, они брже на време и, што је такође важно, боље узору и подрљају своје њиве. У спрези треба бити врло исправан: и један и други спрежник треба да осете *сву* корист од спреге.

Онај од спрежника, који не би уговор о спрези испунио из упорства, и кривично се казни, као год што и сву накнаду има да плати. А ако је истинито ово што ми наводиш, да спрежни уговор *ниси могао* испунити зато што ти је во оболио, онда мораш платити изорско, што га је твој сусед платио да би њиву поорао (§ 378 *а* и 378 *б* Крив. Зак.).

Зато се немој судити, већ плати, па опет гледај да са суседом будеш и у љубави и у спрези, јер сте једни другоме потребни и један на другога упућени. Иначе ћете, и један и други, тражити изорске волове, и они се не добију ни на време ни добри.

24.

— Услед дугих киша је у нашем селу земља силно омекшала, па је у једној страни, која је оштро окомита, један део воћњака мога суседа слетио на моју земљу. Воћке донете и земља, која је слетила као да је ту од вајкада била. Сусед сматра тај воћњак на мојој земљи за свој. А шта је са мојом земљом?

У брдским крајевима су чести случајеви да се горња земља срони на ону која испод ње лежи. „Ако би горња земља сроњена доњу тако поклопила, да она пређашњи вид свој изгуби, губи се и припада оном, чија је земља доња; ако ли задржи свој пређашњи вид, остаје пређашњег господара, но овај је дужан овоме штету накнадити по процени вештака" (§ 268 Грађ. Зак.).

Тако, ти имаш право на накнаду за притиснуту твоју земљу, а земља с воћкама остаје твога суседа.

Око тога се не треба ни парничити. Ако се сами не можете погодити око суме накнаде, изберите вештаке, који ће је оценити.

25.

— Од старине се моја кућа служила путем преко имања мога суседа. Неколике године се он опирао тој службености, а ја сам избегавао сукобе. Сад опет не

допушта службености, а она ми је врло потребна. Шта да чиним?

Чим се твој сусед почео опирати службености преко његове земље и чим си опазио да је он у томе упоран потребно је било да потражиш посредовање суда. Јер, ако се три године тим путем ниси служио, твоје право службености је застарило. (§ 938 Грађ. Зак.).*)

ЈЕДАН ПРЕДЛОГ

ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ ПОЉОПРИВРЕДНЕ СЛУЖБЕ ДРЖАВНИХ ОРГАНА У НАРОДУ.

(Наставак)

VI. Пољопривредна служба државних органа у Италији.

Организација пољопривредне службе, односно пропаганде у овој држави изведена је на сличан, али ипак довољно различан начин него у Сједињеним Државама и доста је погодан за нашу земљу. Да би се лакше видела та организација, изнећемо у изводу неколико чланова најновијег закона, од 1919 г., који о томе говори.

I. Опште одредбе

У свакој провинцији оснива се са седиштем у главној провинцискоj вароши пољопривредна амбулантна катедра.

Свака катедра може имати под собом обичне секције, одељке у главним среским варошима или пак изузетно у другим погодним местима као и специјалне секције за поједине важније гране пољске привреде (зоотехнику, пољопривредне индустрије и т. д.).

Пољопривредне амбулантне катедре су правне аутономне личности, које стоје под контролом Министарства Пољопривреде.

За одржавање пољопривредних амбулантних катедра стараће се конзорцијуми (удружења), које образују држава и провинција. Конзорцијум између државе и провинције је обавезан и сталан. У тај конзорцијум могу ући као чланови и општине и друга тела или установе, које пристану да плаћају стално најмање 1000 лира на годину, или пак групе установа, које скупа пристану на плаћање ове суме на исти начин. Исто тако у конзорцијум могу ући и установе које особено или удружено плате годишње најмање 1000 лира, али се не ангажују да тај улог стално плаћају.

Годишњи улози (помоћ) државе и провинција за одржавање пољопривредних амбулантих катедара су обавезни и не могу бити нижи од 40.000 лира за провинцискy катедру; 20.000 лира за аутономну катедру у провинцији; 12.000 лира за секциону. Од тих сума у сваком случају *три петине* падају на терет државе, а *две петине* на терет дотичне провинције. У улог који пада на терет државе улази и сума коју даје Министарство Пољопривреде за пензије особља амбулантних катедара.

Амбулантне катедре у јужној Италији, (где је приватна иницијатива слабије развијена), *издржавају се потпуно из државног буџета.*

*) Ми смо готови стално пружати правне савете сваком од наших читалаца, чланова Подружина. Зато, нека се они увек с питањима својим обраћају и нека случајеве своје *у потпуности* наложе, па ће савет добити и тачно и брзо.

Сваком катедром управља једна контролна комисија која се састоји из:

једног представника Министарства Пољопривреде

три представника провинције, које одреди провинциски савет;

једног представника сваке установе или група установа, које улазе у конзорцијум са сталном сумом од најмање 1000 лира и;

једног представника сваке групе установа, која плаћа годишње најмање 1000 лира.

Та комисија бира међу представницима установа, која улазе у конзорцијум председника и подпредседника. Секретар комисије је — с правом консултовања, но без право гласања — директор катедре.

Пољопривредним амбулантним катедрама је дужност да шире техничка знања међу пољопривредницима, да подстичу у свакој грани пољопривредни прогрес и да врше пољопривредну службу, коју им додели држава или провинција. Те су дужности:

1. Популарисање пољопривредне технике међу пољопривредницима и примена науке у пољској привреди и у опште давање техничке помоћи пољопривредницима (путем предавања, повремених курсева, давања савета, публикација, практичних демонстрација, које се могу применити на гајење усева, стоку, пољопривредне машине, пољопривредне индустрије и т. д.);

2. организација и извођење локалних пољопривредних огледа;

3. подстицање економских, кооперативних и узајамних организација међу пољопривредницима;

4. развијање сваке иницијативе за подстицај и окуражење привредног напредка, сточарства и пољопривредних индустрија било непосредно, било у сарадњи с другим институтима и пољопр. удруженима.

Пољопривред амбулантне катедре врше и службу професионалне наставе одраслим земљорадницима као и зоотехничку, свиларску, фитопатолошку, статистичку и у опште све друге службе Мин. Пољопривреде ако су предвиђене специјалним законима.

Особље амбулантних катедра нема у опште расадника већ организује огледе и демонстрације на приватним имањима. Поред тога проводи на путовању 3-4 дана недељно.

II. Правни и економски положај техничког персонала амбулантних катедара.

Провинциским и аутономним катедрама управљају као извршни органи контролних комисија директори а секционим регенти. Директори имају и по два или и три асистента (помоћника), а ове имају и многе секционе катедре.

Први директори и регенти постављају са привремено, на пробу. Правилником сваке катедре одређује се колико времена има да траје привремено именовање, но оно не може трајати дуже од пет ни краће од три године.

По истеку тог пробног именовања, сем ако не буде било мотивисаног разлога, који буде усвојила контролна комисија и одобрио Министар Пољопривреде, директори катедара и регенти стичу, по праву, сталност у служби и постају редовни.

Асистенти се бирају на једну годину, а после тога потврђују се по истеку сваке треће године, или се, ако се

буду одликовали у служби, дефинитивно утврђују по предлогу контролне комисије и одобрењу Министарства Пољопривреде.

Правилником појединих катедара предвиђају се почетне плате техничком особљу, које ни у ком случају не могу бити ниже од следећих:

плата директорима провинцијских катедара 7000 лира;

плата директорима аутономних катедара у провинцији 6000 лира;

плата регентима обичних или специјалних катедара 5000 лира.

плата асистентима 3.500 лира.

Плате се имају повећавати за једну десетину сваке пете године и за пет узастопних периода. Повишице за једну десетину рачунају се на основи најниже плате у једном звању.

Особљу које станује у вароши са више од 100.000 становника, правилником појединих катедара има се предвидети додатак на станарину, који не сме бити мањи од 1000 лира годишње. Исто тако предвиђа се и додатак на скупоћу, који се регулише према добијеним повишицама плате. Путни трошкови за рад на терену плаћају се одвојено.

Противу одлука контролне комисије у погледу техничког особља амбулантних катедара допушта се жалба савету за пољопривредну наставу при Министарству Пољопривреде, који ствар решава према процедури, која је усвојена за професоре специјалних и практичних пољопривредних школа.

Савез амбулантних пољопривредних катедара са седиштем у Риму, основан као правна личност указом од 10. јуна 1917. г. признаје Министарство Пољопривреде. Њему је задатак да олакша односе између државе и катедара, да координира рад ових установа и да врши опште иницијативе или оне које тражи од њега Министарство.

У тај Савез улазе све катедре; 2/3 суме коју држава даје као помоћ катедрама има се дати преко Министарства Пољопривреде Савезу, а на рачун сваке катедре.

Контролне комисије појединих катедара могу и саме додељивати помоћ Савезу из својих средстава.

Дакле, амбулантне катедре као центри за пољопривредну службу и пропаганду у народу не насланају се ни на политичке установе нити на полицијске органе. Особље тих катедара регрутује се путем стечаја и државних испита, а међу кандидатима виших пољопривредних школа у Италији; њему је уз то после претходне пробе загарантована и сталност у служби.

* * *

Као што се из излагања организација пољопривредне службе и пропаганде у овим двема земљама види, поред главне централе — Министарства Пољопривреде — свуда постоје и спољни пољопривредни центри, оличени у пољопривредним колегима односно централним пољопривредним амбулантним катедрама. Директори ових установа су у исто време и иницијатори свих послова на напретку пољске привреде за дотичну област, а они имају под својом руком читав штаб специјалиста, који сваки по својој грани потпомажу и допуњују среске економе у њиховом раду.

(Наставиће се)

ГЛАСНИК

Нови чланови добротвори и утемељачи. — *Павле Гарић*, државни срески економ у Сјеници послао је Друштву 1000 динара и уписао за чланове добротворе своје синове: Светозара и Јовицу, који су за време минулих ратова нестали.

Василије Трбић пољопривредник из Прилепа, положио је 100 динара и уписао се за члана утемељача.

Друштво и овим путем благодари именованим лицима на пажњи према Друштву и послатим прилозима.

Практична предавања с демонстрацијама о домаћем конзервисању воћа и поврћа стерилисањем.

Српско Пољопривредно Друштво решило је на једној од последњих седница да приреди читав низ практичних предавања с демонстрацијама о домаћем конзервисању воћа и поврћа како у Београду, тако и у пољопривредним подружинама. Та ће предавања обухватити два дела: теориски и практични.

У теориском делу расправљаће се ова питања:

1. Улога воћа и поврћа у људској исхрани.
2. Услед чега се кваре свеже воће и поврће.
3. Разне методе домаћег конзервисања воћа и поврћа.
4. Конзервисање воћа и поврћа стерилисањем у теглама.
5. Чување и употреба конзервисаног воћа и поврћа.

У практичном делу слушаоци ће се упознати са прибором за конзервисања воћа и поврћа стерилисањем и затим са целокупном праксом конзервисања, које ће се извршити са неколико примерака воћа и поврћа.

Америчка мисија за помоћ деце помогла је Српско Пољопривредно Друштво са теглама, те ће слушаоци имати могућности, да по свршеном предавању купе по врло јевтину цену и по коју теглу, те да добијено знање и сами примене.

Поред тога Српско Пољопривредно Друштво издало је и једну књижицу: *Домаће конзервисање воћа и поврћа стерилисањем* од Др. Вел. Н Стојковића, које ће слушаоцима моћи корисно послужити као упутство. Цена је књижици 3 динара.

Предавања су почела најпре у Београду 3. августа, а затим по утврђеном реду који ћемо саопштити у идућем броју почеће предавања и по подружинама.

ЗАПИСНИК.

27. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 15. јуна 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Присуствовали седници: Председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г. г.: Алекса Љ. Поповић, Благоје Д. Тодоровић, Милутин Стојановић, Вића Т. Радовановић, Милан Трифковић, Александар Г. Јовановић, др. Вељ Н. Стојковић, Бошко Ж. Бошковић.

Као гости били су: г. г. Драгиша Лапчевић и Драгутин Спремић редовни чланови.

Председавао председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник XXVII. редовне седнице. Одбор га прима у свему.

II.

Прочитан је записник XXVIII. ванредне седнице. Одбор га прима са малим исправкама.

III.

Прочитан је извештај о стању Друштвене благајне, за месец јануар и мај т. г., који је имао благајник по следећем:

Готовина по дневнику касе	1,614.106·82 динара	
Готовина по депозитнику: у злату	60.792·80	„
у сребру	105.381·67	„
У привременим примањима	83.338·85	„ 1,864.620·34
У привременим издацима по признаницама	245.799·18 динара	
У готовини (у новчаницама)	229.154·11	„
У готовини удова по документима; код банака	1,313.709·35	„
У готовини код Управе Фондова	71.737·70	„
У хартијама и акцијама	4.220·—	„ 1,864.620·34

Преглед касе и документата по овоме извршили су чланови Финансиског Одбора и нашли да је тачан, што су и својим потписом утврдили.

После датог објашњења чланова Финансиског Одбора о даљим радовима у пословима благајне, Одбор прими изнето стање касе и одлучи:

а) да се увуче од сада и књига текућих рачуна, за оне, који дугују Друштву и да ову води шеф продајног одељења.

б) да се задржи на раду у благајни још до 1. августа г. Милош Тодоровић и да му се на име хонорара издаје по 300 дин. месечно, као и за време од 5. маја о. г. од када ради у благајни.

Исплата ова да се извршп на позицији на поменуте особа.

в) да се у Друштвеној каси не чува готовина, већ остављена сума за ниже исплате, а сав остатак одмах предаје на уложну књижицу, заштп се умољава председник да се извести, у којој би банци за ово били најповољнији услови да би се новци по потреби могао одмах без отказа изузимати.

IV.

Прочитан је предлог програма о приређивању сталне изложбе воћа.

После датог објашњења чланова одбора, који су овај програм радили и предлозима осталих чланова, Одбор одлучи: прима се предложени програм са допуњама и изменама и то:

а) да се изложба приреди за воће са целе територије Србије;

б) да се за изложбу откупљују само изузетне сорте воћа;

в) да се поред предложеног воћа за изложбу прикупљају још и шумске, оскоруше, брекиње и јабуке.

г) да се проглас за ову изложбу штампа у 3000 примерака са потребним објашњењем о попуњавању података за послато воће;

д) да се листе за попуњавање података штампају као засебно у 10000 комада.

ђ) у погледу уређења одељења за изложбу, да секретар инспектор и економ учине даље шта је потребно.

е) да администрација учини све што је потребно по овоме ради што брже доставе државним економима и Пољопривредним Подружницама.

Да би се могла ова изложба што боље извести и да би се могли подмирити сви трошкови, да се употребе и 20.000 динара одређених за изложбу на Цетињу, пошто се тамо неће приређивати ове године изложба.

За чланове Оцењивачког Одбора изабрани су: г. г. Благоје Д. Тодоровић, др. Вељо Н. Стојковић, Милутин Стојановић, Драгиша Лазчевић и Бошко Бошковић.

После овога, а ради што брже припреме за приређивање осталих изложаба Одбор одлучи. да се одреде Одбори, који ће прикупити материјал који се по овоме буде прикупио и одмах уредити шта је потребно, како би се што пре изнео на седницу и одобрио.

У ове одборе изабрани су и то:

У одбор за приређивање изложбе у Штипу г. г. Александар Јовановић, др. Вељо Стојковић, Милан Трнковић и Милан Јовановић.

У одбор за приређивање изложбе за срез врачарски у Београду г. г. Вића Радовановић, Александар Јовановић и Драгутин Спремак.

У одбор за изложбе дечијих Пољопривредних Клубова изабрани су г. г. др. Вељо Н. Стојковић, секретар г. Александар Рашковић и економ г. Мирко Дамјанјевић.

V.

Прочитано је вишљење Набављачког Одбора, о продаји вишак намена и рафије.

Одбор одлучи: да се плави камен продаје по 5·50, а рафија по 5·40 динара килограм.

VI.

Прочитан је предлог набављачког одбора о набавци мамине за жетелице везачице.

Одбор одлучи: да се набави 500 килограма по 12·50 динара од фирме Мила Иванчевића из Земуна и да за ову одмах и прими поменуте мајсторе.

Са овим је завршен дневни ред.

ОГЛАСИ

У издању Српског Пољопривредног Друштва као 1. књига **Библиотеке Српског Пољопривредног Друштва** изашла је књига

ПОУКЕ О ПОЉОПРИВРЕДНОМ ГАЗДОВАЊУ С ПОЉОПРИВРЕДНИМ КЊИГОВОДСТВОМ

од

Милана Ђ. Ђурића

инспектора Министарства Пољопривреде и Вода

Књига је са овим садржајем: 1. Увод (у коме се говори нарочито о избору и куповини пољских имања); 2. Пољопривредно газдовање с одељима о воћарству газдинства, о средствима за газдовање и начинима за газдовање; 3. Пољопривредно књиговодство и 4. Стручно образоване наших пољопривредника.

Цена је књизи 5 дин.

Обратити се Српском Пољопривредном Друштву — Београд.

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите ваше сјенокосе наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене:

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5%, попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач

6—10 Варцар-Вакуф — Босна.

ПЕЋИ

ЗА ГЛАВИНИЋЕВЕ СУШНИЦЕ

ИМА НА ПРОДАЈУ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ЦЕНА ЈЕ ГАРНИТУРИ (ПЕЋ СА ЧУНКОВИМА)

670 ДИНАРА

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све
ПОШТЕ

На основу најновијег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Др В. Н. Стојковић

Број 32. БЕОГРАД, 14 АВГУСТА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ПРИПРЕМАЈТЕ СУШНИЦЕ ЗА СУШЕЊЕ ШЉИВА.

Према прикупљеним подацима изгледи на овогодишњу бербу шљива и ако нису баш најбољи нису ни најмање ружни. Шљиве су у почетку, после цветања врло добро понеле, тако да се веровало да ће се дрвета под родом ломити; али дуготрајна суша, која је тако штетно дејствовала на стрнике, а од које прети велика опасност и кукурузу, није ни шљиве поштедила. Много је рода опало од силне припеке, па и сада опада, нарочито тамо где се земља у воћњаку није од подужег времена орала, и где се нису створили услови да и оно мало воде, што је киша донела, продре у дубину земље и послужи воћкама као резерва у овим жарким данима. Па, ипак, и поред тог опадања, које се јавља негде у већој, а негде у мањој мери, шљива ће у овој години бити у довољној количини.

Код нас су као што је познато развијене три врсте домаћих индустрија, којима шљива даје потребну сировину, а то су индустрија ракије, индустрија пекмеза и индустрија сувих шљива.

Прва је од тих индустрија врло напредна и по количини утрошене сировине стоји на прво место. Али на жалост од те индустрије наша држава има мало користи, јер готово сва ракија која се од шљива произведе, у земљи се и попије. У овој години шљиве ранке су добро родиле, а оне све као што је познато иду у казан. С друге опет стране велике количине алкохола од скробних материја употребљавају се за разноврсне ракије. Са једног и са другог разлога претварање и јесењих шљива, пожегача у ракију у овој години тешко да ће бити тако рентабилна ствар.

Индустрија пекмеза, која је пре рата тако цветала у нашој земљи, после рата знатно је опала. Није узрок том опадању оскудица оруђа за справљање пекмеза, као што неки мисле, него је узрок врло слаб и врло отежан извоз пекмеза. Немачка, која је од увек била наш најбољи потрошач пекмеза, знатно је отежала, скоро забранила, увоз нашег пекмеза на њену територију. Да ли је то ограничење дошло услед велике бербе воћа, коју је она у прошлој години имала, да ли због великог броја сурогата, чија се индустрија за време рата тако развила у тој земљи, сурогата, који могу да замене пекмез или најзад због поправке валуте, не знамо, али знамо да су наши пекмезарски трговци имали велике муке да извезу у ту земљу и оно мало пекмеза, што су у прошлој години справили, а многи пак и дан данаји имају још неизвезене велике резерве. Изгледи на извоз пекмеза ни у овој години нису сјајни, осим, ако се мало дочније ситуација не поправи, те према томе свакако, да се ни велике количине пекмеза ове јесени неће кувати.

Сува шљива у прошлој години имала је добре проће, и наши пољопривредници, изгледа, да су били доста задовољни са прошлогодишњим ценама. И у овој години изгледи су за продају шљива на страни повољни, те ће им и цена несумњиво бити висока. Наши конкуренти за суве шљиве на страним пијацима су Французи и Американци. Шљиве се из обеју тих земаља неће моћи на страним пијацима, због високе ажије америчког и француског новца, да издрже конкуренцију у ценама са нашим шљивама. Услед тога оне се свакако неће ни појављивати, нарочито у земљама ниске валуте, у оној количини, у којој су се пре рата појављивале, а и где се појаве продаваће се по знатно скупљој цени него ли наше шљиве. И то ће бити једна врло срећна околност за наше шљиварске извознике, да наше суве шљиве и у већој количини и по бољој цени продаду. У колико наши извозници сувих шљива буду боље наше шљиве продали странцима, у толико ће и боље цене плаћати земљорадницима, нашим произвођачима

С друге опет стране у великој оскудици саобраћајних средстава и услед веома отежаног преноса сувих шљива у прошлој години и наши шљиварски извозници морали су рачунати са великим застојима у извозу и великим и дуготрајним нагомилавањем и лежањем робе по магазама. Тај отежан извоз и то дуго лежање робе значи умртвљавање капитала. Међутим капитал је и у прошлој години као и данас врло скуп, те је свакако уложени капитал у шљиве од стране појединих извозника морао вучи неку камату и та је камата морала

бити предвиђена у ценама, по коју су ови куповали шљиве од земљорадника произвођача. И то је био један од разлога што наши произвођачи сувих шљива нису за свој производ добили, можда, онолике цене, које су требали добити.

У овој години саобраћајна средства ће бити много боља него у прошлој години, бар се тако објављује, те ће бржим извозом шљива сувим и воденим путем бити избегнуто дуго умртвљавање капитала, што ће повољније утицати и на цене, по којима ће трговци куповати суве шљиве од произвођача.

Изгледи су, и на добру продају и на добре цене наших сувих шљива у иностранству, као што рекосмо, врло повољни, *те у овој години треба сушити шљиве у што је могуће већој количини.*

Многи наши пољопривредници и у прошлој години нису могли сушити шљиве, јер су им сушнице биле негде из темеља уништене, а негде јако оштећене. Доиста прикупљени подаци о сушницама из прошле године (за Србију) показују нам овакве цифре: број делимично упропашћених сушница 11.072; број сасвим упропашћених сушница 6.674.

И ако је било као што се види доста сушница неисправних т. ј. делимично упропашћених, ми верујемо да те неисправности и штете нису толике и такве да их наши пољопривредници нису у стању сами у ред довести. Ако то није учињено у прошлој години због тога што је трговина суним шљивама била још неуређена и нестабилна, у овој години све те сушнице треба довести у ред, у толико пре што су изгледи на добре продајне цене сувих шљива као што рекосмо, врло повољни.

Има много сушница Главинићевог система, које су остале без пећи и ако су им зидови и целокупна унутрашња грађа читава. И те сушнице не треба оставити неупотребљене. На место гвоздене пећи треба направити пећ од земље или још боље набавити пећ са чунковима код Српског Пољопривредног Друштва, где се продаје у половини цене коштања, то јест за 670 динара.

Најзад има и врло великих броја сушница, као што напред поменусмо, које су сасвим неупотребљиве било што су сасвим или пак већим делом порушене. На место њих треба зидати нове сушнице. Српско Пољопривредно Друштво препоручује сушницу Др. В. Стојковића од које има два модела један за веће произвођаче, који може да прими око 850 кгр. и један за мање произвођаче, који може да приме око 320 кгр. сирових шљива. И ако зидање нових сушница сада кошта врло много, јер су и материјал и радна снага неразмерно скупи, ипак налазимо да ће пољопривредници пред изгледима на добре цене за суве шљиве наћи бољег рачуна да направе сушницу, него да своје сирове шљиве у бесцење продаду.

Ваља имати на уму да ће овогодишња берба шљива услед овогодишњих великих жега бити за 10—15 раније него ли обично, те због тога *још сада* треба предузети рад на оправци старих и подизању нових сушница.

Пољопривредниче читај „Тежак".

ТЕЖАК прима огласе по најумереније цени.

ПОДЛИСТАК

КРОЗ СЛОВЕНИЈУ.

(Пољопривредне белешке)

(Наставак).

Словеначки тежак не оставља ни једну стопу земље неискоришћену: ако је неки закутак, пропланак или горски заравњак само од неколико квадратних метара, он ће га обрадити, засадити купусом, келерабом, парадајсом, салатом и т. д. А у повртњаку ће између лука, парадајса или каквог другог усева засадити салате, купуса, карфиола и т. д. Кад у јуну или јулу скине какав усев, он ће засадити поврће, репу и т. д. У пролеће ће испод снега подбирати лишће које је потерало из заосталог корења купуса и кела, чупати спанаћ што га је пред сами снег посејао и т. д. Тако словеначки тежак има поврћа преко целе године; зато је он у стању да готово сваки дан мења јела и да се не трује месином само неколико дана, па да онда пости целе године, већ он *по мало* меса домеће уз поврће, али га зато има преко целе године — па му је храна и разноврснија, и јача, и здравија.

И онамо, где су услови за гајење варива и поврћа одиста врло тешки, словеначки се тежак на сваки начин довија: засеђаће пасуљ између кукуруза онамо где кукуруз може успевати, па ће га посејати и под суровим условима испод Триглава: ако га зима затекне непотпуно ујарела, Словенац ће га почупати и извешати на свој kozolec, да ту — ујари!

А већ zelje[1]) ћете наћи свуда: нема тежачке куће која купус, у разним његовим врстама, не сади.

Интересантан је факт: да се у Словенији паприка не гаји!

Виногради и винодеље. У Крањској и Штајерској је под виновом лозом 29.168 хектара а годишња је продукција 715.688 хектолитара; просечно од 1 хектара по 24·5 хектолитара.

Словеначко је вино одлично; зато је и врло важан предмет извоза. Из Випаве и Брда се хиљаде и хиљаде хектолитара годишње извозе. У Випаве, на пример, виноградарска задруга у место бачава и буради има цементом израђен и стаклетом постављен басен за вино!

Словенац цеди из грожђа и негује три врсте вина: belega (белог) 54%, črnega (црног) 5 % и zdečega (црвеног) 41 %. Gostioničar непрестано доноси огласе у којима се препоручују vino, belo in zdeče. И ми смо, по народним

[1]) Интересна је ствар да је за *купус* један и исти *народни* назив и у Словенаца, и у Бугара, и у нас: *зеље*.

ИЗ РАТАРСТВА

РАЗВИЈАЊЕ ЖИЛА КОД ПШЕНИЦЕ.

(по Новацком)

(Наставак)

Нешто другчије је изглед жила на слици 11. Та слика показује такође биљку шесторедог јечма развијену на истом земљишту у близини биљке показане на слици 10.

Из зрна ове биљке развило се шест клицините жила w w; три од њих су без делића земље а друге три имају овде онде по неки делић земље, што значи, да су коренове длаке на њима изумрле или изумиру.

На висини око 2·5 см. изнад зрна, из зглавка k^1 на стаблу развило се више нових жилица w_1 w_1; то су жиле стабла. Има их шест: најразвијеније између њих гранају се, а огранци су, како изгледа, подједнако развијени. Огранци код r, као што се види имају виласт облик. На тим огранцима коренове длаке немају никаквих делића земље с тога, што су ти огранци расли у шупљини, коју је начинила кишна глиста.

На висини од 1 см. изнад зглавка k_2 налази се на стаблу (влату) зглавак k_2. Из тога зглавка развиле се се жиле другог реда. Има их три, од којих су две старије с десне стране добро развијене и заодевене делићима земље, а трећа с леве стране, тек што се појавила, још је нага — гола.

Код ове биљке из оба најнижа зглавка који су на стаблу, развиле су се жиле стабла. Слично развијање може се извести и на зглавцима који су изнад тих зглавака, да се с тога могу имати три, четири и пет редова жила, једни изнад других, развијених из стабла.

Наравно, да редови жила развијени из стабла нису увек тако јасно одвојени један од другога. Кадшто су растојања између зглавака врло кратка, што се обично дешава, кад је семе плитко посејано, у ком се случају жиле разних редова међу собом јако испреплетају, да би се с

Сл. 11. Развијање жила на зрна шесторедог јечма у осмој недељи по сетви; з јечмено зрно; жиле на којима је мало делића земље е; w прав ред жила развијених из зглавка k на којима су делићи земље е: код r виде се коренове длаке; w_1 други ред жила развијених из зглавака k_1 h, h_1 и h_2 су зглавци на стаблу, који су један изнад другог; b засушен вакоренков лист. Две трећине природне величине.

тога на први поглед могло рећи, као да су развијене само из једног зглавка. У осталом, спољашњи изглед жила, код једног и истог жита (стрнине) у појединим случајевима је неједнак, јер свака биљка представља особени организам

песмама, имали *рујног* винца и *црвенике* вина: *рујно* је, извесно, нешто обојеније данашње бело вино, а *црвеника* је то исто што и код Словенаца zdeče.

Као што су одлични виноделци, т. ј. произвођачи и одгајивачи вина, тако су исто Словенци изврсни виноградари, т. ј. обрађивачи и одгајивачи винограда, винове лозе. *Све* радове око винове лозе они на време и врло прецизно свршавају. Колико су они марљиви у томе послу, може послужити за доказ и околност: да су се, и при најскупљим ценама, које последњих година владају, паштили да дођу до плавог камена, како би прскали своје винограде. У оскудици плавог камена служили су се и bosnapasto. Један виноградар из Константиновице из Доленьском извештава о употреби bosnapasto ово: „Покушај с прскањем са bosnapasto успео је врло добро. Успех је управо красан и покушај врло поучан, јер је раван бордовској чорби. Непрскане лозе су од пероноспоре страдале. Плавим каменом прскане имале су листова, које је пламењача ипак захватала; међутим, лозе, прскане bosnapastom су потпуно зелене и здраве." Други виноградар из Шмарја код Јелша се такође хвали bosnapastom, и вели: да ће у будуће само њу употребљавати за прскање свога винограда.

Колико је винова лоза омиљена у словеначкога тежака, примећује се и по томе: што јој је он имао и код саме куће и уз зидове кутње; свуда је он, уз кућу и у градини код куће, подигао, како би их ми назвали, чардаклије и османлуке.

А у Словенији има читавих села која поглавито од виноградарства и винодела живе. Једно од тих је и Семич, које винову лозу врло рационално гаји и има одлично вино.

Воћарство. У Словенији је воћарство јако развијено: Kmetijska Družba је на томе послу постојано настојавала и постигла изврсне резултате. Годишња берба износи

крушака и јабука	526.000	товара
трешања, вишања и марела	185.000	„
ораха	3.000	„

Словенац има довољно воћа, и он га једе свежа, суха, прерађена и на разне начине зготовљена; уз то, он га извезе и прода једну велику количину и по врло добру цену.

Конзервисање воћа и поврћа је у Словенији врло развијен посао и још једнако се и све више развија. Тога ради се држе и нарочити течајеви (курсеви), на којима се девојке тежачке поучавају томе тако корисноме послу; јер се полази са гледишта: да се воће тек тада може најбоље и највише искористити, кад се оно конзервише и сачува на дуже време.

(Наставиће се).

који се бар у нечему разликује од других таких биљака, с тога, што погодбе у земљи нису подједнаке на свима местима. Но сви појединачни случајеви слични су у томе, што сваки јаче развијен влат развија своје жиле тако, да се бројем влатова, који доносе класје увећава број жила а с тим и запремина односно сплет жила.

Жиле развијене из стабла не избијају само из зглавака који су над земљом. Код кукуруза и. пр. избијају они често на висини од 50 см. изнад земље. То је с тога, што је свака ћелица доњих зглавака способна да производи жиле.

Уопште, може се рећи, да жиле, које се развијају из стабла и клицине жиле, имају за циљ: 1) да биљку учврсте за земљу и одржавају је у усправном (вертикалном) правцу и 2) да стабло снабдевају водом и хранљивим састојцима из земље. Први циљ исто је тако важан као и други.

Учвршћивање биљке и одржавање њено у усправном правцу постиже се у суштини или на тај начин, што се жиле гранају од стабла звездасто и спуштају наниже вертикално, или косо уз припомоћ побочних жила и длака учвршћујући се за земљу. Коренов сплет по улози својој сличан је овде улози ленгера или подупирача. Жиле кукуруза које су кружно раширене у основи стабла и правилно распоређене, могу се као што вели *Г. Хаберланд* у истини сматрати као „подупирачи". И код стрних жита, пошто је влаће бујног раста, жиле које се развијају из зглавака на стаблу служе не само за учвршћавање слично ленгеру већ као и подупирачи. Тај и остали утицаји жила, појачавају се тиме, што се жиле после залажења у земљу знатно гранају а с тим у толико више и затежу.

(Свршиће се)

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Како да се искористе опале јабуке и крушке?

Воће у опште, па и јабуке и крушке, опада једним делом са дрвета у току сазревања, било што је црвљиво или нападнуто разним болестима или најзад и услед разних других случајева. Нагла промена у температури, која са кишом дође, а и после ових дуготрајних суша и несносних жега, несумњиво да ће такође допринети, да један део јабука и крушака опадне с дрвета.

То опало воће треба прикупити и искористити на неки начин, пре него га пустити да остане под дрветом да иструне.

Мање количине могле би се уз додатак шећера употребити за справљање разних воћних мармелада, кад се шећер не би скупо продавао; али је то данас немогуће чинити. Међутим, ако се има већа количина опалог воћа, онда остаје да се оно употреби или за печење ракије или за справљање јабуковаче. Употреби опалог воћа за храњење свиња треба само онда прибегавати, ако се ни један од напред поменутих начина прераде из буди којих разлика не би могао применити.

Прављење ракије од опалих јабука и крушака врши се на исти начин као и од шљива. Јабуке и крушке треба оставити да у каци превру и по превирању печи ракију. Како је цела та пракса више мање позната нашим пољопривредницима, то је овде нећемо ни описивати.

Мало је теже справити од опалих јабука и крушака јабуковачу, јер је за тај посао потребно имати и више знања и потребних справа, па и повише судова. Али како нам се пољопривредници обраћају с питањем: на који би начин могли најбоље справити јабуковачу од опалог воћа, покушаћемо да им то овде изложимо.

За справљање јабуковаче по овој методи, коју ћемо ниже описати, потребно је имати три отворена (са једним данцетом) бурета. Та бурад треба да су поређана једно поред другога, и да имају славину при дну, како би се из њих шира могла лако отакати и да су издигнута за тријестак сантиметара од земље. Изнутра, код славине треба наместити једну малу корпицу, да се славина не би од комине гушила.

У буре № 1 унети 50 кгр. јабука истучених (измељаних) или исечених на резанца (слично резанцима од шећерне репе). У то исто буре усуће се затим 50 литара воде на 25°. Те тако потопљене јабуке ће се оставити да се раскиселе 24 часа, а буре ће се за то време поклопити каквим поклопцем

Мало пре него што ће се то кишељење завршити, у друго буре, № 2 унети 50 кгр. истучених или у резанца исечених јабука, затим источити ширу из бурета № 1 у буре № 2 и најзад усути још 50 литра млаке воде у буре № 1.

После 24 часа унети 50 кгр. јабука истучених или исечених на резанца у буре № 3, па их прелити широм источеном из бурета № 2; у исто време ширу из бурета № 1 источити и сипати у буре № 2, а у буре № 1 усути 50 нових литара млаке воде.

После нових 24 часа источити ширу из бурета № 3 и усути у једно засебно, веће буре или бачву, где ће шира имати да прође: затим источити ширу из бурета № 2 и усути је у буре № 3, а ширу из бурета № 1 у буре 2. Јабуке у буретy № 1 које су на тај начин трипут кишељене, сматрају се да су довољно искоришћене, то јест да су њихов сок и други корисни састојци прешли у воду, у којој су се киселили. Та се комина из бурета № 1, према томе, може избацити односно дати свињама, и у то исто буре № 1 унети 50 кгр. нових јабука; у исто време треба буре № 1 преместити до бурета № 3, тако да буре № 1 има сада да буде № 3, буре № 2 да буде буре 1, а буре № 3, да буде буре № 2. Даљи рад наставља се на исти начин. Тако ће комина у сваком буретy бити кишељена у три маха, а у року од 24 часа. Шира, која се на тај начин добија, скупља се и односи у веће буре или бачву, где је као што је напред поменуто и прва шира из бурета № 3 однета, те да ту преври.

При почетку врења може се унети у ширу 1 кгр. и 800 гр. шећера за сваки степен алкохола (на 1 хектол. шире) ако се хоће да добије јача шира. У почетку превирања може се унети у ширу 5—9 грама танина, раствореног у алкохолу, а на хектолитар шире, те да би се добила и постојанија шира.

Кад се превирање сврши, преточити ширу у чисту сумпорисану бурад и ову овлаш затворити.

Овом методом може се од 100 кгр. јабука (и крушака) добити око 40 литара јабуковаче. Ова истина није савршена, али се на малим имањима може корисно при-

менити за припрему освежавајућег и пријатног пића за домаће потребе.

Наше воће.

(Прилог грађи за домаћу помологију).

(Наставак)

Јабуке.

Ђумурка у округу ужичком (Тежак, 1901, 301).

Ђулабија (код Вука Караџића), **ђула** у округу јагодинском, **бела ђулавлија** и **црна ђулавлија** у округу шабачком, **ђулабија** у округу подринском (код М. Ђ. Милићевића), **ђула, ђулабија** (Тежак, 1901, 301), **ђула, ђулаја** и **ђулабија** (*Пољопривредни Гласник*, II), „врста црвене слатке јабуке, перс. gulabī, управ као ђулса, пуна ђулсе, од *ђул*, ружа, *аб*, вода, турски: *ђулаби*“ (Ђ. Даничић: *Речник српског или хрватског језика*). У Синошевићу (у Поцерини) има их две врсте: крупније и ситније; **ђулабија, ђула, ђулајка** (Тежак, 1903, 62). **ђула, ђулабија** (Тежак, 1903, прилог бр. 31) **ђула** (Тежак, исто место).

Елванија (Ђ. Поповић).

Ердељка (Тежак, 1903, 62), **ердељка** (Тежак, 1903, прилог бр. 31).

Жутејка (Тежак, 1901, 301).

Жуте слаткаче (Тежак, 1903, прилог 31).

Жутица (Тежак, 1901, 301), **жутица** (Тежак, 1903, 62).

Зајечарка (*Пољопривредни Гласник*, II).

Звечарка, звечалка (Тежак, 1903, прилог бр. 31), **звечарка** (Тежак, исти број).

Зеленика: О јабуко зеленико!

Што с' толики род родила, (код Вука Караџића), **зеленика** у окрузима јагодинском, шабачком и подринском (код М. Ђ. Милићевића), **зеленика** у округу рудничком (код Јов. Мишковића), **зеленика** (Тежак, 1901, 301), **зеленика** (*Пољопривредни Гласник*, II), **зеленика** у Синошевићу у Поцерини „може се очувати до Тројица“; **зеленика** (Тежак, 1903, 62), **зеленика** (Тежак, 1903, прилог бр. 31), **зеленика** (Тежак, исти број), **зеленика** (Тежак, исти број).

Зимњача (код Вука Караџића), **зимовача** у округу нишком (код М. Ђ. Милићевића: *Краљевина Србија*), **зимкуља**, код Гроцке (*Пољопривредни Гласник*, II), **зимњаја, зимовача, зимка** (Тежак, 1901, 301); **озимача, зимкуља, зимка** (Тежак, 1903, 62), **зимкуља** (Тежак, 1903, прилог бр. 31), **зимкуља** крупна (Тежак, 1903, прилог 31).

Златија (Тежак, 1903, 62).

Зуква, зуквара, зуквача, зуквија „у којој сјеме звечи кад се тресне њоме“ (код Вука Караџића), **зуква** у окрузима шабачком и ужичком и **зуквача** у окрузима чачанском и алексиначком (код М. Ђ. Милићевића), **зуквара** у округу рудничком (код Јов. Мишковића), **зуквача** у Подрињу (Тежак, 1884, 366), **зуквара** у околини Пожеге у округу ужичком; **зуквача** (Тежак, 1901, 301), **зуква** у Синошевићу у Поцерини; **зуква** (Тежак, 1903, 62), **бела зуква** (Тежак, 1903, прилог бр. 31), **зуквача, зуква** (Тежак, исти број), **зуква, зуквача** (Тежак, исти број), **зуквача** (Тежак, исти број).

Зунка (Тежак, 1901, 301).

Ивањача, „која о Ивању дне доспијева“ (код Вука Караџића).

Ивовача (Тежак, 1901, 301).

Илијњача, „која доспијева о Илину дне“ (код Вука Караџића), **илињача** у окрузима јагодинском, крагујевачком рудничком и подринском (код М. Ђ. Милићевића), **илињача** у округу рудничком (код Јов. Мишковића), **илијњача** (Тежак, 1901, 301), **илињача** у Арнајеву у округу београдском; **илињача** (Тежак, 1903, 62).

Јаблан, „крупна зимовача“ у округу нишком (код М. Ђ. Милићевића), **јаблан** бели и црвени (Тежак, 1901, 301); **јаблан** (Тежак, 1903, 62), **јабланка** (Тежак, 1903, прилог 31), **јаблан**, бели и црвени (Тежак, 1903, прилог 31), **јабланка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Јастрепчанка у округу крушевачком (*Пољопривредни Галсник*, II), **јастрепчанка** (Тежак, 1903, прилог 31), **јастрепчанка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Јесењка (Тежак, 1901, 301); **јесењка** (Тежак, 1903, 52), **јесењка** (Тежак, 1903, прилог 31).

(Наставиће се)

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

(Свршетак)

Додатак.

Како у појединим случајевима ваља ђубрити земљу, са којом врстом ђубрета и у којој количини не може се увек са сигурношћу тврдити. На нашим пољима гаје се махом жита и кукуруз, дакле усеви који троше велику количину азота и фосфора, те на основу тога можемо веровати, да су наша поља оскудна у овим састојцима биљне хране.

Пре него што се приступи ђубрењу неке земље, морамо се најпре уверити, која биљна градива недостају некој земљи. То није тешко одредити, само треба више времена, а донекле и разумевања. Најсигурнији начин јесте извођењем проба (огледа) на самим биљкама. Оне су веома осетљиве према састојцима своје хране и одмах покажу, да ли им је неки хранљиви састојак потребан или не.

Огледи се врше на оној земљи, која се жели испитати и нађени резултати важе само за њу, ма да се може узети са доста сигурности, да ће важити и за најближу околину.

У пољу се одабере једно парче земље, где ће бити огледно поље. Тачно одмерене леје, чија величина не мора бити већа од 25 квад. мет. ($^1/_4$ ара) повуку се тако, да су удаљене од међа њиве за 4—5 мет., дакле више у средини њиве. Између леја остави се празан простор за стазе од 30 см. ширине, ради обилажења и изолирања леје међу собом (сл. 1.). Одређена количина ђубрета разастре се равномерно преко целе леје и помеша са земљом. Сви радови на лејама изводе се на исти начин и у исто време, као и на осталом пољу. За огледе бирају се они усеви, који највише реагирају на дотично ђубре. Тако реагира:

пшенице	највише	на *азот*, мање на кали и фосфор. кис.
раж и овас	„	„ *азот*, „ „ „ „ „ „
јечам	највише	„ *азот*, мање на кали и фосфор. кис.
пасуљ	„	„ *азот, кали и креч.*
грашак, грзорица црв. детел., луцерка		„ *креч, фосф. кис. и кали.*
репа		„ *азот, креч, фосф. кис. и кали.*
кромпир		„ *азот, кали.*

дувак на *азот, калц.* мање на креч и фосф. кис.
дан и конопља „ *азот,* мање на калц.

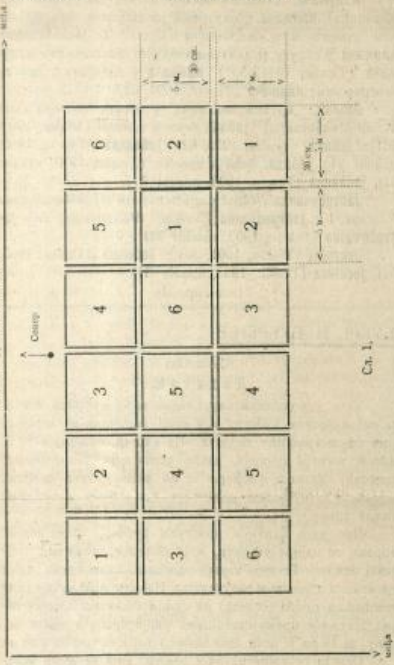

Сл. 1.

При вршењу огледа увек се постављају проста питања, а никако компликована, којима би се хтело на једанпут решити више питања. Тако на пр. о дејству стајског ђубрета и о недостатку којега биљног градива у земљи поставља се овакав оглед:

1. парц. неђубрена.
2. „ ђубрена само стајским ђубретом.
3. „ „ са стајским ђубретом и азот, + фосф. + калијом.
4. „ „ „ „ „ „ и „ + „ (без калија)
5. „ „ „ „ „ „ и „ + кал. (без ф. кис.).
6. „ „ „ „ „ „ и „ и фосфор. кис. + кала (без азотнома).

Из 1. и 2. случаја сазнаје се дејство стај. ђубрета;
„ 2. и 3. „ „ „ „ „ пуног ђубрења;
„ 3. и 4. „ „ „ „ „ кали;
„ 3. и 5. „ „ „ „ „ фосф. киселине;
„ 3. и 6. „ „ „ „ „ азота.

Када смо докучили који од хранљивих састојака недостаје земљи пролазимо на питање: у којој се најповољнијој количини овим ђубретом мора ђубрити ?; па онда са којом врстом тога ђубрета је најрентабилније ђубрити? и т. д.

Сваки случај ђубрења ваља извршити на најмање 3 поједнаке леје ради сваке сигурности (сл. 1) и продужити га за неколико узастопних година у једном четворогодишњем плодореду, да би се дејство ђубрета оценило и потоњих година.

При извођењу огледа увек се мора имати у виду рентабилитет ђубрења т. ј. вишак жетвених приноса проузрокован ђубрењем мора не само покрити све трошкове око набавке и растурања тога ђубрета, већ да покаже још и осетну добит преко тога. Иначе ако се ђубрењем ово није постигло, бесмислица је у опште и ђубрити.

При одређивању рентабилитета једног ђубрења мора се узети у обзир не само његово дејство прве, већ и следеће 2—3 године, пошто често због недовољне влаге у земљи нема потпуног дејства у првој години, или као што је случај код фосфорних ђубрета њихово потпуно дејство у опште не пада само у једној години.

Д-р Коста Поповић
агрон. хемичар.

ГЛАСНИК

Нови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва *Велисав Јовановић* економ свог добра, свршени ђак Винодељско-Воћарске школе, из Ратаја среза жупског, положио је 100 динара и уписао се за члана утемељача.

Друштво овом приликом благодари познатом вредном економу јовановићу на пажњи.

Пољопривредна јавна предавања са демонстрацијама. У циљу ширења практичних пољопривредних знања у народу Управа Српског Пољопривредног Друштва решила је, да у овој години одржи низ предавања са демонстрацијама из разних грана пољске привреде. Тога ради умолила је чланове управног одбора г. г. Милутина Стојановића, инспектора, и Бошка Вошковића, секретара Министарства Пољопривреде да у току месеца августа одрже ова предавања:

1) о конзервисању воћа и поврћа стерилисањем, на амерички начин. Важно за сваког, а нарочито за домаћице и учитељице; и

2) о модерној преради грожђа у вино употребом калијум-метабосулфита и пречишћеног квасца, на француски начин. Интересантно за виноградаре, винарске трговце и кафеције.

Предавања ће се одржати истога дана, једно пре а друго после подне у овим местима: Смедереву, Јагодини, Нишу, Лесковцу, Крушевцу, Чачку, Врању, Власотинцу, Скопљу, Краљеву, и Врњачкој Бањи. Дан предавања утврдиће предавачи са локалним подружинама, где оних има, иначе са среским и окружним економима или управницима државних добних расадника.

Улазак је на ова предавања бесплатан.

Ми позивамо чланове подружина да се зауму, те да ова предавања посети што већи број наших домаћица и девојака (прво) и наших виноградара (друго).

ЗАПИСНИК.

30. ванредне седнице Управног Одбора Срп. Пољопривр. Друштва, држане 23. јуна 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Присуствовали седници: Ппредседник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г. г. Александар Г. Јовановић, др. Веља Н. Стојковић, Милан Јованић и Бошко Ж. Бошковић.

Као гост био је г. Драгиша Лапчевић редовни члан.

Председавао Ппредседник г. Паја Т. Тодоровић

Бележно секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле XXIX редовне седнице.

Одбор прими исти.

II.

Прочитана је молба Пољопривредног Друштва за Српску Војводину, којом моли да му се шаљу издања овог Друштва: књиге, календар и Тежак на распродају.

Одбор одлучи: да се пошаље пољопривредних књига у вредности 400 динара и 100 пољопривредних календара.

Сем тога да им се од 1 Јула т. г. шаље по 10 примерака Тежака, а ако прибаве више претплатника да се шаље потребан број.

За распродате књиге и листове позвати Друштво да пошаље обрачун најдаље за три месеца.

III.

Прочитана је молба Пољопривредне Подружине у Предејану, да Друштво прими један мотор и једну воденицу, која је набављена за чланове исте Подружине у Прагу, и испошље је Подружини.

Одбор одлучи: да Друштво прими и изврши пошиљку предњих справа, а да се Подружини скрене пажња да у будуће не врши набавку оваквих справа без питања и предходног стручног обавештења.

IV.

Прочитан је извештај Набављачког Одбора о извршеној набавци сумпорног цвета.

Одбор прими знању и одлучи да се исти продаје по 3·50 динара килограм.

V.

Прочитан је извештај секретара о броју заосталих примерака Тежака из 1912 и 1914 године.

Одбор одлучи: да се од ових пошаље књижницама пољопривредних школа у Краљеву, Букозу, Шапцу, Душанову, Битољу и Ади по 100 примерака а остатак да се пошаље пољопривредним подружинама и државним економима, где подружина нема у новим крајевима — Јужне Србије, да их раздаду ђацима основних школа на поклон.

VI.

Прочитан је акт Министарства Пољопривреде и Вода којим нуди плави камен, који је од Министарства Исхране и Обнове Земље заостао у Копривници.

Одбор одлучи: пошто је и овом камену цена доста велика а Друштво је на раније набављеним количинама имало штете услед регулисања цена, која је знатно утицала и на смањивања ових у трговинама, да се умоли Министарство да Друштву уступи 5 вагона бесплатно, како би могло још више смањити продајну цену од садање продајне цене.

VII.

По жалби Радоја Крстића из Чубуре на рад Управе Пољопривредне Подружине у Неготину, Одбор одлучи: да се иста пошаље Подружини и тражи извештај.

VIII.

Прочитан је предлог г. др. Веље Стојковића о приређивању курсева за обуку у конзервисању воћа и поврћа.

После мишљења присутних чланова Одбор одлучи: прима се предлог г. др. Стојковића. Друштво ће исплатити трошкове из своје касе за приређивање ових курсева. Руковање овим курсевима вршиће г. др. Стојковић уз помоћ г. Бошка Бошковића и др. лица, која се за ово ангажују. За приређивање ових курсева у унутрашњости да се уповна инспектор Друштва који ће исте одржати.

Издати поуку о конзервисању од г. др. Веље Стојковића као Тежакову Библиотеку која да се штампа у 10.000 примерака.

IX.

Прочитан је извештај финансиског одбора о отварању понуда поднетих за штампање пољопривредног календара за 1922. годину, по коме је као најнижи понуђач штампарија „Св. Сава."

Одбор одлучи: да се прими понуда штампарије „Св. Сава," да се у календарском делу празници обележе црвеним словима да се за прибављање календарског дела за 1922 годину исплати из Друштвене касе 150 динара и да се календар штампа у 25.000 примерака.

X.

Прочитан је извештај финансиског одбора о прогледаним понудама штампарија за штампање књижица Тежакове библиотеке, по којима је као најјевтинију понуду дала штампарија „Св. Сава."

Одбор одлучи: да се исте књижице дају на штампање штампарији „Св. Сава," као најјевтинијем понуђачу.

XI.

По реферату уредника Тежака, да се сви до сада штампани бројеви Тежака распродају и да треба штампати већи број.

Одбор одлучи да се од 1 јула т. г. штампа још 1000 примерака Тежака и да се претплата на исти прима за пола године.

XII.

По реферисању г. др. Веље Стојковића о штампању књижице Тежакове библиотеке „Мара Живинарка" од г. Драгише Лапчевића, Одбор одлучи, да се иста штампа у 7000 примерака.

XIII.

По мишљењу књижевног одбора о откупу 200 примерака књижица Типови пољопривредне производње и Јужној Србији, Одбор одлучи, да се откупе 200 примерака по 2 дин. комад.

XIV.

По понуди г. А. Капетановића за прештампавање и откуп књиге Практично гајење кокошака, а по мишљењу књижевног одбора одлучено је: да се писац упути да се обрати са понудом у смислу расписатог стечаја, како би се књига тада могла узети у поступак.

XV.

Прочитана је молба Управе Државног Добра у Топчидеру, да му се уступе по цени коштања ливадска дрљача и ливадски разорач, које је Друштво набавило ради испитивања њихове корисне употребе.

Одбор одлучи: да се исте не могу продати, али да ће се дати ради испитивања, зашта ће Управа известити, кога би дана ово могла извршити, како би се и од стране Друштва могао упутити који члан, па ако се покажу као препоручљиве да се врши набавка истих.

XVI.

Прочитана је оставка члана Управе г. Милана Јованића, да је и сувише заузет својим пословима и да му је немогуће остати као члан Управног Одбора.

Одбор прима знању оставку г. Јованића и одлучи, да се на његово место позове г. Славољуб Илић, који по изборној листи долази први по реду за члана.

ОГЛАСИ

Слање воћа за сталну изложбу.

Од многих државних економа добија се воће за изложбу у сасвим рђавом стању, што долази од по све рђавог паковања и што шаљу воће, које је већ у велико презрело.

Због овога скреће се пажња економима на боље паковање и да воће шаљу које није презрело.

Сем овога скреће им се пажња да у пакетима са воћем шаљу и попуњене листе, пошто слањем ових података актом није увек изложено све што се у листи тражи за попуну.

Средња пољопривредна школа у Хорици

(Horice, северо источна Чешка, Чехословачка Република).

Упис у I разред почиње 2. — 3. IX. ове године. Писмене пријаве преко целе године прима, а на питања одговора школска управа. Средња пољопривредна школа је четворогодишња и пружа више земљорадничко васпитање. Свршетак студија завршава се матуром. Абсолвенти имају право ступити на високу земљорадничку школу.

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите наше сјеноконе наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене:

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5% попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач
Варцар Вакуф — Босна.

2—10

ПЕЋИ

ЗА ГЛАВИНИЋЕВЕ СУШНИЦЕ

ИМА НА ПРОДАЈУ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ЦЕНА ЈЕ ГАРНИТУРИ (ПЕЋ СА ЧУНКОВИМА)

670 ДИНАРА

СПИСАК

КЊИГА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА КОЈЕ ОНО ИМА НА ПРОДАЈУ

	Дин.
III. Практична Пољопривр. Поука о берби грожђа и прављењу вина од Благ. Д. Тодоровића	2·40
V. Практична Пољопривр. Поука — Гајења пољских Усева од Паје Т. Тодоровића и Благ. Д. Тодоровића	5·—
VI. Практична Пољопривр. Поука о гајењу раног поврћа од д-р Ђорђа Радића	4·—
IX. Практична Пољопр. Поука — Домаћа Шљива и њено гајење од д-р В. Керешкеши де Прона	2·40
X. Практична Пољопривр. Поука — Пасуљ, грах, сочиво и грашак израдио М. Н. Лукичевић	2·40
XI. Практична Пољопривр. Поука о гајењу пиварског јечма од д-р Ђорђа Радића	2·40
XIII. Практична Пољопривред. Поука о храњењу стоке од Паје Т. Тодоровића и Пере Д. Тодоровића	2·40
XV. Практична Пољопривр. Поука о болестима и штеточинама гајених биљака од Ник. Ранојевића професора	2·40
XVII. Практична Пољопр. Поука — Ђубре и Ђубрење израдио д-р Ђ. Радић	2·40
Израда Качкавља од А. Г. Јовановића	0·80
Садашње стање америч. подлога од Паје Т. Тодоровића	1·60
Повећање народног богатства наводњавањем земљишта од М. С. Милошевића инжињера	2·40
Земљорадничке коморе и њихово оснивање у Србији од Др. Богдана Ст. Марковића	4·—
Извештај са виноделског конгреса у Монпељиу од Љ. Којића	1·20
Одломци из Аграрне Политике од Мил. Т. Грковића	4·—
Трговина свежим воћем, лапарство, конопљарство и унапређење млекарства од Мил. Савића	4·—
Обезбеђење Стоке превод од Владимира Зделара	4·—
Снажење земље и повећање жетве у Србији	0·80
Прострел од П. Д. Тодоровића	0·80
Поука о потковачју стоке од Љуб. Јовановића	4·—
Производња и прерада Лана од Јов. Бадемлијића	8·—
Бактерологија у Млекарству од Јов. Бадемлијића	6·—
Познавање гусеница од Благ. Д. Тодоровића	2·—
Практична поука о гајењу дувана од Ника Јовановића	2·—
Пољопривредни Гласник II. свеска уредник А. М. Секулић	6·—
Криптограмске болести жита од Ник. Ранојевића	10·—
Грађа за проучавање стоке у Србији од Свет. Гавриловића	12·—
Плуг основно оруђе за добру обраду земље од Свет. Гавриловића	2·—
Зимски Рад Тежаков од Драг. Н. Лапчевића	1·—
Дечији Пољопривредни Клубови у Америци од др. Вел. Н. Стојковића	2·—
Поуке о Пољопривредном Газдовању с пољопривредним рачуноводством од Мил. Ђурића	5·—
Практичне Поуке о гајењу винове лозе од Ђор. Стојановића	5·—
Млекарство за пољопривредне школе и пољопривреднике од Александра Г. Јовановића	5·—
Једна практична сушница за сушење воћа од др. Вел. Стојковића	3·—
Домаће конзервисање воћа и поврћа стерилисањем од др. Вел. Н. Стојковића	3·—
Златна књига за сеоску рану омладину од Чед. У. Тодоровића	5·—
Мара Живинарка, поука за домаћице, девојчице и дечаке	2·—
Пољска полиција у Срба	2·50
Типови пољопривредне производње у Јужној Србији од Паје Т. Тодоровића	2·50
Пољопривредни Календари за раније године	2·—
Тежак — Комплет за раније године (броширан)	20·—
Садржај Тежака за првих 25 година	10·—

НАПОМЕНЕ: Од напред означених књига поједине су остале још у врло малом броју. Приликом поручбине најбоље је послати означену вредност па ће Друштво послати књиге без икаквих даљих трошкова. У другом случају поручилац плаћа паковање, спроводну листу и пренос.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник. председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 33. БЕОГРАД, 21. АВГУСТА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

†

ЊЕГОВО ВЕЛИЧАНСТВО

ПЕТАР ПРВИ КАРАЂОРЂЕВИЋ

ПРВИ КРАЉ УЈЕДИЊЕНИХ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА, НАЈВИШИ ЗАШТИТНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.

Краљ најширих слобода; Краљ који је најстрожије чувао и поштовао своју заклетву на Устав и Краљ који је својом мудром управом дочекао да уједини Србе, Хрвате и Словенце и ослободи их вековних мука туђинаца — умро је. Умро је у наручју свога народа, који је толико волео, и који је Њега волео.

Његова дела, Његови подвизи за време ратова, патње и муке, кроз које је прошао, и као Краљ и као грађанин, познати су широм целог света.

Краљевска Влада објављујући народу Срба, Хрвата и Словенаца, смрт седог Владара, вели:

„НАРОДУ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА!

Цео наш народ, без разлике имена и вере, дубоко ће остати захвалан Великоме Краљу, који је својом строго уставном и парламентарном владавином обезбедио народне слободе и тако створио могућност пуног развијања народних снага за извршење великих националних циљева и задатака. Под Његовом владом постала је Краљевина Србија, својим слободним установама и својом јасно обележеном националном политиком, привлачна снага за цео наш народ, који је живео и трпео под туђом влашћу и од Србије очекивао своје спасење.

Никада за цело време Свог славом овенчаног живота није Краљ Петар изгубио из вида највећи идеал народни: Ослобођење и Уједињење свију Срба, Хрвата и Словенаца у велику националну државу. А као Краљ посветио је своје напоре да оживотвори овај народни идеал. За њ је заједно са народом радио, заједно с њим се борио, заједно с њим патио у изгнанству. Дочекао је на послетку да се Његова победоносна војска са развијеним заставама не само врати у своју земљу, него и да једним неодољивим налетом ослободи испод туђег јарма и све Србе, Хрвате и Словенце уједини у једну државу. Неустрашивост и храброст Краљева у најодсуднијим часовима велике народне борбе и Његова узвишена стрпљивост и самопрегоревање у часовима великих народних искушења остаће као светао пример, на који ће се угледати и из кога ће црпсти снаге позпија поколења.

Плачимо над одром Великога Краља, који је беспримерном љубављу обухватио цео народ! Одужимо се достојно Његовом помену, тиме што ћемо се сви окупити око Његовог

узвишеног престола, на који је ступио Његов јуначки син, Краљ Александар, васпитан у идејама Свога родитеља и очеличен у великом рату за ослобођење као Његов први сарадник и врховни командант наше храбре војске.

Слава Краљу Петру!

Живео Краљ Александар!"

Српско Пољопривредно Друштво смрћу Краља Петра Карађорђевића губи највећег борника унапређења пољске привреде и живота и рада нашег земљорадника. Он је био и највиши заштитник Српског Пољопривредног Друштва. Он се живо интересовао пољском привредом, коју је свестрано познавао и знао шта значи за Његов народ и Његово благостање привредни напредак. Ниједна изложба, ниједна слава Српског Пољопривредног Друштва није прошла, да је Он није посетио и заинтересовао се свима пољопривредним гранама као сваки пољопривредник од заната. Ниједно Његово путовање по земљи није прошло, а да Он не обиђе и наше пољопривредне установе и да се до ситница не упозна са разним пољопривредним објектима и разним актуелним пољопривредним питањима.

У том правцу развио је рад и на свом сопственом имању у Тополи, где је, пре рата, намеран био основати и једну сточарску школу, коју због наступелог великог рата и своје болести и смрти није могао видети остварену.

Слава Краљу Петру, Највишем Заштитнику Српског Пољоприв. Друштва!

Живео Краљ Александар!

ИЗ НАУКЕ О ЗЕМЉИ.

Главни састојци ораће земље.

Пре него што би смо прешли да описујемо поједине делове ораће земље, потребно је да претходно објаснимо неке изразе.

Онај горњи слој земље, који оремо или копамо да би га уситнили, да у њему биљке могу налазити себи храну, који излажемо утицају ваздуха и сунца и који ћубримо, називом *орницом*.

Слој који испод овога стоји назива се *здравица*.

Ако је састав у здравице као у орнице, и ако је истих особина, онда се таква здравица назива *праћа или мајка*.

У брдским крајевима, па и у равницама, често бива да нема нимало земље испод орнице и да ова лежи на шљунку или стењу-камену. За такву се земљу вели да јој орница здравице нема.

Изразе „тешка земља" и „лака земља" не треба схватати буквално тј. да је нека земља, тежа или лакша од друге на кантару. Ови се изрази односе на њено обрађивање. Јер *тешком* земљом називамо ону, око које нам је обраде потребна јача запрега и више свакога напора док је обрадимо. А напротив, *лака* је земља коју можемо да обрађујемо и са слабијом запрегом, са мање напора и трошка у опште.

Апсорпциона моћ земље, то је њена особина да кроз-се пропусти воду, а соли, које су у њој растворене да задржава. Помоћу ове особине она чува биљке храњење материје: фосфорну киселину, кали и амонијак, које се налазе у земљи у растворљивом стању, да не оду у дубину, већ да остану у слоју до кога биљни корен допире.

Највећу апсорпциону моћ има глина а најмању песак.

Глина. — Глина се налази у равницама, рёчним долинама, напланим местима, бреговима и брежуљцима где је постала услед распадања глинастог камена.

Глина може бити разно обојена страним примесама. Ако тих примеса има мало, онда је она беличаста, црвенкасто црвена, мрка, затворено мрка, мрко жута, плавичаста, плава до плаво црне боје.

Кад је глина растресита, и при омањој киши она упије знатну количину воде. А кад је киша бујна као и кад дуго траје, она се брзо засити и врло мало је пропушта. Због тога она се и са погнутих положаја најмање односи.

Особина глине да воду више не прима, кад се њоме засити, јесте њена најштетнија особина. Јер дуго после кише вода на њој лежи докле не испари и штети усеве који се на њој налазе. И за све то време на њој се ништа од послова предузети не може.

На неравним и стрмим местима дневна киша није тако штетна услед тога што је земља чврста и добро везана. Међутим у равним положајима, она је од штете ако дуго траје. Стога такву земљу ваља орати на слогове и и то што уже, тако, да у једном таквом слогу не буде више од 4—5 браздя. А може се орати и на широке и високе слогове као и на обле а уске са дубоким браздама, како би се вода могла у њих не само прикупљати него и отицати.

Ако се примети да је глина на местима блатава, знак је, да јој вода одоздо подилази, те је ваља подземним одводницима одвести.

Од свију врсти земаъа глина се најбоље суши и и абог тога јако пуца. И што год суша дуже траје, пукотине бивају дуже, шире и дубље.

Ове пукотине утичу штетно на биље, јер им се корен не само кида и цепа него излаже утицају сунчане топлоте од које угибнавају. И то је одиста једна беда и несрећа. Али ће она бити у толико мања, ако у скоро падне киша, те вода кроз пукотине сиђе у прилично дубину, што у другоме случају не би могло бити због њене нелике везаности.

Ако киша не би дуже трајала а оних пукотина не би било, она би само горњи слој нешто овлажила, а и отицала би док би доњи слој био сув.

Глина није ретка земља. Има је и на положајима окренутим северу. У том случају ладна је, нарочито ако је здравица непропустива, ма било да је томе узрок стена или она сама.

Кад је водом засићена, ова на њој лежи докле неиспари, којом се приликом такође јавља ладноћа. Свака јача а дуготрајнија киша, глину тако убије да се на њој образује кора, која спречава приступ ваздуха, а ни клица крова њу не може да пробије, ако се оруђем не издроби. Исуши ли се пак глина потпуно, не може се обрађивати не само плугом већ и никаквим оруђем. А кад је мокра, масна је, кајиша се, лепи се за оруђе и тада је тешко на њој радити. Осуше ли се бразде, онда их не може уситнити ни ваљак ни дрљача, већ да се мањевима уситњавају.

Све ово јасно казује, да нарочито ваља пазити на време, када глину ваља обрађивати. Међутим, једном одпочет посао обрађивања, не сме се тако лако прекидати већ што пре довршити, јер влага и суша, која би наступила, могу после не само успорити него и коначно га прекинути.

Стога сваки земљорадник, који има глиновитога земљишта, треба добро да пази, па да га оре када се оно налази у стању извесне просушености. Учини ли се у овом погледу каква омашка, онда се са таквом земљом има муке преко целе године.

У погледу обраде глиновитога земљишта, како год је невгодна влажна година, исто је тако неугодна и сува. Јер се у оба случаја не може обрада извести како треба, сем ако се земљорадник нарочито реши да њене грудве лупа и уништава. И у том случају, најбоље је посејати окопавине, ма да је радња око њих јако отежана.

Да би се глина довела у што боље стање уређености и трошности, потребније је но ма коју другу врсту земље, с времена на време излагати чистом угару. То треба чинити бар сваке шесте године. Треба изабрати погодно време, па је што дубље поорати, којом ће се приликом коров уништити, а земља преко зиме изложити утицају мраза, који ће потпомоћи њено распадање и ваздух ће чинити свој благотворни утицај.

Кад се мокра глина у јесен преорава, није штетно ако се тако преорана остави да преко зиме лежи, јер тада ће је мраз најбоље уситнити. Вода уђе у најситније шупљике, смрзне се и тада увећа своју запремину и делиће земље један од другога удали и унутрашњост им тако уситни да се то не би могло тако постићи никаквом справом.

У пролеће, када сунце тако смрзнуту земљу раскраси, видеће се да се сва претворила у прашину, те у том случају има са свим супротне особине, но што их је раније имала.

Кад се на оваквој земљи има да сеје јарица, треба је претходно преорати, да се у неку руку уништи стање које је мраз преко зиме створио. Јер, потребно је да се на њиви за сваки случај наће и помало бусења, које ће да штити усеи од јаких ветрова.

Може да се деси, да овако измрвљену земљу преко зиме, у пролеће упљеска и убије киша, те ће опет очврснути. Али ако то и буде, ипак биће је лакше обделавати него кад на слабој зими не измрзне како ваља.

Рад на глиновитој земљи ваља одпочињати у пролеће касније, а у јесен раније, што код других врста земаља није случај.

Глинуша је земља чврста и збијена, те наадух неможе у њу да допре због чега ђубре у њој теже труне. Са тога разлога, њу не треба ђубрити чешће а по мало, него ређе ама добро.

За ђубрење глинуше ваља употребити коњско и овчије ђубре, јер су оба топла, те ће земљу не само пађубрити него ће је и загревати а и дробити.

Плодност у глинуше веома је различита. Да ли ће бити плоднија или не, зависи од тога, у каквом се односу налазе у њој смешани главни делови као и начина како су хем. уједињени, пошто се у њима налази биљна храна. Ње има тако плодне да је најбоља за производњу пшенице. Али је има и тако посне, да од стрнина још једино овас може на њој напредовати. Њена плодност опада у толико, у колико се у њој смањује хумус и креч. А сем тога, њена плодност зависи и од тога, да ли се биљни хранећи делови налазе у таквом стању да могу лако извтравати и распадати се као и да ли су ти делови лакше или теже уједињени.

Исто тако, клима некога предела као и сам положај има утицаја на плодност глинуше. Она воли топлу и суву климу и положај окренут југу. Глинуша сурова, влажна, уз то обрнута северу није добра. Управо таква била би само од штете по усеве.

Од велике је важности за плодност глинуше стање здравице; тако, ако је ова непропустљива, онда је плодност слабија, али ако здравица пропушта воду, онда је она у толико боља и плоднија.

Најзад, дубина оранице има већега утицаја на плодност глинуше него у ма које врсте земаља. Јер, колико је оранице дубља, у толико се већа маса земље излаже, путем обраде, утицају сунца и у таквој земљи има више растворених хранећих материја. У таквој земљи биљни корен може ићи дубље и гранати се и више воде усе примити, без које биљке не би могле развијати се и расти.

Глинуша није подједнако добра за све усеве. Ливаде и пашњаци на њој не могу бити добри. Жилава јака глинуша даје слабе жетве крупника и овса и то ако је угарена и ако се бар сваке треће године ђубри.

На доброј глинуши добро успева пшеница, озимни јечам, овас, коњски боб, вика, лан, репица, па и детелина. На мекој, добро уситњеној глинуши, која је уз то добро измешана са кречом, може врло добро да успева и јари јечам.

Када су песак и креч у разним односима измешани са глином, добија се више одељака или назива, који носе њено име као главно.

У природи се налазе ретко чиста глина, песак и креч и они се не могу никаквим оруђем обрађивати. Једино још могу се употребити за лоше пашњаке и шумарке, те се стога таква земља и зове *пуста глинуша*. Ако пак у таквој глинуши има повише песка смешаног, да се до потребне дубине може орати са једним паром добрих коња или са два пара слабијих волова, онда се таква земља зове *љута глинуша*. Јели са њом још више песка смешано, да се може обрађивати са два снажнија вола, онда је то *тешка глинуша*.

Кад јој се дода већа количина креча и хумуса, она прелази у благу и трошну глинушу која се лакше и боље обрађује од тешке глинуше. Дода ли јој се приметно већа количина крупно зрног песка, 60—75% који се због тога тешко меша са масном глином, таква земља назива се *песковита глинуша*.

У равницама има глинуше измешане са 6—10% креча и стога се таква земља назива *кречна или лапораста глинуша*. Она је врло плодна, а због садржине креча лако се обрађује а при сушењу се не стврдњава као обична глина. Већина наших културних биљака на њој одлично успевају а нарочито пићне биљке.

Сама природа ове кречне или лапорасте глине, показује нам како ћемо поправљати не само особине чисте глине, него и њених врста додавањем креча са земљом. Узима се да је на један хектар довољно таквога креча 120 м. цената.

Напослетку у низинама где су некада били на глини ритови па осушени, додавањем хумуса може да се створи плодно културно земљиште. Хумус тој земљи даје своју црну боју и због тога се та земља назива *хумозна глина*.

ИЗ РАТАРСТВА

РАЗВИЈАЊЕ ЖИЛА КОД ПШЕНИЦЕ.

(по Новацком)

(Свршетак)

Жиле, које су једне изнад других у редовима узимају воду и хранљиве састојке из трошног и ђубревитог слоја земље. Главна маса коренових жила, несумњиво је, налази се у ораници у којој се жиле и разграњавају, а само омањи део допире до знатно веће дубине. О томе нам даје *Хуго Тил* драгоцене податке до којих је дошао својим испитивањем. Он за жиле *овса* вели да се одликују својом финоћом, врло малим задебљањима, а у горњем делу и врло слабим гранањем. Њихово је ширење у хоризонталном правцу незнатно, већи део жила иде на ниже, готово у вертикалном правцу, због чега продиру често и до 2 м. дубоко, међутим, побочне жиле не иду даље од 0·5 м. Главна маса жила код ове биљке, простире се у дубину и у ширину за 0·25 м.

Код *једног јечма* који је био посејан 12. априла а који је проклијао за 8 дана, дакле до 20. априла, прве т. ј. клицине жиле, које су достигле дужину од 14 до 28 см. што се извело до 3. маја, почеле су од тога дана поступно изумирати и замењивати са жилама које се отпочеле развијати из стабла изнад штитића. Те жиле из стабла биле су знатно бујнијег раста, јер су већ 11. маја биле достигле дужину од 6—15 см. међутим, раније жиле, све су више и више посустајале. Те нове жиле имале су до 18. маја на свакој биљци дужину од 12—25 см. а до 1. јуна, раније жиле, биле су сасвим изумрле. До тога дана (1. јуна) нове жиле, којих је на свакој биљци било 15—20, достигле су дужину од 30—40 см. и имале побочне жиле другог а неке и трећег реда. Из доњег дела стабла стално су се развијале нове жиле. Јуна 8. уочено је да су неколике жиле зашле дубоко за 82 см. и да се на свакој биљци могло избројати 25—37 више или мање разгранатих (рачвастих) жила, као и да се до тога доба из даљих зглавака на стаблу развио већи број *нових жила*, које су искоришћавале вршни слој земље. Од 15. јуна могло се уочити, да старије жиле, од којих је свака биљка имала од 34 до 56 и које су продирале дубоко до 60 см. нису већ функционисале, и да се примање хранљивих састојака и воде из земље изводило само младим огранцима жила и жилама, које су и даље непрекидно избијале из стабла.

И код *пшенице* такође се утврдило да су прве — клицине — жиле изумирале после кратког времена и да се нове жиле развијале на површини земље из првог, најнижег, зглавка на стаблу. А идућег пролећа, и те су жиле почеле врло рано изумирати и једновремено и потпуно замењивати новим жилама. Па и те нове жиле, нису биле довољне да одговоре својој задаћи за све време вегетације, јер су им се придруживале друге нове жиле које су се такође непрекидно развијале. Једне од тих жила развијале су из зглавка на стаблу испод површине земље а друге из зглавка на стаблу над површином земље. И једне и друге жиле код ове биљке искоришћавале су поглавито вршни слој земље.

Наравно, да се намеће питање: од каквог су значаја оне жиле које продиру у здравицу до дубине од 1—3 м? Тил налази да те жиле немају никаква значаја у погледу прибављања биљци хранљивих састојака, ма да могу прикупити неку незнатну количину воде. Продирању жила у здравицу, узрок су вели шупљине цеваста облика, које граде кишне глисте и које се виђају у дубини земље од 1—3 м. Жиле у таким шупљинама и ако су снабдевене кореновим длакама немају никаква значаја за прибављање хранљивих састојака с тога, што нису у стању да се уплету с делићима земље јер ових у шупљинама и нема, због чега су коренове длаке и потпуно слободне од њих. Отуда је закључак: *Жиле пшенице а с тим и осталих стрнина које продиру дубоко у земљу немају никаква значаја за исхрану биљака; оне, као такве, могу снабдевати биљку неком количином воде, која може бити и од значаја, нарочито за време дуготрајне суше. Главна маса жила налази се према наведеном у горњем, трошном и културном слоју земље, из кога пшеница и остале стрнине узимају своју храну.*

Пољопривредниче читај „Тежак“.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Наше воће.

(Прилог грађи за домаћу помологију).

(Наставак)

Јабуке.

Кадуманка у ужичком округу (код Вука Караџића), **кадумана** у околини Пожеге у ужичком округу: **кадумана**, **кадуманка** (Тежак, 1901, 301), **кадумана** (*Пољопривредни Гласник*, II); **кадуманка** (Тежак, 1093, 62), **кадуманка** (Тежак прилог 31), **кадуманка** (Тежак, 1903, прилог 31), **кадумана** (Тежак, 1903, прилог 31).

Казанџиница (Тежак, 1901, 301); **казанџиница** (Тежак, 1903, 62), **казанџиница** (Тежак, прилог 31).

Калуђерица (Тежак, 1901, 62).

Кисељача у ужичком округу (код Вука Караџића), **кисељача** у округзима јагодинском, крагујевачком, рудничком и шабачком (код М. Ђ. Милићевића), **кисељача** у Подрињу (Тежак, 1884, 366), **киселка, кисељајка, кисељача** (Тежак, 1901, 301); **кисељача** (Тежак, 1903, 62), **кисељача** (Тежак, 1903, прилог 31), **кисељача** (Тежак, 1903, прилог 31).

Коврљача (Тежак, 1903, прилог 31), **козрљача** (Тежак, 1903, прилог 31),

Кожара у околини Пожеге у ужичком округу; *кожара* (Тежак, 1901, 301); **кожарка** (Тежак, 1903, 62), **кожара** (Тежак, 1903, прилог 31), **кожарка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Колајнача у округу крагујевачком (код М. Ђ. Милићевића).

Колачара у округу шабачком (код М. Милићевића), **колачарка, котурајка, погачара, погачанка, ноћајка** (*Пољопривредни Гласник*, II), **колачара**, у околини Пожеге у округу ужичком; **колачара, колачарка, тањираја** (Тежак, 1901, 201), **колачара** у Синошевићу у Поцерини; **колачарка, колаја, колатуша, котурача** (Тежак, 1903, 62), **котурача** (Тежак, 1903, прилог 31), **колачара** и **тањирача** (Тежак, 1903, прилог 31), **колачарка** и **колачара** (Тежак, 1903, прилог 31), **колачарка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Колубарка из округа ваљевског (*Пољопривредни Гласник*, II); **колубарка** (Тежак, 1903, 62), **колубарка** (Тежак, 1903, прилог 31), **колубарка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Коњувача у Јадру (код Вука Караџића), **коњуха** у ужичком округу (код М. Ђ. Милићевића), **коњувача** у Подрињу (Тежак, 1884, 366), **коњува** (Тежак, 1901, 301), **коњува** у Синошевићу у Поцерини „крупна, бела, слатка, стиже око Мале Госпојине".

Копљарка у округу шабачком (код М. Ђ. Милићевића).

Крајинка (Тежак, 1903, 62),

Краљица у ужичком округу (код Вука Караџића), **краљица** у округу рудничком (код М. Ђ. Милићевића), **маљенка** у околини Пожеге у ужичком округу (*Пољопривредни Гласник*, II), **краљица** (Тежак, 1901, 301); **краљица, маљенка** (Тежак, 1903, 62), **краљица** и **маљенка** (Тежак, 1903, прилог 31), **краљица** (Тежак, 1903, прилог 31), **краљица** (Тежак, 1903, прилог 31), **маљенка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Кржљика у округу алексиначком (код М. Ђ. Милићевића).

Крмоћача у округу шабачком (код М. Ђ. Милићевића).

Ктитја (Тежак, 1901, 301).

Леновача (*Пољопривредни Гласник*, II); **леновача** (Тежак, 1903, 62), **леновача** (Тежак, 1903, прилог 31), **леновача** (Тежак, 1903, прилог 31).

Лепоцветка (Тежак, 1903, 62), **Лепи цвет** (Тежак, 1903, прилог 31).

Лешњарка у Синошевићу у Поцерини, крупна и лепа, стасава кад и лешници. Све је мање има; стара дрвета утипавају а слабо се обнавља калемљењем.

Лимунка (Тежак, 1901, 301), **лимунка** (Тежак, 1903, 62), **лимунка** (Тежак, 1903, прилог 31), **лимунка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Мађарица (Тежак, 1903, 62).

Малинка (Тежак, 1903, 62). **малинка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Маљенка (*Пољопривредни Гласник*, II), **маљенка** (Тежак, 1901, 301), то је један варијетет *краљице*.

Масларка (Тежак, 1903, 62).

Масларка (Тежак, 1903, 62).

Медењача (код Вука Караџића), **медењача** (Тежак, 1901, 301).

Мекача у ужичком округу (код Вука Караџића).

Мисљача у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **михољача, михољка** (Тежак, 1901, 301), **михољка** у Синошевићу у Поцерини.

Мирисавка (Тежак, 1903, прилог 31).

Митровка (Тежак, 1903, 62).

Нарка (Тежак, 1903, 62).

Николајче у округу крагујевачком (Тежак, 1901, 301).

Оврљача у округу подринском (код М. Ђ. Милићевића).

Округлица у Подрињу (Тежак, 1884, стр. 366).

(Наставиће се)

ЈЕДАН ПРЕДЛОГ

ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ ПОЉОПРИВРЕДНЕ СЛУЖБЕ ДРЖАВНИХ ОРГАНА У НАРОДУ.

(Наставак)

V. Начела за реорганизацију пољопривредне службе наших државних органа у народу.

Налазимо, да би у циљу унапређења пољске привреде најкорисније било, да и ми у својој земљи применимо један сличан начин организације пољопривредне службе и пропаганде, а према нашим приликама и потребама. Ваља имати у виду да сада имамо два пољопривредна факултета, и две средње пољопривредне школе (од којих једну у оснивању), те ће нам све те школе убрзо, поред знатног броја младића, који се школују на страни, дати доста велики број стручно образованих пољопривредника.

С тога предлажемо:

1. Да се поред досадашњег главног центра за пољопривредну службу и пропаганду — Министарства Пољопривреде, — образују у свакој области спољни центри, на челу којих би имао да буде пољопривредни инспектор као главни представник Министарства Пољопривреде и Вода и шеф пољопривредне службе и пропаганде за дотичну област. Њему би на службу имали да се придодају:

а) један специјалиста (референт) за сточарство;

б) један специјалиста (референт) за ратарство;

в) један специјалиста (референт) за воћарство и виноградарство;

г) један статистичар (референт) за пољопривредну статистику.

Звање статистичара за сваку област неопходно је потребно не само из разлога што је пољопривредна статистика отклонила напретка и назадка пољске привреде, те је сада потребнија више него икад, него нарочито и због тога што је пољопривредна статистичка служба сада издвојена од управе државне статистике и заведена под Министарства Пољопривреде.

2. Да се пољопривредне станице са својим имањима и инвентаром преваду Министарству Пољопривреде, које би имало да их претвори у практичне пољопривредне школе.

3. Да се досадашњи расадници специјализирају и ограниче искључиво на производњу садница, семена, крвне стоке и т. д., т. ј. на производњу онога, — сообразно потребама места, где се налазе — што би обичном пољопривреднику било теже и скупље да сам производи. У исто време, да се финансирање ових установа с обзиром на наше прилике, на искуство, које се о томе има и на општи народни карактер тих установа пренесе потпуно на државу. За реконструкцију расадника и њихову реорганизацију ставити на расположење потребну суму као позајмицу, а на основи ратне оштете, причињене тим установама. Нове расаднике оснивати не по срезовима него за више срезова, односно по областима.

3. Да овим установама, расадницима по срезовима, рукују искључиво помоћници државних економа, како би се државним економима омогућило, да највећи део свога времена проведу на терену;

4. Да се, према томе, назива „срески" и „окружна" економи укину и замене једним општим називом државни економи, у толико пре што се округ, економи имају укинути.

5. Да се у сваком срезу из већ постојећих пољопривредних организација и истакнутих пољопривредника створи један *срески пољопривредни одбор*, који би служио као основа за рад економа дотичног среза, а у свакој области на исти начин створи по један *областни пољопривредни одбор*, који би са инспектором пољопривредне службе и пропаганде за дотичну област сачињавао пољопривредни савет. Тиме би се и државни економи и пољопривредни инспектори наслањали у раду не на политичке као досад него на чисто стручне установе.

6. Да се целокупан економски апарат у једној области плаћа из државног буџета. Областима оставити слободну иницијативу да и оне материјалним средствима не само помажу рад економског апарата, него још нарочито и све пољопривредне гране ради општег пољопривредног напретка у дотичној области.

7. Да се како за пољопривредне инспекторе, тако и за пољопривредне референте, стручњаке и државне економе траже јаче квалификације, и нарочито да се за државне економе пропишу и државни испити.

На тај начин, графички представљена, целокупна организација пољопривредне службе и пропаганде у народу имала би овај изглед:

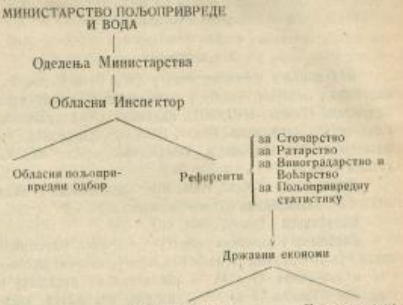

(Наставиће се)

БЕЛЕШКЕ

Сумпорни диоксид у винарству. — (По Gimel-y). Употреба сумпорног диоксида у винарству са законског гледишта дозвољена је, или боље рећи толерира се, али није неопходна. Па ипак, с погледом на његове антисептичне особине, често пута смо принуђени да тај гас у извесним случајевима употребимо, на име:

1.) да се код извесног вина сачува јачина и слаткоћа;

2.) да се предупреде и излече болести вина.

Пошто се код нас ретко практикује справљање слатких вина, да видимо како можемо помоћу сумпорног диоксида да предупредимо и излечимо извесне болести вина.

Највећи део винских болести производе извесне бактерије. Тако нпр. кисело вино производи бактерија, звана mycoderma aceti, која оксидише алкохол, претварајући га у сирћетну киселину и воду, тако, дакле, да временом вино постане сирће.

Превртутом вину је такође узрок једна бактерија која претвара састојке из вина у угљену и др. киселине.

Горчину код вина производи бактерија, која уништава глицерин из вина, производећи сирћетну и бутеричну киселину. Ова болест напада обично стара и фина вина.

Тегљивост код вина производи опет једна бактерија. Тегљиво вино познаје се по томе, што се отеже као зејтин. Појављује се обично код белих вина, која су сиротна у танину и слаба у алкохолу.

Мутном вину и промени боје и укуса код вина, узрок су или бактерија или *оксидаза*, која оксидисањем убрзава таложење боје код вина.

Главни услов за поправку вина од напред наведених болести јесте, *да им се дода оно што им недостаје и да се сумпоришу са 80—100 милиграма сумпорног диоксида по литру.*

Благодарећи антисептичности сумпорног диоксида, бактерије свих болести угињавају и падају на дно суда. После употребе ове, вино треба преточити у чисту и сумпорисану бурад.

Да се пак вино одржи здраво и да се не поквари довољно је 5 гр. сумпорног диоксида на 1 хл. вина,

Тако је Martinand утврдио, да вино које је сумпорисано са 100 м. гр. по литру, а потом засејано сирћетним гљивицама, једна се укиселило (имало је 1.85 ветриве киселине).

Да би могли да спречимо обољевање вина, потребно је да знамо и то, како се чувају судови (бурад), посао, који је врло важан у винарству, јер од стања судова у многоме зависи квалитет вина.

Између многобројних средстава најбоље је сумпорни диоксид за то, што продире у коре дрвета као и у пукотине, где се стварно и налазе гљивице разних болести. При употреби овог узимa се 5—10 гр. на 1 хл. запремине. Количина од 10 гр. узима се само за судове, у којима су била болесна и сумњива вина. Уосталом, у колико се пре желе очистити бурад, у толико се и количина лека повећава.

Ако су у бурадима пале сумпорни фитиљи, производи се сумпорни диоксид у двострукој количини. Али, кад се пале сумпорни фитиљи, количина сумпорног диоксида произведена сагоревањем ових, из разних разлога доста је различита — те је паљење сумпора погодно само за сумпорисање празних буради.

За примену на вину, нарочито ради сузбијања превртљивости, боље је употребити сумпорни диоксид као течност, или пак метабисулфат да би се могла одмерити тачно потребна количина тога гаса.

Сумпорни диоксид за сумпорисање бурадн треба употребити само пошто су бурад испрана и добро оцеђена; иначе, ако је у бурадима остала вода, ствара се сумпороводоник, који даје рђав задах вину.

У једном од наредних бројева видећемо како се из вина издваја задах на сумпор, ако је ово и сувише сумпорисано.

Мил. Милорадовић.

ГЛАСНИК

Путовање словеначких земљорадника по Србији. — Око половине месеца септембра ове год. 80—100 словеначких земљорадника, чланова „Кметиске Дружбе" учиниће једну екскурзију по Србији ради упознавања земље, пољске привреде и живота и рада наших земљорадника. Они ће се поделити у две групе, од којих ће једна ићи на Смедерево, где ће обићи смедеревске винограде, задругу и државни завод у Љубичеву, а друга на Обреновац и Ваљево где ће обићи стиважу за паковање шљива, воћњаке у околини Ваљева и пољопривредну станицу. Обе ће се групе састати у Аранђеловцу где ће обићи историска места у његовој околини, тамо где је и почила наша прва слобода и независност и одатле ће обе групе ићи у Ћуприју и одатле евентуално до Ниша.

Нас веома радује овај пут наше браће Словенаца, јер ће они са српским земљорадницима имати прилике да се из ближе упознају, што ће несумњиво врло корисно утицати и на брже стапање свега нашег земљорадничког света у једну јачу националну целину и на његов будући заједнички интензивнији и рационалнији рад.

Нови члан утемељач. — *Радоје Т. Симоновић* трговац из Рековца положио је 100 динара и уписао се за члана утемељача.

Друштво и овим путем благодари г. Симоновићу на Друштву и послатом улогу.

Виноградарска анкета Хрв.-Слав. Господарског Друштва као средишње задруге у Загребу. — 30. прошлог месеца сазвана је виноградарска анкета Хрв.-Слав. Господарскога Друштва као средишње задруге у Загребу да већа о питању како би се омогућило извоз наших претака вина у иностранство. Анкета којој је председао Мирослав гроф Кулмер створила је ове закључке који су поднесени надлежним министарствима у Београду, Кр. намеснику и поверенику за народно господарство у Загребу на решење: 1. Да се са Чехословачком републиком склопи гледе извоза вина аналоган уговор као што га је склопила Италија са Чехословачком. 2. Да се укине извозна царина на вино. 3. Да се сниже железничке тарифи за вино, које је опредељено за извоз, падале за транспор бурадн и нарочито цистерна за вино. 4. Да се у будуће подељују порезне погодности само за такове нове насаде винограда, који се уређују на тлу прикладом само за виноградарску културу. 5. Да се субвенцијом помогне уређење једне агентуре на задругарској основи у сврху пропаганде за наша вина у иностранству, нарочито на велесајмовима. 6. Да се погодним железничним тарифама и бржим транспортом омогући што јачи експорт свежему грожђу.

ЗАПИСНИК.

31. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољопри. Друштва, одржане 30. јуна 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Била су присутни: Председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г. г. Алекса Љ. Поповић, Љуба Јовановић, Вића Радовановић, Милутин Стојановић, Александар Јовановић и др. Вељa Стојковић.

Председаво Председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле XXX. редовне седнице.

Одбор прими исти.

II.

Прочитане су молбе ново-основаних пољопривредних подружина, да их Друштво прими у свој састав.

На основу мишљења референта за подружине Одбор одлучи, да се подружине у Неготину и Савинцу приме у састав Друштва.

III.

Прочитан је предлог шефа продајног одељења овог Друштва о продаји старог семена, неисправних справа, алата и старог гвожђа.

Одбор одлучи, да администрација изврши објаву и продају ових, која не одмах постати изврши и да о томе накнадно реферише одбору.

IV.

По молби пољопривреде подружине у Варварину да јој се издаду две пећи за сушење и помогне у подизању оних.

Одбор одлучи: да се подружини даду две пећи под условом да ове плати у половину цене, а за коју ће је Друштво чекати до 20 октобра т. г.

V.

По молби г. Јована Живадиновића писара Министарства Пољопривреде и Вода. Одбор одлучи:

Да се г. Живадиновићу за рад на уређењу Друштвене књижнице изда 600 динара.

VI.

По предлогу г. Виће Матића о прикупљању главнице за употребу у медецини, које, по његовом мишљењу, има ове године у већој количини, одбор одлучи:

Да се пише г. Матићу, да накнадно јави да ли он мисли на прикупљање ражане главице и да пошаље од ове на углед.

VII.

Прочитано је мишљење финансијског одбора о прегледу добиваних понуда за оправку зграда и да би оправку требало уступити мајстору Влајку Илићу овд. коју је понудио да по прописаним условима изврши све за 6700 динара.

Одбор усваја мишљење финансиског одбора.

VIII.

Прочитано је мишљење финансиског одбора, да се Јовану Младеновићу из Вел. Шења исплати 100 динара на име награде по стечају за воћњаке из 1914. године, пошто му иста није тада издата.

Одбор одлучи: да се изврши исплата, из позиције на исплату старих рачуна.

IX.

Прочитано је мишљење финансиског одбора, да се г. Мил. Живковићу и Комп. овд. исплати 1071,90 динара за изузети материјал у 1914. годину.

Одбор одлучи: да се изврши исплата из позиције на исплату неисплаћених рачуна.

X.

По молби пољопривредне подружине у Варварину, да Друштво учини потребно, да се посетиоцима градинарске *изложбе у Брну* (Чехословачка) која ће се држати августа о. г. да помоћ, како би исту посетио што већи број пољопривредника и чланова и чланова дечијих пољопривредних клубова.

Одбор одлучи: да се умоли Министарство Пољопривреде и Вода, да за ово учини помоћ пошто Друштво нема зато могућности.

XI.

Прочитана је оставка на чланство г. Благоја Д. Тодоровића.

Одбор одлучи, да се г. Тодоровићу уважи оставка на чланство у финансиском одбору и на његово место изабра г. Бошка Ж. Бошковића, а да се умоли г. Благоје Тодоровић, да и даље остане као члан Управног Одбора, пошто би се његовим оставком на чланство у овом одбору много изгубило.

XII.

Поводом упражњеног места једног члана у набављачком одбору:

Одбор изабра г. Милана Трпковића.

XIII.

Прочитано је решење Министарства Пољопривреде и Вода, којим поклања Друштву 100 примерака књиге о Гајењу Свилобубе од г. Александра Јовановића.

Одбор прима са великом захвалношћу.

XIV.

Прочитан је акт Министарства Пољопривреде и Вода, којим шаље 500 примерака књиге о Гајењу Свилобубе на распродају.

Одбор прими знању и одлучи да се пошаљу Пољопривредним Подружинама на распродају.

XV.

Прочитан је извештај изасланика г. Паје Т. Тодоровића о прослави 50-то годишњице Учитељске Школе у Алексинцу.

Одбор прима знању са захвалношћу.

XVI.

Прочитан је извештај изасланика г. г. Виће Радовановића и Косте Поповића о одржаном предавању у Лазаревцу.

Одбор прими знању са захвалношћу.

XVII.

Прочитан је извештај г. Милутину Стојановића са пута приликом посете пољопривредне изложбе у Чехо-Словачкој.

Одбор одлучи, да се штампа као додатак Тежаку.

XVIII.

Прочитан је одговор Управе Фондова под којим би условима примала на чување од Друштва новац.

Одбор прими знању и одлучи, да се новац предаје Управи Фондова.

XIX.

Саопштена је Пресуда IX. Привостененог Суда за Ратну Оштету, којим је Друштву досуђено на име ратне оштете 1.000.000 динара.

Одбор прима знању.

XX.

Прочитан је извештај набављачког одбора о набављеним ветрењачама из Љубљане.

Одбор одобрава извршену набавку и одлучи, да се ветрењаче више не набављају, пошто сматра да је овај број довољан а докле се не добију нове поруџбине.

XXI.

Поведе се реч о извршеним набавкама плугова прашача и огртача од фирме Кузман Николић и Комп.

После добивеног објашњења од чланова набављачког одбора одлучено је:

Да Српско Пољопривредно Друштво не ступа од сада у никакве пословне везе са овом фирмом.

XXII.

Прочитан је предлог набављачког одбора о набавци преса, муљача, круњача, сечки и осталог.

Одбор одлучи: да се изврши набавка наведеног броја али тако да ове буду благовремено у Друштву и да се набаве непосредно од фабрика.

XXIII.

Саопштено је мишљење књижевног одбора о штампању књиге о Шећерној репи од г. Ђорђа Мучевића.

Одбор одлучи: да се понуђачу достави мишљење рецензената и позове да учини исправке како би се могла примити књига и штампати као Тежакова библиотека.

Са овим је закључена седница.

ОГЛАСИ

ПЕЋИ

ЗА ГЛАВИНИЋЕВЕ СУШНИЦЕ

ИМА НА ПРОДАЈУ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ЦЕНА ЈЕ ГАРНИТУРИ (ПЕЋ СА ЧУНКОВИМА)

670 ДИНАРА

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите ваше сјенокоше наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене:

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5% попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач

10—10 Варцар-Вакуф — Босна.

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све
ПОШТЕ

На основу најновијег решења од
априла 1869. г. преписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ
За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:
На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник. председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 34. и 35. БЕОГРАД, 4. СЕПТЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ИЗЛОЖБЕ
СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

I. ПОЉОПРИВРЕДНА ИЗЛОЖБА У ШТИПУ.

9., 10. и 11. октобра текуће године Српско Пољопривредно Друштво приређује пољопривредну изложбу у Штипу за округ брегалнички и за суседне срезове: кратовски, криво паланачки и струмички.

Излагаће се: **стока, живина, пчеле и производи њихови; плодови ратарства, пићних биљака, индустријских усева и прерађевине од ових усева; производи градинарства, воћарства и виноградарства и њихове прерађевине; пољопривредне справе домаће и савршених система; пољопривредне књиге и часописи, колекције, картограми.**

За награде је одређено 20.000 динара у новцу и у справама, а за време саме изложбе одржаће се неколико поучних пољопривредних предавања.

Предузети су потребни кораци да Друштво потпомогне материјално за ову изложбу и Министарство Пољопривреде и Вода, како би ова сума, одређена за награду, била повећана.

За директора изложбе изабран је г. Милан Ђурић пољопривредни инспектор за Јужну Србију, а непосредну бригу око организације изложбе води Главни Одбор за приређивање изложбе у Штипу, који дела под почасним Председништвом Његовог Преосвештенства Господина Епископа Злетово-Струмичког — Серафима. Председник је Главног Одбора г. Миливоје Поповић начелник округа брегалничког, а секретари су: г. Светолик Дргачевац, начелник среза штипског и г. Милован Миљковић окружни економ.

Главни је Одбор основао у целом округу среске и општинске пододборе, те је вероватн, да ће се његовом заузимљивошћу и заузимљивошћу среских економа и њихових помоћника и других културних радника у овом нашом дивном крају, приволети велики број пољопривредника, да изложе своје производе на овој, за овај крај првој пољопривредној изложби од постанка.

Друштво верује, да ће ова пољопривредна смотра дати много и много драгоценог материјала за изучавање овог по природи богатог, но за нас незнаног и одвећ примитивног краја, који је сталним ратовима и политичким трзавицама, много настрадао.

II. ВИНОГРАДАРСКО-ВИНАРСКА И ВОЋАРСКА ИЗЛОЖБА У АЛЕКСАНДРОВЦУ (Жупа).

Вредна Пољопривредна Подружина Српског Пољопривредног Друштва у Александровцу—Жупском, приређује од 1. до 4. октобра т. г. изложбу из виноградарства-винарства и воћарства, на којој пољопривредници из срезова жупског, копаоничког, расинског, трстеничког, студеничког и топличког који имају винограде и воћњаке у реону среза жупског могу изложити:

1) ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА: све сорте грожђа, калемљену лозу, алате за обраду земље како раније тако и новије, врсте виноградског земљишта, болести и штеточине винове лозе, листа и грожђа, као и средства за уништавање и сузбијање ових.

2) ИЗ ВИНАРСТВА: све сорте пића у флашама, болести вина и осталих пића, алата и справа за прераду грожђа и пића, производе од грожђа и воћа, и разне материје за сузбијање болести и лечење пића од ових.

3) ИЗ ВОЋАРСТВА: све сорте воћа у сировом и прерађеном стању, начини паковања воћа и пекмеза, алати за збирање воћа и справе за прераду воћа, болести и штеточине на воћкама и воћу и средства за сузбијање и утамањивање ових.

Предмети за изложбу предаваће се Подружини до 26. септембра т. г.

За време изложбе одржаће се предавања о преради гржђа и воћа.

Излагачи са најбољим предметима добиће награде у новцу, справама и алату, за који циљ Подружина је предвидела 36.000 динара.

На изложби ће учествовати Винодељско-Воћарска Школа у Букову са справама и алатима.

Поред излагача и осталих пољопривредника изложбу треба да посети и што већи број воћарских трговаца, где ће моћи видети и закључити погодбе за потребне им количине гроздја и воћа.

* * *

Српско Пољопривредно Друштво се нада да ниједан од наших земљорадника у горе назначеним реонима неће пропустити, а да не изложи своје производе.

Желети би било да обе ове изложбе посети што већи број наших пољопривредника и пријатеља пољске привреде из разних крајева, а и заинтересовани трговци, који ће имати прилике да на једном месту виде и проуче разноврсне примерке артикала како за унутрашњу тако и за спољну трговину.

Нашим вредним Брегаличанима и Жупљанима желимо успеха у њиховом корисном предузећу.

КРАЉ ПЕТАР ВЕЛИКИ, ОСЛОБОДИЛАЦ
ПОКРОВИТЕЉ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Сећења једног старог пољопривредника.

И Срп. Пољопривредно Друштво има да запише губитак свога покровитеља, као и губитак многих својих чланова што је покосио рат или тешке последице, које су их сустигле после рата.

И оно ће се одужити сенима својих покојника, о томе не сумњамо и то начином најдостојнијим. Али нека је допуштено навести за сада само нека сећања што се везују за Краља покровитеља — о примању покровитељства. Кад се несумњиво утврдило да је стари Краљ рекао, на молбе разних удружења, да се прими покровитељство: „ено мојих синова они су млађи, а ја бих се примио старог Пољопривредног Друштва, чији ми се рад допада“, онда се управа друштвена за то пријавила и одмах следећег дана добила аудијенцију. И на тадашње изјаве да су за сву Краљевину недовољне само три ниже пољопривредне школе, дочекао је покровитељ да се у проширеној држави отвори поред постојећих или спреми још много већи број тих источника поуке о најкориснијем привредном раду.

Предавањима и изложбама у дому друштвеном покланьао је Краљ своју пажњу, и тиме га соколио на издржљивост и усталачан рад. Ми памтимо да је на лепу изложбу живине и риба долазно да је *ђонова* разгледа јер му се веома допадала.

Једном приликом упитао је, из сопствене побуде како

ПОДЛИСТАК

КРОЗ СЛОВЕНИЈУ.

(Пољопривредне белешке)

(Наставак).

Детелина. Детелине и луцерке је у Словенији засејано 39.700 хектара; просечни је принос у сухом сену 45 товара од хектара, при повољним околностима и 60 до 70 товара.[1])

Код оволиких размера детелишта разумљиво је што је сточарство јако развијено.

Хељда. Услед оштрог климата и кратког лета се у Словенији доста сеје хељда: на 63.500 хектара. Жетвени јој је приноc 5·4 товара од 1 хектара. Али хељда (ajda) у Словенца долази као други усев: она се сеје после пожњевене озимице. Стаса тек у октобру, па се жње (српом) још зеленог листа и струка и простире на kozolec да се осуши и узри.

Цвет хељдин је изврсна паша за пчеле и зато благослов за врло развијено пчеларство словеначко, *зрно* се меша с другим којим житом за хлеб а даје се, у мањим количинама, и коњима, *слама* се сецка и даје стоци ако је оскудица у другој храни, иначе се простире под стоку и, по том, добија у њој изврсно гнојиво.

Перната живина. У Словенији има око 4,900.000 пернате живине; од те количине се знатан део преко лета поколе и прода, а у зиму се за запат оставља округло 1,400.000.

Извоз јаја је износио око 50,000.000 комада.

Перје је такође велики принос за словеначке тежаке, јер га продају у великим количинама и употребљавају за простирку и покривку. Покрити се перином, значи не осетити хладноће ни у сред зиме!

Питоми зечеви, голубови и т. д. И ове ситне и угледне привредне гране се не пренебрегавају у Словенији; пре рата су оне тежацима словеначким доносиле прихода око 2,000.000 круна годишње; на садањим скупим ценама, те *угледне* гране престављају *неколико пута* већу вредност.

Питоми зечеви не изискују никакву нарочиту негу, не троше скупу храну, не траже чобанина, а како се јако коте — пружају леп принос било да се продају, било да се употребе за исхрану породице. Наш тежак би се у томе могао угледати на свога словеначког брата и отпочети гајити зечеве, да би се чешће мрсио и да би кожу већу употребио за постављање и утопљавање свога одела-

[1]) Fr. Štupar: Navodilo, kako je sestavlati poročilá o letini.

стоји у Србији са свиларством, и кад је указано на стање и напредовање те гране, нарочито утицајем и потпором Свиларског Друштва, па познат и умољен да и сам то разгледа у Лапову, где су друштвене инвестиције и главни рад, обећао је да ће одмах у повратку са неког пута нарочито свратити у Лапово да то разгледа, што је и учинио. Предавање о мехурцима и њиховој преради, које је држао директор Свилар. Друштва г. Фарки, веома га је занимало, и ако је то било у само подне, одмах после ручка у возу; разгледао је све и запиткивао о свему. Један Француз, изасланик акционара друштвених одушевљавао се много тим призором, те је сликао Краља и Његову свиту.

Радници из Лапова и околине причаће много о тој посјети Краљевој, а јаче интересовање и енергичније штићење свиларства у новој Краљевини донело би земљи врло велике користи, јер је она трећа свиларска земља у Европи. Бистар поглед „са висине“ на ову грану привреду донео би многе користи и олакшао живот и благостање многим хиљадама радника обојег пола.

Једне године Краљ — покровитељ био је у Тимочкој Крајини, разгледао у Букову код Неготина Школу за Виноделе и Воћарство, што му се тако допало, да је осниваоцу и првом управитељу те школе упутио питање, што је овога веома изненадило, на име: „може ли се оно, по обичају уништити, што је гамо тако лепо створено и уређено?“ Не, био је одговор; а зашто, — јер то не би дозволили вазда будни Крајинци, који су за школске зграде дали потребне суме, што је сматрају као своју тековину и за ових тридесет година они су стигли да њени негдашњи ученици и своју децу шаљу у ту школу, а и сами о Св. Трифуну 1. фебруара, о школској слави, долазе томе извору науке и врачају се кућама сваки пут с којом новом тековином.

Слава Краљу покровитељу Пољопривредног Друштва и бив. заштитнику привреде земаљске.

М. С.

ИЗ НАУКЕ О ЗЕМЉИ

Пескуша.

Ова врста земље има сасвим супротне особине према глини. Јер докле се при обради глине и глиновите земље мора нарочито пазити на време, дотле се то на пескуши не мора чинити.

За своје особине песковита земља има једино да благодари песку. Главна пак количина песка, која се налази у песковитим земљама јесте кварц-белутак. У главном он чини песковите земље, у којима сем њега има већа или мања количина креча, ортокласа, мекуњавога шкриљара и аугита. А сем тога у њој има помешано шкољака и њихових ситних комадића.

У колико у пескуши више има напред поменутих минерала а више чистога песка, у толико у њој мање има битних хранећих материја.

Песковита земља налази се не само на брдима и брдским косинама, него и у равницама и речним долинама. Она може бити боје жућкасте, понекад жућкасто црвене или црвено мрке а врло ретко мркоцрне.

При дуготрајном кишном времену, пескуша прима у себе доста воде, коју не држи чврсто већ између појединих зрна пропушта у дубину. Пропуштање бива у толико брже у колико су зрна крупнија.

Кад је испод оранице здравица али која је пропуштљива, но која ипак може да задржава воду, ова се на површини оранице никада не јавља.

Рекли смо, да пескуша воду мало задржава, па и то

Пчеларство. У Словенији је 1914. год. било 140.000 кошница (pakjev) свих система: почев од просте сламе и крањске кошнице, па прелажећи, затим, на све друге са покретним саћем (немачке ђерзонке, крањске ђерзонке, бечке или аустриске, американке, даданке и т. д.)[1]

Пчеларство је давнашње занимање Словенаца. „Од како су се Словенци појавили у историји, пчеларство им је било особито омиљено занимање“.[2] Није можда случајност, да је баш *први* државни учитељ пчеларства у Бечу био главом Словенац, Anton Janša!

У истини, пчеларством се бави готово сваки Словенац: и грађанин и тежак, и жупник и атеиста! Зато је и пчеларска књижевност у Словенаца врло развијена: Anton Janša је своје дело о пчеларству израдио још у XVIII. веку, па се оно и сад као Popolni nauk o čebelarstvu прештампава, а жупник је Lakmayer дао две књиге Umni čebelar, које је издала Družba sv. Mohorja, да не помињемо још многа друга пчеларска дела. Slov. čebelarsko društvo има свој орган Slov. Čebelar, који се одлично редактира и који је на рукама готово сваког умнијег пчелара.

Словеначки пчелари својим пчелама граде нарочите грађевине: пчеларске павиљоне, те своје кошнице држе под кровом. Ти су павиљони и по самом изгледу врло укусне грађевине.

Пчеланик (павиљон) у И. Бистрици, у коме се држи 160 немачких кошница (по 80 на свакој страни) не само да је лепа грађевина, већ, као што се види, још и постављен у положају мирном и пред непосредном пашом.

Други пчеланик, са два укусна павиљончића, у којима су кошнице бечког система, постављен је такође на лепом месту.

Павиљон с бечким кошницама сграђен је и врло укусно и у самом зеленилу, које пчелама пружа лети непосредну пашу а зими заштиту од сурових ветрова.

У Словенији има и заједничких павиљона; такав је онај у Цвени са 126 кошница система Најсиревог, у коме пчеларе г. Јосип Мурсе и г. Томаш Пушењак. И тај је павиљон, као што се види, окружен зеленилом и заштићен густим дрвећем.

Врло је интересан пчеланик, који је готово наткриљен густим и високим дрвећем, заштићен од ветрова и окружен пашом.

(Наставиће се).

---

[1]) Umni čebelar, spisal Fr. Lakmayer, župnik, I и II књига.

[2]) Frančišek Rojika у предговору дела Antona Janša: Popolni nauk o čebelarstvu.

убрзо испари и осуши се. Али се зато на њој не хвата кора нити она на јаким врућинама пуца.

Од свију врста земаља, које састављају зиратну земљу, песак се најспорије хлади. Шта више, он се и после кише много не охлади, те се таква земља с правом назива топлом земљом.

Кад се пескуша влажна оре, нема никаквих груда. А када је у сувом стању, тада је прашинаста, дробна и без везе. Због тога се лако обрађује и са мање труда и трошка него глинуша. — Свакојако, околност која се мора имати у виду при оцени њене привредне вредности.

С тога, што је пескуша јако растресита земља, те ваздух кроз њу пролази и суши је, не треба је често орати. Њу ваља орати пред само сејање, а затим кад се хоће коров да уништи и растурено ђубре по њој да заоре.

Песковиту земљу не треба угарити нити је угар за њу користан.

Озимо сејање треба на глинуши одпочињати што раније, а јаре што касније. На пескушама то бива са свим обратно. Јесење сејање на пескушама неће кише омести, те се јесењи усеви могу и доцније посејати. Док међутим сејање јарих усева, не само што *ваља* извршити раније него се то *мора* учинити.

Ово с тога што рано сејање чини те семе дође у земљу за време влажних и хладних дана. Дужим стајањем у влази, оно се је напије, те после лакше клија, ниче, лишће пре добије, које земљу засени и чува од испаравања.

Због растреситости пескуше, ваздух кроз њу лако пролази и ђубре у њој брзо труне, само ако је пескуша мало влажна. Међутим ако је сува она и ђубре осуши, те суво без икаква дејства лежи.

Са тога разлога, не треба ђубре на пескуши плитко заоравати, како би ваздух на њега што мање утицао. А сем тога, кад се ђубре дубље заоре, задржаће у ораници дуже времена влагу, те ће биљни корен имати довољно и влаге и хране.

Као правило ваља држати: пескушу земљу ђубрити слабије али чешће.

Раније је напоменуто, да је природна плодност пескуше слаба, јер у њој нема довољно минералних хранећих делова. И под иначе повољним приликама, она је у толико слабија, у колико је клима сувља и топлија.

Плодност пескуше може се повећати уношењем у њу хумуса. Јер хумус, не само што пескушу везује, него јој повећава способност да у себе прими већу количину воде и да је задржи, те се тако брзо не исушује.

Ђубрењем пескуше стајским ђубретом, не може се у довољној мери повећати хумус. Али се то да ипак бар донекле постићи зеленим ђубрењем, јер се пескуша може обрађивати у свако доба и по сваком времену.

Према томе може се сваке године по свршеној жетви стрњика одмах заорати а по том посејати лупина, ељда, кољеника, репица, слачица или бела репа у густо, па кад клијају, добро никну и нешто одрасту касно у јесен заорати.

Коме на овај начин пође за руком да своју пескушу путем ђубрења начини црно-мрком, додавајући и вешт. ђубрета, може са великим успехом на њој гајити све културне биљке.

Ово ће свакако моћи да буде ако јој здравица буде непропустљива.

Обична пескуша, која своју влагу добија из здравице, која није потпуно пропустљива, даје доста слабе пашњаке и ливаде.

Од биљака које се на пескуши гаје, успевају: раж, овас, ељда, песковита луцерка, лупина, кромпир и дуван. А кад је нешто бољих особина онда и јечам, лан, конопља, хмељ и главичаста детелина. Ова последња само кад је пескуша хладна.

Ако је са песком измешано доста глине, тако, да је та смеса по физичким особинама приметна, онда се таква земља назива иловачаста пескуша. Онда је плоднија него чиста пескуша, јер се на њој могу гајити све биљке са већим успехом него на пескуши. А сем тога, таква се земља лако обрађује и при орању не одвајају се грудве, које би се после счвршћавале.

Ситнозрни песак који ветар покреће назива се *летећи песак*. Он није плодан, и кад га ветар даље крене, на обрађена поља, прави од њих праву пустош.

Оваквих опасних пескова има у Србији између Вел. Градишта и Голупца. А има и на Дунаву око Радујевца.

Све врсте пескова са косих положаја вода сноси. С тога воду која песак носи не треба узимати за наводњавање. Али ако се то мора чинити, онда нека се то врши са великом пажњом, јер таква вода наноси и на ливаду таложи песак који се после нарочито мора уклонити.

И. К.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Берба воћа.

Веома пријатан и у исто време и важан посао јесте берба воћа. Недозрели и сувише презрели плодови изгубе од своје вредности као и од укуса, услед чега им је и пијачна цена мања. Исто тако непажљиво узабрано воће и угрувано нема своје праве вредности.

Време сазревања појединих врсти и сорти воћа врло је различно; према добу сазревања воће се може поделити на: летње, јесење и зимско воће.

Јабучасто је воће зрело (јабуке, крушке и др.), када плодови добију живописну боју, семенке постану мрке и када се дршка — петељка лако одваја од родних гранчица, а понеки плодови почну падати на земљу. Код крушака настало је зрење онда, када се петељка може лако руком откинути од родне гранчице.

Летње и јесење сорте јабучастог воћа треба да сазру на дрвету, одакле се могу одмах употребити за јело. Док међутим зимске сорте јабука и крушака, пошто се са дрвета узаберу, морају више недеља остати на подесном месту ради чувања, те да би ту потпуно сазреле за употребу.

Орах, питоми кестен и бадем зрео је онда, када им испуца зелена љуска, која их обмотава.

Коштичаво је воће зрело, чим месо постане меко сочно и сјајно и кад се мирис потпуно покаже.

Зимске сорте јабука и крушака могу остати на дрвету све дотле док се не појаве слаби мразеви, па ако остану на јачем мразу за неколико степени испод нуле неће им много наштодити. Док, међутим, ако се воће раније бере и то још у незрелом стању, тада је далеко већа штета.

Зрело воће треба по сувом времену брати а никако при влажном; јер на влажном времену узабрано воће брзо трули и није за дуже чување. Исто тако не треба брати воће по јакој жези, јер тада изабрани плодови доцније врло лако увену и смежурају се. Узабране плодове не треба трљати руком или крпом, јер би се у том случају са њих скинула „воштана навлака — пепелак“ услед чега постану неиздржљиви и изгубе свој леп изглед.

Воће се бере руком, берилом или се тресе. Боље сорте воћа (асталско) треба брати искључиво руком или „берилом“, а за кување, јабуковачу и ракију може се трести.

Млађење плодова треба сасвим да изостане, јер се тиме повређују плодови, губе од вредности а сем тога штетно утиче на плодност самог дрвета.

За брање воћа употребљавају се разне корпе исплетене од врбовог прућа а у којима може стати највише до 10 кграма плода, које изнутра треба обложити са танким слојем сламе, сена, маховине и др. па превући сргињом или чистим крпама. На њиховим дршкама треба направити дрвене или гвоздене куке ради закачивања за грану.

Ове корпе при берби треба обесити на какве стубе — мердевине или на круну воћке тако, да су берачу обе руке слободне. Да се не би угрували плодови који са дрвета при брању отпадају, треба око стабла а у површини круне посути дебли слој сламе или сена.

При брању треба сваки плод руком узабрати и пажљиво спустити га у корпу, водећи рачуна да сваки плод има дршку јер у противном губи од своје трговачке вредности.

Кад је корпа напуњена узабраним плодовима, треба је пажљиво испразнити, вадећи руком плод по плод.

Неопходно је потребно да се за бербу направе и какве практичне стубе — мердевине са таквом величином, да се помоћу њих може сво воће обрати.

Код осетљивих и крупних плодова потребно је имати и нарочите веће транспортне корпе исплетене од врбовог прућа, а чије дно и дуварове треба обложити хартијом, сламом, сувим лишћем и др. па у њих поређати руком плодове. Тако испуњене корпе треба однети до места где се воће чува и пажљиво га повадити.

П. С. Петковић.

Наше воће.

(Прилог грађи за домаћу помологију).

(Наставак)

Јабуке.

Памуклија у ужичком округу (код Вука Караџића), **памуклија** у окрузима крагујевачком, рудничком и ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **памуклија** у округу рудничком (код Јов. Мишковића), **памуклијача** у Подрињу (Тежак, 1884, 366), **памуклија** око Пожеге у округу ужичком; **памуклија** (Тежак, 1901, 301), **памуклија** у Синошевићу у Поцерини, „месо им меко *као памук* и брашњаве“; **памуклија** (Тежак, 1903, 62), **памуклија** (Тежак, 1903, прилог 31).

Паочанка, у Топлици (*Пољопривредни Гласник*, II), **паочанка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Пегавуља (Тежак, 1903, 62).

Перајка, код Бољевца (*Пољопривредни Гласник*, II).

Перша, перка, перуша (Тежак, 1901, 301); **перка, перша, перуша** (Тежак, 1903, 62), **перајка** и **перуша** (Тежак, 1903, прилог 31), **перајка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Петровачаџу окрузима јагодинском, крагујевачком, рудничком, шабачком, подринском, ужичком, чачанском, алексиначком и нишком (код М. Ђ. Милићевића), **петровача** у округу рудничком (код Јов. Мишковића), **петровача** око Пожеге у округу ужичком, **петровача** у Арнајеву у округу београдском и у Синошевићу у Поцерини, зри о Петровудне.

Подринка или **црвена јесења** (*Пољопривредни Гласник*, II), **подринка** и **дринка** (Тежак, 1903, прилог 31), **подринка** (Тежак, 1903, прилог 31), **подринка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Подрумаја и **подрумара** (Тежак, 1903, прилог 31).

Позадинка (Тежак, 1903, 62).

Попадија око Пожеге у округу ужичком; **попадија, попадинка** (Тежак, 1901, 301), **попадинка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Поскурија у округу моравском (Тежак, 1901, 301).

Пранција око Пожеге у округу ужичком; **пранција** (Тежак, 1901, 301), **пранција** у чачанском и подринском округу (*Пољопривредни Гласник*, II); **пранција** (Тежак, 1903, 62), **пранција** (Тежак, 1903, прилог 31), **пранција** (Тежак, 1903, прилог 31), **пранција** (Тежак, 1903, прилог 31).

Пројара у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића).

Прокупка (Тежак, 1901, 301), **прокупка** (Тежак, 1903, прилог 31), **прокупка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Просењача (Тежак, 1903, прилог 31).

Прошјанка (Тежак, 1901, 301); **прошијанка** (Тежак, 1903, 62), **прошјанка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Пртача у округу шабачком (код М. Ђ. Милићевића).

Прутуља у округу шабачком, **прутовача** у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **прутача** у округу рудничком (код М. Ђ. Милићевића), **прутача, прутача** (Тежак 1901, 301), **прутара** у Синошевићу у Поцерини, „низ њу поређане неке парте, пруге прутови“; **прутуља** (Тежак, 1903, 62). **пругача** (Тежак, 1903, прилог 31).

Рајковача (Тежак, 1903, 62).

Расинка (*Пољопривредни Гласник*, II) *расинка* (Тежак, 1901, 301); **расинка** (Тежак, 1903, 62), **расинка** (Тежак, 1903, прилог 31), **расинка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Ребељуша у округу подринском (код М. Ђ. Милићевића).

Ребрача (Тежак, 1903, 62).

Ресавка (*Пољопривредни Гласник*, II), **ресавка** (Тежак, 1901, 301); то је *зеленика*; **ресавка** (Тежак, 1903, 62), **ресавка** (Тежак, 1903, прилог 31), **ресавка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Ружица, ружичарка (Тежак, 1901, 301); **ружица** (Тежак, 1903, 62), **ружица** (Тежак, 1903, прилог 31), **ружи-**

чарка и **ружица** (Тежак, 1903, прилог 31), **ружичарка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Руменика (Тежак, 1901, 301); **руменика** (Тежак, 1903, 62), **руменика** (Тежак, 1903, прилог 31).

(Наставиће се)

ИЗ СТОЧАРСТВА.

О одгајивању телади.

Не треба напомињати да се у нас одгајивање телади у много случајева води неправилно; то нам доказују сви спољни знаци грла без форме, коју има једно добро одгајено грло. Међутим правилно одгајивање телади има великог значаја у сточарењу за ову или ону врсту продуктивности, пошто од њега зависи будућа продуктивност одрасле стоке.

Из тих побуда овај рад биће један упут за одгајиваче телади у ком било правцу, да би од тога рада имали што боље користи, пошто је одгајивање телади темељ за будући рад.

У прво време телету је најпогоднија и најбоља храна млеко, које посиса од своје мајке. Неопходно је потребно да теле првих неколико дана сиса млеко своје мајке због тога што млада животиња није способна да свари млеко, које му се вештачким путем да и што је врло тешко определити количину хране и сразмеру хранљивих материја како је то врши сама природа, те је тиме у прво време често изложено болестима, које могу бити врло шкодљиве.

Прво тако-звано *колострално млеко*, јавља се у свима случајевима као незаменљива храна за новорођенче, због тога што у себи садржи богату количину албумина и других хранљивих материја у опште, а тако исто и због знатне садржине пепела (соли) који корисно утиче на на органе за варење. Осим овога јавља се као добро средство за прочишћавање, за лаксирање новорођенчета. Саветно је да се телету допусти да од овог млека посише једну малу количину, која довољно одговара потребама телета, у супротном случају добило би пролив. Остатак се измузе и неки га дају крави да га попије ради регулисавања столице, која може да буде неуредна после телења (обично наступа затвор).

Састав колострума.

	албумина	казеина	масти	млечног шећера	соли	сувих материја
непосредно после телења	8,5%	4, 9%	4,1%	1,7%	3,3%	22,5%
1. дана	6,3%	3,10%	4,0%	2,8%	2,7%	18,9%
2. „	4,7%	2, 3%	3,6%	3,5%	2,0%	16,1%
3. „	3,4%	3, 5%	3,2%	4,1%	1,5%	15,7%
4. „	2,5%	3, 5%	2,6%	4,4%	0,8%	12,8%
5. „	1,8%	4, 2%	4,8%	4,7%	0,8%	12,3%
нормално млеко	0,7%	3, 5%	4,5%	4,1%	0,7%	12,5%

За правилно и добро развиће потребно је да теле има као прву храну млеко од своје мајке или бар од оне краве, која се отелила једновремено. Или, ако се мора мењати млеко, онда узимати размеру према његовој старости, да би се у том млеку добиле потребне и сразмерне количине хранљивих материја. Теле је врло осетљиво кад мора сисати различито млеко, а развија се најбоље онда кад добија млеко од једне и исте краве. Наравно теле се развија најбоље онда, кад добија млеко природним путем — сисањем своје мајке.

Ако не гледамо на корисност сисања које оно има по само теле, сисање телета има и других разлога који се морају имати у виду, а то су: што сисање утиче да виме постане мекше те се лакше измуза; што је ово потребно нарочито за младе краве, које су обично са тврдим вименом. Има опет добро млечних крава, које дају много више млека но што може теле да посиса; у том случају ако се ограничимо само на сисање телета, без муже, штетно је и за краву и са економске стране. Дакле, најбоље је да се крава музе, а сисање ограничити или теле појити.

Па ипак одлучивање телета од краве треба извршити обазриво, јер има крава, које кад се одвоје од телета јаче осећају ту одсутност телета и онда дају мање млека, а има крава које нерадо допуштају мужу за време дојења.

Већ у 2. или 3. месецу узраста теле почиње да штипа траву, и пре него што се одвоји од мајке, треба му дати по мало зелене траве, а сем тога једанпут или двапут дневно зрнасте хране, која се састоји из прекрупљеног овса или мекиња. Телад која доје врло млечну краву и која се хране зеленом храном добијају пролив. Дијетом и употребом неких простих средстава, пролив се врло лако може зауставити.

Навикавање телета да млеко пије из суда ствар је лака; али у почетку оно мора мало да гладује да би се лакше привикло. На пр. ако му се увече ништа не даје да једе, то се сутрадан у њему јавља жеља за пиће, а то се познаје, ако му се само метне прст у уста.

Неки опет сточари препоручују појење и због тога, кажу они, што крава без телета брже прима бика и не остаје јалова у идућој години. Већина знаменитих сточара у Енглеској, а нарочито одгајивачи шортхорнске расе, обично остављају женско теле да сиса до 4 месеца а мушко до 6 месеци. Али ипак зато у северним крајевима Енглеске најкултурније расе животиња добијају сасвим природно неговање. Младу животињу обично хране овсем и после прве године остављају је на пољу, не обраћајући пажњу на кишу и снег, од чега животиња постане издржљива и јака. После одвајања од мајке, Енглези остављају теле још дуго времена на паши да се тамо користи добром зеленом храном, свежим ваздухом и чистом водом. Главна храна одраслих телади јесте овас који се даје два пута дневно. После једне године узраста женским теладима дају овас једанпут дневно, да би предупредили гојење које може да доведе до безплодности. Да би се ово пре-

дупредило, брзо сазрело женско грло пуштају под бика у 15 месецу, а никако дотиње од 18 месиди.

Природно сисање (дојење) представља још и ту корист, што теле добија толико хране, колико му је потребно. При појењу млеком из суда, а нарочито после извесног гладовања, теле лако препије. Према томе у првом случају није потребно определивати количину млека према потребама телета, а у другом случају потребно је. У опште опасност је мања у том случају, ако се телету даје мања но већа количина млека, јер ако теле у првом случају више мршави, млеко ипак има добар утицај на органе за варење, док у другом случају теле добија пролив.

Масно млеко, или оно које је врло богато хранљивим материјама, дејствује штетно на сасвим младо теле; због тога добро храњене краве чешће одбијају своје теле, но краве које су слабије храњене; зато је потребно скоро отељеним кравама давати храну више сочну, да би имале млеко које је лакше сварљиво за младунче. Ако се ово не може постићи подесном храном онда се млеко разблажи са $^1/_4$ чисте и топле воде.

И ако се теле боље и равномерније развија кад се природно сисање продужи дуже време, ипак ово треба чинити само онда кад се теле хоће да прода по скупу цену или од њега хоће да одгаји добро мушко приплодно грло. Зато при одхрањивању телади у већини случајева количина млека се умањује до најмање количине; обично по истеку 14 дана природна храна замењује се вештачком храном.

Вештачко храњење има два разлога по *нужди* и по *потреби*. У првом случају на вештачко храњење прелази се ако крава даје мање млека но што је телету потребно, а у другом кад млеко има високу цену.

Обичан и простији начин вештачког храњења састоји се у замени чистог млека са оплављеним, које се загрева до топлоте мајчиног млека. Ово се млеко даје телету или чисто или са додатком разних хранљивих материја. Истина је, да и код оваквог храњења теле добија већи део природних хранљивих материја. Али је код овог начина храњења незгода што ту недостаје важна метерија — *маст*, и што таква храна у том односу према хранљивим материјама млека, трпи разне измене, које нису без утицаја на његову добру сварљивост. Та околност, што млеко при стајању образује извесну количину киселине, нема тако великог значаја, као што многи мисле, јер се млечни шећер у желудцу исто тако претвара у киселину, али много већу пажњу у том случају заслужује смањивање сварљивости казеина. У поређењу са свежим чистим и целим млеком је непотпуно, мада се млеко даје свеже и до потребног степена загрејано.

Јасно је, као и код сваке примене хране, неопходно потребно испунити природне услове: да храна којом се замењује друга, садржи у себи оне хранљиве материје, које има прва и да је она лако сварљива. Да би се заменило природно млеко код храњења телади, није могуће да се утврди до потпуности средство које би могло да га замени са свима одговарајућим хранљивим материјама. Природно млеко на прво место може да замени оплављено млеко, а на друго место: брашно или јарма од јечма, овса и пшенице, пасуљ или боб, лапено семе и лапене погачице, даље слатка сурутка и др. Сва ова средства имају недостатак у томе што немају у себи довољну количину беланчевине и масти. У слаткој сурутки, шећер представља свој део, који је потребан. Ако шећер, под другим условима, и може да замени маст, ипак таква замена масти неби била корисна за младунче, јер оно мора да добије природну маст; овој храни одговара брашно од ланеног семена. По свом хемијском саставу и хранљивости то брашно разамућено у топлој води са додатком мале количине соли приближује се млеку.

Јаја такође представљају добру храну као додатак. Јаја се или разбијају у млеку као пена или се разамуте у брашну помешаном са водом и та се смеса даје или телету са млеком или крави. Јаја служе и за предохрану против пролива или за лечење од пролива. Телад храњена јајима дају боље месо за клање.

Телад, која су храњена слатким млеком чистим или са додатком јаја, лако се познају по месу, по светлој очној дупљи, а тако исто и по бледо-црвеном цвету унутрашње површине очних капака и слузокожи уста. Код телади храњених брашном и сеном ова је боја тамнија, а ткања са проткана многобројним крвним судићима. Телад храњена млеком расту брзо. Код телади са најбољом квалитом меса рачуна се 70% меса, а код телади са грубим месом 60—54%.

Сено и трава само се у ретким случајевима дају теладима, због тога што њихов желудац није способан за тако грубу храну; после тога утврђено је да ова храна шкоди квалитети меса, јер је месо грубо.

Јако, снажно храњење телади у првој години раста представља важан услов код грла за рано гојење и клање за брзу потрошњу.

Сем хране исто тако заслужују пажњу и други животни услови. Теле мора да се креће на чистом и свежем ваздуху, што је важно за његово правилно развиће. (Овде се изузимају телад која се хране за брзо клање). Потребно је пазити на чистоћу у свему што се тиче стаје, пода и простирке. Светлост је исто тако потребна. Све ове услове теле има на отвореном ваздуху, где има и кретања, где налази траву за забаву, али где мора бити заштићено заклонима од сунчане припеке, ветра и кише. Исто тако потребно је да има свеже воде, по могућству текуће, не само за пиће но и за купање које га освежава.

После сваког храњења треба очистити место где је теле, а тако исто треба и њега истрљати, јер теле воли после храњења да лежи. Гасови, а нарочито трулеж која се развија у простирци треба да се уклањају, јер штетно утичу на теле. Простирка треба увек да је чиста и свежа.

За телад која су намењена за гојење и брзо клање кретање није потребно. На против за њих се праве тесне ограде где могу само да леже и устану. Простирка мора бити обилна и сува. Храњење треба да се врши чистим млеком, нарочито тамо где се гледа на квалитету меса. Сисање се дозвољава колико може и хоће.

Пољопривредниче читај „Тежак“.

ИЗ ЖИВИНАРСТВА.

Сушица (туберкулоза) код живине.

И живина побољева од туберкулозе, или јектике, јер приближно 10% живине угине од ове заразне болести. Такој болести ваља више пажње да поклонимо, него што смо то до сада чинили, а то још особито ради тога што туберкулозу није лако упознати на живој живини, ако не употребимо микроскоп и што је ова болест неизлечива, кад је јаче развијена.

Сушица се не ограничава на једну врсту наше живине (перади). Кокоши, голубови, фазани, пауни, патке, гуске и т. д. подвргнуте су овој болести. Најчешће побољевају кокоши и фазани, ређе водена живина (патке и и гуске). Туберкулоза се преноси на разне начине с балегом болесне живине, која садржи увек много бакцила, и то на тај начин, што здрава живина поједе зрна из такве балеге. Још више пак је проузрокује лешина угинуле јектичаве живине, која се баци на ђубриште.

Наследство игра врло незнатну улогу при ширењу ове болести. Посматрани су случајеви, где је све потомство једног петла било туберкулозно. Али, пилићи, који се излежу из инфицираних јаја, угину сви за кратко време. И са инфицираним јајима може туберкулоза да се пренесе на перад.

Живина (перад) се зарази са раном. Бакциле, које она с храном поједе, угњезде се у служницама црева. Ту се почну множити и стварати крастице (гнојнице) туберкулозе и чиреви Одавде долазе бакциле помоћу крвотока у јетру, па и у друге органе, у слезину, у зглавкове, у плућа, у срце и т. д., које изазивају туберкулозне болове. Зато се туберкулоза код живине појави већином на трбушним органима, особито на јетри, слезини и на цревима. Туберкулоза плућа и срца ретка је. Кадкад појави се и на трбушној кожи, на спољашњој страни желудца, на бубрезима и на спољњим органима. Често се налази у зглавковима крила и ногу, даље у костима и у кожи.

Знаци ове болести нису особито значајни. Болесна живина ослаби, добије белу кресту, блед подбрадњак, бледе слузи у очима и устима, губи вољу, и постаје невесела, добије јаке проливе, који је сасвим истроше (ослабе). Болест је у неколико лакше констатовати, ако се оболелим цревима придружи туберкулоза појединих спољашњих делова, на пр. зглавкова и коже. У том случају налазимо отечене зглавкове и чиреве у кожи. Малаксалост буде све већа и болесна живина напослетку угине. Туберкулоза живине јесте дуготрајна болест.

Много лакше можемо туберкулозу живине установити по променама, које налазимо при секцирању (парању) лешине. Најглавније промене налазимо у јетри, у слезини и у цревима. У свима овим органима, већином на њиховој површини, налазимо бубуљице тубркулозе разне величине и боје.

Испочетка ове су бубуљице мале као ситна зрна проса, беле боје, уздижу се у неколико над површином околине, од које их раздваја црвен појас. Прилично су тврде, садрже неку густу, сивасту масу, гној, у којој има сијасет бакцила. У даљем развићу болести расту ове бубуљице (гнојанице) или туберкуле у ширину. Више истих споје се у једну туберкулу. Зато налазимо и таких гнојаница, које су велике као зрно грашка па чак и ораха. Место беле боје добију онда сиву или жуту боју. Таке су тврде и прилично издигнуте над околином. У њима више нема оне ширасте масе; оне су једнаке споља и изнутра, јер су побелиле. Веће гнојнице (туберкуле) ређе су. Младе, ситне гнојанице, налазе се једна до друге, на површини и у дубљини органа, тако, да изгледа дотични орган, особито јетра, као са ситним песком посут. У цревима се гнојанице радо претворе у чиреве.

У погледу лечења не може се ништа особито препоручити, пошто је туберкулоза данас још неизлечива. Дешава се кадкад да природа сама победи болест, али само онда, кад је отпор организма јак и кад има само мало туберкула. У том случају гнојанице не шире се, и тиме је болест докончана. Покушавати са лечењем туберкулозу рентира се у живинарству само онда, када се скупоцена разплодна кокош гаји, али у том случају само у почетку болести. Пре свега ваља се побринути за добру, храњиву храну, довољно кретање и чист ваздух, дакле за хигијенски (здравствени) живот оболелих. То је најглавнији и најважнији услов. Ми морамо тело појачати, повећати његову отпорну снагу, да се може с успехом борити против ове болести. Тек у другом реду долазе лекови у обзир, а ови лекови исти су, као код обичних болести дотичних органа. Ако нису плодне кокоши болесне и ако је болест већ знатно напредовала, то је најбоље да се туберкулозна живина покоље, да би се сачували од даљих трошкова и да се болест не би ширила. Ако дотична грла још нису омршавила и ако налазимо туберкулозу само на једном органу, можемо месо употребити. Најбоље је да се угиниле животиње закопају или још боље да се спале. То исто вреди и за балегу туберкулозних кокошију и органе. Цео кокошињак и дотичне стаје треба добро очистити и дизинфекцирати.

В. Бајазет
држ. виноградар.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Питање. Засадио сам у Раковици двајестину јабука добивених из Ивањице. Јабуке рађају већ 3— 4 године, али још зелене у августу месецу све опадну и свака је готово црвљива. Молим шта треба да радим те да их од тога излечим?

Одговор. Позната је ствар да јабуке на топчидерском брду не награђују труд, због чега се и нерадо гаје, па и ако се иначе дрво лепо развија. Род им опада пре времена исто, као и код ваших јабука.

Узрок је овоме тако звани јабуков смотавац (Grapholita pomonella, познат и као Carpocapsa pomonella или Tortrix pomonana).

Женка овога лептирића носи своја јаја у заметак јабуке у коме се после 8 дана излегу гусеничице налик на црвиће. Гусенице се затим уврте у род и месом овога хране обично до августа. Рупа кроз коју је унесено јаје у заметак зарасте тако да се не примећава, али кад гусеница изађе из рода, остави за собом велики отвор с мрким прашком и тек тада видимо, да је род црвљив.

Кад гусеница изађе из рода чаури се у беличасту прећу (паучину) у пукотинама коре или у земљи испод воћке и у том стању презими, а у априлу или мају идућег пролећа развију се лептирићи са сивим крилима, која су прошарана мрким пегама, чије женке по спаривању производе црвљање воћа на већ поменути начин.

Више је но сигурно да и плодови Ваших јабука опадају са истог узрока.

Да се штеточина одстрани, нема за сада других средстава до да се непосредно тамани. А може се утаманити: ако се с воћака одлубљује и спаљује стара кора испод које су чауре, ако се скупљају опали (црвљиви) плодови, ако се земља с јесени прекопава, да се чауре изложе преко зиме утицају мраза и ако се воћке крече двапут у годину — у марту и новембру.

Да би се гусенице, кад изађу из плодова, намамиле да се у што већем броју учауре на једном месту, обавија се дебло кучином или струготинама помоћу крпе у облику појаса и кад се уоче чауре, појас се скида и спаљује.

Средства су ова успешна само тада, ако се тамањење инсекта предузима једновремено у целом крају, дакле — заједнички.

Б.

ЈЕДАН ПРЕДЛОГ

ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ ПОЉОПРИВРЕДНЕ СЛУЖБЕ ДРЖАВНИХ ОРГАНА У НАРОДУ.

(Свршетак)

VI. Пројект закона за реорганизацију пољопривредне службе наших државних органа у народу.

Према томе сматрамо, да би законе о државним економима, расадницима и пољопривредним станицама требало изменити и дати им овакав облик:

I. Особље за пољопривредну службу у народу.

Чл. 1.

У циљу унапређења пољске привреде установљава се при свакој области инспектор за пољопривредну службу и пропаганду, који стоји под непосредном управом Министарства Пољопривреде и Вода.

За инспектора може бити постављено оно лице које поред свршене средње школе (гимназије или реалке) с положеним испитом зрелости има и стручну пољопривредну факултетску (академску) спрему и најмање 10 година пољопривредне службе. Избор се врши стечајем по квалификацијама и радовима.

Чл. 2.

Дужности инспектора за пољопривреду јесу:

а) да лично и преко својих органа спроводе пољопривредну службу и пропаганду у додељеним им областима, старајући се о правилном функционисању свога економског апарата, да прегледају и контролишу рад државних економа своје области и да предлажу референте и државне економе за унапређења.

б) да Министарству Пољопривреде и Вода подносе програме рада за сваку пољопривредну годину, који има да обухвати разне пољопривредне гране и разне пројекте пољопривредне пропаганде израђене у споразуму са областним пољопривредним одбором.

в) да директно и индиректно подстичу оснивање срески и локалних пољопривредних организација, одбора, земљорадничких задруга, друштава и подружина и т. д. где год ових нема и утичу морално и саветодавно на правац рада свих таквих организација.

г) да подносе Министарству Пољопривреде и Вода: 1) месечне извештаје о целокупном раду извршеном у њиховој области у току дотичног месеца по свима гранама пољске привреде, по разним пројектима, о постигнутим резултатима и т. д.; 2) годишње извештаје, из којих ће се видети у колико је извршен целокупни програм рада за ту годину, тешкоће, на које се наилазило у току извршења програма и начини, на које су те тешкоће отклоњене или се могу отклонити и т. д.

д) да преко својих органа прикупљају податке о пољопривредној статистици својих области.

е) да извршавају сва остала специјална наређења Министарства Пољопривреде и Вода.

Инспектори проводе недељно најмање два дана на терену, контролишући лично рад својих органа и долазећи у што већи додир с пољопривредницима и њиховим организацијама у циљу што веће пољопривредне пропаганде.

Чл. 3.

Сваки инспектор имаће четири стручна референта, специјалисте, и то једног за групу сточарства, другог за групу ратарства, трећег за групу виноградарства и воћарства и четвртог за пољопривредну статистику. Поред тога инспектор ће имати за помоћ у администрацији једног секретара и једног архивара.

За референта може бити постављено оно лице, које поред свршене средње школе (гимназије или реалке) с положеним испитом зрелости има и стручну факултетску (академску) пољопривредну спрему и најмање 5 година пољопривредне службе. Избор се врши стечајем по квалификацијама и радовима. Само кандидати, који су положили државни испит могу учествовати на овом стечају.

Чл. 4.

Дужности стручних референата јесу:

а) да помажу среске економе у решавању тежих, специјалних проблема, који захтевају специјалну спрему и искуство; да проучавају и прикупљају новине и да их по појединим гранама постепено уводе у народ преко економа и појединих пољопривредника;

б) да у заједници са економима спремају програм рада за поједине срезове по појединим специјалним пољопривредним гранама и да контролишу рад економа на извршењу тога програма;

в) да у споразуму са економима изводе у појединим срезовима, а на приватним имањима огледе и расправљају разна питања по својој струци на пољопривредним зборовима, помажући се увајамно у томе раду;

г) да у заједници са економима организују у свима појединим срезовима стручне курсеве, који ће трајати по 1—5 дана;

д) да буду саветодавци пољопривредним одборима и инспектору ради извршења њихових задатака;

Стручни референти у циљу ширења пољопривредне пропаганде проводе најмање по три дана недељно на те-

рену о чему ће подносити недељне извештаје, којима ће се обухватити рад за време дотичне недеље дана.

Дужности референта са статистику јесу:

а) да преко економа и пољопривредних извештача а у смислу упутства, које буду добијали из Министарства Пољопривреде прикупљају и сређују податке за пољопривредну статистику својих области;

б) да преко економа воде надзор о обрађеним и засејаним површинама, броју стоке, ценама, елементарним непогодама и т. д. с обзиром на њихово стање ранијих година и у неповољном случају да захтевају предузимање мера за побољшање таквог стања;

Референти за статистику проводе најмање по три дана недељно на терену.

Чл. 5.

У сваком срезу поставиће се државни економ, коме ће се придодати и по један помоћник.

За државног економа може бити постављено лице које поред свршене средње школе (гимназије или реалке) с положеним испитом зрелости има и стручну пољопривредну факултетску (академску) спрему или пак и лице, које је свршило средњу пољопривредну школу и провело у служби најмање 5 година. Избор се врши стечајем по квалификацијама и радовима, а после положеног државног испита пред стручном комисијом.

За помоћника државног економа може бити постављено лице, које је свршило средњу или нижу пољопривредну школу, но у овом последњем случају по свршеној школи мора имати трогодишњу праксу на ком приватном или државном имању.

Чл. 6.

Дужности државних економа су:

а) да поучавају народ свима напреднијим начинима рада из свих грана пољске привреде, ширећи на тај начин погодне резултате пољопривредне науке и савремене праксе и примењујући их према локалним погодбама;

б) да истражују код појединих пољопривредника најбоље методе рада у својим срезовима и да такве примере јавно истичу;

в) да настојавају да интензивност пољске привреде у њиховим срезовима буде све јача из године у годину и да се сви пољопривредни послови на време отпочињу и свршавају, као и да код земљорадника својих срезова буде што веће интересовање за пољску привреду, указујући им што више на добре стране тога занимања и старајући се да им оно што више омили;

г) да и сами проучавају што више пољопривреду у свима њеним односима и да припомажу у постављању најкорисније система пољопривреде с обзиром на локалне погодбе, као и да се интересују и помажу сваки рад који се предузима у њиховим срезовима у циљу унапређења пољске привреде и целокупног сеоског живота;

д) да најживље учествују и потпомажу у организовању пољопривредника својих срезова у разне пољопривредне корпорације, земљорадничке задруге, пољоприв. друштва и т. д. које ће им по том служити као главни ослонац за целокупни њихов рад и да су што више у додиру с тим организацијама, старајући се да преко њих изводе с планом пољопривредну пропаганду;

ђ) да у заједници са среским пољопривредним одборима састављају своје годишње програме радова, старајући се, да се они и извршавају;

е) да било сами, или пак у сарадњи са референтима специјалистима својих обласних централа, држе поучна предавања, организују на приватним имањима огледе из разних грана пољске привреде и кратке практичне курсеве, старајући се на тај начин не само за унапређење пољске привреде, већ и целокупног сеоског живота.

ж) ако у дотичном срезу има расадник, стварни руководилац тих установа и материјално одговорно лице биће помоћник економа, који ће се у томе погледу управљати према већ постојећим законима и одредбама, у колико нису противни овоме закону. Рад на овим установама биће обухваћен програмом годишњег рада дотичних економа. Контролу над радом помоћника врши дотични државни економ а, преко овога и стручни референти;

з) да по прописним обрасцима подносе инспекторима дотичних области недељне месечне и годишње извештаје. Поред тога у тим извештајима ће се нарочито указивати на средства и методе, помоћу којих се најлакше и најуспешније вршила пропаганда пољске привреде с обзиром на постојеће локалне погодбе, на тешкоће, на које се при извођењу целокупног задатка наилазило и наилази и на који се начин оне најпогодније могу превродити.

Државни економи ће у циљу проучавања и обавештавања народа, извођења разних огледа, демонстрација и практичних курсева, стварања пољоприв. организација прикупљања статистичких података и т. д. пробављати на терену најмање 4 дана недељно;

Чл. 7.

Услед тога, што инспектори, њихово особље и државни економи имају да раде на унапређењу целокупне пољске привреде и сеоског живота и што према томе морају да имају једно исто повољно расположење према сваком поједином пољопривреднику, и тежити да задобију поверење целог народа додељеног им реона, забрањује им се, да се активно баве политиком. Сваки ко би противно овоме радио не може се трпети у служби.

II Организација и рад Пољоприв. Одбора.

Чл. 8.

Да би пољопривредна пропаганда била што ефикаснија и да би се могла што боље прилагодити погодбама појединих области, имају се за сваки срез и за сваку област образовати пољопривредни одбори.

А. Срески пољопривредни одбор.

Чл. 9.

Срески пољопривредни одбор сачињавају по један члан из сваке општине, који мора бити члан већ постојећих пољопривредних организација дотичног среза: земљорадничких задруга пољоприв. друштава и т. д. При избору чланова за срески пољопривредни одбор обратиће се нарочито пажња и на то, да поред броја истакнутих земљорадника у опште, уђе и што већи број земљорадника, који су се истакли својим радом у специјалним гранама пољопривреде.

Чланови среског пољопривредног одбора састају се двапут годишње; у јануару и у јулу сваке године. Они

бирају извршни одбор, од 6—10 чланова и председника. Секретар среског одбора је дотичан државни економ.

Чл. 10.

Дужности среског пољоприв. одбора су:

а) да потпомаже у сваком погледу рад државних пољопривредних органа, а нарочито државних економа у извршењу њиховог задатка на унапређењу пољске привреде и сеоског живота; да буде сарадник срских економа при састављању годишњег програма рада за дотичне срезове и да га у његовом извршењу најсавесније потпомаже;

б) да потпомаже организацију пољопривредника у разна пољопривредна удружења и да како међ постојећим, тако и међ новим доводи целокупни рад у што већу сагласност, имајући увек на уму општу корист и општи успех целога среза; да подстиче саме пољопривреднике на што тешњу међусобну везу и што активнију међусобну сарадњу, предочавајући им, шта се све може урадити за општи напредак у срезу и како се тај напредак може постићи, истичући у исто време значај самопомоћи и развијајући што више практиковање вођства у свима сеоским стварима;

в) да се у свима пословима, који се тичу напретка пољске привреде и свих пољопривредних организација руководе искључиво интересима свих пољопривредника и целога среза;

г) да у сарадњи среског економа сазивају што чешће пољопривредне зборове, на којима ће се претресати појединца питања из пољске привреде од практичне важности за дотични срез, а исто тако да потпомажу и извођење огледа, демонстрација и практичних курсева на приватним имањима;

д) да у случајевима кад примети да државни економ не врши савесно своју дужност и не стара се довољно за унапређење пољске привреде и сеоског живота дотичног среза, или се пак активно бави политиком, то доставља обласном инспектору.

Б. Обласни пољопривредни одбор.

Чл. 11.

Окружни пољопривредни одбор састоји се из по 1 члана среског одбора за сваки срез, које дотични срески одбори изаберу. Окружни пољопривредни одбор састаје се двапут годишње: у августу и у фебруару сваке године. Он бира извршни одбор од 10 чланова и председника. Секретар окружног пољопривредног одбора је инспектор.

Дужности окружног пољопривредног одбора су:

Чл. 12.

а) да је у што већем додиру са инспектором области и да са њим сарађује на састављању и извршењу програма годишњег рада за дотичну област и у разним питањима, која су у вези са напретком пољске привреде;

б) да у случајевима кад, примети да инспектор или специјалисте не врше савесно своју дужност и не старају се довољно за унапређење пољске привреде и сеоског живота дотичне области или се пак активно баве политиком то доставља Министарству Пољопривреде и Вода.

в) да у току године и сами подносе инспектору предлоге за предузимање разних мера, ако би се за њих указала изненадна потреба, а које се годишњим програмом рада не могу предвидети;

д) да се стара и развија што јаче интересовање народа за што већим напретком, подстичући га на примјем напреднијих начина и система пољске привреде и утичући на њега да што више приступа организовању у разна пољопривредна удружења друштва, задруге и т. д.

Чл. 13.

Средства за спровођење пољопривредне службе и пропаганде у народу даваће држава, чега ради се имају у државном буџету предвиђати за сваку област потребне суме. Области могу и саме предвиђати потребне суме за проширење и појачање акције државних органа у народу.

Чл. 14.

Плате и додатци државних органа за пољопривредну службу и пропаганду у народу, као и њихова сталност у служби регулисаће се општим законом о чиновницима грађанског реда.

Чл. 15.

Ближе одредбе о извршењу овог закона прописаће Министар Пољопривреде и Вода засебним правилником.

Чл. 16.

Прелазно наређење. Чим буде овај закон ступио у живот одмах ће се почети са организацијом пољопривредне службе и пропаганде у народу по његовим одредбама, но та се организација има изводити постепено тако да у року од пет година буде потпуно извршена у целој земљи. Нова постављања државних економа по старом закону имају престати, одмах чим овај закон буде ступио у живот. Дотадашњи државни економи, употребиће се као државни органи у народу по овом закону, ако испуне услове предвиђене овим законом. Они пак државни економи, који те услове не могу испунити, употребиће се на тим звањима у областима, у којима пољопривредна служба није организована по овом закону, и затим на разним другим пољопривредним службама, кад закон о државним економима и воћним расадницима буде престао важити.

* * *

Питање о подели наше земље на области је уставом већ свршена ствар. Организација области још није наведена, али се припрема и свакако ће бити готова онога дана, када области буду отпочеле функционисати. Пољопривредна служба државних органа у народу, с обзиром на пољопривредно обележје наше земље треба у тој организацији да зауме угледно место. Да би пружили материјала онима, који буду радили на организацији области, ми смо и изнели у овој књижици наше погледе специјално на организацију пољопривредне службе државних органа у народу. Нарочито смо тежили да државне органе за пољопривредну службу у народу издвојимо од политичких и полицијских установа, на које се они сада наслањају и да за њих пропишемо јаче квалификације. Не улазећи у детаље овог пројекта, који не сматрамо ни за дефинитиван ни за непогрешан, ми смо га хтели пружити и нашем пољопривредном свету и нашој јавности на размишљање и студију, те како би се питање о пољопривредној служби државних органа у народу још боље проучило претресло и решило онако

како то интереси наше пољске привреде захтевају. Стечена права државних економа имају се поштовати. Али са даљим постављањем њиховим морало би се престати, чим би се овакав пројект усвојио као закон, и поступити према одредбама какве су у њему предвиђене.

Др. В. Н. Стојковић и Др. Д. Тодоровић.

БЕЛЕШКЕ

Штедимо сточну храну. — Овогодишњи принос у сену је испод половине и у крајевима планинским и близу већих река, који су крајеви обиловали росом, а у местима, где су шуме сатрвене и око мањих река и потока, принос сена је само за трећину од прошлогодишњег приноса.

Није никакво чудо, што сте могли видети, да сви који имају више стоке, а немају довољно ливада и сена, трче и плаћају непреврело сено, шта више још и сирово по пола динара килограм, а има места где плаћају сада и 1 динар.

Додајте томе још примитиван начин хранења, сеном и шашом где се храна немилице растура и угази, онда неће бити чудо, ако с'пролећа плаћају и 1 дин. и 0·50 пара килограм.

Чуо сам од многих, који су саставили веће стадо оваца или набавили повише крава, да намеравају да преполове и распродаду стоку, јер не могу да их изхране са овако скупом храном.

Оскудица у храни главни је узрок да цена стоци нагло спада и да су вашари препливљени стоком. Жалосна појава за нашу привреду. Ми данас једва ако имамо за половину стоке, што смо имали пре рата, па и то неможемо да одржимо.

Нигде осим степа руских и прерија америчких нећете у Европи у ниједној земљи наћи више ливада, пашњака, а и попаше по шумама него код нас и ми кукамо на оскудицу у сточној храни, а сразмерно сви остали народи имају више стоке но ми.

Прођите кроз општине, па и читаве срезове, па нећете наћи ниједне сечке за храну стоке, а осим друмских кафана где се сено мери свуда се баца и полаже без мере.

Ако икад, сад је потреба да надлежни у привреди набаве више сечке за храну стоке и да их јевтиније дају а сиротнима и да поклоне, поред штампаних упутства, како треба мешати храну, како је потапати и спремити за изхрану стоке.

Са овом храном, коју имамо у сену, а нарочито у шаши, затим слами и репи, могли би трипут више стоке одгеговати и изранити, него што је сада имамо. Сено неби скупље било од 0·20 дин. пара а млеко најскупље 1 дин литар.

Неумешност и незнања кућу растура и онде где Бог даје.

Жив. Јанићијевић
проф. у пенз.

Пролив телади. — Млада телад често пате од пролива, а нарочито преко лета за време великих врућина. Пролива има разног: без љига и са љигама, а по који пут и са кад мање кад више сукрвице.

Узрок проливу је понајчешће покварена храна, устајала и покварена вода, нагла промаја, велика сунчана топлота, посисано топло млеко, а по који пут и заразне материје, што је најопасније.

Као код сваке болести, тако и код пролива телади, препоручује се да се најпре пронађе узрок болести и исти отклони, па ако болест не престане, онда се предузима лечење. Ако је узрок болести покварена храна или вода, ова се има заменити другом и пролив ће престати; ако ли је узрок промаја, теле треба по целом телу добро истрљати сукненом крпом, коју претходно треба добро натопити у ракији.

Ако све ово неби помогло и пролив неби престао, треба предузети лечење овако. Прво узети 50 гр. горке соли, коју растворити у $^1/_4$ л. воде и дати телету силом да попије. Од ове соли теле ће се још више прочистити, и после дан или два треба му дати лек, који се састоји из 15 гр. танина и 15 гр. опијумове тинктуре. Овај се лек даје на свака два сата по једну кашику за јело, док се сав употреби.

Горка со, танин и опијумова тинктура купују се у апотеци, и при куповини увек треба казати да је за марвену лекарску употребу.

У току овога лета имао сам неколико случајева пролива са сукрвицом код телади, и по употреби поменутог лека пролив је убрзо престао и више се није повраћао.

Варварин. **Милосав М. Ђорђевић**
срески економ.

Издвајање сумпорног мириса из вина. — Догађа се често, да се при сувишном и невештом сумпорисању судова и вина, произведу извесне реакције, чији је резултат стварање сумпоро-водоника, који вину пружа рђав задах и квари му укус и финоћу.

Најбољи начин за отклањање тог мириса јесте по Gimel-у следећи:

На 1 hl. вина додати 15 гр. опиљака од бакра и ове оставити у вину 24 часа, мешајући вино 3—4 пута за то време. Абсорбција сумпоро-водоника извршиће се врло брзо а то се запажа на опиљцима који се ускоро покрију једним црним слојем. Баш ако се употреби и већа количина опиљака, безопасно је, јер је бакар нерастворљив у вину и не може га изменити.

После 24 часа опиљци се сталоже, а вино се преточи у друго буре.

Да се не би излагали раду око претакања, опиљци се могу употребити и на тај начин, што се ставе у какву кесицу од ретког платна и ова кроз врањ обеси, а извади се другог дана.

Има још један практичнији начин г. Truchot-a: опиљке од бакра метнути у левак или какво сито, па вино отакати на славину тако, да пролази кроз левак у коме су опиљци.

Опиљци од бакра могу се употребити више пута, само се после сваке употребе морају опрати азотном киселином, а потом водом, како не би остао никакав траг од азотне киселине.

Опиљке треба чувати на сувом и промајном месту.

Хемичар — енолог Veimann, препоручује, да се у место опиљака узме подуже парче бакра, добро очисти и

стави кроз врањ. Ако се види после неколико часова да је бакар подрнео, треба га извадити, опрати азотном киселином и водом и поново ставити у вино. Ово се понавља све дотле, док се сав задах на сумпор из вина не одвоји.

Добро је да се за оним дода вину мало танина, да се избистри и потом преточи.

У једном од наредних бројева видећемо да ли је сумпор у вину шкодљив или не.

Мил. Милорадовић.

Друштвени склоп босанских муслимана. — У нас нема још чистог схватања о босанским муслиманима. Један чланак који је донео словеначки лист „Јутро" (*1. пр. м.*) расветлиће друштвене односе који владају међу том нашом браћом. Ми га преносимо у целини.

„Када говоримо о босанским муслиманима, ми замишљамо, да су то сами *бегови*, управо да заступају само беговско становништво и његове интересе. Истина је, да муслимански бегови у Босни воде у првом реду бригу о интересима бегова; али није истина да би босански муслимани били у целини идентични са беговима. Најбољу неће препоставу добити на подлози података који следују.

У Босни и Херцеговини је било пре рата међу муслиманима који су припадали категорији великих поседника 2537 породица, а то је 91·15% свих великих поседника (православних породица је било 633 или 6·05% католичких 287 или 2·55%). „Кметови", то су неслободне земљорадничке — тежачке — породице, које нису биле власници земље, те су морали као закупнину давати трећину приноса. Тих је међу муслиманима било 3653 или 4·58%, док је православних било 58.920 или 73·94%, а католика 17.115 или 21·47%. Кметова пак који су имали слободног земљишта, који су поред беговске земље имали и свога сопственога, било је: а) оних код којих је *сопствена земља превлађивала:* муслимана 1458 (10·09%), православних 7462 (51·63%), католика 5533 (38·28%); б) оних код којих је *беговско земљиште превлађивало:* муслимана 1223 (7·21%), православних 9322 (54·95%) и католика 6418 (37·84%). На послетку, имамо у Босни и Херцеговини, мимо ове, најмногобројније заступљене *слободне сељаке* који имају у поседу земљу; овима припадају у целини 136.854 породица. Од ових долази на: муслимане 77.518 или 56·64%, православне 35.414 или 25.28% и католичке 22.916 или 16,75%.

Ови кратки статистички податци нам показују, да огромна већина муслиманског становништва припада категорији нормалних слободних кметова, земљорадника, наспрам којих стоје бегови као велики поседници у знатној мањини, једва за *десети део*. И сад та десетина води сву реч у име целокупног муслиманског становништва, а то стога што је најмоћнија и интелигентнија.

С друге стране пак видимо, да је број неслободних муслиманских породица посве незнатан. Из тога излази, да је велика већина муслиманских бирача незаинтересована у решењу аграрнога питања у Босни из свог себичног привредног обзира, тако да је са њиховог привредног гледишта свеједно, како ће се бегови погодити са православним кметовима. А верска припадност која је врло јака узрок је, да и муслимани сељаци излазе насупрот протиябеговским тежњама српског становништва. Друштвено питање се решавало досада у Босни по верским — конфесијоналним — погледима, и у томе лежи кривица, што су се међу верама заоштрине садашње супротности.

Из овога се види, колико би решење аграрног питања у Босни и Херцеговини допринело примирењу духова, и да се дође до сагласности. Ова се земља не би тада делила по верама, него по друштвено-привредним и културним интересима, и био би искључен сваки сепаратизам. То и мора бити циљ развијања ове тако дуго унутрашње растрзане земље".

Ђ.

Како ће се сачувати грожђе, да буде свеже за све време јесени и зиме. — Да се сачува грожђе у свежини за све време јесени и зиме ради се овако:

Узима се лубеница, чија кора треба да буде здрава; пажљиво се разрезује оштрим ножем на две половине. Унутрашња садржина, која се употребљава за јело, вади се из обе половине лубенице и мекше се у једну из две већ раније приготовљене посуде. Затим се у једну слободну половину лубенице ставља грожђе толико, колико је могуће да се поклопи друга половина. Таквим путем пуни се грожђем неколико лубеница, које се затим стављају на дно друге, сасвим чисте посуде, тако, да би цело дно било са њима покривено.

Слатка маса, — месо, која се налази у првој посуди, соли се обичном сољу. За време сољења маса се меша све дотле, док се не појави пена и тада се са сољењем престаје, али она на укус не треба да буде слана. (То се напомиње, јер пресољена маса није добра за употребу). Тако приготовљеном масом се потпуно покривају, напуњене грожђем, лубенице. За тим се исто тако приготовљава други ред лубеница и ставља се на први и опет се покрива сољеном масом, као и први ред, и то се продужава све дотле док се посуда не напуни. Тако се исто и последњи ред прелива сољеном масом. После тога посуда се покрива чистим простирачем или платном и ставља се на неко стално место у подруму.

Сваке недеље треба гледати, да ли се није дошли део простирача покрио плесном; ако јесте, онда треба простирач скинути, опрати га, просушити и опет покрити посуду.

Таквим начином приготовљено грожђе може сачувати свежину до месеца јуна, па и доцније, а грожђе неће изгубити свој укус, ни боју и изгледаће као да је тек обрано с лозе Опробајте ово средство у малом.

А. Кутузов,
помоћник окр. економ.

Гљиста тракавица у живине. — Проузрокује катар црева само у случају, ако се у цревима живине налази више њих, док једна сама тракавица болесне појаве не проузрокује.

Ова се болест распознаје, особито код кокошију и гусака, по томе што заражена живина, уза све што много једе, непрекидно мршави и немирна је, те су јој изметине са много жуте слузи, а кад-када и с крвљу помешане. При оваком стању болест се донекле може лечити. Свакако изметине треба микроскопом испитати и видети,

да ли садрже поједине чланке или јајанца тракавице. Најбоље средство за лечење јесте у прах истучена Арека-орах (Arekanuss; Areka catechu), које се даје у облику пилуле, које се праве, ако се 2—3 гр. тог прашка умеси са маслом (путером). Добро је такођер средство и семење тикава и бундева, али га пилићи не подношају. Веома лековито је и лишће пелена (Wermut), које се изрецка ситно и даје живини да једе.

ГЛАСНИК

Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва. — *Аврам Гајић* земљорадник из села Каоника среза Расинског, *Урош Крапчановић* трговац из Београда и *Лаза М. Бушин* економ из Вел. Кикинде положили су по 100 динара и уписали се за чланове утемељаче.

Друштво овом приликом благодари именованим на пажњи.

Нова подружина примљена у Састав Друштва. — Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва на својој редовној седници, одржаној 9. августа ове г. усвојио је мишљење друштвеног инспектора и примио у састав Друштва — *Бардовачку сеоску Пољопривредну Подружину у* Новом Селу код Скопља.

Уласком у састав Друштва ново-основана Бардовачка Пољопривредна Подружина стекла је право снабдевања и кредитирања свима пољопривредним потребама из друштвеног магацина, по одредбама правилника за пољопривредне подружине, отштампаног у бр. 7. „Тежака“ за тек. год.

Желимо ново-основаној Бардовачкој Пољопривредној Подружини у Новом Селу код Душановог Скопља успешан рад на корист и њених чланова и целог краја. Нека се на њу угледају и остале општине наше исте Јужне Србије.

А вредном Г. Димитрију Поповићу деловођи општине Бардовачке велика хвала на заузимању при оснивању ове Подружине.

Изложба грожђа (с наградама) у Колуту (Бачка). — Пољопривредно Удружење Бачбодрошке жупаније приређује у Колуту уз потпору тамошње Подружине 4. септембра (у недељу) са награђивањем скопчану изложбу грожђа, на коју позива своје подружине и све оне који се баве виноградарством.

Изложба ће трајати од 6 часова јутру до 10 часова пре подне. Суд за оцењивање ће се претходно у просторијама подружине устројити. Овај ће суд прегледати и оцењивати само оно грожђе које је у колутском атару родило.

Поседницима винограда ће се у знак одликовања друштвене повеље давати.

У 10 часова ће се одржати свечано богослужење а у подне заједнички ручак у просторијама Подружине.

Винарски сајам у Љубљани. — Пригодом трговачко-обртног велесајма у Љубљани, који ће се одржати од 3. до 12 септембра о. г. Винарски и воћарски одсек словеначког господарског друштва у Марибору приређује винарски сајам, спојен са куштњом вина из целе Словеније. Биће ће заступана сва винородна крајеви Словеније, те изложена најзнаменитија вина од година 1917, 1919 и 1920. До сада пријављало се је преко 60 учесника — произведена са преко 150 врсти разних словеначких вина. Изложба ће се вршити на велесајмским просторијама у пољопривредном павиљону, у којем ће се моћи добити пробе и куштње разних вина, а то у малим чашицама уз умерене цене. На темељу узорака моћиће се и купити.

Пошто ће ова изложба приказати праву слику свих винарских производа у целој Словенији, и то од најобичнијих до најфинијих вина, овим се најучтивије позивљу сва господа винарски трговци и гостионичари у целој нашој држави, као и они из иностранства, наособ пак браћа Чеси и Пољаци, да посете речени сајам, јер ће тако имати прилике, да упознаду наша ванредна вина. На једнаки начин позивљу се такођер сви конаументи, као познаваоци „добре капљице“, да се сами увере што умеје да продуцира словеначко виноградарство.

У савезу са винарским сајмом, односно изложбом, гореречена ће одсек точити вино у два павиљона, у којима ће се не само точити најбоља домаћа вина уз врло умерене цене, него и распродавати ће се вино у бутељкама.

Винарски и воћарски одсек у Марибору нада се, да ће са реченим подузећем, наособ пак што се тиче организације, пружити нешто сасма новога, те да ће ово бити једна од највећих атракција љубљанског велесајма.

КЊИЖЕВНОСТ

Јеврем Герасимовић: Привредна обнова. Мотокултура и сресни кошеви. Београд, 1921, цена 6 динара.

О привредној обнови наше земље, тако потребној и тако судбоносној по целокупан живот нашега народа, сасвим се мало пише а још мање *размишља*. Зато је књига г. Герасимовића у сваком погледу добро дошла, па и онда кад се са њом, било у целини било у деловима њезиним, не слагласавамо. *Зато*, што она садржи *размишљања* о привредној обнови, мора бити поздрављена и препоручена пажњи: могу се читаоци с њоме и не сложити, али ће их она натјерати на *размишљања* и *комбинације* у корист привредне обнове и у прилог привредног подизања и развијања наше земље.

Књига г. Герасимовића је симпатична и са тога, што се она не повија ни према онима горе, нити ласка онима доле: г. Герасимовић није демагог, он поштено мисли и поштено добра жели и онда кад му рецепти нису сасвим поуздани. И још једна ствар пада у очи: г. Германовић није шаблониста, не иде утрвеним путем, има смеле потезе, безобзиран је према предрасудама.

И *зато* ову књигу треба прочитати: она ће и *са те* стране бити корисна, ма ништа иначе у њој не усвојили.

Г. Герасимовић сасвим исправно доказује: да се наше свеколико стање (привреда, валута, државне финансије и т. д.) не може поправити ако се не настане не само око обнове привредне, већ и око њезиног свестраног унапређења и развијања. И у томе правцу он нарочито пред очима има пољску привреду. И за њезино подизање он предира завођење мотокултуре и установу

среских кошева (за зајадничку продају производа и за подизање предујма) на *задружном принципу* уз припомоћ државе и самоуправних тела.

Погледи г. Герасимовића су врло оригинални и смели, зато и врло симпатични. У његовој критици има *много* тачнога, а у ономе што препоручује — *много* остварљивога. Дабоме, има и нечега наивнога, нетачнога нечега и сувише претеранога. Многа би се критика могла и другаче мотивисати и другаче изложити, као што би и многи предлог *морао* претрпети не само модификације, већ и готово основне промене.

При свем том је књига г. Герасимовића врло корисна, јер нагони на размишљања и комбинације, а предлози његови *треба* да изазову и живу и свестрану дискусију.

Они то заслужују. А ако *они* и не би заслуживали, поуздано заслужује предмет којим се они баве.

Slovensk Sadar (Словеначки воћар); *илустровани лист за унапређење воћарства. Љубљана*, 1921. — Добили смо, у замену за „Тежак“, стручан лист наше браће Словенаца под овим насловом и ради смо да га прикажемо читаоцима „Тежака“.

Лист излази у свескама, двомесечно једанпут. Ово му је осма година излажења. Последњи је број изашао децембра 1919 год.; па усљеед скупих трошкова штампања прекинуто је издање. Сада је прешао у својину „Сађарског Друштва за Словенијо“, које је скоро установљено са седиштем у Св. Јурју (место председника) близу Цеља. Тиме му је уједно обезбеђен и опстанак; јер сваки члан друштва који положи годишњу чланарину прима лист бесплатно, као што и чланови подружина нашега Друштва примају „Тежак“.

Уредник је листа г. *М. Хумек*, шеф воћарског одсека пољопривредног одељења покрајинске владе у Љубљани, признати словеначки воћар и пчелар, који је и у нас познат као врстан стручњак, теоретичар и практичар. А познат нам је и из једне прилике, кад је лично дошао у Србију, да се обавести о нашем воћарству и пчеларству, ради чега је предузео био пут до Аранђеловца и Бање, одакле се вратио са најлепшим утисцима. Под његовим уредништвом лист излази од почетка, па ће тако и даље излазити, јер је он и потпредседник споменутог новог воћарског друштва.

Лист доноси: стручне чланке и расправе о воћарству; питања и одговоре; друштвене вести и белешке (дробиж). Поред слика (илустрација) — доноси као прилоге бојадисане (колорисане) слике појединих врста и сората воћа, те и на тај начин служи својим читаоцима за важније познавање сората и утиче на јачу препоруку истих. Чланци су из пера најбољих воћарских стручњака, који се обазиру не само да уносе шире знање и поуке међу читаоце него и да их обавесте о народно-економским погодбама за напредак воћарства. Одељак: „питања и одговори“, права су ризница практичких обавештавања и упута, које практичари имају одмах да примене; а обилатост питања показује уједно, колико је словеначки воћар жељан да тачно позна послове којима се занима, а с тим и колику има пажњу да од свога рада стече већу и сигурнију добит.

Две свеске, од бр. 1 до 4, то што рекосмо најбоље показују. И ми, уз усрдни братски поздрав „Словенском Сађару“, препоручујемо наітопліје и читаоцима „Тежака“ овај лист, који се лако може читати, јер је језик књижеван и приближан нашем говору. Да би се могао примати, треба послати годишњу чланарину од 10 динара (или 40 круна) за 1921 годину, на адресу: „Управништво Словенскега Сађара“, Љубљана (Линхартова ул. 12).

Ђ.

ЗАПИСНИК.

32. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољопривр. Друштва, држане 6. јула 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: Ппредседник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г. г. Алекса Љ. Поповић, Милутин Стојановић, Александар Г. Јовановић, Милан Трпковић и др. Реља Н. Стојковић.

Као гост био је г. Милан Јованић агроном, редовни члан.

Председавао п.председник Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник пошле XXXI. редовне седнице.

Одбор прими без примедбе.

За овим је прочитан одговор г. Благоја Л. Тодоровића, којим извештава, да је примао знању уважену му оставку на чланство у финансиском одбору и да ће по позиву Управе остати и даље члан Одбора.

Одбор прима знању са захвалношћу г. Тодоровићу, што је се решио да и даље помогне рад Друштва.

II.

Прочитан је извештај о стању Друштвене благајне за месец Јуни т. г. које гласи:

Готовина по Дневнику касе		1.575.805,30. Дин.
Готовина по депозитнику: Злато		60.792,80. „
„ „ сребро		140.272,50. „
Укупно:		1.776.870,60. „
У привременим издацима:	68.767,40. дин.	
Готовина код завода новчаних	1.703.893,20. „	
У акцијама	4.220. „	1.776.870,60. Дин.

Одбор прима знању предње и одлучи да се умоли финансиски одбор, да настане да се сви улози чланова Добротвора и утемељача предаду Управи Фондова као и да се сав новац, који је добивен од Министарства Пољопривреде и Вода као поклон, преда Управи Фондова чим се покупи.

Исто тако да се умоли Министарство Финансија, да преда Друштву уложне книжице које су приликом евакуације предате на чување Рачуновод. Министар. Народне Привреде, као и да се позове бив. благајник г. Михаило Петрић да преда остатак предмета и помогне на уређењу рачуна и магацинске књиге.

III.

Прочитан је предлог, који је упутило Друштво Министарству Трговине и Индустрије за закључивање трговинских уговора.

Одбор одлучи, да се овај предлог штампа у 1000 примерака, и да се за редакцију овог предлога као и за коректуру изда г. Милутину Стојановићу хонорар од 300 динара.

Са овим је закључена данашња седница.

ОГЛАСИ

Сумпор у платненим шипкама

за бурад има Српско Пољопривредно Друштво и продаје по 0.50 динара комад. Најбоље је у напред послати новац за потребан број.

СПИСАК

КЊИГА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА КОЈЕ ОНО ИМА НА ПРОДАЈУ

	Дин.
III. Практична Пољопривр. Поука о борби грожђа и прављењу вина од Благ. Д. Тодоровића . .	2·40
V. Практична Пољопривр. Поука — Гајења пољских Усева од Паје Т. Тодоровића и Благ. Д. Тодоровића	5·—
VI. Практична Пољопривр. Поука о гајењу раног поврћа од д-р Ђорђа Радића	4·—
IX. Практична Пољопр. Поука — Домаћа Шљива и њено гајење од д-р В. Керешкењи де Прона	2·40
X. Практична Пољопривр. Поука — Пасуљ, грах, сочиво и грашак израдио М. Н. Лукићевић .	2·40
XI. Практична Пољопривр. Поука о гајењу пиварског јечма од д-р Ђорђа Радића	2·40
XIII. Практична Пољопривред. Поука о храњењу стоке од Паје Т. Тодоровића и Пере Д. Тодоровића	2·40
XV. Практична Пољопривр. Поука о болестима и штеточинама гајених биљака од Ник. Ранојевића професора	2·40
XVII. Практична Пољопр. Поука — Ђубре и Ђубрење израдио д-р Ђ. Радић	2·40
Израда Качканаља од А. Г. Јовановића	0·80
Садашње стање америч. подлога од Паје Т. Тодоровића	1·60
Повећање народног богатства наводњавањем земљишта од М. С. Милошевића инжињера . . .	2·40
Земљорадничке коморе и њихово оснивање у Србији од Др. Богдана Ст. Марковића	4·—
Извештај са винодељ. конгреса у Монпељиу од Љ. Којића	1·20
Одломци из Аграрне Политике од Мил. Т. Грковића	4·—
Трговина свежим воћем, ланарство, конопљарство и унапређење млекарства од Мил. Савића .	4·—
Обезбеђење Стоке превод од Владимира Зделара .	4·—
Смањење земље и повећање жетве у Србији . . .	0·80
Прострел од П. Д. Тодоровића	0·80
Поука о поткивању стоке од Љуб. Јовановића . .	4·—
Производња и прерада Лана од Јов. Бадемлијића .	8·—
Бактерологија у Млекарству од Јов. Бадемлића . .	6·—
Познавање гусеница од Благ. Д. Тодоровића . . .	2·—
Практична поука о гајењу дувана од Ника Јовановића	2·—
Пољопривредни Гласник II. свеска уредник А. М. Секулић	6·—
Криптограмске болести жита од Ник. Ранојевића .	10·—
Грађа за проучавање стоке у Србији од Свет. Гавриловића	12·—
Плуг основно оруђе за добру обраду земље од Свет. Гавриловића	2·—
Зимски Рад Тежаков од Драг. Н. Лапчевића . . .	1·—
Дечији Пољопривредни Клубови у Америци од др. Вел. Н. Стојковића	2·—
Поуке о Пољопривредном Газдовању с пољопривредним рачуноводством од Мил. Ђурића . .	5·—
Практичне Поуке о гајењу винове лозе од Ђор. Стојановића	5·—
Млекарство за пољопривредне школе и пољопривреднике од Александра Г. Јовановића . . .	5·—
Једна практична сушница за сушење воћа од др. Вел. Стојковића	3·—
Домаће конзервисање воћа и поврћа стерилисањем од др. Вел. Н. Стојковића	3·—
Златна књига за свеску рану омладину од Чед. М. Тодоровића	5·—
Мара Живинарка, поука за домаћице, девојчице и дечаке	2·—
Пољска полиција у Срба	2·50
Типови пољопривредне производње у Јужној Србији од Паје Т. Тодоровића	2·50
Пољопривредни Календари за раније године . . .	2·—
Тежак — Комплет за раније године (броширан) .	20·—
Садржај Тежака за прих 25 година	10·—

НАПОМЕНА: Од напред означених књига поједине су остале још у врло малом броју. Приликом поручбине најбоље је послати означену вредност па ће Друштво послати књиге без икаквих даљих трошкова. У другом случају поручилац плаћа паковање, сароводну листу и пренос.

ПЕЋИ

ЗА ГЛАВИНИЋЕВЕ СУШНИЦЕ

ИМА НА ПРОДАЈУ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ЦЕНА ЈЕ ГАРНИТУРИ (ПЕЋ СА ЧУНКОВИМА)

670 ДИНАРА

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите ваше сјенокосе наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене:

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5% попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач

10—10 Варцар-Вакуф — Босна.

Средња пољопривредна школа у Хорици

(Horice, северо источна Чешка, Чехословачка Република).

Упис у I. разред почиње 2. — 3. IX. ове године. Писмене пријаве преко целе године прима, а на питања одговора школска управа. Срења пољопривредна школа је четворогодишња и пружа више земљорадничко васпитање. Свршетак студија завршава се матуром. Абсолвенти имају право ступити на високу земљорадничку школу.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се Срп. Пољопривредном Друштву У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 36. БЕОГРАД, 11. СЕПТЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ПОСЛЕ ЈЕДНЕ ГОРКЕ ПОУКЕ.

Годинама се на овоме месту светује нашим тежацима да, после жетве, дубоко преору своје њиве; преоравањем и то преоравањем *дубоким*, постиже се, поред осталога, поглавито то, да земља прикупи у себе велику количину влаге од јесењих киша и од снега кад се стане топити.

Више од свеколиког нашег писања је овогодишња суша, која је, великим делом, упропастила жетву, пружила нашим тежацима и ако горку, ипак велику и очигледну поуку: да дубоким преорањем припреме своју земљу за упијање веће количине влаге, како би се усеви могли развијати и дати повољну жетву чак и под најнеповољнијим приликама суше.

Са преорањем треба пожурити: одмах после ове кише, на коју смо тако очајно дуго чекали, орању треба приступити.

Има основа страховању да и наступајућа година буде неповољна управо сушна. Један француски астроном је предвидео да ће ова година бити сушна. Али се његова предвиђења не задржавају само на овој години. Он тврди да је земља дошла у такав однос према другим планетама, и да тај однос условљава жеге летње и суше. А како ће, по његовом предвиђању, тај однос трајати неколико година, онда би и сушне године толико трајале.

И у најредовнијим приликама, дакле онда, кад се не би предвиђала сушна година, њиве треба, одмах пошто се с њих скине летина, дубоко преорати бар једаред. После овога горкога искуства што смо га ове године имали и с обзиром на оно предвиђање једнога астронома, за сваког је разумнога тежака права заповест да сад одмах предузме преоравање, па ако буде још и лепе јесени, да још једно преоравање изврши нешто дубље. Што се земља *дубоко* и *чешће* пута преорава, то је све боље и све је сигурније да ће она накупити велику количину резервне влаге.

Не само с њивама, на којима сејемо жита, већ и с оним оранicама, на којима гајимо и друге усеве, треба то исто чинити.

И на воћњаке такође треба обратити пажњу: од како су ратови настали — ми их нисмо обрађивали, око њих нисмо окопали, да би кишница и вода од отопљеног снега продирала дубље и тамо се резервисала влага, тако потребна воћкама лети и за време цветања и за време развијања плода. Зато је овогодишња суша и воћу додијала: плод је био ситнији, па је тако ситан знатно опадао, јер воћке нису имале потребне влаге. Стога треба пожурити да се воћке окопају и да се око њих направе обилни и дубоки чанци, у које ће се вода сливати за образовање потребне резервне влаге.

* * *

Овогодишња горка поука нас упућује да пожуримо с преоравањем, јер ћемо само тако припремити и осигурати жетву у идућој години.

Онамо где има потока и река, чије воде до сад нису у земљорадњи искоришћаване, треба предузети све припремне радове да се искоришћавати могу. Тога ради је нужно стварати заједнице на задружној основи, као што је то већ раније препоручивано на овоме месту.

ИЗ НАУКЕ О ЗЕМЉИ

Физичке особине земље.

Свака земља има две особине: хемијску и физичку. За сазнање хемијских особина имамо да благодаримо хемији а за физичке физици.

Хемија нас упознаје са саставним деловима земље. Она нам казује које се материје поименично у земљи налазе, какве су им хемијске особине и какве промене распадањем и трулењем претрпе.

Хемијске особине зависе од свију делова земље који је састављају, па и од оних, једва приметних који се у њој налазе.

Физичке особине земље сасвим зависе од оних делова који се највише у њој налазе, чија се присутност види и осећа. Ти делови јесу: глина, песак, креч и хумус, који се стога и зову главни саставни делови земље.

Да би се могле сазнати физичке особине земље, треба на првом месту знати из којих је она делова састављена и у коме су односу они један са другим смешани. Дакле, ваља из ближе испитати: колико сваки од тих делова може примити у себе воде, и да ли ће је моћи држати дуже или краће време; да ли ће их сунчани зраци брже или спорије загревати и колико сваком делу треба времена да се охлади. Уз ово ваља видети и то: да ли је спојност појединих делова међу собом већа, чвршћа или је и нема; да ли се кад су у влажном стању јаче или слабије лепе за оруђа; да ли када су суви свој обим мењају много, мало или га не мењају нимало т. ј. да ли јако, слабо или нимало не пуцају.

Из напред наведених особина сваког појединога саставнога дела, као и разних врста земаља велимо: много пије воду, брзо се суши, добро се загрева, брдо се и јако хлади, везана и лако се лепи.

Да би смо испитали способност једне земље колико може да прими у себе воде, ваља узети известан део исте, па га метнути у пећ да из њега потпуно влага испари. По том га ваља на прецизним теризијама најтачније измерити и тежину забележити, а за тим узети филтрирајућу артију, овлажити је и метнути у левак. Кад је то учињено, треба измерену количину земље метнути у левак који својим дужим делом ваља да је доле обрнут. После тога ваља на други тас лагано метати тегове докле језичац на теразијама потпуно мирно не стане. Кад то буде, треба узети воду и веома је лагано сипати на земљу у левку, докле не почне из њега истицати. Сад ваља оставити да вода одилази док не почне чисто капати. А кад са оним престане, треба на други тас дометати тегове док се оба таса не уравнотеже. Ти додати тегови, то ће бити тежина воде у земљи коју је она упила и задржала.

На опај начин нађено је да примају

100	мерних	делова	хумуса	190	мерних	делова воде
100	„	„	креча са земљом	85	„	„ „
100	„	„	глине	70	„	„ „
100	„	„	песка	25	„	„ „

Моћ сушење једне врсте земље лако је одредити. Треба узети известну количину земље која је потпуно засићена водом, па је тачно измерити а по том изложити је известном степену топлоте да се на њој суши, па је онда измерити. Нађена разлика између та два мерења, то је вода која је се из ње испарила.

Таквим поступком нађено је да је од 100 делова упијене воде на топлоти од 18° С за 4 часа испарило

Из песка	88·4
„ глине	31·3
„ креча са земљом	23·-
„ хумуса	20·5

Што се тиче загревања земље, њу је лако измерати помоћу термометра. Мерење је већ вршено на сунчаној топлоти од 25° С и главни саставни делови земље показали су ове топлоте:

Црномрк хумус, влажан 39·75°С сув . .	47·37°С
Модрикаста глина, влажна 37·50°С сува .	45—°С
Сивожут песак, влажан 37·25°С	44·75°С
Бео креч са земљом, влажан 35·64°С . .	43—°С

Моћ хлађења земље налази се, кад се известна количина ове загреје на ваздушној топлоти до известног степена, па се онда пусти да се за то време олади до одређеног степена. Рецимо да је дневна топлота 16°С а земља која је била загрејана на 62°С ваља да се охлади на 21·2°С онда је потребно:

хумусу	103	минута
кречу са земљом . . .	130	„
глини	130	„
песку	207	„

ПОДЛИСТАК

КРОЗ СЛОВЕНИЈУ.

(Пољопривредне белешке)

(Наставак).

Али је, ипак, најимпозантнији *трговачки* пчелињак Мих. Амброзића са **500** краљских кошница, постављен на подножју планинском и у сред обилате планинске паше.

Скроман је, прост, али је, ипак расадник умнога пчеларства, пчелиник г. Fr. Rojine, вишег учитеља и уредника Slov. Čebelara.

Подизање нарочитих стаја за држање кошница је у Словенаца старијег порекла: само су пре биле просте и грубе, док су данас укусне и фине. А ако нема нарочите стаје, Словенац ће своје кошнице држати под стрехом, која је, у њих, знатно испуштеније уписе него ли у нас.

Али је у словеначком пчеларству најинтересантније *трговина с матицама*, т. ј. *извоз њихов у иностранство*.

Dr. E. F. Phillips, пчеларски стручњак у ентомолошком одељењу пољопривредног министарства у Вашингтону у свом делцету о *Изродјавању матица* врло правилно примећује, да „ново модерно пчеларство захтева, да је пчелар у положају имати на расположењу матица колико му је кад потребно. Много је пчелара, који сваке године своје народе с новим матицама оснаже, други их сваке друге године мењају. Да би то могли чинити, пчелари морају имати нарочити начин изродјавања добрих матица“. Држећи се овога, успехом увенчаног, система, многи пчелари из Америке и Европе набављају из Словеније оплођене матице. *Крањска пчела*, под којим је именом у последње време позната,*) односи рекорд над многим другим расама; тај глас је омогућио да се с извозом матица у Словенији створи читав посао, читава трговина.

За гајење краљске пчеле има највише заслуге Kmetijsak družba; она је по целом свету разгласила велику вредност домаће сиве алиске пчеле. Ваљаност краљске пчеле је утврдио и високо уздигао Американац Франк Бентон, који је по налогу америчке владе, пре 30 година у Словенији неколико година био, са задатком да упозна вредност краљске пчеле; он ју је, пошто је раније испитивао расе по целом свету, па и у Алжи, истакао испред свих осталих раса.

*) Раније је и *краљска пчела* на светској пијаци ушла под именом *талијанске пчеле*. Није немогуће да је под тим, туђим именом, *краљску пчелу* набављао гласовити драмски писац и сјајни пчелар, М. Метерлинк, који о њојзи вели: да је ова „раса боља, крепкија, плоднија, радинја и блажа од наше“ (*Живот пчела*, стр. 39.).

Да би смо везаност земље у сувом стању могли наћи, треба од свију главних саставних делова направити по један штап одприлике као обична свећа. На крајевима треба да имају ослонце, па их онда добро осушити а по том неместити на ослоне тачке и средину лагано оптерећавити све дотле, докле се штап не преломи.

Пошто је на овај начин рецимо за глину нађен мерни број 100 за прелом, може се помоћу сразмера, кад се за глину има 100, лако израчунати и за остале делове што је и учињено и нађено да:

Везаност у глине износи	100—
„ „ хумуса износи	8·07
„ „ креча са земљом износи . . .	5·—
„ „ песка	0·—

Моћ лепљивости земље, може се мерити на следећи начин: Начинити гвозден обруч, чије унутрашње стране морају бити добро глатке. За тим узети скроз влажну земљу и њоме колут облепити, напунивши му унутрашњост и онда га добро притиском прилепити за дно од таса на теразијама. На други тас од теразија вала лагано метати тегове све донде, докле се земља од таса не одвоји. Метнути тегови на тас, показаће са којом се је сна гом земља уз тас држала, т. ј. колику је снагу лепљивости показала.

Како су оруђа којима се земља обрађује, час од гвожђа а час опет од дрвета, то су вршена испитивања са гвозденим и са дрвеним обручем, па је нађено да је требало тежине да се земља одвоји и то:

На гвозденом обручу код глине	122
„ „ „ „ креча са земљом .	65
„ „ „ „ хумуса	40
„ „ „ „ песка	17
На дрвеном обручу код глине	132
„ „ „ „ креча са земљом. . .	71
„ „ „ „ хумуса	42
„ „ „ „ песка	19

Моћ сасушивања мокрих састављених делова, чије се обим морао смањивати, односна испитивања, дала су ове резултате:

У глине за	18·3%
„ хумуса за	15·4 „
„ земље са кречом . . .	5·- „
„ песка	0·- „

Из напред поменутих испитивања, утврђене су ове физичке особине у главних састављених делова земље.

Глина прима у себе доста воде, лагано се суши; кад је влажна непропустљива је; сунчани је зраци добро загревају а доста се споро лади. И влажна и сува јако је везана. Моћ хватања за оруђа и иначе има велику.

Песак је сасвим противних особина. Најмање прима воде а најбрже се суши. Сунчани га зраци прилично загревају а најлаганије се лади. Нема никакве везе. Врло се мало лепи за оруђе и не сасушује се лако.

Креч са земљом прима у себе доста воде. Прилично се лагано суши а сунчаним се зрацима не загрева тако јако. Лади се прилично брзо. Везаности је мале и незнатне а тако исто и лепљивости. При сушењу мало се сасушује.

Хумус упија највише воде а најлаганије се суши. Због његове затворене боје, сунчани га зраци најбоље загревају, па ипак најбрже се лади. Незнатне је везаности и лепљивости за оруђа. При сушењу јако се сасушује.

Ниједан од побројаних састављених делова земље, сам за се није погодан да послужи за храну културних биљака а још мање да да добру жетву.

Чиста глина није никакво храненје средство, али се у њој налазе неки пут више а неки пут мање све соли које служе биљкама за храну.

Услед хвале Бентонове је краљска пчела прокрчила себи пут у Америку. Американци су почели добивати пчеле из Словеније, већином матице, те су их стали ширити. Да би, пак, словенски пчелари имали користи од гласа што га је краљска пчела стекла у пчеларском свету, Kmetijska družba је издала на енглеском језику књигу *Краљска сива алпска пчела* и у великом броју растурила у Сједињеним Америчким Државама, у Канади, Аустралији и у Јапану; па је, затим, краљску пчелу огласили у пчеларским часописима Америке, Аустралије и Азије.

После 7 месеци је краљска пчела задобила две неизмерно широке пијаце у два света: Аустралију и Азију. Из New South Wales у Селанду и из Јапана су стигле директне поруџбине.

За тим су стизале све нове и нове поруџбине и са свих страна! Словенија је, тако, постала најчувенија земља извоза оплођених матица. *Само за матице је, извезене у иностранство, она добијала четврт милијуна динара годишње!*

Пашњаци и ливаде. Словенија је по превасходству брдовита, планинска покрајина, стеновита, с великим висовима и врло омчитим литицама. Али су та брда, кршеви и висови обрасли у шуми, поглавито четинастој. А у шуми је и доста и изврсне сочне траве[1]) отуда тамо стока има и довољно и добре паше преко целога лета. Често пута се, кад понестане хране, и зими испод снега чупа већ сува трава, па се стока исхрањује. То је исто с успехом чињено и на македонском фронту за исхрану запрежне стоке.

Поред пашњака, што их шуме престављају, у тим шумским крајевима има и доста и добрих ливада. Под ливадама у планинама има 411.520 хектара, а просечни откос са 1 хектара бива 28.5 товара сувога сена.

Словеначки тежак и најмањи пропланак у планини, ма колики незнатан простор он престављао, негује као ливаду и — коси. Трава је на тим пропланцима и густа, и бујна, и сочна, да се од ње добија изврсно сено: у њему има 12.1% беланчевине (у сену од домаће детелине 13·5%, а од луцерке 16·2%), а скроба[2])

планинско сено	39·7%
домаће детелине	37·1%
луцерке	31·1%

[1]) Ferdinand Seidl: Rastinstvo naših Alp.

[2]) Presojanje vermil po škrobnih vrednotah, стр. 8.

(Наставиће се).

Тешка глина како у сувом тако и у влажном стању, чврста је и абијена, да се са пољопривредним оруђем не може да обрађује и због тога биљни корен не може кроз њу да продире и врши свој благотворни утицај. Зато што воду не пропушта штетно на биљке утиче.

У чистом белутачном песку какав се у природи налази, не налази се хранених материја за биљке. Воду не не прима а и оно што прими, врло брзо пушта. Због тога се, кад суша пастане суше на њему и оне биљке, које су како тако животариле.

Чист креч који се у земљи налази, састоји се из угљокиселога креча, на коме ни једна биљка не може да живи.

У хумусу има материја које трулењем постају а којима се биљке могу хранити, ма да и њему многе недостаје. Због своје велике растреситости, какав се обично у природи налази, тешко може да послужи биљкама као станиште.

Из свију ових напред истакнутих посматрања, јасно се види, да културна земља може само тако постати, ако се сви главни саставни делови међусобно како ваља измешају.

Што је више врста земаља смешано, то ће се боље храном подмирити како оне биљке на ливадама и пашњацима тако и оне које се по њивама сеју и гаје.

Најбоље траве на ливадама и пашњацима, као и најглавније наше културно раиље, нити воли ни мокру ни суву, нити пак смоласту, везану, нити пак много растрешту земљу. Оне најбоље успевају у земљи, кроз коју њихов корен може да продире, узима храну и има чврст ослонац. Земља треба да је таква, да се око њиховог врха налази увек свтна земља, која несме спречавати приступ ваздуха. У њој треба да има умерено воде и да сувишак ако би га било, нагло непропушта или не испарава.

Тако погодни услови за биљни пораст, налазе се само онде, где су правилно смештене глина, песак, креч и хумус и где сваки од њих прави добар утицај на физичке особине земље. једна тако смешана земља, богатија је биљним хранећим средствима, јер се поред глинених и кречних соли у њој налазе хумус а и друге материје неопходно потребне како за бујну вегетацију ливада тако и добро успевање усева.

По физичким особинама једне земље, можемо у неколико закључити и на неке хемијске особине, а по богатству растворљивих материја, можемо оценити њено опште богатство.

Да би смо могли физичке особине земље колико толико лично распознавати, као практични земљорадници, класирајмо је баш по овим особинама и онда их назовимо по њиховим главним деловима. И ако то учинимо одмах имамо ове главне класе: глинушу, пескушу, иловачу, кречушу, лапорачу и хумушу.

По немачком. **И. К.**

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

Примена гноја на поправку земље.

У газдинству прикупљени гној употребљава се ва поправку (удобравање) земље. Али сваки гној не делује подједнако ни земљу. У том погледу треба разликовати *прегорео* гној и гној *свеж, сламасти*. Оба они, будући унесени унесени у земљу, изазивају разна дејства, нарочито с физичке стране, и жела да се овај или онај у целини примени, условљена је својствима земље, карактером усева и неким другим околностима.

Што се тиче свежега, сламастога гноја, њега већ у многим крајевима сматрају мало корисним, јер спориће дејствује. Такође се као слаба страна свежега гноја сматра његово споро распадање у земљи, немогућност да се он у њиви потпуно равномерно растури, често уношење корова с њим заједно и т. д.

Прегорео гној, насупрот свежем, дејствује несравњено брже, употребљава се у мањој количини, садржи хранљиве материје у форми погодној за усеве, не размножава собом корове, лакше и равномерније се натруси по површини њиве и не изазива за усеве никакве штетне последице.

Међутим, понегда се и свежи, сламасти гној показује корисним. На одговарајућој земљи и, у главном, при разумном уношењу у земљу, он изазива добро дејство. Тако је он користан у тешким и збивеним земљама, које под утицајем свежега гноја постају нешто трошније и лакше.

Кад се гној извози на њиву ради гнојења, треба га *непремено растурити* по површини њиве *равномерно*. Та околност је ванредно важна, јер од њезиног испуњења зависи успех удобравања, и тежак, који не води рачуна о њоји, у самом почетку врши крупну погрешку. Растурени гној треба одмах заорати, да из њега не изветрава азот.

Што се тиче *дубине заоравања* гноја, оно има изванредно важан значај. Од њега зависи готово сав ефект удобравања.

Дубоко заоравање гноја је нерационално, јер он, у том случају, иде не на храну усева, већ на храну глиновица и бактерија у земљи; осем тога, он се, тада, неправилно распада услед тежег приступа ваздуха.

Иза заоравања гноја, треба пустити дрљачу.

Говорећи о употреби гноја, потребно је рећи и о *количини* његовој, у којој се он уноси у земљу. То је питање врло важно, и тежаку није некорисно знати да с обзиром на количину унесеног гноја, удобравање може бити слабо, јако, врло јако и нормално. Нормалним се назива такво удобравање, када оно жетву одржава на једној висини или је помало повећава. Количином оно одговара 35.000 кгр. гноја на хектар. Ако се уноси мања количина, удобравање се сматра слабим, а ако више — оно је јако и врло јако.

Количина гноја зависи од његова сопстена својства, културне садржине земље, услова климатских и т. д.

Што је по својој каквоћи гној бољи, тим га је мање потребно. Лака земља потребује јаче удобравање, него ли тешка. А што је земља јаче изнурена тим тражи јаче и чешће удобравање.

Климат такође одређује количину удобравања. У климатима влажним и топлим примењује се већа количина гноја али ређе, већ у климатима суровим гноја се примењује мање али чешће.

Што се тиче примене гноја под појединим растињима, потребне су следеће напомене.

Кромпир веома знатно увећава свој род под утицајем гнојиног удобравања; међутим, ако у даном месту страда од глива, то треба изоставити употребу свежега гноја Најбоље је за кромпир у јесен заоравати гној у преторелом виду.

Сточна репа тражи јакога удобравања гнојем и добро га исплаћује. Под утицајем таквога удобравања она даје веће корене, који се одликују већом садржином азотастих материја, што је врло угодно с гледишта исхране стоке.

Мак добро роди иза усева који је био после гнојења.

Лан не воли свеже удобравање.

Конопља тражи велику количину гноја.

Пшеница захтева врло велику обазривост у гнојењу.

Кукуруз тражи гној и особито добро роди на њему.

Грах и *сочиво* најбоље се осећају кад дођу као други или трећи усев иза гнојења.

ИЗ РАТАРСТВА

Усевни ред у газдинству.

Сваки пољопривредник знаде, да се на некоме пољу не може из године у годину сејати исти усев, јер ако би се тако радило, био би тај усев сваке године све лошији. А ако се на некоме пољу усев мења сваке године, онда се не опажа, да земља тако брзо слаби, ако је баш један пут не би нађубрили. Ни један усев не успева тако добро више година на истом земљишту, као што успева иза другога усева, а на којим се усевима може видети, да су управо болесни, ако се сеју на пољу, на коме је и прошле године иста врста усева расла. Такав је усев на пример: лан, шећерна репа, кромпир, па онда у мањој мери детелина, затим пшеница и воб. Неки су усеви у томе погледу мање осетљови, ако се само бринемо, да је земља добро нађубрена. Такви су усеви кукуруз и раж.

Има поља, на којима се већ педесет година узастопце сеје раж или кукуруз, па се још не опажа да би ти усеви због тога били болесни. Али зато и тима усевима боље годи, ако се сваке године мења место на коме се сеју.

Пољопривредна је наука истраживала ову појаву из живота наших биљака, па је разјашњено зашто већина усева не успева добро, ако се више година сеје узастопце на истоме пољу.

Разни су томе узроци, а најважнији су ови:

1. Све биљке не црпе из земље једнаку множину хране, и не црпе од појединих врста биљне хране у једнаким оброцима, већ једна биљка црпи размерно више азота (душика), друга калија, трећа фосфора или креча.

Из тога ће нам бити јасно, да ће на пример фосфор бити врло брзо из земље исцрпљен, ако више година узастопце сејемо усев, који треба баш размерно највише фосфора. Тиме ћемо брзо покварити јаку карику у ланцу земљине плодности и заменити је слабом, а према томе ће онда бити и жетва слаба.

Читаоцу несумњиво је познат *Либигов закон о минимуму* и може на темељу тога закона лако разумети ову појаву.

2. Разне биљне болести већма се шире на пољима, где се усев не мења, јер сваки усев има своје болести. Клице те болести остају у земљи, и идуће године налазе опет исти усев, који баш њима најбоље годи.

3. Сваки усев има и своје врсте корова, које се у њему лакше шире него у другоме усеву. Семе таквога корова или његови изданци множе се из године у годину, па могу да се толико намноже, да усев сасвим загуше.

4. И разни животињски штеточинци (мишеви, ручкови, кукци, црви и т. д.) живе увек најрадије на извесним усевима, који им најбоље годе. Па нађу ли они или њихово легло идуће године на истоме месту опет њима повољан усев, то ће се они још више намножити.

Осим ових узрока има још и других, због којих усеви не успевају добро дуже време на истој земљи.

Мењање усева на ораницама потребно је дакле у сваком газдинству.

У пољопривредном се послу то мењање усева зове *усевни ред* или *плодоред* или научним именом *шурнус*.

По томе, какав је усевни ред неки пољопривредник у своме газдинству увео види се умешност његова. Од усевног реда зависи, какав ће му бити начин газдовања, какво ће му бити сточарство и каква ће му бити расположба са радом и са ђубретом, зато треба добро промозгати пре него што се плодоред одреди, шта ће се и како ће се.

Усевни се ред поставља за више година, обично за онолико, за колико ћемо моћи све орнице једанпут сточним ђубретом пређубрити. Где се држи много стоке, моћи ће се удесити усевни ред за четири године, а ако је ђубрета мање, мора се поставити усевни ред за пет шест или више година. Код тога ће одлучивати и богатство земље. Мршавија се земља мора чешће ђубрити, а богата ће земља поднети и ређе ђубрење, али број стоке мора свакако бити онолики, да можемо годишње накупити онолико ђубрета, колико нам треба за четвртину или петину или шестину земље — већ према томе на колико смо година усевни ред поставили.

После тога долази избор биљака, које ће доћи у усевни ред, дакле избор биљака, које ћемо сејати. Ту морамо да имамо на првоме месту на уму, чиме ћемо прехранити стоку. Ако осим оранице имамо још и ливада и пашњака, онда ћемо прво израчунати, колико нам стоке могу прехранити ливаде а колико пашњаци. Не достаје ли нам онда још пиће за прехрану потребнога броја стоке, то морамо пићу сејати на ораницама. Главно је, да свакако имамо доста ђубрета, те баром толико стоке морамо држати да можемо годишње нађубрити онај део земље, који по усевном реду треба нађубрити.

А ако се сточарство у некојем крају врло добро исплаћује, може се у плодоред за оранице узети још и више биљака за пићу, па ћемо онда држати више стоке и имати више ђубрета. Све ово зависи од местних прилика и од воље и умешности пољопривредникове за неку грану пољопривреде.

У усевни ред ваља узети само оне биљке, за које сигурно знамо да на дотичној земљи и дотичном крају добро успевају. Мисли ли пољопривредник, да би и нека друга биљка успевала на његовој земљи, која се иначе у

овоме крају не гаји, нека то прво тачно испита покушајима на малим површинама, да не западне у штету.

Код поређаја биљака у усевном реду нека пољопривредник води рачуна, како која биљка подноси и искоришћује ђубре, па нека у најубрену земљу сеје ону биљку, која ђубре најбоље подноси. Погрешно би било ако би се на пример сејала прво пшеница у најубрену земљу, а иза ње кукуруз у другој години, јер би пшеница вероватно полегла и иструнула, па би нам и ђубре и усев били изгубљени и имали би двоструку штету. А ако сејемо прво кукуруз а иза њега пшеницу, то ће кукуруза ђубре изврсно искористити, а пшеници ће иза њега остати још увек доста хране.

Још би била већа грешка, ако би сејали грашак или грахорицу у земљу, која је најубрена сточним ђубретом. Ми смо научили да на корењу грашка и грахорице живе бактерије, које тима биљкама црпе за храну душик из ваздуха, па да њима не треба душика (азота) из земље. Сточним ђубретом додајемо земљи баш највише материја, из којих ће се приуготовити душик, а овај је — ако из најубрену земљу сејемо грашак или грахорицу, за пољопривредника изгубљен. Зато ћемо све биљке са лептирастим цветом, које могу да се служе са душиком из ваздуха, ставити у усевном реду у другу или још боље трећу годину иза ђубрења са сточним ђубретом, а под њим ћемо ђубрити само са фосфорним, калијевим или кречним *вештачким* ђубретом, што ће за усев, који ће се сејати иза таквих биљака, вредети као да смо земљу понова најубрили сточним ђубретом.

Код постављања усевног реда мора пољопривредник надаље пазити на то, да му се земља не окорава. Зато ће настајати, да онакав усев, који земљу већма закоровљује, не меће иза усева, који је већ и сам оставио закоровљену земљу, него иза усева, иза кога је земља чиста. Чисту земљу остављају иза себе усеви, који се окопавају, на пример: кукуруз, репа и кромпир; затим онакви усеви, који расту у густоме склопу, па загуше сваки други коров, као што је особито конопља; напослетку онакви усеви, који се покосе у зелен пре но што је се семе корова заметнуло и дозрело, као н. пр.: детелина, грахорица, које се косе на сено, и разне врсте зелене пиће.

Највећма закоровљавају земљу житарице, јер се међу њима коров може најбоље да развије и може с њима да дозре и просне своје семе у земљу.

Код постављења усевног реда мора пољопривредник пазити још особито и на то, да је у стању за сваки усев свршити све радње како ваља и у *право време*. Што се не сврши у право време, то је теже, а увек лошије и на штету усева, дакле на штету пољопривредника. Што смо рекли код земље, да не ваља радити против природе, то вреди у истој мери и код усева. Силом се ништа не да, а и није потребно, јер ће разуман пољопривредник знати и без тога наћи свему правога пута и правога времена.

Ваљаним постављењем усевнога реда створиће пољопривредник себи основу рада за више година. Он ће у мислима видети већ своје поље у будућој и у будућим годинама, јер — он је себи постављањем увесевнога реда — отворио очи, да не лута више по тами. Само такав пољопривредник неће никада пропустити да неки посао сврши у право време и само такав пољопривредник неће се дати од посла гурати већ ће он посао напред гурати. Од толике је — ето — неизмерне важности ваљан усевни ред.

Али није овде доста само знати и хтети, већ ту треба и моћи. Јер много је сметњи, које напредног пољопривредника ометају у његовоме послу. Многи би оно или оно напредније хтео, али не може, јер су његовом селу други људи ненапредни, или себични, или бездушни, па ради своје — често пута и сасвим незнатне користи — чине другима огромна квара, сметајући их у напредноме раду.

На пример: у много наших места постоји обичај, да сеоски старешина одређује, на којој ће се страни сејати једне године кукуруз, на којој пшеница или други усев. Онда старешина одређује, када ће се на стрништа пустити сеоска стока на пашу и докле стока може да на пашу излази. А код тога се обично најмање пази на паметне пољопривредне разлоге.

Ко у дотичном крају има земље, мора, хтео не хтео, да се тим наредбама покорава, па да буде онакав какви су сви они, — који нису напредни. Ако се он томе не би покорио, оштетио би само себе. На пример: напредан је пољопривредник у своју пшеницу посејао семе црвене детелине. Како ће он своју детелину сачувати, ако је атар за пашу отворен. Сигурно је да ће се стока баш на његову детелину највећма окомити. Или напредни је пољопривредник научио ценити вредност угарања стрништа или вредност вимског орања, па је своју њиву уредно преорао. Али шта му то користи, ако ће стока читавога села то орање изгазити, или ако ће чопор сеоских свиња његово орање изрити, а сигурно је да ће угарену земљу највећма изрити.

Овакових тешкоћа има још много, а на свакоме су месту друкчије. Против њих не може се борити појединац, он је за то преслаб, али може се борити задруга, у којој су сви упознали важност бољега реда и сви хоће да буде боље.

А сада да наведемо неколико примера добрих усевних редова за разне прилике:

(Наставиће се)

ИЗ ВОЂАРСТВА.

Наше воће.

(Прилог грађи за домаћу помологију).

(Наставак)

Ј а б у к е.

Салашка, салашанка (Тежак, 1903, 62).

Самониклица у округима шабачком и подринском (код М. Ђ. Милићевића); **самоникла, самоникла** (Тежак, 1901, 301); **самониклица** (Тежак, 1903, 62).

Сарајлика у ужичком округу (код Вука Караџића).

Сачишта (Тежак, 1903, прилог 31).

Сељанчица у округу ужичком (*Пољопривредни Гласник*, II); **сељанчица** (Тежак, 1903, 62), **сељанчица** (Тежак, 1903, прилог 31).

Синабија, синабија (код Вука Караџића), **сенабија** у округима шабачком, подринском и ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **сенабија** око Пожеге у округу ужичком;

сенабија (Тежак, 1901, 301), **сенабија** (*Пољопривредни Гласник*, II), **сенабија** у Синошевићу у Поцерини, **синабија** (Ђ. Поповић); **сенабија** (Тежак, 1903, 62), **сенабија** (Тежак, 1903, прилог 31) **сенабија** (Тежак, 1903, прилог 31), **сенабија** (Тежак, 1903, прилог 31).

Симковача (Тежак, 1903, 62).

Ситница, ситна (Тежак, 1903, 62).

Скопљанка у округу јагодинском (код М. Ђ. Милићевића); **скопљанка** (Тежак, 1903, 62), **скопљанка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Сладунка у Топлици (*Пољопривредни Гласник*, II).

Слаткача у окрузима јагодинском и крагујевачком (код М. Ђ. Милићевића), **слаткача** (Тежак, 1901, 301); **слаткача, слаткаја** (Тежак 1903, 62), **слаткача** и **сладунка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Скопљанка (Тежак, 1903, прилог 31), в. скопљанка.

Сретнаја (Тежак 1901, 301).

Срчика eine Art bester Gatt nd Aepfel in Slavonien (код Вука Караџића), **срчика** у Подрињу (Тежак, 1884, 366); **славонска срчика** (Тежак, 1903, 62), **српска срчика** (Тежак, 1903, 62), **срчика** (Тежак, 1903, прилог 31).

Стамболка (Тежак, 1901, 301); **стамболка** (Тежак, 1903, 62), **стамболка** (Тежак, 1903, прилог 31) **стамболка** (Тежак, 1903, прилог 31)

Стонтонка (Тежак, 1901, 301), в. стонтонка,

Стрекња у округу рудничком (код М. Ђ. Милићевића), **стрекња** у истом округу (код Јов. Мишковића), **стрекња** (Тежак, 1901, 301), **стрекња** (*Пољопривредни Гласник*, II), **стрекња** у Арнајеву у округу београдском; **стрекња** (Тежак, 1903, 62), **стрекња** (Тежак, 1903, прилог 31), **стрекња** (Тежак, 1903, прилог 31), **стрекња** (Тежак, 1903, прилог 31).

Сулија (Тежак, 1901, 301) **сулија** (Тежак, 1903, прилог 31).

Тамјанка у ужичком округу (код Вука Караџића).

Тањирача (код Вука Караџића), то је *колачара*.

Тврдокорка у окрузима јагодинском и чачанском (код М. Ђ. Милићевића), **тврдокорка** у округу рудничком (код Јов. Мишковића), **тврдојка** у округу алексиначком (код М. Ђ. Милићевића), **тврдаја, тврдојка** и **тврдокорка** (Тежак, 1901, 301), **тврдокорка** у Арнајеву у округу београдском; **тврдаја** (Тежак, 1903, 62), **тврдокорка** (Тежак, 1903, прилог 31), **тврдаја** и **тврдокорка** (Тежак 1903, прилог 31).

Тетовка у округу чачанском (код М. Ђ. Милићевића), **тетовка** (Тежак, 1901, 301), **тетовка** (*Пољопривредни Гласник*, II), **тотанка** у Расини се погрешно сликује са *сенабијом* (Тежак, 1884,598), **тетовка** у Нишу и околини (Ст. Сремац: *Ивкова Слава*); **тетовка, тетовка** (Тежак, 1903,62) **тетовка** (Тежак, 1903, прилог 31), **тетовка** (Тежак, 1903, прилог 31), **тетовка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Тиквача у окрузима шабачком и ужичком (код М. Милићевића), **тикваја** у округу рудничком (код Јов. Мишковића), **тиквача** у Подрињу (Тежак, 1884,366), **тикваја, тиквача** (Тежак, 1901,301), **тикваја** у Арнајеву у округу београдском, **тиквача** у Синојевићу у Поцерини; **тиквача** (Тежак, 1903,62), **тикваја** и **тиквача** (Тежак, 1903, прилог 31), **тиквача** (Тежак, 1903, прилог 31), **тикваја** (Тежак, 1903, прилог 31).

Тимочанка (*Пољопривредни Гласник*, II).

Трњанка (Тежак, 1903,62).

Царица у округу подринском (код М. Ђ. Милићевића), **царка** (Тежак, 1903, прилог 31, **царска** (Тежак, 1903, прилог 31).

Циганлија, у Синошевићу у Поцерини, лудо роди, зато јој и име тако (Множе се као Цигани!)

Црвењача (код Вука Караџића), **црвењаја** у округу јагодинском и **црвењача** у округу алексиначком (код М. Ђ. Милићевића), **црвењача** око Пожеге у округу ужичком; **црвеника, црвењача, црвена** (Тежак, 1901, 301); **црвеника** у Синошевићу у Поцерки; **црвенка, црвењача** (Тежак, 1903, 62), **црвена** (Тежак, 1903, прилог 31), **црвеника** и **црвењача** (Тежак, 1903, прилог 31), **црвеница** (Тежак, 1003, прилог 31), **црвеника** и **црвењача** (Тежак, 1903, прилог 31), **црвеница** (Тежак, 1903, прилог 31).

Црљенка (код Вука караџића):

У Богдана девет винограда,
И десета *црљенка* јабука.
С. Н. П. I, 563.

Црквињача у округу рудничком (код Јов. Мишковића).

(Наставиће се)

БЕЛЕШКЕ

Кокош Род-Ајланд. Давно је већ у Америци, у држави Род-Ајланд, примећено проста месна кокош, која се истицала својом продуктивношћу и гојизношћу. Американци нису пропустили а да метизацијом поменутих кокошију с талијанкама, малајкама и кохининкама добију нову врсту, којом се они поносе. Та врста, добивши име црвене род-ајланд кокоши (Rhode Island Reds), постала је позната 1897. год. и од тога времена, захваљујући својим изврсним одликама, распростире се свуда, где се ма колико поклања интереса живинарству.

И у Јевропи она изазива пажњу и показује одличне резултате. У Русији су, на пример, њоме врло задовољни. Госпођа Л. И. Лепешкина за њу вели: „Од како гајим род-ајланд све више се уверавам како је она врло пригодна за наше услове, нарочито климатске. Оне лако подносе недостатак топле стаје преко зиме, задовољавају се најпростијом храном, не изискују особиту бригу у раном порасту; јевтиније стају него ли друге врсте, јер не изискују особиту храну. Пилад сам неговала савршено тако, како би их неговала сељанка, и резултат је био врло добар: пилад су сва одрасла, нису боловала, била су енергична и весела, влаге и хладних дана се нису бојала. Моје су кокоши чврсте, имају одличан укус меса и одлично носе; при метизацији (с простом домаћом кокошком) дају одличне резултате.“

Д. И. Гејасинов вели: да његове кокоши теже преко 3 а петлови преко 5 килограма, дају много доброга меса и преко године свака снесе снесе до 150 јаја врло крупних, тешких по 68—75 грама. У току времена су му кокошке постале првокласне носиље; носивост им достиже и до 210 јајци у току године! Врло су издржљиве према хладноћи и променама времена, не болују и дају врло велики процент оплођених јајци. Почињу носити у новембру-децембру и, будући смештене у незагрејани жи-

винарник, непрекидно сву зиму носе, без обзира на мраз, који је једне зиме достигао — 24° R. По брзом стасавању кокоши црвена род-ајланд такође превазилази друге познате врсте.

Перје је ове кокоши такође врло лепо и скупље него ли од других врсти.

ГЛАСНИК

Нови чланови добротвори и утемељачи Српског Пољопривредног Друштва. — Начелник среза Косматског у Сопоту положио је 500 динара и уписао *срез космајски* за члана добротвора.

Г. г. *Милош М. Радојевић* трговац из Неготина, *Марко Раковић* земљорадник из Бретовика и *Милорад П. Јовановић* виноградар, административни железнички званичник у оставци из Сићева-Ниш, положили су по 100 динара и уписали се за чланове утемељаче.

Друштво и овом приликом благодари именованим на пажњи.

Српско Пољопривредно Друштво и Државни зајам. — На једној од последњих својих седница, Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва донео је одлуку да Друштво упише у државни инвестициони зајам 100 000 дин. — и ово је ту суму већ положило.

С обзиром на то да је овај унутрашњи државни зајам, *за који је упис отворен само до краја овог месеца* наменљен искључиво поправци нашег саобраћаја, који је од огромног утицаја на упрепћење и већу рентабилност наше пољске привреде, ми позивамо све наше чланове и читаоце „Тежака" да упишу што веће суме на које ће добити 7% чистог интереса без икаквих одбитака.

Посета словеначких земљорадника Српском Пољопривредном Друштву. — 100 словеначких земљорадника, чланова Кметске Дружбе за чији смо долазак јавили у једном од ранијих бројева учинили су у недељу 11. ов. месеца у 10½ час пре подне посету Српском Пољопривредном Друштву.

Цео Управни Одбор Друштва сачекао је госте најпре на станици, а затим и у дому друштвеном.

Госте је поздравио добродошлицом заступник председника, члан Управног Одбора г. д-р В. Стојковић, који им је у исто време и изнео значај и задатак Друштва.

Г. Стојковић је нарочито истакао да никад нису биле потребније овакве, земљорадничке екскурзије, него сада, после извршеног историског чина, — нашег ослобођења и уједињења. Словеначки земљорадници су били први, који су ту потребу уочили. Они су први, који су узели и иницијативу за једну такву екскурзију, те тиме дали лепог примера и потстрека и земљорадницима других наших покрајина. Затим је изразио жељу и наду да и наши земљорадници, под окриљем свога Српског Пољопривредног Друштва ускоро врате посету словеначким земљорадницима.

Ми препоручујемо свима нашим члановима и подружнама да нашу браћу Словенце што лепше приме и да учине све што могу, те да им овај њихов пут буде не само што пријатнији него и што корисиији.

ЗАПИСНИК.

33. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 6. јула 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: и. председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови: г.г. Благоје Д. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Александар г. Јовановић, Милутин Стојановић, Бошко Ж. Бошковић, Ивиа Т. Радовановић и др. Вељи Н. Стојковић.

Председавао председник г. Паја Т. Тодоровић.

Вежежио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле XXXII. редовне седнице.

Одбор прими знању.

II.

Прочитан је извештај инспектора за Подружине г. Владимира Хаџи Илића, који извештава о ступању на дужност и чини предлоге у погледу рада као и тражи упуте у појединим радовима у своме звању.

После говора чланова Управе, Одбор одлучи:

Да се инспектор г. Владимир Хаџи Илић у погледу вршења дужности управља према Друштвеним Правилима и Пословнику, а потребне предлоге поднеси с обзиром на буџетску могућност.

III.

Прочитан је извештај Инспектора за Подружине о путовању у Јужне крајеве као и о образовању Одбора у Штипу за приређивање изложбе.

За овим је прочитано мишљење Пољопривредног Инспектора г. Милана Ђурића о приређивању изложбе у Штипу.

После говора чланова Управе и датог објашњења од стране инспектора за подружине г. Хаџи Илића, Одбор одлучи:

Да се за 25. о. м. позове ужи Одбор за приређивање изложбе у Штипу, и да са инспектором г. Хаџи Илићем састави програм изложбе, а после овога да г. Хаџи Илић одмах отпутује у Скопље и Штип, и да са Пољопривредним Инспектором г. Ђурићем као и Одбором у Штипу учини све што је потребно за приређивање изложбе и да по повратку поднесе исцрпан извештај Управном Одбору.

IV.

Уредник „Тежака" г. Др. Вељи И. Стојковић реферише да се штампају књижице „Једна практична сушница за сушење воћа", и како је раније одлучено да се иста штампа у 5000 примерака предлаже да се штампа у 10.000 примерака.

Одбор Одлучи да се штампа у 10.000 примерака.

Са овим је закључена данашња седница.

ОГЛАСИ

Сумпор у платненим шипкама

за бурад има Српско Пољопривредно Друштво и продаје по 0.50 динара комад. Најбоље је у напред послати новац за потребан број.

ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ!!!

Да пјевајући косите ваше сјенокосе наручујте чувене косе из најбољега челика руком рађене:

ВАРЦАРКА

Цијена по комаду са поштом и паковањем 60 динара, преко 10 ком. 55 дин.

Задругама 5% попуст.

Израђујем по свакој мјери и дневно уз доплату одпремам:

ПАВО ГРГИЋ ковач

Варцар-Вакуф — Босна.

10—10

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 37. БЕОГРАД, 18. СЕПТЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ИЗЛОЖБА
ПРОИЗВОДА ДЕЧИЈИХ ПОЉОПРИВРЕДНИХ КЛУБОВА.

Изложба производа дечијих пољопривредних клубова одржаће се у дому Српског Пољопривредног Друштва на дан друштвене славе 12 новембра тек. год.

Излагаће се: кукуруз (по 10 клипова), стрна жита (пшеница, јечам, овас, раж) по 2 килограма и кромпир, пасуљ и грашак по 2 килограма — које су производе чланови клубова на њиховим њивама самостално гајили. Остали усеви, због тога што су се у мањој мери гајили, неће се излагати.

Клипови кукуруза имају бити од исте сорте, истог облика и дужине (средње), са зрнима исте боје и исте крупноће, са истим бројем редова на сваком клипу, са добро испуњеним и довољно крупним зрнима на врховима.

Уз изложене предмете сваки члан клуба дужан је приложити дневни бележник радова.

Сви се предмети за ову изложбу имају преко државних економа послати Српском Пољопривредном Друштву најдаље до 1. новембра.

Како је ова прва изложба производа дечијих пољопривредних клубова за коју је велико интересовање и на којој ће и многе награде бити додељене, умољавају се државни економи и вође дечијих клубова да настоје да сви чланови клубова своје горе побројане производе изложе.

Српско Пољопривредно Друштво.

ОДЛУКЕ, ДОНЕТЕ НА КОНФЕРЕНЦИЈИ
виноградско-винарских стручњака у Краљевини С.Х.С.

Конференција виноградарско-винарских стручњака из целе Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, која је одржана у Букову код Неготина, а делом у државном лозном расаднику у Јагодини, донела је по ниже изложеним питањима и своју резолуцију посебно за свако питање:

1 *Питање:*

Искуства о адаптацији у разним земљама (особито кречним) америчких подлога и њихових хибрида, који су у дотичној покрајини опробани и њихов афинитет према домаћим сортама лозе приликом калемљења, с обзиром на родност и издржљивост чокота?

Резолуција:

а) Досадашња искуства при обнављању винограда упућују нас, да избор најбољих подлога за кречне земље оснивамо у првом реду на основу практичних изведених огледа. Избор појединих подлога за поједине покрајине остаиља се као и до сада тамошњим стручњацима. Промене у избору било које подлоге морају се основати не на једном него на што многобројнијим огледним објектима, означених по иницијативи стручњака на разним местима.

У сваком огледном винограду треба опробати барем 5 признатих подлога за кречне земље и то између ових врста: 1202 (Мурведр × Рупестрис), 420 А, (Берландијери × Рипарија) Берандијери Рипарија Телеки 8 В, Шасла × Берландијери 41 В, Арамон × Рупестрис Гаџен № 1, Рёсл 1 и 1 R.

б) У вези са горњим преко је потребно да се у свим покрајинама проведе картирање виноградских предела, те зато одобре потребна средства.

в) За бескречне земље и на даље ће се поступати према искуству до сада стеченом, пробајући и оне врсте подлога које су се у другим покрајинама показале као погодне, настојећи при том, да се број тих подлога у матичњацима сведе на минимум. За огледе употребљавати највише: Рип. Порталис, Рупестрис ду-Лот, 3309, Руп. Гете, 1616, и Рипарија Рупестрис Шварцман.

г) Стручњаци треба да редовно прате питање ди-

ректних продуктера, а са стране државе треба настојавати да се сузбију до сада распрострањене врсте и да се дађе проширење истих онемогући.

II *Питање:*

Искуства о разним начинима калемљења (цијепљења, навртања) с обзиром на процената примања и подаци о производњи калемова у покрајини?

Резолуција:

а) Навртање (калемљење) нека се и на даље обавља у врелом и зеленом стању, како је где могуће с обзиром на климатске, економске и земљишне прилике. За малу производњу и вршење исте од самих виноградара, уз припомоћ укућана, треба дати, ако то климатске прилике допуштају, првенство зеленом навртању. Где се ради о великој производњи калемова или државној акцији у овом питању, особито у новим пределима, више се препоручује врело навртање помоћу стратификовања.

б) За осигурање што већег процента примања при навртању, као и при обичном сађењу на сталном месту, треба настојати да се производи савршено зрела лоза; с тога је потребно, да се нови лозни матичњаци оснивају више на југу државе.

III *Питање:*

Домаће сорте лозе (грожђа) у покрајини за црно вино, за бело вино и за јело. Особености у назнакама справљања вина; најчешће мане и болести; поправке и лечење вина.

Резолуција:

а) Ставља се у дужност стручњацима у држави да и на даље проучавају врсте лоза свога подручја, те од истих одаберу и у свом делокругу проширују и препоручују што мањи број одабраних сората лозе, како за вино тако и за јело.

б) У циљу што потпунијег изучавања југословенских сората лозе треба засновати у свакој виноградској покрајини барем по један сортименат домаћих сората из целе државе, било при школама или расадницима.

в) Конференција констатује да је винарство у већем делу државе на врло ниском степену, те истиче потребу, да држава истовремено са радом око обнове виноградарства што енергичније поради на унапређењу подрумарства.

IV *Питање:*

Однос између штета причињених од пероноспоре и оидијума. Искуства о успешнијем сузбијању ових болести. Борба са грожђаним мољцем где га има?

Резолуција:

а) Конференција налази, да с погледом на стечена искуства остане као главно средство против пероноспоре плави камен (модра галица), у доза 1—2% а за оидијум фино млевени сумпорни прах; са осталим пак средствима да се проведу потребни огледи.

б) Конференција сматра за потребно, да Министарство Пољопривреде и Вода издејствује што бољу израду плавог камена у Копривници и Цељу у погледу квалитета плавог камена, који не треба да има мање у себи од 98% чистог сулфата бакра, уз конкурентну продајну цену истога; исто тако да Управа Државних Монопола организује код фабрика дувана у земљи израду никотинског екстракта у јачини 45%, тако да би се у примени овога средства узела доза од 2 л. на 100 л. течности.

в) Исто тако конференција налази, да сва средства за сузбијање штеточина треба ставити под државну контролу.

V *Питање:*

Преглед и организација виноградарско-винарских установа у покрајини (школе, расадници, курсеви, путна

ПОДЛИСТАК

КРОЗ СЛОВЕНИЈУ.

(Пољопривредне белешке)

(Наставак).

Тако словеначки тежак сваке године паметно искоришћује планине и за пашу и за сено, те, зато, и може да држи доста стоке и да му она буде изврсне млечности и товна за клање.

Кад би наш тежак у планинским крајевима на то богасто обратио више пажње, па искористио и мање пропланке, а не само простране вакосе, колико би он тек могао више стоке имати и од ње знатно више наџисати!

Сточарство. У Словенији је 1910. године било стоке:

коња	59 000
говеда	506 000
коза	19 000
оваца	66 000
свиња	544 000

И све су то најбољи сојеви, од којих се има највише користи; словеначки је тежак свестан тога, да му најбољи сој највише користи доноси.

Из Словеније је годишње извожено говеди 35.000 а а свиња 75.000 комада.

Али је важније од извоза тај факат: да се словеначки сељак добро храни месом и млечним производима, ма да је тих производа извозио. Самога млека је Словенија *дневно* извозила по 30.000 литара и продавала у Трсту, Ријеци, Абацији, Целовцу и Грацу.

У Словенији је произвођено масла (бутера) 40.000 кгр. Готово сво масло је продавано у Бечу. Такође је чувен и изврстан сир словеначки.

Говеда су шарена, а припадају, поглавито, сојевима пинцгавском и сименталском. Пинцгавски сој је одавна одомаћен у Словенији, а на распростирању сименталаца се отпочела живља акција управо 1895. год: тада је набављено и раздато сименталаца бикова у околини Љубљане 72, у Нотрањском 110 и у Долењском 38. Од тада је настало систематско укрштање сименталаца с пинцгавским сојем и одгајивање сименталаца у чистој крви. Одлив је непрестано и са свих страна једнодушан: да су сименталци одлични и у чистој крви и укрштани с пинцгавским сојем. Сви се одгајивачи хвале како су сименталски бикови поправили њихов запат, како добивају лепа и тешка телад и како говеда лако и добро продају, јер их месари

настава и др.). Особље виноградарско-винарске струке и обезбеђење његове егзистенције?

Резолуција:

а) Предлаже се оснивање више нижих виноградарско-винарских школа, па и средњих (Буково, Марибор и Илок) Последње нарочито за спремање квалификованог особља за виноградску службу.

Будући да у Далмацији Босни и Херцеговини не постоји ни једна виноградарско-винарска школа, предлаже се, да се школа која је постојала у Сплиту, одмах обнови и да буде у вези с тамошњом кметијском станицом.

б) Приређивати што више кратких курсева нарочито винарских, те да се потребна сума у ту сврху предвиди буџетом.

в) Оргачизовати што боље путну виноградарско-винарску наставу.

г) Настојати, да суспендоване енолошке станице буду што прије обновљене, да могу потпуно вршити свој задатак, а где је потребно основати нове и тако их организовати, да и оне могу потпуно вршити свој задатак.

д) Државни расадници имају се проширити на веће површине, да могу задовољити сву потражњу лоза. Најмања површина лозњака има бити 10 ха. Од тога се изузимају самоуправни лозни расадници. Где ће се основати такви расадници одређује се према образложењу стручног одељења Министарства и стручњака оне области, где се има лозњак основати.

На земаљским се лозњацима има увести интензивна поука у винарству оснивањем малог угледног подрума у сваком лозном расаднику, где то прилике дозвољавају.

ђ) Заинтересовати приватне виноградаре, да и они оснивају матичњаке, који ће стојати под контролом државних стручних органа. Нико несме трговати лозом без нарочите дозволе обласних стручњака.

(Наставиће се).

ИЗ РАТАРСТВА

Усевни ред у газдинству.

(Наставак)

I. Четворогодишњи усевни редови.

1. година	2. година	3. година	4. година
кукуруз *	јара житарица (зоб или јечам)	детелина • +	пшеница ×
(у њу посејана детелина)			

или:

кукуруз * (позни)	јара јечам	кукуруз рани • ×	пшеница • + ×

или:

кукуруз * (рани)	пшеница • +	кукуруз • × (рани)	пшеница • + ×

или:

кромпир * • ×	раж ×	грахорица • +	зоб ×

или:

репа * • + × (сточна или шећ.)	пшеница ×	грахорица • +	пшеница

II. Петогодишњи усевни редови:

1. година	2. година	3. година	4. година	5. година
кукуруз * (рани)	пшеница • + ×	кукуруз • ×	грашак • +	пшеница

или:

кукуруз *	житарица (јара)	детелина • +	пшеница • ×	грашак ч

или:

кромпир *	житарица (јара)	кукуруз • × и т. д.	грахорица • +	раж

III. Шестогодишњи усевни редови:

1. година	1. година	3. година	4. година	5. година	6. година
кукуруз *	житарица (јара)	детелина • +	пшеница • ×	кукуруз • ×	зоб ×

радо купују и скупље плаћају.[1]) Сам прелат г. Калан, подпредседник Кметијске Дружбе и управник завода Marijanišča, на питање: како су се показали сименталци у поверењем му домаћинству, одговара: „Одлично; треба доћи и видети!“

Коњи су крупни, тешки, јаки: Словенац држи коња за тежачки рад, а не за јахање и параду. Он на коњима оре и дрља, преноси летину, превлачи дрва и грађу, ради све послове.

Козе су крупне и млечне; за мање и слабије тежачке породице оне су праве сиротињске краве.

Овце су крупне, тешке и с леном вуном.

Свиње су разних сојева; у последње време превлађују енглески.

Стаје, у којима се стока држи, по правилу су високе и простране, те ваздух није загушљив, видне су и чисте: под је чист, јер се *врло често* пере, под стоком је свежа простирка, јасла и судови, у којима се крма даје, увек се беле (јер се цеђем перу). Стока је преграђама подељена: засебно су краве а засебно телад, засебно коњи а засебно волови и т. д.

Али, Словенац много полаже на то, да му стока пасе, па је на пашу изгони где год има (као што у планинским крајевима има) пашњака. *Без паше нема напредног сточарства* — то је принцип, што га напредни сточари у Словенији проповедају. За здравље стоке је паша много угоднија од стајског хранења; то нарочито важи за млада говеда и ждребад, за муже краве и овце. На планинској паши краве дају више и знатно бољег млека.

За зимску исхрану стоке Словенац припрема *све* што може за исхрану употребити.

Сено и сламу он не држи у *кошару*, као у нас у многим крајевима, па да му пропада *велика количина* **свршине** и *још већа* **подине**: он и сламу и сено *пресује* и слаже у стају. Пресоване врши, ако је мала количина сламе и сена, ручном пресом, која је, често пута, просте конструкције и сопствене израде.

Стаја, у коју Словенац оставља пресовано сено и сламу, то је *под* или *скедењ*. У тој стаји он млати или врше жито, а на тавану оставља сено и сламу; испод стрехе, која је велика, држе се кола, плуг, справе и алати.

(Наставиће се)

---

[1]) Gustav Pirc: Poglavlje o govedoreji na Kranjskom.

или:

кукуруз* грашорица пшеница●+ кукуруз× грашак●+ пшеница

или:

кромпир* раж грашорица●+ раж зелена крма× зоб× и т. д.

Свима овим примерима хтели смо показати, како се од прилике имају у усевпоне реду усеви један за другим сејати и ђубрити. Пољопривредник, који најбоље треба да познаје своју земљу и своје прилике, знаће без сумње сам најбоље поставити свој усевни ред, особито ако добро размисли о свему, што смо напред написали.

Нарочито ваља овде нагласити, да се место кукуруза може у најђубрену земљу сејати и сваки други усев, који се окопава, нарочито репа и кромпир; осим тога може се узети и конопља, а може се узети и зелена пшна — на пр.: кукуруз за зелену пшу. Према томе, а по напред наведеноме примеру могу се поставити разни усевни редови, који ће моћи одговарати свакој потреби пољопривредника. *Главно је да пољопривредник добрим усевним редом најбоље искористи природно богатство своје земље, и да код тога све свршава у право време и уз помоћ природе.*

Још ће можда питати неки пољопривредник и ово: Како ћу ја поставити на пример петогодишњи усевни ред кад имам земљу у осам комада, од којих су још сваки друге величине, и то:

први комад	1½	јутра
други комад	¾	„
трећи комад	3	„
четврти комад	1	„
пети комад	1¼	„
шести комад	4	„
седми комад	2½	„
осми комад	1	„

дакле свега 15 јутара земље.

У том би случају требало свако поље да је велико 3 јутра или бар приближно 3 јутра. Најбоље ће се поља сложити овако:

Први и други комад биће поље број 1 са	2½	јутра
Трећи комад биће број 2 са	3	„
Четврти и пети комад биће поље број 3 са	2½	„
Шести комад биће поље број 4 са	4	„
Седми и осми комад биће поље број 5 са	3½	„
Свега 5 поља са 15	јутара	

Први и други комад увек ће се дакле обрађивати ђубрити и засејавати једнако, исто тако четврти и пети комад, исто тако седми и осми комад.

По томе ће примеру сваки пољопривредник погодити да сам себи уреди ваљан усевни ред; а ко то не зна нека путем државног економа или своје земљорадничке задруге или путем пољопривредних новина потражи савета.

Константин Поповић,
кр. господарски надзорник.

Знаци: * стајско ђубре; + калијев ђубре; ● фосфатно ђубре; × душично азотно ђубре.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Наше воће.

(Прилог грађи за домаћу помологију).

(Наставак)

Ј а б у к е.

Чавољци (Тежак, 1903, 62), **крупни чавољци** (Тежак, 1903, прилог 31).

Чајња у округу крушевачком (Тежак, 1901, 301), **чајине** (Тежак, 1903, 62).

Чељача у Шумадији, „некака кисела јабука“ (код Вука Караџића), **чења** у округу шабачком и **шења** у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **чења** у Синошевићу у Поцерини, зри у јулу, одмах иза петроваче“.

Чекавара (Тежак, 1903, 62).

Челешка у округу подрињском (Тежак, 1901, 301).

Чибуклија (Тежак, 1901, 301).

Чутурица (Тежак, 1901, 301).

Џемурлика око Пожеге у округу ужичком; **џемурлика** у округу ужичком (Тежак, 1901, 301. Име је турско. Ако му је корен *чамур* (блато), па се, у место *чамурлика* изгонара *џемурлика*, онда јој је име дошло од мекоте меса: месо јој је меко, у устима се готово више растапа под зубима него што се жваће. Није, међутим, невероватно да јој је назив дошао од турског женског имена *Џемила*, т. ј. *лепа*.; **џемурлика** (Тежак, 1903, прилог 31), **џемерлика** (Тежак, 1903, прилог 31).

Шареника у ужичком округу (код Вука Караџића), **шареника** у истом округу (код М. Ђ. Милићевића), **шареника** у округу рудничком (код Јов. Мишковића), **шареника** око Пожеге у округу ужичком; **шареника, шараја, шарењаја, шаренка** (Тежак, 1901, 301), **шареника** у Арнајеву у округу београдском; **шареника, шараја** (Тежак, 1903, 62), **шарајлија** (Тежак, 1903, прилог 31) **шареника** и **шарула** (Тежак, 1903, прилог 31), **шареника**, (Тежак, 1903, прилог 31), **шареника** (Тежак, 1903, прилог 31)

Шербетлија у Црној Гори (код Вука Караџића), **шербетлија** у ужичком округу (код М. Ђ. Милићевића), **шербетлија** (око Пожеге) у округу ужичком, **шербетлија** (Ђ. Поповић), **шербетлија** (Тежак, 1903, прилог 31), **шербетлија** (Тежак, 1903, прилог 31).

Шећерлија у ужичком округу (код Вука Караџића), **шећерлија** у окрузима рудничком и ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **шећерлија** у округу рудничком (код Јов. Мишковића), **шећерлија** око Пожеге у окр. ужичком; **шећерлија** (Тежак, 1901, 301), **шећерлија** *(Пољопривредни Гласник,* II), **шећерлија** у Синошевићу у Поцерини, **шећерлија** (Ђ. Поповић); **шећерлија** (Тежак, 1903, 62), **шећерлија** и **шећерка** (Тежак, 1903, прилог 31), **шећерлија** (Тежак, 1903, прилог 31).

Шилькаче (Тежак, 1903, 62), **шилькача** (Тежак, 1903, **Шилине** (Тежак, 1903, 62).

Шмунка (Тежак, 1903, 62).

Шумадинка (Тежак, 1903, 62).

Шиповача у Синошевићу у Поцерни

Шуматовка од Алексинца *Пољопривредни Гласник.* II), **шуматовка** (Тежак, 1901, 301), иначе *црвеника*; **шуматовка** (Тежак, 1903, 62), **шуматовка** (Тежак, 1903, прилог 31), **шуматовка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Шупљика око Пожеге, у округу ужичком.

К р у ш к е.

Арапка (код Вука Караџића), **арапка** у округу јагодинском, крагујевачком, рудничком, шабачком, ужичком и чачанском (код М. Ђ. Милићевића), **арапка** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **арапка** у округу подринском (Тежак, 1884, 366), **арапка** у ужичком округу; **арапка** у Арнајеву у округу београдском, **арапка** у Синошевићу у Поцерини (камо је у опадању: „све је мање остаје"), **арапка** (Тежак, 1901, 301), **крупна арапка** (Тежак 1903, прилог 31), **жута арапка** (Тежак, 1903, прилог 31), **зимска арапка** (Тежак, 1903, прилог 31), **жута арапка** (Тежак, 1903, прилог 31, **крупна арапка** (Тежак, 1903, прилог 31), **жута арапка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Арапка морска у округу рудничком (Јов. Мишковић).

Базава у округу јагодинском и чачанском (код М. Ђ. Милићевића).

Батава у округу ужичком (ког М. Ђ. Милићевића); **батва** у срезу рачанском у округу ужичком.

Беганица у округу ужичком (код Вука Караџића).

Београдка у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића).

Бигарка у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића).

Бјела такиша у округу ужичком.

Бјелијанка у округу ужичком (код Вука Караџића), **бјелијанка** у округу ужичком.

Бљузгача у округу шабачком (код М. Ђ. Милићевића), **бљузгача** и **воденьача** у Арнајеву у округу београдском и у Синошевићу у Поцерини.

Бљутавице, крушка распрострањена у Солотуши (срез рачански, округ ужички).

Бостанка и **чворњача** у округу ужичком.

Брашњавка у Арнајеву у округу београдском, **ћепеклија** (Ђ. Поповић).

Бронзара у округу ужичком; **бронзара** (Тежак, 1903, прилог 31).

Видовача у округу ужичком, „која доспијева о *Видову* дне" (код Вука Караџића), **видовача** у округима јагодинском, алексиначком и рудничком (код М. Ђ. Милићевића), **јечмењача** и **видовача** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **видовача** у округу ужичком.

Висуљак у округу подринском (код М. Ђ. Милићевића)

(Наставиће се)

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Оскудица сточне хране.

У невољи, која је ове године због оскудице сточне хране задесила наше сточарство, не смемо пропустити ни једне приліке, а да не покушамо учинити оно, што би ту невољу ублажило.

Стока је главни део нашега народног богатства. Штетује ли пољопривредник, ако му стока пропадне, штетовала је онда и читава држава, јер стока је наше заједничко народно благо.

Зато нам свима ваља латити се посла, и сваки од нас мора дати све своје, што зна и може, само да се помогне. Особито је то дужност државних власти, наших пољопривредних организација, школованих пољопривредника и наших нована. Сви треба да сложно помогнемо неукоме сељаку

Ко познаје модерну технику хранидбе стоке и начин, како многи наш сељак и данас у оскудици нерационално храни своју стоку, тај знаде, да се ту може много поправити. Сељак је додуше свакој новотарији тешко приступачан, али он је ипак толико практичан, да у невољи послуша, особито ако му се нека нова ствар растумачи на згодан начин.

Тако би се на пример неизмерно много учинило, ако би се код наше владе и пољопривредних установа устројили одсеци, који би свакоме пољопривреднику на његово конкретно питање — (например: имам толико метричких центи сламе, сена, репе и т. д., треба с тим да исхраним оволико, крава, јунади и т. д., како да расположим с кромом и удесим хранидбу?) — давали тачан одговор, како да расположиву сточну храну најрационалније искористи. Ако би се онда оваква питања и одговори што више штампали у нашим стручним и дневним новинама то би за популаризоване науке и вештине о рационалној хранидби стоке било врло много учињено.

Износећи ово питање, позивам наше школоване пољопривреднике, да они о том рекну своју.

Овом приликом износим још једну ствар, која је нашим стручњачким круговима без сумње позната, али коју — како видим — није до сада нико потакнуо. *То је растварање сламе.*

Слама наших житарица била би најзгоднија сточна храна, само кад не би била тако врло тешко растворљива. Желудачни сокови не могу да пробију кроз ону тврду кору, у којој су затворени хранивн састојци сламе. Зато слама пролази кроз желудац и црева већим делом несварена, а само се мањи део тих хранивих састојака искоришћује. Чим је тврђа слама, тим теже је растворљива. То знају и наши пољопривредници, да је тврда слама озимих житарица за храну мање вредна од мекане сламе јарих. Из сламе озимих житарица може желудац животиње да свари по прилици само $^1/_4$ оне множине хранивих састојака, колико свари из исте множине сена. Ми би морали дати марвинчету четири пута толико сламе, колико дајемо сена, ако би хтели, да га нахранимо. Али толико сламе не може у желудац стати. Зато, ето, није слама подесна за сточну храну.

Пре много година изнашао је учењак Lehmann један начин, како се хранивни састојци сламе, који су затворени у тврду кору, кроз коју не могу пробијати желудачни сокови, могу да ослободе коре и учине приступачним желучаним соковима. Lehmann-у је то потпуно пошло за руком и то *хемичким путем*, да се кувањем сламе у растопини натроновог луга (цеђа) тврда кора у слами умекша или раствори.

Слама, која је тако умекшана по Lehmann-овом начину вреди као сточна храна оволико, колико и добро сено, само јој се мора додавати нешто више *беланчевине*, но обичноме сену, а ово ради тога, што се код кувања сламе беланчевина згруша.

Стока овако приређену сламу врло радо једе и напредна је на њој храни.

Питање искоришћавања сламе као, темељне сточне

хране, јесте технички потпуно и савршено решено. У Немачкој се овај начин у пракси извађа.

Велики број наших пољопривредника располаже са знатним количинама сламе. Особито овогодишња слама од изврстне је каквоће, јер је чиста, суха и без икаквих болести.

Наше залихе сламе биле би по мом мишљењу довољне, да прехранимо сву нашу стоку, ако би се уз то сачувале за хранидбу и све посије, грах, грашак, олајне погаче и слична хранива, која имају много беланчевине јер код хранидбе са растворeном сламом — како смо већ напред споменули — треба више беланчевине, него код хранидбе са сеном.

Ми би могли још за времена уредити све, што је око тога посла потребно, али би пре тога морали знати:

„Је ли могуће набавити у ту сврху потребне количине натроновога луга (на сваких 100 килограма сламе требало би по прилици 5 килограма луга).

Ако наше државне власти и пољопривредне организације буду могле то учинити, онда ћемо моћи за спас наше стоке неизмерно много допринети.

Ствар је хитна па нека се одлучује брзо и сигурно.

Кр. господарски надзорник
К. Поповић.
Огулин.

БЕЛЕШКЕ

Вешање угинуле животиње. — Као прошле, тако и ове године, сва перната живина преко целе године, кад више, кад мање, цркава, без да болује. Ово цркавање бива више ноћу него дању.

Марвени лекари веле да живина цркава од колере и да лека противу исте још нема, па зато препоручују да се обраћа већа пажња ни чистоту живинарника.

Многи земљорадници прву своју угинулу кокошку пловку, ћурку или гуску вешају о дрво где живина ноћива са уверењем да ће болест престати, а осталу поцркану живину бацају по рекама, потоцима и т. д., одакле их пси и свиње развлаче и једу, а тиме и заразу шире.

Савети, реферати, па и по која казна, слабо или никако не утичу како на кметове тако и на сопственике угинуле живине.

Од многих пак слушао сам да кажу: „Па кад моја живина цркава, нека и туђа поцрка“! Људи који овако мисле и говоре, не мисле ни себи добро.

Народна изрека лепо каже: „Чувај се, па ће те и Бог чувати“! Сви треба да смо свесни тога и да се придржавамо ове изреке.

Лекари и учени људи веле да се угинула живина мора одмах и без одлагања дубоко укопати, негашеним кречом посипати и добро земљом претрпати и нагазити, да је пси и свиње неби ископавали, те тиме заразу још више ширили.

Марвени лекари, пак, препоручују да се живинарници добро очисте и окрече, а за овим сумпоришу овако. Узети 250 гр. сумпора; метнути жара у какав стари суд и по врх овога сумпор, пазећи да се што не запали; врата и прозоре добро затворити и тако оставити 24 сата. Сумпорна пара, која се приликом сагоревања сумпора ствара, уништиће заразне клице, па и ваши.

Ако ли пак живина ноћива на дрвећу, што је по селима готово свуда обичај, препоручују да се дворишта где живина борави добро очисте, а испод дрвета где живина ноћива, измет добро прикупи, земљу испод овога мотиком бар 1 см. саструже и све ово избаци на њиву где живина не долази. За овим под поменуто дрво посипати негашен креч где овога има, ако ли пак њега нема онда песка или обичне земље. После треба измете чешће чистити и износити и редовно чистоту одржавати.

Неки живинари препоручују поред добре чистоте, да се живини даје за храну ситно исечен црни лук, помешан са мекињама или јармом; да се судови из којих живина воду пије често перу и вода мења; да се у воду меће парче коре од црног јасена, или сипа по која кашика сирћета или по врло мало соне киселине (која се купује у апотеци).

С обзиром на велике цене живине и штету која се може имати, ако се ништа не предузима, већ се остави само себи, неби требало да овако и даље остане, већ треба сваки да у интересу своме послуша савете и уради све што треба, како би се болест ублажила и проценат липсавања живине бар у неколико, ако не потпуно смањио.

Кметови би требали да позову своје грађане и посаветују их, да угинулу животињу не вешају и не бацају које куд, већ да је одмах добро укопавају.

Ако би неко лице и даље своју угинулу живину вешало и бацало, његове комшије треба да га доставе власти, а ова да га одмах снагом закона на извршење нагна, па и казни.

Варварин. **Милисав М. Ђорђевић,**
срески економ.

ГЛАСНИК

Подвоз у пола цене — Господин Министар Саобраћаја решењем својим од 30. пр. месеца М. С. Бр. 29244, одобрио је подвоз у пола цене железницом и лађом посетиоцима пољопривредних изложаба, које Друштво приређује у Штипу и Александровцу.

Ова повластица важи и за излагаче пољопривредних справа, алата и материјала.

Посетиоци су дужни на полазној станици узети целе карте и ове сачувати за повратак, а од Одбора на изложбама добиће уверење да су посетили изложбу тако, да им у повратку служи иста карта.

Повластице важе: за изложбу у Александровцу од 28. овог до 6 идућег месеца а за Штип од 6 до 14. октобра тг.

Нови чланови. — Начелник среза Јадранског послао је Друштву 500 динара и тиме уписао срез за члана добротвора.

Српско Пољопривредно Друштво благодари срезу и Начелнику среза на пажњи.

Смотра и награђивање винограда. — Пољопривредно Удружење Бачбордошке жупаније уз потпору подружинских изасланика из Бездана, Берега и Чакова приредило је смотру винограда са награђивањем и поучним излетом.

Чланови оцењивачког суда су под председништвом др. Косте Бугарског следећи: Јосиф Инхоф секретар пољопривредног Удружења из Сомбора, Ђура Сирмаи, Ђура Гергуров подбележник, Јосиф Мобан, СтеванЦвенг из Колута, Јован Кресер, Јосиф Брант из Гакова, Симеун Винце и Михаило Варга из Бездана и Мартин Радичев из Берега.

Оцењивачки суд је између више стотина јутара усађенога винограда посмотрио и оценио винограде њих 82-рица чланова друштвених.

Констатовало се, да су сви виногради у колутском атару врло брижљиво обделавани, један од ових је са сумпорним угљиком помогнут и одржан, дочим су сви остали на Рупестрису Монтиколи и рипарији; остали су већином још у зелен каламљени са динком, са белом медљаником, са делаваре, мирковачом, опортом, талијанским ризлингом, а ређе са врстама за потрошњу као деликатесама.

На овој изложби (смотри) је међу вредне и заслужне подељено 13 златних и 11 сребрних повеља друштвених.

После тога се ишло у цркву, где је плебанос Ђура Сирмаи по обављеној служби одржао свој религиозни говор присутнима.

У подне је у просторијама подружине одржан заједнички ручак, којом је приликом председник д-р Коста Бугарски у дужем говору пуним здравих идеја указао на велику важност организација привредних и на потребу што моћније заштите привредних интереса.

Са ове светковине присутни послаше брзојавни поздрав Министру Пољопривреде и Вода у Београду.

Пољопривредна Подружина у Босиљграду. — Заузимљивошћу вредног Г. Хранислава Ј. Митровића државног економа среза босиљградског 28. августа тек. године основана је у Босиљграду Пољопривредна Подружина за срез босиљградски и 5. овог месеца у својој ванредној седници Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва примио је ову подружину у свој састав.

Ми са особитом радошћу бележимо овај значајни догађај за наш лепи Босиљград и за цео овај срез и верујемо, да ће Босиљградска Пољопривредна Подружина донети пољопривредницима овог краја велике користи.

Али нас још више радује само усталаштво пољопривредника среза Босиљградског; ова особито нам драга браћа, до скоро од нас отргнута, већ су прегорела прелазне фазе, које су неизбежно биле скопчане са недавним историским догађајем, који нас је ту скоро нераздвојно спојио са овим нашим крајем, и ето већ су прегли да се удружено помогну у свом пољопривредном и економском развитку.

Значајан је ово факт и он нас властито убеђује, да нас је чекао пољопривредник босиљградског среза, да нас је желео, да је наш *био* и — да ће наш увек бити и да је само чекао моменат, па да у нашем братском загрљају прегне на рад и себи на корист и нама на радост и домовини на дику.

Ми од свег срца честитамо драгој браћи из мирисног Босиљ-града и његовог целог среза њихово ускрснуће и почетак њиховог новог, културног живота и рада под окриљем наше опште мајке — Србије, а младој Подружини вредних пољопривредника среза Босиљградског желимо срећан и успешан рад, заузимљивим пак иницијаторима-оснивачима ове лепе и веома корисне установе наше велико хвала.

ЗАПИСНИК.

34 редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 30. јула 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: П.председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови: г. г. Благоје Д. Тодоровић, Милутин Стојановић, д-р Вељa Н. Стојковић, Бошко Ж. Бошковић, Алекса Љ. Поповић и Александар Г. Јовановић.

Председавао п.председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

П.председник: Господо дозволите ми пре но што би прешли на дневни ред да Вам саопштим тужну вест, да је г. Милорад Драшковић Министар на расположењу, редовни и почасни члан овог Друштва, погинуо од зликовачке руке.

Пок. Драшковића ми смо сви познавали и њега и његове радове на унапређењу пољске привреде: као Министра Народне Привреде, а нарочито у доношењу три важна пољопривредна закона: о осигурању стоке, о осигурању усева од непогода и о регулисању вода, који су закони у другим земљама одавно постојали. Од ових су заиста два закона обустављена али се и сада осећа потреба за истима, а он је још раније дао правац.

Као практичара, важан је његов рад, што је основао први добро уређени млекар и производио специјалне типове сира, које су доцније примиле млекарске задруге с истим називима које им је дао пок. Драшковић.

И ако би се о радовима пок. г. Драшковића имало доста рећи молим чланове да се задовоље овим и предлажем да му се ода последња пошта.

Одбор устајањем изговари: Бог да га прости.

II.

Прочитан је записник прошле седнице.

Одбор прими.

III

По предлогу члана г. Виће Т. Радовоновића о ликвидацији рачуна о новцу добивеном из Народне Банке, Одбор одлучи: да се за остатак новца у 8.353·40 динара пошаљу плутови истим окрузима, којима су уз исте суме послате раније справе, алати семе.

IV.

По добивеним понудама за набавку справа и алата Одбор одлучи:

Да чланови Управе г. г. Милутин Стојановић, Бошко Бошковић: секретар г. Александар Рашковић и шеф продајног одељења г. Петар Вуковић прегледају понуде и идућој седници учине предлог која је фирма дала најповољније понуде, да би се донела одлука о набавци.

П.председник саопштава, да су из Новог Сада добивене неке понуде, па да би се видела израда понуђених справа и алата, да је упутио сам шефа продајног одељења г. Петра Вуковића, који је исте прегледао и донео цене са извештајем. На овом путу г. Вуковић утрошио је 109 динара коју му суму треба накнадити.

Одбор одлучи, да се г. Вуковићу исплати из Друштвене касе 109 динара, учињеног трошка на овом путу.

V.

По извештају Пољопривредног Инспектора у Скопљу да услед мале понуђене цене није могао продати Друштвене зграде. Одбор одлучи, да се умоли инспектор, да исте изложи поновној продаји, без обзира на почетну цену.

VI.

По молби Јоце Новаковића из Старе Шове да му Друштво прими плугове које је био обавезан предати до 1. јуна тек. године, Одбор одлучи: Пошто није предао плугове у одређеном времену, то му се сада не могу примити, а Друштво да му врати кауцију, пошто није радо никог па ни њега да оштети.

VII.

По добивеним понудама о осигурању Друштвених зграда. Одбор одлучи: да чланови именовани у IV. тачци овог записника прегледају и ово понуде и учине предлог, које је Друштво дало на повољније услове за осигурање.

VIII.

По молби г. Светолика Миодраговића благајника, да му Друштво уважи оставку на службу, пошто му је плата и додатак мали. Одбор одлучи: да се г. Миодраговићу уважи оставка на службу, да дужност преда шефу продајног одељења г. Петру Вуковићу, који ће ову привремено обављати, зашта ће се г. Вуковићу издавати месечни хонорар од 300 динара до избора новог благајника.

Благајник г. Миодраговић да изврши предају новца и рачуна и издати му плату и додатке за месец август тг.

IX.

По писму Потрошачке Задруге, да није могла наћи локал где би се могла иселити и моли да и даље остане у Друштвеном павиљону, као и да ће од сада плаћати 1.100 динара месечне кирије. Одбор одлучи: да се уступи павиљон Задрузи, али најдаље до 1. маја 1922. године, кирију да плаћа по 1.100 динара месечно и да се умоли, да у дворишту одржава чистоту.

X.

По предлогу г. Драгише Лапчевића, да друштво тражи справе и алат који се добије из Немачке на име ратне оштете и да ове раздаје пољопривредницима, којима су потребне по цени коштања, да не би исте дошле у руке шпекуланата и да их пољопривредници не би узимали по скупој цени. Одбор одлучи: да се умоли Господин Министар Пољопривреде да од ових справа уступи Друштву ситније справе као: виноградарске и воћарске и један део плугова и осталог, да би их Друштво давало по одређеној цени.

XI.

По акту Министарства Пољопривреде и Вода, да Друштво изабере једно лице за члана Пољопривредног Савета. Одбор изабра г. Љубу Новаковића председника Друштва.

XII.

По изјави г. Душана Ћатића, да му се одреди хонорар за превод са чешког „Пројекат Закона о Земљорадничким Коморама“. Одбор одлучи: да се умоли члан г. д-р Вељa Н. Стојковић да изврши преглед превода и предложи висину хонорара.

XIII.

По извештају о примљеним теглама за конзервисање воћа и поврћа од Америчке Мисије Одбор прима знању са захвалношћу с тим, да се од истих могу уступити слушаоцима курса за конзервисање воћа и поврћа по 3 комада по цени коштања, а распоред осталих да чини члан г. д-р Вељa Стојковић.

XIV.

По поднетом предлогу Набављачког Одбора о примљеним прекалицама и плуговима, као и о продајним ценама истих. Одбор одлучи, да се продају по одређеним ценама набављачког одбора.

XV.

По саопштењу члана г. Славољуба Илића, да неће моћи услед службених послова долазити у седнице до месеца октобра, Одбор прими знању.

XVI.

По молби г. Александра Јовановића да му се одреди хонорар за Млекарство које је написао и које је Друштво штампало, као и да му се изда уобичајени број примерака бесплатно Одбор одлучи: да се г. Јовановићу изда хонорар од 150 динара по штампаном табаку и да му се изда 50 примерака бесплатно од којих 5 да буду у тврдом повезу.

Да продајна цена ових буде по 5 динара комад.

XVII.

По питању хонорарисања књига „Једна практична сушница за сушење воћа и о конзервисању воћа и поврћа“. Одбор одлучи, да се књижице предаду г. г. Милутину Стојановићу и Бошку Бошковићу, који ће извршити преглед и предложити висину хонорара.

XVIII.

Саопштен је одговор г. Милорада Тројановића, да се не може примати дужности секретара Друштвеног.

Одбор прими знању.

XIX

П.председник саопштава, да је Инспектор за Подружине г. Хаџи Илић упућен у Скопље и Штип ради припреме за приређивање изложбе, потребно је да се одреди дневница за његово путовање.

Одбор одлучи, да се г. Хаџи Илићу исплаћује по 50 динара дневно када путује до 10 данара када на путу проведе више, да му се рачуна дневница по 40 динара дневно, и подвозни трошкови по рачуну.

XX.

П.председник извештава, да је приликом посете домаћичке школе у Баваништу положио за фонд сиромашних ученица као прилог овог Друштва суму од 200 динара, и моли да се овај издатак одобри.

Одбор одобрава исплату ове суме из Друштвене касе.

XXI.

П.председник саопштава, да ће неко време одуствовати, и пошто за то време неће моћи доћи председник, то моли Одбор да се одреди један члан који ће га у дужности заступати.

Одбор одлучи, да члан Одбора г. д-р Вељa Н. Стојковић, за време одсуства п.председника заступа председника.

Са овим је завршена данашња седница и п.предсеник исту закључује.

ОГЛАСИ

Српско Пољопривредно Друштво има на продају:

1) Сечке за сточну храну и то:

Марка Р. по 740 динара

Марка А. по 880 динара

систем Хамрли за мале поседе по 425 динара.

2) Пресе за грожђе од 100 литара по 875 дин.

У издању Српског Пољопривредног Друштва изашла је као 2. књига Библиотеке Српског Пољопривредног Друштва

МЛЕКАРСТВО

за пољопривредне школе и пољопривреднике — са 67 слика у тексту и 7 таблица

од

Александра Г. Јовановића,

начелника Министарства Пољопривреде и Вода Садржај је овај: 1. Увод (о млекарству у опште и др.) 2. Млеко (састав, испитивање млека и др.) 3. Предрада млека (повлака и масло, сиреви) 4. Прерада сурутке 5. Разни млечни производи (кафир, југурта и др.) 6. Исплата млека 7. Подизање млекарница.

Сумпор у платненим шипкама

за бурад има Српско Пољопривредно Друштво и продаје по 0.50 динара комад. Најбоље је у напред послати новац за потребан број.

Пољопривредници читајте и ширите ваш лист „Тежак“.

Штампарија „СВ САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се **Срп. Пољопривредном Друштву** У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу најновијег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 38. БЕОГРАД, 25. СЕПТЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ОДЛУКЕ, ДОНЕТЕ НА КОНФЕРЕНЦИЈИ виноградско-винарских стручњака у Краљевини С.Х.С.

(Наставак.)

VI *Питање:*

Статистика винограда и производња вина у покрајини; мере за успешније обнављање винограда (кредит, ослобођење од порезе, снабдевање лозом, инструктивна помоћ и др.).

Резолуција:

а) Налазећи да су статистички податци из виноградарства нетачно прикупљени при Одсеку за Статистику Министарства Пољопривреде и Вода, конференција налази да је потребно, да се они тачније прикупљају и сређују уз припомоћ стручног особља из целе земље тако, да се из њих може видети:

1. Општа површина под виноградима на америчкој и домаћој лози и производња вина;

2. Код пољопривредних установа, да се воде податци о производњи и проценту пријема: резница припорака и калемова, као и тачни трошкови код подизања и обрађивања винограда по хектару.

3. Да се ови податци обзнањују у своје време.

б) Конференција је мишљења, да се у закону о земљорадничком кредиту унесу специјалне одредбе, при давању кредита виноградарима, који подижу или обнављају виногреде, по којима би им се давали сразмерно већи зајмови и са нижом интересном стопом.

в) Да се умоли Министарство Шума и Руда да виноградарима олакша јефтинију набавку грађе за притке на државних и самоуправних шума, као и да настане, да се празни комплекси близу виноградарских центара, државног или општинског земљишта, засаде багреном у циљу снабдевања виноградара приткама.

VII *Питање:*

Ово је питање третирано на конференцији у вези са 9. питањем програма:

7. питање гласи: „О сузбијању фалсификовања вина у земљи, Закон о промету вина", а

9. питање гласи: „Какво је виноградарско-винарско законодавство било и какво је сад у покрајини; какво треба да буде".

Резолуција:

а) Да Министарство Пољопривреде и Вода изради пројекат закона о промету вина, који треба да важи за целу земљу.

б) Тај пројекат подврћи оцени одређених стручњака из разних покрајина, после чега пројекат претрести на конференцији делегираних стручњака из свију покрајина.

в) Законом треба у главном спречити вештачко умножавање вина.

и г) Закон о обнављању и унапређењу виноградарства у Србији од 22. марта 1921. год., који у главном задовољава потребе и интересе виноградарства свију покрајина, узети као базу за доношење дефинитивног закона за целу Државу. Дотле пак у границама могућности овај закон примењивати и у осталим покрајинама.

VIII *Питање:*

О винарској унутрашњој и спољној трговини (промету). Унутрашње и међународне сметње (пореза, трошарина, царина) за лакши промет и извоз вина. Транспорт и заступање у иностранству. Пореза на печење ракије од комине?

Резолиција:

а) Да се унутрашња трговина вином регулише првенствено стварањем винарских задруга у свима нашим крајевима.

б) Да се пореза на производњу вина и ракије сруда укине а да се трошарина на вино снизи,

в) Да се транспортне тарифе на железницама и бродовима смање а нарочито за Далмацију и Херцеговину.

г) Да се извозна царина како на вино тако и на ракију више неваспоставља.

д) Да се увозна царина на страна (талијанска и грчка) вина установи најмање на 200 динара по хектолитру и да се сразмерно томе повећа за грожђе и остале винске продукте.

ђ) Да се обезбеди директни транспорт за наша вина која иду у Ческу и Пољску преко Аустрије.

е) Да винарски трговци могу бити само квалификовани винари са стручним испитом.

ж) Да се у нашим консулатима у Ческој, Пољској и Аустрији поведе озбиљнији рачун о нашем извозу вина у те земље.

в) Да се олакша на царинарницама повратак наших празних винских судова, у којима је вино извезено.

и) Да Државна Влада потпомогне заснивање и јачање Савеза Југословенских Виноградара, као озбиљну установу за обавештавање наших виноградара о стању светске винарске трговине.

и ј) Да се винарски трговци који успу створити винарска складишта у иностранству, награде од стране Државе.

IX. *тачка.*

Смотра и дегустација (кушање) вина, донетих од разних делегата у циљу упознавања типова вина из разних покрајина.

Донето је оштре мишљење:

а) Да су вина из винограда Винодељско-Воћарске Школе и са крајничких положаја, како бела тако и црна, лепо однегована, са чистим укусом и хармоничним саставом (ларош Неготин не улази у овакву оцену).

б) Војвођанска вина, већином бела: једноликог карактера као добра аталска, лака вина са мало екстракта. Лепо очувана добром негом.

в) Хрватска су вина била мање заступљена. Приближују се војвођанским винима, она са југа, а словеначким она са северна.

г. Словеначка су вина била одлично однегована и врло доброг квалитета, сем што имају тип вина северних крајева — са више винске киселине.

д) Далматинска вина могла би се поделити у три карактерне групе: аталска, дезертна и вина за шпајзовање (мешање, крижање, резање) са другим винима. Добро негована и најача од свију вина.

ђ) Босанско-херцеговачка вина са херцеговачких положаја била је мало али врло добрих примерака „Жилавке“ и „Блатине“. Подрумарски однегована, хармоничног састава, свежа али доста јака (богата у алкохолу).

Секретар конференције
Б. Ж. Бошковић.

Председник конференције
П. Т. Тодоровић.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

На који се начин могу преко зиме очувати позне сорте јабука и крушака?

Многе позне сорте јабука и крушака узабране са дрвета и одмах употребљене за јело, немају такав пријатан укус, сочност, сласт и арому, као кад би се очувале преко зиме, те да покажу своју праву употребљиву вредност.

Сем тога, ако пољопривредник има веће количине таквих плодова за продају и пије у могућности, да их из руда каквих разлога прода још у току јесени, онда их треба очувати преко зиме, услед чега ће такво воће када се прода преко зиме, или чак с пролећа имати знатно већу вредност.

Остављени плодови услед дужег чувања промену своју основну боју, месо постане лако и укусно а такође развије се нарочити мирис, укус и арома својствено дотичној сорти. Кад јабука се повећа процентат шећера са 3%. а у колико је већа топлота на месту где се воће чува, у толико је бржи процес повећавања шећера. У хладним подрумима повећање шећера настаје тек крајем месеца новембра. Повећавање шећера долази услед испаравања извесне количине воде из плодова.

Да чување означеног воћа у воћним коморама, подрумима, собама и сличним просторјама треба имати у виду следеће:

1. — Најподеснији је простор онај, чија је средња просечна топлота лети 8-10° С., зашто је потребно имати

ПОДЛИСТАК

КРОЗ СЛОВЕНИЈУ.

(Пољопривредне белешке)

(Наставак).

Кад наступе јесење кише, те се не може да осуши отава и детелина, онда се сушење предузима на нарочито за то удешеној грађевини, која се зове kozolec. Козлаца има двојаких: *једноврсних* (сл. 1.), на којима се само

Слика 1.

сушење врши, и *двоврсних* (сл. 2.), који служе и за сушење и за оставу.

Словенац не баца ништа од онога што може за исхрану стоке употребити: кад чисти купус и репу, он оно лишће, што би се у нас немарно положило стоци док она још има изобилно хране, те би је у блату угазила, веша на *козлац*, и ту *исуши*, па остави за зиму.

Слика 2.

Тада он то осушено лишће искористи као изврсну крму, у којој има 9·5 беланчевине и 35·2 скроба!

Од интереса је за наше планинце поменути, да и у Словенији тежаци, оскудни са зимском сточном храном, припремају *лиснике*. Али, они не сатиру гору као наши планинци: не секу читаве гране, већ сасецају само леторасте с листом. Такве припремљене лиснике они држе

при руци један топломер. Већа топлота убрзава сазревање плодова и смањује њихову тежину, услед испаравања воде. Нижа топлота успорава сазревање плодова. Слабији мраз до 2° С. испод нуле, неће шкодити остављеним плодовима. Јабуке могу издржати већу топлоту него крушке.

2. — Чист и свеж ваздух неопходно је потребан, јер влажан и нечист ваздух подесан је за развиће разних штетних гљивица, које поузрокују буђавост и трулеж плода. Подрум или друге просторије, где се воће чува, треба ветрити у времену, када није велика разлика у спољној и унутарњој топлоти. Ако је ваздух доста сув, тада воће увене и изгуби од своје трговачке вредности. У мрачнијим просторијама воће се боље и дуже одржи него у осветљеним.

3. — Воће мора остати тако дуго на дрвету, док се потпуно не развије и сазри а тада се пажљиво мора руком брати. Свака повреда мора бити отклоњена, нарочито код оних сорти које имају нежнију и глатку љуску и мекано месо, јер се у противном не би могле дуго очувати.

4. — Сви плодови пре уношења у просторије за чување, морају се пажљиво очистити и сваки повређен уклонути. Исто тако не треба да су влажни.

5 — Јесење сорте воћа треба оставити претходно 2—3. недеље на каквом сувом и умерено топлом месту а зимске унети одмах по берби на 2—3 дана.

6. — Простор мора бити осигуран од мраза, умерено топло, сув и пре свега мрачан. У влажним просторијама лакше се и брже образују гљивице трулежи и буђи, које проузрокују кварење остављених плодова.

Према томе, воће се може преко зиме очувати у нарочито зато подесним воћним коморама, подрумима собама и др. просторијама, ако одговарају напред поменутим условима. Сем тога може се чувати и у траповима, слободном пољу покривени лишћем или сламом и т. д.

Као најподеснији и препоручљиви начини за чување воћа преко зиме (јабука и крушака) јесу следећи:

1. — Чување воћа у воћним коморама.

Прави се у величини, а према количини самог воћа одређеног за чување, са дуплим дрвеним зидовима од јачих дасака, чији између простор у ширини од 0.40 до 0.50 см. треба испунити: тресетом, струготинама од дрвета, сламом и др. сличним материјалом. Врата треба да су што ниска и уска, такође са дуплим дуваровима испуњена означеним материјалом, по могућству окренута северу Исто тако на овај начин треба начинити прозоре и сам кров.

Просечна топлота треба да је између + 2·5° до 6·5° Ц. У колико је она равномернија, у толико ће бити и већа издржљивост и квалитет остављеног воћа.

У воћној комори треба начинити потребне стелаженогаре од јачих летава или дрвених облица, преко којих се поређају лесе начињене од тањих летава, које су покретне и са рукаткама (ширина леса може бити око 0·70 см. а дужина је произвољна) па се исте наместе на стелаже тако, да буду једна од друге толико удаљене, колико се између њих може слободном руком воће ређати а доцније прегледати. Стелаже са лесама треба поставити свуда поред зидова у воћној комори. Затим се на њих поспе танак слој суве сламе, па унесе воће и поређа по могућству по 2—3 реда, пазећи да дршке буду на више окренуте.

Пре уношења плодова, треба воћну комору добро проветрити, затим врата и прозоре добро затворити, па извршити сумпорисање (на 1. куб. метар простора долази 1 грам сумпора). И тако држати затворено неколико дана. Сумпорисањем уништи ћемо све шкодљиве споре разних гљивица, које проузрокују буђавост, трулеж и кварење плода

или у двоврсним *козлацима* или у *скеделима*. Такав лисник има 10·5 беланчевине и 49·3 скроба.

Занимљиво ће и поучно бити за наше тежаке саопштење, да словеначки тежак суши и оставља за зимску исхрану стоке *виново лишће* (11·4 беланчевине и 52·9 скроба), а уз то и сламу и *плеву* пшеничну, ражану, јечмену, овсану, просину, хелдовну, грашкову, пасуљеву . . .

За гојење полова варе репу, па док је још она врела, успу ситно исецкану сламу. То је врло јевтина крма, која јеша гојење, уз додатак лањеног или другог којег тропа (колача), управо изврсна.

Најзад треба поменути, да словеначки тежак не храни свиње (па ни за гојење!) кукурузом: та је храна за њега врло скупа. Он вари корење: репу, кромпир и т. д, и тим храни и гоји своје свиње. Зато њега угојена свиња знатно јевтиније стаје него ли нашега тежака . . .

Гнојишта и гнојиво. — Готово сваки словеначки тежак има *гнојиште*, на које сваког дана из сточне стаје одбацује гној и простире га у правилним слојевима, па одозго полива или сточном мокраћом, у колико није постеља сточна упила, или кујпским помијама.

Има тежака који су сградили засвим модерна *гнојишта:* озидана и са справама за натапање.

За гнојење својих њива и вртова словеначки тежак употребљава стајски гној, пепео и компост (мешанац) и набавља велике количине вештачког гнојива.

Природни гној се у јесен изгони на њиве, растура и заорава.

Жива ограда. — Словенац врло мало дрвета троши за ограђивање свога имања, и ако је тамо изобилно шуме. Он дрво штеди: не сече га радо ни за гориво, већ подбира грање; тачке, које употребљава у винограду и у повртњаку, у јесен он склања у суводу, да дуже истрају. На исак су виногради, повртњаци и т. д. увек ограђени: разуме се, *живом оградом.*

Словеначки тежак подиже живу ограду од јеле, граба, глога и разноврсног шумског дрвећа и шибља. Жива ограда је врло често засејана или засађена и марљиво се негује: увек се шиша, да не би терала у висину, већ да би се што јаче згушњавала.

Рибњаци. — Како је Словенија пуна текућица: река и речица, потока и поточића, то су се доста јако развили вештачки рибњаци. Има их малих, за кућну потребу, а има их и великих, који су чистава привредна предузећа: из једнога се таквог вештачког рибњака годишње прода по 200.000 одраслих риба!

(Наставиће се).

Овако остављено воће, треба сваких 14. дана прегледати, па зреле плодове употребити или продати; натруле уклонити а здраве по лесама разредити и чувати даље. Зрело воће познаје се по мирису, укусу и боји коју стањем добија.

2. Чување воћа у подрумима.

Када се направе стелаже и лесе воће се чува као код напред изложеног начина. У место стелажа могу се увети нарочити сандуци, који се напуне воћем и унесу у подрум ради даљег чувања.

Ови сандуци треба да су 50 см. високи, 2 метра дугачки и 1 метар широки, начињени од летава размакнутих тако, да се кроз међупросторе не могу у унутрашњост увући мишеви. Унутарњи је простор празан и у њега треба поређати воће у висини за 40 см. Остављено воће треба сваке 2—3 недеље прегледати, да би се иструли плодови могли избацити а здрави очистити каквом сувом крпом и оставили и даље. Овај начин препоручљив је за зимске сорте јабука, које се лако не кваре.

3. — За астанске сорте јабука и крушака препоручује се овај начин:

Одређени плодови претходно се очисте, па пошто се презнојају треба их обрисати каквом сувом чистом крпом и сваки плод засебно увити белом и чистом хартијом.

Тако увијени плодови поређају се у бурад или сандуке, чије дуварове треба изнутра обложити крутом хартијом, пазећи да при слагању дршке буду окренуте на више. Између сваког реда завијених и сложених плодова треба посути тањи слој истуцканог сувог дрвеног њумура. Свако напуњено и затворено буре или сандук треба оставити у подрум и други какав подесан простор, где им неће мањи мраз никад нашкодити, а у случају, да се на таквим местима топлота нагло не повећа. Сваке 3—4 недеље, треба плодове иваадити, зреле издвојити а натруле избацити. На овај начин астанске сорте јабука и крушака могу се дуго очувати.

4. — Јабуке се могу очувати свеже и здраве до самог лета, кад се узабрани плодови са дрвета одмах у бурад послажу, па свугде између њих после што ситнија суви песак који спречава приступ спољњег ваздуха а у себе упија воду, која се из јабука испарава. Бурад са напуњеним јабукама треба оставити у какав хладнија подрум.

5. — Зимске сорте крушака, које су чврсте и осредњег квалитета, могу се очувати, ако се на отвореном пољу поред каквог вида окрепутог северној страни, претходно очисти земља, после тањи слој сувог шумског лишћа, затим наслажу крушке на гомилу, па покрију дебљим слојем лишћа од 40—50 см. Гомила треба да је окренута јужној страни. Савреване плодова испод лишћа бива постепено тако, да се с пролећа по неки плодови затекну у онаком стању у каквом су с јесени остављени.

6. — Воћари округа ужичког који имају већи број дрвета, са којих узаберу веће количине плодова а немају јући нарочите спремљене воћне коморе и друге подесне просторије, чувају јабуке преко зиме на овај начин:

Приликом саме бербе јабука, одвоје се здрави и непокварени плодови, па се пренесу на какво оцедно и равно место, које мора бити заклоњено од јаких зимских ветрова. Ту се а пошто се изабрано земљиште очисти од траве и после сува слама, изруче јабуке на гомилу и сложе у виду пирамиде тако, да она буде што стрмија али да се не осипају. Овакве гомиле могу да теже по читав вагон, а ко има више вагона, онда слаже на више гомила.

Разуме се да гомиле могу бити и мање.

Када су јабуке на овај начин наслагане, онда се покрију овсеном или јечменом сламом, у почетку с јесени тањим слојем а доцније кад наступи јача зима, додаје се дебљи слој сламе.

На овај начин остављене јабуке остану свеже и једре а по самој су природи доста чврсте и издржљиве и не могу лако премрзнути.

Могу се сачувити преко зиме и до самог пролећа, водећи рачуна да јабуке буду добро покривене сламом.

П. С. Петковић.

Смоква.

Домовина смокве је Мала Азија. Понајпре су је Грци пресадили у Грчку у своје насеобине, а касније су после Грка Римљани доста допринели, да се смоква проширила и даље од обала Средоземног Мора.

Смоква се може подизати без припомоћи људске; сладки плод радо једу тице и друге живине; семе проје кроз утробу живине, а да не изгуби клицавост. Из семена смокве развију се дивљаке, биљка са ситним плодом и јако перастим лишћем, док је лишће питоме смокве длановасто. Где год се налазе дивљаке, може да се оплемене окалеме племенитом којом врстом. Запусти ли се, питома смоква опет подивља и доноси ситније плодове.

У дивљем стању смоква је грмастог узраста. Питома развија стабло високо кад и кад и до 8 — 10 м., но редко када развије смоква сама по себи усправно стабло и правилну круну. Ту треба да одгајивач припомогне разумним кресањем.

Старе гране и стабло сиве су боје, дочим су младице смеђе. Кора је из почетка гладка, касније постаје рапава. Младице и стабло пуно је белкастог сока (млечи), што цури из сваког дела, па и из плода, ако га засечемо.

Младице имају јако развијено срце, те су доста крте. На младицама опажају се двојаки пупци. Вршни пупци су шиљасти и покривени су са две љуске. Бочни пупци су више округли, те се налазе у пазуву лишћа.

Лишће је велико и тврдо; лице листа је глатко, а наличје длакаво. Лишће је иначе длакасто и назубасто.

Цветови су затворени у плоду, који има отвор са горње стране. Исти отвор прикривен је ситним љускицама, но то ни најмање не смета зарезнику. (Blastophoga grosorum), да допире у плод, до цветова и потпомаже оплођавање истих.

Смоква расте врло бујно, жиле распростире више водоравно, које су обично врло дебеле и крте, а стабло је врло плодно.

Чим гране пролетно сунце, и смоква се буди на нов живот. Најпре проклијају вршни пупови, из којих се разлиште и млад леторает, а за овима се почну развијати и са стране пупови. Из тих развијају се плодови, те узре већ у јуну рана врста; други плод развија се на млади-

цама, те дозрева касније. Где је поднебље мало оштрије. развија само један плод, док заметнути други плод презими

Смоква успева најбоље тамо, где се ни за маслина не треба бојати да ће прозепсти. У пределима (крајевима), у којима средња годишња топлота није испод 12° Ц, расту непрестанце, те им лишће не опада преко зиме; иначе лишће обично у јесен опада. Што је топлији предео (крај), то су смокве родније и плодови бољи. У том погледу је оток Хвар на гласу у нашој држави, у новоослобођеном крају на јадранском мору.

Смокви треба доста зрака. Не прија јој, ако је посадите глегод уза зид, па зато уз зидове и не роди довољно. Најбоље успева у положају, окренутом напрама угоистоку. Премда је по нарави својој удешена тако, да може подносити и највећу сушу, ипак боље успева ако је земља примерно влажна. Умерена влага не шкоди доброти плода, него дакако подпомаже развитак истога. Наравно треба јој влаге при дозревању плода.

Смоква је задовољна са сваким земљиштем, но најбоље се развија у каменитом, лаком, топлом и дубоком земљишту, али на тешком и подводном земљишту пропада; жиле труну (гњиле), а на стабло навали рак па рађа све слабије.

Смокву можемо размножавати семеном, гребеницама (положницама), изданцима, калемљењем.

Уможавање семеном извађа се редко, јер прође и 10 година док добијемо барем донекле развијено стабло.

Подизање гребеницама попут винове лозе, извађа се такођер ретко. Чешће се употребљују изданци крај стабла са жилама извађени, које неочишћено стабло потера крај стабла и расађује се као и гуња. Но сви ти начини заостају иза прпорења леторастом, који се приреде исто тако, као и пупољак лозе, те се саде с јесени тако, да је горњи пупак нешто изнад површине земље, Леторасти (кључице) саде се у расаднику, а за годину дана могу се одмах пресадити на стално место. Многи препоручују, да се на сваки комад летораста остави комад двогодишњег дрвета, као што се то обичавало радити на домаћој лози,

Фине врсти, можемо подизати калемљењем; за тај посао посаде се младице које јако растуће врсте у расадник. Друге године калеме се једно 10 цм. изнад земље под кору, у процеп, рано у пролеће, а за очење у месецу мају. Калемљење које било, треба пустити узек сок да се изцеди, јер кад и кад сместа потпуном срашћивању.

Смокве се саде или у засебном простору или у винограду; садити међу маслине није најбоље, у винограду се саде од вајкада, те су лозе и смокве све до данас нераздруживе. Пошто је круна доста редка, не прави сада хлада преодвише као ни бресква. Садећи било посебно, било у винограду треба настојати, да су стабла размакнута 10 — 12 м, а ред од реда исто толико. Смоква се сади истом опрезношћу као и свака друга воћка, оплите се првих дана око ње прућем-трњем као штит од зецова, а ђубри се сваке 2—3 године.

После сађења нема другог посла, већ одстрањивати што је непотребно. У првом реду ваља марљиво закидати изданке, јер ако се они развијају ослабе круну. Даље треба одстрањивати суварке, као и гране што расту према земљи. Непотребне гране одстрањују се зими или рано у пролеће; изданке скидати најбоље одмах чим се покажу; место одсечене гране треба замазати услед великог срца у смокве приправљеном смесом од балеге, креча и пепела. Уз повољно климатске одношаје, другог кресања не треба.

Подижемо ли смокве као шпалир уз зид, треба их садити у размаку 3 м. При сађењу одсече се сађеница на два пупка. Друге године се сађенини остави 8 пупкова.

Треће године бере се плод. Четвртога пролећа одрежемо вршни пупак, и затим уз први 3 до 4 заметнута плода бројећи одгоре, покидамо дрвене пупкове. Плодови ће се онда развити лепо. Петог пролећа одсече се онај део младице што је род донео, те оставити опет две младице, да роде, прикратив их на 8 пупака. У мају одстранимо неплодне леторасте (младице).

Како се види кресање смокава донекле је слично поступку као са лозом и бресквом. У хладнијим пределима треба већ у новембру окресати све што је непотребно грање, а сву воћку омотати од зиме.

Смокве се деле на раније и позније. Једне дозревају иза других. У Далмацији познате су *цвешуље* (цвичаница), које се већ замету у априлу а дозревају у јуну; *белице*, које се замету у јуну; *црнице* црне коже, а црвена меса; *шарице*, (смеђе коже и најслађе); *зеленике*, које преко зиме остану на стаблу и с пролећа омекшају.

У Далмацији најфиније смокве расту на отоку Хвару. Врло су течне (софтане) и имају много финију кожицу од смиранских смокава.

Како се плодови неједнако замећу и развијају, тако нису на истом стаблу истодобно зрели. Дозревају постепено. Према томе може се рећи, да смокве беремо од почетка јула, па све до конца октобра.

Прве ране смокве потроше се обично у свежем стању, те су вољене како на господском столу тако исто и на сиротињском столу; смокве су хранљивије од осталог воћа, доста здраве и лако варљиве. Најбоље су фришке узабране. Зрелост позна се по том што је плод подпуно мекан и кожа при петељци распукнута.

Касније смокве беру се и суше на сунцу, или нанизане на конац или се разастру на даске или асуре. Врсноћа сувих смокава равна се у првом реду по врсти смокве, па онда по начину сушења. Боље су сушене на нити (пређи), него оне сушене на даскама. Ко жели произвести особито фину робу, изабере понајлепше смокве, па их не суши на сунцу него у хладу. Такове су меканије и сочније и плаћају се скупље. Најфиније смокве разашиљају се у трговине у мањим округлим сандуцима. На нити (пређи) сушене смокве продају се у венцима, а обично сушене на мању бурад и корпе (кошаре). Скоро све наше домаће смокве, продају се као последња роба, макар да имамо доста финих врсти, јер смо немарни гледе избора и спремања смокава.

Смокве у венцу потичу из јужне Италије или из јужне Француске из Марсеља. Смоква у корпама и мањим бурадима потичу из Далмације, Истрије и Кварнерских отока. Смокве у сандуцима потичу већим делом из Мале Азије, те су познате под именом смокве из Смирне.

Осушене смокве многи изаперу у мору, да добију лепши сјај и да, пошто превучене ситном наслагом соли

лакше одоле раним гљивицама. После прања опет се суше и спремају или у бурад или у што друго и т. д. Осушене смокве наскоро су превучене белкастим прашком; то је шећер (сладор), што се из њих налучује.

Главна употреба смокава је потрошак истих за јело у свежем или сувом стању; обадвоје служе као фина посластица, но употребљују их и на другу сврху. Од истих и грожђа па бадема, прави се вољена народна посластица чупртер, а ракија од смокава фина је као шљивовица. Лошије смокве осуше се и мељу као цикорија за кафу.

Непријатеља има смокава више њих. Највећи непријатељ смокви јесте човек, кад не зна с њом поступати. Од ватирача нападају неке тице, смрдљиви Мартин, неки ушенци, црвоток и мрав. Где се појави црвоток, подкорњак не преостаје онда ништа друго него отестерити до стабла. Где се лако позна по његовим наметинима, треба га жицом извући, па рупу, залити воском. После прскања винограда са сумесом плава камена, попрскајмо и смокве, у колико може.

Васа Бајазет.
Државни Виноградар.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Одгајивање телади за месо.

За одгајивање телади за месо особито је важно, да се наклоност према раној зрелости одржава код младунчета још у утроби његове мајке. У том циљу крава се у времену бременостиха ни што бољом храном и равномерно.

Ако одгајивана телад за месо припадају расама оплемењеним за тај циљ, то се обично после телења пуштају под мајку и остављају да доје најмање 6 месеци. Овако поступају обично енглески и американски сточари. Неки се опет сточари не држе овог начина и остављају телад да доје свега 3—4 недеље, па их после одвајају од мајке. У току 6 месеци после одвајања од мајке, пуштају телад три пута дневно под мајку. Женском телету не допуштају да сиса никако више од 4—5 а мушком 6—8 месеци. При одгајивању телади за месо особито је важно, да одгајивање иде равномерно, т. ј. да се развиће животиње не задржава ни за време сисања ни после одвајања од мајке кад теле прелази на оплављено млеко или неоплављено млеко са додатком ланеног семена или брашна.

И ако се препоручује да се гајена телад за месо храни чистим природним млеком, ипак огромна већина одгајивача ове врсте ретко кад телад храни чистим млеком више од 1 — 2 месеца. После овога узраста чисто млеко замењује се оплављеним са додатком брашна или гњеченог ланеног семена. Количина од 200 до 1.200 гр. ланеног семена (зависи од узраста телета), пажљиво скуваног у води, затим разблаженог хладним оплављеним млеком, даје се два пута на дан до 6 месеци. У том времену теле се учи да једе овас. Храњењем телета оваким путем и одговарајућим његовањем може се постићи такав резултат, да у току целе прве године дневни порасте живе мере телета буде не мање од 1 килограма. При обичним условима храњења телета порасте се рачуна 4—600 грама дневно. Велики број испитивача у Америци доказују да теле при добром храњењу пораста до 800 грама на дан, а годишњаци до 500 грама.

Несумњиво је да што брже теле расте у толико мање троши хране; у колико мање троши хране у толико јефтиније кошта његово месо и у толико ће бити већа добит.

У Енглеској и Америци где волови долазе на клање од 1—2½ године старости, брза зрелост има, несумњиво, важног значаја и даје могућности тамошњим одгајивачима да одгаје животиње са великом економијом у храњењу. Добијени резултати од многих одгајивача показују, да корисност одгајивања животиња које имају наклоности за добру производњу меса, у толико је значајнија, у колико је била обичнија храна младе животиње и у колико има више способности и наклоности за брзо саздравање. Средњи релултати показали су да је при храњењу оплављеним млеком требало прву недељу око 8.800 килограма млека да се добије 1 килограм живе тежине; у 2. недељи 9.800; у 3. недељи 10.500; у 4. недељи 10.600; у 5. недељи 11.600; у 6 недељи 12.000 и у 9. недељи 13.600 кграма.

У Немачкој одхрањују телад за клање претежно оплављеним млеком са додатком друге помоћне хране. Најбоље је телад, која су намењена за ту сврху, држати у уским а тако исто мрачним стајама, у којима би она могла да леже и неби имала могућности да се крећу и скачу. Простирка мора стално да се мења. За овакво одхрањивање узимају се телад од 6 или 10 дана старости и прва три дана дају им се чисто млеко помешано са оплављеним, да прелаз на оплављено млеко не би био и сувише брз. Појење се врши три пута дневно и при појењу пазити да телад пију млеко полако. Наравно и овде се рачуна помоћна храна. Рачуна се да је за овакво појење телади потребно 4—5 кграма млека на једно теле за дан, а затим се то повећава да у току 4—6. недеље достигне до 12—16 кграма на дан. У Немачкој ретко се кад продужава овако храњење даље од 6. недеље због тога што даље храњење сматрају некорисним.

Неки сточари у Немачкој препоручују да се телад одхрањују са чорбом од хлеба. Хлеб, који се претходно исече на парчиће, раскисели се у топлој води до густине каше и затим се меша са оплављеним млеком или сурутком Ова смеса даје се телету од 6 недеља и то 200—400 грама хлеба и 4½—5 кгр. оплављеног млека. У 10. недељи количина хлеба повећава се до 600—800 грама, а оплављено млеко замењује се сурутком.

Додатак оплављеном млеку најчешће бива лането семе, лането погачице, овсена каша, пшенично брашно и скроб.

У Русији је такође доста развијено одхрањивање телади за клање. Тамо одгајивачи хране или своју телад или купују крупну телад од сељака. При избору телета за појење обраћају пажњу на његову пораст и белину меса; белина меса познаје се по белој боји покожице очних капака и слузокоже уста. Спољна боја телета нема значаја; женско теле има првенство. Телад коју поје држе у ћелијама које су високо ограђене и имају чврст под. Лети поје телад напољу, а зими у стајама. Период појења продужава се од 6 недеља до 6 месеци. У почетку кад телад добро пију, дају им се напитак три пута на дан, а

доцније два пута. Са млеком не дају никакву другу храну само некад чисто млеко замењују са оплављеним. Највећи број телади поји се у јесен и пред Божић.

БЕЛЕШКЕ

Отварање школе за домаћице у Панчеву. — Једанаестог септембра т. г. уз пригодну свечаност отворена је школа за домаћице у Панчеву.

Ово је друга школа по реду, коју отвара Министарство Просвете на основу уредбе о уређењу школа за домаћице од 17. септембра 1920. г Прва је, као што је у 25. броју „Тежака" од ове године објављено, отворена у Баваништу код Ковина.

Ми можемо само разосно поздравити отварање ове школе, уверени, да просвећивање народа треба почети од породице, која је основ социјалном животу. Значај домаћице и у народној привреди светски је рат још и нарочито истакао. Не вели ни сам народ узалуд „да кућа не почива на земљи, већ на жени".

Задатак је ове школе да теоријском и практичном наставом оспособи и васпита женско становништво за разумне, угледне и уредне домаћице. То се постиже не само теоријском наставом из основних предмета: српског језика, рачуна, земљописа и историје, већ и практичном наставом из пољске привреде, женског ручног рада, ткања, кувања јела, прања рубља, спремање стана и свега осталог што је једној домаћици потребно.

Настава траје годину дана, а у школу се примају девојке од 14. године на више, које су свршиле основну школу. Деца мање имућних родитеља школују се о државном трошку; то су родитељи, који плаћају испод 25, динара непосредне порезе на земљиште.

Школа за домаћице у Панчеву има лепу зграду за интернат и школу, (пређ. основна продужна школа), споредне зграде за кухињу и перионицу, сем њих стају за говеда и коње, свињац, живинарник и пчеланик. Од културе има повртњак, мали виноград и воћњак, а ускоро ће добити око пет хектара земљишта.

На дан отварања у школи је било 20 ученица из разних крајева наше Краљевине. У њој раде управитељица г-ца Мачајева и две наставнице.

Нека школи срећан почетак!

А. Г. Ј.

ГЛАСНИК

Средња Виноградарско-Воћарска и Ратарска Школа у Марибору. — На ново о основаној средњој виноградарској, воћарској и ратарској школи у Марибору почеће прва школска година 1921./22. по могућству почетком новембра ове године. Дан ће се објавити, чим буду припреме за отварање школе свршене. Треба разликовати ову средњу школу од старе виноградарске, воћарске и пољопривредне школе у Марибору, која ће постојати и даље и почиње своју школску годину већ 16. септембра. Сврха средње школе јест да се питомци обуче теоретски и практички у пољопривредној струци, тако да могу доцније са успехом да руководе мања и средња приватна и државна добра и да могу добро вршити државну службу у пољопривредној струци. У средњој школи траје наука три године, а четврта година је посвећена искључиво практичном усавршавању и специјализирању. Школска година траје до краја месеца јула идуће године. Сви ученици су екстерниште (станују и хране се ван завода). Услови за примање је.у: 1) Старост најмање 16 година; 2) најмање са добрим успехом свршена потпуна (четворокласна) грађанска школа или нижа реалка или гимназија; ако су дотични осим тога свршили коју другу пољопривредну школу, те или коју пољопривредну праксу или су сељачки синови, имаду првенство; 3) добро владање; 4) држављанство Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца; 5) телесно и душевно здравље, што има пре примања у школу констатовати школски лекар. Некојим синовима сиромашних родитеља даће се државна потпора. Молбе за примање нека се шаљу (са таксеном марком од 7 динара) до 5. октобра Дирекцији државне Виноградарско, Воћарске и Пољопривредне Школе у Марибору. Молби треба приложити: 1) крштеницу; 2) домовницу; 3) задње школско уверење; 4) лекарско уверење; 5) уверење о владању (они молиоци, који се не уписују у школу непосредно из које друге школе); 6) кратак попис досадашњег живота; 7) уверење о сиромаштву а оне који рефлектују на државну потпору; ако би се накнадно показало, да дотични државне потпоре не требају, морање ју вратити дупло. Обавештења о решењу молбе за примање послаће се поштом сваком молиоцу.

Ученици који не би добро учили или који се не би лепо владали, одстраниће се из завода за време школске године.

ЗАПИСНИК.

35. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 3. августа 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Била су присутни: заступник председника члан Управног Одбора г. др. Вељо Н. Стојковић, чланови г.г. Благоје Д. Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Милутин Стојановић, Бошко Ж. Бошковић, Мајан Трпковић и Александар Г. Јовановић.

Председавао члан Управног Одбора г. др. Вељо Н. Стојковић. Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник од прошле седнице

Одбор га усвоји са малим изменама.

II.

Прочитан је извештај благајника Друштва о утрошеном кредиту, који је буџетом предвиђен на оправку зграда и на набавку канцеларијског материјала.

Одбор одлучи, да се ови извештаји упуте финансијском одбору на мишљење.

III.

По реферату референта за Подружине, како се има поступити у погледу ново-уписаних чланова Подружина за које се добије чланског улога а Друштво нема да им пошаље „Тежак" за прво полугође. — Одбор одлучи да им се у место Тежака за прво полугође пошаљу пољопривредне књиге у вредности 10 динара.

IV.

По питању Делегације произвођача чилске шалитре о продаји вештачког ђубрета у Друштву. Одбор одлучи, да се пита делегација

која се ђубрета највише траже и троше и које би фирме и под којим условима могле исто уступити Друштву.

Што се тиче понуђених књига, Друштво ће примити од њих по известан број и разделити их онима који се оуду заинтересовали за исте.

V.

Прочитан је позив Пољопривредног Друштва Чехословачке Републике у Прагу, да Друштво суделује на овогодишњој изложби која се приређује од 1 до 8 септембра.

Одбор одлучи, да се умоли Господин Министар Пољопривреде и Вода, да изволи упутити на ову изложбу једног чиновника који би имало поглавити задатак, да прикупи податке о организацији ових изложаба-сајмова, које је приређивање за нас од велике важности, пошто ће се исти и код нас приређивати.

Да се овај позив обанани у „Тежаку“, како би заинтересовани могли суделовати.

VI.

Заступник председника саопштава Одбору, да је једно место члана Финансијског одбора упражњено, те је потребно извршити избор једног члана.

Одбор изабра г. Славољуба Илића с тим, докле г. Илић не буде могао да долази на седнице, да га у дужности члана финансиског одбора заступа г. Бошко Ж. Бошковић.

VII.

Заступник председника саопштава, да је данас на приређеном предавању о конзервисању воћа и поврћа, које је одржано у Друштвеном дому било 45 домаћица и девојака. Успех је био врло добар и предлаже да се идуће предавање одржи у идућу недељу.

У исто време предлаже да се г-ђици Матејић управитељици домаћичке школе у Баваништу, изда хонорар за помоћ у приређивању предавања, као и да се оваква предавања одрже у неколико места у унутрашњости.

Одбор прими знању о приређеном предавању и одлучи:

да се идуће недеље приреди друго предавање;

да се г-ци Матејић изда на име хонарара 100 динара;

да г. г. д-р Вељa П. Стојковић, Милутин Стојановић и Бошко Ж. Бошковић, израде план за држање предавања у унутрашњости, а затим да г. г. Милутин Стојановић и Бошко Бошковић отпутују у унутрашњост и приреде предавања у местима, која се овим планом предвидела буду;

да се умоли Господин Министар Пољопривреде и Вода, да препоручи државним економима и пољопривредним чиновницима да ова предавања посећују, као и да Друштву на име помоћи за приређивања ових предавања изда 5.000 дин.;

да г. Милутин Стојановић прикаже у „Тежаку“ једно своје предавање.

VIII.

Заступник председника износи на решење одређивање хонорара писцу књижице Мара Живинарка.

Одбор одлучи, да се писац хоноришe одсеком са 300.— триста динара, и да му се издаду 50 књижица.

IX.

Члан Управе г. Милутин Стојановић реферише, да је ових дана био у Нишу званичним послом и том приликом обишао Нишки Казнени Завод, у коме је видео доста ствари које су за похвалу, на име, осуђеница овога Завода који су у већини земљорадници обучавају се пољским радовима као: из ратарства, сточарства, градинарства, воћарства и осталих грана пољске привреде, тако, да сва радови који се могу овде видети служе за лепу поуку и пример.

Овакав рад заслужује и од стране Друштва пажњу и моли да се Заводу уступи известан број справа и алата.

Одбор одлучи, да му се пошаље и то:

1 Прскалица „Нерморел“ од друштвених справа;

1 плуг са два точка од добивених из Енглеске;

1 „ за вађење кромпира од добивених из Енглеске;

5 ком. воћарских маказа;

5 „ вила и

5 „ ашова.

X.

Заступник председника саопштава, да је инспектор за Подружине г. Хаџи Илић био у Скопљу и Штипу ради припреме за приређивање изложбе у Штипу, позива г. Хаџи Илића да о томе реферише Одбору.

Г. Хаџи Илић саопштава, да је приређивање изложбе у Штипу прихваћено од стране свију, да су обећали помоћи рад на приређивању изложбе, предлаже шта би требало предузети да се ова изложба приреди и најзад саопштава, да је у великој нади, да ће ова изложба имати доста излагача и да ће испасти одлична.

Одбор прима знању предње саопштење и одлучи:

да се од суме у 20.000 динара, која је предвиђена за приређивање изложбе на Цетињу, па се неће моћи приредити, 10.000 динара утроши за приређивање ове изложбе у Штипу, а да се остатак у 10.000 динара употреби на приређивање изложбе у Београду.

да са изабраним Одбором за приређивање ове изложбе г. г. Милутин Стојановић, Бошко Бошковић и Хаџи Илић, припреме све што је потребно и што пре учине предлог за даљи рад.

да се умоли Господин Министар Пољопривреде и Вода, да приређивање ове изложбе потпомогне.

Са овим је закључена данашња седница.

ОГЛАСИ

У издању Српског Пољопривредног Друштва изашла је као 2. књига Библиотеке Српског Пољопривредног Друштва

МЛЕКАРСТВО

за пољопривредне школе и пољопривреднике — са 67 слика у тексту и 7 таблица

од

Александра Г. Јовановића,

начелника Министарства Пољопривреде и Вода. Садржај је овај: 1. Увод (о млекарству у опште и др.) 2. Млеко (састав, испитивање млека и др.) 3. Предрада млека (повлака и масло, сиреви) 4. Прерада сурутке 5. Разни млечни производи (кафир, југурта и др.) 6. Исплата млека 7. Подизање млекарница.

Господарских стројева,

као све врсти плугова, ветрењача, сијалица, стројева за рађење жита, сечкалица, крућача, котлова за кухање хране за марву, преса и муљача за грожђе и т. д. имаде велику залиху те нуди најјефтиније,

„Кердић“ д. д.
велетрговина господарским потребштинама и производима
Товарник, Срем.

Српско Пољопривредно Друштво има на продају:

1) Сечке за сточну храну и то:

Марка Р. по 740 динара

Марка А. по 880 динара

систем Хамрли за мале поседе по 425 динара.

2) Пресе за грожђе од 100 литара по 875 дин.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу најновијег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустрован лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. М. Стојковић

Број 39. БЕОГРАД, 2. ОКТОБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ИНДУСТРИЈА ПЕКМЕЗА У СРБИЈИ.

Историја. Производња пекмеза датира у Србији од врло давних времена, — може се рећи одкад постоји и култура шљива, јер је пекмез био од увек омиљено јело на нашим домовима. И да и данас ретко је која кућа а да не спреми за зиму макар и најмању количину пекмеза за децу, а на селима још за зимске постове и за одраслије.

Пекмезарска индустрија је наша домаћа индустрија, и њој је био циљ не да пекмез спреми за пијацу него да произведе само онолико колико је то за кућу и кућевну потрошњу било потребно.

Из те кућевне индустрије развила се постепено, нарочито у колико су се воћњаци са шљивом више подизали и производња шљива расла, пекмезарска индустрија, којој је циљ производња пекмеза у већој размери, за тржиште, за продају.

Почетак тог другог периода пекмезарске индустрије, када се пекмез почео справљати у већој размери за тржиште пада средином друге половине XIX. столећа, дакле много доцније него што се сува шљива почела производити за извоз.

Изгледа да је 1880. год. једна жена Румунка, по имену Руфа (К. Ракић каже да је то био човек), родом из Оршаве дошла у Србију и прва отпочела да кува пекмез у већим количинама за трговину. Она је тада радила пекмез у Рачи код Крагујевца.

Две године доцније, дакле 1882. г. дошли су у Србију неки трговци из Вуковара међу њима нарочито неки Игнац Голдбергер, који је радио пекмез у Међулужју (данашњем Младеновцу). Те године први је од Срба почео израђивати пекмез у Левчу — и то најпре у друштву са неким Шмалцем из Вуковара, а потом сам, све до своје смрти 1915. г. — Коста Ракић трг. из Јагодине.

После тога отпочињу поред странаца да кувају пекмез и домородци. Тако 1884. године почео је кувати пекмез у Дреновцу Јоца Кајмачић из Шапца, па затим Јовица Ђурић из Ваљева и др.

Но производња пекмеза све до 1892. године била је релативно мала, јер се и пекмезарски трговци, нарочито страни нису смели удаљавати од жељезничке пруге односно водених путева.

1892. год. отпочиње у већој мери кувати пекмез фирма Л. Феферман, која је у мањим количинама радила пекмез у околини Крагујевца још од 1887 године. Та фирма проширила је знатно дотадању област кувања пекмеза. Тако у 1892 год. почиње радити пекмез у околинч Ариља, 1894. год. у Мрчајевцима 1895. год. у околини Љубића, 1896. у Слатини и Самаилу, 1897. у Лаћевцу, Врби, Подунавцу, Крчику, Левчу итд.

1898. год. појављују се као произвођачи пекмеза и наши домородци из Краљева Књежевић и Радовановић, Аврам Крстић, Никола Бугарчић, а потом 1900 год. Јанко Ерић и комп. па 1901 Настас Илић трг. из Чачка.

Од тог времена сваке године бивао је све већи и већи број домородаца, који су се одавали производњи пекмеза, а број странаца све мањи и мањи, тако да је пекмезарска индустрија сада прешла потпуно у наше руке и постала потпуно наша као што је у осталом и била, јер је кућевна производња пекмеза у Србији и поникла.

Центри производње. Индустрија пекмеза — за тржиште поникла је, као што смо видили, у околини Крагујевца, па је и дан данас округ крагујевачки најважнији центар.

Први пекмезарски трговци радили су пекмез поред жељезничке пруге од Сталаћа па поред Крагујевца ка северу и нису се смели од ње удаљавати. Међутим мало по мало се та индустрија проширила и на друге шљиварске округе без обзира на то што су поједина места често пута бивала на врло великој даљини од жељезничке пруге.

Може се рећи да је после крагујевачког округа најјачи произвођач пекмеза округ ваљевски и чачански па онда округи руднички и подрински. Округ београдски, ужички и крушевачки спадају у најслабије произвођаче пекмеза.

Па и у оним окрузима, у којима се кува пекмез у

већој размери, производњачи бирају обично нижа места, у близини подесних путева за довоз шљива и пренос пекмеза. Та нижа места претпостављају се узвишенијим брдским крајевима нарочито због саме каквоће шљива, јер се зна да су у брдским крајевима шљиве нешто црвеније и релативно киселије, па је и пекмез од њих нешто отвореније боје и мање сладак, а и због тога што је већа количина шљива потребна за исту количину пекмеза у вишим него у нижим крајевима.

Међутим кад берба шљива у нижим крајевима омане било због гусеница, било због мразева, онда се кува пекмез и у брдским крајевима, па и у оним, где се никада пекмез у редовним приликама не кува. Тако је у 1911 години, када је берба шљива у Србији била нешто слабија него обично куван пекмез у срезу златиборском, и у Хомољу, округа пожаревачког, где се раније никада није кувао.

Може се рећи да с једне стране берба шљива, односно цене сирових шљива а с друге стране тражња, односно цене пекмеза понајвише опредељују пекмезарске трговце у којим ће местима кувати пекмез.

(Наставиће се)

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Наше воће.

(Прилог грађи за домаћу помологију).

(Наставак)

К р у ш к е.

Водењача, „одлика крушке са сивом покорицом, а врло воденим месом; *плускача, јерибасма*" (код Вука Караџића), **водењак** у округима јагодинском и ужичком, **водњача** у округима крагујевачком, шабачком, подринском, чачанском, алексинаском и нишком и **водњаја** у округу рудничком (код М. Ђ. Милићевића), **водењача** у округу рудничком (Зв. Мишковић), **водњача** у округу подринском (Тежак, 1884, 366), **водењача** (Тежак, 1901, 301), **водењача** (Тежак 1903, прилог 31), **водењача** и **јерибасма** (Тежак 1903, прилог 31).

Врбовача у округу ужичком.

Голубињка (Тежак, 1903, 301), **голубњка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Господњача „која досијева о Госпођину дне" (код Вука Караџића), **госпођињача** у округу ужичком, **госпођинка** у Арнајеву у округу београдском.

Гутавац (*велика аранка*) у округу алексиначком (код М. Ђ. Милићевића).

Дивљака у Синошевићу, у Поцерини.

Дугодршка у округу нишком (код М. Ђ. Милићевића).

Дугуља (Тежак, 1901, 301) в. калуђерка.

Зворникиња или **стршљењача** у Синошевићу у Поцерини.

Зачиња у округу рудничком (код М. Ђ. Милићевића).

Зајтуњаја (Тежак, 1901, 301), **зејтуњиња** (Тежак, 1903, прилог 31), **зејтуњиња** (Тежак, 1903, прилог 31).

Зејтуњиња (Тежак, 1901, 301).

Зимњача у округу ужичком, **зимњача** (од две врсте: крупнија и ситнија) у Синошевићу у Поцерини.

Зимкуља у Арнајеву у округу београдском.

Жутица у ужичком округу (код Вука Караџића), **жутица** у окрузима крагујевачком, рудничком, шабачком, подринском, ужичком и чачанском (код М. Ђ. Милићевића), **жутица** у округу ужичком, **жутица** у Синошевићу у Поцерини, **жутица** у народним песмама:

ПОДЛИСТАК

КРОВ СЛОВЕНИЈУ.

(Поправљене белешке)

(Наставак).

Наши би тежаци такође могли имати вештачке рибњаке, те би, уз поправку сопствене исхране, продајом рибе на пијаци имали врло лепе користи. А заснивање малих рибњака не стаје богзна шта, нити одржавање њихово и гајење риба изискује каквога великога труда: то је један сасвим *угредан* посао, који се изванредно добро исплаћује.

Шумарство. — Готово половина све површине Словеније под шумом, која се марљиво подиже, паметно чува и рационално експлоатише. Шума је четинарска и представља огромно богатство. Годишње се за дрва и дрвену грађу добије око 40,000.000 динара.

Путеви. — Мада је сва вратна, Словенија је ипак и уздуж и попреко испресецана изврсним путевима: они немају велике успоне, већ су спроведени тако, да су тако рећи равни као длан, довољно су широки, тврдо су набијени и добро насути и, при том, изврсно нивелисани, да се вода од кише и снега не задржава, те и блата нема. Зато је саобраћај тим путевима тако лак, да се стока не мучи и кад вуче јаче терете, јер нигде не запиње.

Зато, на пример, словеначки тежак често пута гони кола с једним коњем, а не с два: тако он чини уштеду на исхрани, а с једним коњем више прегони и лакше свршн посао него ли у нас с два, јер му је коњ крупан и јак, кола лака и повозна а путеви глатки, непролокани, без блата и без великих успона. За послове око куће и имања, словеначки тежак има на колима оплетен кош, који му служи за товарење и пренос гноја, купуса, кукуруза и т. д.

Како су изврсни путеви, као јасан доказ служи и околност, да Словенкиња много што шта, и у највећим врлетима, преноси у ручним и повозним колицама: ни Словенац ни Словенкиња се не сламају носећи терете на леђима, на рамену и на глави, као што то у нас чине. Шта више, Словенкиње сваки дан доносе у град млеко, путер, купус, карфиол, келерабу, спанаћ, зелен и т. д., али не на себи, већ на колицима, која пред собом гурају без икаквог умора. А да се колицима служе и да умора не осете — могу, благодарећи само изврсним путевима.

И кад нагла села буду између себе и између себе и градова везана добрим путевима, онда ће и наш тежак осећати мање умора, још мање сламања а много више

Слатка ти је жута крушка,
жутица, жутица!
Браство, VII, 218.

Илијњача, „која доспијева о Илину дне" (код Вука Караџића), **илињача** у окрузима крагујевачком, шабачком, ужичком и чачанском (код М. Ђ. Милићевића), **илињача** у округу подринском (Тежак, 1884, 368), **илињача** у ужичком округу, **илињача** у Арнајеву у округу београдском, **илињача** у Синошевићу у Поцерини (овде има две врсте, и обе стасавају о Илинудне; друга је врста крупнија и једе се тек после извесног времена иза бербе пошто ушили).

Инџирица у ужичком округу (код Вука Караџића), **инџирка** у окрузима подринском и ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **инџирка** у ужичком округу, **инџирица**, од арапскога *инџир*, смоква (Ђ. Поповић).

Јаблан (Тежак, 1903, прилог 31).

Јагодњача „која приспијева кад јагоде зру" (код Вука Караџића), **јагодарка** у округу јагодинском (код М. Ђ. Милићевића), **јагодњача** у окрузима шабачком, подринском и ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **јагодњача** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **јагодњача** у Арнајеву у округу београдском, **јагодњача** у Синошевићу у Поцерини.

Јерибасма „одлика са жутом покорицом" (код Вука-караџића), **јерибасма** у ужичком округу.

Јесењача у округу ужичком (код Вука Караџића).

Јечмача, **јечмењача** „што доспијева кад и *јечам*" (код Вука Караџића), **јечмењка** у окрузима јагодинском и алексиначком, **јечменка** у округу нишком, **јечмењача** у окрузима крагујевачком и ужичком, **јечмача** у округу подринском (код М. Ђ. Милићевића), **јечмењача** и **видовача** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **јечменка** у округу подринском (Тежак, 18884, 366), **јечменка** у ужичком округу, **јечмењача** у Арнајеву у округу београдском, **јечмарка** у Синошевићу у Поцерини.

Калуђерци, крушке распрострањене у Расини, Темнићу, Левчу и Ресави, **калуђерке** (Тежак, 1901, 301), **калуђерак** (Тежак, 1903, прилог 31) **калуђерци** (Тежак, 1903, пралог 31.

Караманка (код Вука Караџића), **караманка** у окрузима јагодинском, крагујевачком, рудничком, шабачком, чачанском, алексиначком и нишком и **карамајлија** у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **караманка** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **караманка** у ужичком округу у Арнајеву у окргу београдском, **караманлије** и **карамаче** **караманка** у Синошевићу у Поцерини, **караманке** у Лепеници „жуте као лимун и необично пријатна мириса и укуса" (Т. Радивојевић: *Лепеница*, стр. 318). **караманка зимска** (Тежак, 1903, прилог 31) **караманка** (Тежак, 1903, прилог 31), **караманка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Камењарка у округу нишком (код М. Ђ. Милићевића), **каменци** ситни и крупни (Тежак, 1901, 301).

Камењача у округу ужичком (код Вука Караџића).

(Наставиће се).

ИЗ ВИНАРСТВА

Сумпорни диоксид у вину са хигијенског гледишта.

Употреба сумпорног диоксида у винарству била је дуже време предмет дискусије у земљама где је винарство више развијено.

Огледи које је у 1907 год. извршио г Viley у Сједињеним Америчким Државама, имали су дубок одјек. Тако је овај Американац дугом студијом и опитима успео да докаже, да сумпорни диоксид у свим својим облицима производи болове главе, нелагодност, слабљење, да уништава црвена крвна зрица, замара мишиће и т. д.

користи и од најситнијих својих послова. Данас, међутим, код оваког ужасног саобраћаја, какав је у Србији, наш тежак не може често пута да довољно наплати ни највећи свој труд, па, због тога, не може ни многе ситне гр[illegible] привредне да негује, које изискују брзо, често пута свакодневно изношење на пијацу.

Словенац, још, као преимућство над тежаком у Србији има и ту околност: да поред многих и добрих путева, има и доста железница и на железничким пругама *честе станице*, којима се свако село може свакога дана служити за изношење својих производа на пијаце.

Задруге. — У Словенији је задругарство врло развијено: има тамо кредитних, потрошачких и произвађачких задруга. Кредитне су задруге најстарије и, као да су своју улогу одиграле: све више отимају мах потрошачке и произвађачке. Кредитне задруге су, изгледа, цветале раније; кад се сеоско домаћинство развило у интензивно и кад се оно снашло у новим приликама, кредит је постао бити примамљив, какав је он био у екстензивном домаћинству. Изгледи да су кредитне задруге компромитоване још и том околношћу, што су употребљаване у партиске сврхе, те је, у партиској утакмици, кредит нуђен и даван и онда, кад се он није могао корисно пласирати у сеоском домаћинству. Услед тога су многи испропадали [illegible] се заплели, те су други, имајући пред очима такав углед, као опржени бежали од кредитних задруга. Зато оне, мада их још има у великом броју, не цветају као пре.

Потрошачке (консумне) задруге су, међутим, многобројне и изврсно успевају: има их готово у сваком селу, а у већим селима, нарочито у онима, у којима постоје и велика индустриска предузећа, као што је случај у Јасеницама, има их и по две и по три. Зато су, на пример, животне намирнице у Словенији јевтиније него ли у Србији; зато је у новембру 1919. г. у Љубљани говеђе месо (дебело) било 12 *круна*, док је оно (још мршаво!) тада у Београду било толико *динара*; зато је тамо леб јевтинији него ли у Бачкој, одакле словеначке потрошачке задруге набављају пшеницу!

И произвађачке задруге такође напредују. Нарочито се истичу млекарске, које се баве прерадом млека у путер и сиреве. Често пута село од 100 кућа има по две млекарске задруге! Путер је њихов изврстан; сиреви такође. А у Светом Виду се производи ементалер, који има сјајну прођу. Лети се стока изгони у планину, тамо музе и млеко прерађује. Окружен планинама, Свети Вид је душу дао за тај посао.

(Наставиће се).

После овог опита, г. Viley је предложио Сједињеним Државама апсолутну забрану употребе сумпорног диоксида у винарству.

У Француској су образоване три комисије у областима Gironde, Bourgogne и Centre, у циљу да се испита дејство сумпорна диоксида.

Комисија у Gironde-и, имала је најважнију улогу и била је састављена од професора: Gayon-a, Blarez-a, Dubosc-a, Lagarde-a и Dr. Charles-a.

Прва три огледа извршена су на животињама — псима. Псима је дато да прогутају:

1) Водени раствор са 100 м. гр. слободног сумпорног диоксида на 1 литар;

2) Вино, које је садржало 400 м. гр. сумпорног диоксида, од којих 100 мгр. слободног сумп. диоксида;

3) Водени раствор са 100 м. гр. комбинованог сумпорног диоксида на литар.

Из ових упоредних огледа могао је се видети утицај алкохола, слободне и комбинованог сумпор. диоксида.

После овога пси су испитани у погледу тежине, температуре, апетита за јело, живости, црв. крвних зрнаца (по броју) и испитана је мокраћа.

Никаква клиничка разлика није се могла запазити у физиолошком стању паса изложених испитивањима. Поред свега овога, један пас, од оних којима је дат водени раствор са слободним сумпорним диоксидом изгубио је апетит за јело, ослабио је и имао пролив више дана. Из ових огледа закључено је, да је слободан сумпорни диоксид шкодљив.

Иста комисија извршила је огледе и са људима Одабрато је 8 људи, који су били навикнути да пију до 3 литре вина дневно, и затворени су били у једној кући 30 дана давши им исте хигијенске услове за живот и храну, као су и раније били навикнути. После овог времена напољени су радом у сразмери према храни коју су примали. Њихов рад био је најозбиљније контролисан.

Двојици од ових људи дато је да пију само вино без сумп. диоксида, а осталима — шесторици, пошто су првих 6 дана пили вино без сумп. диоксида, дато је да пију, без њихова знања, вино које садржи 400 мгр. сумп. диоксида, од којих 100 слободног, и 300 мгр. комбинованог сумп. диоксида. Почев од 18. до 24. дана количина сумпорисаног вина им се повећала до 1,6 лит. на дан.

Резултат је био: да ни код оних који су пили сумпорисано вино у мањој, нити код оних који су га пили у већој количини, није запажена никаква паталошка појава, нити каква физиолошка промена: болови главе, уништење црв. крвних зрнаца и т. д.

Комисија је за овим одлучила, да сумпорни диоксид у вину апсолутно није шкодљив у количини од 400 мгр. укупно, од којих 100 мгр. у слободном стању.

Усталом, ове количине сумп. диоксида не налазе се у другим винима до само у ликерским, која се не пију свакодневно.

(По Gimel-у). **Мил. Милорадовић.**

Пољопривредниче читај „Тежак"

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Одгајивање телади за рад.

Ово одгајивање врши се много простије него одгајивање телади за месо. Како млеко тако и зрнаста храна теладима радне стоке не даје се много, она се у главном користе пашом, сеном, после једне године узраста и сламом. Телад сивог украјинског говечета обично се не остављају под мајком; она се само пуштају под мајку два пута дневно, када се крава дотерује са паше на мужу. У извесним крајевима Русије телад пуштају под мајку и у току 8 месеци, а код неких од 3—4 месеца. Тако поступају и наши сточари у Србији. При зимском храњењу теладима се даје највећа количина сена.

Радна стока долинска, како код нас тако и у другим земљама, негује се у младом узрасту боље, него стока планинска. Телад сименталске расе у Швајцарској одбијају се од мајке у првој недељи и добијају свакодневно 4—5 кгр. чистог млека, а у 2. недељи до 6 недеље по 8·5 — 9 килограма млека на дан. После тога узраста се чисто млеко замењује са оплављеним, коме се додаје брашно, лапено семе, а тако исто даје му се сено или трава. Мушка се телад обично хране боље, добијају дуже време често млеко но што га добијају женска телад. По навршетку трећег месеца давање се млека обично сасвим украти и телад добијају са травом брашно, мекиње и со.

Неки руски сточари сименталску телад поје чистим млеком разблаженим са топлом водом и овсем. Од 9. месеца до 2½ године телад хране сеном и овсем.

ИЗ ЖИВИНАРСТВА.

Шта чини да кокоши и зими носе јаја?

Топлота је први услов да кокоши зими носе јаја. Тајна да кокошке и зими носе јаја јесте у главном топао и сув живинарник. Не заборавимо да је топлота потребнија тицама него ли животињама, јер је код првих просечна температура тела 42°, док је код других 37°. Па ипак треба знати и то да сувише велика топлота, нарочито још ако она долази огуда што у једном малом живинарнику борави већи број живине, може услед јутарњег расхлађивања при изласку из живинарника, бити узрок различним болестима на чак и туберкулози.

Најзгодније је имати за кокоши један прост и јевтин живинарник довољно заклоњен од хладних ветрова, па га на југа поставити повезаном сламом и по поду прострети сувог лишћа или плеве.

Чист ваз дух у живинарнику повољно утиче на здравље кокошију и помаже ношење преко зиме. Живинарник не треба загревати ни онда кад су највеће хладноће, јер сувишна топлота, као што смо напоменули, може утицати неповољно на здравље кокошију. Но живинарник треба проветравати и старати се да свагда буде довољно сув.

Неки одгајивачи уносе у живинарник подебљи слој коњског ђубрета да би живини било топлије. То међутим, не треба радити јер ђубре испушта један љут гас, који

се зове амонијак и који утиче шкодљиво на здравље кокошију.

Ако се нема живинарника најбоље је кокошке сатеривати на преноћиште у какав одвојен одељак од стаје, где би могле ујутру, кад са легала сиђу и свој први оброк примити те тиме избегли, излажењем на поље наглу промену у топлоти.

Храна потстиче код кокошака такође ношење преко зиме. Начин храњења утиче несумњиво на ношење кокошију преко зиме, али ако оне напред поменуте погодбе нису испуњене кокошке неће носити јаја па буди каквом се храном храниле.

Кад кокошке имају топао, сув и чист живинарник, да би носиле јаја зими треба им давати зоби и хељде са по неким зрном конопља. Осим тога добро је да им се обесе о какву узицу главице свежег купуса, које ће оне радо преко целога дана кљуцати. Ако се још тај купус намести под каквим сувим местом, у каквој шупи или у опште заклоњеном месту, кокоши ће се ту занимати и задржати те ће још бити и у суботи.

НАШИ ДОПИСИ.

Чачак,
18. септембра 1921. г.

Како је М. Милосављевић из Блаца подигао сушницу за сушење шљива.

19. августа ове године на Подружинском имању у Чачку, разгледали су подигнуте сушнице разних система. Милан Ив. Милосављевић кафеџија из Блаца, окр. топличког и Михајло Смиљанић трговац из Чачка.

Познавајући Смиљанића трговца из Чачка, упитао сам га: да није намеран подизати сушнуцу кад исте разгледају. — Смиљанић ми је одговорио: „Да његов познаник Милосављевић има намеру подићи сушницу и ја сам му препоручио кад смо били у Врњачкој бањи да дође у Чачак и види разне системе сушница, пошто у његовом крају нема ниједна сушница а шљивани род је добар и има у већем простору подигнутих шљивика“.

Ја сам им препоручио као најбољу сушницу систем д-ра Стојковића, одвео их код исте сушнице и површно сам им описао исту сушницу, како се подиже, како се на истој суше шљиве као и зашто је сушница Стојковића најбоља. Милосављевићу и Смиљанићу после кратког разгледања исте сушнице, допадне се као најбоља и најпрактичнија сушница систем д-ра Стојковића. На мој предлог, да ће за већу производњу сувих шљива, имати најбољи рачун да подигне троделну сушницу Стојковића, Милосављевић је одлучио да исту сушницу подигне још за овогодишњу сезону сушења шљива.

Поред мог дужег обавештења, на који ће начин најлакше подићи сушницу, Милосављевић ме упитао: имали овде код вас нарочити мајстор за подизање сушнице Стојковића. — Ја сам му одговорио, да има Милош Петронијевић, али само незнам да ли исти може сада напустити свој домаћи посао на имању, те да иде да му подиже сушницу. — Милосављевић ме замоли да одемо кући Петронијевића, те да видимо дали ће он моћи да му сада одмах подигне сушницу и да ли би могао одмах са њим поћи у Блаце.

Отишли смо колима кући Милоша Петронијевића у Атеницу, и нашли смо га у највећем раду у винограду. Објасним Милошу зашто смо дошли, да је Милосављевић рад да подигне сушницу система Стојковића још за ову сезону сушења шљива. Ступили су у преговоре Милосављевић и Петронијевић око подизања сушнице и после једног сата закључе погодбу: Петронијевић пристане, напуштајући свој домаћи велики посао, да одмах пође сутрадан са Милосављевићем у Блаце да му подигне сушницу, тим пре што у том крају нема ни једне сушнице.

Милосављевић је заједно са Петронијевићем отпутовао 20. пр. месеца за Блаце. Чим су стигли у Блаце одмах су приступили раду око подизања сушнице. Како је Милосављевић имао при руци доста материјала и радне снаге за подизање сушнице, то је рад око подизања био готов за 15 дана и Милосављевић је имао на време подигнуту сушницу најусавршенију за овогодишњу сезону сушења шљива.

Его како је Милан Ив. Милосављевић подигао најбољу сушницу систем д-ра Стојковића као прву у округу Топличком.

Оваквим радом подизања сушнице, Милосављевић заслужује највећу похвалу у округу топличком. Надати се да његовом примеру приступе и остали вредни пољопривредници и пријатељи пољске привреде из округа топличког, којима је за време окупације непријатељ све уништио: казане, каце, бачве и бурад; а за обнављање свега тога, много веће користи добиће од суве шљиве него од ракије.

Овога пута заслужује велику похвалу и вредни пољопривредник Милош Петронијевић, који је схватио потребу пољопривредника у округу топличком, те је без премишљања одлучио да одмах пође ан рад око подизања сушнице прве у округу топличком, остувљајући за собом велики посао на свом имању.

Надајмо се, да ће у идућој години, округ Топлички, у коме је развијено воћарство имати већи број подигнутих сушница најбољег система д-ра Стојковића.

Ђ. Ћирковић,
пољопривредник.

НЕКРОЛОГ

† Игњат Мирковић,
Окружни шумар и редовни члан Српског Пољопривред. Друштва,
Опроштајна реч г. Благ. Д. Тодоровића на гробу покојника.

Тужни зборе,

У ковчегу пред нама, леже смртни остаци нашег друга и пријатеља Игњата Мирковића окружног шумара, спремљени за вечну кућу, у којој ће да бораве вечни санак.

Јуче, 24. септембра, у 9 часова пре подне, угасио се његов живот.

Чињено је што се могло, да му се помогне, да устане са самраничке постеље, али се није успело.

Природа је надјачала.

Она чини своје.

Умрети се мора. Умрећемо сви, неко раније, неко доцније, јер је смрт, као што се вели *изгодна прогреса*.

Кад смрт не би односила стално по неки део живих бића, онда би наша земља, пошто на њој не би било довољно места за све, била поприште ужасних ратова у борби за живот, била би позорница страшног крвопролића, пред којим би савремена војна, која је иначе свирепа и немилостива, личала на дечије играчке. Свеколике радње живих бића, код којих би се равнио дивљи егоизам, биле би наперене на узајамно истребљивање.

А кад се томе дода, да процес живота представља кружење једних и истих материја, а процес смрти враћање тих материја главном стоваришту неорганске природе, *мајци земљи*, онда нека нам је утеха у томе што се каже: „Живот је смрт, а смрт — живот".

Са том утехом, која одговара ономе, „земља си у земљу идеш, ми, и ако с великим болом у души, испраћамо једног по једног, односимо у хладни гроб, у стовариште неорганске природе, некога у доба тако зване *природне смрти* а некога, на жалост, раније.

Наш друг и пријатељ Игњат Марковић, имао је 62 године. Према појму у којој старости наступа природна смрт, он је могао поживет још коју годину и бити и даље од користи.

Рођен у срцу Шумадије, у Гружи, селу Губеровцу, у доброј домаћинској кући, имао је прилике да добро позна живот на селу, и зато је после свршеног школовања, умео лако да се нађа и пружи ратару потребне руке и савете, да би на селу живот био бољи и угоднији.

Свршио је земљоделско-шумарску школу 1882. године, оне године, када је та школа силом прилика „морала бити затворена", а поред тога, научио је у Петроваду и шумарске науке. Игњат је према томе био ратар шумар.

Цењен са свога плодног рада, изабран је за редовног члана Српског Пољопривредног Друштва још 1886. године.

Многи његови чланци и по једној и по другој струци, дани лаким и лепим стилом, штампани у *Тежацима* и ребни радови, истицали су га као човека од пера и заа. А његове приповетке с пољопривредном тенденцијштампане у пољопривредним календарима, као што *„Сложна Браћа"*, *„Жирошафа и Синови,"* *„Не ради рачуна"*, представљају, према изнесеним сликама и ину излагања, неокрњен капитал.

Да би осудио нераложно и неразмишљено сатирање а, он у својој приповетци *Жирошафа и Синови*, из осталога вели:

..... „Над пропланком угледах горску вилу,
„Ношена на пропланцима горског облачка, она је говорила:

„О горице, рањенице љута. Ни овде те није поштеграмзљивост људска! Ах, слепа грамзљивости, како насита и халапљива! Да је могуће, ти би скинула и сунце и месец да их претвориш у злато" .....

„Гора пада, земља се пролама,
Од удара и пустошне сече,
Стрми брези и дубраве јече".

Да Игњат је и певао.

У часопису „Гусле" објавио је косовску битку, а у своме „сећању" — веселе младежи на селу и — комшилање.

Ожалио је другу, у другога заробљену; и т. д. и т. д. Написао је поуке о *пчеларству* и *четинарима*.

За време светског рата, обретнуо се у Русији, одакле је, један и мучан, дошао пре кратког времена и одмах пао на смртничку постељу. Дошао је, да борави вечни санак у својој земљи.

Кадао се да ће преболети.

По доласку обећао је поновну сарадњу на *Тежаку* коме је дао лепу песму „Ратар о раду".

У тој песми, Игњат пева:

„Кућо моја златна слободицо,
поље родно, богата житнице;
куд погледам, на тебе је свуда,
обележје, мога мила труда:
и у њиви, или у градини,
на ливади или крчевини,
ил' у саду или винограду —
ја уживам у љубљеном раду.
Орем, копам, садим или сејем,
плачим, режем, калемим и вежем,
труди моја пропанути неће
добру жетву година донеће.

— — — — — — — — — — — —

Ко не ради, никоме не вајди
с бедом живи, са злобом се дружи,
на се мрзи, на другог се тужи,
криви судбу куне своје јаде,
ал' се од зла отрести не знаде,
— латит рада на кликнути смело:
„рад је срећа, нерад је несрећа,
рад је свети, нерад је проклети
а нерадник вечно је страдалник."

Песма казује, да је наш Игњат имао племениту душу, да је истински волео сељака и село.

Вероватно је, да има и нештампаних радова, а штампане ваљало би прикупити.

Трудио се да да више но што је био дужан дати.

Није се женио. Нема ни ода ни мајке, нема миле сеје ни брата рођена.

Био је одличан друг.
Бог да му душу прости!
Лака му мајка земља!

БЕЛЕШКЕ

Бројни подаци из пчеларства. — Један рој састоји се из матице, 0.500 трутова и 7000—25.000 радилица. Тежина једног роја 1—3 кгр.

Матица излеже од фебруара до августа дневно 300 2500, годишње око 150·000, у целом свом животу око 500.000 јаја.

Преображај пчеле								
траје код	к а о			Укупно	живот траје	Дужина	ширина крила	Тежина
	јаје	црвић	лутак			милиметара		
	д а н а					м/м		гр.
Матице	3	6	7	16	3—5 год.	16-18	24	0·16-0·21
трута	3	6	15	24	од маја-јула	15	28	0·21
раденице	3	7	11	21	1½—9 мес	12-13	23	0·11

Један народ са бројем раденица	скупи за време најјаче паше дневно	даје годишње				треба меда за зимску храну
		меда	ројева	воска		
	кгр.	кгр.	број	кгр.		кгр.
20.000	0·25	0	0	0·25—0·50		8
30.000	0·75	4	1			9
40.000	2	10	2			10
50.000	3	25	3			11

Једна јака кошница има у време ројења	За 1 кгр. воска требају		Специфичка тежина је за
	пчеле	кгр.	
1 матицу	меда	10	[illegible]
2000—5000 трутова	цветног праха	1	1·39—1·43
30.000—60.000 раденица			восак
60.000—70.000 подлога			0·96—0·97
1—15 матичних лутака			цересин
			0·87—0·88

На 1 dm² налази се са обе стране сата	Восак		Топлота код пчела	Пчела		
	омекша на	топи се на		угине на	престаје да ради на	лети најкориснијe на
850 ћелица пч. раденица 580 ћелица трутовских 12 гр. воска	30°C	63°C	зими 20—22°C лети 25—35°C	+ 10°C	+ 37°C	23—25°C +

ГЛАСНИК

Једно одликовање. — Уредника *Тежака* Др. Вел. Н. Стојковића одликовао је Национални Пољопривредни Институт у Риму златном медаљом за пољопривредне заслуге.

Скуп представника српских пољопривредних друштава у Београду. — Да би српска пољопривредна друштва по Војводини и другим областима дошла у ближи додир са Српским Пољопривредним Друштвом у Београду као и да би се споразумно утврдила начела једне политике у раду свих тих друштава и евентуално њихова нова организација, Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је на једној од последњих својих седница да се позову делегати свих тих Друштава у Београд на један заједнички састанак.

Ми се надамо да ће сва та наша друштва појмити свеколики значај једног таквог састанка и да ће у заједници са Српским Пољопривредним Друштвом, том нашом најстаријом пољопривредном установом у Србији израдити један програм и правац рада, који ће доиста бити од користи и нашим земљорадницима и целокупној нашој пољској привреди.

Директори пољопривредних изложби у Штипу и Александровцу. — За директора Пољопривредне изложбе у Штипу, Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва изабрао је г. М. Ђурића инспектора у Скопљу, а за директора пољопривредне изложбе у Александровцу изабран је г. А. Рашковић секретар Српског Пољопривредног Друштва.

ЗАПИСНИК.

36 редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољопри. Друштва, држане 9. августа 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: Заступник председника, члан Управног Одбора г. д-р Вељко Н. Стојковић, чланови г. г. Благоје Д. Тодоровић, Милан Трковић, Милутин Стојановић и Бошко Ж. Бошковић.

Председавао заступник председника члан г. д-р Вељко Н. Стојковић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле седнице.

Одбор исти прима.

II.

Прочитан је [illegible] финансијског одбора и стању касе Друштвене за месец јули т. г.

Одбор прима знању.

III.

Прочитан је извештај о предаји дужности [illegible] благајника г. Спе[illegible]ка Мандратовића г. Петру Вуковићу.

Одбор прима знању.

У исто време одбор одлучи, да се г. Милошу Тодоровићу, који је радио у благајни око предаје и примања дужности нада Одзора за десет дана 100 динара.

IV.

По предлогу одређеног одбора за осигуране Друштвених зграда одлучено је, да се осигурање уступи осигуравајућем Друштву Шумадија, пошто су од истог добивена најповољнија условн.

V

По извештају о добивеним понудама потребних справа и алата Одбор одлучи: да се набаве оних 100 крушева за један наш са вештаком; 50 мулавча за грожђе, 5 мулавча за јабуке, 150 сечки за шипу, а за остали понуђени број ових да се прикупе податци о месту диференцирања.

VI.

По извештају о продаји старога семена и расходованог алата Одбор прима знању и одлучи, да се добивена сума новаца унесе у касу као ванредни приход.

VII.

По извештају о дописку Кметијске Дружбе из Љубљане у Београд, који је обишао и делом део унутрашњости Србије. Одбор одлучи: „Обавештује се председништво, да за дочек чланова приређене ће потребно и стављаће му кредит од 5.000 динара из непредвиђених потреба за дочек ових гостију.“

VIII.

По [illegible]ењу инспектора за пољопривреду о пријему у састав

Друштва ново основане Пољопривредне Подружине у Новом Селу код Скопља, Одбор исту прима.

IX.

По тражењу Крушевачке Банке Одбор одлучи, да јој се исплати 48.10 динара за справе узете пре рата. Исплата из кредита на исплату неисплаћених рачуна.

X.

Прочитан је извештај са Главног Годишњег Збора Хрватско Славонског Господарског Друштва у Загребу.

Одбор прими знању.

XI.

Прочитан је извештај г. Милутина Стојановића члана, о извршеном избору нове Управе Пољопривредне Подружине у Неготину.

Одбор одлучи, да се пише Подружини, да у вези ранијна тражења одмах пошаље списак чланова који су за Управу гласали а ако Подружина овај нема да сазове ванредан збор и изврши поновни избор и да о дану новог збора извести Друштво.

XII.

Саопштен је предлог одређеног одбора за израду програма за изложбу у Штипу. Одбор одлучи:

1) за директора изложбе одређује се г. Милан Ђурић инспектор у Скопљу, с тим да у току месеца септембра т. г. одпутује једном у Штип и припреми тамо што је потребно за изложбу, а после пред приређивање изложбе да на 15 дана раније оде и тамо буде као и за време изложб. зашта му се на име накнаде трошкова признаје по 50 динара дневно и остали путни трошкови по рачуну.

2) да се одмах пошаље одбору у Штипу 10.000 динара из које ће суме чинити издатак на припремању зграде за изложбу, стелажа, хране за стоку и све друге потребе око припремања изложбе.

3) да се извести одбор да ће се доцније послати још 10.000 динара.

4) да се прогласи за изложбу штампају у 1.000 комада а листе за стоку у 1.000 комада а друге листе у 2.000 комада и да поруџбину ових изврши инспектор г. Хаџи Илић.

XIII.

Саопштен је програм за држање предавања о конзервисању воћа и поврћа стерилисањем и о модерној преради грожђа у вино, које би требало одржати у: Смедереву, Јагодини, Нишу, Лесковцу, Власотинцима, Врањи, Врањској Бањи, Скопљу, Крушевцу, Врњачкој Бањи, Краљеву и Чачку.

Ова предавања има да одрже чланови Управе г. г. Милутин Стојановић и Бошко Бошковић.

За држање предавања послати по известан број тегли, калиум метабисулфита и књижице о конзервисању воћа и поврћа.

Одбор прима предње знању и одлучи, да се г. г. Стојановићу и Бошковићу на име дневнице признa по 60 динара дневно и подвозни трошак по рачуну.

XIV.

По мишљењу одређених чланова о хоноровању писца књижице *Једна практична сушница*. Одбор одлучи, да се на име хонорара изда писцу по 250 динара од штампаног табака, а за књижицу *Домаће конзервисање воћа и поврћа* по 150 дин. од табака и да му се издају по 50 комада од једне и друге књижице.

Са овим је исцрпљен данашњи дневни ред и закључена седница.

ОГЛАСИ

Господарских стројева,

све е оглврсти плугова, ветрењача, сијалица, стројева за рађење жита, сечкалица, крућача, котлова за кухање хране за марву, преса и муљача за грожђе и т. д. имаде велику залиху те нуди најјефтиније,

„Кердић“ д. д.
пелетрговина господарским потребштинама и производима
Товарник, Срем.

Ценовник

справа, алата, материјала и семена у магацину Српског Пољопривредног Друштва.

Берила за воће са кесицом	12.—	дин.
Бисулфит (1 кгр.)	20.—	„
Ветрењаче	585.—	„
Гребла за воћке	15.—	„
Главе за Саков плуг	100.—	„
Дрљача Сокове — II	376.—	„
„ „ IV	314.—	„
Копачице комбиноване	325.—	„
Лампе за спаљ. гусен. гнезда	2.—	„
Маказе воћарске	16.—	„
Маказе за скидање гусен. гнезда	12.—	„
„ „ шишање ограде	30.—	„
Мехове за запрашивање	50.—	„
Маказе за овце	20.—	„
Ножеви баштенски	12.—	„
Ножеви кундови 10 см.	16.—	„
„ „ $10^1/_2$ см.	16.—	„
„ „ 11 см.	20.—	„
Пећи Главин. Сушнице	670.—	„
Плави камен	5.50	„
Плаз за Саков плуг	10.—	„
Плугови обртачи	425.—	„
„ Sack-ови D. 6	395.—	„
„ Sack-ови D. 7	405.—	„
Преса за грожђе	875.—	„
Прскалице „Верморел“	350.—	„
Пшеница — банатска озима	300.—	„
„ јара	300.—	„
Раоници D. 6, 7, 8 M. N.	15.—	„
Рафија	5.40	„
Сејалице за кукуруз	400.—	„
Сечке за шашу 425, 455, 740 и	880.—	„
Српови	8.—	„
Сумпор у праху	4.—	„
„ у шипкама	0.50	шипка
Сириште у флашама	35.—	дин.
Табани за Sack'ов плуг	10.—	„
Тестерице воћарске	14.—	„
Широмер	25.—	„
Шрафови за Sack-ов плуг	2.—	„
Фенолфталенска хартија	1.—	„

Све резервне делове за Прскалицу „Верморел“

Друштво очекује концем месеца другу партију Мајерових тријера, који ће коштати око 1350, 1600 и 1700 динара комад.

Цене су рачунате за чланове Подружина и Друштва, а за остале рачунаће се са 10% скупље.

Сумпор у платненим шипкама

за бурад има Српско Пољопривредно Друштво и продаје по 0.50 динара комад. Најбоље је у напред послати новац за потребан број.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
улућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од априла 1909. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједнапут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. И. Стојковић

Број 40. БЕОГРАД, 9. ОКТОБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

Претплатницима „Тежака".

Услед тога, што понеки од читалаца не прима уредно наш лист „Тежак", Администрација поново моли своје претплатнике, да кад који број „Тежака", не приме, одмах извештавају о томе Друштво, како би им се благовремено послали непримљени бројеви и предузеле потребне мере да се „Тежак" у будуће редовно доставља.

Администрација „Тежака".

КОНГРЕС СРПСКИХ ЗЕМЉОРАДНИЧКИХ ЗАДРУГА

у Великом Бечкереку.

Савез Српских Земљорадничких Задруга одржао је своју годишњу скупштину 15. и 16. септембра ове године, и то први пут од како постоји, изван граница предратне Краљевине Србије — у Великом Бечкереку у Банату.

Та је скупштина од историјског значаја по наше српско задругарство, јер је на њој донета једногласна одлука о стапању, сједињењу Савеза Српских земљорадничких Задруга у Београду и Загребу. Иста таква одлука донета је и на скупштини Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Загребу, који је у истоме месту 13. и 14. септембра одржао свој Конгрес.

Конгрес је отворио члан Управе г. Мих. Авамовић. Пошто су саопштена имена делегата разних друштава и установа, међу којима је био и делегат Српског Пољопривредног Друштва, и одржан помен умрлих задругара, прешло се на дневни ред.

1. *Претрес извештаја Управног и Надзорног Одбора.* После дуже дискусије оба су извештаја примљена и дата разрешница там одборима.

2. *Највећа позајмица до које се један задругар може задужити.* Одобрено је да највећа позајмица, коју савез може дати задрузи или савезу буде 500,000, динара.

3. *Пријем штедионичких улога.* Одобрено је да Савез може примити највише до 50,000.000 динара, штедионичких улога.

4. *Задужење Савеза.* Одобрено је да се Савез може задужити до 50,000.000 динара.

5. *Интересна стопа на улоге чланске.* Одлучено, да та стопа буде 5% годишње.

6. Затим је изнесен скупштини *предлог о спајању Српских Савеза Земљорадничких Задруга у Београду и Загребу* и том приликом је донета следећа одлука:

Скупштина једногласно усваја спајање Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Загребу са Савезом у Београду и опуномоћује Управни Одбор да ту фузију проведе и прими од Управног Одбора Савеза Српских Земљорадничких Задруга (као задруге) у Загребу сву имовину и сав њен дуг, књиге, списе и справе, правилно клаузиране и пренесе на Савез у Београду као наследника Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Загребу.

Од поднетих предлога донете су одлуке:

1. Да се скупштина слаже са начелом да су задругари дужни да набављају преко задруга разне потребе, а задруге преко Савеза.

2. Да задруге и задругари настану да сваки ко има уштеђевина упише државног зајма, а задруге и суме из свога резервног фонда.

3. Да се приходна предлог да све Задруге одвоје један део од својих годишњих прихода па то шаљу Савезу ради издржавања школа и издржавања надзорника, секретара, благајника и да Савез подигне у Београду прихватницу — дом за оне задругаре, који долазе ради набавака и задружним послом — с тим да се његово остварење остави практичној могућности.

Други дан рада (16. септембра) претворен је у конгрес, на коме је одржао предавање г. Д-р Којић о Здравственим Задругама. Поводом ове, веома успеле расправе донесена је следећа одлука:

1. Одобрава се и препоручује свима задругама у Србији оснивање Здравствених Задруга, према изложеним принципима и програму;

2. Да се постојећи фондови за помоћ у бо-

лести и смрти повере Здравственим Задругама, тамо где се оне оснују;

3. Да се препоручи Министарству Пољопривреде стављање Здравствених Задруга под контролу Министарства Народног здравља, које је потпуно усвојило план нове здравствене организације и сарађивало на стварању програма Здравствених Задруга;

4. Да се за нови законски предлог о задругама препоруче законске одредбе и за Здравствене Задруге.

Са овим је конгрес, који је текао у најбољем реду, завршен.

Ми поздрављамо свечани чин спајања оба Савеза, чији су чланови столећима пржељкивали да један другом дођу, да се састану, да се заруже и да у заједничком раду припомогну културном, моралном и економском снажењу српског племена.

Ми поздрављамо свесне задругаре обају савеза што су и сами увидели да снага њихова и њихових савеза лежи у слози, у јединству, онако исто као што и снага целокупног нашег народа и државе лежи у нашој општој слози у што чвршћем споју свих наших племена у једну не раздељиву националну целину.

Удруженом новом Савезу Српских Земљорадничких Задруга, који ће се ускоро конституисати после донетих одлука желимо срећан и благословен рад за добро српског задругарства и за напредак целе наше велике и лепе отаџбине.

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

ПОДЛИСТАК

КРОЗ СЛОВЕНИЈУ.

(Пољопривредне белешке)

(Наставак).

Домаћа индустрија. — Словеначки тежак сам израђује многе своје потребе домаће и алатке потребне му за рад. Али је, осем тога, у многим крајевима, нарочито оним што су особито планинска, доста јако развијена домаћа, кућна индустрија. Један од најобичнијих послова кућне индустрије је плетење котарица, које се, у великим количинама, и ван Словеније у трговини појављују, па се и у Београду продају у знатној мери. У Горенском крају готово читава села се баве израдом сита, шеширa, грнчарије и т. д., па то трговцима продају, а они за тим распродају и ван Словеније. Виле, грабуље, чаброве (за равне потребе) и многе друге дрвенарије се у великим количинама израђују и извозе. Чак и пушке ловачке се у неколико села израђују као предмет кућне индустрије.

(Свршетак).

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

Изметци и њихов гнојни значај.

Тешко да се сад може наћи тежак који би изметцима сточним одрицао сав значај, управо пун значај изврсног гноја. Напротив, сви тежаци без изузетка сматрају сточне изметке за драгоцен гној. Може се слободно рећи, да се од свих врста гноја сточни изметци сматрају за први и главни гној свуда, где има у већој или мањој мери: тек кад сточних изметака савршено нема, они се замењују каквим другим гнојем.

Особине сточних изметака су одиста драгоцене. Оне имају у себи, пре свега главне храниве састојке потребне за живот биља, и, осем тога, дејствују у земљи полако и друго, реверзишући жилама потребну храну у току дужег периода времена. Затим, сточни изметци представљају такву гнојну масу, која је способна да повољно утиче на физичка својства земље, каквим особинама минерални гнојеви не располажу. Распадајући се у земљи, сточни изметци дају масу гноја, који је за земљу повољан у сваком погледу. За време распадања сточни изметци, служећи као храна милијардама микроскопских организама или бактерија што се налазе у земљи и унесених у земљу заједно са изметцима, покрећу их на живот и рад, а те две околности, мада и посредним путем, утичу на брже припремање земље, т. ј. приближују тежака ономе циљу, који му је необично важан за сваку културу. Под утицајем бактерија сточни изметци, осем тога, добијају способност да растварају и оне честице земље, које би без њих остале мртве и неприступачне биљним жилицама. Те честице сточни изметци претварају у стање покретно и гнојно, какво је биљу потребно.

Такозвани физички утицаји овога гноја на земљу у томе је, што јој он мења чврстину и оспособљава је за загревање. Тешке и хладне земље под утицајем овога гноја постају више растресите, топле и стављају се под већи утицај ваздуха, а лаке и расипљиве земље добијају потребну чврстину и услед тога оспособљавају се да више задржавају влагу. С обзиром на изврстан физички утицај, сточни изметци су нарочито потребни за све земље осем црнице.

Тако испитујући сва њихова својства, ми ћемо видети: да сточни изметци чине не само хемиски пун, апсолутан гној, већ и гној универсалан, т. ј. згодан у свима случајевима, замењујући многа друга гнојења. Осем тога, гнојећи земљу сточним изметцима, тежак нигде не ризикује да је искварн или испости, што врло често бива при невештој примени, например, вештачког гнојења.

Недостатак сточних измета треба сматрати као један од главних узрока неродице и малога приноса код наших тежака, а та околност упућује тежака да се на сваки начин побрине да у свом сопственом газдинству добије што више овога гноја. Али није само то довољно Потребно је све учинити да се добије добар гној, који је способан у земљи показати у потпуности онај корисан утицај, о коме смо горе говорили. Таквога гноја је за гнојење потребно мање, него ли гноја лоше каквоће; он ће се, осем тога, показати двојином кориснијн.

Али није лако добити добар гној. Ради тога је по-

требно знати сва својства сточних изметака и треба их знаначки чувати у газдинству, да се не само не би ослабиле њихове добре особине, већ да би се каквоћа њихова поправила и сачувала од губитака. На жалост, ни из далека сви тежаци нису упознати са својствима сточних изметака, нити их с разумевањем прибирају и чувају; зато сматрамо за потребно да их у једном идућем чланку о свему томе, у њихову сопствену интересу, упознамо.

ИЗ РАТАРСТВА

БОКОРЕЊЕ ПШЕНИЦЕ

по НОВАЦКОМ.

Први зачеци бокорења пшенице и осталих стрнина јављају се већ код добро развијеног семена. Уздужни пресек клице у пшенице представљен на слици 1. показује, да се осем главног пупољка *a* налази и други пупољак b у пазуху накоренковог листа.

Сл. 1. Уздужни пресек клице у пшенице; kk стабленце са зглавцима; w главни коренчић с кореновом капицом wh и накоренком ws; a главни пупољак, b побочни пупољак; sb накоренков лист који обавија пупољке; f клицина љуска; sc штитић с ћелицом e за усисавање; код x је окрајак штитића набран, m беланце, n лепков слој; p спољашња страна љуске, i унутрашња страна љуске. Увећано 20 пута.

Да је то у ствари други пупољак, а уједно и зачетак бокорења, о томе нас уверава даљи развој клице. Слика 2. показује средњи део младе пшеничне биљке у уздужном пресеку, која је након 14 дана по сетви достигла дужину од 4·5 см. Већ у том раном стадијуму рањивања, уочљива су три пупољка. У средини је главни пупољак a

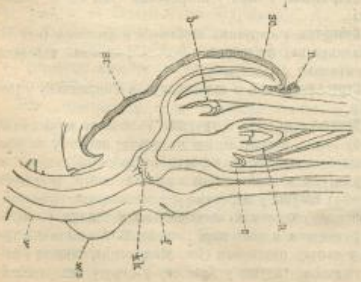

Сл. 2. Уздужни пресек средњег дела младе пшеничне биљке; a главни пупољак; b и c побочни пупољци; клицини зглавци, w корен; ws коренова капица; f клицина љуска; sc штитић, и лепков слој. Увећано 30 пута.

из кога ће се развити стабло (влат). Лево од тога пупољка, нешто ниже, у пазуху некоренковог листа, налази се други пупољак b који потпуно одговара побочном пупољку на претходној слици (сл. 1.) но који се сада нешто више развио; из кога има да се развије други влат (стабло). Десно пак од главног пупољка, у пазуху првог обичног листа, налази се трећи пупољак, из кога ваља да се развије треће стабло.

Слика 3. представља скоро исти стадијум развијања овса израслог за 5 см. високо. И на тој је слици у средини главни пупољак a. Пупољка у основи некоренковог листа нема, или с тога што се не развија или што је пресек био изван њега (што се код малих размера може да деси). Трећи пупољак, налази се на истом месту т. ј. у пазуху

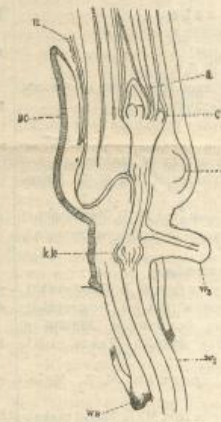

Сл. 3. Уздужни пресек средњег дела младе овсене биљке: a главни пупољак, e побочни пупољак; kk клицин зглавак, w, главни коренчић са кореновом капицом w_s; w_1 и w_2 две коренове жиле које излазе из клициног зглавка и изнад њега; sc штитић, n лепков слој ендосперма (беланцета и љуске). Увећано 30 пута.

обичног листа на ком је месту тај пупољак и код пшенице.

Ако размотримо узајамни распоред тих трију пупољака (види сл. 2.) и замислимо, да се из сваког од њих развило стабло (влат), онда ћемо доћи до закључка, да главно стабло *a* има две побочне гране b и c израсле из земље, и да према томе бокорење није ништа друго до гранање стабла у близини корена.

У том погледу важе ови закони:

1. *Побочне гране, односно влатови, развијају се увек из листних пазуха;*

2. *Сваке лисн избија из зглавка а исто тако и свака побочна грана;*

3. *Лишће, а исто тако и побочне гране које излазе из листних пазуха, распоређени су на стаблу наизменично.*

Према томе, разлика између бокорења и обичног гранања у томе је, што код гранања стабла, гране из њега избијају на већој или мањој висини изнад земље, дакле на видним местима, међутим код бокорења, гране

избијају, како изгледа, из корена, а у ствари, излазе из доњих делова стабла.*)

Положај пупољка b и c на сл. 2. не изазива никакву сумњу, да су то исти пупољци, и пошто су ти пупољци први и најнижи, то се по себи разуме, да у даљем бокорењу нови пупољци и гране ваља да избијају из оних лисних пазуха на стаблу који су изнад тих пупољака. Исто тако и они пупољци који се развијају на побочним гранана, ваља да се налазе изнад наведених пупољака b и c.

*) Разгранавање стабла из средњих и вршних иглавака, не рачунајући метлице и класове код главних жита наших, не запажа се, а виђа се код проса, мухара и канарске траве Phalaris canariensis, због чега те биљке по својој спољашности више личе на зељасте биљке но на траве. Правилно гранање код жита изводи се и то:

1. Код кукуруза, у коме клипови нису ништа друго до побочне гране из лисних пазуха главног стабла, и

2. Код метлица и класова сеих стрнина.

(Наставиће се).

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Наше воће.

(Прилог грађи за домаћу помологију).

(Наставак)

Крушке.

Квргаја, у Шумадији „некака крушка по којој имају као мале кврге“ (код Вука Караџића).

Кисељачица ситна, у округу рудничком (код М. Ђ. Милићевића).

Колачарке, у Арнајеву у округу београдском.

Коровача, у округу крагујевачком (код М. Ђ. Милићевића).

Краљица, у округу рудничком (код М. Ђ. Милићевића)

Криводршка, „некака крушка с кривијем дршком“. (код Вука Караџића).

Кромпируша, у округу ужичком.

Ларисаљка, у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића).

Лончара, у округу рудничком (код Јов. Мишковића), **лончарка** у Арнајеву у округу београдском, **лончара** и **лончарка** (Тежак, 1901, 301), **лончара** (Тежак, 1903, прилог 31).

Лубеничарка, у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића).

Љештанка, у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића).

Мајчица, у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **мајчица** у округу ужичком.

Маслинка, у ужичком округу, **масларка** (Тежак, 1901, 301), **масларка**, (Тежак, 1903, прилог 31), **масларка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Медењача, у Црној Гори (код Вука Караџића), **медњача** у округу шабачком, **медњак** у округу ужичком и **медунка** у окрузима чачанском и нишком (код М. Ђ. Милићевића), **медњак** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **медњача** у округу подринском (Тежак, 1884, 366), **медник**, у округу ужичком, **медњак** у Синошевићу у Поцерини.

Медница, у Црној Гори (код Вука Караџића).

Мирисавка, у округу ужичком (код Вука Караџића), **мирисавка** у срезу рачанском у округу ужичком.

Михољача, у округу крагујевачком (код М. Ђ. Милићевића), **миољача** у Синошевићу у Поцерини, **миовача** (Тежак, 1903, прилог 31).

Мишћетинка, у округу ужичком (код Вука Караџића), **мишћанка** и **мишћетка** у округу ужичком.

Овчарка, у округу јагодинском (код М. Ђ. Милић вића).

Озимача, у округу ужичком (код Вука Караџића), **зимњача** у окрузима јагодинском, шабачком и подринском, **озимача** у округу крагујевачком и **озимаја** у округу рудничком (код М. Ђ. Милићевића), **озимњача** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **зимњаја**, **зимак** и **озимци** ситни и крупни (Тежак, 1901, 301), **крупни озимаци** (Тежак, 1903, прилог 31), **озимача крупна** (Тежак, 1903, прилог 31), **крупни озимаци** (Тежак, 1993, прилог 31).

Округлица, у ужичком округу (код Вука Караџића) **округлица** у округу рудничком (Јов. Мишковић, **округлица** у округу ужичком.

Панађурка, у округу нишком, доспева о 15. августу (код М. Ђ. Милићевића).

Паунача, крушка у Синошевићу у Поцерини, мала, жута, за јело је тек кад угнили, иначе је опора.

Пегуша, „у Сријему некаква пегава крушка“ (код Вука Караџића).

Петровача, у округу шабачком (код М. Ђ. Милићевића), **потровача** у Синошевићу у Поцерини.

Пљускача, (код Вука Караџића).

Полошка, у округу јагодинском (код М. Ђ. Милићевића), **полошка** (Тежак, 1901, 301).

Поповача, у округу шабачком (код М. Ђ. Милићевића).

Прапчица, (Тежак, 1901, 301).

Присједавац, у округу ужичком.

Проњача, у Шумадији (код Вука Караџића).

Ранац, (*ранци*) у округу рудничком (код М. Ђ. Милићевића), **ранац** у округу рудничком (Јов. Мишковић).

Сарајевка, (Тежак, 1903, прилог 31).

Синци, у округу нишком (код М. Ђ. Милићевића).

Сјерак, у округу јагодинском и **сијерак** у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **цеђац** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **сијерак** у округу ужичком.

Сладци, у округу алексиначком (код М. Ђ. Милићевића).

Сланопађа, у округу крушевачком, ћуприском и нишком (код М. Ђ. Милићевића).

Старчевача, у округу подринском (код М. Ђ. Милићевића).

Степанка, у окрузима шабачком и ужичком (код М. Ђ. Милићевића), **стјепанка** у округу ужичком, **степанка** у Синошевићу у Поцерини.

Стршљеновача или **зворниклија**, у Синошевићу у Поцерини.

Такиша, „гдјешто и **такуша**. Такише су мале (мало веће од ораха, и округле; док не угњиле опоре су за јело а гњиле су врло слатке; особито су добре за сушење и за туршију; а и пекмез је од њих врло добар“ (код Вука Караџића), **такуша** у окрузима јагодинском, крагујевачком, подринском, ужичком и алексиначком и **такиша** у окрузима рудничком и шабачком (код М. Ђ. Милићевића, **такиша** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **такиша** у округу ужичком, **такуша** у Арнајеву у округу београдском,

такиша (од две врсте: ситнија и крупнија) у Синошевићу у Подрињу, **такиша** (Тежак, 1903, прилог 31), **крупко такуше** (Тежак, 1903, прилог 31), **такуше ситне и крупне** (Тежак, 1903, прилог 31).

Тамњаника, у окрузима јагодинском, крагујевачком и рудничком (код М. Ђ. Милићевића), **тамјаника** у округу подринском (Тежак, 1884, 365), **тамњаника** (Тежак, 1903, прилог 31), **тамњанка** (Тежак, 1903, прилог 31).

(Наставиће се)

ИНДУСТРИЈА ПЕКМЕЗА У СРБИЈИ.

(Наставак.)

Справљање пекмеза. Пекмез се справља код нас на два начина: на примитиван, *домаћи начин*, у казанима, које ватра загрева и на *фабрички начин*, у казанима, које водена пара загрева.

Справљање пекмеза на домаћи начин. Код тог начина справљања пекмеза, пекмез се кува на непосредној ватри у широким а плитким бакреним казанима чији је пречник на отвору 2 метра а у дну око 1½ метар. Дубина је тих казана 50—60 см., а у њима може стати 800—900 кгр. чорбе од шљива. Пекмез се обично кува уједанпут у шест таквих казана поређаних у један ред, који са још једним мало већим казаном за кување чорбе — *чорбашем* скупа чини *малу гарнитуру* или пак у 12 казана поређаних у два реда, што са два казана чорбаша све скупа чини *велику гарнитиру*.

Спремљене сирове шљиве најпре се сипају у казане чорбаше, па се прелију са 20—50 лит. воде, ако је шљива сува и са мало воде, и затим кувају 3—4 сати. За то време шљиве се довољно раскувају да се из њих могу лако одвојити коштице. Раскуване шљиве у чорбашу сипају се дрвеним црпкама у мало даље постављену једну кацу. Из те каце раскуване шљиве сипају се на решета, која су намештена на две друге мало мање каце поређане десно и лево од прве каце. Решета су од исплетених металних жица са рупама толике величине да месо, кожура и чорба могу проћи кроз њих, а да се коштице задржавају. Да би се с једне стране коштице лакше од меса одвајале и с друге стране чорба брже пролазила кроз решета радници трљају усуту чорбу на решета и тако убрзавају посао.

Тако одвојена шљива, односно чорба од коштица прикупља се у обе каце на којима су намештена решета. Из ових каца спремљена чорба сипа се у казане, у којима ће се пекмез кувати. Чорба у чорбашу се справља за све време кувања пекмеза и процеђује кроз решета тако да у кацама са процеђеном чорбом има увек довољно резерве да се казани чим буде пекмез готов и из њих изручен могу одмах испунити већ унапред спремљеном чорбом. Један казан чорбаш довољан је за справљање чорбе за свих шест казана у којима се пекмез кува.

У свакој од оних двеју каца, у која пада кроз решета цеђена шљива може да стане толико чорбе колико је довољно да се три казана испуне из једне и три из друге, тако да су две каце довољне за једну малу гарнитуру. Кад је једна од тих каца напуњена, онда тежи делови шљива, месо и кожуре падају на дно, док лакши делови, сок пливају. Кад се пуне казани чорбом, захвата се обично одозго и редом сипа најпре у један казан, док се не испуни, па у други и најзад у трећи. Тако у први казан дође највише оног најслађег сока и највећа количина талога, у други дође поред сока и највећа количина талога, у трећи понајвећи је део талога. Први пекмез је према томе најслађи и најфинији, према остаје нешто ређи, други је нешто гушћи, али мање сладак, а трећи је најгушћи и квалитативно најлошији. Да би сав пекмез био подједнако густ и подједнаке квалитете треба при пуњењу казана свагда црпком измешати чорбу од врха до дна каце па онда сипати. Ако се то не чини, не само што је пекмез у трећем казану квалитетом лошији, него чорба будући сувише густа може лако да сагори.

Цела гарнитура казана, налази се под кровом, шупом, да не би киша падала у њих за време кувања пекмеза и отежавала рад — док су чорбаш и каце без заклона. Међутим те шупе које су отворене са стране ретко су кад као привремене грађевине црепом покривене већ по најчешће кровином, сламом, те при јачој киши лако прокишњавају. То је једна доста незгодна ствар, јер се покадкад из бојазни да киша вода не уђе у пекмез казани скидају с ватре пре времена те пекмез будући неповољно укуван остане мало ређи него што треба. Већи пекмезџрски трговци имају своје сталне грађевине — шупе за справљање пекмеза и оне су направљене од бољег материјала и покривене црепом тако да је прокишњавање у опште одстрањено.

Кување пекмеза односно процеђене чорбе од шљива траје 6—8 часова што зависи нарочито од степена зрелости шљива и од јачине ватре. Зрелије шљиве садрже у себи мање воде и кувају се у пекмез краће време, док се зеленије шљиве, које садрже већу количину воде морају дуже укувавати. У току дана могу се искувати два казана пекмеза. Посао почиње обично раније ујутру, па се једна партија избаци до подне а друга се избаци пред вече, тако да радницима остаје 8—10 часова — докле ноћ за одмор и спавање.

Међутим кад је довоз шљива на пекмезару велики испеку се у току од 24 часова на истим казанама по три партије пекмеза — али то су ретки случајеви јер исти радници не могу да издрже толике напоре без смене. Па и тада, кад се мора убрзати кување пекмеза не избацују се по

три партије пекмеза сваки дан него се само у недељи дана једанпут или двапут а у остале дане по две партије пекмеза.

За све време док се пекмез кува у казану, непрестано се меша мешаљком, јер кувајући се на голој ватри, а и лепећи се лако за дно казана без тога мешања лако сагорева и као такав губи у цени. Мешање пекмеза у казану врши се бакарном мешаљком, која је једна врста пљоште правоугаоне лопатице, на којој је утврђена по средини једна подужа мотка Раније су употребљаване гвоздене мешаљке, јер се са њима лакше уклањао пекмез са дна казана, али пошто се гвожђем лако пара бакар то је, да се и бакар не би стругао и уносио у пекмез, употреба гвоздених мешаљки је сасвим забрањена.

Кувањем пекмеза руководи један *пец-мајстор*, који мотри над радом раденика код сваког казана, обраћа пажњу на ватру, која треба да је умерена и оцењује кад је пекмез у појединим казанима готов, испечен.

Пекмез је готов онда кад добије затворену скоро црну боју и кад је довољно густ и укуван тако да са лопате не спада лако већ се отеже као тесто. За 100 кгр. пекмеза потребно је 280—340 кгр. сирових шљива према томе да ли су шљиве мање или више зреле. Зрелије шљиве садрже мање воде па према томе и брже се кувају у пекмез и дају и више и бољег пекмеза.

Са једном малом гарнитуром од шест казана може да се искува — ако има довољно сирових шљива 8—10 вагона пекмеза.

Кување пекмеза на домаћи начин, онако како се у највећим размерама код нас практикује, захтева многу радну снагу и много горива, па према томе и скупо кошта. Уз то још кувањем пекмеза на отвореној ватри релативно мало пекмеза се може искувати у сезони.

Тако за кување пекмеза на једној малој гарнитури према податцима прикупљеним од наших пекмезарских трговаца потребно је:

За примање и мерење 2 радника.

За сипање шљива у чорбаш кување чорбе у чорбашу и сипање чорбе у прву кацу потребно је 3 радника.

За сипање чорбе из прве каце у решета намештана на другим двема кацама и одвајању коштица од шљива потребно је 4 радника.

За пуњење казана спремљеном чорбом, кување пекмеза и изручивање потребно је по 2 радника укупно и 1 пецмајстор.

За стругање дрва, припрему јела, спремање лампи и других ситница потребно је 3 радника.

За отварање и затварање буради потребан је 1 радник мајстор.

За маркирање и мерење буради, потребан је 1 радник.

Најзад за исплату радника, разна убележавања у књиге итд. потребан је 1 писар-благајник.

Дакле за целокупан рад око кувања пекмеза потребно је имати и одржавати око 28 радника.

Примитиван начин загревања казана, у рупама кроз које највећи део топлоте с пламеном и димом одлази у ваздух захтева врло велики утрошак горива. Рачуна се да је за један вагон (10.000 кгр.) искуваног пекмеза потребно најмање 30—40 кубних метара дрва, што по данашњим ценама дрва представља врло велику суму.

Најзад напред смо навели да се за читаву једну сезону, и то још, ако она релативно дуго траје, то јест, ако се шљиве дуже времена држе на грани, може искувати са једном малом гарнитуром највише 8—10 вагона пекмеза. Како пак берба шљива нарочито кад време није повољно не траје дуго, овим се начином кувања пекмеза не може велика количина пекмеза у сезони да искува.

(Наставиће се)

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Одгајивање телади млечних особина.

Развити способност млечности није везана само избором грла, која имају те особине, него је везана и са добрим неговањем тих особина. Међу остала средства која се овде убрајају да се повећа продуктивност млечности код крава, долази на прво место *мужење*. Постепено увећање рада каквог било органа изазива већи прилив крви у њ' због чега се он увећава и по обиму и по продуктивности. Овоме такође одговара добро храњење краве да дојењем телета не буде искоришћена до исцрпљености, а теле да не буде оскудно ухрањи. Мужење одговара тој ненаситој жељи, која треба да изврше и последњу кап млека. По томе оно до крајњих мера уводи више у рад. Извући млеко мужењем није само циљ да се од њега добије корист него и зато да би се постигло развиће делатности жлезда у вимену. Мужење мора да се врши тако да оно не пробуди никакву непријатност код краве, већ напротив да изазива осећаје задовољства. Да се из вимена извуче и последња кап млека ваља једновремено при мужи повлачити руком низ цело виме. Дојење је за краву пријатно осећање, које неможе да замени грубо кретање руку, и зато треба бити пажљив при обављању овог посла. Ово напоменусмо зато што мужење иде упоредо са одгајивањем телади, па ма у ком циљу телад била одгајивана, да би се постигли резултати у оба правца: и искоришћавање млека и ваљано одгајивање телета.

Сад да се вратимо на одгајивање телади млечних особина.

По себи се разуме да и при овом раду треба гледати на грла која имају најбоље особине млечности.

Али, ако је при одгајивању телади за месо, обилно храњење млеком и врнастом храном показивало увек добар утицај на развиће животиње и њене продуктивности, то при одгајивању телади за млечност у давању хране потребна је извесна умереност. Признато је оправ-

даност тога правила, да се развиће коштане масти и развиће мишићног ткања налазе у супротности код животиња, које су упућене у правцу за млечност. Ваља знати, да при одгајивању телади млечних подобности треба мање подражавати наклоности за развиће ових ткања, а то се постиже као сигурно само слабом храном у младости. Утврђено је као сигурно из многих посматрања, да добро млечне животиње, које имају и своје наследне особине, под утицајем раскошне хране у младом развићу, добијају веће наклоности типова за месо но за млечност. Ово правило не може се признати у потпуном значењу да би се могло препоручити слабо храњење при одгајивању млечних животиња, због тога, што би оно задржавало развиће целога тела; што би умањивало раст животиње, и што би изменило организам, његову конституцију и способност да може искористити храну. Практичним посматрањем, а тако исто и испитивањем, показало се, да код преживара, који су у младости храњени кабастом и мало хранљивом храном, јако се развио обим желуца и цревног канала, а обим и округлина груди напротив се се смањили. Исто тако и кости су слабе код таквих животиња, леђа угнута, а кожа врло танка. Ова форма животиње казује знаке неразвијености, склоне болестима, а поред тога рђаво искоришћује храну. Најбоље искоришћавање хране од стране животиње чини задаћу разумног сточара. И корист и вредност животиње чини њена способност да најбољим путем задовољи поменуту задаћу. Главно је да се од једне животиње тражи способност да што боље искористи храну, т. ј. да из равне количине хране више произведе млека (меса, масти) но друга. Способност да животиња што боље искористи храну јесте донекле зависна и од наследних и индивидуалних особина. Избором грла и њиховим спаривањем међу собом могу се те особине учврстити у стаду, али оне се одржавају и развијају само добром храном у младости. Проф. Вајске о томе каже: „Главни услов да се омогући развиће ширине груди и свих других особина, које спроводе знаке: брзе зрелости, способности за искоришћавање хране и јачине конструкције, јесте добро храњење животиња у првом периоду њиховог живота. Слабо храњење у том порасту изазива неразвијеност груди, а исто тако споро развиће организма и рђаву способност за искоришћавање хране".

Из свега овога излази да телад гајена за млечност и ако не морају тако дуго и у таквој количини да добијају сложену храну као телад за месо, морају добити означену храну у тој количини, која ће обезбедити брзину развића, правилну сложеност груди и целог тела.

Просечно по рођењу телету треба млека 1/6 до 1/8 своје живе мере. Мушко теле у сваком случају храни се обилније и може да добије млека 1/5 своје живе мере. На основу просечних података може се узети, да при правилном одгајивању телади млечних сојева, период храњења чистим млеком траје 4 до 8 недеља. У последње дане овога периода теле се навикава на овас, ланене погаче и добро сено. У 8. до 12. недељи чисто се млеко постепено замењује оплављеним млеком, или водом са додатком од 400 до 500 грама овса или ланених погача, мекиња и сена. У 4. месецу па до 6 месеци количина овса повећава се на 1 до 1½ килограм на грло; овоме се додају ражне или пшеничне мекиње и добро ливадско сено, од прилике 3 кгр. на грло. Од 6 до 12 месеци сено се повећава на 5 кгр. а зрнаста храна остаје иста.

Да би се имао јаснији и сигурнији појам о постепеном повећању давања чистога млека у току прве три недеље по телењу телета исносимо следећу таблицу.

Количина чистог млека у кгр.

Дан од телења	мушко	женско
1.	2.500	2.500
2.	3.—	3.—
3.	3.300	3.100
4.	4.300	4.100
5.	4.600	4.300
6.	5.—	4.600
7.	5.250	4.900
8.	5.500	5.—
9.	5.900	5.050
10.	6.200	5.100
11.	6.400	5.150
12.	6.600	5.300
13.	6.900	5.300
14.	7.—	5.400
15.	7.—	5.400
16.	7.—	5.400
17.	7.250	5.500
18.	7.500	5.600
19	7.500	5.600
20.	7.500	5.600

У многим местима западне Европе телад у прва 3—4 дана по телењу имају мајку, а после се привикавају појењу. У прве две недеље теле добија 6—8 литара млека на дан, које се даје у три маха. После од 2. или 3. узраста чисто се млеко замењује оплављеним и на крају 8. или 9. недеље даје се искључиво оплављено млеко од 10 до 12 литара на дан. Упоредо са тим, као што смо напоменули, теле од 4. до 5. недеље добија овсено брашно, ланене погачице или мекиње, које се највише машају са оплављеним млеком, пошто се претходно попаре у врелој води. При таквом храњењу и поступању млада животиња расте доста брзо и потпуно развиће постиже у 3. години. Брзина тога пораста види се из следеће таблице:

Пораст телета при телењу	жива мера 35 кгр.	пораст на дан
3. месеца	146 „	1.200 кгр.
6. „	215 „	0.720 „
1. године	300 „	0.430 „
2. „	390 „	0.280 „
3. „	460 „	0.180 „
4. „	490 „	0.090 „ [1]

Замена чистог млека са оплављеним са додатком овоме кромпировог брашна и слатких екстракта дају

[1]) Првог дана теле износи око 1/12 до 1/15 па и 1/17 живе мере мајке т. ј. пресечно за мале расе 12—16 кгр., за крупне расе 35 кгр. По једном опиту утврђено је да средња жива мера телета оба пола код холандског говечета износи 36 кгр. (женско 33 а мушко 38) код алгајског телета 40 кгр. (женско 34 мушко 46) шортхориског 31.5 кгр. за оба пола.

добре резултате; телад храњена овако порасту просечно 1 кгр. на дан т. ј. тако добро као да су храњена чистим млеком. Лапено семе и лапене погаче такође служе као врло добар материјал за храњење са оплављеним млеком.

Проф. В. Хенри на основу испитивања америкапских опитних станица утврђује да најбоље напредује млечна животиња високо оплемењена при храњењу са оплављеним млеком са додатком лапених погача.

БЕЛЕШКЕ

Знаци оплођености. — Престанак жара; у петом месецу осећа се фетус (младунче) код краве: метнути затворену песницу на средину и доњи део десног ребра па је јаче гурнути и потом руку повући брзо назад али не одвајајући је од коже; тада ће једно меко тело пасти на песницу. Код кобиле ставити руку плоштимице на доњи део десног бедра у моменту када кобила пије; тада ће се осетити удар од ждребета у кретању. Код осталих крупнијих домаћих животиња испитивање ректуса једино је ефикасно средство.

Крава млекуља (по Dr. A. Kramer-у). — Крава је лоша млекуља, кад производи четири пута толико млека колико је тешка, средња кад производи 5 пута, добра 6 пута, врло добра 7 пута, а изванредна 8 пута.

Мужено млеко три пута дневно је богатије него мужено два пута, исто тако и после рада. Анализом је то потврђено:

	3 муже	2 муже	после рада	после ноћног одмора
Воде	87.6	87.9	86.585	88.665
Масти	4.1	3.5	3.9	3.45
Казеина	4.5	4.4	4.95	3.83
Шећера	3.8	4.2	4.55	4.02

Спремање сиришта. — Киселити пет дана 100 гр. сиришта телећег у 1 литру воде, која садржи 50 гр. кухињске соли. Онда додати 50 нових грама соли и 100 до 110 куб. сантиметра обичног алкохола на 90° или 92°. Процедити и допунити до литра са раствором од 10% соли и 8 до 9% алкохола по запремини.

1 грам тако справљеног сиришта сири 10 кгр. млаког млека.

Одгајивање стоичног подмладка код коња. Искорићивати суждребне кобиле до на 1 месец пре ждребљења. Чим ждребе дође на свет оно почиње да једи; одбити га 7 или 8-ог месеца постепено замењујући мало по мало млеко са храњивом храном и течностима: кашом од брашна од стоичног боба 400—500 гр. Додавати доцније по по 500 грама прекрупљеног овса; још доцније 1. килогр. кртог сена и повећавати постепено количине у колико се смањује број сисања. Од пете недеље одбијање је завршено; давати тада 1 кгр. прекрупљеног боба 1,5 килогр. целе зоби и 2,5 кгр. сена повећавати; тај оброк тако да у 18. месецу достигне 2.5 кгр. зоби 1.5 кгр. боба но да храњивна релација не пређе 1 : 3.5.

Код говеди. Дати младом телету прво млеко или колострум његове мајке и оставити га да сиса докле може. Не одбијати га пре појаве првих кутњака и употребити брашно од боба или уљане колаче измућкане у млакој води. Пошто се теле одбије рашти га обилно да би се добило раноставно грло.

Код оваца. Пуштати јагањце да дође што је могуће више и не одбијати их пре 4 или 5 месеци тада давати кашу од брашна од варива или од погача у прашку, потом отаву и лаку храну за варење (детелину хуцерку).

Код свиња. Пустити прасад да дође 6 недеља до 2 месеца; још од четврте недеље припремити одбијање давајући им сурутку или оплављено млеко, потом додавати постепено брашно од јечма.

ГЛАСНИК

Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва. — Велимир Петровић, земљорадник из Слатине срез Космајски-Сопот, уписао је за члана утемељача свога покојног сина *Драгољуба Петровића* који је погинуо у европском рату.

Стеван Милошевић земљорадник из Неманикуће срез Космајски-Сопот.

Радомир Станисављевић полицијски писар среза царевоселског-Царево-Село.

Димитрије Велковић трговац из Вуковара-Славонија.

Драгољуб Гајић земљорадник из Малог-Пожаревца срез Грочански-Гроцка и

Марковачка Земљорадничка Задруга-Марковац, — положили су по сто динара и уписали се за чланове утемељаче.

Друштво овим путем, извајављује топлу благодарност ново уписаним члановима утемељачима.

ЗАПИСНИК.

37. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 20. августа 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: Заступник председника г. др. Вељо Н. Стојковић, чланови г.г. Благоје Л. Тодоровић, Милан Грковић, Вања Т. Радивојевић, Алекса Љ. Поповић и Љуба Јовановић.

Бележио Секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Заступник председника, члан Управе г. др. Вељо Н. Стојковић Господо, Његово Величанство Краљ Петар I несуштно је своју племениту душу 16. овог месеца. Поштовани и вељени не само од свог народа, већ и од народа других држава. Он је имао и нарочитих заслуга за унапређење наше пољске привреде, којој је за време своје владавине поклањао сваћа своју највећу пажњу, знајући да је наша држава земљорадничка земља и да извор свеколикој њеној богатству лежи у пољској привреди. Тако за време његове владавине не само да су раније постојеће пољопривредне установе знатно успешније утицале на напредније начине рада већ су убрзо основане и нове установе као: Ратарска школа у Шапцу, већи број средњих пољских расадника и окружних пољопривредних станица.

Његово Величанство Краљ Петар I, био је највећи заштитник Српског Пољопривредног Друштва, које је за време Његовог Владавине у свом раду постигло највећих успеха у свима гранама пољске привреде.

Предлаже да се узме један венац од природног цвећа и приложи на одар великог покојника у име Друштва и да се упуте депеше и изјави саучешће Његовом Величанству Краљу Александру и Краљевој Влади.

Одбор прелазе саслушав стојећи, изобрази жалбену вести и изјаву саучешћа са изјавом:

„*Слава Краљу Петру I.* и

„*Његов Краљ Александар*"

Заступник Председника: Господо у знак жалости закључујем данашњу седницу.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. препису друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 41. БЕОГРАД, 16 ОКТОБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ИЗЛОЖБА
ПРОИЗВОДА ДЕЧИЈИХ ПОЉОПРИВРЕДНИХ КЛУБОВА.

Изложба производа дечијих пољопривредних клубова одржаће се у дому Српског Пољопривредног Друштва на дан друштвене славе 12. новембра тек. год.

Излагаће се: кукуруз (по 10 клипова), стрна жита (пшеница, јечам, овас, раж) по 2 килограма и кромпир, пасуљ и грашак по 2 килограма — које су производе чланови клубова на њиховим њивама самостално гајили. Остали усеви, због тога што су се у мањој мери гајили, неће се излагати.

Клипови кукуруза имаће бити од исте сорте, истог облика и дужине (средње), са зрнима исте боје и исте крупноће, са истим бројем редова на сваком клипу, са добро испуњеним и довољно крупним зрнима на врховима.

Уз изложене предмете сваки члан клуба дужан је приложити дневни бележник радова.

Сви се предмети за ову изложбу имају преко државних економа послати Српском Пољопривредном Друштву најдаље до 1. новембра.

Како је ово прва изложба производа дечијих пољопривредних клубова, за коју је велико интересовање и на којој ће и многе награде бити додељене, умољавају се државни економи и воће дечијих клубова да настоје да сви чланови клубова своје горе побројане производе изложе.

Српско Пољопривредно Друштво.

ОПРОБАЈМО ЈЕДАН НОВ НАЧИН СЕЈАЊА ПШЕНИЦЕ.

Засејане површине озимим усевима у 1920/21 години, као што нам то статистика показује, знатно су се повећале према површинама у 1919/20 години благодарећи истрајним напорима наших вредних пољопривредника. То се повећање нарочито огледа код пшенице, која је после кукуруза у нас највише гајена стрнина. Тако док је у 1919/20 год. било под озимом пшеницом 1,545.544 хектара, дотле је у 1920/21 год. под под том истом биљком било 1,680.395 хектара, дакле за 134.851 хектара више. То је несумњиво један леп успех и напредак, који би се нарочито осетио да је и овогодишња жетва пшенице била нормална, то јест, да није било оних претераних суша које су скоро уполовиле принос. Но ми смо ипак далеко од оне површине под пшеницом, коју смо пре рата имали, те и нам треба учинити још доста напора да се та предратна површина достигне.

Али се повећање производње пшенице не остварује само повећањем засејане површине него још и повећањем жетвеног приноса по хектару. У погледу жетвеног приноса пшенице ми толико слабо стојимо да друге напредне државе као Белгија и Данска остварају на хектару око два и по пута веће приносе од нас. Ту нам треба много радити и применити оне методе производње пшенице, које се и у другим земљама примењују, јер ћемо само тако моћи и ми своје жетвене приносе повећати.

Ваљана обрада и припрема земље, ђубрење избор семена, паметан плодоред и др. све су то фактори повећавања жетвеног приноса пшенице, све су то средства, која сваки увиђаван пољопривредник треба да искористи.

Али има један фактор, који и поред свих најрационалнијих мера, примењених у гајењу пше-

нице, може да омете нормалан развој те биљке и да сасвим упропасти или бар невероватно да смањи жетвени принос. То је суша, чије су зле последице наши пољопривредници осетили и у прошлој, а нарочито у овој години.

Тешко је борити се противу природе, па и противу суше. Али опет, с друге стране, не треба пустити ни природи да чини своје, већ на против ваља ублажити њено дело, ако је оно и сувише штетно, онолико колико је то човеку могуће учинити.

Има начина да се код пшенице и у врло сушним годинама оствари довољна жетва и ми баш о томе овде и желимо да проговоримо.

У земљама, у којима напада мало воденог талога преко године, а где се ипак гаји пшеница, пољопривредници чине напоре да с једне стране чешћом обрадом земље прикупе и задрже у земљи што више атмосферских падежа, а с друге стране, опет, да спрече већ задржаној води у земљи испаравање и губљење нарочито кроз коровљиве биљке. У тим земљама практикује се гајење пшенице са прашењем, слично гајењу кукуруза, репе и других биљака, чија је култура у вези с прашењем.

Пшеница (раж, јечам, овас) сеју се или омашке или врстачном сејалицом. И у једном и у другом случају прашење пшенице се или не практикује или ако се практикује (кад је пшеница сејана врстачном сејалицом) оно је због малих остојања између редова врло отежано, непотпуно и у опште без значајнијих последица на жетвени принос. Ако се пак сејање пшенице подеси тако да се између редова оставе већи размаци, онда се прашење може много лакше и са много потпунијим резултатима извршити.

У погледу одстојања међу редовима пшенице могу се чинити разне комбинације. Могу се засејати на растојању од 1 мет. 2 или 3 врсте пшенице на растојању од 15 см. а трећа, односно четврта на растојању од 70 см. или 55 (сл. *а*) или пак 2 или 3 врсте пшенице на растојању од 20 см. а трећа односно четврта на растојању од 60 или 40 (сл. *б*) или пак једна врста на 20 а друга на 80 см. (сл. *в*), или се најзад један цео појас од 25—30 см. ширине може засејати пшеницом омашке, па затим оставити на растојању од 75—80 см. један незасејан појас, па опет засејан од 25—30 см. итд. (сл. *г*).

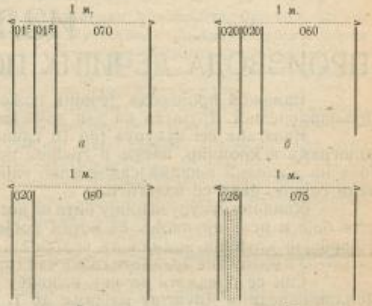

Кад се пшеница на буди који од ових начи-

ПОДЛИСТАК

ОД СКОПЉА ДО КАЧАНИКА

8. септембар 1914.

На путу за Качаник насеља су и ретка и малобројна, грађевине су нешто боље само оне што беглерима служе за стално или повремено становање; оне су, уз то, још ограђене зидом, правим градићем у квадрат, који је, често пута, доста простран. Грађевине у којима станују чипчије по правилу су јадне и бедне плетаре облепљене блатом и покривене неке ћерамидом а неке сламом или зуком. Чипчија добија од беглера само кућу, остале стаје сам подиже о своме труду и о своме трошку. Због тога, поглавито, те су стаје јадне, рђаве, готово без икакве вредности; јер, како га беглер свагда може дићи са чифлика, чипчија нема рачуна да подиже добре грађевине и да у њих улаже труд и новац, него направи нешто на двоје на троје, само да му привремено послужи. Зато су, на пример, кошеви за смештај кукуруза права беда а вајати један тескобан јад оплетен од прућа и облепљен блатом, те личе на кокошаре,*) На сваки начин ће се све то убрзо променити с решењем аграрног питања у корист чипчија. Кад садањи чипчија постане слободан сопственик, подизаће зграде и боље и трајашније, јер ће бити његове и на његовој земљи и представљаће му известан капитал. Док нема земље, сељак нема ни грађевина, као што нема ни пољопривредног инвентара, нема га бар у мери која је потребна за колико толико бољи, рационалнији, приноснији, да не речем и интензивнији земљорад. Пољопривредни инвентар се, по правилу, формира према једном одређеном газдинству. Чипчија није нигда сигуран да дотични читлук неће убрзо заменити другим, а инвентар је тешко и преносити и прилагођивати другом газдинству. Стога од пољопривредног алата чипчија има само секиру, рало, косу, неколике мотике и неколико српа, чак ни дрљаче нема, већ од трња прави брану — кад настане орање. Још има волујска кола, којима су точкови неоко-

*) Кад сам једном пријатељу из Скопља, с којим сам путовао у једно село, указао на ове вајате и упитао га: шта је то? одговорио ми је: *ваљда су кокошари!* Не, рекох ја, већ извесно зграде за становање, вајати, како се у Мачви зову. Није ми поверовао, него је пришао ближе, загледао унутрашњост тих стаја и уверио се да у тим кокошарима одиста станују породице феудалног робља!

на засеје, могу се не засејани простори прашити обичним (Планет-Јуниор) прашачем или мотиком, чиме ће и земља лакше примати влагу кишних дана, а теже је испуштати сунчаних и сушних дана.

Незасејана површина обично се праши плитко (4—5 см.) три пута од месеца марта до месеца маја или се једно прашење изврши с јесени, а два с пролећа.

Код овако сејане пшенице коровске биљке могу се лако плевити на засејаном делу, постиже се велика уштеда у семену и што је најглавније услед јаког бокорења и правилног пораста и зрења, тврди се, да се и већи принос добија него обично.

С обзиром на горко искуство, које су многи наши пољопривредници имали са овогодишњом сушом, ми препоручујемо да се и овај начин гајења пшенице с незасејаним неизменичеим појасевима опроба *на једном мањем парчету земље*, упоредо са обичним начином сејања, те да се по добијеним резултатима утврди његова корисност.

ЂУБРЕ И ЂУБРЕЊЕ.

Скупљање и чување гноја.

Поред других услова, на својства гноја утиче још нарочито и начин скупљања гноја. Тежак, који би имао довољну количину гноја, ма и боље каквоће, ако га не би умео сачувати нити његова својства задржати, рђав је домаћин. Он не би био у стању искористити оне драгоцене састојке гноја, без којих је оно рђаво удобравање. На жалост, ретки су они тежаци који на то обраћају потребну пажњу, и у већини случајева се у нас гној онде где је бачен и како је бачен, оставља без икакве неге. А гноју је потребна нега, као што је потребна усевима, воћу, стоци и т. д. Оскудица те пажње, неге тако да рекнемо, толико обеснажује гној, да он губи око три четвртине свога корисног дејства. Зато је врло потребно знати начине разумнога чувања гноја и бар једним делом имати преставу о променама, које се у њему врше за време његова скупљања.

Познато је, да гној чини врло повољну средину за развиће бактерија, које су у простирци и износе се заједно са балегом и простирком. Зато промене у саставу гноја отпочињу већ у слами и сену и настављају се, потом, за све време његова чувања. Изменама се, пре свега, подвргавају азотни делови — најважнији и најдрагоценији делови гноја, претварајући се делом у угљену киселину, амонијак, а делом у једињење, које биљке тешко усисавају. Амонијак убрзо изветрава и гној, услед тога, често губи 25—30% азота. Једновремено с губитком азота у гноју се врши читав низ сложених процеса, који, у коначном резултату, првобитни његов састав врло јако измене, услед чега гној после превирања и добија назив: прегорео гној. Разлику у саставу између свежег и прегорелог гноја показује њихова садржина, јер има у гноју

	свежем	прегорелом
азота	0,39%	0,50%
фосф. киселине	0,18%	0,26%
калија	0,45%	0,53%

На тај начин, *прегорели гној, услед промена које се у процесу гнилења изврше, по каквоћи је богатији од свежега.*

Споља се све те промене гноја примећују у томе, што он губи знатан део своје тежине, тамни и добија равномерну сложеност.

Ма где се гној збирао, он неминовно подлеже ука-

вани, јер на колима не преноси веће терете нити предузима веће транспорте; често пута се задовољава двоколицама, као што су се, доскора, задовољавали ужички сељаци, док су ређе излазили на пијаце са својим производима и док су се мање бавили рабаџилуком.

А кад се дигне поглед са сеоских насеља и баци на брда, која су висока и заузимају огромне просторе, на Шару, скопску Црну Гору и њихове огранке, онда се он нема на чему задржати: сва су та брда гола. Негда су на њима морале бити огромне шуме, које би, да су сачуване, сад представљале вредност од милијарди динара! И увек сам, кад год бих то огромно пространство погледао, разбирао: *ко* посече шуме и *зашто* их посече? Сваки ми је одговарао: исекли су их Турци, бојећи се устанака народа, који би се, потиснут војском, повукао и одржавао у шумама! Да, то је истина. Али, чини ми се, *цело* објашњење не може бити само у томе. До душе, и наши су, под Стеваном Високим, секли букве и храстове и наваљивали их на друмове, да би успоравали наступање турске војске.*) Али, то још није *искорењивање* шума. Можда су аустријске војске, кад су допирале овамо и кад су запалиле Скопље (1689) и коју шуму оштетиле. Али, оне се нису дуго ту задржавале и нису могле нанети знатне штете. Турци су, нема сумње, чак о томе има доказа и у писаним извештајима разних путника и преставника јевропских држава, секли и палили планине да би се од народних устанака обезбедили. Али, зашто то исто не учинише и у Шумадији, Босни, Херцеговини и Албанији? Мора, дакле, бити *још* каквих објашњења томе колосалном опустошењу пространих шумских области. Мало тих објашњења је пружено на Српској Народној Скупштини држаној у Скопљу пре 5 година а мало их је дала и бугарска литература која се бавила аграрним проблемом у Македонији: шуме су палили и секли заватинари, беглери који су тиме проширивали своје чифлике и присвајали испаше било за своју стоку било за наплаћивање попаше од чипчија. То ми се објашњење више свиђа, јер у њему видим економски моменат, који је и могао тако *силно* деловати — да се посатиру, готово сасвим прецизно, толики огромни простори шумски. То ми се објашњење чини веродостојним и због тога, што су шуме под Турцима биле општенародно добро.

(Наставиће се).

*) Стојан Новаковић: *Срби и Турци XIV и XV века.*

заним променама, али оне могу и не имати жељене последице, јер се на крају крајева гној може претворити у савршено невредећу масу. Распадање гноја се не може извршити подједнако у целој његовој гомили: у горњим слојевима његовим ће се вршити процеси постепеног распадања, а у нижим — процеси гнилења. Задатак тежаков и јесте управо тај, да гној постави у такве услове распадања, при којим би се оно вршило по могућности равномерно и само у процесу гнилења. Да би се постигло то, гној не треба изложити излишном проветравању, у маси његовој треба одржавати неку одређену температуру и влагу. Начине, којима се регулишу ти услови, указујемо ниже; међутим, одмах примећујемо: да се не само треба побринути о правилном распадању гноја, већ обратити пажњу и на то, *да би он колико је могуће мање губио саставних делова услед цеђења његове осоке и услед непотпуног збирања сточне мокраће.*

Гној треба чувати било заједно с простирком у сточној стаји, било у нарочитој јами, тако званом гнојишту; и један и други начин имају своја преимућства и своје недостатке, али чување гноја заједно с простирком у сточној стаји сматра се за боље, у смислу правилности његова распадања. Кад је заједно с простирком у сточној стаји, гној се равномерно и потпуно правилно распада, јер под утицајем сталног набијања и влажења сточном мокраћом све се пуније одстрањује приступ ваздуха, који изазива нежељено врење. Није мало важна и та околност, што се сви саставни делови гноја: простирка, житки и тврди избатци — ту ујединују у једно, у једну масу, те нема никаквог губитка у количини. На жалост, тај начин купљења и чувања гноја, ма да је готово најидеалнији, не може се препоручити из хигијенских обзира. У интересу здравља стоке, хтели не хтели, гној морамо уклањати из сточне стаје сваки дан и скупљати га где било изван кошаре.

Ради бољега чувања гноја у гнојишту, гнојиште мора бити добро постројено, саграђено, гној се мора слагати на известан начин и бити подвргнут доброј нези. Гној на гнојишту треба слагати или на самој површини земље у виду гомиле, или знатан део његов мора бити над површином а остали нешто ниже, или, напослетку, сва маса гноја мора бити скупљана ниже површине земље, у гнојним јамама. Ако се гној мора држати у току дужега времена, у том случају је врло важно изабрати за гнојиште одговарајуће место; ако ли се гној неће дуго држати, на пример само у току зиме, онда та околност нема особитог значаја. У опште, гнојиште мора бити постројено у близини сточне стаје, како би се могли мешати разни облици гноја. Гнојиште треба непремено поставити са северне стране, како би се гној сачувао од излишнога загревања сунчевим зрацима. Затим, гнојиште треба, по могућству, градити на оцедном месту, како не би вода подилазила под гној и исплакивала га. Гнојиште је корисно окружити јарком и подићи над њим настрешницу.

Ако се хоће сав гној чувати на површини, онда ради гнојишта не треба копати јаму; у противном случају је треба копати у дубини, која је потребна за чување гноја, који ће се евентуално прикупити и чувати испод површине земље. У том последњем случају при подизању гнојишта морају се узети у обзир следећи главни услови.

1. Пространство гнојне јаме мора одговарати броју стоке, при чему на једно грло говеди треба 1 квадратни метар а на једног коња — $^1/_2$ квадратног метра површине. Одговарајући мањи простор је потребан за ситну стоку. При врло малој површини гнојне јаме гној се претрпава и гомила се сувише у висину, а при знатнијој површини — врло јако се свуда по гноју разлива осока и у јаму пада велика количина кише.

2. Гнојиште треба да је у хладу. Тога ради око гнојишта ваља садити таква дрвета која ће давати много хлада. За тај циљ је најбоља топола. Ова лако подноси близину гноја, широко баца своје гране, рано се покрива ластом и брзо расте. Ако је гнојиште саграђено од цигле или цемента, тополу треба садити на метар одстајања од јаме. Засађивање треба вршити тако, да не смета слободном пролазу до јаме.

3. Да се драгоцени делови гноја не би губили, земља под гнојиштем се мора избацити, без обзира на површину гнојишта, у дубини 50—75 см. и замењена непропустљивим слојем, ако је могуће гнилом (умом), коју још треба и набити добро.

4. Форму гнојишту је најбоље дати у виду правоугаоника са заокругљеним угловима,

5. Дно јаме треба да је хоризонтално или с неприметним нагибом.

Ради умеравања топлоте и одржавања потребне влаге у гноју, гомилу треба поливати. Поливање се може вршити водом, а још боље осоком и мокраћом. Поливање треба да је равномерно, а изводи се према потребама годишњих времена. Например, зими се гној за све време полива једном или два пута свега, па и то кад се отопли; лети пак треба поливање вршити сваких 1—2 дана.

На гнојиште избачени гној потребно је одмах покрити земљом, или, још боље, земљом с примесом каннита. Земља се по врху поспе с три стране бокова, предња страна остаје непокривена. Свака нова порција гноја се сасипа на тој предњој страни, тако, да се, на крају крајева, добије стално у дужину растећа гомила гноја, откривена само с једне стране. Судећи по неким опитима, покривање гомиле гноја земљом своди губитак азота у гноју до минимума. Гној у том случају губи не више од 6—11% азота, међутим, без покривања се губи до 40%.

У циљу предупређења губитка азота из гноја у кошари и на гнојишту, препоручују се разна срества која конзервирају као: гипс, суперфосфат-гипс и т. д. Применом тих срестава има се у виду спречити изветравање амонијака из гноја. Међутим, испитивања вршена у последње време показала су, да су поменути материјали лишени тога значаја, који им је приписиван.

ИЗ РАТАРСТВА

БОКОРЕЊЕ ПШЕНИЦЕ

по НОВАЦКОМ.

(Наставак)

Слика 4. показује бокорење поменутих двеју основних побочних грана b и c на главном стаблу a.

Слика 5. показује такође бокорење поменутих двеју основних побочних грана b и c на главном стаблу *a*. На

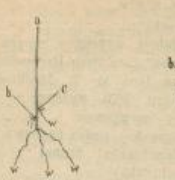

Сл. 4. Сл. 5.

објашњење у тексту

побочним гранама првог реда b и c, налазе се по две побочне гране другог реда d и e односно f и g (w жиле).

Имајући на уму напред наведене законе о бокорењу главног стабла и побочних грана, можемо се лако оријентисати у свима многобројним појавама на њивама под стрнинама и у поређењу стадијума развијања доћи до закључка: да се једни и исти појави понављају стално код свију наших жита. За објашњење тога наводимо неколико примера:

Слика 6. показује младу биљку *озиме пшенице*. Она се, као што се обично каже не бокори, јер се до дана посматрања у ње развило само једно стабло (влат). А како изгледа, та биљка стварно и остаје с једним стаблом, и ако за време раста не буду какве сметње, даље као и многе друге пшеничне биљке један влат и један клас.

Сл. 6. Млада биљка озиме пшенице с једним стаблом (влатом) a; sb накоренков лист; w клицине жиле, w_1 жиле стабла, s семе.Две трећине од природне величине.

Сл. 7.

Слика 7. показује такође стабљику *озиме пшенице* истог пораста и са исте њиве. Из клице те биљке развио се поред главног стабла a и друго слабије b. Ако се бокорење ограничи на та два стабла, добиће се биљка са два влата с класовима.

Сл. 7. Млада биљка озиме пшенице, на којој су оба побочна стабла a и b; sb накоренков лист; w клицине жиле; w_1 жиле стабла; s семе. Две трећине од природне величине.

Слика 8. показује трећу биљку *озиме пшенице* такође истог узраста и саисте њиве. На њој су с десне и с леве стране главног стабла a два побочна стабла b и c. Та је биљка према развијању лишћа и жила знатно бујнијег раста од претходних двеју биљака, те отуда може несумњиво дати три влата с класовима.

Сл. 8. Млада биљка озиме пшенице на којој су поред три изданка a, b и c — sb накоренков лист, w клицине жиле, w_1 жиле стабла и s семе. Две трећине од природне величине,

На тај начин бокорење може ићи и даље, т. ј. да се добије 4, 5, 6 и више стабала (влати). Готово на свакој биљци развија се известан број резервних пупољака из којих се стабло развија само у случају неопходности.

Но наведени случајеви бокорења не виђају се само на њивама засејаним пшеницом већ и на њивама под ражи, јечмом, овсем и т. д.; бокори се развијају непосредно из самог семена или боље рећи из клициних глављака. Неопходна погодба за такво бокорење плитко засејавање семена т. ј. у дубини од 1—2 см.

Ако је семе засејано дубље, то из њега израсте из земље стабло слично корену са једним или више глављака односно чланака; то стабло почиње да се бокори у близини површине земље или што више и на самој површини.

Такав случај показује слика 9. Семе озиме пшенице било је овде посејано дубоко за 5—6 см. у којој је дубини прокључало. Из њега се развио кончаст чланак g дугачак 4,5 см. који се завршује глављком k_1. Гранања код главног стабла нема, због чега је и биљка само с једним стаблом (влатом). Дужина биљке од семена до врха најдужег листа, мањосила је на дан испитивања 22 см.

Сл. 9. Доњи део младе биљке обичне пшенице: s семе, w жиле, sb накоренков лист; g чланак стабла сличан корену завршен глављком k_1; o—o површина земље. Две трећине од природне величине.

Други сасвим сличан случај, показује сл. 10. Од претходног разликује се само у томе, што је подземни чланак g због тога што је семе плиће посејано, нешто краћи, за 4 см. и што је боље затворен некорењковим листом. Дужина биљке износи 21 см.

Сл. 10. Знаци као и на сл. 9.

Трећи случај показује сл. 11. Подземни чланак дугачак је овде само 3 см. Он је исто тако затворен некорењковим листом sb а изнад зглавка k, развиле се две жиле (корена) w, из стабла. Биљка је нешто бујнијег раста од обе претходне, но и ова има само једно стабло (влат). Дужина је њена 28 см.

Сл. 11. Доњи део младе биљке обичне пшенице: s семе, w клицин корен; sb пакоренков лист, g чланак сличан корену који се завршује зглавком k; истога зглавка потерале су две жиле (жиле стабла) w$_1$; o—o површина земље. Две трећине од природне величине.

(Наставиће се).

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Наше воће.

(Прилог грађи за домаћу помологију).

(Настављен)

К р у ш к е.

Тврдија, у округу ужичком (код Вука Караџића), **тврдак** у округу јагодинском (код М. Ђ. Милићевића), **тврдајка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Тврдокорка, (код Вука Караџића), **тврдокора** у округу ужичком (код М. Ђ. Милићевића).

Топавац, у округу јагодинском (код М. Ђ. Милићевића)

Топузлија, у ужичком округу (код Вука Караџића), **топузлија** у округу ужичком.

Топчидерка, у Аранђеву у округу београдском.

Туршијара (Тежак. 1901, 301).

Чворњача и **бостанка** у округу ужичком.

Чвргула и **чвргуља** (Тежак, 1901. 301).

Џунџуљка у округу нишком (код М. Ђ. Милићевића).

Шементија у округу ужичком.

Шеничарка, у округима шабачком, подринском и ужичком (код М. Ж. Милићевића), **пшеничарка**, **шеничарка** и **житњача** у Синошевићу у Поцерини.

Шербетлија, у округу подринском (код М. Ђ. Милићевића).

Шумадинка, (Тежак, 1903, прилог 31), **шумадинка** (Тежак, 1903, прилог 31).

Ш љ и в е.

Бардаклија, (Ђ. Поповић).

Белопандара, јајара, јајача, мудача, у округу рудничком, „бела крупна шљива" (код Вука Караџића), **мудовача** у округу подринском (код М. Ђ. Милићевића), **мудаја** (В. Карић: *Србија*, стр. 353), **мудорча** и **жутошљива** у Аранђеву у округу београдском.

Бјелица, (код Вука Караџића), ранка **белица** у округу нишком (код М. Ђ. Милићевића), **белица** у округу шабачком (код М. Ђ. Милићевића).

Бјелошљива, у округу рудничком „одлика с округластим жутим плодом" (код Вука Караџића), **белошљива** у окрузима крагујевачком, чачанском и алексиначком и **беловача** у округу подринском (код М. Ђ. Милићевића), **белошљива** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **бјелошљива** у округу ужичком, **белошљива** у Синошевићу у Поцерини, **белошљива** у народним песмама:

Да беремо ранке шљиве,
Белошљиве и читлоке (*Обичаји народа српског*, III, 368).

Босанка, у округу ужичком.

Брегалничка шљива, *јесенка (џепача)*, успева добро, управо изврсно, јер се засађује обично по јаловинама и по крајевима земљишта које се задама оронава.

Волујача, у округу рудничком (Јов. Мишковић).

Глоџа, у Барањи „шљива која се расцијепити не да" (код Вука Караџића).

Говеђача, у окрузима подринском и нишком (код М. Ђ. Милићевића).

Десићанка, у Синошевићу у Поцерини, изврсна врста ранке; име је добила од села Десића у Поцерини, одакле је распрострањена.

Дреновка, у округу рудничком (Јов. Мишковић) **дреновка** у округу ужичком.

Мађаруша, мађарка, пожешкиња, џепача „која се да џијепати" (код Вука Караџића), **пожега** у округу нишком, **мађаруша** у округу крагујевачком, **мађарка** у окрузима шабачком, подринском, чачанском, алексиначком и нишком (код М. Ђ. Милићевића), **мађаруша** и **мађарка** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **мађарка** у округу ужичком, **савка** и **пожешкиња** у Босни (Т. Ковачевић) *Опис Босне и Херцеговине*), **џепача** и **пожегуша** у Левчу и Темнићу, **мађарка** у Аранђеву у округу београдском, **мађарка** у Синошевићу у Поцерини, **читлоска** у народним песмама:

Да беремо ранке шљиве,
Белошљиве и *читлоске* (Обичаји народа српског, III, 368).

Пандара, у рудничком округу (код Вука Караџића), **пандара** у округу крагујевачком (код М. Ђ. Милићевића).

(Наставиће се).

БЕЛЕШКЕ

Лек противу жутице (хлорозе) код винове лозе. — На многим чокотима у винограду показује се преко лета жутица, болест која је позната свима нашим

виноградарима и од које лишће на лози жути и лоза слаби. Та болест може бити од тешких последица те виноград у таквим случајевима треба што пре спасавати.

Има један лек противу жутице на лози који врло добро дејствује и који препоручујемо нашим виноградарима да опробају. То је зелена (гвожђана) галица. Тај се лек примењује у раствору, којим се премазују орезани ластари. Ако су ластари на лози добро сазрели и здрвенили се може се употребити раствор зелене галице у води јачине 30—35%, а ако ластари нису добро сазрели онда треба применити мало слабији раствор — од 20—25% јачине.

Примену лека треба извршити одмах по свршеној берби. Њиме се може премазати и цео оболели чокот, али нарочито добро дејствује на пресецима ластара. Чокот односно ластаре на њему треба по берби грожђа привремено (дуже него обично) орезати, па помоћу какве четке или смотуљка премазати пажљиво пресеке. У пролеће може се извршити дефинитивно орезивање. Овај лек је врло јефтин, те га сада ове јесени свако може опробати.

Пчеларство Бачке у опасности. — Пчеларство је у Бачкој врло разгранато, мед игра велику улогу као животна намирница а чини и знатан извор прихода Ова година је за пчеларство врло неповољна. За ово најважније цветање багрена место 12—14 дана трајаше само 1—3 дана; у сезони липиног цветања, падала је стално киша; а бели босиљак се пак у јулу—августу под утицајем јаке суше није могао развити. Због тога беше мало меда, настаде слабо подмлађивање, ројење па и цеђење.

У притешњеном стању пчеле су доносиле храну са места, где су је нашле а то проузроковаше заразу трулења подмладка (пчелиног). У оваквим околностима многа пчела, које од глади, које од заразе пропаде.

Пчеларска секција Пољопривредног Удружења Бачбодрошке жупаније обратила се молбом Г. Поджупану ради наређења општинским поглаварствима, да упуте своје пчеларе корисном појачавању ројева (сједињењем слабих ројева) користећи се лепим временом, да би се овако оснажене породице оспособиле за сабирање најпотребније зимске хране. За зиму, да се спреме и оставе само они ројеви, који располажу бар са три пуна (пуна) сата меда и 3 пуна оквира пчела.

Опћинско поглаварство нека упути месне пчеларе ради изашиљања разумног пчелара у средишњу секцију Пољопривредног Удружења Бачбодрошке жупаније, где би стекао корените инструкције при сједињењу слабих ројева, спреми за зимовање (презиму), при одбрани од заразног трулења излеготина (пчелиних), а који би чинио везу између својих мештана и секције Пољопривредног Удружења Бачбодрошке жупаније.

Секција се уједно обратила и Министарству Пољопривреде са молбом, да се у средини овога образује Пчеларско Одељење, које би за Бачку држало и слало стручњака; исти би пак потпором ове секције управљао пчеларством целе жупаније.

Ради сузбијања поменуте заразе код пчеларства, Удружење тражи, да сама власт предузме надзор и употреби свој утицај у тој ствари.

Горње се у првом реду тиче самих пчелара и спасавање ројева за идућу годину, те би и наши пчелари с ове стране Саве и Дунава могли нешто у том погледу да учине.

Једна корисна књижица. — Изашла је из штампе у поправљеном и прерађеном издању књига *„Говеђа куга и како ћемо од ње сачувати нашу стоку“*, од А. Вуковића, ветерин. Инспектора. Књига се може добити у књижари И. Ђ. Ђурђевића, Београд, Ускочка 8. Ми је препоручујемо нашим читаоцима.

ГЛАСНИК

Америчка мисија за дечије пољопривредне клубове. — Америчка мисија за помоћ српске деце у Београду одредила је кредит од 25.000 дин. да се са том сумом набаве разноврсне пољопривредне справе, које ће се издавати као награде члановима дечијих пољопривредних клубова, чији се изложени производи на овогодишњој изложби (12. новембра) буду оценили као најбољи.

Ми не можемо, а да и овом приликом не изразимо нашу дубоку захвалност Америчкој мисији, која је већ у неколико пута знатно помогла Друштво у његовим разноврсним иницијативама.

Сматрамо да ће ове награде, као и награде које ће и Друштво дати потстаћи све воће наших дечијих клубова и надлежне државне економе, да уложе што више напора, како би на изложби о слави друштвеној што више чланова тих омладинских установа са њиховим производима узело учешћа.

ЗАПИСНИК.

38. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, ржане 5. септембра 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: Председник г. Љуба Новаковић, чланови гг. Благоје Д. Тодоровић, Љуба Јовановић, др. Вела Н. Стојковић, Милутин Стојановић, Вићи Т. Радовановић, Милан Трпковић и Бошко Бошковић.

Као гост био је г. Драгутин Спремић редовни члан.

Бележно секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Председник саопштава, да је приликом смрти Његовог Величанства Краља Петра Ослободиоца, највишег заштитника Српског Пољопривредног Друштва упутио Краљевској Влади депешу следеће садржине:

Председнику Краљевске Владе Београд.

Чланови Српског Пољопривредног Друштва и његове многобројне организације моле Краљевску Владу да прими њихово саучешће у дубоком болу за изгубљеним нашим племенитим Владаром, Великим Петром Ослободиоцем, Највишим Заштитником Српског Пољопривредног Друштва.

Одбор прими знању устајањем и са речима „Слава му!“

У исто време упућена је депеша Његовом Величанству Краљу Срба, Хрвата и Словенаца Александру I. Париз-Посланство са овом садржином:

Чланови Српског Пољопривредног Друштва и његове многобројне организације моле Ваше Величанство да прими њихово саучешће у дубоком болу за изгубљеним Вам оцем, нашим племенитим Владарем, Петром Великим Ослободиоцем, Највишим Заштитником Српског Пољопривредног Друштва.

Од Његовог Величанства Краља Александра добивена је депеша следеће садржине:

Српском Пољопривредном Друштву Београд.

Искрено захваљујем Пољопривредном Друштву на изјави саучешћа. Александар.

Одбор прими знању са речима: „Живео Краљ.“

II.

Прочитан је записник прошле 36. и 37. седнице.

Одбор исте прими.

III.

Прочитан је извештај финансиског одбора о извршеном прегледу и стању Друштвене касе за месец август тг.

Одбор прими исти знању и одлучи, да се расписе стечај за упражњено место благајника.

IV.

Прочитано је мишљење Инспектора за Подружине, да се Пољопривредна Подружине у Ваљеву и Босна граду прими у састав Друштва, пошто су испуњене све прописане услове.

Одбор одлучи да се прими.

V.

По молби Пољопривредне Подружине у Александровцу, Одбор одлучи, да се за Директора изложбе одреди г. Стојан Луковић економ. председник исте Подружине, а за чланове оцењивачког Одбора одреди гг. Милутина Стојановића и Бошка Бошковића, који ће ужурбано правилном изложбе приредити предавања из Воћарства.

VI

Прочитана је молба г. Мирка Димитријевића економа Друштвеног, да му се уважи оставка на службу због одлажења воске и да му се нада уверење о службовању у Друштву.

Одбор уважи оставку а уверење да му нека администрација. Уверење му изда на боље пошто је својим радом то заслужио.

VII.

По молби особља за попављање додатака на скупоћу. Одбор одлучи, да се они упути финансијском одбору на мишљење.

VIII.

По извештају и мишљењу државног економа среза врачарског да су услед велике суше ове године страдали усеви и да не би требало приређивати изложбу за срез врачарски, а после говора члановa одбор одлучи, да се изложба за срез врачарски одложи за идућу годину.

IX.

По молби Пољопривредне Подружине у Зајечару и Голупцу, одбор одлучи, да им се заостали количини плавог камена сниже цена на 5.50 динара, пошто се исти продаје по ту цену и у Друштвеном магазину.

X.

По добивеном обавештењу од Делегације Произвођача Чилске Шалитре, где се и по којој цени и условима може добити вештачко ђубре и које се највише траже, Одбор одлучи, да се то достави набављачком одбору ради знања и набавке.

XI.

По молби Друштва Путо-Коре, о предузећу за припремању сточне хране. Одбор одлучи, да се предмет упути гг. Алекси Љ. Поповићу и Александру Јовановићу на мишљење.

XII.

По позиву Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Сарајеву, да Друштво упути свог делегата на Задружну скупштину 25 и 26 овог месеца у Бања Луку, Одбор одлучи, да се умоли г. д-р Вељa Стојковић, да на овој Скупштини заступа Друштво.

XIII.

Прочитан је извештај Министарства Пољопривреде и Вода, да ће справама и алатом који се добије из Немачке на име накнаде за ратну општету руковати Дирекција Плена.

Одбор прими знању.

XIV.

По позиву Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Београду и Загребу, да Друштво упути своје делегате да присуствују, на конгресу, који ће бити у Вел. Бечкереку од 13 до 16 овог месеца Одбор одлучи, да се умоли г. д-р Вељa Н. Стојковић, да на овом конгресу заступа Друштво.

XV.

Председник саопштава, да ће се ових дана одржати у Љубљани велики виноградарско-изложба и предавање, да би добро било, да од стране Друштва присуствује истоме један изасланик, који ће извршити преглед справа, које буду изложене и дати мишљење од којих би требало Друштво да набавља.

Одбор одлучи, да се умоли председник г. Паја Т. Тодоровић да посети овај виноградарски који се одржава у Рочу.

XVI.

Поводом уписа државног зајма који се врши сада Одбор одлучи, да Друштво уплаће зајам од 100.000 динара од новца из пољопривредног фонда.

XVII.

По извештају о доласку чланова Кметијске Дружбе. Одбор одлучи да се умоли г. д-р Вељa Стојковић да се о тачном распореду доласка и путовања извести и да о томе реферише у идућој седници.

У исто време за потребне припреме одреди чланове гг. Милутина Стојановића, Младена Трифковића и Бошка Бошковића и секретара г. Александра Радивојевића. За дочек гостију, пошто овде неће бити председник и потпредседник одреди члана г. д-р Вељa Стојковић.

XVIII.

Чланови гг. Милутин Стојановић и Бошко Бошковић реферишу о одржаном предавању о конзервисању воћа и поврћа и о модерној орезаји грожђа у вино, које су одржали у Загорици Нишу, Лесковцу, Вардиштини, Врању, Свилају, Врњачкој Бањи, Чачку и Александровцу.

Извештава,у о посети предавања и осталом интересовању грађана. Мишљења су да би Друштво требало да приреди и на осталих грана предавања са демонстрацијама, од које стварно народ има највише користи.

Изнесе одлске примедбе у народу и предлажу, да се о Друштвеној слави приреди лепо предавање о гајењу кукуруза, за које би требало позвати државног економа среза ичачког г. Андрију Жорж, који је у ово годиии имао знатног успеха у срезу.

Одбор усваја овај предлог.

XIX.

По предлогу о продаји семена оцењивање пшенице за јесењу и пролетњу сетву, које семе има друштво у магацину. Одбор одлучи, да се исто семе уступа пољопривредницима за сетвене по три динара килограм.

Са овим је закључена данашња седница.

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР
ЗА 1922 ГОДИНУ
изашао је из штампе са оваквим садржајем:

I. *Календарски део.*
II. *Радови у појединим месецима (с бележником).*
III. *Поучни део.*
1. Из Ратарства
2. „ Ливадарства
3. „ Градинарства
4. „ Воћарства
5. „ Виноградарства и Винарства
6. Заштита усева, воћа и поврћа од главнијих болести
7. Из Сточарства
8. „ Млекарства
9. „ Живинарства
10. „ Свиларства
11. „ Пчеларства
12. „ Заштита домаћих животиња од главнијих болести
IV. Старе и нове мере.
V. *Пољопривредно књиговодство. Разне таблице за попуњавање на сеоском дому.*
VI. *Српско Пољопривредно Друштво: његови и његове установе.*

Цена је 5 дин. комад.

У КАЛЕНДАРУ су као што се из горњег прегледа види обухваћене све главније гране пољске привреде са свима најпотребнијим цифрама попатицама, који су једном практичару као ручна књига потребни. Осим тога КАЛЕНДАР обухвата и два бележника са формуларима у којима се могу убележавати разна радови на имању. Формат календара је на 16-стине у виду џепне књиге, и има 26 табака

Умољавају се државни економи и пољопривредне подружине да што пре известе Срп. Пољ. Друштво колико им је примерака потребно, те да би им се они могли на време послати.

С обзиром на врло велике издатке око штампања и на релативно јевтину продајну цену. Друштво моли државне економе, пољопривредне подружине и све што бројне пријатеље да се у што већој мери заузму за растурање овог календара

Све молбе за КАЛЕНДАР упућивати Српском Пољопривредном Друштву — Београд.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све
ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 42. БЕОГРАД, 23 ОКТОБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

МИКРОБИОЛОГИЈА И ПОЉСКА ПРИВРЕДА*).

Да је Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца пољопривредна земља, да су њен напредак и њена будућност тесно везани с развитком пољопривредне продукције — то је тако позната истина, да је готово непотребно то нарочито истицати. Али исто је тако очигледан и закључак, да би сви прогреси пољопривредне науке и све њихове примене на праксу требало да привуку у највећој мери пажњу управних органа и народа. На несрећу, трагични догађаји историје храброг српског народа нису му још дозволили да створи подесне институције, које би биле снабдевене довољним снагама да руководе напоре пољопривредника и пољопривредничком раду дале научне основе. Али и то ће доћи. То већ долази према ономе што нам се говори и може се надати, да ће у ближој или даљој будућности Краљевина С. Х. С. имати своју Агрономску Станицу, која ће систематски проучавати земљиште, културне биљке, њихове болести, разне начине културе, примену вештачких ђубрета и тако даље и која ће пољопривреднику показати најефикаснија средства да подигне продукцију.

Очекујући ово, нека нам је слободно да бацимо један поглед на последњи напредак пољопривредне науке, напредак од врло велике важности и чија нам корист изгледа непроцењива. Туће се наћи верујемо истакнут пример тесних веза који сједињују науку и праксу, лабораторију и њиву. Намера нам је да говоримо о новим начинама „бактеризације земље“ т. ј. о оплемењивању, каламљењу земље помоћу извесних, специфичних микробских врста са плодоносном функцијом.

Да би се нашао почетак примене ових срестава треба се вратити за једно тридесет година у назад, тако око 1890 године или још и даље, у епоху, кад је микробиологија земљишта била још непозната и кад је пољопривредна наука узимала у обзир само биљку с једне стране и земљиште с друге, живо биће и мртву средину, без икаквих посредника. Велики процеси, које наука и пракса свакодневно посматрају у земљи — као нпр. распадање органских састојака, ослобођавање амонијака, његова оксидација у азотну киселину, одакле произилази и образовање шалитре — били су, дакле, праве загонетке. Наука има да захвали Пастеровом генију, као што се зна, што је открио улогу микроба као активних чињеница разноврсних случајева ферментације (врења), оксидације, болести итд. Људи су се потрудили према томе да потраже у земљи специје, које су узрок наведеним процесима, али се при томе наишло на такве тешкоће, да је питање једва коракнуло у току десет година, за време којих је улога микроба у земљи често долазила у сумњу. Али ово нерешено стање наших сазњања завршило се раније поменутом епохом, кад је онај, који пише ове редове успео да открије у земљи „нитрификационе“ микробе и да потпуно осветли ову светску појаву стварања шалитре у земљи с водама. Тек тада ти бескрајно мали хемичари земље били су први пут изоловани и у чистом стању и створена је могућност да се процеси земље репродукцију у судовима са земљом у лабораторијама.

Међутим, нису ти микроби, готово увек обилни у земљи, којима се данас служимо као што ћемо доцније видети, за „бактеризирање“ земље; но њихово откривење обележило је један датум од знатних последица: важност микробске акције у земљи била је јасна за све и имала се најзад сигурна метода за њено проучавање. Тако исто ова проучавања распростреше се брзо по целом свету: пољопривредна микробиологија постаде важна грана биологије. Од тада је она могла да третира са више ауторитета питања економских наука, од којих је „питање о азоту“ заузимало увек, од пре једног столећа, први ранг. Зна се, да је биљкама за живот потребан комбинован азот и

*) Д-р Виноградски, чувени руски научник, чији су значајни радови о микробима у земљи бацили нову светлост на улогу тих сићушних организама у припремању биљне хране и на њихову практичну примену у земљорадњи, умолио нас је да овај његов чланак публикујемо у нашем листу и ми се тој његовој жељи радо одазивамо. Ур.

и да је шалитра коју оне налазе у земљи — спремљена од микроба или унета готова ђубретом — њихов хранљиви састојак. А то је баш онај хранљив састојак који често оскудева у земљи; баш у том смислу се оријентише целокупно стање — и трошкови пољопривредника заузетог да подигне своју продукцију. Зна се, с друге стране, да је ваздух састављен, већим делом, из гасног азота, бесплатног, такорећи, али којим се биљке не могу користити. Једино, једна фамилија биљака, легуминозе, — грашак, детелина грахорица, лупина итд., изгледало је да чине изузетак од овог правила. Праксом се увидело нарочито како оне дају добре жетве на земљишту, које је сиромашно комбинованим азотом и да га оне чак и обогаћују азотним једињенима, чији је извор, међутим, могао бити само слободни атмосферски азот. Наука је тражила узрок ове чињенице како важне тако и изузетне и нашла га је у малим чворужицама које ове биљке носе на својим кореновима; ове чворужице су врста малих кромпирића пуних микроба, који живе чак и у унутрашњости ткива биљке, у интимној сарадњи с њим, у *симбиози*, као што се ова појава назива. Сем тога констатовало се, да само оне биљке које имају ове чворужице, имају и способност да фиксирају, вежу азот, док оне које их немају — као што то бива у природи или као код оних што се гаје на стерилисарној земљи — потпуно су неспособне. Да ли би према томе требало сматрати микроб из чворужица као активног агента овог везивања? Још се није успело да се то покаже експерименталним путем: удружење — биљка и микроб, изоловани изгледали су као импотенти, без те моћи везивања азота. Да би се решило ово столећно питање о азоту, остало је да се учини један одлучан корак и то: пронаћи врсту микроба, која живи слободно у земљи, а која има способност да фиксира, везује азот; изоловати ову врсту; одредити експериментално механизам те појаве. Овај проблем је решен има једно двадесет година открићем — које има да се захвали исто тако једном руском научнику — једног карактеристичног бацила, који се јавља доста често у земљи. Од тада откривено је неколико других врста и данас се зна, *да су микроби главни лиферанти азота за наше земље, да га они узимају из неисцрпног извора атмосфере; ми дакле њима имамо да захвалимо за главни елеменат плодности.*

Од овог главног научног резултата до идеје да се он стави у службу пољопривреде, био је само један корак. С обзиром да разни микроби који везују азот ниси тако распрострти у земљи и у довољним количинама — каткада су пак врло ретки или их и нема — истицао се задатак, да се међу познатим варијетима изберу они, који би били најпогоднији за једну биљку извесне културе, да се унесу у земљу на подесан начин и у тачно време, како би им се омогућило да изврше максимум акције.

Почело се с легуминозама. Размножавајући специфичне микробе у вештачким срединама и уносећи их у земљу у исто време кад и семе констатовали су се, од почетка ових експеримената, резултати који су охрабривали, нарочито кад су у питању биле земље, на којима од дужег времена нису расле легуминозе, или песковите земље, мочарне или тресетне, почете скоро да се обрађају;

ПОДЛИСТАК

ОД СКОПЉА ДО КАЧАНИКА

(Наставак)

А како се под једним раслабљеним, трулим и коруптивним режимом, какав је он био последњих 200 година, општенародно добро није бранило већ у беспуће давало, то је, по оној нашој народној пословици: пусто масло и пси лочу, сваки беглер своје чифлике проширивао испашама које је добијао искорењивањем шума. Дотични је простор општенародни дотле, докле је покривен шумом; чим из њему шуме нестане — нестане и трага од заједничке својине! На сличан начин су и у Шумадији заватинари крчевинама претворили многе просторе општенародне шуме у своје њиве, ливаде и пашњаке. А да је то објашњење тачно, за доказ може послужити и један жив сведок који се из Скопља види: једно шумско острво на пучини скопске Црне Горе, једна доста пространа, висока и као четка густа шума око једног манастира. Беглери су исекли шуму која је била општенародна, оголели и притисли за пашњаке сву скопску Црну Гору а манастирска је шума остала читава, недирнута, нетакнута. У непрестаном тражењу објашњења искорењивању шума и при нарочитом наглашавању да ми је потребно објашњење материјалистичко, један Скопљанац ми је пружио и овај податак, који прилично светлости уноси у ствар, на име: негда су сплавови спуштани Вардаром до Солуна. Значи: шума је сечена и сплавовима дрвена грађа спуштана и продавана у Солуну, а одатле је, Јегејским Морем, ношена на пијацу по целом Леванту. Како је Левант тражио доста грађе, јер су је Турци давали јефтино пошто их није ништа коштала, шуму нису плаћали а сечена им је ангаријом (кулуком), то су огромна пространства планина морала брзо остати само голети, на којима је првих година и могло бити изобилне наше а са којих се сада само камен у равницу свлачи.*)

Али, ако нема шума, оно се кроз целу качаничку клисуру, с обе стране реке Лепенца, око потока, на међама њива и ливада, по удолицама испод окомитих брда, наилази на мноштво орахових дрвета. Ораси тако добро успевају и тако су добри положаји за њих, да би у самој клисури могли имати тисућама хектара

*) Вардаром је на сплавовима превожено и жито за Солун. Има још живих људи у Велесу који су тај начин трговачког транспорта запамтили.

на земљама овакве врсте уношење микроба, односно калемљење земље је давало често ванредне резултате: жетву неколико пута увећану у односу на некалемњену земљу! Ова се метода пропагирала све више и више у Немачкој, у Енглеској, Шведској. Агрономске Станице стављале су овај специфички микроб „Нитрагин“ на расположење Пољопривредницима који су желели да изврше пробу. Мало по мало заинтересовала се и индустрија. У току последњих година, ова индустрија је учинила огроман напредак нарочито захваљујући напорима немачког научника Кина који је на погодан начин организовао продукцију „нитрагина“, израдио врло практична упутсва за његову употребу, ступко у обимну везу — створивши „Пољопривредну централу“ у Берлину — са пољопривредницима своје земље, руководећи примену својим саветима. Поред тога, у исто време кад и класични нитрагин легуминоза, он је пустио у саобраћај и један други нитрагин састављен из микроба који везују азот и живе слободно у земљи, намењен култури цереалија, шећерне репе, кромпира и других биљака. Може се рећи, да су ова два производа данас у великој употреби у Немачкој. Из ње је прешла индустрија нитрагина и у Француску. Она ће се уверени смо пропагирати у свима цивилизованим земљама, не изузимајући чак ни оне с мање или више примитивном културом. Јер употреба нитрагина је врло проста а цена је, подразумевајући све трошкове, много повољнија но цене вештачког ђубрета.

На сваки начин било би интересантно извршити неколико проба и у овој земљи. У сваком случају ми се надамо, да ће нитрагин бити обухваћен као један од најважнијих предмета проучавања у програму будуће Агрономске Станице Краљевине С. Х. С.

Професор Д-р С. Виноградски.
бивши директор Пастеровог Института, дописни члан Академије Науке у Париву, Франц. Народ. Пољопривредних Друштава итд. итд.

ИЗ РАТАРСТВА

БОКОРЕЊЕ ПШЕНИЦЕ
по НОВАЦКОМ.

(Наставак).

Четврти случај показује слика 12. Подземни чланак дугачак је овде 2·5 см. На зглавку главног стабла k, нема гранања нити бокорења, а из клициног зглавка потерао је напротив слабији изданак b и на тај начин биљка добила два стабла (влата). Дужина је главног стабла 24 а побочног b око 10 см.

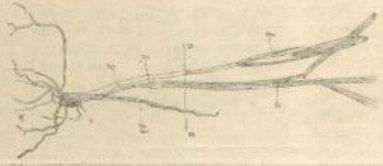

Сл. 12. Доњи део младе биљке озиме пшенице: s врно; w жиле, sb накоренков лист; g чланак сличан корену завршен зглавком k, који носи главно стабло; b побочно стабло које је избило из клициног зглавка; o—o површина земље. Две трећине од природне величине.

орахове шуме. Како су ораси добар трговачки артикал, с којим се можемо појавити на светској пијаци и увек имати лепу цену, и како је, уз то, орахово дрво врло скупоцено, не би рђаво било да шумска управа искористи овај предео, заједно са свима подножјима Шара и скопске Црне Горе, за подизање орахових шума.

Воћњака нема. Чипчије их нису имали рачуна подизати на туђем имању; они, који су имали слободне својине, нису имали никакве сигурности да им засађене воћке неће бити исечене од стране обесних и злобних душмана пре но што на род стану, нити да ће, ако буду поштеђене, сами род брати.*) Уз то, подизању воћарства је сметао и порез, којим је свака воћка оптерећивана, а од којега су биле поштеђене само воћке које су служиле као живе међе на њивама и ливадама. Стога се данас воћке и виђају само на међама, као оно јасенови у смедеревској Јасеници и Мачви, као брестови кроз љубићски крај, као багренови у Гружи. Како те воћке врло добро роде и како су изврсних својстава, то би се, уз мало труда и систематског стручног настојавања, специјално баш у клисури, могло развити сјајно воћарство.*)

Пада јако у очи да цео овај крај, да сва област око реке Лепенца и Неродмике, врло јако искоришћује воду у земљорадњи. Више железничке станице ђенерала Јанковића простире се врло дугачак јаз у који се хвата вода из реке ради изводњавања њива; у самом срцу клисуре видећете *чарак* којим се захита вода за заливање свега једног хектара земље засејане кукурузом (на томе месту свега толико поља има!); испред последњег тунела за Качаник имате дугачак јаз којим се из реке изводи вода за заливање њива и ливада. Управо: на све стране јазови и воде! Да ли је употреба воде у земљорадњи на овај начин раније преко Грчке примљена, или су то донеле Копте досељењем из Мисира, имало би да се потање испита.

*) Бивало је доста случајева да какав зулумћар сербез уђе у такав воћњак, обере га и род одвуче. Сељак онда од муке исече воћњак од којег нема вајде, јер зулумћара није смео тужити ако му се милело живети.

*) Шљиве, засађене по обалама воденичких јазова, изванредно роде, крупне су и имају изврстан укус.

Ово засађивање воћки поред јазова — навесмо је давнашњи начин воћарења и пренесен је — ко зна у које време! из Азије, можда заједно са преношењем воћа. Још цар Давид напомиње: „...дрво усађено *крај потока*, које *род* свој доноси у *своје време* и којему *лист не вене*“. (Псалми, 1, 3).

(Наставиће се).

Сл. 13.

На слици 13. представљена је биљка истоветна са претходном. Овде се из семена развило главно стабло које на висини од 2.5 см. има зглавак k; а сем тога и слабију побочну грану b. Оба стабла су у основи потпуно обавијена накоренковим листом испод чијег је врха мали отвор који смо видели при разматрању клице (види слику 4. у чланку *клијање пшенице*). Дужина је главног стабла 24 см. а побочног изданка b око 13 см.

Сл. 13. Доњи део младе биљке озиме пшенице: s семе, w жиле, sb накоренков лист; g чланак сличан корену завршен зглавком k, који носи главно стабло a; b побочно стабло из клициног зглавка; o—o површина земље. Две трећине од природне величине.

У случају, који показује слика 14., на семена озиме пшенице развило се главно стабло a. Код њега се над земљом развио чланак g сличан корену, који се завршује зглавком k. Из тога зглавка развило се — из пазуха листа — побочно стабло d, а из главног стабла a избиле су две жиле стабла w_1. У зглавку k видимо даље гранање или бокорење.

Сем главног стабла a развило се и слабије стабло b, а потом и треће e. Отуда је овде гранање или бокорење из клициног зглавка.

Дужина је главног стабла a 28 см., побочног b 15 см., побочног c 2 см. а стабло d 11 см. од којих су стабла a, b и c развијени из семена a стабло d напротив из зглавка k, који иде до врха најдужег листа.

Сл. 14. Доњи део младе биљке озиме пшенице: s семе, w клицине жиле; g чланак сличан корену завршен зглавком k из кога су избиле две жиле (жиле стабла) w_1; a главно стабло са два побочна стабла b; d и e два побочна стабла развијена из клице доцније; o—o површина земље. Две трећине од природне величине.

Нешто неће бокорење показује сл. 15. код младе биљке *озиме ражи*. Код s у дубини од 2 см. налази се као и код озиме пшенице чланак g сличан корену. Тај је чланак дугачак око 1 см. и има код k где су два зглавка ублиху један до другог, два снажна стабла c и d али који су у поређењу с главним стаблом a ипак слабог раста. А још је слабијег раста друго стабло b које се развило из клициног зглавка и које је у овом случају вероватно и сасвим угушено. Код k виде се девет јако развијених жила из стабла.

Сл. 15. Доњи део младе биљке ражи: s место на коме је било семе; w клицине жиле; g чланак сличан корену завршен зглавком k; изнад њега други чланак који се не види; код k главно стабло a с побочним гранама e и d и с девет жила w, развијених из стабла; побочно стабло b из клице изостало у развијању; o—o површина земље. Две трећине од природне величине.

(Наставиће се).

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Брање грожђа за пијацу и трговину и чување преко зиме.

Где је близу пијаца или железница, тамо се даје продајом грожђа, особито раног, леп новац заслужити и зарадити, јер ваља знати: да за 100 литара слатка вина треба нам 160—170 кила грожђа. Међутим није свака врста грожђа ни за продају. За стоно рано грожђе ваља нарочито истаћи, Мадлене ањежевин и ројал, јер је о Св. Илији грозд врео. Бела племенка, црвена племенка, Португизац, Шасла ројал и империјал, као и остали Мушкати.

При брању ваља грозд маказама (баштованске маказе за руже) петељке које грозд држе, одсећи, па се не мора руком ватати и петељак са грожђа скидати. Сваки грозд за себе метне се на једну артију, (но ко хоће даље да шаље, тај набави свилену артију, на којој штампано стоји, какве је врсте грожђе и из којег је места, са тачном адресом пошиљача). Тако умотано грожђе пореда се у оплетену корпу од прућа са поклопцем, и то тако, да се гроздови једно уз другог ослажу тако, да међу њима празнине не остане, а да није ни сабијено јако. У такву корпицу стане 5 кила грожђа и могу се послати путем поште на далеко. Сваки узабрани грозд треба добро прегледати и свако труло, незрело или испуцано зрно маказицама одсећи, иначе после цео грозд иструне. Брати

ваља грожђе за ладовине јутарње, док је роса, а најбоље је удесити, да грожђе путује ноћу.

Код разумнијих виноградара пази се при брању грожђа нарочито на ово: радник узме једну котарицу у којој има преграде, и сваку сорту грожђа за себе у одређену преграду меће унутра. На тај начин пренесе се од чокота до места грожђе сасвим неповређено и онда се на опредељеном месту све грожђе од трулежи ако има чисти, у папир смота и у кошар сложи.

Многи наши виногредари особито у Срему остављају и одабирају грожђе за свенке. За свенку треба направити обруче од прућа у виду старе плетене кошнице, те се за исте обручеве вежу гроздови тако да један над другим не леже.

Преко зиме може се грожђе дуго чувати. У собама или стајама, где се много не улази и где је јака ладовина, но уз то да је све суво и да се може ветрити, наместе се подупирачи (дирећи), на које се могу летве утврдити. При брању грожђа један радник маказама одсече грозд тако, да му држак (петељка) што дуже остане; за сваки случај, још је боље, кад се и подужи крај лозе одсече са гроздом. Онда се веже 50 см. дугачким канапом грозд на један крај а други грозд за други крај и онда се пребаци један тако везан грозд преко летва али тако, да се не додирују. Кад смо ове гроздове прегледали, трула исдвојила или ситна зрна уклонили, онда треба тамо где је грозд јако сабијен, помоћу маказица разредити и зрна исећи, да грозд сасвим рехав буде. Онда се грозд у среди преко петељке танким, но јаким канапом веже и напоако окрене, да горњи крај доле, а доњи опет горе виси. По свршеном остави се на своје место. Између подупирача треба оставити места, да се може пролазити. После тога запали се одоздоле (испод грожђа), сумпорни цвет и он се остави да се разиђе по свој стаји. На тај начин се ухвати на зрна танак петељак од сумпора, који гроздове од трулежи чува. Сваке недеље ваља стају на лепом дану ветрити и свако зрно, које почне трунути, маказама од сећи. Да се пак ово грожђе дужо одржати може, треба на сунчаним данима после подне брати, од 12—4 сата јер је онда грожђе сасвим без и најмање росе, услед које хоће грожђе радо да труне. На овај начин може се грожђе дуго времена одржати и за скупе новце продавати.

У Француској имају за овај посао нарочите стаје са за то удешеним чивилудима и полицама, о које су обешена, привезана, стаклад. У такво стакло успе се две трећине воде, у коју се воду дода истуцаног дрвеног угљена и куинске соли, која не да, да се у води трулеж шири. У тако стакло метне се на једном крају дуже одсечена лоза, а на другом одсеченом крају воском се запечати, док у средини лозе виси грозд. Док је лоза у води, она полагано одржава храну у лози и у грозду. Сваког месеца се мења вода са угљеном и солу. Наравно, да се цела стаја јако сумпорише и чешће ветри. Оваке стаје су полумрачне и у њима се одржава једнака хладноћа од 25 — 75° Целз. Сваке недеље се гроздови прегледају и трула зрна маказама са грозда уклањају. Отуда је то да се месеца априла и маја у Паризу и другим већим варошма по трговачким излозима виде такви гроздови, који изгледају, као да су сад са чокота узабрани. На овај је начин рађено и остављано грожђе у Каменици, Срему, на практичној виноградарској школи г. Александра Адамовића из Новог Сада.

Наравно, да се тако грожђе добро плаћа и да се такав посао увек исплаћује. У нашим приликама доста је, да имамо грожђа до ускршњег поста, а коме је могуће, тај очува грожђе и на дуже време, зашто му неће бити труд узалуд.

Овај начин остављања грожђа препоручујем свакоме ко може, пошто је именовани писац био више година у именованој школи Адамовића и овај рад обављао и видео колико прихода и новца доноси.

Васа Бајазет,
Државни Виноградар.

ИНДУСТРИЈА ПЕКМЕЗА У СРБИЈИ.

(Наставак.)

Справљање пекмеза на фабрички начин. У Србији се на овај фабрички или индустријски начин кување пекмез свега на једном месту — у Крагујевцу.

Фабрику пекмеза у Крагујевцу подигао је Лицикас па је од њега предузео тек доцније садањи њен сопственик г. С. Стевановић. Кување пекмеза у тој фабрици вршило се у казанима с дуплим зидовима између којих је кружила водена пара. Таквих казана је било 12 и сви су они били повезани цевима једно с другим тако да је водена пара из парног котла у коме се производила, загревала истовремено све казане с пекмезом.

Чорба од од шљива спремала се у нарочитим кацама, где је помоћу цеви допирала водена пара и сирове шљиве раскувавала. Раскуване шљиве цедиле се кроз нарочите справе, опет помоћу парне снаге и чистом чорбом, без кошчица наливани су казани.

У сваки казан сипало се око 1200 кгр. чорбе, где се пекмез кува. Кување пекмеза трајало је 3½—4 сата према томе да ли је шљива била зеленија или зрелија односно воденастија или сувља. За све време кување, пекмез се у казанима мешао мешаљкама, које су се опет аутоматски покретале помоћу парне снаге.

На сваки казан добијало се 350—400 кгр. пекмеза што је опет зависило од степена зрелости саме шљиве. За 24 часа фабрика је могла прерадити око 100.000 кгр. шљива и произвести 29—33.000 кгр. пекмеза.

Та фабрика производила је обично пре рата 40—50 вагона пекмеза у сезони, али је била у стању, кад има довољно шљива и кад сезона кувања траје подуже времена да произведе и два и три пута толико.

За кување пекмеза на тој фабрици употребљавано је обично:

1 радник на мерењу сирових шљива.
8 радника код каца на справљању чорбе.
1 радник на процеђивању чорбе и одвадању кошчица од шљива.
6 раденика на кувању пекмеза, рачунајући по 1 радника на 2 казана.
3 радника на пуњењу и задњивању буради.
4 радника на производњи водене паре.

Дакле укупно је употребљавано око 23 раденика.

Гориво је у овакој једној инсталацији много рационалније искоришћавано, те је и утрошак његов далеко мањи био него ли при кувању пекмеза на отвореној ватри.

Пекмез се, као што се из предњега види, врло брзо кувао, тако да је цела ова инсталација могла у сезони за исто време да произведе 5—6 пута више пекмеза него што се са истим бројем казана на отвореној ватри могло произвести.

За време окупације казане у фабрици пекмеза С. Стевановића однео је непријатељ, који је купио све бакрене ствари за потребу фабрика оружја, те тако та фабрика није могла одмах по ослобођењу да понова отпочне свој некадашњи рад на производњи пекмеза. Али облагодарећи великим напорима и предузимљивости г. Стевановића фабрика пекмеза у Крагујевцу је реновирана и то на много модернијој основи него што је пре рата била.

У место кувања пекмеза у казанима као што се то пре рата практиковало, у тој фабрици сада се пекмез производи помоћу вакума — у казану где је ваздух јако разређен — те се и све добре особине пекмеза, а поглавито мирис и укус у много већој мери одржавају, те се и бољи квалитет том методом справљања добија.

(Наставиће се).

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Особине млечне стоке.

Код млечне стоке добро су развијене млечне жљезде; крава, чији је задњи део вимена развијенији но предњи боље је млечна. Даље танке кости, које се познају по ногама, репу и роговима, по глави и по ширини простора између ребара, показује добре особине млечности.

Што се тиче особено за млечну краву она у опште мора да изражава женски лик, који се најбоље види у облику главе. Глава је добре млечне краве дужа и ужа, рогови краћи и тањи; длака тања и краћа, уши танке и провирне. Врат танак и дугачак; груди више дубоке по ширине; леђа права; ноге танке, праве, посматране да се поклапају предње и задње; кожа танка и еластична, а слабине широке.

Као најбољи знак млечности показује размера и особина вимена, особина коже која покрива виме, развиће вена које спроводе крв у виме и млечно огледало.

Виме се састоји из многобројних жљезда, које се налазе у једном одређеном органу; оне су унутра покривене епителијама, а споља танком сопственом опном. Између ових налазе се многобројна ткања. Бешике имају канал који је спојен са општим каналом сваке сисе. Виме се састоји из четири жљезде, а свака жљезда има своју цистерну и своју сису. Величина сиса одговара развићу жљезда. Облик сиса разликује се по расама и индивидуалности животиње. Што је веће растојање сиса, у толико су сигурнији знаци млечности, јер су у том случају боље развијене жљезде. Кожа сиса мора бити потпуно глатка.

Облик, а нарочито величина вимена служи као добар знак млечности, ако се само виме састоји претежно из ткања млечних жљезда, а не из меснатог ткања. Разлика вимена меснатог од добро млечног познаје се по кожи и длакама на вимену; после тога и по обиму вимена после дојења и муже. У добре млечне краве кожа вимена отеже се знатно са задњем делу и мека је. Длака мора бити краћа, ређа и нежнија но што је на другим местима тела.

Млечно огледало називамо задњи део вимена који покривају длаке; оне длаке спуштају се у супротном правцу и образују једну доста приметну линију, која опредељује величину и форму млечног огледала. Узрок који доводи до тога да на том месту длаке иду у супротном правцу и у чему стоји веза млечности са тим знаком није још утврђен и не може се објаснити, али се са доста сигурности може тврдити да краве млечних раса имају млечно огледало врло развијено. У новије време у Француској се толико обратило пажње на млечно огледало и придавали су му такву важност, да су по разноликој форми тога огледала тврдили да се може определити тачност млечности грла чак и у литрима. Па ипак даљим испитивањем ови резултати нису показали такву сигурност како су тврдили Французи, али се опет при избору млечних грла не одбацује и облик млечног огледала.

У млечну стоку убрајају се:

Крупна стока: *Холандско говече.* Делом домаће говече холандско, а делом је мелез шортхорнског говечета. Холандски сиреви чувени су. Холандско говече даје просечно годишње од 3—4000 литара млека са 2.70—3.30% масти. Способност за храњење је значајна, а тако исто и за аклиматизацију. — *Олденбуршко говече.* Најбоље типично холандском говечету. Дели се на везермаршко и еверлендско говече. По спољашњој форми у неколико је грубље од холандског говечета и по црно-шареној боји; мање је подложно непогодама. Средња производња млека 3.200—4.000 литара са 3% масти. Везермаршко говече има боље сложено тело и широк труп, бржу зрелост и бољу способност за храњење од еверлендског говечета, али је ово друго боље млечно. — *Вилстермаршко* или *црвено шарено холштајнско говече* има боље сложено тело од холандског говечета и кратак труп што показује да има примесе шортхорнског говечета; глава му је мања и краћа, а врат дебљи од холандског говечета. Средњи принос 2400—3.000 литара млека са 3.35% масти. Способност за храњење је већа од холандског говечета. За мележење није за препоруку. — *Фришијско говече.* Међу низијским великим пасминама најбоље је млечно; даје 5.000 лит. млека а кадкад и до 6.000 л. — *Пинцгавски сој* шлеске црвене

пасмине даје просечно 2.000 л. са 3.1 до 3.2% масти; не даје више од 3.000 лит.

Мала долинска: — *Ђерзејско говече.* Припада говечету острва британског канала. Даје до 3.000 л млека са 5.5% масти. Широко је распрострањено у Америци, нарочито у пределима где се производи најбоље масло. — *Ајширско* говече. Распрострањено у Шкотској; даје просечно до 3000 л. млека са 3.35 до 3.96% масти. *Енглеско* домаће говече. Средњег је раста; знаци млечности добро су развијени; виме је велико и тешко; млечно огледало широко; убраја се у добра млечна говеда. Средња мужа износи 2.600—3.000 л. са 3.32 до 4.34% масти. Опитима је утврђено да највише млека дају краве мрко-црвене боје. Било је случајева да су давале 3.900—5.600 л. млека са 2.71% масти. — *Црвено данско говече* Боја му је затворено црвена или црвена. Слично је енглеском говечету. Даје до 3.600 л. млека са 2.71% масти.

Планинска говеда: *Швајцарско говече.* Добро је издржљиво, здраве конструкције. Даје 3.200 лит. млека са 3.5%—5½ масти, а добро одгајена грла дају и више. — *Алгајско говече.* Распрострањено у Баварској, мањег је раста од швајцарског говечета; глава му је дужа а рогови тањи; у опште тело му је мање правилно сложено. Даје до 2.600 л. млека а боље краве и преко 3.200 л. са 2.98 до 4.15% масти.

БЕЛЕШКЕ

Потапајте семе у раствор плава камена. — Пре него се приступи сетви пшенице, преко је потребно да се одабрано семе за сетву потопи у раствор плава камена и овим убијају све семенчице, гљивице, које проузрокују болест главницу. Главница спопадне пшенични клас и изглавничи му сва зрна. Оболела зрна лако се дробе и испусте црн прашак који није ништа друго до безброј сићушних семенчица главнице. Приликом вршаја прашак главнице распе се по влажним зрнима и за њих тако прилепи, да се не може удалити. Са оваком пшеницом, ако се употреби за семе, преноси се главница на њиву чак и у случају кад је на тријеру очишћена од главничавих зрна. А дошавши на њиву, семенчице главнице проклијају и у исто време кад и посејана пшеница, па све оне које се налазе на проклијаном семену продру у клицу тога зрна и заразе га главницом. Потребно је дакле убити моћ клијања семенчицама, гљивицама које се налазе на зрну пшенице. То се постиже потапањем одабраног семена за сетву у једнопроцентни раствор плава камена, а изводи се овако:

У припремљен дрвени суд (буре, када, чабар, корито) наспе се воде до половине и на сваких 100 литара воде одмери по 1 килограм плава камена и у каквој платненој кеси спусти у воду да се раствори. У раствор се затим наспе пшенице толико да раствор огрезне и кад то буде, непрестано мешати каквим дрветом, да се зрна што пре овлаже по целој површини, како би раствор плава камена могао да продре и у најмање пукотине зрна и на тај начин отровао прилепљиве семенчице, гљивице.

Пшеница у раствору не треба да стоји више од 10 минута; зато, после тога времена течност (раствор) одлити, оточити у други дрвени суд, а потопљену пшеницу изручити на поњаву (мушему, старе празне џакове) и растурити је да се осуши.

Раствор, у коме је пшеница натапана, не треба просути. И ако замућен и шљамљив он је добар за потапање друге нове количине пшенице. Ако растур није велики, 100 литара припремљеног раствора на показани начин биће довољно за 500 кгр. пшеничног семена.

Најбоље је да се ово потапање семена врши у очи дана кад се жели сејати.

Чувајте птице! — Поред живине, која даје врло укусно месо и која нам носи јаја, од велика су користи и многе друге мале птице, којима нисмо до сада обраћали довољно пажње.

Кад пажљиво погледамо живот ових птица — видимо да су многе од њих врло важни и корисни помоћници пољопривредника.

Сваки сељак зна колико штете чине њивама и воћњацима мишеви, пацови, разне бубе, црви и гусенице. Али мало њих има, који знају најпростији начин за уништавање истих, за који није потребно никаквих трошкова, никакве бриге од стране сељака, већ само помоћ горепоменутих његових пријатеља — птица.

Има једна врста птица које се хране пољским мишевима и пацовима. То су — буљине и сове. Чим зађе сунце, оне излетају у њиве и тамо до зоре лове и једу мишеве и пацове.

Тим нашим пријатељима несмемо сметати у њиховом раду, несмемо их убијати нити им гнезда кварити, које оне обично имају у дупљама дрвета и у старим зидовима.

Исто тако много је вредан имишар, који затире пољске мишево, а поред тога хвата и отровне змије.

Многи зоолози потврђују да свака од ових птица уштеди сељаку годишње од 100 до 800 кгр. зрна.

Пред светски рат у Немачкој је било покренуто питање за нарочито одгајивање мишара, буљине и других корисних птица.

Много су корисни за пољске усеве и штиглици, који се хране зрневљем разних корова.

Али би се нарочито требало заинтересовати животом корисних и штетних птица наше виноградаре и воћаре. С једне стране они имају таквих добрих помоћника као што су сенице, детлићи, пупавци, кукавице и др. који уништавају бубе, муве, црве и и гусенице. Од ових особито су корисне прве — сенице. У једној сеници, кад јој је расечен желудац, нађено је до 5.000 јаја штеточних гусеница. С друге стране воћари и виноградари имају и много птица, које им чине велике штете у воћњаку и винограду; то су — сираке, чворци, косови и др. које више воле воће и грожђе него гусенице.

Има опет и таквих птица, које непосредно помажу човеку; то су наше миле, мале и лепе ластице, које уништавају милионе мува и комараца, које нас јако пецају и које преносе заразу разних тешких болести.*)

*) У циљу борбе са тешком грозницом (malaria) у Америци подигнути су у баруштинама високи зидови, у којима се налазе хиљаде гнезда слепих мишева, који уништавају комарце, преносиоце те заразне болести.

У многим културним земљама Енглеској, Немачкој, одавна су већ основана и функционишу „Друштва заштиту корисних птица“ која приређују јавна предавања, наложбе, издају своје књиге и листове. У истим странама строго је забрањено законом уништавање корисних птица а у основним школама учитељи стално напомињу деци о користи, коју приносе мале птичице.

Добро би било да и ми, по истом примеру, обратимо више пажње на наше тице.

ЗАПИСНИК.

39. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 13 септембра 1921 године у Друштвеном дому у Београду

Били су присутни: Заступник председника члан Управе г. д-р Вења Н. Стојковић, чланови г. г. Благоје Д. Тодоровић, Милан Трпковић, Александар Г. Јовановић, Вића Т. Радовановић и Љуба Јовановић.

Бележно секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле седнице.

Одбор исти прими.

II.

Прочитане су молбе ново-основаних Подружина у Штапу, Кривој Паланци, Житковцу и Извору (Босиљград), да их Друштво прими у свој састав.

Одбор одлучи, да се приме у састав, пошто су испуниле услове

III.

По молби г. Божидара С. Попадића пољопривред. инжињера, Одбор одлучи, да му се издаду потребне књиге и Тежак са полагање испита у половину продајне цене.

IV.

На упражњено место благајника Одбор изабра г. Милана Петровића окружног економа у пензији, са годишњом платом од 4.500 динара и дневницом 25 динара. На име кауције г. Петровић ће бити дужан да положи 10.000 динара у готовом новцу или вредећим државним хартијама.

V.

По реферату секретара о беспчатно издатим књижицама посетиоцима Друштва члановима Кметијске Дружбе из Љубљане. Одбор одлучи, да се расходује 93 комада књижице „Једна практична сушница“ и 93 књижице „Домаће конзирвасање воћа и поврћа“.

VI.

По молби Пољопривредне Подружине у Штапу

Одбор одлучи, да јој се изда 500 килограма плавог камена, за који ће половину вредности платити а другу половину када распрода плави камен, који је Подружини потребан за потапање семена за јесење сејање жита.

VII.

По добивеним понудама за семе детелине Одбор одлучи, да се упути шеф продајног одељења г. Петар Вуковић у Нови Сад и да изврши преглед семена и да закључи погодбу по понуди за 10.000 килограма.

Приликом погодбе има да се узму у обзир сви прописи доброте и чистоте семена који су прописани од стране Пољопривредне Огледне Станице.

За одлазак се г. Вуковићу признаје 50 динара дневнице и подвозни трошак по рачуну.

VIII.

По понудама за справе и алат Одбор одлучи:

да се приме понуђених 85 тријера Мајерових;

да се поруче: 1000 ком. Кундеових ножева № 30 А. од 10 см.
50 комада маказа за живу ограду од 60 см.
250 комада маказа за воће и лозу од 20 см.
250 комада маказа за воће и лозу од 23 см.
200 комади воћарских ножева од 10½ см.

Са овим је закључена данашња седница.

ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1922 ГОДИНУ

изашао је из штампе са оваквим садржајем:

I. *Календарски део.*
II. *Радови у појединим месецима (с бележником).*
III. *Поучни део.*
1. Из Ратарства
2. „ Ливадарства
3. „ Градинарства
4. „ Воћарства
5. „ Виноградарства и Винарства
6. Заштита усева, воћа и поврћа од главнијих болести
7. Из Сточарства
8. „ Млекарства
9. „ Живинарства
10. „ Свиларства
11. „ Пчеларства
12. „ Заштита домаћих животиња од главнијих болести
IV. Старе и нове мере.
V. *Пољопривредно књиговодство. Разне таблице за попуњавање на седском дому.*
VI *Српско Пољопривредно Друштво: његови чланови и његове установе.*

Цена је 5 дин. комад.

У КАЛЕНДАРУ су као што се из горњег прегледа види обухваћене све главније гране пољске привреде са свима најпотребнијим цифреним податцима, који су једном практичару као ручна књига потребни. Осим тога КАЛЕНДАР обухвата и два бележника са формуларима у којима се могу убележавати разни радови на имању. Формат календара је на 16-стини у виду џепне књиге, а има 26 табака.

Умољавају се државни економи и пољопривредне подружине да што пре известе Срп. Пољ. Друштво колико им је примерака потребно, те да би им се они могли на време послати.

С обзиром на врло велике издатке око штампања и на релативно јевтину продајну цену, Друштво моли државне економе, пољопривредне подружине и своје многобројне пријатеље да се у што већој мери заузму за растурање овог календари.

Све поруџбине за КАЛЕНДАР упућивати Српском Пољопривредном Друштву — Београд.

Господарских стројева,

све врсти плугова, ветрењача, сијалица, стројева за рађење жита, сечкалица, крућача, котлова за кухање хране за марву, преса и муљача за грожђе и т. д. имаде велику залиху те нуди најјефтиније,

„Кердић“ д. д.
велетрговина господарским потребштинама и производима
Товарник, Срем.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
у БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све
поште.

На основу најновијег решења од
априла 1869. г. преписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник: председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 43. БЕОГРАД, 30 ОКТОБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

СЛАВА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво славиће своје Крсно Име **Св. Краља Милутина** на дан 12. новембра (30 октобра по ст. кал.) о. г. у свом Дому (Немањина улица бр. 11).

Ред прославе биће:

Преподне.

1. Водоосвећење и резање славског колача. Почетак тачно у 9 часова.
2. Председник поздравља госте и износи рад Друштва у овој години.
3. Послужење гостију.
4. Разгледање изложбе вођа и одабраних предмета са овогодишњих изложаба у Штипу и Александровцу (у Жупи) као и изложбе дечијих пољопривредних клубова.

Послеподне.

5. Дочекивање гостију.
6. У 17 час. јавно предавање државног економа г. Андрије Жоржа „О новим методама гајења кукуруза".

Управа Српског Пољопривредног Друштва позива своје чланове и чланове својих подружина и дечијих пољопривредних клубова као и све пријатеље своје и свих друштвених установа да изволе посетити славу, разгледају изложбе и узму учешћа на предавању. Изложбе побуђују пуно интереса разноликошћу и одличном квалитетом предмета, а изложба пољопривредних клубова нарочито још да се виде успеси пропаганде код сеоске омладине за напредније радове у пољопривреди.

РАТАРСТВО И ГРАДИНАРСТВО

НА ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ИЗЛОЖБИ У ШТИПУ

Од како постоји Штип, ово је први пут у опште, да је у њему приређена пољопривредна изложба. Стога ће бити од интереса размотрити мало опширније њен резултат у погледу ратарства и градинарства, који је од опште важности, а у исто време упознати њиме и све оне, који нису били у могућности да лично посете ову изложбу и на лицу места се упознају са производном снагом ових крајева.

Мора се признати, да је од стране Српског Пољопривредног Друштва била доста велика кураж узети на себе један овакав задатак и приступити приређивању једне пољопривредне изложбе у крају и коме оне до сада нису још никад приређиване и чије становништво у главном нема никаквог појма ни о изгледу једне такве изложбе, а још мање о њеној важности. Овоме треба још додати и менталитет самога становништва, које је врло неприступачно и за најидеалнију акцију, само ако му изгледа да она потиче од стране ма какве власти. Но ипак и поред свега тога може се с радошћу констатовати, да је изложба била врло успешна и да је у томе превазишла апсолутно сва очекивања.

У погледу ратарства и градинарства било је 823 излагача, који су изложили 1028 предмета. Били су изложени: пшеница, раж, јечам, овас, кукуруз, пиринач, мак, памук, грахорица, просо, сезам, анасон, дуван, хмељ, лан, конопљино семе, сточна репа, пасуљ, кромпир, купус, плави и црвени патлиџан, црни, бели и прази лук, паприка, сочиво, наут, тикве, диње, лубенице, мрква, цвекла, ротква, бамње, пашканат; од прерађевина: маков зејтин (шарлаган), макове сточне погаче

(троп, њуспе), сирови опијум, сезамов зејтин; разно конзервисано поврће, леблебије и т. д.

Посматрајући шта је све било изложено, види се одмах, да су ови крајеви у погледу ратарских и градинарских усева много разноврснији но северњији крајеви наше државе и да према томе заслужују нарочиту пажњу свих оних, у чију дужност спада унапређење пољске привреде.

Од изложених предмета из групе ратарства највише су привлачиле око изложени примерци пшенице. То су у највећем броју озиме сорте, као што је случај и са великом већином осталих стрних жита, чему је у главном узрок кратко вегетационо време и велика суша у пролећним месецима. Међутим деле у главном пшеницу на црвенку, црвену осатку, белицу, белу осатку и сиру белу. Црвенка се одликује својом крупноћом и једнакошћу зрна које је скоро потпуно ћилибарске боје; у ствари она је типичан представник групе durum и попречни пресек зрна потпуно је стакласт. Црвена и бела осатка изгледа да су или изметнуте сорте црвенке и белице или пак њихове мешавине, а можда чак и какве импортиране и аклиматизиране сорте пшеница. Од међутана се чује, да тамо има и неких сората пшенице које су донете чак из Персије, но које се распознају само по стабљици, лишћу и класу. Према тврђењу међутана, осатке дају већи принос но остале сорте пшеница. Белице је било напредно крупних типова са врло изједначеним зрнима, чији је попречни пресек апсолутно потпуно брашњав. Беле сорте сеју се мање, јер им је употреба сведена на малу, искључиво домаћу потрошњу.

Поред пшенице, у врло великом броју изложених предмета била је заступљена раж, која се исто тако доста и сеје, јер се њено брашно меша са пшеничним за добијање хлеба. Али док се на изложеним примерцима пшенице јасно оцртавају разнолике сорте, раж, бар по зрну, изгледа да је у том смислу много једноставнија. Међутим изложени примерци ражи одликовали су се својом крупноћом и једнообразношћу зрна.

Јечма и овса било је исто тако врло добрих примерака, мада у много мањој мери но код пшенице или ражи. То је вероватно из разлога, што се јечам и овас употребљавају скоро искључиво за сточну храну, те се на њих и не обраћа толика пажња.

Говорећи у опште о стрним житима потребно је напоменути, да се код већине изложених примерака могло запазити, да обилују уродицом, као и да су доста чести случајеви главничавих зрна, из чега би се могло закључити да произвођачи или никако или пак врло слабо врше пречишћавање жита после вршаја или приликом његове припреме за сетву.

Изложени примерци кукуруза нису чинили повољан утисак, шта више, пре би се могло рећи, да су били слаби. Изузетак у неколико чине ситнозрне сорте. У великој већини случајева биле су изложене домаће сорте, но судећи по изложеним примерцима, код којих су клипови били махом незавршени, зрна кратка и лабаво међу собом израсла, с малим бројем редова зрна и простором међу редовима као и с релативно дебелом кочањком, могло би се закључити, да се на ову биљку у тим крајевима не уме обратити довољна пажња. Да међутим кукуруз може врло добро

ПОДЛИСТАК

ОД СКОПЉА ДО КАЧАНИКА

(Наставак)

После свега овога треба нарочито нагласити: да је Клисура душу дала за шумарство и воћарство, — за шумарство по висинама, за воћарство у подножјима и у падинама. Шуме би се могле врло брзо подићи и да се ни мало не смета сточарству, које у овом крају има изврсне услове за развијање у врло великом стилу. Ја не говорим о овцама и говедима, која би се могла гајити у великим размерима, нужно је, држим, поменути: да би се овде могло развити свињарство као нигде у Србији. Пошумљавање ових огромних простора само би још више годило развијању свињарства.

Првата живина је добра, крупна и носка, нарочито кокоши и гуске. А услови су за гајење пернате живине, увелико и интензивно, каквих у целој Србији нема: довољно и на све стане воде за гуске и патке, довољно, доста, у изобиљу хране у природи.

Тако је исто јединствен предео за пчеларство: чак у степама око Качаника пчеле су нашле склоништа, сазграђене саће и вековима ту у дивљини живе! А мало је, међутим, кућа које држе кошнице. Негда је, извесно, у овоме крају било чувено пчеларство и на њ га се сигурно највише рачунало, кад је цар Душан на своме ковилуку од 200 кошница заснивао неку врсту школе за пчеларе на својега царства.

Околним предузимљивим људима је пала у очи ова околина и њезина погодност за живинарство и пчеларство. Ја сам већ сазнао за два-три случаја намере да се искористе добре особине клисуре: један намерава да десетак тисућа динара уложи у једно интензивно газдинство за гајење пчела и за извођење и продају прасади; пре непуну годину дана чињене су припреме за једно акционарско удружење ради гајења живине и пчела; а један је Личанин, донеши паре из ваневропских крајева у којима је радио, купио око 60 хектара земље с намером да развија поглавито сточарство и живинарство, а узгред и воћарство. Он ће, несумњиво, добро проћи, јер су услови за те привредне гране овде необично погодне, а пијаца у Скопљу ће свакога дана све више и више тутати и живине, и прасади, и јањаца, и јаја, и млека, и сира, кајмака и масла (путера) и воћа, меда и т. д.

Данас, међутим, овај крај нема ништа да изнесе на пијацу до дрва. Њих једино извози. На свакој су станици

успевати тамо, доказ су некоји изложени примерци зубана, код кога су горње мане запажене у много и много мањој мери, што у осталом и назначава, да би увођење ове сорте кукуруза дејствовало врло повољно на поправку гајења ове пољопривредне биљке.

Од доста велике важности по ове крајеве је и производња пиринча. Изложени примерци дају леп утисак, али се примећује велика количина поломљених зрна, што долази отуда, што се зрно одваја од плевице на врло примитиван начин, услед чега се велики проценат зрна поломи. С тога би у интересу ових крајеви било, кад би се тамо што пре увео машински начин одвајања зрна од плеве, чиме би се скоро потпуно отклонило то ломљење зрна. Једна таква модерн а„динка“ била је изложила своје продукте и разлика између резултата једног и другог начина рада могла се на први поглед одмах запазити. Поред тога интересантно је напоменути, да се код машинског начина одвајања зрна од плеве, поред плеве као споредног продукта, добија приликом глачања самог зрна и нека врста брашна, која би могло наћи приличне примене у исхрани стоке.

Мак, као врло важна, културна биљка ових крајева, био је изложен како као сирово семе, тако и као печено и у прерађевинама овога: маков зејтин (шарлаган), макове сточне погаче (троп, њуспе), а био је и један примерак маковог сировог опијума. Судећи по изложеним сувим примерцима самих биљака, изгледа да је терен за гајење мака у тим крајевима врло повољан, али би требало свестрано проучити правилност гајења и прерађивања ове биљке и евентуално утицати на њихову поправку.

Сезам и анасон су исто таке карактеристичне пољопривредне биљке ових крајева. Изложени примерци, и ако стварно у доста малом броју, били су врло доброг квалитета. Међутим да ли је и у колико начин гајења ових биљака правилан или не, морало би се проучавати дуже време. Ово исто важи и за памук, који стварно успева у овим крајевима, али на чију би се културу вероватно исто тако морала обратити пажња.

Од изложених усева за сточну храну вредно је истаћи грашорицу — уров. Она је махом озима а одликује се једрином и тежином зрна, својом чистоћом и необично малим процентом зрна покварених услед жишка. Интересантно је, да се она у тим крајевима прилично сеје и да се стоци даје већим делом у зрну.

Но док квалитет татарских усева даје у опште врло лепу слику ових крајева, потребно је напоменути, да је производна снага тих крајева ипак врло мала, чему су узрок релативно мала обрађена површина земље, њена примитивна обрада, а код жита и иначе мањи принос услед кратке вегетације. Поред тога, томе дефицити у производњи много доприноси и неупућеност самих произвођача у одабирању и припремању семена за сетву. Но како су међутим ови крајеви врло плодни, а становништво релативно вредно и марљиво, било би од огромне опште користи кад би се за те крајеве основала једна огледна станица, која би имала за задатак да свестрано проучи све културне биљке ових крајева и путем огледа ство-

---

пуне камаре буковине и на свакој су импровизиране ваге, неке дрвене теразије: на једноме дрвеном тасу, направљеном од неколико (4 или 5) букових летава, стоје тегови (измерено камење од по 100 ока) а на другоме се слажу дрва. Кад се тасови на теразијама уравнају, дрва су измерена; она се онда скидају и слажу у камаре или утоварују у вагон, да се, ја тим, настави премеравање осталих дрва. Качанички трговци, који ова дрва на оку купују, на оку и продају. Веле: да их у Скоплу продају по 4 динара од 100 ока!

Иначе, друге трговине нема, маја су, негда, овуда пролазили велики каравани и од велике вредности еспапи: то се примећује по трговима старих путева и по мостовима који су били велики и добро зидани а који су порушени извесно онда кад више није било ни једног транспорта ни из Млетака ни из Дубровника.

Негда је силно звонило кад би се рекло:

По отиде у Клисуру тврду,
У Клисуру тврда Качаника.

За римску трговину је то била врло значајна тачка: ту су, у Качанику, Римљани подигли град да из њега бране Клисуру, а у Клисури су имали мале куле, из којих су војничке посаде одржавале сигурност трговачких транспората.

Сад је Качаник обична турско-арбанашка касаба са медресом и 180 ода. Куће су или од ћерпича или плетаре облепљене блатом.

(Свршетак).

КРОЗ КОСОВО

(пољопривредна студија)

Феризовић, 9. септембар 1914.

Ако је Качаник капија, Феризовић је прва стража Косова са јужне стране. И то је обична турска касаба са кућама грађеним од ћерпича и чатме, облепљеним блатом, дућанима са ћепенцима, ситним трговинама и јадним занатима, заосталим привредним и духовним животом.

Колико је тај свет духовно заостао, илуструје овај пример од пре неколико дана. Кад је, ту скоро, по наредби министарској полициска власт објавила да ће сутрадан у одређени час наступити помрачење сунца, Турци и Арнаути су презриво међу собом говорили:

— Ха, Срби ће још знати Божје намере!

А кад је сутра одиста у час у који је речено наступило помрачење, они су резигнирано одмахивали главама и сашаптавали се:

— Е, ништа им се не може: њима Бог унапред јавља шта ће да чини!

(Наставиће се).

ри околини најпотребније семе и изнаће најпогодније начине за њихово гајење.

Поред овога, од необичне важности било би што тешње спајање жељезницом ових крајева са осталим крајевима државе, како би се на тај начин целокупној трговини с пољопривредним производима дао правилан правац.

Што се тиче изложених градинарских усева, мора се одмах признати, да су они у својој великој већини били одличног квалитета. Овакво стање градинарства у главном је производ марљивости и вредноће становништва ових крајева као и његове врло велике умешности за ову пољопривредну грану, нарочито што се тиче искоришћавања текуће воде у циљу наводњавања, без кога се рационално градинарство тешко даје и замислити.

Имајући овакво стање ратарства и градинарства у овим крајевима, било би од велике користи кад би се тамо у што скорије времену поново приредила пољопривредна изложба и које би се по том у чешћим правилним временским размацима стално приређивале.

Д-р Д. Б. Т.

ИЗ РАТАРСТВА

БОКОРЕЊЕ ПШЕНИЦЕ

по НОВАЦКОМ.

(Наставак).

Случај на слици 16. који показује такође младу биљку озиме ражи, разликује се од претходне једино у томе, што се овде из семена развило само једно стабло; то стабло на висини од 1,5 см. изнад клицина зглавка дало је три побочна стабле b, c и d због чега имамо пред собом биљку с четири стабла. Из семена добивено је овде шест клицини жила а из основе разгранатог стабла девет жила — жила стабла.

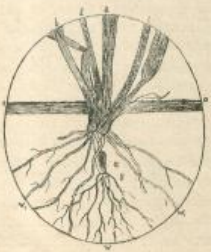

Сл. 16. Бокорење озиме ражи: s семе, са 6 клицини жила w; g чланак калик на коме на чијем је горњем крају који је од прилике за 1 см. испод површине земље o—o избило 4 стабла a, b, c и d, и g жила w_1 из стабла.

Наведени примери показују просте случајеве бокорења. Пошто јако компликоване случајеве није могућно видно представити, принуђени смо објаснити их цифрама добивеним из размере и тежине појединих и укупних делова испитаних биљака.

За боље схватање различних односа бокорења уопште и у примерима које желимо навести, напоменимемо пре свега, да се код озиме пшенице већ с пролећа а код ране сетве и доброг бокорења, што више и с јесени, могу распознати класови. На слици 17. представљен је уздужни пресек биљке озиме ражи ишчупане из земље 24. фебруара. Код а је увећан млад клас који стварно има нешто већу дужину од 1 мм. Тај клас налази се непосредно изнад пет стаблових зглавака.

Сл. 17. Уздужни пресек доњег дела младе озиме ражи ишчупане из земље 12. фебруара; s место, на коме је семе проклијало; w клицине жиле; sb засушен накорених лист; g чланак сличан корену са зглавком x на врху; w_1 први, w_2 други ред жила развијених из стабла; k пет стаблових зглавака; a млад клас с 25 класића који се могу избројати. Увећано 10 пута.

Сл. 18

Слика 18. показује млад клас озиме пшенице нешто јаче развијен а јаче увећан. Овде се лепо види гранање судовних ткива, а и то да се *класићи* налазе *наизменично* с десна и лева.

Сл. 18. показује млад клас озиме пшенице. У унутрашности је судовно ткиво које пружа у сваки класак по један огранак. Природна величина класа износила је $1^3/_4$ мм. Увећано 40 пута.

После овога објашњења приступимо излагању обећаних неколиких примера који показују врло снажно и необично бокорење.

Први је пример за *озими јечам*. Биљка о којој је реч, била је доста усамљена на крају њиве; ишчупана је из земље 6. маја и пажљиво, по јачини својих стабала подељена у класе и затим одређена тежина њихова заједно са жилама у нешто увелом стању. Жила је било само на снажним стаблима. Цифрене податке о тежини појединих а с тим и укупних делова показује овај преглед:

ПРЕГЛЕД

тежине стабала озимог јечма који се врло снажно бокорно измерених на дан 6 маја.

најснажнијих	осредње снажних	слабих	врло слабих	најслабијих
	г р а м а			
5.74	3.93	1.09	0.37	0.09*)
5.73	3.80	1.06	0.32	0.06
5.46	3.30	0.96	0.27	0.05
5.41	3.20	0.94	0.26	0.04*)
	3.06	0.91	0.16	0.03*)
	2.70	0.80	0.15	0.03
	2.10	0.60	0.12	0.01
	1.84	0.58	0.11	0.01*)
	1.62	0.57	0.10	—
	1.49	0.51	—	—
22.34	27.03	8.02	1.86	0.32

Број стабала у појединим класама износи:

најснажнијих	4
осредње снажних . .	10
слабих	10
врло слабих	9
најслабијих	8
Укупно	41

Било их је дакле укупно 41. Дужина им је варирала између 330 и 1 мм. У осталом, о развијању појединих стабала, могу се учинити ове примедбе.

(Наставиће се).

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Наше воће.

(Прилог грађи за домаћу помологију).

(Наставак)

Шљиве.

Петроваче шљиве, жуте и црвене, зру у јуну, у Арнајеву у округу београдском.

Пискор, у рудничком округу, округла ситна и слатка шљива, **мигавац**, **џанарика** (код Вука Караџића), **пискор** у округу крагујевачком и **пискавац** у округу чачанском (код М. Ђ. Милићевића), **пискор** и **пискавац** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **пискавац** у округу ужичком, **пискавац** у Синошевићу у Поцерини.

Прапорац, у округу алексиначком (код М. Ђ. Милићевића).

Ранка, крупна у округу нишком (код М. Ђ. Милићевића), **ранка** у округу шабачком и **ранка** у округу алексиначком (код М. Ђ. Милићевића), **рањуша** у округу ужичком, **рановача** и **раношљива** у Арнајеву у округу београдском, **ранка** у народним песмама:

Да беремо *ранке* шљиве,
Белошљиве и читловке (*Обичаји Народа Српског*, III, 368).

Ситница, у окрузима чачанском и нишком (код М. Ђ. Милићевића).

Сурунци, у округу алексиначком (код М. Ђ. Милићевића).

Трновача, у округу ужичком (код Вука Караџића), **трношљива** у округу алексиначком, **трношљива** или **магавац** у округу крагујевачком, **трновача** у окрузима шабачком и подринском, **трњци** у округу подринском (све код М. Ђ. Милићевића), **трновача** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **трношљива** у округу ужичком, **трновача** у Арнајеву у округу београдском, **трношљива** у Синошевићу у Поцерини.

Тургуља, **тургуња**, **торгуља** „одлика с округлим црним и код петељке удубљеним плодом; *тургуље* су и зреле накиселе и не љуште се од коштице" (код Вука Караџића), **тургуња** у окрузима шабачком, подринском и чачанском (код М. Ђ. Милићевића), **тургуља** у округу ужичком, **тургуња** у Синошевићу у Поцерини.

Црвењача, „одлика са црвенкастим дугуљастим и с оба краја суженим плодом" (код Вука Караџића), **црвењача** ранка у округу крагујевачком (код М. Ђ. Милићевића), **црвенка** у округу ужичком.

Чокешинка, у округу ужичком.

Џанарика, **џенарика**, **џана**, **мигавац** (код Вука Караџића), **џанарика** у окрузима шабачком и подринском (код М. Ђ. Милићевића), **џенарика** у округу рудничком (Јов. Мишковић), **џенарика** у округу ужичком.

Шљивац, у округу ужичком.

(Наставиће се.)

Пољопривредна Изложба у Штипу.

— Општи преглед —

У циљу проучавања стања пољске привреде у земљи Српско Пољопривредно Друштво уз припомоћ Министарства Пољопривреде и Вода, приредило је први пут пољопривредну Изложбу у Штипу у дане 9., 10. и 11. октобра ове године.

Пре отварања изложбе, која је била у згради новоселске основне школе, у 9 часова пре подне, Његово Преосвештенство Епископ злетовско-струмички Г. *Серафим* (почасни председник приређивачког одбора) са тамошњим свештеницима извршио је водосвећење уз пратњу месног певачког хора и кратким говором поздравио присутне посетиоце. Затим је П.председник Српског Пољопривредног Друштва г. Паја Т. Тодоровић, начелник Минист. Пољопривреде и Вода, поздравно госте у име Друштва, објаснивши уједно значај и циљ приређивања оваквих изложаба и успехе које је Друштво у томе досада показало, а за брегалничку област има изложба нарочити значај да се види богатство пољопривредне производње њене и отвори саобраћају и трговини. Изасланик Г. Министра Пољопривредо и Вода г. Новачан, секретар Министарства, поздравио је у патриотском духу присутне у име Г. Министра. После тога је Директор Изложбе г. Милан Ђурић, инспектор Пољопривредног инспектората у Скопљу, прочитао предавање о стању пољске привреде у брегалничкој области, изневши посебно за сваку грану статистички преглед, као и какве мере треба предузети за унапређење тих пољопривредних грана.

Пошто је потпредседник огласно изложбу за отворену, приступило се прегледању свих изложбених одељења. Производи ратарства, градинарства, воћарства, виногра-

дарства, сточарства и др. били су изложени у самој школској згради; у дворишту црквеном и школском изложене су биле разне пољопривредне справе, затим предмети пчеларства и живинарства. Кошнице су биле са живим пчелама. Одељење за стоку било је на отвореном пољу у близини изложбене зграде. Било је изложено свих врста стоке. И живине је било прилично, па и питомих зечева.

Воћарско-виноградарских предмета било је укупно 467. Од тога награђено је првом наградом пет излагача и то прскалицом „Верморел". Другом наградом са воћарском тестерицом и воћарским калемарским ножем 75 излагача. Трећом наградом воћарским маказама 75 излагача, и истом наградом берилом за воће 55. Поред тога награђено је 21 излагач похвалницом за изложено слатко од воћа, пекмез од грожђа, свеже воће, суве шљиве, зејтин од бадема и т. д.

У ратарству и градинарству учествовало је око 800 излагача са 1028 предмета. Од овог броја награђено је 38 лица разним пољопривредним справама и то:

5 ком. сакових плугова № 7;
8 „ „ „ № 6;
3 „ плуга обртача;
8 „ прашача;
10 „ сакових дрљача и
4 „ ветрењача „Комет".

Поред ових награда, награђено је још и 220 излагача са похвалницом.

Милина је било видети изложене производе индустријско-трговачких усева: мака (афијона), памука, пиринча (ориза), наута, сезама, анасона, као и осталих ратарских усева, а нарочито пшенице т. зв. црвенке, црвене осатке, старе и нове белице („белке") које су по квалитету првородне. Од пићених биљака истиче се „уров" који се у Јужној Србији најако употребљава као зрнаста храна сточна уместо жита.

Такође царевоселска сува шљива, одликовала се својом крупноћом и у врло добром осушеном стању.

У одељењу за домаћу радиност, били су од нарочитог интересовања изложени ручни радови од вуне, козине, лана и конопље излагача среза малешког, овчепољског и из села „Долања" (израђени од стране насељеника Личана) који су на себе привлачили нарочиту пажњу посетиоца сељачког сталежа. Особито су се одликовали ручни радови сестара манастира беровског и домаћи ручни радови муслиманских жена.

Исто тако изложба стоке, живине (нарочито гуске) и пчеларства са Дадан-блатката биле су значајне, и већи број излагача награђен је разним пољопривредним справама и алаткама, књигама и похвалницама.

Изложба је била практично и укусно уређена; имала је и карактер инструктивни с многим поучним натписима, сликама и дијаграмима. Скопска аграрна заједница изложила је веома интересантне фотографске снимке нових насеља.

Првог дана изложба је посећена врло обилато. Дошло је и земљорадника у масама да је виде, тако да је првог дана већ било око 4—5000 посетиоца. То је доказ, да је ова новина код народа изазвала јако интересовање и да ће оваке изложбе и у будуће бити све боље прихваћене.

Заслуга је Српског Пољопривредног Друштва, што је овај крај пробуђен, те ће, код народа, вековима тлаченог под туђим ропством, изазвати подстрек за бољим и савременијим радом.

Па и са националног гледишта учињено је веома много; јер је прокрчен пут и отворене очи сељаку, да само у својој отаџбини гледа свој спас и напредак.

Другог дана држао је предавање пред многобројним посетиоцима г. Мита Димитријевић, саветник посланства, о економским и саобраћајним приликама брегалничког краја, које је с одобравањем поздрављено.

Изложба је затворена трећег дана прикладним говором потпредседника г. П. Т. Тодоровића, изјавивши на крају захвалност свима онима који су уложили труда и сарадње на приређивању ове изложбе, која је постигла тако сјајне и многостручне практичне резултате.

П. С. П.

ГЛАСНИК

Подвоз у пола цене. — Господин Министар Саобраћаја решењем својим М. С. Бр. 35 919, од 25. ов. м-ца, одобрио је подвоз у пола цене на свима државним железницама и бродовима, посетиоцима изложбе дечијих пољопривредних клубова, коју приређује Српско Пољопривредно Друштво 12. новембра т. г. у Друштвеном Дому у Београду.

Посетиоци су дужни на полазној станици узети целу карту и ове сачувати за повратак, а од Управе Друштва добиће уверење да су посетили изложбу тако, да им у повратку служи иста карта.

Повластица важи од 8 до 15 октобра т. г. закључно.

Нове Подружине Срп. Пољопривредног Друштва. — На седници Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 5. септембра т. г. примљена је у састав Друштва Ваљевска Окружна Подружина, пошто је испунила све услове за ово потребне.

Желимо Ваљевској окружној Подружини успешан рад.

У састав Друштва на седници Управног Одбора од 13. септембра о. г. примљене су ове нове основане Пољопривредне Подружине:

1. Моравска за срез Моравски окр. Нишког са седиштем у Житковцу;

2. Изворска, за општину Изворску среза Босиљградског са седиштем у селу Иввору;

3. Брегалничка, за округ Брегалнички, са седиштем у граду Штипу; и

4. Криво-Паланачка за срез Криво-Паланачки, са седиштем у Кривој Паланци.

Честитамо овим ново-основаним Подружинама почетак рада и желимо им лепог успеха.

Особито се радујемо Брегалничкој окружној и Криво-Паланачкој среској Подружини, који узимају на себе тежак али узвишен задатак — да шире модерна пољопривредна знања у том делу наше драге нам, али привредно јако заостале Јужне Србије.

Желети је да се на вредне Брегаличане и Криво-Паланчане угледају и сви остали крајеви Јужне Србије.

На седници Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 10. октобра о. г. примљене су у састав Друштва и ове ново-основане Пољопривредне Подружине:

1. Левачка за срез Левачки, са седиштем у Рековцу;

2. Бресничка за општину Бресничку, са седиштем у селу Бресници, среза Босиљградског;

3. Ариљска за срез Ариљски, са седиштем у Ариљу;

4. Косаничка за срез Косанички, са седиштем у Куршумлији;

5. Царибродска за варош Цариброд;

6. Драгачевска за среа Драгачевски, са седиштем у Гучи; и

7. Пожешка, за срез Пожешки, са седиштем у Пожеги.

Искрено честитамо ново-основаним Подружинама почетак њиховог узвишеног рада на ширењу модерних знања из пољске привреде и желимо им у овоме потпуног успеха.

Особито се радујемо Бресничкој и Царибродској Пољопр. Подружинама, које су позване да пруже свету модерних пољопривредних знања у крајевима, који до скора беху од нас отуђене, а сада и од сада за навек наше.

Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва. — Манастир Јошаница, код Јагодине, положио је 100 динара на име уписа за члана утемељача.

Г. Радомир Веселиновић учитељ из Барешана-Битољ, положио је 100 динара и тиме уписао за члана утемељача свог пок. брата Милана Ђорђевића, матуранта Нишке Гимназије, који је погинуо на Солунском фронту.

Г. Јеврем Ивановић, председник општине Оструженске (Каменица Ваљевска) положио је 100 динара и тиме уписао за члана утемељача свог пок. сина Тихомира Ивановића, бив. ђака Ратарске Школе у Шапцу, који је умро ове године.

Друштво овом приликом благодари именованим на пажњи, а покојницима жели рајско насеље.

Поздрав Српском Пољопривредном Друштву. — Са Штипске Опште Пољопривредне Изложбе, Друштво је примило овај телеграфски поздрав:

„Захвални пољопривредници брегаличког округа и суседних срезова са прве пољопривредне изложбе овога природно богатог краја коју нам приреди Српско Пољопривредно Друштво, шаље Друштву своје најлепше поздраве са топлом жељом, да се Друштво у своме раду увек сећа безбројних потреба нашег лепог али одвеђ запостављеног краја, жељног знања и напретка.

П.председник Српског Пољопривредног Друштва
Паја Т. Тодоровић.
Почасни председник изложбеног Одбора
епископ Серафим.
Председник брегаличке пољопривредне Подружине
Л. Трпковић."

Пољопривредниче читај „Тежак".

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Питање. — *Молим да у нашем листу „Тежаку" по могућству у наредном броју изволите дати следећа објашњења:*

Општина у којој живимо располагала је са већим делом шумског и утринског земљишта независно од државе, а од пре 1870. године где се је сточарство мештана развијало.

Поједини општински чланови несвесном својом управом дозволили су те су од ове општинске имовине појединци сељани заузели у своју државину извесне просторе овог земљишта.

Има и таквих случајева, да су непоштени општински чланови заинтересовани правили неке пресуде и својима пријатељима досуђивали у својину од ове имовине.

У 1881. год. одлуком начелства окружног, Бр 3726, дато је једном лицу нешто утринског а нешто шумског од ове имовине на уживање под условом §§ 57. и 60. Шумске уредбе, али је то лице ову имовину продало другоме за новац и далеко у већим границама, те према оваким догађајима онемогућава се даље развијање главног и општег сточарства грађана ове општине, а појединци сами уживају — па чак ни државне ни општинске терете не сносе већ цело грађанство.

Питам, има ли садања општинска управа *права* и на који начин да ове бесправне држаоце општинске имовине, из исте удаља и имовину општинску у првобитно стање поврати.

Да ли и данас важи одредба §§ 57., 60. Шумске Уредбе од 1881. год.

С поштовањем
Марјан Живановић
економ из Солотуше,
срез Рачански, округ Ужички.

*

Одговор. — Марјан Живановић, економ из Солотуше, у срезу рачанском, упутио нам је ова питања:

а) Могу ли се истиснути са општинских шума и утрина лица, која су их бесправно заузела а, тако исто и лица, која се држе на основу пресуда општинског суда или по решењу Окружног Начелства, донетог по прописима некадање Шумске Уредбе, и

б) Да ли још и сад важе §§ 56. и 60. Шумске Уредбе?

Знајући од колике је важности одржање шума и утрина за подизање сточарства у земљи, радо му дајемо тражено обавештење, и то у овоме што следује.

а) Сва лица која су бесправно заузела општинску шуму или утрину, могу се кривично оптужити за бесправно заузеће дотичног земљишта.

Тужбе за заузеће *шумског* земљишта подносе се општинском суду, који кривице те врсте испитује и суди на основу чл. 126. Закона о шумама, — а за заузеће чисто утринског земљишта — полицијској власти која их расправља по § 375. *а* крив. закона.

Прве кривице застарevају за пет година — (чл. 109. Закона о шумама), а друге — за три месеца од дана кад су учињене, (§ 396. крив. закона).

Противу лица која држе земљиште на основу пресуда општинског или првостепеног суда, донетих у спору

између њих и других приватних лица, — може општина поднети тужбу за својину, — јер њу не веже пресуда донета у спору, у коме она као парничар није учествовала.

Она пак лица, која су добила општинско земљиште, на основу одлука окружног начелства, заснованих на прописима Шумске Уредбе (§§ 54. и 60.), имају право задржавати и даље, јер је начелство, §-ом 56. ове Уредбе било овлашћено на давање општинског земљишта лицима која би у земљи била тако оскудна, да ни своју фамилију, не би могла изранити".

б) §§ 57. и 60., а и ниједан други параграф Шумске Уредбе сада не важи, јер је цела та Уредба престала важити још 30. марта 1891. године, као дана кад је ступио на снагу Заком о шумама. (Члан 151. овога Закона).

КЊИЖЕВНОСТ

Примили смо на приказ: књигу

СИТНЕ ДАВОРИЈЕ,

савремене песме и приповетке Савка Кучпарића. Штампарија и Књижара Жике Обреновића у Лесковцу. Цена књизи 5. динара.

ЗАПИСНИК.

40. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 22. септембра 1921. године у Друштвеном дому у Београду

Били су присутни: П.председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови гг. Благоје Д. Тодоровић, Александар Г. Јовановић, др. Вељa Н. Стојковић, Милан Траковић, Милутин Стојановић, Вића Т. Радовановић и Бошко Ж. Бошковић.

Председавао П.председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле седнице. Одбор прими исти.

II.

По питању о набавци семена детелине и извештају шефа продајног одељења, да су до сада примљене неколико понуда са мустрама семена, које је испитано и нађена вилина косица, Одбор одлучи, да се умоли Министарство Пољопривреде и Вода, да уступи Друштву семе детелине које има било бесплатно или у половину цене, како би се у неколико сада за јесење сејање подмирила потреба.

III.

Прочитан је извештај о извршеној продаји Друштвених зграда у Скопљу. Одбор одлучи, да је продајна цена мала и да се објави поновна продаја.

IV.

По реферисању члана г. Виће Радовановића о подели семена добивеног из Енглеске. Одбор одлучи, да се семе јечма и овса пошаље Државним Угледним Добрима у Топчидеру и Добричеву као и Пољопривредним станица у Лесковцу и Зајечару и Школи у Краљеву, ради сејања и испитивања истог, о чему да поднесу извештај и врате дату количину у идућој години, да би се иста разделила пољопривредницима пошто се од ових добије количина која је дата за семе.

V.

По молби г. Саве Зарића из Чачка. Одбор одлучи, да прими млекарске справе које су за њега послате из Чешке и изврши даљи транспорт, али да му се пише да се упише за члана Пољопривредне Подружине у Чачку ако већ није члан.

VI.

По тражењу Директора изложбе у Штипу одбор одлучи, да се овамах упути г. Павле Петковић ради уређења изложбе, који ће уједно бити и члан оцењивачког суда и референт за воћарство, а да се за изложбу упути и г. д-р Добра Б. Тодоровић, секретар, као члан оцењивачког суда и референт за ратарство, као и да се умоли г. Милан Ђурић инспектор да буде референт и члан оцењивачког суда за сточарство, који ће по свршеној изложби сваки по својој грани поднети Друштву извештај.

У исто време одлучено је, да изложбу отвори Председник или Потпредседник Друштва и да исту могу посетити и остали чланови Управе који желе, али да о овоме раније известе Управу.

За одлазак и повратак признаје се свима члановима 8 дана, а на име путних трошкова по 60 динара дневно и подвоз по рачуну.

Ако би се за рад на изложби узео који државни економ признаје им се дневнина, за онолико дана колико буду радили на изложби.

VII.

По молби г. Мите Димитријевића, саветника посланства, Одбор одлучи, да се са захвалношћу прима његова понуда за држање предавања у Штипу. За одлазак признају му се путни трошкови.

О овоме известити Одбор у Штипу ради одређивања дана за предавање.

VIII.

По тражењу Пољопривредне Подружине у Александровцу, да се одреди друго лице за директора изложбе, пошто се г. Огњан Луковић не може да прими. Одбор одлучи, да се упути секретар Друштва г. Александар Рашковић, кога Подружина за ово тражи. За време овог одсуствовања дужност секретара вршиће шеф продајног одељења г. Петар Вуковић.

Да се умоли председник Друштва г. Љуба Новаковић који се сада налази у Краљеву, да ову изложбу отвори у име Друштва, а ако но неби могао да на исту оде П.председник, и да ову изложбу могу посетити чланови Управе, којима се признаје 6 дана, а путни трошкови као и за изложбу у Штипу, и да се умоли Господин Министар Пољопривреде и Вода, да на ову изложбу упути г. Божидара Ранковића, управитеља Винодељско-Воћарске Школе, као и свога изасланика.

У исто време одлучено је, да се умоли Господин Министар да и на изложбу у Штипу упути што већи број пољопривредних чиновника ради посете и упознавања тамошњих пољопривредних прилика.

IX.

По питању о сазиву свих пољопривредних Друштава и Удружења на конференцију ради склапања Савеза, Одбор одлучи, да се упути свима позив са програмом и позову да једног дана у другој половини месеца новембра т. г. упуте своје делегате ради доношења одлуке, и да се упуте два члана овог Друштва који ће сва Друштва и Удружења обићи и са истима ступити у споразум за долазак на конференцију.

Да се спреми програм ове конференције и поднесе управи ради прегледа.

X.

По молби г. Миливоја Николића, пензонера, да га Друштво прими за благајника. Одбор одлучи, да се упита г. Милан Петровић да ли се прима избора по његовој молби, па ако се не прима да се распише стечај, на који се може јавити и г. Николић.

XI.

По молби г. Мите Николића инспектора, којим нуди Друштву на штампање његове књиге „Огледни резултат и опажања код кукуруза, јечма, овса, пшенице и кромпира", Одбор одлучи, да се упути Књижевном Одбору на мишљење.

XII.

По реферисању г. Благоја Тодоровића о убаштињењу Друштвеног имања. Одбор одлучи, да г. Тодоровић умоли г. Обрада Благојевића, да по овоме учини шта је потребно.

Са овим је закључена данашња седница.

Стечај за благајника.

Српском Пољопривредном Друштву потребно је једно лице спремно за благајника.

Услови, плата и остало могу се видети сваког дана код Друштва.

Пријаве са документима предати Друштву до 5. новембра т. г.

Бр. 8828. Из Канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 10 октобра 1921. године у Београду.

Штампарија „СВ САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све
ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869. г. преписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и
Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут
на целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 44. БЕОГРАД, 6. НОВЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

СЛАВА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво славиће своје Крсно Име **Св. Краља Милутина** на дан 12. новембра (30 октобра по ст. кал.) о. г. у свом Дому (Немањина улица бр. 11).

Ред прославе биће:

Пре подне.

1. Водоосвећење и резање славског колача. Почетак тачно у 9 часова.
2. Председник поздравља госте и износи рад Друштва у овој години.
3. Послужење гостију.
4. Разгледање изложбе воћа и одабраних предмета са овогодишњих изложаба у Штипу и Александровцу (у Жупи) као и изложбе дечијих пољопривредних клубова.

После подне.

5. Дочекивање гостију.
6. У 17 час. јавно предавање државног економа г. Андрије Жоржа „О новим методама гајења кукуруза".

Управа Српског Пољопривредног Друштва позива своје чланове и чланове својих подружина и дечијих пољопривредних клубова као и све пријатеље своје и свих друштвених установа да изволе посетити славу, разгледају изложбе и узму учешћа на предавању. Изложбе побуђују пуно интереса разноликошћу и одличном каквоћом предмета, а изложба пољопривредних клубова нарочито још да се виде успеси пропаганде код сеоске омладине за напредније радове у пољопривреди.

ОСВРТ НА КОНФЕРЕНЦИЈУ
ВИНОГРАДАРСКО-ВИНАРСКИХ СТРУЧЊАКА У БУКОВУ И ЈАГОДИНИ

Из *Тежака*[1]) читаоци знају о сазиву ове конференције, као и о одлукама које је она донела.

У једној нарочитој књизи изнеће се ток већања и реферати који су поднети били конференцији. Може се укратко навести, да су сви учесници конференције имали по неколико реферата по истакнутим питањима за расправљање, и да су теме најбрижљивије и са научним образложењима разрађене. Исто тако је живо учешће било и у дискусијама, које су вођене после саопштења реферата по сваком питању, тако да су оне много допринеле да се до тачне и одређене одлуке дође. Стручњаци су слободно исказивали своје мисли, које су потицале из искуства и тачних познавања прилика и основа научних; зато и свака одлука носи знак доброг проучења питања. На свакоме се уједно оцртавала радост, што може тако слободно да даје своје мишљење и суд, што зна и верује да то чини у корист своје драге и слободне отаџбине, и што је уверен да ће донете одлуке бити прихваћене и извршене. Такво уверење и покретало је све, да у своје реферате унесу све своје знање и најбоље одушевљење за правилно решење појединих питања. И ако је из чисто техничких обзира одређено било, да реферисање не траје дуже од 15—20 минута, ипак да би се до исцрпности саслушало мишљење, то ограничање није могло да се одржи те је ради тога, а да би се сва истакнута питања расправила, из Букова пренето већање у јагодински лозни расадник, који је био у програму за посећивање, у повратку из Букова.

[1]) Број 28, 37 и 38. ов. г.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

Претплату примају и све поште

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за цео годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 44. БЕОГРАД, 6. НОВЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

СЛАВА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Српско Пољопривредно Друштво славиће своје Крсно Име **Св. Краља Милутина** на дан 12. новембра (30 октобра по ст. кал.) о. г. у свом Дому (Немањина улица бр. 11).

Ред прославе биће:

Пре подне.

1. Водоосвећење и резање славског колача. Почетак тачно у 9 часова.
2. Председник поздравља госте и износи рад Друштва у овој години.
3. Послужење гостију.
4. Разгледање изложбе вођа и одабраних предмета са овогодишњих изложаба у Штипу и Александровцу (у Жупи) као и изложбе дечијих пољопривредних клубова.

После подне.

5. Дочекивање гостију.
6. У 17 час. јавно предавање државног економа г. Андрије Жоржа „О новим методама гајења кукуруза".

Управа Српског Пољопривредног Друштва позива своје чланове и чланове својих подружина и дечијих пољопривредних клубова као и све пријатеље своје и свих друштвених установа да изволе посетити славу, разгледају изложбе и узму учешћа на предавању. Изложбе побуђују пуно интереса разноликошћу и одличном квалитетом предмета, а изложба пољопривредних клубова нарочито још да се виде успеси пропаганде код сеоске омладине за напредније радове у пољопривреди.

ОСВРТ НА КОНФЕРЕНЦИЈУ

ВИНОГРАДАРСКО-ВИНАРСКИХ СТРУЧЊАКА У БУКОВУ И ЈАГОДИНИ

Из *Тежака*[1]) читаоци знају о сазиву ове конференције, као и о одлукама које је она донела.

У једној нарочитој књизи изнеће се ток већања и реферати који су поднети били конференцији. Може се укратко навести, да су сви учесници конференције имали по неколико реферата по истакнутим питањима за расправљање, и да су теме најбрижљивије и са научним образложењима разрађене. Исто тако је живо учешће било и у дискусијама, које су вођене после саопштења реферата по сваком питању, тако да су оне много допринеле да се до тачне и одређене одлуке дође. Стручњаци су слободно исказивали своје мисли, које су потицале из искуства и тачних познавања прилика и основа научних; зато и свака одлука носи знак доброг проучења питања. На свакоме се уједно опортавала радост, што може тако слободно да даје своје мишљење и суд, што зна и верује да то чини у корист своје драге и слободне отаџбине, и што је уверен да ће донете одлуке бити прихваћене и извршене. Такво уверење и покретало је све, да у своје реферате унесу све своје знање и најбоље одушевљење за правилно решење појединих питања. И ако је из чисто техничких обзира одређено било, да реферисање не траје дуже од 15—20 минута, ипак да би се до исцрпности саслушало мишљење, то ограничење није могло да се одржи те је ради тога, а да би се сва истакнута питања расправила, из Букова пренето већање у јагодински лозни расадник, који је био у програму за посећивање, у повратку из Букова.

[1]) Број 28, 37 и 38. ов. г.

Циљ је сазива ове конференције био: да се расправе стручно и према савременим приликама истакнута питања. Но, постигнуто је, да се познају и разни начини практичног рада у појединим покрајинама, њихови успеси и неуспеси, па да се дође до јединства и у томе, у колико је то могућно према природним погодбама појединих покрајина. Пречишћена су питања о избору подлога и сората домаће лозе ради успешнијег обнављања винограда; одређене су методе и радови којима ће се убрзати обнављање, штитити успешно напредовање лозе и обезбедити родност, поправити производња вина, обезбедити од кварања и неисправности, регулисати кредит, проширити и унапредити стручно школовање и повремена настава, узорне установе за практично усавршавање, задругарство и остале врсте удруживања, и са тачно изведених мерама регулисати олакшице у промету вина, заштити од стране утакмице и обезбедити и организовати јачи извоз вина. По томе конференција је обухватила не само стручно-техничка, но и национално-економска питања, која пресудно интересују виноградарство и винарство у земљи, и тачно одредила путеве и начине, како да се се до извршења дође. На тај начин, она даја потпоре државном раду који је позван да руководи унапређење виноградарства и винарства у земљи и обезбеђење материјалне добити од ових грана, да на боље организованој подлози и са јачом активношћу приступа решавању још нерешених питања.

Даља несумњива корист од ове конференције може се утврдити и у томе, што су се учесници њени упознали и на пракси о појединим радовима у једном делу отаџбине. Зато им се пружила обилата прилика у разгледању имања Винодељско-Воћарске школе и њених установа, у посети неготинских винограда и винограда села Рогљева и Рајца, који се сматрају као најнапреднији у Тимочкој Крајини. Посета у овим селима, као и у Јагодини, па и предели од Зајчара до Параћина, могли су им уједно дати утиске, да је овај крај заједничке нам отаџбине не само занимљив, него и да даје доказа о својој врло брзој пољоприредној и индустријској обнови. Примљени свуда са братском предусретљивошћу, они су познали и добру душу нашег сељака, они су познали његове тежње да хоће да буде напредан и да се у том погледу изједначи са својом родном браћом с којом је у заједници. А наше пољопривредне установе које су разгледали пружиле су им доказа, да је и у нас рађено систематски и трезвено и да нису за потцењивање, напротив да могу да служе за узор и даљем раду на оснивању и уређењу сличних установа.

На крају да напоменемо још једну појаву као последицу овог састанка. Она има колико стручно литерарни значај, толико и национални. Опажено је и код расправа појединих питања, да за исте појмове постоје разноврсни називи, који се употребљавају у литератури и у пракси, често за друге крајеве неразумљиви. Једнодушно је изражена жеља, да се називи *изједначе* на тај начин што ће се међу њима одабрати они који одговарају боље народном говору и етимолошком значењу. Ради тога саставиће се одбор од стручњака који ће примити на себе овај рад и довршити га ускоро. Јединство у стручном раду зах-

ПОД ЛИСТАК

КРОЗ КОСОВО

(пољопривредна студија)

(Наставак)

Феризовић, 9. септембар 1914.

Карактеристично је за њихово схватање и ово. Кад је наша војска гарнизонирала у Феризовићу, они су слушали како наши војници врло често, за сваком другом-трећом речи, по једној ружној навици, псују Бога.

— Видиш, како се *они* Бога не плаше, него ее *он* плаши њихове псовке и претње, па им помаже у одузимању наше царевине да би им се умилостивио!

Али ће ту заосталост збрисати таласи новога привреднога и општега културнога живота. Ударци су се осетили још са време Турака, који су ту имали гарнизон војске и под којима је Феризовић била станица за стицање производа из доњега краја Косова, нарочито из Неродимља и из околине Призрена. И сад се, одкако је настала жетва, па и дан дањи, као што ме увераваше срески начелник г. Ћосовић, дневно по 15 вагона жита товари на овој станици.

У осталом, зраци привреднога напретка се отпочињу назирати одмах око Феризовића: примећују се гвоздени плугови са којима се врши већ јесење орање уз запрегу два или четири воли или бивола. На једном месту сам видео запрегнутих шест волова. А баш возом, којим сам допутовао, довучено је у Феризовић и ту стоварено 30 гвоздених плугова. Ако је истина да плуг крчи пут образованости, како су још стари Римљани говорили, онда ће са старом ралицом и стара заосталост морати се повући у историју.

У овоме крају сељаци сеју пшеницу у септембру; обично од половине месеца и нарочито око Миољдана. Ако још и зоб сеју о Трипундану, онда они, извесно, знају за онај наук изражен у овом народном диалогу:

— Што оно кола шкрипе?

— Или је Миољска пшеница или Трипунска зоб! Т. ј. најбоље роде и најтеже зрно дају пшеница кад се сеје о Миољудне а зоб кад се баца у земљу о Трипундану.

Сељаци увиђају потребу и да гноје њиве. Али, немају довољно гнојива: овце и козе торе ливаде, од магарића се не добија довољно гнојива, а коња, волова и бивола је мало. Па, и оно мало гнојива што би се добило, они не збирају марљиво, не чувају и не негују: много се растури, а оно што се покупи — износи се на њиву пре

тевало је, да се проведе јединство и у стручној литератури. И корак за то већ је учињен.

Можемо да закључимо, да је овај први оглед за *изједначење службеног рада* пољопривредних стручњака у целој земљи успео. Стручњаци су се познали, оценили су међусобну вредност, испитали све погодбе једног уједначеног рада и донели закључке који имају пресудну важност. На сличним договорима остаје, да се одлуке контролишу и евентуално ревидирају, па да се по потреби и новима допуне. Стога надати је се, да ће се састанци понављати, и променом места дати прилика да се и остали делови отаџбине познају и стручно оцене.

П. Т. Т. — Ђ.

ИЗ РАТАРСТВА

БОКОРЕЊЕ ПШЕНИЦЕ

по НОВАЦКОМ.

(Наставак).

1. *Најснажнија стабла* 4 на броју имала су средњу тежину 5.53 грама. Међу њиховим листовима налазили су се класови на врховима стабала а у растојању од корена за 4 мм. Они су се могли лепо запазити голим оком, јер су на дан испитивања имали дужину од 22 мм.

2. *Осредње снажна стабла* 10 на броју, а чија је средња тежина износила 2.70 грама, дакле за половину мање него код стабла прве класе, имала су такође класове који би се могли видети и који би, да су се потпуно развили, вероватно донели и плодове.

3. *Слаба стабла* којих је било 10 и чија је средња тежина износила 0.80 грама, дакле за 7 пута мање но код прве класе, имала су такође класове, но ови су били врло слаби, мали, да се вероватно не би могли потпуно ни развити.

4. *Врло слаба стабла* 9 на броју, чија је тежина износила 0.21 грам, дакле мање за 26 пута но код стабла прве класе, имала су такође класове, но ове је било могућно уочити једино под лупом (стакло које увећава). Као таква вероватно, она се не би могла развити.

5. *Најслабија стабла* (пупољци) 8 на броју, а чија средња тежина износи 0.04 грама т. ј. за 140 пута мање од тежине стабала прве класе; код ових није било ни трага од класова. Звездицом означени бројеви, казују, да су стабла била изумрла или увела.

Тако ето, код ове биљке, која је имала 41 стабло, више од половине (17) било је таквих, да се од њих није могао очекивати никакав плод. А и од осталих 14 стабала само је 4, на које се у погледу доношења плодова могло насигурно рачунати.

Други је пример за *озиму пшеницу* која се необично снажно бокорила. Биљка ова самоникла је, јер се развила из опалог зрнења са њиви, која је за идућу усев боље ђубрена и ђорана за репу. Биљка је случајно остала недирнута, на подесном месту изолована, и пошто се појавила врло рано, задржана је ради огледа. Ишчупана је из земље 1. априла и пажљиво, као и код претходне, њена су стабла подељена у класе; изнађена је дужина стабла од корена до врха најдужег листа, да би се тако могла добити слика бокорења у цифрама. Добивени су ови подаци:

6 врло снажно развијених стабала од 366—302 мм. дужине					
34 осредње снажних	„	„	281—202	„	„
32 слабих	„	„	199—106	„	„
12 врло сиромашних	„	„	95— 7	„	„
37 пупољака	„	„	5— 1	„	„

него што се згоји и оставља се незаорано да му најважнији састојци под утицајем атмосферским оду у ваздух. Пољопривредне установе су дужне притећи у помоћ овоме свету с очигледним поучавањем за оснивање гнојишта, прибирање, неговање и употребу гнојива, јер је оно за земље од Феризовића пошао у дубину Косова врло потребно.

Има, на пример, доста велики простор Косова, — од којега један део пада и на област Феризовића, — на коме би многи и многи усев био неисплатив. Тај је простор душу дао за гајење кромпира у великим размерима. Тада би у Феризовићу или у његовој непосредној близини на Косову могла радити једна фабрика шпирта. Готово само на тај начин може се искористити један велики, знатан део Косова.*) Тада би се тек могло искористити и вештачко гнојење, без којега праве и интензивне пољопривредне културе у доста приличном делу Косова не може бити.

Пада у очи, да и у овоме крају воћа нема, нема бар воћњака А и по својству и по положају земље и по приликама годишња доба, овде би могли бити велики крушари са изврсним одликама зимских крушака; тако исто и добри шљиварди.

Вучитрн, 10. септембар 1914.

Вучитрн је, за време Немањића, био резиденција властелинска:

На бијелу граду Вучитрну,
Оиђе бјеш војвода Вошне
Са три сина, три Вошновића.

Извесно је било важно место, судећи по мосту на старом (сад сувом) кориту Ситнице, за који се вели да је прављен за време Немањића. Сав је од камена и на сводове сграђен, као да је од сира сресан, а толико је чврст и очуван, као да је пре неку годину прављен. У вароши је кула Вошновића, сачувана и дан данас, те служи за магацин. За њу се не може рећи да је „танана“, нити да се, кад се њоме шета, „из темеља љуља“, као што се те у фигури у народној песми вели: Зидови су врло масивни, дебели преко 2 метра!

(Наставиће се).

*) Да господа *изо Трговчеши* не би, по своме обичају, подигли вику против подизања једне фабрике која ће производити уништавати алкохол, журим да одмах изјавим: како се шпирт може и корисно применити. Са забраном продаје вотке (равније шпирташе). у Русији је ових дана избило питање о проналажењу нових начина техничког искоришћавања шпирта, врло важне гране за сносно газдинство и индустрију. Међу новим начинима употребе шпирта у техничким круговима се сматра за особито важно искоришћавање његово као напор енергије за покретање аутомобила, локомобила и т. д. У томе погледу шпирт постаје опибољи конкурепат бензину. Као што је познато, у Немачкој сад, за време рата, бензина нема, те га шпирт замењује. (*Нове Времја*, 1914, г. № 13.825).

Као што се види, шпирт се може врло корисно употребити за привредне циљеве. Не мора се њиме само тровати свет.

121 укупно. Дужина свих стабала 121 на броју, нарирала је дакле између 366 и 1 мм.

Та биљка у даљем свом развијању без препрека, могла би дати 40, а вероватно и свих 60 влатова с класјем, а остала се не би могла развити. Па и најјаче развијена, сумњиво је, да би могла остати до жетве, вероватно је, да би била оштећена стоком или на који други начин.

Трећи је пример за *озиму раж* с њиве на којој је била засејана детелина после овса и која је случајно израсла. Ишчупана је 24. априла. Код ње је нађено:

7 врло снажно развијених стабала	од	660—565	мм.	дужине
14 осредње снажних	„	„ 545—465	„	„
10 слабих	„	„ 450—290	„	„
29 врло слабих	„	„ 220—105	„	„
29 резервних пупољака	„	„ 5— 1	„	„

89 укупно. Та биљка, која је расла без сметња, дала је 31 стабло с класовима. Идућих 29 врло слабих стабала, била су без значаја, па и ако су се на њима налазили мали класови; нека од њих угинула су већ с пролећа. А оних 29 пупољака, који су били у основи снажних и средњих стабала, били су међутим потпуно здрави, и зато, што су они одређени за замену стабала, ако би ови ма због чега били оштећени, називају се *резервним пупољцима* односно стаблима (будућим). Ако би н. пр. раж гајена за пићу била покошена за исхрану стоке а погодбе би међутим биле повољне, онда би у том случају резервни пупољци дали други откос, јер се они налазе подубоко у земљи, те прилихом прве косидбе не могу бити оштећени. Сличне резервне пупољке имају и остале стрнице. Тако је н. пр. у наведеном примеру пшенице таквих пупољака било 37.

У литератури наводе се случајеви много јачег бокорења. Тако н. пр.:

Хумболт наводи случај необично јаког бокорења а с тим и плодности, у Мексици, где је једно зрно дало 40, 60 и 70 стабала на којима су класови били равномерно распоређени и у којима је у сваком било 100—120 зрна.

Хаберланд наводи, да је једна пшенична биљка на плодној земљи код ране сетве у Далмацији дала из једног зрна 150 стабала с класовима у којима је било 6855 зрна. Тежина те биљке износила је вели 1112, а тежина зрна 218 грама.

Милер ирландац наводи да је од бокора посејаног зрна озиме пшенице у јуну одвајао у више маха с јесени и пролећа поједине биљке и ове расађивао; добио је из свих биљака 21.109 класова у којима је било 576.840 зрна.

Наведени примери довољни су за истицање способности пшенице и осталих стрнина за бокорењем. Они су такви да чине изузетак од наведених правила, јер је у истини, да је бокорење са 1, 2 и 3 стабла много чешће него бокорење са 10, 20 и 30 стабала.

Пошто смо се упознали с појавом бокорења, остаје нам, да укратко наведемо и *узроке* тих појава.

(Наставиће се.)

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Јесења и зимска нега старијих воћака

Нашим окалемљеним — благородним — воћкама до сада је ретко где указивана потребна нега, док се од њих очекивало да сваке године плод доносе. Сада, када се на тржиштима њихови плодови продају по веома високој цени, право је, а и потребно, да се и старијим воћкама посвети већа пажња и пружи неопходно потребна нега, да би се подмладиле и оснажиле, та тиме сопственике за учињени труд обилно својим родом наградиле.

Стога ћемо у краћим потезима изнети, шта је сваки одгајивач воћака дужан да учини у току јесени и преко зиме за њихово правилно развиће и напредак.

1. *Нега круне.* — Веома је важно, да се на круни гране и гранчице одрже у сразмери са развијањем родних гранчица. Круна треба да је правилно одгајена и подешена природном облику врсте и сорте. Све гране и гранчице треба да су окићене родним гранчицама, али да нису са њима много преоптерећене. Све неплодне летораcте, т. з. „водопије“, који се налазе у унутрашњости круне треба сасећи, осем случаја где је потребно образовати нове гране на празним местима. Ако су гране криве, кржљаве и укрштају се, такве се морају скратити по потреби, или их сасвим сасећи. Усправне гране пораста су снажнијег него положене — водоравне на којима се опет брже и више граде родне гранчице, које доносе више цвета па и самог плода. Главне гране круне или веће споредне гране боље је сећи позно у лето, у другом кретању сока, јер ће у том случају ране преболети до дубоке јесени. Све остало проређивање и скраћивање грана може се извршити с јесени па и преко зиме.

2. *Нега стабла.* — Нега се ова састоји: у чишћењу и и кречењу стабла и доњих дебљих грана круне, што не треба да изостане тим пре, што се врши месеца новембра и децембра, када пољопривредник нема много послова.

У чишћење стабла и грана долази: скидање старе и испуцане коре, маховине и лишајева, помоћу гвоздених огребла и четака исплетених од челичних жица.

Пре свега треба огрепсти сву стару кору која је испуцала и лако се одваја, јер ова служи као склониште разних штеточина, инсеката и њихових јаја. Даље, треба скинути сву маховину и лишајеве, које готованке штетно утичу на развитак воћке. Сву остругану кору и све остало треба одмах на месту спалити; јер у противном сакупљени инсекти остали би и даље у животу, те се не би ништа постигло.

Пошто су воћке очишћене треба приступити *кречењу*.

Најбоље је средство за кречење воћака: смеша састављена од чисте говеђе балеге, кречног млека (загашеног креча) и карбона (карболинеума). Говеђа балега има задатак да кречном млеку да већу лепљивост, а карбон да уништи разне штеточине. Смеши кречног млека и балези треба додати 5% карбона.

Корист од кречења воћака двојака је: а) што ће се разни штетни инсекти и штеточине уништити или спречити у њиховом даљем развићу; б) што ће се спречити кретање сока преко зиме, у случају појаве топлих дана

преко зиме; и ѝ) што се сувиша пораст лишајева и маховине.

3. *Обрађивање земље у воћњаку.* — Воћке, посађене у воћњацима, на јединама, ливадама, утрињама и томе сличном, треба за 2. м. од стабла у виду круга добро ашовом преривати (прекопати), како би се уништио коров а и разне штеточине које се налазе у земљи. Ваздух влага и топлота после тога могу лакше у такву земљу продирати; услед чега ће се жиле боље развити на следствено и воћку боље хранити.

У воћњацима где се гаји какав усев, земља се чешће обрађује због гајења усева, и ту није погребно нарочите обраде.

Изривању земљу око стабла треба оставити у нераздробљеном стању, а с пролећа мотиком је опет прекопати и направити чиније ради скупљања воденог талога преко лета.

Воћке на земљишту које се чешће прекопава и обрађује, много ће брже и боље напредовати, него на земљишту травом обраслом.

У воћњацима, у којима је земља уледињена може се пустити и плуг и узорати неколико бразда између редова, да би се земља растресла и отворио приступ ваздуха, влаге и топлоте.

4. *Подмлађивање.* — Овај је рад врло потребан код старијих воћака, и то код јабучастог воћа све до 40. године, а код коштичавог до 20. године. Време му је с јесени, месеца октобра и новембра.

Састоји се у што јачем сасецању грана на круни да би ове избиле летораште, од којих ће се образовати нове гране. Тиме се оне оспособе за нови живот и правилним одгајивањем круне повећа родност воћака. Поступа се најчешће код воћака које су од мраза, града ветра, болести (рака), штеточина и т. д. оштећене.

Исто тако поступа се код воћака које су на макаквог узрока закржљале, заостале у плодности, ако имају рђаву и ретку круну, са дугачким гранама више земљи повијеним. А када је стабло према круни несразмерно развијено, ако сорте нису за дотично земљиште и подневље, онда треба извршити прекалемљивање другом поднеснијом сортом.

Подмлађивање се врши на трећину, ако се гране на круни сасеку за $^2/_3$ целокупне дужине; на половину ако се гране сасеку за $^1/_2$ њихове дужине, и на две трећине, ако се гране сасеку за $^1/_3$ целокупне дужине.

При сасецању грана мора се пазити на природан облик саме круне, као и то да начињене ране буду што мање и чији пресеци треба да леже косо. Ране код већих грана треба одмах оштрим воћарским ножем поравњати и воском замазати.

5. *Кресање и прорeђивање круне.* — Овај се рад врши код воћака после 8. година пораста па на више. До тога се времена врши кресање само ради одгајивања круне.

Као главни узрок за правилно развиће круне, јесте довољан приступ ваздуха и светлости, од чега у првом реду зависи образовање родних гранчица.

Које гране треба уклонити?

Пре свега оне, које расту на унутрашњости круне; затим кржљаве, суве и нападнуте од болести „рака". При разређивању грана треба пазити да остане само толико, којима ће бити слободан што већи приступ ваздуха и светлости. У том случају треба сасећи само неродне гране и слабо развијене, а које се налазе у унутрашњости круне. При кресању не треба никад оставити патрљ, који се доцније осуши и иструне; већ гране треба сасећи при самом дну — базису — и то глатко.

Где год је могућно треба гране сасећи оштрим воћарским ножем, јер ће са њимране бити глатке и равне. Дебље гране треба престругати воћарском тестерицом а пресек поравњати ножем, услед чега ће бити брже и лакше срашћивање. Затим их треба премазати воском, јер ће се одстранити утицај влаге, трулежи, штеточине и др. Где се појављује „крвава ваш" потребно је ране премазати воском, да се не би ваш настанила на њеличном ткиву коре.

Веће ране а које су постале услед повреде колима или од нагризања дивљачи треба оштрим ножем поравњати, па промазати говеђом балегом помешаном са иловачом и привезати каквом крпом.

Ако има на стаблу и гранама каквих удубљења — рупа — треба их пажљиво очистити и испунити са креченим малтером.

6. *Уништавање гусеничних гнезда и др.* — Ако се и уради све како је напред наведено, опет се не може осигурати родност воћњака, док се воћке не очисте од гусеничних гнезда, гусеница, њихових чаура — лутака — па и самих јаја, које се налазе на деблу, гранама, завијени паучином и сувим лишћем, као и у самој земљи испод круне.

Чишћење воћњака од гусеничних гнезда може се вршити преко целе зиме. Чишћење руком веома је тешко и свуда неизводљиво, а нарочито на воћњака са високим стаблом. Стога треба за ту сврху купити нарочито удешене ножице (маказе) насађене на дугачку мотку, помоћу којих се могу гусенична гнезда врло лако и брзо скинути. Све сасечене гранчице са гусеничним гнездима, као и скупљена јаја, чауре — лутке — треба сместа спалити.

Ради спаљивања гнезда на воћкама могу се начинити плехане лампице са фитиљом у који се сипа шпирит, које треба такође насадити на дугачку мотку и са пламеном изгорети гусенична гнезда. Такве се кантице могу купити и готове.

Ове године је била најопаснија и веома разножена гусеница „јабучни мољац", који живи и преко зиме у групама на појединим гранчицама обвијене паучином. С пролећа гусенице излазе одатле и уништавају младо лишће. Исто тако било је и „кукавичије сузе", чија су јаја поређана у виду претена на тањим гранчицама, где тако презиме и из њих рано с пролећа излазе гусенице, које одмах при самом листању нападају воћке. Гусенице „крушкове зоље" и њима сличне, презиме у земљи у непосредној близини самог дебла, па стога је и потребно околну земљу преривати ашовом, како би се изложиле утицају мраза и на тај начин утамањиле.

Има још много других штеточина, али када се употребе напред изложена средства отклониће се и њихова опасност.

П. С. Петковић.

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Особине радне стоке.

Развијени мишићи, дебеле кости, дебела кожа, што шире лопатичне кости и бутњаче, то су главне особине радне стоке. Код волова треба да буде тешка глава, развијен врат, са добро развијеним подгрудњаком, широке груди, дугачка глава, висок гребен, кратка и права леђа, дебеле и право постављене ноге, развијена колена и зглобови, јак скочни зглоб, широке копите и високе кичице, да може што теже терете да вуче, да је под теретом издржљив и да му је што дужи корак. Ове особине највише има степско говече, коме припадају украјинско сиво и наше колубарско говече. Распрострањено је на југу Европе нарочито у Молдавији, Аустрији, Мађарској, Србији, Бугарској, Румунији, Галицији, Буковини, Русији, Италији, Шпанији и Португалији. Гаји се искључиво за рад. У западној Европи јавља се планинско говече које се свима својим особинама одликује од првог, и што је крупно планинско говече теже, али су му ноге и врат краћи.

Поред онога долази *калмичко говече*, које има боље способности за храњења од украјинског говечета; *киргиско* говече, које се од украјинског одликује само по боји и *сименталско* или *бернско говече* које исто тако има добре способности за храњење. По својим радним способностима сименталско говече се сматра добрим у целој западној Европи.

Особине стоке за месо (гојење).

При избору ових грла потребно је имати у виду да припадају што више културним расама.

Добро грло за производњу меса мора да буде јако развијених мишића и што слабије развијених костију. Обим органа за варење мора бити што умеренији, пошто се одгајивање ових грла врши јачом храном. Млечне жлезде да су мање развијене. Грло са кратким ногама, са дубоким али кратким и широким трупом има добре наклоности за гојење. Ако још има правилан однос дужине трупа према његовој дубини и ширини и сва места међу костима добро испуњена месом, такво је грло врло добро не само за опламењивање, него и за производњу доброг меса.

Глава је код ових грла мала, кратка, чело широко које се постепено сужава ка носу. Образи суви и танки; очи испупчене и велике, рогови различите величине, (зависи од расе); уши доста велике и танке, унутра покривене дугачким и танким длакама; врат дебео, кратак, неприметно прелази у груди и плећа; груди округле, дубоке; плеће широке, које постепено прелазе у сапи; сапи и леђа равни по својој дужини; реп постављен као да се налази у једној линији са сапима; бокови добро затворени; ноге кратке, танке и широко постављене; кожа, нарочито на ребрима еластична.

Овамо се убрајају: *шортхорнско* или *шуто* говече, *херефордско, жуто шкотско* и *девонско говече*.

Највећу апсолутну живу тежину дали су: швајцарски, холандски и шаролески мелези, 870 кгр. на грло; па онда долазе сименталски мелези са 850 кгр; сиво украјинско 800, а калмичко и киргиско говече 770 кгр.

Највише процената тежине у закланом стању према живој мери дало је калмичко говече 66,8%, затим сиво украјинско 65,8%, сименталски мелези 65,21%, шортхорни 65,0% швицко и холандско 64,60% и киргиско 64,8%.

Највећи проценат меса дали су шортхорни 58,01%, затим сименталски мелези и сиво украјинско 56,7%, швицко и холандско 56,01%, калмицко 55,9% киргиско 55,1%.

По каквоћи меса најбоље је шортхорнског говечета, затим сименгалских и швицких мелеза. Њихово месо показало се крто и равномерно масно. Већи слојеви лоја налазили су се код сименталског и швицког говечета.

Велики пораст, тежину, велику количину и каквоћу меса и коже најбоље достижу мелези домаћег говечета, сивог украјинског и црвеног калмицког са сименталским, швицким и холандским. Мелеза прве генерације дају знатно већи пораст и тежину нарочито са сименталским и холандским говечетом, у ком случају мелези дају пораст много већи но њихови родитељи, Украјино-швицки мелези добијају одличну форму и тежину месната говечета, али су ниски због чега не импонују на пијаци.

БЕЛЕШКЕ

Лав Толстој о својини земље. — "Основно зло од кога пати руски народ, исто онако као и народи у Европи и Америци, лежи у томе, што је већина у народу лишена несумњивог, природног права сваког човека да се користи оним делом земље, на коме се родио. Потребно је само схватити сву преступност и грешност тога па ће се одмах увидети, да докле год не буде прекраћен онај злочин земљопоседника никакве политичке реформе неће дати руском народу слободу и имање. Једино ослобођење људи од ропске привезаности за земљу може учинити да политичке реформе не буду играчка и средства за личне циљеве у рукама политичара, него да буду прави израз воље народне".

Дрво које не гори. — У Енглеској се успело да се нарочитим препарисањем дрвета учини да оно не може више горети. Дрво се меће у затворене цилиндре где се наизменично изложе пари и вакуму, на који се начин из њега истерују потпуно влага и ваздух. За овим се помоћу хидрауличког притиска дрво импрегнира специјалним хемикалијама, које иначе не горе у ватри; кад се тако импрегнирано дрво исуши, хемикалије се у њему, односно у свима његовим порама налазе у кристалној форми. Ако се сад дрво загреје, хемијски кристали се истежу и обавијају дрво једном превлаком, која спречава да се дрво запали и да избије пламен. Дугом или сувише јаком топлотом може до душе дејство хемикалија у дрвету да се ослаби, али ипак пламен из таквог дрвета не може никако да избије.

D. L. P.

Пољопривредници читајте и ширите ваш лист „Тежак“.

ГЛАСНИК

Изјава захвалности Српском Пољопривредном Друштву од Кметијске Дружбе за Словенију. — Српско Пољопривредно Друштво примило је од сестринске Кметијске Дружбе у Љубљани ово писмо:

„Srpsko Poljoprivredno Društvo v Beogradu.

Podpisana Kmetijska družba za Slovenijo v Ljubljani si šteje v prijetno dolžnost izreči Srpskemu Poljoprivrednemu Društvu svojo najiskrenejšo zahvalo za prisrčen in gostoljuben sprejem, ki so ga bili slovenski kmetovalci deležni v Beogradu od strani bratskega Društva kakortudi po Srbiji od strani njedovih podružnic.

Srbska gostoljubnost in prisrčna bratska ljubav, ki so jo Slovenci na tem potovanju našli med brati Srbi, jim bo ostala vse življenje v najlepšem spominu; obrodila bo pa tudi najlepše sadove med nami in veliko pripomogla k duševnemu in kulturnemu ujedinjenju obeh plemen.

Slovenci smo spoznali, da živi onkraj Save in Donave njegov rod, njegov brat Srb, s katerim bo lahko skupno delovanje za notranjo konsolidacijo države, za njen procvit in za njeno boljšo bodočnost.

Spoznati smo se morali, da se vzljubimo!

K temu spoznanju je mnogo pripomoglo tudi bratsko Srpsko Poljoprivredno Društvo s svojimi člani in podružnicami, ki so slovenskim kmetovalcem omogočili, da obiščejo srpskega zemljoradnika na njegovem domu, da spoznajo njegovo življenje in njegovo delovanje.

Za to izredno naklonjenost se podpisana Kmetijska družba še enkrat najprisrčneje zahvaljuje bratskemu Poljoprivrednemu Društvu in posebej še vsem onim njegovim članom in podružnicam, ki so pri tem gostoljubnem sprejemu sodelovali.

Istočasno se prilaga en izvod vseh udeležencev tega poučnega putovanja.

Z bratskim pozdravom!

Predsednik	Kmetijska Družba	Tajnik
Gustav Pirc.	za Slovenijo v Ljubljani.	Inžinjer R. Lach.

U prilogu su spiskovi imena učesnika I i II grupe, i to prve grupe (skupine) 33, druge grupe 31.

Uredba o izmenama i dopunama u zakonu o obnavljanju i unapređenju vinogradarstva. — Uredba ova od 22. marta o g. primljena je u celinin od Zakonodavnog Odbora Narodne Skupštine, s dodatkom koji je naknadno predložen. Dodatak taj sastoji se iz tri nova člana, i to:

„Čl. 22. Ministar Poljoprivrede i Voda može prema ukazanoj potrebi u i u drugim vinogradarskim centrima Kraljevine C. X. C. zasnivati Enološke Stanice, sličnе stanicin y Bukovu, sa istim cilјem iz čl. 1. tač. 5., i sa istim uređenjem kao u čl. 6. t. 2. ovog zakona.

Čl. 23. U cilju održanja naših vina na dostojnoj visini, što je neophodno potrebno za jačanje izvoza vina, zabranjuje se kako po državnim i privatnim rasadnicima tako i po vinogradima razmnožavanje i sađenje onih hibrida američke loze i hibrida između američke i evropske loze koji ne potiču neposredno, bez kalemljenja. Izuzeti se mogu samo oni hibridi, za koje će odobrenje Ministarstvo Poljoprivrede i Voda.

Čl. 24. Ovaj se zakon proširuje na celu Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Ministar Poljoprivrede i Voda saobraziće sve državne i privatne loznе rasadnike, njihovo osobito kao i putne nastavnike vinogradarstva i vinarstva y celoj državi odredbama ovog zakona, čim budetska mogućnost to bude dopustila."

Pošto je Zakonodavni Odbor sve ovo usvojio, to će se Uredba, zajedno sa ostalim članovima zakona o obnavljanju i unapređenju vinogradarstva od 28. novembra 1895. godine i izmenama i dopunama od 26. januara 1900. god., u koliko nisu izmenjeni potonjom uredbom, ogłasiti kao zakon i objaviti y celini y *„Službenim Novinama"*. Prema ovom novom zakonu prerađiće se i Pravilnik za izvršenje zakona o obnavljanju i unapređenju vinogradarstva od 30. jula 1901., po kome će se dalje raditi.

— — Ђ.

Moderna sušnica za voće. — Po sdluci G. Ministra Poljoprivrede i Voda podići će se o državnom trošku y rasadniku sreza krivopalanačkог (okruga kumanovskог) sušnica za voće po modelu d-ra V. Stojkovića. To će biti prva moderna sušnica y Južnoj Srbiji. Do godine namerava se podići još nekoliko ovakvih sušnica y voćarskim središtima Južne Srbije.

— — Ђ.

Novi članovi Utemeljači Srpskog Poljoprivrednog Društva. — G-đica Ruža Matejićeva, upravitelјica domaćičke škole y Bavaništu kod Pančeva, i g. Stjepan Šiman iz Vukovara, položili su po 100 dinara i upisali se za članove Utemeljače ovog Društva.

Društvo im. blagodari na pažnji.

ЗАПИСНИК.

41. redovne sednice Upravnog Odbora Srp. Poljoprir. Društva, držane 10. oktobra 1921. godine y Društvenom domu y Beogradu.

Bila su prisutni: Predsednik g. Ljuba Novaković; članovi g.g. Dr. Veda Stojković, Ljuba Jovanović, Blažа Tolopović. Kao gost bio je g. Dragutin Sremčić, redovni član Društva.

Beleženo Šef Prodajnog Odeleња g. Petar Vuković.

I.

Pročitan je izveštaj g.g. Milutina Stojanovića i Boška Bošković o održanim predavaњima o konzervisaњu voća i povrća y unutrašnjosti zemlje.

Odbor prima k znanju.

II.

Pročitan je izveštaj Ministarstva Poljoprivrede i Voda kojim izveštava da Društvu ne može ustupiti traženo seme dunjerke, a zatim je odbor upoznat sa svima ponudama o isporuci ovog, i smišlјena uži odbora članova Društva od 5. t. m. Br. 8.536.

Odbor usvaja: da se usvoji smišlјene članova uži Odbora i da se kod ponuđača poruči jedan vagon ovog semena.

III.

Pročitan je referat Šefa Prodajnog Odeleња o poklonjenim knjigama Češkim Narodnim Poslanicima, koja su posetili Društvo.

Odbor odobrava postupak i nalaže da se knjige mogu rashodovati po materijalnim knjigama.

IV

Прочитана је молба г. Влад. Хаџи-Илића, Инспектора Друштва, којом моли да му Друштво упише државни зајам од 2.000 динара, коју би суму отплатио од своје плате у року од десет месеци.

Одбор одлучи, да Друштво може позајмити из своје благајне, а за намењени циљ, Секретару, Инспектору и Шефу Продаје до 2.000, а осталим чиновницима и службеницима до 1.000 динара свакоме, с тим да обвезнице уписаног зајма имају остати у каси Друштва до коначне исплате позајмљене суме, које се имају вратити Друштвеној каси за десет месеци најдаље.

V.

По молби Чачанске Пољопривредне Подружине, да Друштво упути једног стручњака ради држања предавања виноградарима околине Чачка о преради вина, одбор није могао донети никакву дефинитивну одлуку, пошто је већина чланова Друштвене управе, који би се на ова предавања могли упутити, налазила на изложби у Штипу. Ово се питање има понова изнети на решавање.

VI.

Прочитана је молба г. Андрија Жоржа, редовног члана Друштва, којом моли да му се одобри држање предавања о Гајењу кукуруза на дан Друштвене славе.

Одбор одлучи, да му се са захвалношћу допусти држање овог предавања.

VII.

По молби Рековачке Пољопривредне Подружине, да јој се одобри кредит. Одбор одлучи да се тој Подружини, која је тек сада поднела молбу за пријем у састав, не може одобрити одмах и кредит, док се претходно не буде организовала.

VIII.

Читане су молбе Пољопривредних Подружина, Бардовачке, Пожешке, Рековачке, Драгачевске, Царибродске, Косаничке, Ариљске, и Бресничке и мишљења Инспектора Друштва, да се горе пом. Подружине приме у састав Друштва.

Пошто су ове Подружине испуниле прописане услове, то их Друштво прима у свој састав.

IX.

По молби Економа Окр. Тетовског, да му се пошаљу справе на кредит. Одбор одлучи да се справе не могу шиљати на кредит, јер би Друштво било изложено великим издатцима, који неби ничим били покривени.

X.

По молби г. Раденка Сарачевића, да му се да један тријер на кредит. Одбор одлучи да је Друштву немогуће давати кредите приватним личностима. Позвати молиоца да ступи у састав неке Пољопривредне Подружине, која би могла тражити потребан кредит на бази нужних гаранција, и исти употребити на набавку тријера за молиоца.

XI.

По молби Друштва Трезвености. Одбор одлучи да се пом. Друштву може дати Тежак у замену за њихов лист.

XII.

По молби вође Дечијег Клуба у Јабланици. Одбор одлучи да му се оставе 12 књижица „Мара Живинарка" те да их раздели члановима пом. клуба који је нису добили.

XIII.

По молби гђе Анђе Магдаленић, Председнице Дома за домаће газдинство за женску сирочад наших ратника. Одбор одлучи да јој се издаду бесплатно тражене књиге, Друштво жали што не може дати и свој лист бесплатно који се штампа у веома ограниченом броју

XIV.

По молби г. Косте Петровића, економа, Одбор одлучи да се поднети превод упути Књижевном Одбору на мишљење.

Са овим је седница закључена.

Пољопривредници! Претплаћујте се на „ТЕЖАК".

ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР УДРУЖЕЊА ДРЖАВНИХ ЕКОНОМА И СВИЈУ ЧИНОВНИКА ПОЉОПРИВРЕДНЕ СТРУКЕ У КРАЉЕВИНИ

Скреће се пажња члановима овог Удружења, да ће се на овогодишњем збору на дан 13. новембра о. г. поред предвиђеног дневног реда по чл. 32. Правила Уружења, дискутовати и питање новога пројекта закона о чиновницима унутарње и спољне службе Министарства Пољопривреде, којом ће се приликом донети и потребна резолуција.

За долазак на скупштину одобрено је петодневно осуство без путовања решењем Господина Министра Пољопривреде и Вода од 10—15 новембра о. г. као и вожња у пола цене на свима железницама и паробродима.

Позивају се сви чланови да неизоставно дођу на скупштину, јер ће се дискутовати и питања која се тичу њихових даљих положаја у пољопривредној служби.

Бр. 55. Из канцеларије Управе Удружења Државних Економа пољопривредних чиновника и службеника у Београду.

ОГЛАСИ

Виноградарима и љубитељима грожђа

Ко жели да набави здраве, добро срасле ожиљене каламове, најбољих наших и страних сората лозе, на америчким подлогама за бескречне, слабо и јако кречне земље, нека пожури са наруџбином док је још избор велики.

Каламови су произведени у приватним лозним расадницима у Неготину и Врању (Обреновића и другова).

Цена је каламовима 1.50 дин. по комаду за количине изнад 100 комада, и 1.75 дин. по комаду за количине испод 100 комада, непаковано франко расадник Неготин или Врање.

За детаљнија обавештења и наруџбину обратити се у Београду:

Српском Пољопривредном Друштву (Немањина ул. 11)

Цвећарској радњи г. Тодора Мраовића (Кнез Михаилова улица);

у Неготину (Крајина) г. Жики Поповићу, Економу;

у Врању г. Милану Младеновићу, Економу.

Сем каламова у расадницима је произведена велика количина багремових садница (средње висине око 70 см.), које се продају по 80 дин. од хиљаде.

Сваки купац добије бесплатно књижицу о правилном подизању, неговању и ђубрењу винове лозе. 1—10

ПЕЋИ

ЗА ГЛАВИНИЋЕВЕ СУШНИЦЕ

ИМА НА ПРОДАЈУ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ЦЕНА ЈЕ ГАРНИТУРИ (ПЕЋ СА ЧУНКОВИМА)

670 ДИНАРА

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се Срп. Пољопривредном Друштву У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустрован лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба. Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут на целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 45. БЕОГРАД, 13. НОВЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

НА СВ. КРАЉА МИЛУТИНА

Српско Пољопривредно Друштво слави своје Крсно Име *Свешог Краља Милушина*. Као народна установа која ради искључиво за народ, српског сељака и за његов привредни и културни напредак сасвим је природно било да усвоји и овај народни обичај, који је толико национално везан за српско племе. Оно је изабрало за своје Крсно Име Св. Краља Милутина стога, што у ово време пада почетак организације и рада Друштва; и што је Краљ Милутин један од владалаца из лозе Немањића који је најистакнутије потпомагао угледне пољопривредне радове свога доба, оснивајући поред великих и многобројних својих задужбина велике винограде, воћњаке, ушанике и т. д. По томе, Српско Пољопривредно Друштво не само да је, изабравши себи Славу, одговорило својој дужности као народна установа, него му тај дан служи за сећање на његов постанак; она га подсећа и на велике задатке, које је примило на себе ради српске пољопривреде и српскога сељака.

И Славу своју Српско Пољопривредно Друштво је прослављало као и сваки бољи српски домаћин. Њему је чинило част да је међу посетиоце своје могло поздравити свога владаоца и многе високе особе, као и да прими и почасти многобројне своје чланове, изасланике својих подружина и пријатеље разних редова грађанства. Оно је уз то сваки, кад год није спречено било неодољивим узроцима, својој Слави придружило по коју поучну и информативну изложбу, што је од неоцењиве вредности било за познавање стања појединих пољопривредних грана. О Слави Друштвеној била је прилика, да се стручњаци окупе и измењају мисли, утврде принципе за даље радове око унапређења оних грана које су на изложби заступљене.

И овогодишња Слава Друштвена тежила је да пође истим путем. Поред лепе и разноврсне *изложбе воћа*, које се прибира од почетка сезоне сазревања, у циљу научног проучавања, виде се и одабрани изложбени предмети са пољопривредних изложаба у *Александровцу* (Жупи) *и Шапину* (брегалничка област). Ту су продукти виноградарства, воћарства, ратарства, градинарства, сточарства и осталих пољопривредних грана. Ту нам се копаоничка Жупа приказује својом најбољом производњом, а она, како по интензивности рада и свесности својих грађана, представља један од културнијих крајева наше уже Отаџбине. Штипска изложба пак приказује особине једне пољопривредне културе, сасвим необичне за досадашње изложбе. Ту су у изврсном квалитету примерци: пиринча (ориза), памука, мака, сезама, анижа (анасона), наута, смокава, калинака (нарова), као и чувених овчепољских и струмичких пшеница којима мало уступа првенство и малешка пшеница. Ту су изврсно осушене шљиве царевоселске и одличне јабуке Бедрике, са неколиким добрим сортама крушака; ту су одлични варијети питомих кестена (коштања), ораха, бадема и лешњика, све у избору и сви вредни размножавања; а ту је назад, и чувена вуна овчепољска. Али богатство једног и другог краја лежи још увек недовољно неприљено. Они су далеко од железничке пруге, а ова тек може да том богатству отвори излив, да га облагороди и произвођаче потстакне на савршенији рад, па да им обезбеди и бољу зараду. Железнички саобраћај, то је животно питање за ове крајеве; а то су нам открили, између осталога, и ове изложбе...

На Слави овогодишњој први пут ће се осмотрити и практични резултати рада Српског Пољопривредног Друштва на оснивању *Дечијих Пољопривредних Клубова*. Приређена је изложба овогодишњег гајења пољских усева (кукуруза, пшенице, јечма, овса, пасуља, кромпира и др.) од чланова тих клубова. Гајење је вршено по нарочитим упутствима, прописаних од Српског Пољопривредног Друштва, а под водством воћа дечијих клубова. Посетиоци увериће се, како је Друштво и у овом правцу своја делања постигло похвалне резултате; увериће се како је наша сеоска омладина лако пријамчива за напреднији, на научним основама

засновани, рад; виђење и уверење се, да је будућност нашега села са овако трезвеном и марљивом омладином сасвим осигурана; а виђење и уверење се, како се у средини народа налазе патријотски културни људи, који се могу својски загрејати за ову новину, па је и до краја с најбољим успехом провести. Ту се сусретамо опет са учитељима и свештеницима, који су свагда први кад је у питању народни напредак ма у ком правцу. Њиховом помоћу Друштво броји данас близу 100 (95) клубова (1 женски).

На овој Слави баците се и летимичан поглед на *овогодишњи рад и делање* Српског Пољопривредног Друштва. И у томе може Друштво изаћи свагда са светлим образом. Оно је већи део свога програма за ову годину остварило, а било би га остварило и у целини, да се нису ставиле насупрот неодољиве сметње. Пољопривредна књижевна, усмена и практична пропаганда проведена је као никада до сада. *Тежак* је штампан у 7000 примерака, (раније једва 2000), *Пољопривредни Календар* у 20.000 примерака, и све се то налази у народу. Уз то иде знатан број књига и књижица: библиотеке Српско-Пољопривредног Друштва, Тежакове библиотеке и библиотеке Дечијих пољопривредних клубова. Један велики број стручних *практичних пољопривредних предавања* одржан је у Дому друштвеном и у народу, овога пута са добро уђешћем демонстрацијама (радом при предавању). На организовању Подружина развијана је добра акција, тако да данас Друштво броји 64 Подружина које је примило у састав, на основи *нових* Правила подружинских. Њихови су чланови сви претплатници *Тежака*, и сви добивају Пољопривредни Календар. Већи број Подружина (у прошлој години 34) повећао је и друштвени рад око снабдевања њиховог: у набавци пољопривредних справа и алата, семена, плавог камења, сумпора, америчке лозе и др., тако да је у овој години та друштвена радња дошла извесно до највеће тачке према досадашњим подацима. Споменуте изложбе у Александровцу и Штипу заузеле су биле такође много личне и материјалне снаге друштвене; али томе одговарају и потпуно задовољавајући успеси који су са тим изложбама постигнути.

Па у чему лежи тако повољан развој рада и делашности Српског Пољопривредног Друштва у овој години? На то питање није тешко одговорити, кад се зна: да за сваку акцију *треба и средстава*. Друштво је било срећно, да се најзад, увиде значај његов и у данашњој *обнови* наше земље, те је од увиђавног Министра Пољопривреде и Вода, г. Д-р Вел. Јанковића, а из државних средстава добило један већи сталан капитал, који му је служио и који ће му служити као подлога за развијење обилатог рада и делања сходно задацима које је на се примило....

Кад смо на завршетку овога написа, поштовање према претцима које краси наше племе гони нас, да на данашњи дан поменемо: *оснивач* Српског Пољопривредног Друштва, као и потоње истакнутије чланове његове. Међу оснивачима изузев г. Чеде Мијатовића, бив. Министра и посланика у Енглеској, сви су остали покојници. Њихова су имена: Др. Милован Спасић, први и дугогодишњи председник Друштва, Др. Јосиф Панчић, Чеда Поповић, Алекса Стојковић, Крста Пет-

ПОДЛИСТАК

КРОЗ КОСОВО

(пољопривредна студија)

(Наставак)

Недалеко од вароши је црква Самодрежа, у којој је цар Лазар причесто војску пред улазак у косовску битку. Цркву је један Турчин развалио и направио воденицу!

У старо време су овуда добро рађале пшенице и виногради. Кад је Бемо Брђанин хтео ту обесити Краљевића Марка, Вучитрнци су му платили и молили га да код Вучитрна то не чини.

Богом брате, Бемо Брђанине!
Ту нам нењој објесити Марка,
Неће родит' *вино* ни *шеница*,
Ево теби три товара блага.

Извесно је и сточарство било добро развијено, мислим ту поглавито за овчарство. Само, чини ми се, да су овце напасане и држане у Шари, из које су браћа дозвала чобанина Милоша Војиновића и опремила га у сватове своме ујаку цару Душану. На једном месту Милош вели:

Кад ја бијах у Шари планини
Код оваца *двапаест хиљада*,
За ноћ буде по триста јањади.

Данас је Вучитрн мала варош, турског типа и турског духа, у којој се говори турски а плазарује арбанашки (јер околина говори арбанашки). Српских домова има око 150—200. Улице су крављаче, куће плетаре од прућа или од чатме, или су озидане ћерпичом и облепљене блатом. Праве страћаре. Не граде се по фронту улице, него како се коме свиди.

Многе остају пусте, јер се Турци и Арбанаси, досељеници из Србије (1804., 1815., 1862. и 1873.) селе. Кад се упитају: зашто се селе? одговарају:

— Кад смо напустили своју стару постојбину испред Срба, под њима се ни овде не можемо задржати!

Докле се у томе погледу код тога фанатизованог света далеко тера, показује овај чудан и необјашњив пример: Зунај-бег, богат и за време турске владавине према Србима доброћудан човек, чак и заштитник раје, онога дана кад је српска војска дошла у Вучитрн затворио се у кућу и још и дан-данаи из ње никако није изишао — да се не би невернику и рајетину поклонио као господару!

После економског момента, који је примаран, одмах овај фанатизам долази као разлог силног исељавања Турака у Малу Азију. Да због грчко-турске затегнутости

ровић, Коста Црногорац, Сергије Станковић, Арса Ристић, Милан Миловук и Фрања Вшетечки (завештао Друштву 10 000 дин.). Од потоњих чланова и истакнутијих сарадника на пословима друштвеним да поменемо: Косту Таушановића, бив. председника, Гају Матића и Живка Шокорца, бив. секретаре, Вучка Богдановића, бив. председника, Александра Секулића, Алексу Живановића и Јакова Марковића, бив. потпредседнике, Милоша Х. Поповића, Душана Спасића и Лазу Јовановића, бив. председнике.... Нека је умрлим члановима, поменутим и непоменутим, слава и вечни помен, а живи нека још дуго поживе!.... — —Ђ.

ИЗ РАТАРСТВА

Потапање житног семена као средство за повећање жетвених приноса

Мада се потапање житног семена препоручује нашим пољопривредницима из године у годину, ипак се оно стварно не примењује у оној мери колико би требало. Тако се жетве провлаче из године у годину, а на житне болести и њихове последице мало се обраћа пажња. Међутим, нашле су ратне године, за време којих се обради земље, ђубрењу, одабирању семења и т. д. још мање могло поклонити пажње, но што се то у опште и дотле радило. Последица тога је, да су сад после рата жетвени приноси просечно мањи а квалитет жетава гори но што је то било раније. Но док је тако стварно стање пољопривреде, с друге се стране њој приписују највећи задатци у држави, од ње се очекује највише. Она треба да омогући да се у држави среде не само све привредне, већ и социјалне прилике; она треба да је најглавнији извор свих државних прихода; при изналажењу средстава за поправку домаће валуте на пољопривреду се прво упиру очи, на извоз њених продуката. Но ипак, поред свега тога, факт је да је целокупна пољопривредна производња још слаба да би могла дати све те резултате који се од ње очекују; пољопривредну производњу треба квантитативно и квалитативно повећати. Намера овога чланка је, да се, поред осталих позитивних средстава за повећиње те производње, обрати пажња и на једно средство, које је иначе тек у последње време запажено од стране стручњака и огледима потпуно доказано. Значај тога средства лежи у томе: што се и потапањем жита у циљу одбране против житних болести (гара, главнице) могу у исто време *повећати и жетвени приноси.*

Као познатија средства против главнице (гара) јесу: раствор плавог камена, формалин, сублимат, топла вода; од новијех средстава: успулун, фузамол, фузафин, гермизан.

У погледу примене раствора плавога камена, формалина и сублимата препоручује се увек што већа опрезност; јер непажња и неумешност у руковању овим средствима могу да проузрокују осетне штете, утичући неповољно на клијавост жита. Поред тога, кад су сушне године, примена раствора плавог камена се у опште не препоручује, јер су тада зрна жита услед принудне зрелости, као последице суше, махом начета, наломљена, и тиме и сувише изложена штетном утицају бакарног сулфата. Сублимат се стварно врло мало употребљава, док формалин налази много више примене и има много енергичније дејство но бордовска чорба, а правилно примењен повећава жетву.

Од новијих средстава највише је распрострањен успулун — једно једињење живе и хлорфенола — и од тих новијих средстава он се за сад једино и налази у трговини. Производи га немачка фирма Fridrich Bayer, Magdeburg (bei Köln), и она даје тачна упутства за његову при-

---

није обустављен транспорт преко Солуна до данас би се турски елеменат преполовио: све је се то било спремило за сеобу.

Због тога је земља, с обзиром на њезин изврстан квалитет око Вучитрна, баснословно јевтина: уза саму је варош 100, а мало даље од вароши 40—60 динара од хектара.

Орање је плитко, а оре се с воловима или биволима, разуме се — ралицом. Један једини плуг сам видео у близини вароши, у пољу. Ту је орао за пшеницу један досељени Банаћанин. До њиве се довезао у покривеним колима и довукао плуг, ту је коње испрегао из кола и плуг запрегао. Свет је као на чудо дошао да гледа: како се овај сељак довезао на кочијама као господин и како с коњима и с гвозденим плугом оре!

Кукуруз је ситан. Пшеница је добра. Кад би се боље обрађивала, била би крупнија и тежа; данас не догони 70 кгр. у хектолитру. То је она *косовка,* како је зову у ужичком округу, где је унесена у сушне и кратколетне крајеве, те је показала отпора неподесном климату и дала добре резултате. То је она *арнаушка,* како су јој име дали Руси, која се показала у губернијама којима досађује суша као и да је под тим поднебљем постала. Ствар, у осталом, сасвим разумљива: ова је пшеница гајена на Косову, прилагодила се земљишту и аклиматизовала се, постала је дурашна и према оштрој зими и према великој суши и она је, данас, готово незамењива у овоме крају. Могао би јој се одабирањем још знатно квалитет унапредити а бољом обрадом земље учинити јој зрно крупнијим и тежим. Али, сваки покушај да се замени другом којом, био би ништа друго до једна глупа авантура.*)

*) Један господин из Шумадије, чиновник у једној вароши крај Косова, који осим своје службе оће да *све* зна и да за *све* буде компетентан, вели: за Косово треба набавити само банатске пшенице па да нас Бог види! Он, веселник, не зна, да је та пшеница за Банат, за Мачву, за доњу Мораву, где је пуно влаге речне и где су честе и велике кише, а да за Косово, које нема довољно воденог талога, нема нарошавања из атмосфере, никако није.

Згодно ми пада овде напоменути једну, иначе врло популарну причу.

Дошао, веле, јектичави ковач лекару и потражио му лека. Овај му лаконски одговори:

— Купус и расо!

Лекар је хтео рећи: чим купус толико у каци надоће да се расо могне отакати, ти ћеш умрети. Другим речима: лека ти нема!

Ковач, међутим, те речи буквално узме: као да су му купус и расо преписани за лек. Па из дана у дан наклати се јести кисео купус и расо.

За чудо — он се непрестано опорављао и поправљао.

У пролеће га лекар, који га је био наборавио, спази и запрепашћено запита:

— Ти жив?

— Као што видиш, докторе.

— Чиме се излечи?

— Оним што ми ти преписа: купусом и расолом.

После извесног времени, у јесен, дође доктору опет један јектичавац, сад кројач, и замоли га да му препише лек.

— Купус и расо! одговори му лекар.

Кројач послуша. Али је после неколико дана умро.

— Ето, рекао је лекар после: што је за ковача лек то је за кројача смрт!

Тако се може рећи и за пшеницу: што је за Банат добро, за Косово је не може горе бити. (Наставиће се).

мену. Најобичније формуле у којима се употребљава јесу:

1. 500 грама успулуна на 100 литара воде; потопљено жито меша се у таквом раствору један сат;

2. 400 грама успулуна на 100 литара воде; потопљено жито меша се у таквом раствору један и по сат.

На ово средство полазе се данас врло велика пажња. Према огледима које је вршио д-р Штицер у погледу надражајних дејстава појединих материја на вегетационе факторе, успулун се сматра као једна таква надражајна материја, која потпомаже клијавну снагу жита и бржи пораст младих биљака. Овим се у главном и објашњава утицај успулуна на повећање жетве, по извршеном потапању семена у његов раствор. Ова до сад још врло мало позната особина извесних препарата, у које спада и гермиван а у извесној мери и формалин, потврђена је у новије време и од стране других истраживача. Посетиоци овогодишње Пољопривредне изложбе у Прагу имали су прилике да виде фрапантне упоредне резултате огледа, изведених под надзором Фитопатолошког Института и вођством његовог доцента д-р Странека, у погледу примене успулуна и његовог утицаја на повећање жетвених приноса.

Економски саветник д-р Г. Брадеман вршио је у овом смислу огледе са конопљиним семеном. Извршена је пре свега проба клијања, и то 15 проба с непотапаним семеном и 15 проба с потапаним. Као средство за потапање употребљен је успулун. Резултат је био:

% клијавости семена		% клијавости семена	
непотапано	потапано	непотапано	потапано
62.0	67.5	47.0	60.0
59.0	72.5	46.5	57.5
53.5	57.5	41.0	56.5
52.5	57.5	34.0	36.0
50.0	62.5	28.5	36.5
49.5	62.0	19.0	21.0
48.0	54.0	12.0	13.5
		9.0	12.5

Повољан резултат потапања семена у успулунов раствор очигледан је. Просечно повећање клијавости износи за свих 15 проба 18%. Још јаснији су огледи, који су по том изведени засејавањем у пољу потапаног и непотапаног конопљиног семена: засејано је десет редова наизменично потапаног и непотапаног семена у успулунов раствор. Редови су били по 5 метара дуги, а растојање међу редовима 50 см. Сетва је извршена 29. априла т. г. и то руком. Резултат је био:

Ред. №	Начин поступања	% клијавости семена при проби	Посејано 29. априла		Никло 28. маја		Сабрано 11. октобра	
			број зрна	утрошена количина гр.	број биљака	% клијавости	број биљака	тежина у свежем стању кгр.
1	непотап.	62.0	300	5.9	55	18.5	52	8.90
2	потапано	68.5	300	5.9	155	51.7	128	12.50
3	непотап.	59.0	300	6.0	87	29.0	77	9.00
4	потапано	72.5	300	6.0	152	50.7	132	10.50
5	непотап.	50.0	2.0	5.0	56	22.4	51	7.65
6	потапано	62.5	2.0	5.0	114	45.6	106	10.30
7	непотап.	28.5	500	9.8	49	9.8	43	7.10
8	потапано	36.5	500	9.8	69	13.8	67	11.30
9	непотап.	12.5	300	5.8	7	2.3	7	4.25
10	потапано	13.5	300	5.8	26	8.7	24	5.90

Просечно повећање клијавости потапаног семена износи 63% над клијавошћу непотапаног семена; број биљака произведених из потапаног семена већи је за 99%, а њихова тежина у свежем стању за 37% но код непотапаног семена. Сви ова резултати тако очигледно представљају утицај потапања семена у успулунов раствор на опште повећање жетве, да није потребно нарочито објашњавати ове бројеве. Треба напоменути, да су биљке, према тврђењу д-ра Бредемена, посматране и голим оком давале такав утисак, да су оне, које су произведене из потапаног семена, за 100% изгледале боље.

Ни сличан начин су О. Нолте и А. Геринг у огледној станици Брауншвајг доказали утицај успулуна, гермизана и формалина на повећање жетвених приноса. Оглед је извршен на табли величине једног јутра. Пола табле било је најубрено азотом, фосфором и калијем; друга половина остављена је неђубрена. Ђубрење је извршено 26. фебруара т. г. На тај начин било је могућно посматрати успех потапања под различним погодбама. Даље, тиме се имао већи размер за упоређење повећања приноса, које је наступило услед потапања.

Потапање је извршено 12. марта и то по један део семена:

1) са формалином (75 сем. на 36 литара воде; дужина времена потапања: 12 минута);

2) са успулуном (75 грама на 25 литара воде; дужина времена потапања: један и по сат);

3) с гермизаном (15 грама на два литра воде; место правог потапања употребљено је поливање семена). Цела табла подељена је по том на осам парцела, свака величине ¼ јутра. На неђубреном делу табле засејане су четири парцеле са овсом, а по једна парцела у опште непотапаним семеном; друга семеном потапаним у успулуну; трећа семеном потапаним у гермизану и четврта семеном потапаним у формалину. На исти начин поступљено је и с другом половином табле. Према томе, слика тога огледног поља изгледала је овако:

неђубрено			ђубрено		
непотапано семе	успулун	гермизан	формалин	Н, Р, К непотапано	Н. Р. К успулин	Н. Р. К гермизан	Н, Р, К формалин

Сејање је извршено 25. марта. У току пораста посматрана је количина заражених биљака, а по жетви принос. Резултат је био:

Ђубрење	Врста потапања	Број заражених биљака у току пораста %	принос по ¼ јутра	
			зрна кгр.	сламе кгр.
неђубрено	непотапано	6.00	63.4	129.8
	успулун	1.00	87.5	172.3
	гермизан	0.00	94.7	168.3
	формалин	0.00	88.7	193.8
ђубрено Н, Р, К.	непотапано	6.00	113.6	185.6
	успулун	0.66	150.1	260.5
	гермизан	0.00	132.1	230.9
	формалин	0.00	123.1	232.9

Из овога се види, да успулун није био у стању да засвим и потпуно уништи главницу (гар) на овсу, мада

је овај потпуно потапан. Међутим су гермизан и формалин потпуно одстранили болест гако, да се она у току пораста биљака апсолутно не јавља више. Ово се нарочито мора нагласити за гермизан, пошто је он примењен и употребљен само у форми поливања семена његовим раствором, т. ј. семе је изложено његовом утицају врло кратко време. Што се тиче приноса, из наведених резултата види се јасно, да су сва средства за потапање имала утицаја на жетвени принос, и то како у нећубреној тако и ђубреној половини. У овоме се нарочито истиче успулун, затим гермизан и најзад формалин. Ако се тај вишак у жетвеном приносу изрази у процентима према приносу непотапаног семена имаће се ова слика:

Повећање жетвеног приноса у % према приносу непотапаног семена				
Врста потапања	Нећубрена половина		Ђубрена половина	
	зрно %	слама %	зрно %	слама %
успулун	54	33	32	40
гермизан	49	30	16	24
формалин	39	49	8	25

Одавде се види, да су ова три средства имала много више утицаја на повећање жетвеног приноса на нећубреном делу табле, али ипак су и на ђубреном делу допринела знатном повећању, нарочито успулун. Као интересантан резултат је и то, да се утицај ових средстава на нећубреном делу јаче испољава на зрну, док се на пођубреном делу њихов утицај јаче истиче у количини сламе.

Из ово неколико примера јасно је, да се овим средствима за потапање може постићи двојак резултат: с једне стране здраво жито, с друге пак увећан принос. Ова истина утицала је, да се сви стручни кругови заинтересују њоме и свима произвађачима скрену на њу пажњу.

Наши пољопривредници би могли исто тако да се користе резултатима ових огледа и на један релативно врло лак начин да повећају своје жетве. У интересу народне исхране и у опште олакшања живота, потапању семена помоћу ових средстава треба поклонити већу пажњу.

Но пре но што би се приступило примени ових средстава, било би исто тако од интереса да се она претходно испитају код нас помоћу подесних огледа, упоређујући их истовремено и са дејством раствора плавога камена, који није нигде узиман у обзир приликом извођења наведених огледа. Наши стручни заводи би на овај начин учинили једну велику услугу, ако би ово поређење провели на један систематски начин.

Д-р Д. Б. Т.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

(Наставак).

Трешње.

Алица, у Мостару „прва трешња. Ваља да је *ал* црвена“ (код Вука Караџића), **алица** (Ђ. Поповић).

Аршлама, аршлама, ршлама, раница, карашлама (код Вука Караџића).

Бабаје, у Мостару „некаке трешње, које се зову и **рскавице, рскавац, руштеви** (код Вука Караџића).

Биљур, у Босни.

Бјелица, (код Вука Караџића), **бјелица**, крупна врста у Боци (Сава Накићевић: *Бока*, стр. 211).

Видовка, „одлика с руменим плодом, која доспијева о Видову дне“ (код Вука Караџића).

Вишањ, „вишњева има у Сријему гдјешто по међама око винограда“ (код Вука Караџића).

Вишња, вишњица, вишњичица: Вишњичица род родила.

Дреновача, „у Сријему је најпознија трешња, тврда је као и рушт, али је од њега ситнија“ (код Вука Караџића).

Закићевка, „у Карловцима рана црвена трешња“ (код Вука Караџића).

Плавка, или **плавица**, рана врста, стасава пре свих других трешања, распрострањена у Боци (Сава Накићевић *Бока*, стр. 211.).

Раница, „у Сријему, рана трешња, *аршлама, арашлама*“ (код Вука Караџића).

Рскавац, врушкиња, рскавице, рушт, што и **бабаје** (код Вука Карахића), **рускавице** у Боци (Сава Накићевић: *Бока*, стр. 211).

Сабаначке трешње, распрострате по Лепеници, „црвене као крв“ (Т. Радивојевић: *Лепеница*, стр. 318).

Ситница, die Waldkirsche (код Вука Караџића).

Црница, (код Вука Караџића), **црница** у Боци, „кува се и чини за слатко“ (Сава Накићевић: *Бока*, стр, 211).

Шљаме, распрострањене у Боци, исте су што и у Херцеговини *ашламе, аршламе, карашламе*. Оне су најкрупније, „највеће и најтврђе,“ (Сава Накићевић: *Бока*, стр. 211).

Остало воће.

Бадем, миндан, бајам, мендио, (Mandel, amygdalus comunis L.):

У градини под слатким *бадемом*.
В. С. Караџић: С. Н. П. I., 468.
Славеј поје на *бадемско* дрво.
Браство, V., 173.

Бресква, задрелија, зерделија, прасква, праска, бреска, шаптелија, шефтелија, шефтели, шиптелија (у Левчу и Темнићу).

Дуд, бели и црвени, **дуткиња** у (Левчу и Темнићу, **мурва** у Црној Гори.

Дуња, дгуња, гуња, дуњац (Вук, у Ресави некакве врло велике дуње), **ранке** *дуње ранке*, крушке караманке!):

Потрунуше *гуње* и јабуке.
В. С. Караџић С. Н. П. I., 515.
Младожењска мајка милостива,
Насадила *гуње* и јабуке.
В. С. Караџић: С. Н. П. I., 13.
У руци јој жута *дуња*.
В. С, Караџић: С. Н. П. I., 66.

Кајсија.

Лешник.

Лимун.

Мушмула:

С временом и са сламом и *мушмуле* зру.
В. С. Караџић: Српске Народне Пословице.

Нар, шипак, шип, калинка.

Орах: морунац, коштуњавац, коштунац, бабац (у Срему: крупан орах).
Оскоруша
Смоква.

(Свршетак).

ИЗ СТОЧАРСТВА.

Исхрана супрасних крмача

Супрасну крмачу лако је познати по њеиној мирној ћуди, добром јелу (апетиту) и кад више не тражи нераста; нарочито у трећем месецу после букарења може се код супрасне крмаче опазити већа ширина тела.

Доба супрасности траје 110—124 дана или просечно 116 дана.

Тек три недеље пре опрасења развијају се код крмаче потпуно сисе; ово је најбољи знак, да треба крмачу одлучити од других, те у засебни свињац сместити.

Код храњења супрасне крмаче ваља у првом реду мислити на бољу и довољну храну тако, да имаду њеини прасци доста крви из које црпу своју храну.

Све врсти хране, које се дају супрасној крмачи морају бити непокварене и течне. Особито се препоручује храњење куваним кромпиром, репом, јечмом, зоби, обраним млеком, паспаљом, мекињама од ражи и различитим кућним отпадцима.

Разуме се само по себи, да се у летње доба све наведене врсте хране могу заменити или умањити, ако се даде понешто детелине, младе траве и т. д. Паша је за супрасне крмаче права благодат, пошто се креће у свежем ваздуху.

Осим здраве воде за пиће, треба крмачама давати помало пепела, које радо једу, јер њима треба минералних састојака особито креча за стварање костију младих прасаца. И мекиње од пшенице изврсно је храњиво, те се може два пута на дан давати $^1/_2$ кила од ове хране наквашене са водом.

Кад се крмача опраси, ваља врло опрезно поступати са исхраном опрашене крмаче.

У првим данима после опрасења, не сме се крмачи давати млого хране.

Најбоље је ако се крмачи даје храна припремљена као густа каша. Такав оброк може се састојати од 3 дела обареног и изгњеченог кромпира, од 2 дела мекиња и 1 дела прекупљеног или на ситно самлевеног јечма. Све мора бити добро помешано и разређено. Ретка водена храна не ваља за крмаче дојиље. Крмача мора полагано јести.

Разуме се само по себи, да у летно доба не сме изостати зелена храна, н. п. трава, детелина, грашрица са овсом, резанци од репе, бундеве; а као напој добро ће крмачама пријати кувана прекрупа од ражи, јечма, кукуруза и т. д., кисело млеко са кромпиром, све у влажном стању.

Укисељена храна не може се за крмаче дојиље препоручити. Исто тако мора изостати давање веће количине сурутке или џибре, јер од те врсте хране млади прасци добивају пролив.

За две или три недеље опазиће обазрив пол-привредник, да крмаче добро једу, па се може оброк повећати: на место два пута, хранити три пута на дан, те да могу производити више млека за младе прасце.

Но и са истим повећаним оброком ваља бити на опрезу; јер би се могло догодити, да младим прасићима услед густога млека дегенерирају мишићи и сисанчад ослабе јако, или постану хроми. Деси ли се овакав случај биће потребно одмах оброке смањивати и уједно сваком јелу додавати помало киселога млека, које подупире лако избацивање и меке изметине. Може се препоручити код исхране крмача, смесу хране која крмачама добро прија задржити стално. Мењање врста хране у доба, када млади прасци сисају своје матере, не може се из важних разлога одобрити.

Важно је да млеко, што га млади прасци сисају, с погледом на садржај хемиских састојака буде увек једнако. По прилици мора свињско млеко садржавати 88% воде, сиревине 7%, масти 10%, млечнога шећера 2% и минералних соли 1%.

У исто време не сме одгајивач заборавити на довољно кретање младога нараштаја и мајке им те да боље једе. То је лети лако, јер се може крмача са прасцима терати на пашу. Но зими је за младе прасце тешко; особито где нема изласа, пошто је у свињцу мали простор. Услед тога немају млади прасци прилике, да се по вољи играју и трче.

Недовољно кретање у свежем ваздуху може се одмах опазити на младим прасићима; обично такови имаду велики трбух, крива леђа и изметине које се слабо блистају. Осим тога прасци држани увек у свињцу расту врло слабо, па ако морају поднашати зиму лако и угину.

Уопште треба знати, да се млади прасци са својом матером најрадије осећају напољу, на ваздуху, натеривајући се један са другим, тражећи разне хране, глисте и различитога корења, траве и т. д.

Понешто пепела, креча, угљена морају имати млади прасци увек на расположењу, јер би у противном случају, неимајући доста минералних соли у храни, могли лако оболети.

Да за младе прасце морају зими свињци бити топли и чисти са довољном светлошћу, видни, не треба нарочито наглашавати.

Васа Бајавет.

БЕЛЕШКЕ

Светска продукција шећера у 1920/21. год. — Према процени статистичког бироа у Магдебургу, продукција шећера из шећерне репе износила је у Европи за 1920/21. год. 38 милиона метарских центи, док је за ранију кампањску годину износила само 26.6 милиона метарских центи. Према томе, овогодишња продукција шећера у Европи надмашивала би прошлогодишњу за 12 милиона мет. центи, а продукцију из 1913/19 за 5.5 милиона мет. центи. Но ма да овакво стање изазива општу радост, ипак развој шећерне индустрије још није у стању да покрије целокупну потребу Европе, тако да се мора увози-

ти шећер из колонија, којом Енглеска искључиво мора да се користи. Већу потребу за шећером имају Француска, Швајцарска, Угарска и Аустрија. Немачка и неке мање земље у којима се гаји шећерна репа, изгледа да ће се задовољити својом продукцијом. Као извозници, изгледа да ће се појавити само Чехословачка и Пољска. Шећерна трска гаји се само у једној европској земљи, на име у Шпанији, где се производи око 100.000 мет. центи тршћаног шећера, но која количина је из године у годину све мања. Према проценама Вилета и Греја (Њујорк) продукција шећера из шећерне репе износи у Америци за ову годину 9.3 милиона мет. центи према 6.9 милиона за прошлу кампањску годину. Поред Сједињених Држава у обзир долази још само Канада, и то само са незнатном количином. Много знатнија је продукција шећера из шећерне трске. Она износи 67.1 милиона мет. центи, при чему највећи део долази на Западну Индију с Кубом. Исто тако и у Азији се ове године очекује повећање шећерне продукције и процењује се на 51.6 милиона мег. центи, према 48 милиона у прошлој кампањској години. Главне продукционе земље су Британске Индије и Јава. За Африку се рачуна 5.6 милиона мет. центи, према 5.5 милиона од прошле године, а за Аустралију 2.3 милиона, као и прошле године. Према томе, целокупна светска индустрија шећера износи 164.6 милиона мет. центи и то 47, 8 милиона мет. центи репиног шећера и 126.8 мил. мет. центи тршћаног шећера. Овом количином шећера овогодишња кампања надмаша прошлогодишњу за округло 22 милиона мет. центи, но ипак још није у стању да покрије целокупну светску потребу.

W. L. Z.

ГЛАСНИК

Воћно семе за Министарство Пољопривреде и Вода. — Министарству Пољопривреде и Вода потребне су ове количине семена од дивљих јабука и крушака, које се имају набавити у току ове јесени.

Јавља се привредницима и осталим који би имали овог семена на продају, да пошљу понуде са мустрама Одељењу за виноградство и воћарство Проте Матије ул. бр. 62 са назначењем: које количине и по којој цени од килограма могу продати овом Министарству.

Нови чланови утемељачи Српског Пољопривредног Друштва. — Г. Јован Топаловић, индустријалац из Трстеника, и Мита Димитријевић, саветник посланства у Пенвији, положили су по 100 динара и уписали се за чланове утемељаче овог Друштва.

Друштво им благодари на пажњи.

† **Od Zemaljskog Gospodarskog Vijeća,** u Splitu dobili smo vest, da je 27 ov. m. nakon kratke bolesti umro njegov tajnik Ivo Darrer. Naše iskreno saučešće, i neka je pokojniku večan pomen!

Нове Подружине Српског Пољопривредног Друштва. — На седници Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 22. пр. месеца примљене су у састав Друштва ове Подружине:

1. *Ужичка*, за округ Ужички са седиштем у Ужицу, која је постајала и до минулих ратова, а обновљена је на окружном збору одржаном 29. септембра тек. године заузимљивошћу необично вредног г. Милутина О. Тошића, трговца и угледног пољопривредника из Ужица, коме изражавамо нашу велику захвалност за његов неуморан, примеран рад на ширењу пољопривредних знања у народу кроз овако корисне установе, као што су Пољопривредне Подружине.

Велика је заслуга за обнављање Ужичке Подружине и г. г. Драгомира Савића, окружног економа округа Ужичког, и Чедомира Рајића, државног економа среза Ужичког.

2. *Остружањска*, за село Остружањ, среза Подгорског округа Ваљевског са седиштем у Остружњу.

3. *Осечинска* за село Осечину, истог среза и округа, са седиштем у селу Осечини.

Ове су две Подружине основане вредношћом и заузимљивошћу државног економа среза Подгорског, г. Живадина Тијањића.

Овим Подружинама желимо срећан рад, а њиховим члановима лепог напретка.

За обнову сресних расадника. — Министарство Пољопривреде и Вода набавиће ове јесени већи број воћних *младића* (дивљачица) из државних и приватних расадника у Словеначкој ради раздавања оним сресним расадницима у Северној и Јужној Србији који се налазе у оснивању, или још не располажу средствима да их непосредно набаве. Исто тако набавиће се и *воћно семе* ради производње младића, и ово ће се засејати у неколиким државним пољопривредним заводима и сресном расаднику у Свилајнцу, па произведене младиће доцније раздаће се сресним расадницима који их немају. На тај начин убрзаће се производња облагорођених воћака у сресним расадницима, те ће они тиме боље одговорити своме задатку,

— — Ђ.

ЗАПИСНИК.

42. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва. одржане 22. октобра 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: Председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови: г.г. Алекса Љ. Поповић, Благоје Тодоровић, Александар Г. Јовановић, Милутин Стојановић, Вића Т. Радовановић и Милан Трифковић.

Председавао П.председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник 40. редовне седнице. Одбор исти усвоји.

II.

Прочитан је записник 41. редовне седнице. Одбор исти усвоји.

III.

Прочитан је извештај финансијског Одбора о стању Друштвене касе за прошли месец, по коме је у истом било прилике 160.675.02 дин у издавање 76.488.60 и да је садо касе 1.384.718.73 динара.

IV.

Прочитан је поздрав са пољопривредне изложбе у Штипу. Одбор исти прими знању и одлучи, да се штампа у Тежаку.

V.

Прочитан је извештај Директора изложбе у Александровцу (Жупа). Одбор исти прими знању и одлучи, да се штампа у Тежаку.

VI.

Поводом решавања о прослави Друштвене Славе одлучено је:

1) Да Председник, П.председник и секретар, отиду као делегати Друштва код Његовог Величанства Краља и умоле га, да се прими заштите Друштва, и да се умоли да посети Друштво о Слави;

2) Да иста лица оду код господина Министра Пољопривреде и Вода и умоле га да посети Друштво о слави;

3) Да иста лица оду код Патријарха и умоле га да посети Друштво приликом сечења колача и славе;

4) Да се остала г.г. Министри позову на славу писмом;

5) Да се прослава Друштвене славе у овој години изврши као и ранијих година: водоосвећење, сечење колача и послужење гостију.

У име Друштва да позарави госте Председник, у коме да изнесе Друштвени рад у овој години и постигнути успех са Дечијим пољопривредним клубовима.

Истог дана у 5 часова по подне да се одржи предавање са дискусијом о гајењу кукуруза. Предавање одржаће г. Андрија Жорж, државни економ среза жичког.

VII.

Прочитан јд извештај инспектора за подружине г. Влад. Хаџи-Илића. Одбор исти прими знању и одлучи, да г. Хаџи-Илић преради исти за штампање у Тежаку, а своја опажања о потребама пољопривреднока достави набављачком Одбору.

Поводом рачуна о путним трошковима и дневници инспектора, Одбор одлучи, да се рачун исплати по ранијем решењу о дневници. У будуће дневницу му рачунати по 50 динара, а кад је у једном месту више од 10 дана по 40 динара, а подвозни трошкови сувим по исплаћеној признаници од кочијаша.

VIII.

По реферисању П.председника, да је за члана Оцењивачког суда на изложби у Александровцу позвао и г. Антонија Мајеровића окр. економа. Одбор одлучи да се г. Мајеровићу исплате путни трошкови и дневница по рачуну.

IX.

По молби Свеза Српских Земљорадничких Задруга у Сарајеву. Одбор одлучи, да се умоли члан г. др. Вељa Н. Стојковић, да нађе лице које би израдило моделе за његову сушницу и извести Управу, шта би израда коштала, ради доношења одлуке о поруџбини ових модела.

X.

По молби Јагодинског Удружења за конзервисање воћа и поврћа. Одбор одлучи, да се Удружењу уступе 100 комада тегли по цени коштања, и да ће га Друштво увек радо потпомагати у набавкама.

Набављачком одбору ставити у дужност, да се постара за набавку тегла за идућу годину, зашта да пошаље модел фабрици стакла у Параћину и Словеначкој и упита, да ли би исте могле извршити израду за 10.000 комада и шта би коштао комад.

XI.

По молби гг. Стојановића, Милојевића и Комп. и Давида Симића и Комп. да им Друштво прода по један вагон плавог камена. — Одбор одлучи, да им се тражени камен не може продати, пошто је Друштво исти набавило за потребе пољопривредних Подружина и своје чланове.

XII.

По молби Друштва „Агрикол", да може изложити 670 тегли слатког на Друштвеној изложби. — Одбор одлучи, да се изврши оцена истог и ако је добро, као и ако је ово слатко рађено од нашег воћа, да се прими од сваке врсте слатког по неколико примерака, пошто Друштво нема места за излагање целокупног броја слатког.

XIII.

Прочитано је писмо Кметијске Дружбе у Љубљани, којим изјављује Друштву нарочиту благодарност за дочек њихових чланова приликом доласка у Србију. — Одбор прими исту знању и одлучи, да се штампа у Тежаку.

XIV.

По молби Управе Домаћичке Школе у Бананишту — Одбор одлучи, да се школи уступи један сепаратор за прераду млека, од оних који су добијени из Енглеске.

XV.

По тражењу Суда Општине Града Београда, за исплату 3141 динара за чишћење улице, изношења ђубра и таксе за воду. — Одбор одлучи, да се упути финансијском одбору на мишљење и извештај, за које ће се посиције извршити исплата.

XVI.

По молби Пољопривредних Подружина у Ужици, Осечини и Остружњу. — Одбор одлучи да се приме у састав Друштва, пошто су испуниле услове.

Са овим је исцрпљен данашњи дневни ред и П.председник закључује седницу.

Семе багрена и гледичије

потребно је Српском Пољопривредном Друштву.

Понуде са назначењем количине и цене слати Друштву до 1. децембра т. г.

200 000 резница америчке лозе

потребно је Српском Пољопривредном Друштву за своје чланове.

Понуде са ценама и назначењем сората, класе, паковања и места испоруке доставити што скорије.

ОГЛАСИ

Виноградарима и љубитељима грожђа

Ко жели да набави здраве, добро срасле ожиљене каламове, најбољих наших и страних сората лозе, на америчким подлогама за бескречне, слабо и јако кречне земље, нека пожури са наруџбином док је још избор велики.

Каламови су произведени у приватним лозним расадницима у Неготину и Врању (Обреновића и другова).

Цена је каламовима 1.50 дин. по комаду за количине изнад 100 комада, и 1.75 дин. по комаду за количине испод 100 комада, непаковано франко расадник Неготин или Врање.

За детаљнија обавештења и наруџбину обратити се у Београду:

Српском Пољопривредном Друштву (Немањина ул. 11)

Цвећарској радњи г. Тодора Мраовића (Кнез Михаилова улица);

у Неготину (Крајина) г. Жики Поповићу, Економу;

у Врању г Милану Младеновићу, Економу.

Сем каламова у расадницима је произведена велика количина багремових садница (средње висине око 70 см.), које се продају по 80 дин. од хиљаде.

Сваки купац добије бесплатно књижицу о правилном подизању, неговању и ђубрењу винове лозе. 2—10

Српско Пољопривредно Друштво има на продају

1) Сечке за сточну храну и то:

Марка Р. по 740 динара

Марка А. по 880 динара

систем Хамрли за мале поседе по 425 динара.

2) Пресе за грожђе од 100 литара по 875 дин.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник. председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 46. БЕОГРАД, 20 НОВЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

СЛАВА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Слава Српског Пољопривредног Друштва, Св. Краљ Милутин, прослављена је ове године тако свечано, као ретко које године.

Још пре почетка обреда Водоосвећења почели су се прикупљати гости, које су љубазно примали председник г. Љуба Новаковић, и потпредседник г. Паја Т. Тодоровић, уз помоћ особља Друштвеног. Дворница Дома Друштвеног била је одвећ мала да прими тако обилатну посету, те је већи део заузео био споредне просторије. Гостију је било из Београда, али већина је била из унутрашности Србије, међу којима највећи део изасланика Подружина, Дечијих Пољопривредних Клубова и пољопривредних службеника (ових око 150!).

Међу београдским гостима дужни смо нарочито споменути: Министра Пољопривреде и Вода г. Ивана *Пуцеља*, неколико народних посланика, председника општине града Београда, г. Добру Митровића, бив. Министра Народне Привреде г. Косту Главинића, као изасланика Савеза Земљорадничких Задруга, Конзула венецуелске републике, Ђорђа Радојловића, председника Београдске Берзе и др. Одборници Управе Српског Пољопривредноог Друштва, који су били тог дана у Београду, били су сви на окупу, као и многи чланови Друштвени и чиновници, виши и нижи, Министарства Пољопривреде и Вода. Међу гостима је опажено и неколико сељака у народном оделу, који су похитали из својих ближих и даљих места да буду сведоци овог славља Друштвеног, и да прегледају изложбе које су ове године сјајно зачиниле Славу.

Водоосвећење и резање колача извршено је у одређено време и на уобичајни начин. Са свештеником преломио је славски колач председник г. Љуба Новаковић.

После овога је Председник поздравио госте добродошлицом, па је одржао говор о раду и деланју Срп. Пољопривредног Друштва у овој години. Напоменуо је најпре, како је и Друштво од непријатеља немилице опљачкано, тако да су му сви, пре тога пуни, магацини потпуно испражњени, па му није поштеђена била ни збирка и књижница, зграде оштећене и намештај разнет. Налазећи се пред таквим стањем, Друштво после рата није могло да крене свој рад ни у ком правцу, иако је увиђало да је његов рад за народ у то време потребнији био но икада. Тек је у претпрошлој години потпомогнуто било једним већим прилогом од Народне Банке, да набави и раздели најпотребитијим крајевима у Србији нешто пољопривредних справа и материјала, а у прошлој години једном већом позајмицом од Министра Исхране и Обнове г. А. Станишића, која је одлуком Министра Пољопривреде и Вода г. Др. В. Јанковића претворена у стални капитал Друштвени. Даље је г. Председник летимично оцртао овогодишњи рад Друштвени у свима правцима задатка његовог, и то бројно, цифрама, објасњено и утврдио. Говор је г. Председник завршио саопштењем, да се Њ. В. Краљ *Александар*, сагласно одлуци Управног Одбора, на место покојног му Оца Великог *Петра I.* Ослободитеља, примио за заштитника Срп. Пољопривредног Друштва, што је од гостију примљено с једнодушним одобравањем и трокатним узвиком: Живео Краљ Александар!

Иза говора г. Председника настало је послужење гостију, а затим разгледање изложаба. За то време стигао је и Њ. С. Патријарх Господин *Димитрије*, осведочени пријатељ Српског Пољопривредног Друштва и бивши студент Агрономског Института у Паризу, који само случајем, што истог дана прославља годишњицу своја посвећења, није могао присуствовати прослави од почетка. Патријарх се особито интересовао изложбом Дечијих Пољопривредних Клубова; и кад је прегледао изложбу и кад му је објашњена потанко ова нова друштвена организација, изразио је своју најбољу похвалу Друштву, и препоручио је ову оргаиизацију као једну од најкорисиијих установа за културни напредак села и народа на селу. Исто тако с похвалом се изразио и о Изложби воћа, и јако су га занимали предмети Штипске Изложбе.

Председник и потпредседник примали су и даље честитања Славе, а парочито шефови одељења давали су посетиоцима објашњења о предметима изложаба, мада овогодишње изложбе имају ту врло умесну новину, да су им изложбени предмети груписани по својим особинама, и групе су обележене крупно штампаним називима, те је то посетиоцима давало већ довољно објашњења.

Истога дана после подне, около 4 часа, изволео је посетити Друштвени Дом Њ. В. Краљ **Александар** са свитом. Краља су дочекали пред Домом Друштвеним Председник с Потпредседником и Секретаром, а у згради су били и сви Одборници Друштвени. Поред шефова одељења Краљу су давали исцрпна објашњавања Председник и Потпредседник. О изложби и организацији Дечијих Пољопривредних Клубова и Њ. В. Краљ дао је израза необичног задовољства, јер се уверио, да изложбени предмети деце далеко надмашују обичну производњу на селу, што је очевидно знак напретка, који ће се продужавати и на даље. Воћни плодови побудили су такође живу пажњу Њ. Величанства, којом приликом видело се, да добро познаје поједине сорте, парочито јабуке: Колачарке, Будимке (ужичке Сенабије) и др. Група прерађеног — конзервисаног — воћа са курсева, које је Друштво приређивало у овој години, изазвала је допадање Њ. Величанства, као и предмети одељења Штипске Изложбе.

По прегледању изложаба умољено је Њ. Величанство да прими послужење славско у дворници, чему се радо одазвало. Краљ је послужен кољивом и огледао је једно од најстаријих (преко 48 година) вина са Жупске Изложбе, производ једног од виђених виноградара жупских оца Марка Богдановића из Александровца.

Изјавивши поново своје високо задовољство и признање раду Друштвеном, Њ. В. Краљ опростио се и очевидно добро расположен оставио је Дом Друштвени, праћен одушевљеним овацијама од скупљених државних економа и осталог грађанства.

У 5 часова по подне одржао је државни економ среза жичког г. Андр. Жорж заказано предавање у дворници Друштвеној: „О напредним методама гајења кукуруза“. Предавање је одржано пред многобројним слушаоцима обојега пола. Предавач је предавање допуњавао фотографским снимцима и осушеним биљкама с плодовима, и својом добром дидактиком изазвао живо интересовање. Како ће предавање, већ и по изјављеној жељи слушаоца, на сваки начин бити штампано, то се и не упуштамо у навођење садржине његове. По свршетку овога отворена је била дискусија, у којој је учествовало неколико стручњака, и на чије примедбе предавач је давао објашњења.

У току дана било је врло много посетиоца, међу којима је било и више угледнијих особа, народних посланика, чиновника, грађана, дама, студената и др. Г. Др. Велизар Јанковић, народни посланик и прећ. Министар Пољопривреде и Вода, кога Друштво убројава међу најбоље своје пријатеље, посетио је такође Славу и изложбе и потанко се обавештавао о свима одељењима, па се на растанку врло похвално изразио о успешним резултатима које је Друштво постигло.

ПОДЛИСТАК

КРОЗ КОСОВО

(пољопривредна студија)

(Наставак)

При засејавању пшенице у овим крајевима се сва њива избраздава вадама: оне треба да из њиве прикупе у пролеће воду од отопљеног снега, како не би њива дуго под водом лежала и пшеница угинула и иструнула.

Падају у очи и овде, као год и у целом Косову, жута говеда, која своје порекло воде, извесно, из Приморја, али су овде одавна аклиматизована. Нису крупна, али су волови дурашни и снажни, краве дају прилично и доброг млека, могу да се добро угоје и да даду лепо месо. Има доста и бивола који се употребљавају за радну стоку. Коњи су осредњи, ситни планиски сој какав је пре 40 година био још познат у ужичком округу. Држи се доста оваца и коза. И магарића има много, којима је цена 40—100 дин.; њима се служе сељаци за товарење; они су одговарали и још одговарају потребама сељаковим да отера *мало* жита у воденицу, да дотера *мало* производа у варош, да пренесе *мало* рода са њиве и т. д. У колико новчана привреда буде дефанитивније завлађивала, у толико ће и магарац бивати све више избациван из газдинства: онда ће се морати гонити на пијацу не по 20—30 ока, већ по 300, 500, 800, 1000 кгр., а за толику вучу ће бити потребни *крупни* волови и *велики* коњи, а не ситни и кењкани магарци. Капитализам у своме развитку гази — магарце!

Невоља је за околину Вучитрна, као, у осталом, за цело Косово, што су *сва* околна брда гола, потпуно голава, без комплекса шума, па чак и без појединих малих забрана бар. Гора је сва исечена а пошумљавање још није предузето, чак нису предузета ни проучавања за систематско и планско подизање шума. Бојати се да пошумљавање не буде ометено јадиковањем како ће се тим утрти сточарство. Ништа погрешније од тога: тек у планинским крајевима се отварају перспективе за сјајно сточарење. А данас је сразмерно тако мало стоке, празни простори су, међутим, тако велики, да пошумљавање не би ни за тренут отешњавало развијање сточарства. Дабоме, тада се само не би стока могла пуштати у сампасицу ради тога што би сваки хтео да ајдази; тада би свако село морало имати за своју стоку једног или више чобана. А они, бар у овим крајевима, нису скупи.

Још на једну грану привреду треба обратити пажњу:

Ово је укратко опис овогодишње Славе и Изложаба Срп. Пољопривредног Друштва, које ће се задржати у најлепшој успомени.

— — Ђ.

ИЗ РАТАРСТВА

БОКОРЕЊЕ ПШЕНИЦЕ

по НОВАЦКОМ.

(Наставак.)

1. Бокорење изазивају *унутрашњи* и *спољашњи узроци*. Унутрашњи су узроци у својој правој суштини највећим делом непознати.

С физиолошког и практичног гледишта важно је знати, да је бокорење код различних влатова неједнако и да се влатови једног и истог варијетета код подједнаких погодаба бокоре различно, неки јаче а неки слабије. Тако нпр. јечам се бокори јаче од овса, а *крупни* јечам (Hordeum disticum) јаче од *ситног* (Hordeum vulgare). Исто тако тако звана *бокораста раж* бокори се јаче од *обичне*, а *озима* опет снажније од *пролетње*. Одабирањем могућно је издвојити варијетете или врсте с јачим или слабијим бокорењем, но при томе ваља имати на уму, да јаче бокорење тежи производњи сламе, а слабије, — производи зрна. Ако се на производњу сламе и зрна обрати подједнака пажња, то ће варијетети код којих је бокорење из једног зрна са 3, 4 и 5 класоносних влатова понајбоље одговорити овом циљу. Наше главне стрнине задобили су ову особину од чести природним а од чести вештачким одабирањем.

Нарочито ваља нагласити, да први влат који се развија из зрна, даје главни влат — стабло. Ако се тај влат уништи или одстрани, развиће се побочни влатови, но ови никад не могу бити тако добри као главни влат. Из тих разлога, тако звана сетва у бразде у вези са загртањем, у ствари је један неуспели начин културе код кога се приликом загртања обично уништава трећи лист односно најбоље стабло, због чега има и мора имати за последицу мањак у жетвеном приносу.

2. Између спољашњих узрока, који су боље познати но унутрашњи, највише се истиче утицај светлости.

Слабо бокорење (са 2—3 стабла) јавља се код снажно развијених зрна и у мраку, међутим снажног бокорења не може бити не само у мраку већ ни у засени. Отуда је, као што се види, *светлост* главни узрок бокорењу.

3. Бокорење зависи даље и од величине простора. Оно је повољније на већем простору, а мањи не само да је неповољнији већ му наноси и штету. Пре свега, већи простор омогућава увећано стварање нових ткива и грађе за та ткива. Даље, већи простор омогућава и потпуније развијање корена, што има за последицу осигурано и увећано узимање хранљивих састојака из земље. Рад корена у безусловној је зависности од рада лишћа. Пошто се овај у главноме изводи утицајам појачане светлости која код биљака густо пониклих не може директно да доспе до сваког листа, то увећано приношење хранљивих састојака из земље не може да замени увећан простор. С друге стране опет ни највећи простор не користи ништа, ако у земљи нема хранљивих састојака. На посном, песковитом земљишту, бокораста раж се не бокори, шта више ни у случају, ако се на површини од 1 квадратног метра налази и само једна биљка. Биљне хране мора бити у земљи, иначе сунчана светлост постаје без икаква утицаја.

У којој мери може простор да утиче на само бокорење, види се из ових огледа:

Хаберланд је добио код озимог жита које је било

на виноградарство и воћарство. Винограда и воћњака данас нема: због зулумћарске отмице они су одавна поништени а нови нису подизани. Међутим, поједини примерци лозе и воћа, који су засађени пред кућом или на међи, дају изврстан род и по количини и по каквоћи. Подножја ових планинских маса наокруг око Косова могла би давати доста десетина милиуна динара у грожђу и воћу.

За занимања у вароши се нема шта рећи: стари занати и старе трговачке радње изумиру, то се очигледно види, и отпочиње трговина која се прилагођава новим привредним, управо новим трговачким приликама и односима. Док с једне стране улице видиш неку бедну и јадну „трговину“ са коју стотину гроша пропала, застарела и изанђала еспапа, дотле на другој видите пуне радње новога, модернијега, свежијега еспапа, по новоме укусу и по новом начину излагања. Осем тога, у Вучитрну има и неколико магаза, т. ј. трговина које раде са житом и пољопривредним производима.

Трговина је поглавито у рукама Срба, бар она главна и крупнија. Тако је било и за време Турака: Срби у Вучитрну су врло предузимљиви и жилави. Зато ту нема ни једног Јевреjина и ни једног Цинцарина, ма да су, иначе, Цинцари продрли у све вароши и варошице по Косову и око Косова. Али је за то онај мухамедански свет у вароши грдан нерадин: по цео дан непомично седи и ћути. Сиротан је и оголео. Има чак и оца који се могу похвалити да су се „сваке чохе наносили“: толико *разноврсних* закрпа на оделу имају, слично ономе јунаку из песме:

Зелена му долама до пета:
Да ј' измериш *претегли би конци*.

Тај свет који је био не само владајућа нација, већ и господарећа класа, сад се, у промењеним привредним приликама, осећа веома тешко, ма да су му, иначе, потребе очајно незнатне. Поскупио му је сваки еспап: раније је он плаћао царину 8%, од пре неколико година 11% по вредности, сад је она, често пута, 30, 40, 50 и 100%. Раније је из Солуна и Цариграда набављана роба такшега квалитета, зато и јевтинија. Турци су се на тај укус и на те цене били навикли, па им је сад тешко прилагодити се новом укусу и новим ценама.

Осем тога, предмети прве и неопходне потребе сад су, услед наших царина, трошарина и монопола, махнито скупе. За пример нека послуже само ова четири артикла.

(Наставиће се.)

засејано 29. септембра на огледном пољу у Бечу, ове резултате:

Квадр. см.	број стабала од једне биљке		
	озиме пшенице	озиме раži	озимог јечма
25	1.3	3.2	1.7
100	8.4	6.4	5.2
225	14.8	12.1	13.3
400	14.2	8.8 (3)	—

Хагедорн је у Праскави извео сличне огледе с јаром пшеницом и добио ове резултате:

Квадр. см.	број стабала на биљку
5	7
10	11
15	11
20	13
25	16

Исто тако и раније поменути оглед код кога је одвајањем и расађивањем стабала од једног пшеничног зрна добивено 21.109 класоносних стабала, може да послужи као доказ, како се повећањем простора може необично много потпомоћи бокорење.

4. Најзад, *време сејања* је од одлучног утицаја на бокорење. Још стари *Тер* обраћао је на то пажњу, да рана сетва омогућава бокорење биљака, и то пре него што стабљика почне класати.

О томе, да постоји разлика у бокорењу, могућно је сваком да се увери лако ако обрати пажњу на њиве под стрнинама раније и доцније посејане. *А. Новацки* вели, да код пшенице која је била засејана у *другој половини октобра* није нашао ни код једне биљке више од 4 стабла већ обично 1—2, међутим код самониклих биљака на њиви до исте њиве, чије је семе опало у *августу* месецу наилазио је биљке с врло јаким бокорима, а међу овима и на једну која је имала 121 влат. Пошто су остале погодбе биле скоро подједнаке, несумњиво је, да то јаче бокорење код самоникле биљака долази поглавито од тога што су по обарању брзо поникле, односно што су рано засејане.

Занимљив је оглед који је у овом погледу извео *Е. Волни* са *озимом пшеницом*. За свако зрно пшенично одређено је површину по 400 квадратних сантиметара а сетву је изводио у различно доба. Имао је овај резултат:

Време сетве	Средњи број стабала од једне биљке
18. августа (по новом)	28.08
2. септембра „	21.02
16. „ „	19.35
30. „ „	12.52
14. октобра „	10.18
28. „ „	6.18
11. новембра „	3.15
25. „ „	4.25

Бројеви ови, као што се види, најочитије говоре, да на бокорење има одлучан утицај време сетве. То је у осталом и природно. Биљке поникле из раније посејаног семена *за дуже се време користе светлошћу, ваздухом, водом и хранљивим састојцима из земље но биљке поникле из доцније засејаног семена, те се с тога јаче и бокоре од биљака чије је семе доцније посејано.*

(Свршетак).

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Опасније болести на воћкама

Има их веома много, али ћу овде описати само оне, које су за сада највише одомаћене и које нам знатне штете чине.

1. *Краставе-загарале — пеге на плодовима.* (Fusicladium). — Ова болест појављује се местимично у врло великој размери и то нарочито код јабука; а у последње време опажена је и на коштичавом воћу, нарочито код трешања.

Болест постаје од гљивице, која се јавља на површини плодова у виду рђастих пега, које га чине неугледним и неупотребљивим. Појављује се и на лишћу, које се пре времена осуши и опадне; па и на самим летораслима.

Обилна влага за време кишног пролећа и лета, главни је услов за ширење ове болести.

Заражени плодови опадају пре правог сазревања, а ако болест учеста, почну се местимично и саме гране сушити.

Средства за сузбијање. — Може се сузбити, ако се заражене воћке прскају са јачим раствором бордовске чорбе. Прскати треба најмање три пута, и то: пре и после листања, и одмах после цветања на 3—4 недеље. У случају кишних година треба воћке чешће прскати.

Раствор се прави на овај начин: Када се на 50 литара воде (најбоља је кишница) дода 2. килограма загашеног креча и 2. грама плавог камена. Раствор треба одмах употребити. За прво прскање употребава се овај двопроцентни раствор, а за остале ½—1 процентни на 50 лит. воде. При прскању треба пазити, да су млазеви из прскалице што ситнији и разређенији.

Веома је практично, ако се раствору дода и 50 грама шећера, јер ће у том случају бити издржљивији и лепљив, па ће се боље на лишћу, плодовима и др. деловима воћке, задржати.

С јесени треба пажљиво покупити са земље сво опало заражено лишће и плодове, па спалити.

2. — *Буђ на плоду.* (Monilia fructigena). — Појављује се на плодовима коштичавог и јабучастог воћа. Заражени плодови у току лета и јесени осуше се и остану на воћкама висећи преко зиме, а нарочито код трешања и шљива.

Ову болест изазива гљивица, која се на плодовима појављује, пре и за време врења, у облику већих или мањих сивих-пегастих испупчења, наслаганих обично у виду круга.

На осушеним, побуђалим местима остану прико зиме споре-семенчице — од гљивице, па се идуће године појављују на здравим плодовима, а тим пре, ако наступи кишовито време.

Средства за сузбијање. — Да се болест предупреди, треба с јесени све заражене овале плодове покупити, на

и оне које су на воћкама заостале скинути и све скупа спалити.

Других до сада сигурнијих средстава нема, али се заражене воћке при заметању плодова могу прскати јачим раствором бордовске чорбе, начињене као код напред описане болести.

3. — *Пепелница.* (Oidium farinosum). — Млади ластари, чији су врхови слабо развијени, нарочито за време кишног пролећа и лета буду обасути, у почетку белим а доцније угасито белим, пепељком. Заражене воћке заостаће у порасту и постати кржљаве.

Сува и слаба земљишта са недовољним хранљивим састојцима дају неразвијене воћке које не могу одолевати нападу ове болести.

Предохрана и сузбијање. — За уништавање болести, постоји непосредно средство, као што је: запрашивање сумпорним прахом, и заламање врхова заражених ластара, но ово само код снажнијих воћака, где има изгледа да ће још у току лета истерати нови други ластари, како би се болест одмах у почетку спречила. Запрашивање се предузима с пролећа, чим се први знаци болести покажу на лишћу и ластарима.

Добро нађубрене воћке с јесени и преко зиме, на тежим земљиштима коњским а на лакшим говеђим ђубретом, мање ће бити нападнуте овом болешћу.

Све заражене сивкасте ластаре треба с јесени сасећи и спалити, или их слабим раствором „карбона" (карболинеума) опрати.

4. — *Коврџавости лишћа.* (Exoascus deformans). — Напада нарочито лишће бресака, које се уковрчи услед појаве пликова на горњој страни местимично црвено обојеним. Лишће оболи с пролећа, а често још у току лета и с јесени опадне. Болест причињава гљивица. Болест се јавља обично кад је хладно и кишовито пролеће.

Средства за сузбијање. — Пошто се гљивица јавља и на самим ластарима па и на грањицама, то их треба с јесени сасећи и спалити.

Заражене воћке треба прскати бордовском чорбом, први пут одмах при листању, други пут после цветања, а трећи пут када је лишће потпуно развијено.

За прва прскања треба начинити бордовску чорбу од 1·5 кграма плавог камена и 2 кграма креча на 100 литара воде; а за остала може бити јачи раствор.

5. — *Рђа на лишћу.* (Gymnosporangium Sabinae). — Одмах при развићу лишћа на доњој страни појављују се нерацасто — мрке пеге, у којима живе споре — семенчице гљивице, која ову болест проузрукује. Најшће се јавља на крушкама.

Средства за сузбијање. — Састоји се у скупљању и спаљивању с јесени опалог лишћа, а с пролећа и лети у прскању бордовском чорбом, као код напред споменуте болести.

(Свршиће се).

ВИНОГРАДАРСКО-ВИНАРСКА И ВОЋАРСКА ИЗЛОЖБА

У АЛЕКСАНДРОВЦУ (ЖУПА).

Читаоцима „Тежака" познато је из 34. и 35. броја о припремању ове изложбе, а сада им можемо саопштити у исколико о резултату припремне изложбе.

Интересовање за изложбу било је од свих виноградара и воћара области Жупе. У припремању предмета била је права утакмица, ко ће лепших и више предмета изложити. Па и у помагању око уређења изложбе, давању ствари и материјала, за намештање, такође је била утакмица.

Изложба је приређена у згради државног лозног расадника, који је својим примерним уређењем такође много допринео, да је изложба на све посетиоце учинила много лепши утисак.

Изложба је имала пет одељења, од којих су била два за грожђе, два за воће, пиће и прераде од воћа (слатко, компоте, пекмез и др.) а једно одељење за справе.

Излагача је било:

Грожђа	169	са 843	предмета
Јабука	150	„ 540	„
Крушака	86	„ 296	„
Дуња	14	„ 54	„
Ораха	43	„ 72	„
Шљива	16	„ 21	„

Оскоруша, Мушмула, Лешника, Бадема, Смокве и Лимунова 15 излагача са 41 предметом.

Бресака 12 излагача са 19 предмета.

Вина белог и црног, и сирћета 72 излагача са 183 предмета.

Ракије шљивовице и комовице (љуте и меке) и коњака 69 излагача са 144 предмета.

Малине укување, компота, пекмеза и слатког 41 излагач са 211 предмета.

Зрелих и зелених калемова лозе 29 излагача са 241 предмет.

Виноградарско-воћарских и других пољопривредних справа 5 излагача са 392 предмета.

Према овоме било је 736 излагача са 3057 предмета.

Сви изложени предмети били су сређени по сортама и категоријама, те је код посетиоца одмах падала у очи разлика бољих предмета.

На дан отварања изложбе претходно је извршена служба Божија и после благослова и поздрава од стране свештеника и намесника г. Марка Богдановића, поздравио је госте и излагаче г. Огњан Луковић, економ, председник Жупске Пољопривредне Подружине, износећи у говору рад Подружине, од дана оснивања до данас, на обнављању виноградарства и унапређењу воћарства, као и статистичке податке о површини под виноградима и воћњацима и приносу ових, површини која је остала још необновљена виноградима на америчкој подлози, изјављујући своју и у име Подружине највећу благодарност Српском Пољопривредном Друштву, како на досадањим, тако и на садањој обилатој помоћи за припрему ове изложбе.

У исто време поздравља и председника Друштва г. Пају Т. Тодоровића, који је лично и као члан Друштва и као шеф за виноградарство и воћарство у Министарству Пољопривреде и Вода, од почетка оснивања Пољопривредне Подружине у Жупи, и један од оснивача државног лозног расадника, својим радом највише допринео и утицао, и онда када су Жупљани били малаксали, да се рад на обнављању убрза и поставља на што бољој основи.

П.председник Српског Пољопривредног Друштва г. Паја Т. Тодоровић поздравио је у име Друштва вредне чланове Жупске Пољопривредне Подружине, излагаче и све Жупљане, износи и садању као и ранију добру вољу Друштва да увек помогну вредне раденике за напредније начине рада, у коме су правцу Жупска Пољопривредна Подружина и Жупљани увек предњачили, чији се рад већ може видети и од сваког оценити као похвалан и угледан.

Радује се, што су Жупљани прихваћали увек све упућене им поуке на обнављању пропалог виноградарства, од чега сада имају велике користи за свој бољи живот па и за државу. Позива Жупљане да и даље раде енергично и препоручује им, да од сада предузму кораке на бољој и заједничкој преради грожђа, како би имали доста потрошача и своје производе што боље уновчили.

После овога поздравио је присутне у име Владе Начелник округа Крушевачког г. Марко Новаковић, радујући се што је видео увек добру вољу и енергичан рад Жупљана на обнављању виноградарства, чије су природне прилике упућене овој грани, жели им да од рада имају што веће користи и препоручује, да се свагда за поуке у своме раду обраћају стручним људима, чијом су помоћу до сада постигли овај лепи успех.

У 9·40 часова пре подне П.председник Српског Пољопривредног Друштва г. Паја Т. Тодоровић отворио је изложбу, што је објављено и са пуцањем топова (апарата за одбрану од града) са виноградарских висова у Жупи.

Од момента отварања изложбе посета и разгледање исте било је стално у великим масама, мушког и женског пола разног занимања и деце, а нарочито мештана и из ближе околине. После разгледања изложбе посетиоци су се хватали у коло, те је за све време било народно весеље.

Посетиоца са стране било је мало; већином су посетили изложбу винарски трговци из Ужица, Чачка, Краљева, Крушевца, Сталаћа, Ваљева, Скопља и Битоља, којом су приликом одмах закључивали погодбе вина и грожђа.

Пољопривредници су приликом прегледања предмета нарочито обраћали пажњу на боље предмете, распитивали се чији су и одакле, па код воћа и грожђа узимали су прибелешке како би вршили набавку вијока (калемгранчица) и размножавали боље сорте.

На изложби је виђена једна новина. На име, изложени су били и пољопривредне справе и алати *као продајно одељење*, које су пољопривредници разгледали, распитивали се о истим и врло радо куповали, тако да су излагачи били потпуно задовољни, и стога већи број справа поклонили Подружини да их може поделити излагачима на име награда.

Другог дана изложбе одржао је предавање из виноградарства и винарства инспектор Министарства Пољопривреде и Вода г Милутин Стојановић, члан Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва. У предавању је нанео све напомене и знања која треба да има виноградар, па да од свога рада има што већег добити. Ово предавање саслушано је од стране великог броја практичара виноградара са највећом пажњом, те је за то изјављена нарочита захвалност г. Стојановићу.

Трећег и четвртог дана изложбе посетиоци са стране и мештани у већем броју обишли су винограде и пољане на северној страни варошице Александровца до села Дренче, и јужне стране варошице до села Доброљубца.

На првом путовању мештани села Дренче, Ржанице и Тршца припремили су посетиоцима ручак и почастили их својим најбољим пићем, а на другом мештани села Стубла, Шљивова и Доброљубца.

На овим излетима могло се видети с коликом вољом и знањем Жупљани обрађују и уређују своје винограде, колико је сората у којој околини заступљено, као и какво је и у ком положају сазревање којих сората грожђа.

За време ручка пало је више здравица од посетиоца и поздрава од стране мештана који су износили своје потребе и молећи да им се и даље поклања пажња и да се помажу, а они са своје стране обећавају сав свој труд на овом послу.

Те жеље могу се свести на ове тачке:

Народ у опште жели: добре путове, по могућству један железнички крак од Крушевца до Александровца и помоћ за подизање подрума за заједничку прераду вина као и оснивање Виноградарске Школе у Александровцу.

Трајање изложбе продужено је за један дан, да би чланови оцењивачког суда довршили посао и посетиоцима дало још времена за разгледање.

Петог дана увече п.председник г. Тодоровић по прочитању извештаја о додељеним наградама, својим кратким говором о утисцима изложбе, упозоравајући произвађаче на добре примерке и захваливши се свима који су припомогли приређивању изложбе, затворио је изложбу.

А. П. Рашковић.

БЕЛЕШКЕ

Целокрезол — једно ново дезинфекционо средство код стоке. — До скора су била у употреби у главном ова три средства за дезинфиковање: сублимат, лизол и креолин. Антисептично дејство сублимата је најјаче у колико је то познато, али оно иде на рачун дотичних ћелијица у телу (услед опасног наједања) и на рачун општег стања и расположења животиње, код које се ово средство примени, услед отровног респирационог дејства. Ова два момента истичу се при употреби сублимата највише, а то отровно респирационо дејство најопасније је по преживаре, јер се јавља у виду тровања живом. С тога се у пракси и не употребљава при лечењу рогате стоке. Нешто боље је у том погледу с лизолом. Ако је у концентрисаном раствору, то и он наједа врло јако, а с тиме је у вези исто тако једно опште отровно дејство. Поред тога и његов јак мирис је доста непријатан што се нарочито осећа код животиња које су лечене раствором лизола, па потом заклане ради добијања меса Примећено је на име, да мирис лизола продире и у такво месо, које се њиме као импрегнира, услед чега га с једне стране комисије за преглед меса одмах одбацују као непогодно за животне намирнице, а с друге пак ни сама публика неће да га купује. Што се тиче креолина, он до душе не наједа и нема тог отровног дејства, али је сувише скуп, тако да пољопривредници не могу толико да се користе њиме.

Међутим у новије време створено је једно најновије средство, *целокрезол*, које је у погледу према раније наведеним средствима у великом преимућству. Његове најглавније особине су:

1. енергично убија све шкодљиве клице;
2. није отрован;
3. не надражује стоку ни у ком смислу, па чак ни у јако концентрисаним растворима;
4. има врло слаб мирис; и
5. врло је јевтин.

Производи га једна немачка фабрика сахарина (Sacharin-Fabrik A. G. vorm. Fahlberg, List & Cº, Magdeburg-Südost).

Немачки марвени лекар д-р Хитиг извештава, да у својој пракси употребљава целокрезол већ скоро годину дана и да је с њим постигао ваљане резултате и с тога га он препоручује свима пољопривредницима као најбоље средство против свих инсеката који нападају стоку, као и упште за дезинфекцију приликом појава заразних сточних болести.

Било би вредно да наши марвени лекари испробају ово средство и евентуално га препоруче одгајивачима стоке, ако би се и код нас показало тако добро.

Д. Л. Р.

ГЛАСНИК

Цена лози из државних лозних расадника. — Решењем Г. Министра Пољопривреде и Вода од 8. ов. мес. прописане су цене свима категоријама лозе, које ће се издавати из државних лозних расадника. Цене су одређене према подацима, који су прикупљени од пољопривредних одељења свих Покрајинских Управа, и по томе оне важе за све државне установе у држави.

Цене су те:

Резницама I класе, дужине 35—40 см. 100 динара 1000 комада;

Прпорцима I класе 200 дин. 1000 ком.;

Калемовима (зрелим) I класе 800 дин. 1000 комада;

Резницама од домаће лозе за вијоке (калем-гранчице) 25 дин. 1000 ком.

Резнице, прпорци, калемови II класе неће се продавати народу.

— — Ђ.

Бесплатни калемови лозе за Јужну Србију. — У Јужној Србији се тек почиње са обнављањем виногрда. У северном делу подигнуто је нешто мало нових винограда, а даље јужно није се на томе ништа радило. Са оснивањем два велика државна лозна расадника, у Кавадарцу и Скопљу, народ се тек упознаје са новим радовима. Прирећени калемарски курсеви дали су врло добре резултате: народ се заинтересовао и курвести се брзо обучали у калемљењу. Да би се уједно дала прилика, да се народ увери о корисности подизања винограда калемљеном лозом, раздаће се калемљена лоза, која је произведена у тамошњим лозним расадницима, искључиво у областима које припадају расадницима. Но, како је то мали број, то ће се, по решењу Г. Министра Пољопривреде и Вода, откупити известан број калемова и из приватних расадника ради бесплатне поделе појединим лицима за подизања угледних винограда. Та ће лица одабрати државни економи; они ће се старати, да се одаберу и подесна земљишта и повољнија за виноград, узев у обзир при томе и америчку подлогу калемова, да се земља правилно припреми, лоза посади и даље врше радови под њиховим руководством и надзором.

У ту сврху даће се:

окр. економ у Скопљу	4000	ком.
„ „ у Куманову (за срез кратовски)	4000	„
срес. економ у Велесу	5000	„
„ „ у Ђевђелији	2000	„
„ „ у Струмици	2000	„
Свега	17.000	ком.

Нарочитим расписом објавиће је економима, како у томе да поступају.

— — Ђ.

Нови Друштвени чланови. — На дан Славе Српског Пољопривредног Друштва уписали су се за чланове:

А. *Добротворе* са улогом од 1000 динара Делегација Произвађача Чилске Шалитре у Београду;

Б. *Утемељаче* са улогом од по 100 динара г. г Милорад Манчић, економ свог добра из Срећковице — Пирот; Спасоје Димитријевић економ свог добра из Грања (Крагујевац); Митар Рајковић окружни економ у Белом Пољу.

Господин Милан К. Цветановић, власник штампарије „Св. Сава“, положио је Друштву 200 динара на име уписа за члана утемељача за себе и своја сестрића пок. Илију Петровића, студента књижевности из Београда.

Српско Пољопривредно Друштво и овом приликом благодари именованим на пажњи према Друштву, а поч. Илији Петровићу жели рајско насеље.

Редовни годишњи збор Српског Пчеларског Друштва одржаће се 27. новембра 1921. г. у старој друштвеној згради до Дирекције Шума и Руда, Шумадијска улица.

Право учешћа имају сви чланови Срп. Пчел. Друштва и делегати пчеларских подружина. У смислу чл. 46. друштвених правила свака подружина може послати по 1 делегата на 10 редовних чланова.

Решаваће се, поред дневног реда, само о оним питањима која стигну 15 дана пре збора, а имаће право гласа само они далегати чије су подружине уплатиле свој улог. Делегати морају имати уредна пуномоћија.

ЗАПИСНИК.

43. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 26. октобра 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Биле су присутне: П.председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г. г. Благоје Д. Тодоровић, Вића Т. Радовановић, Милан Трнковић, Милутин Стојановић и Александар Т. Јовановић.

Као гост био је г. Драгутин Спремић редовни члан.

Председавао П.председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле 42. редовне седнице. — Одбор исти усвоји.

II.

По молби Кола Српских Сестара у Бањи-Луци, Одбор одлучи, да му се подаду справе за обрађивање земље за домаћичку школу, али да се упита, да ли су им исте потребне од ратарских или градинарских справа и да пошаљу Друштву један примерак својих Правила.

III.

По молби г. Радована В. Радовановића, свр. ђака учитељске школе, да га Друштво прими за свог чиновника — економа, Одбор одлучи, да се не може примити, пошто постоји ранија одлука да се ово место у овој години не попуњава.

IV.

По молби г. Миодрага Обреновића о откупу калемљене лозе, коју је произвео у овој години, Одбор одлучи, пошто је тражња лозе велика те ће их г. Обреновић лако распродати, да му се скрене пажња да продају огласи преко „Тежака" и наведе, да ће поруџбине за исте радо примати и Српско Пољопривредно Друштво, које ће му ове поруџбине достављати одмах.

V.

По реферисању секретара о заосталим бројевима „Тежака" из 1913. године, Одбор одлучи, да се од истих пошаље ђацима нижих пољопривредних школа и Пољопривредним Подружинама у новим крајевима за своје чланове.

VI.

По молби г. Димитрија Николића. — Одбор усвоји мишљење Књижевног Одбора, да не може штампати његову књигу „Огледни резултати и опажања код кукуруза, јечма, овса, пшениц- и кромпира", пошто је решењем Одбора раније утврђено које се књиге имају штампати и о томе је већ расписан стечај.

VII.

По мишљењу Књижевног Одбора и одређених чланова о откупу књиге „Воћке, воће и воћарство" (прилози за истраживања помолошка, етнографска и културно-историска) од г. Драгише Лапчевића, Одбор одлучи, да се откупи 500 примерака по 3.50 динара комад.

VIII.

По предлогу Набављачког Одбора и шефа продајног одељења о потребним набавкама за ову и идућу годину. — Одбор одлучи, да се предложене набавке изврше.

IX.

По мишљењу Набављачког Одбора. — Одбор одлучи, да се откупе понуђених 60 комада дворедних сејалица за кукуруз.

X.

По мишљењу Набављачког Одбора о набавци запрашивача. — Одбор одлучи, да се набаве 500 комада „Вулкан".

XI.

По понуди за прскалице „Незвилове". — Одбор одлучи, да се не набављају, пошто је цена доста велика.

XII.

По мишљењу Набављачког Одбора о набавци вештачког ђубра — Одбор одлучи, да се набави по један вагон од: суперфосфата, калијеве соли, коштаног (сировог брашна) и чилски шалитре.

XIII.

По тражењима добивеним за резнице америчке лозе. — Одбор одлучи, да се у овој години набави 200.000 резница.

XIV.

По молби г-ђе Марије Остелашки, — Одбор одлучи да се извести, да јој се не могу дати тражене млекарске справе, пошто их Друштво нема.

XV.

По питању о распродаји Пољопривредних Календара за 1922. годину, — Одбор одлучи, да се исти пошаљу Пољопривредним Подружинама и државним економима и да им се за труд око распродаје призна 15%.

XVI.

По предлогу о премеру Друштвеног земљишта и изради ситуационог плана, — Одбор одлучи, да се позове инжињер за премер и израду.

XVII.

По изнетој потреби да се за друштвени лабораториум изврши преправка једног одељења на згради у авлији, као и да се направи један резервоар за одвођење воде. — Одбор одлучи, да Финансиски Одбор прибави понуде и уступи ове преправке најјефтинијем понуђачу.

Са овим је исприљен данашњи дневни ред и П.председник закључује седницу.

Исправка. У Бр. 45. „Тежака" од 13. т. м., а у чланку „Потапање житног семена као средство за повећање жетвених приноса" поткрала се једна штампарска погрешка: на стр. 334. у другом ступцу приликом назначења врсте ђубрета, азот је значен знаком Н место N.

Молимо наше читаоце, да ову исправку приме знању.

ОГЛАСИ

Српско Пољопривредно Друштво продаје плави камен по 9.— дин. кгр.

Добило је већу партију Мајерових тријера и продаје:

Мајерове тријере № 1 а ½ по	. . . .	1.320— дин.
№ 1½ по	. . . . .	1.628— „
Врстачну сејалице Универзал са 15 реда по		2.200— „
са 17 реда по		2.400— „

Нечлановима са 10% скупље.

Виноградарима и љубитељима грожђа

Ко жели да набави здраве, добро срасле ожиљене каламове, најбољих наших и страних сората лозе, на америчким подлогама за бескречне, слабо и јако кречне земље, нека пожури са наруџбином док је још избор велики.

Каламови су произведени у приватним лозним расадницима у Неготину и Врању (Обреновића и другова).

Цена је каламовима 1.50 дин. по комаду за количине изнад 100 комада, и 1.75 дин. по комаду за количине испод 100 комада, непаковано франко расадник Неготин или Врање.

За детаљнија обавештења и наруџбину обратити се у Београду:

Српском Пољопривредном Друштву (Немањина ул. 11)

Цвећарској радњи г. Тодора Мраовића (Кнез Михаилова улица);

у Неготину (Крајина) г. Жики Поповићу, Економу;

у Врању г Милану Младеновићу, Економу.

Сем каламова у расадницима је произведена велика количина багремових садница (средње висине око 70 см.), које се продају по 80 дин. од хиљаде.

Сваки купац добије бесплатно књижицу о правилном подизању, неговању и ђубрењу винове лозе. 3—10

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ упућују се Срп. Пољопривредном Друштву У БЕОГРАДУ

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Др В. Н. Стојковић

Број 47. БЕОГРАД, 27. НОВЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ПРЕЛЕД РАДА СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

У ОВОЈ ГОДИНИ*)

Ваша Светости, Господине Министре! Поштовани и драги гости! Првенствено сматрам за своју дужност да у име Срп. Пољопривредног Друштва изјавим топлу захвалност на пажњи и части, коју сте, поштовани и драги гости, указали Друштву посетом Друштвене Славе, и да вас поздравим по српском обичају са: добро нам дошли!

Дозволите ми, поштовани гости, да овом приликом бацим један летимичан поглед и да изложим, ма и најконцизније, рад и делање Српског Пољопривредног Друштва и његове управе у овој години.

Минули страховити светски рат, који је, поврх ужасних жртава у крви и материјалним добрима, довео у питање привредни живот у целом свету, најстраховитије је задесио нашу отаџбину.

Вандалском непријатељском окупацијом, кроз три пуне године, доведен је био наш привредни живот до потпуне катаклизме, слома. Непријатељ је уништио и опљачкао сва средства за производњу и онемогућио сваки привредни рад.

И Српско Пољопривредно Друштво претрпело је тада свој слом. Пуни магацини пољопривредних справа и алата, разног семења и осталих потреба и материјала били су опљачкани и разнесени, архива и књижница уништена, а друштвене организације и пољопривредне подружине растурене.

После државне ресторације требало је тако рећи *изнова отпочети рад*, толико потребан за обнову и унапређење пољске привреде у земљи.

Међутим материјалних средстава није било, а без средстава немогућан је сваки рад.

Тек у прошлој години Министарство за обнову и исхрану учинило је Друштву позајмицу у два маха, у суми од 1,850.000 динара, ради набавке семена и пољопривредних справа и алата за обнову земље, с тим, да ту суму у *року од једне године дана врати.*

И Друштво је одмах отпочело агилнији рад, али *са зебњом и уздржљивошћу у набавкама*, јер је ту суму морало Министарству вратити у року од године дана.

Стојећи тако скоро пред немогућношћу обнове рада, Управа друштвена обратила се у марту месецу ове године тадањем Министру Пољопривреде и Вода представком и молбом за дејствовање, да сва сума остане и даље на расположењу Друштва за вршење његових задатака на унапређивању пољске привреде и обнове земље.

Схватајући правилно велику важност улоге коју има Пољопривредно Друштво у унапређивању ове најважније привредне гране, којом се бави преко 80% нашег становништва, господин Министар је прихватио свесрдно ову молбу и издејствовао преко економско-финансијског Комитета Министара код Краљевске Владе: *да се сума у 1,850.000 динара, дата Друштву из Министарства за Обнову и Исхрану као позајмица уступи Друштву као сталнн основни фонд за његове циљеве*, о чему је Друштво извештено актом од 25. марта ове године Бр. 7·800.

На овај је начин Друштво срећно пребродило најопаснију кризу ратом створену и стало на чврсте ноге, а Управном Одбору дат је снажан подстрек за већу агилност и интензивнији рад, који се, смело можемо рећи без самохвалисања, видно огледа у повољним резултатима овогодишњег рада....

И према Правилима друштвеним и према програму рада Управног Одбора за ову годину, рад се друштва кретао у главноме у два правца: у *инструктивно-пропагашорском* за увођење рационалнијих и модернијих метода рада у пољској привреди, и у *набављачком:* за набавку и снабдевање пољопривредника, а првенствено друштвених чланова, савршенијим справама и алатима, одабраним семењем и свеколиким осталим потребама пољопривредника.

У оном првом инструктивно-пропагаторском

*) Говор председника Г. Љ. Новаковића на Славу Друштвеној.

правцу, Друштво је постигло у овој години видне резултате, који се огледају у следећем:

Књижевни рад. Друштвени орган „*Тежак*", који се раније штампао једва у 2.000 примерака, у овој се години штампа и растура у народу у 7.000 примерака, а *Пољопривредни Календар*, који је сада компендиум практичних поука и упутстава за земљоделнике, у 20.000 примерака. Сем тога је Друштво у овој години издало знатан број књига и мањих списа „Библиотеке Срп. Пољопривредног Друштва", „Тежакове Библиотеке", и „Библиотеке Дечијих Пољопривредних Клубова", зашто је издато до сада на 35.000 динара.

Усмена пропаганда. Друштво је у току године приредило један низ *стручних, практичних пољопривредних предавања и курсева* са демонстрацијама и извођењем практичних радова које овде у своме Дому, а које у народу: у Лазаревцу, Крушевцу, Краљеву, Чачку и Штипу.

Изложбе. И ако се налазимо још у ери нерсређеног привредног живота после рата, Друштво је настало да, покрај перманентне инструктивне изложбе воћа у своме Дому, приреди још, уз припомоћ Министарства Пољопривреде и Вода, и две изложбе: у *Александровцу* у Жупи из области Виногрдарства и Воћарства, и у *Штипу*, за брегалничку област, свих пољопривредних продуката. Обе ове изложбе, и по импозантном броју излагача и изложбених предмета, као и по броју посетилаца, потпуно су успеле и утицаће снажно на унапређење пољске привреде у тим крајевима. Нарочито у Штипу била је од еминентне важности и са националног гледишта и за упознавање културног и привредног стања наших нових јужних крајева.

Пољопривредне Подружине. Као што сам већ напоменуо, вандалска непријатељска окупација растурила је била све друштвене Пољопривредне Подружине у земљи, преко којих организација Друштво је једино могло успешно делати на остварењу великих задатака које је на себе примило.

Цео посао око обнављања ових организација и оснивања нових Подружина морао се изнова отпочети. На овоме пољу Друштво је развило највећу акцију и постигло је сјајне успехе. У току ове године *обновљено је* 16 Подружина које су постојале пре рата, а *основало је педесет нових*, те тако Друштво има данас у свом саставу 66 својих Подружина, које броје сада 5526 чланова, а чији број редовно расте. Интересантно је, важно и утешно да се у нашим ослобођеним *јужним крајевима* снажно развија покрет за ову пољопривредну организацију. У току ове године основано је тамо 15. Подружина, и то: пеђска, битољска, плевљанска, прилепска, велешка, пчињска, гор. балванска, брегалничка, кривопаланачка и царибродска.

Дечији Пољопривредни Клубови. Да би се код сеоске пољопривредне омладине развила још из ране младости љубав ка будућем свом занимању и тежња за модернији и рационалнији начине рада у пољској привреди, а тиме у неколико *сузбила опасна тежња сеоског становништва*, која се, нарочито после овог светског рата, опажа у свима земљама, *да напушта село и прелази у вароши*, Управа Пољопривредног Друштва прихватила је свом вољом предлог свог члана Д-р Вел.

ПОДЛИСТАК

КРОЗ КОСОВО

(пољопривредна студија)

(Наставак)

	За време Турака плаћано је гроша	Сад се плаћа гроша
1 ока кафе	8	30
1 „ шећера	2	8
1 „ дувана	6	87½
1 канта гаса	14	104

И непосредни порез је, по својој величини, за тај свет не само једно прво изненађење, већ и неподношљив терет. Афус Реџеп, ода и сопственик неколико чифлука, добар пријатељ мојих другова д-ра Драгише Ђурића и д-ра Недељка Кошанина, доцената Универзитета, с којима се познао кад су они ту као резервни капетани гарнизонарали с трупама и којих се довољно не може нахвалити, с очајањем ми је говорио:

— Нарезано ми је 1000 динара пореза а чипчије су ми донели само 2000 ока жита.

Како је безобзирно порез товарен, нека послуже и ова два примера: Апостолу Кошанићу, који има свега кућу и пола хектара земље, нарезано је 160, а једноме калајџији, који има кућу коју би радо дао за 200 динара и који само о постима заради који грош на калаисању бакрених судова, ударено је 165 динара!

Под толиким теретом и на оваквој жалосној привреди каква је сад и каква ће још 10—15 година бити, тај се свет мора повалити....

Митровица, 11. септембра 1914.

Оно што су у трговачком и војничком погледу у старо време били Качаник и Феризовић у доњем, још у већој мери су за горње Косово биле малена Бањска крај Косова, како је народна песма пева, и Митровица са градом Звечаном: на Бањске и Митровице чувани су трговачки друмови и обезбеђивани трговачки каравани, у исто време су држане важне стратегиске тачке за евентуалну одбрану у време рата.

Положај Митровице и града Звечана изнад ње изванредно је леп, готово леп до заноса. Место и околина су пуни извора здравља и живота.

И сад је Митровица врло здрава варош. Али није лепа: улице су јој кривудаве, куће једне (онакве као и у

Стојковића, који је ове организације студирао на самом врелу њихова постанка, у Америци, да се приступи и код нас организовању ових сеоских Дечијих Пољопривредних Клубова.

У овоме правцу Друштво је, *уз похвалну помоћ државних економа, учитеља и свештеника*, развило најагилнију акцију и постигло неочекивано повољне резултате.

Већ у току *ове једне, прве године основано је 95. сеоских дечијих Пољопр. Клубова са 1592 организована дечака*, који са највећом вољом раде у своји организацијама по упутима Срп. Пољопр. Друштва, а сјајне резултате њихова рада моћи ће поштовани гости разгледати у одељењу наложбе тих клубова у овом Дому.

Овом приликом дужност ми је напоменути, да је америчка добротворна мисија ставила на расположење Друштву суму од 25.000 динара за награде излагача ових дечијих Клубова, на чему јој и овом приликом изјављујемо нашу најтоплију захвалност....

И у оном другом правцу, *набављачком*, за снабдевање пољопривредника савременијим справама и алатима, одабраним семеном и осталим потребама пољопривредника, Управа Друштва, боље снабдевена новчаним средствима, развила је не мању радљивост; јер су потребе пољопривредника, непријатељем опљачканих, још увек огромне.

Од најглавнијих и најпречих алата и пољопривредних справа Друштво је у току ове године набавило и преко својих Подружина унело у народ: Сакових плугова 1.970 ком., трапова за плугове 2.640 ком., плугова обртача за брдске крајеве 41 ком., копачица 500 ком., држача гвоздених 310 ком., врстачких сејалица 3 ком., сејалица за кукуруз 85 ком., тријера 120 ком., прскалица 1569 ком., мехова за запрашивање против оидиума 337 ком., ножева воћарских 2.300 ком., маказа воћарских 2.006 ком. и масу других алатљика пољопривредних.

Плавог камена за прскање винограда набавило је Друштво 85.227 кил., а издало 30.296 кил., а сумпорног цвета за запрашивање против оидиума 4.040 кил.

Знатна је тражња бољег и одабраног семена, у коме циљу Друштво је издало у народ: озиме банатске пшенице 17.000 кил., јаре пшенице 1.500 кил., олајне репице 2.130 кил., луцерке 7.000 кил. покрај другог потребног семења.

За све ове набавке Друштво је издало 1,585.755 динара и дато у народ у вредности 1,231.272 дин., којој суми има да се дода 330.000 дин. колико је дато појединим Пољопривредним Подружинама на кредит....

То је, у најкрупнијим потезима, слика рада и делања Управе Српског Пољопр. Друштва до данас у овој години ...

Срећан сам што на данашњој Слави Друштвеној могу саопштити *радосну вест:* да је Председништво Друштва на синоћној аудијенцији умолило Њ. В. Краља Александра да се прими заштите и покровитељства Друштва, и Њег. Велич. *радо се одазвало овој молби и изјавило, да се радо прима заштите и обећао сваку помоћ Друштву у његову раду...*

Ова велика милост Краљева даће нам новога потстрека, да још са већом енергијом и озбиљнијом агилношћу прионемо раду, уверени, да уна-

---

другим касабама око Косова) а најлепши крај јој је одузет врло пространим турским гробљем *)

Митровица је раније била мала паланчица, сад је сразмерно добро насељена, логловито добеглицама из Србије (1804., 1815., 1862. и 1878.) и из Босне. Нарочито је нарасла од како је од Скопља до ње пуштен железнички крак.

Варош је турска. Срба има до 200 домова, од којих свега 50 староседилаца, остало су досељеници из Пећи, Ђаковице и Призрена, одакле су потискивани Арбанасима. Има и нешто Цинцара досељених из Македоније.

*) Општа је појава да су Турци најлепша места и најгодније положаје за подизање варошких крајева и сеоских насеља заузимали врло пространа гробљима. На Косову су, на пример, често пута села згурана у њаву мочар, и осушила увиђања је притиснута гробљем! У Скопљу је једно гробље притиснуло читав леп простор у центру варошки, а два велика пространа гробља одузела су најлепше, најудобније положаје с јужна краја, врло погодна било за развијање варошки, било за подизање зеленила са легиним становима. У Вучитрну је гробље било закрчило улицу и пут, те га је војска мало откресала, али ипак и данас притискује један од најлепших положаја испред куле Вошковића.

И док тако вргињу жртвама велике просторе и најлепше положаје, дотле су им сва гробља без изузетка без икаква реда. У томе погледу српска гробља у овим крајевима одвајају, мала су, ограђена у крајеве у којима не смећара, има су лепша. У Вучитрну је, на пример, српско гробље лепше, чистије, са више хармоније, естетике и културе него турско.

Тако је свуда.

Навикнут на паразитски живот — јер је живео на рачун чипчија — и задовољан с најмањим потребама свет је страшно нерадан и некретљив: по цео дан непомично седи, да се само лењо превуда од куће до кафане и од кафане до куће.*) Паразитски живот и замрлост привреде, која у заостало сти феудалних окова није добијала полета, учинила је људе таквима. А како се под новим приликама више тако не може живети и одржавати, то се Турци у масама селе. Због тога остају многе куће пусте и многи су дућани и кафане затворене. Зато се целе куће, са више и пространих одељења, могу узети за 10, 12, 15 динара месечне кирије; дућани, на које се плаћало 2 лире, сад се узимају за 80 гроша; кафане су, тако исто, врло јевтине (хотел Битољ са 4 собе закупљен је за 60 динара месечно).

*) Такав је живот Турана у свима косовским касабама. По цео дан могу седети у кафани непомично, уз сушење дувана и бројење бројаница. Како су остали без пијаца, то многи ни кафе не пију. Колико их је невољи осводила најбоље се примећује по томе: да се ни мува не брани, и ако роје ва на њих падају. Само прсте ноге и руке: може их бити на окупу по 50, па ипак ни те гомиле сатима се неће чути никаква разговора. Ту тишину прекида само дуванџе по весељ дасци, на којој по цео дан и ноћи страсно вргају неку игру сличну шаху, коју они зову *дама*.

(Наставиће се.)

пређењем пољске привреде и повећаном њеном производњом створимо сталну и поуздану базу за народно и државно благостање, за повољно решење и валутног питања и санирање државних финансија и зајамчити целокупни културни напредак народа.

—

По свршетку говора Г. Председника Министар Пољопривреде и Вода Г. Иван Пуцељ изјавио је Председништву, да је Срп. Пољопривредно Друштво према изнесеним податцима *постигло сјајне успехе.*

ИЗ РАТАРСТВА

УПОТРЕБА ТРАКТОРА У ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ У ОПШТЕ И ПОСЕБИЦЕ КОД НАС.*)

1. НЕКОЛИКО ИСТОРИЈСКИХ ПОДАТАКА

Под општим именом трактора подразумевају се у пољопривреди оне машине, код којих се радна снага добија применом експлозивних гасова.

Примена трактора у пољопривреди почела је од скорог времена. Према Борнеману, први почетци рада са оваквим пољопривредним машинама у Европи падају двадесетих година прошлога века, а у Америци, према Матенерсу, први трактори с којима се могло успешно радити, појавили су се на тржиштима тек 1903. године. Међутим данас већ, дакле после тако кратког времена, број система трактора релативно је врло велики, што се има приписати с једне стране великом интересовању самих пољопривредника, а с друге пак тежњи самих конструктера, да што бољим усавршавањем трактора што више изађу на сусрет многостручним захтевима пољопривреде и пољопривредника. Неоспорно је, да су овоме врло много допринеле и ратне прилике, за време којих су се трактори употребљавали врло много у сличном смислу за војне сврхе, што је конструктерима дало могућности, да се доцније, по свршетку рата, обилно користе стеченим искуствима. Према данашњем стању трактора рачуна се, да само у Америчким Сједињеним Државама има данас око 120 разних фабрика, које производе око 170 типова разних димензија.

Идеја, да се за орање сточна вучна снага замени механичком јавила се одавна, те према томе не пада у исто време са стварним развитком саме идеје. Тако се зна нпр., да су Давид Рамзеј и Тома Вајлдгус још 1618 год патентирали једну машину, која је могла да оре ђубри и сеје без употребе сточне вучне снаге. Какав су пак извор снаге они употребљавали за ово, не зна се тачно; по некима, то је била „ватрена машина“, по другима пак, они су употребљавали снагу ветра.

Међутим право остварење ове идеје постигнуто је тек изумом парне машине, чиме је отворено једно огромно поље рада за конструкцију свих могућих машина за искоришћавање парне снаге. На тај начин су убрзо конструисани и парни плугови, који су одмах нашли доста примене у пољопривреди. Може се с правом рећи, да ни један производ пољопривредног машинства није изазвао толико интересовања код пољопривредника, као конструкције машина, помоћу којих се код најтежих пољопривредних радова, а нарочито код орања, сточна снага може заменити механичком.

Но ма да је применом парних плугова настала у пољопривреди нова епоха, ипак се у току извесног времена увидело, да парни плугови с обзиром на целокупну народну привреду не могу наћи ону општу примену, нити пак дати оне резултате, који су се у прво време очекивали од њих. Огромна скупоћа ових машина, њихова гломазност и велики режиски трошкови учинили су, да се њиме могао користити релативно врло мали број пољопривредника и то искључиво оних, који су располагали великим имањима и великим капиталима. Према томе највећи део пољопривредника, као ситнијих поседника, остао је потпуно изван могућности да се користи тим тако корисним машинама. Међутим општи полет целокупне машинске индустрије, а тим самим и пољопривредне, допринели су у току времена да се конструишу и такве машине, које би биле у стању да одговоре захтевима и потребама и ситнијих пољопривредника, те је на тај начин попуњена она велика празнина, коју је у том погледу осећала целокупна народна привреда. Те такве машине јесу мотори, код којих се као извор снаге узимају експлозивни гасови, и који се, као што је раније речено, у пољопривреди називају једним општим именом *трактори.*

2. УПОТРЕБА ТРАКТОРА У ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ У ОПШТЕ

Употреба трактора на једном имању изазива целокупну реорганизацију дотадашњег система газдовања на њему и то у смислу интензивирања. На првом месту, увођењем трактора ослобођава се извесан проценат сточне радне стоке, чиме се ствара и могућност правилнијег распореда појединих пољопривредних радова. Ово је нарочито важно за јесење пољопривредне послове, када се они често или сустижу или пак изискују истовремено савлађивање, ради чега је за њихов правилан распоред и правилно извођење потребан велики број радних снага. Применом трактора ово се свршава много лакше, јер се њиме уноси знатан број тих радних јединица и тиме доприноси поправљању односа рада као једног од фактора у општем пољопривредном „закону о минимуму“. Овим се пак посредно утиче и на само повећање општег резултата жетве, јер ни повећано ђубрење, ни добар избор семена ни правилан плодоред нити пак остали фактори тога закона не могу дати у погледу величине жетве потпуно задовољавајући резултат, ако број одговарајућих радних јединица остане према њима у минимуму.

Од великог значаја је последица употребе трактора могућност увођења потпуно правилног плодореда и његово потпуно одржавање. Са овим у тесној вези је и поклањање много веће пажње гајењу стоке. Тако је доказано, да је на свима имањима, на којима се врши употреба трактора, увећан број стоке за приплод, за мужу, за гајење. То је с једне стране резултат елиминирања (одстрањења)

*) Ми скрећемо пажњу читаоца на овај напис, у коме поред појединаца могу нарочито задруге наћи поуке за заједнички рад. Ур.

радне стоке, а с друге пак и свих осталих измењених пољопривредних погодаба, јер се увођењем трактора и преласком ка интензивнијем начину газдовања обраћују у циљу исхране стоке много веће површине но иначе, и на тај начин велике површине под ливадама и пашњацима подвргавају рационалнијем искоришћавању путем разоравања и уврштавања у плодоред.

(Наставиће се).

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Попуњавање празних места у винограду и обнављање старих — изнемоглих — винограда

— Реч у своје време —

Ма како пажљиво да се засади један виноград, апсолутно је немогуће, да се раније или доцније не појаве празна места, и ово у толико пре, што има маса узрока који могу да произведу угињавање лозе.

Уопште је познато, да је попуњавање празних места у винограду у толико теже, у колико је виноград старији. Са тих разлога, ми смо увек задовољни, кад у једном винограду од 10—12 година старости, при попуњавању празних места имамо 15—20% примања!! Исто тако, са предњих разлога, препоручује се најчешће попуњавање празних места пропорцима амер. лозе и калемљење на зелено. Разлог због чега се даје првенство овом начину, састоји се у томе, што амер. лозе уопште дају јаче биљке — бујније расту — те су у стању да се прве две три године по сађењу, боре са хладом оближњег чокоћа и свима другим незгодама.

О овоме имамо и сопственог искуства, те овај начин попуњавања празних места препоручујемо свима онима, који не буду могли да изведу ово што следује.

Француски виноградар Villepique (Вијпик), још од пре неколико година препоручио је један начин попуњавања празних места, којим, вели он, може да се добије и 80% примања. Начин овај, по нашем дишљењу, може да буде примењен и да дâ заиста добре резултате, у колико се тиче одстрањења узрока непримања, те ћемо га зато и описати.

Попуњавање празних места у винограду једногодишњим калемовима — вели Villepique — не може се постићи добар резултат, већ само врло мали проценат примања

Неуспех долази са више узрока, а у првом реду од начина сађења. За попуњавање празних места, обично се узимају једногодишњи калемови. Овим се билкама (калемовима), у циљу добијања више жила, скраћују оне што их већ има. За овим се ластари скрате више првог или другог окца. Пошто се ово уради, калемови се на већ познати начин засаде.

С пролећа, при првој копњи радници обично покваре хумке ових калемова — открију их, и калем преко године угине. Код прашења исти страх; и кад се овоме додаду и друге незгоде, као: коров, засењивање и т. д., ретко који калем да дожива крај прве године.

Друге године калемови имају да издрже исте тешкоће као и прве.

Према предњем, г. Villepique препоручује, да се за попуњавање празних места у винограду узимају само *двогодишњи* калемови. Дакле, калемови се не ваде из пропришта прве године, већ остају на месту. У почетку друге године, у место да се ластари ових калемова скрате на по једно окце, они се оставе готово цели, или боље рећи, скрате се само врхови ластара који су обично незрели, а остатак ластара, ма колико био дуг, оставља се. Са ластара овако орезаних, сасеку се сва окца, изузев последња три са врха ластара. Циљ овог рада је, да лоза са калема у пропришту у другој години не истера ластаре у близини калема (спојног места) већ са врха ластара из прве године. Другим речима, приморавају се калемови, док су још у пропришту, да подигну круну на 30—40 см. па и више, од површине земљине. Иа она три остављена окца, избиће посигурно у другој години један или два ластара, који су у исто време доста издигнути.

На крају друге године повађе се калемови, али им се жиле не скраћују, изузев оне које су при вађењу повређене. Приликом сађења треба пазити, да спојно место не буде ни више ни ниже од нивоа уобичајеног сађења. Свака се лоза дакле јавља са једним ластаром од две године, и са два или три ластара од једне године. Чим је лоза посађена, побије се притка и огрне се тако, да изнад хумке остану она два или три једногодишња ластара. Сад се ови ластари скрате на једно или два окца и вежу за притку. Треба пазити само, да сви ластари буду у истој висини на којој су и ластари оближње старе лозе, тако да и они имају исту светлост, промају и сунце као и стара лоза. — да се дакле млада лоза не развија у хладу.

У другој години хумке нису потребне.

Разуме се, да после 2 године, кад засађена лоза довољно ојача, мора се извршити подмлађивање, т. ј. орезивање на нивоу осталог чокота, што је уосталом лако изводљиво код младе лозе.

Г. Villepique каже, да је, рађени овако, имао 80% примања, и да су чак многи калемови још прве године и род понели.

Ми мислимо да овај начин заслужује да буде опробан и код нас, јер је непобитна истина, да највећи део калемова, засађених у старом винограду у циљу попуњавања празних места, пропада због несмотрености радника, недовољне стветлости и ваздуха, као и због корова који подгорева младе биљке. Овим начином, изгледа нам, да би се сви они недостаци одстранили, и ако се још сађење изврши како треба, не видимо разлог, зашто се неби постигао циљ.

Што се тиче тога, да онако засађени калемови често поносе род још у првој години — што није немогуће — по нашем мишљењу, тај плод треба уништити, да се лоза неби изнурила, пре него што довољно ојача.

Оволико о *попуњавању празних места*; а сад да кажемо коју и о *обнављању старих и болесних винограда*.

Од почетка обнављања винограда на америчкој подлози, наше управне власти, преко својих органа — државних економа — препоручивале су виноградарима у првом реду избор подлоге према земљишту, без чега би се иначе одржање винограда стављало у питање, а избор сората домаће лозе, било је питање другог реда. У том циљу основани су и лозни расадници, у којима се тај одабране сорте америчке лозе.

Шта видимо данас? Видимо да су виноградари обраћали више пажње сортама домаће лозе, верујући сигурно и надајући се, да ће и свака врста америчке лозе успевати исто тако као и она која му је препоручена. То је једно. Друго, видимо да су виноградари често били преварени од стране приватних продаваца лозе у погледу подлоге. Најочитији пример видели смо у Жупи, приликом обиласка винограда из околине (за време изложбе), где су нам виноградари отворено казали, да им је циљ био да подигну винограде, без обзира на подлогу, те су често узимали земљиште за испитивање и са туђих земљишта, само да би садржина кречњака одговорила лози, која се у то време у жупском лозном расаднику гајила. У исто време у њиховим виноградима налазили смо често и стране сорте мањег значаја!!

Било како било, ствар која нас највише интересује, јесте: Како да обновимо старе и болесне винограде?

Са више страна чујемо, а имали смо прилике и да видимо, да старији виногради постепено пропадају — жуте — хлоротишу. И ако је ово тачно, на овом питању треба да се задржимо, јер, по нашем мишљењу, хлорози није узрок само кречњак у земљи, већ и недовољна (неугодна) *адаптација* (прилагођавање) подлоге на земљиште где је засађена. За потврду овога, позивамо се на последње две сушне године, јер се зна, да лоза кишних година више хлоротише, а међутим хлоротисање се појављује највећим делом у ове две последње године!

Излази, да се ови виногради а пре а после морају обновити.

Било који да је разлог честом угињавању чокоћа, по нашем мишљењу најбољи је начин да се у старим виноградима у којима има много празних места, а чокоће и даље изумире, изврши потпуно обнављање, тражећи при том подлогу која одговара земљишту. То ће рећи: крчити постепено — сваке године по неколико редова — и засађивати изнова тако, да се у року од 10—15 година виноград потпуно обнови.

Ово постепено и деломично обнављање старих и болесних винограда, може се извести тако рећи неосетно, тим пре, што обнављајући 10-ти или 15-ти део винограда, принос у грожђу, мање добивен за толико, неће се ни осетити, или ће се једва и осетити.

Овакво обнављање имало би још и ове добре стране: 1) изабрале би се подлоге које збиља одговарају каквоћи и особинама земљишта; и 2) изабрале би се сорте домаће лозе, производније и боље груписане према месним приликама.

И ако знамо, да се код нас теже примају новине, ми ипак ово препоручујемо по угледу на Французе, који су исте недаће претрпели и сад овако поступају. Намера нам је да учинимо једну опомену у своје време.

Мил. Милорадовић.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Опасније болести на воћкама

(Наставак.)

6. — *Рогача-пасуљаре.* (Exoaskus Pruni). — Заметнуте шљиве искриве се, савију и постану сплоштене, а изнутра шупље. Испочетка су бледуњаве, а пред опадање постају жућкасте. Укус ових болесних плодова доста је сладуњав.

Узрок болести је гљивица, од које оболу не само плодови већ и гране.

Заражени плодови пре времена отпадну, па с тога их треба одмах са земље покупити и дубље закопати. Исто тако заражене гране треба с јесени сасећи и спалити.

С пролећа пре и за време листања треба шљиве прскати раствором бордовске чорбе.

7. — *Рак на воћкама.* — Јавља се како на старијим тако и на млађим воћкама, а највише га има при врху млађих грана, услед чега се доцније и осуше.

Болест ову код јабука изазива гљивица „Nectria ditissima", чије се семенчице шире помоћу ветра. Јавља се радо и на буквама, и то у великој размери, па стога није корисно јабучаре подизати у близини букових шума. Споре — семенчице — ове болести брзо се множе и налазе подесног уточишта на повређеним гранама воћке. По влажном времену лети, а на зараженим местима, примете се беличасти прстенасти израштаји који стварају ране, а зими постају црвенкасти.

Болест се највише појављује на местима где су повреде из разних узрока: кресања, дубоког засађивања, хладног и влажног земљишта, већих водених талога, и ако је земљиште оскудно кречом и посно. Стоне сорте јабука јако су наклоњене овој болести.

Рака има отвореног и затвореног. Отворени напада на воћке слабог пораста, а затворени се налази на снажнијим воћкама и где има већ створених повреда.

Средства за сузбијање. — Ако се рак налази штоближе врховима грана у круни, ове треба сасећи до самих здравих места. Ако се пак налази на доњим гранама ближе стаблу, то треба у почетку саме његове појаве заражена места испирати и мазати карбоном што чешће. У том случају сечење целих грана није корисно, јер би и сам опстанак воћке дошао у питање.

Црна борова смола такође је препоручљива, само претходно треба заражена места сасећи, па тек после смолом премазати.

8. — *Смолоточина.* — Ову болест не изазива гљивица као напред описане. Подесни услови за њено развиће јесу: мраз, влага, неподесно земљиште, сувише јако ђубрење, неправилно кресање, дубоко сађење и т. д.

Налази се на коштичавом воћу (бресквама, трешњама и др.), а појављује се у највећем јеку преко лета, а за време најтоплијих дана.

Долази услед неправилног кретања и местимичног скупљања сокова, на појединим местима грана и ластара, који даље не може да кружи; услед чега кора испуца, па се сок као лепљива, смоласта течност на таквим местима згусне.

Да се болест предупреди треба урадити ово: Изриљати околну земљу ако воћке, да би се тиме регулисала равномерност влаге. Да се не ђубри само стајским ђубретом већ и кречом. Зими треба ђубрити „томиним брашном" (фосфатно ђубре), а лети са водом разблаженом говеђом осоком (азотно ђубрење). Ако су воћке дубоко засађене треба околну земљу постепено одгрнути. Кре-

сање вршити постепено и уклонути супе гране. Велико кресање треба избегавати.

Средства за сузбијање. — Заражена места треба добро очистити ножем, па затим какву крпу натопити у сирће и добро привезати на очишћену рану.

9. — *Жућица (хлороза).* Долази услед слабог земљишта, недовољне количине гвожђа у земљи, велике количине креча или сувишне влаге. Јавља се највише код крушака. Такве воћке треба ђубрити зеленом галицом, када се око стабла а наспрам круне ископа ров у дубини 25—30 см. и у њега посне истуцана зелена галица ½—1 килограм, па се затим у њега наспе вода и покрије земљом. Ово се ради с јесени. Прскање лишћа бордовском чорбом нема успеха против ове болести.

Раствор зелене галице може се употребити с пролећа, када се у каквој канти од 10—12 литара наспе вода (кишница), па у њу саспе 50 грама зелене галице. Овај раствор сипа се у ископан ров, или направљене чиније око воћке. После овога воћка ће се опоравити а лишће постепено добити зелену боју.

Земљу треба ђубрити азотним ђубретом (чилском шалитром) и то с пролеће. Ако је земљиште сувише влажно, треба ископати јаркове за одвођење воде.

Код ове болести лишће пожути и отпада пре времена, а и врхови ластара се суше.

Подмлађивање круне и овде је на месту.

П. С. Петковић.

(Свршетак).

ГЛАСНИК

Посета делегата Срп. Пољопривредног Друштва код Њ. В. Краља Александра. — Одлуком Управног Одбора Срп. Пољопривредног Друштва овлашћени су председник, потпредседник и секретар Друштва, да Његовом Величанству Краљу *Александру* саопште жељу Друштва да се, на место Великог Му *Оца*, прими за заштитника Друштва. Делегате гг. Љубу Новаковића, председника, Пају Т. Тодоровића, потпредседника, и Александра Рашковића, секретара, изволео је Њ. В. Краљ примити ради тога у аудијенцију 11. ов. м. по подне. Председник је одабраним речима поздравио Краља у име Друштва и навео је досадашњи рад Друштва на унапређењу наше пољопривреде који се у главноме кретао на алтруистичкој основи, па је Краљу изразио жељу Друштвену, да се прими највише заштите и замени блаженоупокојеног Му *Оца*. Краљ, саслушавши пажљиво говор председника, изјавио је одмах да се рado прима за заштитника Српског Пољопривредног Друштва, којега користан рад Му је добро познат. После тога је Краљ пробавио дуже време с делегатима у разговору и од оних потанко обавештен о свему што је Друштво урадило до сада после рата и од којих је потпомогнуто, те је, опљачкано за време рата, могло опет да се подигне и да учини један ванредан полет („елан“) у свом делању. Краљ је обавештен и о овогодишњим изложбама које је Друштво приредило, и о многоструким успесима, нарочито у брегалничком крају; упознат је и с организацијом Дечијих Пољопривредних Клубова, и необичном успеху који је за сразмерно кратко време постигнут на том пољу рада Друштвеног. Краљ је затим умољен да изволи посетити Славу и Изложбе Друштвене, од којих нарочито ће Његово Величанство занимати изложба чланова Дечијих Пољопривредних Клубова, која побуђује доиста право изненађење. На крају Краљу је предат *Пољопривредни Календар* за 1922. годину, којом приликом Краљ је похвалио Друштво за тако ревносан рад.

— — **Ђ.**

Нове Пољопривредне Подружине. — Заузимањем Г. Спаса Нићифоровића, народног посланика, 9. октобра основана је у селу Постењу, среза Јежевског округа Рашког, Пољопривредна Подружина за општину Постењску, и Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва, на својој редовној седници, одржаној 9. ов. м. примило је ову Подружину у састав Друштва.

На истој седници примљена је у састав Друштва и Јадранска среска Пољопривредна Подружина, основана 21. октобра тек. год. вредноћом и заузимљивошћу Г. Жив. М. Јосиповића, државног економа среза Јадранског.

Желимо новооснованим Подружинама успеха, а члановима њиховим продуктиван рад и напредак.

Нарочито се радујемо Постењској Пољопривредној Подружини, која са уласком у Друштво добија могућност да пружи својим члановима благотворне тековине модерне пољске привреде, које су до сада потпуно биле непознате тамо, с оне стране границе Србије до балканског рата — 1912. године.

Редовни Годишњи Збор Удружења државних економа, пољопривредних чиновника и службеника. — На дан 13. овог месеца текуће године, у 8 часова пре подне а у сали „Хотел Славија“ Удружење је одржало свој редовни Годишњи Збор. На Збору је било око 120 редовних чланова, као и изасланика из Црне Горе.

Главни предмет решавања, поред осталих редовних послова, биле је доношење резолуције односно новог пројекта *закона о организацији пољопривредне службе државних органа у народу*. По свестраној и исцрпљеној дебати донета је ова резолуција:

1. — Да се умоли Г. Министар Пољопривреде и Вода, па ако је потребно и Законодавно тело, да се овако састављени пројекат о организацији пољопривредне службе у народу не прими у интересу струке, државе и народа;

2 — Да се умоли Г. Министар Пољопривреде и Вода, да за израду пројекта оваквог закона, сазове, поред стручних централних органа, и представнике удружења државних економа, као и представнике Покрајинских Управа и других пољопривредних корпорација, па да се тако састављен пројект спроведе најпре кроз Пољопривредни Савет, и тек онда поднесе Законодавном Телу на озакоњење, а дотле да важе постојеће Уредбе.

Збор је примио многобројне честитке од чланова, који нису могли на њему присуствовати, изјавивши своју солидарност са радом збора.

У *Управни Одбор* изабрани су: г. г. Радомир Нешић, начелник Министар. Пољоприв. и Вода, Вића Радовановић, окружни економ, Бошко Бошковић, Бранислав Јакшић, Мирко Глигоријевић, Александар Рашковић и Јаша Јањић, секретари Министар. Пољопривр. и Вода. У *Надзорни Одбор* изабрани су г. г. Павле С. Петковић, Милорад Зечевић, секретари Министар. Пољоприв. и Вода и Драгутин Спремић, срески економ.

За време рада збор је посетио и Министар Пољопривреде и Вода Г. Иван Пуцељ, који је бурно поздрављен од чланова Удружења, изјавивши, да ће резолуцију Збора имати у виду и настати да се оправдани захтеви Удружења и у дело приведу.

П. С. П.

Конференција управника среских и лозних расадника. — У Дому Срп. Пољопривредног Друштва

одржана је 14. ов. мес. по подне конференција управника среских и лозних расадника по предмету унапређења среских расадника, који су за време рата претрпели велике штете те се никако не могу да упуте сталном напретку. Конференцију је отворио начелник Министарства Пољопривреде и Вода г. Паја Т. Тодоровић. У дискусији узимали су учешћа државни срески и окружни економи и изложени су узроци који ометају да се у расадницима заведу брзе поправке, и мишљења како да се помогне расадницима. Узгред су наведени и одношаји у којима се у опште налазе данас државни економи вршећи своје дужности. Овај договор и непосредни додир управника среских расадника са шефовима Министарства имаће свакојако повољне последице за службу државних економа као управника расадника, и припомоћи ће да послови у расадницима пођу редовнијим током. — — Ђ.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Питање. — За време овогодишње бербе оточио сам у једном бурету кога сам узајмио 750 литара белог вина. Пре него што сам оточио, буре сам дао отворити, па пошто је било буђаво опрао сам га добро четком и водом а затим и содом и пошто му је пинтер метуо данце ја сам га сумпорисао, вино оточио, и сада је вино већ скоро преврело, али када сам га пробао ја сам видео да ми вино мирише на буђ.

Незнајући шта могу чинити и како га лечити. Овим се на Вас обраћам и молим Вас да ми овим путем јавите, да ли има лека за ово вино.

Ражањ, 7. новембра 1921. г.

С поштовањем:
Милан Марковић.

Одговор. — Треба у апотеци купити *слачичног брашна*, рачунајући по 50 грама на хектолитар вина. У једној шерпи прелити ово брашно са 2 литра вреле воде, размешати и оставити да преноћи. Сутра дан одлити и избацити бистру воду, која садржи љутину и горчину, а оцеђену кашу од брашна умешати са 3—5 литара вина, све сручити у буре са буђавим вином. Брашно треба целог дана да плива по свима деловима вина, у циљу усисавања мириса на буђ. Да не би брашно брзо спало на дно, треба чистим штапом свака 2 сата добро промешати вино у бурету до дна.

После 2—3 дана треба преточити вино у циљу одвајања од брашна, које је упило сав смрад на буђ. Ако то не помогне, онда треба све ово још једном поновити.

М. Стојановић.

КЊИЖЕВНОСТ

Извештај о раду Генералне Дирекције Вода од ослобођења до 31 маја 1921. год. — 1921. — *Привремени попис водених снага* Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. — 1921. — Генерална Дирекција Вода, која стоји под Министарством Пољопривреде и Вода, штампала је ове две књиге, које су нам послате на приказ. Ово је стручан рад Генералне Дирекције, која је примила на себе велики задатак за извођење пољопривредних техничких радова које држава предузима, или их руководи преко удружења и приватне иницијативе. Прва књига бави се прегледом тих радова за минуло доба од ослобођења до краја половине ове године, а у другој је ресултат стручног проучавања водених снага у нас. Обе су књиге од пуног интереса и за шири круг, и многима могу послужити за оријентацију у приватним предузимањима.

Књиге се могу добити у Генералној Дирекцији Вода, Крунска улица бр. 81. — — Ђ.

ЗАПИСНИК.

44 редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 2. новембра 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: П.председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г. г. Благоје Д. Тодоровић, Вића Т. Радовановић, Бошко Ж. Бошковић, Милутин Стојановић и Милан Трпковић.

Као гост био је г. Драгутин Спремић, редовни члан.

Председавао П.председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле 43. редовне седнице. — Одбор усвоји исти.

II.

Прочитан је извештај финансијског одбора, о стању Друштвене касе за месец октобар тг., по коме је у октобру примљено 200.184.80 динара а издато 80.201.96. динара, готовина у каси налази се 79.088.75 динара. — Одбор прими исти извештај.

III.

По мишљењу финансијског одбора, да се Општини Града Београда за изношење ђубрета, чишћење улице и воду исплати 3141 динар из позиције предвиђене за воду и осигурање зграда. — Одбор исти усвоји.

IV.

По мишљењу финансијског одбора о дневници особља. — Одбор одлучи, да се дневница издаје и то: а) чиновницима који су примали до 25 динара, да се повиси на 30 динара; б) они од 20 на 24 динара; в) они од 14 на 20 динара и г) служитељима од 13 на 16 динара, која им се има рачунати и издавати од 1. октобра т. г.

V.

По молби домаћичке школе у Баваништу. — Одбор одлучи, да се изда тражени тњетач за прављење путера, пошто школа није исти могла набавити у радњама.

VI.

По предлогу г. Јове Живадиновића о оснивању живинарских станица на манастирских имањима, Одбор одлучи, да се предмет упути г. Ани Јовановићу на мишљење.

VII.

По предлогу шефа продајног оделења о продаји плавог камена и прскалица Одбор одлучи, — да се плави камен продаје по 9 динара килограм, пошто је Друштво исти раније набавило по скупљој цени и у току ове године било спустило цену и имало штете. Прскалице да се продају нечлановима Друштва и Пољопривредних Подружина са 10% скупље.

VIII.

По поднетом рукопису г. Александра Капетановића „Практично гајење живине", Одбор одлучи, да се упути ерцензентима гг. Александру Јовановићу и Петру Тривунцу живинару из Алексинца.

IX.

По тражењу Пољопривредне Подружине у Житковцу, да јој се уступе справе и алат на распродају. — Одбор одлучи, да се позове Подружина, да испуни услове прописане Правилником о кредитирању Подружина.

X.

По извештају г. Јове Радивојевића, окр. економа у Пожаревцу, о стању Пољопривредне Подружине у Батуши. — Одбор одлучи, да се упита г. Петрић, бив. благајник о новцу исте Подружине и да се умоли г. Радивојевић да и остало стање Подружине извиди.

XI.

По тражењу Пољопривредне Подружине у Гучи. — Одбор одлучи, да се чланси улог оних Подружина које се оснују у првој половини године рачуна и плаћа за целу годину, а за оне Подружине које се оснују у другој половини године, да се чланси улог плаћа за половину године.

XII.

По извештају г. Љубе Новаковића, председника Друштва, о путу на изложбу у Праг. — Одбор одлучи, да шеф продајног оделење препише потребне напомене за набавке и преда их набављачком одбору, па да се предмет упути Књижевном одбору ради прегледа и предлога за штампање.

XIII.

По молби г. Миодрага Обреновића. — Одбор одлучи, да се прими мустре зрелих калемова лозе и фотографије расадника и изложе на изложби о слави Друштвеној, и да се калеми задрже у Друштву као мустре, пошто је Друштво примило на себе да прима поруџбине за његове калеме.

Са овим је завршен данашњи дневни ред и П.председник закључио седницу.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

132/66

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште

На основу највишег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустрован лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 48. БЕОГРАД, 4. ДЕЦЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

ФИНАНСИЈСКА КРИЗА И ПОЉСКА ПРИВРЕДА.

Није реткост да и сам земљорадник ових дана са зебњом прије коме своме познанику у капуту, који живи у вароши, на извору свих новости, који чита новине, и упита га: „Ама, бога ти, како стоји наш динар, чује се да је много пао, горе но што беше круна?" И заиста, наш динар је јако пао последњих дана. Његов пад ће имато има већ, врло јаких последица на све гране нашег привредног живота, па и на пољску привреду. Узроци његовог пада многобројни су, испреплетани, и понављани су толико у последње време, и од оних који пишу о овом питању само за то, што је оно на дневном реду, да је готово излишно се губити се и даље у томе. Треба рећи само једну ствар гласно, громко, да чују, да је разуму сви они, који мисле добро себи, који желе добро народу, који се интересују за опстанак и напредак ове земље, у првом реду они, који су је створили, земљорадници и њихова интелигенција, — а то је: *ма који узроци били данашњем паду динара, њему се може да поврати његова вредности само ако се удвостручи пољопривредна производња, а смањи потрошња фабричких производа, увезених из других земаља.*

Ово треба да знају добро земљорадници, а поред њих и они, који су на челу установа, које се брину о унапређењу пољске привреде. Земљорадници ово морају знати с тога, да би удвостручили своју снагу при раду, а они који организују пољопривредну производњу с тога, да би нашли начина, како ће најлакше доћи земљорадник до средстава за производњу: справа, машина, доброг семена, приплодне стоке, јевтиног кредита, и како ће се најбоље упознати са савременим радом у пољској привреди.

У погледу лакше куповине справа и алата, семена и других потреба нешто је и учињено приватном иницијативом, помаганом од државе, али у погледу обучавања народа у обделавању земље на савремен начин: о ђубрењу, о одабирању семена, — о газдовању уопште, није се далеко одмакло. Мали број свршених ученика наших малобројних пољопривредних школа не може да попуни празнину. Окружни и срески економи, једини органи у народу, учинили су нешто што се не сме подцењивати, али се не сме остати на томе. У осталом, од њих се не може више да тражи с обзиром на средства којима располажу, на положај, у коме се данас налазе, и спрему коју је већина од њих имала. А повећање наше производње, и то брзо повећање, је за нас питање опстанка, бити или не бити у економском погледу. Ово је питање од капиталног значаја за решење наше финансијске кризе. Поред завођења штедње у свима гранама државног живота, смањивање сталног кадра и др., производња заузима највидније место. Пољопривредна производња је схваћена као најрадикалнија мера за лечење финансија и у оним земљама, где пољска привреда не представља оно, што је она за нас, где биланс извоза и не чини ништа друго осим извоза пољопривредних производа свих врста. Па кад је то учињено код других народа, где је пољопривреда мање важна, ми тим пре морамо овоме питању да посветимо највећи део своје пажње.

Ово није питање ове или оне политичке странке, ни питање овога или онога министарства: ово је питање опстанка наше државе као напредне и независне економске целине. Само ако се са овога гледишта пође у организацији повећања продукције, моћније озбиљно да се схвати задатак који има да се изврши. Мере на пола неће помоћи, треба бити радикалан, па очекивати велики и трајан успех. Производња — производња и само производња може нас извући из финансијске кризе; све остале мере су привремене, врло често и варљиве, па зато и не лече једно болесно стање у корену.

А ево на који начин ја мислим да ће се производња најбрже повећати: појачаном производњом појачати извоз, који ће бити од користи и појединцу, јер прода више својих производа,

и целини, јер ће имати у рукама здраву валуту, чија вредност мора скочити са појачаном тражњом земаља увозница наших производа, — Ако се што скорије, одмах, усвоји пројекат закона о организацији пољопривредне службе и пропаганде у народу; ако закон не остане мртво слово, него се по њему одмах пољопривредна пропаганда предузме са младим енергичним стручним снагама; ако се учини апел на сву интелигенцију, на све праве патриоте, да путем предавања пропагирају што јачу производњу, која ће донети економску независност и снагу земље, ако напослетку држава свима средствима прошири пропаганду за појачану производњу и у народу, и у школи, и у касарни, она ће бити спашена сваког могућег финансијског краха, она ће бити напредна, и свима њеним члановима ће бити у њој добро... Кад су све заражене државе могле то чинити у рату, ради крајње победе, зар ми не бисмо могли то да учинимо и данас, ради крајње економске победе у миру? Зар ми, који смо натопили сваку стопу ове родне груде својом врелом крви, не можемо да је очувамо и од економске кризе, када је потребно само мало свести и штедње у потрошњи страних луксузних производа, и мало труда и доста воље да дуплирамо домаћу пољопривредну производњу. — Хоћемо, хоћемо ми сви ово, а нарочито наш вредни пољопривредник, који само очекује да му се пут укаже, да му се помогне, а он је већ готов да прегне на посао.

На нашем Министарству Пољопривреде, на његовим многобројним органима у централи, у покрајинама, у унутрашњости, је сада, да учине све што је потребно. да се поврати вредност нашег новца повећаном производњом и повећаним извозом, и на тај начин да се учврсти и вера у моћ наше државе и у економском, и у политичком, и у социјалном погледу.

Само брзо и енергично! **Д.**

ИЗ РАТАРСТВА

УПОТРЕБА ТРАКТОРА У ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ У ОПШТЕ И ПОСЕБИЦЕ КОД НАС.

(Наставак.)

Међутим, докле је све ово општи резултат увођења трактора, дотле се свуда тамо, где је он већ одавно уведен и тиме сва питања о интензивирању система газдовања свршена, од њега очекује искључиво и једино уштеда у радној снази, било човечијој или сточној. Отуда се данас у свима земљама, у којима је иначе пољопривреда на високом ступњу, приликом говора о рентабилитету рада с тракторима увек највише води рачуна о радној снази, то јест, о њеном појевтињавању и њеној уштеди, наравно у логичној вези са свима осталим компонентама рентабилитета. Поред овога, у Америци се нпр. као главно преимућство трактора сматра, што се њиме могу вршити најтежи радови и то брзо. После овога долази могућност у уштеди човечје и сточне снаге а са овим у тесној вези и могућност повећавања површине за обрађивање.

С погледом на то, што је орање један од најважнијих и најтежих послова у пољопривреди, то се и сва пажња конструктера и сконцентрисала на конструкцију трактора у првом реду за орање, како би се првенствено у том погледу што више одговорило потребама и жељама земљорадника.

ПОДЛИСТАК

КРОЗ КОСОВО

(пољопривредна студија)

(Наставак)

Кафане набављају вино из Скопља и Тиквеша и ракију из Новог Пазара. Посета је велика али пазар слаб; по цео дан беспослени варошани могу седети и бутати не поручујући ништа; готово нико ништа не ради, а кад не ради — њема од куд трошити. Сељак, пак, не сврача у механу, нити шта троши.

Дућани су готово празни: у њима „еспапа" по 50, 100, 200, 300, 400, 500 гроша. Чак су највеће радње тако мизерне, да се свака од њих може потоварити на двоја кола. У највише случајева држе мало дувана, за 10—15 динара ситница, пред дућаном по једна или две котарице или карлиће патлиџана, паприка кромпира и воћа. У једној радњи (а таквих је доста!) избројао сам: мали сандучић млевене соли, један нешто већи кукурузна брашна и око 20 бундева.*) У њему *два* Турчина седе и продају. И од тога они треба де живе, да издржавају породице и порез да плаћају!

Колико је слаб промет, види се по томе што је еспап, давно набављен, већ изањао и избледео, да га у Шумадији не би нико купио. Са послужавника је, на пример, који у излозима стоје, фарба спала, као да су 50 година служили!

Један Босанац (мухамеданац, досељеник из Фоче), који држи мануфактурну радњу и помало бакалука, најдепше оцртава мртвило промета. Било нас је Босанаца, вели, готово толико исто колико и староседелаца. Али, како нема никаквог промета од кога би се живело, многи су се иселили. Сељак је лош потрошач: купи само нешто памука и, с времена на време, соли, шећера и кафе. Само о свадби и у сличним приликама око великих празника пазари још што год!

*) Сруда у косовским касабама и у свима „трговинама" су бундеве редован, у многима од њих и врло скупи, важни, готово најглавнији трговачки артикал: овоме свету, који се редовно оскудно, бедно, готово скотски искрањује, бундева је у јесен и дубоко преко зиме посведневна храна, још каква храна!

Тек сам овде разумео сав смисао оне сарајлиске утеке:

Сарајлије, не бојте се глади:
Родила је Босна бундевама!

Трактори се граде у главном двојако: или плуг остаје и даље оруђе за орање, а само се сточна вучна снага замењује моторском, или је пак и плуг замењен специјалним оруђима за орање, нпр. тањирастим котуровима (дисковима) код мотофрезалица. У колико се првом врстом трактора постиже квантитет рада, у толико се другом врстом поред квантитета постиже и квалитет рада. Али и поред овога ипак се увидело, да се једним истим тракторем не може орати на сваком земљишту и с тога се у конструцији трактора почело прибегавати њиховом специјалазирању, тако да се данас имају трактори за орање на тешким земљама, трактори за плитко и средње орање, трактори за рад само у равницама или и за терене с нагибима. Но и поред свега овога, проблем замењивања сточне вучне снаге механичком још је у пуном развијању и до данас још није решен онако, како би то потпуно одговарало захтевима рационалне пољопривреде. Ово се у осталом може лако закључити и посматрањем распрострањења трактора, јер је он у главном у употреби у равницама, што значи, да конструктивно савршенство трактора још није доспело на ону висину, да би се они могли употребљавати свуда, без обзира на природу терена.

Најнезгоднија страна трактора је само руковање њима а тиме и извођење самих операција. За успешан рад мора се имати довољно познавања ових машина и умешности у раду са њима. У погледу самог рада с тракторима мора се приметити, да су они много осетљивији према степену влаге него ли обичан плуг вучен сточнем запрегом. По јаче влажној или јаче лепљивој земљи трактор се тешко креће, тако да је често у питању треба ли под таквим околностима у опште и употребити трактор. Ако је пак земља сувише сува, онда се раоник доста тешко забада у земљу и често се суља по њој. Према Ренжелману, на разним глиновитим, песковито глиновитим и глиновито кречним земљима орање се врши добро, чим земља садржи више од 9% влаге; под најбољим погодбама пак оре се, кад земља садржи 13-17% влаге. Ако пак количина влаге прелази 22%, оре се под рђавим погодбама.

Данашњи трактори нису подесни за радове по скоро изораној земљи као нпр. за дрљање, ваљање и т. д., јер је њихово кретање по таквој земљи доста отежано, а поред тога, такав би рад био стварно више од штете но од користи, јер би се тек изорана земља понова сабила услед тежине трактора. С тога је ово питање решено на тај начин, који је у осталом и правилнији, што се непосредно иза тракторског плуга прикачињу дрљаче, резни ваљци сејалице и т. д. Према Ренжелману, такви трактори, који за собом треба да вуку читав систем пољопривредних справа, ипак не треба да прелазе сопствену тежину од 3.000 кгр. јер би се иначе пало у грешку, што би трактори у таквом случају јако сабијали земљу, услед чега би се и изорана земља теже дробила, што би у крајњем резултату било од штетних последица по жетву. Из ових разлога се нпр. у Француској трактори искључиво и употребљавају само за орање, а сви остали радови врше сточном запрегом. Међутим у Америци, где се у погледу конструкције трактора у опште отишло много више напред, орање се врши истовремено са дрљањем, ваљањем па чак и сејањем, чиме се добија необично много у времену.

У пракси се показало, да је орање тракторима у толико економније, у колико је већи број плугова у саставу. Једноплужним тракторима не остварaје се никаква економија у радној снази, а обрада кошта скупље. Рад с двоплужним тракторима поправља знатно овај однос, али је он још погоднији кад се ради с троплужним или у опште вишеплужним тракторима. Према једној анкети

Зато, ето, што се слабо троше еспапи бакалски и мануфактурни, свака трговина продаје још и брашно, пасуљ, јечам, поврће, воће, као год каква најбеднија пиљарница.

Са занатима тако исто зло стоји: занатлије су очајни бедници. Зато је, на пример, у истом локалу и исто лице кафеџија, берберин и пиљар, он наизменично брије једнога муштерију, другоме служи кафу, трећему мери воће ило поврће. У једном бедном и празном дућанићу, са прекрштеним ногама на тезги уз припомоћ једнога калфића, терзија неизменично шије и скаче с времена на време те мери и продаје нешто мало воћа или поврћа што пред дућанићем држи.*) Поткивачи (налбанти) поткивају магариће са својим прочама и клинцима по 0·25 дин. од ноге, а бива недеља читавих кад ни једне ноге не поткују! Како је слаб рад и пазар, то се опажа и на отварању и затварању радњи: отварају се у 8 и 9 сати изјутра и затварају у 4 и 5 сати по подне. Још боље се то види на штедњи кирије: да би мање кирије платили у једном дућану седе и раде, месар и израђевач плоча, у другоме су у једном крају бравар а у другом сајџија. Свега сам нашао једну столарску радњу нешто модернију са 4 радника (3 Арбанаса), којима се надница креће између 2 и 3 динара. Пада у очи да су пекари све сами Арбанаси. Они сами, на стари примитиван начин, пречишћавају (чине) пшеницу и мељу је у месним млиновима.

Свет је, иначе, сиротан и оголео, сав у закрпама и ритама. Оџе искрпљени као амали и продају краставце и бостан.*) Бостан продају на оку, што је за нас из Шумадије прилично изненађење.

Зато што је тако сиротан и што нема рад и зараде, тај свет врло бедно живи: исхрана му је у опште рђава. Има, веле, Турака, који држе по 3—4 жене, па у вече кад пођу кући понесу за 0·30 дин. кисела млека, у то долију воде, размуте и њих десеторо чељади умачу кукурузни хлеб — то им је сва вечера!

*) Сваки држи патлиџана; изгледа да се они, поред паприке највише троше. И држе се у одвојеним судовима и одвајено продају зрели а одвојено зелени патлиџани. Зрели патлиџани су се у овим крајевима од скоре отпочели за храну употребљавати, у Скопљу од пре 15 година, у Нишу тек од ослобођења. Ја памтим кад су у нас, у ужичком округу, само зелени патлиџани трошени, зрели никако. Зрели патлиџани нису ни брани, него су пуштане кокоши и свиње да их поједу.

*) Оџа има свуда много. Само неколицина опслужују џамије. Остали су се заоџили само да избегну служење у војци (у Турској су оџе ослобођени војне обавезе). Стога су они, ако немају читлука, прави убоги ђаволи.

(Наставиће се).

која је извршена 1917/18. године у Америчким Сједињеним Државама, и то у кукурузном појасу државе Илиноиса, утврђено је да је било у употреби:

Двоплужних трактора	11%
Троплужних „	76%
Четвороплужних „	13%

Поред тога констатовано је с обзиром на резултате оваквих испитивања из ранијих година, да је број двоплужних трактора опао, док је број троплужних порастао.

Но ма да се увођењем трактора очекује да се човечји и сточни рад смање и у исто време омогући да један човек може свршити више посла и обради више земље но радећи са сточном снагом, ипак је јасно, да имање мора бити довољне величине да би омогућило привредно искоришћавање трактора и оправдало инвестирање капитала. То значи, да за увођење трактора мора да се зна најнижа граница у погледу величине имања, да према томе на свима имањима, чија је величина испод те границе има да се и даље употребљава сточна снага или пак да се тај рад постигне узајмљивањем трактора или пак најзад његовим узимањем под најам. На овај економски момент мора се обратити највећа пажња, јер иначе корист од употребе трактора може доћи врло лако у питање. Према подацима који су у овоме погледу добивени у америчкој држави Илиноису, показало се, да је велика већина пољопривредника, који су своја имања обрађивали сопственим тракторима, стварно увећала та своја имања. Међутим испитивањем оне чињенице утврдило се, да та имања нису увећана само услед економских користи, произашлих из примене трактора, већ да је у 30% случајева имање било недовољно велико да би сопствени трактор на њему могао бити економски користан, услед чега се морало приступити повећању имања.

Питање, колико треба да је велико једно имање, па да употреба трактора на њему може бити рентабилна, постављано је још од самог почетка увођења трактора па се још и дан данас стално поставља, но не могући доћи до потпуно тачног одговора. Поред тога, што конструктивно усавршавање трактора мења врло много погодбе за увођење трактора, чињени их приступачнијим и за имања мањих површина, при решавању овог питања од великог значаја су и други, по све економски моменти. Међутим како су и у овом погледу Американци извршили највећи број испитивања, то је од интереса навести, да према њиховим приликама имања од 55-80 хектара представља од прилике најнижу просечну границу величине имања, испод које се држање трактора не рентира, при чему се узимају у обзир само плугови са два, три и четири раоника.

Дужина радног времена као и трајање трактора могу бити врло различни, јер то у главном не зависи само од солидности његове израде, већ и од лица које га одржава и њиме рукује. Трактор, рађени по њивама, по блату и прашини и употребљавајући скоро непрестано своју пуну снагу на рад, свакако треба да је солидно и брижљиво израђен, те да би на тај начин не само оправке биле ређе, него да би се и осигурало његово дуже трајање. Скоро ни једна друга машина не ради под тако неповољним околностима као трактор. Он се креће по грубом и неравном земљишту и изложен је стално разним потресима, како услед пута којим се креће, тако и услед терета који вуче. Исто тако тешка околност под којом он ради јесте, што је стално у прашини и блату, које пада не само на спољним већ и по унутрашњим деловима трактора. С друге опет стране, и ако је доста лако управљати трактором, тако да за његовог вођу може послужити сваки обичан радник после једне мале претходне праксе, ипак се то лице мора довољно разумевати у машини којом рукује и марљиво се старати о њеној исправности. Његове грешке у управљању или одржавању трактора могу не само учинити да се рад често обуставља онда кад за то има најмање смисла, него и да се машина пре времена упропасти.

(Наставиће се.)

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Које је време најпогоднije за орезивање лозе?

Сви знамо да се орезивање лозе врши у јесен или у пролеће. И ако радимо винограде већ толико година, ипак се врло често сусрећемо са питањем: *које је од ова годишња доба погоднije за орезивање.*

Смело тврди, да је пролетње орезивање код нас узело толико маха, да је јесење орезивање по готову потпуно занемарено, и ако је оно у рационалном виноградарству често апсолутно потребно.

У начелу основни обзир који треба да нас руководи при избору времена за орезивање јесте стање зрелости лозе, — што ће рећи, да орезивање лозе не треба почети пре него што су ластари *потпуно сазрели.* Израз „потпуно сазрели“, хоће рећи најобилатији у резервним хранљивим састојцима (хранећим материјама).

У колико је лозе која се оставља за род зрелија, односно обилатија у резервама хранљивим састојцима у толико ће дати више и бољег рода; и обрнуто.

Ravaz и Bonnet изнели су случајеве, где су виногради скоро потпуно пропали у току од 3—4 године, само због тога, што су им за род остављани кондири који су били недовољно срели.

Богатство лозе у резервним хранљивима састојцима а нарочито у угљеводоничним, расте постепено од почетка вегетације па све до јесени, односно до доба кад лишће опадне.

Највећа количина резервних хранљивих састојака сакупљених у чокоту, јесте у доба кад лишће опадне. Пошто лишће опадне или пожути, сва количина резервних хранљивих састојака, сакупљена у чокоту, остаје извесно време непомична.

Ово је, усталом, и логично, ако се сетимо, да само зелено лишће код биљака уопште сачињава радиониицу (лабораторију) у којој се прерађује храна и одакле се распоређује у плод, ластаре и жиле.

Узев ово као тачно, излази да у нормалним годинама са орезивањем не треба почети пре него што лишће опадне или пожути.

Сад да видимо, које је баш време најпогодније за орезивање лозе, другим речима: које је орезивање препоручљивије: јесење или пролетње, раније или позније?

Ово питање није ни у колико ново. Оно се повлачи још из старине, тако да су га расправљали чак и Плутар, Магон, Плиније, Оливер и др.

Ми ћемо за сад навести само неке од новијих признатијих писаца, и ако су и њихова мишљења подељена. Тако:

Ôdard, говорећи о јесењем орезивању каже: „јесење орезивање је више него потреба“. Опет он: „Најпогодији моменат за орезивање лозе јесте онај који долази на 2—3 дана по опадању лишћа“.

Munier каже: „Виноград орезан раније, даје увек боље грожђе“.

Guyot напротив препоручује позније орезивање, да би се могло тачније одредити шта треба оставити за род према спаси чокота.

Д-р В. Стојковић вели: „Младе и слабије гиље у старијим виноградима, треба орезивати у јесен, да би се добили бујнији ластари, а напротив, старије винограде и јаке гиље треба орезивати у пролеће, да би се добило што више рода“. Тако је и по науци.

Захваљујући испитивању лозе у погледу њеног физиолошког стања од стране научника, можемо да изведемо извесне закључке, које ће дужа пракса временом утврдити.

Једна од проба (испитивања) која је интересантна и која нам у неколико може послужити за разрешење овог питања, јесте она г. Leclerc-a du Sablon-a професора ботанике на Тулуском универзитету (Француска), с погледом на прелаз резервних хранљивих састојака преко зиме из жила у ластаре.

Кад смо говорили о скупљању резервних састојака у ластарима, рекли смо, да се њихова количина повећава од почетка вегетације, па све док лишће не опадне. Чим лишће опадне, ова количина резервних хранљивих састојака прелази из ластара у корен, да после кратког времена почне изнова расти, — пењати се. Ако би желили да најстрво преставимо размоликост количине резервних хранљивих састојака у ластарима у разним ступњевима вегетације, добили би једну криву линију.

Из испитивања ове криве линије излази да количина резервних састојака достиже максимум у половини новембра, датум који одговара опадању лишћа. Одмах после овог времена, настаје нагло опадање. Ово нагло опадање (спуштање) резервних хранљивих састојака из ластара, одговара у исто време повећању ових у жилама.

Из ове констатације излази, да по опадању лишћа, долази скоба резервних хранљивих састојака из ластара у жиле. После овога, — врло важна ствар по питању које нас интересује — крива линија се подиже изнова. Ово подизање, које означава поновно повећање резервних састојака у зреле ластаре, одговара извесном смањивању ових у жилама. Овим се потврђује оно, што је Leclerc du Sablon први показао, да, после извесног времена по опадању лишћа, почиње неко кретање сокова из жила ка зрелим ластарима, дакле у обратном правцу од мало пре резаног. Овај покрет се збива готово преко целе зиме, и продржава се све до пролећа, односно до времена кад пупољци почну да се развијају.

Ево у осталом неколико цифара као резултат анализе г. Vidal-a, које потврђују теорију Leclerc-a:

Датум анализе	Количина угљених хидрата, обухваћених у проценту са гликозом, од 100 делова суве садржине.	
	У ластарима	У жилама
8-XII 909	25.42%	28.0%
7-II 910	25.80%	27.21%
29-III-910	26.50%	22.72%

Из овога покретања резервних сокова из жила у ластаре поставићемо основу, те да можемо извести закључке с погледом на избор времена за орезивање лозе. Но, да би ствар била јаснија, учинићемо поделу на два случаја:

1) На сорте лозе или винограде са нормалном (обичном) или слабом вегетацијом;

2) На сорте лозе или винограде с бујном вегетацијом.

Први случај. — У овом случају имамо посла са лозом или виноградом, чија је вегетација нормална или слаба. Орезивањем треба да тежимо, поред регулисања родности, још и то, да виноград, односно лоза одржи или и повећа средњи бујности. Претпоставимо, да смо овакав виноград орезали у пролеће. Шта ће се догодити у том случају? Преко зиме резервни састојци, који се по опадању лишћа концентришу у жилама, почињу да се пењу у зреле ластаре. Кад у пролеће почнемо резидбу, одстрањујемо са одсеченим ластарима сву количину резервних састојака, која се у њима затекла. „Сем овога ана се, да лоза суза, плаче, кад се у пролеће орезује, јер вода, која се из земље у ластаре пење, нема где да се утроши, а у тој води има разних минералних и органских материја, који лози служе за храну“.[1])

Резултат, дакле пролетњег орезивања био би: слабљење кондира остављених за род, што само по себи доноси и слабљење чокота. У овом случају, у место да орезивањем постигнемо циљ, који се састоји у томе, да се повећа или бар одржи стална бујност чокота, ми је напротив смањујемо. И после више оваквих узастопних орезивања, резултат ће бити: потпуно слабљење чокота.

Ако напротив режемо у јесен ево шта се догађа: одстрањење лозе са чокота бива пре него што пењање сокова из жила у ластаре одпочне. Кад ово пењање одпочне, чокот неће имати више лозе, до онолико колико је потребно, те ће се сви резервни хранљиви састојци само ни њих расподелити. Као резултат овога биће: богаћење остављених кондира са резервним састојцима; исхрањивање биће обилно, па, следствено томе и повећање снаге и бујности чокота. *Из овога излази: да је у првом случају јесење орезивање боље од пролетњег.*

Други случај. — У овом случају имамо посла са сортама лозе или виноградима, чија је вегетација бујна.

[1]) Др. В. Стојковић: О орезивању зрелих ластара, стр. 24.

Овакви виногради имају мапу, да слабо и нестално рађају. Орезивањем треба да тежимо у првом реду, да усталимо бујност на степен који ми желимо, да би могли да добијамо стално и што више рода. А као што смо напред видели, пролетње орезивање слаби бујност те по томе закључујемо, *да је у овом другом случају пролетње орезивање боље од јесењег.*

Из свега до сада наведеног, изводимо овај закључак:

1) У нормалним годинама, са обилном вегетацијом, орезивање не треба одпочети *пре него што лишће опадне или ожути*;

2) Младо чокоће, као и слабо чокоће у старијим виноградима, треба орезивати *у јесен*;

3) Старије а бујно чокоће треба орезивати *у пролеће*.

По R. Vit. et Hort. **Мил. Милорадовић.**

БЕЛЕШКЕ

Слепи Хубер ударио је темељ пчеларству. — *Морис Метерлинг* у својој књизи *Живот пчела* даје о овоме драгоцени податак. За Хубера, вели, да се родио у Женеви 1750. године и да је у раној младости ослепио. Отпочео је пчеларење по огледима *Реомировим*, које је овај, у то доба, изводио у својим вртовима у Шарентоњу, посвећујући пчелама целу свеску својих Memoires á l' histoire des insectes. Желећи да контролише те Реомирове огледе Хубер и сам убрао страсно заволе пчелу и уз помоћ свога интелигентног слуге *Бурненса* посвети јој цео живот, да би је што боље проучио. У анализма патња и победа људских, мало нас тако што дира, вели Метерлинг, као историја ове стрпљиве сарадње. Замислите једнога који види само уображену светлост, како својим духом води погледе и руке оног другога који гледа стварну светлост; како овај, који својим очима није никад видео медоносно саће (бар тако се тврди) назире својим слепим очима онај нео којим природа све прекрињује, те открива најдубље тајне оног генија, који је то саће створио? „Нећу, вели Метерлинг, да набрајам све што наука о пчепама дугује Хуберу; пре би, изгледа ми, био готов кад бих навео, шта му она не дугује. Његове Nouvelles observations sur les abeilles од којих је прва свеска написана 1789. године у облику писама упућених *Шарлу Бонету*, а друга, која је изашла након 20 година, и данас су богата и поуздана ризница за све оне који се баве пчелама. У њима додуше има и неколиких омашака, што није ни чудновато, јер од оног доба кад су те свеске услеле света, наука је много напредовала у микрографији, у практичном гајењу пчела, у руковању матицама и т. д. али што је главно, нико није могао оборити или наћи да је погрешно и једно од главних његових опажања; она остају нетакнута у данашњем нашем искуству и зато се с правом вели, да је *слепи Хубер ударио темељ пчеларству.*“

Кукуруз у Бразилији. — У светској пољопривредној производњи из године у годину све се јаче истиче Бразилија, а нарочито у погледу производње кукуруза. Америчке Сједињене Државе, саме, производе ³/₄ од светске производње кукуруза; за време петогодишње периоде од 1913 до 1918. године, оне су просечно производиле 60 836.214 тона кукуруза годишње. Памећу осталих држава Бразилија долази одмах после Америчких Сједињених Држава у погледу величине производње кукуруза. Она има три милијуна хектара под кукурузом, а производи округло око 51 милијун тона. За Бразилијом иде одмах Аргентина и обе ове земље су у току последњих година биле у великој међусобној утакмици у погледу пољопривредне производње и по извесним знацима могло би се веровати, да ће Аргентима својом производњим у кукурузу ускоро надмашити Бразилију.

Трошкови око производње једног хектолитра кукуруза, износе просечно у Бразилији 5.61 франака, а та иста количина продаје се по 16.50 франака, што значи са добитком од 185%. Међутим производни трошкови у Аргентини су још много нижи и како су поред тога саобраћајне прилике у тој земљи много боље и подесније но у Бразилији, то је извоз кукуруза из ове почео нагло опадати. Према трговачкој статистици, слика увоза и извоза кукуруза изгледа овако.

Година	извоз		увоз	
	количина кгр.	вредност франака	количина кгр.	вредност франака
1917	24.054.425	6.595.817	187.142	68.634
1918	15.275.450	5 940.331	1.299.354	280.193
1919	3.475.400	1.476 840	5.262.426	1.416.667
1920	3.207.855	1.159.932	2 754.061	735.591

Услед тога, што је извоз кукуруза за време последњих година знатно опао и има тежњу сталног опадања, у Бразилији су предузете мере, да се кукуруз не изводи толико у форми зрнасте хране, већ да се што више употребљава за гојење свиња, па да се ове по том, у закланом стању, као конзервисано или сманчуто месо, извозе из земље.

Извозу кукуруза из Бразилије неома много може да допринесе околност, што је иначе његова употреба у земљи врло скучена, тако, да стварно преостају велике количине. Тежња меродавних фактора управљена је у последње време необично на то, да се укаже на многострукост начина употребе кукуруза и кукурузног брашна, као што је то на пример у Америчким Сједињеним Државама, надајући се у исто време, да ће се на тај начин смањити увоз пшеничног брашна, који је у 1919. години износио 350 милијуна франака. В. М.

ГЛАСНИК

Пољопривредни Савет. — Уредбом о установљењу Министарства Пољопривреде и Вода прописано је да уз Министарство постоји Пољопривредни Савет као највиши стручни саветодавни орган. По правилнику о том Савету именовани су чланови, и то: 1) за чланове

предложених од *пољопривредних установа и удружења — 18 чланова*: г. г. Љуба Новаковић, бивши министар и председник Српског Пољопривредног Друштва у Београду, Др. Фрањо Пољак, министар на расположењу и главни равнатељ Хрватско-Славонског Господарског Друштва у Загребу, Сјепан Јурић, равнатељ Хрватско-Славонског Славонског Господарског Друштва у Осеку, Радо Лах, инжињер и тајник Кметијске Дружбе за Словенију, Јосип Паладина, асистент Земаљског Господарског Вијећа у Сплиту, Др. Ђока Николић, члан Управног Одбора Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Београду, Ђока Перин, управник Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Сарајеву, Јосип Предавац члан Управног Одбора Средишног Савеза Хрватских Сељачких Задруга у Загребу, Радослав Марковић, члан Управног Одбора Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Загребу, Владимир Пушењак, народни посланик и члан Управног Одбора Задружне Звезе у Љубљани, Јанко Лешничар, равнатељ Задружне Звезе у Цељи, Иво Антићевић, равнатељ Задружног Савеза у Сплиту, Радомор Нешић, начелник Министарства Пољопривреде и Вода и председник Удружења Државних Економа у Београду, Др. Сава Улмански, професор Пољопривредног — Шумарског Факултета у Загребу, Др. Милан Влајинац, професор Универзитета, као члан Управног Одбора Главног Задружног Савеза у Краљевини Срба Хрвата и Словенаца у Београду, Д-р Људевит Прохаска, секретар Главног Задружног Савеза у Београду, и Др. Лука Чабрајић, председник Савеза Хрватских Сељачких Задруга у Сарајеву; 2) за *Чланове које именује Министар Пољопривреде и Вода — 12 чланова*: г. г. Др. Отон Франгеш, професор Универзитета у Загребу, Ђорђе Соколовић, пољопривредни директор државног имања Беље, Милисав Р. Тајсић, народни посланик из Гуче (окр. Чачански), Др. Милош Радосављевић, народни посланик из Каменице (окр. Крагујевачки), Михајло Аврамовић, народни посланик из Београда, Андрија Радовић, народни посланик из Цетиња, Стеван Бенин, народни посланик из В. Бечкерека, Александар Оцењић, приватни економ из Битоља, Милан Маленица, инспектор Министарства Аграрне Реформе у Скопљу, Др. Ђорђе Тапавица, градски пољопривредни саветник из Новог Сада, и Иван Јанковић, свршени агроном из Меленаца, Банат.

Нов члан Утемељач. — Г. *Милорад Јањатовић*, економ свог добра из Кочана (Македонија) положио је Друштву 100 динара и постао члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва.

Друштво и овом приликом благодари г. Јањатовићу на пажњи.

Од Пољопривредног Удружења Бачбодрошке жупаније. — Примили смо ово саопштење: *Покрет Пољопривредног Удружења Бачбодрошке жупаније у ствари производње и наплате шећерне репе.* — Удружење б. б. жупаније је 13 о. м. одржало врло посећену седницу, на којој се расправљало о условима производње и наплати шећерне репе. Скуп пољопривредника је на овој седници цену репи — по‖ метричкој — центи — на следећи начин установио: да се наплаћује а.) за 3 кг. (од порезе опроштеног) шећера, или b.) са 120 круна, или с.) са 2 кг. (од порезе опроштеног) шећера или 80 круна и ⅓ добитка (од чистог прихода) тако, да у целости или делимично између горњих услова увек пољопривредник бира односно произвођач репе. Да се у шећеру примљени предујам у шећеру, а у готовом новцу узети предујам пак у новцу обрачуна. Жеља произвођача је сасвим оправдана да се са фабрикама по својој вољи и својим потребама делимично, па и у шећеру и у самом новцу могу обрачунати.

Осим горенаведеногa припада произвођачима бесплатно: 4% сушених резенаца (на сваких 100 метр. центи сирове репе 4 метр. центе сушених резенаца. — бесплатно семе, по свршеном разређивању репе 4000 круна резаница (предујма) по кат. јутру. Даље приликом склопљеногa уговора 15 кг шећера по јутру, 10 кг. после I. копње и 10 кг. по предаји и отпреми репе.

Пољопривредно Удружење већ трећи пут узима у одбрану произвођаче шећерне репе.

Горњи услови се могу само у том случају постићи ако сви произвођачи репе у нашој жупанији буду са Пољопривредним Удружењем склапали своје уговоре, не попуштајући луканству неких месних агената и заступника фабрика. Нека се произвођачи приликом склапања уговора обрате сеоским подружинама овога удружења, без разлике да ли су чланови или не, а у општинама у којима нема тих подружина нека се обрате месном повереniку овога Удружења, који је путем Општинског погаварства наименован.

ЗАПИСНИК.

43. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 9. новембра 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: Председник г. Љуба Новаковић, и председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г.г. Благоје Д. Тодоровић, * Вића Т. Радовановић, Александар Г. Јовановић, Милутин Стојановић, Бошко Ж. Бошковић и Милан Трпковић.

Као гости били су г. г. Драгутин Спремић, Миодраг Поповић, Јован Нелесијевић и Мил. Нешковић, редовни чланови Друштва и Пољопривредних Подружина.

Председавао Председник г. Љуба Новаковић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле седнице. — Одбор исти усваја.

II.

По молби новооснованог Пољопривредног Подружинског у Лозници среза јадранског и у Постељу, среза дежевског, округа Рашког. — Одбор одлучи, да се приме у састав Друштва, пошто су испуниле прописане услове.

III.

По поднетим пријавама за Друштвеног благајника. — Одбор одлучи, да се упуте финансијском одбору на мишљење, које би лице требало примити.

IV.

По предлогу о набавкама сеоских пастаних, које су Друштву понуђене. — Одбор одлучи, да чланови г. г. Вића Т. Радовановић и Милан Трпковић отиду и виде ове сеоске па ако њиу ће су добре да их узму за рачун Друштва.

V.

По питању о подели награда излагачима производа Сеоских пољопривредних клубова. — Одбор одлучи, да чланови оцењивачког суда ових производа буду г.г. Милан Трпковић, др. Добра Тодоро-

ић и Александар Рашковић, који ће за изућу седницу припремити предлог којих и каквих награда треба издати.

VI.

По предлогу о одликовању лица која су у току ове године својим радом потпомогла, те су приређене пољопривредне изложбе испале добро. Одбор одлучи, да се за изложбу у Штипу упути питање директору изложбе г. Милану Ђурићу, и да се умоли за предлог, а за изложбу у Жупи, постоји већ предлог.

VII.

По писму г. Милана Ђурића пољопривредног инспектора у Скопљу, бив. директора изложбе у Штипу, о штампању његовог предавања са изложбе у Штипу. Одбор одлучи, да се предмет упути Књижевном одбору на мишљење.

VIII.

По извештајима чланова оцењивачког суда на изложби у Штипу г.г. Милана Ђурића, др. Добре Б. Тодоровића и Павла Петковића, који су били и референти за поједине гране на изложби, — Одбор одлучи, да се предаду уреднику Тежака који ће поједине ствари из истих штампати, а да администрација припреми и изда похвалнице лицима која су од оцењивачког суда за то предложена.

IX.

По предлогу о накнади путних трошкова државним економима и њиховим помоћницима око спровода и преноса изложбених предмета у Штипу, — Одбор одлучи: с обзиром на изузетне тешкоће државних економа у новим крајевима, да се изда 1200 динара на име накнаде путних и преносних трошкова. О овом известити директора г. Милана Ђурића и умолити га за мишљење, колико би коме требало од ове суме дати на име накнаде.

У исто време одбор одлучи, да се за полицијске и друге чиновнике који су помагали приређивања изложба, упозна ресорно Министарство о ревноста истих у њиховом раду.

Са овим је закључена данашња седница.

ОГЛАСИ

Виноградарима и љубитељима грожђа

Ко жели да набави здраве, добро срасле ожиљене каламове, најбољих наших и страних сората лозе на америчким подлогама за бескречне, слабо и јако кречне земље, нека пожури са наруџбином док је још избор велики.

Каламови су произведени у приватном лозном расаднику у Неготину (Обреновића и другова).

Цена је каламовима 1.50 дин. по комаду за количине изнад 100 комада, и 1.75 дин. по комаду за количине испод 100 комада, непаковано франко расадник Неготин.

За детаљнија обавештења и наруџбину обратити се у Београду:

Српском Пољопривредном Друштву (Немањина ул. 11)

Цвећарској радњи г. Тодора Мраовића (Кнез Михаилова улица);

у Неготину (Крајина) г. Жики Поповићу, Економу;

у Врању г. Милану Младеновићу, Економу.

Сваки купац добије бесплатно књижицу о правилном подизању, неговању и ђубрењу винове лозе. 3—5

Пољопривредници! Претплаћујте се на „ТЕЖАК“.

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1922 ГОДИНУ

изашао је из штампе са оваквим садржајем:

I. *Календарски део.*

II. *Радови у појединим месецима (с бележником).*

III. *Поучни део.*

1. Из Ратарства
2. „ Ливадарства
3. „ Градинарства
4. „ Воћарства
5. „ Виноградарства и Винарства
6. Заштита усева, воћа и поврћа од главнијих болести
7. Из Сточарства
8. „ Млекарства
9. „ Живинарства
10. „ Свиларства
11. „ Пчеларства
12. „ Заштита домаћих животиња од главнијих болести

IV. Старе и нове мере.

V. *Пољопривредно књиговодство. Разне таблице за попуњавање на сеоском дому.*

VI. *Српско Пољопривредно Друштво: његови чланови и његове установе.*

Цена је 5 дин. комад.

У КАЛЕНДАРУ су као што се из горњег прегледа види обухваћене све главније гране пољске привреде са свима најпотребнијим цифреним податцима, који су једном практичару као ручна књига потребни. Осим тога КАЛЕНДАР обухвата и два бележника са формуларима у којима се могу убележавати разни радови на имању. Формат календара је на 16-стини у виду џепне књиге, а има 26½ таб.

Умољавају се државни економи и пољопривредне подружине да што пре известе Срп. Пољ. Друштво колико им је примерака потребно, те да би им се они могли на време послати.

С обзиром на врло велике издатке око штампања и на редативно јевтину продајну цену, Друштво моли државне економе, пољопривредне подружине и своје многобројне пријатеље да се у што већој мери заузму за растурање овог календари.

Све поруџбине за КАЛЕНДАР упућивати Српском Пољопривредном Друштву — Београд.

Српско Пољопривредно Друштво продаје плави камен по 9.— дин. кгр.

Добило је већу партију Мајерових тријера и продаје:

Мајерове тријере № 1 а ½ по	1.320·—	дин.
№ 1½ по	1.628·—	„
Врстачну сејалице Универзал са 15 реда по	2.200·—	„
са 17 реда по	2.400·—	„

Нечлановима са 10% скупље.

ТЕЖАК прима огласе по најумеренијој цени.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све ПОШТЕ

На основу најновијег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, **Љуб. Новаковић** | Одговорни уредник, **Д-р В. Н. Стојковић**

Број 49. БЕОГРАД, 11. ДЕЦЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

Пријатељима

Српског Пољопривредног Друштва.

Српско Пољопривредно Друштво наставиће и у идућој 1922. год. издавање свога стручног листа „Тежака" у оном истом правцу и на оној истој основи као што је то и у овој години чинило.

Претплата за идућу годину утврђена је на 20 дин. но стим да се уједанпут за целу годину положи унапред. Друштво позива своје старе претплатнике да обнове претплату, а нове да му се што пре пријаве.

Друштво умољава пољопривредне подружине, државне економе и све своје многобројне пријатеље да пораде на прикупљању што већег броја нових претплатника за идућу годину.

Српско Пољопривредно Друштво.

САДАШЊЕ СТАЊЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ

У БРЕГАЛНИЧКОМ ОКРУГУ.

Предавање г. Мил. Ђ. Ђурића, инспектора, читано приликом отварања пољоприв. изложбе у Штипу.

Стање после рата донело је много тешкоће, а у области Пољске Привреде, изгледа, понајвеће. Не само што смо у рату изгубили доста врсних снага које су могле бити јака потпора унапређењу наше Пољске Привреде, него су, и иначе, прилике, за оне који су остали, много теже. Жалосно стање наших оплачканих села, оскудица често елементарних средстава и оруђа, дезорганизација рада, опште невоље данашњег живота — све то знатно отежава рад на обнављању и подизању нашег привредног стања у опште.

Ето, у тако тешком времену, кад не само што треба савладати многе препреке већ и разбити многе заблуде и неповерење у нашем свету, вредно Српско Пољопривредно Друштво приређује нам још једну изложбу, само овога пута нешто ужу по границама области, али зато разноврснију по предметима.

Међу свих, оно најбоље увиђа да крајевима Ј. Србије треба такође, можда и више, пажње поклонити у погледу обнављања и подизања сељачког газдинства. Оно зна да, овде више но игде, изложбе имају циљ да на масу пољопривредника утичу поучно, да им пруже прилику да се личним осматрањем увере како изгледа и треба да изгледа добро одгајена стока, лепо неговани и сређени ратарски производи, воћни производи и т. д. па да их подстакну на слични рад. Даље, да се упоређењем своје стоке и својих производа са бољом стоком и бољим производима других пољопривредника увере да и они морају радити на бољитку. Озде, велим, више но игде, јер док су једнородни елементи у предратној Србији на путу брже еволуције и док она представља земљу која је већ прешла први стадијум привредног развитка, овде је, на против, све остало у застоју, као да је све укочено и скаменьено. Један појав који је, можда, једини у Европи и који у свој својој свежини подсећа на цивилизацију Средњег Века, или ону са још старијим карактером.

Ни у једној нашој области није природа у вези са климом и рељефом земље тако давно определила један нарочити начин занимања и живота као код становништва области Ј. Србије. Има крајева у њој, у којима су природа земљишта, неподесност или оскудица саобраћаја и стицај политичких прилика учинили да они вековима остану забачени и нетакнути струјама културног живота новог доба. Сав културни живот код њих заустављо се тамо где је био пре 4 или 5 векова, те је сеоско становништво у том погледу као окаменотина, не којој се може, испитујући садашњост, испитати не само прошлост, већ и културна коју су ти крајеви имали у старој српској држави.

На пример, сточарски живот у Малешу, који има у себи много општег балканског, интересантан је и по неким начинима млекарског рада који често изгледају као преостаци неке прастаре кул-

туре. Такав је обичај употребљавање усијаних камених облутака, који се бацају у судове с подливеним млеком.

Има многих узрока који објашњавају ову врсту анахронизама, ову такорећи одстрањеност од општег тока који прображава редом људе и ствари. Сви су они скупа припомогли да се одржи један врло спори начин патријахалног живота који је овде, поред оног у сапцаку, најинтересантнија за проматрање, док је такав начин живота код једнородног елемента у предратној Србији или потпуно заграео или се мање више изменио.

Овакав начин живота у тесној је вези и са привредним типом у овим крајевима и он је овде модификован нарочито утицајем климе и обликом земљишта. У Ј. Србији нема већег контраста, но што је између Малеша и Овчег Поља. Малеш са просечном надморском висином од 600—1000 м. има средње-европску климу. У њему је зима врло оштра и много снега напада који се месецима одржи. Лети нема у Малешу оне запаре и врућег загушљивог ваздуха као по суседним котлинама (казанској, радовишној) и Овчем Пољу. И пролеће и јесен имају потпуно особине крајева у Шумадији. Раван око Брегалнице најбољи је предео Малеша, она је сва онако зелена као високе равнице југозападне Србије, јако је напољена водом многобројних извора а разведена је у вадама са водом из Брегалнице. Има отава као по крајевима Шумадије. И културне биљке су махом сасвим друге но по суседним котлинама.

Међутим, суседне котдине стоје под утицајем медитеранске климе, чије се особине најтипичније опртавају на Овчем Пољу. Оно представља уздигнуту и на све стране отворену заравањ. Услед тога клима је у њему промењива, те су отуд честе непогоде и олује. Зима је оштра и сува, лето жарко и безкишно. Знатан део Овчег Поља је лети тако спрљен и го да има изглед степе. Све је пожутело и увенуло, само по слатинама има мало зеленила.

Али и у овој другој медитеранској зони има плодних земљишних партија. Највећи део Овчег Поља представља земљу осредње плодности, али је део око св. Николе и у долини Азмака најплоднији. Водени талози се брзо спроводе у дубље слојеве где се вода задржава као у резервоару. Топлих и сушних дана, кад је на Овчем Пољу све спрљено, код ових земљишних партија подземна се вода пење на површину и биљу даје потребну влагу. Што се тиче кочанске котлине, њу натапа обилно Брегалница и после Метохије може се рачунати у најплодније равнице у Ј. Србији. И радовишка котлина је необично плодности, јер у њој одлично успевају житарице, пиринач, афион и памук. Цео је округ брегалнички земљорадничко-привредног типа, али је у њему и сточарство развијено. Земљорад у садашњем свом стадијуму не показује једностаан карактер, он није чисто агриколан, то јест не даје искључиво две три врсте житарица. Више је разноврсан, и та разноврсност биљне културе нарочито се запажа у кочанској и радовишкој котлини и Овчем Пољу, где се поред житарица обделава пиринач, мак, сувам, памук, дуван и вино ва лоза.

Брегалнички округ, који има 6 срезова, ра-

ПОДЛИСТАК

КРОЗ КОСОВО

(пољопривредна студија)

(Наставак)

Стотинама година одневана или у повлашћеном положају или навикнута на паразитски и лумпенпролетерски живот, маса света непрестано ајлаи, ништа не ради. Кад им се то пребаци, одговарају:

— Нема рада.

— Кад га немате, што не радите земљу? што не идете у надницу?

— Не иде. Варошани смо. То је посао сељаков.

А они заборављају да је варошанин онај који је ангажован у занатима, трговини, индустрији, саобраћају. Левенте шесу ни варошани ни сељаци; то су или пауси паразити или гадни лумпенпролетери.

Жале се, такође, на велики порез. Он је, одиста, врло велики и погађа најстрашније — што је и за највеће жаљење — и онај радни и привредни свет, којега је требало поштедити да би се подигао, ослободио старога мртвила, прилагодио се новим привредним приликама и оспособио се за интензиван привредни живот. Што се тиче онога паразитског дела становништа — њега по тотово оволики порез онемогућава: он ништа не ради, ништа не заграђује, за њ га би и најмањи порез био убиствен.

Земље је мало обрађено. Обрађивана је у близини вароши и у непосредној близини села, одакле се још за вида може умаћи кући и затворити се и онамо где је сигурност релативно била већа. Пшенице се засејава мање, кукуруза више. Али је он, и ако тим пољем теку две реке: Ситница и Ибар, ситан и за привредне и пореске прилике, које настају, неисплатив. Клип му је дугачак свега 13 сантиметра а има 16 реди. Зову га *скороврелица*, јер брзо сазрева. Управо, он је скорозрелица (брзак) зато што је ту аклиматизован; међутим, *осмак* је права скорозрелица, подноси најтеже климатске прилике, сташе на време и при најкраћем лету, упорно одолева суши, има танку кочањку те не буђави у кошу, зрно му је крупно и једро; хлеб је од осмака најбољи и најукуснија кукурузница. Али, осмака још нигде на Косову нема,*) те је

*) Разговарајући са једним младићем, досељеником из Студенице, чух да су они, досељеници, донели овамо и сејали овога лета осмак. Он је, рече ми, део боју борбу од косовског, домаћег, кукуруза.

чуна се после битољског у највеће округе у Србији и располаже од прилике са 455.000 хектара. Колико је од овога у државним, а колико у приватним рукама, статистика не може да нам да тачне податке.

Према прошлогодишњим статистичким подацима, у колико су они без катастра тачни, налазимо у сразмери према целокупној површини:

Под њивама	70%
„ повртњацима	04 „
„ виноградима	04 „
„ воћњацима	02 „
„ ливадама	03 „
„ пашњацима	10 „
Свега	93%

Од целокупне површине, дакле, за пољопривредну производњу у ужем смислу речи употребљено је свега 9·3% а то једва износи једну десетину од укупне површине округа. По садашњој површини обрађене земље он се равња са ужичким округом, ма да је од њега већи трипута. Ако узмемо да од целокупне површине 50% долази на брдско и за културу неподесно земљиште, опак остаје један велики проценат неискоришћене земље која даје могућност за развитак интензивније земљорадње у округу. Ова необрађена и неискоришћена површина већим делом састоји се из доброг, често најбољег, у већини плодног и свуда добро наводњеног или за наводњавање подесног земљишта.

Од обрађене површине која износи 47.634 ha долази:

На њиве	73·7%
„ повртњаке	4·1 „
„ винограде	4·0 „
На воћњаке	1·9%
„ ливаде	3·6 „
„ пашњаке	12·7 „
Свега	100·0%

Овај преглед неби могао да да баш сасвим безпрекорну и тачну слику, јер земљиште под пашњацима, свакако, да прелази површину од 6·081 ha, нарочито кад се узму у обзир и шумски пашњаци.

(Наставиће се).

ИЗ РАТАРСТВА

УПОТРЕБА ТРАКТОРА У ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ У ОПШТЕ И ПОСЕБИЦЕ КОД НАС.

(Свршетак).

Према досадашњим искуствима, у Француској се рачуна, да један трактор може трајати око пет година; у Америци међутим рачуна се да трактор може трајати до 7 па и до 8 година. Ово дуже трајање трактора у Америци приписује се једино томе што су амерички пољопривредници много вештији у руковању тракторима но европски. Међутим при амортизовању трактора у Америци се препоручује, да се за тај циљ никад не узима крајње могућан број година трајања једног трактора, него обично мањи, јер су у томе погледу могућна изненађења која могу бити врло непријатна.

Рачуна се, да један трактор може да ради на орању годишње просечно 150 дана, од којих 100 — 120 дана на јесењем и пролећњем орању, а остало време на плитком управо дужност наших пољопривредних установа да га препоруче и унесу у ове крајеве.

Овса се гаји доста и роди прилично добро. Уз малу обраду овсови би овде давали обилату жетву, јер је земљиште и поднебије таман за њих.

Поврћа се, међутим, мало гаји; најпише се, нарочито црни лук, догони из Приштине.

Воћњака нема, а положаји су за воћњаке изванредни.

Приштина, 12. септембар 1914.

Из Митровице се преко Вучитрна за Приштину путује једним врло лепим путем, којега је израдила и насула, као што ми рече Турчин кочијаш, српска војска. Она је и у самом Вучитрну насипала улице и подигла парк варошки. У опште, она је поградила неколико путева у овим крајевима, кроз Клисуру качаничку је просекла и израдила један дугачак пут. Ту јој заслугу, ето, ни ја, антимилитариста, нећу пређутати.

Улазећи у Приштину, човек наилази на варош општега турскога типа: искривудане и тесне улице, куће страћаре, од којих су многе опустеле услед велике сеобе Турака.

Дућани су рђави, сиромашки, од рђава материјала, рђавог кроја а у њима је еспап рђав и изанђао. Радње су мале, са мало еспапа и са мршавим прометом.

Главни послови, трговина и занати су у рукама Турака: они овде показују изврсне способности за привредни живот. Њихова привредна живахност и покретљивост око послова објашњава се само једном околношћу: овај контигенат радног и за привредну живахност турског света извесно није паразитског порекла, те га услови живота нису онеспособили, као што је случај с оним Турцима у истоме месту, који се као пребијени вулају не радећи ништа, узалуд очекујући да продуже стари паразитски живот. Међу Турцима сам нашао једног крупног трговца с храном, једнога опет индустријалца (има парни млин.) Срби су се прихватили лакших послова; они су кафеџије, бакали, пекари и терзије и тек неколико обућара и кројача *) Судећи по распореду рада, Срби су се овде показали већа господа од Турака. Интересна је ствар, да су у Приштини баштовани — а баштованџиница има леп број — искључиво Турци. И као куриозум треба навести овај случај: г. Московљевић, адвокат, купио је једну баштованџиницу, па ју је ипак морао Турчину дати да ради, јер Срба баштована нема.

*) Једна од пројачких српских радњи основана је још 1877 год. и до сад је се врло добро развила. У њојзи раде неколико радника.

орању, поглавито на заоравању стрњике. Кад се зна да исти трактор може још корисно да послужи и за жетву стрнина, вршај, пресовање сена, покретање млина, стругање дрва и т. д. онда се он још у толико боље искоришћује и то баш тада, кад орању није време.

Систем газдовања на једном имању игра поглавиту улогу да се трактор искористи за што већи број дана годишње. Таква организација обухвата погодан плодоред, који ће створити довољну количину радова које треба посвршавати трактором, тежећи при том да се сточна снага што мање употребљава; поделу целокупног рада треба протегнути на што дужу периоду.

Од највећег је интереса да се зна шта кошта један хектар орања тракторм, јер та економска страна питања о тракторима неоспорно да је од најпресуднијег утицаја за ширу употребу трактора у земљорадњи. Али при данашњим приликама, кад цене свих могућих производа из дана у дан варирају, није могућно дати тачније податке у погледу коштања једног хектара тракторског орања. Ти податци су веома различни према времену кад су прикупљани и често се немогу довести ни у какав међусобиодинос. Тако нпр. у Француској је за време рата орање једног хектара коштало 45—60 франака, а после рата 80—135 франака; у Немачкој: (после рата) 280 маraка; у Америци: пре рата 7.85 долара а после рата 5.50 долара.

3. УПОТРЕБА ТРАКТОРА У ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ КОД НАС.

Имајући у виду свеколике користи које произилазе из употребе трактора у пољопривреди у опште, неоспорно је, да би се применом трактора и код нас постигле осетне користи. Међутим, стварно узевши, трактор је код нас још у тако ретској употреби, да се о каквим општијим резултатима рада са њима готово не може ни говорити. С тога је и врло тешко уповиравати наше пољопривреднике на резултате тих усамљених појединачних примера, који у осталом нису широј јавности ни познати и који би пре свега и сами имали да се подвргну једној изразитој контроли. У толико је још теже пропагирати директно код наших пољопривредника идеју за набављањем трактора, па макар имали пред очима најјасније све користи које могу отуда произаћи. Скупоћа самих ових машина захтевање извесног искуства у раду са њима, умешности и окретности режијски трошкови и најзад и све локалне прилике и погодбе, још потпуно неиспитане у овом циљу, говоре да се у пропаганду за примену трактора мора поступати веома обазриво. Овоме доприноси и околност што су наши пољопривредници у великој својој већини ситни поседници, услед чега им се као појединцима вероватно не би ни рентирало, да сваки од њих има свој трактор. Најзад мора се напоменути и то, да ми у својој земљи немамо ни једне фабрике за израду трактора и њихових резервних делова нити пак погодних радионица за вршење оправака покварених трактора; исто тако сав потребни потрошни материјал, као бензин, бензол, петролеум, нафта и т. д. долази нам са стране, услед чега су наши пољопривредници како у погледу набавака трактора и њихових резервних делова, тако и у погледу њиховог потрошног материјала и сувише зависни од прилика у иностранству.

Стога би најбоље било, кад би држава узела на себе, да у овом погледу претходно потпуно припреми терен и испита свеколике прилике које су од одлучног значаја у решавању овог питања, па тек онда целу ствар предати приватној иницијативи. Тако би држава имала прво да било на својим, било пак на приватним имањима утврди, који су типови трактора најпогоднији за наше прилике, старајући се при том да број типова сведе на минимум и препоручујући само тако одабране типове; затим да образује потребне школе за обуку самих пољопривредника у руковању и чувању ових машина; да погодним повлашћивањем створи могућност за организовање по целој земљи читавог система већих радионица за оправке трактора и најзад, да осигура сталан и што јевтинији довоз са стране како резервних делова, тако и свега потрошног материјала.

Што се тиче саме куповине трактора од стране наших пољопривредника то, у колико не би били у могућности да их појединачно и сами набављају, најбоље би било, кад би те набавке вршили путем удруживања, ради доцније исто тако заједничког искоришћавања. При томе пак треба само имати у виду, да је потребно водити рачуна, да се тако заједнички набављени трактори не преоптерете сувишном површином рада, јер се рачуна, да један трактор може свладавати годишње највише око 150 хектара орања. Према томе, приликом удруживања појединаца ради заједничке набавке трактора треба водити рачуна, да на један трактор не падне већа површина орања од назначене. Исто тако мора се узети у обзир, да имања свих таквих удружених пољопривредника буду што је могуће ближе међу собом, јер би иначе трактор и сувише губио времена путујући од једног имања до другог. Међутим вероватно је, да би се сваки такав задружни трактор могао боље искористити у погледу непрекидног рада но у служби појединца.

Облик наших пољопривредничких имања и начин газдовања на њима захтевају да се што пре и што рационалније подесе савременим приликама, а једно од погодних средстава за ово јесте и примена трактора у пољопривреди. Држава би веома много допринела општем повећању пољопривредне производње, кад би што пре приступила испитивању свих погодаба за увођење трактора у разне крајеве наше земље, како би се по том пољопривредници, било као појединци или пак као удружени, могли користити готовим резултатима и стеченим искуством.

Д-р Д. Б. Т.

ИЗ ГРАДИНАРСТВА.

Изметање (дегенерација) кромпира.

Холандски професор Конжер који већ петнајест година проучава питање о изметању кромпира запазио је присуство лисне ваши на лишћу и стаблу изметнутих кромпира. Дошао је одмах на идеју да тај инсект може бити проузроковач изметања кромпира, које, до тада приписиваше

двема бактеоролошким болестима: коврџењу и мозаику.

Овај инсект, чије је присуство на изметнутом кромпиру стално запажано, није ли узрок овој дегенерацији? Истраживања по томе чињена као и досадања запажања допуштају нам да у то верујемо.

За време вегетације, а нарочито при топлом времену, врло је лако запазити, на изметнутом кромпиру, велику количину ових крилатих инсеката, који прелетају с једне на другу биљку и бегају кад запазе присуство било људи или стоке.

Велика количина ових инсеката, без крила, такође је запажена на лишћу и стабликама.

У прво време је покушавано да се ови инсекти униште. Прскање дуванском чорбом, вршено са највећом пажњом, по доњим деловима лишћа нападнутих биљака овим инсектима, није дало никакве резултате. Следеће године инсект се појавио у истој размери.

Откуда је дакле могао доћи тај инсект и на који се начин сачува за време зиме?

Микроскопским испитивањем кромпира, који долазе од изметнутих биљака, запажена су на њима, а нарочито у рупицама окца, мала сјајна овална тела, која јако личе на јаја.

Напоменућемо овде само једну околност која иде у прилог овог тврђења. Кромпири, на којима су ова тела примећена, засађени су одмах по вађењу и чим су почели клијати њихови пупољци били су нападнути овим безкрилним инсектима и, врло вероватно, размножавали би се на површини, увећавајући њихов број у колико би порастао пупољака бивао већи. Ово размножавање, помоћу бескрилних инсеката, може довести до вероватна да се ова врста штеточине размножава на исти начин као и филоксера на лози.

Крилате биљке се појављују такође на проклијалим кромпирима, рачуне се зараженим, али много доцније од ових бескрилних биљака.

Заражени кромпири засађени су у 1920. г. на једној другој опитној њиви, удаљеној од прве на три километра, умешани између редова један ред незаражених кромпира овим паразитима.

Сви заражени редови били су са крајевима биљкама док је незаражени ред вегетирао, све до јуна, потпуно нормално, када је и он био нападнут како крилатим тако и бескрилним вашима но ипак овим последњим у знатно мањој количини.

Од извађених кромпира како из болесних тако и из здравих редова, метута је у истом подруму извесна количина на клијање у месецу септембру. И једни и други били су преплављени вашима. На против, незаражене кртоле, засађене далеко од сваке културе кромпира дале су биљке које нису биле болесне, а кромпири који су тамо добивени, стављени на клијање, остали су недирнути од ових инсеката.

Експерименти су показали, да су кромпири добивени од изметнутих биљака и одмах стављени на клијање, били много јаче заражени него они који су од истих биљака, али су остали до наредног пролећа у траповима.

Ово се има објаснити такође великим присуством ових бића у моменту клијавости, које још у почетку вегетације ову омету.

Ако су ови инсекти проузроковачи изметању кромпира, они ће се морати запазити код свих култура код којих се ова болест појављује. Ако се кромпири од заражених биљака пусте да одмах проклијају, онда ће се инсекти појавити на пупољцима и при сађењу, као што је то и раније речено.

То су, у осталом, околности које се лако могу испитати, треба покушати и једно и друго па ће се добивеним резултатима моћи тачно утврдити оно што се по овом, тако важном питању жели сазнати.

П. В. Б.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Штитаста ваш на смокви и лимуну.

(Pseudococcus citri).

С погледом на важност гајења смокве и лимуна на приморју наше земље, износим овде у кратким потезима начин живота, предохрани и сузбијању ове штеточине а према подацима Пољопривредне огледне и Контролне станице у Топчидеру.

Ова штеточина је врста штитасте ваши а слична је по начину живота и размножавању осталим штитастим вашима. За време зимских месеца очувају се јаја под штитовима женке, а с пролећа из њих истиле младе ваши. Испочетка се размили по свима надземним органима воћке а доцније налази се и на самим плодовима. Услед њене појаве воћке застају у порасту а плод постане крњаван и губи од свога квалитета.

Као предохрана препоручује се разређивање воћака и проређивање њихових хруна, пошто ваш не може на промајним местима да се развија. Ово треба извршити с пролећа чим киша престану, а затим опрскати све заражене воћке петролеумовом (гасом) емулзијом, разблаженом на 1% петролеума, док међутим дебло и снажније гране премазати истом емулзијом разблаженом на 5% петролеума. И једно и друго треба понављати по потреби.

Справљање петролеумове емулзије бива на уобичајени начин од 300-грама петролеума и 75 грама сапуна на један литар кишнице.

П. С. П.

ИЗЛОЖБЕ И КОНГРЕСИ.

Изложба производа Дечјих Пољопривредних Клубова.

Приликом Славе Српског Пољопривредног Друштва, на дан 12. новембра ове године, имали смо прилике да видимо изложбу, која нам је приказивала производе Дечјих Пољопривредних Клубова. Ма да скромно смештена у једном релативно малом одељењу, она је ипак привлачила

толико пажњу публике, да потпуно заслужује, да се о њој мало опширније проговори, у толико пре, што је ово прва изложба овакве врсте.

Од 95 клубова, колико је у току од године дана образовано, на изложби су учествовала 34 клуба, са укупно 256 излагача. Разлог, да је само једна трећина клубова узела учешћа на овој изложби, у главном је у томе, што је велики број интелектуалних њихових вођа, у првом реду државних економа и учитеља услед заузетости по судовима за ратну општету и најновијом војном мобилизацијом, био спречен да својим утицајем приномогне око припремања предмета за изложбу и њихово одашиљање.

Било је изложено укупно 344 предмета и то:

кукуруз	190	примерака
пшенице	43	„
јечма	6	„
овса	3	„
раж	2	„
пасуља	63	„
грашка	2	„
кромпира	33	„
сточне репе	2	„

Додељено је награда 256, и то:

сејалица	20	воћарских малих маказа	175
прашача	20	калемар. ножева	175
дрљача	20	воћарских вел. маказа	21

Рад дечјих пољопривредних клубова није се ва ову годину, као прву годину свога рада, простирао и на производњу домаћих животиња и прераду њихових производа услед чега такви предмети нису ни излагани.

Резултат изложбе је врло добар. Квалитет изложених предмета био је просечно задовољавајући, на основу чега се одмах може закључити, да се организовањем деце у пољопривредне клубове пошло добрим путем и да се у том погледу одмах нашло на добар терен: Још у току ове прве године организовања и рада успело се, да се код деце развије љубав и приступачност ка правилнијим и рационалнијим начинима рада, као и међусобна утакмица у постизавању што бољих резултата. Кад се пак узме, да је све ово један од најглавнијих циљева који се жели постићи организовањем сеоске деце у пољопривредне клубове, може се ценити колики је успех ове изложбе, као славке једногодишњег рада у том правцу.

Према обавештењима, добивеним од стране државних економа, приноси жетава које су постигли поједини чланови дечјих пољопривредних клубова, у доста случајева су премашили приносе, које су на одговарајућим површинама имали родитељи тих чланова. Ово је најјаснији доказ, колико би могла да ојача наша целокупна пољопривредна производња, кад би сви наши пољопривредници прихватили рационалније начине рада, помоћу којих су, као што је напоменуто, и деца имала боље резултате но њихови старији, који су остали при свом ранијем начину рада.

Интересовање за ову изложбу било је велико. У свима дневним листовима наше престонице, она је поздрављена врло живо и грађанству је обраћена пажња на њену важност. Но не само наше грађанство да се њоме интересовало, већ је у томе узео учешћа и велики број странаца, који се баве у нашој средини и као врхунац таквог интересовања било је, кад је овдашња Америчанска Мисија подарила 25000 динара, с тим, да се за тај новац набаве пољопривредне справе и алати и њима награде излагачи најбољих производа.

Располажући на овај начин овако великим средствима, поред уобичајене помоћи од стране Срп. Пољопр. Друштва, било се у могућности, да се награде апсолутно сви излагачи и то на тај начин, што је њих 60 добило веће пољопривредне справе, а остали воћарски алат. Овим се ишло за тим, да се што јаче подстакне организовање оваквих дечјих клубова а у исто време и што бољи рад у њима.

Похваљујући рад Српског Пољопривредног Друштва, које је организовањем дечјих пољопривредних клубова применило једно од врло погодних средстава за општи напредак наше пољопривреде, односно жељу, да се рад у овом правцу што енергичније настави, па ће тако неминовно доћи до крајњег идеалног циља: *подизања боље привреде и бољег живота наших пољопривредника и општег унапређења наше пољопривреде, села и селака.*

Ево какав је био распоред изложених и награђених предмета по клубовима

1. Село *Поповић*, среза Космајског

Државни економ: **Н. Нешић.** Воћа клуба: **Мил. Јеремић** свешт.

редни број	Име и Презиме члана — излагача	Шта је изложио	Чим је награђен
1. а.	Јанићије Чолић	кукуруз	воћ. мак. и ножем
1. б.	„ „	пасуљ	
2. а.	Миленко Животић	кукуруз	
2. б.	„ „	пасуљ	дрљачом
3. а.	Љубивоје Матејић	кукуруз	сејалицом
3. б.	„ „	пасуљ	
4. а.	Милан Васковић	кукуруз	прашачом
4. б.	„ „	пасуљ	
5. а.	Драгомир Раниковић	кукуруз	воћ. мак. и ножем
5. б.	„ „	пасуљ	

2. Село *Стојник*, среза Космајског.

Државни економ: **Милоје Нешић** Воћа клуба: **Владимир И. Симић** свешт.

редни број	Име и Презиме члана — излагача	Шта је изложио	Чим је награђен
6. а.	Живорад Пантелић	кукуруз	сејалицом
6. б.	„ „	пасуљ	
7. а.	Ратко Милосављевић	кукуруз	
7. б. в. г. д.	„ „	пасуљ, грах	
7. е.	„ „	кромпир	прашачем
8. б. а.	Владимир Милосављев.	кромп. кук.	воћар. маказ. и нож.
8. в. г. д.	„ „	пасуљ, грах	
9. а. б. в.	Живко Урошевић	кук. пас. кром	воћар. маказ. и нож.
10. а. б. в.	Радивоје М. Павловић	„ „ „	„ „ „
11. б.	Радован Р. Павловић	пасуљ	прашачем
11. а. в.	„ „	кук. кромп.	
12. а. б.	Сретен Милојевић	кук. и пас.	воћар. маказ. и нож.
13. б.	Добривоје Милосављев	пасуља	дрљачом
13. а. в.	„ „	кук. и кромп.	
14. а. б. в.	Милутин Урошевић	кук. пас. кром	воћар. маказ. и нож.

3. Село *Белина*, среза Космајског.

Државни срески економ Милоје Нешић — Воћа клуба! Мил. Лукић, учит.

редни број	Име и Презиме члана — налагача	Шта је наложио	Чим је награђен
15	Владимир Вићентијевић	кукуруз	воћар. мак. и нож.
16	Војислав Ненадовић	„	„ „ „
17	Милорад Танасковић	„	„ „ „
18	Живан Танасковић	„	сеј.плугом
19	Богољуб Танасковић	„	воћар. мак. и нож.

4. Село *Слатина*, среза Космајског.

Државни срески економ Милоје Нешић — Воћа клуб Мил. Лукић, учит.

редни број	Име и Презиме члана — налагача	Шта је наложио	Чим је награђен
20 а. б.	Милутин Савковић	кук. и пас.	воћар. мак. и нож.

(Наставиће се.)

НЕКРОЛОГ

† Светислав Миловановић,

економ среза скопског и редован члан Срп. Пољопр. Друштва.

17. октобра ове године неумитна смрт одвела нам је једног врсног радника, способног и вредног економа, супруга верног и доброг друга — Светислава Миловановића, у добу најлепше мушке снаге, у 29. години старости. Био је од оних ретких посленика, који више мисле на дужност, мање на себе и своју удобност. Под последицама тешких рана, више болестан но здрав, радио и стварао, тако рећи, до последњег часа. И кад је у постељу пао, мислио је само на рад. Ну шест рана, од којих две тешке, једна кроз стомак, друга у колену, пре времена су му тело истрошиле и најзад смрт проузроковале.

Он који је жарко љубио своју Домовину, није могао да одоли и одазвао се њеном позиву, и као добровољац, с пушком у руци, кроз пуних осам година бранио је он њу, борећи се јуначки до самопрегоревања и крајњег пожртвовања. Кад више није био способан за борбу, отпуштен је за полуинвалида и послат у Бивертру ради поправке здравља. Он и ту развија своју делатност на дивљењу француских колонијалних власти и као настојник војних башта за показан успех бива одликован од Француске једном нарочитом медаљом, коју још само два војника у српској војци носе.

По ослобођењу, као вишегодишњи помоћник, постаја се међу прима указом за економа среза скопског. Он не оклева, не страши се, на нову дужност он журно хита, предузима је са пуно љубави и воље да нешто сам створи. Као што се јуначки борио за ослобођење Ст. Србије и Македоније, он исто тако воли и жури да им помогне. Сећао се њихове прошлости, па је желео да им улепша садашњост, јер је веровао у њихову будућност. Његов плодан рад и овде не остаје незапажен, он се одликује похвалницом и сребрном медаљом за грађанске заслуге.

Проста нека ти је проливена крв српска!

Вечан спомен нека ти је међу нама Светиславе!

Мил. Ђ. Ђурић.

БЕЛЕШКЕ

Заслуге Швамердама и Глутијуса за Пчеларство. — *Метерлинк* у своме делу *Живот пчела* наводи, да историја пчела почиње тек од XVII века са открићем холандског научника *Швамердама*. „Но, добро ће, вели, бити, ако додамо и ову слабо познату истину, да је пре Швамердама фламански природњак *Глутијус* нашао неке значајне истине, међу осталима и ту да је матица или краљица, мајка свега народа у кошници и да су у ње особине обојих полова, што није био у стању да докаже. Међутим, Швамердам је изналазио праве методе научног опажања, начинио микроскоп, измишљао пињецијце за конзервирање, први је сецирао пчеле те коначно открићем јајњака и јајовода утврдио пол матице, за коју су дотада држали да је мушко и тако нађеном осветлио непадном светлошћу васколику политику кошнице. Насликао је и различите пресеке које и данас служе корисно за илустрацију многих пчеларстава. Своја опажања забележио је у своме великом делу Bybel der Natuure, које је за један век доцније *Др. Боерваре* превео с холандског на латински језик под називом Biblia naturae. (Лајден 1737). То је дело писано стилом врло прецизном задахнутим верским осећајем; у простром, депом верском напосу он преноси све на славу Свевишњега, бојећи се, да не би погрешио".

КЊИЖЕВНОСТ

Slovenski Sadjar, ilustrovani list za pospeševanje sadjarstva (voćarstva). — Primili smo broj 9 i 10 ovog odlično uredjivanog stručnog lista, o kome smo mi u Težaku doneli već naš sud. Ovaj broj donosi kao prilog ukusno izvadjenu kolorisanu tablicu (na kartonu) koja predstavlja „Ambroževu Marelicu" (kajsiju). Sadržina mu je: Ambroževa marelica, po češkom M. Kumek (urednik). — Rastojanje voćnog drveća, Iv. Bella (upravitelj škole Št. Juvij). — Našistari votnjaci (zadovnjaki), Josip Priol — Maribor. — Voćarsko-gradinarsko orudje, M. Humek. — Budite savesni, Pavel Košir, Prevalje. — Nekoliko važnih jesenskih poslova u votnjaku. — Društvene vesti. — Školsko-baštanski vesnik. — Sitnica (kruška sitnica, Voćni pregled u Žabnici, Radjavi ogled, Suša u semenistu, Jabučna plesan, okulacija).

Mi ponovo preporučujemo Slovenskog Sadjara čitaocima Težaka, u kome će oni naći ne samo zdrave pouke, nego i tačnog i opširnog obaveštenja o voćarskim prilikama u Sloveniji. — Članarina je 10 dinara godišnje. — Uredništvo i administracija lista je: Lindaortova ulica, štev. 12, Ljubljana. — — Ђ.

ГЛАСНИК

Нови чланови утемељачи. — ГГ. *Милован Гавриловић*, пуковник у пензији, из Белановице и *Радисав Ф. Радовић* економ из Каменаче среза трстеничког, — положили су по 100 динара и уписали се за чланове утемељаче Српског Пољопривредног Друштва.

Српско Пољопривредно Друштво и овом приликом благодари именованима на пажњи према Друштву.

Продужен отечај за израду уџбеника за пољску привреду. — У последњем светском рату упропашћене су скоро све пољопривредне књиге, па и уџбеници за наше пољопривредне школе: с тога је Министарство Пољопривреде и Вода расписало стечај за израду уџбеника и то:

1. из сточарства, општег и посебног;
2. из живинарства;
3. из пчеларства;
4. из основа сточног лекарства;
5. из ратарства, општег и посебног;
6. из ливадарства;
7. из винодела с прерадом грожђа;
8. из воћарства с прерадом воћа;
9. из науке о газдовању;
10. из хемије с минералогијом;
11. из физике с метеорологијом;
12. из ботанике;
13. из зоологије;

Писци се могу такмичити за сваки од наведених предмета посебице. Уџбеници морају бити израђени по програму наше пољопривредне школе у Краљеву, сем уџбеника за винодеље и воћарство, који морају бити израђени по програму Винодељско Воћарске школе у Букову.

Рукописи се шаљу Министарству Пољопривреде и Вода-Одељењу за Пољопривредну наставу-најдаље *до 1. маја 1922* г. Рукопису треба приложити затворен коверт с именом писчевим, а коверат и рукопис да носи исти знак или мото.

Писци добијају награду, ако им радова буду примљени од нарочите комисије, којој ће се дати на оцену.

ОГЛАСИ

Виноградарима и љубитељима грожђа

Ко жели да набави здраве, добро сразле оживљене калемове, најбољих наших и страних сората лозе на америчким подлогама за бескречне, слабо и јако кречне земље, нека пожури са наруџбином док је још избор велики.

Калемови су произведени у приватном лозном расаднику у Неготину (Обреновића и другова).

Цена је калемовима 1.50 дин. по комаду за количине изнад 100 комада, и 1.75 дин. по комаду за количине испод 100 комада, непаковано франко расадник Неготин.

За детаљнија обавештења и наруџбину обратити се у Београду:

Српском Пољопривредном Друштву (Немањина ул. 11)
Цвећарској радњи г. Тодора Мраовића (Кнез Михаилова улица);
у Неготину (Крајина) г. Жики Поповићу, Економу;
у Врању г. Милану Младеновићу, Економу.

Сваки купац добије бесплатно књижицу о правилном подизању, неговању и ћубрењу винове лозе. 4—5

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР
ЗА 1922 ГОДИНУ
изашао је из штампе са оваквим садржајем:

I. *Календарски део.*
II. *Радови у поједним месецима (с бележником).*
III. *Поучни део.*
1. Из Ратарства
2. „ Ливадарства
3. „ Градинарства
4. „ Воћарства
5. „ Виноградарства и Винарства
6. Заштита усева, воћа и поврћа од главнијих болести
7. Из Сточарства
8. „ Млекарства
9. „ Живинарства
10. „ Свиларства
11. „ Пчеларства
12. „ Заштита домаћих животиња од главнијих болести
IV. Старе и нове мере.
V. *Пољопривредно књиговодство. Разне шаблоне за попуњавање на сеоском дому.*
VI. *Српско Пољопривредно Друштво: његови чланови и његове установе.*

Цена је 5 дин. комад.

У КАЛЕНДАРУ су као што се из горњег прегледа види обухваћене све главније гране пољске привреде са свима најпотребнијим цифренim солатцима, који су једном практичару као ручна књига потребни. Осим тога КАЛЕНДАР обухвата и два бележника са формуларима у којима се могу убележавати разни радови на имању. Формат календара је на 16-стини у виду џепне књиге. А има 264 стр.

Умољавају се државни економи и пољопривредне задружне да што пре известе Срп. Пољ. Друштво колико им је примерака потребно, те да би им се они могли на време послати.

С обзиром на врло велике издатке око штампања и на релативно јевтину продајну цену, Друштво моли задружне економе, пољопривредне задружне и сваког многобројне пријатеље да се у што већој мери заузму за растурање овог календара.

Све поруџбине за КАЛЕНДАР упућивати Српском Пољопривредном Друштву — Београд.

Српско Пољопривредно Друштво продаје плави камен по 9.— дин. кгр.

Добило је већу партију Мајерових тријера и продаје:

Мајерове тријере № 1 а 1½ по	1.320·—	дин.
№ 1½ по	1.628·—	„
Врстачну сејалице Универзал са 15 реда по	2.200·—	„
са 17 реда по	2.400·—	„

Нечлановима са 10% скупље.

Пољопривредници читајте и ширите ваш лист „Тежак“.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ

Претплату примају и све
ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869. г. преписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и
Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут
за целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 50. БЕОГРАД, 18. ДЕЦЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

Господарски лист, орган Хрват. Госп. Друштва у Загребу штампа се у 60.000 примерака. Кметовалац, орган Кметиске Дружбе у Љубљани штампа се у 32.000 примерака, а наш лист „ТЕЖАК" штампа се свега у 7000 примерака.

У идућој години број претплатника треба бар удвојити, а то се може најлакше постићи ако сваки стари претплатник нађе бар једног новог претплатника.

Имена и старих и нових претплатника треба што пре послати Српском Пољопривредном Друштву да би се могле штампати и њихове адресе за пошиљку Тежака.

САДАШЊЕ СТАЊЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ

У БРЕГАЛНИЧКОМ ОКРУГУ.

(Наставак).

Баштенска земља првенствено се употребљује за производњу поврћа, које се највећим делом у кући троши. Само један незнатан део иде на трг. Поред пасуља (546 ha) и кромпира (393 ha), производи се још црна лука 74 ha), сочива (48 ha), боба (60 ha), грашка (33 ha), купуса (82 ha), и паприка; само на бостан долази 740 ha.

Земља је за производњу поврћа првокласна и човек да зажали што се у плодним котлинама, кочанској и радовишкој, не гаји више поврћа. Производња поврћа рентирала би се сељаку и при јевтинијој цени кад би он био стављен у могућност да га преноси на веће даљине. При добрим и уређеним саобраћајним праликама и подесним рефакцијама на железницама велике даљине не би имале утицаја на извоз поврћа у веће вароши по унутрашњости земље, па чак и на извоз из земље. Калифорнија и Флорида ту нам дају леп пример добро смишљене организације рада, јер се из њих хиљадама километра далеко транспортује воће и поврће. Систематским одабирањем врста и прилагођавањем на земљишне и климске прилике могу се овде добити нарочити специјалитети који би врло лако нашли прођу и на страни.

Прошле године било је засејано:

Под житарицама . . .	30·898 ha	или	68·2%
„ махуницама . . .	639 „	„	1·5 „
„ поврћем	1·981 „	„	4·4 „
„ тргов. индустриј. .	2·576 „	„	5·6 „
„ угаром	9·237 „	„	20·3 „
Свега	30·897 ha	или	100·0%

Као што се из овог прегледа види највећа површина обрађене земље пада на житарице (68·2%), затим на угар (20·3%) и једна мала површина (5·6%) на трговинске и индустријске биљке. Доста велика површина пада на угар што сведочи да о плодореду као основи сваког рационалног пољопривредног газдовања нема ни говора.

Од житарица највише је земљишта под пшеницом и ражи, а најмање под кукурузом, јечмом и овсем.

Тако:

Под пшеницом . .	9·410 ha	или	30·5%
„ ражи	8·836 „	„	28·6 „
„ јечмом . . .	6·437 „	„	20·8 „
„ кукурузом . .	3·698 „	„	11·9 „
„ овсем . . .	2·516 „	„	8·2 „
Свега	30·807 ha	или	100·0%.

Пшеница се највише производи у овче-пољском срезу који због својих повољних климских и земљишних прилика има услова да постане првокласна житница. Можда се ни у једном другом нашем крају не обделава толико разних сората пшенице као овде, ну све су оне већ дегенерисане и неуједначене услед сталног сејања једног те истог семена. Уз то још, услед недовољног разумевања и укорењеног рђавог начина обраде, сељак није у стању да истера онај принос који би ма и проближно одговарао квалитету земље. Кад би се увела јача и интензивнија обрада земље, овде би се на простору од више хиљада хектара постигли рекорди у приносу пшенице. Тиме би се и наш извоз пшенице попео на знатну висину. Семе данашњих сората црвенка, мурејка, црнокласа и шутерка, које су добро прилогођене, не треба замењивати другим каквим туђим сортама, већ га у огледној станици која би се овде имала подићи поправити и уједначити одабирањем.

Кукуруз би се, готово без изузетка, могао у овим крајевима више производити да стиже не само за исхрану становништва, већ да један део претиче за продају. Могућност за гајење кукуруза постоји чак и у брдским кра-

јевима овог округа, само је потребно одабрати издржљивије сорте. Кукуруз одлично исплаћује добру обраду земље, а тако исто правилно ђубрење и правилан плодоред, што овде није случај.

Интересантно је да је овде производња *ражи*, после наших северних крајева (Словеначка), доста развијена, и она долази на друго место, одмах после пшенице. Највећа његова количина иде на израду хлебног брашна за домаћу потребу, а тек мањи део на трг.

Од *трговинских и индустријских биљака* било је засејано у 1920.

Под дуваном . .	1·189 ha	или	46·5%
„ порничом . .	677 „	„	26·5 „
„ маком . . .	524 „	„	20·5 „
„ памуком . .	120 „	„	5·0 „
„ сузамом . .	14 „	„	0·5 „
„ анасоном . .	27 „	„	1·0 „
Свега	2·631 ha		100·0%.

Од трговинских биљака највише се производи *дувана* пошто му је прођа са откупом од стране државе осигурана. Услед тога и доста повољне откупне цене, његова култура у последње време, изгледа, знатно потискује културу мака, што би требало јако жалити. Иначе, и његово је семе јако дегенерисано. Поред недовољног знања у обради земље и нези семе биљке овде недостоје и правилан избор сората. Зато производњу семена не треба оставити више сељаку, већ да њу врши сама држава.

Кочански пиринач изврсног је квалитета, али слаб принос и честа појава „бастре“ чине да је поправка његовог већ изметнутог семена неопходно потребна. Обрада земље, нега биљке и издвајање зрна из плавице врши се на врло примитиван и груб начин, и стога овдашњи пиринач као трговински артикал не игра готово никакву улогу у унутрашњем трговинском промету ширих размера. Његова је култура ограничена на један врло мали простор и у питању је да ли би се нашло подесног земљишта, да би он и као извозни артикал био од значаја

С маком за производњу опијума врши се једно врло нерационално и посве екстензивно газдовање. Питање је да ли његову производњу, док овакав начин обделавања траје, треба препоручити у већим размерама. Кад се заведе брижљива обрада земље и савесно неговање биљке, онда мак може и треба да заузме достојно место у реду осталих култура. Ту треба испунити још један услов. Питање продаје опијума и данас још тешко притискује сељака. Ту би држава имала да се заинтересује, па да му створи могућност да без посредништва солунских прекупаца добије место у светској трговини.

Гајење и прерада *памука* стоји на најпримитивнијем ступњу. И ако култура памука неће са нас имати велики значај као артикал за подмирење свеколике наше потребе, то се бар може постићи да она задовољи овдашње локалне потребе. Само је за то потребно да се гаје такве сорте које равномерно и рано сазревају.

Сузама се, на жалост, врло мало гаји и ако је то једна одлична биљка из чијег се семана може вадити првокласно уље.

Обрада земље, као што је напред речено, врши се на један тако примитиван начин да он пуну експлоатацију природне снаге земље искључује. У народу има врло велики број ралица (12.604), а врло мало плугова (120). Место гвоздених дрљача овде се још употребљују примитивне бране од трња. Ваљак тешко где да се може видети. Сејање се врши руком и сејалице су исто тако ретке као жетелице.

И транспортне справе у газдинству су остале примитивне. Пренос се врши или помоћу товарне стоке или

ПОДЛИСТАК

КРОЗ КОСОВО

(пољопривредна студија)

(Наставак)

Желети је да се тај предузимљив и радан елеменат задржи. Разуме се, онај велики део, који је паразитских навика и који нема живахности и покретљивости која је за привреду потребна, мораће се иселити под притиском нових прилика. Па ипак се њихово одселење неће тако лако приметити: толико је много Турака према броју Срба. Један стари Србин, хотелијер код „Косова“, Бојковић, причао ми је: многи су се Турци иселили, па ипак се не примећује поремећај у односу становништва, јер ипак Турци силно преовлађују!

По селима су, међутим, Арбанаси; зато се на пијаци (а у Приштини је уторак пазарни дан) пазарује на арбанашком језику. Турска управа је се старала да их потурчи, т. ј. да им језик замени турским. Зато је се у арбанашким школама предавало само на турском. Учитељи нису смели арбанашки језик употребити ни за објашњење ако деца нису разумевала.

У Приштину је врло јако допирала трговина из Грчке. У хотелу „Косово“ служе се тањирима са грчким натписима, троши се искључиво грчки коњак а извесно има и других еспапа грчке производње или грчког посредништва.

Што се тиче зараде — она је, нарочито за раднике (калфе, слуге, измећаре) једна и жалосна. Обућарски занат је, на пример, најразвијенији, а у томе су занату највеће наднице 1 динар. Један младић, који се још чираком рачуна и ако четири године ради, има надницу 0,10 дин.!

Ни у Приштини ни у околини нема воћњака: чипчије немају рачуна да их подижу на туђој земљи. Међутим, у једноме крају, у коме су земљу добили у слободну својину Арбанаси исељени из Топлице (1878), подигли су воћњаке и имају изврсно воће.

Аге су овде били виртуози у цеђењу: они су нагонили чипчије да добро разраде земљу, да је нађубе и угаре, па их онда отерају и сами је обрађују једно три године, док је не испосте; онда опет узимају чипчије и с њима опет то исто чине. Али, зато баш они први не могу да поднесу нове прилике, и ако им агалуци и читлуци нису конфисковани и раздељени чипчијама, што је требало учинити једновремено с уласком у ове крајеве. Они продају читлуке и селе се. Тој сеоби припомаже и њихов болесни верски фанатизам, који дотле тера: да се Турчин

помоћу „колеса“, тешким двоколицама у којима се ретко кад нађе гвоздени клинац.

Прикупљање, чување и употреба стајског ђубрета спадају готово у сасвим непознате радње а о плодореду нема ни говора.

Друга важна грана народног земљошта — *сточарство*, које има природних услова да буде врло напредно, негује се такође на најпримитивнији начин. Његово је тежиште од вајкада било и остало у исхрани стоке на паши и она је уобичајена у једној тако првобитној форми да стајску исхрану и негу не познаје. Правилно саграђених и добро уређених стаја тешко је наћи у округу и замењене су једном врстом кошара најпримитивнијег склопа без икаквог уређења. Често ни њих нема и стока проведе зиму на снегу и цичи.

По попису од 1920 било је укупно 315.740 грла крупне и ситне стоке.

Сразмерно површини и броју становништва било је:

	на 1000 ha	на 1000 становника
Коња	17	80
Говеди	82	371
Оваца	437	1959
Свиња	29	129
Коза	100	451
Бивола	4	19
Магараца	21	96
Живине	191	850

Немамо тачних података са колико је процената сточарство овог округа опало, али је садашњи број сразмерно величини округа и повољним условима посве недовољан.

Говедарство и овде као и у целој области Ј. Србије представља сасвим једнолики карактер. Говече припада оној истој групи којој и остала домаћа говеда на Балкану. У кратко, оно се карактерише малим, крушељастим обликом тела, лепом, често дивљом грађом, малом тежином, разноликом бојом длаке и малим привредним подобностима. Овакво какво је сада не може да буде предмет светске трговине.

Овде су потребне две мере па да се говедарство ових крајева унапреди. Прво, поучавање сељака о бољој нези и чувању говеди и ради боље исхране раширити производњу пићних биљака. Друго, поправка говеди подесном културном расом за чији се избор и увоз држава мора сама постарати.

(Наставиће се).

ИЗ РАТАРСТВА

Орање снега.

Иза снежне зиме је година, по правилу, родна, чак и кад тежак ништа са своје стране не допринесе око искоришћавања снега. Међутим, родност године је сасвим сигурнија ако и са своје стране тежак учини што може, да влага, коју снег преставља, већим делом својим и што дубље продре у земљу.

Летње кише не могу тако овлажити земљу и продрети у њезину дубину, као што се то постиже јесењим кишама и снегом. Један стручњак, који је у низу година то пратио, утврдио је: да је од 100 литара падежа (кише и снега) продирало извесних година у земљу:

	у дубину сантиметара		
	13,5	27,5	54,5
Од 21 априла до 21 октобра	7,6	9	32,8
Од 21 октобра до 21 априла	75,72	76,82	77,8

Зимска влага незнатно подлежи испаравању, а снег стоји на располагању тежаку до коначног отопљења, те

диже за Малу Азију чим му се у близини насели која српска породица. „Оћу да живим и умрем у чистој вери!“ — то му је објашњење сеобе.

Као аутентично су ми веродостојни људи саопштавали ово: Српски досељеници су собом довели и свиње. Кад свиња случајно уђе у муслиманинову њиву, он је неће брати ни по живу главу. Једноме је ушла свиња у кућу; он је сместа кућу напустио и иселио се. Ни највеће наваљивање власти није га могло задржати!

Па ипак, и ако су такви, оставили су у Приштини лепога наслеђа; у првоме реду воду доводену из планине,*) за тим двадесет и неколико џамија које су као грађевине, већином, лепа архитектонска дела,**) купатило и т. д.

*) Главна је чесма (шедрван), на којој бије изобилно воде, покривена, да су од кише и снега заклоњени они који долазе по воду. Тако исто покивен бунар нашао сам на Косову украј пута Вучитрн — Приштина. Не би згорег било да се, у овоме, угледају на Турке наша села, те да направе што више ирслона над бунарима и чесмама на којима се доста водоноша стиче.

**) Турци су, прича се, порушили двор краља Милутина који је био у Приштини, и од њега направили једну врло лепу џамију. На месту, на коме је двор био, подигли су пре неколико година велику, двоспатну, грађевину лепу и удобну, у којој су сад окружно начелство и обласна дивизија.

Муратово тулбе

13. септембар 1914.

На Косову, ближе Приштини него Вучитрну, на месту на коме је по предању, био чадор султана Мурата под којим га је Милош Обилић распорио, подигнуто је тулбе. У њему је једним сандуком, кадивом покривеним, обележено то место. Под је застрт меким застирачима.

Ту долазе Турци на богомољу, ради исцељења и кољу курбан.

Тулбе је прво подигао један Турчин из околине, изгледа више из шпекулације него ли из пијатета према успомени на победоносног султана; ради тога је добио огромна околна имања у читлук, вечито право да из породице његове буду чувари и оџе тулбета, а све то доноси лепе приходе.

У авлији уз тулбе су гробови двојице гласовитих паша и гробови фамилије чуварове, чесма и станови како за породицу чувареву, тако и за намернике и песетиоце.

Све је то ограђено зидом.

Одмах ту до тулбета отпочела се зидати зграда за мухамеданску богословију. Рат је прекинуо зидање. Изгледа да би била лепа грађевина. Могла би се доградити и употребити за пољопривредну школу.

га може на разноврсне начине употребити за конзервисање влаге на њиви.

Од целе количине падежа пролетњег и летњег, на основу и старих и нових искустава, велики део, неких пута око 90%, не упије се у земљу. Старо тежачко правило, да је зимска влага одиста влага која се упија у земљу и чијом је количином условљена жетва, и најновијим искуством и посматрањем је утврђено као закон

Вода лакше продире у разорану и растресену него ли у чврсту земљу. Зато се и препоручује разарање њиве одмах и непосредно иза жетве; што се пре и што се дубље земља разори, то она више влаге накупи, па и жетву бољу баци. На једном опитном пољу су у томе погледу вршена запажања за 11 узастопних година, па је утврђено да је жетва била оваква:

при орању земље	добивено пшенице	
	зрна	сламе
у октобру	1008	1792
„ септембру	1136	2000
„ августу	1216	2272
„ јулу	1392	2672
пред сетвом у пролеће	944	1680

Дубина орања иза пожњевене летине такође утиче на скупљање резервне влаге и резултира се у количини жетве. Посматрање, вршено узастопно 16 година, дало је ове резултате:

на дубини од	добивено је ражи
12 сантиметара	2000
18 „	2064
24 „	2192

Летње или јесење орање треба тако извраздати, да удолице буду и дубоке и широке. Грубо орање јаче задржава снег и потпуније упија воду од отопљеног снега. Снег, као и вода, тежи заузети најнижа места; при орању треба то увек имати на уму.

Да би се на њивама озимицом што више резервисало зимске влаге, врло је корисно предузимати тако звано *орање снега*. Ради тога се употребљава овака справа (сл. 1.)

Сл. 1.

коју сваки тежак може себи направити. За запрегу је довољан један коњ, који справу превлачи не оним правцем, којим су ишле бразде при орању њиве за сејање, већ попречно. Ако би се ово „орање“ снега по два пут узастопце и у унакрсном правцу предузимало, у толико боље, јер би се снег потпуније згуснуо, па би се, кад наступе топлији дани, његово топљење *постепено* изводило и баш у време које је најзгодније и кад је земља најспособнија да попије што већу количину воде од отопљеног снега. Тај начин орања снега је зато, што условљава *постепено* његово топљење, у толико пробатичнији; јер, ако се оно не предузима, снег се иначе брзо топи и земље није у стању да прими сву воду, те се она бескорисно одлива у потоке и у реке, — једно само при орању снега треба пазити: да притисак не буде *сувише* јак и да то не шкоди озимици.

Чак и у случају кад се тежак не може да реши на орање снега, корисно ће учинити ако се ма и на други који начин постара да се његово топљење постепено врши. Поред других начина, то се постиже и скупљањем снега на гомиле, које се, по неки пут, и сламом покривају И те се гомиле споро, т. ј. постепено топе, те се земљи омогућава да сву воду од отопљеног снега прогута. Ако је њива неравна, те се гомиле постављају на узвишице, са којих се вода постепено сдива низ њиву и постепено влагом засићава земљу.

Ради стварања што веће резерве влаге, снег се може преносити и са других простора, на којима је он бесцињан.

Не треба заборавити да се преко зиме око воћака наберу што веће гомиле снега, како би он, топљењем својим, воћкама резервисао што више влаге, толико потребне за њихов живот и толико корисне за њихову плодност.

ИЗ ВОЋАРСТВА.

Размножавање воћних младица — дивљачица из семена стратификовањем. Сејање и нега у семеништу.

Размножавање из семена врши се ради добивања подлога младица — дивљачина за облагорођавање — калемљење племенитих сората воћа.

Семе треба да је потпуно зрело и здраво, а најбоље је да се ради из зрелих плодова.

За производњу младица од трешања, шљива, кајсија и др. плодова, потребно је прикупљено семо очувати све до месеца октобра, а тада га засејати у спремљено семениште. До сетве чува се у каквом сувом и промајном простору.

Ради добивања младица у већој количини, треба све семе оног воћа које сазрева месеца октобра одмах засејати, јер ће се у земљи добро сачувати, остати здраво и клијаво.

Али како нас практично искуство поучава, ово јесење сејање семена није увек препоручљиво а нарочито на местима, где је велика опасност од пољских мишева и других штеточина.

У свима таквим случајевима много је боље сачекати пролеће, па тада семе сејати и настати, да се посејано семе што боље и чешће залива.

У опште узевши а ради што бољег ницања семена и бржег развића младица, треба применити „*стратификовање*“ а које се врши с јесени и преко зиме. За стратификовање најбоље је узети саксије или дрвене сандучиће Све семе јабучастог и коштичавог воћа, може се овим начином оспособити за добро клијање и ницање.

Према томе, каква се врста семена жели стратификовати и који се суд има при руци, треба прво његово дно покрити ситним песком а преко њега поређати један ред семена, и тако наизменично ређати слој песка и ред семена све до самог врха суда. Последњи горњи слој треба да је песак у дебљини једног сантиметра. Кад је ово

свршено треба суд полити водом, па га пажљиво заклопити; те да не би мишени, пацови и др. штеточине остављено семе појели.

Овако стратификовано семе, а у јужним топлијим местима, може се закопати и у земљу на отвореном пољу. Док међутим на местима где су јаки и дуготрајни мразеви, најбоље је оставити га у какав умерено топао подрум или њему сличан други какав подесан простор, где се и сама контрола над њим може чешће вршити.

С пролећа месеца фебруара или марта, чим се земља открави и довољно просуши, треба семе извадити из суда и посејати га заједно са песком.

На овај начин стратификовано и посејано семе, брзо ће проклијати исто онако, као семе посејано с јесени а у многим случајевима и боље.

Сејање семена врши се на следеће начине:

а) *Омашке — руком*, када се семе баци руком преко спремљеног земљишта што равномерније, па затим митичицом или грабуљом добро затрпа;

б) *Сејање у рупице*, када се посебно за сваку семенку избуши рупа и у њу спусти семе, па земљом затрпа. Овај начин употребљава се у изузетним приликама.

в) *Сејање у редове*, врши се руком или ручном сејалицом а нарочито у већим семеништима. У мањим семеништама најбоље је да се семе сеје у редове на предходно приуготовљеним лејама — лешицама. Редови се обично постављају по дужини леја, пазећи при том, да су једни од других довољно удаљени, те како би се доцније при плевљењу и прашењу могао малом мотичицом овај посао добро обавити, а да се младице не повреде.

Семе од огрозда, рибизли и њима сличне крупноће треба посејати у дубину до 5. с. м. За крушке, јабуке и дуње довољна је дубина до 10. см. Ако је семе још крупније као што је код трешања, шљива, бресака, кајсија, ораха, лешника и др. потребна је дубина сејања до 15. с. м. а сем тога чешће и јаче заливање.

Ред од реда треба да је удаљен 8—10. с. м. а само семе у редовима треба сејати у растојању до 5. с. м., што зависи од саме крупноће семена; тако би доцније изникле младице имале довољно простора за што снажније развиће.

Произведене младице у редовима добијају више ваздуха и топлоте а међутим ђубрење, прашење и плевљење много је лакше извршити услед чега се добију најбољи резултати.

При густом сејању добићемо танке и слабе младице, а светлост и ваздух тешко ће њима продирати и тиме омести њихово правилно развиће.

Преко лета треба младице чисто одржавати а земљу чешће прашити и покрити је са шталским ђубретом (не згорелим) лишћем, маховином и др., услед чега ће земља преко лета остати увек влажна. За време сушних дана треба младице чешће заливати. Исто тако, потребно је семениште чувати од штетних птица и штеточина: од првих, када се по лејама и редовима забоде трње од гледичија, чалије и др. а које треба оставити све дотле док семе потпуно не исклија.

Младице које образују јаке сржне — вретенасте жиле, као што је то код ораха, бадема и крушака треба у првом развићу извадити, њихове жиле сасећи за $^1/_3$ па их потом пресадити (пикирати) у другу спремну леју, тако да биљка од биљке буде удаљена 10. с. м. На овај начин умањиће се брзи развитак сржних жила и створити могућност да се на њима образује што већи број споредних жилица, које су потребне за њихово снажно развиће.

Избор земљишта за семениште игра важну улогу. Оно мора бити лако и растресито, чисто од корова и пиревине, а при том снажно и ђубревито, те како би се на њему могле младице добро развити и још исте јесени извадити и расадити у воћно растило. У противном недовољно развијене младице морају остати још једну годину у семеништу.

Ако би при вађењу младица остао од њих м[illegible] број слабо развијених, те се неби рентирало да још једну годину остану у семеништу, онда их треба извадити и пресадити у друге леје, па оставити да се ту идуће године добро развију.

П. С. Петковић.

ИЗЛОЖБЕ И КОНГРЕСИ.

Изложба производа Дечјих Пољопривредних Клубова.

(Наставак.)

5. Село *Лучина*, среза Ражанског

Државни срески економ: **Божидар Поповић** — Вођа клуба: **Милун Савић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чим је награђен?
21	Милун Ј. Станојевић	пшеницу	дрљачом
22	Драгутин Обрадовић	„	воћар. мак. и нож.
23	Милија Станојевић	„	„ „ „
24	Ружица М. Маринковић	„	„ „ „
25	Добривоје Томић	„	„ „ „
26	Драгољуб Станојевић	„	„ „ „
27	Станисав Ђурђевић	„	„ „ „
28	Војин М. Савић	„	„ „ „
29	Станоје Станојевић	„	дрљачом
30	Боривоје М. Јовановић	„	воћар. мак. и нож.
31	Димитрија Милић	„	„ „ „
32	Љубомир Станојевић	„	„ „ „
33	Душан Петровић	„	„ „ „
34	Стојан А. Николић	„	„ „ „
35	Станисав Симоновић	„	„ „ „
36	Радивоје Милојевић	јечам	„ „ „
37	Милун Савић	„	дрљачом
38	Милан Станојевић	кукуруз	прашачем
39	Витомир Станковић	„	воћар. мак. и нож.

6. Село *Д. Крчин*, среза Темнићског

Државни срески економ: **Милисав Ђорђевић** — Вођа клуба: **Миленко Милетић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чим је награђен?
59	Душан Тодосијевић	кукуруз	воћар. мак. и нож.
60	Бранко Тодосијевић	„	„ „ „
61	Боривоје Тодосијевић	„	„ „ „
62	Петар Љутић	„	„ „ „
63	Драги Вељковић	„	„ „ „
64	Светомир А. Васић	„	сејалицом

7. Село *Житорађе*, среза Пољаничког

Државни срески економ: **Радивоје М. Јовановић** — Вођа клуба: **Станко М. Мишић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чим је награђен?
40 а. б.	Ђорђе Р. Поповић	кук. и пас.	вођар, мак. и нож.
41 а. б.	Арса С. Симоновић	„ „	„ „ „
42 а. б.	Стојан В. Марковић	„ „	сејалицом
43 а. б.	Божидар Ј. Ђорђевић	„ „	вођар, мак. и нож.
44 а. б.	Бошко М. Ристић	„ „	„ „ „
45 а. б.	Станко П. Вукашиновић	„ „	„ „ „
46 а. б.	Стојан С. Вукашиновић	„ „	„ „ „
47 а. б.	Душан Младеновић	„ „	„ „ „
48 а. б.	Живојин П. Станковић	„ „	„ „ „
49 а. б.	Радојко Ристић	„ „	„ „ „
50 а. б.	Прокоп Д. Тасић	„ „	„ „ „
51 а. б.	Новко Б. Станојевић	„ „	прашачем
52 а. б.	Мчлутин Милосављевић	„ „	вођар, мак. и нож.
53	Никола М. Ничић	кукуруз	„ „ „
54	Станко М. Мишић	„	„ „ „
55	Љубомир Т. Радојчић	„	„ „ „
56 абв.	Димитрије Н. Ташић	кук. и пас.	прашачем
57 а. б.	Тихомир Цветковић	„ и пром.	вођар, мак. и нож.
58 а. б.	Миодраг Милосављевић	„ „	„ „ „

8. Село *Г. Кашун*, среза Темнићског

Државни срески економ: **Милисав Ђорђевић** — Вођа клуба: **Воја Стојановић** учит.

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чим је награђен?
65	Миладин Рајић	кукуруз	вођар, мак. и нож.
66	Никола Благојевић	„	„ „ „
67	Борисав Ђурђевић	„	„ „ „
68	Светолик Тодоровић	„	„ „ „
69	Драгомир Ж. Тимић	„	„ „ „
70	Витомир Стојалиновић	„	„ „ „
71	Милан Благојевић	„	прашачем

9. Село *Црљенац*, среза Млавског

Државни срески економ: **Љуб. М. Савић** — Вођа клуба: **М. Банковић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чиме је награђен?
72	Александар Перић	кукуруз	вођар, мак. и нож.
73	Милутин Илић	„	„ „ „
74	Константин М. Митић	„	„ „ „
75	Драгољуб Живковић	пасуљ	дрљачом
76	Даница Бранковићева	кромпир	прашачом
77	Владислав Ивић	кукуруз	вођар, мак. и нож.
78	Станојло Васиљевић	„	„ „ „
79	Милица Миловановићева	репа	„ „ „
80	Светислав Милић	„	„ „ „
81	Драгољуб Недељковић	кукуруз	прашачом
82	Мијајло Јовић	„	вођар, мак. и нож.
83	Спасенија Стојановићева	„	сејалицом
85	Добриноје Савић	„	вођар, мак. и нож.

10. Село *Бистрица*, среза Млавског

Државни срески економ: **Љуб. М. Савић** — Вођа клуба: **Теофило С. Вујић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чиме је награђен?
85	Милан Петровић	кукуруз	вођар, мак. и нож.
86	Миладин Марјановић	„	„ „ „
87	Милан Милосављевић	„	прашачем
88	Живојин Михајловић	„	вођар, мак. и нож.
89	Живојин Јовић	„	„ „ „
90	Владимир Јовановић	„	„ „ „
91	Велимир Миловановић	„	„ „ „
92	Челимир Марјановић	„	„ „ „
93	Божидар Марјановић	„	„ „ „
94	Петар Ивковић	„	„ „ „
95	Александар Павловић	„	„ „ „
96	Миладин Миладиновић	„	„ „ „
97	Милан Томашевић	„	„ „ „
98	Љубомир Пантелић	пшеницу	„ „ „
99	Драгутин Шимрић	„	дрљачом

(Наставиће се.)

НЕКРОЛОГ

† Живојин Ј. Јуришић.

професор, кустос Музеја Српске Земље и редовни члан Српског Пољопривредног Друштва.

У 6 часова у вече 9. децембра склопио је за навек очи професор Живојин Јуришић. По струци био је ботаничар, у правом смислу те речи. Свршио је ондашњу Велику Школу у Београду за последњих година неумрлога Панчића и био је један од његових најревноснијих ученика. Из школе је изишао са темељним познавањем наше Фанерогамне Флоре, којој је посветио цео свој живот. У томе раду био је истрајан и необично савестан, што су први услови за самосталан рад. Важио је у кругу наших ботаничари и својих поштовалаца као најбољи познавалац фанерогмних биљака, народне номенклатуре и свега што се у народу односи на биљке. О овом последњем прикупио је у народу драгоцено градиво и оставио га у рукопису.

Јуришић је био скроман човек и остао до краја живота средње-школски професор. У том звању је из школе упућен на рад у Музеј Српске Земље и био је његов први кустос за Ботанику, на коме га је положају смрт задесила. И ту је показао колико се, са незнатним средствима и за једно кратко време може урадити добром вољом и истрајношћу у раду. Ботаничко Одељење тога Музеја његово је дело. У томе положају је сада незамењљив.

Јуришић је био и јаван радник. Познавао је наш народ и његове потребе као ретко ко, јер је и сам поникао непосредно из народа. Отуда је био онако ревностан поборник свега онога што се тиче напретка народа. Српско Пољопривредно Друштво га је због тога изабрало за редовног члана још 1891 године. Као члан друштвени одужио се покојник сарадњом на друштвеним издањима Тежаку и Пољопривредном Гласнику, учешћем на годиш-

њим и секцијским зборовима друштвеним, а изложеном збирком медоносних биљака допунио је успелу пчеларску изложбу, коју је Српско Пољопривредно Друштво приредило 1911 године.

Покојник је био честит човек. Поникао у угледном дому Јуришића у Црној Бари, он је уз скромност понео из села у град искреност и поштење, и очувао их је до краја живота. Ове врлине, ретко све три у стицају у једном човеку, одавале су при правом сусрету с њим његове благе очи, и оцртавале човека питома као што је његово родни крај Мачва. Био је приступачан, готов да се посаветује и да обавести. Умео је да привуче, особито млађе људе, којима је импоновао још и својом солидном спремом, да их заинтересује и упућује на рад своје струке.

Са Јуришићем леже у гроб богата ризница врлина и знања. У њему губи Српско Пољопривредно Друштво свог врсног редовног члана.

Нека је вечна успомена на Живојина Јуришића!

ГЛАСНИК

Пољопривредни Савет. — Г. Министер Пољопривреде и Вода саввао је чланове Пољопривредног Савета, о коме је било речи у једном од прошлих бројева Тежака на пленарну седницу.

Савету су упућена на проучавање поред других питања и ова три законска пројекта:

1. О осигурању од града.
2. О пољопривредном кредиту.
3. О обласној пољопривредној служби.

Ми поздрављамо рад тог нашег пољопривредног парламента и желимо да он корисно послужи нашој пољској привреди.

Нов члан утемељач. — Министер Пољопривреде и Вода г. *Ив. Пуцељ* ценећи рад Српског Пољопривредног Друштва, уписао се за његовог утемељача и положио Друштву улог од 100 дин.

Ми и овом приликом благодаримо г. Министру на његовој пажњи према Друштву.

Практична пољопривредна предавања. — Српско Пољопривредно Друштво одредило је 10 својих чланова да у разним подружинама, нарочито тамо где је развијена производња кукуруза, одрже практична предавања о *избору семена и новијим методама гајења кукуруза*.

Ми скрећемо пажњу наших подружина на ова корисна предавања и позивамо их да настоје, те да на њих што већи број земљорадника дође.

С обзиром на релативно слабу бербу кукуруза и дуготрајну сушу у овој години, неке мере треба предузети у идућој години да се и боља берба осигура, а те ће мере предавачи које Друштво шаље баш и изложити земљорадницима.

Пољопривредници! Претплаћујте се на „ТЕЖАК".

ЗАПИСНИК

45. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, одржане 23. новембра 1921. године у Друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: Председник г. Љуба Новаковић, и председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г.г. Благоје Л. Тодоровић, Вића Т. Радовановић, Александар Г. Јовановић, Бошко Ж. Бошковић, Милутин Стојановић, Милан Трифковић и Славољуб Илић.

Као гости беше су г.г. Драгутин Спремић и Милорад Зечевић редовни чланови.

Председавао председник г. Љуба Новаковић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Председник саопштава: Господо, пре него што се пређе на данашњи дневни ред, имам да вам саопштим, да сам са председником и секретаром према овлашћењу Управе био у аудијенцији код Његовог В. Краља и умолили га да се прими заштите Друштва. Његово В. Краљ пријатно је се врло рано заштите, задржао је нас дуже интересујући се о раду и обављању Друштва и снабдевању народа, задовољан радом Друштва обећао је своју озбиљну помоћ.

Одбор предње прима знању са захвалношћу и устаје уз усклик: Живео Краљ!

II.

Прочитан је записник 45. редовне седнице. — Одбор исти усваја.

III.

Прочитана је молба Пољопривредне подружине у Ивањици, — Одбор исту прима у свој састав.

IV.

По захтеву Министарства Пољопривреде и Вода, да се одреди од стране Друштва један члан у комисији за израду пројекта Закона о пољопривредној служби у народу — Одбор изабра г. Милана Трифковића члана Управе.

V.

По извештају Финансијског Одбора, да би требало расписати нов стечај за благајника. Одбор одлучи, да се расписе нов стечај зашта ће предложено финансијски одбор израдити услове, који се имају тражити за благајника.

VI.

По предлогу г. Милана Дамјановића, управника државног добра у Добричеву да се у идућој години приреди земљаска изложба вина у Београду. — Одбор одлучи, да се састави буџетски Одбор у који да уђу г.г. др. Вељи Стојковић, Милутин Стојановић и Милан Трифковић, и да се умоли и г. Драгиша Лапчевић, који ће са председником израдити пројек буџета за идућу годину, па да се исти одбору упути и овај предлог који ће ако има буџетске могућности предвидео приређивање исте изложбе.

VII.

По молби г. Огњана Луковића економа из Александровца, да му се уступи казан који се налази у Крушевцу. — Одбор одлучи, да се извести г. Луковић да казан није друштвен и да му се достави фирма чији је казан како би се он споразумео са истом, а предмет о овом казанима, који су били упућени преко Друштва, да се пред г. др. Вељи Стојковићу ради референисања за накнаду учињених издатака од стране Друштва.

VIII.

По молби г. Савка Кучмарића окружног економа у пенанџи, да му Друштво откупи 100 комада књига „Ситне Даворије". — Одбор одлучи, да се пред Књижевном Одбору на мишљење.

IX.

По молби г-це Босиљке Тапикове, да је Друштво прими за дактилографкињу, — Одбор одлучи, да се прими са платом од 2000 динара и паушом на скупоћу по 20 динара дневно. — Исплата плате и додатака да се врши на рачун кредита на повељање особља.

X.

По молби г. Арсенија Недића учитеља из Плаковица, да му се нада досељена награда кутија пчеларског алата, која му је доцније

у 1914. години за подигнут воћњак по стечају. — Одбор одлучи, да се изда од воћарског алата у новцу 6 дин.

XI.

По предлогу г. Владимира Хаџи-Илића инспектора Друштва о оснивању покретног пољопривредног музеја. Одбор одлучи, да се предмет упути Буџетском одбору на мишљење.

XII.

По предлогу, да се на име ратне отштете, која је по пресуди досуђена Друштву у 1.000.000 динара траже пољопривредне справе и алат. — Одбор одлучи, да набављачки одбор са шефом продајног одељења и председништвом саставе списак справа и алата, које би се требале набавити и да се траже од репарационе комисије.

XIII.

По мишљењу г. Аце Јовановића о живинарницима по Мађарском приању, а по предлогу г. Јована Живадиновића. — Одбор одлучи, да се предмет упути Сточарском Одељењу Министарства Пољопривреде и Вода, које би преко Министарства учинило даље што треба.

XIV.

По предлогу и прикључењу рачуна о извршеним набавкама и новцу добивеном од Народне Банке. — Одбор одлучи, да финансијски и набављачки Одбор са чланом г. Благојем Тодоровићем прегледају акта о томе и спреме предлог за ликвидацију ових рачуна.

XV.

По предлогу да се са вином које је донето са изложбе у Александровцу (Жупа) одржи пријављене хотелијерима и кафеџијама на Београда, — Одбор одлучи, да се позову хотелијери и кафеџије преко Механско-Кафанског удружења и да г. Милутин Стојановић члан Управе одржи предавање.

XVI.

По предлогу о продаји воћа добивеног на изложби. — Одбор одлучи, да члан Управе г. Милутин Стојановић са шефом продајног одељења г. Петром Вуковићем извари продају истог.

XVII.

По предлогу о набавци прскалица. — Одбор одлучи да се набави 1000 комада од Београдског Трговачког Транспортног Друштва систем Хоовер, с тим да ове испоруча у року од два месеца. по цени од 900 марака франко вагон фабрика у Немачкој. Од инферанта тражити гаранцију о року испоруке. Гаранција да буде у вредности $^{1}/_{3}$ поручбине.

XVIII.

Прочитан је акт Министарства Пољопривреде и Вода Бр. 25.405, од 24. октобра т. г, којим извештава о доласку справа и алата из Енглеске, да Друштво ове прими и смести у свој магацин до пошле коју ће извршити нарочита комисија.

После овога прочитан је акт Министарства Бр. 27.909. од 7. новембра т. г. којим извештава, да је Господин Министар Пољопривреде и Вода наредио, да пређеле справе Српи Сашеп Земаделишких Задруга.

Одбор прима предња саопштења знању.

Са овим је исцрпљен данашни дневни ред и Председник закључује седницу.

ОГЛАСИ

ВИНОГРАДАРИМА И ЉУБИТЕЉИМА ГРОЖЂА

Ко жели да набави здраве, добро сразле оживљене калемове, најбољих наших и страних сората лозе на америчким подлогама за бескрепне, слабо и јако кречне земље, нека пожури са наруџбином док је још избор велики.

Калемови су произведени у приватном лозном расаднику у Неготину (Обреновића и другова).

Цена је калемовима 1.50 дин. по комаду за количине изнад 100 комада, и 1.75 дин. по комаду за количине испод 100 комада, непаковано франко расадник Неготин.

За детаљнија обавештења и наруџбину обратити се у Београду:

Српском Пољопривредном Друштву (Немањина ул. 11)

Цвећарској радњи г. Тодора Мраовића (Кнез Михаилова улица);

у Неготину (Крајина) г. Жики Поповићу, Економу;

у Врању г. Милану Младеновићу, Економу.

Сваки купац добије бесплатно књижицу о правилном подизању, неговању и ђубрењу винове лозе. 5—5

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР
ЗА 1922 ГОДИНУ
изашао је из штампе са оваквим садржајем:

I. *Календарски део.*
II. *Радови у појединим месецима (с бележником).*
III. *Поучни део.*
1. Из Ратарства
2. „ Ливадарства
3. „ Градинарства
4. „ Воћарства
5. „ Виноградарства и Винарства
6. Заштита усева, воћа и поврћа од главнијих болести
7. Из Сточарства
8. „ Млекарства
9. „ Живинарства
10. „ Свиларства
11. „ Пчеларства
12. „ Заштита домаћих животиња од главнијих болести
IV. Ставе и нове мере.
V. *Пољопривредно књиговодство. Разне шаблије за попуњавање на сеоском дому.*
VI. *Српско Пољопривредно Друштво: његови чланови и његове установе.*

Цека је 5 дин. комад.

У КАЛЕНДАРУ су као што се из горњег прегледа виши обухваћене све главније гране пољске привреде са свима најпотребнијим цифреним подацима, који су једном практичару као ручна књига потребни. Осим тога КАЛЕНДАР обухвата и два белешка са формуларима у којима се могу убележавати разни радови на имању. Формат календара је на 16-стини у виду џепне књиге, а има 26½ тиб.

Умољавају се грађани економи и пољопривредне одружнице да што пре известе Срп. Пољ. Друштво колико ми је примерака потребно, те да би им се они могли на време послати.

С обзиром на врло велике издатке око штампања и на релативно јевтину продајну цену, Друштво моли државне економије, пољопривредне подружине и своје многобројне пријатеље да се у што већој мери заузму за растурање овог календара.

Све поруџбине за КАЛЕНДАР упућивати Српском Пољопривредном Друштву — Београд.

Српско Пољопривредно Друштво продаје плави камен по 9.— дин. кгр.

Добило је већу партију Мајерових тријера и продаје:

Мајерове тријере № 1 а ½ по	1.320— дин.
№ 1½ по	1.628— „
Врстачну сејалице Универзал са 15 реда по	2.200— „
са 17 реда по	2.400— „

Нечлановима са 10% скупље.

Пољопривредници читајте и ширите ваш лист „Тежак“.

Штампарија „СВ. САВА“ — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
У БЕОГРАДУ.

Претплату примају и све поште

На основу најновијег решења од априла 1869. г. преписку друштвену носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут на целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 51. БЕОГРАД, 25 ДЕЦЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва решио је на једној од последњих својих седница да се ТЕЖАК од 1. јануара 1922. године штампа у 10.000 примерака.

Повећање броја примерака Тежака изазвано је жељом Друштва, да тај његов орган и најстарији српски пољопривредни лист допре до најзабаченијих крајева наше простране отаџбине.

Али је Српско Пољопривредно Друштво примило је на своја леђа у исто време и један велики материјални терет, који је у вези са штампањем толиког броја примерака Тежака.

Ово с правом апелује на пољопривредне подружине, на држане економе и на своје многобројне пријатеље да му, скупљањем што већег броја претплатника за идућу годину, олакшају тај терет.

Нека се сваки члан Друштва запита шта је и колико је учинио за Српско Пољопривредно Друштво, ту нашу српску најстарију пољопривредну установу и за појачање и проширење његовог плодног рада у народу!

НЕКОЈИ РЕЗУЛТАТИ ОГЛЕДА У ГАЈЕЊУ КРОМПИРА.

Има много питања, која се тичу гајења кромпира, а која још нису довољно расветљена.

Како се, на пример, развија кромпир?

Зашто се на неким стабљикама развијају кртоле у неликом броју, а на другим у врло малом?

Да ли крупно комаље кртола, употребљено за семе производи боље кромпире него ситно комаље?

Кад се кртоле почињу да образују?

Да ли влага има јачи утицај на производњу кромпира?

Какав је однос између земље и производње кромпира?

С обзиром на велику важност гајења кромпира у Сједињеним Државама, Министарство Пољопривреде у тој земљи, предузело је преко његових органа серију огледа из гајења кромпира, е да би нека од горе истакнутих питања расветлило и дало практичких упута одгајивачима, који се културом те биљке баве.

Из тих огледа, који су прикупљени у једној књижици, објављеној преко поменутог Министарства, могу се забележити ови подаци.

Образовање кртоле почиње у опште пред крај развића цветних пупољака, према то у свима случајевима није тачно.

Број као и крупноћа кртола у једном оџаку повећава се за неколико недеља, пошто се први кромпири почну вадити. Најбоље је да кртоле добијају у тежини чак и кад су стабљике мразом уништене. Кртоле се развијају у највећој мери последњих дана месеца августа и првих дана месеца септембра, то ће рећи на 80 дана, од прилике по сађењу.

Број и тежина кртола на оџак зависи од величине и врсте посађеног семена. Онде, где су се целе кртоле употребљавале за семе, добијала се тежа жетва, него онде где су се полутке кртола за семе узимале. Полутке су опет давале тежу бербу него четвртке, тако да се може рећи да у колико је крупније семе, у толико се и већа жетва добија. Тамо где су се целе кртоле узимале за семе, добијала се за исту тежину, за половину или за четвртину већа жетва.

Огледима се утврдило да су лаке земље боље за гајење кромпира него ли тешке земље. Најмања производња кртола, како у погледу броја тако и у погледу тежине на оџак, добила се на најтежим земљама; највећа пак производња добила се на најлакшим земљама. Можда се под особеним климатским погодбама могу добити и друкчији резултати од ових, што би се прављењем проба имало утврдити.

Наводњавање кромпира је показало да се раном применом воде на ту биљку, пре образовања кртола, добија и већи број и теже кртоле од оџака. Позним наводњавањем повећава се нешто тежина кртола, али се слаба разлика показала у погледу броја кртола од оџака. Примена воде на кромпир у свако доба, но стим да не

буде сувишна, доприноси повећавању тежине жетве, али међутим разлика у броју кромпира је слаба, ако се наводњавање врши по образовању кртола.

Све су то питања, која пружају пространо поље рада и експериментисања, под нашим теренским и климатским погодбама, онима који желе да их проучавају и да нађу најбоља решења.

Ми скрећемо пажњу на њих и појединцима и нарочито нашим пољопривредним школама.

САДАШЊЕ СТАЊЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ

У БРЕГАЛНИЧКОМ ОКРУГУ.

(Свршетак).

Биво је овде нарочито подесан за малог сељака, јер његово држање и исхрана не задају много тешкоћа. С њим се може сваки посао да обави и ако је нешто спорији но во. Биволица као млечна животиња не стоји на последњем месту, јер даје приличну количину млека са доста добрим квалитетом. Нешто је мањи од мађарског и битољског бивола и с последњим би подесно могао освежити крв.

Ни једна грана из сточарства није по броју и квалитету толико занемарена и са више непријатељства пресретана као *коњарство*. Бројно, као што смо напред видели, коња овде туче магарац. Материјал је прилично једнолик и веома ситан — слика правог пони-а. Какви су данас могу се обележити као лаки јахаћи коњи, који се ванредно одликују својом скромношћу у исхрани, својом чврстином и дурашношћу.

Једно је од најбољих средстава да држава сама пре свих узме активног учешћа у раду на унапређењу овдашњег коњарства. Она има највише интереса да коњарство у земљи цвета. С погледом на садашњи материјал у обзир може доћи, бар за прво време, поправка чистом арапском крвљу. Увођењем арапских пастува створиће се за кратко време добар материјал који садашње потребе може да подмири.

Без изузетка квалитет *магарца* је такође рђав. Он је јако дегенерисан и његова поправка би се могла извршити увођењем добрих мушких грла са стране. За тај циљ најбоље би послужио тесалијски магарац који је крупан, снажан и добро издржљив.

Од свих домаћих житотиња у овим областима најважнија је *овца*, јер сељак у колико не живи од гајења жита, дувана и афиона, живи од овце. Овца му даје млеко, месо за исхрану и материјал за одело. Баш с обзиром на овакав многоструки значај овце за ове крајеве и сви предлози за поправку овдашње овце морају се чинити обазриво да не би било грешака који се могу тешко светити.

Код садашњег материјала, који све потребе задовољава по мом мишљењу не би било саветно из практичних разлога уводити туђу коју расу ради поправке, већ са нешто мало више воље око исхране и избора приплодних грла, он би се лако могао дотерати до савршенства.

Најсиромашније по броју и најгоре по квалитету стоји *свињарство* у овим областима. Његовом развијању стојала је на супрот једна од највећих препрека — строги верски обичај Муслимана који не само што је искључивао свињетину из употребе код правоверних, но ју је нерадо гледао и код хришћанског елемента.

Овдашња свиња позната је под именом *крцуга*, што на језику сељака треоа да значи нешто ситно, закржљало и дивље. Но крцуга и са оваквим особинама може да послужи као добар материјал за поправку и то ни у ком

ПОДЛИСТАК

КРОЗ КОСОВО

(пољопривредна студија)

(Наставак)

Кад су копани темељи, нашло се на огроман слој костију Било је ту оружја, прстења, драгоцености и новца — свега што се затекло код изинулих у косовској битци (1389). Све је то опет под темеље укопано, јер је, веле Турци, грех вадити.

Мало даље, ка Приштини, тулбе је Гази Местана и његова барјактара, који су погинули на десном крилу под командом престолонаследника Бајазита.

Тек кад се на ово место дође и погледом се ухвати околина може се схватити онај речит опис турске силе која је била притисла Косово:

Од мрамора до сува јавора,
Од јавора, побро, до Сазлије,
До Сазлије на ћемер ћуприје,
Од ћуприје до града Звечана,
Од Звечана, побро, до Чечана,
Од Чечана врху до планине,
Све је турска војска притиснула:
Коњ до коња, јунак до јунака,
Бојна копља као чарна гора,
Све барјаци као и облаци,
А чадори као и снегови;
Да из неба плаха киша падне,
Ниђе неби на земљицу пала,
Већ на добре коње и јунаке.
Мурат пао на Маагит на поље,
Уватио и Лаб и Ситницу.

Срби су *шу*, на овоме положају, *морали* изгубити битку чак и да нису Турци били надмоћнији и да српски режим, заснован на племићској самовољи и крајној потиштености себара и отрока, није био у трулости својој дотрајао: само су пијани стратези могли напустити положаје у северним и западним прибрешцима Косова и доћи под они дуги повијарац где су их Турци чекали. Положај Турака, нарочито за ладно оружје, био је изврсан.

Лаб и Ситница, реке које су за косовске битке „ваљале коње и јунаке“, тешко да би сад могле понети и крупнијега овчарског пса: толико су се смањиле. Онда су док је било шума и док су извори планински и потоци били обилнији водом, оне могле бити велике и јаке, сад кад су сва брда оголела, морале су, кад су извори и потоци усанули, постати мање. Ситница је онда била дубока да је Вук Бранковић с војском није нигде могао газити и стићи у помоћ српским трупама. Али је сатирањем

случају одмах са каквом осетљивом и префињеном расом, која не би одговарала овдашњим приликама. Њу у прво време треба поправљати нашом шумадинком, јер је она јаког састава, одлично гојазна и прилично плодна.

Једна најнесимпатичнија домаћа животиња треба да је за ове крајеве *коза*. И ако она, до душе, не може да понесе сву тежину греха за слабо природно подизање шума, ипак она не представља, оваква каква је данас, домаћу животињу од неке велике привредне вредности.

Она није неки особити млечни тип, што је главно код козе, нити је карактеришу неке нарочите одлике. Она није млечна, већ обичан продуцент меса које иначе има малу вредност. Код оваквих подсбности јасно је да унапређење козарства нема овде онај значај као што је то случај код других домаћих животиња. Поправка би се најболе могла извршити разумним одабирањем добро млечних грла и спаривањем у чистој крви.

Кокоши је неједнака, ситна, расно нечиста и представља једну мешавину. Она се држи више ради јаја, мање ради меса. Из руке се врло оскудно храни, а легало јој је какво дрво у дворишту. Ради веће производње јаја ваљало би је укрштати с Минорком или Талијанком, а ради финијег меса с Орпингтоном или Плимес-роком. Само овде ваља обратити пажњу да се код живине врши што чешће освежавање крви, јер у супротном случају привредне подобности код живине брзо опадају.

Пловке и Гуске, где за њих има услова, могле би се гајити у још већем броју. Иначе су доброг квалитета. Бескорисно би било њих поправљати каквом страном расом, само на избор приплодних грла ваља обратити већу пажњу.

Гурка је такође доброг квалитета и нема потребе за њену поправку, само је ваља гајити у већем броју и на избор приплодних грла већу пажњу обратити. Иначе и за њу као и за осталу живину овде има врло добрих услова. Гајењем живине у што већем броју појачао би се извоз како јаја тако и саме живине, а на страни за то увек има довољно пијаце.

Има овде врло великих површина на којима би се с успехом могли гајити дудови за искрану *свилопреља*. То су, иначе, тако шљунковита и каменита земљишта да су у опште неподесна за обраду. Ако се те површине засаде дудом, онда ће свилопреља и у овим крајевима постати богат извор лепе зараде, јер она захтева мало капитала и мало рада а прву пару доноси у газдинству.

Пчеларство је овде једна занемарена и врло примитивна грана народног занимања. Пчела се у малој мери чува и негује и ако су за њу природни услови као ретко где тако подесни. Ретка је сељачка кућа која има више од 5—10 трмки; кошница се, иначе ретко виђа на селу, више у варошки код варошких љубитеља-пчелара.

Држава преко стручних органа и приватна иницијатива могу овде много да учине на унапређењу ове ситне али корисне гране.

Двојака клима поделила је округ на два краја један северни, *виногрдарски*, и други, јужни, *виноградарски Повлеће* је негда цветало и лепу пару народу доносило. Данас је само лепа успомена остала на оне китњасте винограде, који су зеленилом својим бојили многе стране брегова око овдашњих вароши и села. Њих је постигла иста судба као и све наше познате виноградске крајеве. Филоксера је и овде дошла, истина нешто доцније, али, изгледа, са већом сумом штете но што је то народ могао поднети. Има и данас још нешто винограда, сачуваних више утицајем подесног земљишта, но утицајем човечије руке. Сви су они већ у стању лаганог али сталног пропадања и са таквим квалитетом да о њима као о каквој грани од озбиљне привредне вредности не треба ни говорити.

шума, оплићала, јер је сношењем камена с голих брда корито испуњавано. Стога у тим рекама нема риболова који би иначе био врло богат да корита речна нису готово сасвим засута.*)

А пространо Косово Поље се не обрађује; можда читавих 6/7 земље се никако не оре, читаве су постојеће пусте.

Са малим изузетком што се као реткост види који плуг, око вароши иначе се у целом Косову оре само ралицом. Кад је ових дана Јоца Банаћанин на имању г. Јакова Чорбића у Бабину Мосту отпочео са запрегнутим коњима орати плугом (гвозденим и са две бразде), сељаци су долазили као на чудо!

Оре се бескрајно плитко. Због тога, извесно, пшеница полеже при иоле дужој киши, јер, због плитког орања, не може да ухвати дубокор корена и да буде стабилнија.

Кукуруз се по правилу сеје на сачму и често, и по правилу се, у целоме Косову, окопава свега једанпут, ретко двапута. Стога је клип с једне боље њиве дугачак 12 сантиметара и има 14 реди, с друге 13 сантиметара и 18 реди, с треће 13 сантиметара и 14 реди. Ову последњу је засејавао коњским зубом и на редове Банаћанин досељеник. Овај кукуруз се и данас зелени, ма да је домаћи свуда зрео. А зелен је не само стога, што коњски зуб у опште доцкан стасава, већ и зато, што је позно засејан.*)

Сточарство није сасвим рђаво. Овце су, на пример оне око Приштине, прилично добре: боље је још од сјеничких оваца. Козе су такође крупне, дају релативно доста и доброг млека а пастрме су им велике.

*) Са тога разлога и у Левенцу, осем што се где год примећује стара, примитивна *вршка* за хватање рибе, нема риболова, ма да би, да је крај крош који он протиче и од којега воду прима шумовит, могао имати изобиљног риболова и најлепших риба, у прном реду пастрмке и младиње.

*) На позно сејање је овога Банаћанина приволео један полицијски чиновник, пред чијим је се ауторитетом сиромах Лала само покорно, рачунајући да господин, као власт, зна и кукурузну њу. А господин је рекао: да ће му кукуруз родити као планина, само ако позно посеје. Међутим, он је родно рђаво и тешко да ће узрети!

Добро би било да се сељацима више не дају овакви луди савети, нарочито кад се кукуруза тиче. Кукуруз тражи не позну, већ *рану* сетву. Разуме посејан он се благовремено отме затрављивању, а, евентуално одолева и кишној и сушној години, рашње стасе, боље узри, зрно му је пуније и на кочањи се може у кошу држати без опасности да се убуђа.

(Наставиће се.)

Још им је, можда, сва вредност у том што ће нам сачувати неке локалне сорте грожђа које, вероватно, могу доћи у обзир приликом обнављања винограда на америч-подлози.

Држава у овом правцу чини већ озбиљне кораке за његово обнављање и у том циљу већ су подигнута два лозна расадника, један у Скопљу и један у Кавадару. Све је тежиште тога корака у том да га ови крајеви прихвате са оном истом љубављу, са којом су некада своје старе винограде неговали и треба да буду при том уверени, да им обилна државна помоћ неће изостати.

Климске и земљишне прилике северних крајева брегалничког округа веома су подесне за интензивнији развитак *воћарства*. Има ту доста добрих воћних сората, само су оне, изгледа, сађене без реда и без обзира на избор места које им одговара. Највећа пажња се још обраћа на шљиву (цепачу) у царевоселском и малешком срезу, и она се између свег воћа највише негује (84%). Њен је квалитет и као сирове и као суве одличан и уз нешто бољу и јачу прераду може да да одличан материјал за извоз. Друго, што пада у очи, то је да је површина под воћњацима врло мала и она износи тек 1·9% од целокупне обрађене површине. Сађење воћака ограничено је само на окућнице и кућне баште, међутим на пољу и њиви га врло мало има. Што је то некад тако рађено, разумљиво је, кад се узме у обзир да за време турског режима ни лична безбедност није била зајемчена, а имовна у толико мање. То и они специјални намети на воћке могли су да правдају тако сужене границе воћарства, али данас таки обзири отпадају и ваља га што пре поставити на ширу основу.

Оснивањем среских воћних расадника и у овом правцу држава чини озбиљне кораке да ову грану унапреди. И у колико свест буде јача код оних, на којима, такође, лежи брига и старање да овај задатак изврше, у толико ће и поправка ове корисне гране бити бржа и захвалност народа већа.

Ако у кратко сведемо све што је напред речено, долазимо до овог закључка.

1) Да је земљорадња у брегалничком округу поред све разноликости биљне културе, по начину обраде земље у техничком погледу примитивна. Да је обрађена површина у односу према укупној површини по све недовољна и мало продуктивна.

2) Да у земљорадњи колико што постоји потреба поправке семена рационалним одабирањем, толико исто потреба за интензивнијом техничком обрадом земље. Тога ради ваља што пре подићи на Овчем Пољу једну огледну станицу за одабирање семена од домаћих житарица и других културних биљака, а у народ пустити што већи број савремених пољопривредних справа. До њих народ може доћи било путем позајмице од државе, било путем послуге јавног кредита код појединих пољопривредних удружења и корпорација. Овде у обзир може доћи и државна земљорадничка банка, која би имала своје филијале у сваком округу.

3. Да је сточарство и по броју и по квалитету у таком назатку да оно за дужи низ година, ако се не поправи, неће моћи бити предмет светске трговине.

4. Да у сточарству држава прими на се задатак поправке стоке у којој грани је то нарочито потребно. А да се то изведе, у сваком срезу, по могућству и свакој општини отворити *по једну сточну станицу*. Уз то неодступно настати да се у народ унесе што више семена од нићних биљака. Затим строго применити све мере које су донете законом о унапређењу сточарства. Не мање су важне и оне мере које ваља што пре донети добрим законом о осигурању стоке, олакшати и појевтињати подвоз за стоку, сточне производе и сточну храну на држ. железницама.

5. Код обнављања винодеља пружати што јачу помоћ за оснивање лозних расадника и калеме таксирати по што нижој цени, пошто подизање винограда на америчкој подлози стаје знатно више.

6. За унапређење воћарства у воћним крајевима подићи среске воћне расаднике и у њима само оне сорте гајити које одговарају месним приликама.

7. Ради васпитања млађих генерација за рационалнију обраду земље и других корисних послова у газдинству подићи у Штипу једну нижу пољопривредну школу, јер и најбоља земља неће доносити никакве користи ако нема људи који ће је умети неговати.

8. Да је за напредак Пољске Привреде од великог значаја и побољшање услова за потрошњу производа. Та је мера у поправци саобраћајних прилика и у подизању железница; њу нарочито подвлачим, јер овај крај не треба и не сме вечито да остане забачен и занемарен. Велика су његова природна блага неискоришћена, јер су затворена, и најзад:

9. Да се у интересу мале сопствености што пре реши аграрно питање, које већ вековима притискује овај иначе вредни и штедљиви народ у ком има много неискоришћених снага оних који таворе у осредњости, јер им није подстакнута иницијатива ни јасно показано како могу постати корисни сарадници на заједничком делу, које чини срећу и величину отаџбине.

ИЗ ВИНАРСТВА

Важне напомене из винарства.

1.) Сумњива вина.

Редак је случај да се у селима нађе прошлогодишње вино које је очувано како треба. Највећи део вина је већ неупотребљив, а и оно што се да још употребити, на путу је да достигне ово прво.

Благодарећи дејству сумпорног диоксида и др. хемијских препарата законом дозвољених у винарству, све болести вина могу се предупредити, ако се све на време и како треба употреби и уради.

Тим поводом и хоћемо да дамо неке напомене, које су у исто време засноване и на личном искуству.

Први посао код сумњивих вина био би: излагање ових на посматрање — испитивање.

Испитивањем сумњивих вина, можемо брзо доћи до сазнања, у колико је које вино способно да се одупре болестима.

Ако нпр. пола чаше сумњивог вина изложимо ваздуху, па после 2—3 дана видимо да је сачувало бистри-

ну — сјај, и боју, коју је имало у моменту вађења из бурета, можемо бити наше мање сигурни, да ће се то вино очувати и старошћу добити свој прави мирис и укус.

Ако се напротив, тако вино замути и почне се таложити, и ако се на површини вина опази бела скрамица, значи, да је код тог вина већ почела промена и да ће се убрзо покварити. Код таквих вина треба одмах предузети мере, да се болест спречи, јер је то сигурније и много лакше, него ли лечити кад се већ вино разболи.

Оваква сумњива вина не би требало претакати у присуству ваздуха, већ помоћу пумпи. Али пошто ове ретко ко има, онда је најбоље да се још пре претакања вину дода сумпорни диоксид, па онда преточи, јер би се иначе вино у додиру са ваздухом у многоме изменило.

Сумпорни диоксид добија се сагоревањем сумпора, или при растварању — топљењу извесних соли, као што су: бисулфит, метабисулфит и т. д.

Први начин — сагоревање сумпора — и ако добар ако се умешно рукује, има ту рђаву страну, што се никад не може тачно да одреди количина сумпорног диоксида при сагоревању сумпора, те је увек боље употребити нпр. метабисулфит калијев, који се се сада може добити код Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

Да се код сумњивих вина предупреде болести, потребно је додати им 3—6 гр. сумпор. диоксида. Кад се зна, да 4 грама метабисулфита (у округлим цифрама) дају 2 гр. сумпор. диоксида[1]) онда значи, да вину треба додати 6—12 гр. метабисулфита по хектолитру.

2.) Бистрење и танин.

За бистрење црних и ружичастих вина, најбоље је употребити беланце од јајета. За тај циљ треба одабрати само свежа јаја, одвојити беланце и мутити дотле, док се не претвори у белу пену Кад је то урађено, помешати са вином — на 1 беланце 1 литар вина — добро измутити и постепено додавати у буре мешајући непрестано.

На 1 хл. вина употребити:[2])

За лако бистрење 2 беланцета;
За осредње „ 2 2½ „
За јако „ 3 „

Да се вино добро избистри и очува, не мање важно је да вино има и довољну количину танина, јер је бистрење у врло тесној вези са танином. Рачуна се, да је нормална количина танина код црних вина 1—1.25 гр., а код белих 0.60—0.70 гр. по литру.

Да се дође до тачног сазнања колико танина има у вину, потребне су нарочите справе, али пошто их ми обично немамо, онда је најбоље практично искористити особину танина: *да агрушава беланчевинасте материје.* Најпростији начин да се приближно утврди количина танина у вину јесте: узети извесну количину вина, (нпр. ½, литра), па кувати на ватри све док половина не излапи чиме је уједно и сав алкохол из вина одстрањен, јер и он агрушава беланчевинасте материје. Пошто је вино сведено на половину, остави се да се охлади, па се потом процеди — филтрира. После овога само треба помешати једну малу количину овог вина са мало беланчевинасте воде (беланце од једног јајета и 1½ кашика воде добро измућено), припремљене раније. Сад посматрамо: ако се на дну чаше образује прилично дебео талог, и одвоји се — сталожи потпуно тек после једног часа, значи да вино има довољно танина. Ако је напротив талог незнатан — танак слој — и сталожи се убрзо, значи да вино има мало танина.

У овом последњем случају, додавање танина неопходно је потребно.

Праксом је утврђено, да је неуспешна при бистрењу вина беланчевинастим материјама, најчешће узрок недовољна количина танина.

И беланчевина и желатин употребљени за бистрење вина, никад не дејствују добро без присуства танина. Искуством је утврђено, да у присуству сувише мале количине танина, један део беланчевине остаје у вину, а то су материје, које разне болести винске лако нападају, те у место да се вино поправи, оно се напротив излаже утицају ових болести и брзом кварењу.

Због тога се и препоручује, да се при бистрењу додаје вину и танин. Количина, потребна да се осигура дејство беланчевинастих материја при бистрењу варира од 8—10 гр. по хл., за вина осредње квалитете.

Танин се топи у алкохолу (шпиритусу) од 90° у количини од 1000 гр. на 1 лит., при чему сваки сантилитар ове течности представља 1 гр. танина.

3.) Ветрење и доливање.

Сваки, који је ма и најкраће време чувао вино, могао је запазити да вино ветри (док је млађе вино) и да се на површини вина, ако се бурад не доливају, образује цвет, нарочито још ако је вино слабо.

Овај цвет није ништа друго до болест вина, која се редовно јавља у одпражњеним бурадима на површини вина и претвара алкохол, у воду и угљеников двоксид, услед чега вино ослаби и изгуби свој прави укус.

Што је најгоре, ова је болест најчешће предходних другој болести — укисељавању, која опет претвара алкохол у сирћетну киселину и воду, тако да вино временом постане сирће.

Да се ове болести избегну, први је услов, држати бурад увек пуну — долевати их често, и то чешће у колико је вино млађе.

И ово доливање треба вршити са пажњом. У првом реду треба тежити, да се приликом доливања не замути цела маса вина у бурету. За овим и као најважнија ствар јесте, да се бурад доливају истог квалитета, ако не бољим. Виком лошијег квалитета никад не треба доливати, јер се у том случају не само неће ништа добити, него ће се на против ставити у питање и све вино које долевамо.

Доливање буради је дакле први услов, да се две напред наведене болести избегну.

Мил. Милорадовић.

Пољопривредници! Претплаћујте се на „ТЕЖАК".

[1]) Le prodres agric. et vit. стр. 463.
[2]) Pacottet: Vinification стр. 270.

ИЗ ЖИВИНАРСТВА.

Орпингтон.

Орпингтон је енглески производ, а произвео га је, иза дугогодишњег укрштавања, заслужни живинар В. Кук на свом имању Орпингтон, у грофовији Кенту.

Орпингтон спада међу најраспрострањеније као и најбоље сојеве — расе, те је ненадкриљив у комбинованој производњи нежног, сочног и укусног меса и изврсних јаја жуте боје, које Енглези воле, јер држе, да су жута јаја најукуснија. Кокошке носе и преко зиме, а јаја имају тежину од 60 до 70 гр.; расквоцају се рано у пролеће и добре су лежиље и водиље, а пилад брзо расту.

Овај сој, и раса има широку главу; кљун чврст, лепо савијен, бео код белих жутих и порцуланастих, црно смеђ код црних раса; лице и подбрадњаке црвене; кресту малену; ресице округле и фине; врат чврст, малко савијен с пуним перјем; труп велик и крупан (масиван); хрбат јако развијен; груди дубоке, широке и потпуно сведене; крила мала и приљубљена телу; бутине кратке, сасвим покривене перјем; ноге кратке и голе, беле у белих, жутих и порцуланастих, а црне у црних; перје у опште добро је развијено, подсјећајући на кошиншинску расу. Кожа и месо беле су боје.

Овај се сој истиче поноситим држањем, мирном и поверљивом ћуди. Чврст је против непогода, не пробира храну; врло се лако развија и гоји. Петао има тежине до 5. кг., а кокошка до 4 кг.

Од ове расе, соја гаје се следеће одлике; а) црна б) бела, ц) жута, д) порцуланаста, и е) шарпна.

а) *Црна одлика—раса* је црна као угаљ, са зеленом светлошћу — одсевом, једнако по целоме телу.

б) *Бела раса* производена је год. 1889., те је иза жуте најраширенија одлика. Перје је бело као млеко, једнако на целом телу. Недавно је један енглески живинар за 5 петлова добио 37.500 круна., за свакога 7.500 кр. Држи се, да су то до сада најскупљи петлови.

с) *Жута раса* била је произведена нешто касније од пређашње, а за њезин развитак дао је В. Кук бриге и посла пуних 15 година. Перје је чисто жуте боје на целом телу; понешто су крила и на репу бронзасте боје.

д) *Порцуланаста раса* или Diamond-Jubile-Orpington, названа последњим именом у почаст покојне енглеске краљице и индиске царице Викторије, пригодом незиног диаматног јубилеја владања. Ово је најлепша одлика расе Орпингтон, а приказана је први пут народу године 1897. Основа јој је боје смеђе (орашасто смеђа) са црним пегама и белим пилтурама; реп је црн са белим вршком, доња је страна репа бела.

е) *Шарена раса* је најмлађа. Основна јој је боја блистајући црна по читавом телу једна, са црним тинктурама.

То је можда најстарија американска раса, који је по свој прилици постала укрштавањем Доркиншке са Кошинтинском расом.

Васа Бајазет
Државни Виноградар.

ИЗЛОЖБЕ И КОНГРЕСИ.

Изложба производа Дечјих Пољопривредних Клубова.

(Наставак.)

11. Село *Трућевац*, среза Деспотовачког.

Државни срески економ: **Мил. Јоксић** — Вођа клуба: **Божидар Алексић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чим је награђен?
100	Светомир Најдановић	кукуруз	сејалицом
101	Божидар Малојловић	„	воћар. мак. и нож.
102	Живојин Николић	„	„ „ „
103	Миливоје Николић	„	„ „ „
104	Радосав Стојановић	„	„ „ „

12. Село *Балајнац*, среза Деспотовачског

Државни срески економ: **Мил. Јоксић** — Вођа клуба: **Богомир Алексић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чим је награђен?
105	Радосав Милић	кукуруз	воћар. мак. и нож.
106	Витомир Алексић	„	„ „ „
107	Милан Ивковић	„	„ „ „
108	Милан Милутиновић	„	„ „ „
109	Радован В. Петковић	„	„ „ „
110	Благоје Коруновић	„	„ „ „
111	Милан Милосављевић	„	„ „ „
112	Благоје Стојалиновић	„	„ „ „
113	Боривоје Степановић	„	„ „ „
114	Миодраг Радисављевић	„	„ „ „
115	Благоје Милосављевић	„	сејалицом
116	Станимир Алексић	„	воћ. мак. и ножем

13. Село *Вукошић*, среза Посово-Тамнавског.

Државни срески економ: **Маринко Ј. Којић** — Вођа клуба: **Мил. Мишковић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чим је награђен?
117	Сретен Јовановић	пшеница	воћар. мак. и нож.
118	Павле Илић	„	„ „ „
119	Алекса Моравчевић	овас	дрљачом
120	Тихомир Д. Матић	кук. и пас.	дрљачом
121	Петар Обрадовић	пасуљ	воћар. мак. и нож
122	Милосав Филиповић	пшеница	„ „ „
123	Миодраг Д. Антонић	кукуруз	„ „ „
134	Сретен Р. Јовановић	„	прашачем
125	Сретен Моравчевић	„	воћар. мак. и нож.
126	Милутин Милинковић	„	„ „ „
127	Никола П. Матић	„	„ „ „
128	Љубомир Кузмановић	кромпир	прашачем

14. Село *Појата*, среза Ражањског

Државни срески економ: **Божидар Поповић** — Вођа клуба: **В. Петровић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чиме је награђен?
140	Душан Петровић	пшеница	воћар. мак. и нож.
141	Светомир Петровић	кукуруз	„ „ „

15. Село *Мирославље*, среза Драгачевског

Државни срески економ: **Чедомир Бл. Сиковић** Воља клуба: **Драгољуб Одаковић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чиме је награђен?
129 а. б.	Милан Мајсторовић	кук. и пас.	воћар. мак. и нож.
130 а. б.	Радиша Лукић	" "	" " "
131 а. б.	Угљеша Павловић	" "	" " "
132 а. б.	Синиша Новичић	" "	" " "
133 а. б.	Видоје Јовановић	" "	" " "
134 а. б.	Добривоје Јовановић	" "	" " "
135 а. б.	Радован Гавриловић	" "	" " "
136 а. б.	Алекса Милисављевић	" "	седлицом
137 а. б.	Миленко Вранић	" "	воћар. маказ. и нож.
138 а. б.	Радован Јојић	" "	прашчићем
139 а. б.	Драгиња Шеловић	" "	јагњетом

16. Село *Каменица*, среза Нишког

Државни срески економ: **Здравко Петровић** Воља клуба: **Здравко Петровић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чиме је награђен?
142	Петар Петровић	пшеницу	воћар. мак. и нож.
143	Душан Стојановић	"	" " "
144	Душан Тодоровић	"	" " "
145	Душан Јовић	"	" " "
146	Светозар Ј. Поповић	"	" " "
147	Живојин Спасић	"	дрљачом
148	Светозар Мишић	"	воћар. мак. и нож.
149	Светозар М. Поповић	"	" " "
150	Љубомир Мишић	кукуруз	" " "
151	Тодор Јовановић	"	" " "
152	Бошкдар Николић	"	" " "

(Наставиће се)

БЕЛЕШКЕ

Пољопривредна Настава у Јапану. — У свима основним школама уведена је обавезна настава из Пољопривреде. Пред рат Јапан је имао 1436 помоћних пољопривредних школа, 118 средњих 3 више а 300 професора непрестано путују по земљи и држе предавања.

Гојење-кљукање гусака. — Гуску гојимо ради боље производње (продукције) меса и јетре. Особито у Алзасу гојењем ради јетре пазе, да се код гусака развије што већа јетра-џигерица, која им треба за припремање финих гушчих „паштета".

Кад гојимо ради меса, онда гуску затворимо у уски тамни и топли простор. Гускама се даје довољно зоби, куваног кромпира, мекиња-(паспаља), кукурузног брашна куваног у млеку, и сл.

Ако гојењем желимо постићи већу производњу масти и јетре, то гуске од 3—4 месеца старе затворити треба у уски простор, да се једва могу мицати. Гуске се силом кљукају помоћу левка и машине и руком. Храна се састоји од зрна (јечам, зоб и кукуруз у зрну и брашну), кромпира, кућских одпадака и кестења, услед којега гуска убрзо постане (дебела), а и месо јој постане сочније (укусније).

Кестење нека се од више не даје, јер би иначе месо постало опоро; па да се то спречи, кестење се даје само један пут дневно и то пре друге хране. Зелена храна за време гојења не сме се давати, јер она умножава крв, а не месо.

Користи од одгајивања гусака. — Осим јаја сочног меса, јетре-џигарице фине масти, од гусака добијамо још и скупоцено перје.

Од гуске можемо преко године добити до 70 комада од 160—200 гр. тешких јаја. Гуске носе јаја сваки други или трећи дан, а ретко узастопце. — Гуска може дати око 10 кг. меса, а гусак и до 16 кг. — Јетра може бити тешка и до 2 кг. — Перје се употребљава за пуњење јастука и покривача, па је веома цјењено и скупо, а може се до 2 пута у години чупати.

Гуска може да доживи старост од 50 година а до 30 може још да носи јаја.

ГЛАСНИК

Похваљени пољопривредни чиновници. — Пријатно нам је, што можемо констатовати, да се с меродавног места обраћа јача пажња на чиновнике који вршењем своје дужности заслужују да се истакну као примерни. Још раније садашњи Министар Пољопривреде и Вода Г. Ив. Пуцељ нашао се побуђен, да уверивши се лично о успешном раду управника државног лозног расадника у Скопљу г. Спасоја Ј. Пешића, писмено га похвали, а сад су на предлог Одељења за Виноградарство и Воћарство, исто тако писмено похваљени гг. *Свешислав Петровић*, управник државног лозног расадника у Кавадару, и *Андрија Жорж*, државни економ среза жичког.

Први је постигао, да земљиште одређено за лозни расадник прикупи и да, по одобреном организационом плану, изврши поделу, за кратко време изврши риголање преко половине површине расадника са знатном уштедом средстава, више парцела и посади са осниивање матичњака, одржи два калемарска курса те с истим људима изврши калемљење 20.000 резница, преко године одржава расадник и прпориште у беспрекорном стању и постигне најбоље резултате у прижању лозе у матичњаку и калемљење у прпоришту.

Г. Жорж пак, и ако нов на свом положају, схватио је своје дужности у времену у коме се налазимо исправно, па је, и ако са слабим материјалним средствима, учинио знатан корак у обнови свога среског расадника; одржао је неколико равних курсева, одржао више практичних предавања и поука у народу, па је, лично све то руководио у свом расаднику и код неколико практичних пољопривредника гајење кукуруза по научним методама у чему је постигао позитивне резултате, које је приликом овогодишње Славе Друштвене на врло јасан начин приказао, и, као последица тога, Друштво је одлучило да организује слична предавања у више округа где се гаји кукуруз у већим размерама. Ми честитамо гг. Петровићу и Жоржу ово одликовање, и сматрамо га као врло умесно, јер је право да се марљиви и савесни службеници истакну на видик, па да и осталима послуже за углед како се предано врши служба.

Ђ.

Нови чланови утемељачи. — Г.Г. *Риста Павловић*, из економ Подгорца—Струга и *Милован Тодоровић*, економ из Риљца — Рековац, положили су Друштву по 100 динара на име уписа за чланове утемељаче.

Друштво и овом приликом благодари именованим на пажњи.

Нова Пољопривредна Подружина. — Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва, у својој седници од 23 пр. месеца примио је у састав друштва — новооснoвану *Пољопривредну Подружину за срез Моравички*, са седиштем у Ивањици.

Желимо новооснованој Моравичкој Пољопривредној Подружини успешан рад, а њеним вредним члановима напретка и лепшу будућност.

ЗАПИСНИК.

47. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 7. децембра 1921. године у друштвеном дому у Београду.

Били су присутни: П.председник г. Паја Тодоровић, чланови г.г. др. Вељa Н. Стојковић, Милутин Стрјановић, Милан Трпковић, Благоје Д. Тодоровић и Славољуб Илић.

Као гости били су: г.г. Драгутин Спремић, Андрија Жорж и Драгиша Лапчевић редовни чланови Друштва.

Председавао П.председник г. Паја Т. Тодоровић.

Бележио секретар г. Александар П. Рашковић.

I.

Прочитан је записник прошле седнице, — Одбор исти усвоји.

II.

Прочитан је извештај финансијског одбора о стању Друштвене касе за месец новембар тг. по коме је било примање 258.973.65 динара а издавање 242.659.27 динара.

Одбор прими поднет извештај.

III.

По предлогу д-р Веље Стојковића, уредника пољопривредног календара и Тежака. — Одбор одлучи;

а) Да се хоноришу радови у календару по поднетом предлогу и то: за нове чланке са по 200 динара од табака, за прерађене из прошле додине са по 100 дин. од табака и за прештампане са по 50 динара од табака;

б) Да се свештенику за календарски део изда 150 динара, а уреднику за уређивање, коректуру и ревизију 1000 динара, као и, 10 комада календара;

в) Да се књижарима понуди распродаја календара зашта им дати на име труда име труда 20%, а толики исти попуст да се призна и државним економима;

г) Да се пређашњем и садашњем Министру Пољопривреде, као и члановима Управног Одбора и сарадницима календара изда по један пољопривредни календар бесплатно.

За Тежак је решено: да се од нове године штампа у 10.000 примерака, да цена претплатна буде као и до сада и да се за штампање траже од штампара писмене понуде.

IV.

По предлогу г. др. Веље Н. Стојковића о конгресу вођа дечијих пољопривредних клубова, — Одбор одлучи;

Да се о трошку друштвеном позову на конгрес вође клубова: свештеници, учитељи и економи, као и економи из округа моравског, пошто ће се конгрес држати у Јагодини.

Да један свештеник и један учитељ, вође клубова, које ће именовати г. др. Стојковић одрже по једно предавање на конгресу, а од економа да се позове г. Борисав Нешић окружни економ из Чачка да и он одржи предавање.

Да се потребне суме за ово унесу у буџет за идућу годину, из које ће се издати позваним вођама клубева и економима накнада учињених путних трошкова од 100 до 400 динара, према даљини места одакле су.

Сем овога Друштво ће приредити једно овакво предавање у своме Дому после Главног Годишњег Зброра.

V.

По предлогу г. др. Веље Стојковића, да се одржи предавање о гајењу кукуруза у местима где се исти највише сеје, — Одбор одлучи, да г.г. др. Стојковић и Милутин Стојановић спреме по овоме шта је потребно и да се позову предложена лица да ова предавања одрже у току овог месеца.

На име дневнице признати им по 50 динара и подвозне трошкове по рачуну, а среским економима где се предавања буду држала по 25 динара дневно, пошто ће ови пратити предаваче.

VI.

По извештају г. Милана Ђурића, инспектора, о продаји Друштвених зграда у Скопљу, — Одбор одлучи, да се умоли г. Ђурић, да одржи ужу усмену лицитацију између лацитаната г.г. Јована К. Јовановића, Светозара Јанковића и Јована Марковића, па од највећег понуђача узме кауцију 10%, и предмет достави Друштву на одобрење.

Да се пошље г. Ђурићу 40 динара, колико је издао на име огласа о продаји, који је штампан у Старој Србији.

VII.

По извештају чланова оцењивачког суда, — Одбор одлучи да се предложене награде излагачима производа дачијих пољопривредних клубова издаду, а предмети са изложбе продаду. Продају да изврши шеф продајног оделења.

Додељене награде послати награђеним члановима о трошку овог Друштва.

VIII.

По молби г. Петра Вуковића, шефа продајног оделења, — Одбор одлучи, да му се уважи оставка, на службу, с тим да му се плата рачуна до дана разрешења.

IX.

По молби г. Станка Радивојевића, писара, Одбор одлучи, да му се уважи оставка на службу и плата рачуна до дана разрешења и да се распише стечај за другог писара.

X.

По добивеним пријавама за Друштвеног благајника, — Одбор одлучи, да се прими г. Венцеслав Валента, управитељ пољопривредне школе у пензији.

Годишња плата одређује му се 5000 динара, а додатак на скупоћу по 30 динара дневно за себе и по 3 динара за члана у породици, који на ово имају права.

XI.

По тражењу заступника фабрике казана Бис, из Бала у Швајцарској, да му се уступе казани који су у прошлој години предати Друштву ради вршења пробе, — Одбор одлучи, да се казани ставе на расположење заступника али да положи Друштву половину исплаћеног превоза и других трошкова а другу половину Друштво прима на себе. Трошкове код Подружина, где су ови казани, платиће заступник Подружинама.

XII.

По молби г. Радована Радовановића, — Одбор одлучи, да не може да га прими за чиновника.

Са овим је закључена данашња седница.

ОГЛАСИ

Сумпор у платненим шипкама

за бурад има Српско Пољопривредно Друштво и продаје по 0.50 динара комад. Најбоље је у напред послати новац за потребан број.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
упућују се
Срп. Пољопривредном Друштву
у Београду

Претплату примају и све
ПОШТЕ

На основу највишег решења од
априла 1869. г. преписку друштвену
носи пошта бесплатно.

ЦЕНА ОГЛАСИМА ПО ТАКСИ

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

Илустровани лист Срп. Пољоприв. Друштва.

ЦЕНА ЛИСТУ

За Краљевину Срба, Хрвата и
Словенаца:

На годину 20 дин. или 80 кр.

ЗА ИНОСТРАНСТВО:
На годину дана 30 дин.

Претплата се полаже уједанпут
на целу годину.

За С. П. Друштво власник, председник, Љуб. Новаковић | Одговорни уредник, Д-р В. Н. Стојковић

Број 52. ВЕОГРАД, 31. ДЕЦЕМБРА 1921. ГОДИНЕ. Година XLVIII.

Пољопривредни напредак у народу подстиче се и шири живом речју делом и пером. Наш лист „Тежак“ делује у народу писаном речју, писаним саветом, писаном поуком.

Но да би се утицај „Тежака“ осетио у ширим размерама потребно је да се тај наш најстарији српски пољопривредни лист што је могуће више чита у народу.

Сваки члан Друштва, сваки члан подружине, сваки претплатник Тежака, сваки пријатељ пољске привреде и њеног напредка треба да учини нешто за Тежак, чија је задаћа тако узвишена, и то нешто нека овога пута буде бар то, да сваки претплатник за 1922. годину нађа још по једног претплатника и настане да се тај пријави Српском Пољопривредном Друштву.

Питома Шумадија!

Питали кнеза Милоша, које је права Шумадија, одговорио је: „Изађите на Виса, код Раче крагујевачке, па одатле погледајте на све четири стране докле оком видите, то је права Шумадија“.

Поносно име за сваког Србина, нарочито за рођеног шумадинца. Тим се именом поноси данас и цела Југославија. Имамо и чиме да се поносимо, јер је Шумадија највише јуначке крви просула, не само за нашу заједничку слободу, но и за слободу других балканских народа.

Па чиме је утицала она на богатство и на здравље становника а тиме уједно и на одважност шумадинаца.

По природи хумовита са благим косама а испресецана питомим дољама, кроз које протицаху потоци и реке обилни водом а сва беше покривена столетном гором која ублажаваше климатске крајеве беше умеренија и здравија.

Све ове чињенице: богатство доља и питомина, богатство воде, а највеће богатство у вековној гори и благ климат утицаху заједнички и на здравље становника и на њихово богатство.

У тим заладцима столетних гора никоше и нађоше заклона устаници за ослобођење.

Да их и у колико сачувасмо то природно благо, тешко ми је и да пишем о томе али се надам, да ћу се боље осећати, ако будем ма колико допринео побољшању. Насељавана без икаквог реда, својевољно заузимање земље, и шуме, немилосрдна сеча горе, додајте још и сечу од избеглица за време ратова па и од самог непријатеља, сви заједнички допринели су пустошењу паше миле Шумадије.

Читави комплекси гора нестали су као да их није ни било. Запитајте старије људе за Собозичку гору, за Равни Гај за грошничку гору итд. одговориће вам да ни пања нема више, а тако је свуда. Прођите огранцима Рудника, Цера, Сволова и др. већих планинских коса, па ће те видети пустош, а о мањим брдима и да не говорим. По клисурама и по стрмим косама остао је го камен и стена да ни пашњака нема на њима, потоци засути песком и каменом, лети нигде извора а и потоци пресуше а кад ударе бујније кише претрпавају потоци поплавом околне питомине и пустоше их.

Сећам се страгарске клисуре, обрасле гором, испод пута хучи поток, на свако две до три стотине корака воденица или ваљавица, кад застанете у хладу чујете гухање дивљих голубова и кликот планинске жуње, а данас видите пустош. Од воденица и ваљавица остао по који натруо дирек, да опомиње путника на негдашњи живот у клисури.

Разумем крчење у дољама и питоминама као и на подножју хумовитих брегова али не разумем немилосрдну сечу по стрмим косама и висовима.

Мало дуже суше лети, па и наше највеће реке у Шумадији пресуше толико, да их деца могу прегазити где хоће, а о мањим рекама и да не говорим. Оне пресуше, испрекидају свој ток и оставе само мало воде по вировима. Реке су нам толико засуте песком и каменом, да већина воде протиче испод песка.

Посматрајући разне узроке овом општем пустошењу, нећу се огрешити ако кажем да је највећу штету направила секира разних шпекуланата са гором. То беше „Цара Радована благо" за којим сви јурише и док се поједини богатише дотле околне насеобине постајаху сиромашније а и у здрављу опадаху. Има места одакле се и расељавају и беже од пустоши.

Нико не предузима сађење горе по голетима. Овако се даље не сме газдовати јер овакав рад води државу ка пропасти.

Ми морамо приступити засађивању шума, те да не дочекамо што је Поморавље дочекало (нарочито пожаревачки округ), да лиснате горе нема, него се задовољава врбом и багреном.

Образујмо Фонд за сађење горе по оголићеним врлетима. Нека се за сваки грм који се обележи за сечу, поред таксе државне, наплати по 1 динар за фонд, створиће се за кратко време јак фонд из кога би се плаћали радници за засађивање под надзором стручних шумара.

Кад фонд ојача нека се сваке године одреде награде за шумаре а и учитеље који са ученицима помогну засађивању појединих голети.

Нека се законом одреди, да сваки реон шумски мора годишње засадити 10—20 хектара голети. Избор које горе треба садити, оставити стручним шумарима.

Тако исто у појединим општинама које имају општинске шуме, дозволити да општине напла-ћују од грма као и држава или од кола дрва у корист свога фонда за засађивање пустоши у своме реону.

Општинама препоручити нарочито сађење ораха у подножју голети, а приход од њих нек иде у њихов фонд. Ово је нужно стога, што се орах нагло губи у Шумадији. Онде где сте вићали мале орахове шуме, сад ако угледате по који усамљени орах. Тако исто губи се и липа, а од какве су користи њихова стабла, не треба ни говорити.

Садимо и подижимо сами своју околину, не чекајмо све од државе, јер она не може свуда стићи. Сами ће те уживати у своме раду а деца ће вас благосиљати, нисте били саможиви него сте и о њима водили рачуна. Манастири који су богати шумом треба у засађивању шуме да предходе примером.

Подижимо шуму, не претварајмо нашу питому Шумадију у пустош и голотињу. На оголелој земљи нестаје и газдинства а сећајте се увек ове значајне речи једне домаћице Шумадинске, које ћу вам испричати.

У једном селу близу Краљева сачуваи је један забран са крупном гором. Домаћин те куће, полакоми се за добру цену и прода гору. Кад је дошао својој кући, он се похвали укућанима како је добро продао гору а домаћица му на то одговори: „кад се сечом горе дође до последњег грма, наћићеш ме обешену о грму". Она није могла преживети да кућа остане без горе.

Жив. Јанићијевић.

ИЗ ВИНОГРАДАРСТВА.

Одабирање и утрапљавање америчанске лозе.

Како данас америчанске подлоге у виноградарству играју велику улогу, јер су нам исте за подизање вино-

ПОДЛИСТАК

КРОЗ КОСОВО

(пољопривредна студија)

(Свршетак).

Али, ако није сасвим ђаво, сточарство је сасвим недовољно, и ако има све услове природне за силан развитак. Јер, какво је то сточарство кад се на пијаци не може купити сира и кајмака *у свако доба?!* Млеко је, на пример, у Вучитрну 0.50 и 0.60 дин. ока!

Насеља су на Косову врло ретка. При брду су старосеоци а у пољу досељеници и муџари. Срба је врло мало: Косово су посели све сами Арбанаси, који ни речи српски не знају. Међутим, многи знају да су им стари били Срби. Жене су им до скора држале српске свеце. Народ је врло бистар и способан за културу.*)

Села су, она у равници и близу равнице, збијеног типа. Њиу уширена, т. ј. куће нису постављене у ред, по једноме фронту. Куће су плетаре олепљене блатом. Готово сасвим правилу такве су куће у којима станују чиичије. Самостални сопственици имају куће саграђене од ћерпича. Беглери имају боље куће, обично ограђене зидом. У последње време су подизане по где—где у седу сасвим добре грађевине, које не би биле последње на у нашим варошима: подизали су их богати Турци, беглери, подстакнути нешто духом времена које је, при свеколиким феудалним бранама, ипак продирало, а нешто повећаним приходима услед силнијег цеђења чиичија.

Земља је на целом Косову врло јевтина; има крајева у којима се једа дунум (дулум, рало) може купити и за 20—30 гроша!

Толика ће јевтиноћа извесно повући многе сиромашне сељаке да се тамо насељавају и да засивају ситна газдинства. Добро би, међутим, било да се претходно Косово свестрано, исцрпно и савесно испита, како би се знало *шта* тамо и *како* може успевати, *какав* тип је газдинства могућ и *каква* му је организација потребна. Јер мени изгледа, да је Косово чудне пољопривредне ћуди и да се његово пространство успешно може искористити једино при режиму колективне својине при коме је једино могућа *нуна* примена науке и технике.

*) Интересантно је мишљење о Арбанасима једног окружног начелника, г. Васе Алексића. Он ми је дословно рекао:

„Овај је Арбанашки свет здрав, способан за културу и готов да прими напредније начина рада. Ако се прошара насељем културног и радног елемента и ако му се да брзо и довољно школе, овај свет културно може брзо да се подигне."

А да Арбанас може и хоће да прими напредија начин рада, примећује се по томе: што већ неки — и ако су то до сад још изванредно ретки примери — отпочињу прихватати гвоздене плуг и што су овога лета већ нековине вршаће машине нашле примене на Косову.

града потребне, а могу се исте и продати, то је од врло велике важности знати: како ваља американску лозу бирати и утрапити.

Како се лозе са чокота посеку, онда се исте од свију заперака и бркова маказама, но не са свим до темеља, очисте и на њима бадрљица остави за то, што гљиве радо хоће да се кроз ове пресеке или ране у лозу увуку. Овако се пак гљива само у бадрљицама задрже, које се у пролеће са свим до темеља уклоне. Тим поступањем сачуваћемо, да нам лоза здрава остане, а која је здрава, на тој се и калеми лакше, и боље и сигурније примају. Исто тако, ако нам је американска лоза од 1 или 2 и више метара дугачка, не треба је на делове посећи, већ у свој својој дужини оставити. Многи посеку ову лозу с јесени, но при томе пазе, да на лози испод најнижег ока 5—6 см. дугачка бадрљица остане, која се у пролеће одсече и бапи. Међутим, ако се дугачка лоза остави у трапу преко зиме, може се у пролеће боље премерити и по једна—две лозе више добити, јер се при пролетњом сечењу бадрљице не остављају, а са више бадрљица оде нам једна цела лоза у штету.

Они који с јесени секу лозу на комаде, морају исту бар на 50 см. дугачку оставити. Свака лоза се одмах подели — одабере, према својој дебљини у танке, средње, и дебље то јест у I II и III. — класу, тако, да у пролеће не морамо по дебљини одабирати. У један сноп веже се витином од врбовог или ког другог прућа па и жицом по 100 лоза. С пролећа се бодрљице горе и доле посеку пре него што се употребе било за сађење или каламљење. У I. класу су лозе од 8— мм., у II. класи 6—7 мм., а у III 4—5 мм. дебљине.

За утрапљивање лоза ваља имати суву стају, качару или плићи подрум но ако има много да се утрапи, онда се ископа од 70 см. дубок а 50 см. широк шанац (јарак). Онда се у готов шанац успе 15 см. — песка, који се распе и поравни, па за тим се ређају снопови, који право стоје, док се између снопова као и између дуварева од шанца и снопова лозе сипа песак, јер песак чува, да се не увуче плесан. Добро је при слагању снопова да се поврх лоза од снопа заспе песка и сноп потресе како би песак заишао између лоза унутра. Онда се одозгоре сипа песак на лозе, да испуни сву празнину, а кад је и то готово, онда се преко песка навуче 10 см. слој земље. У стајама треба пазити, да се песак не осуши преко зиме; зато је добро с јесени песак поквасити, а и зими водом попрскати. Шанац може бити по потреби и шири и дужи према одређеној количини лозе.

Васа Бајазет
Државни Виноградар.

ИЗ ЖИВИНАРСТВА.

Расе гусака за приплод.

Избор расе за гајење. Наша домаћа гуска потече од припитомљење дивље сиве гуске. Последица припитомљивању и више годишњег одгајивања било је, да је домаћа гуска постала много тежа од дивље, а уједно с тиме добила је убавије лепо и шареније перје, Сива гуска, тако је називамо ради сиве боје њеног перја, потегне тежину од 8—12 кг., док домаћа од 12—15 кг.

Гуска се веома одгаја у северним предјелима, где имаде доста потока, река, бара и језера, јер ако гуска нема довољне воде за пливање и гњурање, закржљави и не може да се развија. Разуме се, да јој несме да фали ни наша (ливада). Где ових природних увјета за развијање нема, ту се свакојако теже исплаћује одхрањивање гусака.

Од разних сојева — расе гусака, осим дивље сиве и домаће гуске, о којима је већ наведено, препоручити нам је: *Талијанску, Померанску и Емденску гуску.*

Талијанска гуска сличи домаћој у толико, што имаде шарено перје. Потегне велику тежину. Ређа је била одлика, која је виша и крупнија од домаће гуске. Са привредног гледишта препоручује се држање и одгајивање ове расе, која је доста раширена, те је често и на живинарским изложбама видити можемо.

Поморанска (Pomoranska) гуска позната је од дуже времена, па се поглавито одгајава у Pomoraniji, као и источној и западној Пруској. Тежина јој тела надмаши ону већ споменуту расу а у привредном погледу исте расе још већма надмашује. Боја перја је бела, а кад-када и сиво-шарена, што је права реткост. Већином одгаја се ради производње меса, а и имаде и расе — одлика, које се одгајивају само ради јетре и масти, због чега се специјално ране-кљукају, често јетра такових гусака потегне тежину од $1^1/_4$ до 2 кг.

Емденска гуска надмашује поморанску у величини и тежини тела. Пореклом је из источне Фрисенске где је од давнине у велико одгајивана, а одатле се у околини раширила, па је тако пренесена и у Холандију где је такођер у велико одгајују, а ради њених изврсних привредних особина у новије време одгајивају и у Немачкој, Ческој и нашој Држави али ређе се видити може. Емденски гусак је као што и код свих осталих раса редовито крупнији од гуске.

Одгајивање гусака у децембру је најприкладније доба за набављање живине за одгајивање, На 8—10 гусака довољно је држати једног гуска. Одгајивање може бити чистокрвно и укрштавањем. За укрштавање најбоље су гуске поморанског сој-расе а гускови емдеске расе. При укрштавању морамо имати на уму околност, да потомство од гуске наслеђује облик тела, док од мужјака (гуска) наслеђује соја-расе. Ради тога треба за укрштавање бирати гуска од оне расе, чије особине желимо да имадемо. Гуске нека имају 1—2 године а гусан несме бити старији од 3 године. Гуске могу бити, и старије (и од 4—5 године), па се не морамо бојати, да би то неповољно дјеловало на потомство. Старије гуске јесу боље и поузданије лежиље и водиље гушчића.

Чим се осети, да је парење довршено и да живина слабо једе постави се за сваку гуску посебан сандук за лежење, па се на дну истога разастре мало исецеане сламе, да јаја на мекано леже. Док носе јаја — ваља гуске држати затворене, а истом се касније пусте на слободу. Јаја, која снесу, узму се испод гусака, а на њихова места намештају се јаја од камена или порцулана, Чим гуска добије вољу за лежење, што се познаје по

томе, јер не напушта гнездо, или само тренутно, то се кроз пар дана тачније посматра ова појава. па ако се воља за лежање повећала и усталила, онда се гуска насади на 12—15 јаја Да стално и чврсто — добро лежи на јајима — насаду и не напушта гнездо, препоручује се гуску хранити кукурузом, јечмом зрнастом храном итд. Осим тога треба да има у каквом отвореном суду довољно воде. Fr. Hercog вели, да па овакав начин храњења и неговања гусака, није по више дана напуштала гнезда и да је показала велику вољу за лежење и да се гуска у опште не да тако лако узнемиривати при том послу, ради чега лежење обично добро успе. За сигурност овог последњег, навађа, да познаје одгајивача, који је насадио 150 јаја а 100 млади гушчића одранио, што доказује, да гајење гусака и у мањем опсегу може бити успјешно и корисно.

Између 28. и 30-тог дана започне испиљивање, то се већ дан пре тога на јајету опажа једна пукотина. Младим се гушчићама први дан не даје никакова храна, већ их у то време ваља ставити у гнезду испод старе гуске, све дотле док она не остави гнездо. После тог времена даје се младим гушчићама за храну да једу у млеку замешених пшеничних мекиња (паспаља), црног и белог леба, и тврдо скуваних јаја, којима се додаје нешто исецкане коприве. Оваку храну је најбоље дати јутром следећег дана. После осам дана, овој се храни додаје још нешто зрна житарица, куваног кромпира и кухинских одпадака, а осим тога, као додатак, не треба и несме се заборавити зелена храна и прекрупа јечма. Особито зелена храна потпоможе развој живине, а треба давати и старијим гускама. После шест недеља гушчићи не требају особите неге, јер су се добро развили и заодели перјем. Одраслијој се живини храна даје дневно два пута, а младој у почетку трипута, јер онда треба више ствари за развијање тела.

Васа Бајазит
државни виноградар.

ИЗЛОЖБЕ И КОНГРЕСИ.

Изложба производа Дечјих Пољопривредних Клубова.

(Свршетак.)

17. Село *Миросаљац*, среза Колубарског

Државни срески економ: **Александар Иванковић** — Вођа клуба: **Радоје А. Николић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чиме је награђен?
162	Витомир Д. Јанковић	кукуруз	воћар. мак. и нож.
163	Станко Мијатовић	„	„ „ „
164	Милораде Петровић	„	„ „ „
165	Александар М. Марковић	„	сејалицом
166	Војислав Јаковљевић	„	воћар. мак. и нож.
167	Милосав Ђорђевић	„	„ „ „
168	Милорад Стевановић	кромпир	„ „ „
169	Радомир Ђорђевић	„	„ „ „
170	Андреја Станић	„	„ „ „
171	Новица Мијатовић	„	дрљачом
172	Раденко Јаковљевић	„	воћар. мак. и нож.
173	Живомир Николић	„	„ „ „
174	Милорад Јанковић	„	„ „ „
175	Љубомир Ивановић	„	„ „ „

18. Село *Богатић*, среза Мачванског.

Државни срески економ: **Младен Н. Николић** — Вођа клуба: **Пантелија М. Радовановић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чиме је награђен?
153	Михајло Радовановић	кукуруз	воћар. мак. и нож.
154	Живко Домјановић	кромпир	„ „ „
155	Душан Дукић	кукуруз	сејалицом
156	Симеон Шенденовић	кромпир	дрљачом
157	Сава Радовановић	пасуљ	воћар. мак. и нож.

19. Село *Вргудинац*, среза Бело-Паланачког

Државни срески економ: **Мих. П. Видановић** — Вођа клуба: **Јов. А. Тошић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чиме је награђен?
158	Петар Пешић	кукуруз	прашачем
159	Војислав Николић	пшеницу	воћар. мак. и нож.
160	Жарко Ђорђевић	„	дрљачом
161	Драгутин Пејчић	„	воћар. мак. и нож.

20. Село *В.-Црљени*, среза Колубарског.

Државни срески економ: **Александар Иванковић** — Вођа клуба: **Мил. Ст. Пантић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чим је награђен?
176	Миливоје Симић	кукуруз	воћар. мак. и нож.
177	Благоје Аћимовић	„	„ „ „
178	Светислав Симић	„	„ „ „
179	Живко Ђурђевић	„	„ „ „
180	Миливоје Милић	„	„ „ „
181	Тихомир Бабић	„	„ „ „
182	Витомир Симић	„	сејалицом

21. Село *Гричари*, среза Јадранског

Државни срески економ: **Живко Јосиповић** — Вођа клуба: **Боривоје Д. Јосиповић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чим је награђен?
183	Живан Ђ. Васиљевић	кукуруз	воћар. мак. и нож.
184	Велимир С. Дејановић	„	сејалицом
185	„ Јанковић	„	воћ. мак. и ножем

22. Село *Субошинац*, среза Алексиначки

Државни срески економ: **Петар Трифунац** — Вођа клуба: **Димитрије Вучковић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чиме је награђен?
191	Драгомир Живковић	кукуруз	прашачем
192	Михајло Милојковић	пшеницу	воћар. мак. и нож.
193	Милутин Милојковић	„	„ „ „
194	Радољуб Милојковић	„	дрљачом
195	Боривоје Трифунац	„	воћар. мак. и нож.
196	Слободан Татарац	„	„ „ „
197	Миодраг Вељковић	„	„ „ „

23. Село *Лесковац*, среза Зајечарског.

Државни срески економ: **Младен Петровић** — Вођа клуба: **Млад. Милошевић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чим је награђен?
186 а. б.	Живко Рацић	кромпир	дрљачом
в. г. д.	„ „	кук., пшен., пасуљ, јечам	
187 а. б.	Милош Првуловић	пасуљ	дрљачом
в. г. д.	„ „	кромп., кук., пасуљ, пшен.	
е. ж.	„ „	раж јечам	
188 а. б.	Милоје Мишић	кукуруз	воћар. мак. и нож.
в. г. д.	„ „	кромп., пшен. пасуљ, јечам	„ „ „
189 а. б.	Најден Ж. Живковић	пшен. јеч.	дрљачом
в. г. д.	„ „	раж. овас, пасуљ, кустр.	
е. ж. п.	„ „	овас кром.	
190	Трифун Милојковић	кромпир	воћар. маказ. и нож.

24. Село *Рашаје*, среза Жупског

Државни срески економ: **Велисав Милисављевић** — Вођа клуба: **Вел. Рад. Јовановић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чим је награђен?
198	Драгутин Ј. Николић	кукуруз	воћар, мак. и нож.
199	Милисав Благојевић	„	„ „ „
200	Љубомир Томашевић	„	„ „ „
201	Мирослав Ђокић	„	сејалицом
202	Милисав Вукојевић	„	воћар. мак. и нож.
203	Другослав Миловановић	„	„ „ „
204	Владан Милосављевић	„	„ „ „
205	Мирос. Р. Миловановић	„	„ „ „

25. Село *Жича*, среза Жичког

Државни срески економ: **Андрија Жорж** — Вођа клуба: **Милош Вучковић** учит.

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио?	Чиме је награђен?
206	Радош Гвозденовић	кукуруз	прашачем
207	Радослав Танасковић	кромпир	воћар. мак. и нож.

26. Село *Косшојевићи*, среза Рачански

Државни срески економ: **Влад. А. Ђорђевић** — Вођа клуба: **Иван Р. Матовић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио	Чим је награђен?
215	Велизар С. Павловић	кукуруз	сејалицом
216	Драгољуб Г. Новаковић	„	воћар. мак. и нож.
217	Добривоје С. Новаковић	„	„ „ „
218	Милан Д. Новаковић	„	„ „ „
219	Милан Вукашиновић	кромпир	прашачем
220	Момир Р. Аћимовић	„	воћар. мак. и нож.
221	Глигорије М. Павловић	„	„ „ „
222	Вукашин М. Марковић	„	„ „ „
223	Радивоје Ј. Павловић	пасуљ	прашачем

27. Село *Мрсаћ*, среза Жичког

Државни срески економ: **Андрија Жорж** — Вођа клуба: **Коста Мазаловић**

редни број	Име и презиме члана — излагала	Шта је изложио	Чим је награђен?
208	Добрица Урдов	кукуруз	воћар. мак. и нож.
209	Иконија Тарлаковић	„	„ „ „
210	Радомир Зублић	кромпир	дрљачом
211	Никола Миланић	кукуруз	воћар. мак. и нож.
212	Дринко Миросављевић	„	„ „ „
213	Драган Тарлаковић		„ „ „

28. Село *Рибница*, среза Жичког

Државни срески економ: **Андрија Жорж** — Вођа клуба: **Мил. Вучковић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио	Чим је награђен?
214	Петар Милашиновић	кук. и кром	сејалицом

29. Школа у *Баваништ*

Вођа клуба: г-це **Ружа Матејић**, уч.

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио	Чим је награђен?
224	Школска деца	кукуруз	сејалицом

30. Село *Поповац*, среза Рамског

Државни срески економ: **Ник. Ђорђевић** — Вођа клуба: **Милутин Д. Петровић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио	Чим је награђен?
225	Свет. Живкић	кукуруз	воћар. мак. и нож.
226	Живојин Живковић	„	„ „ „
227	Милован Живковић	„	прашачем
228	Светомир Станковић	„	воћар. мак. и нож.

31. Село *Тополовник*, среза Рамског

Државни срески економ: **Ник. Ђорђевић** — Вођа клуба: **Милосав Ж. Јовановић**

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио	Чим је награђен?
235	Драгутин Илић	кук. и пас.	прашачом
236	Тринко Игњатовић	„ „	воћар. мак. и нож.
237	Данило Николић	„ „	„ „ „
238	Божидар Станојевић	„ „	„ „ „
239	Љубомир Илић	„ „	„ „ „
240	Тома Михаиловић	„ „	„ „ „
241	Траило Живковић	„ „	„ „ „
242	Тома Н. Кузмановић	„ „	сејалицом
243	Љуб. М. Дамњановић	„ „	воћар. мак. и нож.

32. Село *Кисиљево*, среза Рамског

Државни срески економ: **Ник. Ђорђевић** — Вођа клуба: **Станислав Ришлавец**, учит.

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио	Чим је награђен?
229	Жика Величковић	пшеница	дрљачом

33. Село *Бидкуиље*, среза Рамског

Државни срески економ: **Ник. Ђорђевић** — Вођа клуба: **Радомир Пановић**, учит.

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио	Чим је награђен?
230	Драгољуб Милићевић	кукуруз	воћар, мак. и нож.
231	Чедомир Ивковић *)	„	„ „ „
232	Александар П. Минић	„	„ „ „
233	Војислав Марковић	„	„ „ „
234	Чедомир Станојевић	„	сејалицом

34. Село *Бураково*, среза Рамског

Државни срески економ: **Ник. Ђорђевић** — Вођа клуба: **Милутин Д. Перовић**, учит.

редни број	Име и презиме члана — излагача	Шта је изложио	Чим је награђен?
244	Борислав Матановић	кукуруз	воћар, мак. и нож.
245	Бранивоје Гојић	„	„ „ „
246	Светислав Пауновић	„	„ „ „
247	Илија С. Јанковић	„	„ „ „
248	Војислав Марјановић	„	„ „ „
249	Живојин Стокић	„	сејалицом
250	Јован Лазић	„	воћар, мак. и нож.
251	Војислав Ђорђевић	„	„ „ „
252	Светомир Тодоровић	„	„ „ „
253	Светислав Јанковић	„	„ „ „
254	Душан Лазаревић	„	„ „ „
255	Бранислав Јевтић	„	„ „ „
256	Светомир Ивановић	„	„ „ „

БЕЛЕШКЕ

Прве појаве кромпира у српским крајевима

(историска белешка) *)

Ма да је још 1586. год. пренесен у Јевропу, кромпир је у српске крајеве доспео много касније. И да би се и овом приликом потврдила оште позната истина, коју је и Панчић у својој *Ботаници* сматрао за потребно споменути: да су летописци престали бележити гладне године од како се ова биљка одомаћила у Јевропи, истичемо факат: да се кромпир прво одомаћио у оним српским крајевима који су најкршевитији и најнеплоднији, у Црној Гори и Далмацији, па се, онда, отуда ширио постепено у суседне српске области.

У своме извештају што га је 1810. год. о Црној Гори поднео Французима, Зановић на једном месту вели:

„Од неколико година свуда се за храну употребљава и кромпир који зову *картофуле*. Сејати кромпир научио је Црногорце садашњи владика кад се последњи пут, *1786*, вратио из Русије"[1])

А у белешкама својим о стању Босне и Херцеговине, што их је писао 1813. г., конзул француски, Фуркад старији, истиче да су кромпир у Далмацију унели Французи за време своје окупације те српске земље 1808. год., па да су га отуда попримали и у Босни:

„Говорећи мало више о срећним променама које су уведене опћењем са странцима, заборавио сам споменути кромпир, који су Бошњаци примили из Далмације. У Илирији се та биљка раширила поглавито старањем г. сенатора Дандола. Тај поштовани господин имао је доста муке да навикне своје подчињене на ову биљку. Као и остали варвари, они су се опирали увођењу ове корисне новине, а варалице обожавају и стране пороке примају се највећом лакошћу."[2])

У Србију је кромпир доспео за 20—30 година касније. Како је он у неким крајевима Србије био непознат усев, а у онима, у којима је, примањем преко Босне и Херцеговине, у кнез Милошево време врло мало гајен, сведочи и његова наредба: да се народ отпочне кромпиром више интересовати и више га засејати. У *дужностима економа* од 15 јуна 1837. № 2033. он наређује: „да сваки земљоделац", поред осталих усева, посеје „1 дан кромпира, кои је могућан, а кои није макар по дана".

Од интереса је констатовати: да су у брдским крајевима Србије, који се граниче Босном и Херцеговином, и до данас у извесној мери сачуване оне одлике кромпира, које су још пре 100 година из непосредног сусества попримане, ма да се стално потискују одликама које се добављају преко семенарских радњи и пољопривредних установа.

Драгиша Лапчевић.

Ново Американско Чудо! — У једном чланку немачког листа „Deutsche Landvirtschaftliche Presse" бр. 92 од 19. новембра ове године изнесен је фотографски снимак једне краве из расе „freisisch-holsteinische" из Северне-Америке, која даје недељно 373·5 кил. млека са $3^1/_2$% масноће — што износи више од 50 литара дневно.

До сада, по тврђењу холандеза, код којих је млекарство највише развијено, извесно је било, да једна крава може давати дневно највише 40 литара млека са 3% масноће и то је највише што се може постићи.

На жалост Фан-дер-Бург не саопштава чим се хране и на који је начин одгајена та америчка крава.

М. Т.

*) Из опширнијег дела, које обухвата прилоге за историју наше пољске привреде још од насељења Срба у овим крајевима па све до сада.

[1]) Споменик Српске Краљевске Академије, XXXI. стр. 135.4?

[2]) Споменик Српске Краљевске Академије, XXXI, стр. 141 и 1

ГЛАСНИК

Нове Пољопривредне Подружине. — Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва у својој седници од 21. овог месеца примио је у састав Друштва новооснoване Пољопривредне Подружине:

1. Златиборску за срез златиборски, са седиштем у Чајетини;

2. Моравичку за Срез Моравички са седиштем у Иваници;

3. Михајловачку за општину Михајловачку са седиштем у селу Михајловцу, среаа Брзо Паланачког, округа Крајинског;

4. Лазничку за општину Лазничку, са седиштем у селу Лазници, среза Хомољског, округа Пожаревачког;

5. Ключку, за срез Ключки, са седиштем у Кладову;

6. Пчињску за срез Пчињски са седиштем у Врању.

Желимо именованим Подопривредним Подружинама успешан рад, а њиховим члановима лепог напредка.

ЗАПИСНИК.

48. редовне седнице Управног Одбора Срп. Пољоприв. Друштва, држане 10. децембра 1921. године у друштвеном дому у Београду

Били су присутни: Председник г. Паја Т. Тодоровић, чланови г.г. др. Веља Н. Стојановић, Вића Разловановић, Михаи Трифковић и Милутин Стојановић.

Као гости били су: г.г. Драгиша Лапчевић и Драгутин Спремић редовни чланови.

Председава: председник г. Паја Т. Тодоровић,

Бележи секретар г. Александар П. Рашковић,

I

Прочитан је записник прошле 47. редовне седнице. — Одбор исти усвоји.

II

По предлогу о одликовању предложених лица за рад на изложби у Штипу. — Одбор одлучи, да се предмет врати г. Милану Ђурићу инспекгору, и умоли да учини предлог за за сваког са јасном мотивацијом и да изостави све оне, који су одликовани за изложбу у Скопљу.

III

По молби Сточарске школе, да јој се за збирку уступи од жита и осталих усева детиња са изложбе у Штипу. — Одбор одлучи, да се умоли Подопривредна Хемијска Огледна Станица, да изврши испитивање ових усева у погледу азотемијске тежине, садржине уља и осталог, а по тим да се ово унесе у списак награђених и да се остатак семена ових усева раздаа Подопривредним Школама у Краљеву, Букову и Шапцу за Збирке.

IV

По молби Друштва Студената Агрономе на Универзитету у Београду. — Одбор одлучи, да им се изда по један примерак Друштвеног издања које она за предмет да се упути Буџетском Одбору ради увођења у буџет за 1922. годину могуће суме повећа која би им се издала као помоћ Друштва.

V

По молби Клуба Југословенских Аграрних Техничара у Прагу. — Одбор одлучи, да им се пошаље бесплатно Подопривредни Календар за 1922. годину и да им се од 1. јануара 1922. г. шаље лист Тежак бесплатно.

VI

По понуди г. Благоја Миљковића овд. — Одбор одлучи, да му се уступи на повез Тежак за 1913. годину по понуђеној цени од 4 динара од комплета и исплата да се изврши из партије на књижење разне поз. бр. 4.

VII

По молби г. Саве Зарића економа из Чачка. — Одбор одлучи, да се Чачанској Подопривредној Подружини уступе млекарске справе које Друштво има, која ће их дати г. Зарићу и вођити рачуна о употреби истих.

VIII

По предлогу г. др. Веље Стојковића о хонорисању превода Закона о Подопривредним Друштвима и Подопривредним Коморама са Чешког, — Одбор одлучи, да се изда г. Душану Батићу 150 дин.

IX

По писму г. Павла Анђелића о стању возоставштине Подопривредне Подружине у Мрчајевцима. — Одбор одлучи, да се инспектор за Подружине г. Хаџи Илић, споразумс са г. Анђелићем и када пође он за Мрчајевце, да оде тамо и умоли г. Борисава Нешића, окружног економа у Чачку, да и он пође и изиђе лицу ствар и настоји да се обнови стара Подружина.

X

По молби Друштва за Просвећивање Жена. — Одбор одлучи, да ће Друштво рало слати предавача и пећи за конференсе воћа и поврћа, када извести о приређивању курсева.

XI

По тражењу г. Андреје Жоржа, државног економа о исплати рачуна за фотографисање предмета за изложбу Лечких подопривредних клубова и израда на пресн његовог предавања о гајењу кукуруза без оргања. — Одбор одлучи, да се предмет упути финансиском одбору на мишљење.

По тражењу дневнице за одржато предавање, да му се исплати рачун.

XII

По молби Подопривредне Подружине у Плевљима. — Одбор одлучи, да се пошаљу 40 плугова обртача и позове, да што скорије исплати вредност истих.

XIII

По предлогу о скалапању Друштвених рачуна са равне године. — Одбор одлучи, да се умоли г. др. Веља Стојковић, да ваше пословно лице које ће завршило скалапање ових а председништво да уврди хонорар са истим за овај рад.

XIV

По предлогу о скалапању Заједнице са сличним Друштвима у Војводини. — Одбор одлучи, да се упути г. др. Веља Стојковић, који ће обићи сва Друштва у Војводини и стући са истима у споразум о условима Заједнице, Администрација да о одлуци г. др. Стојковића извести сва Друштва у напред.

XV

По питању о преиорачењу издатака за штампање и хонорар око уређења Тежака. — Одбор одлучи, пошто је у овој години Тежак штампан и продаван у много већем броју но што је предвиђено те отуда и већи приход добивен, то се одобрава исплата већих издатака, коју извршити и о томе референсати Главном Годишњем Збору.

XVI

По референсању благајника о депозиту Народне Банке у Дин. 7156.85. — Одбор одлучи да се за ову суму пошаљу среским економу среза косаничког и забавишке плугови праћати да их раздаду најсиромашнијим земљорадницима, на целокупан рачун пошљетто скорије Народној Банци рани ликвидације рачуна.

XVII

По мишљењу Набављачког Одбора, о набавци плугова обртача. — Одбор одлучи, да се исти по понуди приме.

XVIII

По извештају Набављачког Одбора о поручењи тромајица, — Одбор исту поручбину одобрава.

XIX

По питању о продаји прскалица које Друштво има система „Вермореа". — Одбор одлучи, да се исте продају по 400 динара комад члановима а за остале са 10% скупље.

XX

По мишљењу Набављачког Одбора о набавци прскалица. — Одбор одлучи да се изврши поручбина 500 комада прскалица система „Морава".

XXI

Председник саопштава, да је Господин Министар Пољопривреде и Вода г. Иван Пупеш, положио 100 динара и тиме се уписао

за члана Утемељача овог Друштва. — Одбор прими ово саопштење са благодарношћу.

Са овим је исцрпљен дневни ред и Председник закључује седницу.

ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР
ЗА 1922. ГОДИНУ

изашао је из штампе са оваквим садржајем:

I. *Календарски део.*
II. *Радови у појединим месецима (с бележником).*
III. *Поучни део.*
1. Из Ратарства
2. „ Ливадарства
3. „ Градинарства
4. „ Воћарства
5. „ Виноградарства и Винарства
6. Заштита усева, воћа и поврћа од главнијих болести
7. Из Сточарства
8. „ Млекарства
9. „ Живинарства
10. „ Свиларства
11. „ Пчеларства
12. „ Заштита домаћих животиња од главнијих болести
IV. Ставе и нове мере.
V. *Пољопривредно књиговодство. Разне наставе за вођење на сеоском дому.*
VI *Српско Пољопривредно Друштво: његови чланови и његове установе.*

Цена је 5 дин. комад.

У КАЛЕНДАРУ су као што се из горњег прегледа види обухваћене све главније гране пољске привреде са свима најпотребнијим цифреним подацима, који су једном практичару као ручна књига потребни. Осим тога КАЛЕНДАР обухвата и два бележника са формуларима у којима се могу убележавати разни радови на имању. Формат календара је на 16-стиши у виду џепне књиге, а има 26½ таб.

Умољавају се државни економи и пољопривредне поуздане да што пре известе Срп. Пољ. Друштво колико им је примерака потребно, те да би им се они могли на време послати.

С обзиром на врло велике трошкове око штампања и на релативно јевтину продајну цену, Друштво моли државне економе, пољопривредне поуздане и своје многобројне пријатеље да се у што већој мери заузму за растурање овог календара.

Све поруџбине за КАЛЕНДАР упућивати Српском Пољопривредном Друштву — Београд.

Српско Пољопривредно Друштво продаје плавни камен по 9.— дин. кгр.

Добило је већу партију Мајерових тријера и продаје:

Мајерове тријере № 1 а ½ по	1.320—	дин.
№ 1½ по	1.628—	„
Врстачну сејалице Универзал са 15 реда по	2.200—	„
са 17 реда по	2.400—	„

Нечлановима са 10% скупље.

ВИНОГРАДАРИМА И ЉУБИТЕЉИМА ГРОЖЂА

Ко жели да набави здраве, добро сразле ожиљене калемове, најбољих наших и страних сората лозе на америчким подлогама за бескречне, слабо и јако кречне земље, нека пожури са наруџбином док је још избор велики.

Калемови су произведени у приватном лозном расаднику у Неготину (Обреновића и другова).

Цена је калемовима 1.50 дин. по комаду за количине изнад 100 комада, и 1.75 дин. по комаду за количине испод 100 комада, непаковано франко расадник Неготин.

За детаљнија обавештења и наруџбину обратити се у Београду:

Српском Пољопривредном Друштву (Немањина ул. 11)

Цвећарској радњи г. Тодора Мраовића (Кнез Михаилова улица);

у Неготину (Крајина) г. Жики Поповићу, Економу;

у Врању г. Милану Младеновићу, Економу.

Сваки купац добије бесплатно књижицу о правилном подизању, неговању и ђубрењу винове лозе. 5—5

Српско Пољопривредно Друштво има на продају.

1) Сечке за сточну храну и то:
Марка Р. по 740 динара
Марка А. по 880 динара
систем Хамрли за мале поседе по 425 динара.

2) Пресе за грожђе од 100 литара по 875 дин.

ПЕЋИ
ЗА ГЛАВИНИЋЕВЕ СУШНИЦЕ

ИМА НА ПРОДАЈУ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ЦЕНА ЈЕ ГАРНИТУРИ (ПЕЋ СА ЧУНКОВИМА)

670 ДИНАРА

Сумпор у платненим шипкама

за бурад има Српско Пољопривредно Друштво и продаје по 0.50 динара комад. Најбоље је у напред послати новац за потребан број.

Господарских стројева,

све врсти плугова, ветрењача, сијалица, стројева за рађење жита, сечкалица, крушача, котлова за кување хране за марву, преса и мљачи за грожђе и т. д. имаде велику залиху те нуди најјефтиније,

„Кердић" д. д.
велетрговина господарским потребштинама и производима
Товарник, Срем.

Штампарија „СВ. САВА" — Бранкова улица број 16. — Телефон број 249.